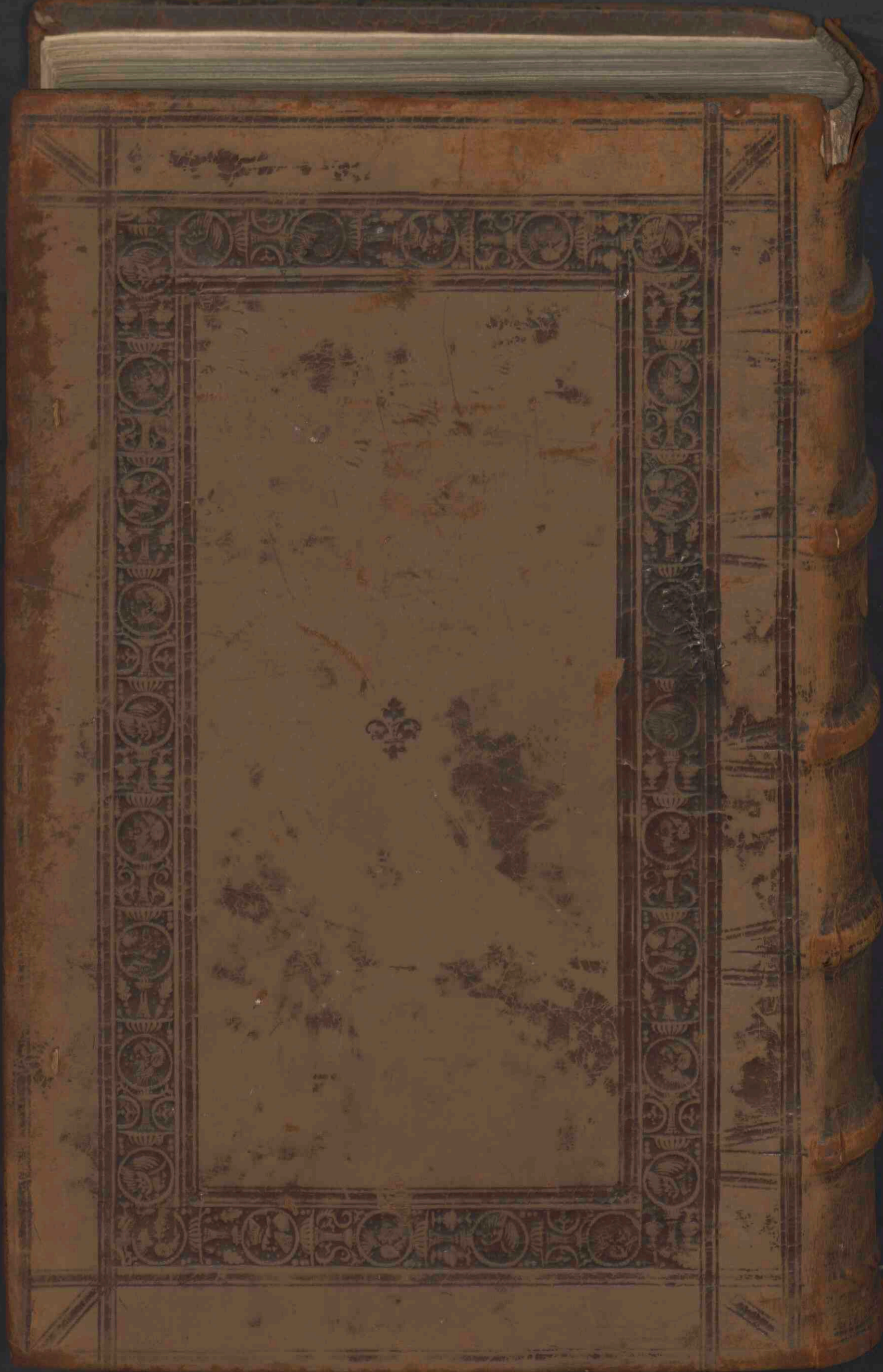

Chronicum abbatis Urspergensis, a Nino rege Assyriorum magno, usque ad Fridericum 2. Romanorum imperatorem, ex optimis autoribus, Josepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Jornande, Historia rerum Geticarum, Witichindo, Eginhardo, & plerisque aliis, (è quibus ? ??????? sua collegit) per studiosum historiarum, virum candidum, magna diligentia recognitum, & innumeris mendis repurgatum. Paraleipomena rerum memorabilium, à Friderico II. usque ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini M.CC.XXX. usque ad annum M.D.XXXVII. ex probatoribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & historiæ Abbatis Urspergensis per eundem studiosum annexa. Cum iconibus imp. et principum ad vivum expressis.

<https://hdl.handle.net/1874/422111>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

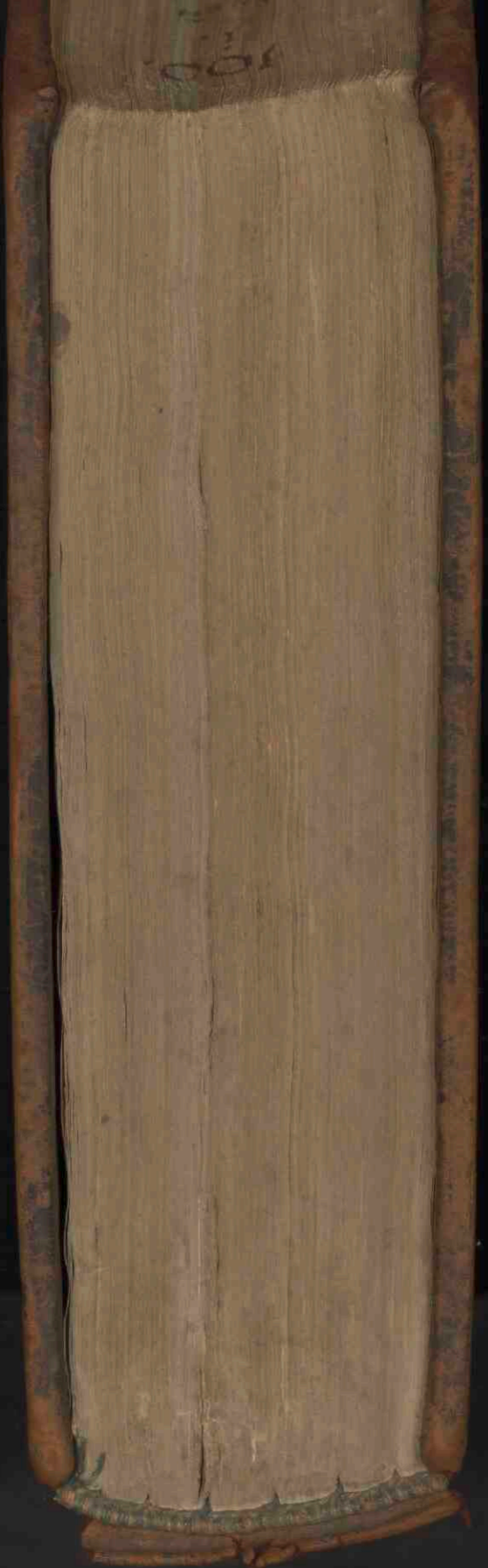
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

Historia Gentium
Fol. n°. 36

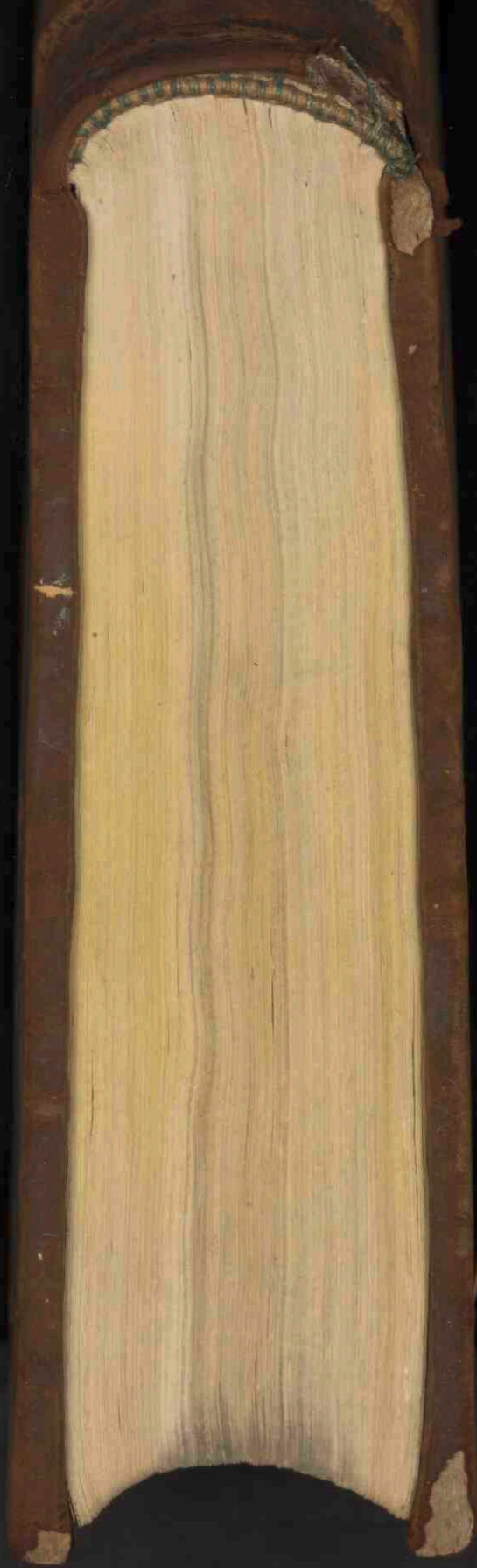
100

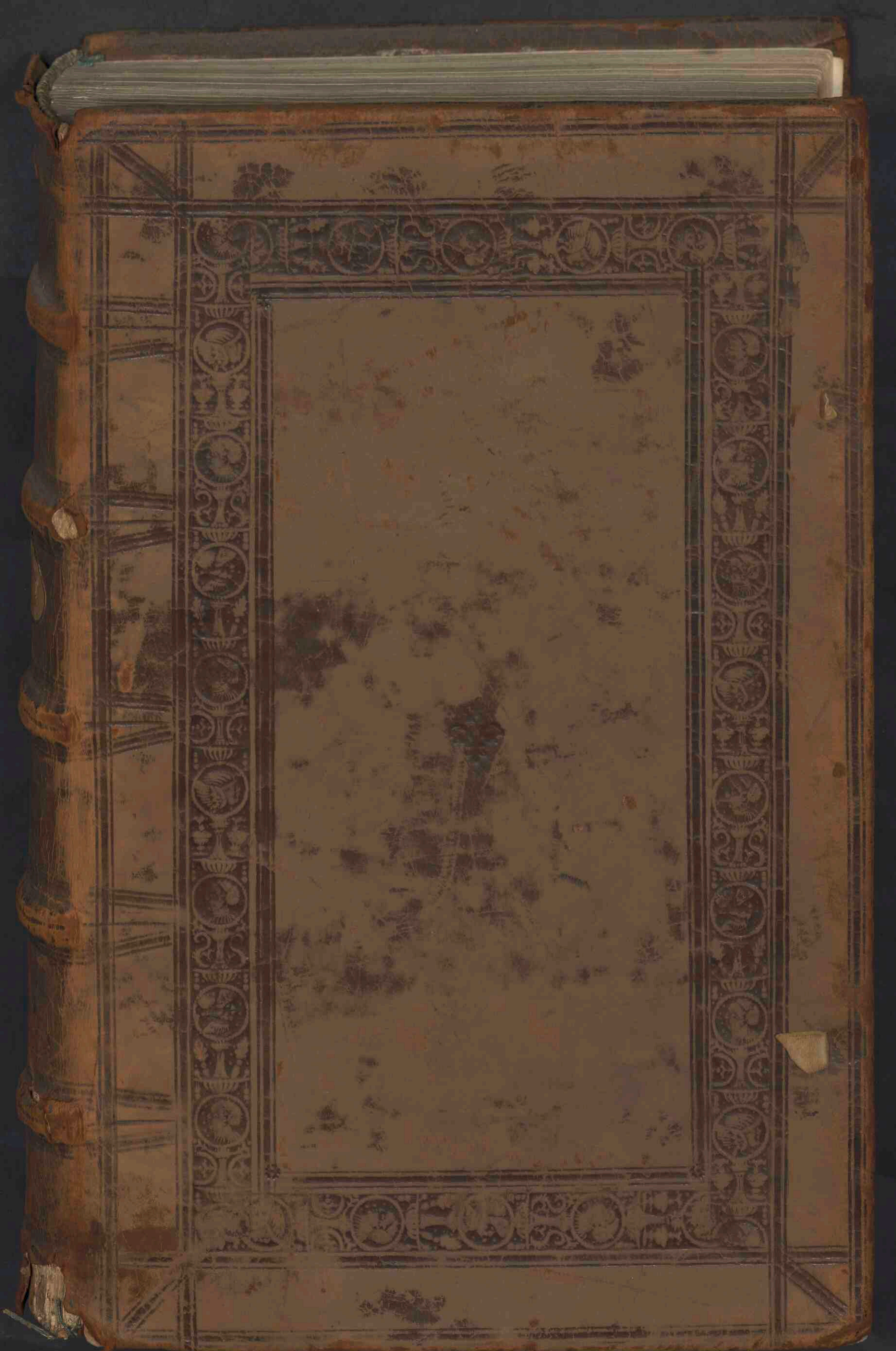

100.

i.

verffolgen

et in videri in resse dicitur et id psumi se candore
 illud in qd pnt in h d coe eae d qe ee le illo i
 alio facto ca p aduū i certimonia qd vnti qm
 u embrocis pū q ad ca i mltis p d oleo au
 poms qd qm emphm ad pū qm uter aca q apr
 i qm poms qd qm me esse qm uter qm hnd
 q apr Caur aut tūo ex locū i mltis mlti
 dicit ut apiant ita loca i fluribz mlti apno
 q eor se qeo q drem i embrocōe q ad ca i ab
 hōe i ficiōe lēn di flurbilicū tūo ex bo
 mēce digōi p illud n se esūcaē d m q lue na
 i qūre hēuē q ulcū q dōe ex candōi m ier
 tūōe omi qū factū d ea dīa i qe mēcauē

Vermis uo i tenanchos
 punctura h remā plūm i h q q
 nāz p hū paciā paca aduocare spar
 mor i maxie q nō respuet eēt ece
 cara canis pforatōe hāc q apne oī
 i eēcaue ūa leptomeri potē pū
 bre ad fūd h ad pparatū ūmū **Q**uāz
 a de h pte m tēpēce factat hū
 In riphahz s h gūm dipōbz salubū

Sob aut qm rām
 duo i eodū q p pūte cāi fōi rāter
 nō hōi mltor i qmuaēm eor q cēb arubr
 pūā uclō i pā qū nō restitue i fūre q a
 m ea ad eēcaū i illud se qū ūst cūstū aū
 tū qd opr ut apat h cūstū i hccē ulē q mē
 dū q ac sūalū q d pōle ut ūmū q pūē
 ac ad pūō tū pūcū ad ūmū q pōcaz qūstū
 i ū nūtrāu pūgūatōe q pūcū m h d e mōē ūmū

Nomen uerū i sermōe medicō cadit
 sup ē rēp vna ead z ūmū nā ex cēbōz
 mūcha i z ille quo se p mōr i pāz hōgūnā
 q hōgūnā ūctū mlt hōgūnā gōmbz i tūā
 z cōdē i corda z nāstēp ex mltō q z q mltūm
 ea q pūē ex carne sūphā i ūmū q rēp mltū m
 eo q q pūē ad ūmū ē rēp ūmū i gūā ex
 eo corda i g q mltū m h sermōe ūmū nāstē
 rē m cēbō z ex mūcha i cōdē pūcū ex eo
 tū ū hōgūnā q ē cadit m ūmū hū vūa?

z dolo cor uehe d p ualce p n p h r e e eor i qm
 nuacōe eor q cēbō ūtōe n ac hū uehe dolo
 eor spāū q a aduocā ad uehe dolo eor
 phibi rēpōle uenem i uābz aē gūāte mltū
 addi p illd dolo i se spāū mltū gūā nō p
 pūāō q eo q opr m cūde hōr mltor p dūcā
 ad mōre uclōē q ē dāc cūdēp m cūde hōr i
 hōr qū dūm qm mltor eor i dīe opr m pūe ap
 acur cūstū i dīlācē tōt cūrāe ex ea vū i eō
 dīc dīdīcēp qm mēdicāe ulē q mē eēpācā
 te pūā q eēstē i apr ut ac i dī cālefacū ut
 dūhā ex eo q agōnē m pō q ē q mē se oī
 uocōē ūmū ex uocōē p mōdīalē **D**em apr
 ac ūā hāc mēnā q cālefacū mlt q eēstē i
 nācē qm p h eēstē sūbz ut mltōr i pūcū
 ad pūō **S**emū n ē pōā m pūō ut qd qd
 sup eor cōpūcā eor i rēstēdāc eor a uocōēp
 dūpēp q mē q cālefacū q eēstē i cēpācā
 pūā eēstē i q illo ūe ūcū p lachū gūā ex
 bōbz eēstē i gūūe i olea ūbz qbz mōbū
 ūbz **S**ūā ūd lachū i gūūe se nō eēstēbz
 oppōnācū i cūpōbz i rēpāp olea ūd ūbz
 nō ūcū q ūmū ūmū i pūōe ab ūcū gūā
 mē i olā qbz i cūstū rēpōdā rēpācā i mē
 ūbz mōā i dē pēcāte eor ut ūd gūā
 pūōe ad ūmū mōā qū pōe ex eor emphū i eor
 plēnē q eo locū mltū qū ūcū i ūlē **D**ūg
 6. ū vūā sūphā vū eor z vūā qz rēpācā
 rēpōz i p z rēpōcā ūmū qū ūd q z ūcū
 ex ūmū i dīlā vūā ūmū sūphā sū pūcū i ūmū
 q aū ūmū ūlē i oī cānōe m cūde q ūcū
 hōr ū sūphā i ūmū ad h q pē ū dōnācū p cū
 cōe ūlā m h ūo rē mōē ūmū pūe q mū ūhū
 pūōē q dācōe cūōp m cūde ūlōp q m pōcē.

Eod qd pōitā ūō qplece ut m ūlō
 bz p q gcaūcāz q nō ūhā dīpōz
 s i ūlō q d arbz mltōr dū z a nō d h
 dē gcaūcāz s ūmū qd q tōcā eorū
 m quo ūe pī z dēpōmō s i cūō pī
 m dūphā pūōe dūphā m dīōz mēn
 eō. qm n sūō vūcōe ūbe ūō p dūcā
 o sūōne m dīgēz

*de hōgūnā dūmū
 pūō m h sūp
 de pūcū hōi cōm
 pūō
 m pūō
 hōe dūmū pūcū i dūmū
 pūō q dō gūā pūcū pūcū
 cūmū
 pūō pūō
 pūō pūō
 pūō pūō
 pūō pūō
 pūō pūō
 pūō pūō
 pūō pūō*

116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

N°. 214. D.

N°. 109. b.

8

1

CHRONICVM

ABBATIS VRSPERGENSIS, A NINO
REGE ASSYRIORVM MAGNO, VSQVE AD FRIDE
RICVM II. ROMANORVM IMPERATOREM, EX OPTI
mis autoribus, Iosepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutro
pio, Procopio, Beda, Iornande, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo,
Eginhardo, & plerisque alijs, (e quibus d. g. f. d. d. g. sua collegit) per
STVDIOSVM HISTORIARVM,
uirum candidum, magna diligentia
recognitum, & innumeris
mendis repurga
tum.

PARALEIPOMENA RERVM MEMORABILIVM,
a Friderico II. usq; ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini M. CC.
XXX. usq; ad annum M. D. XXXVII. ex probatoribus qui
habentur scriptoribus in arctum coacta, & historiae
Abbatis Vrspergensis per eundem
STVDIOSVM
annexa.

CVM ICONIBVS IMP. ET PRINCIPVM
ad uium expressis.

Ex dono Burchely

ANNO M. D. XXXVII.
Mense Martio.

CHRONICVM

ANNATIS VRSBERGENSIS A NINO

DEE ASTRORVM MAGNO, VSOVE AD PRIDE
RVM IN ROMANORVM IMPERATORVM EX OPTI
MIS ANNOBUS, JOSEPHO LUDVICO, OROSE HISTORIA TYPICIS, PAVLO
GIO, PAVLO, BEDI, TOMASDE, HILARIO IVNI GERMANO, VALENTINO,
EPISTOLO, & SIMILIBUS, (S. PAVLO S. JOSEPHO IN COLLEGI) PER
STVDIOSVM HISTORICVM

AVVM CANDIDVM, VRSBERGENSIS
REGIMINI, & INNOCENTI
MAGISTRIS REPVBLICAE
AVVM.

PARTE PRAEVIORVM NERVVM MEMORABILIVM
REPERITUR IN ABBATIS VRSBERGENSIS, HOC EST, PAVLO DOMINI M. CC.
XXX. ANNO, M. D. XXXVII. ET PROBATIONIBUS PAV
LABANNI SCRIPTORIBUS IN ARCHA COENAE, & HISTORIA
ABBATIS VRSBERGENSIS PERENNITATE
STVDIOSVM
AVVM.

CVB ICONIBVS IMP. ET PRINCIPVM
AD ANNUM EXPLICITIS.

AVNO M. D. XXXVII.
Mentelano.

Handwritten note in red ink:
Hoc est, PAVLO DOMINI M. CC.
XXX. ANNO, M. D. XXXVII.

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D. PHILIPPO COMI

ti Palatino Rheni, & Duci Bauariæ, Principi

clementissimo, Philippus

Melanchthon

S. D.

MEMINI CAPNIONEM LIBENTER CVM CAETERAS eximias & heroicas uirtutes laudatissimi aui tui, principis Palatini Philippi prædicare, tum uero narrare, quanta in eo aueritas, quantum studium non solum domesticæ antiquitatis inquirendæ, sed etiam Græcæ & Latinæ historiæ cognoscendæ fuerit, de qua sæpe differentes audiebat uiros eximia doctrina & prudentia præditos, Iohannem Dalburgium Episcopum Vangionū, & Rodolphum Agricolum, ac paucos quosdam alios. Cumq; non solum magnitudine & ueritate rerum Persicarum & Græcarum delectaretur, sed etiam iuuaret eum, seriem, initia, incrementa, inclinationesq; imperiorū considerare, curauit sibi multa à Dalburgio, Rodolpho, & Capnione, ex præcipuis historicis Græcis quedam etiam ex Poetis in nostrū sermonē transferri, & quasi quandam epitomen confici, res maxime illustres, & uitæ ac moribus utiles, annotato Imperiorum ac temporum ordine continentem, qua in re Capnio consilium & prudentiam aui tui magnopere laudabat, non modo quod ipsam rerum gestarum atq; exemplorum memoriam, uiro principi, & ad gubernacula Reipub. sedenti, prodesse intellexisset, sed etiam acute uidisset, quantum referat, temporum atq; imperiorū seriem tenere. Et si enim exempla ipsa per sese multū ualent undecumq; electa, tamen ordo Imperiorū & rerum gestarum de multis maximis rebus homines ingeniosos admonet. Prodest ad pietatē, mitia incrementa, deprauationes, correctiones religionū uidere, considerare etiā quomodo non humano consilio, aut uiribus, sed diuinitus imperia constituta sint, deinde propter iustitiam defensa, postremo propter tyrannidem, impietatē, libidines, ambitionem conciderint. Illud etiam utile est, occasiones obseruare, quibus ab alijs gentibus ad alias imperia translata sint, quæ interdum cum per sese essent leuissimæ, tamen momenta fuerunt rerum maximarum. Postremo iucundissimū est in conspectu habere totius humani generis ortum, propagationem, & omnes insignes mutationes, quod ipsum etiam multa monet ad pietatem utilia. Iurè igitur aui tui prudentia admiranda est, qui acquiescere animo in cognoscendis historijs non potuit, donec contextum haberet, perpetuum opus, uniuersæ antiquitatis. Sed huius generis

* ij Epitomas

E P I S T O L A

Epitomas conficere, non est mediocrium artificum. Magnum enim & difficile opus est, integram historiam recte scribere, & haud scio, an inter eloquentiæ opera, omnium longè difficilimum. Facilius est tales commentarios excerpere, sed tamen eligere ea quæ plurimū habent ponderis, intelligere consilia atq; occasiones negotiorum, hominis est, non solum nō hebetis, sed etiam usu periti, & uersati in repub. & hæc aptè distribuere, & dilucidè recitare, nemo nisi liberali doctrinā excultus potest. Itaq; cum lego Germanicorū scriptorum ^{xxvixā} seu historias, non raro deploro hanc infœlicitatem nostræ nationis, quod cum optimos principes genuerit, cū res gesserit pulcherrimas, & utiles uniuerso Christiano nomini, literarum lumine res nostrorū hominū carent. Quanquam enim non prorsus ingenia nostris scriptoribus defuerunt, tamen scientia reipub. defuit, & ratio dicendi. Scribebant enim historias monachi plerunq; imperiti reipub. qui ueteres historicos ne uiderant quidem, sine exemplo, sine arte infantes. Itaq; Stabium audiui narrantem Imperatoris Maximiliani consiliū, quem constituisse aiebat certis hominibus doctis mandata dare, ut collectis undiq; Germanicis Chronicis, quia alius alia annotasset, ex fragmentis illis, Germanicā historiam integram, quantum fieri posset, componerent. Sed uel occupationibus impeditus, uel quia non satis idoneos homines rei tantæ, qui quidem uacui fuissent, reperiebat, inceptum omisit. Quanquam igitur iure in nostris scriptoribus desiderari multa possunt, tamen faciendum est scilicet, id quod res fert. Non sunt negligenda hæc, quanquam rudia, monumenta maiorum nostrorum, quæ multas pulcherrimas uirtutes nostrorum Regum & ducum, si non satis illustrant, uiuis, ut ita dicam coloribus, adumbrant tamen, & homines prudentes hæc ipsa adumbratio multa monere potest. Itaq; fui hortator Cratoni Typographo uiro optimo, ut recuderet nobis hoc Chronicon Abbatis Urspringensis, Nullum enim in hoc genere scriptum hominis Germanici & de rebus nostratibus aliud reliquum est locupletius, atq; utilius. Nemo de rebus Germanicis plura collegit, deinde industriam eius in temporibus annotandis, in quibus fuit multo cæteris diligentior, admodum probo. Utinam Epitome ueterum rerum Persicarum, Græcarum, & Romanarum elegantior esset. Sed tamen quia studium habuit contexendæ propemodum perpetuæ historiæ, cum uenisset mihi in mentem iudicium aui tui, de serie imperiorū cognoscenda, præcipuè tibi Princeps Nobilissime dedicandum hoc opus esse censui. Neq; enim dubitabā quin ut cæteras Aui tui uirtutes, ita etiam diligentiam in inquirenda antiquitate, effingeres atq; imitarere, cum quidem scias quantum utilitatis cognitio historiæ, præcipuè principibus afferat. Ad hæc audio te non solum amare, sed etiam præclare intelligere literas, ac multa nō solum in otio, sed etiam in ipsis negotiis, in castris, inter tubarum atq; ar

atq; armorum strepitum, legere solere, ac præcipuè colere illam philo-
sophiæ partem de rebus cœlestibus, dignissimam summis uiris. Spe-
rabam igitur te si quando ut soles, legis historias, libenter etiam hunc
Scriptorem degustaturum esse. Nemo plura complexus est de Fran-
cis & Carolorum posteritate, ex qua uetus familia fuit Palatinorum
principum. Nemo plura dixit de Guelfis, à quibus orta est Nobilissi-
ma Ducum familia, qui nunc Bauariam tenent. Postremo nullis ma-
iorem uoluptatem afferunt historiæ, quàm qui res memoria dignas
gerunt, qui suas etiam laudes in historia legunt. Extat autem tuum
beneficium erga patriam, & uniuersam Germaniam maximum. Tua
enim fide, uirtute, ac scœlicitate anno millesimo quingentesimo uigesimo
nono defensa est Vienna Austriaca, cum eam Turcorum ingens
multitudo cinxisset obsidione, & oppugnaret acerrimè. Siquis ex-
pendet quantum terrorem intulerint Turci, quanta trepidatio totius
Europæ tunc fuerit, quo barbaries & crudelitas Turcorum progressu-
ra fuerit amissa Vienna, intelliget uix ullum Ducem multis seculis me-
lius de patria meritum esse, quàm te. Virtus apud Xenophontem ait
ἡδυσον ἀρεθόνμα esse, audire laudes rerum à nobis præclare gestarum.
Quare cum laudes etiam tuas in hac historia lecturus sis, gratius hoc
munus tibi fore confido.

Excipe igitur hunc Scriptorem & hæc studia, quorum scientia ali-
quid ad cæteras tuas laudes ornamentum tibi addit, benigne defendito,
quæ præsertim his miserrimis temporibus ab ijs qui Reipublicæ
publicæ præsumunt omni ope, omnibus uiribus pro-
pter publicam utilitatem tuenda sunt.

Bene uale Illustrissime

Princeps,

*

* iij

* * *

*

CAESARES AVGVSTI ROMANORVM.

i.	Octavianus Augustus.	45.49.	lvij.	Constans.	161.
ij.	C. Tyberius Nero.	52.	lvij.	Constantinus.	162.
iii.	G. Caligula.	56.	lix.	Iustinianus.	163.
iiii.	Claudius.	57.	lx.	Leo, qui & Leontius.	164.
v.	Domitius Nero.	61.	lxi.	Tyberius Apfimarus.	164.
vi.	Galba.	63.	lxij.	Iustinianus iterum.	164.
vii.	Lucius Otto.	63.	lxij.	Philippicus.	165.
viii.	Vitellius.	64.	lxiii.	Anastafius.	166.
ix.	Vespasianus.	64.	lxv.	Theodosius.	166.
x.	T. Vespasianus.	65.	lxvi.	Leo.	167.
xi.	Domitianus.	65.	lxvij.	Costantinns Capronymos.	168.
xii.	Nerua Cocceius.	66.	lxvij.	Leo.	183.
xiii.	Vlpius Traianus Crinitus.	66.	lxix.	Constant. cū matre Hirene.	184.
xiiii.	Helius Adrianus.	68.		Hinc Imperium Romanum ad	
xv.	Anton. Ful. Boiomus pius.	69.		Germanos translatum est.	
xvi.	M. Aurelius Antoni. uerus.	70.		GERMANORVM IMP.	
xvii.	L. Aurelius Commodus Anto-		i.	Carolus Magnus.	189.
	ninus.	70.	ij.	Ludouicus Pius.	191.
xviii.	Helius pertinax.	71.	iii.	Lotharius. I.	193.
xix.	Seuerus septimus pertinax.	71.	iiii.	Ludouicus. II.	194.
xx.	M. Ant. Bassian. Caracalla.	72.	v.	Carolus Crassus.	196.
xxi.	Opilius Macrinus.	73.	vi.	Arnolphus.	196.209.
xxii.	M. Aurelius Antoninus Varus		vii.	Ludouicus. III.	198.
	Heliogabalus.	73.	viii.	Conradus. I.	199.200.206.
xxiii.	Aurelius feuerus Alexāder	74.	ix.	Hein. I. dictus auceps.	200.207.
xxiiii.	Iulius Maximinus Trax.	75.	x.	Otto Magnus.	214.
xxv.	Gordianus.	75.	xi.	Otto. II.	225.
xxvi.	M. Iulius Philippus.	76.	xij.	Otto. III.	225.
xxvii.	Decius.	76.	xiii.	Heinricus Claudus. II.	226.
xxviii.	Virius Gallus Hostilius.	77.	xiiii.	Conradus. II.	227.
xxix.	Licinius Valeria. Colibius.	78.	xv.	Heinricus Niger. III.	228.
xxx.	Claudius.	79.	xvi.	Heinricus. III. senior.	232.
xxxi.	Aurelianus.	79.	xvii.	Heinri. V. iunior.	241.260.285.
xxxii.	Tacitus.	80.	xviii.	Lotharius Saxo.	287.291.
xxxiii.	Probus.	80.	xix.	Conradus Sueuus. III.	292.
xxxiiii.	Carus.	81.	xx.	Frideric. J. Barbarossa.	295.306.
xxxv.	Diocletianus.	81.	xxi.	Heinricus. VI.	317.
xxxvi.	Constantinus.	84.	xxii.	Philip. Barbar. filius.	319.325.
xxxvii.	Constantius.	87.	xxiii.	Otto. III.	326.
xxxviii.	Claudius Iulianus.	89.	xxiiii.	Fridericus. II.	334.
xxxix.	Iouianus.	92.	xxv.	Conradus. III.	350.352.355.
xl.	Valentinianus.	92.	xxvi.	Vuillhelmus comes Holan.	362.
xli.	Gratianus.	120.	xxvii.	Rodolphus comes Habsburgij.	
xlii.	Theodosius.	121.		Lantrauius Alfatix.	360.
xliii.	Archadius & Honorius.	125.	xxviii.	Adolphus de Nassau.	363.
xliiiii.	Theodosius iunior.	127.	xxix.	Albertus primus.	366.
xlv.	Martianus.	129.	xxx.	Heinricus. VII.	370.
xlvi.	Leo Bessicanus.	130.	xxxi.	Ludouicus Bauarus. III.	374.
xlvii.	Zeno Isaurus.	132.	xxxii.	Carolus. III.	376.379.
xlviii.	Anastafius.	133.	xxxiii.	Vuenzeslaus.	391.
xlix.	Iustinus.	134.	xxxiiii.	Rupertus Palatin. Rheni.	394.
l.	Iustinianus.	135.	xxxv.	Sigismundus Vngariæ rex.	395.
li.	Iustinus minor.	137.154.	xxxvi.	Albertus secundus.	421.
lii.	Tyberius Constantinus.	154.	xxxvii.	Fridericus. III.	422.
liii.	Mauricius.	156.	xxxviii.	Maximilianus.	458.
liiiii.	Phocas.	157.	xxxix.	Carolus. V.	477.
lv.	Heraclius.	158.	xl.	Ferdinandus.	498.
lvi.	Constantinus.	160.		F I N I S.	

FRONTIS PAGES

1675

This page contains the title page and frontispiece of a book. The text is extremely faint and mostly illegible due to fading and the age of the paper. The visible text appears to be a title or a preface, possibly mentioning the year 1675. The layout is dense with lines of text, typical of a printed page from that era.

The bottom portion of the page features a large, decorative watermark or stamp. It is circular in shape with intricate patterns and text within it, which is also difficult to decipher due to fading. This watermark is a common feature on historical documents to indicate ownership or authenticity.

TABLE OF CONTENTS

1	Introduction	1
2	Chapter I	2
3	Chapter II	3
4	Chapter III	4
5	Chapter IV	5
6	Chapter V	6
7	Chapter VI	7
8	Chapter VII	8
9	Chapter VIII	9
10	Chapter IX	10
11	Chapter X	11
12	Chapter XI	12
13	Chapter XII	13
14	Chapter XIII	14
15	Chapter XIV	15
16	Chapter XV	16
17	Chapter XVI	17
18	Chapter XVII	18
19	Chapter XVIII	19
20	Chapter XIX	20
21	Chapter XX	21
22	Chapter XXI	22
23	Chapter XXII	23
24	Chapter XXIII	24
25	Chapter XXIV	25
26	Chapter XXV	26
27	Chapter XXVI	27
28	Chapter XXVII	28
29	Chapter XXVIII	29
30	Chapter XXIX	30
31	Chapter XXX	31
32	Chapter XXXI	32
33	Chapter XXXII	33
34	Chapter XXXIII	34
35	Chapter XXXIV	35
36	Chapter XXXV	36
37	Chapter XXXVI	37
38	Chapter XXXVII	38
39	Chapter XXXVIII	39
40	Chapter XXXIX	40
41	Chapter XL	41
42	Chapter XLI	42
43	Chapter XLII	43
44	Chapter XLIII	44
45	Chapter XLIV	45
46	Chapter XLV	46
47	Chapter XLVI	47
48	Chapter XLVII	48
49	Chapter XLVIII	49
50	Chapter XLIX	50
51	Chapter L	51
52	Chapter LI	52
53	Chapter LII	53
54	Chapter LIII	54
55	Chapter LIV	55
56	Chapter LV	56
57	Chapter LVI	57
58	Chapter LVII	58
59	Chapter LVIII	59
60	Chapter LIX	60
61	Chapter LX	61
62	Chapter LXI	62
63	Chapter LXII	63
64	Chapter LXIII	64
65	Chapter LXIV	65
66	Chapter LXV	66
67	Chapter LXVI	67
68	Chapter LXVII	68
69	Chapter LXVIII	69
70	Chapter LXIX	70
71	Chapter LXX	71
72	Chapter LXXI	72
73	Chapter LXXII	73
74	Chapter LXXIII	74
75	Chapter LXXIV	75
76	Chapter LXXV	76
77	Chapter LXXVI	77
78	Chapter LXXVII	78
79	Chapter LXXVIII	79
80	Chapter LXXIX	80
81	Chapter LXXX	81
82	Chapter LXXXI	82
83	Chapter LXXXII	83
84	Chapter LXXXIII	84
85	Chapter LXXXIV	85
86	Chapter LXXXV	86
87	Chapter LXXXVI	87
88	Chapter LXXXVII	88
89	Chapter LXXXVIII	89
90	Chapter LXXXIX	90
91	Chapter LXXXX	91
92	Chapter LXXXXI	92
93	Chapter LXXXXII	93
94	Chapter LXXXXIII	94
95	Chapter LXXXXIV	95
96	Chapter LXXXXV	96
97	Chapter LXXXXVI	97
98	Chapter LXXXXVII	98
99	Chapter LXXXXVIII	99
100	Chapter LXXXXIX	100
101	Chapter LXXXXX	101

CHRONICVM

ABBATIS VRSBERGENSIS,

PRAEFATIO.

DE REGNIS ET REGIBVS ET GESTIS TEM-
porum, multi scripserunt, uaria hæc descriptione profe-
quentes. Nam Moyſes ab Adam uſq; ad Noe, & à Noe
uſq; ad Abraham, duarum ætatum tempora ſecundum ſuc-
ceſſiones generationum in populo Dei deſcribit, nullam
uſquam de Regnis aut Regibus faciens mentionem. Tum
quia reges forte non erant, tum quia non de regibus ſcribe-
re intendebat, ſed mirabilia & leges Dei quæ geſſit in po-
pulo ſuo, enarrare ſtudebat. Huius itaq; & aliorum ſactæ

*Scriptura præ-
ſerenda omni-
bus.*

historiæ ſcriptorum ita ſtatus merito præferunt, qui à Deo inſpirati, magnalia Dei
mirifice inter homines eloquantur. Cæterum licet hæc quæ in Lege & Prophetis
& Pſalmis ſcripta ſunt, ad corroborandam fidem ſufficere poſſint, multi tamen
adiecerunt hæc quæ à ſanctis dicta ſunt, principaliter proſequendo, ex libris eti-
am Gentilium, de Regnorum & Regum ſucceſſionibus aliqua ſatis eleganter in-
terſerendo. Ex his Oroſius & Eusebius & alij quam plures libros Annales edide-
runt. Ex quibus præſatus Eusebius collationes temporum facere conatus eſt: ſin-
gulos annos in numeris diſponens, in ſingulis lineis & columnis. A principio
diſponens quatuor Principatus, ſcilicet Hebræorum, in quibus non Reges, ſed
Patriarchæ extiterunt. In ſecunda columna Regnum & Reges Aſſyriorum per ſin-
gulos annos diſponit. In tertia columna Regnum & Reges Sicyoniorum per ſin-
gulos annos ordinat. In quarta columna, quoniam Aegyptij Reges non habue-
runt, ſed quaſi in regno poteſtates illorum, quas illi dynaſtias appellabāt, diſpo-
nit ſingulos annos in ſingulis lineis uſq; ad centum nonaginta annos, per quos à
Thebeis per ſedecim dynaſtias regebantur. His regnis poſtmodum acceſſit in Eu-
ropa primum regnum Argiuorum, ſecundum Aegyptiorum, tertium Athenien-
ſium. Hæc ideo dictus Eusebius ſic diſponit, ut oſtendat quorū annus cuiuslibet
regni ſiue regis, quorū ſit ad quemlibet annum alterius regni, ſiue alterius regis.
Verum quia præſata ſcriptura uitio ſcriptorum omnino eſt corrupta, & multa diſ-
ſicultas, & modica uidetur ineſſe utilitas, nos eam omittimus, proſequentes &
ponentes tantummodo Reges ſecundum ſucceſſiones ſuas, à principio tantum-
modo in duobus regnis, ſcilicet Aſſyriorum & Sicyoniorum, quorum utroſq; in
ſingulis columnis poſt alios ponemus ſecundum q̄ ſimul extiſſe uidentur, al-
trinſecus eos ponendo, contemporaneos quoq; patriarchas, & præſata Aegypti
ſiue alia regna in circulis alijs ponemus, in eiſdem ſpatijs ſecundum quod con-
temporanei fuerunt, ſingulis annos ſuos breuiter aſcribendo. Ex quibus prudens
lector dinumeret progreſſum regnorum & regum & annorum eorundem. De
regibus ad reges lineas protrahimus in ſingulis regnis, quouſq; ad regnum Ro-
manum in Europa perueniamus. A latere autem ſine protractione linearum po-
nimus Patriarchas ſiue Reges uel Sacerdotes Iudeorum, aut etiam alia quædam
quæ in libris diuinis euidenter deſcripta ſunt, & explanata à multis expoſitori-
bus. Narrat Philo in libro quæſtionum ſuper Geſenim, q̄ ex tribus filijs Noe ad-
huc ipſo uiuente, nati ſunt uiginti quatuor & centum uirorum extra mulieres &
paruos, habentes ſuper ſe tres duces, filij Cham Nemrot, filij Sem Iettam, filij
Iapheth Sophone, à quibus præſata tria regna proceſſiſſe creduntur. Primum
igitur fuit in Oriente regnum Aſſyriorum. In Aſſyria enim præualuerat domina-
tus impiæ ciuitatis. Huius caput erat illa Babylon, quam ædificauit Nemrot gi-
gas contemptor Dei, principiu regni ſui. Cuius terrigenæ ciuitatis nomen apriſ-
ſimum eſt, id eſt, confuſio. In qua ciuitate rex primus appellatus eſt Belus, pater
Nini, regnauitq; annis ſexaginta quinq;.

*Oroſius.
Eusebius.*

*Aegyptiorū
dynaſtia pote-
ſtas. 16. ſub
Thebeis, uide
Eusebium.*

*Corrupta ſcri-
ptura Eusebij*

*Cur linea &
circuli omiſi,
in præſatione
habes.*

Philo.

A Anno

Reges Assyriorum.

Patriarchæ.

Reges Sicyoniorum.

I.
Belus. 65.

Nno regni BELI lñ. natus est THARE pater Abraham. Fuit ergo Thare uicesimum septimum annu agens qñ mortuus est Belus. Thare uero anno uitę suę lxx. genuit ABRAHAM, anno Nini regis Assyrioru xliij. qui est annus circiter M. ccxxviij. ante conditam Romam, uel alteram in Occidente Babyloniam, & annus regni Europis secundi regis Sicyoniorum xxij.

II.
Ninus. 52.Zoroastis uer
sus.

Ninine cõdita

III.
Semiramis. 42Babylonia in
staurata.Treueris con
dita.III.
Zameis. 38.

NINVS in regno Assyriorum secundus, quandoq̃ primus ponitur: quia cum ceteri fuissent ante eum fraudis ignari, & sinibus regnorum suorum contenti, hic dominationis libidine arma foris extulit, cruentam uitam annis quinquaginta bellando egit, donec omnem Asiam, excepta India, sibi subiecit. Notissime Zoroastem Bactrianorum Regem, eundemq̃ magicę artis, ut fertur, repperit, pugna oppressum interfecit. De quo Aristoteles scribit, q̃ uicies centum millia uersuum ab ipso condita inditijs uoluminũ illius declarentur. Eius uero artem multa post secula Democritus ampliavit. Ninus autẽ post expugnatum à se orbem, icu sagittę interiit. Qui cum regnum Assyriorum ceteris potentius fecisset anno regni sui xlv. cõdidit ciuitatem nominis sui Ninum, quam Hebraei dicunt Nininen, regnauitq̃ annis liij. decem postq̃ natus est Abraham. Ab hoc tempore usq̃ ad egressum Israhel de Aegypto, fiunt anni ccccev.

SEMIRAMIS uxor Nini, regnauit post eum in Assyrijs annos xliij. de qua innumerabilia narrantur. Nam non conteta terminis quos à uiro suo tũc solo bellatore acceperat, Aethiopiã bello pressam suo imperio adiecit, Indis bellum intulit, quo præter illam

& Alexandrum nullus intrauit. Hęc Babyloniam muris costilibus instaurauit, &aggeres propter inundationes aquarum construxit. Hęc priuignum suum Trebetam regno expulit, qui per mare & Rhenum & Mosellam classe uestus, Treuerim primus construxit, & eam ex nomine suo, ut aiunt Treuerenses, appellauit. Vnde etiam ad hęc tempora paruum repertum fuit ibi in lapide sculptum hoc Epitaphium.

Nini Semiramis quę tanto coniuge fœlix
Plurima possedit, sed plura prioribus addit,
Non contenta suis, nec totis sinibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebera regno,
Insignem profugus qui nostram condidit urbem
Treueris &c.

Hęc quia execrabilis fuit luxurię, dum filium suum Ninum seu Niniam de incestuoso sollicitaret cõcubitu, ab eo, ut aiunt, interficitur, & hic ei succedit in regno. Sub qua & Abraham adulescit in Chaldęa, qui & ipse natione Chaldęus fuit.

ZAMEIS qui & Ninias filius Nini & Semiramidis quartus, regnauit annis xxxviij. Cuius xxiiij. anno Abraham cum esset lxxv. annorum, Domino iubente de Aran egressus, iuit in terram Chanaan. Factaq̃ est ad eum re-

Vadragesimo quinto anno no Beli regis, cœpit regnũ Sicyonioru, in quo regnauit primus AEGIALEVS

VS annis liij. & ab eius nomine dicta est terra illa Aegialea, quę hætenus Peloponesus nũcupatur. Huic succedit EVROPS, qui regnauit annos quadraginta quinq̃.

Anno natiuitatis Abraham cœperũt Thebæi Aegyptijs imperare, annis centum nonaginta: per dynastias xvi.

SELCHIN tertius rex Sicyoniorum regnauit annis xx. &c. Quo regnante usq̃ adeo cum illis mitia & læta tempora fuerunt, ut eum defunctum uelut Deum colerent, sacrificando & ludos celebrando, quos ei primitus institutos ferunt.

APIS quartus Sicyoniorum rex, regnauit annis xxv. à quo terra illa Apia dicta est, quę prius Aegialea nũcupata est, nũc uero Peloponesus appellatur.

THELASION rex Sicyoniorum v. regnauit annos liij. Huius anno xvi. Abraham anno ætatis suę lxxxv. ex Agargenuit ISMAHELEM. Hic est annus x. repromissionis.

Domino iubente de Aran egressus, iuit in terram Chanaan. Factaq̃ est ad eum repromissio

I.
Aegialeus. 52.
Eusebius Europen facit
cit primum.II.
Europis. 45.Potestates,
hoc est, principes,
potentes,
Græci uocant
δυναστες &
δυναστιαρχ
um potentatũIII.
Selchin. 20.
Eusebius habet
Stelchin.III.
Apis. 25.V.
Thelasion. 52.

Assy. Pa Arg. Si.

Repromissio facta Abraham.

promissio Dei, & hic est annus primus repromissionis. Ex quo ad egressum Israel de Aegypto, computantur anni ccccxxx. quorum meminit Paulus Apostolus dicens, Hoc autem dico testamentum &c. Unde sic supputabantur apud Hebraeos anni: annus repromissionis talis uel talis, quod tamen non reperi in Scripturis.

V. Arius. 30.

Huius tempore Abraham cum centenarius esset, genuit ISAAC ex Sara libera nonogenaria, & uixit postea annos lxxv.

Isaac. fratres

AEGIDIUS Sicyoniorum rex vi. regnavit annos xxxiiij. Sub hoc tempore Isaac anno uitae suae lx. genuit de Rebecca geminos quorum maior ESAV, qui & Edom dictus est, à quo Idumæa, minor uero IACOB, cognominatus est Israel, à quo Israelitæ.

VI. Aegidius. 24.

VI. Aralius. 40. Eusebius habet Arasius.

ARALIVS rex Assyriorum sextus, regnavit annis xl.

Esau. Iacob.

TVRIMACHVS Sicyoniorum rex viij. regnavit annis xlv. Sub hoc tempore cœpit regnū Argiuorum, ubi primū regnavit Argis Inachus annis l. Quod regnum duravit ab Inacho usq; ad Euristheum primum Mycenarum regem D. xliij. annis.

VII. Turimachus 45.

VII. Xerxes. 30.

XERSES qui & Baleus, rex Assyriorum viij. regnavit annis xxx. Vsq; ad hæc tempora Thebei imperabāt Aegyptijs, per potestates quas dynastias appellabant, ut supra dictum est. Ex hinc Pharaones per annos c. & ij. qui & pastores dicti sunt, ob hoc, ut conjicitur, quia Iacob & filij eius ut pastores ingressi sunt in Aegyptum temporibus eorum.

LEVCIPPVS rex Sicyoniorum octauus, regnavit annis liij.

VIII. Leucippus. 53.

VIII. Armanitres. 38.

ARMANITRES rex Assyriorum viij. regnavit annos xxxviij. Sub hoc tempore mortuus est Sem post annos quingentos à diluuiō, & hunc quidam putant esse Melchisedech, traduntq; Hebræi ab hoc usq; ad sacerdotiū Aaron, omnes primogenitos fuisse sacerdotes, & Deo uictimas immolasse, & hæc esse primogenita quæ uendiderit Esau fratri suo Iacob.

REGNUM ARGIVORVM.

Vb Aegidio cœpit regnū Argiuorū, in quo primus regnavit INACHVS annis l.

De hoc regno scripsit Castor Argiuorum Chronographus.

IX. Belochus. 55. Belonus habet Eusebius.

BELOCHVS rex Assyriorum nonus, regnavit annis xxxv.

I. Inachus. 50. Eo quoq; tempore PHOROCHE- nus. 60. ROCHENVVS sine Phoroneus, Inachi & Niobæ filius, secundus regnavit Argis annis lx. Hic primus leges & iudicia Græcis conscripsit. Cuius soror Io in Aegypto regina est facta, & Isis dicta. Et quia late iusteq; imperauerat, multaq; comoda Aegyptijs fecerat, & literas eis instituerat, diuinum post mortem meruit honorem, in tantum, ut si quis diceret eam hominem fuisse, plecteretur ea pite. Hęc Osiridis regis Aegypti cū esset uxor, & parentibus regis, qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetē inuenit, atq; inde spicas marito regi & eius consiliario Mercurio demonstrauit. Vnde & eandem Cererem esse quidā uolunt. Io uero postea nupta Thelegono, genuit Epaphū.

Inachus Græcis leges conscripsit.

Sub Belocho cœpit multiplicari hominum genus.

Hoc tempore cœpit multiplicari genus hominum. Tunc Thessalus filius Græci regnavit in Thessalia, sed à Græco Græcia, à Thessalo Thessalia dicta est. Tunc Ogyges condidit Eleusinam in Attica prouincia, quæ antiquitus uocabatur Acta, & alias ciuitates plurimas. Cuius temporibus apud lacum tritonidem uirgo apparuit, quam Græci Mineruam uocauerunt. Hoc tempore Iacob Liam duxit & Rachel in Mesopotamia.

II. Phoroche- nus. 60. pro regina est facta, & Isis dicta. Et quia late iusteq; imperauerat, multaq; comoda Aegyptijs fecerat, & literas eis instituerat, diuinum post mortem meruit honorem, in tantum, ut si quis diceret eam hominem fuisse, plecteretur ea pite. Hęc Osiridis regis Aegypti cū esset uxor, & parentibus regis, qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetē inuenit, atq; inde spicas marito regi & eius consiliario Mercurio demonstrauit. Vnde & eandem Cererem esse quidā uolunt. Io uero postea nupta Thelegono, genuit Epaphū.

Io Aegyptijs literas instituit.

X. Baleus. 52.

BALEVS rex Assyriorum x. regnavit annos liij. His temporibus diluuiū in Achaia factū est sub Ogyge: in Aegypto quoq; diluuium fuit. Isaac annorū clxxx. mortuus est. Iacob genuit IOSEPH, x. filijs antea natis. Hic Ioseph cum xvi. esset annorum, à fratribus in Aegyptum uenditur: sed dominus terræ à Pharaone constituitur,

III. Apis. 35. MESSAPVS rex Sicyoniorum ix. regnavit Annos xlvij.

IX. Messapus. 47.

Eo tempore APIS tertius A ij regna

Assy. Aegy. Arg. Sicy.

tur, cum esset xxx. annorum, ad quem parer fame cogente cum omni domo sua descendit, ibiq; habitauit.

REGES AEGYPTI.

Ic post xvij. dynastiã apud Aegyptum primus Diapolitanorum AMASIS regnauit annos xxv. Ab hinc ergo præter Partiarchas, & alia regna incidentia, profequemur quatuor regna cū regibus suis, scilicet, Assyriorum, Aegyptiorum, Argiuorum, Sicyoniorum. Tunc Sparta cōdita est. Tunc Iacob descendit in Aegyptum cum familia sua.

ALTADAS rex Assyriorum xi. regnauit annis xxxij.

Tunc Iacob cū esset annorum cxlvij. mortuus est in Aegypto, relinquens Ioseph filium suum ducem Aegypti, annorum lvij. agentē in principatu xxvij. annos. Ioseph autem corpus patris sui cum magno honore reduxit in terram Chanaan.

CHEBRON rex Aegypti secundus, regnauit annos xiiij.

AMENOSIS rex Aegyptiorum tertius, regnauit annos xxi.

His temporibus dicitur Prometheus fuisse, à quo homines factos esse de luto fingunt Poetę: quia cum esset sapiens, feritatem & imperitiam hominum ad humanitatem & scientiam transformauit. Cuius frater Athlas magnus fuit astrologus. Qui quoniam cursus syderum in Athlante monte deprehendit, nacta occasione fabula hunc cœlum portare confluxit. Mercurius etiam nepos Athlantis ex filia Maia, multarum arrium peritus claruit, & ob hoc post mortē in numerū deorū cessit. Multa quoq; in

MAMITVS rex Assyriorum xij. regnauit annos xxx.

MANCHALEVS rex Assyriorū xij. regnauit annos xxx.

MEFRES rex Aegypti quartus, regnauit annos xij.

MISP HARMVTO SIS rex Aegypti v. regnauit annos xxvi.

IPHEREVS rex Assyriorum xiiij. regnauit annos xx. His temporibus Epidaurus

regnauit Argis annis xxxv. quem dicunt esse Serapim. Hic fratrem suum Aegialeum præficiens Achaię, ipse cum populo ad Aegyptum nauigauit. Vbi cum mortuus esset, factus est Serapis maximus omnium Aegyptiorū deus. Quē cum sepultum uenerarentur in sarcophago, priusquā ei templum construeretur, ab eo quod sarcophagum dicunt foros, primū dictus est Sorapis, postea mutato o in e, est Serapis dictus. Constitutū est etiam de eo, ut quisquis eum hominē fuisse dixisset, capitalem subiret sententiam. Et quoniam fere in omnibus templis ubi colebatur Isis, colebatur & Serapis, erat ibi simulachrum quod digito labijs impresso admone re uideretur, ut silentium fieret, scilicet, ne quis eos homines fuisse diceret, Apis ergo non Aegyptiorum, sed Argiuorum rex fuit, licet apud Aegyptum hæc ei sint instituta. Ab eodem tamen Memphis in Aegypto condita est. Asserunt tamen quidam præfatum simulachrum factum fuisse Ioseph nostro, eo quod Aegyptios à fame liberauerit.

ERATVS rex Sicyoniorum x. regnauit annos xlvi.

ARGVS filius Apis succedens patri, quartus regnauit Argis annos lxx. à quo Argi de Argus. hinc Argiui dicti sunt. Quo regnante, cœpit Græcia uti frugibus, & habere segetes, delatis aliunde feminibus. Hic etiam post mortem diuinos meruit honores.

PLENNEVS rex Sicyoniorū xi. regnauit annis xlviij.

His temporibus Ioseph anno uitę suę cx. principatus uero lxxx. defunctus est. Exin Hebręorum seruitus dura fuit in Aegypto annis cxliij. Fiant autem omnes anni quos Hebręi exegerunt in Aegypto, ducenti uiginti quinque, qui computantur ab eo tempore, quo Iacob in Aegyptum descendit cum filijs suis.

ORTHOPOLIS rex Sicyoniorum

Serapis simulachrum, de quo uide Eusebiū. lib. 11. histo. Eccle.

Memphis condita.

X. Eratus. 46.

Argiui.

XI. Plenneus. 48.

XIII. Orthopolis. 68.

IV

Sparta condita.

XI. Altadas. 32.

Prometheus.

Athlas. Mercurius.

XII. Mamitus. 30.

XIII. Manchaleus. 30.

XIII. Iphereus. 20.

I. Amasis. 25.

II. Chebron. 13.

III. Amensis. 21.

III. Mefres. 12.

V. Mispfarmus. 26.

tus

	Affy.	Aeg.	Ath.	Arg.	Sicy.
<i>Epidaurus condita.</i>	rus ciuitas condita est. Hemon etiam regnavit in Thessalia, à quo dicta est Hemonia. Xantus quoq; Tri			rum duodecimus, regnavit annos sexaginta tres.	
<i>Lesbus exstructa.</i>	opa Lesbium ciuitatem condidit. Et Moyses in Aegypto nascitur.	<i>Moyfes.</i>		V. <i>Criassus. 54.</i> CRIASSVS rex Argiuorum quintus, regnavit annos liij.	
	TVTHEMOSIS rex Aegyptiorum vi. regnavit annis ix.	VI. <i>Tuthemosis. 9.</i>		VI. <i>Phorbas. 35.</i> PHORBAS rex Argiuorum sextus, regnavit annos xxxv.	
	AMENOPES rex Aegyptiorum vij. regnavit annis xxxi.	VII. <i>Amenopes. 31.</i>		MARATHIVS rex Sicyoniorum decimus tertius regnavit annis triginta.	XIII. <i>Marathius. 30.</i>
XV. <i>Mamilus. 30.</i>	MAMILVS rex Assyriorum, regnavit annis xxx.	VIII.		HERCVLES eo tempore fertur Anthæum super tasse luctæ certamine.	<i>Hercules.</i>
	ORVS rex Aegyptiorum vij. regnavit annis xxxviij.	<i>Orus. 38.</i>			
XVI. <i>Sparetus. 40.</i>	SPARETVS rex Assyriorum xvi. regnavit annis xl.				

REGNUM ATHENIENSIVM:

*Διφύη δὴ οὐ
φύσσει ἔχου
τα. Hesych.*

Recesimo quinto anno Moysi, regnum cœpit Atheniensium, ubi primum regnavit CECROPS, qui & Diphyes, annis l. Diphyes autem dictus est, siue ob longitudinē corporis, siue quia cū esset Aegyptius, utranq; linguam sciebat, Aegyptiacam, & Græcam. Hic in Acta, quæ nunc Attica dicitur, Athenas, quam & Diadas uocant, condidit: quam urbem Euboici Orchomenon appellauerunt. Quæ ciuitas, ut uocaretur Athene, quod certe nomen à Minerva est, quæ Græce Athena dicitur, hanc causam Varro narrat. Cum apparuisset illic repente oliuæ arbor, & alio loco erupissent aque, regē prodigia ista mouerunt. Vnde misit ad Apollinem Delphicum super hac re sciscitanda. Qui respondit, quod Neptunum & Minervam significaret, & quod in ciuium potestate esset, ex cuius duorum numinū nomine potius ciuitas uocaretur. Hoc oraculo Cecrops accepto, ciues oēs utriusq; sexus cōsulendos conuocauit. Mos enim tunc in eisdem locis erat, ut etiā sceminae publicis cōsultationibus interessent. Consulta igitur multitudine, mares pro Neptuno, sceminae pro Minerva tulere sententias. Sed quia una plus inuenta est sceminarum, Minerva uicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exæstantibus, terras Atheniensium populatus est, quoniam spargere latus quaslibet aquas, dæmonibus difficile non est. Cuius ut iracundia placaretur, triplici supplicio ab Atheniensibus affecte sunt mulieres: Vt nulla ulterius ferrent suffragia: Vt nullus nascentium acciperet nomen maternum: Vt ne quis eas Athenas uocaret. Ita illa ciuitas mater & nutritrix liberalium doctrinarum, & tot tantorumq; Philosophorum, qua nihil habuit Græcia clarius atq; nobilius, ludificantibus dæmonibus de lire deorum suorum maris & sceminae, & de uictoria per sceminas, sceminae, id est, Mineruæ nomen Athenas accepit. Vnde & Cecrops Atticos Athenienses appellauit, & ab eo regio Cecropia uocata est. Iste bouem immolans, primus Iouem inuocauit, eumq; in sacrificio adorari præcepit. A quo usq; ad primam Olympiadem numerantur reges xvij. Principes uero quos mors tantum finiebat, xij. sub quibus apud Græcos multa miranda narrantur. Tunc enim primum Curetes & Corybantēs, qui Gnosum condiderunt, modulatam & consonam in armis saltationem inuenerunt. Tunc etiam fuisse in Thessalia diluuium sub Deucalione describitur. Tunc etiam Phaetontis fabulosum incendium. Tunc templum Apollini Delphis constructur, & multa huiusmodi. A Cecrope uero usq; ad Troiæ captiuitatem computantur anni cccclxxv.

Regnum Atheniense.

Διφύης dictus Cecrops, quia conubij rationem excogitauit.

Athenis condita.

Causa nominis Athenæ.

Saltatio in armis.

Delphicum templum constructur.

	Affy.	Aeg.	Athen.	Arg.	Sicy.
XVII.	ASCANES rex Affy riorum xvij. regnavit annos xl.	IX.	I.	VII.	CECROPS rex primus Athenien. regnavit annos .l.
Afcades.40.	ACENCERES rex Aegyptiorū ix. regnavit annis xij. Tunc Deucalion regnare cœpit apud eos qui circa Parnasum morabantur.	Acenceres.12.	Cecrops 50.	Troyphas.46.	TROYPHAS rex Argiuorum vij. regnavit annos xlvi.
Deucalion.	ACHORIS rex Aeg. gyptiorum decimus, re gnavit annos vij.	X.	Achoris.8.	MARATHVS rex Sicyoniorum xiiij. regnavit annos xx. Tunc cœpit esse quadragesimus an nus Moyfi, cccxiiij. anno repromissio nis. Qui occiso Aegypto fugit in ter ram Madian. Diluuium sub Deucalio ne in Theffalia fuit.	XIII. Marathus.20.
	CHENCRES rex Aegypti xi. regnavit an nis xvi.	XI.	Chencres.16.	ECHIREVS rex Sicyoniorū xv. regnavit annis lv.	XV. Echireus.58.
	ACHERRES Aegyptiorum rex duodecimus, regna uit annis vij.	XII.	Acherres.9.	VIII.	CROTHOPVS rex Argiuorum vij. regna uit annis xxi.
Eductio popu li Ifrael.	Moyfes anno repromissionis quadringētesimo xxx. populum Ifrahel iubente Deo, in signis & uirtutibus eduxit de Aegypto, cum esset annorum lxxx. eisq; in heremo per annos xl. legem exponit. Ab hoc loco usq; ad Salomonem & edificationem templi, numerantur anni cccclxxx. Ad captiuitatem uero Troiæ, ccc. xxix. Tunc primus pontifex Hebræorum AARON constituitur.				
Aaron primus Pontifex.	CHERRES Aegy ptiorū rex xij. regna uit annis xv.	XIII.	Cherres.15.	II.	GRANAUS rex Atheniensium ij. regnavit annis ix.
	ARMEVS Aegy ptiorum rex xiiij. re gnavit annis v.	XIIII.	Armeus.7.	III.	AMPHITRION rex Atheni ensium iij. regnavit annis x.
	REMESSES qui & Aegyptus, à quo Aegyptus, que prius Aeria dicebatur, no men accepit, xv. regnavit annis lxvij. Huic erat frater Danaus, qui habuit quingenta filias: Aegyptus uero ha buit totidem filios, quos Danaus simu laris nuptijs, per filias suas una nocte omnes occidit, excepto Lynceo, qui post eundem Danaum Argis regnavit, qui miseratione suę sponse effugit. Ipse uero Danaus pulso fratre Aegypto, re gnavit, sed pulsus & ipse postea Argos se contulit, ubi à Steleno benigne susce ptus, & ipsum postea expulit, & in lo co eius regnavit.	XV.	Remesses.68.	III.	ERICHTHONIVS Atheni ensium rex quartus, regnavit an nis l. Hic in Græcia primum iunxit cur tum. Ipse quippe in templo Vul cani et Mineruę, quod ambo unū habebant, inuentus est puer à dracone inuolutus, quod significauit eum ma gnum futurum. Et cum parentes eius essent ignoti, propter commune tem plum dictus est Vulcani & Mineruę fi lius. Et quia à dracone inuolutus erat, draconteis pedibus fingitur natus, & ob hoc iunxisse currum.
50. filij. 50. filie.	AMYNTES rex Assyriorū xvij. regnavit annos xlv. Moyfes cum esset annorum cxx. an no principatus sui xl. defunctus est, ad cuius obitum à fabrica mundi compu tantur anni M. dcc. xxx. secundum lxx. interpretationem: iuxta Hebraicam uero ueritatem duo millia, nonaginta tres.				INVENTOR CUR RUS.
XVIII.				IX.	STELENVVS rex Argi norum nonus, regnavit an nis xi.
Amynthes.45.				X.	DANAUS, à quo & Da nai, rex Argiuorum x. ex pulso Steleno, regnavit an nis l. minoresq; eius perse nerauerunt usq; ad Euristheum filium Steleni, nepotē Persei, post quem Pe lopidæ imperium susceperunt, primo ex ipsis regnante Aræo. Eodem tempo re Dardanus Dardaniam cōdidit, tem plum Delphis à Flegæo incensum est. Hoc etiā tempore Busyris in Aegypto fuit

Affy.

Aegy. Ath. Arg.

Sicy.

IOSUE, qui & Iesus Naue, Iosue minister & successor Moyli, introduxit populum in terram promissionis, & diuisit eis terram, & rexit populum annis xxvij.

fuit, filius Neptuni & Libiæ filia Epaphi. Qui dum apud loca Nilo uicina tyrannidē exerceret, transeuntes hospites crudeli scelere posita ara interfecit. Post hæc, id est, ab egressu filiorū Israel ab Aegypto usq; ad mortem Iosue, sacra sunt instituta falsis dijs, à rebus quæ memoriā diluuij quod fuerat sub Deocalione, uicēq; erumnosæ, modo ad alta, modo ad plana migrantium reuocarunt.

XIX: Belothus. 25.

BELOTHVS rex Assyriorū xix. regnauit annis xxv.

Huius filia Actosa, quæ & Semiramis regnauit cum patre annis viij.

Hoc tempore Iupiter mixtus est Europæ filia Phœnicis, quam rapuerunt Creteses nauis, cui fuit insigne Taurus, quam postea Asterius, quem alij Xanthum dicunt, rex Cretensium accipiens uxorem, procreauit ex ea Rhadamantum

CHORAX Sicyoniorum rex xvi. regnauit annis xxx.

XVI: Chorax. 30.

Sarpedonem, & Minoem, quos magis ex eadem fœmina filios Iouis fuisse uulgatum est. Tunc etiam Cadmus regnauit Thebis, ex cuius filia Semele natus est Dionysius, qui & Liber pater & Bacchus dictus est. Postea Cadmus & Phœnix profecti de Thebis in Syriam, apud Tyrum & Sydonem regnauerunt. Linus & Zetus & Amphion hoc tempore in Musica arte claruerunt. Ea quoq; quæ de Danae, ex qua Perseus natus est, dicta sunt, hoc tempore gesta sunt. Ephira quæ nunc Corinthus dicitur, à Sylypho condita est, & Bithynia à phœnice, Tarsus quoq; & Paphus condita sunt.

Cadmus.
Semele.
Bacchus.
Linus, Zetus,
Amphion, mu-
fici.

MENOPHIS

rex Aegyptiorū xvi. regnauit annis xl.

XVI. Menophis. 40.

V. Pandion. 40.

EPOPEVS Sicyoniorum rex xvij. regnauit annis xxxv.

XVII. Epopeus 35.

PANDION rex Atheniensiu v. regnauit annis xl. Huius filia

fuerunt Progne & Philomena.

XX. Bellepares. 30

BELLEPARES rex Assyriorum xx. regnauit annis xxx.

Inuentor uini.

Hoc tempore Dionysius qui & liber pater, uitem dicitur ostendisse hospiti suo in Attica terra. Hic etiam subactam Indiam sanguine madefecit, cædibus oppleuit, libidinibus polluit gentem, utiq; nulli unquam hominum obnoxiam uernacula tantū quiete cõtentam.

Mortuus est Iosue cum esset annorū centum & decem. Post cuius mortem cum peccassent filij Israel coram Domino, tradidit eos Dominus in manus alienigenarū annos viij. deinde clamantibus ad Dominū, dedit ducem

Bacche.

Habebat autem multas in exercitu suo fœminas, quæ Bacchæ appellatæ sunt, non tam uirtute fortes aut nobiles, quàm furore. His etiam temporibus Hercules cognomento Desinaus in Phœnice clarus habetur, sed non ille, cuius ingenia & innumerabilia facta narrantur, & quæ Græci suis literis produnt se ipsam incendisse. Secretiori quippe historia, (ut sanctus Augustinus ait) plures fuisse, qui Hercules, & Liberi patres, & Apollines dicti sunt.

GOTHONIEL, qui primus index rexit populū annis xl. quibus annumeratur illi octo afflictionis Hebræorum.

Hercules Desinaus.

Eo quoq; tempore Minos regnauit in Creta, & Celeus in Eleusina. Arcas etiam Iouis et Calistonis filius Pelasgis in deditiōnem receptis, regionem eorū Arcadiam nuncupauit.

Eo tempore **PHINEES** suscepit sacerdotium.

LYNCEVS Argiuorū

XI. rex xi. regnauit annis xli.

Lynceus. 41.

His temporibus cœpit regnum esse in Italia. Quod translatum Romam, per diuersas potestates excreuit in Monarchiam Romanorum, quæ hactenus durat, sicut sequens ratio declarabit.

Post mortē Gothonieli iterum peccauerunt Hebræi Domino, ipsoq; dimittente, afflixerunt eos Allophili annis xvij, qui tamen annumerantur annis Aioth.

AIO TH ex tribu Ephraim, secundus index Hebræorum, iudicauit eos annos lxxx. Hic utraque manu pro dextra utebatur.

DE REGIBVS ITALIAE ET ROMAN.

- I. **Ianus.** **S**aturnus in Italia, ut quibusdam placet, regnavit IANVS. Deinde SATVRNVS Iouem filium suum è Græcia fugiens, in ciuitate, quæ ex eius nomine Saturnia dicta est, latuit. Cuius ciuitatis ruina hætenus cernuntur in finibus Tusciæ haud procul ab urbe. Hic Saturnus qui in Italia latuit, ab eius latebra eadē Italia Latium appellata est. Ipse enim adhuc rudes populos ædificare, terras colere, plantare uineas docuit, atq; humanis moribus uiuere: cum antea semiferæ glandium tantummodo alimentis uitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, uirgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab indo cili rustica multitudine Deus appellatus est. *Vnde Latym.*
- II. **Saturnus.**
- III. **Picus.** Post hæc PICVS filius eius, qui fabulose in auē sui nois dicit esse mutatus. *Nummi ærei primū inuēti.*
- IIII. **Faunus.** Post hæc filius eius FAVNVS pater Latini: cuius Latini mater Carmentis Ni costrata creditur latinas literas repperisse. Regnante eodem Latino, qui latinam linguam correxit, & latinos de suo nomine appellauit. Troia à Græcis capta est anno ci. Romani regni: ante primam quoq; olympiadem annis cccvi. ante Romam uero conditam annis ccciiij. Capta aut Troia Aeneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam uenit: & anno tertio post Troiæ excidium cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans, eum interemit: eiusq; sponsam Lauiniam supra dicti Latini regis filiam in coniugium accepit, de cuius etiam nomine Lauinium oppidum quod struxerat appellauit. Anno ab Imperio Nini, dccclxx. raptam fuisse Helenam: coniurationemq; factam aduersus Troiam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumq; sequitur Troiæ excidium. *Nicostrata latinas literas repperit. Latinius correxit.*
- Aeneas in Italiam uenit.** Hinc Romanorum gens duxit originem ab AENEAE profugo, & ut ipse Virgilius adulatur (uero forti) ab alijs uero traditur, patriæ proditore ac necromantico, utpote qui etiā uxorem suam Dijs suis immolauerit. Regnavit aut Aeneas tribus annis apud Latinos. *Lauinium exstructum. Helena raptata. Romanae gentis origo à proditore.*
- V. **Aeneas.** Quo uita decedente secundum quosdam per fulminis ictum regnum accepit ASCANIUS, qui & Iulus eiusdem Aeneæ filius, quem apud Troiam ex Creusa coniuge sua, filia Priami regis, genuerat, & secum in Italiā ueniēs adduxerat. Qui Ascanius derelicto noueræ suæ regno Albam longā condidit, & Deos penates sui patris Aeneæ ex Lauinio in eandem Albam transtulit, sed simulacra eadem Lauinium sponte redierunt. Rursum traducta in eandē Albam longam iterum repetiuere antiquiora delubra. Ascanius genuit Iulum filium, à quo omnis familia Iuliorum orta est. Cum autem triginta & octo annis regnasset Ascanius, moriens Siluium posthumum fratrem suum, filiū Lauiniæ noueræ suæ & Aeneæ patris sui quē ipse Ascanius summa pietate educauerat, regni reliquit hæredem, pro eo qd Iulus filius suus adhuc paruulus ad regnandum non esset idoneus. *Aeneas patriæ proditor.*
- VI. **Ascanius.** SYLVIVS igitur Posthumus regnavit annos xxix. Qui Posthumus inde dictus est: quia post mortem uel humationē patris est natus. Syluius uero, quia ruri fuerat educatus. À quo eodem Syluio omnes reges Albanorū Syluij uocati sunt. *Alba longa condita.*
- VII. **Syluius.** Post quem regnavit AENEAS SYLVIVS annos xxxi. Deinde LATINVS Syluius regnavit annos l. quo etiam tempore apud Hebræos Dauid regnavit. *Familia Iuliorum.*
- VIII. **Aeneas Syl.** Post cuius obitum ALBA Syluius Albam suscepit annis. xxxix. *David.*
- IX. **Latinus Syl.** Post hæc AEGYPTVS SYLVIVS siue Arys eius filius annos xxiiij. *Capua condita.*
- X. **Alba Syluius.** Deinde CAPIS SYLVIVS, scilicet superioris filius regn. annis xxviij. qui Capuam in Campania condidit. *Capua condita.*
- XI. **Aegyptus Syl.** Item CARPENTVS SYLVIVS Capis filius annis xij. *Homerus.*
- XII. **Carpentus Syl.** Post quem TYBERINVS Carpentis filius annos viij. Ab huius nomine Tyberis fluius sic dictus est, qui antea Albula uocabatur, quia idem Tyberinus in eundē fluuium decidens, extinctus est. Successit huic AGRYPPIA Syluius, & regnavit annos xl. cuius temporibus Homerus fuisse in Græcia perhibetur. *Homerus.*
- XIII. **Tyberius Syl.** Dein AREMVLVS SYLVIVS Agryppæ superioris regis filius regnavit annis xix. Iste præsidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit: qui ob impietatem fulmine ictus interijt. *Post*
- XV. **Agrippa Syl.**
- XVI. **Aremulus Syl.**

Post hunc regnavit **AVENTINVS** Syluius annos xxxvij. qui fuit **Aremuli** superioris regis filius, quiq; in eo monte qui nunc pars urbis est mortuus ac sepultus, æternum uocabulum loco dedit.

*Fidon Argi-
uus, mensuras
& pondera
repperit.*

Successor eius extitit **PROCAS SYLVIVS**, eiusdem **Auentini** filius, qui regnavit annos xxij. Quo regnante **Fidon Argiuus**, mensuram & pondus repperit, cum apud **Hebræos Ozias** siue **Azarias** in **Iudæa** & **Hierusalem** regnaret. Et dum **Procas** obisset, testamentum suum duobus filijs suis **Amulio** & **Numitori** reliquit, ut unus pecuniam protinus alter regnum susciperet. **Amulius** uero fratri suo **Numitori** electionem dedit, ut quod desideraret, acciperet. **Numitor** autem pecuniã accepit: **AMVLIVS** uero regnũ obtinuit. In quo regnavit annos xliij. & dum regnaret, **Deos** consuluit. Responsumq; est ei, quia ab stirpe fratris sui occidendus esset. Vnde mox eundem fratrem suum de regno expulit. **Numitor** autem abiens in agro suo uixit. Erant autem ei duo liberi **Sergestus** & **Rhea**, quæ & **Ilia** dicta est. Metuens uero rex **Amulius** responsum, **Sergestum** ad uenationem secum duxit, & eum in sylua occidit. **Rheam** uero quæ & **Ilia**, adimendi partus gratia ad uirginem uestalem elegit. Quæ cum vij. partui sui anno geminos edidisset infantes, iuxta legem in terram uiua deposita est. Verum paruulos prope ripam **Tyberis** expositos, **Faustulus** regij pastor armenti ad **Acciam Laurentiam** uxorem suam detulit, quæ ob pulchritudinem & rapacitatem corporis sui quæstuosi, **Lupa** à uicinis appellabatur. Vnde & ad nostram usq; memoriam meretricis ob eandem causam **lupæ**, cellule earum **lupanaria** dicuntur. Propter quod & ipse gemini fratres, id est **Romulus** & **Remus** a lupa nutriti dicuntur. Qui ijdem pueri cum adoleuissent collecta pastorum & latronum manu, interfecto apud **Albam Amulio**, auum suum **NVMITOREM** in regnũ restituerunt. Romanũ igitur imperiũ quo neq; ab exordio ullum fere minus, neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à **ROMVLO** exordiũ habet, qui **Rheæ Syluiæ uestalis** uirginis, ut præmissum est, filius, & quantum putatur cum **Remo** fratre uno partu est editus.

Ilia uestalis.

*Vnde lupæ me-
rettrices.*

*Romanum Im-
perium ex mi-
nimis initijs.*

Is cum inter pastores latrocigaretur, natus circiter xvij. annos, urbem exiguam in **Palatino monte** constituit x. **Kalẽn. Mai.** Olympiadis sexte, anno quadringentesimo xix. post **Troia** excidium, siue ut placet **Orosio** cccciij.

Is cum inter pastores latrocigaretur, natus circiter xvij. annos, urbem exiguam in **Palatino monte** constituit x. **Kalẽn. Mai.** Olympiadis sexte, anno quadringentesimo xix. post **Troia** excidium, siue ut placet **Orosio** cccciij.

Eo tempore in **Iudæa** & **Hierusalem** regnavit **ACHAZ**, ad quem **Isaias** uirginem parituram prophetauit. Condita ergo ciuitate, quam ex nomine suo **Romam** uocauit, à qua & **Romanis** nomen inditum est, & condito mox templo, quod **Asylum** appellauit, pollicitus est cunctis ad eum confugientibus, impunitatem totius commissi sui. Quam ob causam multitudinem finitimarum gentium, qui aliquam apud ciues suos offensam contraxerant, ad se confugientem in ciuitatem recepit, unde & **Asylum** dixit, quod interpretatur domus refugij. **Latinos** deniq; **riscosq; pastores**, & **trãsmarinos Fryges** qui sub **Aenea**, **Arcades** qui sub **Euanthro** duce confluxerant, & cum his, ut **Salustius** ait, **Aborigines**, quasi ex diuersis elementis in unum congregans corpus, **populum Romanum** effecit. **Centumq; ex senioribus** elegit, quorum cõsilio omnia ageret, quos propter senectutem **patres**, ob similitudinem curæ, **curios** siue **curules** nominauit. **Mille etiã pugnatorese** legit, quos ab eodem numero **Millenarios** uel **milites** appellauit. Tum cum uxores ipse & **populus** suus non haberet, inuitauit ad spectaculum ludorum uicinas urbi **Romæ nationes**, atq; earum uirgines rapuit, anno ab urbe condita quarto. Tunc uirginum pulcherrima cunctorum acclamatione **rapientium Talasso** duci **Romuli** decernitur. Vnde in nuptiarum solennitatibus, **Talasso** uulgus elamitat, quod scilicet talis nupta sit, quæ **Talassum** habere mereatur. **Commotis bellis** propter raptarum iniuriam, **Centinenses** uicit. **Vicit etiã Anremnates, Crustumios, Sabinos, Fidenates, Veientes**, hæc omnia oppida urbem cingunt. Tunc etiã **Tarpeia** uirgo **Sabinorum** clypeis obruta est, in quo etiã monte **Capitolium** postea constructum est. **Pepigere tamen Romani cum Sabinis**, quorum filias rapuerunt amicitias, adeo ut **Sabinorum rex Titus Tatius** senex pariter cum **Romulo** regnaret. Quem **Romulus** mox ut in societatem regni assumpsit, occidit. **Sabini** uero & **Romani**

XVII.
Auentinus
Syluius.
XVIII.
Procas Syl-
Ozias.

XIX.
Amulius Syl-

XX.
Numitor. S.

Romulus.

Achaz.

Roma condita.

Patres.
Curules.
Milites.

Talassus car-
men nuptiale,
ita dictũ à uo-
ce, quemadmo-
dum Græci uo-
ce Hymen uo-
cantur.

Quare nemo
Romanus absq;
q; prænominē

Quiris lingua
Sabinorū ha-
sta. Alij à Gre-
co κῆρυξ
Quirinum di-
cunt.

Romulus ictu
fulminis perijt

II.
Numa

III.
Tullius.

IIII.
Ancus.
V.
Priscus.

VI.
Sernius
Tullius.
Census primi-
tus ordinatus.

VII.
Tarquinius.
Excogitata
uincula &
carceres.

& Romani uetus populus efficiuntur. Tandem ad firmādam coniunctionem & amicitiam inter se, Romani nomina Sabinorum suis præponebant nominibus, & inuicem Sabini Romanorum, & ex illo consuetudo obtinuit, ut nemo Romanus sit absq; prænominē. Propter hanc etiam societatem, cum Sabinorum more Romulus hastam longam ferret, quæ eorum lingua curis uel quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani uero siue à curibus, id est hastis longis, siue à Quirino Quirites nominari cœperunt. Remus deniq; à Fabio duce Romuli fratris sui eiusdem ut fertur uoluntate rastro pastorali extinctus est. Causa autē interitus eius hæc fuit, q; ad tutelam nouæ urbis uallum transisse increpauerat, eiusq; angustias solarij transilierat. Cum Veientibus prælium adhuc paruo nomine magnis uitijs agitatum, Cenensium captum ac dirutum oppidum. Assumptis semel armis nunq; quies, quippe quibus egestas turpis atq; obscœna fames domi timerentur, si unq; paci acquieuisent. Romulus uero cum vij. Kal. Augustas abierat apud paludem Capræ, ibiq; fulmine ictus nusq; cōparuisset, anno regni sui tricesimo nono ad Deos transisse creditus, Quirini nomine consecratus est.

Post hunc N V M A Pompilius rex creatus est. Quo regnante Clacus Chius primus ferri gemini, uel diuisi inter se glutinum excogitauit. Hic Numa Ezechia apud Hebræos regnante Romanis qui ex consuetudine præliorum quasi latrones & semibarbari uiuebant, cultum Deorum & morem sacrificij & leges instituit, & infinita Tempa construxit.

Huic successit T V L L I V S Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus usus est. Hic etiam urbem ampliavit, adiecto Celio monte, & cum xxxij. annis regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit. Huius temporibus Bizantiū ciuitas condita, quæ postea Constantinopolis est appellata.

Huic successit A N C V S, qui Auentinum montem ciuitati adiecit, & Ianiculum & Ostiam ciuitatem supra mare. xvi. miliario ab urbe Roma condidit.

Post hunc P R I S C V S Tarquinius regnauit. Hic numerum senatorum duplicauit, Circum Romæ ædificauit, ludos Romanos instituit, Romam murauit, capitolium ædificauit uel inchoauit. Sub eodem Masilia condita est, & Hierusalem à Nabuchodonosor rege subuersa est.

Post illum S E R U I V S Tullius. Huic in Tarquinij Prisci regia dormienti, caput ardere uisum est. Quod prodigium cum Tanaquil uxor eiusdem Tarquinij uidisset, eum inter proprios liberos educauit. Pro qua re ad regnum peruenit. Hic fossas circa muros duxit, hic omnium primus censum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eodem Claudia. v. uirgo uestalis pro crimine stupri accusata est. At se purgare dedignans humaniter uadam Tyberis adiit, nauim ascendit, ligauitq; proram zona & ait. Si uirgo sum, sequete me. Moxq; secuta nauis, ingressaq; Romam est.

Lucius dehinc T A R Q U I N I V S Superbus septimus rex atq; ultimus inuasit imperium. Quo tempore ad relaxationem Cyri regis Persarum reuersi sunt Hierosolymam Iudæi xliij. milia quadringenti. Iste Tarquinius primus excogitauit uincula, cauteas, fustes, lathomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla. Templum Ioui in Capitolio ædificauit. Postea Ardeam oppugnans in xvij. miliario ab urbe Roma positam ciuitatem, imperium perdidit. Nam cum filius eius Sextus Tarquinius nocte quadam armatus, nobilissimam & castissimam Lucretiam, Lucretij Tricipitini filiam, Collatini Tarquinij uxorem per uim stuprasset, eadem Lucretia de illata sibi iniuria maritum patremq; & Brutum auunculum suum, cæterosq; amicos è castris ascieuit, nimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Consolantibus illis eam & dicentibus, non nocere ad corruptionem pudicitie illatam uiolentiam, non enim animum honestum, sed corpus fuisse corruptū, nulla ait impudica exin Lucretie se defendat exemplo. Tum ferrum quod ueste celabat subito uisceribus immerfit. Propter quam causam Lucretius parens eius, & Tarquinus uir eius, & Brutus auunculus eius, populū citauerunt, & Tarquinio Imperium ademerunt. Mox exercitus, qui ciuitatem Ardeam cum ipso rege oppugnabat, reliquit eum, ueniensq; ad urbem Romam, rex portis

Quirites.
Remus occiditur.

Constantino-
polis condita.

Roma murata

Masilia con-
dita.

Hierusalem
subuersa.

Claudia ue-
stalis.

Lucretia.

rex portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset Tarquinius xxxv. annis cū uxore & filijs suis fugit. Ita Romæ regnatū est per vij. reges annis cxxliij. cum adhuc Roma ubi plurimū possedit, uix usq; ad quintumdecimū miliariū possideret.

Sub eodem Tarquinio castissima IVDITH Holofernem peremit. His etiā temporibus PYTHAGORAS Philosophus claruit. Qui Samo oriundus, Crotone deguit, nonissime Metapontū adiit, ibiq; sepultus est. Sicq; finitum est regium nomen in isto. Deniq; expulsis regibus, uel quod adhuc maius est, abiurato etiam regio nomine, Romani pro regibus Consules creauerunt, scilicet binos fecerunt in annum unum. Binos quidem consules pro uno rege, hac de causa, ut si alter male uellet contra rempublicam, alter eum coerceret: in annum tantum unum ideo, ne per diuturnitatem potestatis insolecerēt, sed ciuiles semper essent qui se post annum priuandos præscirent.

Regibus igitur expulsis, fuerūt primo anno consules Lucius Junius BRVTVS auunculus Lucretiæ præfatæ, qui maxime egerat, ut Tarquinius Superbus pelleretur, & Tarquinius Collatinus maritus eiusdem Lucretiæ: sed Tarquinio Collatino dignitas consularis mox ablata est. Placuit enim omni Romano populo, ne quisq; in urbe remaneret, qui Tarquinius uocaretur, & hoc propter insatiabile odium, quod habuerunt in Superbum Tarquinium. Quo Tarquinio Collatino priuato & expulso, LVCIVS Valerius Publicola, in ipsius loco factus est consul. Brutus uero consul, & Aruns filius Tarquinij Superbi in bello quod idem Tarquinius commouit contra Romanos dimicans, uti in regnum restitueretur, inuicem se occiderunt. Quem Brutum Romatæ matronæ defensorem pudicitia suæ per annum quasi communem patrem luxerunt.

Secundo quoq; anno iterum Tarquinius ut reciperetur in regnū, bellum Romanis intulit, adiutus à Porfenna rege Tusciæ, tribusq; annis continuis trepidam urbem tenuit, conclusit, obsedit. Tunc Mucius Scevola Romanus senator exiit ad feriendum Porfennam regem: & descendens in castra eiusdem regis subregulum eius stipendia diuidentem habitu purpurato indutum, occidit, regem eum arbitratus. Captusq; ilico locutus est cur uenisset. Deniq; dexteram quæ errauerat igni qui in Ara erat, utendā supposuit. Tunc hostes, tum eius audacia in hostem, tum eius constantia ad uindicandum in seipsum, multū deterriti sunt. Quid nisi Mucius fecisset, uel nisi uirgo Chlœlia, quæ obses fuerat Porfennæ regi data ruptis uinculis uigiles fefellerit, & conscenso equo per Tyberim mirabili transnataru, & uirili audacia Romam redierit, & ciues audacia permouisset, Romani compulsi forent aut perpeti captiuitatē hoste insistente superari, aut seruituti recepto rege subiecti. Vnde & eidē Chlœliæq; equestre fecerat equestris statua ex rogatu regis Porfennæ decreto & consulto senatus data est.

Quinto anno post reges exactos Lucius Valerius ille Bruti collega, & quater consul fataliter mortuus est adeo pauper, ut collectis à populo nummis, sumptū uix habuerit sepulture. Quem matronæ Romane securæ, Brutū per annū luxerūt.

Nono anno post reges exactos, noua Romæ dignitas creata est, quæ Dictatura appellatur, maior quàm consulatus, & magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Et primus Dictator Romæ fuit MARCVS Valerius: primus magister equitum, Spurius Cassius. Octauo decimo anno postq; reges exacti sunt, trecenti sex Fabij uiri clarissimi, Romani status lumina à Veientibus Romanorum hostibus per insidias circumuēti, ad Cremeram fluium omnes trucidati sunt, uno tantum ad renunciandum cladem reseruato, qui propter puerilem ætatem duci non poterat ad pugnam.

Eodem tempore Pompilia uirgo uestalis ob crimen stupri uina defossa est.

Anno post conditā urbem ducentesimo sexagesimo secundo, Aequi Volsciq; Minutium Romanum consulem prælio superatum & fugatum, in Algido monte, qui ab urbe xij. ferme miliaria abest, fame ferroq; cinxerunt. Adumq; infelicitate foret, nisi Quintius Cincinnatus præcipuus ille dictator aratam obsidionem oppresso hoste soluisset. Qui repertus in rure quatuor iugerum agrum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inuentus, sudore deterfo, ab aratro

Iudith.
Pythagoras.

Romani pro
regibus Con-
sules creant.

Brutus.

Lucius.

Valerius Con-
sul pauper mo-
riunt.

aratro accersitus ad fasces, rogam prætextatam accepit. Mox sumpto honore, instructoq; exercitu, cæsis hostibus uictor effectus, liberauit consulem & exercitum, iugumq; bouum equis imposuit, uictoriamq; quasi stiuam tenens, subiugatos hostes præ se primus egit.

Anno ab urbe condita cccly. Veientani rebellant. Contra quos Furius Camillus dictator missus, primum eos acie uicit. Mox & ciuitatem eorum obsidens diu, clam tandem cuniculis cepit. Inuentamq; ibi statuam Iunonis monere, iussit Romam transferri. Tunc unus è militibus per iocum interrogauit simulachrum, an uellet ire Romam. Respondit: Volo. Sequitur dehinc irruptio Gallorum Senonum in urbem, & eiusdem urbis incendiū duce Brenno cū exercitu copioso nimis & robusto. Hos irruentes Fabius cōsul cum exercitu excepit, nec tamen obstitit, imò hostilis ille imperus Romanos quasi aridam fegetem succidit, strauit, & transiuit. Testatur hanc cladem fluuius Alia, sicut Cremera Fabiorū. Non enim facile aliquis similem ruinam Romanę militię recenseret, & si Roma insuper incensa non foret. Patentem igitur urbem Galli senones penetrant, trucidant oēs perimunt in suis sedibus senatores, eosq; incendio domorum concrematos, lapsu culminum suorum sepeliunt uniuersos. Reliquam autem iuuentutem, quam constat uix mille hominum tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt. Ibiq; infœlices reliquias fame, peste, desperatione & formidine terunt. Captumq; ilico capitolium fuisse, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui dum diu eos obsiderent, & iam Romani fame laborarēt, fragmentis panum pro lapidibus Gallos iecerunt. Quamobrem accepto auto mille libra rum, ne capitolium obsiderent, recesserunt. Sed secutus eos Camillus ita cecidit, ut & aurum quod eisdem datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa reuocaret. Ita uictor urbem ingressus, appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patrię conditor. Circa hæc tempora Hester historia putatur scripta. Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur.

Eodem anno sæuissimo terremoto Achaia uniuersa concussa est, & duæ ciuitates, id est, Bura & Helice, abruptis locis deuoratae.

Anno ab urbe condita trecentesimo octogesimo quarto, ingens uniuersam Romanam pestilentia corrupit. Sequentiq; anno secutum est triste satis prodigium. Siquidem in medio urbis foro terra dissiluit, uastoq; præruptu hiantia subito inferna patuerunt. Quod spectaculum dum diutius ita maneret, cunctisq; terrorem nimium inferret, tandem interpretantibus aurospicibus, claudi baratrum posse, si eo qui esset Romæ preciosissimus iuuenis uoluntarie immitteretur. Diu iactatis inaniter monilibus matronarum, Marcus Curtius eques Romanus domo clarus, militiæ insignibus sumptis, cum equo se in id baratrum præcipitauit, sicq; conclusum est. Tunc post eum sacrificantes, in eundem locum iecere fruges. Mox terra in naturam suam redijt.

Anno ab urbe condita cccxxxvij. iterum terribilis Gallorum inundatio Romanos terminos inuadens, iuxta Anienem fluuium confedit. Vbi Titus Manlius iuuenis nobilissimus de senatoribus quendam Gallum ad singulare se certamen prouocantem aggressus, occidit, & sublato ab eius collo torque aureo, colloq; suo imposito, in perpetuum Torquati & sibi & posteris nomen accepit.

Nec diu post hæc Romanis iterum contra eos bellantibus, quidam ex eisdem Gallis unum aliquem ex Romanis qui esset optimus, prouocauit. Huic se Marcus Valerius tribunus militum obtulit. Et cum processisset armatus, cornus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa aduersus Gallum pugna, idem cornus alis & unguibus Galli oculos uerberauit, ne in rectum posset aspicere. Ita à tribuno Valerio interfectus, nō solum ei uictoriã, sed & nomen dedit. Nam postea idem Valerius ab illo euctu Coruus dictus est, & omnes successores sui Coruini.

Anno ab urbe condita cccix. statuæ consulibus ob meritū uictoriæ in rostris posita sunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.

Anno post hæc sequente Minutia uirgo nestalis ob admissum incestū damnata, uiua obruta est in campo, qui nunc sceleratus uocatur. Paruo exin tempore trecentæ

Camillus secundus Romulus.

Hester.

Iuno. moneta Saturnia. Sororia &c.

Alia flumē in lapide ab urbe distans in uia Tiburtina.

Fragmentis panum pro lapidibus Gallos iacere.

Plato.

Prodigium.

Marcus Curtius.

Manlius quare Torquatus.

Valerius quare Coruinus. Alexandria condita.

trecentæ octoginta matronæ Romanæ proditæ sunt à quadam puella, atq; conuictæ, rabie & amore scelerum tantum accensæ, cateruatim populum uenificijs suis necasse, ac si de pestilenti aere crederentur tam subito tamq; late mori: atq; eadem uenena quæ coxerant, bibere compulsæ, consumptæ sunt.

Hæc de regibus usq; ad Alexandrum Magnum regem Macedonum, & usq; ad incrementum Romanæ potestatis, hic dicta sufficiant. Multa quidem in libris Regnorum, & in Paralipomenon, & Esdræ, & Prophetarum, & alijs sacra Scripturæ, de regibus Assyriorum, Persarum, & Medorum, & alijs quibusdam regibus scripta sunt, quoniam hi populum Israeliticum aut afflixerunt, aut gratia & libertate honorauerunt. Ab hinc itaq; describuntur reges quatuor regnorum, quæ post Alexandrum præfatum orta sunt, qui solus monarchiam mundi præter Italiam, in xij. annis subiugauerat, sicut in historia ipsius plene describitur. Ponuntur itaq; primum in descriptione reges & tempora ipsorum, & gesta quædam forte breuiter annotantur, postmodum subiectis historijs eorundem. Secundo post hæc subiicitur historia Romana, eo ordine, quo hætenus est descripta, in quantum competit huic breuitati, secundum tempora regum præscriptorum. His interponitur historia Iudæorum ex hoc tempore, quæ in sacris Scripturis non est expressa.

Hic impressum Vrspergenſis Exemplar pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus: Exceptum de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri Magni habebatur, quod plane erat tale, ut nemo sine risu legisset. Igitur nolui contaminari hanc utilem historiam hoc Ἰεὺδ' ἐπι γράφῃ. Qui Alexandri Philippo Macedone nati & uitam & gesta legere uelut, habet innumerabiles penæ, qui posteritati tradiderunt, Græcos & Latinos, Arrianum, Plutarchum, Iustinum, Quintum Curtium, & alios. Veruntamen ne quid deesset Lectori, ex Raph. Volaterrano libui Epitomen uitæ Alexandri Magni hic subiicere.

ALXANDRI Philippo Macedone nati, & uitam & gesta, innumerabiles penè Græci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus, Eritreus, Philippus Chalcidensis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamon Mityleneus, Sotericus, Asites, Arrianus, Plutarchus. E nostris uero Quintus Curtius. Ego autem Epitome breui percurram. Igitur natum scribit Plutarchus viij. Idus Aprilis. Ab eo autem qui in Latinum illum conuertit, circa Idus Augusti scribitur: quod sanè cuius sit error, nescio. Aeratis & disciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lysimachum Halicarnasseum habuit. Deinde Aristotelem præceptorem, à quo eruditus fuit, perseveranter amauit, scientiaq; Phisicæ delectatus, quâdoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes, uulgò ediderit. At ille respondit: editos quidem, sed tanquam non editos ob eorū obscuritatem fore. Annum agens xvi. à patre profecto in obsidionem Byzantijs, ad regni curam dimissus domi est: post eius uero mortem annos xx. natus imperiū iniens, primam in Thebas expeditionem fecit, easq; bello superatas euerit. Cum Atheniensibus pacem fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus. Ad Isthmon uenienti omnes obuiam præter Diogenem Cynicum uenere: miratus Alexander ad eum in sole apicantem uenit, rogans si quid opus: at ille, ut paulum, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uelle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur late imperandi, patrimonium omne inter amicos diuisit, Antipatro domi relicto, in Hellepontumq; primo traiecit, ac Ilium peruenit, ubi animaduerso Achillis sepulchro, scelicem appellauit, cui præco laudum homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Graniū flumen, quod Asiæ porta sit quædã, præfeti regis occurreres, pugna conserunt, ubi uictor tradidit fuisse cæsis Barbarorū xx. mil. ex Macedonibus xxxiiij.

B tantum.

Alexander
Macedo.

Epitome
Alexand.

tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphylia, Cilicia, Phoeniciaeque regiones: deinde Paphlagonia, Capadociaque subegit. In transitu Cydri flumini frigidissimi morbo correptus, bello superfedit: uerum paulo post a Philippo medico curatus in castra uenit, atque rursus cum Dareo qui Decem hominum millia armauerat, in praelium descendit, quem demum superauit caesis hostium xi. millibus, castris insuper poritus. regem fugientem per v. stadia insectatus est: uxorem, filiasque captiuas ad se perductas, honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoque Aegypti, loci amoenitate delectatus, Alexandriam urbem condendam mandauit. Ipse ad Iouem Ammonem per loca uasta solitudine post Cambisem secundus adcessit. Hic multa millia a suis obruta arenarum uia austro perflante fuere, ubi uero templum attigit, a sacerdote persuasus, Iouis filium se putauit. Postremo, tertio Dareum uires redintegrande petens uicit, atque omnino profligatum unam cum regno sustulit Persarum. Hinc Babylonios cum tota regione subegit: mox Dareum persecuturus audiuit a Besso illius familiari, eum captum a suis, atque interfectum, quem regis interfectum uestibus, matri eius tumulandum remisit. Bessum uero interfectorem supplicio adfecit. Dareus autem moriens, deos precabatur, uti Alexandrum secundarent, quem hostem clementiorem quam suos inuenisset. Deinde in Parthum mouens superato Orexarte fluuio (hic enim Rha est, quae Alexander Tanaim alterum putauit) Scythas lacecessiuit: ulterius fluxu uentris correptus insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestem Amazonum reginam, teste Iustino, xxxv. dierum itinere confecto, quae ex ipso pregnans dicitur discessisse. In Indiam postremo profectus, suos exhortatus est, ne animo deficerent: parui temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuam gloriam parituum, ubi primum Taxilem regem obuium cum muneribus habuit: superatoque Idaspe fluuio, Porum alterum regem occurrentem cum maximo exercitu uicit, quem in praelio uictum ac captum dimisit uti prius libetum. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo praelio Bucephalum amisit: in cuius honorem supra Idaspe Bucephaliam urbem condidit. In ea sane regione cum multis colloctus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus, sese uinum constructa pyra comburi iussit. Alexander deinde dextrum Indiae latius ad nauigari perquiri iussit, classi Onesicrito praefecto, ac Nearcho duce constitutis, ipse per Mediterraneam remigrans, cum alui dolore uexaretur, Babylonem repetijt: ibique febris correptus excessit, nullo ueneni signo, anno aetatis xxxij. & a Ptolemaeo Alexandriam regia funeris pompa delatus. Fuit uini audius, adeo, ut per ebrietatem praecipuos amicos interfecerit. Clitum qui in mensa Philippum Alexandro praetulit. Philotam & Parmenionem, insidiarum suspitione necari iussit. Calisthenem philosophum Aristotelis propinquum, quem inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai coniuratione suspectum, quodque adorandum Alexandrum esse negaret, misere adfectum caesim necauit. Castitate alioquin tanta, ut praeter uxorem & Bersanem a Damasco uiduam, ac regiam mulierem, nullam aliam complexus fuerit. Rhoxanem uxorem Oxiartis regis filiam, non prius attigit, quam perfectis ex ordine sponsalibus sollemnibus: sed & Aristobulus de ipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: uerum quia inter bibendum ualde loqueretur, eam contraxerit famam. Cibi etiam parcissimum fuisse, quod prandij condimentum, nocturnum iter solebat appellare: coena, frugi ac breue prandium. In rebus obeundis summa alioquin diligentia, nullam amittendo occasionem, declarant maxime res breui tempore gestae. Mane ante omnia sacrificabat. Si quoniam uacaret, aut uenationi, aut lectioni se tradebat, praesertim Homerum, quem etiam nocte puluillo subijcere solebat. Interdum conuiuijs animum exhilarabat, ut post Dareum uictum quisque suorum amicas ad epulas inuitauit, inter quas Thais fuit Atheniensis genere, quam postea Ptolemus magnopere adamauit. Haec cum in coena rogasset Alexandrum, ut Persarum regiam, quia patriam suam incenderant, cremaret, statim mandauit. Puerorum insuper abstinentissimus omnino, quorum xxx. millia ad disciplinam militarem erudiendorum nutriti mandauit, quin & quendam pollicentem se pulchrum ei empturum puerum, acriter obiurgauit, solebatque dicere, coitum ac somnum duo maxima mortalitatis esse signa.

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe Roma condita quadringentesimo uicesimo secundo, qui est Alexandri Magni quintus, Alexander rex Epirotarum, huius Magni Alexandri auunculus, traiecit in Italiam copijs, cum bellum Romanis inferre pararet, à Samnitibus qui Lucanis suffragabantur, maximo bello in Lucania uictus & occisus est. Post hæc Romani iam potentes esse cœperunt, bellumq; in centesimo & octogesimo ferè miliario ab urbe cum Samnitibus, Papyrio dictatore gesserunt. Vbi Fabius Maximus magister equitum absente Papyrio felicissime dimicauit, & uiginti millia Samnitum deleuit. Postea Samnites circumspectiori cura, instructo exercitu, apud Caudinas furculas angustijs locorum armisque conclusos Romanos, Tiro Veturio, & Spurio posthumio consulibus ingenti dedecore uicerunt: quorum dux Pontius pro magna securitate uictoriae, Herennium patrem suum consuluit, utrum clausos occideret, an parceret uictis. Viuos tamen seruare dedecori elegit. Vniuersum quippe Romanum exercitum turpiter captum, armis uestimentisque nudatum, uilioribus uestimentis tantum ob uerecundiam corporum regendam concessis, longum ordinem uictoriae agere præcepit, sexcentisque Romanis equitibus in obsidatum acceptis, consules ignominia oneratos remisit, sub tali conditione pacis, qualis Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis Romani seruassent, aut hodie non essent, aut Samnitibus subiacuissent. Posteriori siquidem anno, iubente Senatu, fidem soluunt, eosq; papyrio consule in bellum cogunt. Nec ante cædi, uel cædere desierunt, quàm uictis Samnitibus, captoque duce eorum cum septem milibus, iugum eis reposuerunt. Eo tempore Appius Claudius Censor, aquam Claudiam urbi induxit, & uiam Appiam strauit. Post hæc Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum uicerunt, tribus milibus hominum occisis. Postea cum pater eius Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites uicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo consules, contra Samnites missi, ingenibus prælijs eos confecere, ita ruinas ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium, in ipso somnio requiratur, nec facile inueniatur. Tunc bellum cum Samnitibus per quadraginta nouem annos actum sublatum est, neq; ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam uirtutem magis fatigauerit.

Maximum de
decus Roma-
norum.

Samnium diru-
tum.

Nec longum post tanta tamq; intollerabilis pestilentia, per triennium Romanam corrupit ciuitatem, ut propter eam quacumq; ratione sedandam, libros Sybillinos consuluerint. Quibus uidebatur, ut ab Epidauro Aesculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad Græcam urbem, quos Epidaurij libenter atq; humaniter susceperunt. Ibidem se legatis serpens ostendit, raro ab incolis nisi foeliciter uisus. Cumq; per triduum familiariter apparuisset, & cunctis spectantibus subijt in Triremem Romanam, & in tabernaculo legati Quintij Virginij collectus quieuit. Legatis Romam redeuntibus, anguis in nauis semper apparuit. Antium uentum est. Descendit serpens ad limen templi Aesculapij, & triduo inter Myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. Dehinc ad nauem redijt. Cumq; uentum esset ad Tyberim, enatauit in insulam, in qua illi templum constitutum est, & mox sanitas Romanis est data.

Serpens libera-
uit Romam à
peste.

HISTORIA IUDEORVM.

ALEXANDER translato regno Persarum ad se, captis Tyro & Gaza, & Hierusalem, iratus festinans, Iaddum & cæteros sacerdotes eum honorifice suscipientes, ueneratus est. Quibus post sacrificium, lecto Daniele, tributum septem annis dimisit. Quod Iudæis concessit, Samaritanis negauit. Decem tribus oratione sua inclusit. Cui ueneno obeunti, quatuor hic annotati successerunt in regno.

De eo Iosephus
in Antiquitat.

B ij Post

Alexandriæ.

Asiæ.

Macedoniæ.

Syriæ.

REGES ALEXANDRIÆ.

I.
Ptolemæus
Lagi filius. 40

Post Alexandrum, PTOLEMAEVS Lagi filius, regnavit Alexandria primus, annis xl. à restauratione templi anno ceterimo nonagesimo octavo. Iste fuit uir prudentissimus, ditissimus quoque & fortissimus, tantæque potentie, ut Pyrrhum regem Epirotarum regno depulsum, regno restitueret, Cyprusque ac Phœnicen, multasque urbes, & insulas, ac regiones obtineret: & uicino Demetrio, filio Antigoni, Seleuco partem regni sui, quæ ab Antigono fuerat ablata, restitueret. Hic Hierosolyma & Iudæis dolo subactis, multos iterum ex eis in Aegyptum transfudit, quos tamen postea benigne tractauit. Huius tempore princeps sacerdotum, Hierosolymis Onias Iaddi filius, fuit: quo mortuo, filius eius Simon, cognomen totum iustus, principatum obtinuit.

REGNUM ASIÆ.

Post Alexandrum in Asia I. primus regnavit ANTIGONVS annis decem & octo. Antigonus. 18.

Cœpit autem regnare septimo anno Ptolemæi regis Alexandriæ, siue Aegypti.

Post hunc DEMETRIVS filius Antigoni, regnavit in Asia decem & septem annis. Demetrius. 17.

Hic Demetrius semetipsum Seleuco tradidit, qui destructo regno Asiæ, ex utroque unum fecit imperium: & in his duobus terminatum est regnum Asiæ minoris: & sic deinceps erunt tantum tria regna.

Post descriptionem istorum regum qui prenotati sunt, sequitur historia eorundem.

Diuisio regno
rum Alexan-
dri.

Ligitur post mortem Alexandri, cum multi sibi succederent, obtinuit Ptolemæus Aegyptum, Philippus qui & Arideus frater Alexandri Macedoniam, Seleucus qui & Nicanor Syriam & Babyloniam, & regna Orientis, Antigonus Asiam, ceteri quippe loca sibi distributa. Sed diuersas sortiti prouincias, mutuis se bellis consumpserunt, & per totum Macedoniæ

REGES MACEDONIAE.

I.
Philippus qui
et Arideus. 7.

PHILIPPVS, qui & Aridæus, frater Alexandri, regnavit Macedonia annis septem, à restauratione templi anno centesimo nonagesimo octavo.

II.
Cassander. 19.

CASSANDER regnavit Macedonia annis xix.

III.
Antigonus &
Alexander. 4.

ANTIGONVS & ALEXANDER, filij Cassandri, regnauerunt in Macedonia annis iij.

IIII.
Demetrius. 6.

DEMETRIVS regnavit in Macedonia annis vi.

REGNUM SYRIÆ.

Regnum Syriæ & Babiloniæ, & superiorum locorum, nascitur xij. anno Ptolemæi regis Aegypti, sexto uero anno Cassandri regis Macedonum septimo uero anno Antigoni regis Asiæ ubi primus post Alexandrum regnavit SELEVCVS Nicanor annis xxxij. Ex hoc tempore, id est, ab initio regni Seleuci, supputatur regnum Grecorum iuxta Hebræam historiam Machabæorum. Hic, capto Demetrio Antigoni filio, regnum Asiæ destruxit, & ex duobus, id est, Asiæ & Syriæ, unum fecit imperium. Vnde & filius eius Antiochus, qui & Sother, post eum regnavit in Syria & Asia: post quem regnavit item Antiochus, qui dicebatur Theos.

I.
Seleucus Nica-
nor. 32.

Has urbes condidit Seleucus: Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Apamiam, Edissam, Beroeã, Pellã. Quarum Antiochiã xij. anno regni sui condidit, & metropolim publicæ rei suæ cõstituit.

Antiochus
Theos, de quo
infra.

V. PYRRHVS rex Epiri, corrupto exercitu Demetrii ipsoque fugato, regnavit Macedonia mensibus vij.

VI. Post quem regnavit LYSIMACHVS in Macedonia annis vi.

cedonia regnum, hoc est, per uniuersam Asiam, & plurimam Europæ partem, uel maximam Libyæ, horrendi subito bellorum globi confluxerunt. Causa uero & origo bellorum, epistola fuit Alexandri regis, qua præcepit omnes exules patriæ libertatiq; restitui. Potentes autem ciuitatum Græciæ timentes, ne exules recepta libertate, ultionē meditarentur, à regno Macedonum defecerunt, primumq; Athenienses contracto triginta millium exercitu, & ducentis nauibus, bellum cū Antipatro, cui Græcia obuenerat sorte, gesserunt. Post hæc bellum inter Antigonom & Perdica, oritur grauissimum, multisq; prouincijs & insulis, ob auxilia uel negata uel præstita dilaceratis, diu deliberatum est, utrū in Macedoniam bellum transferretur, an in Asia gereretur: nouissime Perdica Aegyptum cum exercitu ingenti petijt. Sic Macedonia in duas partes, discurrentibus ducibus in sua uiscera armatur. Ptolemæus Aegypti uiribus & Cyrenensibus copijs instructus, occurrere Perdicæ bello parat. Perdica uero cū Ptolemæo acerbissime cōgressus, amissis copijs ipse quoq; interfectus est. Olympias uero Alexandri mater, post plurimas principum cedes, per Cassandrum interfecta est. Hercules Alexandri filius, cum matre Roxani, in custodia positus, cum iam quatuordecim annorum esset, ab eodem Cassandro interfectus est. Antigonus autem cum filio Demetrio congressus contra Ptolemæum, & Cassandrum, atq; Lysimachum, qui Seleuci societate fulsi erant, prælio uictus est. Ptolemæus iterum cum Demetrio nauali prælio conflixit: & cum omnem pene classem atq; exercitum perdidisset, uictus in Aegyptum refugit. Hac uictoria elatus Antigonus, regem se unā cum Demetrio filio suo appellari iussit, cum iam apud Alexandriam & Macedoniam vij. annus regnorū esset. Quod exemplum omnes secuti, regium sibi nomen, dignitatemq; sumpserunt. Igitur Ptolemæus & Cassander, ceteriq; alterius factionis duces, cum decipi se ab Antigono singillatim uiderent, per epistolas se inuicem confirman- res, cœundi in unum, tempus locumq; condicunt, & bellum aduersus Antigonom communibus uiribus instruunt. Cassander finitimorum bellis implicitus, Lysimachum clarissimum inter omnes duces, cum ingenti manu, pro se socijs in auxilium misit. Seleucus quoq; ex Asia maiore discedens, nouus Antigono hostis accessit. Hic itaq; Seleucus plurima per Orientem inter socios, regni Macedonici bella gessit, principio Babyloniam expugnauit, Bactrianos nouis motibus assurgentes perdomuit, transitū deinde in Indiam fecit, quæ post mortē Alexandri uelut detracto, excussoq; ceruicibus iugo, præfectos eius occiderat. Adunaris itaq; Ptolemæi, sociorumq; illius copijs, pugna committitur, cuius quanto potentior apparatus, tanto ruina grauior fuit. Nam in ea tunc totius pene Macedonici regni uires conciderunt. In ipso bello Antigonus occisus est. Sed finis huius belli initium fuit alterius. Nam cum uictoribus de præda non conueniret, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lysimacho iungitur. Cassandro defuncto, filius eius Philippus succedit, sicq; quasi ex integro noua Macedoniæ bella nascuntur. Antigoni filius Demetrius augmento Græciæ & totius Macedoniæ elatus, in Asiam transire disponit. Ptolemæus autem & Seleucus, & Lysimachus, experti priori certamine, quantæ uires essent concordie, iterum societate pacta, adunatisq; exercitibus, bellum in Europam transferunt aduersus Demetrium. His se comitem & belli socium Pyrrhus rex Epiti iungit, sperans Demetrium Macedonia posse depelli. Nec spes frustra fuit, quippe corrupto eius exercitu, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ Pyrrhus inuasit. Lysimachus autem qui Hellepontum regebat, post interfectionē generis sui, & necem filij, assiduus parricidijs cruentatus, à militibus proprijs deseritur, qui ad Seleucū transeuntes, hortati sunt eum, ut Lysimacho bellum inferret. Res namq; fœdissimi spectaculi erat. Duos quippe reges, quorum Lysimachus annorum erat septuaginta quatuor, Seleucus autem septuaginta septem, de eripiendis alterutrum regnis, concurrere, in acie stare, arma gerere. Vltimum quidem hoc bellum Alexandri commilitonum fuit, quod ad exemplum humanæ miserie fuerat reseruatū. Quippe cum orbem terrarum, extinctis iam xxxiiij. Alexandri ducibus soli possideret, & angustissimos senectutis ac uitæ suæ terminos nō aspicientes, angustos esse im-

Sociorū Alex-
andri uarij
tumultus.

Seleuci
bella.

*Libido & in-
satiabilis gu-
bernandi cupi-
dus duorum
regum.*

*Interitus re-
gnorum Ale-
xandri.*

perio suo totius mundi terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto iam ante Demetrio in Cilicia, regnum Asię destruxit, & ex duobus unum fecit. In hoc autem bello Lysimachus amissis uel interfectis prius quindecim liberis ante hęc pugnam, postremus occisus est. Sicq; Lysimachus solutio pugne Macedoniae fuit. Sed nec Seleucus quidem de tanta uictoria impune lætatus est. Nam neque ipse post septuaginta septem annos quietem naturalis mortis inuenit, sed extorram sibi infeliciter uitam uelut immatura morte finiuit. Insistente quippe Prolemeo, cuius sororem Lysimachus in matrimonio habebat, insidijs circumuentus, occisus est. Hęc sunt inter parentes, filios, fratres ac socios, consanguinitatis, societatisq; commercia, quibus orbem ab Alexandro celeriter ac fortiter acquisitum, annis quatuordecim dilaniauerunt, & uelut optimam prædam, à magno leone prostratam, auidi catuli discerpserunt, seq; ipsos inuicem irritantes, in rixam prædę æmulatione consumpserunt.

HISTORIA ROMANORVM.

*Bellum Taren-
tinum.*

Nno ab urbe condita cccclxiii. qui est Ptolemei xxxv. Tarentini qui in ultima Italia sunt, Romanam classem forte prætereuntem, hostiliter inuaserunt, præfectos nauium occiderunt, omnesq; utiles bello, reliquos uendiderunt precio, unde grande bellum inter eos ortum est.

*Pyrrhus Epi-
rotarum rex
Tarentinis præ-
sidio est.*

Tarentum uero à Lacedæmonijs conditum, Calabriae quondam & Apuliae, totiusq; Lucaniae caput erat, diuitijs, magnitudine, muris, portu, ipsoq; situ mirabile. Romanus itaq; exercitus cum Aemilio consule iruens in uniuersos Tarentinorum fines, igneq; ferroq; uastat omnia, plurima expugnat oppida, iniuriam insolenter acceptam, crudeliter uindicat. Tarentini uero cum plurimis finitimum præsidijs fulcirentur, etiam Pyrrhus rex Epirotarum, qui ex genere Achillis originem duxit, quasi cognatam Græcię ciuitatem uindicaturus, totas uites Epiri, Thessalię, ac Macedoniae, elephantos etiam usq; ad id tempus Romanis inuisos, numero uiginti in Italiam aduexit. Qui cū Delphici Apollinis consuluisse oraculum, ambiguum dedit responsum.

*pugna Pyrrhi
cum Roman.*

Aio te Accida Romanos uincere posse. Tunc primum Romani cum transmarino hoste dimicauerunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Leuinus. Qui cū exploratores Pyrrhi cepisset, eos iussit per castra duci, omnemq; exercitum ostendi, sicq; dimitti, ut renunciant Pyrrho quæ uiderint. Commissa itaq; pugna, consumpta est dies grauissimo certamine, omnibus utrinq; moti paratis, fugere nescijs. Introductos autem inter currentia agmina elephantos forma truces, odore graues, mole terribiles, ut uiderunt Romani, nouo pugnandi genere circumuenti & territi, maximeq; pauitantibus equis diffugerunt. Minutius uero quartæ legionis Centurio, protentam in se unius beluæ promuscidem gladio defecuit. Qua uulneris dolore turbata, & auerti compulsa, eius immoderato discursu permisceri cœperunt: finis etiam pugne de noctis beneficio impositus est. Leuinus tamen per noctem fugit. Romanos uictos fuisse, turpis fuga prodidit. Ex quibus tunc cecidisse referuntur xi. millia peditum, & nongenti lxxx. Capti trecenti x. Equites autem casti cxxly. capti octingenti duo. Signa xxij. amissa. Pyrrhus autem Romanos quos cepit, summo honore tractauit, occisos sepeliuit. Quos cum aduerso uulnere, & truci uultu, etiam mortuos iacere uidisset, tulit manus ad cœlum, dicens se totius orbis dominum esse potuisse, si tales milites sibi contigisset habere. Cuius uictoriae titulum Pyrrhus affigens templo Tarentini Iouis, ita scripsit in eo.

*Epitaphium
Roman. cladis
per Pyrrhum.*

Qui inuicti ante uiros fuerant pater optime Olympi,
Hos egomet pugna uici, sum uictus ab iisdem.
Quem cum sui increparent, cur se uictum diceret, qui uinceret, respondisse ferunt. Si iterum eodem modo uicero, sine ullo milite reuertar Epirum. Cumq; legati mitterentur ad eum pro redimendis captiuis, iussit Liconum & Molossum eis obuiam ire, ipse quoq; cum equitibus procedens ad portam ciuitatis, honorifice suscepis

accepit eos, captiuos sine precio remisit. Vnum autem ex legatis Fabricium cum pauperem uidisset, promisit ei quartam partem regni sui, ut se transferret ad eum: sed contemptus ab eo, admiratus est illum. Pro hac admiratione misit ad Romanos legatum praecipuum uirum, Cyneam nomine, qui pacem aequis conditionibus peteret: scilicet ut Pyrrhus partem Italiae, quam armis occupauit, teneret. Sed pax quam offerebat, eis displicuit. Remadatumque est ei a Senatu, illum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ab Italia recessisset. Iusserant autem omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo quod capi potuissent armati, nec ante eos ad statum pristinum reuerti, quam sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est. A quo dum quaereret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cyneas dixit, regum se patriam uidisse, scilicet tales illic ferere omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epitum & reliquam Graeciam putaretur. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum, facta est in Apuliae finibus, Publio Sulpitio & Decio consulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio transfixo saucius, prior bello secessit. Elephantum capti, uiginti milia hostium caesa sunt, & ex Romanis quatuor milia. Fabricius quoque legatus uulneratus est. Anno interiecto, idem Fabricius contra eum missus est. Cumque uicina haberent castra, medicus Pyrrhi nocte uenit ad Fabricium, promittens se ueneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur. Quem ille uinctum remittens ad Pyrrhum, iussit ei dici quae ille spondit. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur. Ille est Fabricius, qui difficilior ab honestate, quam sol a cursu suo auerti potest. Tunc rex ad Sycliam profectus est, Fabricius uictis Lucanis & Samnitibus triumphauit. Deinde Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, contra eum missi consules, de exercitu eius uiginti tria milia cedebant, trecentos capiebant. Ipse Tarentum fugatus est, castra eius capta sunt, Curius in consulatu triumphauit, primusque Romam quatuor elephantos duxit. Quinto decimo anno postquam in Italiam uenit Pyrrhus, uictus aufugit, & post multa bella quae fecit in Graecia, apud Argos Achaiae urbem, Spartani regni auiditate seductus, ictu saxi occubuit. Cuius pollex dextro pede (si credendum est) remedio fuisse dicitur, si cuius renes tumentes eo tangerentur. Cumque ab Antigono uictore idem Pyrrhus iussus esset exuri, sic arsit, ut idem pollex inueniretur intactus. Qui digitus aureo loculo est inclusus, & in antiquissimo templo Dodonei Iouis conditus.

Fabricij honesta uirtutis constantia.

Roma patria regum. Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum.

Pyrrhus occumbit.

Hoc tempore apud Romanos Sextilia uirgo uestalis, conuicta damnataque incesti, ad portam Collinam uiua defossa est.

Prothomachus PHILADELPHVS ANTIOCHVS qui & Sother, filius Seleuci, regnauit in Syria & Asia annis decem & nouem.

II. Antiochus Sother. 19.

CERAUNVS, qui & Ptolemaeus, regnauit Macedoniae menses nouem.

VII. ANTIOCHVS qui uocabatur Theos, id est Deus, filius Antiochi Sotheris, regnauit in Syria & Asia annis xv. Iste aduersus Ptolemaum Philadelphum gessit bella quam plurima, & totis Babylonis atque Orientis uiribus dimicauit. Volens autem Ptolemaeus molestum finire certamen, cum ipse tamen haberet copias, filiam suam Beronicen Antiocho dedit uxorem, qui de priore uxore Laodice duos habebat filios. Seleucus, qui cognominabatur Callinicus, & alterum Antiochum. Antiochus autem dices Beronicen se uelle habere regni consortem, & Laodicen in loco concubinae. Post multum temporis superatus amore, Laonice cum liberis fu-

III. Antiochus Theos. 15.

MELEAGRVS regnauit Macedoniae menses duos.

VIII. Meleagrus.

ANTIPATER regnauit Macedoniae, diebus quadraginta quinque.

IX. Antipater.

SOSTENES regnauit Macedoniae annis. ij.

X. Sostenes.

ANTIGONVS regnauit Macedoniae annis triginta sex. Hic Lacedaemoniam obtinuit, Pyrrhumque superauit.

XI. Antigonus.

Parthis a Macedonum imperio recedentibus, primus regnauit Artabaces, unde & Artaxacidae dicti sunt.

Annis. 36.

Fabricij laus.

II. Philadelphus. Annis. 38.

SOPTIIR

HISTO

B iij iste

HISTORIA REGVM,
& Iudæorum.

Iudæorum Pontificatum post Oniam ELEAZARVS accepit. Post hunc MANASSES.

Eleazarus.

Manasses.

is reduxit in regnum. Quæmetuens ambiguum uiri animum, ne Beronice reduce-
ret, uirum per ministros ueneno interfecit,
Beronice uero cum filio, quem ex Antio-
cho genuit Icadioni & Genneo principibus
regis occidendam tradidit, ipsaq; cum
maiore filio Seleuco Callinico regnauit.

Demetrius
Phalareus
præfectus
bibliothecæ.

Ptolomæus Philadelphus filius Ptolemæi superioris, regnauit Alexandriae annis triginta octo, à restauratione templi, anno ducetesimo tricesimo octauo. Huius tempore Pontifex Iudæorum Eleazarus fuit frater Simonis cognomen-
to iusti filius Oniæ filij Iaddi, qui sacerdotium pro tali suscepit causa. Defuncto
principe sacerdotum Onia, filius eius Simon iustus successor extitit. Quo moriente,
filium paruulum nomine Oniam relincente, frater eius Eleazarus principatum
sacerdotij accepit, quem Ptolemæus liberaliter muneribus tali occasione hono-
rauit. Demetrius Phalareus apud Græcos orator, & Philosophus super Bibliotheca
cam regis, cuius magnum habuit studium, constitutus erat. Qui dum studeret,
omnia per uniuersam terram inuenta congregare uolumina, & acquirere si quid
dignū audiret industria, uel uoluntate regis, interrogatus ab eo quot millia libro-
rum haberet, respondit, uiginti millia, sed cito ad quinquaginta millia posse ueni-
re, dicensq; nunciatum sibi esse, apud Iudæos multa haberi bibliotheca regali di-
gna, persuasit regi annitente Aristeo quodam, regis amico necessario, ut ad Elea-
zarum pontificem Hierosolymam mitteret, rogans ut sibi uiros legem scientes de-
stinaret, qui eam ad Græcam linguam transferrent. Qui ex omnibus septuaginta
uiros in lege doctissimos elegit, eosq; regi transmisit. Illi uero Alexandriam ducti,
& à rege benigne suscepti, Demetrio sunt commedati. Qui duxit eos in domum
secretam, & huic negotio aptam, secus littus maris positam, ubi per septuaginta
duos dies, omnem legem disertissime transfulerunt, quotidie huic negotio curam
usq; ad horam nonā impendentes. Quibus diebus transactis, cōgregauit omnes
Iudæos Demetrius ad locum in quo translatae fuerant leges, & presentibus inter-
pretibus legit eas. Cumq; multitudo complexa legem, uel seniores eius interpre-
tes, Demetrium eo q; magnarum rerum esset inuentor, laudasset, rogauit ut etiam
præsidibus suis daretur legenda, ganisus uero rex uoluntatem suam esse perfectā,
& relictis legibus, sensum & sapientiam earum obstupescens, dixit ad Demetriū,
admirari se, q; nemo historiographus, nec poeta Græcus eiusdem legis meminisset,
cum tam mira existeret. Cui Demetrius respondit, neminem ausum fuisse con-
scriptionem eius tangere, eo q; diuina esset, addens q; Theopompus uolens in
historia aliquid de his conscribere, mente sit turbatus, plus quàm xxx. diebus, do-
nec inde sibi clementiam factam esse suspicatus, & in somnis quoq; admonitus,
q; hoc ei ideo accidisset, quia diuinas leges scrutatus esset, & ad impuros homi-
nes eas ferre uoluisset, cum humilitate à Deo ueniam supplicaret. Cumq; scribere
quieuisset, recepit sensum. Referbat etiā de Theodecto tragœdiarū poeta, quia
cum uisus fuisset in aliquo dramate eorum meminisse, quæ diuino cōtinentur uo-
lumine, obscuratis oculis, recognouit causam suæ cæcitatē, & ita liberatus est à
passione, Deo ueniam largiente. Ptolemæus autem remisit eosdem seniores cum
honore, donans unicuiq; stolas optimas, & auritalenta duo, & calicem unius ta-
lenti, totumq; conuiuij chorum. Principi autē sacerdotum Eleazaro destinauit per
eos lectos x. cum argenteis pedibus, & conuenientem eis suppellectilem, & cali-
cem talentorum xxx. & stolas x. & purpuram, & coronam decoram, & lineas de
byssocentum. Præterea & pateras, & trullā, & libatoria, & crateras aureos duos
Deo uouendos, omnesq; Iudæos quos in Aegypto captiuos inuenit, liberos esse
permisit. Abeuntes autē interpretes, & à regibus Asiæ honorati sunt. Nam Seleu-
cus Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiā ædificauerat, & in inferiore Syria, &
in ipsa Metropoli Antiochia, republica sua dignos eos fecit, & æquum eis hono-
rem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit.

Quid Theopompus
passus sit, & de
Theodecto oculis
multato, uide Ioseph.
lib. 12. cap. 2.

Interpretes à
regibus Asiæ
honorati.

HISTORIA ROMANA.

Nno ab urbe condita, quadringentesimo lxxvi. qui est Philadelphius primus, ortum est Punicum bellum primum. Nam Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum noua aduersum Romanos arma sollicitantes, Carthaginensium auxilium per legatos poscunt, atque accipiunt. Consertoque praelio, Carthaginenses uicti sunt. Proximo dehinc anno obscœna & dira prodigia uel uisa Romæ, uel nunciata sunt. Aedes salutis ictu fulminis dissoluta est. Lupi tres ante lucem ingressi urbem, semesum cadauer intulerunt, sparsumque membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerunt. Apud Formiam multis ictibus fulminum, undique mœnia ambusta & dissoluta sunt. Post hæc iij. anno inter cetera prodigia sanguis ex terra manare, & plurimis fontibus scaturire uisus est, & lac manare ex caelo. Hi quoque dirum, ut ipsis uisum est, terram imbres irrigauerunt. Anno ab urbe condita cccclxxx. tam ingens pestilentia apud Romam conflagrauit, quæ eius atrocitatem uerbis explicare non possum: Supra quam Sybillini testes libri, qui eam cœlesti ira impositam responderunt. Sed ne quenquam quasi procauillatione offendat, quæ Sibylla iratos Deos dixerit, nos iram cœlestem dixisse uideamur, audiat & intelligat, quia hæc etsi plerumque per aereas potestates fiant, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei non fiunt. Eodem tempore Caparonia uirgo uestalis, incesti rea suspendio periit, & corruptor eius, consciique serui omnes supplicio affecti sunt. Post hæc Romani consules, Appius Claudius, Marcus Valerius, Agrigentum Siciliae ciuitatem, ubi præsidia Pœnorum collocata erant, operibus ualloque cinxerunt. Cumque inclusus ex obsidione, senior Hannibal dux Pœnorum, ad summam egestatem reductus esset, Hanno dux nouus Carthaginensium, cum equitibus mille D. & xxx. millibus peditum. xxx. etiã elephantis ex improprio aduenit, ad liberandum Hannibalem & ciuitatem, sed ciuitas continuo à Romanis capta est, & Pœni maximo bello uicti, & profligati sunt xi. elephantum in potestatem Romanorum reducti, Agrigentini sub corona consulari, omnes uenditi sunt. Sicque Romani secundo de Carthaginensibus triumphauerunt. Hannibal senior, facta cum paucis eruptione, aufugit. Deinde v. anno punici belli, idem Hannibal nauale bellum preparauit contra Romanos, apud Lipparam insulam. Sed commissio nauali praelio, iterum Hannibal amissa nauis qua uehebatur, scapha subductus aufugit, xxx. & una nauis eius captæ referuntur. Tria millia hominum occisa, vij. millia capta referuntur. Neque ulla uictoria Romanis charior fuit, quæ in uicti terra, iam etiam mari plurimum possent. Postea Carthaginenses Gato Aquilio Floro, Lucio Cornelio Scipione consulibus, Hannonem in locum Hannibalis subrogatum, nauali praelio præfecerunt. Qui à Scipione consule uictus, amisso exercitu, confertissimis hostibus se immiscuit, ibique interfectus est. Hannibal senior supra bis uictus & fugitiuus, à Carthaginensibus iterum classi prepositus, iterum infœliciter cum Romanis nauali praelio congressus & uictus, ab exercitu suo, seditione orta lapidibus coopertus interiit. Lucio Manlio Vulscione, Marco Attilio Regulo consulibus, Romani cum cccxxx. nauibus Siciliam petierunt. Quibus Hamilchar Pœnorum dux, & Hanno alter classi præfectus occurrit. Conserto praelio nauali, Carthaginenses in fugam uersi lxxij. naues perdiderunt. Romani xxij. amiserunt. Victores consules in Africam transuecti sunt, primamque omnium Clipeam urbem in deditiōnem acceperunt. Inde Carthaginensium petentes ccc. aut eo amplius castella depopulati sunt, de hinc infesta signa ipsæ Carthagini circumtulerunt. Manlius consul Africa cum uictoriæ classe decedens xxvij. millia captiuorum cum ingentibus spolijs Romam reuexit. Attilius Regulus autem consul in Africa remansit, bellum Carthaginensibus instruxit. Contra tres Carthaginensium duces, id est Hasdrubales duos, & accitum ex Sicilia Hamilcharem, atrocissimum bellum cum eis gessit. In quo cæsa sunt Carthaginensium xvij. millia, capta v. millia, xvij. elephantos cepit, lxxx. & duas ciuitates in deditiōnem accepit. Deinde facto exercitu, haud procul à flumine Bagrada, castra constituit. Vbi cum plurimos Romanorum militum, ad aquandi necessitate ad flumen descendentes, serpens miræ magnitudinis deuoraret, Regulus ad expugnandam bestiam profectus

Primum Punicum bellum.

Prodigia.

Sanguis ex terra
74.
Lac ex caelo.

Caparonia incesti rea.

Hanno in locum Hannibalis subrogatur.

Serpens deuorans milites.

Carthaginenses petunt pacem à Regulo.

Xantippus bellum dux præficiatur.

profectus est, sed iaculis telorūq; ictibus nihil in dorso eius proficiētibus, propter squamarum eius horrendam cratem, sed quasi per obliquam scutorum testudinem labentibus, tandem balistas deferri imperauit, per quas telis earum tunc demum facile oppressa est. Igitur Carthaginenses fracti bellis, & cladibus exinaniti, pacem à Regulo poscebant. Sed cum intolerabiles & duras cōditiones pacis audissent, potius rati sese armatos mori, quàm miseros uiuere, precio non solū Hispanorum uel Gallorum auxilia, quæ iam dudum plurima habebant, sed etiam Græcorum comparāda duxerunt. Itaq; Xantippum Lacedæmoniorum regem, cum auxilijs copiosis accitum, ducem bello præfecerunt. Xantippus inspectis Pœnorum copijs, atq; in campum deductis, longe in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conseruit. Ingens ibi clades Romanorum fiebat. Nam xxx. millia Romanorum militum in illa cōgressione prostrata sunt. Regulus ille dux nobilis cum. d. uiris captus, & in cathenas coniectus. Decimo demum anno punici belli, nobilem triumphum Carthaginensibus præbuit. Xantippus tam audacis facti cōscius, rerum instabilium mutationem timens, ilico ex Africa migravit in Græciam. Igitur Marco Aemilio Paulo, Seruio Fuluio nobiliore consulibus, audita captiuitate Reguli, & clade exercitus Romani, ambo consules Romani transire in Africam cum classe ducentarum nauium iussi, Clipeam petunt. Eo etiam mox Carthaginenses cum pari classe uenerunt, commissum est nauale prælium: Aemilius consul c. & iij. naues Carthaginensium dimersit xxx. cum pugnantibus cepit. Præterea xxxv. millia hostium aut occidit, aut cepit, & militem suum ingenti præda ditauit, Romanorum autem ix. nauibus depræhensis, mille centum perierunt milites. Consules apud Clipeā castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eo rursus cum magno exercitu conuenerunt. Prælioq; commissio ix. millia militum perdiderunt. Et subacta Africa tunc esset, nisi q̄ tanta fames erat, ut diutius exercitus in ea expectare non posset.

Primus nummus argenteus figuratus in urbe.

Lilybeum Siciliae oppidum.

Mira atq; animosam Reguli constantiam.

Hoc tempore nummus argenteus primo in urbe figuratus est. Post hæc tertio anno Lucio Cæcilio Metello, Gajo Furio consulibus, Hasdrubal nouus dux Carthaginensium, cum elephantis cxxx. & equitum pedicumq; amplius xx. millibus Lilybeum uenit ex Africa, & continuo cum Metello consule, apud Panormum pugnam conseruit xx. millia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt, elephantum xxvi. interfecti c. & iij. capti, maximum Italicis gentibus spectaculum præbuerunt, Hasdrubal cum paucis Lilybeum uictus profugit, atq; absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & captiuorum permutationem decreuerunt. Ad quam rem Attilium Regulum antea ducem Romanū, quem iam per v. annos captiuum tenebant inter cæteros legatos, sub sacramento præcipue mittendum putauerunt. Ille Romanam cum uenisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit. Dixitq; ex illa die qua in potestatem Pœnorum uenisset, se Romanū esse desisse. Itaq; & uxorem à cōplexu suo remouit, ac senatui suasisit ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim ait fractos tot casibus spem nullam habere, seq; tanti non esse, ut tot millia captiuorum propter se unum, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaq; obtinuit. Nam Afros pacem petētes, nullus admisit. Ipse uero Regulus Carthaginem redijt. Precantibusq; Romanis ut eum Romæ tenerent, negauit se in ea urbe mansurum, in qua postq; Afris seruietat, dignitatē honesti ciuis habere non posset. Regressum igitur ad Africam Regulum, Carthaginenses resedtis ei palpebris, ut usq; ad mortem cruciatu intolerabili ac dolore uigilaret, atq; ut staret semper radios solis intuens alligatum in machina necauerunt.

Bellum Hannonis apud Aegades insulas.

Anno consequenti Hannō dux Pœnorum cum Luctatio duce Romanorū, nauali prælio apud Aegades insulas, contra Lilybeum ciuitatem Siciliae concurrat, sed uictus nauem auerit, & dux fugæ primus fuit. Sexaginta & tres naues punice captæ sunt, cxxv. dimersæ, xxx. & ij. captæ: cæsa xiiij. millia fuerunt. Nunq; in mari tantis copijs pugnatum est. Infinitæ auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ sunt. Ex classe Romana xij. naues mersæ sunt. Pugnatum est vij. Idus Mar. Tunc Carthaginenses præcipiti festinatione ad Luctatium consulem, ac deinde

Hasdrubal nouus dux Carthaginensium.

at deinde Romam mittunt, pacem orat & impetrant. Captiui Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus redditi sunt. Carthaginenses petunt ut redimi captiuos liceret eorū, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine precio eos reddi, qui in publica custodia essent. Qui autem a priuatis tenerentur, ut precio dominis reddito, Carthaginem redirent, atq; id precium ex fisco magis quam à Carthaginensibus solueretur. Carthaginenses sane sub hac conditione cum Romanis pacem fecerunt, ut Sicilia decederent, & ipsi Carthaginenses per continuos xx. annos Romanis persoluerent puri argenti tria millia talentorum. Sicq; finitum est primum Punicum bellum, quod per xxiiij. annos tractatum est. Hoc anno porta Iani gemini clausa est, quia nusq; eodē anno bellum erat, quod sub Numa Pompilio rege solo prouenerat.

Finitum primum Punicum bellum.

Anno ab urbe condita dxvij. Hamilchar dux Carthaginensium, ab Hispanis in bello cum aliud bellum aduersus Romanos iam pararet, occisus est. Experimento deprehensum est, qd uirtus Gallorum sicut primo impetu maior quam uitorū est, ita sequens minor quam foeminarum. Causa autem hæc est, qd alpina corpora humenti cælo educata, habet quoddam simile niuib; suis, cum calore primæ pugne statim in sudorem eunt, & leui motu quasi sole laxantur.

Gallorum rex Nota de Alpinis corporib.

Anno qui huic proximus erat, dira urbem terruere prodigia. Namq; in Piceno flumine sanguis effluxit, apud Tuscos cælum uisum est ardere, & Arimini nocte multa lucem clarā effuluisse, ac tres lunas distantibus cæli regionibus exortas apparuisse, & Romæ Gnei Domitij bos locutus est, dicēs. Caue tibi Roma. Carnes etiam è cælo lapsæ sunt. Quarum pars ab auibus intercepta est, pars incorrupta diu iacuit. Tunc quoq; magno terræ motu Caria & Rhodos insulæ adeo concussæ sunt, ut labentibus uulgo tectis, ingens quoq; ille Colossus tueret. His temporibus Aratus astrologus claruit, & Quintus Ennius poeta Tarētī nascitur, qui post Romæ deguit, contentus unius ancillæ ministerio. Quo etiam tempore defuncto Eleazaro, principatū sacerdotij suscepit patruus eius Manasses, frater Iaddi. Quo mortuo, successit ei Onias filius Simeonis iusti, quem ut supra diximus, paruulū reliquit.

Aratus. Ennius.

HISTORIA.

PTOLEMAEVS Evergetes filius Ptolemæi Philadelphi, regnauit Alexandriae annis uiginti sex, à restauratione templi anno cclxxvi. Sub hoc Iesus filius Syrach libram suam conscripsit. Sic ergo Ptolemæus post mortem patris sui Philadelphi, pro ultione patris & occisæ sororis, cum magno exercitu intrauit prouinciam regis Aquilonis, id est Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regnauit in Syria, & cepit Syriam & Ciliciā, & superiores partes trans Eufraten, & omnem penè Asiam. Cumq; audisset in Aegypto seditionem moueri, diripiens regnum Seleuci xl. millia talentorum argenti tulit, uasq; preciosa, & simulacra Deorum duo millia quingenta, in quibus erant & illa quæ Cambises capta Aegypto in Persas portauerat. Gens uero Aegyptia, idolatriæ multū dedita erat. Et quia post multos annos Deos eorum Ptolemæus attulerat, Evergetem eum appellabant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam uero amico suo Antiocho gubernandam tradidit & Xanippo alteri duci prouincias trans Eufraten.

III. Ptolemæus Euer. 26.

HISTORIA.

ANNO ab urbe condita, quingentesimo octauo, qui est primus Evergetis, repentina subuersio ipsius Romæ præuenit triumphum Romanorum. Si quidem Quinto Luctatio Catulo, & Aulo Manlio consulibus, diuersæ igniū aquarumq; clades penè absumpserunt urbem. Nam Tyberis insolitis auctus imbribus, & ultra opinionem redundans, omnia Romæ ædificia in plano constituta deleuit. Diuersæ qualitates locorum ad unam conuenere perniciem, quoniam quæ sæuior inundatio tenuit, madefacta dissoluit, & quæ cursus torréntis inuenit, impulsu deiecit. Aquarum uero grauissimam cladem, grauior ignis uastatio est secuta. Qui ignis, incertum unde surrexerit, plurimas ciuitatis partes peruagatus, hominum domorumq; stragem miserabilem fecit. Dehinc cum omnia in circuitu foris deuastaret, ædem Vestæ corripuit, unde Metellus cum aruros Deos eripuit, brachio semi ustulato, uix aufugit. Tito Sempronio Gracco & Gaio Valerio Falcone

Alex.

Mace.

Syr.

cone consulibus bellum Romani Faliscis intulerunt, quæ ciuitas Italiae opulenta quondam fuit. Quod bellum ambo consules intra sex dies transegerunt, quindecim millibus hostium caesis.

Eodem anno etiam Galli Cisalpini noui exitere hostes, aduersum quos uaria sorte bellatum est. Nam in primo conflictu Valerio consule tria millia ex Romanis cecidere, in secundo xiiij. millia Gallorum caesa sunt: duo millia capta. Sed ob priorem cladem triumphus consuli denegatus est. Anno ab urbe condita quingentesimo xvij. qui est Euergetis decimus, dux Pœnorum Hamilchar ab Hispanis in bello interfectus est, cum iam aliud bellum aduersum Romanos clam pararet.

Hamilchar interfectus.

III. Ptolemæus Phil. 17.

HISTORIA.

Ptolemæus Philopator, filius Euergetis regnavit Alexandriae annis xvij. à restauratione templi anno cccij. Post fugam & mortem Seleuci Callinici filij Antiochi, quem interfecit Euergetes pater huius Philopatoris, duo filij Seleuci eiusdem, uidelicet Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus qui appellatus est Magnus, prouocati spe uictoriae, & in ultionem patris exercitu magno congregato aduersus Ptolemæum Philopatorum arma corripunt. Cumq; Seleucus maior frater tertio imperij sui anno occisus esset in Frygia per dolum Nicanoris, exercitus qui erat in Syria, fratrem eius Antiochum cognomento Magnum, de Babilone uocauit ad regnum Syriæ, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore. Cumq; Seleucus pugnaisset aduersus duces eius, immò prodicione Theodoti cuiusdam obtinuisset Syriam, in tantam uenit audaciam, ut ultro Aegyptijs bellum inferret. Philopator autem amissa Syria prodicione Theodoti, congregauit multitudinem plurimam aduersus Antiochum, in itoq; certamine iuxta oppidum Raphae quod est in finibus Aegypti, Antiochus omnem amisit exercitum, & per desertam fugiens, penè captus est. Cumq; decessisset Syria, ad exitum, foedere & pactationibus conditionis cuiusdam, pugna finita est.

Iudæi similes nauis turbata.

Sub hoc tempore Iudæi multa mala tolerabant, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiacebat. Nam cum Antiochus pugnaisset contra Ptolemæum Philopatorem, & filium eius Epiphanem, Iudæi in medio positi, utrisq; uincensibus laborabant, ut pares existerent nauis turbatae, & tempestatibus fluctuanti.

Iani portæ clausæ.

In ito igitur primo Punico bello, quod per uiginti tres annos tractum est, iam Romani clarissima gloria noti facti sunt, & per anni spatium sine bellicis conflictionibus quieuerunt. Eodemq; anno Iani portæ clausæ sunt, quod ab urbis conditione sub Numa Pompilio Romuli successore tantum contigit, postea uero per annos quadringentos quinquaginta non euenit. Eo tempore potentissimus Siciliae rex Hiero, ad ludos Romanos uenit, & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

Bellum Punicum secundum.

Anno ab urbe condita. dxxxiiij. qui est primus Ptolemæi Philopatoris, bellum Punicum secundum, Romanis illatum est per Hannibalem ducem Pœnorum, filium Hamilcaris, qui ab Hispanis occisus est. Hic itaq; Hannibal, dum adhuc nouem esset annorum, Hamilcaris patri ad aras iurauerat, ut cum primum posset, contra Romanos pugnaret. Cumq; uiginti esset annorum, Saguntum florentissimam Hispaniæ urbem Romanis amicam oppugnare aggressus est. Ad quem Romani Legatos miserunt, ut à bello abstineret, quos à se iniuriöse abiecit. Miserunt pro eadem re Fabium Carthaginem, sed ille etiam ibi cum dura responsa percepisset, quæ inquit mora est. In hoc ergo sinu pacem bellumq; porto,

Saguntus oppugnatur.

Vide Lium. Valerij Max. Tullij in Phil.

XII. DEMETRIVS regnavit Macedoniae annis x.

XIII. ANTIGONVS regnavit Macedoniae annis xiiij.

SELEVCVS Callinicus Antiochi maior filius, regnavit Syriæ & Asiæ cum matre Laodice annis uiginti.

SELEVCVS Ceraunus, Seleuci Callinici filius, regnavit Syriæ an. iij.

ANTIOCHVS qui dictus est magnus, frater Seleuci Cerauni, regnavit Syriæ annis xxxvi,

III. Seleucus. 20.

V. Ceraunus. Sel. 3.

VI. Antiochus Magnus. 36.

Raphae oppidum in finibus Aegypti.

portio, utrum eligitis : Illis succlamantibus, bellum : igitur, inquit, accipite. Et ex cussio in media curia togæ sinu, quasi plane sinu bellum ferret, effudit.

Interea Saguntini fame uicti sunt, & octavo demum mense capti, ultimis ab Hannibale pœnis afficiuntur. Tunc Publius Cornelius Scipio consul, cum exercitu mittitur in Hispaniam, Tyberius Sempronius in Siciliam. Hannibal uero relicto in Hispania fratre suo Hasdrubale, Pyreneos transiit montes, & inter ferocissimas Gallorum gentes ferro uiam aperuit, & nono demum die à Pyreneo ad Alpes peruenit. Vbi dum montanos Gallos ab ascensu eum repellere obnitentes bello superat, atq; inuias rupes igni & aceto ferroq; rescindit, quattuordecim diebus moratus, quinto die cum maximo labore ad plana peruenit. Traditur autem ad Italiam duxisse centum millia peditum, uiginti millia equitum, triginta septem elephantos. Interea multi Ligures & Galli iunxerunt se Hannibali. Sempronius Tyberius Graccus cognito Hannibalis aduentu, exercitum ex Sicilia traiecit Ariminum. Publius Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinum primus occurrit, commissoq; prælio, fugatis suis, & pene omnibus uictis, ipse à filio Scipione ad modum prætextato, & uix à pueritia egresso, qui postea dictus est Africanus, ab ipsa morte liberatus, saucius tamen in castra redijt. Pugnatum deinde est ab eodẽ consule apud Trebiam fluuium, iterumq; Romani superati sunt. Sempronius consul & ipse confligit cum Hannibale, & amisso exercitu, pene solus euasit. In eo tamen bello etiam Hannibal sauciatus est. Qui postea cû in Hetruriam primo Venere transit, in summo Apennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter sterit, niuibus cum exercitu conclusus, ubi magnus hominum numerus, iumentorum q; plurima, elephantum pene omnes frigore perierunt. Deinde in Tusciam ueniens, iuxta Sarnum fluuium, nebulis prospectum impediens, magnam partem sociorum ac iumentorum perdidit : ipse autem uni elephanto qui superfuerat, solus superfidens, uix difficultatem itineris euasit : sed oculum quo iam dudum æger erat, uiolentia frigoris & uigiliatû ac laboris amisit.

Anno ab urbe condita quingentesimo quadagesimo, qui est septimus Philopatoris, Aemilius Paulus, & Terentius Varro consules, contra Hannibalem missi, per impatientiam Varronis, altero consule contradicente, apud Cannas Apuliae uicem omnes pene Romanæ spei uires perierunt. Nullo enim punico bello grauius afflicti sunt. Perijt quippe in eo Aemilius Paulus consul, qui dum saucius in quodam saxo resedisset, Lentulo sibi equum offerente, quo fugiens, cladi superesset, noluit, atq; ibi perledit, donec ab hostibus interemptus est. Perierunt ibi consulares atq; prætorij uiri uiginti, senatores aut capti aut occisi triginta, nobiliores uiri trecenti, pedestrium militum xl. millia, equitum tria millia quingenti. Varro consul cû quinquaginta equitibus Venusium fugit. Nec dubium est, illum diem ultimum Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox post uictoriam ad urbem contendisset. Hannibal in testimonium uictoriæ suæ tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorum Romanorum equitum senatorumq; detraxit. De exercitu suo caesa sunt tria millia, multiq; sauciati.

Interea Varro redijt Romam, eiq; gratiæ referuntur à senatu, q; publicam rem nõ desperasset. Ipse aut nõ uiræ cupiditate, sed amore publicæ rei se superesse reliquo ætatis suæ tempore probauit. Nam barbam capillumq; summisit, & postea nunq; recubans cibum cepit. Honores quoq; cû ei deferrentur à populo, recusauit, dicens foeliciores magistratibus Reipublicæ opus esse. Usq; adeo autem ultima desperatio Reipublicæ apud residos Romanos fuit, ut de relinquenda Italia, sedibusq; quærendis consilium ineundum putarent. Quod etiam autore Cæcilio Metello confirmatû esset, nisi Cornelius Scipio tunc tribunus militum, qui postea dictus est Africanus, eos districto gladio deterruisset, singulis minitans, ac potius pro patriæ defensione in sua uerba iurare coegisset. Sub hoc tempore quatuor locis pugnabatur à Romanis. In Italia contra Hannibalem : in Hispania contra fratrem eius Hasdrubalem : in Macedonia contra Philippum : in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem Carthaginensem, quæ Titus Manlius in Sardinia missus, uicium cepit, Romamq; portauit. Philippus quoq; in Macedonia à Leuino uincitur.

Inuias rupes igni, ferro, aceto rescindere.

Scipio Africanus.

Romani uicti apud Trebiam fluuium.

Luius lib. 1. 2. belli punici.

Hannibal oculum amittit frigore.

Concordia uictoria, discordia exitu præbet.

Tres modij annulorum aureorum misit Carthaginem.

Res Romanorum desperatissima.

Cornelius Scipio Africanus.

Quatuor locis pugnatur à Romanis.

C. citur:

*Mago Romam
mittitur.*

Pugna Hasdrubalis et Scipionis.

*Italia liberata
ab Hannibale.*

Pax Carthaginensibus conceditur.

Scipione triumphante Terentius pileatus curram sequitur.

citur: & in Hispania Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalís à duobus fratribus Scipionibus superantur, qui tamen ambo fratres in Hispania à fratre Hasdrubalis postea occisi sunt. Vnde omnibus pauore cunctantibus, Scipio postea Africanus dictus, natus tunc annos xxiiij. ultro se obtulit, & proconsulare imperium in Hispania sortitus, ultionem patris & patrii precipue intendens, Pyreneum transgressus, primo imperu Carthaginē uouam Hispaniē cepit, ubi copiē auti argentiq; magnē, Pænorū & nobilissimi obsides, quos ab Hispanis acceperant cū magnis præsijs, erant. Ibi etiam Magonem fratrem Hannibalís captū cū alijs Romam misit. Romæ ingens læticia oritur. Cumq; uniuersam Hispaniam à Pyreneo usq; ad oceanum Scipio subegisset, reuocatus à Romanis, cū ingenti gloria Romam uenit: & xiiij. anno postq; Hannibal in Italiam uenerat, qui est xv. Philopatoris, cum Lycinio Crasso consul creatus, & in Africam missus est. Scipio Africam aggressus, hiberna Pænorum, & mapalia Numidarum, quæ haud longe aberant ab Utica, nocte fecit incendi. Pæni trepidi, cum casu accidisse ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facile ab armatis oppressi sunt. In utrisq; castris xl. millia hominum igni ferroq; consumpta sunt, quinque millia capta, duces ipsi miserabiliter ambusti, ægre diffugerunt: Hasdrubal dux Carthaginem profugus uenit. Mox Siphax & Hasdrubal plurimum reparantes exercitum, iterum cum Scipione congressi sunt, uictiq; fugerūt. Siphacem fugientem Lelius & Masinissa ceperunt, cætera multitudo Citram confugit, quā Masinissa oppugnatam in deditioem accepit: Siphacem ad Scipionem cathenis uinctum adduxit, quem Scipio cū ingentibus spolijs, plurimisq; captiuis perducendum Romam, Lelio tradidit. Qui cum in custodia Tiburti defecisset, sumptu publico iussit senatus eum honorifice sepeliri. Qua re audita, omnis fere Italia Hannibalem dereliquit. Ipse aut Hannibal à Carthaginensibus redire iussus, ut subueniret patriæ, quam Scipio uastabat, flens dicitur Italiam reliquisse. Ita anno xvij. qui est primus Ptolemæi Epiphani, liberata est Italia ab Hannibale. Legati autem Carthaginensium pacem à Scipione perentes, ad senatum missi sunt, & ex arbitrio Scipionis pacem acceperunt. Sed ueniente Hannibale Carthaginem, pax turbata est, multaq; hostilia ab Afris facta sunt.

Post hæc Hannibal frequentibus prelijs uictus à Scipione, petijt & ipse pacem, & colloquium Scipionis. Vbi cum se attoniti diu admiratione mutua duo clarissimi duces conspexissent, infecto pacis negotio, discesserunt. Hannibal tres exploratores ad castra Scipionis misit, quos captos Scipio, circumduci per castra iussit, eisq; ostendit totum exercitum, nihil de hostibus percunctatus, prandium quoq; iussit eis dari, refectosq; abire permisit. Deinde prælium ab utroq; duce commissum est, quod diu magnis ducum artibus dispositum, magnis copiarum moribus gestum est, quale uix ulla memoria fuit, quippe cum pericissimi uiri copias suas ad bellum educerent, Scipio tamen uictor exiit, pene capto Hannibale. Octoginta elephanti ibi aut capti, aut occisi sunt. Carthaginensium militum uiginti millia quingenti interfecti sunt. Hannibal omnia & ante prælium, & in prælio expertus, primum cum multis equitibus, deinde cum uiginti, postremo uix cum quatuor inter tumultum elapsus, Adrumetum confugit, postea Carthaginem post xxxvi. annos, ex quo inde paruus cum patre exierat, uenit, consultantiq; senatui Pænorū, nullam spem esse, nisi in perenda pace persuasit. Gaius Cornelio Lentulo, Publio Aelio Peto consulibus, pax per Scipionem uoluntate Senatus populiq; Carthaginensibus concessa est: naues tamen plus quam quinque gentæ in altum productæ, in conspectu ciuitatis submersæ sunt. Scipio iam tunc cognomento Africanus, cum omni gloria triumphans, in urbem ingressus est. Quem Terentius qui postea erat comicus, ex nobilibus Carthaginensium captiuus, triumphantem post curram secutus est pileatus, quod indultæ sibi libertatis fuit insigne.

Anno igitur ab urbe condita quingentesimo quadragesimo sexto, qui est secundus Ptolemæi Epiphani, bellum punicum secundum finitum est, post annum xvij. quam cepit.

Factet felicit Roma uictorijs Hannibalem deuicisse, tamen in Campanie luxu
rijs commorantem, provincia deliciofa superauit, dum aquis innarat, dum pisci
bus atq; ostreis passim inficitur, dum olet, potat, dormit, aquarū resolutio mol
liuit punicam feritatem, & quem alia durauerant, eum Seplasia oppidum Cam
paniæ unguentis odoratis labefactauit & uicit.

Hannibal uis
tus Seplasia.

Ptolemæus
Epiphanes 24
Roma ingrata
Scipioni Afric
cano.

PTOLEMAEVS Epiphanes, regnauit Alexandriae annis
xxiiij. Huius tempore Scipio Afri
canus ab ingrata sibi urbe Romana diu
exulans, apud Amiternū oppidū mor
bo periit. Sepulchro suo inscribi iussit:
Ingrata patria, ne ossa quidē mea habes.

Philippus. PHILIPPVS regnauit Mace
doniæ annis quadraginta duo
bus. Hic cū rebellare pararet Ro
manis, primum per Leuinum consu
lem, deinde per Titum Quintum su
peratus est.

HISTORIA.

Ptolemæus Epiphanes, filius Ptolemæi Philopatoris, regnauit Alexandriae an
nis xxiiij. à restoratione templi anno trecentesimo decimo nono. Huius pa
tre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere & pacto, quod cū
patre fecerat, exercitum de superioribus Babylonie partibus cōgregauit. Factaq;
pace cum Philippo Macedonum rege, cōtra hunc Epiphanem, qui tunc quatuor
erat annorum, exercitum mouit. Pugnantis autem inter se Antiocho & duci
bus Ptolemæi pueri, Iudæa in medio posita, multaq; mala perpeffa, in contraria
studia scindebatur, sicut & sub Ptolemæo Philopatore patre eius: alijs Antiocho,
alijs Ptolemæo fauētibus. Cumq; Antiochus teneret Iudæam, missus Scopas dux
partium Epiphanis Ptolemæi, aduersus Antiochum fortiter dimicauit, cepitq; Iu
dæam. Sed post modicum tempus Antiochus Scopam uicit, conficiens cum eo
iuxta fontem Jordanis, multo scq; de exercitu eius prosternens. Postea uero An
tiocho capiente Samariam, & ciuitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Iudæo
rum sponte ad eum ueniens, omnem eius exercitum in ciuitatem suscepit, & pro
no animo auxilium præbuit. Vnde & ipse multa eis beneficia contulit, quæ Iose
phus describit.

Pugna Antio
chi & ducum
Ptolemæi pu
eri.

Iosephus lib.
Antiq. 12. ca. 3.

Volens autem Antiochus non solum Syriam, & Ciliciam, & Liciam, & alias
prouincias quæ erant partium Ptolemæi possidere, sed in Aegyptum quoq; re
gnum suum extendere: facta pace cum Ptolemæo per Eubolem Rhodium, Cleo
patram filiam suam septimo anno adolescentis despondit ei, & xiiij. anno tradi
dit, data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Iudæa. Nec tamen obtinere potuit
Aegyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces eius sentientes dolum, cautius
se egerunt, & Cleopatra magis uiri q̄ patris fuit partes. Hic Antiochus Ma
gnus duos habuit filios, fratres Cleopatrarum, quam dedit Ptolemæo, Seleucū qui
cognominatus est Sother, quiq; regnauit post eum: & Antiochū, qui dictus est
Epiphanes, & à patre Romanis datus est obses, mortuoq; fratre, regnauit in loco
eius. Et hic est Antiochus, qui dicitur illustris & nobilis in libro Machabæorum,
qui cxxxvij. regni Græcorum anno regnare cœpit, multaq; mala Iudæis intulit.

Cœlesyria uel
Syria Cœles.
Ioseph. lib. 1.
bell. iud. ca. 14.

Antiochus
ὁ ἐπιφανής,
id est, præclari
rus.

HISTORIA IUDÆORVM.

EO tempore pontifex Iudæorum fuit Onias filius Simonis iusti, fratris Elea
zari. Is autem Onias paruulus mente, & avarus pecuniæ, uestigal quod pa
tres eius pro populo dabant, scilicet, uiginti talenta, non reddidit, unde regem
Ptolemæum ad iram prouocauit. Qui mittens legatum nomine Athenionem
in Hierusalem, culpabat Oniam, & minatus est, quod terram metiretur ad iuge
ra, & mitteret qui habitarent in ea. Audientes Iudæi mandata regis, turbabatur.
Oniam uero nihil horum fletebat, propter auaritiam suam. Quod audiens Iose
phus adolescens, sororis eius filius, de patre Tobia, uir sagacissimus, & inter su
os nobilis

Auaritia
Oniæ.

Hæc sunt in
Iosepho lib. 12.
cap. 4. & Ios
ge plura.

C ij os nobilis

os nobilis, increpauit auunculum Oniam. Quo non attendente, nec ad regem ire uolente, ultro se legatum ad regem obtulit pro necessitate populi, si per eum liceret sibi. Illo autem concedente, & populo gratias agente, suscepit legatū regis in domum suam, & per multos dies magnifice tractans, muneribus honoratum remisit ad regem, dicens se continuo secuturum. Athenio autem rediens ad regē, cum ei omnia indicaret, aduenientem postea Iosephum rex & regina Cleopatra benigne susceperunt: inuenitq; tantam gratiam coram rege, ut non solum populum liberaret, sed etiam dux Iudææ atq; humilis Syriæ, & finitimarum regionum ab eo constitueretur. Is igitur uiginti duobus annis tributa Syriæ & Phœnicis atq; Samariæ dispensauit, populūq; Iudæorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas perduxit. Habuit autem septem filios de uxore sua, & de filia fratris sui Solini unum, nomine Hyrcanū. Qui cum tredecim esset annorum, naturalem fortitudinem & prudentiam in se demonstraui, ut etiam acerbā æmulationem fratribus excitaret. Iosephus uero cupiens scire, quis de filiis suis uirtute melior existeret, unumquēq; ad doctorum studia destinauit, sed desidīa disciplinarum indocti redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum transmisit uiam duorum dierum ad solitudinem seminare, dans ei trecenta iuga bouum, sed abscondens lora quibus ligarentur. Cumq; ad locum ueniret, & lora non haberet, suadentibus aratoribus, ut pro his afferendis domum transmitteret, ille nolens tempus deperdere, occidit decem iugorum boues, & carnes quidem operarijs dedit, pelles uero incidens, retinacula fecit: sicq; seminata terra, ad patrem redijt. Pro qua mentis arguria pater eum benigne suscipiens, nimium dilexit, quod ei apud fratres inuidiam suscitauit.

Iosephus benigne suscipitur

Hyrcani factū memorabile de loris.

Post hæc nunciatum est Iosepho, filium Ptolemæo regi genitū esse, omnesq; principes prouinciarum, ad celebrandum pueri diem natalem, cū apparatu maximo Alexandriam ire. Cumq; ipse ire senio prohiberetur, interrogauit filios suos, quis eorum uellet ire ad regem. Maioribus recusantibus, & Hyrcanum hoc facere posse dicentibus, consuluit ipsum. Qui cum se promississet iturum, si tantū misisset Epistolam Arioni dispensatori pecuniarum, quam regi offerre deberet, ut daret ei pecuniam necessariam, data epistola dimisit eum: fratres autem eius scribebant omnibus amicis regis, ut eum interficerent. Qui cum uenisset Alexandriam, porrexit Arioni epistolam: acceptisq; ab eo mille talentis, latenter accessit ad negociatores, & comparauit ab eis centū pueros scientes literas, unumquēq; talento uno, & centum uirgines, singulas eodem precio. Susceptus autem benigne à rege, & ad conuiuium eius inuitatus, discumbens cum prioribus prouinciarum, ultimus omnium sedit, tanq; puer ab omnibus despectui habitus. Cumq; omnes ossa ciborum ante illum in mensa proijcerent, ipso tacente, Triphon quidam qui ad conuiuatum risus apertus erat, rogantibus conuiuiis, iuxta mensam regis assistens, ait regi: Vides domine anteposita ossa Hyrcano? Ex hoc conijce, q; & pater eius sic omnē Syriam denudauit, sicut hæc ossa iste à carnibus expoliari. Ridente autē rege ad uerba Triphonis, & interrogante Hyrcanum, cur tanta ossa ante eum iacerent, apte inquit domine, nam canes semper ossa cum carnibus deuorant, sicut isti fecerunt, ante quos ossa minime iacent: homines uero comedunt carnes, ossa autem iactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autē miratus eius responsum tam sapienter dictum, iussit omnes plaudere, uerbum eius laudantes. Postera uero die Hyrcanus ad unumquēq; regis amicum pergens, & ad potentes aulae, salutauit eos. Instanti uero natali die filij regis, principes regis offerebant munera: qui mulum, non plus quàm uiginti talenta. Hyrcanus itaq; assumens pueros & uirgines quos comparauerat, dedit unicuiq; talentum portare: & pueros quidem obtulit regi, puellas autem Cleopatræ reginæ. Omnibus igitur munificentiam eius admirantibus, rex honorans eum liberaliter & donationes copiosas præstans, patri & fratribus, & omnibus magistratibus scripta pro eo transmisit. Audientes autem fratres eius talia eum à rege meruisse, & cum magno reuerti honore, in occursum eius egredi se simulant, interficere illum omnimodo decreuerunt, etiā patre sciante, qui propter pecunias quas regi obtul erat

Ab Hyrcano Arioni epistola redditur.

Ossa proposita Hyrcano.

Sapiens responsum Hyrcani.

obtulerat, irascebatur: sed regem timens, iram celabat. Committentibus autem aduersus eum fratribus pugnam, multos eorum qui sequebantur occidit, cum duobus fratribus suis: ceteri autem ad partem Hierosolymam confugerunt. Qui postquam ad ciuitatem uenit, nullo se suscipiente, discessit trans Iordanem fluuium, ibique remoratus, uestigialia exigebat à Barbaris. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui dicebatur Sother, filius Antiochi Magni.

Seleucus Sother regnauit in Asia.

HISTORIA IUDAEORVM.

Defunctus est autem Onias pontifex, filius Simonis Iusti, fratris Eleazari, auunculus Iosephi patris Hyrcani, principatum sacerdotij derelinquens filio Simon. Mortuus est autem & Iosephus, eiusque morte contigit seditionem partium, propter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanum, dissensit ab inuicem multitudo, & plures quidem maioribus fratribus auxilium ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum, & affinis eorum erat. Hyrcanus autem discedens ab Hierosolyma trans Iordanem, ibi turrim edificauit firmissimam ex lapide albo, & totam usque ad terram sculpens diuersis animalibus, reliquis etiam aedificijs locum muniuit, quem Tirum nuncupauit. Praefuit autem illis partibus per annos duodecim, omni tempore, quo Seleucus, filius Antiochi Magni, Syriae regnauit. Quo mortuo, frater eius Antiochus Epiphanes regnum obtinuit. Quem metuens Hyrcanus, ne ab eo tormentis afficeretur, pro his quae contra Arabas egerat, uitam propria manu finiuit. Cuius substantiam Antiochus sibi applicuit. Mortuus est autem & Simon pontifex, filius Onig, relinquens tres filios, Oniam, Iesum, Oniam siue Ananiam: sed patri Onias in sacerdotij honore successit. Et hic est, ad quem Arius rex Spartarum, id est, Lacedaemoniorum, epistolas misit, dicens Iudaeos & Lacedaemonios ex uno genere Abrahae descendisse.

Seditio à morte Iosephi.

Ioseph. lib. 12. cap. 5.

HISTORIA ROMANORVM.

Anno ab urbe condita quingentesimo quinquagesimo primo, qui Ptolemaei Epiphanis computatur etiam primus, Titus Quintus Flaminus contra Philippum Macedonice regem missus est: & post prelia multa quibus Macedones uicit, pacem Philippo dedit, sub conditione etiam Demetrium filium suum obsidem dedit.

Titus Q. Flaminus contra Philippum regem.

Lacedaemonijs quoque bellum Titus idem intulit, ducemque illorum Nauidem uicit, & quibus uoluit conditionibus in fidem accepit, gloria ingenti triumphauit, ducens ante currum suum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenen Nauidis.

Triumphus Titi Flaminij.

Transacto bello Macedonico, secutus est Syriacum. Antiochus itaque Magnus rex Syriae, cum regnum generis sui Ptolemaei Epiphanis obtinere non posset, uerit se ad Asiam, & nauali certamine obtinuit Rhodum & Samum, & alias insulas multas: deinde contra Romanos struens bellum, ex Asia transit in Europam. Tunc etiam Hannibal exhiberi Romam iussus à Senatu, clam ex Africa profectus, ne Romanis traderetur, ad Antiochum migravit, eique se coniunxit. Quem cum apud Ephesum inuenisset cunctantem, mox ad bellum impulit: sed occurrit eis Scipio Nasica cum fratre suo Scipione Africano, isdemque Africanus familiaritate colloquium cum Hannibale habuit, sed infecto negotio, ab Antiocho discessit. Sequenti anno idem Scipio Africanus Hannibalem qui tunc Antiochi classi praerant, nauali praelio uicit & fugauit: frater quoque eius Lucius Cornelius Scipio Nasica consul, habens in auxilio Eumenen, Attali regis fratrem, ingenti praelio Antiochum uicit. Qui pacem rogans, eo iure obtinuit, ut annis singulis mille talenta persolueret: atque ex Asia & Europa recedens, intra Taurum montem se contineret, & Hannibalem concitatore belli dederet. Qui fugiens ad Prusiam regem Bythiniae, cum à Romanis reposceretur, iam tradendus uenenum bibit. Antiochus uero

Bella Antiochi.

Scipio fugat Hannibalem.

Scipio Asia-
nus.

Plautus ex sa-
me laborat ad
molas.

Titus Linius.

ro filium Africani, quem utrum explorantem, an bello cepisset, incertum est, ul-
tro remisit, filium quoque suum Antiochum obsidem dedit. Scipio Nasica Romam
rediens, ingenti gloria triumphauit: nomen & ipse ad imitationem fratris Asia-
nus, quia Asiam uicit, accepit. Philippo autem Macedonum regi, quia contra An-
tiochum Romanis auxilio fuit, filius Demetrius redditus est. Plautus ex Umbria
Arpinas Romam moritur hoc tempore, qui propter annonam difficultatem ad mo-
las manuiarias pistori se locauerat, ubi quotiens ab opere uacasset, fabulas scribe-
re ac uendere solitus erat. Titus Linius Tragediarum scriptor clarus habetur eo
tempore, qui ob ingenij meritum a Liuio Salinatore, cuius liberos erudiebat, li-
bertate donatus est.

Ptolemæus
Philometor. 35

PTOLEMÆVS Philometor se-
cundus, filius Epiphani, regnauit Ale-
xandriæ annis triginta quinque, à restau-
ratione templi anno trecentesimo qua-
dragesimo tertio.

PERSEVS filius Philippi,
regnauit Macedoniae annis de-
cem.

SELEVCVS qui & Socher, filius
Antiochi Magni, regnauit Syriae annis
xi. Hic instinctu cuiusdam Simonis, qui
erat præpositus templi Hierosolymitani,
misit Heliodorum ad auferendas
pecunias: qui correptus est à Deo,
ut in Machabæorum legitur libro.

ANTIOCHVS Epiphanes regna-
uit in Syria annis xij.

Seleucus. 12.

Antiochus
Epiph. 22.

HISTORIA AEGYPTIORVM.

Antiochus
Epiphanes.

Ptolemæus
Epiphanes.

ANtiochus Epiphanes, id est, illustris, frater Seleuci, filius scilicet Antiochi
Magni, post mortem fratris sui Seleuci, regnauit in Syria annis xij. Huius
sororem Cleopatram habuit uxorem Ptolemæus, qui & ipse dicebatur Epipha-
nes, de qua duos filios accepit, quos moriens adhuc paruulos reliquit. Quorum
maior, qui & pro eo regnauit Philometor, alter Phiscon dicebatur. Antiochus
autem suo regno non contentus, exercitum ducere deliberauit in Aegyptum, tra-
ctus desiderio eius, & contemnens filios sororis suæ quasi debiles, ac tanta nego-
cia regere non præuolentes. Perueniens igitur ad Pelusium, cum magna uirtute,
doloque circumueniens Philometorem consanguineum suum, occupauit Aegy-
ptum. Et cum adisset loca Memphiticæ ciuitatis, cepit eam. Idem contra Alexan-
driam ut obsideret Ptolemæum, cuius erat auunculus, tetendit, sed per duces Pro-
lemæi pulsus est, non solum ab Alexandria, uerum etiam tota Aegypto. Inde re-
uersus, ad Hierosolymam ciuitatem duxit exercitum. Quo perueniens, cepit eam
sine conflictione alicuius, aperiens ei portas, qui uoluntatis eius erant cõ-
scij, ingressusque ciuitatem, multos interfecit sibi contraria sentientes: sed & eos
iplos qui ei ciuitatem aperuerunt propter diuitias templi, occidit, faciensque om-
nia mala illa, quæ in Machabæorum historia scripta sunt. Multis de templo abla-
tis, reuersus est Antiochiam. Post biennium uero rursus contra Ptolemæum con-
gregauit exercitum, & uenit Alexandriam. Cumque duo fratres Ptolemæi & Cle-
opatræ filij, quorum auunculus erat Antiochus, obsiderentur Alexandria, Ro-
mam miserunt legatos. Cum autem Romanorum legati uenissent Alexandriam,
quorum unus erat Marcus Pompilius Lenas, & inuenissent eum stantem in litto-
re, senatus consultum dederunt ei, quo iubebatur ab amicis populi Romani dis-
cedere, & suo imperio contentus esse. Qui cum responsionem ad amicorum con-
silium diffusisset, orbem secisse ferunt in arena cum baculo quem tenebat manu,
& conscripsisse legatum, atque dixisse: Senatus & populus Romanus præcipiunt,
ut in isto loco respondeas quid consilij geras. Quibus dictis, ipse perterritus ait:
Si hoc placet senatui & populo Romano, recedendum est. Et statim recessit.

Huius memi-
nit L. iuius li. 7.

HISTORIA IVDÆORVM.

Per idem tempus, ut Iosephus scribit, defunctus est Onias filius Simonis prin-
ceps sacerdotum, relinquens filium paruulum Oniam. Vnde Antiochus fra-
tri

tri eius Iesu principatum sacerdotij contulit, quem postea iratus abstulit, & iu-
 niori eorum fratri Oniæ siue Ananiæ dedit. Habuit enim Simon, ut prædiximus,
 tres filios, ad quos sacerdotij principatus ordine dicto peruenit. Iesus autem Iaso-
 nem se nominauit, Onias uero siue Ananias Menelaus est nuncupatus, ut Iose-
 phus dicit. Deinde subiūgit idem Iosephus, Iesum, id est Iasonem, prius sacerdo-
 tem contra Menelaum seditionem concitasse, eundemq; Menelatum cum suis fau-
 toribus relicta religione paterna se ad Antiochum contulisse, illumq; contra Iudæ-
 os incitasse, & post ab Antiocho iuniore persuasum Lysia occisum esse. In quibus
 uerbis uidetur Iosephus ab historia libri Machabæorum discrepare, in qua refer-
 tur, qd Menelaus frater fuerit cuiusdam Simonis de tribu Benjamin, qui fuit præ-
 positus templi, quiq; adhuc uiuente Seleuco fratre Antiochi, propter odiū Oniæ
 sacerdotis sibi resistentis, ne aliquid mali machinaretur in ciuitate, effecit ut He-
 liodorus à Seleuco mitteretur Hierosolymam, ad auferendas pecunias de tem-
 plo. Qui cum territus rediret, Simon non cessauit male loqui de Onia, & instiga-
 uit Apollonium ducem contra eum. Quibus ille cedens, contulit se ad regem, ut
 eius defensione tutus uiueret. Post mortem uero Selenci, cum regnaret frater eius
 Antiochus, hoc quod de Onia Menelao Iosephus testatur, in hac historia de Ia-
 sone fratre Oniæ narratur. Hic enim Iason, qui & Iesus, collectis impijs, Antio-
 chum adiit, eiectq; per pecuniam fratre Onia, sacerdotium accepit, & accepta li-
 centia, ut gymnasium Hierosolymis ædificaret, ad ritus gentium relicta religio-
 ne se transtulit. Post triennium misit Iason Menelatum fratrem Simonis su prædi-
 cti, portantem pecuniam regi pro sacerdotio promissam, scilicet quingenta no-
 naginta talenta, sed ipse Menelaus, promittens adhuc trecentas libras regi, Iaso-
 nem supplantauit. Sic Iason qui fratrem Oniam expulit, ipse post expulsus de pa-
 tria, secundum quod dignus erat, exul periit. Menelaus autem cum non persolue-
 ret promissas pecunias, rex abstulit ei sacerdotium, & dedit illud fratri suo Lysi-
 macho. Metuens uero Menelaus, ne Onias reciperet sacerdotium, egit cum An-
 dronico regis amico, quem rex abiens præfecit negotijs, ut Oniam interficeret,
 quod & fecit. Lysimacho quoq; à Iudæis propter sacrilegia sua occiso, Menelaus
 sacerdotium recepit. Quo ab Antiocho Eupatore filio Antiochi, suadente Lysia
 occiso, Alchimus quidam alienigena impius successit sacerdotio. Et hoc diuini-
 tus percusso, deficientibus hæreditarijs successoribus, omnium uoluntate Iudas
 Machabæus suscepit sacerdotium. Onias quippe filius Oniæ, quem moriente
 patre paruulum relictum, supra diximus, uidens mala quæ fiebant, fugit ad Pro-
 lemæum regem Aegypti, & benigne ab eo acceptus, impetrauit ab eo regionem
 quæ Heliopoleos uocatur, ubi concedente rege construxit templum ad formam
 templi Hierosolymitani, quod per annos permansit usq; ad tempus Vespasiani.
 Ipsa autem urbs quæ uocabatur Oniæ, dimicantibus postea Iudæis aduersum
 Romanos, ad solam usq; diruta est, & neq; urbis, neq; templi ullum restat uesti-
 gium. Sub occasione igitur Oniæ, infinita Iudæorum examina Aegyptum con-
 fugerunt. Asserebat enim Onias in se impletum esse uaticinium Esaiaë scribentis,
 Erit altare Domini in Aegypto, & titulus Domini in terminis eius, & quod Ezras
 ante sexcentos annos prædixerat, quod oporteret in Aegypto templum ædifica-
 ri Deo per uirum Iudæum. Antiocho autem Iudæos affligente, & ad gentilita-
 tem per seipsum, & per missos suos cogente, Matathias cum quinq; filijs suis ad-
 uersus eos arma corripuit, & patrias leges uiriliter defendit. Quo post annum
 moriente, scilicet anno centesimo quadagesimo sexto regni Græcorum, qui est
 xij. Philometoris decimus uero Antiochi, filius eius Iudas Machabæus successit
 patri, & congregato exercitu, uindictam in male agentes exercuit. Is templum ab
 Antiocho destructum, nobiliter renouauit, & à sordibus idolorum, quibus
 per triennium pollutum fuerat, emundauit, anno centesimo quinquagesimo se-
 cundo, Audiens etiam Romanorum uirtutem, amicitias fœderauit cum eis &
 societatem. Post multa demum prælia foeliciter gesta, pugnans contra Bacchi-
 dem, Demetrii principem, multos interfecit, & ipse occiditur anno quinquæ-
 gesimo, cum regeret populum annos quinq; fortitudine & dexteritate insignis.

Simonis tres
filij.

Iosephus ab hi-
storia libri Ma-
chabæorum
discrepat.

Iason à patria
expellitur.

Menelaus re-
cipit sacerdo-
tium.
Iudas Macha-
bæus.

Prophetia de
templo domini
in Aegypto.

Iudas Macha-
bæus.

Cui succedens frater eius Ionathas, regebat populum per annos xvij. Quo à Triphone occiso, Simon frater eorum tenuit principatum annis octo, quem accepit anno centesimo septuagesimo regni Græcorum.

HISTORIA ROMANORVM.

Philippo rege Macedonum mortuo, qui & aduersus Romanos bellum gesserat, postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius eius Perseus regnum eius tenens rebellauit, adiutores eius habens Cotim regem Thraciæ, & regem Illyrici Gentium nomine. Romanis autem auxilio erant, Eumenes rex Asiæ frater Attali, Ariaratus rex Cappadociæ, Antiochus rex Syriæ, Ptolemæus Aegypti, Masinissa Numidiæ. Brusias autem rex Bithyniæ, licet Persei sororem haberet, utrisq; se æquum præbuit. Cōtra Perseum missus Publius Licinius, ab eo uictus est, nec tamen Romani regi pacem petenti, præstare uoluerunt, nisi se & suos senatui subdidisset. Mox contra eum missus consul Lucius Aemilius Paulus, consul uicit eum, & cum ingenti pompa Romam redijt in nauis eiusdem Persei, quæ inuisitata magnitudinis ferebatur fuisse, adeo ut sedecim ordines remorū dicatur habuisse. Triumphauit autem Paulus in curru aureo, duobus filijs suis utroq; latere astantibus. Ducti aut sunt ante currum eius duo filij regis, & ipse Perseus annis quadraginta quinq; natus, qui post apud Albam, in custodia defecit, filius uero eius iunior fabricam ærariam, ob tolerandam inopiam, Romæ didicit, ibiq; defunctus est.

*Perseus.**Florus lib. 44.**Aemilius Paulus uincit Perseum.**Filius Persei fit faber, ob tolerandam inopiam.*

HISTORIA ROMANORVM.

Anno autem ab urbe condita sexcentesimo, qui uicesimus sextus Philometoris inscribitur, cum omnes Romanos Celtiberorum ingens merus inuassisset, nec esset ex omnibus qui uel miles uel legatus ire in Hispaniam auderet, Publius Scipio Africani nepos, qui & ipse post Africanus est dictus, ultro se militaturum in Hispania obtulit, cum tamen in Macedoniā cōtra Philippum deputatus esset. Profectus itaq; in Hispaniam, stragem magnam dedit, sepius etiam militis quàm ducis officio usus, nam & Barbarum prouocantē singulariter congressus occidit.

HISTORIA ROMANORVM.

Eodem tempore Messala censor primus theatrum lapideum in urbe cōstrui iussit, quod ne tunc fieret, Scipio Nasica grauissima dehortatione obstitit, dicens inimicissimum fore populo bellatori hoc, ad nutriendam desidiam, lasciuiaq; commentum, adeoq; cōmouit senatum, ut non solum omnia theatro comparata uendi iusserit, sed etiam subsellia in ludis poni prohibuerit, & ut neq; urbani, neq; qui à foris mille passibus adessent, sed entes ludos spectarent, ne fortitudo illorum mollesceret. Illo quoq; tempore Tuccia uirgo uestalis arguebatur incesti. At illa purgare se argumentis dedignata mortalibus, ad Tyberim detulit cribrum, idq; submergens in aquam, prece addita, inquit. O Vesta si pia sum, si uirgo sum, hanc è Tyberi aquam ad templum tuum deferam. Et pertulit. Anno sexcetesimo secundo, tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus abolendam Carthaginem decreuisset, profecti consules Lucius Manlius Censorinus, & Marcus Manlius, & Scipio tunc Tribunus militum, prope Vticam castra maioris Africani tenuerunt. Ibi Carthaginensibus euocatis, iussisq; ut arma & naues traderēt, nec moratis, tanta uis armorum repente tradita est, ut facile rota ex his Africa potuisset armari. Sed postq; arma tradiderunt, & derelicta urbe, recedere procul à mari decem millibus passuum iussi sunt, dolorem ad desperationē contulerunt, aut defensuri ciuitatē, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi, moxq; sibi duos Hasdrubales duces creant, armaq; facere aggressi, postq; æs ferrumq; defecit, aurea argenteaq; fecerunt. Consules Romani urbem aggressi, cum aliquantam muri partem machinis diruissent, à Carthaginensibus uicti sunt atq; repulsi. Quos fugientes Scipio

*Scipionis Nasici masculum consilium contra Theatra.**Tuccia uirgo aquam defert in cribro.**Duo Hasdrubales duces.*

pio defendit, hoste intra muros repulso. Is apud omnes ingenti metu & reuerentia erat, nam & paratissimus ad dimicandum, & promptissimus erat ad consulendum, nec quicquam magis duces Pœnorum uitabant, quam contra eam partem Romanorum committere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum per annos sexagesexaginta amicus populi Romani, mortuus est anno uite suæ nonagesimo septimo, ualentissimo semper corpore perseverans. Hic est uir qui nunquam in imbre uel maximo, caput suum rexit, aut frigore, & tam diu in uno stetit uestigio, ut prius iuuenes lassitudine cederent, quam ille de loco in quo steterat moueretur. Si stetisset, ne membrum quidem tota die mouebat, si iter ingressus est eques, non descendebat, si pedes, non ascendebat, solebatque equitans in exercitu nocti diem sepiissime coniungere, & sui custodiam tutelamque seuis simis canibus committebat. Post octogesimum sextum annum genuit filium, cui nomen fuit Methuma, nihilque quod iuuenis fecit, æuo ultimo prætermisit. Moriens igitur, quadraginta quatuor filios reliquit, inter quos diuisorem esse Scipionem iussit. Qui postquam inter eos Numidiæ regnum diuisit, Carthaginem reuersus est.

Masinissa rex Numidarum uir robustissimus.

Canibus pro tutela corporis uti.

Scipio iuuenis consul factus.

Miserabile spectaculum in Carthagine.

Transfuga crucibus affixi.

Carthago ardet 17 diebus.

Situs Carthagine.

Vide Verg. in Aeneid.

Carthago deleta.

Corinthus subuersa.

Aes Corinthia.

Tres triumphus simul Romæ.

Anno à Roma condita sexcentesimo sexto, qui est Philometoris xxxij. cum clarum esset nomen Scipionis, iuuenis adhuc consul factus est, & delere Carthaginæ supra sorte molitus, Cothonem ingressus est. Vbi cum sex diebus continuis noctibusque pugnaretur, ultima desperatio Carthaginenses ad deditionem traxit, petentes, ut quos belli clades reliquos fecit, saltem seruire liceret, ac primum agmen mulierum satis miserabile, post uirosum magis deforme, descendit. Nam fuisse mulierum xxv. millia, uirosum xxx. millia, memoriæ traditur. Rex Hasdrubal se ultro dedit, sui que tantum salutem obtinuit. Transfugæ uoluntario precipitio dati, consumpti sunt igni, quos quos autem transfugas Romanos, Scipio obtinere potuit, crucibus affixit, Latinos securi percussit. Vxor Hasdrubalis ubi ardentem Carthaginem aspexit, uiro suo cum duobus filiis suis occurrit, ei que dixit. Viue tu qui superstes Carthagini esse potes, nam pro nobis frustra rogasses. Et uolentibus filiis, uirili dolore, femineo furore, in medium se coniecit incendium, eodem modo exitum mortis faciens exitema regina, quem quondam fecerat prima. Ipsa uero ciuitas decem & septem diebus continuis arsit, miserumque spectaculum de uarietate conditionis humanæ uictoribus suis præbuit, dirutaque est, omni murali lapide in puluerem conuerso. Cuius situs, huiusmodi fuisse dicitur. Per uiginti duomillia passuum muro amplexa, tota penè mari cingebatur, absque faucibus quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedibus latum habuit, saxo quadrato, in altitudine cubitorum xl. Arx cui nomen Byrsæ fuit, paulo amplius quam duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis utriusque & Byrsæ erat, imminens mari, quod mare, Stagnum dicitur.

Igitur Carthago septingentesimo anno postquam condita est, deleta est, multitudine omnis captiuorum, exceptis paucis principibus, uedita est. Ita quarto, postquam ceptum est, anno, tertium Punicum bellum est terminatum. Scipio nomen quod auus eius acceperat, meruit, scilicet ut propter uirtutem etiam ipse Africanus iunior uocaretur.

Eodem anno Corinthus nobilissima Græciæ ciuitas subuersa est incendio à Mummio consule. Vbi cum, propter multitudinem & uarietatem statuarum simulacrorum in illo tantæ ciuitatis incendio, permixta in unum, auri, argenti, atque æris metalla fuissent, nouum genus metalli factum est. Vnde usque hodie ex ipso sine ex imitatione eius, æs Corinthium dicitur, & uasa Corinthia.

Hoc tempore tres celeberrimi triumphus simul Romæ fuerunt, Africani ex Africa, ante cuius currum ductus est Hasdrubal, Metelli ex Macedonia, cuius currum præcessit Andariscus, qui & Pseudophilippus rex Macedonum, Mummij ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

Interfecto autem Pseudophilippo, qui sibi Macedoniâ usurpauit, itemque Pseudoperse o qui se Persei filium iactauit, Macedones gentium dominos, Romani, tributarios fecerunt, regnumque Macedonum defecit.

Stadius

Statius. Statius Cæcilius Comœdiarũ scriptor clarus habetur his diebus, qui natione Gallus, siue ut alij dicunt Mediolanus, primum Ennij contubernalis sequenti anno post mortem eius mortuus est. Ennius uero poeta lxx. ætatis suæ anno ariculari morbo perijt, sepultusq; est in monumento Scipionis, uia Appia, intra primũ ab urbe miliarium. Tunc etiam Lucilius poeta nascitur.

Ptolemæus. P T O L E M A E V S Evergetes secundus, regnauit Alexandriæ annis xxix. Deficiente regno Macedonũ, cepit regnum Iudæorum, ubi primus eo tempore principatum tenebat I V D A S M A C H A B A E V S annis v. ab anno cclxxxvij. post mortem eius mortuus est. Iudas Machabæus. 5. quattus decimus Philometoris, undecimus uero Antiochi illustris.

Simon. 8. SIMON frater Iudæ & Ionathæ, post mortem eorum rexit populum Iudæorum annis viij. *Ionathas* 17. IONATHAS frater Iudæ Machabæi, post mortem eius suscepit principatum, & per annos xvij. strenue rexit populum.

Puer quadrupes & quadri manus. His temporibus Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes, quæ drimanus, oculis quatuor, auribus rotidem, naturam uirilem duplicem habens. In Bononiensi agro fruges in arboribus natæ sunt.

Frugetes in arboribus. His temporibus Aristobolus Philoſophus commetarios scripsit in libros Moyſi, & obtulit Ptolemæo regi.

HISTORIA IUDÆORVM.

IOHANNES qui & Hyrcanus filius Simonis, interfecto patre cum duobus filijs in conuiuio per insidias generi sui Ptolemæi, qui erat dux circa Iericho, tenuit principatum Iudæorum annis triginta & uno. Hic contra Hyrcanũ bellum gerens, Hyrcanus appellatus est. Hic uir plane beatissimus, tria maxime præcipua solus habebat, quia dux & Pontifex erat & Propheta, cum quo Deus ita colloquebatur, ut futurorũ nihil penitus ignorante. Hic prælia multa peregit. Primum contra Ptolemæum sororis suæ uirum, deinde Samariam obsidione captam, solo coæquauit, quam postea Herodes instaurans, Sebasten in honorem Augusti appellauit. Antiochus quoq; quem quidã Seditem, quidam uero Spondium uocant, frater Demetrii, pridem Simoni infensus, secundo Hyrcani anno adducto exercitu, Hierosolymis obsedit Hyrcanum. At ille patefacto sepulchro Dauid, plus quàm tria millia talentorũ inde abstulit, datisq; trecentis Antiocho, ut à ciuitate recederet, persuasit. Et ut fastidiret inuidiam, fertur ex hac pecunia instituisse Xenodochia, quibus susciperet pauperes & peregrinos. Cũq; fortunatissime uiueret per annos xxx. & unum, optime rebus administratis moritur, quinq; filijs relictis. Quorum maximus natus Aristobolus, trãs lato in regnum principatu, primus apud Iudæ

Hyrcanus dux Pontifex & Propheta.

Ioseph. lib. 13. cap. 15.

Aristobolus.

A N T I O C H V S Eupator filius Antiochi illustris, regnauit in Syria duobus annis.

DEMETRIVS Seleuci filius, frater Antiochi illustris, occiso Antiocho Eupatore filio patris sui, regnauit in Syria annis xi.

ALEXANDER item filius Antiochi illustris frater Eupatoris, occiso Demetriopatri sui Seleuci filio, regnauit annis iij. Hic ducens Cleopatram Ptolemei regis filia, genuit ex ea Antiochũ.

ANTIOCHVS Alexandri filius, imposito sibi diademate à Triphone, regnauit contra Demetrium annis iij. sed quarto anno ab eodem Triphone per dolum occisus est.

DEMETRIVS, filius Demetrii, quem Alexander occidit, regnum eo uiuente inuasit, cui Ptolemæus Philometor Cleopatram filiam suam Alexandro ablatam cõiunxit, occisoq; Alexandro, regnauit Demetrius annis v. sed quinto caprus est ab Arsace Parthorum rege. Regnante autem ad huc Demetrio, Triphon quidam partium Alexandri tulit Antiochum filium eiusdem Alexandri, & licet adhuc paruulo diademam imposuit ut regnaret, sed quarto imperij eius anno dolo occidit eũ, ipseq; regnauit. Sed & hoc tertio sui regni anno interfecto, Antiochus frater Demetrii regnauit, cui Cleopatra fratris uxor nupsit, de qua filium suscepit nomine Antiochũ, qui

Commentarij Aristoboli, in libros Moyſi.

Antiochus Eupator. 2.

Demetrius. 11.

Alexander. 4.

Antiochus. 4.

Demetrius. 5.

bs diadema sibi imposuit, trecentis no-
naginta octo annis ac tribus mensibus
exactis, postq̄ populus de Babylonica
redijt captiuitate, fratrem Antigonum
à se secundum natu, quem diligere uis-
debat, in honore pari producebat,
alios uero uinctos, custodia tradidit,
matremq̄ ausam aliquid de potestate
contendere, iridem colligauit, fameq̄
necauit, sed & Antigonum fratrem po-
stea peremit. Post necem uero matris
& Antigoni fratris ipse dignissimo atq̄
crudelissimo uiscerum dolore tortus,
detestabiliter moritur, cum non plus
uno anno regnaret. Vxor autē eius fra-
trum uinculis dissolutis, regem consti-
tuit Alexandrum fratrem eius, qui aeta-
te maior erat, & modestia præstare ui-
debat.

qui dictus est Cizicenus, à ciuitate Cizi-
co, in qua nutritus est. Demetrius quoq̄
frater Antiochi, ex eadem Cleopatra fi-
lium habuit eiusdem nominis Antio-
chum, qui dictus est Griphus. Hi duo
fratres Antiochi dicti, postea de regno
contenderunt.

TRIPHON occiso Antiocho, reg-
nauit annis tribus, sed anno tertio eti-
am ipse occisus est.

ANTIOCHVS qui & Sedites est
appellatus, frater Demetrii, postq̄ ca-
ptus est frater eius à rege Parthorū, ipse
regnauit annis quindecim, fratrem à
captiuitate liberauit, qui post ipsum re-
gnauit.

DEMETRIVS frater Antiochi,
per fratrem à captiuitate liberatus, regna-
uit post mortē fratris annis duodecim.

Iosephus lib.
13. cap. 17.

Tripbon. 3.

Antiochus. 51.

Demetrius. 12.

HISTORIA ROMANORVM.

Ab urbe condita sexcentesimo uicesimo, qui est undecimus Pro-
lemgi Euergetis secundi, Scipio Africanus iunior consensu omnium,
secundo consul est creatus, atq̄ ad oppugnandam Numantiam His-
paniæ ciuitatem cum exercitu missus. Hæc per annos xiiij. cum solis
quatuor millibus suorum, xl. millia Romanorum non solum sustinuit, sed etiam
uicit, pudendiq̄ foederibus affecit. Scipio itaq̄ ingressus Hispaniam, non statim
aggressus est Numantinos quasi incautos, quos nouerat semper esse paratos, sed
aliquando militem suum uitiosum & ignabum pro culpa ducum priorum exer-
cendo magis quàm puniendo sine aliqua acerbitate in castris uelut in scholis ex-
ercuit, deinde omnia quæ uoluptatis causa haberentur in castris, se uero summo
ueri iussit edicto. Deniq̄ scortorum duo millia cum lixis è procinctus eius loco eie-
cta sunt, tantumq̄ subito sub districto iudice profecit exercitus, ut Numantiã diu
perniciosissimam Romanis, breui exæquaret solo. Igitur cum partem æstatis, to-
tamq̄ hyemem ne attentata quidem pugna transigisset, parum propemodū hac
profecit industria. Nam ubi copia pugnandi facta est, exercitus Romanus impetu
Numantinorum oppressus, sicut solebat, terga uertit, sed increpatione & minis
obstantis se consulis, manuq̄ retinentis, tandem indignatus in hostem redijt, &
quem fugiebat, fugere cōpulsit. Difficilis tunc in relatu fides, Numantinos effuga-
uere, & fugientes uidere Romani. Vnde quamuis Scipio, quia præter spem acci-
derat, lætus esset, tamen bello ultra aduersum eos audendum non esse, professus
est. Itaq̄ urbem obsidione conclusit, fossa circumdedit, cuius latitudo pedibus de-
cem, altitudo uiginti fuit, ipsumq̄ deinde aggerem sudibus præstructum, crebris
turribus communiuit. Ad hoc bellum Micipsa rex Numidarum in auxilium Sci-
pioni Iugurham misit, qui fortiter agens gloriam acquisiuit, & gratiam coram
Scipione inuenit.

Igitur Numantini diu conclusi, & fame trucidati, cum facultatem pugnae sepe
deposcerent, ut eis mori tanq̄ uiris liceret, nec impetrassent, nouissime duabus su-
bito portis eruperunt, larga prius portione usi, non uini, cui ferax is locus non est,
sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo celiã uocant.
Hac igitur portione post longā famem recalescentes, bello se obtulerunt, subitoq̄
super Romanos irruerunt. Atrox diu certamen, & usq̄ ad periculum Romanorū
fuit. Iterumq̄ se Romani aduersum Numantinos pugnare fugiēdo probauissent,
nisi sub Scipione pugnassent. Numantini Interfectis suorum fortissimis, bello ces-
dunt,

Scipio Africa-
nus ij. consul.

Militem in ca-
stris ut in scho-
lis exercere.
Scortorū duo
millia eiecta.

Celia potus ex
succo tritici à
calefaciendo.
Vide Hermos-
laum Barbarū
apud Diosco-
ridem.

Eadem leguntur de saguntinis apud Valerium Max. Lib. 1. in Cicero nem in Philip.

Laus concordie.

Gracchorum seditiones Romae.

Attalus Asia rex.

Regnum Asiae per testamentum Ro. Imper. accedit.

Publius Scipio exanimis reuertitur.

Gracchorum seditio et finis.

dunt, cōpositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in urbem reuertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt, nouissima spe desperationis omnes in mortem destinati, clausam urbem ipsi intorsum succenderunt, cunctiq; patiter ferro, ueneno, atq; igne cōsumpti sunt. Romani nihil ex his uictis penitus habuere, nisi securitatem suam, neq; enim euerfa Numantia, uicisse se magis, quàm euasisse dixerunt. Vnum Numantinum uictoris cathena non tetigit, unde triumphum dederit, quicquid supellectilis fuit, ignis absumpsit. Tunc Scipio Tiresium quendam Celticum principem interrogauit, qua de causa Numantia prius inuicta durasset, & post euerfa fuisset. Respondit Tiresius: Concordia uictoriam, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanq; sibi, ac de se dictum exempli loco acceperunt, quippe quibus iam de seditionibus discordantis totius urbis nunciabatur.

Ea namq; tempestate qua hæc gerebatur apud Numantiam, Gracchorum seditiones agitabantur apud Romam. Carthagine quippe Numantiaq; deletis, ortur apud Romanos utilis de prouisione collatio, sed infamis de ambitione contentio. Gracchus itaq; tribunus plebis iratus nobilitati, cur eum inter autores Numantini foederis, quod per Mancinum cōsulem turpiter factum est notaret, agrum à se priuacim eatenus obsessum populo diuidi statuit, Octauo tribuno obsistenti, ademit imperium, eiq; successorem dedit Minucium. His causis senatum ira, populum superbia inuasit.

Inter hæc quoq; Attalus rex Asiae, frater Eumenis, moritur, populū Romanum scripto heredem reliquit, & ira Romano Imperio, regnum Asiae per testamentum accessit. Gracchus populi gratiam precio appetens, legem tulit, ut pecunia quæ Attali fuisset, populo distribueretur. Obsistere Scipione Nasica, etiam Pompeius spopondit se Gracchum cum primum magistratu abiret, accusaturum. Gracchus autem annitebatur, ut ipse tribunus plebis sequenti anno permaneret. Et cum comitorum die seditiones populi accēderet, autore Nasica nobilitas inflammata, fragmentis subselliorum plebem fugauit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnij fornicem detractio adminiculo fugiens, ictus fragmento subsellij corruit, rursusq; assurgens, alio ictu clauæ cerebro impactæ exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumq; corpora in Tyberim proiecta sunt, ipsiusq; Gracchi cadauer inhumatum contabuit.

HISTORIA ROMANORVM.

Nno dehinc secundo, Publium Scipionem pridie in contione de periculo salutis suæ contestatum, quod sibi pro patria laboranti, ab improbis & ingratis denunciari cognouisset, alio mane exanimem reppererunt, idq; inter maxima Romanorum mala censuerunt, præsertim cum tantum in urbe illa Africani uigor & modestia ualeret, ut facile illo uiuo, neq; sociale, neq; civile bellum existere posse crederetur. Hunc quidem necatum ferunt dolo uxoris suæ Semproniae, quæ soror erat Gracchorum, ne scelerata, ut credo, familia, ad perniciem patrie suæ inter impias seditiones uiuorum, non etiã sceleribus mulierū esset immanior. Causa uero interitus eius hæc fuit. Gaius Carbo tribunus plebis cupiēs necem uindicare Gracchanam, & excitare seditionem sopitam, Publium Scipionem Africanum eruta Numantia, reuertentem interrogauit, quid de Gracchi morte sentiret. Cui Africanus ait, iure occisum sibi uideri.

Post hæc Gaius Gracchus, Gracchi illius, qui iam in seditione occisus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultum creatus, magna reipublicæ perniciēs fuit. Nam cum sæpe populum Romanum largitionibus, promissisq; nimijs in acerbissimas seditiones excitasset, tandem à tribunatu Minutio successore deceffit. Qui Minutius cum decessoris sui Gracchi statuta cōuulsisset, legesq; abrogasset, Gaius Gracchus cum Fulvio Flacco ingenti stipatus agmine, capitolium ubi contio agitabatur, ascendit, ibiq; cum eo duobus filijs suis armatis, maximū tumultum excitauit: e contra Decius Brutus uir consularis à cliuo publico cum ingenti certamine insistit.

Ibi Flaccus

Ibi Flaccus diutissime pugnavit: Gracchus vero in templum Mineræ secedens, gladio incumbere voluit, sed interuentu lictoris retentus est. Cumq; diu anceps bellum ageretur, tandem sagittarij ab Opimio missi, confertam multitudinem disturbauerunt. Duo Flacci, pater & filius, cū per eadem Lunæ in priuatam domū desilissent, foresq; obiecissent, rescisso cratitio pariete confossi sunt. Gracchus pro se diu pugnantibus amicis, ac pereuntibus, ægre ad pontem Sublicium peruenit, ibiq; ne uiuus caperetur, cervicem seruo suo præbuit. Cuius caput abscisum consuli allatum est, corpus ad Corneliæ matris Missenæ oppidū deuectū est. Hæc autē Cornelia Maioris Africani filia fuit, quæ post prioris filij Gracchi mortē Missenam secessit. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi ccl. in Auentino monte cæsi fuisse referuntur. Opimius autem consul, sicut in bello fortis, ita in questione fuit crudelis. Nam amplius q̄ tria millia hominum supplicijs necati sunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidem causa, innocentes occisi sunt. Hęc Gracchorum seditio, hic finis fuit.

Cratitius ut
stramentitius,
pauimentitius

HISTORIA ROMANORVM.

Nno ab urbe condita sexcentesimo xxxv. qui est xxvij. Ptolemæi Euergetis secundi, Publio Scipione Nasica, & Lucio Calphurnio Bestia consulibus, Jugurthæ Numidarum regnum inuadenti, consensu Romani populi bellum senatus indixit, de quo Salustius Crispus plenissime scribit.

Florus lib. 44.

Salustius.

His temporibus, Ptolemæo Euergeti secundo, misera uita, miserabiliorem uitæ exitum dedit. Is enim sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonio receptam, nouissime turpius q̄ duxit, abiecit: priuignam suam, hoc est, filiã fororis & coniugis, coniugem ascium: filium quem ex sorore susceperat, necnon & filium fratris occidit. Quamobrem tantis incestis parricidijsq; execrabilis, anno regni sui xxix. ab Alexandrinis regno pulsus est.

His temporibus Cicero Arpini nascitur, matre Heluia nomine, ex regio Volsorum genere, patre uero equestris ordinis. Marcus quoq; Furius Poeta, cognomento Bibaculus, Cremonæ nascitur. Defecit regnum Syriæ.

Cicero.

Ptolemæus. 17.

PTOLEMÆVS qui & Phiscon uel Sother, regnavit Alexandria annis xvij. à restauratione templi anno cccc. vij. Hic postea per matrem Cleopatram de regno pulsus, Cyprum secessit, iterumq; post annos aliquot in regnum redijt.

ANTIOCHVS qui & Griphus, filius Demetrii. regnavit Syriæ: sed frater eius Antiochus Cizicenus, filius Antiochi fratris Demetrii ex eadē muliere Cleopatra, eiecto fratre, regnavit ipse: rursusq; frater hoc depulso, regnum recepit. Sicq; contendebant inter se per annos xix. & ex hoc regnum illud per se non habuit, sed in Romanorum ditionem cessit.

Antiochus. 19.

Ptolemæus. 9.

PTOLEMÆVS qui & Alexander, pulso de regno Ptolemæo Phiscone per matrem Cleopatram, regnavit Alexandria annis ix. à restauratione templi anno ccccxxiiij.

ues suos crudeliss. regnavit. Non enim minus quinquaginta millia de propria gente debellando per sex annos interfecit: proprios quoque fratres alterū occidit, alterū rebus omnibus nudatum, cōtempribili uita secum habuit. Qui xxvij. anno moriēs, cōiugi suæ Alexandræ, quæ & Salina uocabatur, regni gubernacula cū duobus filijs paruulis reliquit. Cuius actus qui latius scire uoluerit, tertiumdecimū Iosephi librū Antiquitatis historiæ legere curat.

Alexandri tan
nci senitia in
suos.

IOHANNES qui & Hyrcanus, filius Simonis, tenuit principatum Iudæorum annis xxxi.

Iohannes. 31.

ARISTOBOLVS filius Iohannis Hyrcani, principatum Iudæorum post patrem suscepit, priusq; imposta sibi corona, uno anno regnavit.

Aristobolus. 1. an.

ALEXANDER qui & Ianeus, frater Aristoboli, post mortē fratris pontificatum Iudæorum pariter cū regno suscepit, et per xxvij. annos in ci-

Alexander. 2.

HISTORIA ROMANORVM.

Anno sexcentesimo quinquagesimo nono, qui est quartus Ptolemæi Alexandri, cum prope omnia bella extranea cessassent, superato in Numidia per Metellum primum, deinde per Marium & Syllam Iugurtha, post hæc Cymbris & Teutonibus per Marium & Quintum Catulum, grauiissimum in Italia bellum, Picentes & Marfi, Peligni; mouerunt, qui annis numerosis iam Romanis subiacerunt. Contra quos à Romanis bene pugnatū est à Gaio Mario, qui iam sexies consul fuerat, & à Gneo Pompeio, maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, Cluentium ducem hostium ita cum magnis copijs fudit, ut ex suis nō unum amitteret. Hoc bellum quadriennio cum graui calamitate tractum, quinto demum anno finem accepit, per Lucium Cornelium Syllam, tum consulem, cum antea in eodem bello multa strenue prætor egisset.

Alij Inuentiū.

*Prodigia.
Cruor è panibus.*

Ipso in tempore dira prodigia uisa sunt: Nam sub ortu solis, globus ignis à septentrione cum maximo cœli fragore emicuit. Apud Aretinos in conuiuio è panibus cruor, quasi è uulneribus corporum fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum, immixtis etiam testarum fragmentis, terram latissime uerberauit. In Samniæ partibus è uastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usq; ad cœlum extendi uisa est. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines uideri solent, relictis stabulis pascuisq; cum balatu, hinnitu, gemituq; miserabili ad syluas montesq; fugerunt. Canes quorū natura est, extra homines esse nō posse, lachrymosis ulularibus uagi, luporū ritu, oberrauerunt. Nec mora post hæc tam graua prodigia, ciuilia bella secuta sunt.

Causa ciuilis belli, Marius.

Anno quippe urbis conditæ Dclxij. sociali bello, multis repugnantibus, per totam Italiam suscitato, intestinum bellum adiunctum est, multiplicesq; calamitates perturbauerunt populum Romanum, quibus iam Romani multarum domini uocarentur gentium. Causam uero ciuilis belli Marius, iam sexies consul, dedit. Nam cum Sylla consul gesturus bellum contra Mitridatē, qui Asiam & Achaiam inuaserat, mitteretur, sed exercitum adhuc paulisper in Campania teneret, ut belli socialis, quod (ut supra diximus) in Italia gestum est, reliquæ tollerentur, Marius affectauit, ut septimo consulatu sibi commisso, ipse ad bellum Mitridaticum mitteretur. Qua re Sylla cōmorus, cum exercitu ad urbem uenit, & ante urbem legatum Marij quasi primam uictimam belli ciuilis occidit, mox urbem irrupit, & contra Marium ac Sulpitium dimicans, Sulpitium occidit, Marium fugauit, atq; ita ordinatis in futurum annum consulibus Gneo Octauiō, & Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Marius uero cū permouere nobilitatē, inflammare plebē, perarmare ordinem equestrem aduersus Syllam frustra tentasset, tandem in capitolium cessit: sed à partibus Syllanis grauiter contritus, ab eo diffugit, & persequentium instantia circumseptus, in Minturnensiū paludibus sese abdidit, è quibus infœliciter luto oblitus, ignominiosèq; protractus, turpi quoq; spectaculo Minturnas deductus, contrususq; in carcerē, percussoremq; missum solo uisu contreruit. Deinde lapsus è uinculis, in Africam transfugit, sollicitatoq; ex Veica filio suo Mario, ubi is custodia obseruabatur, continuo Romam ingressus est. Cinnaq; consuli societate scelerū coniunctus est. Sicq; collecto exercitu Romā ingressi, nobilissimos è senatu & consulares uiros interfecerūt, multos proscripserunt. Ipsius Syllæ domo euerfa, uxore eius & filios ad fugam cōpulerunt, uniuersus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam uenit, orans, ut patrie subueniret. Qui statim in Italiam traiecit. Marius autem cum septimum consulatum inuasisset, Cinna iam tertio consule, in exordio cōsulatus septimi, fera tandem morte præreptus est. Cinna uero ab exercitu suo interfectus est. Reuertens autem Sylla, cum iam Romæ consules mutati essent, & Marius, Marij filius, ac Papyrius Carbo consulatum accepissent, contra Marium iuniorem dimicans, quindecim milia occidit, de suis cccc. amisit. Mox etiam urbem ingressus, tria milia hominum contra datam fidem inermes peremit. Cumq; magna crudelitate contra fontes infontesq; sæuiter, Quintus Catulus palam Syllæ dixit: Cum quibus tandem uicturi

Minturnæ, Colonia Romano- rum. lib. 7. Linius.

Syllæ seuitia contra datam fidem, inermes perimere.

uicturi sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus: Silla itaq; Mariū, Marij filium, Prensente persecutus obledit, & ad mortem compulit, post hæc de Mitridate ingenti gloria triumphauit.

Gneus autem Pompeius, quod nulli Romanorum tributum erat, uicesimum quartum annum ætatis agens, de Africa triumphauit. Sylla itaq; post multa flagitia dictator creatus est, ut dominationis & crudelitatis libido honesti nominis reuerentia uelaretur. Nouissime tamē potestate priuatus moritur. Tandemq; conclusa sunt duo bella funestissima: sociale Italicū, & ciuile Syllanū, quæ per annos decem protracta, plus q̄ centū quinquaginta millia Romanorū cōsumpserunt.

His temporibus Terentius Varro tricesimum quintum annum ætatis agens, literas summo studio didicit.

Cicero defenso contra Chryfogonum Roscio, Athenas secedit: deinde post triennium Romam regressus, xxvi. ætatis suæ anno etiam Quintium defendit. Quo in tempore Plotius Gallus Romæ latinam Rhetoricā primus docuit, cuius etiam Cicero meminit. Lucius Pomponius Bononiensis Atellanarū scriptor tunc claruit. Lucretius etiā Poeta nascitur, qui amatorio poculo hausto, in amentia uersus, aliquos libros per interualla uesanię scripsit, quos Cicero postea emendauit. Crispus quoq; Salustius Historiographus nascitur.

Ptolemæus Phiscon, qui eiectus fuerat à matre, regressus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexandrum qui eo pulso regnauit ob interfectionem matris eius, ciues expulerunt. Regnauit autem hic postea annis octo, à restauratione templi anno quadringentesimo tricesimo tertio.

Ptolemæus Dionysius frater Cleopatrar, regnauit Alexandria annis xxx. à restoratione templi anno cccxli. Virgilius Maro in pago qui Andes dicitur, haud procul à Mantua nascitur. Portius Caro Stoicus philosophus cognoscitur.

His temporibus Apollodorus Pergamenus Græcus orator, præceptor Callidij & Augusti clarus habetur.

Horatius Flaccus Libertino patre Venusij nascitur, Satyricus postea & Lyricus poeta. Virgilius Cremonæ studijs eruditur. Dehinc sumpta toga, Mediolanum transgrediunt, & post breue tempus Romam pergunt.

HISTORIA IUDAEORVM.

Mortuo Alexandro Iudæorum principe, uxor eius Alexandra, quæ & Salina dicta est, regnum Iudæorum per annos nouem obtinuit. Quæ cum duos filios ab Alexandro generatos haberet, Hyrcanum natu maiorem propter ætatem declarauit Pontificem, & propter modestiam regem post se constituit: minorem autem Aristobolum priuatū uiuere uoluit, quia feruentioris erat ingenij. Alexandra uero dum regnum nouem annis administraret, morbo laborauit. Tunc minor filius eius Aristobolus cū seruis suis, quos multos habebat, omnesq; pro gratia feruore fidissimos, uniuersa castella obtinuit, & conductis auxilijs pecunia quam ibi repperit, regem se declarauit. Ob hæc miserata querelas Hyrcani mater, coniugem Aristoboli cum filijs includit in castello quodam: ante tamen moritur, q̄ iniurias Hyrcani ad plenum ulcisceretur.

HISTORIA IUDAEORVM.

HYRCANVS Alexandri Iannej, & Alexandrę Salinę filius, post obitū matris suscepit regnum Iudæorum, à matre sibi commissum: sed frater eius Aristobolus zelo ductus, impugnauit & expulit illum. Qua dissensione actum est, ut Romani ductores Iudæam intrarent: sicq; annuente Pompeio, Hyrcanus principatum recepit. Quem cum per xxx. annos administraret, consilio Antigoni filij fratris sui à Parthis captus est, & ita regnum & sacerdotium Iudæorum defecit. Nam idem Antigonus à Parthis principatum accipiens, à Romanis interfectus est, & principatus ad alienigenas translatus est.

Pompeius 24. annorū trium phat.

Terentius Varro.

Plotius Gallus Rhetor. Lucretius.

Salustius. Ptolemæus. 8.

Ptolemæus 30. Vergilius in pago Andes.

Horatius.

Alexandra salina.

Aristobolus.

Regnū & sacerdotium Iudæorū in Hyrcano defecit.

HISTORIA ROMANORVM.

Nno ab urbe condita sexcentesimo lxxx. qui est nonus Ptolemaei Dionysij, duo tantum grauius bella in imperio erant Romano: Mitridaticum, & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant. Lucius Lucullus Mitridaticum, & consobrinus eius Marcus Lucullus Macedonicum. At Lucius Lucullus transgressus Euphraten & Tygrin, cum Mitridate congressus est, & cum parua suorum manu xxx. millia hostium occidit: Mitridates uix centum quinquaginta comitantibus aufugit, diademate & tiara, ne agnosceretur, abiectis, castra eius direpta sunt, Armenia quoque minor quam tenuit, ei ablata est. Qui fugies, susceptus est à Tigraue rege Armeniæ, qui tunc cū ingenti gloria imperabat. Lucullus uero repetens hostem fugatum, etiam Tigranis ingressus est regnū, ipsumque rebellantē ita deuicit, ut magnā partē Armeniæ deleuerit. Alter autē Lucullus qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorū intulit bellū hisque cū pluribus alijs gentibus superatis, Macedoniā totā deuicit, & uictor redijt.

Eodem tempore Cretam insulam Metellus per biennium debellans, in potestatem Romanorum redexit, legesque Minoas Romanis legibus permutauit, unde & Creticus dictus est à Creta.

Quo tempore Lybia quoque per testamentū Appionis, qui tunc rex eius fuit, Romano imperio accedebat, in qua inclitæ urbes erant, Beronice, Ptolemais, Cyrene. Cum hæc aguntur, Piratæ per omnia sparsi maria, nō solum nauium comæatus interceptiebant, sed etiam insulas prouinciasque uastabant. Quos Gneus Pompeius commisso sibi bello, intra paucos menses ingenti felicitate, miraque celeritate compressit. Postea successor Luculli factus, Mitridatem impugnatione frequenti uehementer afflixit. Eo tempore Castor Mitridatis prefectus, qui Panagotio preerat, interfectis amicis regis, arcem cepit, & quatuor filios Mitridatis ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira, exarsit in scelera: nam plures amicos suos interficiens, Exipodrum filium suum interfecit, cum iam ante alium filium Homocharem trucidasset. Pharnaces autem filius eius exemplo fratrum terribus, exercitum ad se persequendum à patre missum, sibi conciliauit, statimque aduersus patrem duxit iusto iudicio, quia & ille aduersus patrem suum de regno concertauit. Interea Mitridates diu ex altissimo muro filium frustra deprecatus, ubi eum inexorabilem uidit, moriturus, exclamasse fertur. Quoniam Pharnaces, inquit, mori iubet, uos, si estis dii partij, precor, ut quandoque & ipse hanc uocem à liberis suis audiat. Statimque descendens ad uxores et pellices ac filias suas, uenenū omnibus dedit. Quod cum ipse omnium nouissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus uitalia sua aduersus noxios succos sæpe obstruxerat, ueneno confici posset, frustra que spatia retur, si quo tandem modo infusa pestis per uenas uegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militem iam fracto muro discurrentem inuitauit, eique iugulum præbuit. Hunc exitum uitæ Mitridates habuit, homo, ut fertur, omnium supersticiosissimus, qui uiginti duarum gentium linguas, quas sub regno suo habuit, ita locutus est, ut nunquam legationes sub interpretibus audiret. Perijt autem apud Bosphorum, ingentis consilij & industria. Regnauit annis xl. uixit lxxij. semper habens secum Philosophos, omniumque artium peritissimos. Contra Romanos habuit bellum annis xl. siue ut alij dicunt, xxx. Pompeius uero Mitridatis occisi nuncio accepto, Tigrani bellum intulit: sed ille ei se dedit, ac diadema suum, cū procubisset ad genua Pompei, in manu eius collocauit, quod ei Pompeius reposuit, honorificeque eum habuit: regni tamē sublata parte, grandi etiam pecunia multauit, quia bellū sine causa Romanis intulit. Inter hæc autē Scaurum legatum in Syriam misit, eique omnia negocia ibi agenda commisit. Qui cū ad Damascum ueniret, audiens quæ inter Hyrcanum & Aristobolum fratres gerebantur, illuc tetendit. Ad quem cum utriusque fratris legati uenirent, acceptisque ab Aristobolo trecentis talentis, parti eius fauit, iustitia pecuniæ posthabita. Interea Pompeius Armenia superata, & omnibus partibus illis, cunctisque pro uoto ordinatis, in Syriam diuertit, deinde Damascum uenit. Antipater autē quidam genere Idumæus, diuitijs & aliarum rerū copia gentis sue princeps, iam dudum

Bellum Mitridaticum & Macedonicum.

Bessis. Vide Lucium.

Lybia per testamentum accedidit Romano imperio.

Mare tyrrenum, Libycum, Sardinum, Cyrenæum, Siculumque illustrat 40. diebus. Plutarch.

Mitridates suos filios necat.

Mitridates moriturus, 22. linguarum sciens.

Pompeius contra Tigranem Armeniorum regem.

Pompeius in Syriam.

princeps, iam dudum intus Aristobolo, hortabatur Hyrcanum, ut se conferret ad Pompeium. Ad quem ueniens, magnis ei daris numeribus, sibi eum conciliauit. Qui tendens Hierosolymam, cum sibi a partibus Aristoboli resisteretur, oppugnati onem intendit, uixque tertio mense illam expugnans, xiiij. millia Iudeorum occidit, cetera multitudo in fide uenit, muros ciuitatis euerit, soloque equari precepit: cuius circuius iiii. millia passuum fuisse dicitur. Pompeius cum suis comitibus templum ingressus, pro quo tamen Iudei maxime doluerunt, omnia que intrinsecus erant, perspexit, uasa sacra, & candelabra, & congestam molem pigmentorum & pecunie sacre, prope ad duo millia talentorum: nec tamen uel hæc, uel aliud quicquam de sacris attigerat, sed postera die post excidium iussit edituos templum curare, ne quid sordium haberet, & ut solennia sacra celebrarent. Ipse autem eos, qui maxime belli causa fuerant, securi percussit: eos uero qui secum fortiter egerant, preclaris premijs donauit, & Hyrcanum pontificem declarans, ceteris Iudeis tributum indixit. Post hæc Scauro committens omnia negocia a flumine Eufrate usque ad fines Aegypti, Romam ipse contendit, ducens secum Aristobolum captiuum cum duabus filiabus, toridemque filijs, quorum unus Alexander ex itinere fugit, minor autem Antigonus cum sororibus & patre Romam perductus est. Alexander itaque congregata manu ad decem millia peditum, & mille quingentos equites, Hyrcano grauius imminerebat, Iudeamque populabatur. Interea Gabinius in Syriam missus successor Scauro, aduersus Alexandrum cum ualida manu dimicauit, quo prelio Alexander sex millibus amissis, in Alexandrium castellum confugit. Vbi obsidione cinctus, ueniam rogare coactus est, & castellum tradere. Gabinius uero castellis omnibus dirutis, consilio matris Alexandri, Hyrcanum Hierosolymam perducit, eiusque templi curam permisit, ceteris reipublice partibus optimates prefect, omnemque Iudeorum gentem in quinque conuentus diuisit: unum Hierosolymis, alium Gadaris, tertium apud Amathunta, quartum Iericho, quintum Fessoris Galilee ciuitate disposuit. Singulari autem unius dominatione Iudei liberati, libenter ab optimatibus regebantur.

Pompeius Hierosolymis in templum u.

Pompeius Aristobolum Romanam ducit captiuum.

Iudeorum gens a Gabinio in quinque conuentus diuisa.

Anno ab urbe condita sexcentesimo lxxxix. qui est Ptolemæi Dionysij xvij. Marco Tullio Cicerone oratore, & Gaio Antonio consulibus, ea que de Catilina & socijs eius Salustius Crispus scribit, acta sunt.

Salustij scriptum de Catilina & socijs.

Anno sequenti, qui est urbis condite Dc. nonagesimus, Decio Iunio Syllano, & Lucio Murena consulibus, Metellus triumphauit de Creta, Pompeius de bello Piratico & Mitridatico. Nunquam ulla pompa triumphali similis fuit. Ducti sunt ante currum Pompeij filij Mitridatis, & filius Tigranis, & Aristobolus ex Iudea, prelara est ingens pecunia auri atque argenti infinita. Hoc tempore nullum graue bellum erat.

G. I. Cesari

Anno ab urbe condita Dcxciiij. Gaius Iulius Cesar, qui postea imperauit cum Lucio Bibulo, consul factus est. Data est ei Gallia Transalpina, & Cisalpina, & Illiricum, cum legiōibus denis in quinquenniū datis, Galliam Comatam postea senatus adiecit. Cesar itaque in Galliam profectus, multa prelia cum Gallis Germanisque commisit, sepeque uictus, sepiusque uincens, Galliam totam, & Sueuos, gentem ferocissimam, quorum centum pagos esse multi prodiderunt, omnemque Germaniam Romano subdidit imperio. Dimisit autem ix. annis omnem fere Galliam, que inter Alpes & flumen Rhodanum Rhenumque & oceanum est, & circuitu patet ab his tricies centena millia passuum. Inde ad marinas uenit, unde in Britanniam proximus & breuissimus transitus est, Britannisque bellum intulit, quibus ante ne nomen quidem Romanum cognitum fuit. Ibi acerba primum pugna fatigatus, non sine magno suorum discrimine tandem eos uicit, anno ante Dominicam incarnationem, ut Beda scribit, quinquagesimo. Hanc historiam Suetonius Tranquillus explicuit plenissime.

Vide Commentaria Cesaris.

Beda in historia Anglica.

Anno ab urbe condita, Dcxcviij. qui est Ptolemæi Dionysij xxv. Marcus Licinius Crassus collega Gnei Pompei Magni, in consulatu secundo, prouinciam sortitus in Parthos, homo inexplebilis cupiditatis, audita templi Hierosolymitani opulentia, quam Pompeius intactam reliquerat, in Palestinam diuertit, Hierosolymam adit, templum peruadit, opes diripit. Inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam. Quacumque iter habuit, socijs ciuitatibus auxilia indixit, precia exegit. Moxque ut Eufraten transiret, Abegensem legatum ab Hyrode rege Parthorum ad se

Suetonius.

Sacrilegium M. Licij Crassi.

Iosephus Herodem uocat.

D iij missum

missum obuiam habuit, à quo uehementer increpatus est, cur cōtra foedus Luculli & Pompeij auaritia inductus, Eufraten transierit, quamobrē futurū sine mora, ut pro auro Parthico, ferro oneraretur Serico. Itaq; cū prope Chattas uentū esset, Parthi subito irruentes cum Surena & Sylacea prefectis, oppressere Romanos sagittis. Ceciderunt ibi plurimi senatores, aliquot etiam consulares & prætortij uiri: Crassus quoq; filius Crassi electissimus iuuenis in acie occisus est: præterea quatuor cohortes cum Vargunteio legato medijs deprehensæ campis, interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu, Crassum persequi intendit, eumq; circumuentū, ac frustra colloquiū eius perentē, interfecit, q̄uis uiuū auferre maluisset: pauci beneficio noctis liberati, Chattas confugerūt. Auaritia enim unius ad tantū nefas ex-

*Auaritia Cras-
si fere 12. legi-
ones Romano-
rum perdidit.*

*Antipater,
Cypris.*

*Iosephus lib.
Antiquit. 14.*

*Africanus hi-
storicus.
Incendū ignis
unde 14. uici
consumpti.
Bellum ciuile.*

*Corbionem le-
gis in Liuioli-
3. ab urbe cons-
dita.*

*Vide Commen-
taria Caesaris.*

leuit, ut xij. legiones Romanorū aut captæ paucis elapsis, aut celsæ cū ducibus fuissent. Caput uero Crassi cū dextera ad regē delatū, spectantibus fuit ludibrium. Rex itaq; aurū in oris eius rictū iussit infundere, dicens: Vratte Parthicū, quod te uiuū urebat aurū. Eo successu Parthi elatiores effecti, transire in Syriā censuerunt. Quos strenue insidijs excepit Cassius, & cōmissæ sibi prouinciæ repulit finibus: deinde in Iudæā irruit, et Iaracheis deletis, xxx. millia Iudæorū in seruiturē uēdidit

Antipater autē, de quo supra dixi, q̄ Hyrcano faueret, accepit uxorem, cui nomē Cypris, splendidissimo inter Arabiae scēminas loco natam, ex qua suscepit filios quatuor: Phaselum, Herodem, Iosephū, Pheroram, & filiam nomine Salome. Qui cum Gabinij fauorem muneribus atq; obsequijs promeruisset, etiam Cassij familiaritatem adeptus est. Causa quippe tantorum filiorum uir egregius est factus, ad promerendam muneribus societatem potentium. Sic Iosephus de eo testatur. Africanus uero historiographus præcipuus, aiunt, inquit, qui de eo diligenter explorarunt, Antipatrum quendam patrem fuisse Herodis Ascalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cuiusdā filius, templi Apollinis editui. Hic Antipater ab Iudæis latronibus captus admodum puer, permansit cū prædonibus, pro eo, quod pater eius rei familiaris inopia, silium redimere non posset. Verum puer latronū uita & moribus institutus, Hyrcano cuidam Iudæorum pontifici familiaris efficitur. Ex quo natus est Herodes, hic qui Saluatoris temporibus fuit. Hęc Africanus.

Anno ab urbe condita dcc. qui est Ptolemæi Dionysij xxviij. incertū unde, concreta plurimā urbis partē ignis inuasit, nec unq̄ antea tanto incendio correptā ac uastatam ciuitatem ferunt. Nam xiiij. uicos eius cōsumptos dicunt. Hinc iam bellum ciuile successit execrandum ac lamentabile, quod magnis iam dudum dissensionibus ac molitionibus parabatur, quo præter calamitates quæ in bellis acciderunt, etiā fortuna populi Romani murata est. Nam rediens Cæsar uictor ex Gallia, decerni sibi absenti iterū consulatū poposcit: sed cōtradictū est ei à Marcello consule, annitente Pompeio & Catone, iussusq; est Cæsar dimissis exercitibus Romā uenire, & ex Marcelli consulis autoritate ad legiones quæ apud Nuceriam erant, Gneus Pompeius cū imperio missus est. Propter quā iniuriam Cæsar se conculit Rauennam. Marcus Antonius, & Publius Cassius, tribuni plebis, pro Cæsare intercedentes, à Lentulo cōsule curia foroq; prohibiti, ad Cæsare profecti sunt, Curione simul Cælioq; comitantibus. Cæsar cū militibus quos habebat, cōtra patriā uenit, & Rubicone flumine transmeato, mox ut Ariminū uenit, quinque cohortes quas tūc solas habebat, cū quibus (ut Liuius ait) orbē terrarū adortus est, quid factū opus esset, edocuit, deplorans iniurias suas, causam belli ciuilis pro restituendis in patriā tribunis esse testatus est. Inde per Antoniū septē cohortes quæ apud Salonē morabatur, à Lucretio accepit, tres legiones quæ cū Domitio apud Corfinium morabatur, ad suas partes transfusi. Consules uero cū Gneo Pompeio, Senatusq; omnis, atq; uniuersa nobilitas ex urbe fugiētes, & in Græciam transeūtes, apud Dyrrachiū bellū cōtra Cæsare parabāt, quo multi Oriētis reges cū auxilijs cōueniebāt. Cæsar uacuā urbē ingressus, dictatorē se fecit, negatamq; sibi ex gratio pecuniā, fractis foribus inuasit, protulit ex eo auri pondo iij. millia. cxxxv. argenti pōdo propex. millia. Inde uenit Massiliā, ad quā oppugnandā, Treboniū cū tribus legiōibus relinquēs, ad Hispanias cōtendit, quas Lucius Afranius & Marcus Petreius, et Marcus Varro, pōpeiani duces obtinebāt, ibiq; multis prælijs Petreii et Afranium

Africanum superatos, composita pactione dimisit: in ulteriore uero Hispania duas legiones à Marco Varrone suscepit. Similiter & duces eius: Curio Catonem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia, Varrus Tuberonem Africa eiecit. Cæsar compositis rebus suis, Dyrrachium uenit, & Pompeium frustra obsidione cinxit, cum illi maria paterent. Pompeius castellum quoddam mari propinquum, ubi præsidia Cæsaris erant, euertit, & milites occidit. Cæsar autem omissa obsidione, ad Pompeium conuertit: Torquatus uero prorumpens auersum è uestigio insecutus est. Ita Cæsaris milites ancipiti periculo territi, ipso Cæsare frustra obistente fugerunt, euasit tamen Cæsar, quia nocte interueniente, Pompeius sequi noluit. Dixit autem Cæsar, nec Pompeium scire uincere, & illa tantū die se uinci potuisse. Cæsa sunt in eo prælio xxxiij. millia militum Cæsaris: Centuriones xxxij. equites Romani complures. Cæsus est ibi Scæua Cæsaris miles fortissimus, cuius scutum centum uiginti ictibus peritum fuisse dicitur. Inde citato agmine, Cæsar per Epirū in Thessaliam perrexit. Pompeius uero cum maximis copijs secutus est, bellumq; commissum est. Videre ibi & gemere erat, contractas Romanorum uires in campis pharsalicis ad occisionem mutuam constitisse, quas si cōcordia rexisset, nulli populi, nulli reges finire potuissent. Fuerunt enim ex parte Pompeij octoginta octo cohortes, peditum plus quā xl. millia, equites in sinistro cornu Dc. in dextro D. reges & senatores, & Romani equites plurimi, ex parte autem Cæsaris minus quā xl. millia peditum, equites mille. Cumq; diu utrinq; sub dubia sorte cederentur, atq; ex alia parte Pompeius diceret, parce ciuibus, nec tamen faceret, ex alia uero Cæsar hoc faceret, q; urgeret dicens, miles faciem ferri, tandem uniuersus Pompeij fugit exercitus, castraq; direpta sunt. Cæsa sunt in eo prælio Pompeianorum xv. millia, centuriones xxxiij. Pompeius fugiēs in ostio Penei amnis one rariam nauim nactus, in Asiam transijt, inde per Cyprum Alexandriam perijt, ut à rege Aegypti, cui tutor ipse à senatu datus fuerat propter iuuenilem eius ætatem, acciperet auxilia. Qui fortunam magis quā amicitiam secutus, occidit Pompeium, caputq; eius & anulum Cæsari misit. Quibus cōspectis Cæsar etiam lacrimas fudisse dicitur, tanti uiri inuens caput generi sui quondam, & inundatum odoribus imperauit cremari. Pompeij uxor, filijq; fugerunt, cætera Pompeiana classis direpta est, omnibus qui in ea erant, crudelissime trucidatis. Ibi & Pompeius Bithynicus occisus est. Lentulus uero uir consularis apud Pelusium interfectus est. Cæsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam uenit, ubi Achilles dux regius semel imbutus Pompeij sanguine, Cæsaris quoq; necē meditabatur. Nam iussus exercitum cui præerat, dimittere, prope xx. millia armatorum, non modo spreuit, uerum etiam aciem direxit. In ipso prælio regia classis ad terram subducta, iubetur incendi. Ea flamma cum partem quoq; urbis inuasisset cccc. millia librorū proximis forte ædibus condita exussit, singulare profecto monumentum studij curæq; maiorum, qui tot tantaq; illustrium ingeniorum opera congesserant. Postea Cæsar insulam ubi Pharus est, cœpit, eo Achilles cum Gabianis militibus uenit, ingens pugna commissa est, magna ibi Cæsarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiam interfectores Pompeij interfecti sunt. Cæsar quoq; ui insistens cium hostium pressus, scapham ascendit. Qua mox pondere subsequentiū grauata acmersa, per ducentos passus ad nauim una manu eleuata, qua chartas tenebat, natando peruenit. Mox nauali certamine pulsatus, magna fœlicitate classem regiam, aut depressit, aut cœpit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitum, ut magis amicitiam Romanam, quā arma experiri studeret. Qui tamen ilico, ut liber fuit, bellum intulit, sed continuo cum toto exercitu suo & ipse deletus est. Nam & xx. millia hominum in eo bello referuntur caesa, xij millia cum lxx. longis nauibus dedita. Quingenti ex uictoribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adulescens scapha exceptus, ut fugeret, multis insilientibus mersus, necatusq; est: corpus eius ad littus deuolutum, indicio lorice autæ cognitum fuit. Qua Cæsar Alexandriam præmissa, omnes Alexandrinos ad deditiōem desperatione compulit, regnumq; Aegypti Cleopatæ Ptolemæi sorori dedit, cum qua stupri consuetudinem habuit, quæ postea regio comitatu urbem ingressa est.

Vide Plutar.
in uita Pomp.
& Cæsaris.

Concordia res
fortissima.

Faciem ferri, ut
de Suctonum.

Pompeius à re
ge Aegypti
occisus.

Cæsar lachry
mas fundit, cō
spectu capite
Pompeij.

Nota.
CCCC. millia
librorū exusta
Alexandriae

Bellum Alex
andrinum.

Quingenti alij
V. naues.

Cura maiorū
pro studijs.

HISTORIA.

*Jordanis.
Tertullianus.*

Cleopatra itaq; soror Ptolemæi, regnavit Alexandria annis viginti duobus, ut Jordanis Episcopus dicit. Sed Tertullianus scribit, q̄ regnavit annis tantum xx. dicens eam conregnasse Augusto, annis xiiij. ipsumq; postea regnasse annis alijs xliij. qui sunt lvi. anni Augusti. Regni autem Cleopatræ, licet tot anni fuisse dicantur, in ordine tamen regum non plus quàm duo computantur, quia tertio eius anno Gaius Julius Cæsar Romanum arripuit Imperium. Hanc siquidem Cleopattam postea Romanus ductor Antonius suscipiens, suoq; lateri, spreta sorore Octavianiani, consocians, contra ciues proprios dimicavit. Quem Octavianus Augustus certamine superans in asiatico littore, utrosq; iugales coegit, ut se ipsos perimeret: sicq; regnum eorum in Romanorũ Imperiũ deuenit, ubi & usq; hætenus, & usq; in finem mundi, secũdum prophetiam Danielis, regni deberet uccessio.

HISTORIA ROMANORVM.

Julius Cæsar.

GAIVS IVLIVS Cæsar, a quo Romani Principes Cæsares appellentur, primus apud Romanos singulare arripuit imperiũ, regnavitq; annis quinq;, ab urbe condita Dccv. Hic itaq; reuersus ab Alexandria per Syriam, Pharnacem Mitridatis Magni filiũ uicit, Romamq; ingressus, tertio se dictatorẽ & consulem fecit, cum Marco Aemilio Lepido, qui magister militum, ei causa dictaturę ante annum fuerat. Deinde in Africã profectus est, ubi & infinita Romanorum nobilitas cum Iuba rege Mauritaniz, apud Tapsum sibi bellum reparauerat, Duces autem Romani erant, Publius

Cato se ueneno necat.

Cæsar Romã cum quatuor triumphis ingreditur Monarchia Bellũ Cæsaris apud Mundã oppidũ, Hispaniã, Florus.

Insolentia Cæsaris.

Cornelius Scipio, ex antiquissimo genere Scipionis Africani, qui etiam socer magni Pompeij fuerat, Marcus Petreius Varrus, Marcus Porcius Cato, Lucius Cornelius Faustus, Syllæ dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas hominum cædes, uictor exitit Cæsar, castra eorum direpta sunt, sexaginta Elephanti capti. Cato sese apud Vtricam ueneno occidit. Iuba percussori iugulum dato precio præbuit. Petreius gladio se perfodit. Scipio in naui qua ad Hispanias fugiens, uento coactus in Africam redijt, semetipsum iugulauit. In eadem naui etiam Torquatus occisus est. Cæsar Pompeij magni nepotes, filiamq; Pompeiam, simulq; cum his Faustum Syllæ filium, & Afranium ac Petreium filium iussit occidi. Post annum Romam cum quatuor triumphis ingressus, quarto dictator & consul creatus est, totiusq; regni monarchiã solus assumpsit, ex quo continua Romanis nascuntur imperia. Disposito itaq; ac recuperato reipublicæ statu, continuo in Hispaniam contra Gneum Pompeium, & Sextum Pompeium, filios Pompeij Magni profectus, multa bella sorte uaria gessit. Vltimum bellum apud Mundam urbem gestum est, ubi tantis uiribus dimicatum est, tantaq; cædes acta, ut Cæsar quoq; ueteranis etiam suis cedere non erubescens, se uoluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescetum natus annos lxvi. ueniret. Deniq; reparatis suis, tum subito in fugã uersus est exercitus Pompeiorum. Titus Labienus & Aëtius Varrus in acie cæsi sunt. Gneus Pompeius cum centum equitibus fugit. Sextus Pompeius, frater eius contracta celeriter, non parua Lusitanorum manu, cõgressus cum Cesonio, uictus, fugiensq; interfectus est. Hoc bellum eo die actum est, quo pater eorum Pompeius ab urbe bellum gesturus, antea aufererat, quatuorq; annis hoc bellum ciuile orbe toto innotuit. Cæsar itaq; bellis ciuilibus toto orbe compositis, Romam rediens, agere insolentius cœpit, contra consue

consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua uoluntate præstaret, qui antea ferebantur à populo, nec senatui ad se uenienti assurgeret, aliq̃ regia & penè Tyrannica faceret, coniuratum est in eum à ducentis & lx. uel amplius senatoribus, equitibusq̃ Romanis. Præcipui inter coniuratores fuerunt duo Bruti: ex genere illius Bruti, qui primus consul fuerat Romæ, regesq̃ expulerat, & Gaius Cassius, & Seruilius Cæscas. Quadam igitur die, senatu in curia congregato, cum Cæsar aduenisset, uiginti tribus cultris senatorijs confossus est, moxq̃ autores cædis strictis pugionibus, in capitolium secesserunt. Turbato populo, diu deliberatum est, utrum capitolium cum autoribus cædis oporteret incendi. Corpus eius raptum, populus dolore stimulatus, in foro fragmentis tribunalium ac subelliorum cremauit. Eadem uero nocte, quæ cædem eius præcessit, Calpurnia uxor eius uidit in somnis eum confossum uulneribus in sinu suo iacere: orauitq̃ eum, ne mane abiret in senatum: sed ille auspiorum uerba sepe negligens, contempsit somnium, rei autem probauit euentus. Ante paucos quoq̃ dies boue ex more mactato, cor in exitis non est repertū. Quod cum Spurinna aruspex pronunciasset ei ad uitæ periculum pertinere, Cæsar memor constantiæ, ait. Miraris si bos cor non habet, sed mox uitæ eius finis fuit. Idem Spurinna ante paucos ferè annos eidem Cæsari dixerat, cauendas ei esse Idus Martias. Quo die uiso, ait Spurinna Cæsar. Idus Martij uenerunt. Ille respondit. Sed nondum transierunt. Eodem die confossus est Cæsar, uir quo nullus unq̃ magis bellis enituit. Eius siquidem ductu, undecies centum nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Nam quantum bellis ciuilibus fuderit, annotare noluit. Signis collatis quinquagesimam micauit. Marcum Marcellum solus supergressus, qui xxxix. uicibus fuerat præliatus, Ad hoc nullus celerius scripsit: nemo uelocius legit, quaternas etiã epistolas simul dictauit. Tantæ fuit bonitatis, ut quos armis subegerat, clementia magis uicerit. Eodem tempore Romæ tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera quoq̃ portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se urgeri. Non enim frumenta, sed homines breui defuturos.

Coniuratio in Cæsarem. 260 senatorum.

Calpurnia somnium demortuæ Cæsaris.

Idus Martij.

Quantum sanguinis effusum sub Cæsare.

Clementia Cæsaris. Bos loquutus.

HISTORIA ROMANORVM.

AUGVSTIANVS Cæsar, qui postea Augustus est appellatus, filius Actiæ, sororis Iulij Cæsaris, à quo & deinceps Imperatores Romanorū Augusti dicti sunt. Regnauit post Iulium annis lvi. duodecim cum Antonio & Lepido: solus uero xliiij. Hic Octauio patre senatore genitus, maternum genus ab Aenea per Iuliam familiam sortitus est, filius Actiæ, sororis Iulij Cæsaris, quem ille adoprauit in filium, cum non haberet proprium, & testamento hæredem reliquit, nomenq̃ suum ferre iussit. Interfecto igit̃ Cæsare aunculo suo, cum primum rediens ab Apollo-

nia urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno ad speciem cælestis arcus, orbem solis ambiens circulus: quasi eum potissimum in mundo, solumq̃ clarissimum in orbe monstraret, cuius tempore nasciturus esset, qui ipsum solem solus, mundumq̃ totum fecisset & regeret.

Circulus uisus solem ambiens quid indicarit.

Anno itaq̃ ab urbe condita, Dccix. interfecto Iulio Cæsare, bella ciuilia reparata sunt. Percussoribus enim Cæsaris fauebat Senatus. Antonius autem consul, qui erat patrium Cæsaris, ciuilibus bellis eos opprimere conabatur. Ergo turbata res publica, inter multa scelera, quæ Antonius commisit, Decium Brutum apud Mutinam

Pansa & Hircius consules.

Bellum Augusti contra Antonium.

Bellum Brutum & Cassij.

Fulvia regnat.

Bellum Augusti, cum Sexto Pompeio.

Lepidus fit supplex Caesari.

tinam obsidione conclusit. Pro qua re à senatu hostis iudicatus est: missiq; sunt ad expugnandum eum duo consules, Pansa & Hircius, & cum his Octavianus adolelescens, natus annos x. & vij. Ex quibus Pansa primo ueniens, pilo grauitur uulneratur, & interpositis diebus moritur. Hircius uero collegæ auxilium ferens, magnas Antonij copias uasta cæde deleuit: Octavianus Cæsar eatenus castra custodiuit. Secunda aduersus Antonium pugna, magnæ utriq; strages factæ sunt. Hircius consul occiditur. Cæsar uictoria potitur. Consulium occisorum uterq; exercitus Octauiano Cæsari subditur. Antonius fugatus, amisso exercitu confugit ad Lepidum: qui tunc magister equitum Cæsaris fuerat, & tum militum copias grandes habebat. A quo susceptus est: ipsoq; interueniente, Cæsar recepit eum in gratiam: atq; ob fidem reconciliatæ gratiæ, filiam eius in matrimonium sortitus est: & ut uindicaturus patrem Cæsarem, à quo per testamentum hæres adoptatus fuerat, Romam cum exercitu tendebat: & cum Antonio ac Lepido rempublicam armis tenebat: & senatum proscripserat. Cumq; rumor de futura proscriptione in urbe ortus esset, Gaius Thoranus uir prætorius nihil tale suspicans incurstantibus militibus, in domo sua interfectus est: alijq; complures nobiles trucidati sunt. Sed ne incircumscripta cedes effrenatius ageretur, centum xxxij. senatorum nomina in tabula proposita sunt. Primum Lepidi præcepto & nomine: deinde Antonij: retio Cæsaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum proscripserat. Lucium quoq; Cæsarem auunculum suum, & quod exaggerando sceleri accessit, uisduam matrem proscripsit. Ibi Lepidus Lucium Paulum fratrem, in eundem proscriptorum gregem coniecit: adiectiq; sunt postea triginta equites Romani. Multæ & uariæ clades diu actæ sunt, domus proscriptorum, direptis oibus, dirutæ sunt.

Interea Brutus & Cassius, interfectores Gaij Cæsaris ingens bellum mouerunt. Erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus quos occupauerant. Profecti igitur sunt contra eos Octavianus Cæsar & Marcus Antonius, Lepido ad defendendam Italiam remanente, & apud Philippos Macedoniæ ciuitatem contra eos pugnantibus, primo prælio uicti sunt. Perijt tamen dux nobilitatis Cassius, secundo Brutum & infinitam nobilitatem uictam interfecerunt. Ac sic inter eos diuisa est respublica, ut Cæsar Hispaniam & Gallias & Italiam teneret: Antonius Asiam, Pontum, & Orientem. Sed in Italia bellum ciuile mouerat Lucius Antonius consul frater eius, qui cum Cæsare contra Brutum & Cassium dimicauit. Is apud Perusium Tusciæ ciuitatem uictus & captus est, sed nõ occisus. At Romæ Fulvia, uxor Antonij, socra Cæsaris, dominatum, ut mulier, exercebat: insolens etiã in eos, per quos, ut insolesceret, agebatur. Cæsarem quoq; contumelijs & insidijs petijt: à quo propulsata ad Antonium in Græciam concessit. Antonius uero etiam Octauiam sororem Cæsaris duxit uxorem.

Interim à Sexto Pompeio, Gnei Pompeij filio, ingens bellum in Sicilia commotum est: aduersus quem Octavianus Cæsar, & Marcus Antonius pugnauerunt, sed inter eos postremo pax conuenit. Quam cum postea Pompeius rumperet, Agrippa iussu Cæsaris cum eo confligit, & uicit: centum sexaginta tres naues eius aut merfit, aut coepit: Pompeius cum decem & septem uix lapsus euasit. Lepidus quoq; magna, uiginti legionũ, insolentia tumens, cum Messanam militibus permissam diripiisset, ipsum Cæsarem ad se uenientem, semel atq; iterum spreuit, ac potius telis appeti iussit: quæ ille collecta in leuum brachium lacerna repellendo uitauit. Mox immisso equo ad suos reuersus, instructoq; exercitu, aduersus Lepidum ueniens, plurimas legiones eius paucis interfectis, in suam partem transire coegit. Lepidus tandem intelligens, quo sua uanitas tenderet, deposito paludamento, assumptaq; ueste pulla, supplex Cæsari factus, uitam & bona impetrauit, perpetuo quidem emendatus exilio. His temporibus Agrippa in Aquitania rem prospere egit: & Lucius Ventidius Bassus, irumpentes in Syriam Persas, tribus prælijs uicit. Parthorũ regis Orodis filium interfecit, eo ipso die, quo olim Orodes per ducem Surenam Crassum occidit. Taurus quoq; Cæsaris præfectus, totam penè Siciliam ferro perterritam, in fidem recepit. Quadraginta quatuor legiones sub unius tunc Impetio Cæsaris erant: unde milites multitudine feroces, quosdã

pro

pro accipiendis agris, tumultus excitauerant. Sed Cæsar animo ingens, uiginti millia militum exactorauit, xxx. millia seruorum dominis restituit, vi. millia, quorum domini non extabant, in crucem egit, iam tum præsignans, suo tempore nasciturum esse, per quem superbientes reprimendi, & omnes serui suo uero domino restituendi essent, qui tamen dominum suum recognoscerent: qui uero sine domino inueirentur, mortis supplicio punirentur.

Sex millia seruorum in crucem acti

Post hæc Cæsar ouans urbem ingressus, ut in perpetuum tribunitiæ potestatis esset, à senatus decreto accepit.

His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra exundauit, ac per totum diem largissimo riuo fluxit, significans sub perpetuo principatu nascituri eius tempore Christi, toto die, id est omni tempore Romani Imperij de hõspita largaq; ecclesia oleo sacri chrismatris unctos, indefinenter processuros.

Fons olei è terra.

HISTORIA ROMANORVM.

ANTONIVS aut, qui Asiam & Orientem tenebat, Artabanem Armeniæ regem prodicione & dolo cepit, uinctumq; argentea cathena ad confessionem thesaurorum regionum coegit: expugnatoq; oppido, in quo erant thesauri, magnam abstulit copiam argenti & auri. Qui elatus pecunia, bellum Cæsari indixit: atq; Octauiæ sorori Cæsaris repudium denunciauit: & Cleopatram ex Alexandria sibi occurrere imperans, uxorem duxit. Mox ingens bellum ciuile commouit, cogente Cleopatra, dum cupiditate muliebri cupit etiam in urbe regnare. Profectus est igitur Cæsar à Brundisio Calabria in Epirum aduersus Antonium, qui iam omne Otiacum litus classibus obsidebat. Naues Cæsaris erant ducentæ triginta rostratæ, & triginta sine rostris triremes, & octo legiones classi superpositæ, absq; cohortibus prætorij quinque. Classis autem Antonij centum septuaginta nauium fuit: quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens: nam decem pedum altitudine à mari excelebat. Famosum hoc bellum fuit ab hora quinta usq; septimam incerta uincendi spe, reliquum diei, cum sequenti nocte in uictoriam Cæsaris declinauit. Prior Cleopatra regina, cum sexaginta uelocissimis nauibus fugit. Antonius quoq; detracto insigni prætoriæ nauis, fugientem secutus est uxorem. Illucescente iam die uictoriam Cæsar consummauit. Antonius igitur gladio se transfuerberauit, ac semianimis ad Cleopatram in Mausoleum regium, in quo se illa moritura condiderat, perlatus est. Cleopatra uero exornata, diuersis ornamentis ad Cæsarem uenit, sperans eum, ut ceteros sua specie ad libidinem illicere. Sed ille se intra pudicitiam coartans, eam spreuit, & custodiri præcepit. Quæ ubi se ad triumphum seruari intellexit, è custodia elapsa, in Mausoleum suum se recepit: ibiq; maximos, ut solebat induta cultus, in referro odoribus solio, iuxta suum se collocauit Antonium: admotisq; ad uenas serpentibus, sic morte quasi somno soluta est: frustra Cæsar etiam Psyllos admovente: qui uenena serpentium è uulneribus hominum exugere solent. Sic Cæsar Octavianus Alexandria urbe opulentissima, cum tota Aegypto potitus est: præposuitq; Aegypto Cornelium Gallum, de quo Virgilius scribit. Hunc primum iudicem Romanum Aegyptus habuit.

Artabanes Armeniæ rex uinctus cathena aurea.

Octaui. Cæsar contra Antonium.

Antonius se necat. Cleopatra ad impudicitiam irruit Octauiæ num.

Psyllorū salina ualet cõtra icibus serpentū Vide Varro.

HISTORIA ROMANORVM.

ANNO ab urbe condita, Dccxxv. Cæsar ab Oriente uictor rediens viij. Idus Ianuarij, urbem triplici triumpho ingressus est, ductis ante currum eius Cleopatre liberis, Sole & Luna, ac tum primum sopitis omnibus ciuilibus bellis, Iani portas clausit. Hoc die Cæsar consalutatus est Augustus primum, eo q; publicam rem auxerit, atq; ex eadem die summa rerum ac potestatum penes unum esse cepit, & mansit, quod Græci monarchiam dicunt.

Octauiani triplex triūphus. Octau. Augustus salutatus. Mōvδξηγε.

Anno sequenti Cæsar Augustus parum in Hispania per ducentos annos actum intelligēs, si Cantabros & Astures duas ferocissimas gentes Hispaniæ, suis uti legibus, permisisset, iterū Iani portas aperuit, atq; in Hispanias ipse cum exercitu profectus est.

Ostianus
alter Alexan-
der Magnus.

Claudatur
Ianus.
Vt Ostia
nus auxerit
Roma. Imp.
Vspij uel Vi-
spij, aut. Ptol.
Tentari,
Rhenotantum
ab vbijs di-
scerit ad dex-
tram Rhenri
pam. Tacit.
Catti.
Cherufci.
Sueui.
Sicambri.
Feritas Ger-
manorum par-
uulos filios hu-
mi collisos, in
hostium ora ia-
cere.
Bellum Osta-
cum Germanis
maximum.
Quint. Vari
legiones dele-
ta à Germa-
nis.
Verg. Et Getu-
le urbes, ge-
nus insupera-
bile bello.
Ciuitates con-
dite in honore
Augusti.
Sententia Au-
gusti, prudens
& sancta.
Aurco piscari
hamo.

fectus est. Ibi eum apud Tarracōnem citerioris Hispaniæ, urbem legati Indorum & Scytharum toto orbe transmissis, tandem inuenerunt, refuderuntque in Cæsarem Alexandri Magni gloriam. Quoniam sicut illum Hispanorum, Gallorumque legatio in medio Oriente apud Babyloniã cōtemplatione pacis adit, ita hunc apud Hispaniam in Occidentis ultimo supplex Indus & Scythia Boreus pro pace orauit. Cantabrico itaque bello, per quinque annos confecto, totaque Hispania in æterna pace composita, Cæsar Romam rediit, & cantabricæ uictoriæ hunc honorem contulit, ut tunc quoque portas claustris cohiberet. Ita tunc secundo per Cæsarem, quarto post urbem conditam clausus est Ianus. Non ullo autem tempore ante eum Romana res magis floruit, quippe cui ipse, & per se, & per duces ac legatos suos, plurimum bellis addidit. Ipse namque per se Romano adiecit Impetio, Aegyptum, Cantabriam, Asturiam, Dalmatiam, Pannoniam, Aquitaniam: Drusus uero priuignus eius Galliam, Rhetiamque sortitus, maximas, fortissimasque gentes armis subegit, Vspios, Tentesos, & Carros perdomuit: & trans Albim fluiuium, qui in Barbarico longe ultra Rhenum est, summouit. Marcomannos penè ad internicionem deleuit. Postea fortissimas nationes, quibus & natura uires, & consuetudo experientiam uirium dabat, pariter uno bello, sed suis aspero superauit, id est Cherscos, Sueuos, & Sicambros: quorum uirtus ac feritas ex eo considerari potest, quod mulieres quoque eorum, si quando præuentu Romanorum inter plaustra sua concluderentur, deficientibus telis, uel qualibet re, qua uelut telo uti furor possit, paruulos filios collisos humi, in hostium ora iaciebant. Tyberius autem frater Drusi, Pannonios nouo motu intumescens, cruentissima cæde deleuit, idemque continuo Germanos bello arripuit, è quibus xl. millia captiuorum uictor abduxit, quod reuera bellum maximū & formidolosissimum, quindecim legionibus per triennium gestum est, nec ferè ullum maius bellum, sicut Suetonius testatur, post Punicum fuit. Sub eodem uero tempore Quintilius Varus prætor, cum tribus legionibus trans Rhenū fluiuium, mira superbia atque auaritia in subiectos agens, à Germanis rebellantibus, cum tribunis & legionibus deletus est. Quam reipublice cladem Cæsar Augustus adeo grauiter tulit, ut ueste capilloque, ac reliquis lugentium indicijs deformis, & saepe per uim doloris, caput parieti collidens, clamaret: Quintili Vare, redde legiones.

In Africa quoque Cossus dux Cæsaris Massyllos & Getulos latius uagantes, arctatis finibus coercuit, atque à Romanis limitibus abstinere metu cōpulit. Piso etiã aduersus Vindelicos missus est, quibus subactis, uictor ad Cæsarem Lugdunum uenit. Bosphoranos uero Marcus Agrippa superauit, & signis Romanis, quæ illi quondam sub Mitridate sustulerant, bello reparatis, uictos ad deditiōem coegit. Armeniam à Parthis recepit. Parthi quasi toto terrarum orbe, uel domito, uel pacato, omnium oculis notarētur, atque in se solos omnis uigor Romani Imperij uertendus esset. Quippe quos pristina ulciscendæ crassianæ cedis consciētia mordebat, ultrò signa quæ Crasso interfecto abstulerant, ad Cæsarem remiserunt, eisque obsidibus datis, firmum fœdus fidei supplicatione meruerunt. Galatia quoque sub hoc prouincia facta est, cum antea regnum fuisset, primusque eam Marcus Lollius pro prætore administrauit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros Cæsar Augustus habebatur, ut reges Romanorum amici, in honorem eius ciuitates conderent, & ex eius nomine Cæsareas uocarēt. Multi quoque reges ex regnis suis uenerunt, ut ei obsequerentur, & habitu Romano, scilicet togati, ad uehiculum uel equum eius cucurrerunt. Ipse autem adeo execratus est turbas, bella, simultates, ut nisi iustis de causis nunquam genti alicui bellum indixerit, iactantisque esse ingenij, & leuissimi dicebat, ardore triumphandi, & ob lauream coronam, id est folia infructuosa, securitatem ciuium in discrimen per incertos euentus certaminum precipitare, neque Imperatori bono quicquam minus quam temeritatem congruere, satis celeriter fieri, quicquid cum maturitate gereretur, armaque nisi maioris emolumentum spe, nequaquam mouenda esse. De compendio tenui, iactura grati, petita uictoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cuius abrupti, amissique detrimentum, nullo caputuræ lucro pensari potest. Hic itaque in Imperio positus, tribuniciam per se potestatem exercuit.

exercuit. Deniq; erga ciues clementissimus, in amicos exitit fidissimus, quorum præcipui erant, Mecœnas ob taciturnitatem, Agrippa ob modestiam, laborisq; patientiam. Diligebat præterea Virgilium, Flaccumq; Poetas, liberalibus studijs in tantû incumbens, ut nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, scriberet, diceret. Leges alias nouas, alias protulit suo nomine correctas. Auxit, ornauitq; Romam multis ædificijs, isto glorians dicto: Urbem lateritiam repperi, marmoream relinquo. Fuit mitis & gratus, & civilis animi, toto corpore pulcher, sed maxime oculis, quorû acies clarissimorum syderum modo uibrabat. A cuius facie dum quidam miles oculos auerteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorum tuorum ferre non possum. Nec tamen hic tantus uir uitij scaruit. Fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occulte inuidus, palam factiosus, dominandi uero supra quàm æstimari possit cupidus, aleæ lusor studiosus. Cumq; esset cibi ac uini multum abstinens, aliquatenus uero somni, usq; ad uulgaris tamen famæ probum seruebat libidini. Nam inter duodecim caramitos, toridemq; puellas, accubare solitus erat: abiecta quoq; uxore sua Scribonia, amore coniugis alienæ possessus, Liuiam, quasi marito concedente, sibi coniunxit: cuius iam erant Liuiæ filij, Drusus, & Tyberius. Cumq; esset luxuriæ seruiens, erat tamen eiusdem uitij seuerissimus ultor, more hominum quorundam, qui in ulciscendis uitij, quibus ipsi uehementer indulgent, acres sunt. Nam Poetam Ouidium, qui & Naso, pro eo quod tres libros artis amatorie scripserat, irrenocabili damnauit exilio. Oblectabatur etiam omni genere spectaculorum, præcipue ferarum incognita specie.

Detes Octa-
Augusti.

Vitia Octa-
uiani.

Seuerissimus
ultor libidinis
in alijs.

Eruditi sub
Octa. Aug.

Huius temporibus Romæ sapientes insignes erant: Virgilius, Horatius, Flaccus, Liuius, Salustius, Ouidius, Hortensius, Athenodorus Tharseus, Socio Alexandrinus.

ANNI OCTAVIANI.

Nno igitur septingentesimo decimo à cõditiõne urbis, OCTAVIANVS Cæsar regnare cœpit, regnauitq; cû Antonio & Lepido annis duodecim, postea solus quadraginta quatuor, qui sunt quinquaginta sex.

Primo autem anno, iussu senatus, bellum aduersum Antonium mouit, eumq; deuicit. Eodem anno cum multi in ultionem Cæsaris occiderentur, Cicero in Phormiano suo ab Herennio & Popilio occisus est, anno ætatis suæ lxiij. Eodem quoq; anno Ouidius Naso nascitur in Pelignis.

Cicero occiditur in Phormiano suo.

Curtius Talassus in insula Arado cum quatuor cohortibus exustus est uiuus, eo quod tributa grauius exigeret. Octauianus interueniente senatu, in amicitiam regreditur cum Antonio. Cornificius poeta desertus à militibus, interijt, quos sæpe fugientes, galeatos lepores appellauit. Huius soror erat Cornificia, cuius insignia exant epigrammata. Secunda secessio Cæsaris & Antonij. Cornelius nepos scriptor historicus clarus habetur. Formius cum filio Formio claruit, sed filius consularis ante patrem obiit. Brutus & Cassius magnis exercitibus comparatis apud Athenas conuenerunt, totamq; Græciam depopulati sunt. Quos Cæsar & Antonius denuo reconciliati, in Macedoniam persecuti sunt, & ad mortem compulerunt: nam in desperationem adacti, immaturam sibi mortem ante belli terminum intulerunt. Inuitatis quippe percussoribus, Cassius caput, latus Brutus præbuit. Marcus Baius poeta, quem Virgilius in Bucolicis notat, in Cappadocia moritur.

Cornificia mulieris epigrammata.

Qui Baium non odit, amet tua carmina Meui.

Herodes alienigena, filius Antipatri Idumæi, & Cypridis Arabiæ, suadente Antonio, à senatu Romano rex Iudæorum constituitur, regnauitq; annis xlvij. Qui ut se Iudæis magis commendaret, uxorem suam quæ Dosis uocabatur, de qua filium nomine Antipatrum habuit, abiicit, & regio semini se coniunxit, accipiens Mariam, filiam Alexandri, filij Aristoboli, fratris Hyrcani summi pontificis & regis, quam procreauerat idem Alexander ex filia Hyrcani patris sui.

Ab hoc igitur anno, qui est decimus Octauiani cæsaris, & dccxviiij, à conditione urbis: ab origine uero mundi ter millesimus nongentesimus uigesimalis tertius, regnum & sacerdotium Iudæorum usq; in præsens tempus defecit: & Christus, id est, unctus, quem scriptura Danielis significat, finem accepit. Nam usq; ad Hyrcanum

Hebdomade Danielis.

E Alexandri

Alexandri Iannei filium, iudices, sacerdotes, reges per successiones populo Iudeorum præfuerunt: sed Hyrcanum frater suus Aristobolus de regno expulit, quem Pompeius Romanorum princeps, fauente Antipatro Herodis patre, restituit, Aristobolum uero Romam captiuum duxit. Hyrcano autem per consilium Antigoni filij fratris sui Aristoboli à Parthis capto, eodem Antigono in loco patris ab eisdem Parthis subrogato: sed mox eodem à Romanis, seu ab Herode capto & interfecto, Herodes regnum accepit, & exinde nequaquam per successionem generis sacerdotalis pontifices constituti sunt, sed ignobiles quique, & alij alio tempore, nonnulli uero per unius anni spatium, uel modicum amplius sacerdotium emerunt. Itaque Herodes Ananelum quemdam de Babylone accitum, pontificem constituit. Post exiguum uero temporis, Aristobolum fratrem uxoris sue Mariamnis, nepotem Hyrcani ex filia, successorem ei dedit. Quo post annum consilio ipsius Herodis in aqua suffocato, rursus sacerdotium reddidit Ananelo: sicque per diuersas successiones extraneorum in sacerdotalis successionem generis, sacerdotium defecit Iudeorum. Quæ omnia ita uentura, Angelus Danieli prædixit in hæc uerba: Et scies & intelliges ab initio sermonis respondendi & edificandi Hierusalem usque ad Christum ducem, hebdomadæ vii. & lxiij. & post hebdomadas vii. & lxiij. interibit chrisma, & iudicium non erit, & templum & sanctuarium corrumperet populus, duce ueniente. Et reliqua. Igitur vii. & lxiij. hebdomadæ, quæ simul fiunt lxxix. faciunt annos cccclxxxiiij. in quibus Christi, id est, sacerdotes per unctionem consecrati regnauerunt, ab instauratione templi sub Dario, usque ad Hyrcanum, in quo nouissimum chrisma & sacerdotium defecit Iudeorum. Quod autem à perfectione templi, hoc est, à sexto Darij anno, usque decimum Augusti annum, vii. & lxiij. hebdomadæ, id est, anni cccclxxxiiij. computentur, sic possumus approbare. Sexagesimæ sextæ Olympiadis anno primo, hoc est Darij vi. completa est templi ædificatio: & clxxxvi. Olympiadis anno ij. id est, Augusti x. Herodes regnum suscepit Iudeorum, in quibus fiunt anni cccclxxxiiij. per singulas Olympiades quadriennio supputato. Salustius obiit quadriennio ante bellum Actiacum. Lunæ cursus secundum Romanos hoc anno inuentus est. Antonius Cleopatram iunctus, illi Arabiam dedit. Octauiani & Antonij tertiæ dissensionis exordium, eo quod Antonius repudiata sorore cæsaris, duxisset Cleopatram. Nicetes & Theodorus Rhetoricæ artis preceptores habentur. Antonius & Cleopatra semet interficiunt: & Aegyptus fit Romana prouincia, in qua usque ad Cleopatram regnauerunt, qui uocabantur Lagidæ, annis cclxxxiiij. ipsa uero regnauit annis xxij. qui fiunt anni ccxcv. Nicopolis iuxta actium promontorium condita est. Octauianus cæsar cum ingenti triumpho Romanam ingressus est, ductis ante cursum eius filijs Cleopatram Sole & Luna, eodemque die sui triumphii nomen accepit Augusti. Eodem anno Marcus Terentius Varro philosophus prope nonagenarius moritur. Cornelius Gallus Foro iulienensis poeta, cuius Virgilius meminit in Aegloga ultima: qui & Aegyptum in prouinciam redactam primus rexit xliij. ætatis suæ anno propria manu se interfecit. Augustus Calabriam & Gallos uestigales fecit. Munacius Plancus Ciceronis discipulus orator insignis habetur: qui cum Galliam Comatam regetet, Lugdunum condidit. Quintilius Cremenensis, Virgilij & Horatij amicus, moritur. Pylades Cylix Pantomimus, primus Romæ chorum & fistulam sibi præcinere fecit. Tyberius ab Augusto missus, occupauit Armeniam. Herodes apud Hierusalem multas & magnas ædes construxit.

Virgilius Brundisij moritur, & Neapolim transfertur, cuius tumulus titulo huiusmodi notatur, quem ipse, ut aiunt, moriens dictauit:

Epitaphium
Vergulij.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, tura, duces.

Panium. Vide
Ioseph. de bel.
Iud. li. i. ca. 16.
Varrus.

Herodes in Paneade id templum quod Panion uocatur, extruxit. Augustus Samiis libertatem dedit. Herodes Samariam olim iam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorem Augusti Sebastiam, id est, Augustam appellauit. In Cypro plurimarum ciuitatum partes terra motu ceciderunt. Varrus & Tucca Virgilij & Horatij contubernales, poetæ habentur illustres, qui libros Aeneidum postea emendandos susceperunt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent. Agrippa Bosporum cepit. Augustus à senatu maximus pontifex nominatur. Herodes Cæsariam nomine

Tucca.
Augustus pontifex max.

nomine Cæsaris condidit, quæ prius turris Stratonis vocabatur. Horatius lviij. ætatis suæ anno moritur Romæ. Julius Higinus cognomèto Polyhystor, grammaticus habetur illustris. Herodes Hyrcanum, qui olim sacerdos & rex Iudæorum fuerat, causa illius amicitia pristina ipso rogante de captiuitate regressum Parthica occidit, metuens ne reciperet regnum. Herodes Aristobolum fratrem uxoris suæ Mariamnis suffocari iussit. Tyberius Augusti priuignus, sed iam in filium adoptatus deletis Vinæ delicis, Armenijs, & Pannonijs, triumphauit. Augustus Iuliam filiam suam in adulterio deprehensam, damnauit exilio. Marcus Tullius Tyro, Ciceronis libertus, qui primus notas comentatus est, in puteolano prædio usq; ad centum annos consensescens, moritur. Porcius Latro latinus declamator, tædio duplicis quartanæ se interfecit. Cyrenus ex consilio senatus ad Iudæam missus, census hominû, possessionemq; descripsit. Augustus uero habitatoribus Romanæ urbis per facies dinumeratis, inuenit uitorum centum triginta millia & mille, & xxxvij.

Hyrcanus occiditur.

Porcius Latro

Cyrenus uel Cyrenius. Lucæ 2.

Habitatores urbis Romæ.

Iani portæ tertio clausæ.

Augusti. Octa leges sancu.

Augusti. Octa uctat se dici da minum.

Augustus cæsar xliij. imperij sui anno, qui est ab urbe condita Dcccl. ab oriente in occidentem, à septentrione in meridiem, ac per totum oceanum circulum quo Romanum peruenit imperium, cunctis gentibus unâ pace cõpositis, Iani portas tertio ipse clausit, quas ex tunc per duodecim ferè annos quietissimo semper oblectatas ocio, ipsa etiâ rubigo signauit: nec unq; postea, nisi sub extrema senectute Augusti, pulsante Atheniensium seditione, & Dacorum commotione patuerunt. Clausis igitur Iani portis, rem publicam quam bello quaesierat, pace nutrire atq; amplificare studens, leges primus statuit, per quas genus humanum libera reuerentia modereretur: ipse uero domini appellationem ut homo, declinauit. Nam eodem ludos spectante, cû quidam mimus pronûciaret: O dominû equû & bonû. uniuersiq; quasi de ipso dictû exultantes approbauissent, ille statim quidè manu uultusq; indecoras adulationes repressit, & in sequenti die grauissimo edicto oes corripuit, dominumq; se post hæc appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio uel ioco passus est.

HISTORIA.

Eo igitur tempore, hoc est, anno xliij. Octauiani Cæsaris Augusti, ex quo autem Aegyptus in prouinciâ redacta est, & Cleopatra cû Antonio uicta anno xxviij. quando firmissimam pacem ordinatione Dei Cæsar Augustus composuit, nascitur in Berhleem Iuda dominus noster Iesus Christus, uerus Deus & homo. Cui pax ista famulabatur, anno ab initio creationis mundanæ, secundum Hebraicam ueritatem ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo: secundum septuaginta duo interpretes, eorumq; sectatores, quinquies millesimo ducentesimo primo: à diluuiobis millesimo trecentesimo sexto: ab Abrahæ natiuitate bis millesimo xliij: à Moysè & egressu filiorum Israel de Aegypto, millesimo quingentesimo nono: à Salomone & prima templi ædificatione millesimo tricelimo primo: à reædificatione quæ sub Dario facta est, quingentesimo xix. ab urbis Romanæ conditione septingentesimo quinquagesimo primo: Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio.

CHRISTI natiuitas.

ANNI AVGVSTI CAESARIS.

Anno secundo, qui est Augusti xliij. Augustus amicitia facit cû Parthis. Anno domini iij. Herodes occidit infantes. Anno domini iij. Judas Galilæus ad rebellandum cohortatur Iudæos. Anno domini v. Asinius Pollio orator & cõsularis, qui de Dalmatijs triumphauit, in uilla Tusculana moritur anno uitæ octogesimo. Anno domini vi. Herodes magno cruciatus moritur, pro quo filius eius Archelaus regnauit annis ix. Multos autem filios habuit Herodes, ex diuersis uxoribus, quas plures duxerat: Antipatrum ex Dosithe, quâ habuit anteq; rex fieret: Aristobolum & Alexandrum, filiasq; duas ex Mariamine Hyrcani nepte ex filia, quam sibi ex regio semine coniunxerat, postq; ipse factus est rex, abiecta Dosithe cum filio Antipatro: sed postea ipsis & alijs accusantibus, occidit Mariamnem, filios quoq; ipsius, Alexandrum & Aristobolum quasi de nece matris indignantes, occidit. Alexandro autem fuerunt duo filij, Tigranes, & Alexander, ex E ij Glaphira

Glaphira regis Cappadociae Archelai filia. Aristoboli uero filij fuerunt, Agrippa qui sub Gaio rex factus est, & Herodes ac Aristobolus, filiaq; Herodias, ex Beronice con-
sobrina sua, scilicet, filia Salome, sororis Herodis patris sui.

Habuit Herodes & alios filios, Antipam & Archelaum, & filiam Olympiadem, ex Marthace Samaritide, Herodem ex filia Simonis pontificis, item Herodē & Philippum ex Cleopatra Hierosolymitide, Phaselum ex Pallade. Postquam autem Alexandrum & Aristobolum filios suos qui de semine regio erant, occiderat, Antipatrum pro accusatione fratrum sibi placentem, proposuit heredem regni relinquere per testamentum. Sed cum & ipse de nece illius tractare diceretur, missum in carcere sub ipso ferē mortis articulo interfici iussit & ipsum, mutatoq; testamento, successorem regni scripsit Archelaum. Regnavit autem Herodes postquam Antigonus interemptus est annis xxxiiij. ex quo autem regnum à Romanis acceperat, annos xxxvi, sicq; post multa facinora male moritur.

Herodis mors
post multa faci-
nora.

Fames Romae
& unde.

Anno domini viij. qui est Augusti xlvij. fames facta est Romae adeo dira, ut omnes peregrinos & seruatorum maximas copias, exceptis medicis & praceptoribus, trudi ex urbe praeeperit Augustus. Quae ideo creditur diuinitus immissa, quia cum Gaium nepotem suum mitteret Augustus ad ordinandas Aegypti Syriaeque prouincias, ille praeteriens ab Aegypto fines Palaestinae, apud Hierosolymam in templo Dei tunc sancto & celebri adorare cōtempnit. Quod Augustus ubi per eum cōperit, prauo usus iudicio, prudenter eum fecisse laudauit. Vnde diuina uindicta populum cum principe peccante corripuit, & quantitate offensionis, qualitas ultionis ostendit.

Tyberius Caesar.

Anno domini viij. Tyberius iam caesar factus, Dalmatas & Sarmatas in Romanam potestatem redegit. Anno domini ix. qui est Augusti quinquagesimus, ab urbe uero condita Dcclvij. quatuordecim uicos urbis, incertum unde consurgens, flamma consumpsit. Anno domini x. Athenienses moliuntur nouas res contra Romanos. Anno Domini xi. Messala Coruinus orator, biennio antequam moreretur, ita memoriam ac sensum amisit, ut uix pauca uerba coniungeret. Anno domini xij. Iani portae per duodecim annos iam clausae, ab Augusto aperiuntur. Anno domini xij. Socio philosophus Alexandrinus, praceptor Senecae, claruit. Anno domini xiiij.

Messala Coruinus.

Numerus hominum Romae

Augustus cum Tyberio censum Romae agitando, inuenit nonagies ter centena & lxx. millia hominum. Anno domini xv. qui est imperij Augusti quinquagesimus sextus, Archelaus accusatus ob insolentiam, nono regni sui anno, in Viennam ab Augusto relegatus est, & Iudaea Terrarchis committitur, Herodi, Antipatro, Lisaniae, Philippo. Eodem anno Augustus Nolam ingressus, morbo capitur, & in Attella oppido Campaniae moritur, anno aetatis suae lxxv. Quem mortuum, senatus multis modis censuit honorandum, dicens: Vitam aut non nasceretur, aut natus non moreretur. Romae in campo Martio est sepultus.

Archelai exilium.

Augusti mors.

ANNI TYBERII.

Tyberius secundus ab Augusto.

Simulator maximus.

Anno Dominicae incarnationis xvi. qui est à condita urbe Dcclxvi. Tyberius Liuia filius, Augusti priuignus, mox gener, postremo adoptione filius, imperium Romanum adeptus est ab Augusto secundus, & regnavit annis xxij. Iste quia Claudius Tyberius Nero dicebatur, eleganter à ioculatoribus, Claudius Biberius Mero, ob uinolentiam nominabatur. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus, ante sumptum imperium sub Augusto fuit, ut non immerito Reipublicae dominatus ei committeretur, habens scientiam literarum, multo preclarus eloquio, sed ingenio pessimo, truci, auaro, infidioso, simulans ea se uelle quae nollet, & ea

let, & ea nolle quæ uellet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his uero quos oderat, quasi beniuolus apparens: repentinis responsionibus melior quàm præmeditatis. Deniq; delatum à patribus principatum, quem quidem astu perceperat, finxit se abnuere, quid singuli dicerent aut sentirent, atrociter explorans. Quæ res bonos quosq; pessum dedit. Aestimantes enim eum ex animo declinare magnitudinem imperialis molestiæ, cum sententias suas ad eius uoluntatem, ut sibi uidebatur, promunt, postrema exitia inciderunt. Per se nulla bella gessit, sed ne per legatos quidem aliqua graua, nisi quod tantum aliquantis in locis præcogniti gentium tumores cito premebantur. Getulorum latrocinia repressit. Maroboduam Sueuorum regem callide circumuenit. Quendam fabrum fertur iugulasse, qui adinuenit uitrum fabricare, & secundum libitum suum inflectere, dicens ei: Si uixeris, & hoc alios docueris, aurum & argentum annullabitur. Cum magna & graui modestia Reipublicæ præfuit, plurimo imperij sui tempore, adeo, ut quibusdam præsidibus ad augenda prouincijs tributa suadentibus scripserit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere: sed statim mutatur in peius. Nam & filios suos adoptiuos Drusum & Germanicum, germani sui Drusi filios, ueneno interfecit: præfectum suum Seianum noua molientem occidit, & ex uiginti patricijs, quos sibi causa consilij elegit, uix duos incolumes reliquit, cæteros diuersis causis necauit. Habuit ipse filium nomine Drusum: sed eo mortuo, filium eius Tyberium cognomento Gemellum, & filium Germanici Gaium, filij fratris sui Drusi, adoptauit in filios, ex quibus Gaius sibi successit in regnũ. Huius itaq; Tyberij temporibus, Agrippa filius Aristoboli, qui filius fuit Herodis, quem ipse cũ fratre suo Alexandro interfecit, demorans Romæ, Druso Tyberij filio familiaris fuit: sed mortuo eodem Druso, pater eius præ impatientia doloris prohibuit omnes amicos filij ante faciẽ suam accedere, ne illis uisis, dolor eius renouaretur. Vnde Agrippa in Iudæam descendens, & post aliquantum tempus Romam rediens, fauente Antonia uxore Drusi fratris Tyberij, quæ Beronicen Agrippæ matrem admodũ diligebat, in amicitiam receptus est à Tyberio, à quo iussus est nepoti suo Tyberio semper adhærere, illumq; summa ope excolere. Sed ille Gaiũ Antoniæ nepotem magis dilexit, unde & offensam Tyberij incurrit. Nam cũ quadam die Gaius optaret, ut illum, mortuo Tyberio, dominum cunctorum uidere mereretur: nunciatum est hoc Tyberio, statimq; coniecit eum in uincula, in quibus permansit usq; ad Gaij tempora. Anno domini xvij. qui est Tyberij ij. Asinij Pollionis filius Asinius Gallus diris à Tyberio supplicij enecatur. Anno domini xvij. Liuius historiographus Parauij moritur. Ouidius quoq; poeta in exilio moritur. Anno domini xix. Germanicus Drusi filius, Caligule pater, de Germanis, ad quos ab Augusto, iã sene, missus fuerat, triumphat. Anno domini xx. Germanicus cæsar à Tyberio patris suo ueneno interficitur. Anno domini xxi. Fenestella historiographus & poeta lxx. uitæ suæ anno moritur, & Cumis sepelitur. Anno domini xxij. Tyberius multos reges per blanditias ad se uocauit, nunquamq; remisit: inter quos & Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in prouinciæ formam redegit, & nobilissimam eius ciuitatem Mazacam ex suo nomine Cæsaream appellauit. Anno domini xxij. Pompeij theatrum incensum est. Anno domini xxiiij. Tyberius Drusum fratris sui filium regni consortem fecit, quẽ eodem anno ueneno interemit. Anno domini xxv. Seruius Plautus, corrupti filij reus, semet in iudicio interemit. Anno domini xxvi. Philippus Tetrarcha Paneadem in qua plurimas ædes construxit, Cæsaream Philippi uocauit. Anno domini xxvij. Pilatus à Tyberio præses Iudææ mittitur. Anno domini xxvij. Anno domini xxix. Herodes Tetrarcha frater Philippi ad magnã amicitiam Tyberij peruenit, ædificans ciuitatem, quam ex eius nomine Tyberiadem uocauit. Anno domini xxx. Iohannes baptizare cœpit populum. Cuius baptisinate Dominus noster Iesus Christus in Iordane baptizatus, tricesimo ætatis suæ secundũ carnem anno, cœpit signa facere & prædicare, uirtutibus uera comprobans esse quæ diceret. Anno Domini xxxi. dominus noster Iesus Christus discipulos eligens, Euangelicis eos imbuit Sacramentis. Iohannes Baptista decollatur ab Herode Tetrarcha, filio Herodis illius, sub quo natus est dominus, machinante Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo, ut Marcus dicit, Philippo. Eandem Herodiadem Beda scri-

Maroboduus
sueuorũ, Mar
comannorum,
Quadorumq;
rex, Cornelio
T. & Velleio
Paterculo au-
toribus.

Tyberius filis
os Drusi uene
no interficit.

Liuius mori-
tur.

Fenestella.

Cæsarea ciui-
tas.

Tyberias ciui-
tas.
Baptismus
Iohannis.

Herodias.

*Ioseph. lib. 18.
cap. 9.*

bit filiam fuisse Arethæ regis, quam idem Aretha primum Philippo coniunxerit, sed postea ablatam Herodi fratri eius dederit, eo quod ipse ditior & potentior fuerit. Iosephus uero scriptor antiquitatum, neutro consentiens, in xvij. libro scribit in hunc modum:

HISTORIA.

Herodes captus amore Herodiadis.

Is quoque temporibus inter Aretham Petreum & Herodem regem similitudo magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes Tetrarches uxorem habuit Arethæ filiam, cum qua non paruum tempus aduixerat. Sed cum Romam aduocaretur, transiens, in domo Herodis exceptus est: frater eius erat etiam ipse, sed non ex una matre progenitus: Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumque ibi esset, Herodiadis amore captus est, uxoris alterius Herodis, filia enim erat ista Aristoboli, soror Agrippæ maioris. Audeat igitur cum muliere de nuptiis ineundis miscere sermonem. Illa uero suscipiente, pacta firmanrur, ut cum Roma reuersus fuisset, illa connubij iura susci-peret. Erant enim in pactis, ut filiam Arethæ regis excluderet. Et Herodes quidem Romam talibus pactis firmatis aduehitur: sed cum reuersus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat euocatus, uxor eius fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eum fuerant, Herodiademque composita, antequam eam ille cuncta cognouisset, rogat uirum, ut in Macherunta, ubi limes erat Arethæ Herodisque regionis, ab eo mitteretur, nihil ei sue uoluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eam sensisse penitus arbitratus. Illa uero præmiserat ante multum tempus ad patrem, ut ei apud Macherunta omnia pararentur, quæ itineris usus exposceret. A ductoribus Arethæ suscipitur, confestimque Arabiam intrat, atque ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisque rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis uoluntatem aperit. Ille uero ex hinc inimicitiarum sumpsit initium, atque ab utroque congregato exercitu, in regione Gamalica bello configitur, non quidem ipsis presentibus, sed ductoribus ab utraque parte transmissis. Pugna itaque facta, & exercitu Herodis afflicto, prodicione perfugarum qui ex Philippi Tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa conuenerant, hæc Herodes scribit ad Tyberium. Ille autem indignatus quod Arethas talia perpetrauerit, scribit Vitellio Syriæ tunc rectori, ut ei bellum incunctanter inferret, & aut uiuum eum uinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tyberius quidem ut hæc ageret, rectori Syriæ demandabat. Quibusdam autem Iudæorum uidebatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis iuste indignatio diuina commota sit, pro uindicta Iohannis, qui uocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, uirum ualde bonum, qui præcipiebat Iudæis uirtuti operam dare, iustitiam colere, pietatem in Deum seruare, & per baptismum in unum coire.

Tyberius Vitellium instigat aduersus Herodem.

Testimonium Iosephi de Iobanne Bapt.

De Genealogia Herodum uide Ioseph. Tetonium, per Hed. uersum.

Hinc Augustus Macrobio teste, dicebat, se malle esse porcum, quam filium Herodis. Iosephi autori-tas.

Beda excusatur & Hiero.

Hucusque uerba Iosephi, quæ docent Herodiadem nec filiam Arethæ fuisse, nec uxorem Philippi, cum & superius in libro xvij. antiquitatum idem scribat: Herodem maiore pœnitudine ductum super interfectione filiorum suorum Alexandri & Aristoboli, erga filios eorum clementem exitisse, & Alexandri filio maiori, filiam Feroræ fratris sui iunxisse: filio uero Aristoboli, filiam Antipatri: filio autem Antipatri, filiam Aristoboli Mariamnem. Alteram uero, id est, Herodiadem, filio suo Herodi. Et is inquit, natus est ei ex filia pontificis, cum post subinferat, Herodem & Philippum ex Cleopatra Hierosolymite natos, pontificis uero filiam Mariamnem dictam fuisse. Ex his prudens lector eligat quid magis sit tenendum, cum & difficile sit Euangelistæ uerbis non credere, & omnes astipulentur Iosephum ueracem antiquitatum relato-rem existere, nisi forte dicatur Euangelista pro affinitate personarum mutationem fecisse nominum: nec multum curauit inter tot Herodis filios exquirere, quod duos sibi æquiuocos scribatur habuisse. Bedæ uero indulgendum putamus, quod Herodiadem Arethæ filiam dixerit, quia multis scribendis intentus, multipliciter hystoriarum forte per omnia tenere non potuit, maxime cum & beatum Hieronymum in commentatio Marci eadem sensisse forsitan legerit.

Anno

Anno Dominicæ incarnationis xxxij. discipuli Christi, Evangelicis instructi documentis, uerbum fidei per ciuitates Iudææ, ipso mittente prædicauerunt. Anno incarnationis suæ xxxij. Dominus noster Iesus passus est in carne, & resurrexit, in cuius passione multa contigisse miracula, etiam gentilium scriptores restantur. Iosephus quoque inter cætera quæ tempore illo stupenda contigerunt, scribit facerdes templi primum commotionem locorum, & sonitus quosdam audisse, dein ex adyto templi uocē erupisse, transeamus à sedibus his. De ipso etiã Christo scribit ita.

Verbum fidelis est cõfiteri ore dominū Iesum & credere in corde, q. Deus illum excitauit à mortuis.

Ro. 10.

Vide lib. 7. bel li Iud. cap. 2.

IOSEPHVS DE CHRISTO.

Fuit autem his temporibus Iesus sapiens uir, si tamen uirum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum, eorum, qui libenter audiunt quæ uera sunt, & multos quidem Iudeorū, multos etiam ex gentibus sibi adiunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorum nostræ gentis uirorum cum Pilatus in crucem agendum decreuisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus, secundum quod diuinitus inspirati Prophetæ, uel hæc, uel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerunt. Sed & in hodiernū diem Christianorū, qui ab ipso nūcupati sunt, & nomen perseuerat & genus.

Li. 18. antiqui. cap. 6. Eadem legis Græce in Suda, quæ hic libuit subijcere.

γίνεται δὲ κατὰ τοῦτο τὴν γένον ἰκσούε σοφός ἀνὴρ, ἔγει ἀνδρα αὐτὸν λέγειν γῆ, ἢ γαυρ παραδόξωμ ἔργωμ ποίντιε, διδάσκαλλος ἀνθρώπων τῶν ἰδονῶν τάλυθῆ δε χολύωμ, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἑλληνικῶν ἐπηγάγετο. ὁ χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σαυτῶ ἐπιπετι μικρότερος πιλάτομ, οὐκ ἐπ' αὐσαντο δι' ὅτι πρώτιμ αὐτὸν ἀγαπήσαντες. ἐφάνη γαυρ αὐτοῖς τρίτην ἔχωμ ἢ μέγαμ, πάλιν γῶμ. τῶν θείων προφητῶν τὰντα καὶ ἄλλα μυρία θαυμασὰ ἰδῶν αὐτοῦ ἐρηκότωμ. εἴπε γὰρ ὅτι τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὀνομάσμεν οὐκ ἀπελείπετο φύλομ.

Anno Domini xxxiiij. Iacobus frater Domini, Hierosolymis Episcopus ordinatur ab Apostolis, seditque annos triginta. Anno Domini xxxv. Pilatus imaginem Cæsaris in templo statuere uolens, seditiones in Iudeis excitauit. Anno Domini xxxvi. Seianus præfectus, cohortatur Tyberium, ut Iudæos deleat. Persius Volaterris nascitur. Anno Domini xxxvij. Pilatus ad Tyberium scripsit, de passione & resurrectione Domini, & de uirtutibus eius, per quas crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tyberius autem cum magno fauoris suffragio rettulit ad senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus uero indignatione commotus, cur non sibi prius secundum morem delatum esset, ut de suscipiendo cultu, prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusauit: edicto quoque constituit exterminandos esse urbe Christianos, præcipue cum & Seianus præfectus Tyberij suscipiendæ religioni obstinatissime contradiceret. Tyberius tamen accusatoribus Christi, edicto mortem comminatus est, plurimosque senatorum proscripsit, & in mortem coegit. Pilatus autem cum in Iudæa decimum compleret annum, accusatus à Iudæis apud Vitellium, qui tunc Syriæ principabatur, iussus est ab eo Romam ire, ut in iudicio Cæsaris se ab obiectis purgaret, sed antequam Romam ueniret, Tyberius rebus humanis excessit.

Iacobus Episcopus Hiero.

Pilati literæ ad Tyberium, de Christo. Edictum Ro. Senatus, cõtra Christianos. Accusatores Christi, proscripsi.

Eodem anno Aristoboli filius Agrippa, cognomento Herodes, Romam ueniens, à Tyberio clementer tractatur, fauente Antonia matre Germanici & Claudij, quæ fuit uxor Drusi fratris Tyberij. Sed cum accusaretur quod opraret Tyberium citius mori, regnumque Gaio dari, in uincula ab eo conijcitur, nec eo uiuente soluitur.

Anno Domini xxxviij. Tyberius Romanos grauiter affligens, ingenti omnium gaudio in Campania ueneno perijt, insidijs Caligulæ anno Imperij sui xxij. ætatis suæ lxxviij.

Tyberius moritur ueneno.

Gaius Cali-
gula.

Caligula ex
calciamento mi-
litari sic dictus

Augurium de
successore
Tyberij.

Gaius commit-
tatur Imperiū.

Atrocitas
Gaij & dicitur
X^o cap. lauda-
bat Suet.
Horrenda ui-
tia Gaij.
Cū sororibus
stupri consue-
tudinem fecit.
Sucto.
Gaius iubet se
appellari do-
minum.
Agrippa.
Herodes.

Anni Agrip-
pe.

Vide Eusebū
lib. 2 cap. 5.

Nno Dñicæ incarnationis xxxix. ab urbe condita, Dcclxxxix. Gaius Caligula tertius, ab Augusto suscepit imperiū: & regnavit annos tres, Menses decem, Dies octo.

Hic fuit filius Germanici, nepos Drusi, qui fuit priuignus Augusti, frater vero Tyberij. Hic quia in exercitu natus fuit, ex calciamento militari, Caligula cognominatus est: magnoq; fauore auia suæ Antonia nutritus, in magnis habebatur honoribus: adoptatusq; à Tyberio in filiū, cum Tyberio filij sui Drusi filio, in aula nutritus, liberalibusq; disciplinis apprime eruditus, propter Germanici patris sui uirtutē à populis amabatur: Tyberius igitur, cum iam ad

senectutem peruenisset, patrijs Dijs supplicabat, ut ei signum manifestū ostenderent, qui nam post eum in Imperium successisset: festinans quidem, ut nepoti suo principatum relinqueret. Cui cum dictum esset illum regnaturum, qui sequenti die primus ex omnibus ad eum uenisset: misit ad nepotis sui pedagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiam. Cumq; dies illuxisset, iussit Euodum, ut quisquis foris esset infantulorum, ad se primitus euocaret. Ille autem egressus, Gaium ante tabernaculum repperit: nam Tyberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille uero ignorans totum quod agebatur, ueni, inquit, uocat te pater, & induxit eum. Videns autem Tyberius maiestatis supernæ potentiam, semetipsum culpabat, q̄ illum augurium postulasset, sed non ualens diuine ordinationi resistere, Gaium benigne alloquens, commisit ei Imperium, monens illum erga nepotem Tyberium existere beniuolum. Accepto autem regno post Tyberium, omnium ante se sceleratissimus fuit, & qui Tyberij dedecora purgauerit. Ante principatum quippe omnibus acceptus fuit, in principatu uero talis extitit, ut merito uulgaretur atrociorē illo dominum non fuisse. Nam ut breuiter crudelitatem eius depromam, exclamasse fertur. Utinam populus Romanus unam ceruicem haberet. Sæpe enim de conditionibus temporum suorum questus est, q̄ nullis calamitatibus publicis insignirentur. Plurima fecit, de quibus nescio, an deceat memoriæ tradi, nisi forte iuuat de principibus nosse omnia, ut improbi saltem famæ metu talia declinēt. In palatio matronas nobiles publice libidini subiecit, tribus sororibus suis supra intulit, ex una earum etiam natam filiam uitiauit. Memmium Regulum coegit, ut coniugem suam sibi uxorem, in loco filie, daret, seq̄ patrem eius diceret, & instrumēta matrimonij, ut pater conscriberet. Sorores suas quas stuprauit, insularum exilio damnauit. Hic primus diademate imposito, dominum se appellari iussit, & in Deorum numerum se referri præcepit: Hic statim, ut post mortem Tyberij regnum accepit. Agrippam cognomento Herodem, à uinculis absoluit, in quæ illum Tyberius cōiecit, eiq; tetrarchiam Philippi patris sui, qui iam decesserat, tradidit, regemq; appellauit, cui postea tetrarchiam Herodis patris sui adiecit. Iste est qui in Actibus Apostolorū Herodes appellatur, qui & Iacobum occidit, & Petrum in carcerem misit, & postea ab Angelo percussus, uermibus scaturiens expirauit. Cuius filij fuerunt Agrippa rex æqui uocus eius, & Beronice soror eius. Regnavit autem annis septem, moriturq; anno tertio Claudij. Philippus uero patruus eius, mortuus est anno xxij. Tyberij, regens Tracōnitidis & Gaulanitidis regionem annis xxxij. Anno dominixl. qui est Gaij secundus, Iudæi qui iam tunc ob passionem Christi meritis, ubiq; cladibus exagitabantur, apud Alexandriam exorta seditione, profligati sunt cæde, atq; pulsi ex urbe. Pro quibus Philo, uir sane apprime eruditus, secunda uice Romam ueniens, & apud Gaium interpellans, nihil profecit, sed ibi commorans dicitur cum Petro Apostolo locutus fuisse

fuisse, eiusq; amicitiam habuisse. Anno Domini xli. Pilatus multis calamitatibus à Gaio oppressus, seipsum interfecit. Anno Domini xliij. Matthæus Euāgelium scripsit Hebraice. Herodes tetrarcha, qui in Iohannis Baptistæ nece autor extitit, & passioni Domini interfuit, filius Herodis Magni, sub quo natus est Christus, Romam uenit, cogente Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo. Quæ cum uideret Agrippam fratrem suum à Gaio regem factum, exprobrare cœpit Herodi socordiam, quia per id qd noluerit ad Cæsarem nauigare, careret maiori honore. Nam cum Agrippam ex priuato regem fecisset, non esset dubium, quin eum ex tetrarcha pari honore proueheret. His adductus Herodes, Romam uenit, subsequente eum & accusante Agrippa filio fratris sui Aristoboli. Gaius eum de auaritia uehementer increpauit, eiq; tetrarchiã auferens, Agrippæ commisit, ipsum uero perpetuò exilio Lugdunum relegauit. Cognoscens autem qd Herodias soror esset Agrippæ, uoluit ei opes & quæq; propria concedere; sed illa mariti causa contemnens omnia, secuta est eum in exilium, ibiq; pariter perierunt.

Herodes Lugdunum in exilium religatur Ioseph. lib. 18. cap. 14. Sucto. in Caligula.

Eodem anno Gaius cum aduersus omnes ingenti crudelitate sæuiter, à militibus in palatio occisus est, anno ætatis xxxviij. regni iij. Qui postq; occisus est, duo libelli in secretis eius reperti sunt, quorum alteri pugio, alteri gladius index erat, ambo lectissimorum uiroꝝ utriusq; ordinis, senatorij uidelicet & equestris, nomina & notas continebant, qui morti destinati erant. Inuenta est & arca ingens uariorum uenenosorum, quibus mox Claudio Cæsare iubente dimersis, maria infecta traduntur, non sine magno piscium exitio, quos enecatos per proxima littora passim æstus eiecit.

CLAVDIVS.

Anno Dominiq; incarnationis xliij. ab urbe autem condita Dec. nona gestitio tertio, CLAVDIVS ab Augusto quartus, Imperium adeptus est, regnauitq; annos xiiij. menses viij. dies xxviiij. Hic fuit patruus Gaij Caligulæ, filius Drusi prinigni Augusti, qui apud Moguntiam habet monumētum, cuius nepos erat Caligula. Iste cum senatus censuisset genus Cæsareum exterminatum, deformi latebra latere repertus, quia uercors erat, mitissimus uidebatur imprudentibus, sicq; raptus à militibus, Imperator effectus est, annitente Agrippa, qui tunc forte Romam uenerat, & à senatu in consilium uocatus fuerat, unde & filiũ

Claudius quartus ab Augusto.

Drusi monumentum Moguntia.

eius Agrippam regem fecit. Hic uentri, uino, libidinifœdæ, obediens, uercors & prope hebes ac pauidus, libertorũ & coniugis subiacebat Imperijs. Cupiens tamen utilensem publicæ rei ostendere principem, exercitum mouit in Britannia, transuectusq; in insulam, quam nemo ante Iulium Cæsarem, nec post eum ausus fuit adire, intra paucos dies sine prælio & sanguine plurimam eius partem in deditioem accepit: Orchadas etiam insulas ultra Britanniam Romano imperio adiecit, ac sexto mense ex quo profectus est, Romam redijt. Sic ergo de Britãnis triumphauit, filiumq; suum Britannicũ uocauit. Vxor uero Claudij Messalina, primo passim adulteris utebatur: ex quo facto plures metu abstinebant, & extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasq; nuptas, & uirgines scortorum modo secum proposuerat, coactiq; sunt mates ut adessent. Quòd si quis talia horruerat, conficito crimine in eum, omnemq; familiam eius sequiebatur. Ita liberti eius potestatem summam adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptione omnia scædabant. Ex quibus Fœlicem legionibus Iudææ præfecit. Possidonio Eunucho post triumphum Britannicum, inter militariũ fortissimos arma insignia tanq; participi uictoriæ dedit: Polybium inter consulares medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus: Post hæc Claudius Agrippinam, Germanici

Nauigatio Claudij in Britanniam.

Orchades insule sunt Occidentales ultra Britanniam. Suet. meminuit Stocchadarum. Fœlix Iudææ præfectus.

nici fratris sui filiam, sororem Caligulae, matrem vero Neronis accepit uxorem, quae filio suo procurans Imperium, priuignum suum Britannicum, primo in palatio mul-
tiformibus insidijs circumuenit, dehinc ipsum coniugem ueneno interemit.

ANNI CLAUDII.

Rimo igitur Imperij sui anno, cum confirmaretur in regno Agrippae con-
silio, dedit Agrippae eidem pro remuneratione omnia quae dedit Aus-
gustus Herodi, aliud quoque regnum, quod Lisaniae dicebatur fuisse.
Anno Domini xliij. Duodecim Apostoli, cum eatenus in Iudaea tantum
praedicarent, iuxta praecipuum Domini, ut Beda scribit, anno a passione Domini xij.
in totum orbem diuisi sunt. Vnde Petrus fundata primum Antiochena Ecclesia, Ro-
mani tetendit, ut quidam uolunt hoc anno, secundum alios, quatto Claudij anno,
Anno domini xlv. Primus Episcopus Antiochiae ordinatur Euodius.

Petrus Romam
uenit.

Ioseph. li. anti-
19. cap. 8.
Euseb. lib. 2.
cap. 10.

HERODES Agrippa filius, Aristoboli anno vij. regni sui percutitur ab Angelo:
H relinquens filium nomine Agrippam, & tres filias, Beronicen, Mariamnem, atque
Drusillam. Tunc Claudius, ut Iosephus testatur, regnum eius in prouinciam re-
degit, in cuius procurationem missus est, Cuspius Fadus. Anno Domini xlivi. Clau-
dius de Britannis triumphauit.

HISTORIA.

odem anno facta est fames grauissima per Syriam, quam etiam Agabus
Propheta praedixit, ut in Apostolorum legitur Actibus: sed a Christiano-
rum necessitatibus apud Hierosolymam, conuecto ex Aegypto frumen-
to, Helena Adiabenorum regina largissime ministravit. Hoc etiam an-
no, scilicet Claudij quarto, illud factum esse Beda opinatur, quod in Actibus Apo-
stolorum legitur: statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alij ex illis
ad Apostolos & presbyteros in Hierusalem, & hanc ascensionem suam esse illam, de
qua ipse Paulus ita scribit ad Galathas. Deinde post annos quatuordecim, ascendi
Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tiro. De hac ascensione postis quibus-
dam, Beda subinfert. Sequitur ergo beatum Petrum eodem xliij. post passionem Do-
mini anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, Romam uenisse credamus, id
est quarto Claudij Caesaris anno: simulque, ni fallor, hac expositione Paulum Apo-
stum eodem quo Dominus passus est, & resurrexit anno ad fidem uenisse probamus.

Fames per A-
gabum prae-
dita in Actis.

Q. An Pe-
trus Romae su-
cru, agitata
Anno Domini
1520. herbe-
scente doctri-
na pietatis in
Germania.
Successio Pon-
tificum Ro-
Petri.
Linus.

Petrus uero quarto Claudij anno Romam uenisse, serē omnes sanctorum tem-
porum scriptores testantur: quidam autem Pontificatum in urbe Romana hoc
anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde uerum conijcitur, quia Petrus se-
dem Romanam xxv. annis tenuisse dicitur, & ultimus Neronis annus, quo Petrus
passus esse narratur, xxv. a quarto Claudij numeratur. Vnde satis apparet, quod eodem
anno, quo Romam uenit, etiam sedem Pontificatus accepit.

Anacletus.
Clemens.
Euaristus.
Alexander.
Sextus.

De successione uero Pontificum Romanorum, & ordine atque temporum eorum,
iam inde a principio, & deinceps in plurimis, diuersa sentiuntur a diuersis. Quorum
opinionēs hic summarim scribere, idcirco arbitror non esse ab re, ut & segniōres, &
negligentiores mei similes, ad ueritatem rei attendendam excitentur, & prudentio-
res ad hanc subtilius inuestigandam prouocentur. Quidam scribunt, quibus & Eccle-
siastica consentire uideretur historia, Linum post passionem Petri Apostoli Romanae
sedi xxv. annis praesidentis, hanc regendam suscepisse: & post duodecim sui regimi-
nis annos, secundo Tiri anno Pontificatum Anacleto reliquisse, & hunc item post
duodecim annos Clemēti sedem tradidisse, quod uideretur anno Domitiani xij. con-
tigisse, ipsumque Clemētem post nouem sui Pontificatus annos sub Traiano passum:
Euaristum quarto eiusdem Traiani anno successisse, huic Alexandrū, illi uero Sixtū,
& sic ceteros. Alij uero scribunt Linum & Clerum sub Petro fuisse, ipsumque Petrum
mox ut Pontificatum accepit, Linum pro se in agendis Ecclesiasticis, quo ipse liberius
us praedicationi uacaret, ordinasse: illoque post annos duodecim decedente, Clerum
huic

huic subrogasse. Quo etiam item post annos xij. defuncto, eo anno & tempore quo ipse Petrus passus est, scilicet xiiij. Neronis anno, Clementi sedem commississe: & ei, suisque successoribus ligandi soluendique potestatem, sicut ipse a Christo suscepit, demum tradidisse, & huic passo sub Domitiano, Anacletum successisse; cui Euaristum, & huic Alexandrum, sicque ceteros. Quæ descriptiones cum sibi multum dissonæ probentur, quærendum cui magis credi iudicetur. Consideremus ergo eorum inæqualitates. Igitur si Linus Anacletum, isque Clementem successorem reliquisse accipitur, ut prior descriptio testatur, Cletus omnino de pontificum catalogo excluditur, cuius ueneratio per omnes Ecclesias sic celebris est, ut non solum in martyrologijs articuletur, uerum etiam in canone missarum, & in supplicationibus letaniarum, publicitus inter Linum & Clementem recitetur. Si uero post Linum Cletus, dein Clemens, & post hunc Euaristus & Alexander numerentur, locus non habetur ubi Anacletus recipiatur, cum Beda in martyrologio suo dicat hunc quartum post Petrum sedisse, & sub Domitiano passum fuisse, ut primus sit Linus, secundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. Sed si post Clementem Anacletus ponatur, & secundum Bedam sub Domitiano passus recipiatur, necessario illud refellitur, quod antecessor eius Clemens sub Traiano passus dicitur, cum euidenter sub Domitiano passus esse probeatur, si successor eius Anacletus, ab eodem occisus non negetur,

HISTORIA.

Ad huc autem argumentatur & illud. Quia si Linus & Anacletus iuxta quosdam siue Linus & Cletus secundum alios, uterque post passionem Petri, quæ xiiij. Neronis anno facta est, per annos xij. tenebat Pontificatum, quod spatium per xxiiij. annos in Domitiani duodecimum protenditur annum: Clemens ab Apostolo Petro sedem, & ligandi soluendique licentiã nullatenus accepisse probatur, quod à nonnullis firmatur. Additur & hoc quod S. Dionysius Ariopagita, beati Pauli Apostoli discipulus, & Athenarum Episcopus, cum sicut in libro passionis eius legitur, beatos Apostolos Petrum & Paulum audiret Romæ teneri, subrogato Athenis Episcopo, properauit Romam uelocius attingere: summopere desideras, si Deus ita uellet, cum eisdem sanctis Apostolis occumbere. Sed cum diuina dispositio uota ipsius præueniret, sanctique Apostoli prius passionis gloria coronarentur, quam ipse Romam adiret, tandem perueniens, Clementem, condiscipulum suum, Romanæ sedi iam præsidentem inuenit: qui & illum in Gallias prædicatorem direxit. Quæ igitur fuit festinantia tanti desiderij, si per xxiiij. annorum spatium, uel amplius inter Athenas & Romam nullo potuit obistente cohiberi. Nec enim illud refragatur, quod ostio fidei sibi a Petro, causa seminandi uerbum Dei, aliquandiu retardatus fuisse narratur. Quia etsi per contiguas parochias, diuina semina prædicandi auidus disperferat, passionis tamen desiderio feruens, ab Athenis infra xxiiij. annos maturius Romam contendere poterat. Ad huc uero cum idem Dionysius xcvi. Dominicæ incarnationis anno, qui est xiiij. Domitiani passus describat, Clemens uero, qui eum direxit in Gallias, duodecimo eiusdem principis anno, iuxta superioris opinionem descriptionis sedem accepisse dicatur, mirum potest uideri, qualiter anno, nondum, aut uix expleto possent omnia hæc expleri, scilicet ut Dionysius de Roma in Gallias ueniret, & tam ceruicosum populum ignotus adhuc & ad uena fidei iugo substerneret, basilicam construeret, aliaque plura quæ de eo leguntur, sacerdotum super his commotorum relatio Romam recurreret, diuulgataque persecutione, præfectus inde missus in Galliam, Dionysium diuersis criminis occideret. Liber quoque passionis Alexandri Papæ testatur, quod in ordine Pontificum Romanorum, Clemens post Petrum primus, hoc est secundus ab illo habeatur. Sic enim ibi scriptum est. Quinto loco à beato Petro Apostolo, Romanæ Ecclesiæ cathedram Alexander suscepit, & reliqua. Quod si Linus à Petro secundus dicatur, necesse est ut & Cletus ante Clementem, & Anacletus post eum à numero excludantur, quatenus Alexander quintus inueniatur, scilicet ut Petro existente primo, Lino secundo, Clemente tertio, Euaristo quarto, Alexander quinto loco subsequatur. Aliter enim Alexander quintus à Petro non haberetur, quia si Linus à Petro secundus, & Cletus siue

*De Dionysio
Ariopagita.*

*Liber passiois
Alexandri.*

Acleus

Quod Linus
& Cletus sub
Petro fuerint.
Clemens pri-
mus Papa.

Fabianus
papa.

Ordo consu-
sus in historia
Ecclesiastica.

Varietates in
historiogra-
phis.

Consilium au-
thoris huius
Chronica, qui
vixit anno do-
mini 1199.

Seditio sub Cu-
mano.
Ioseph. lib. 20.
antiqui. cap. 6.

Fames Rome
sub Claudio.
Acto. cap. 11.

Acletus Anacletus ante Clementem fuerit positus, Alexander erit sextus, si uero Cletus ante Clementem, & Anacletus post illum ponitur, Alexander septimus habetur, nisi Clemens à Petro secundus numeretur, illis & talibus allegatis pro imperitia mea, propter rerum & temporum conuenientiam, hos magis interim sequendos æstimo, qui Linum & Cletum dicunt fuisse sub Petro, & illos quidem hoc officium quod coepiscopi sub Episcopo tenent, administrasse. Clementem uero Petro ipso tradente, legitimo iure successisse, & idcirco eum à quibusdam primum Papam uocatum, quia uelut hereditario iure ligandi soluendiq; à Petro accepisse dicitur Pontificatum. Pro hoc uero ab alijs dictum tertium esse à Petro, q; sub ipso Apostolo præcesserint eum Linus & Cletus in sacerdotali officio. Hucusq; de his, in sequentibus uero eadem causa pro successione ordine & temporum serie generat erroris cumulum, qui pro similitudine nominum personis inditorum inoleuisse creditur, ob incuriam & uicium scriptorum. Fabianus quippe Papa legitur sub Decio passus, post quē Cornelius, itemq; post eum in catalogo pontificum, & in quibusdam etiam Chronicis inueniuntur positi, Lucius, Stephanus, Sixtus, Dionysius. Cum igitur sub Decio Fabianus passus legatur, Sixtus quoq; sub quo Laurentius archidiaconatum tenebat per omnes ecclesias, & legendo & cantando sub eodem passus prædicatur: Decius uero non amplius q; xxx. mensibus, hoc est annis duobus & dimidio regnasse dicatur, à quibusdam etiā minus, id est anno uno & mensibus tribus, si inter Cornelium, Fabiani successorem, & hunc Sixtum, Lucius & Stephanus ponantur, ut sub Valeriano & Gallieno passi legantur fuisse, & Cornelius tribus annis, Lucius uero mensibus octo, Stephanus autem duobus annis Romanæ sedi præfuisse in Ecclesiastica historia dicantur. Vnde satis intelligi potest uicio scriptorum pro similitudine nominum ordinem esse confusum: & Cornelio successisse Sixtum. & huic Dionysium, illi autem Lucium, huic uero Stephanum, cui item Sixtum, dein iterum Dionysium, sicq; per ordinem reliquos. Hæc autem omnia non dico, quasi pro mea garrulitate, præiudicium cupiens inferre aliorum me satisq; præcellentium sententiæ, sed quasi pro indagandæ ueritatis cupiditate, stultitiæ notandus elogio, sensum meæ denudans imprudentiæ. Caterum sapiens quisq; pro captu suo deliberet, quid pro uero tenendum diiudicet, ego uero tot & tantas uarietates in historiographis cernens, & pro tenuitate ingenii mei mecum ruminando & admirando perpendens, historias, passionum libros, chronicorum exemplaria, quæ habere potui, diligenter pro meo captu percurri, multaq; inueniens, scriptorum negligentia uel imperitia deprauata, propter numerorum uarietates literis designatorum, in quibus facile à diligentibus delinquitur, quanto magis à non attendentibus, dum aut litera pro litera ponitur, uel aliqua forte subducitur, in quantum meæ licuit rusticitati, nulliusq; autoritatis exilitati, quædam correxi, temporaq; pontificum Romanorum, temporibus Imperatorum, quam diligenter poteram, annexi: & ob hoc anno Dominicæ incarnationis xliij. qui est primus beati Petri Apostoli, in Pontificatu Romano, & si non annos præsulum singulorum, quos reperire non potui, ordinem tamen cunctorum, sicut ad nos perlatus est, usq; in Mxcix. eiusdem incarnationis annum seriatim perduxi: ubi si sapientum iudicio, mea simplex placuerit diligentia, nulliusq; ueritatis inuidencia, gratias Deo: sin autem, melius ostendentie ueluti certi & ueri cupidus, desiderantissime cedo. Fado successit Alexander.

Anno Domini xlvij. Domitius orator clarus habetur, qui postea sub Nerone ex cibi redundantia in cœna moritur. Anno Domini xlvij. inter Therasiam & Theram in mari Aegeo noua insula emersit xxx. stadiorum spatio extenta. Cum manus quidem successit Tyberio Alexandro, in procuratione Iudæe. Anno Domini xlix. sub procuratore Iudæe Cumano, tanta seditio Hierosolymis, in diebus Azymorum exorta est, pro culpa militis unius, ut coartato in exitu portarum populo, triginta millia Iudæorum cede prostrata & compressa dicantur. Anno Domini L. Herodes rex, Calcidis frater Agrippæ maioris moritur, tres filios relinquens: Aristobolum de priori natum uxore: Berenicianum & Hyrcanum ex Berenice fratris sui Agrippæ. Cuius regnum Claudius Agrippæ iuueni dedit filio Agrippæ: quia regnū patris eius iam in prouinciam redegit: eo q; ipse tunc puer erat, quando pater obiit.

Hoc anno tanta fames Romæ fuisse dicitur, ut Imperator in medio foro correptus à populo,

à populo, conuictisq; & fragminibus panū turpissime infestatus, uix fatorem plebis euaserit. Eo tempore Paulus apud Athenas, aram ignoto deo superscriptā repperit. Anno domini li. Claudius Iudæos expulit urbe Roma. Anno domini liij. Fœnix apud Aegyptum uisus est: quem uolucrum ferunt anno Dcliiij. ex Arabia memorato loco aduolare. Anno domini liij. Simon Magus autor Simoniacæ hæresis exitit. Anno domini liij. Claudius Fœlicem Iudææ procuratorem fecit. Apollonius ex Italia ortus, Pythagoricus philosophus Romæ pollebat, ita ut ipsum quoq; Pythagoram fuisse, Philostratus & alij acrioris ingenij describant. Anno domini lv. Aegyptius quidam pseudo propheta, Iudæos complures seducens, à Fœlice opprimitur. Anno domini lvi. Claudius ab Agrippina uxore sua, ueneno, ut dicitur, interemptus est, anno uitæ suæ lxiij. Cuius funus, ut quondam Tarquinij Prisci, diu occultatū est, & dum arte muliebri, corrupti custodes, egrum simulāt, p̄uignus eius Nero Agrippinæ filius, imperij iura suscepit.

Simon magus.

Apollonius.

Ioseph. lib. 20. cap. 11.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, lvij. ab urbe nero condita Dccc. vij. **DOMITIVS NERO** filius Domitij Enobarbi, & Agrippinæ sororis Caligulæ, quintus ab Augusto sumpsit imperiū, & regnauit annis xiiij. non plenis, scilicet annis xij. mensibus vij. diebus xxvij. Cuius mater Agrippina filia fuit Germanici fratris Claudij: uir autem Domitius Enobarbus ex nobilissimis Romanorū. Quo mortuo, Claudius amauit eā, & propter amorem eius interemit uxorem suam Messalinam, ex qua habuit filium Britannicum, & filiam Octauiam. Habuit etiam ex prima uxore sua

In hunc dixit Licinus Crassus, non mirandū, quod enecā barbam haberet, cui esset os ferreū, & cor plumbeū. Suet.

nomine Petina, filiam Antoniam. Ducta uero Agrippina, filium eius Domitium in filium adoptauit, eumq; Neronē uocauit, & filiam suam Octauiam ei desponsauit. Agrippina uero metuens, ne Britannicus regnum à patre perciperet, de morte Claudij cogitauit. Quo mortuo, repente principem militiæ Burrum cum tribunis prepotentibus misit, qui Neronem de castris adductum, more principis adoraret. Qui hoc modo accepto imperio, Britannicum quidem ueneno latenter occidit, matrem uero propriam interfecit, hoc ei terribitionis impendens. Per quinquennium autem primum bonus apparuit, in tantum, ut quidam scripserint Traianum solere de eo dicere, cunctos principes longe distare à Neronis quinquennio. Reliquum uero quod à quinq; annis superuixit, ita Caligulæ auunculi sui uestigia secutus est, immo supergressus est, ut turpe sit dicere, ad quantam malignitatem peruenerit. Plurimam senatorum partem interfecit, equestrem ordinem pene destituit, bonis omnibus hostis fuit. Libidinibus porro tantis agiturus est, ut ne à matre quidē uel sorore, ullā ue con sanguinitatis reuerentiā referatur abstinuisset, uirum in uxorem duxerit. Ipse amictus nubentium uirginum specie, conuocato senatu ad paciscendum de ratione dotis, in ipsisq; nuptias celebrantibus pelle coopertus feræ, à uiro ut uxor ductus sit. Parricidia multa commisit, matre, fratre, sorore, uxore, cæterisq; consanguineis interfectis. Urbem Romam per sex dies & noctes incendit, ut quale esset incendium Troig, uideat: ipse stans in altissima turri, lætusq; prospectans flammam, tragico indutus habitu, Iliadem tragœdiam canebat. In re militari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Auxit molem facinorū eius, temeritas impietatis in deum. Primus enim persecucionem in Christianos mouit per omne regnum suum, ipsumq; nomen extirpare cupiens, principes Apostolorum Petrum & Paulum occidit. Ipse Vespasianum cū filio suo Tico, ad destruendam Hierusalem, misit. Inter hæc Galba Hispanie prætor, & Gaius Vitellius imperium corripuere. Nero autem omnibus execrabilis, hostis à senatu iudicatus est: decretum est, ut furca collo eius inserta, nudus per publicum du

Hinc Proverbium, Neronis quinquennium.

Libido Neronis.

Nero sit uxor.

Sueton. habet ἄλωσεν ἢ flamme decantauit in suo illo scenico habitu. Neronis impietas in Christi anos.

F ceterum

ceretur, & uirgis usq; ad mortem cæsus, de saxo præcipitaretur. Quod ille audiens, simulq; aduenum Galbæ comperiens, fugit à palatio, & cū eo Nephitus, noctisq; medio urbe egressus est. Secuti sunt autem eum Phaon & Epaphrodius, & Nephitus, & Spado Nespero, quem quondam exectū in mulierē formare tentauerat. Cumq; uenisset in suburbanum liberti sui, quod est inter Salariam & Numentanam uiam, ad quartū urbis miliarium, ictu gladij se percutere uoluit, sed trepidante manu, hoc perficere non potuit. Et cum nullum inueniret à quo feriretur, exclamauit dicens: Ita nec amicum, nec inimicum habere possum. Videns hoc Nespero, adiuuit manum trementem: & ita periit anno uitæ suæ xxxi. impetij xiiij. sicq; omnis Augusti familia in eo consumpta est. Huius temporibus Romæ pollebant Seneca tragicus, & philosophus, Musonius & Plurarchus philosophi, Iuuenalis & Persius satyrici, Lucanus quoq; filius fratris Senecæ, & Statius.

Neronis mors

ANNI NERONIS.

Primo autem Neronis anno, Festus successit Fœlici præfidi. Anno domini lvij. Paulus Apostolus apud Festum, præfente Agrippa rege, religionis suæ rationem exponens, ab eodem Festo uinctus, Romam mittitur, ubi & Petrus occurrens, Paulum conuenit: & quia Linus iam excessit, Clerum in locum eius subrogauit, qui & ipse annis xij. Ecclesiam rexit. Hucusq; librum actuum Apostolorum Lucas perduxit Euangelista. Anno domini lix. Probus Berithius eruditissimus grammaticus claruit. Anno domini lx. Statius Surculus poeta Tholosanus celebris fuit. Anno domini lxi. Terræmorus Romæ & ecclypsis solis facta est. Anno domini lxij. Festo succedit Albinus in præfidatu Iudææ. Anno domini lxij. Iacobus frater domini lapidatur à Judæis, & Simon frater eius in locum eius constituitur. Anno domini lxiiij. Marcus Estangelista passus est Alexandria. Anno domini lxy. Persius moritur anno ætatis xxix. Ante mensam Neronis sulmē cecidit. Anno domini lxvi. Annæus Lucanus Cordubensis poeta in pisoniana coniuratione deprehensus, brachium ad secandas uenas præbuit. Anno domini lxvij. Nero incendit Romam ad similitudinē Troiæ. Anno domini lxvij. Annæus Seneca Cordubensis, præceptor Neronis, & pater Lucani, iussus à Nerone genus mortis eligere, incisione uenarū, & haustu ueneni interiit. Cuius frater Iunius Gallio egregius declamator, propria se manu interfecit. Frater uero illorū Lucius Annæus Melas, bona filij sui Lucani à Nerone promeruit. Anno domini lxix. Vespasianus dux exercitus aduersum Iudæos, qui Gestij Flori successoris Albini auariciam non ferentes rebellabant, à Nerone missus, inter ceteras urbes Iorapatam munitam ciuitatem cepit, in qua & Iosephum, qui & Iosippus, ducem belli comprehendit. Qui cum interficiendus esset à Romanis, prædixit Vespasiano, quod ipse imperator futurus esset, sicq; uitam promeruit. Hic est scriptor antiquitatū. Anno domini lxx. Petrus Apostolus peracto prædicationis suæ tempore, iterum ueniens Romam, defuncto Cleto discipulo suo, Clementi cathedram Romanam commisit, dans ei suisq; successoribus potestatem ligandi & soluendi, sicut ipse accepit à domino: eodemq; anno ipse Petrus iubente Nerone crucifixus est, Paulus uero decollatus. Sedit autem Clemens annis xix. menses v. passusq; est sub Domitiano nono kal. Decemb. licet quidā contendant eum passum sub Traiano. Secundum Ecclesiasticam historiam primus post Petrum Linus hoc anno Romanam suscepit Ecclesiam, & per xij. texerat annos.

*Petrus Paulo
Romæ occur-
rit.*

*Marcus Euan-
gelista.*

Senecæ mors.

*Vide libros de
bello Iud.*

*Petri & Pau-
li passio.*

HISTORIA

Nero autem post interfecionem Apostolorum seipsum interfecit, ordine supra scripto, ut in Romana legitur historia, cum quidam scribant illum in sylua errantem, à lupis esse deuoratum. Hunc Persæ in tantum dilexerunt, ut legatos mitterent Romam, multum rogantes, ut concederetur illis licentia fabricandi ei sepulchrum. Cæterū aliæ prouinciæ omnes, & tota Roma, de interitu eius nimis exultauerunt, in tantum, ut omnes uestiti pileis manumissionum quod tunc erat signum liberationis, quasi ab impio domino liberati, uictoriam celebrarēt, Ignatius Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus, cum eum præcesserit Euodius.

*Persæ aman-
tes Neronis.*

*Vide Aul. Gel-
seru raso ca-
pite pileum ac-
cipiebant.*

Anni

ANNI GALBAE.

ANNO Dominicae incarnationis, lxxi. ab urbe uero condita Dec. c. xxi. GALBA antiquissime nobilitatis senator, de Sulpitorum genere progenitus, cum lxxij. gereret ætatis annum, ab Hispanis & Gallis electus, mox ab uniuerso exercitu libenter imperator acceptus, statim ut Neronis mortem audiuit, Romam uenit, sextusque ab Augusto, mensibus vij. regnauit. Huius priuata uita insignis fuit militaribus & civilibus rebus: sæpe fuit consul, sæpe proconsul, sæpe dux in grauissimis bellis. Militem suum ita seuerissime tractas, ut ingresso eo in castra, diceretur statim ab altero ad alterum: Disce militare, Galba uer-

Galba.

Priuata uita Galbae.

nit, nõ Gerulicus. Imperium uero adeptus, cum auaritiæ uitio seuitiaque omnes offenderet, Pisonem quendam nobilem adolescentem in filium regnumque adoptauit. Ipse autem mense vij. in medio Romane urbis foro decollatus est, insidijs cuiusdam Othonis, qui post eum arripuit regnum.

Vide Suetonium

HISTORIA.

OTHO occisis Galba & Pifone, inuasit imperium Romanorum, ortus ex oppido Ferentino, materno genere nobilior quam paterno, neutro tamen obscuro. In priuata uita mollis, maximeque in adolescentia turpis, & Neronis familiaris, in imperio uero documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius a germanicis exercitibus imperator factus esset, bello contra Vitellium suscepto, tribus leuissimis prælijs Otho uictor extitit: uno apud Alpes, alio circa Placentiam, tertio circa locum quem Ca-

Otho Syluius.

storis uocant: quarto cum apud Bebricam in Italia uictus esset leui prælio, ingentes tamen copias habens ad bellum, sponte semet occidit, xxxvij. ætatis anno transacto, xcv. imperij die, scilicet mense iij. Hic proprijs militibus tam amabilis fuit, ut plerique, uiso eius corpore mortuo, suis manibus interiret.

Otho se necat. Suet. Vno se traiecit ictu in fra leuam paxillam.

HISTORIA.

VITELLIUS Romam uictor ingressus, ut Romano potitus est imperio, familia honorata magis quam nobili ortus. Nam pater eius Lucius Vitellius non admodum clare natus est: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore imperauit, multa sequitia, ceterisque uitis notabilis, maxime in gluuie & uoracitate, quippe qui de die quarto uel quinto sæpe ferretur epulatus. Notissima certe cœna memoriamandata est, quam ei Vitellius frater eius exhibuit, in qua super ceteros sumptus duo milia lectissimorum piscium, & septem millia

Vitellius.

F ij auium

animum apposita sunt. Hanc exuberavit dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineræ ἀγίδα πολιοῦκος dictitabat. In hac Scarorum iocinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicoptorum, murenarū lactes, à Carpathio usq; fretosq; Hispaniæ per nauarchos & triremes petitarum commiscuit. Hæc Suetonius. Interim Vespasianus Hierosolymam obsidens, audita Neronis morte, à militibus imperator creatus est. Quod audiens Vitellius, Sabinum fratrem Vespasiani, cum multis alijs, in capitolio incenso interfecit. Unde à militibus Vespasiani sub muris urbis habito prælio superatus, cū in quandā cellulam palatio proximam se contrussisset, turpiter inde protractus, uinctis post tergū manibus, resupino capite, gladio ad mentum supposito, per forum ad spectaculum vulgi ducitur, multisq; finum & cœnum in faciem eius mittentibus, minutis ictibus excarnificatus, unco inde trahitur, & in Tyberim projicitur, anno ætatis lvij, imperij autē mensē viij. Tres post Neronem capuerunt imperium. Galba in Hispania quo missus erat cum exercitu: Otho Romæ: Vitellius in Germania: regnaveruntq; anno uno, & mensibus sex. Antiochia secundus ordinatur Episcopus Ignatius.

Ignatius Alexandrinus Episcopus.

HISTORIA.

Vespasianus.

Anno Dominicæ incarnationis, lxxij. ab urbe condita Dcccxxij. VESPASIANVS à Nerone cum exercitu missus, comperta morte Neronis, ab exercitu imperator efficitur: dimissosq; Tito filio suo in Iudæa, ad obsidendam Hierosolymam, ipse per Alexandria profectus est Romam, ubi accepto imperio, septimus ab Augusto regnavit annis ix. Obscure quidē natus, sed uir militari uirtute præcipuus, & optimis comparandus, utpote qui à Claudio missus in Germaniam, deinde in Britanniam, tricies & bis cum hoste conflixit, multumq; Romano imperio adiecit. Hic in

Notes Vespasiani.

Inimicis beneficere.

Videlib. 7. bel. Iud. apud Iosephum.

imperio moderate se gessit. Inter cætera nanq; bona hanc gratiam habuit, ut inimicitias in corde non retineret, in tantum, ut filiam prædicti Vitellij inimici sui multis dotatam diuitijs, nobilissimo traderet marito. Hic cum ab amicis moneretur, ut caueret se à Tametio Pomposiano, de quo sermo uulgabatur, quod regnaturus esset, consullem illum fecit, alludens tali cauillo: Quando regnum acceperit, talis beneficij memor erit. Talibus sæpe uerbis iocularibus amicorum iras placauit. Cumq; Romam incendijs ruinisq; uecibus destitutam repararet, ac multa regno Romano adijciens, cum Tito filio de superatis Iudæis triumpharet, cunctisq; amabilis existeret, profluvio uentris fessus, in uilla propria circa Sabinos interiit, anno ætatis lxxix. Cuius anno primo Titus filius eius Iudæos inenarrabili fame cruciavit obsessos, premens eos diuersis bellicis instrumentis.

ANNI VESPASIANI.

Corn. Tacitus hist. Aug. li. 21

Occisi & capti in bello Iudæico.

Anno Dominicæ incarnationis lxxij. Hierusalem à Tito capitur, non sine multo suorum sanguine. Subuersaq; ciuitate, sexingenta millia Iudæorum interfecit, ut Cornelius & Suetonius referunt. Iosephus uero, qui & Iosippus, unus ex Iudæis, qui ei tunc bello præfuit, scribit undecies centena millia fame perijisse, & gladio: & centum millia captiuorum publice uendata. Ut autem tanta multitudo Hierosolymis reperiretur, causam azymorum fuisse refert, ob quæ ex omni gente Iudæorum ad templum confluentes, urbe quasi carcere sunt inclusi. Oportuit enim, ut hisdem diebus Paschæ interficerentur, in quibus Saluatorem interfecerunt. Colligitur autem omne tempus in secundum annum Vespasiani, & subuersionem Hierosolymorum.

morum nouissimam à xv. anno Tyberij caesaris, & ab exordio Euangelicæ prædicationis anni xliij. à captiuitate autem quam ab Antiocho passi sunt Iudæi, anni cc. à secundo anno Darij quo reædificabatur templum, Dxc. à prima uero ædificatione sub Salomone, anni mille ciiij. Anno domini lxxiiij. Vespasianus capitolium cœpit reædificare. Anno domini lxxv. seditio in Alexandria orta est. Anno domini lxxvi. Colossus erectus est, habens altitudinē pedum cvij. Anno domini lxxvij. Iosephus historiographus claruit. Anno domini lxxviiij. tres ciuitates Cypri terræ motu corruerunt. Anno domini lxxix. pestilentia Romæ tanta facta est, ut intra non multos dies decem ferme millia hominum morerentur. Anno domini lxxx. Vespasianus pro fluio uentris mortuus est.

Pestis Romæ.

HISTORIA

Anno Dominicæ incarnationis lxxxij. ab urbe condita Dcccxxxi. TITVS Vespasiani & Domicillæ filius, viij. ab Augusto imperiū suscepit, & ij. annis, duobusq; mensibus regnauit. Hic etiā VESPASIANVS ex nomine patris dictus est, uir in utraq; lingua, scilicet, Græca & Latina disertissimus, bellicosissimus, moderatissimus, omniumq; genere uirtutum mirabilis, adeo, ut amor & delitiæ generis humani diceretur. Tantæ uero largitatis erat, ut nulli à se petenti negaret. Cumq; reprehenderetur ab amicis cur hoc faceret: respondit, nullum debere ab imperatore tristem exire. Quadā itaq; die dum recordaretur in cœna, quod ea die

Titus Vespasianus.

Suetonius, Non oportere ait, à sermone principis tristem discedere

nulli quicquam præstitisset, dixit affidentibus: Amici, hodie diem perdidisti. Anno autem gratis suæ xliij. obiit in eadem uilla qua & pater eius. Tantus uero planctus fuit in urbe Roma pro morte eius, quasi orphani relinquerentur à patre.

ANNI TITI.

Primo igitur imperij sui anno, amphitheatrum Romæ edificauit, in cuius dedicatione quinq; millia ferarum occidit. Anno dominicæ incarnationis lxxxij. Re peninum incendium Romæ per triduum fuit. Secundum Ecclesiasticam historiam defuncto Lino, Anacletus ordinatur Papa, seditq; annos xij. sed alij hoc negant.

ANNI DOMITIANI.

Anno Dñicæ incarnationis, lxxxiiij. ab urbe condita Dcccxxiiij. DOMITIANVS Vespasiani & Domicillæ filius, frater Titi iunior, nonus ab Augusto regnare cœpit, & annis xv. ac mensibus sex regnauit. Iste primum finxit se misericordem & modestum esse: mox Tyberio aut Caligulæ uel Neroni similior q; patri aut fratri, ad omnia uitiorū genera profectus est, in tantū, ut pro sceleribus omnibus secundo Christianos persequeretur, primus post Neronem: in qua persecutione Iohannē Apostolum & Euangelistam ob prædicationē uerbi diuini in Pathmos insulā relegauit, & Flauiam Domicillam filiā sororis Flauij Clemen-

Domitianus.

Domitianus persequutor Christianorū.

tis, in Pontianam insulam cum multis alijs exiliauit: multosq; nobiles ex Romanis necauit. Hic dominum ac Deum se appellari scribisq; iussit, nullamq; nisi auream uel

Domitianus Deum appellari se uult.

Muscas capta
re, et filo præ
acuto cōfigere
Sucto.

Vespillo uilis
eadauerum fu
nerator, qui
uesperino tē
pore efferre
solet, ob ino
piam.

Hic cessat Sue
tonus.

Quintilianus.

Dionysius Ari
opagita Act. 5.

argenteam statnam sibi in palatio statui permisit. In tantam uero mentis segnitiam deuenit, ut remotis omnibus, solus in palatio muscarum persequeretur agmina. Quem cum quidam percunctaretur, an aliquis esset in palatio, respondit: Ne musca quidem. Cumq; odiosus esset omnibus, coniuratione suorum interfectus est in palatio, ascita in consilium uxore sua Domitia, ob amorem Paridis Histrionis, anno uite suæ xxxv. Funus eius per uespillones cum ingenti dedecore exportatur, & ignobili ter est sepultum, senatusq; nomen eius abradendum decreuit, ne quis eum imperatorem nominaret. Hic in arte sagittandi tam doctus fuit, ut inter expansos digitos hominis à longe stantis, sagittam transmitteret.

Hic primo anno suo Eunuchos prohibuit. Anno domini lxxxiii. Titus decreto senatus inter deos reputatur. Anno domini lxxxv. Domitianus plurimos senatorū in exilium mittit. Anno domini lxxxvi. Anianus primus post Marcū Alexandriæ Episcopus, obiit, post xxvij. Episcopatus sui annum. Cui Albilius secundus succedit. Anno domini lxxxvij. Quintilianus ex Hispania Calagurritanus primus Romæ publicam scholā habuit, & Salarium è fisco accepit. Anno domini lxxxvij. Domitianus Mathematicos & Philosophos urbe pepulit. Anno domini lxxxix. Anacletus tertius à Petro Clemēti successit, sedensq; annis xij. menses x. passus est sub Traiano vi. Kal. Maij. Anno domini xc. Domitianus Forum & multa ædificia fecit. Anno domini xci. Hæresis Menandri & aliorū multorū oritur. Anno domini xcij. Domitianus de Dacis & Germanicis triumphauit. Anno domini xcij. Domitianus prohibuit uites in urbibus feri. Anno domini xcij. Domitianus persecutionem secundam in Christianos primus post Neronem mouit, iuxta Ecclesiasticam historiam, in urbe Roma. Anacletus xij. annis in episcopatu exaltis, sacerdotij sedem Clementi tradidit, quam ille nouem annis tenuit. Anno domini xc. Domitianus multos nobilium perdidit. Anno domini xcvi. Dionysius Ariopagita primus Atheniensium Episcopus à Paulo Apostolo constitutus, sed postea in Gallias prædicator directus, apud Parrhisium decollatus est, cum Rustico & Eleutherio, sub Sisinno præfecto, anno à passione domini lxiii. Anno domini xcvi. Flauia Domicilla in insulam Pontianam exiata est. Anno domini xcviij. Domitianus à suis interfectus est.

ANNI NERVAE.

Dion Casius
Nerua, omnes
qui impietatis
in deos rei fue
rant, absolui
uoluit, Christi
anos intelligēs

Anno Domini incarnationis xcix. urbis uero conditæ Dcccxlx. **NERVA** Cocceius oppido Narniensi genitus, mediæ nobilitatis, admodum senex, decimus ab Augusto suscepit imperium, regnauitq; anno uno, menses quatuor, dies octo. Hic in priuata uita moderatus & strenuus, in imperio ciuillimum se & æquissimum præbuit. Hic ex decreto senatus constituit irritum fieri, quicquid Domitianus fieri iussit: & edicto suo exules omnes reuocauit. Vnde & sanctus Iohannes Apostolus ab exilio Ephesum rediens, & Ecclesiam hæresibus turbatam inueniens, horratu fratrum Euangelium scripsit, quo fidem rectam confirmauit. Nerva

uero adoptato in regnum Traiano, morbo confectus obiit mense quinto anni secundi imperij sui, ætatis anno lxxij.

ANNI TRAIANI.

Traianus Co
tonie fit impe
rator.

Anno Domini incarnationis centesimo, urbis uero conditæ Dccl. **VLPIVS TRAIANVS** Crinitus, ex urbe Tuderina genitus, genere Hispanus, ex familia antiqua magis q; clara, cū tamen pater eius consul esset, apud Agrippinam nobilem Galliæ ciuitatem imperator factus est, regnauitq; undecimus ab Augusto annis xix. menses vi. diebus v. Hic Rempublicam

blicam ita administravit, ut omnibus principibus merito præponeretur. Nam cum duo sint quæ ab egregijs principibus expectantur, sanctitas domi, in armis fortitudo, uttobiq; potètia, tantus in eo maximarum rerum fuerat modus, ut quasi temperamento quodam uirtutes miscuisse uideretur, nisi q; cibo, uinoq; paululum deditus erat, laboris patiens fuit, iustitiæ iurisq; humani & diuini tam repertor noui, q; ueteru custos. Multa Romano Imperio adijciebat, multa beneficia per totum orbem quibusq; præstabat, fuit enim bellicosus, & in omnibus bonis studiosus: Hunc cum amici culparent, q; niuium communis esset erga omnes, respondit. Imperator talis esse debet erga subiectos, quæ

Dua dotes Principum, sanctitas domi, fortitudo in armis.

les se erga Imperatores esse optaret, ipse priuatus. Huius ergo imperium credebatur diuinitus datum, in remedium perditæ & prostrati senatus Romani, pro eo q; pleracq; magnifica illud denunciauerint, in quibus illud præcipuum q; cornix è fastigio capitolij attico sermone clamauit, *Ἰσαὶ πᾶντα καλῶς*. Hic postea deceptus errore, cū persecutionem tertiam moueret in Christianos, & Plinius secundus, qui inter ceteros indices, ut Tertullianus refert, persecutor datus erat, ei suggereret, eos homines nihil morte dignum gerere, nisi q; Dijs non immolarent, & Christum, ueluti Deum ante lucem surgentes, laudarent, à malis uero omnibus abstinerent, rescripsit ei Traianus, Christianos pro fide nullatenus inquirendos, sicq; persecutio sedata est. Igitur Traianus post ingentem gloriam bello, domiq; quesitam, è Perside rediens, apud Seleuciam Isauriæ profluuio uentris extinctus est, anno uitæ suæ lxiij. mense primo, die iij. Mense uero vi. anni uicesimi regni sui. Cuius exusti corporis cineres in urna aurea relati Romam, humati sunt in foro Traiani, sub eius columna, cuius altitudo cxl. pedes habet, & imago supposita est triumphantium more inuecta, senatu & exercitu præeunte, solusq; omnium intra urbem sepultus est. Huius memoriæ tantum delatū est, ut usq; ad nostram ætatem non aliter in senatu principibus acclamaretur, nisi *foelicio* or Augusto, melior Troiano.

Diuinitus datus Traianus, in remedium perditæ & prostrati senatus. Plinius secundus. Tertullianus de Antelucanis ceteribus in Apolog. cap. Quidam uene no interisse putant.

Huius anno primo Iohannes Apostolus & Euangelista apud Ephesum obdormiuit, anno à passione Domini lxxviij. uitæ suæ xcix. Alexandria tertius ordinatur Episcopus Cerdo, qui sediribi annis undecim. Anno Domini Cj. Nerua, iussu senatus, inter Deos refertur. Anno Domini cij. Anno Domini ciiij. Euaristus papa quatuor ordinatur, sedensq; annis octo, patitur sub Traiano vi. kal. Nouemb. Anno Domini ciiij. Traianus multos Romano subiecit Imperio. Anno Domini cv. Anno Domini cvi. Traianus de Dacis & Sythis triumphauit. Anno Domini cvij. Terremotu quatuor urbes Asiæ subuersæ sunt. Anno Domini cvij. Anno Domini cix. Traianus persecutionem quartam mouit in Christianos, in qua Simon, Cleopæ filius, qui in Hierosolymis Episcopatum tenuit post Iacobum, crucifigitur, cum esset centū uiginti annorum, pro quo Iustus ordinatur. Ignatius quoq; secundus, Antiochiæ Episcopus, Romam adductus, bestijs traditur, pro quo tertius Heron constituitur. Anno Domini cx. Plinius secundus clarus habetur, & pro Christianis agit. Anno Domini cxi. Alexander quintus Romanæ Ecclesiæ papa ordinatur, sedensq; annis decem, cum Euentio & Theodolo patitur v. Non. Mai. sub Hadriano duce Aureliano. Quartus Alexandria, ordinatur Episcopus nomine Primus, seditq; annis xij. Anno Domini cxij. Anno Domini cxiiij. Tres ciuitates Galatiæ terremotu corruerunt. Anno Domini cxiiij. Hierosolymæ quartus ordinatur Episcopus Zacheus, post quem Tobias quintus, Beniamin sextus, Iohannes septimus, Mathias octauus, Philippus nonus, Seneca decimus, Iustus undecimus, Leui duodecimus, Effrem tredecimus, Ioses uel Ioseph decimus quartus, Iudas decimus quintus. Hi quindecim ab Apostolis usq; ad euerisionem & restorationem Hierusalem, quæ sub Hadriano facta est, ex circumcissione præfuerunt Hierosolymis à passione Domini per annos ferè centum & sex. Anno Domini

Dion Cassius. Acclamatiōis. Ioh. Euangelista moritur. Edessa capta & incensa, Parthi à Traiano domiti, Arabiam & Agarenos domat. Dion C. Ignatius be stijs traditur, uide Sophronium, & lachrymas extuet historia. Quindecim Episcopi Hierosolymorum, usq; ad tempora Adriani Casaris, Hebrei fuerunt. Euseb. libr. 4. cap. 5.

cxv. Traianus Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam fecit, prouincias. Anno Domini cxvi. Anno Domini cxvij. Salaminam Cypri urbem subuerterunt Iudæi. Anno Domini cxvij. Traianus profluuiio uentris moritur. His temporibus apud Asiam su-
Polycarpus. pererat adhuc, & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus Smirneorum Ec-
 clesie Episcopus, & Papias similiter apud Hierapolim sacerdotium gerens.

H. A D R I A N V S.

Adrianus gre-
 ce & latine ca-
 ruditus.

Anno Dominicæ incarnationis, centesi-
 mo xix. urbis conditæ Dcccclxx. Helius
 Adrianus genere Italicus, filius Hadria-
 ani, qui fuit consobrinus Traiani, de Hadria ci-
 uitate, agri Piceni, unde & mare Adriaticum
 dicitur, duodecimus ab Augusto Imperator ef-
 ficitur: regnauitq; annis xxi. Hic licet esset filius
 cōsobrini Traiani, noluit tamen eum adopta-
 re: sed sine uoluntate eius factus est Imperator,
 operam tamen dante Plotina uxore Traiani.
 Vnde & gloriæ Traiani inuidens, tres prouin-
 cias reliquit, quas Traianus adiecit, Armeniã,
 Assyriã, & Mesopotamiam. Hic eruditissimus
 & facundissimus fuit græcolatino sermone,
 acutus nimis ad interrogandū & responden-

dum, ordinata respondens ordinatis, iocosa iocosis, maledica maledicis, cantilenã
 cantilenis, ficta fictis, ita ut præmeditatum crederes eum contra omnia. In omnibus
 enim omnia studia Atheniensium secutus est, in loquendo, in canendo, in psallendo,
 in medicinæ arte discenda, in musica, in geometria. Item pictorum & sigulorum sci-
 entiam habuit, & omnia hæc perfecte didicit: aliaq; multa, ita ut rara esset res illi non
 experta, & super q; credi possit, hæc in memoria retinebat: loca, res, causas, milites,
 & eos quos nunq; uidebat, proprijs nominibus appellabat. Fuit homo uarius, & mul-
 tiplex ac multiformis: dissimulatur in bono & in malo. Et ut bonum se ostēderet, ui-
 tia quæ habebat, callide abscondebat. Hic per quadratum, Apostolorum discipulū,
 & per Aristidem Atheniensem, uirum fide, sapientiãq; plenum, & per Serenum Gra-
 nium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, mitior Christia-
 nis efficitur. Multos labores sustinuit, orbem circūeundo, & multa reparando. Alex-
 andriam & Hierosolymam dudum subuersas restaurauit. Iudæos denuo rebelles ul-
 tima cede perdomuit, ablata eis licentia, Hierosolymam introeundi, quã ipse in me-
 liorem statum, in eo loco, ubi Dominus extra portam crucifixus est, restaurauit: & He-
 liam de suo nomine uocauit. Obijt in Campania apud Baias, morbo subcuraneo,
 anno ætatis suæ lxxij. imperij xxi. mense x.

Quadratus
 Adriano prin-
 cipi, Eleusina
 sacra in uenti-
 librum pro no-
 stra religione
 tradidit, & tā-
 te admiratio-
 nis fuit, ut à per-
 sequutiōe gra-
 uissima illius
 sedaret ingeni-
 um R. Volate.
Apologia
 Quadrati pro
 Christianis.
 Quinquagin-
 ta arces dirus-
 ta, uici. 985. di-
 cepti & igne
 consumpti. Vi-
 de Dionē Cas-
 telesphorus
 papa.

A N N I H. A D R I A N I.

Primo anno suo Alexandriam publicis restaurauit impensis. Anno Domini cxx.
 Senatus inter Deos refert Traianum. Anno Domini cxxi. Alexander papa passus
 est, cui succedens Sixtus papa vi. sedit annis ix. pariturq; sub Hadriano viij. Idus Apri-
 lis. Anno Domini cxxij. Iustus Alexandria quintus ordinatur. Anno Domini cxxij.
 Anno Domini cxxij. Anno Domini cxxv. Anno Domini cxxvi. Saturnides & alij
 duo heresim condiderunt. Anno Domini cxxvij. Anno Domini cxxvij. Quadratus
 Apostolorum discipulus, & Aristides Atheniensis noster philosophus, libros de fide
 composuerunt. Anno Domini cxxix. Anno Domini cxxx. Telesphorus papa vij. or-
 dinatur, sedensq; annis x. paritur sub Hadriano Nonas Ianuar. Hic constituit missas
 in sancta Dominicæ Natiuitatis nocte celebrari, & tempore sacrificij gloria in excelsis
 cantari. Antiochię iij. Episcopus Cornelius ordinatur. Anno Domini cxxxi. Nico-
 polis & Cæsarea terræmotu corruerunt. Anno Domini cxxxiij. Eumenes Alexandria
 vi. ordi-

vi. ordinatur, sedit annis xiiij. Anno Domini cxxxiiij. Anno Domini cxxxiiij. Anno Domini cxxxv. Anno Domini cxxxvi. Anno Domini cxxxvij. Hierosolyma ab He-lio Hadriano restaurata, & ab eius nomine Helia uocata est. Anno Domini cxxxviiij. Marcus Hierosolymę ordinatur Episcopus primus ex gętibus, cum antea fuerint xv. ex circumcissione.

Anno Domini cxxxix. Hadrianus morbo subcutaneo moritur. Hoc regnate, Aquis Ponticus sacras scripturas de Hebręo transfulit in Gręcum.

Hadrianus
Phibisti con-
sumptus. Dis-
on Cas.

ANNO AB INITIO MVNDI
III. Mille C.

ANno dominicę incarnationis cxi. urbis cōditę Dcccxcj. Antoninus Fulvius Boi- mus, qui propter clementiam postea co- gnominatus est Pius, genere claro, sed non ad- modum uetere, tertius decimus ab Augusto for- titus est Imperium, regnavitq; annis xxij. men- sibus iij. Iste ab Hadriano adoptatus est in filiū, cuius & gener fuit, uir insignis, & qui merito Numę Pompilio conferatur, sicut & Traianus Romulo æquatur. Vixit ingenti honestate pri- uatus, maior in Imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re militari glorię moderator, de- fendere magis prouincias q̄ ampliare studens, uiros æquos ad ministrandam rempublicam quærens. Et cum orbem terrę nullo bello per-

Antoninus de-
cimns tertius
ab Augusto.

annos xxij. autoritate sola rexerit, adeo tremebant eum, & amabāt cuncti reges & na- tiones ac populi, ut parentem siue patronum magis q̄ dominum uel Imperatorem eum reputarent, omnesq; in morem cęlestium propitium optantes, de controuer- sjs inter se iudicem poscerent. Obijt autem anno uitę suę lxxvij.

Antoninus pa-
rens, non do-
minus.

ANNI ANTONINI.

Primo huius anno Iginus Papa octauus ordinatus, sedit annis iij. decessitq; iij. Idus Ianuar. Hic clerum constituit, & gradus distribuit. Anno Domini cxli. Val- entinus & Cerdo Ecclesiam impugnant heresi. Anno Domini cxlij. Iidem here- siarchę Romam uenerunt. Anno Domini cxliij. Iustinus Philosophus librum pro Christiana religione compositum Antonino obrulit, eumq; beniuolum erga Chris- tianos fecit. Anno Domini cxliiij. Pius Papa nonus, sedit annis xv. migravit v. Idus Iulij. Anno Domini cxlv. Antiochię quintus cōstituitur Episcopus Heros. Anno Do- mini cxlvi. Alexandria septimus ordinatur Marcus, per annos x. Anno Dñi cxlvij. Anno Domini cxlvij. Anno Domini cxlix. Anno Domini cl. Apollonius Stoicus Calchidicus claruit. Anno Domini cli. Anno Domini clij. Anno Dñi clij. Crescens quidam Cynicus Philosophus, in Iustinum nostri dogmatis philosophum persecu- tionem mouit, qua illum gulosum & philosophię prauaticatorem esse coarguit, in qua persecutione Iustinus gloriose pro Christo sanguinē fudit. Anno Domini cliiij. Antoninus commotus heresi Crescentis, uniuersis Asię plebibus scripsit epistolam pro Christianis. Anno Domini clv. Alexandria Celadion ordinatur viij. qui sedit an- nis xiiij. Anno Domini clvi. Anno Domini clvij. Anno Domini clvij. Anno Domi- ni clx. Anicetus papa decimus ordinatur, qui sedit annis decem. Sub quo Polycar- pus Romam ueniens, multos correxit, quos Valentini & Cerdonis error subuertit. Hic ergo Anicetus constituit, ut clerus comam non nutriat, passusq; est sub Marco & Seuero xvi. kalen. Maij. Anno Domini clx. Hierosolymę post Marcum ordinatur Cassianus, xvij. deinde Publius xvij. Maximus xix. Iulianus xx. Gaianus xxi. Sym- machus xxij. Gaius xxiiij. Iulianus xxiiij. Capito xxv. Anno Domini clxi. Antonia- nus obiit apud Lorium uillam suam.

Iustini Apolo-
gia pro Chris-
tians,

Antonini apo-
logia pro
Christianis,

Clerus comam
non nutriat.

Marcus Aure-
lius Anto. Ver-
rus, aliàs Phi-
losophus di-
ctus.

Marcomannis
Quadis. Sep-
tentrione enim
seuiente, inde
Persis Oriens
tem uastantib-
uide B. Egnat.

tibus paruit, cum usq; ad illos semper singulos habuisset Augustos. Hi bellum contra Parthos gesserunt, ad quod tamen Lucius Annus Seuerus perrexit, multaq; & ingenia per se, ducesq; suos peregit, rediensq; cum uictoria in Venetia obiit, anno Imperij xi. ietus casu morbi, quem Græci ἀπόπληξιμ uocant. Sicq; Marcus Antoninus iterum solus Imperium obtinuit.

ANNI ANTONINI VERI.

Primo huius anno Vologesus rex Parthorum, post uictoriam Traiani, tunc primū rebellans, uicinas sibi Romanas prouincias depopulatus est, cōtra quem Lucius Annus profectus est. Anno Domini clxiiij. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti ignis in cælo ab Oriente, in Occidentem uisus est ferri. Anno Domini clxiiij. Fronto orator insignis habetur, qui Marcum Antoninum Verum latinis literis erudiuit. Anno Domini clxv. Seleucia urbs Syriæ, cum ccc. millibus hominū à Romanis capta est. Anno Domini clxvi. Anno Domini clxvij. Otta persecutione quarta à Nerone, sub his regibus, Polycarpus, & Pionius, & alij multi passi sunt. Anno Domini clxvij. Anno Domini clxix. Sother papa xi. ordinatur, sedensq; annis ix. decessit xi. kal. Mai. Agrippinus Alexandria nonus ordinatur Episcopus. Anno Domini clxx. Theophilus uir sapiens ordinatur Antiochiæ Episcopus vi. Anno Domini clxxi. Dionysius Corinthiorum Episcopus clarus habetur, Sed & Pynetus Cretenensis Episcopus, Melito Sardenis, Philippus & Apollinaris, Musanus & Modestus, & præcipue Hiereneus Lugdunensis Episcopus.

Egesippus.

Egesippus quoq; his temporibus claruit, qui sub Aniceto papa Romam ueniens, usq; ad Eleutherium papam permansit, multaq; ingenij sui monumenta reliquit. Anno Domini clxxij. Lucius Annus Antoninus Seuerus obiit, & Aurelius Marcus Antoninus Verus regnum solus obtinuit, sed Lucium Commodum filium suum regni consortem fecit. Anno Domini clxxiiij. Melito Sardenis Episcopus, Apologeticum Antonino Imperatori pro Christianis dedit. Anno Domini clxxiiij. Anno Dñi clxxv. Anno Domini clxxvi. Anno Domini clxxvij. Antiochiæ vij. ordinatur Maximus. Anno Domini clxxvij. Eleutherius papa xij. ordinatur, sedensq; annis xij. decessit viij. kalen. Iunij. Ad hunc Lucius rex Britannia literas misit, rogans ut baptizaretur, quod & impetrauit. Anno Domini clxxix. Anno Domini clxxx. Antoninus in Pannonia moritur.

Melitonis apo-
logeticon, pro
Christianis.

H I S T O R I A.

Lucius Au-
relius.

Anno Dominicæ incarnationis clxxxij. urbis uero conditæ Decccxxxij. Lucius Aurelius Commodus Antoninus, filius Antonini Veri xv. ab Augusto imperium accepit, & annis xij. ac menses viij. regnauit, nihil paternum habens, nisi q; contra Ger-

tra Germanos & ipse foeliciter pugnavit. Hic Septembre mensem ad nomen suum transferre conatus est, ut Commodus diceretur. In luxurijs & omni sorde uixit. Senatores multos interfecit, maxime quos uidit nobilitate & sapientia praecellere, inter quos & Saluim Iulianum legislatorem occidit. Huic Marria Libertini generis uxor fuit, forma & metetricijs attribus pollens. Quae cum animum eius penitus deuinxisset, egresso e balneo, ueneni poculum obtulit, ammissoque ei fortissimo palestrita in domo Vestiliani, eum strangulari fecit: anno aetatis suae xxxij. Qui in tanta execratione fuit omnibus, ut hostis humani generis etiam mortuus iudicaretur.

Martia uenenum propinat Commodo.

ANNI COMMODI.

Hic primo Imperij sui anno de Germanis foeliciter triumphauit. Iulianus Alexandriae x. ordinatus, sedit annis decem. Anno Domini clxxxij. Anno Dni clxxxij. Anno Domini clxxxiiij. Hierosolymis ordinatur Maximus Episcopus xxvi. post quem Antoninus xxvij. Valens xxviij. Dulichianus xxix. Narcissus xxx. Helius xxxi. Germanio xxxij. Gordius xxxij. item Narcissus xxxiiij. horum Episcopatus anni & tempora non sunt cognita. Anno Domini clxxxv. Anno Domini clxxxvi. Anno Domini clxxxvij. Anno Domini clxxxviij. Origenes Alexandriae nascitur. Anno Domini clxxxix. Anno Domini cxc. Anno Domini cxci. Victor papa xij. ordinatur, sedensq; annis x. patitur sub Severo Septimo xij. kalen. Mart. Demetrius ordinatur Alexandriae xi. seditq; annis xliij. Anno Domini cxciij. Serapion Antiochia ordinatur Episcopus viij. Anno Domini cxciij. Aurelius Commodus, omnibus incommodus strangulatur. Anno Domini incarnationis cxciij. urbis conditae, nonagesimo xlv. Helius Pertinax, sextus decimus ab Augusto, suscepit Imperium, regnavitq; menses sex. Hic ex libertino patre in Liguria natus, cum praefecturam urbis ageret iam septuagenarius, ex senatus consulto suscepit Imperium, coactus & repugnans: unde & Pertinax dictus est, per multos labores ad summos prouectus honores. Qui intantum certauit, ut fortunae pila uocaretur. Hic obsecrante senatu, ut uxorem suam uocaret Augustam, filiumq; suum Caesarem, sufficere inquit debet, qd ego ipse inuitus regnaui, cum non mererer. Hunc septimo mense, siue ut alij uolunt, octogesimo primo die occidit in palatio Didius Saluius Iulianus Iuris peritus, Mediolanensis, uir nobilis, nepos Saluij Iuliani illius, qui sub diuo Hadriano leges composuit, factiosus, preceps, regni audus. Occiso autem Helio Pertinace, idem Iulianus temp publicam inuasit, sed non ultra septem menses regnavit. Hoc enim tempore Niger Piscenius apud Antiochiam, & Seuerus Septimus in Sabaria Pannoniae, eleuantur Imperatores. Ab hoc Severo Iulianus bello civili uictus est apud Pontem Miluium, & fugiens in palatium, captus est: & extenta ceruice, more damnatorum, decollatus est.

Episcoporum Hierosolymorum nomina Germano.

Commodus omnibus incommodus.

Pertinax fortuna pila.

Iulianus temp publicam inuasit. Sabaria Colonia diui Claudij Pli. lib. 3. cap. 24.

HISTORIA.

Anno Domini incarnationis cxcv. ab urbe condita nongentesimo xlvi. SEVERUS Septimus adeptus est Imperium, septimus decimus ab Augusto, regnavitq; annis xvij. menses iij. Iste oriundus ex Africa, solus omnium memoria ex Africa Imperator fuit. Primum fisci aduocatus fuit: mox militaris tribunus, per multa deinde & uaria officia, usq; ad ministracionem totius publicae rei peruenit. Et quia Helium pertinacem uetus est in Iuliano, Pertinacem se dici uoluit. Bella multa foeliciter egit. Ex quibus maximum in Britannia, ubi ut receptas prouincias in securitate teneret, uallum firmissimum crebris turribus superpositis, per cxxxij. passuum a mari ad mare perduxit, ibiq; apud Eburacum moritur, anno uita suae lxy. Imperij xvij. Duos filios

Seuerus decimus septimus ab Augusto.

Bassianus
Geta

Sub Seuero
multi marty-
res.
Symachi tra-
latio Euseb. li.
5 cap. 14.

Theodotio.

idem conscripsit, in quibus conatur de Euangelio secundum Mattheum, autoritatem suam hereseos confirmare. Post hunc, anno penè tertio, Theodotio Ponticus item suam in eodem opere editionem fecit.

ANNI SEVERI.

Clemens.
Panthenus.

Questio de
Pascha te, de
qua multa in
Eusebio, & q.
pro hac questi-
one nulla in ec-
clesia Dei dis-
sensio oriri de-
beat. Et quo-
modo Eucha-
ristiam solen-
niter transmi-
serint. Eusebi-
lib. 5. cap. 25.

Primo anno suo Seuerus Iulianum interfecit, sequè Pertinacem appellari præcepit. Anno Domini cxcvi. Clemens Alexandrinæ Ecclesiæ presbyter, & Panthenus Stoicus, Philosophus in disputatione dogmatis nostri, discretissimi adhuc floruerunt. Anno Domini cxcvij. Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cæsariensis, Polycarpus quoq; & Bachilus Asiæ provinciæ, Episcopi insignes habentur. Anno Domini cxcviij. Quæstione orta in Asia, inter Episcopos, an secundum legem Moyli xiiij. die mensis primi Pascha celebrandum esset, Victor papa, datis late libellis constituit, die dominico Pascha celebrari, sicut & prædecessor eius Eleutherius, à xiiij. luna primi mensis, usq; in uicesimam primam. Cuius decretis fauens Theophilus Cæsariæ Palestine Episcopus, cum ceteris Episcopis, qui in eodem concilio erant, scripsit synodicam epistolam, ualde utilem aduersus eos, qui cum Iudeis Pascha celebrant. Anno Domini cxcix. Anno Domini cc. Seuerus Parthos & Arabas superat. Anno Domini cci. Anno Domini ccij. Anno Domini ccij. Zepherinus papa xiiij. ordinatur, sedensq; annis xvij. migravit vñ. kalen. Septemb. Anno Domini cciiij. Persecutio quinta facta est in Christianos, in qua inter multos alios Leonides pater Origenis, passus est pro Christo. Ipse uero Origenes octauum decimū agens ætatis annum, in multisq; proficiens, grammaticam etiam gentiles docebat, multosq; ad fidem conuertebat, inter quos Plurarchum, & fratrem eius Heraclam, quorum Plurarchus etiā martyrii palmam consecutus est: Heraclæ uero post Demetrium, Alexandriæ prælatus est. Anno Domini ccv. Alexander ob confessionem Christi habetur clarus. Anno Domini ccvi. Anno Domini ccvij. Perpetua & Fœlicitas bestiis reputantur Carthagine. Anno Domini ccviij. Anno Domini ccix. Seuerus bellū in Britannos transfert. Anno Domini ccx. Tertullianus omnium ore celebratur. Anno Domini ccxi. Origenes Alexandriæ studet. Anno Domini ccxij. Seuerus Eburaci moritur in Britannia.

HISTORIA.

Bassianus.
M. Anto. Ca-
racalla.
Antoniana
Caracalle
Aelius Spart.
& Eutropius
lib. 2.

Anno Dominicæ incarnationis ccxij. ab urbe condita nongentesimo lxxv. MARCVS ANTONINVS Bassianus Caracalla, filius Seueri, xvij. ab Augusto, successit patri in Imperium: regnauitq; annis sex, mensesq; duos. Hic Bassianus à nomine aui materni didicus, rogatu patris à senatu appellatus est Antoninus. Et quia plurimas uestes è Gallia deferens, talares caracallas ex his fecit, populūq; his uestibus indutum ad salutandum se ingredi præcepit, Caracalla nuncupatus est. Hic morum fetè paternorum paulo fuit asperior & minax, impatiens

impatiens fuit libidinis, in tantum, ut nouer-
cam suam Iuliam duxisset uxorem. Hic con-
specto Magni Alexandri corpore, Magnum
se atq; Alexandrum iussit appellari. Adulan-
rium fallacijs eò perductus, ut truci fronte &
ad leuum humerum conuersa ceruice quod
in ore Alexandri notauerat, incedens, fidem
uultus simillimi persuaderet sibi.

Is aduersum Parthos moliens expeditio-
nem, apud Edissam secedens ad officia natu-
ralia, à milite Mactino qui quasi ad custodi-
am sequebatur, interfectus est anno ætatis sue
quadragésimo quarto.

ANNI ANTONINI CARACALLAE.

Primo huius anno Asclepiades Episcopus x. Antiochiæ ordinatur. Anno
domini ccxiiij. Alexander Episcopus Cappadociæ cum locorum sanctorũ
desiderio Hierosolymam tenderet, uiuente adhuc Narcisso Episcopo eius-
dem urbis xxx. per senilis ætatis uiro, & ipse ibi ordinatus est Episcopus, domino ut
id fieret, per reuelationem præcipiente. Hic itaq; Narcissus miræ sanctitatis uir fuit,
qui inter plurima uirtutum insignia, in uigilijs paschæ, cum oleum luminaribus des-
esset, aquam infundi iussit, quam benedicens, oleum fecit. Postea à quibusdam ma-
le sibi conscjs, cum iudicium eius formidassent, noxio quodam crimine infamatus
est: quorum unus ita ut non igni consumeretur, uera se dicere testabatur: alius ne re-
gio morbo corrumperetur: tertius ne luminibus priuaretur. Et quamuis nullus qui
uiram eius nouerat, illis licet iurantibus crederet, ille tamen molestias non ferens, &
quieram uitam diligens, subterfugit, & in secretioribus locis per annos deliruit. Pri-
mus autem ille testis, ex parua scintilla nocte, domo sua succensa, cum omni familia
igni consumptus est: alius regio morbo à pede usq; ad uerticem corruptus est: tertius
priorum cernens exitum, tandem confessus est reatũ suum, & eo usq; perstitit in fle-
ribus. Narcissus uero cum nõ inueniretur, necessarium uisum est Episcopis, ut ordina-
rent pro eo alium, cui nomen Helius: cui post paruũ tempus successit Germanio,
& huic Gordius. Cum ecce subito quasi rediuius apparuit Narcissus, reuersusq; to-
garũ fratrum, loco suo est restitutus, cui iam centum & sedecim annorũ, Alexander
diuino monitu uiuo successit, & cũ eo Ecclesiam strenue rexit. Anno domini ccxy.
Anno domini ccxvi. Anno domini ccxvij. Anno dñi ccxvij. Anno domini ccxix.
Editio quam nominamus quintam, Hierosolymis est inuenta. Anno dominicæ in-
carnationis ccxx. ab urbe condita nongentesimo. lxxi. Opilius Macritus qui præfe-
ctus erat prætorij. xix. ab Augusto, imperator efficitur ab exercitu, cum Diadumeno
filio suo: regnansq; annum unum, & menses duos, ab eodem exercitu apud Archelai-
dem tumultuante occiditur cum filio suo. Antiochiæ ordinatur Philetus episcopus
undecimus.

Narcissus.

Hec Euseb. in
hist. Ecclesia-
stica li. 6. ca. 7.

Vindicta diui-
nam testes
periueros.

Germanio.

Opilius Macri-
nus imp. Vide
Iulij Capitol.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis ccxxi. urbis uero conditæ nongentesi-
mo lxxij. Marcus Aurelius ANTONINVS VARVS, qui putaba-
tur filius Antonini Caracallæ, ex consobrina sua occulte stuprata, xx. ab
Augusto imperator factus, regnauit annis iij. Huius matris auus Bassia-
nus, sacerdos fuit solis, quem Phœnices Heliogabalum nominant, unde
& iste Heliogabalus dictus est, sacerdos & ipse in templo Heliogabali. Is cum Ro-
mam ingenti militum & senatus expectatione uenisset, probris omnibus se conta-
minauit, impudicissime uiuens, nullum obscœnitatis genus omisit. Vnde & cupidi-
tatem stupri, quam naturæ defectu assequi nondum poterat, in se transferens, mulie-
bri nomine Bassianâ se pro Bassiano iussit appellari, uestalem uirginẽ quandã qua-
si in matrimonio iungensq; sibi, abscissisq; genitalibus, matri magnæ se cõsecrauit.

M. Aur. Ant-
Varus, aliàs
Geta dictus.
Vide Aclum
Spar.

G Hic Mar-

Hyppoliti
opera.

Hic Marcellum consobrini suum, qui postea Alexander dictus est, caesarem fecit. Post triennium uero & menses viij. ex quo regnare coepit, Romae tumultu militari cum matre sua interfectus est, anno gratias xvi. corpusq; eius per urbis uias, more canini cadaueris, tractum est à militibus, cauillo militari appellatibus eum, indomitae ravidæq; libidinis carulam. Hypopolitus Episcopus multorum conditor opusculorum, canonem temporum quæ scripsit, huc usq; perduxit, qui etiam sedecennalem pasche circulum reperiens, Eusebio qui decennouenalem composuit, occasionem dedit.

ANNO AVRELII.

Primo Aurelij anno, Calistus papa xv. ordinatus, sedit annis quinq; passusq; est sub Alexandro imperatore. ij. Idus Octobris. Anno domini ccxxij. Anno domini ccxxij. Nicopolis quæ prius Emmaus uocabatur, condita est, legationis industriam pro ea suscipiente. Africano temporum scriptore. Anno domini ccxxij. Aurelius militari tumultu occiditur.

HISTORIA.

Aurel. Alexander
Seuerus.

Mammea fit
Christiana sub
Origine.

Anno Dominicæ incarnationis, ccxxv. à cõditione urbis nongentesimo lxxvi. Aurelius SEVERVS ALEXANDER, ignobilis fortunæ, xxi. ab Augusto im-

perator factus est iuuenis admodum, ab exercitu Cæsar nominatus, à senatu Augustus: res gnauitq; annis xij. Hic Mammeam matrem suam pie & unice dilexit, pro quo omnibus placuit. Illa uero ei multum dominata, eo usq; illum coegit, ut illa ipsa permordica, si qua mens superessent quamuis semesa, alteri cõuiuio reseruentur. Quæ tamen postea Origenem præbyterum audire curauit: eumq; Antiochiam uocatum, honorifice tractauit, & eo audi-

ro, christiana facta est. Alexander itaq; suscepto bello aduersus Persas, Xersen regem gloriosissime uicit, militarem disciplinam seuerissime rexit, Romæ quoq; fauorabilis & amabilis fuit. Cuius tempore Taurinus in oriente sumpsit imperiũ. Iulianus Maximus in Gallia. Alexander uero apud Mogontiacum positus, cum uideret se à militibus deserui, optauit ut aliquis eum occideret. Cumq; ei unus cõgladio occurrisset, ille obuoluto capite ceruicem præbuit, statimq; periit, anno uitæ xxvi. imperij xij. Sub cuius imperio, in Nicopoli Aetiaca, id est, in Epiro, editio quæ sextam dicimus, inuenta est.

Alexander
Mogontie occiditur.

ANNO ALEXANDRI.

Hic primo regni sui anno, Xersen regem Persarum uicit. Anno dñi ccxxvi. Urbanus Papa xvi. efficitur, sedensq; annis viij. multos conuertit ad fidem, & ad martyrium exhortatus est, ipseq; passus est sub Alexandro viij. kal. Iunij. Anno domini ccxxvij. Anno domini ccxxvij. Vlpianus iuris consultus, affessor Alexandri claruit. Anno domini ccxxix. Anno domini ccxxx. Anno domini ccxxxi. Antiochiæ constituitur Zebennus episcopus xi. Anno domini ccxxxij. Anno domini ccxxxij. Anno domini ccxxxij. Pontianus papa xvij. ordinatus,

natus, sedit annis sex, passusq; est sub Maximino xij. kal. Decemb. Heracleas Alexandria ordinatur xij. Anno domini ccxxxv. Origenes de Alexandria in Palestine Cesarem transit. Anno domini ccxxxvi. Anno domini ccxxxvij. Alexander Mogontia occiditur.

ANNI MAXIMINI.

Anno Dominice incarnationis, ccxxxvij. urbis condite nongentesimo lxxxix. Julius MAXIMINVS genere Trax, ordine miles, xxij. ab Augusto imperator factus est, sola militum uoluntate, sine senatus autoritate, regnauitq; annis tribus. Hic persecutionem sextam a Nerone in Christianos exercuit. Huius tempore duo Gordiani, pater & filius imperium arripuerunt, sed unus post unum interierunt. Maximinus autem bello aduersus Germanos suscepto, & foeliciter acto, apud Aquileiam a Puppieno quodam interfectus est cum filio adhuc puero, cumque militari ioco clamantibus, ex pessimo ge-

Maximines Trax.

nere neccatulum habendum fore. Anno domini ccxxxix. Maximinus persecutionem sextam mouit in Christianos: in qua cum Pontianus papa occubisset, Antherus ei successit xvij. papa: sed post mensem unum, diesq; tredecim, & ipse passus est, iij. Non. Januarij. Anni ab initio mundi iij. mil. cc. Anno domini ccxl. Fabianus papa xix. ordinatur, sedens annis xij. & mensibus xi. passus est sub Decio, xij. kalen. Feb. Maximinus imperator Aquileie occiditur. Antiochia Babylas ordinatur xij.

Persecutio in Christianos, uide 9. lib. Eusebij in aliquot capitibus

HISTORIA.

Anno dominice incarnationis ccxli. ab urbe condita nongentesimo xcij. GORDIANVS nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ ex clarissimo patre, xxij. ab Augusto imperator creatus, regnauit annis vi. Hic cum Romam uenisset, Puppienus & Galbinus fratres, qui occiso Maximino, imperium inuaserunt, de rustico genere, in palatio interfecti sunt. Gordianus autem admodum puer, cum Tranquillina duxisset uxorem Romæ, ad orientem profectus, bellum Parthis intulit: quo foeliciter gesto, Persas ingentibus prelijs affixit: & cum rediret, a Philippo qui post eum regnauit, occisus est, anno uitæ xx.

Gordiani tres Vide Iulij Capitol.

ANNI GORDIANI.

Huius anno primo, Julius Africanus chronographus, inter Ecclesiasticos scriptores nobilis habetur. Qui in Chronicis quæ scripsit, refert se Alexandriam properasse, Aradæ opinione celeberrima pronocatū, quæ & in diuinis, & in humanis & philosophicis studijs, atq; in omni Græca doctrina instructissimum fama loquebatur. Anno domini ccxliij. Origenes in Cesarea Palestina, Theodororum cognomento Gregorium, & Anthenodorum fratrem eius, Ponti postea episcopos insignes, diuina imbut sapientia. Anno domini ccxliij. Porphyrius Plotini Platonicus philosophi auditor, Romæ clarus habetur. Anno domini ccxliij. Theopompus Chronicus, & Nicanor sophista, Athenis claruerunt. Anno domini ccxlv. Gordianus bellum Parthis intulit. Anno dñi ccxvi. Gordianus a Philippo interficit.

Iulius Africanus Chronographus. Eusebius li. 6. ca. 23

Aradas.

ANNI PHILIPPI.

Philippus pri-
mus Impera-
tor Christianus. Eusebius
lib. 6. cap. 25.

laribus perulantijs cachinnantem, licet adhuc puer, uultu auersato notauerit.

Philippus primo regni sui anno, Philippum filium suum consortem regni facit. Anno domini ccxlvij. Anno domini ccxlix. Alexandria Dionysius ordinatur episcopus xij. Annus ab urbe condita millesimus festiue celebratus est Romæ. Anno domini ccl. Anno domini ccli. Anno domini cclij. Philippus urbem nominis sui construxit in Thracia. Anno dñi cclij. Philippus senior Verone, iunior occiditur Romæ.

HISTORIA.

Decius.

Martyres sub
Decio.

Sixtus-
Laurentius.
Hippolytus.

anno Dñicæ incarnationis cclij. ab urbe condita millesimo quinto, DECIVS in Pannonia inferiori Bubaliæ natus, xxv. ab Augusto inuasit imperium, interfectis eius fraude Philip-
pis, hoc est, patre & filio, & xxx. mensibus, id est, duobus annis & dimidio. Quidam autem scribunt eum uno tantum anno regnasse: sed hoc multum discordat passionibus sanctorum, qui leguntur sub eo passi fuisse. Nam cum legatur Fabianus papa, xiiij. sui episcopatus anno martyrium sub illo accepisse, & huic Cornelium triennio in sede successisse, itemque sub eodem passum fuisse, Sixtum quoque & Laurentium, & Hippolytum, aliosque quos plures, stare non potest, ut tot sibi in Romana sede succedentes, uno anno trucidauerit, maxime cum Cornelius, ut Ecclesiastica docet historia, triennio sedem tenuerit. Vnde & de ipsorum quoque pontificum successione questio animam pulsat, quod Decio regnum uel uno, uel duob. et dimidio anno tenente, Cornelius episcopus
tum Ro-

Nno Dominicæ incarnationis cc. xlvij. urbis conditæ nongentesimo xcvij. Marcus Julius PHILIPPVS xxiiij. ab Augusto inuasit imperium, occiso Gordiano, & unâ cum filio suo Gaio Julio Saturnino Philippo, regnavit annis vij. Isti omnium imperatorum primi Romæ Christiani effecti sunt: & in ipsis Paschæ uigilijs cum iungi uellent sacrificijs, & communicare, à Fabiano pontifice Romano non permitti sunt, nisi prius confiterentur peccata sua, & inter poenitentes starent. Quod illi suscipientes libentissime, diuinum sibi metum, & Christianitatis plenissimam fidem rebus & operibus comprobabant inesse. His anno iam tertio imperantibus, millesimus annus conditæ urbis Romæ impletus est: quo solenniter ab omnibus celebrato, innumerabiles bestię in circo magno interfectę sunt. Ludij theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo peruigilante. Ambo deinde, scilicet, pater & filius ab exercitu interfecti sunt: pater Veronæ, capite medio supra ordines dentium percussio, filius uero Romæ, cum esset annorum xij. Hic adeo seueri fuit animi, ut iam à quinquentium ætate nullo cuiusquam commento ad ridendum solui potuerit: patremque ludis secus

rum Romanum tribus, iuxta Ecclesiasticam historiã, annis tenuerit, eiqꝫ Lucius per octo menses, Stephanus uero per biennium, dehinc Sixtus per xi. annos, exin Dionysius per nouem annos successerit, cum per omnem Ecclesiam Cornelius & Sixtus cuius diaconus erat Laurentius, sub Decio passi prædicentur: Lucius uero & Stephanus sub Valeriano & Galieno martyrizari legantur. Qua de re cõijci potest, successi onum uices uitio scriptorum pro similitudine nominum mutatas fuisse, autoritatẽ uero catholicæ Ecclesiæ ad nos usqꝫ perlatam, probabile est sequendam esse. Sed ut ad superiora redeamus, Decius filium suum Decium Cæsarem fecit, & persecutionẽ septimam post Neronem in Christianos mouit, occasionem sumens odium Philip porum quos interfecit, in qua persecutione multi sanctorum passi sunt. Huius tem poribus cum plurimi Gothi Istrum fluium transmeantes, Romanorũ ciuitates de uastarent, Decius cum fillo suo illos bello aggressus, xxx. millia ex eis occidit, de suis quoqꝫ multos amisit. Filius eius etiam interfectus est, ipseqꝫ inter confusas turbas gur gite cuiusdam paludis submersus est, ita ut nec cadauer eius inueniri potuerit, anno imperij sui iij. uitæ l. Hęc iuxta historiam. In passionum uero libro scriptum reperit ur, quod interfecto Sixto papa, & eius archidiacono Laurentio, alijsqꝫ, ac deinde Hyppolito, socijsqꝫ eius, xxvij. die post passionem sanctorum, Decius & Valerianus præfectus sedentes in carruca, cum tractarent adhuc de nece sanctorum, dæmonijs arrepti sunt, & in præsentia Decij Valerianus expitauerit: Decius uero rediens in pa latium, triduo uexatus sit, & in conspectu Triphonix uxoris suæ exhalauerit. Qua liter autem super his ueritas se habeat, in scriptorum ratione consistat.

Autoritas
Ecclesiæ.

Decius 30. mil
lia Gothorum
occidit.

Liber passio
num.

ANNI DECII.

Primo Decij anno facta in Christianos persecutiõne, Fabianus papa xix. passus est xij. kal. Feb. Cui Cornelius xx. succedens, sedit annum, & menses vij. & dies aliquot, licet in Ecclesiastica historia legatur (si tamen uitio scri ptorum liber deprauatus non est) tribus annis sedem tenuisse, quod ratio ni temporum Decij non uideatur conuenire. Alexander Hierosolymitanus episco pus Narcissi successor, cursum bonum consummauit, cui Azabanes successit. Antio chenus quoqꝫ præsul æqualiter Alexandro decerrans, & in uinculis moritur, post quẽ Fabianus xij. constituitur. Anno domini cclv. Cornelius papa xx. passus est xvij. kal. Octob. cui succedens Sixtus papa xxi. sedit menses x. Anno domini cclvi. Six tus papa passus est viij. Idus Aug. cum alijs. Passi sunt hoc anno Polochronius epi scopus cum multis, Abdon & Sennes, Olympiades & Maximus, Laurentius post Sixtum, Hyppolitus cum socijs suis, alijsqꝫ quamplures, Dionysius papa xxij. post Sixtum ordinatus, sedit annis ij. & mensibus v.

Martyres sub
Decio.

Epistola est
Dionysij Alex
andrini, ad Fla
uianum Antio
chenũ de mar
tyribus Alex.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cclvij. ab urbe cõdita millesimo vij. Virius GALLVS Hostilius xxvi. ab Augusto, imperator ab exercitu creatur, & cum Volu siano filio suo regnauit annis ij. mēsisibus iij. Huius imperij Dionysius Alexandrinus epi scopus meminit ita: At ne Gallus quidem ma lum Decij aut uidere potuit, aut cauere, sed in eundem lapidem offensionis impingēs, san ctos uiros persecutus est. His tēporibus Aemil ianus quidam in Moesia imperator elēuatus est, contra quem ambo, pater scilicet ac filius, pergentes, ab exercitu suo interfecti sunt: pa ter habens annos uitæ xlvij. Aemilianus au

tem Maurus genere, post menses quatuor occisus est.

ANNI GALLI.

Origenes moritur.

Quinq; millia librorum Origenis.

Primo anno regni Galli & Volusiani, Origenes presbyter, anno ætatis sue lxx. nondum impleto, moritur, & in Tyro sepelitur, qui in tantum sedulus fuit scribendi, ut Hieronymus quodam loco dicat, quinq; millia librorum eius se legisse. Antiochiæ constituitur Demetrianus episcopus xiiij. Anno domini cclviiij. Gallus & Volusianus occiditur. Dionysius papa xxij. migravit vi. kal. Ian. Hic presbyteris ecclesias distribuit, & parochias diuisit.

HISTORIA.

Licinius.

Galienus.

Et hic uides differentiam inter Augustum & Cæsarem, Est enim Cæsar sub Augusto.

Vide Eusebii lib. 7. cap. 16.

Anno Dominicæ incarnationis, cclix. urbis uero conditæ millesimo x. LICINIUS Valerianus cognomento Colobius, in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus, mox Augustus est appellatus, xxvij. ab Augusto. Romæ uero Galienus filius eius à senatu Cæsar appellatus est, regnaueruntq; simul annis sex: Galienus uero solus postea ix. qui faciunt annos xv. Valerianus itaq; nobilis quidem erat genere, stolidus tamè & iners multum, nec ad aliquem usum publici officij consilio seu gestis accommodatus. Galienus autem primum fœliciter regnauit, postea uero luxuriose uiuens, imperium serè ad nihilauit. Valerianus igitur filium suum Galienum fecit Augustum, & Cornelium Valerianum Galieni filium cæsarem constituit. Mox autè ut regnare cœpit Licinius Valerianus, persecutionem à Nerone ix. in Christianos exercuit. Postea in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege captus, luminibusq; priuatus, miserabilis seruitute ibi cõsenuit. Nam quàm diu uiuebat, semper accliuus humi, regem in equum ascensurum dorso attollebat. Vnde Galienus tam claro Dei iudicio territus, pacem nostris dedit: ob meritum tamen uel propriæ libidinis, uel paternæ theomachia, innumera, Barbaris assurgentibus, Romani regni detrimenta sustinuit. Ad ultimum profectus ad-

uersus Aureolum ducem suum, qui Mediolano regnare tentauit, comprehendit illum apud Pontem, qui ex nomine eius Aureolus appellatur, & Mediolanum obsedit. Sed cum ibi luxuriose uiueret, artificio eiusdem Aureoli à suis interfectus est, anno ætatis quinquagesimo. Hac autem persecutione, quæ sub patre suo facta est, aliqui passos esse confirmant, Cornelium, Lucium, Stephanum, & Sixtum, Romanos pontifices, cum tamen Cornelius & Sixtus, ut supra dictum est, in passionum libris sub Decio passi legantur.

ANNI VALERIANI ET GALIENI.

Primo regni sui anno, Licinius Valerianus persecutionem in Christianos mouit. Lucius papa xxiiij. ordinatur, sedensq; menses viij. patitur iij. Non. Mar. Cui succedens Stephanus xxiiij. sedit annis ij. patiturq; iij. Non. Aug. Anno domini cclx. Anno domini cclxi. Anno domini cclxij. Sixtus papa xxv. ordinatus, sedit annis xi. patiturq; viij. Idus Aug. Cyprianus Carthaginensis episcopus

Episcopus, doctor præcipuus, cuius doctissima extant opuscula, martyrio coronatur xvij. kalen. Octobris. Anno Domini cclxij. Theodorus cognomento Gregorius, cuius supra mentionem fecimus, Neocesariæ ponti Episcopus, magna uirutum gloria claruit, qui & stagnum quoddam precibus exiccavit, & montem, ut Ecclesiæ locus sufficeret, mouit. Anno Dñi cclxiiij. Antiochiæ ordinat Episcopus xv. Paulus Samosatenus. Anno Dñi cclxv. Valerianus à Sapore Persarum rege capitur. Anno Domini cclxvi. Gallienus casu patris perterritus, pacem Christianis dat. Anno Dñi cclxvij. Anno Domini cclxviij. Anno Domini cclxix. Anno Dñi cclxx. Hierosolymorū Episcopus Hymeneus ordinat. Alexandria constituitur Episcopus xiiij. Maximus. Anno Dñi cclxxi. Antiochiæ ordinat Episcopus Doninus xvi. Anno Dñi cclxxij. Anno Dñi cclxxiiij. Dionysius papa xxvi. ordinat, sedit annis ix. Gallienus Mediolani interficit.

Cypriani opus
secula.
Miraculum de
stagno exicca-
to Euseb. li. 7.
cap. 35.

ANNI CLAUDII.

Anno Dñicę incarnationis cclxxiiij. urbis cõditę, mill. xxv. CLAVDIUS quem multi dicunt à Gordiano creatum xxvij. ab Augusto à militibus electus, à senatu Augustus appellatus, regnavit annum unum, menses ix. uir parcus & modestus, & iusti tenax, ac reipublicę idoneus. Hic Gallieni morietis sententia Imperator designatus est, ad quem Ticini positum, uestimenta regalia ille direxit. Hic interfecto à suis Aureolo, recipiens legiones, Gothos per xv. annos Illyricum, Macedoniamq; uastantes, ingenti prælio uicit, deinde aduersus xxx. millia Alemannorū, haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam eorum multitudinē fudit, ut uix dimidia pars remaneret.

Claudius, uide
Epitomen sex-
ti Aurel. Vict.

Plinius lib. 2.
cap. 19.

Qui cum intra bienniū morbo interiret, tanto eum senatus decorauit honore, ut diuus appellaretur, & in curia clypeus aureus, in capitolio uero aurea statua ei poneretur. Cuius frater Quintilius uir unicę moderationis & ciuilitatis, solusq; fratri præferendus, à militibus electus, & consensu senatus Augustus appellatus, xvij. imperij die Aquileiæ occisus est. Anno Domini cclxxv. Paulus Samosatenus Antiochiæ Episcopus, à multis Episcopis hæreticus esse conuincitur, dogmatizans Christum communis naturę hominem tantum fuisse, aduersus quem Malchion disertissimus Antiochenę presbyter Ecclesię, utpote qui in eadem Ecclesia rhetoricam docuerat, accipientibus notarijs disputabat, qui dialogus usq; hodie extat. Deiecto autem Paulo xvi. Antiochiæ, subrogabatur Doninus Episcopus.

Quintilius.

Paulus Samos-
satenus.

Vide Euseb. su-
sc hæc referen-
tem li. 7. ca. 25.

ANNI AVRELIANI.

Anno Dominicę incarnationis cclxxvi. à condita urbe, mill. xxvij. AVRELIANVS patre mediocri, & ut dicunt Aurelij senatoris colono progenitus, xxix. ab Augusto, Imperator electus, regnavit annis v. mensibus vi. uir in bello potens, sed animi immodici, & ad crudelitatem propensioris, ira ut non solum nobiles plures damnaret, sed etiam sororis suę filium necaret. Discipline tamen militaris, & morum dissolutorum magna erat ex parte corrector, quiq; Gothos strenuissime uicit, haud dissimilis Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori. Nam Romanum Imperium triennio ab inuasoribus recepit, cum Alexander annis xij. per ingentes uictorias ad Indiam

Aurelianus

G iiij peruene

Primus q̄ dia-
dema capiti
imposuit.

Persecutor
Christianorū.

Non cum uo-
luerit tyrans-
nus, crucia-
mur, sed cum
probauerit
ipse corripit-
mur. Eusebius
lib. 7. cap. 25.

Tacitus.

Huius senten-
tia est, Nemo
iustus quam
gravis uir,
prudētius quā
doctus impe-
rator. B. Eg.
Florianus.

peruenit, Gaius Cæsar decennio Gallias superauerit, aduersus ciues quadriennio pugnauerit. Hic primus apud Romanos diadema capiti suo imposuit, & uestes autogemmisq̄ contextas, in usu habuit, quod antea Romanis moribus incognitum fuit, porcinae quoq̄ carnis usum populo constituit. Hic cum persecutionem nonam post Neronem in Christianos mouisset, fulmen ante illum magno circumstantium pauore ruit, ac non multo post inter Constantinopolim & Heracliam à militibus occisus est. Anno Domini cclxxvij. Antiochia Thynæus ordinatur Episcopus xvij. Anno Domini cclxxvij. Anno Domini cclxxix. Eusebius Laodicens Episcopus insignis habetur. Anno Domini cclxxx. Aurelianus occiditur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis cclxxxij. ab urbe cōdita, mille:xxxij. TACITVS ab Augusto xxx. suscepit Imperium, uir egregie moratus, & ad regendam rempublicā idoneus, sed nihil potuit ostendere, quia post vi. menses apud Pontū occisus est. Huic Florianus successit, sed nec hic aliquid dignum memoria egit, quia duobus tantum mensibus, & xx. diebus in imperio uixit. Nam dum magna pars exercitus eligeret Equitium Probum, militiæ peritum, Florianus quasi per ludum tenuit imperium diebus lx. deinde sibimet uenas incidens, sanguine interiit fuso.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis cclxxxij. PROBVS ab Augusto xxxi. Imperiū adeptus, regnauit annis vi. urbis conditæ, mille:xxxij. menses iij. Iste patre genitus rustico, hortorum cultore studiosissimo, nomine Dalmatio, gloria militari ad administrationem publicam accessit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum sceleritate restituit, uir acer, strenuus, & iustus, multa gerens bella, & qui Aurelianum gloria militari cœquaret, & morum ciuilitate superaret. Interfectus est autē apud Sirmium militari tumultu. His temporibus Anatolius natione Alexandrinus, Laodiciæ Syriæ Episcopus, Philosophorum discipulis eruditus, plurimo sermone celebratur,

cuius ingenij magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, & decem libris Arithmeticæ institutionis, aperitissime potest cognosci.

ANNI PROBI.

Anno. 282. cō-
stitutæ Missæ
Martyrum.

Manicheorū
heresis.

PRIMO PROBI anno Fœlix papa xxvij. ordinatus, sedit annis v. decessitq̄ iij. kalen. Ianuar. Hic constituit missas celebrari, super memorias martyrum. Anno Domini cclxxxij. Manes quidā exiit genere Perses, uita & moribus Barbarus tam acer ingenio, ut insanire, uel dæmone uideretur impleri, ex quo insana Manichæorum hæresis orta est. Anno Domini cclxxxij. Anno Domini cclxxxv. Cyrillus xvij. Antiochiæ ordinatur Episcopus. Anno Domini cclxxxvi. Anno Domini cclxxxvij. Eutichianus papa xvij. ordinatur, sedensq̄ mensibus x. decessit vi. Idus Decembr. Cui succedens Gaius xxix. sedit annis xv. pariturq̄ sub Diocleriano x. kalen. Maij. Alexandriæ ordinatur Theonas Episcopus xv. Archelaus Mesopotamiæ Episcopus, librum

librum disputationis suę quam habuit aduersus Manen Hęresiarcham Syro sermone composuit, qui translatus à Gręcis, habetur à multis.

Archelai dō
sputatio cons
tra Manen.

ANNI CARI.

Anno Dominicę incarnationis cclxxxvii. urbis conditę mill. xxxix. CARVS Narbonę in Gallia natus, xxxij. ab Augusto, moxq; filios suos, Carinum & Numerianum, Cęsares faciens, duos cum his annos regnauit. Is nunciato sibi Persarũ tumultu, profectus in Orientem, cum apud Antiochiam maneret, Numerianus filius eius Ecclesiã uoluit intrare, & Christianorum mysteria explorare. Quem cum sanctus Cyrillus Episcopus prohiberet, dicens illi, non licere diuina mysteria uidere, qui pollutus esset sacrificijs idolorum, indignatus ille, occidit eum. Carus aut̃ cum Persas fortiter in bello sterneret, & notissimas urbes eorũ ca-

Carus.

Cyrillus occis
ditur à Nume
riano.

Polluti non ui
deant diuina
mysteria.

peret, super Tygridem fluuium castra ponens, ictu fulminis interiit. Numerianus uero filius eius, cum dolore captus oculorum, in lectica ueheretur, insidijs Apri, socii sui, occisus est. Cumq; mors eius occultaretur, donec Aper regnum posset inuadere, fœtore corporis scelus proditum est. Inretea Carinus in Italia relictus, Sabinum Iulianum inuadentem Italiam in campis Veronensibus occidit, seipsum uero sceleribus inquinauit. Multos falsis criminibus occidens, nobilium matronas ui corrupens, omnibusq; inuisus, non multo post crucidatur cuiusdam tribuni manibus, cuius uxorem dicitur polluisse. Anno Dñi cclxxxix. Carus fulmine periit, filij eius occisi sunt.

O Statum spia
ritalē hoc tem
pore 4536.

HISTORIA.

Anno Dominicę incarnationis cccx. ab urbe condita, mill. xl. DIOCLETIANVS xxxij. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatus est, regnauitq; xx. annis, uir obscurissime natus de Dalmatia. Quidam enim dicunt eum fuisse filium cuiusdã Dalmatę scribæ, alij uero libertinum Amilij senatoris. Fuit autem natus de ciuitate, & matre Dioclea, unde & ipse quousq; imperium sumeret, Diocles appellatus est. At ubi sumpsit Imperiũ, nomen gręcum conuertit in latinum, ut à Dioclete diceretur Diocletianus. Erat autem callidus, & sagax, & admodum subtilis ingenij. Cuius tempore

Diocletianus.

Diocles.

pore cum quidam rufficani, qui Bagaridæ dicebantur, tumultū in Gallia facerent, ac Amandum, & Aemilianū duces haberent, Diocletianus Maximianū cognomento Herculiū Cæsarem fecit, eum in Gallia contra tumultuantes misit, quos ille facile deuicit. Erat autem idem Maximianus de Pannonia natus, genere rufficano, inciuilis ingenij, ferus, crudelis, asperitatem suam uultus etiam horrore significās, luxuriosus, in consilijs stultus. Genuit uero de Eutropia, Syra muliere, Maxentium & Faustam, coniugem Constantini: cuius patri Constantio dedit priuignam suam Theodoram, ex qua ille accepit vi. liberos fratres Constantini, quem ex concubina Helena genuit in Gallia.

Turbatio in Rom. Imp.

Inter hæc per omnes Romanos terminos turbatio facta est. Carausius quidā sumpta purpura, occupauit Britanniam, Iulianus Italiam, Achilleus Aegyptum, Quinquigentianus Africam, Narseus rex Persarum Orientem. Ob hæc Diocletianus Maximianum Herculum fecit Imperatorem, Constantium uero & Galerium Maximianum Cæsares constituit. Quorum Constantius Claudij nepos fuit ex filia. Galerius uero in Dacia ripensi natus est ex parentibus, scitq; pastor armenti, unde & Armentarius appellatus est, sed satis laudabilis fuit, pulcher corpore, magnus & fortis bellator. Hic accepit filiam Diocletiani Valeriam uxorem.

Fortuna prospera & aduersa uno die. Sexaginta milia Germanorum interfecit.

Carausius post septennium à socio suo Alesto fraude occisus est in Britannia. Maximianus Hercules Quinquigentianos uicit in Africa. Constantius in Gallia, iuxta Lingonas una die & aduersam, & prosperam habuit fortunam. Nam cum repente Barbaris irruentibus, intra ciuitatem claudi cogere, uix quinq; horis medijs aduentante exercitu, ferè lx. millia Alemannorum interfecit. Diocletianus autem obsessum Alexandria Achilleum, octauo ferè mense superauit & occidit. Erat autem cum ipso & Constantinus filius Constantij. Qui cum adhuc iuuenis esset, fortiter agebat in prælijs, & condescēdebat semper Christianis. Quem uidens Diocletianus intellectu animi, ac robore corporis proficere, & deprehendens hunc futurum, tyrannidis suæ destructorem, inuidia motus, ioco eum perimere cogitauit. Deus autem hunc inuopinare saluauit, & patri restituit. Galerius autem Maximianus cōtra Narseum regem Persarum dimicans, primum uictus est, fugiensq; uenit ad Diocletianum in Mesopotamiam, à quo male tractatus, ita ut faceret eum aliquandiu ante currum suum currere, collectis iterum militibus redijt, magnamq; uictoriam acquisiuit.

H I S T O R I A.

Maximianus Persecutio in Christianos sub Diocle. & Maximiano.

Nonodecimo igitur regni sui anno, Diocletianus in Oriente, MAXIMIANVS Hercules in Occidente, persecutionem decimam post Neronem exercuerūt in Christianos, quæ cæteris sæuior per x. annos Ecclesiam afflixit incessanter, quamuis & antea semper Christianos persequerentur. Sed tunc tam crudelis & tam sæua, tamq; crebra persecutio flagrabat, ut intra unum mensem xvij. millia martyrum pro Christo inueniantur. Nam & oceanum limbum trāsgressa, Albinum & Aaron, ac Iulium cum alijs pluribus uiris ac foeminis, Britanniaæ sceleriter cruore damnauit. Passus est & Pamphilus presbyter, Eusebij Cæsariensis Episcopi necessarius, cuius ipse uitam tribus libris cōprehendit. Secundo aut persequutionis anno, Diocletianus uidens se propter senectutem minus idoneum ad regendum Imperium, dixit ad Maximianum Herculum, uideri sibi bonum, ut iunioribus & fortioribus publicam causam regendā cōmitterent, ipsiq; in ocio, quiete, uiuerent. Quod licet ille non ex tota uoluntate faceret, tamen consensit, & in uno die purpurā, regniq; potentia deponerūt, Diocletianus apud Nicomediā, Maximianus apud Mediolanum, & concessit Diocletianus Salonam, Maximianus in Lucaniam, persecutio tamen permansit usq; in septimum annum Constantini, Heleniæ ij.

Decem & sexaginta milia martyrum pro Christo in uno mense.

Uide Euseb. li. 6. de Martyribus Aphricæ, Mauritanie, Thebaidis, Aegypti, Phrygiæ, Alexandriae.

ANNI DIOCLETIANI ET MAXIMIANI.

PRIMO anno Diocletiani, Bagaridæ in Gallia tumultum fecerunt. Anno Domini ccxci. Diocletianus Herculum Maximianū Cæsarem fecit. Anno Domini ccxcij. Carausius

Carausius sumpta purpura, Britanniam occupat. Anno Domini ccxiiij. Quinquegentiani Africam infestauerunt. Anno Domini ccxciij. Achilles occupauit Aegyptum. Anno Domini ccxcv. Diocletianus Maximianum Herculeum fecit augustum & consortem regni, Constantiam uero patrem Constantini, & Galerium Maximianum, Cæsares constituit. Anno Domini ccxcvi. Anno Domini ccxcvij. Anno Dñi ccxcviij. Primus Diocletianus adorari se ut Deum iubet. Anno Domini ccxcix. Anno Domini ccc. Anno Domini cccci. Labda Hierosolymis ordinatur Episcopus. Anno Domini cccij. Veturius magister militiæ, Christianos persequitur, paulatim ex illo tempore per-

Diocletianus iubet se ut Deum adorare.

secutione in nostros crescente. Anno Domini cccij. Marcellinus papa xxx. ordinatus, sedit annis iij patiturq; vi. kalen. Maij. Anno Domini ccciiij. Anno Domini cccv. Hierosolymis præficitur Therman Episcopus. Antiochiæ Tyrannus ordinatur Episcopus xix. Anno Domini cccvi. Petrus Alexandria ordinatur Episcopus xvi. Anno Domini cccvij. Marcellus papa xxxi. ordinatus, sedit anno uno & mēlibus viij. passusq; est xvij. kalen. Febr. Anno Domini cccviij. Publicata undiq; persecutione, Diocletianus in Oriente, Maximianus in Occidente, Ecclesias subuertunt, libros diuinos succendunt, & Christianos decima post Neronem persecutione affligunt. Anno Domini cccix. Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt. Marcello papa martyrizato, successit Eusebius papa xxxij. cui post menses viij. passo succedens Melchisedes xxxiij. sedit annis iij. decessitq; iij. Idus Decemb.

Scriptura sacrae ardent. Euse. li. 8. ca. 11.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis cccx. ab urbe condita, millesimo lxi. Cum Diocletianus & Maximianus iam à regno decessissent, & ab administratione reipublicæ, CONSTANTIVS & GALERIVS creati sunt, diuisusq; est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiam, Galliam & Africam, Galerius Illyricum, Asiam & Orientem obtineret. Sed Constantius Augusti dignitate contentus, administrationem Italiæ & Africæ recusauit, Galliam tantum obtinuit, uir egregius & mansuetus, & præstantissimæ ciuilitatis, non modo amabilis & uenerabilis Gal-
Alis, præcipue q; Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem, imperio eius euaserunt. Galerius aut uir probe morigeratus, & egregius in re militari, uidens Italiã quoq; suæ administrationi accessisse, sinente suo socio Constantio, Cæsares duos creauit. MAXIMINVM, quem Oriënti præfecit, qui & ipse persecutor Christianorũ fuit, & SEVERVM, cui Italiã dedit, ipse uero in Illyrico moratus est.

Constantius. Galerius Maximinus.

Constantianus.

Maximinus. persecutor Christianorũ. Seuerus.

Licinius fit
Cæsar.

rus est. Constantius uero filium suum Constantinum Cæsarem fecit, eiq; Galliam com-
misit. Ipse aut tertio anno persecutionis, qui est imperij sui xvi. Eburaci in Britannia
obijt. Quo mortuo, Galerius LICINIUM Cæsarem fecit, natum de Dacia, notum sibi

Maxentius.

antiqua consuetudine ex bello quod aduersus Narseum regem gesserat. Erat em stren-
uus laboribus, & officij acceptus. Interea Romæ prætoriani excitato tumultu, MA-
XENTIVM Herculi Maximi filium, nuncupauerunt Augustum. Quo audito
pater eius Maximianus Hercules, arrectus in spem resumendi principatus, quem suauis
Diocletiani inuitus amiserat, Romam aduolauit è Lucania. Diocletianum quoq;
per literas adhortatus est, ut depositam resumeret potestatem, quas ille irritas habuit
& spreuit. Galerius autem Seuerum cum exercitu contra Maxentium misit, qui ueni-
ens Romam, obsedit eam. Sed militum suorum scelere desertus, Rauennam fugit,
& in itinere ab Herculo est occisus. Post hæc Hercules Maximianus in contentione
exercituum filium suum Maxentium imperio nudate conatus, sed à militibus con-
uictis iniuriatus, ad Gallias tetedit, dolo composito, qd à filio expulsus esset, ut genero
Constantino iungeretur, moliens & ipsum si posset, reperta occasione interficere, te-
gnumq; eius inuadere, qui in Gallijs & militum, & prouincialium ingenti iam fauore
regnabat. Detectis autem insidijs eius per filiam Faustam, quæ dolum eius uiro nun-
tiauit, inde profugit. Sed à Constantino insequente Massiliæ captus, fractis laqueo
ceruicibus, perfidiæ suæ pœnas dedit, anno uitæ suæ lx.

HISTORIA.

Constantinus.

Crocus Ale-
mannorum rex,
hunc Aurelius
Victor uocat
Brocum.

Crispus
Licinianus.

Maximini per
sequutio in
Christianos.

Interea Galerius Maximinus cum persecutionem à Diocletiano & Maximiano im-
missam ipse atrocioribus edictis cumularer, diuina tactus uindicta, putrefacto intrin-
secus pectore, & uitalibus dissolutis, cum ultra humanæ horrorem miseriæ, uermes
etiam eruçaret, & medici iam foetorem non ferentes, crebro iussu eius occiderentur,
à quodam

ANNO Dominicæ incarnationis cccxi. ur-
bis conditæ, mil. lxxj. CONSTANTI-
NVS ex obscuriori matrimonio, scilicet
ex Helena concubina, Constantij filius, mor-
tuo patre, annitentibus cunctis qui aderant,
præcipueq; Croco. Alamannorum rege, auxi-
lij gratia cum eo comitante xxxiiij. ab Augusto
in Britania creatus est Imperator vi. kal. Aug.
& in locum patris exoptatissimus moderator
accessit, regnauitq; annis xxx. mensibus x. Hic
sororem suam Constantiam, Licinio Mediola-
num accito coniunxit, filiumq; suum nomine
CRISPVM, ex Minerua concubina eisdem dieb;
Arelateni oppido natum, & LICINIANVM,
Licinij filium, mensium serè xx. Cæsares fecit.

à quodam medico ex desperatione constantiam sumente, increpatus est, dicente poenam eius à Deo esse, & ideo sanari non posse, moxq; late missis edictis, Christianos de exilio reuocauit, ipse tamen cruciatus non sustinens, uitæ finem fecit.

Pœna à Deo sanari nequit.

HISTORIA.

Genitalibus putrescētibus, uitæ tedio uim sibi gladio intulit. B. Aeg.

Inter hæc respublica à nouis quatuor Imperatoribus tenebatur, Constantino, & Maxentio, filijs Augustorū, Licinio & Maximino, hominibus nouis. Quinto tamen imperij sui anno, Constantinus bellum civile Maxentio intulit, eiusq; copias multis prælijs fudit: propter magicas tamen artes, quas ille multum dilexerat, metuebat eum. Cumq; congregari cum eo multum hesitaret, & de coelo, licet adhuc Paganus, auxilium quæteret, uidit per soporem ad Orientis partem in caelo signum crucis igneo fulgore rutilare, & tanto visu exterrito sibi astare Angelos dicens: Constantine in hoc uinces. Fertur autē & ipse Christus sibi apparuisse, & signū crucis ei monstrasse, & ut simile faceret, præcepisse. Quod & fecit, habens eam in uexillis depictam. Igitur Constantinus Romam ueniens, contra Maxentium castra posuit, iuxta pontem Miluium: & ecce Maxentius portis erumpens, sequentibus cæteris, præcurrit armatus. Constantinus uero crucem quam formauerat, ante se iussit portari: factaq; congressione, superati sunt, qui circa Maxentium fuerunt. Ipse autem fugiens paulo superius, à ponte Miluio, ubi prius ad decipulam fecit quasi pontem ex nauigijs fieri, tabulis desuper stratis, cum uellet eundem pontem ex latere intrare, lapsu equi in profundum demersus est, uixq; corpus eius inuentum est. Erat tunc annus Constantini vij. Interea ciues Romani ciuitatem coronant, & eū gaudio uictorem Constantinum, uiuificantq; crucem suscipiunt. Inter hæc Maximinus Christianorum & ipse persecutor sæuissimus in Oriente aduersus Licinium res nouas molitus, cum aduersus eum duceret exercitum, repente diuino iudicio doloribus uiscerū interiorum correptus, uehementer exagitari cœpit: deinde homo antea uorax, semperq; uino repletus, nunc ne summis quidem labris cibum degustare, aut uinum potuit odorari. Sicq; carnibus suis inedia & ariditate consumptis, ad hoc solum profecit incoelix, ut iustam esse dei uindictam in se profiteretur. Ad ultimum tamen morbo prius amissis, uiuendi finem accepit. Valens quoq; in Oriente ab exercitu imperator appellatus, à Licinio occisus est. Alexander etiam quidam apud Carthaginem effectus imperator, ab exercitu Constantini iugulatur. Sic itaq; omnis potestas imperij ad Constantinum & Licinium peruenit. Qui Licinius cum primo se probum, & quasi erga Christianos ostenderet deuotum, postea uidens profectum imperatoris Constantini, ductus inuidia, oculis insidijs, maxime per familiares ac ministros, principem decipere molitus est: sed cum id parum procederet, apertum illi bellum indicit, Christianos uero priuato & speciali odio persequi parat, hoc in querelam de uocans, quod non ita pro se, sicut pro Constantino excubarent orationibus. Cuius flagitijs Constantinus obuiam ire parat, deniq; Licinio, solus cum filijs suis imperij monarchiam obtinuit, anno regni sui xiiij. Vnde per insolentiā & ipse, ut aiunt,

ἐν τούτῳ νικῶ. Labarū uexilli nomen, ut numismata ostendunt, habet ὁ hoc est, ΧϞ ε quod signum Iulianus post hac aboleuit.

Maxentio Tiberinis gurgitibus absumpto. Bap. Egn.

Valens occisus à Licinio.

Licinius contra Christianos.

H mutatus

Constantini cru-
delitas in filiū,
& uxorem, et
nepotem, &
amicos.

Leprosus fit et
baptizatur.

Constantino-
polis.
Pons Danubij

Helena.

Venus in locū
crucifixionis.
O impietatem

Arrius.

Arriani sedi
uosi.

Quatuor Ce-
sares.

Constantinus
Arrianus.

mutatus, & crudelior effectus, primum sororis suæ filium, egregiæ indolis iuuenem interfecit: mox Crispum filium suum ex Minerua, suggerente, ut dicunt, coniuge sua Fausta, necari iussit: deinde ipsam Faustam in balneas ardentis coniectam, interemit, cum eum dolore nimio mater Helena pro nece nepotis increparet. Postea innumeros interfecit amicos. Et cum in multis flagitijs grassaretur, cum tamen in eo multæ uirtutes animi haberentur, diuinius lepra percussus, per sanctum Syluestrum papam, unâ cū matre, alijsq; multis, ad fidem cōuersus est, & baptizatus: moxq; omne studium ad Ecclesię transtulit profectum, legesq; statuens Christianas, fecit basilicas multas. Fecit & urbem nominis sui Constantinopolim, quæ prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperij, & caput totius Orientis esse uoluit. Fecit & pontem in Danubio: omnes bonas artes suos discere faciebat, maxime studia literarum: ipse in legendo, scribendo, meditando, multum se exercebat. Huius mater

HELENA religiosa, diuinis admonita uisitationibus, Hierosolymam petijt, & locum ubi Christus crucifixus est, ab incolis requisit: qui idcirco ad inueniendū difficilis erat, quia ab antiquis persecutoribus simulacrum Veneris in eo fuerat fixum, ut si quis Christum adorare uellet in loco illo, Venerē uideretur adorare: & ob hoc locus non frequentabatur, penes in oblivione fuerat. Sed ueniēs Helena, cœlius sibi designatum inuenit locum, purgatisq; in altum rudetibus, crucem sanctam repperit, sub episcopo eiusdem urbis Machario. Eiusdem principis tēpore, Arrius Alexandrinæ præbyter Ecclesiæ, à ueritate fidei catholicæ deuians, exitiabile plurimis dogma constituit, sed mox ab Alexandro eiusdem ur-

bis episcopo, ex urbe pulsus est. Cumq; homines quos in errorem induxerat, etiam in seditionem excitaret, apud Niceam urbem Bithyniæ conuentus cccxviiij. episcoporum factus est sub Syluestro papa, per quos Arrianum dogma exitiabile proditum, palam est damnatum. Postquam uero mater imperatoris Helena ex hac luce discessit, constantia Licinij tunc detestata, fratris Augusti solatijs utebatur. Huic in noticiam uenit præbyter quidam latentem partibus Arrii fauens: qui primo nihil horum apud eam egit, sed ubi multa familiaritas copiam dedit, paulatim cœpit Arriū ei commendare, donec animum Constantiæ suam fecit. Quæ cum moritura uisitaretur à fratre, extremam poposcit ab eo gratiam, ut eundem præbyterum in familiaritatem reciperet, & quæ pro salute sua sibi ab eo suggererentur, audiret: se enim dicebat pro salute illius esse sollicitam. Cuius uerbis frater credulus, autem præbytero accommodat, eiusq; suasu Arrium de exilio iubet reuocari, ut quid de fide sentiret, exponeret. Qui cū de fide scriberet, miratus imperator, rursus eum ad Concilij examen remisit, rogans, ut si fides eius probaretur, clemenni erga eum iudicio uterentur, si tamen episcopi eius Alexandri assensus accommodaretur. Cumq; Alexandriam ueniret, omne illius inceptum frustratum est. Interea dum hæc Alexandria agerentur, Constantinus Republica bene ordinata, cum tres filios suos, Constantinum & Constantem ac Constantium, & filium fratris sui Dalmatium cesares fecisset, egritudine captus est. Et cum filius eius Constantius, cui Orientis regnum decreuerat, id obtineret, fecit ei testamentum, quod uocato ad se clam præbytero à sorore commendato dedit, præcipiens ei, ut nulli hoc, nisi Constantio daret. Quod cum ille faceret, post mortem imperatoris, etiam apud Constantium maximam familiaritatē obtinuit. Scribunt autem quidam, Constantinum imperatorem in Arrianam hæresim incidisse, & ab Eusebio Nicomediensi episcopo rebaptizatum fuisse, quod Ecclesiastica historia nō docet, quæ sub magna religione illum discessisse perhibet. Obijt autem in suburbana uilla Nicomediæ, xi. kal. Iunij, anno uitæ xlii. imperij xxxi. sepultusq; est in Bizantio in basilica Apostolorum.

Anni

ANNI CONSTANTINI.

Huius anno primo Maxentius Herculi filius Augustus appellatur. Anno dñi cccxij. Maximianus apud Massiliam turpiter occiditur. Anno domini cccxiij. Quirinus Scelianus episcopus gloriose passus est, manuali mola ad collum ligata, è ponte precipitatus in flumen, diutissime supernatauit, & cū expeſtātibz colloquutus, ne sui exēplo terrerentur, uix orans ut mergeretur obrinuit. Anno dñi cccxiij. Sylueſter papa xxxiiij. ordinatur, sedensq; annis xxij. menses x. mi grauit ij. kal. Ian. Anno dñi cccxv. Constantinus Maxentio bellū infert. Anno domini cccxvi. Petrus Alexandrinus episcopus martyrizatur. Anno dñi cccxvij. Achilles Alexandrię ordinatur episcopus xvij. Hierosolymis ordinatur Macharius xxxix. Maxentius interijt. Anno dñi cccxvij. Anno dñi cccxix. Diocletianus moritur. Anno dñi cccxx. Licinius persecutionē mouet in Christianos. Anno dñi cccxxi. Anno dñi cccxxij. Anno dñi cccxxij. Licinius occiditur. Alexander ordinatur Alexandrię episcopus xvij. Anno dñi cccxxiiij. Anno dñi cccxxv. Anno dñi cccxxvi. Anno dñi cccxxvij. Conciliū ccc. episcoporum in Nicea cōgregatur. Anno dñi cccxxvij. Anno dñi cccxxix. Crux dñi ab Helena inuenitur. Anno dñi cccxxx. Hucusq; historias scribit Eusebius, exin Hieronymus. Anno dñi cccxxxi. Antiochię ordinatur Vitalis xx. post quē Philogonus xxi. dehinc Paulinus xxij. post hunc Eustachius: quo ob fidē exiliato, successerūt hęretici episcopi numero xi. Anno dñi cccxxxij. Anno domini cccxxxiiij. Iuencus presbyter Hispanus Euangelia uersibus composuit. Anno dñi cccxxxiiij. Constantinus Bizantium urbem reparauit, & ex nomine suo Constantinopolim uocauit. Athanasius Alexandrię ordinatur episcopus xix. Anno dñi cccxxxv. Anno domini cccxxxvi. Anno dñi cccxxxvij. Anno domini cccxxxvij. Marcus papa xxxv. sedit menses viij. requieuitq; Non. Octob. Anno dñi cccxxxix. Iulius papa xxxvi. sedit annis xvi. obiit ij. Idus April. Anno domini cccxl. Constantia soror Constantini, uxor Licinij. moriens, Arrianum quendam presbyterum fratri commendat. Constantinus imperator dum bellum molitur aduersum Persas, qui Mesopotamiam infestabant, egrediens à Constantinopoli, iuxta Nicomediam moritur.

Petrus Alexandrinus martyr

Hæstenus Eusebius, exin Hieronymus.

Iuencus Poëta Euāgelicus.

ANNI CONSTANTII.

Anno Dominicę incarnationis, cccxli. urbis conditę millesimo xcij. CONSTANTIVS filius Constantini, xxxv. ab Augusto imperium adeptus, xxij. annis cum fratribz suis CONSTANTINO & CONSTATE regnauit. Fuit etiā inter successores Cōstantini, DALMATIVS filius fratris sui Dalmatij, quem ipse Cōstantinus in consortiū regni adoptauit. Hi singuli singulas partes regēdas ab ipso Cōstantino acceperunt. Constantinus cuncta trans Alpes, Constantius Italiam & Illyricū & Africam, Constantius Asiam & Orientē, Dalmatius Thraciam, Macedoniam, & Achaiam. Verum Dalmatius

Constantius.

Constantinus. Constans. Dalmatius.

us prosperrima indole, & patruo haud dissimilis, non multo post à militibus occisus est, Constantio patrueli suo sinente potius q̄ iubente. Post hæc inter Constantinum & Constantem discordia exorta est, propter Italiam & Aphricam. Constantinus itaq; dum nititur partes fratris iunioris inuadere, bellum mouit contra eum: sed dum inconsultius apud Aquileiam prælium aggressus est, à Constantis militibus est interfectus, & in fluuium, cui nomen est Alsa, non longe ab Aquileia est proiectus: sicq; Romani imperij principatus, Occidentalium quidem partium ad Constantē, Orientalium uero peruenit ad Constantium. Igitur Constantis imperium aliq̄ diu strenuum fuit, & iustum: deinde cum prauioribus uteretur amicis, intollerabilis provincialibus, & militibus factus est iniocundus. Vnde dum circa Gallias uenandi cura

Alsa fluuius Aquileiam Coloniã defluit. Plin. li. 3. ca. 18 Et Alsa qui mediam interfuit Aſiatiam, olim Ellus, nūc illa.

H ij piditate

Magnentius.

Decentius.

Constantij
dotes.

πολυγάμος

Arriani abusi
Constantio.

Indignatio fe-
bras auget.

piditate, per sylvas & saltus erraret, autore Magnentio quodam regni auido, à milibus occisus est, anno ætatis xxx. imperij xvij. Tribus autem Cæsar fuit. Cuius regnum MAGNENTIVS inuasit, & DECENTIVM consanguineum suum, siue ut quidam uolunt, fratrem suum cæsarem fecit. Constantius uero GALLVM patrualem suum cæsarem fecit: nomenq; suum ei imponens, eum in Antiochiam Syriæ misit, ut ibi habitans, partes illas custodiret, quæ tamen postea iussit occidi. Post hæc Constantius Magnentio bellum intulit, factaq; cõgressione, Magnentius solus fugit Lugdunum, ibiq; coartatus, gladium occulte à parte parietis accepit, sicq; perfoßus interijt, anno ætatis prope quinquagesimo, imperij ij. Cuius morte audita, Decentius laqueo fascia composito, uitam finiuit. Acta sunt hæc anno imperij Constantij vi.

Eo tempore Romano imperio Constantius solus princeps & augustus præfuit, uie egregiæ tranquillitatis, nimium familiaribus credens & amicis: uxoribus amoris deditus erat, quibus contentus, nulla transuersa libidine aut iniusta se polluebat. Ex omnibus tamen uxoribus quas plures habebat, Eusebiam præcipue diligebat: cuius etiam suasi, Iulianum fratrem Galli cæsarem faciens, in consortium regni assumebat. Post hæc, antiquo hoste paci Ecclesiæ semper inuidente, Arrius, suiq; sequaces, familiaritatis locum apud Constantium acceperunt, qui eum in erroris sui consortiū declinauerunt. Vnde impietas Arriana Constantij fulta præsidio, exilijs, carceribus & uarijs afflictionũ modis primo Athanasium, deinde oēs non sue partis episcopos persecuta est. Constantius uero inter hæc bellum Parthis præparans, cū audisset Iulianum ad imperium inhiare, Parthica expeditione relicta, redijt, & inter Ciliciã & Capadociã febris acerrima, quã indignatio augebat, obiit, anno ætatis xlv. imperij xxij.

Primo Constantij anno, Iacobus Nisibenus episcopus agnoscitur, cuius precibus sæpe urbs discrimine liberata est. Anno domini cccxlj. Anno domini cccxliij. Constantinus fratri bellum inferens, occiditur iuxta Aquileiam. Anno domi

no domini cccxliij. Anno domini cccxlv. Maximinus Treuitorum Episcopus clausus habetur, à quo Athanasius Alexandriae episcopus à Constante profugus honorifice susceptus est. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlvij. Anno domini cccxlix. Athanasius episcopus ad Constantis literas regressus est Alexandria. Anno domini ccccl. Anno domini ccccli. Anno domini cccclij. Anno domini cccclij. Constans haud longe ab Hispania interficitur, anno ætatis xxx. Anno domini cccclij. Gallus Constantij patruelis cæsar factus est. Anno domini cccclv. Liberius papa xxxvij. ordinatur. Quo ab hæreticis ob fidem catholicam in exiliū truso, diaconus eius Fœlix xxxvij. in sacerdotium substituitur. Qui cum Constantium uinceret esse hæreticum, ab eo post annum deiectus est, & ut quidam dicunt, capite truncatus est. iij. kal. Aug. Liberius uero exilij tædio uictus, hæresi subscripsit, Romamq; quasi uictor intrauit. Anno domini cccclvi. Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus, Romæ insignes habentur. Anno domini cccclvij. Iulianus à Constantio cæsar efficitur. Anno domini cccclvij. Eusebius Vercellensis episcopus, & Dionysius Mediolanensis, & Lucifer Caralitanus exiliantur. Anno domini cccclix. Antonius abbas migravit anno ætatis cv. Anno domini cccclx. Ossa Andree Apostoli, & Lucae Euangelistæ, & Timothei, Constantinopolim allata sunt. Anno domini cccclxi. Paulinus Treuitorum episcopus in exilio obiit. Hylarius Pictauiensis episcopus Arriano rum instinctu à Constantio in Frigiam exiliatus, cum Dionysio Mediolanensi, & Eusebio Vercellensi, quarto exilij anno, cum librū de fide Constantio porrexisset, redire permissus est. Anno domini cccclxij. Anno domini cccclxij. Constantius moritur, anno ætatis suæ quadragesimo quinto.

Paulinus
Treuir.

Hylarius.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cccclxiiij. urbis cõditæ millesimo cxv. CLAVDIUS IULIANVS iam cæsar xxxvi. ab Augusto imperiū accepit, & annos duos & octo menses regnavit. De cuius genere ac disciplina, & quomodo apostatauerit, uel qualiter ad regnum peruenit, pauca dicenda sunt. Constantinus Magnus, qui Constantinopolim fecit, duos ex eodē patre, sed non ex eadem matre habuit Germanos, Constantium, & Dalmatium. Quorū senior Constantius duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Dalmatius uero Dalmatium, quē Constantinus, ut prædictum est, hæredem regni

Claudius
Iulianus.

cum filijs suis reliquit. Quem cum post mortem Constantini milites peremissent, Gallus quoq; & Iulianus pene cū Dalmatio periculum mortis sustinuerant, nisi Gallum quidem ægritudo quæ inuitabilis putabatur, liberasset, Iulianum uero ætas infancilis: erat enim annorum viij. Cumq; ab eis furor imperatorū quiescisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porro Iulianus crescens, in auditorijs Constantinopolitanae urbis exercebatur, in basilica ubi doctores erant, habitu priuato procedens, habebatq; pædagogum Eunuclum, nomine Mardonium, præceptorem grammaticū Nicomedem Laconensem, rhetoricam uero legebat apud Eubolum sophistam, magistrum Basilij postea episcopi. Erat autem Iulianus ab initio Christianus. Cumq; in lectione proficeret, & fama per populum uoligaret, quod etiam publicam rem gubernare posset, æstuationes induxit imperatori Constantio. Quamobrem amouit eum urbe regia, misitq; Nicomediam, præcipiens ei, ne conueniret Libanium sophistam Syrum, quasi pro eo quod Paganus esset, ille tamen librorum eius lectionibus utebatur. Cumq; proficeret in rhetorica, superuenit Nicomediam Maximus philosophus, non ille Bizantius

Iulianus ab
initio Christi-
anus.

H ij pater

*Tonsus mona-
chicam uitam
simulat.*

Consultat idola

*Frontem cru-
ce signat terri-
tus.*

*Iulianus consti-
tuitur cæsar.*

Signū imperij

*Am. Marcell.
lib. 16. scribit.
Alemannorū
reges Chono-
domarius, &
Vestralpus,
Vrius, Vrsici-
nus &c.*

*Magnæ Ala-
mannorum co-
pie apud Ar-
gentoratū op-
pidum Gallia-
rū à cæsare Iu-
liano oppres-
sa. Hiero.*

*Hist. Eccl. Tri.
lib. 6. cap. 2.*

*Ambit populi
fauorem.*

pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator iussit occidi. Non ob aliam causam uenit Nicomediam, nisi Iuliani fama protractus. Apud quem dum Iulianus uerba philosophica prægustasset, cœpit etiam imperij cupidinem menti eius immittere. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, Iulianus inter spem metumq; constitutus, suspicionē celare uolens, tonsus monachicam simulabat uitam, & latentem quidem exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Deniq; in ecclesia Nicomedie lector est constitutus, & diuinos codices populo audiente legebat, ut sub hoc habitu furorem declinaret imperatoris, nequaquam tamen à spe recedens quam mente conceperat, dicebatq; plurimis amicorum suorum foelicia fore tempora, quibus ipse rebus potiretur. Post paululum uero perempto Gallo, repente Iulianus fit suspectus imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit. Et dum fuga lapsus fuisset, diuersa loca circumeundo, saluatus est, uixq; sero uxor imperatoris Eusebia caelatum inueniens, supplicauit imperatori, quatenus nil mali pateretur, sed potius philosophandum ad Athenas mitteretur. Ille autem desiderio regni discurrens uniuersam Hælladæ, uates quærebat responsa reddentes, consulens si ad suum desiderium perueniret, inuenitq; uirum qui ei desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam locum idolorum, & intromittens eum in aditum, seductores dæmones euocauit: quibus apparentibus, terrore compulsus Iulianus, in fronte sua crucis formauit signaculum. Ad cuius aspectum dæmones repente disparuerunt. Pro qua re Magus cœpit culpate Iulianum. At ille terrore se inuasum significans, crucis se dixit obstupuisse uirtutem, quia uidentes eam dæmones euauerunt. Porro Magus: Non suspicaris, inquit, hoc obone uir, quod timuerint, sed abominati potius hoc abscefferunt. Et ita capiens miserum, odio Christiani signaculi repleuit Iulianum. Post hæc igitur euocauit Constantius Iulianum, & constituit eum Cæsarem, dans ei coniugem Helenam sororem suam, militq; eum contra Barbaros ad Gallias. Vbi dum ciuitatem quandam fuisset ingressus, corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter columnas pendens, rupto fune, super caput eius decidit, eumq; aptissime coronauit. Quo uiso, cuncti clamauerunt, hoc fore signum imperij. Ille autem uiriliter contra Barbaros agens, nobilem eorum regem Nodomarium cepit, & Constantio misit. Itemq; cum Alamannis apud Rhenum fluium residentibus dimicans, potentissimum regem eorum Badomarium cepit, claraq; uictoria decoratus, dum mediocritate uitæ atq; mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatus est Augustus. Cumq; corona deesset imperialis, unus signa portantium, torquem quam habebat in collo sumens, Iuliani capiti circumposuit. Hocq; modo Iulianus imperator est factus. Quo facto, nil iam de Constantio cogitans, iudices ab illo factos, honoribus mulcebat, & illius nomini inuidiam suscitabat. Igitur repente religione mutata, cum à suis Christianus esse putaretur, semetipsum pontificem nominauit: & ueniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectisq; talia colere suadebat, & Christianum baptismum sacrificijs & inuocationibus, & sanguinis immolatione ablui studebat. Cumq; Constantius propter bellum Persicum Antiochiæ moraretur, sperans Iulianus, quod sine bello posset Illyricum detinere, uenit illuc, dicens, se uelle Constantio satisfacere: quasi non sponte, sed coactus à militibus, infulas imperij suscepisset. Cuius aduentum audiens Constantius, relicto bello, Constantinopolim uenit: sed in ipso itinere, ut prædictum est, interijt. Quo defuncto, Iulianus iam Thracas habebat, & non multo post Constantinopolim ueniens, appellatus est Augustus. Mox cœpit cogitare, qualiter sibi populum complacaret, eiusq; fauorem acquireret, quod hac arte fecit. Bene sciebat Constantium ab omnibus orthodoxis odio haberi, ob quam rem ab Ecclesijs uidebantur expulsi, & episcopi confiscati, exilioq; directi. Simul etiam nouerat Paganos fuisse contristatos pro sacrificiorum prohibitione, & desiderare tempus, quo eorum aperirentur templa. Artificiose itaq; uelamine apud utrosq; se commendans, primum quidem crudelitati Constantij circa subiectos derogabat, eamq; coram omni populo redarguens, iussit episcopos exilio deportatos reuocari, & confiscatas eorum substantias reddi. Templa quoque Paganorum, ueluti sibi necessariorum, præcepit aperiri: & multa

& multa talia agens, utriusq; se conciliabat, præcipue tamen Paganis occurſe fauebat. Igitur dudum ſtudens paganitatem in omni ditione ſua dilarari, & Chriſtianitatem exterminari. Primum quidem Galilæorum filios (ſic enim ſaluatoris noſtri cultores appellabat) præcepit haud Poetarum & Rhetorum atq; Philoſophorum legere diſciplinæ, proprijs inquiens pennis ſecundum prouerbiũ uulnetamur, ex noſtris enim armati conſcriptionibus, contra nos bella ſuſcipiunt. Et templa quidem erant aperta, & ſacrificia paganorum per ciuitates ſecundum uoluntatem illius procedebant. Inter hæc igitur Perſæ audiẽtes mortem Conſtantij, rebellare ceperunt, & fines Romanorum inuaſerunt. Contra quos Iulianus profectionem inſtituens, in ipſo bello diuinitus interemptus eſt. De cuius interfectione, diuerſi diuerſa ſentiunt. Quidam namq; dicunt eum à quodam transfuga per ſolitudinem tribus diebus ductum, inſidijs incidiffe, & à Perſis undiq; circumuentũ à quodam ex his conto percuffum eſſe, relatumq; in tabernaculum, paulatim ſanguine uacuatũ defeciſſe. Quidam uero dicunt iaculum repente delatum, diſcurrens per brachium in lacus eius merſum fuiſſe, alij unum paſtorem Hiſmahelitarum, alij milites fame & itinere fatigatos eum intermiſſe, alij quendam inuiſibilem hoc feciſſe. Sed ſiue homo, ſiue angelus fuerit, manifeſtum eſt, quia diuinis iuſſionibus miniſtrauit. Calliſtus autem, qui inter familiarẽs eius militabat, & heroico uerſu eius conſcripſit hiftoriam, ait eum à dæmone fuiſſe uulneratum. Libanius uero ſophiſta Syrus, inter cætera quæ de eius uita ſcribit, in fine libri ſic ait. O dæmonum alumne, dæmonumq; diſcipulæ, & dæmonum obſeruator Iuliane. Nos autem in libro uitæ ſancti Baſilij Cæſarienſis Epifcopi certum legimus, orante & ieiunante eodem Baſilio cum populo ſuo, quibus ad Perſicum bellũ pergens, mala minatus eſt, iuſſu ſanctæ Dei genitricis Mariæ, per Mercurium martyrem in eadem ciuitate quieſcentem, ipſum eſſe peremptum. Fertur autem manum ſuam ſanguine impleuiſſe, & in aerem ſparſiſſe, & ita dixiſſe. *νεκρικὰς γὰρ λαλαίε*. Viciſti Galilæe, uiciſti. Interijt autem anno imperij ſui tertio, ſeptimo uero, ex quo Cæſar à Conſtantio factus eſt, uitæ autem xxxi. Poſt cuius mortem eius magicæ artes inueniuntur. Carræ namq; ciuitas eſt, hætenus impietatis eius reliquias habens, per hanc iter agens, quoniam per Edeſſam propter piæ religionis cultum tranſire noluerat, in templum, quod à paganis colitur, eſt ingreſſus. Vbi cum quædam cum ſuis confortibus ſacrilegia celebraſſet, ianuas & clauſtra diſpoſuit, & quofdam ibi milites obſeruate præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipſe rediret. Quo defuncto, ingredientes in templũ, inuenerunt mira Principis ſimulachra, eiufq; ſapientiã & famoſiſſimam pietatem. Viderunt em̄ mulierem à capillis ſuſpenſam, exrenſas manus habentem, cuius uterum aperuerat, ut Perſarum uictoriam in eius iecore inſpiceret. Hoc ergo ſcelus in Carris inuentum eſt. Verum in Antiochia plurimas arcas in palatio humanis aiunt capitibus plenas fuiſſe repertas, & innumera in puteis demerſa corpora mortuorum. In qua urbe dum eius nunciarius fuiſſet interitus, publicam cuncti habuerunt feſtiuitatem, cõmuniter omnes clamantes. Maxime ſatue, ubi ſunt uaticinia tuæ Vicit Deus, & Chriſtus eius. Fuit autem hic liberalibus diſciplinis apprime eruditus, faciã ingenti, memoria tenaciſſima atq; ampliſſima, corpore ualidus, ſed breuis, barba proluxa, oculis diſcurrentibus, & huc illucq; directis, audax plus q̄ imperatore decet, cultor idolorum ſuperſtitioſus, religionis Chriſtianæ inſectator ſtudioſus.

Chriſtiani Galilæorum filij.

ſententiæ de morte Iuliani.

Calliſti hiftoria.

Legæ hæc ad analogiã fidei.

ANNI IULIANI APOSTATÆ.

Iulianus itaq; Imperator factus, ad idolorum culturam ſe tranſtulit, blandaq; perſecutione Chriſtianos primum ſeducere tentauit, illiciens potius quàm impellẽs ad ſacrificandum, unde multi decepti ſunt.

Anno Domini cccxv. Paganæ apud Sebeſtiam Paleſtinæ urbem ſepulchrum ſancti Iohannis Baptiſtæ inuadunt, offa per agros ſpargunt, eademq; rursus collecta & cremata, latius diſpurgunt, ſed quidam monachi ex Hieroſolymis intermixti, colligentes quæ potuerunt colligere, ad patrem ſuum Philippum pertulere. Ille ſupra hæc ducens, ad Athanaſium per Diaconum Iulianum miſit Alexandriam. Quæ ille paucis arbitris, ſub cauato ſacrarij pariete incluſa, prophætico ſpiritu poſtere genera-

tioni conseruauit profutura. Cuius presagium sub Theodosio per Theophilum Episcopum cōpletum est, qui destructo Serapis sepulchro, sancti Iohannis ibidem consecrauit Ecclesiam. Athanasius Alexandriam redijt. Impius Iulianus ad bellum profectus Persicum, diuino percutitur iudicio, mense viij. anni tertij imperij sui, sed mox altera die absq̄ omni dilatione Iouianus coronatur a militibus.

A N N I I O V I A N I.

Iouianus

ANno Dominicæ incarnationis cccxvi. ab urbe condita, millesimo cxvij. **I O V I A N V S** ab Augusto xli. imperium suscepit, & menses viij. regnauit, genitus patre Barioniano, incola prouinciæ Pannoniæ. Cuius pater cum liberos crebro amitteret, per somnum ei dictū est, ut eum qui instante partu edendus foret, Iouianum diceret. Fuit autem insignis corpore, lætus ingenio, studiosus in literis, fortis uiribus, *χιλίαςχος*, id est millenarius illo tempore quo Iulianus legē militibus proposuerat, ut aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, q̄ Imperatoris præceptis obedire, sed Iulianus tunc propter belli necessitatem inter milites

eum habebat. Qui cum uiolenter à militibus ad imperium traheretur, clamabat se nolle paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus esset. Cumq̄ omniū uox communiter proclamaret, se quoq̄ Christianos esse, suscepit imperium. Dein cum Constantinopolim festinaret, uenit ad prædium Dadastana, inter Galatiam & Bithyniam, ubi tempore hyemis languore constrictus, cum in nouo cubiculo recubaret, calore prunarum, & nidore parietum nuper calce illitorum, suffocatus obiit viij. mense imperij, anno uitæ xxxij. xij. kalen. Septemb.

H I S T O R I A.

Histo. Tripar.
lib. 7. cap. 7.
Valentinianus
Funarius.

ANno Dominicæ incarnationis cccxvij. urbis conditæ, millesimo cxvij. **V A L E N T I N I A N V S** xliij. ab Augusto Imperator appellatus est, uir optimus, & apice principali dignissimus, & regnauit annis xi. Iste fuit Pannonius genere de Cibala ciuitate, cuius pater Gratianus mediocri stirpe ortus, Funarius est appellatus, eo q̄ quadam die uenalem funem portanti, quinque milites nequiter uerunt extorquere. Quo merito ascitus in miliciam, usq̄ ad præfecturæ prætorianæ dignitatem ascendit. Ob cuius commendationem apud milites, Valentiniano resistēti, oblatum est imperium. Qui cum sub Iuliano apostata, scutatorum tribunus esset, & integram fidem

haberet, & Iulianus quadam die templum Fortunæ ingrederetur, ministri templi ex utraq̄ parte ianuarum stantes, aspersione aquæ, sicut ipsi dicebant, ingredienti purgabant. Tunc Valentinianus præcedens Imperatorem, ut aspersione guttam sua uidit in clamyde, indignatus, pugno percussit templi ministrū, dicens se maculari potius quàm purgari. Quod respiciēs Imperator, iussit eum trudi in custodiam, dicens. Aut sacrificet, aut militia excedat. Qui mox sponte discessit. Nec mora, Iuliano interfecto, Iouianoq̄ mortuo, in loco persecutoris sui suscepit imperium. Cumq̄ Constantinopolim

stantinopolim peruenisset, post xxx. dies imperij sui, fratrem VALENTM in communionem regni assumpsit, largies ei partes Orientales, sibi retentans Occidentales. Cumq; iam annum tertium cum fratre ageret, GRATIANVM filium suum necdum plene puberem, hortatu socrus & uxoris suę Serenę, Augustum creauit. Habuit autem & alium filium paruulum VALENTINIANVM, de alia uxore Iustina, quem uiuere Serena, nec tamen abiecta, hoc modo duxisse probatur. Iustus Iustinę pater cum esset Piceni iudex temporibus Constantij, uidit in somnis q; in dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quę uisio,

Valens.

Gratianus.

Valentinianus
iunior.

cum ad Constantij aures peruenisset, metuens ne Imperator ex eo nasceretur, mitens occidit Iustum. Cuius filia Iustina uirgo permanens, cum perueniret ad Serenę notitiam, amabatur ab ea, ita ut etiam balneis cum ea uteretur, eiusq; pulchritudine obligatu, & amore capta, diceret Imperatori, quod Iustina sic speciosa esset, ut etiam ipsam deceret uxorem Imperatoris esse. Quo sermone concepto, Valentinianus Iustinam ducere tractans uxorem, non tamen Serena abiecta, legem proposuit publice per ciuitates, ut omnes qui uoluissent, impune bina matrimonia susciperent. Nam ideo populosas fore gentes dicebat, quia hoc apud eas solenne esset. Qua lege proposita, ipse Iustinam duxit uxorem, ex qua natus est ei Valentinianus & tres filię: Iustita, Grata, & Galla. Quarum duę in uirginitate permanserunt, Gallam uero Theodosius maior duxit uxorem, ex qua, Placidia filia eius noscitur esse progenita. Nam Archadium & Honorium ex Placilla priori coniuge habuit. Auxentio itaq; Arriano Mediolanensi Episcopo defuncto, Ambrosius pręsidatum urbis agens, necdum baptizatus, communi ciuium consensu Episcopus eligitur, iubenteq; Valentiniano baptizatur, & tanquam dignus in Episcopatum ordinatur. Multa itaq; pręlia Valentinianus cum diuersis gentibus commisit, inter quas & Alani rebellauerunt Romanis. Contra quos cum Valentinianus Romanum direxisset exercitum, plurimi ex eis occisi sunt, reliqui uero Męotidas paludes intrauerunt. Tunc Valentinianus dixit exercitibus suis, q; si qui ex eis Męotidas paludes intrarent, & Alanos inde propulsarent, per decem annos absq; tributo eos permitteret. Tunc quidam de Sicambria ingressi, pugnauerunt contra Alanos, factaq; uictoria, eiecerunt eos. Quo facto, Valentinianus appellauit eos Attica lingua Fręcos, hoc est feroces & duros ac fortes. Cuius gentis quia se obrulit mentio, regumq; eius in libris sanctorum sæpe fit cõmemoratio, licet facere uidear digressionem, pro rerum tamen notitia, repetita eiusdem generis origine, quã breuius poterò, regum eius describam successionem.

Lex Valentiniani, de duabus uxoribus ducendis.

Vide hist. Trib. lib. 3. cap. u.

Ambrosius Mediolanensis Episcopus eligitur.

φραγκοι γεμανικοι Συνας.

DE ORIGINE FRANCORVM,
egressio Authoris.

Hæc lege cum iudicio, & de origine nobilissima gentis habes in .i. liberum Germanicarum B. Rhenani. Sicambri. Remissio tributorum per annos decem.

Priamus rex Francorum moritur.

Germani.

Faramundus fit rex.

Lex Salica. Franci nunc Salicam legem, nunc Romanam, nunc Gombertam præferunt, Vfosast, Bosogast, Salagast, Vindigast, quatuor gentis sue proceres legem Salicam distulerunt. Vide Sigibertum, Clodius rex. Leudunum. Carbonaria silua. Franci. Francigena. Meroueus rex. Aegidius Romanus rex. Hildericus rex. Siagrius. Hilpericus.

FRANCORVM gentis, exordia de antiqua Troianorum prodiret pro sapia. Nam eo tempore, quo post excidium Troiæ, Aeneas Italiam uenit, quidam ex eisdem Troianis simili modo profugi circa Mæotidas paludes applicuerunt, ibiq; confidentes, terminos suos usq; in Pannoniam dilatauerunt. Construxerunt autem ciuitatem Sicambriam, ibiq; permultos habitantes annos, in populum multum creuerunt, & Sicambri primum dicti sunt. Hi pro eo qd Alanos, ut dictum est, de Mæotida palude expulerunt, Franci à Valentiniano uocati sunt, & pro hac uictoria per decennium remissione tributorum donati sunt. Decennio uero peracto, misit Valentinianus ad eos quendam ducem pro exigendis tributis. Sed illi ut erant feroces, tributis ulterius subiacerè dedignati sunt, missosq; ad se interfecerunt. Fuerunt autem tunc Principes inter eos antiquorum uocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Audiens itaq; Imperator eorum factionem, nimis iratus, iussit omnem Romanum exercitum, cum pluribus exteris gentibus pugnare contra eos. Pugna cõmissa, cum ex utraq; parte multi caderent, tandem Franci multitudinem tantam sustinere non ualentes, fugerunt, ibiq; mortuus est Priamus rex eorum. Egressi autem de Sicambria, uenerunt in terram Germaniæ, ad gentem scilicet Romanis infestissimam, habitaueruntq; aliquanto tempore in Thuringia, cum Marcomede filio Priami, & Sunnone filio Antenoris. Omnes autem populi ex illa parte Rheni habitantes, Germani dicti sunt, quia corpora magna habebat, & fortissimi semper & indomiti erant. Inter hæc defuncto Sunnone, Franci habuerunt consilium inter se, ut unum regem haberent, sicut & gentes ceteræ. Acceptoq; consilio à Marcomero, Faramundum ipsius filium regem constituere, & ex eo tempore leges habere cœperunt, quas gentiles eorum consiliarij Vuisogastaldus & Salegast fecerunt, à quo Salegast, etiam lex Salica inuenta dicitur & nominata. Erant autem Franci Pagani.

Deniq; mortuo Faramundo, Clodius filius eius Crinitus successit, à quo Francorū reges Criniti appellati sunt. Ultra Rhenum uero usq; ad Ligerim fluuium habitabāt Romani, ultra Ligerim autem dominabatur Gothi, Burgundiones uero habitabant iuxta Rhodanum, ubi postea facta est ciuitas Leudunum, Franci itaq; de Thuringia Rhenum transgressi, Romanos qui tunc temporis per suos magistratus Galliæ imperabant, bello adorsi sunt, & usq; in Carbonariam siluam fugant, fundunt, occidunt, sicq; illatam sibi à Romanis iniuriam acriter uindicant. Ingressi autem Tornacum & Camaracum ciuitates Galliæ, primo uniuersa maritima, quæ inter Scaldum & Sannam fluuios iacent, uiolenter obtinent, sicq; paulatim progredientes & regredientes, Remos Sueffoniam, Aureliam, & Agrippinam, ac Treuerim, postremo omnem Galliam, siue Germaniam, ab Aquitania usq; Bauariam sibi subiugant. Et hi quidem qui Teutonicis conmixti sunt, proprio uocabulo Franci, qui autem per connubia à Gallis sunt progeniti, Francigenæ sunt appellati. Clodius itaq; cum regnaret annis xx. mortuus est, cui successit Meroueus, à quo reges Francorum Merouingi nominati sunt. Quo mortuo, filius eius Hildericus suscepit regnum, Quem luxuriose uiuentem, & cum filiabus populi fornicantē, interficere nolentes, abiecerunt: & Aegidius quendam Romanum super se posuerunt. Sed post annos octo pœnitentes super hac re, Hildericum reuocauerunt, factusq; est rex uirtute magnus super omnes priores Francorum reges. Agrippinam quippe ciuitatem temporibus eius occisis à parte Aegidij multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Coloniam appellauerunt, Treuerim quoq; apprehenderunt, & incenderunt, totamq; illam terram uastauerunt.

Mortuo autem Aegidio, Siagrius filius eius successit in locum eius, seditq; in Sueffionum ciuitate, ubi sedes regni erat. Sed Hilpericus cum exercitu superueniens, omnem terram illam prædatus est, & Aurelianensem, & Andegauensem ciuitatem regno suo adiecit. Qui cum regnaret annis xxiii. mortuus est, & Clodoueus filius eius regnum accepit. Hic cum Siagrio bellum commisit, fugientemq; ad Alaticum regem Gothorum, missa legatione reposcit, & redditum interfecit, totumq; regnum eius sibi subiugans,

clens, Romanos in tantū deleuit, ut nulla eorum uestigia hodie reperiantur in Gallia. Accepit autem uxorem, neptem Gundebaudi regis Burgundionū, nomine Gotehildam. Gundebaudus itaq; rex Burgundionū, quatuor filios habuit, Gundebaudum scilicet patrem Sigismundi & Gotemari, Hilpericum patrem Gotehildæ, Gorigiselum, & Gotemarum. Mortuo autem Gundebaudō seniore, Gundebaudus iunior occidit fratrem suum Hilpericum, & uxorem illius ligato ad collum eius saxo, in aquam mergi præcepit, alios uero duos fratres in exilium misit. Gundebaudus autem dum neptem suam Gotehildam Hilperici filiam secum haberet, & legati Clodouei regis illuc forte directi, eam uidentes, pulchritudinem eius apud dominum suum laudarent, misso Aureliano quodā honorato suo, accepit eum Clodoueus uxorem puellam Christianam. Quæ cum ei Christum sæpe prædicaret, illeq; credere abnueret xv. anno regni sui suscipiens bellum cōtra Alemannos, cum penè uinceretur, hortatu Aureliani se crediturum spondit, si Dei adiutorio Alemannos uinceret, moxq; & illos superauit, & omnem terram eorum sibi subiugauit, ac deinde per sanctum Remigium Remorum Episcopum instructus, cum omni gente sua est baptizatus. Post hæc abiit in Pictauiensem ciuitatem, ubi rex Alaricus habitabat, pugnanſq; cum eo interfecit eum xij. anno eiusdem Alarici. Amalaricus uero filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnum patris sui postea sagaciter recepit. Anno quinto post hanc uictoriam mortuus est Clodoueus in pace, anno regni sui xxx. à transitu uero sancti Martini anno cxij. Habebat autē filios iij. idem rex Clodoueus Clodomirem, Theodericum, Hildibertum, & Clotharium. Hi regnum eius in tres diuiserunt æqualiter, & eleuari sunt in magna potentia. Theodericus uero tunc habebat filium nomine Theodebertum strenuum & utilem. Amalaricus quoq; filius Alarici regis Gothorū, sororem illorum nomine Ruothildam petijt in coniugium, quam illi non negātes, cum magna gloria ei dederunt. Sed cum ille uelut Arrianus eam postea indigne tractaret, mittens illa nuncium de Hispania ad fratrem suum Hildibertum in Aruernā ciuitate sedentem, iniurias suas ei conquesta est. Vnde ille iratus, cum magno exercitu Hispaniam terendit, occisoq; Amalarico, sororem suam cum magnis thesauris abstulit, quæ tamen languore præuenta, in ipso est itinere mortua.

In illis diebus Gotehild regina ueniens Parisium, dixit ad filios suos. Non me peccitet filij mei uos dulciter enutrisse, tantum iniuriā meam indignamini, & mortem patris ac matris meæ uindicate. Qui mox ita cōmoti, cum exercitu magno Burgundiam pergunt, contra Sigismundum & Gotemarum filios Gundebaudi, qui patrem ac matrem Gotehildæ interfecerat. Sigismundus rex Burgundionum illo in tempore edificauit monasterium sancti Mauritij, sociorumq; eius in loco Agauno, ubi & passi sunt. Collecto autem exercitu, Burgundiones exierunt obuiam filijs Gotehildæ & Clodouei, sed cōmissa pugna, cæsi Burgundiones fugerunt. Sigismundus itaq; dum fugeret ad sanctos Agaunenses, consecutus est eum Clodomir, captumq; cum uxore & filijs, duxit in pagum Aurelianensem, & in carcerem misit, & postea interfectos in puteum proiecit, in loco qui dicitur columnaticus. Post hæc iterū collecto exercitu, Clodomir in Burgundiam perrexit, cōtra Gotemarum, iterumq; repugnantem, sed fugiētem, dum persequeretur & præcurreret equo uelocissimo, ex aduersa parte percussus, corruit, & mortuus est. Quod audiens Clotharius, Gundecam uxorem fratris sui accepit in coniugium.

Theodericus autem rex, postq; regnauit annis xxij. mortuus est, & Theodebertus filius eius ei successit. Qui cum annis xiiij. regnaret, obiit, & Theodebaldus filius eius illi successit. Quo post annos vij. defuncto, Clotharius patruus eius regnum ipsius cum thesauris multis accepit. Gotehildis autem regina in elemosynas profluens, in summa abstinentia & sobrietate uitam duxit, & apud Turonicam urbem plena die rum ad dominum migravit, & in basilica sancti Petri ad latus uiri sui Clodouei sepultra est à filijs suis Hildiberto, & Clothario, ubi & beatissima Genoseua quiescit.

Clotharius autem rex de diuersis uxoribus vij. habuit filios. De Ingunde regina Guntharium, Hildericum, Sigebertum, Guntrammum, Heribertum, & filiam Clodesindam, de Regingunda uero sorore Ingundis habuit Hilpericum. Per amorem enim Ingundis, eo qd esset pulchra & decora, & ipse nimiū esset luxuriosus, sororem eius

Gundebaudus rex Burgundionum.

Ludouicus rex, dictus Gallis Clodoueus.

Clodoueus dicit puellā Chriſtianam in uxorem.

Hoc bello cecidit uniuersa gloria & libertas Alemannorum, nec desinit uictor Ludouicus rex,

donec partem ferro, partem seruitute, totā Alemannorū gentem perdomuisset.

Remigius baptizat Clodouem, qui hanc uictoriam superis accepta fert.

Quatuor filij Clodouei. Gotehildis regina. Sigismundus rex Burgundionum.

Clotharius regnat. Gotehildis elemosinaria.

eius

eius Regingundā accepit in coniugium. De Gufina quoq; accepit Gratianum. Qui cum esset decorus nimis & acerbus, ac callidus, patri rebellauit, sed captus, & ad patrem adductus, in casa quadam incendi iussus est. Hildebertus uero frater Clotharij, apud Parisium diu ægrotans, mortuus est, cuius regnum & thesauros Clotharius rex affecutus est.

Medardus
Episcopus.

His etiam temporibus beatus Medardus Episcopus plenus uirtutibus migravit ad Dominū, quem rex Clotharius in Sueffione ciuitate cum magna gloria sepeliri fecit.

Sedes 4.
Parisij.
Aurclie.
Sueffion.
Metis.

Post hæc Clotharius rex febre correptus, obiit anno regni sui li. regnūq; eius quatuor filij eius inter se diuiserunt, scilicet Heribertus, Guntramms, Hilpericus, Sigibertus, accepitq; Heribertus regnum Hildiberti patris sui, sedemq; constituit Parisijs. Guntramms autem regnū Clodomiris accipiens, Aurelianis sedem constituit. Hilpericus uero regnū patris sui Clotharij possidens, Sueffionis sedem posuit. Sigibertus autem regnum Theoderici, scilicet Australiā sortitus, apud Metensem ciuitatem regni sedem locauit.

Guntrammi
regis uisio.

Ex quibus Guntramms rex pacificus, & omni bonitate laudabilis erat, uitamq; in conuersatione sancta ducebat, cuius unum factum mirabile huic operi placet inserere. Quodam tempore dum uenarum iter, omnes socij eius per syluam discurretes, illum solum cum uno rancum sibi fidelissimo dimiserunt, iuxta riuulum quendam. Quem cum grauis somnus urgeret, caput suum in illius fidelis sui sinū posuit, & dormiuit. Cum subito uidit ille, in cuius sinu dormiebat, quasi paruū animal de ore regis exire, & ad riuum tendere, multoq; uisu tentare, si quo modo posset trāsire. Cūq; transitus copiam non inueniret, ille qui hoc uidit, gladium suum de uagina eduxit, riuoq; superponens, illud transire fecit. Transiens autem riuum, non longe inde in foramen unum montis iuxta positi, intrauit: reuersumq; per eandem uiam, post horam unam in os regis rursus introiuit. Qui mox euigilans, magnam uisionem se uideisse narrauit, dixitq; sibi apparuisse in somnis, q̄ iter agens ad quendā fluuium magnum ueniret, quem per ferreum pontem transiret, ueniensq; sub montem quendā, multū ibi aurum uideret. Quod cum illi fideli suo narraret, illeq; uicissim sibi omnia quæ gesta sunt, intimaret: ad locum illum accesserunt, fodientesq; multa pondera auri, antiquitus ibi reconditi, inuenerunt, de quo auro rex idem postea ciboriū magnum fieri, diuersisq; gemmis exornari præcipiens, uoluit illud Hierosolymam ad sepulchrum Domini mittere, sed cum hoc perficere nō posset, iussit illud poni supra corpus beati Marcelli martyris in Cabillona ciuitate sepulti, diciturq; aliud huic simile non inueniri.

Audeuora Hil
perici uxor.

Hilpericus autem accepit uxorem Audeuoram, quæ peperit ei tres filios, Theoderbertum, Meroueam, & Clodoueam. Heribertus uero duxit Ingobergam. Quæ cum haberet duas puellas nimis pulchras, cuiusdā pauperis filias, rex in amorem earum uehementer exarsit. Quas cum regina odio haberet, rex iratus, eam abiect, & unam ex illis in coniugium sumpsit, deinde alteram quoq; sibi copulauit. Pro qua re cum S. Germanus, Parisiorum Episcopus, utrosq; excommunicaret, & rex hoc paruipens, eam non dimitteret, percussa Dei iudicio, mortua est, nec multo post rex ipse defunctus est. Porro Sigibertus rex uidens nequitiam fratris sui, dedignatus talia coniugia, legationem in Hispaniam misit, regisq; filiam Brunihildem petijt, & accepit puellam pulchram & ingeniosam, Et quia Arriane legi subiecta erat, in nomine sanctæ Trinitatis eam baptizari iubebat, ex qua filium Hildibertum suscipiebat.

Germanus epi
scopus excom
municat regē
ob ductas duas
sorores.

Columbanus.

His temporibus S. Columbanus de Hibernia uenit in Galliam, quem Sigibertus rex benigne suscepit. Hilpericus autem frater Sigiberti, uidens eum regali coniugio sublimatum, cum iam plures uxores haberet, sororem Brunihildis natu maiorem, nomine Gelsundam in coniugium petijt, promittens per legatos omnes alias uxores se dimissurum. Qua desponsata, & cum multis thesauris accepta, Fridegundis quædā ex uxoribus eius plurimis genere infima, sed speciosa & callida, hanc in stratu suo per noctem strangulauit, & priorem Audeuoram consilio pessimo ab eo separauit, ipsaq; in locum earum, quasi legitima successit.

Periculum
πολυγαμία

Eo tempore Iustinianus Imperator apud Constantinopolim obiit, Iustinus uero imperium ambiuit. Post hæc Hilpericus Theoderbertum filium suum ultra Ligerem in regnum

in regnum fratris sui Sigiberti cum exercitu direxit: qui mox Turonum & Pictauim ceterasq; urbes inuasit, ecclesias incendit, monasteria destruxit, clericos interfecit. Contra quem Sigibertus mouens exercitum, interfecit eum: Hilpericus uero cū uxore Fridegunda fugit in Turnacū. Sigibertus autē ciuitates quæ ultra Parisium sunt, accipiens, cum Franci qui quondam Hildiberto seniori subditi erant, hunc uellent super se regem constituere, & Hilpericum relinquere, fraudibus & cōsilio Fridegundis, quæ nimium callida erat, interfectus est anno regni sui xiiij. ætatis autē xl. Tunc Brunihildis cum filijs suis apud Parisium sedebat: Gundoaldus autem dux, qui erat maior domus, filium Sigiberti paruulum Hildibertum furrim per noctem abstulit, & cum eo fugit, collectisq; gentibus super quas pater eius regnauerat, regem illum constituit.

Theodeberti
crudelitas.

Tempore illo beatus Germanus Parisiorum episcopus plenus uirtutibus magnis, migravit ad Dominum. Mortui autem sunt & filij Hilperici, omnes quos habebat de Fridegunda: sed ad ultimū genuit Clotharium, qui postea factus est rex magnus, & hic genuit Dagobertum.

Germanus epi
scopus mori-
tur.

Inter hæc maximæ discordiæ ortæ sunt inter Hilpericum & nepotem suum Hildebertum filium Sigiberti, irritabantq; eos ex utrisq; partibus, Fridegundis, & Brunehildis.

Eo quoq; tempore mortuus est bonæ memoriæ Guntramms rex inclytus, frater Hilperici, cum regnaret annis xxxi. cuius regnum, scilicet Burgundiam, Hildibertus fratruelis eius accepit. Post hæc cum Fridegundis adulterium cum Landerico quodam committeret, & hoc regi Hilperico innotesceret, illa eum metuens, egit consilium cum duobus iuuenibus, qui regem sero de uenatione uenientem, statim ut de equo descendit, interfecerunt, clamantes ipsi insidias esse de parte Hildiberti: sicq; ipsa cum filio suo paruulo Clothario regnū tenuit. Hildibertus igitur filius Sigiberti cum regnaret annis xx. mortuus est, habens duos filios, seniorem nomine Theodebertum ex concubina: iuniorem Theodericum ex regina. Sed senior Theodebertus regnum accepit, scilicet Austrasiam: iuniorem uero Theodericum auia sua Brunihildis direxit in regnum Guntrammi regis, uidelicet Burgundiam.

Guntramms
rex moritur,

Frìdegundis
adultera.

Eo tempore Fridegundis mortua est, Brunihildis autem prauum cōsiliū subministravit nepoti suo Theoderico dicens: Cur non requiris thesaurum & regnum patris tui, de manu Theodeberti, cum non sit frater tuus, sed de meretrice quadam patris tui concubina sit editus? Ille uero hoc audiens, ut erat acerbis moribus, exercitū plurimum contra fratrem direxit. Cumq; conuenirent in prælium, Theodebertus uictus, fugit in Coloniam. Theodericus autem illum persecutus, cum cuncta uastasset, & populos, ut subiectis parceret, ad eum clamasset, ait: Si uultis ut parca uobis, Theodebertum mihi uiuum adducite, aut caput eius afferte. Qui ciuitatem ingressi, cum suaderent Theodeberto ut thesaurum redderet, quatenus frater eius recederet: ille uerbis eorum credulus, ingreditur thesaurarium suum: & cum preciosissima quæq; requireret, unus ex eis retro ceruicem eius gladio percussit, & caput eius amputauit. Theodericus uero apprehendens ipsam ciuitatem, multos thesauros accepit, rediensq; ad urbem Metensem, filiam Theodeberti pulchram nimis, cum duobus filijs paruulis abduxit, filiosq; occidens, filiam in coniugium accipere uoluit. Cui cum diceret Brunihildis: Non debes ducere filiam fratris tui. ille iratus ait: Nonne tu dixisti mihi, quod non esset frater meus? Cur induxisti super me peccatum hoc, auctrix mortis? Et euaginato cultro, uoluit eam transfigere: sed illa à circūstantibus erepta est. Post hæc odio nimio infecta, portionem uenenatam per ministros suos ei direxit, quam ille bibens, mortuus est. Taliter refert historia Francorum. Sed in libro actuum sancti Columbani legitur, quod apud Talbiacū pugnauerint, uictumq; Theodebertum & fugientem, Theodericus insecutus apprehenderit, & ad auiam suam Brunihildem adduxerit, quem illa clericum fieri rogauerit, sed nō post multos dies impie peremerit: Theodericus uero apud Metensem ciuitatem commorans, diuino igni crematus sit. De hac controuersia scriptores uideant. Mortuo autem Theoderico, filius eius Sigibertus in regnū successit, ille scilicet, de quo libro actuum sancti Galli legitur, quod Gunzonis ducis filiam desponsauerit, quam idem beatus Gallus à dæ-

Theodebertus
uult fratris filiam ducere.

Liber actuum
S. Columbani.

Theodericus
diuino igne
crematus.

Liber actuum
S. Galli.

Brunihildis turpissima mors.
Dagobertus fit monarcha triū regnorū.
 monio liberauerit. Clotharius itaq; filius Hilperici, collecto exercitu, fines regni quę suę dirioni debebantur, cum conabatur recipere, Sigibertus ei cum exercitu occurrit, quem ille captū occidit, & quinq; fratres eius, filios Theoderici, similiter interemit. Post hæc Burgundiones & Austrasij, facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius regni regem sublimauerunt. Tunc conclamantibus omnibus, Brunihildem morte turpissima esse condignam: primum camelo impositam, totum exercitum girare fecit: deinde indomitum pedibus equorum alligatam, interimi præcepit, sepulchrumq; eius ignis fuit. Erat autē Clothario filius, nomine Dagobertus, puer efficax & strenuus, & ad omnia solertissimus, quem rex adultum cum Pippino duce in Austrasiam regnaturum direxit. Clotharius autem cū regnaret annis xliij, plenus dierum mortuus est, & Dagobertus filius eius monarchiam in tribus regnis solus obtinuit, fuitq; fortissimus, & Francorum nutritus, in iudicijs ecclesiasticis seuerissimus, largitor elemosynarum præcipuus, pacem in toto regno suo statuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipseq; uelut Salomon pacificus, regnum obtinuit quietus.

Sigibertus. Clodoueus.
Angisus episcopus Metensium.
 Eo tempore defuncto Gundualdo maiore domus, Erchinoaldum uirum illustrē in locum eius statuit. Habebat autem idem rex ex regina Mathilda de genere Saxonum, filios duos, Sigibertum, & Clodouem: quorum maiorem Sigibertum duci Pippino, & sancto Choniberto Colonienſi episcopo, in Austrasia regnaturum direxit, iuniorem Clodouem secum retinuit. Sigibertus hic sancto Koniocho episcopatū Traiectense dedit. Pippinus autem dux pater erat sanctę Gertrudis uirginis, & Beggę, quã duxit uxorem Angisus filius sancti Arnolſi, uiri magni, deoq; dilecti, qui pro amore dei renūcians seculo, diuino se mancipauit seruitio, factusq; est postea episcopus Metensium: deinde hæreticam diligens uitam, plenus uirtutibus migravit ad dominum. Huius sancti Arnolſi pater fuit Arnolſus uir illustris, filius Ansberti, & Blithildę Lotharij regis filię.

Clodoueus regnat.
Dagobertus Pictauiensis episcopus.
 Dagobertus autem rex, cum regnaret annis xxxiiij, mortuus est, & Clodoueus filius eius regnauit pro eo super Francos, accepitq; uxorem de genere Saxonum, nomine Mathildem, pulchram, & ingeniosam, quę genuit ei tres filios, Lotharium, Hildericum, & Theodericum. Sigiberto uero fratre Clodouei, rege Austrasiorum, defuncto, dux Pippinus filium eius Grimoaldum maiorem domus constituit. Habuit autem & ipse Sigibertus filium paruulum, nomine Dagobertū. Decedente igitur tempore, Sigibertus defunctus est, & Grimoaldus maior domus, filium eius Dagobertum totondit: Didonemq; Pictauiensis urbis episcopum in Scotiam exilians, Dagobertum episcopatu præposuit. Quod indignantes Franci, Grimoaldo insidias statuerunt, captumq; Clodoueo deferunt, quem ille uinculatum carceri mancipauit, ubi ut dignus erat, uitam finiuit.

Brachium sancti Dionysij abscisum.
 Eo tempore Clodoueus, instigante diabolo, brachium sancti Dionysij martyris abscidit, ex quo regnum Francorum casibus pestiferis concidit. Clodoueo itaq; post xv. annos regni sui defuncto, Franci statuerunt Lotharium fratrem eius cum matre Mathilda regnare pro eo. Hic sanctum Leodegarium Augustuduni fecit episcopū.

Eo quoq; tempore Erchinoaldo maiore domus defuncto, in locum eius successit Ebroinus. Post non multum uero tempus, mortuo Clothario, Ebroinus maior domus, Theodericum fratrem eius constituere uoluit regem. Sed quia idem Ebroinus iam odiosus fuit Francis, spreto eius consilio, alterum eius fratrem Hildericum, qui Austrasij iam imperabat, super se regem constituunt. Quod uidens Ebroinus, in Luxouienſe cœnobiū tonsō capite, quasi perpetuo monachus, se cōtulit. Post aliquod tempus, Hilderico, cum leuis esset, ac omnia inconsulte ageret, à quibusdam cum regina prægnante interfecto, rursusq; Theoderico in regnum reuocato. Ebroinus de clauſtro prorumpens, ad regem peruenit: receptoq; principatu suo, tyrannidem magnam in Francos, quibus odiosus erat, exercuit, inter quos & sanctum Leodegarium occidit. Mortuo autē Theoderico, filij eius Clodoueus & Hildebertus regnauerunt: post quos Dagobertus iunior, cui Hilpericus cum Reginfrido succedentes, à Karolo Pippini filio deiecti sunt, & Lotharius substitutus, post quem iterū Hilpericus regnauit, post hunc Theodericus. Quo xx. Leonis imperatoris anno mortuo, & primo Constanti-

Constantini eiusdem Leonis filij anno, Karolo defuncto, quinque annis post Theodericum sine rege interlapsis, sexto demum anno Pippinus & Karlomannus, filij Karoli, Hildericum statuerunt regem, qui & ultimus erat de antiquo genere regum.

Tempore autem regum præcedentium, post mortem Ebroini, Angilus sancti Arnolfi filius, nomen, ut aiunt, ducens ab illo Troiano Anchisa patre Aeneæ, maior dominus effectus est in regno Francorum: post quem Pippinus filius eius, & Begga, sororis sanctæ Gertrudis: post hunc filius eius Karolus, cognomento Fortis, qui per multas pugnas principatum tulit de manu Reginfridi, quem Karolum genuit Pippino Albaidis soror Diodonis domesticæ suæ, quam ille superduxit legitimæ uxori suæ Plectrudi, de qua susceperat Dragonem & Grimoaldum. Quæ rem dum detestatur sanctus Lampertus episcopus, ab eo de Diodone est interfectus, Pippino, ut aiunt, consentiente, Hildeberto Theoderici filio regnante. Mortuo autem hoc Karolo, filij eius Pippinus & Karlomannus principatum tenuerunt simul annis iij. postea Pippinus solus annis vij. adhuc quidem regibus in Francia ex antiqua stirpe solo nomine regnantibus, sed nil regis dignitatis habentibus, donec per autoritatem Zachariæ papæ, Hilderico qui tunc falsum regis nomen habebat, deponso, & in monasterium detruso, isdem Pippinus ex præfectu palatii in regnum est sublimatus, ac deinde per successorem eius Stephanum papam, unâ cum uxore sua Bertherata, filijsq; Karolo & Karlomanno, regali est unctione consecratus, & in regno confirmatus, anno ab incarnatione Domini Dcclij.

His de gente regibusq; Francorum noticiæ causa, siue per repetitionem præcedentium, seu per anticipationem sequentium dictis, quasi per quendam excessum, iam redeamus ad incœptum.

ANNI VALENTINIANI.

Valentinianus primo regni sui anno, qui est Dominicæ incarnationis ccc. lxxij. fratri suo Valenti regnum orientis dedit, ipse occidentale tenuit. Anno domini ccc. lxxvij. Damasus papa xxxvij. ordinatus, sedit annis xvij. sub seditione tamen, quia Yrsinus quidam diaconus Romanæ ecclesiæ sibi sacerdotium usurpavit: Damasus uero constituit, ut Psalmi die noctuq; cantantur in Ecclesia. Anno domini ccc. lxxix. lana pluviæ permixta de nubibus fluxit. Anno domini ccc. lxxx. Hylarius Pictaviensis episcopus obiit. Anno domini ccc. lxxxi. Athalaricus rex Gothorum, Christianos in sua gente persequitur. Anno domini ccc. lxxxij. Eusebius Vercellensis, & Lucifer Caralitæ obierunt. Anno domini ccc. lxxxij. Valentinianus Saxones cede perdomuit in Francia. Anno domini ccc. lxxxij. Didimus Alexandrinus multa de nostro dogmate commentatur. Anno domini ccc. lxxxv. Sanctus Martinus Turonis ordinatur episcopus. Anno domini ccc. lxxxvi. Marguentia quæ & Tecla, Romanorum nobilissima, Hierosolymam ueniens, magnis uirtutibus & humilitate claruit. Anno domini ccc. lxxxvij. Valentinianus rupta uena nuper incisa, moritur.

Valens igitur frater Valentiniani, dum per concessionem fratris regnaret cum eo in regno orientis, id est, in Constantinopoli, annis xi. post mortem fratris regnauit ibi annis iij. Gratiano & Valentiniano fratris sui filijs, regnū occidentis, id est, Romanum tenentibus, imperium. Hic itaq; Valens mox ut frater eius ab eo discessit, Dominica uxore sua, ut aiunt, suadente, ab Eudoxio Atriano episcopo rebaptizatus est, statimq; in Christianos persecutionem moueret, si fratrem nō timeret. In Antiochia tamen plurimo tempore commorans, omnibus licentiam dedit sua sacra celebrare, Gentilibus scilicet atq; Iudæis, & omnibus hæreticis: illis tantummodo inimicus erat, qui Apostolicam doctrinam prædicabant. Post mortem uero fratris, impietatem quam mente conceperat, operibus explebat. Nam sacerdotes Domini exiliabat, monachos in militiam cogebat: nolentes militare, interfici iubebat.

Inter hæc diabolico instinctu perscrutari cupiens, quis post eum regnaturus esset, nectromantiam fecit: sed diabolus eius audacia & crudelitate abusus, nō aperta, sed obliqua

Carolus Fortis.

Pippinus rex.

Psalmi canendi.

Athalaricus Christianorum persecutor.

Tecla.

Valens in Christianos.

Monachi in militiam sub Valente.

obliqua ei responsa dedit, per quæ multos artificiose interemit. Nam cū de imperio cōsuleretur, quatuor literas demonstravit, *θ. ι. ο. δ.* dicens hoc nomē post Valentē imperij culmen accepturū. Vnde ille zelo ductus, multos interemit, quos tyrannidem assumere aestimavit. Occidebantur itaq; Theodori, Theodori, Theoduli, & quicūq; has literas in capite sui nominis habuissent. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes cum iuramento, quæ prius habuerunt, ut pericula effugerent. Inter cæteros autē occisus est & Theodosiolus uir fortis, ex Hispania genus ducens, pater Theodosij postea imperatoris. Hic Theodosiolus à Valentiniano fratre Valenti in Aphricam missus, firmum quendam sese in regnum extollentē, ad mortem coegit, totamq; Aphricam & Mauritaniam Romano imperio subiecit. Sed cū à Valente per inuidiam iuberetur occidi, prius in remissionem peccatorū rogabat baptizari, sicq; iugulum ultro præbuit percussori.

Valens quosdā occidit ex indicio demonis adurati.

Theodosiolus martyr.

Huni in Gothos.

Vide Theod. in hist. Trip. lib. 3. cap. 11.

Traiani magistri militū ex postulatio cū Valente.

Valens concrematur.

Gothi facti Arriani.

Apollinaris,

de Gothis scripsere Procopius, Ablabius, & Iornandes.

Scanzia. Plin. lib. 4. ca. 16. Scandiam.

Vistula.

Ea tempestate Hunorū gens diu inaccessis seclusa montibus, repentina rabie percita, exarsit in Gothos, eosq; conturbatos, ab antiquis expulit sedibus. Qui transito Danubio, ad Valentem uenerunt, & sine omni pactione suscepti, Thracias ad habitandum ab eo acceperunt. Deinde cum idem imperator non daret eis quod sufficeret, non sustinentes famem, apprehenderunt arma, euntesq; per Thraciam, omnia licenter uastabant & incendebant. Hoc audiens Valens, egressus ab Antiochia, congregauit exercitum ut pugnaret cum Gothis. Primumq; moratus apud Constantiopolim, misit Traianum magistrum militiæ contra eos, qui uictus, ignominiose reuersus est. Cui cū Valens mollitiem exprobraret, ait: Non ego uictus sum o Imperator, sed tu, qui cōtra Deū pugnas, Barbaris nutū eius cōcilias. An nescis quos ab ecclesijs expulisti, & quibus eas tradidisti? Ille sera pœnitentia stimulatus, episcopos, ceterosq; sanctos reuocari de exilijs præcepit. Inter hæc Barbari per Thraciā discurrebāt, iamq; suburbana Constantinopolitana, nullo prohibete incendebāt. Egressus itaq; de Cōstantinopoli, duxit exercitū ad urbem Hadrianopolim: cōmissaq; pugna cū Gothis, primo impetu Gothorū, Romani equites nudatos deseruere pedites, quos Gothi mox circumdederunt, ac sagittarum nubibus huc & illuc fugientes obruerunt. Ipse quoq; imperator Valens sagitta lauciatus, & in fugam uectus, cū ob nimium dolorem de equo laberetur, in uilissimam casam deportatur, ubi Gothi superuenientibus, ipsumq; ibi nescientibus, igne imposito crematur, anno uitæ quinquagesimo, regni autem xv. quorum xi. regnauit cum fratre iij. post illum. Iusto itaq; Dei iudicio ab illis igni crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Antea quippe perentibus Gothis, ut eis mitteret predicatores & doctores, qui eos catholicam fidē instruerent, misit Arrianos doctores, sicq; omnis illa gens Arriana facta est. Mortuo autem Valente, Gothi iam securi pergūt ad urbem Constantinopolim, ubi tunc Dominica uxor Valenti sedebat, quæ ex ærario publico præmia bene certantibus præbens, urbem uiriliter defendebat. Sub his temporibus Apollinaris Laodicensis episcopus, multa nostræ religionis scripta composuit: qui postea deuians à fide, hæresim sui nominis instituit. Quia uero Gothorum mentio non solum in hoc loco, sed & in præcedentibus sæpe est habita, & in sequentibus sæpius habenda, non superfluum uideretur, si de origine eorum altius ab initio reperatur, & qui, aut unde essent, quàm breuissime uerissimeq; potest, hic aliquid inferatur, quia & Huni, qui eos de sedibus suis expulisse referuntur, originem ex his traxisse dicuntur: Gepidi quoque & Amazones ex eis processisse leguntur.

HISTORIA GOTHORVM.

Laudius Ptolemæus, orbis terræ descriptor egregius, refert in secundo sui operis libro, esse in oceani Arctosalo insulam quandam magnam, nomine Scanziam, in modum folij cedri lateribus pandis per longum ductam, quam & Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cuius ripas influit Anus. Hæc à fronte posita est Vistulæ fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanzie septentrionali oceano trifidus illabitur, Germaniam, Scythiamq; determinans. Vbi etiā aliæ plures insulæ dicuntur esse dispositæ

disposita: ad quas si congelato mari ob nimium frigus lupi transferint, luminibus feruntur priuari. Ita non solum hominibus inhospitales, uerum etiam bestijs terræ sunt crudeles. In Scanzia uero insula multæ & diuersæ manent nationes, quarum vij. commemorat Ptolemæus: ex quibus una dicta Adogit, in arctoa parte eiusdem insulæ consistit, quæ in media estate xl. diebus & noctibus lucem continuam fertur habere: itemq; brumali tempore eodem dierum noctiumq; numero, alternato mœrore cum gaudio, claram lucem nescire. Et hoc inde uenit, quia prolixioribus diebus per axis marginem solem uident redeuntē ad Orientem: breuioribus uero nō sic apud illos conspicitur, ut Australes conspiciere censuerunt. Nobis enim uidetur sol ab imo surgere: illis uero marginem circuire. Nec hoc alicui incredibile uideatur, quia Plinius secularium eruditissimus literarum, eodem modo fieri in insula Thyle testatur, circa solstitium æstiuale, & brumale aliquibus tantum diebus. Quod & uenerabilis Beda comprobat, dicens, sibi dictum fuisse à quibusdam clericis, qui in eadem insula fuerunt, à kal. Feb. usq; ad kal. Aug. quod in diebus circa æstiuale solstitium, in uerspertina hora abscondat se sol, occidens quasi post paruulum tumulum, ita ut in minimo illo spacio nihil fiat tenebrarum, sed quicquid homo operari uoluerit, tanq; in præsentia solis possit: & si in altitudine montium eiusdem terræ fuissent, forsitan sol nunquam eis latuisset. In medio autē spatio illius minimi temporis, media nox fit in medio terrarum orbis. Sed & beatus Augustinus in sententia quæ in Ecclesiastico fit de sole, de ambitu solis dicit: Australis ergo pars cum habet solem, nobis dies est: cum autem ad partem Aquilonis circuiens peruehitur, nobis nox est: non tamē in alia parte non est dies, ubi præsentia solis est, nisi forte poetis figmentis cor inclinandum est, ut credamus solem mari se immergere, atq; inde lotum, ex alia parte mane surgere: quanquam si ita esset, abyssus ipsa solis præsentia illustraretur, atq; ibi dies esset: posset enim & aquas illuminare, quando ab eis non posset extinguī: sed hoc monstruosum est suspicari. Alia quoq; gens ibi est, quæ Suethans dicitur, cuius gentis homines, uelut Thuringi, equis utuntur eximijs: & hi sunt, qui in usus Romanos Saphirinas pelles, commercio interueniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi decora pellium nigredine. Hi cum inopes uiuant, ditissime uestiuntur. Sunt ibi & Suetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminentiores, quamuis Dani ex ipsorum stirpe progressi, Herulos proprijs sedibus expulerint, qui inter omnes Scanzie nationes nomen sibi præcipuum ob nimiam proceritatem affectant.

Ex hac igitur Scanzia insula, quam alij Scandanauiam dicunt, quasi officina gentium, aut certe uelut è uagina nationum, diuersæ nationes egressæ sunt, Dani, Daci, Heruli, Rugi, Turcilingi, Vuandali, Vuinili, qui & Longobardi, & hi qui postea Burgundiones dicti sunt, & aliæ multæ Barbaræ nationes. Ex eadem quoq; cū rege suo nomine Berich, Gothi qui & Getæ, quondam memorantur egressi, cum tribus tantum nauibus. Sed qui in una erant nauis, aliquantulum, ut fieri solet, tardiores, cum alios sequi non possent, in quandam Vistulæ fluminis insulam uenientes, quousq; meliores inuenirent sedes, ibi refederunt, nomenq; genti ex tarditate sua dederunt. Nam lingua eorum pigra Gepanta dicitur: ipsaq; gens postea paulatim corrupto nomine ex initio tarditatis Gepidorum uocabulum sortitur. Quod ipsum nec credo falsissimum, sunt enim ingenio tardiores, & uelocitate corporum grauiores. Alij uero qui in duabus erant, mox ut citeriorem oceani ripam attigerunt, nomen loco dederunt, qui hodieq; ut fertur, Gothiscanzia uocatur. Inde mox promouentes, ad Ulmerugorum sedes, qui tunc oceani ripas infederunt, castra metati sunt, eosq; commisso prælio, proprijs sedibus expulerunt, uicinosq; eorum Vuandalos tunc subiugantes, suis uictorijs applicauerunt. Vbi uero magna populi numerositate crescente, quintus iam pene rex post Berich, regnabat Filimer Gadarici magni filius, consilium dedit, ut cum familijs suis Gothorum inde promoueret exercitus. Qui aprissimas sedes locaq; dum quaereret congrua, peruenit ad Scythiæ terras, quæ lingua eorū Oulm uocabantur. Vbi delectatus magna ubertate regionum, per pontem transposuit exercitum ultra quendam fluuium. Medietate autem exercitus transposita, pons ubi amnem traiecerat, dicitur irreparabiliter corruisse, nec ulterius licuit iam alicui ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus uoragine circumiecta concluditur, quem

In Scanzia
multæ & di-
uerse nationes.

Adogit insula.

Quid si pro
Scandia Thyle
insula?

Plin. de Thule
Athule unius
diei nauigatio
ne mare cōcre-
tum, à nonnul-
lis Croni ap-
pellatur. lib. 4
cap. 16.

Beda.
Augustini sen-
tentia super lo-
cum Ecclesia-
stici.

Populus Suet-
hans, forte Sui-
ones. uide Cor-
nel. Tacitum.
Suetidi.

Dani.
Heruli.
Scanzia dicta
Scandinauia,
officina genti-
um.

Berich, qui &
Berig.
Gepidi.

Gepantū idem
quod pigrum:
lingua pigra
Gepanta dici
Gothiscanzia.
Ulmerugorū
sedes.

Filimer quin-
tus rex post
Berich.
Oulm.

Gens Spalorū
à Gothis uicta

Ablanius scri-
ptor gentis
Gothorum.

Scythia.

Sclaueni.

Prima mansio
Gothorum.

Zalmoxes,
aliàs Zamol-
xes rex.

Comosicus
rex & ponti-
fex Gothorū.

Diohistoricus
Gothorum.

Mars ex Gee-
this.

Primum bellū
in Gothos.

Amazones.

Plinius.
Scopopetius.

utraq; confusione natura reddit imperuim. Veruntamen hodie illic & nocēs at-
mentorū audiri, & indicia hominū deprehendi, cōmeantium attestatio, quam-
uis longe audientium, solet perhibere. Hi ergo qui apud Filimer dicuntur in terras
Quinā emenso anīne transpositi, optato potiti solo, ilico ad gentem Spalorum adue-
niunt, confertoq; p̄līo, uictoriā adipiscuntur. Exinde iam uelut uictores ad extre-
mam Scythiæ partem, quæ Pontico mari uicina est, properant, quemadmodum &
in p̄scis eorum carminibus pene historico ritu in commune celebratur, & Ablanius
descrip̄tor Gothorū gentis egregius uerissima testatur historia. In quam sententiā
am nonnulli consensere maiorū, eosq; Scythas appellare consuerunt. Scythia si-
quidem Germaniæ confinis est, eotenus ubi Ister fluiuius oritur, uel stagnum Mar-
sianum dilataratur, usq; ad Danubium, montemq; Taurum, non illum Asiæ, sed prop̄-
rium Scythiæ per omnem Mæotidis ambitum, cuius paludis circuitus est passuum
mille centum xliij. nusquam octo cubitis altius subsidentis. In qua Scythia prima
ab occidente gens est Gepidorū, quæ magnis opinatisq; ambitur fluminibus, in-
trorsus Dacia est, ad coronæ speciem arduis alpebus emunita: dein per immensa spa-
tia Venetiārum natio populosa consistet, quorū nomina licet nunc per uarias fa-
milias & loca mutentur, principaliter tamē Sclaueni nominantur. Prima uero man-
sio Gothorū in Scythiæ solo, fuit iuxta paludem Mæotidem: secunda in Mysia
Thraciæq; & Dacia: tertia supra mare Ponticum. Et dum in prima sede iuxta Mæo-
tidem habitarent, Filimerem regē habuerunt. In secunda, id est, in Mysiæ Thraciæq;
& Daciæ solo Zamolxem, quem miræ philosophiæ & eruditionis fuisse testantur.
Pleriq; autem scriptores annalium tradunt eos prius habuisse eruditorem Zeutem,
postea Dicineum, qui uenit ad eos eo tempore, quo Sylla Romano principatu poti-
tus est, post Dicineum habuisse Sapientem Comosicum, qui propter suam peritiā
& rex illis haberetur & pontifex: quartum uero habuisse Zamolxen. Nec defuerūt
qui eos sapientiā erudirent: unde & pene omnibus Barbaris Gothi sapientiores ex-
titerunt, Græcisq; pene similes, ut refert Dio, qui historias, annalesq; eorum Græco
stilo composuit: qui etiam dicit eos primum Tarabosteos, deinde Pileatos, uocasse
hos qui inter eos generosi extabant, ex quibus reges & sacerdotes sibi ordinabant.
Adeo ergo laudati fuere Geræ, ut Martem, quem Poetarū fallacia deum belli pro-
nunciat, apud se dicerent fuisse progenitum. Vnde dicit Virgilius:

Graduumq; partem Gethicis qui præsidet aruis.

Quem Martem Gothi semper asperrima placare cultura, scilicet, morte captiuorū:
opinantes bellorū præulem apte humano sanguine placandum. Hac itaq; sede
morantibus Gothis, qui & Scythæ dicti sunt, Veloces rex Aegypti, qui regnauit eo
tempore, quo Sofarinus imperauit Assyrijs, & Inachus Sicyonijs, bellum primus in-
tulit Gothis, quibus tunc erat rex Tanausis, qui eidem occurrens, eumq; graui-
ter de-
bellans, usq; in Aegyptum fugauit, destitutum exercitum inuadit, omnemq; belli ap-
paratum cepessit, ac totam Aegyptum deuastasset, si paludes Nili non obstitissent.
Inde reuersi Gothi, omnem pene Asiam infinitis cædibus perdomitam, uestigalem
fecerunt, ubi per xv. annos sine pactione immorati, tandem uxorū flagitatione re-
uocantur, denunciāntium, ni redeant, se à finitimis sobolem quæsituras. Hoc autem
spacio quo uiri commorati sunt in Asia, foemina illorū à uicina quadam gente rei-
tantur in prædam: sed illæ à uiris suis edoctæ, sumptis armis, fortiter restiterunt, hos-
tesq; superuenientes, cum magna uerecundia abegerunt. Vnde quidam opinantur
has fuisse, quæ Amazones dicuntur: sed hoc repugnare uidetur, quod harū uiri post
xv. annos ab eisdem reuocati leguntur. Illatum uero mariti partim bello, partim ab
ipsis occisi scribuntur. Amazonum autem origo huiusmodi fuisse legitur.

DE AMAZONIBVS.

Edio tempore habitationis Gothorū in hac sede, duo regj iuuenes,
PLINIUS & SCOLOPETIUS apud eos per factionem opti-
matum domo pulsi, ingentem iuuentutem secum traxere, & in Cappa-
dociæ Ponticæ ora iuxta fluiuium Thermooontem confidentes, cam-
pos Themiscyrios sibi subiecerunt. Vbi proxima quæq; dum populantur, conspiratio-
ne finis

ne finitimorum per insidias cum suis comitibus penè omnibus trucidantur. Horum uxores exilio ac uigilantia permotæ, arma corripuunt, & ut omnibus par ex simili conditione animus fieret, uiros qui superfuert, interficiunt, atq; accensæ in hostem, sanguine suo ultionem cætorum uiroꝝ excidio finitimorum excuntur. Tunc pace armis quaesita, ueritæ ne prole tarescente deficerent, externos concubitus uicinarũ gentium ineunt, factis nundinis semel in anno, ita ut eadem die futuri temporis reuertentes ad ipsam, ut quicquid masculini sexus edidissent, patribus redderent, quicquid foeminei, matres ad arma bellica erudirent. Neq; enim uirgines earum solum ad aliud quid operandum tenebant, sed equis, & armis, & uenationibus se exercebant. Quisdam autem dicunt qd editis matribus, nouercali odio infantis miserandi fata rumpebant, & ita apud illas detestabile esset puerperium, quod ubiq; constat esse uotiuum. Quæ crudelitas illarum, maximũ terrorem uicinis gentibus cumulabat uulgatæ opinionis. Nam quæ rogo spes esset capto, ubi nefas habebatur ignosci uel filio: Puellis autem dexteris inurebant mamillas, ne sagittarum uel iaculorum impedirentur iactus, unde & Amazones dicuntur, hoc est sine mãmã. Harum duæ reginæ fuere Lampeto & Marpesia, quas audentiores cæteris eligentes, earum se principatui subdiderunt. Quæ agmine diuiso, in duas partes uicissim curam belli, & domus custodiam fortiebantur. Sed Lampeto, dum proprios fines domi tueretur, Marpesia foeminarũ agmine sumpto, nouum genus exercitus duxit in Asiam, diuersasq; gentes bello superans, alias pace concilians, ad Caucasum montem uenit, ibiq; certum tempus demorans, loco nomen dedit Saxonum Marpesiæ. Vnde Virg. ait. Ac si dura silex lupere est Marpesia cautes. Inde egressæ Alim fluuiũ, qui iuxta Gargarũ ciuitatem præterfluit, transierunt: & Armeniã, Syriam, Ciliciã, Galatiã, Pisidiã, multaq; Asiæ loca obtinuerunt, ibiq; diutius dominantes, Ephesum & alias ciuitates, castraq; condiderunt, suoq; nomini dicauerunt. Templum quoq; Dianæ ob sagittandi ac uenandi studiũ, quibus artibus se tradiderant, mira pulchritudine apud Ephesum cõstruxerunt. Tali ergo casu Scythiæ gentis foeminae Asiæ regnum per centum annos tenuerunt. Sicq; magna pars exercitus opulentissima præda onusta in cautes Marpesias ad socias proprias repedauit, reliquæ uero ad tuendum Asiæ imperium relictæ, incursum hostium cum Marpesia regina, trucidatę sunt. Cuius filia eius locum Sinope cepessit, quæ singulararem uirtutis gloriam perpetua uirginitate cumulabit. Hac fama gentes excitas tanta formido & ammiratio inuasit, ut Hercules quoq; cum iussus fuisset à Domino suo, exhibere sibi arma reginæ Amazonum, quasi ad inenitabile periculum destinaretur, ex uniuersa Græcia lectam ac nobilem inuenturam contraxerit, ix. longas naues præparauerit, nec tamen sic contentus examine uirum, ex improviso eas aggredi, & insperatas circumuenire maluerit. Duæ sorores tunc regno præerant, Anthiope & Orithia. Hercules autem aduectus, incautas, inermesq; & pacis incuria desides oppressit Amazones, & inter cæsas & captas plurimas, duæ sorores Anthiopæ retentæ sunt, Melanippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus Hippolyten matris monio asciuit, Hercules uero Melanippen sorori reddidit, & arma reginæ in precium redemptionis accepit. Post Orithiam Pentefilea regno est posita, cuius clarissima uirtutis documenta inter uiros Troiano accepimus bello, in quo ipsa occisa dicitur ab Achille. Fuerunt autem cum ea lxx. millia Amazonum, quarum pauca reuersæ sunt. Post Pentefileam regnũ tenuit Thalifaridis, quæ habuit pacem cum Alexandro Magno. Dicuntur autem Amazones regnasse per annos multos, usq; ad Iuliũ Cæsarem. Hæc aut de Amazonibus huic historiæ subintulimus, ut has quoq; de stirpe Gothorũ descendisse monstrarem, nunc uero ad cœptam eorandem historiam redeamus.

Dio historicus, & antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Geticum titulum dedit, regem illis post multa tempora fuisse cõmemorat nomine Telephum Herculis filium, procerum quidem corpore, sed plus uigore terribilem, qui paternam fortitudinem proprijs uirtutibus æquans, Herculis genus & formæ similitudinem referebat. Huius regnum Moesiã appellauere maiores. Is coniugio sororis Priami copulatus, bellum habuit cum Danais, in qua pugna Telfandrum ducem Græciæ peremit. Et dum Aiacem infestus inuadit, Vlixemq; persequitur ictibus, equo cadente, ipse corruit, Achillisq; iaculo femore sauciato, diu mederi nequiuit, Græcos tamen

Amazones, id est sine mãmã

Saxum Marpesiæ.

Ephesus.

Dianæ templum.

Sinope.

Hercules timet Amazones.

Anthiope & Orithia.

Amazones ex stirpe Gothorum.

Dio in opere Getico.

quamuis saucius à suis finibus proturbauit. Telepho uero defuncto Euriphilus filius eius successit in regnum, ex Priami regis sorore progenitus, qui cum ob Cassandræ amorem bello interesset Troiano, ut parentibus soceroq; ferret auxilium, mox extinctus est. Post longum interuallum Thomiris regina cum filio suo Gothis præsidebat, quæ Cyrum regem Persarum bellum Scythis inferentem, interficiebat. Post hæc Antinus Gothis regnauit, cuius filiâ Darius, Hystaspis filius, rex Persarum postulâs, sed repudiatus cum Dcc. millibus armatorum, bellum Scythis intulit, sed lxxx. millibus perditis, refugit. Post quem Xerxes filius eius paternas iniurias ulturum se æstimans, cum Dcc. millibus armatorum de regno, & ccc. millibus de auxilijs, mille quoq; nauibus rostratis, & tribus millibus onerarijs ad eos proficiscitur, sed nec tentate in conflictu animositatem eorum præsumens, cum rubore reuertitur.

Philippus quoq; pater Alexandri Magni, cum ipso filio suo ad Scythiam prædandi transijt intentione, commissioq; prælio, cum Scythæ & numero & uirtute præstarent, fraude Philippi nimium callidi uincuntur. In qua pugna xx. millia puerorum & sceminarum Scythicæ gentis capta sunt, magna pecorum copia abducta, auri argentiq; nihil repertum. Postea cum eis amicitiam foederans, Medopam Gudile regis Gothorum filiam, accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus, Macedonum regnum firmaret.

Dehinc regnate in Gothis Beroista, Diceneus uenit in Gothiam, eo tempore quo Sylla Romanum tenuit principatum. Quem Diceneum suscipiens Borbista, dedit ei regiam potestatem, cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci tenent, populati sunt, quibus hoc erat salubre, hoc commodum, hoc uotiuum, ut quicquid Diceneus eorum cõsiliarius præcepisset, hoc modis omnibus experissent. Qui cernens eorum animos sibi in omnibus obedire, & naturale ingenium eos habere, omni penè Philosophia eos instruxit, elegitq; ex eis nobilissimos & prudentiores uiros, quos Theologiam docens, numina quædã & sacella uenerari suasit, eosq; sacerdotes fecit, nomen illis Pileatorũ tradens, quia opertis capitibus tiaris, hoc est pileis litabant, reliquam uero gentem capillatam dici iussit. Quod nomen Gothi pro magno suscipientes, adhuc in suis cantationibus reminiscuntur. Decedente uero Diceneo, pari penè ueneratione habuerunt Comosicum, qui nec imparis erat sollertia. Hic etenim rex illis, & pontifex ob suam peritiam, in summa iustitia populum regebat. Et hoc rebus humanis excedente, Zamolxes rex Gothorum in regnum conscendit, & per xl. annos in Dacia suis gentibus imperauit. Daciam autem dico antiquam, quam nunc Gepidæ possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita, trans Danubium corona cingitur montiũ, duos tantum habens accessus, unum per Bonetas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quæ Daciam appellauere maiores (que nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ, & Bastarnæ, à Meridie amnis Danubijs fluentia terminant.

Tertiam sedem super mare Põnicum, Gothi iam humaniores & prudentiores habebant, diuisisq; per familias populis, Vuisigothæ, id est Occidentales Gothi familie seruebant Ewaldorum, Ostrogothæ uero, id est Orientales Gothi præclaris subiacebant Amalis. Quorum studium fuit primum inter uicinas gentes, arcum intendere neruis, Lucano attestante, qui ait:

Armeniosq; arcus Geticis intendite neruis.

Aliquorũ etiam facta maiorũ, cantuum modulationibus, cytharisq; canebant Ethespamaræ, Hanalæ, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum, quorũ in hac gente magna opinio est, quales uix Heroas fuisse miranda iactat antiquitas. Diu itaq; Gothi regnarunt, adeo ut Cæsar, qui primus omnium Romanũ sibi uedicauit imperiũ, omnemq; penè suę ditioni subegerat mundum, Gothos sepe perterritans, subicere non posset. Gaius Tyberius iam tertius Romanus regnauit, Gothi tamẽ in suo regno incolumes persenerant. Domitiano uero xi. iam ab Augusto regnante, ripam Danubijs iam diu à Romanis obsessam, Gothi deleris militibus Romanis, eorumq; ducibus, uastauerunt. Cui prouincię tunc post Agrippam præerat Oppius Sabinus, Gothis autem principabatur Dorpaneus. Inter quos bello commissioq; Gothi Romanos uicerunt, caput Oppij Sabini absciderunt, multas ciuitates & castella de parte Imperatoris publice prædatis

Darius filius
Hystaspis.

Medopa Gu=
dile regis Go=
thorũ filia Phi=
lippi regis
uxor.
Diceneus
Boroista.

Pileati.
Capillati.

Comosicus.

Dacia.
Gothia.
Gepidia.

Scripta exem=
plaria habe=
bant pro Ter=
tiam Thraciã.
Vuisigothæ.
Ostrogothæ.
Ab Amala
quæ Augis ge=
nuit, Amalorũ
origo.
Lucani uersus
Cæsar nequi=
uit Gothos
subigere.
Dorpaneus.

predati sunt. Quia necessitate compellus, Domitianus cum omni uirtute Illyricum properauit, prelatoq; militibus Fulco ductore, cum electissimis uiris amnem Danubij, qui & Ister dicitur, confertis nauibus instar pontis eum transmeare precepit, super exercitum Dorpanei. Gothi haud segnes arma capeffunt, primoq; confictu Romanos deuincunt, & extincto Fusco duce militum, castra pte dantur. Magnaq; potiti uictoria, iam proceres suos, non quasi pueros homines, sed quasi semideos Anses uocauerunt. Quorum genealogiam, ut paucis percurrā, primus horum herou fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal uero genuit Angis, Angis genuit eum, qui dictus est Amala, a quo & genus Amalorum decurrit, Amala uero genuit Hisarnam, Hisarna autem genuit Ostrogotham, Ostrogotha genuit Vnilt, Vnilt genuit Athal, Athal genuit Achiuulf, Achiuulf autem genuit Ansilam, & Ediulf, & Vuldulf, & Hermentricum, Vuldulf uero genuit Vualeranans, Valeranans genuit & Vuinitharium, Vuinitharius quoq; genuit Theodemir & Vualemit & Vuindemit, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalafuentam, Amalafuenta genuit Athalaricum & Matasuentam de Vtherico uiro suo, qui affinitate generis, sic ad eam coniunctus est. Hermentricus, supradictus filius Achiuulf genuit Hunnimundum, Hunnimundus Thorismundum, Thorismundus genuit Berimundum, Berimundus autem genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Euthaticum, qui coniunctus Amalafuentæ, genuit Athalaricum & Matasuentam. Mortuus est autem Athalaricus in annis puerilibus, & Matasuentæ Vaitigis est copulatus, de quo illa non suscepit filium. Cum autem Vaitigis rebus humanis excederet, Germanus Parritius fratruelis domini Iustiniani Imperatoris, sumens eam in connubium, Parritiam fecit ordinariā, genuitq; filium ex ea nomine Germanum. Defuncto autem Germano uiro suo, ipsa uidua perseuerate disposuit. Coniunctio consanguinitatis Hermentrici & Theoderici talis fuit, Hermentricus & Vuiculfus filij fuerunt Achiuulfi, Hermentricus, Vuiculfus, Hunnimundus, Vualeranans, Thurismundus, Vuinitharius, Berimundus, Vuandalarius, Vuidericus, Diemaricus, Euthaticus, Theodericus, cuius filiam Amalafuentam Euthaticus accipiens, genuit Athalaricum & Matasuentam, stirpemq; Amalorum iam penē diuifam coniunxit. His ita infertis, non ab re, ut credimus, ad ordinem historiae redeamus.

Dorponeo igitur rege Gothorum defuncto, successit Ostrogotha, & pars Gothorum, quæ Orientalem plagam tenebat, Ostrogotharum nomen accepit, siue à rege, siue à regione, reliqui uero, qui in occidua erant parte, Vuiligothæ dicti sunt, ambæ tamen partes regi Ostrogothæ subiacuerunt, mirumq; in modū illis proficientibus, sub eorum dextera Vuandalus iacuit, Marcomannus sub precio stetit, princeps Quadorum, in seruitutem redactus est. Philippo itaq; Romanis imperate, qui solus ante Constantinum, Christianus cum Philippo, id est, filio fuit, cuius & secundo anno regni Roma millesimum annum expleuit. Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia suafērentes egre, de amicis facti sunt inimici, nam quamuis remoti sub regibus uiuerent suis, Reipub. tamen Romanæ fœderati erant, & annua munerata percipiebant. Quid multa? Ostrogotha cum suis transiens Danubium, Mœsiam Thraciamq; prouincias Romanorum uastauit, ad quem debellandum Decius senator à Philippo dirigitur. Qui ueniens, Romanos milites, quos inuenit, à militia deposuit, & in priuata uita degere fecit, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transierint, factaq; ut putauit in suos uindicta, reuertitur ad Philippum. Milites autem uidentes se post tot labores à militia pulsos, ad Ostrogothæ regis auxilia confugerūt. Qui excipies eos, eorumq; uerbis accensus, mox triginta millia suorū armata producit ad bellum, adhibitis sibi Thaphilis & Astringis nonnullis, transitoq; Danubio, Mœsiā populati sunt, & Marcianopolim eiusdem patriæ urbem Metropolitam, quam Traianus olim ex nomine sororis suæ Marcie condidit, obsederunt: acceptoq; precio post longam obsidionem ditati, ad propria redierunt, suaq; in patria fœliciter uersabantur, quousq; princeps eorum exiit Ostrogotha. Post cuius excessum Quida successit, qui ducto exercitu, cum Romanorum partes deuastaret, Decius iam Imperator cum filio suo ei occurrit, confertiq; prelio, Decij filius & ipse dictus Decius, sagitta occiditur, patet quoq; cum filium ulcisci moliretur, interimitur. Post Decium Gallus & Volusianus regno potiti, pacem cum Gothis pepigerūt, nec longo interuallo utrisq; occumbētibus, Gallienus arripuit

Anses dicti
proceres, quæ
si semides.

Germanus
Parritius.

Hic uixit anno
mundi. 5446.
& anno Do-
mini. 247.

Decius & De-
cij filius, occia-
duntur in loco
qui dictus est
Decij ara, uin-
de res Geticas.

Hæc Thermae sunt ad sanitatem infirmorum efficacissima, uicina ciuitati Anchiolos, quæ Sardapalus rex Parthorum construxit. Constantino-polis auxilio Gothorum condita. Geberich.

Ermanaracus Alex. Magno comparatus.

Multitudo nihil ualet in bello.

Alij laboribus

Iarnandes hinc utat Orofium.

Mulieres Magas, Altorumne dicte.

atrupuit principatum. Quo in omni lasciuia resoluta, Respa & Veducus, Thuro, Vagrog; duces Gothorum fratrem Helleponticum transfretantes, multas Asiae urbes depredati sunt, illudq; opinatissimum Diariae templum ab Amazonibus Ephesi conditum, succenderunt: & cum præda multa regressi, Troiam, Iliumq; quæ uix ab illo Agamemnoniaco bello quantumcumq; reparata erat, rursum deleuerunt, sicq; Asia uastata, Thraciam deuenerunt, & iuxta radicem Hæmi montis aquarum calidarum lauacro delectati, multis diebus comorantes, ad propria redierunt. Post hæc ab Herculo Maximiano in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, fideliter decerta uerunt, & Narseum regem Persarum, Saporis magni nepotem fugauerunt. A Constantino quoq; Imperatore rogati multo affuerunt auxilio, & ut famosissimam Romæ mulam in suo nomine conderet ciuitatem, Gothorum interfuit operatio. Qui foedere iniito cum Imperatore, xl. millia suorum illi in solarium contra uarias gentes obtulere, quorum & numerus, & militia usq; ad præsens in republica nominatur, id est foederati. Tunc etenim sub Atarici & Adrici regum suorum florebat imperio. Post quorū discessum successor regni exiit Geberich, uirtute & nobilitate eximius. Nam patre Helderich natus, alio Ouida, proauo Cniuida, gloriâ generis sui factis illustribus exaquauit. In principio quippe regni sui, mox Vuandalorum genti, qui eo tempore manebant, ubi postea Gepidi sedebant, bellum indixit, regemq; eorum Vuifusmar cum magna parte gentis suæ prostrauit, depredatisq; Vuandalis, uictor remeauerunt. Per pauci uero Vuandali, qui remanserant, infortunatam sibi patriam relinquentes, Pannoniam à Constantino Imperatore sibi concessam petierunt, ibiq; locatis sedibus, per lx. annos Imperatorum Decretis, uelut incolæ famularunt. Inde iam post longum tempus à Stilicone magistro militum, & ex consule, ac Partitio inuitati, Galias occupauerunt, ubi finitimos depredantes, non adeo fixas sedes habuerunt. Geberico namq; rege Gothorum rebus humanis excedente post aliquantum temporis Ermanaracus Amalorum nobilissimus successit in regnum, qui multas Arctoi gentes bellicosas perdomuit, suisq; legibus parere fecit, quæ merito nonnulli maiores Alexandro Magno comparauerunt. Habebat quippe sub ditione sua Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabranças, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Nauego, Bubegentas, Coldas. Et cum tantorum seruitio clarus haberetur, non quieuit nisi & Erulorum gentes, quibus præerat Alaricus, sibi subijceret. Quæ gens (Ablauio historico referente) iuxta Maotidem paludem habitans, in locis stagnantibus, quas Græci Ele uocant, Eruli nominati sunt, gens quanto uelox, tantum superbissima. Nulla siquidem gens tunc erat, quæ non leuem armaturâ in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamuis eorum uelocitas ab alijs crebro bellantibus eos turaretur, Gothorum tamen stabilitati & tarditati subiacerunt, fecitq; causa fortium, ut ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico seruirent. Post Herulorum cædem, idem Ermanaricus in Venetos arma commouit, qui numerositate pollentes, primo resistere conabantur, sed nihil ualet multitudo in bello, ubi & Deus permittit, & multitudo fortium armata aduenerit. Venetorum uero natio, ut supra diximus, populosa est qui ab una stirpe exorti, tria sibi nomina indiderunt. Veneti, Antes, Sclaui, quod nomen eis principale est. Qui quamuis nunc ita, facientibus peccatis nostris, ubiq; sentiant, tunc tamen omnes Ermanarico seruierunt. Aestrorum quoq; nationem, qui longissimam Oceani ripam Germanici infederant, idem prudentia & uirtute subegit, omnibusq; Scythiæ & Germaniæ nationibus, ac si proprijs latibus imperauit. Post hæc uero Hunorum gens omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos, eosq; qui prius timori erant ceteris gentibus, ab antiquis conterritos, pepulit sedibus. Hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus.

DE ORIGINE HVNORVM.

TILIMER rex Gothorum. & GANDARICI magni filius, qui post egressum eorum de Scanzia insula, iam quinto loco tenuit regnum Getarum, quiq; terras Scythicas, ut superius dictum est, cum gente sua intrauit, quasdam mulieres Magas, quas illi Gothico nomine Altorumnas uocant, in exercitū repperit, easq; suspectas habens, de medio sui iam pregnantes, ut quidam

ut quidam dicunt, proturbauit, longeque ab exercitu fugatas, in solitudine manere coegit. Quidam uero dicunt, quod siluestres homines, quos Faunos uicarios uocant, dum eas per desertum errare uideret, earum complexibus se in coitu miscuerint, & genus hoc ferocissimum ediderint. Quod fuit primum inter paludes Meotidas minutum, terribile, atque exile, quasi hominum genus, nec alia uoce notum, nisi quod humanam sermonis imaginem assignabat. Tali igitur stirpe Huni creati, Gothorum finibus aduenerunt. Natio autem illorum, ut dictum est, referente Prisco historico, Meotidem paludem in ulteriori ripa insidens, uenationi tantum studuit, nullum alium experta laborem, nisi quod postquam creuisset in populos, fraudibus & rapinis uicinarum gentium conturbauit quietem. Huius ergo gentis uenatores, ut assolent, dum in ulteriori Meotidis ripa uenationes inquirerent, animaduertunt quomodo cerua ex improviso se illis obtulit, quae ingressa paludem, nuncque progrediens, nuncque subsistens, indicium uiae tribuit. Quam secuti uenatores, paludem Meotidem quam imperuam putabant, pedibus transierunt, moxque Scythiam terram inscium intrauerunt. Hi uero qui praeter Meotidem alium mundum esse ignorabant, admiratione terrae Scythicae ducti, ut erant soletes, iter illud antea nulli aetate notum diuinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei actum edocent, Scythiam laudant, omnes simul per uiam quam cerua docuit, ad Scythiam properant, & quantoscumque Scytharum obuios habuerunt, occiderunt, reliquos perditos subegerunt. Nam mox ut ingentem illam paludem transierunt, ilico Alipzuros, & Alcidzuros, ac Itamaros, Tinicassos & Boiscos, qui ripae Scythiae insedebant, quasi quidam turbo gentium rapiabant. Alanos quoque pugnas sibi pares, sed immanitate uictos, formaque dissimiles, frequenti certamine fatigantes subiugabant. Nam & quos bello forsitan minime superabant, uultus sui terrore nimium pauorem ingerentes fugabant, eo quod erat eis species pauende nigredinis, & si dici fas est, quaedam informis offa, non facies, habensque magis quasi quaedam puncta, quam lumina, quorum animi fiduciam turbidus prodit aspectus. Qui etiam in filios suos primo die natos desequunt. Nam ferro secant genas eorum, mox ut nati sunt, ut antequam lactis nutrimenta percipiant, uulneris cogantur subire tolerantiam. Hinc imberbes senescunt, & sine uenustate ephebi sunt, quia facies ferro sulcata, tempestiuam pilorum gratiam cicatrice absunt. Forma quidem exigui, sed argutis moribus sunt expediti, & ad equitandum propiusissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasque paratis, firmis ceruicibus, & superbia semper erectis. Hi uero sub figura hominum, uiuunt beluina sequitia. Quod genus expeditissimum multarum nationum grassatorem, Gethe ut uiderunt, ex parte sua suoque cum rege deliberant, quid agant. Ermanaricus uero rex Gothorum, licet ut superius retulimus, multarum gentium extitisset triumphator, de Hunorum tamen aduentu sollicitus, dum cogitaret, Rosolanorum gens insida, quae tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum occasione nanciscitur decipere. Quaedam sceminam ex memorata gente Suniellus nomine, pro marito sui fraudulento discessu, rex furore commotus, equis ferocibus precepit alligari, & incitatis cursibus per diuersa diuelli. Cuius fratres Sarus & Ammius germanique obitu uindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt, quo uulnere saucius, aegram uitam imbecillitate contraxit. Quam aduersam eius ualitudinem captans Balamir, rex Hunorum, in Ostrogothorum partem mouit exercitum, a quorum societate iam Vuisigothae quadam inter se contentione disiuncti erant. Inter haec Ermanaricus tam uulneris dolore, quam Hunorum incursionem non ferens, iam graeuius & plenus dierum, ex anno uite suae defunctus est. Cuius mortis occasio dedit Hunis preualere in Gothos illos, quos dixeramus in Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Qui Hunis resistere non ualentes, cum regis sui Ermanarici morte Vesegothe ab eis essent diuisi, in antiquam patriam Scythiae remeabant, Hunorum subiacentes ditioni, Vuinithario tamen Amalo Hermenrici fratruelis filio principatus insignia retinente, Qui Vuitalfi, aui sui, qui erat frater Hermenrici, uirtutem imitatus, cuius Hermenrici foelicitate inferior, agere tamen ferens Hunorum subiacere imperio, paululum se subtrahit ab illis, suamque dum uirtutem ostendere uirtutem, in Anctorum fines mouit, prociuentem, eosque aggrediens, prima congressione uincit, sed deinde fortiter agens regem eorum Booz nomine cum filiis suis, & Dec. primatibus in exemplum terroris affixit, ut de diritis merum cadauera pendentium geminareret. Sed dum tali libertate uix anni spatium imperasset, non passus est Valamber rex Hunorum, sed super Vuinitharium duxit exercitum, diuque

Iornandes dicit, spiritus inmundi per Heremum uagantes.

Palus Meotidis.

Ferro genas natorum infantiu secare.

Hic uide plura in libro rerum Geticarum.

*Vuinitharius,
qui & Vuan-
dalarus ma-
gnam stragem
Hunorū facit.*

diuq; cū certarēt, primo & secūdo certamine Vuinitharius uincit, nec ualet aliquis cō-
memorare quantā stragē Hunorū fecerit. Tertio uero p̄glio Vuinitharius interēptus
est, sicq; rex Hunorū omnem populum Gothorum in pace subactum possedit, ita ta-
men, ut gens Gothorum semper proprios regulos, quamuis Hunorum consilio, ha-
beret. Defuncto autem Vuinithario, Hunnimundus Hermenrici quondam potens-
tissimi regis filius, successit in regnū, eoq; defuncto, regnauit filius eius Turismundus
flore iuuentutis ornatus, qui secundo regni sui anno, contra Gepidos exercitum mo-
uit, magnaq; de illis potitus uictoria, casu dicitur interēptus. Quem sic luxerūt Ostro-
gothæ, ut per xl. annos in locum eius alius non succederet, quatenus illius memoria
diu apud eos maneret. Cuius filius Herimundus spernens regnum Ostrogotharum,
propter Hunorum dominium, cum filio suo Beterico, ad Hesperias gentes se contu-
lit, & sub Theoderico Vuifigotharum rege, de quibus mox diceretur, tacita generis sui
propinquitate, cum magna gloria militauit. Vnde post longum tempus Balamir fi-
lius Vuadalarici, qui erat filius Vuinitharij, regnū accepit, cum fratre suo Dietmaro,
necnon & Vuitimaro, eratq; in his tribus grata conreplatio. Quando mirabilis Diet-
marus pro fratre Vualamiro militabat imperio, Vualamir uero pro altero iubebat
ordinando, Vuitimar utrisq; adhebat, & quasi utrisq; seruebat, sic illis mutua affe-
ctione se tuentibus, ut nulli regnum deesset, quod utrisq; in pace tenebant, ita tamen,
ut Hunorum regis, qui iam erat Attila, deseruirent imperio. Postq; enim mortuus est,
Valamber rex Hunorum regnabat Mundzuccus pater Attilæ, post quem Germani
eius Hostar, & Roas, post quos Attila cum Bleta, Germano suo, qui magnæ parti Hu-
norum præerat. Sed Attila interfecto fratre Bleta, uniuersum populum sibi subiuga-
bat, uir in concussionem gentium, & terrarum omnium metum natus in mundo, qui
(nescio qua sorte) cuncta retrebat, formidabili de se opinione uulgata. Erat autem su-
perbus incessu, huc & illuc circumferens oculos, ut elati potētia, ipso quoq; motu cor-
poris appareret, bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio ualide-
dissimus, exorabilis supplicantibus, semel in fide receptis propitius, forma breuis, la-
to pectore, capite grandi, minutis oculis, barba raris canis aspersa, tetro colore origi-
nis suæ referens signa. Qui quamuis huius esset naturæ, ut semper magna confideret,
addebat ei tamen confidentiam gladius Martis, apud Scytharum reges inuentus, &
semper habitus, quem historicus Priscus tali refert occasione detectum. Cum pastor
quidam gregis unam buculam claudicantem conspiceret, nec causam doloris inue-
nirer, nisi q̄ eam uideret uulneratam, sollicitus uestigia cruoris insequēs, tandem ad
gladium ueniebat, quem latentem in herbis uacca depascens, incaura calcauerat, es-
tossūmq; protinus ad Attilam detulerat. Quo ille munere multum gratulatur, & ut
magnanimus totius mundi principem se constitutum, ac per Martis gladium, potes-
tatem bellorū sibi concessam fuisse arbitratur. Hinc multis nationibus bella inferens
suæ diuioni subiiciebat. Gepidarum quoq; regem famosissimum, Hardericum sibi
subdebat. Ostrogothas, ut dictum est, ab initio Huni possidebant, nec contra consan-
guineos Vuifigothas licuit recusare certamen, nec aliter ab Hunorum dominio di-
uelli potuit gens illa Scythica, nisi mors Attilæ proueniret, quæ cunctis in commune
nationibus & Romanis fuit optata. Quæ qualiter prouenerit, in sequentibus dice-
mus, nunc ad Vuifigotharum historiam redeamus.

*Mundzuccus
pater Attilæ.*

*Attila inque-
tudo orbis.*

*Bleta frater
Attilæ.*

*Gladius Mar-
tis Attilæ, con-
fidentia dabat
Priscus Hi-
storicus.*

*Hic plura le-
gis in historia
rerū Geticarū*

VVISIGOTHARVM HISTORIA EX IORDANE.

*De Ostrogot-
thorum &
Vuestgottho-
rum appella-
tione, uide Epi-
stolam Nuncu-
patoriam B-
Rhenani in
Procopium.*

VVISIGOTHAE itaq; cum per mortem Hermenrici ab Ostrogothis
discederent, & eosdem ab Hunis opprimi & expelli cernerent, nimium
territi, quid de se propter gentem Hunorum deliberarent, ambiebant
diuq; cogitantes, tandem cōmuni placito legatos ad Valentem fratrem
Valentiniani senioris, tunc Constantinopoli regnantem, ut superius scriptum est, mi-
serunt, ut partem Thraciæ siue Mœsiæ illis traderet ad colendū, eius se legibus, eiusq;
imperijs se uicturos promittentes. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se
Christianos fieri, si linguæ suæ scios eis mitteret doctores fidei. Quo Valens comper-
to, mox gratulabundus annuit, quod ipse ultro petere uoluisset, susceptosq; in parti-
bus Mœsiæ

bus Mœsiæ Getas quasi murum regni sui contra cæteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arriana perfidia saucius, omnes nostrarum partium sacerdotes odio habebat, suæ partis fautores, illuc direxit prædicatores. Qui uenientes, rudibus & ignaris ilico perfidiæ suæ uirus infundunt. Sic itaq; Vuisigothæ per Valentem imperatorem Arriani potius quàm Christiani effecti, de cætero tam Ostrogothis, quàm Gepidis parentibus suis affectionis gratia euangelizantes per Viphiam episcopum suum Arrianum, qui literas Gothicas primus inuenit, & scripturas in eorum linguas diuinas conuertit, omnem huius linguæ nationem ubiq; ad culturam sectæ huius inuitabant. Ipsi autem, ut dictum est, Danubium transmeantes, Daciam & Ripensem Mœsiam, Thraciamq; permissu principis obsederunt. Quibus euenit, ut assolet genti necdum bene loco fundatæ, ut penuria famis stringerentur: cœperuntq; duces eorum, qui regum uice illis præerant, Fridigernus, & Alatheus, & Saphrach, exercitus inopiæ condolare, negotiationemq; à Lupicino & Maximo Romanorum ducibus expetere. Qui auaritia compellente, cœperunt non solum ouium boumq; carnes, uerum etiam canum & immundorum animalium morticina eis contradere, adeo ut quodlibet mancipium in uno pane, aut x. librarum carne mercarentur. Mancipijs & omni suppellectile deficiente, filios eorum auarus mercator exposcit. Sed parentes salutem pignorum suorum prouidentes deliberant, facilius ingenuitatem petire quàm uitam, dum misericorditer alendus quis uenditus potius quàm moriturus seruat, filios tradunt. Contigit autem illo tempore, ut Lupicinus ductor Romanorū Fridigernum Gothorum regulum ad conuiuium inuitaret, dolumq; ut post exitus docuit, moliretur. Sed Fridigernus dolum nesciens, cum paucis ad conuiuium uenit: & dum in pratorio epulatur, clamorem miserorum morientium audiuit. Nam in alia parte socios eius reclusos, milites ducis Lupicini iussu eius trucidare conati sunt. Quod sentiens Fridigernus, euaginato gladio non sine magna temeritate uelociter ex conuiuio egreditur, sociosq; à morte ereptos, ad necem Romanorū instigat. Qui nacta occasione uotiuua, elegerunt potius in bello mori, quàm fame deficere: & ilico in mortem ducum Lupicini & Maximi armantur. Illa dies Romanorum securitatem, & Gothorum ademerat famem: cœperuntq; Gothi iam non ut peregrini, sed ut diues & domini possessoribus imperare, totasq; partes septentrionales usq; ad Danubium sub suo iure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens, bellum aduersus eos mouit, in quo ipse uulneratus, in quandam casam confugit: ignorantibusq; Gothis, quod imperator in tam uili casa lateret, apposito igni, crematus est, iusto scilicet Dei iudicio, ut ab ipsis igni combureretur, quos ipse ueram fidem petentes, in perfidiam declinauit, ignemq; charitatis ad gehennæ ignem detorsit. Post tanti gloriæ trophæi, Vuisigothæ Thraciam, Daciamq; Ripensem positi, tanquam solum genitale cœperunt incolere, donec Theodosius Hispani Theodosij filius, à Gratiano imperatore electus, & in orientali principatu loco Valentis patru sui subrogatus est. Qui acer ingenio, & uirtute atq; consilio clarus, dum disciplinam militarem exercebat, ignauia & desidia priorū principum exclusa, Gothus ut sensit pertimuit, militesq; Romani sub meliori principe fiduciam accipientes, Gothos impetere tentat, eosq; à finibus Thraciæ expellunt. Post hæc Theodosio pene usq; ad desperationem ægrotante, datur iterum Gothis audacia, diuisoq; exercitu, Fridigernus ad prædandam Thessaliam & Achaiam digressus est: Alatheus uero & Saphrach Pannoniam petierunt. Quod cum Gratianus audisset, qui tunc à Roma in Gallias secessit, mox collecto exercitu ad eos uenit: nec tamen armis fretus, sed gratia & muneribus eos uisurus: nam fœdus cum eis iniit, & uictualia illis concessit. Theodosius uero conualescens, cum repperisset Romanos & Gothos fœdus pepigisse, grato animo accipit, & ipse cum Athalarico, qui fridigerno successit in regno, fœdus percussit, eumq; Constantinopolim inuitauit. Qui omnino libenter acquiescens, dum regiam urbem ingrederetur, & à Theodosio cum omni iocunditate & affectione susciperetur, uis dens ædificiorum magnificentiam, & exornati quali ad diem festum populi frequentiam, urbis situm, nauiumq; cômearum, ac deinceps imperatoris regiam ingrediens, & obsequia, diuersaq; officia conspiciens, ualde admiratus: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebam: sine dubio deus terrenus est imperator: & si quis aduersus eum

Vuisigothæ
Arriani effecti.
Vide hist.
Trip. lib. 3. ca.
13.

Lupicinus ductor
Romanorum.

Præstat bello
quæ fame mori.

Theodosius.

Imperator terrenus deus.

K sus eum

sus eum manum mouerit, ipse sanguinis sui reus erit. In tali ergo admiratione maiori honore à principe suffultus, paucis mensibus interiectis, rebus excessit humanis. Quem princeps affectionis gratia pene plus mortuum quam uiuum honorans, ipse in exequijs feretrum eius præcessit, dignæq; illum sepulturæ tradidit. Quod uidens cunctus eius exercitus, in seruitio Theodosij pro tanta eius benignitate perdurauit: Romanoq; se subdens imperio, uelut unum corpus cum militibus Romanis efficitur, militiaq; illa dudum sub Constantino fœderatorum reuocata, & ipsi fœderati dicti sunt. Equibus imperator contra Eugenium Tyrannum, qui occiso Gratiano, Gallias occupauit, plus quam xx. mill. armatorum fideles sibi & amicos intelligens adduxit, uictoriamq; poritus, ultionem exegit.

Post mortem
Theodosij, fili-
lij regnū per-
dunt.

Baltha, id est,
audax.

Eneti, id est,
laudabiles.

Et hic plura le-
ges in hist. re-
rum Geticarū

Roma capta
ab Alarico re-
ge Goth.

Alaricus mori-
tur.

Valia quartus
rex ab Alarico

Postquam uero Theodosius rebus excessit humanis, cœperunt filij eius utranq; Rempublicam luxuriose uiuendo ad nihilum deducere, auxiliarijsq; suis Gothicis consueta dona subtrahere, mox Gothicis fastidium eorum creuit, uerentesq; ne longa pace eorum se solueret fortitudo, ordinauerunt super se regem Alaricum, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Balthorumq; ex genere origo mirifica, quorum primus dudum ab audacia uirtutis Baltha, id est, audax, inter suos nomen acceperat. Mox igitur antefatus Alaricus creatus est rex, cum suis deliberans, suasisit eis, suo potius labore regnum quærere, quam alieno exercitui per odia subiacere: sicq; per Pannoniam intrauit Italiam, nullosq; penitus obsistente, applicuit ad pontem Condiniani, qui tertio miliario erat ab urbe regia Rauenna, cuius dudum possessores (ut tradunt maiores) Eneti, id est laudabiles, dicebantur. In cuius uicinitatem cum Vuisigotharum applicuisset exercitus, Alaricus legationem misit ad Honorium filium Theodosij, qui tunc ibi erat, ut daret ei locum, in quo cum exercitu suo habitare posset. Qui concessit ei Galliam & Hispaniam, quas Geisericus rex Vuandalorum iam pene uastauit. Quo cum tenderent Gothi, in quodam loco aliquandiu morati sunt. Tunc Stilico comes & patricius, socer Honorij imperatoris, subito irruit super eos in ipsa sacratissima die Paschæ, nihil mali suspicantes, & multos ex ipsis occidit. Primum quippe perturbati sunt Gothi, sed mox recollectis uiribus, arma corripunt, multosq; de exercitu Stiliconis occidentes, cæteros in fugam conuertunt, & in magnam iram excitati, iam in Gallias pergere nolunt: sed furibundo animo cœptū iter deserentes, in Liguriam quam iam transierant, reuertuntur, eamq; spoliantes, Aemiliam pariter & Flaminiam deuastant, & per Tusciã usq; ad Romam discurrentes, quicquid ex utroq; latere fuit, in prædam diripiunt, Romamq; uenientes, apprehenderunt eam, & deuastabant, & incendebant. Iussit tamẽ Alaricus, ut si quis in loca sancta confugeret, nihil mali pateretur: & quamuis ciuitas prædaretur, nemo tamen occideretur. Capta est autem Roma ab Alarico rege Gothicorum, post annos mille clxiiij. ex quo facta est. Exeuntes autẽ Gothi ab urbe, per Campaniam & Lucaniam, Brutiãq; perrexerunt: & cū uellent transire in Sicilia, multi ex eis in mari perierunt. Alaricus uero dum deliberaret quid ageret, subitanea morte apud Consentiam defunctus est. Quem sui nimia dilectione lugentes, Vasetem fluiuium de alueo suo deriuauerunt, regemq; suum Alaricum in medio fluminis cum diuitijs multis sepelientes, ipsum flumen in alueum suum reduxerunt: & ne locum ipsum aliquis postea sciret, captiuos qui illum auerterant, omnes occiderunt, Athaulsum uero Alarici consanguineum, super se regem constituerunt. Qui rediens Romam, quicquid remansit, more locustarum erasit: nullosq; resistente, tulit sororẽ Honorij Placidiam, filiam Theodosij imperatoris, eamq; sibi in cõiugio copulauit. Quæ cum blandimentis animum uiri flecteret, ut pacem cū Romanis haberet, Gallias terendit, uicinisq; gentibus perterritis, & Vuandalis inde in Hispaniam fugatis, tertio anno postquã Gallias & Hispanias perdomuit, fraude suorum interfectus est. Post quem Geberich regnum accepit: sed & ipse à suis occisus, uitam cum regno reliquit. Dehinc iam quartus ab Alarico rex constitutus est Valia nimium prudens, contra quem Honorius imperator Constantium uirum industria militari pollentẽ direxit, promittens ei, si sororem suam Placidiam, siue pace, siue quocunq; modo reduceret, quod eam sibi coniugem daret. Quo placito, Constantius ouans cum armatorũ copia Hispanias petijt, cui Valia nõ minori procinctu occurrit: sed ab utraq; parte

parte legatione directa, ita conuenit, ut sororem principi redderet, suumq; adiutorium Romanæ Republicæ non denegaret. Duo decimo regni Valiæ anno, quando & Huni post quinquaginta annos à Romanis & Gothis ab inuasa Pannonia expulsi sunt, uidens idem Valia Vuandalos in suis finibus esse, cum temeritate contra eos mouit exercitum, expulsosq; in Africam, uellet eos etiam ibi persequi, nisi casus qui dudum Alarico illuc tendenti contigerat, eum reuocasset: defuncto Valia, Theodericus regnum accepit, ad quem, ut supra dictum est, Herimundus filius Thurismundi, nepotis Hermenrici, spreto regno Ostrogotharum propter Hunorum dominum se contulit.

Theodericus rex.

Inter hæc regnantibus Martiano in oriente, & Valentiniano in occidente, Attila rex Hunorum omnium, & solus regnator pene cunctarum Scythicarum gentium, confusus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subiugauerat, Macedoniam & Mœsiam, Achaiam & utranq; Daciam, Thraciam, & omne pene Illyricum deuastauerat, posuitq; in animo suo, uenire ad dissipandum occidentale imperiū, hoc est, Romanum. Erat namq; sub eius potestate nominatissimus Gepidarum rex Haradericus, eminentior ipso cui seruebat, & Ostrogotharum rex Vualamir, cum fratribus suis Dietmaro & Vuitmaro, necnon fortissimæ gentes, Marcomanni, Sueni, Quadi, Heruli, Turcilingi, Turingi, Rugi, & aliæ Barbaræ gentes, quæ habitabant in partibus Aquilonis. Hi omnes erant in adiutorio eius, eratq; numerus exercitus eius D. millia. Horum omnium Attila superbus imperio, primas mundi gentes, Romanos scilicet & Vuifigothas, subdere sibi optabat: & quamuis speraret se facere posse quod uellet, per uirtutem tantarum gentium, tamen & per astutiam uincere quatebat. Timens enim, ne Gothi, qui intra Gallias habitabant, iungerentur Romanis in adiutorium, cum esset nimis astutus & subtilis, misit nuncios ad Valentinianū, nullo modo uelle uiolare, sed contra Theodericum Vuifigotharum regem sibi certaminis causas existere. Similiter misit & ad Theodericum, non sibi pugnam esse aduersum Gothos, sed contra Romanos, seq; satis studere pacem cum Gothis habere. Hoc autem per astutiam fecit in dolo, ut si Romanos Gothosq; ab inuicē divideret, hos & illos postea facile uinceret. Eius aut patritius, qui tunc militiæ præerat, intelligens astutiā & dolos Attilæ, misit ex persona Valentiniani imperatoris legatos, ad Theodericū regem Gothorum, qui illo in tempore apud Tolosam regnabat, ut pacem firmaret cum illo. Consensit in hoc Theodericus, pacemq; cū Etio firmauit, seq; cum eo contra Attilam pugnare promisit. Fuerunt autem in auxilio Etij patritij Burgundiones, Franci, Alani, Saxones, Riparioli, Briones, Sarmatæ, Atmorici, Litiani. Produciunt quoq; à rege Theoderico Vuifigotharū multitudo innumerabilis. Quatuor namq; filijs suis domi dimissis, Friderico scilicet, Eurico, Retemite, & Immerico, duos tantū maiores secum assumit, Thurismundum, & Theodericum. Conueniūt itaq; in campos Catalaunicos, qui & Mauritiij nōmīnantur, centum leugas, ut Galli mensurare solent, in longum tenentes, & lxx. in latum, quæ fiunt in longitudine miliaria cl. & in latitudine cv. miliaria. Vnā enim leuga Gallica, mille & quingentorum passuum quantitate mensuratur. Cumq; ad locum uenissent, ubi iam pugnare debuerant, interrogauit Attila diuinatores suos, quid sibi de ipsa pugna portenderent. Qui more solito, nunc fibras pecorum, nunc quasdam uenas in abrasis ossibus intuentes, Hunis infausta pronunciant, scilicet, Attilam non habiturum uictoriam. Hoc tamen quantumcūq; prædixere solatiij, quod summus de parte hostili ductor, in certamine occumberet. Attila uero, cum hoc de interitu Etij, cuius mortē sciebat, denunciare pararet, non dubitauit uel cum suorū perditione bellum cōmittere, dummodo Etium suis moribus fortiter obsistentem posset extinguere. Cōmittit itaq; pugnam circa nonam diei horam, iam in uesperum die uergente, ut si superaretur ab hostibus, imminētis noctis se tenebris occuleret. Conueniunt itaq; hinc & inde nationes fortissimæ, conseruntur acies, fit bellum acre nimis & pertinax, quale uix ulla narratur historia: nec ante præliandi ardore quieuerunt, q̄ nox superueniens, pugnandi facultatē eis adimeret. Eo siquidem prælio clxx. millia hominū cæsa referuntur, tantumq; sanguinis effusum esse, ut paruuulus tituluus qui ibi labebatur, sanguine occisorum subito

Attila rex Hunorum.

Fortissimæ gentes Attilæ adiutrices. D. M.

D. Beatus Rh. pro Tungris legit Turingis li. i. rerū Ger.

Attila simulat se cōtra Theodericū pugnature uelle.

Nota dolum Attilæ.

Etium unicolumen rerum Romanarum, intelligit dolum Attilæ.

Auxiliares Etij.

Leuga Gallica

Et hic plura in hist. Getica.

Attila cōsulit diuinatores.

Riuus ex sanguine cadauerum percipit ferens.

Occiditur Theodericus. Filius eius cogitat vindictam. Attila desperans cogitat se cremare.

Pyra ex equitatorijs sellis.

Attila redit Pannoniam. Tum Colonia Agrippina, Tungrorū oppidum Nouesium, Vtricesium, Castra Herculis, Vesteria, Asciburgium, Nouiomagus, Antinacum, Bingium, Magoniacum, Borbetomagus, Sebustum, Saletio, Brocomagus, Argentoratū, Elcebus, Argētuaris, Augusta Rauricorū, Vindonissa, Forum Tyberij, Vitodurū, Auenticū, & multa oppida funditus destructa sunt. Vide primum lib. rerū Ger. B. Rhenani.

auctus, cadauera peremptorum secum traheret. Attilam sanè de morte Erii sua feseclit suspicio: nam Theodericus rex Vuisigotharū occubuit, Erius sanus euasit. In quō praelio quamuis neuter cessisset exercitus, constat tamen Attilam fuisse superatum. Tunc Vuisigothæ diuidentes se ab Alanis, inuadunt Hunorum cateruam: & pene Attilam trucidarent, nisi prouidus ante fugisset, & se suosq; ilico intra septa castrorū quæ plaustris uallauerant, reclusisset. Sic ergo quamuis fragili munimine, eo tamen quæsierunt subsidium uitæ, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere. Altera uero die, intra plaustrorum munimenta se continens, Attila cū egredi non auderet, ne tamen tubis & clamore perstreperet, quasi incurfionem minitans, non cessaret, ut uictores suos inclusos turbaret: Thurismundus Theoderici regis filius de paterna dolens occisione, statuit Attilam coartare obsidione, eumq; cum suis ad internicionem delere. Tunc Attila de uita desperans, ex equitatorijs sellis ingentē pyram extruxit: ut si forte Gothi imminerent, supposito igne ipse ascenderet, seq; cremaret, ne aut quisquam de eius uulnere gauderet, aut rex tantarum gentium in potestatem hostium deueniret. Erius uero metuens, Attila perempto, Romanos postea impune à Gothis deprimi, nec deinceps aduersum Gothos, si necessitas incumberet, auxilium inueniri, Thurismundum quasi rebus eius consulens persuasit, ut domum quanto tunc reuerteretur, regnoq; paterno potiretur: ne si ab eius germanis inuaderetur, ipse omnino priuaretur, essetq; sibi acerbius postea cum suis decertare, q̄ cum alienis dimicare. Hoc ille consilium quasi pro sua salute prolatum, libenter amplectens, domū redijt, regnumq; paternum accepit. Cæterum Erius talia machinatus est, ut Attilam ab eius impressione subduceret, ea intentione qua prædictum est: heu nescius quantum hac prouisione detrimentum patriæ, dum auertere cupit, iniecit. Nam Attila cernens hostes se relicto, ad propria remeasse, erectis animis, Pannoniam repedauit, multo potiore coaceruans exercitum, Italiam denuo furibundus intrauit, ac primū Aquileiam in ipso Italiæ positam principio, expugnare aggressus est. Quam continuo triennio obsidens, cū aduersus eam, ciuibus strenue repugnantibus, nil præualeret, iamq; murmur sui exercitus penuriam famis tolerare non ualentis, & discedere cupientis audiret, die quadam circueiens ciuitatem, ut ex qua parte posset eam facilius expugnare, inquireret, cernit repente aues in ædificiorum fastigijs nidificare solentes, quæ ciconiæ uocantur, unq; impetu ex urbe migrare, foetusq; suos sublatos rostris fortissecus deportare, & ut erat sagacissimus, ait ad suos: Aspiciate aues futurorum præscias, perituram ciuitatē relinquere, casurasq; arces periculo imminente deserere. Statimq; adhibitis machinis, hortatur suos, acriter ut bem impugnat, ac sine mora capit: diripiuntur opes, captiuantur uel trucidantur ciues: residuum direptioni, supposito igne, flamma consumit. Plura dehinc eiusdem regionis castella, immanis hostis extinctis uel captiuis ciuibus, succendit ac diruit, Concordiam, Alcinum, siue Pataulum, uicinas Aquileiæ ciuitates: exinde per diuersas Venetiæ urbes Huni bacchantur, hoc est, Veronā, Vincentiam, Brixiam, Pergamum, seu reliquas, Mediolanū quoq; Ticinumq; pari sorte diripiunt, ab igne tamen abstinentes & ferro. Deinde Aemiliæ ciuitatibus similiter expoliatis, nouissime eo loco quo Mincius fluius Padum influit, castra metati sunt. Vbi Attila consistens, dum animo fluctuaret, utrū Romam adiret, an desisteret, nō urbi cui infensus erat, consulens, sed Alarici exemplum, qui captæ urbi non diu superuixit, pauens, repente sanctissimus uir Leo papa per se ad eum accessit. Qui cum ad regem Barbarum in trogressus esset, cuncta ut optauerat obtinens, non solum Romæ, sed & totius Italiæ salutem reportauit. Territus namq; fuerat Attila nutu Dei, nec aliud Christi sacerdoti loqui ualuit, nisi quod ipse optauit. Ferunt itaq; post discessum pontificis, interrogatum fuisse Attilam à suis, cur ultra solitum morem tantam reuerentiam Romano pontifici exhibuerit: illumq; respondisse, non se illius personam qui aduenerat, reueritū fuisse, sed alium uirū iuxta eum in sacerdotali habitu astantē uidisse, qui forma augustorum, canitieq; uenerabilior, euaginato gladio mortē sibi minitauerit, si non omnia quæ ille expetebat, impleuerit. Igitur Attila tali modo à sua sæuitia repressus, relicta Italia, Pannonias repetiuit. Ad quē Honoria Valentiniani principis germana, dum à fratre ob decus pudicitiaē districte seruarietur, suum direxit Eunuchum

etiam, quatenus eam sibi à fratre deposceret in matrimonium. Qui accepto nuncio, cum iam Italiae fines excessisset, nec statim fatigato exercitu regredi potuisset, mandavit Valentiano imperatori, peiora proxime se illaturum Italiae, si mox sibi germanam suam cum regalium opum portione non transmisisset. Reuersus autem ad proprias sedes, super plures quas habebat uxores, puellam quandam ualde speciosam, Ildico nomine, sibi coniunxit. Ob cuius nuptias profusa exercens cōiuiua, dum tantum uini, quantum antea nunquam in semel bibisset, dormiensq; supinus iaceret, nimia sanguinis eruptione qui ei de naribus effluere solebat, suffocatus est. Eadem nocte apud Constantinopolim Marciano imperatori arcus Attilae fractus in somnis ostenditur, quo scilicet armorum genere gens illa maxime utebatur. Sequenti uero luce, cum magna diei pars exacta fuisset, ministri regis post clamores maximos fores effringunt, inueniuntq; Attilam sine ullo uulnere, sanguinis effusione, mortuum, puellamq; demisso uultu, sub uelamine lachrymantem. Tunc ut illi genti mos est, crinium parte truncata, informem faciem turpauere uulneribus, ut praeliator eximius, non foemineis lamentationibus, sed agmine lugeretur uitili. Cuius exequiae multis plausibus à sua gente honoratae sunt. In medijs siquidem campis intra tentorium sericum cadauere collocato, de tota gente Hunorū electi equites cursibus illud in modum Circensium ambientes, facta eius, cantu funereo, celebrant, tali ordine: Praecipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzuno, fortissimarum gentium dominus, qui inaudita ante se potentia, solus Scythica & Germanica regna possedit: deinde strauam, quam sic uocant, super tumulum eius ingenti comestatione celebrantes, & contraria inuicem sibi copulantes, laetum funereum mixto gaudio explicabant, nocteq; secreta cadauer terrae commendabant. Cuius fercula primum auro, secundo argento, tertio ferri rigore communiunt, tali argumento significantes, potentissimo regi omnia conuenisse: Ferrum, quia gentes edomuit: aurum & argentum, quod utriusq; Reipublice ornamenta accepit. Addunt etiam arma hostium cedibus acquisita, phaleramenta uario genumarum fulgore praeciosa, diuersiq; generis insignia, quibus colitur aulae decus. Et ut tantis diuitijs humana curiositas arceretur, huic operi deputatos detestabili mercede trucidarunt. Post haec inter successores Attilae de regno exorta est contentio: & dum inconsulte imperare cupiunt omnes, simul imperium perdididerunt. Nam filij eius, quorum per licentiam libidinis, pene populus fuit, gentes sibi diuisa sorte poscebant, ut instar familiae bellicosi regis cum populis mitterentur in sortem. Vt autem Gepidarum rex Hardericus hoc comperit, indignatus contra filios Attilae primus insurgit, illatumq; seruiendi pudorem secuta foelicitate deseruit: nec solum suam gentem, sed & ceteras gentes quae patiter premebantur, sua discessione absoluit: quia facile omnes appetunt, quod pro cunctorum utilitate tentatur immutatum. Igitur armantur, bellumq; committunt in Pannonia, iuxta flumen, cui nomen est Neoda, illic concursus factus est gentium uariarum, quas Attila in sua tenebat ditione. Post multos ergo cōflictus, fauit Gepidis inopinata uictoria: nam xxx. fere millia tam Hunorum, q̄ aliarum gentium, quae Hunis ferebant auxilium, Hardericus peremit, filium Attilae maiorem natu nomine Hellam occidit, quae pater super ceteros in tantum fertur amasse, ut eum cunctis alijs suis liberis in regno uellet praeferre. Quo interempto, reliqui eius germani cū Hunis fugantur, iuxta litus maris Pontici, ubi prius fuisse leguntur Gothi. Haec causa Harderici foelix fuit in diuersis nationibus, quae Hunorum regimini famulabatur inuitae, earumq; animos diu mœstissimos ad hilaritatem libertatis uotiuae arrexit. Venientes ergo multi ex eis ad Martianum principem, gratissime sunt ab eo suscepti, distributasq; sedes quas incolerent, acceperunt. Gepidi namq; Hunorum sibi sedes uiriliter uendicantes, totius Daciae finibus uelut uictores potiti sunt, nihil aliud à Romano imperio nisi pacem postulantes: Sarmatae uero & Cemāndri, & quidam ex Hunorum parte ad Maternam urbem Illyrici sedes posuerunt: Scyri & Adagarij Scythiam minorem & inferiorem Mœsiam acceperunt: Rugi, aliq; nationes nonnullae Bizim & Archadiopolim petiere. Hernach quoq; iunior Attilae filius cum suis extremas minoris Scythiae sedes elegit. Hemmezur & Bulcindur consanguinei in Dacia Ripensi, Hedisco Halmoq; potiti sunt, diuersiq; diuersa petierunt.

Attila suffocatur ex liberali uini potione supinus iacens.

Exequiae Attilae.

Et hic plura habes in hyst. Getica.

Ferculum Attilae auro, argento, ferro communitū, quid significet.

Contentio de regno post mortē Attilae.

Hardericus contra filios Attilae.

Hella Attilae filius occiditur.

*Atila filij con-
tra Gothos.*

*Gothi Illyricū
uastant.*

*Theodoricus
obfes uenit Cō-
stantinopolim.*

*Gothi contra
Satagas.
Alij legūt Din-
zio filius Atti-
læ.*

*Hunimundus
Sueuorum rex*

*Scyri populus
Danubij.*

*Vualamir in-
terimitur.*

Gothi uero uidentes Gepidos Hunorum sedes sibi uendicare, & Hunorū popu-
lum suas sedes antiquas occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quam
cum discrimine alienas inuadere: Pannoniamq; accepere, ibiq; sub rege Vualamiro
& eius germano Dietmato morabantur, quamuis locis diuisis, consilio tamen unie-
tis. Nam Vualamir inter Scarniungam & Aquam nigram, Dietmarus iuxta locum
Pellois habitabat, Vuitimar cum utroq; manebat. Contigit autem ut Atilæ filij con-
tra Gothos, quasi desertores dominationis eorū, uenirent, ignarisq; alijs fratribus, su-
per Vualamirum solum irruerent. Quos tamen quamuis cū paucis ille excepit, diuq;
fatigatos ita prostrauit, ut uix aliqua eorum pars remaneret. Eo tempore cum pto ge-
sta re ad fratres suos Dietmarum & Vuitimarum direxisset nunciū, ueniens nuncius
in domo Dietmati, maius inuenit gaudium: ipso siquidem die Theodericus filius
eius, quamuis de concubina, bonæ tamen spei puerulus natus erat. Post tempus er-
go non multum, rex Vualamirus, & fratres eius Dietmarus & Vuitimarus, dum con-
suetudina dona tardarent à principe Martiano accipere, & fœdera pacis tamen custodi-
rent, missi ab eis legati ad imperatorem, uidebant Theodericum Triarj filium, ge-
nere quidem Gothico, sed de alia stirpe quàm Amalorum procreatum, omnino cū
suis florentem, & Romanorū amicitijs utentem, se uero omnino despici, domi hæc
renunciant: moxq; Gothi furore commoti, arma corripunt, & Illyricum pene totū
prædando deuastant. Sed Martiano imperatore defuncto, cum regnum acciperet
Leo, mox ad pristinam cum Gothis amicitiam recurrit, & tam præterita, quàm præ-
sentia munera tribuit, & pacis obsidem Theodericum infantulum, Dietmati filium,
accepit, qui iam annum octauum intrauit. Quem dum pater dare tardaret, patruus
Vualamir promittit, ut exinde pax stabilior inter Romanos & Gothos maneret. Igi-
tur Theodericus obfes ducitur ad urbem Constantinopolitanam: & quia paruulus
elegans fuit, imperialem gratiam promeruit. Postquam ergo firma pax inter Roma-
nos & Gothos facta est, uidentes Gothi sibi non sufficere quæ ab imperatore accepe-
rant, simulq; solitam cupientes ostentare uirtutem, cœperunt uicinas deprædari gen-
tes, primumq; contra Satagas, quæ interiorem Pannoniam possederant, arma mo-
uerunt. Quod ubi rex Hunorum Duizich, filius Atilæ, cognouit, collectis quos ad-
huc habebat, quamuis paucos, Pannoniam deprædari cœpit. Quo comperto, Go-
thi ubi erant expeditionem soluentes, quam contra Satagas habebant, in hunos cō-
uertunt, sicq; eos à finibus suis inglorios expellebant, ut ex illo tempore qui reman-
serant Huni, Gothorum arma perterriti. Quiescente iam tandem Hunorū gen-
te à Gothis, Hunimundus rex Sueuorum cum suis inuadens fines Dietmati, fratris
Vualamiri regis Gothorum, eos deprædatur, omniaq; abducens armenta, in terram
suam reuertitur. Dietmarus uero non tantum iacturam armentorum dolens, quantum
metuens, ne Sueui, si hoc impune lucrarentur, ad maiorem licentiam profilirent: sic
uigilauit in eorum transitu, ut intempeste noctis silentio dormientes inuaderet, ad
lacum Pollois, consertoq; inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem
Hunimundum captum, cum superato exercitu Gothorum seruituti subdidit. Sed
dum esset multum misericors, facta ultione, ueniam eis condonauit: recōciliatusq;
cū Sueuis, eundem quæ ceperat, ad optans sibi in filium, remisit in Sueuiam cū suis.
Ille aut paternæ immemor gratiæ, post aliquod tempus dolo concepto, Scyros, qui
tunc super Danubium considebant, incitauit, ut in unū collecti, gentē Gothorū inua-
derent. Tunc Gothis nihil mali suspicantibus, ab amicis uicinis bellū insurgit, & im-
prouisa coacti necessitate, ad arma cōfugiunt, atreptoq; certamine, se suaq; ulciscunt-
tur iniuriā. In eo siquidē prælio rex Gothorū Vualamir dū ad hortandos suos equū
ascenderet, & ante aciem procurreret, proturbatus equus corruit, sessoremq; suū de-
iecit. Qui mox inimicorum lanceis uulneratus, interemptus est. Gothi uero tam re-
gis sui mortem, q̄ suorū uindicantes iniuriam, sic omnes extinxerūt, ut pene de gene-
re Scyrorum nullus remaneret, nisi qui istud nomen cum dedecore ferrent. Iterum
Hunimundus cū Sueuis fretus auxilio Sarmatarū, & reliquijs Scyrorum, simulq; ex
Gepidis Rugisq; nō paruis solatijs collectis, bellū intulit Gothis. Gothi uero defun-
cto Vualamiro, ad fratrem eius Dietmarū cōfugiunt, eumq; regē cōstituunt. Qui quous-
quid cū fratre regnasset, antioris tñ potestatis insignia sumit, belliq; parte coactus,
cum fratre

cum fratre Vuitimato ad arma profiliit, confertusq; praelio superior facta est pars Gothorum, adeo ut campus conuentium inimicoru cruore madefactus, ut rubrum pelagus apparet, armaq; & cadauera plus quam decem millium in modum collium cumulata, campum implerent. Inde uictor ad proprias sedes reuertens, Dietmarus cum Gothis, Theodericum filium suum, quem obsidem dederat, a Leone Imperatore remissum, cum magnis muneribus gratanter suscepit. Qui cum iam decem & octo annorum esset, ex satellitibus, & ex populo patris elegit sibi penè vi. millia uirorum, cum quibus patre inscio, peruenso Danubio, Sarmatarum regem incurrit, eumq; in teremit, familiamq; ac censum depradans, ad genitorem suum cum uictoria redijt. Singidunum dehinc ciuitatem, quam ijdem Sarmatae possidebant, inuadens, non Romanis, sed suae subdidit ditioni.

Dietmarus
in Sarmatas.

Deficientibus dehinc uicinarum gentium spolijs, coepit & Gothis uictus restitusq; deficere, & hominibus, qui dudum bello uiuebant, pax coepit esse contraria, omnesq; cum magno clamore ad Dietmaru accedentes, orant, ut in quamcunq; partem uellet, exercitum duceret, quia diuinius ibi manere non posset. Qui accito Germano, fortiter milit, & Vuitimato Italia, Dietmaro Illyricum populandum obuenit. Relicta igitur Pannonia, alter Italiam, alter Illyricum suscepit, sed Vuitimar mox, ut Italiam intrauit, rebus humanis excessit, regnumq; filio suo sibi æquiuoco reliquit. Quem Licorius, qui tunc forte imperauit, muneribus datis ad Galliam transfudit, ut per Vuifigothas parentes suos regnaret. Vuitimar acceptis muneribus a Licerio Galliam tendit, seseq; parentibus Vuifigothis iungens, unum corpus cum eis efficitur, & sic Galliam Hispaniamq; tenens, suo iure defendit, ut nullus sibi alius praualeret. Vuifigothis uero post Theodericum, qui in bello, quod Romani & Vuifigotha cum Attila Hunorum tege fecerunt, occubuit, filius eius Thurismundus praefuit. Quo defuncto, Theodericus frater eius in regnum successit, ipsoq; xi. uero regni sui anno decedente, item frater eorum Euricus regnu assumes, xix. anno, uita, regnoq; priuatus est, relinquens filiam regni, successorem nomine Alaricu, qui nonus ab illo Magno Alarico, regnu adeptus est Vuifigotharum.

Hominibus bello uiuentibus, pax contraria

Dietmar uero transiens Saum amnem, Sarmatis bellum intenuit, si quis sibi obstaret, illisq; quiescentibus, nec ad tantam multitudinem praualentibus, transit in Illyricum, & ubiq; prospere agens, multasq; ciuitates sibi subijciens, Thessalonicam petijt, in qua Helarianus patritius a principe directus, cum exercitu morabat. Qui dum uideret Thessalonicam uallo muniti, nec se posse conatibus eorum resistere, missa legatione ad Dietmarum regem cum muneribus rogauit, ut ab excidio urbis detorqueeret, initoq; foedere, Romanus ductor cum Gothis, loca quae incoluerant, iam sponte tradidit eis, ibiq; Gothi cum rege suo, depositis armis, in pace quieuerunt. Nec diu postea rex Dietmarus ægritudine occupatus, conuocatis ad se Gothis, Theodericum filium suum regni haeredem fecit, & ipse mox rebus humanis excessit. Eo tempore regnum Orientale Zeno Imperator habebat. Qui audiens Theodericum gentis suae regem esse, grate suscepit, eumq; ad se Constantinopolim uenire praecipit, digneq; susceptum inter proceres palatii collocauit, & post aliquod tempus, in filium sibi adoperans, consularibus fascibus, quae dignitas post imperiale fastigium prima est, eum sublimauit, nec solum hoc, sed etiam equestrem statuam, ad famam taci uiri ante palatium suum ei constituit. At uero, dum eiuscemodi delictis Theodericus apud Constantinopolim fluitaret, gens illius, id est Ostrogothe, dum eis propter fidei sanctionem praedas agere, more solito non liceret, nec tamen ab Imperatore oblata stipendia sibi sufficerent, non minima coacti penuria, compositum foedus execrantur, inuicem factionem uituperant, mittuntq; continuo ad Theodericu, qui dicerent, quas inopiae miseras ipsi sustinerent, dum ille Graecorum epulis superflueret, hortanturq; ut si suis, sibiq; consulere uelit, citius redeat, quatenus ne cuncta gens pereat, & ubi nouas ad habitandum terras exquirant, provideat. Ante non plures autem annos Odoacer quidam exiens ab extremis finibus Pannoniae, fortissima Herulorum multitudine fretus, insuper Turcilingorum, siue Scyrorum auxilijs Italiam uenit, nullog; resistente, totam Italiam, Romamq; occupauit, & per xiiij. annos ibi regnauit. Theodericus uero cognitis suorum querimonijs, ad Augustum Zenonem accedit, penuria

Sauus uastissima flumen Pannoniae Pli. lib.

Zeno Imperator Orientis Theodericus Consul.

Odoacer Italiam & Romam occupat.

Trapestila, Ge-
pidarum rex.
Trafilla legis
in Paulo dia-
cono.
Sonuus flui-
us Aquileia.

Theodericus
inuadit Veron-
nam.
Odoacer Ro-
ma exclusus,
omnia uastat.
Gundebaudus
Burgundionū
rex Liguriam
inuadit.

Odoacer à
Theodorico
perimitur.

Theodericus
filiam Clodo-
uei in uxorem
petit.

questusque suorum exponit, absolutionem efflagitat, Italiam sibi dari exoptulat, adha-
ciens quasi superare posset Odoacrem, Italiamque obtinere ad eius gloriam reduna-
daret, à quo directus fuisset, sin bello superatus foret, nihilominus lucris eius accresce-
ret, quando quidem quoridianorum stipendiorum exactoribus careret. Talia Zeno
audiens, licet ægre ferret eius discessum, deliberato tamen consilio rei publicæ utilira-
ti prospiciens, eius petitionibus annuit, Italiamque illi tribuens, senatumque ac populum
Romanum ei committens, magnis ditatum muneribus, abire permisit. Egressus igitur
à Constantinopoli, Theodericus ad Ostrogothas reuertitur, hortaturque eos con-
tinuo, ut quàm primum parati sint, & quasi possessuri, Italiã proficiscantur. Qui cum
omnes læti obedirent, profectus cum omni multitudine Ostrogotharum, & cum om-
ni suppellectili, priusque ad Italiam perueniret, Trapestilam, Gepidarum regem, insi-
dias sibi molientem bello superans, extinxit: Busan quoque, Bulgarorum regem cum
suis agminibus prostrernit. Deinde ueniens Italiam, primumque iuxta Sonuum flui-
um, qui non longe ab Aquileia labitur, castra componens, cum ad reficienda corpo-
ra hominum & iumentorum, pro longitudine itineris fessa resideret, cum magno ex-
ercitu, totisque Italiæ uiribus Odoacer ei occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens,
magno superatum prælio, in fugam conuertit. Exinde mouit exercitum, cum Ve-
ronam uenisset, iterum aduersus eum Odoacer, non minori sese belli apparatu op-
ponit. Contra quem Theodericus haud procul à Verona confingens, summa eius ex-
ercitum clade contriuit. Qui dum fugeretur, in Atesim fluium, se præcipites mergunt,
ex magna parte rapidissimis gurgitibus eius implicati suffocantur. Theodericus uero
dum ipso impetu subsequitur, fugientes, Veronam ilico ciuibus pauore consternatis
inuadit. Odoacer autem cum his qui euaserant, fugiens, Romam contendit, sed ob-
feratis continuo portis, exclusus est. Qui cernens introitum sibi denegari, omnia que
attingere potuit, gladio flammaque consumpsit, Rauennamque ingressus, munitionem
sibi præparauit. Theodericus autem à Verona digrediens, Mediolanum peruenit, &
dum ibi consisteret, magna ad eum multitudo militum, pluresque Italiæ populi con-
uenerunt, sed paucis interiectis diebus, rursus dediticius exercitus, Tusfra quodã no-
mine instigante, Odoacris partibus se reddidit. Quæ res Theodericum in tantum per-
terruit, ut se suumque exercitum apud Ticinensem urbem, quæ nunc Papiã dicitur, com-
muniret. Talium rerum uarietates Gundebaudus, Burgundionum rex aspiciens, Li-
guriam cum ingenti exercitu intrauit, cunctaque quæ reperire poterat, pro diripientium
uoluntate deprædans, infinitam captiuorum multitudinem secum ad Gallias duxit.
Theodericus itaque aliquandiu intra munitiones exercitum retinens, demum relictis
ibi sotoribus & matre, uniuersaque uulgi multitudine, nihil plane dubius de fide Epi-
phanij uiri sanctissimi, eiusdem ciuitatis Episcopi, cum expeditis armatorum cuneis
ad obsidendum Odoacrem, Rauennam perrexit. Cumque in eo loco qui Pinetum di-
citur, non procul ab urbe castra posuisset, per cõtinuum penè triennium Odoacrem
obsedit. Qui cum frequenter nocturno tempore cum suis ex urbe egrediens, exercitum
Theoderici inquietaret, nouissime noctu irruens in castra, exercitum Theoderici ma-
gna strage prostrauit, sed Gothis fortiter resistentibus, ad extremum uictus, in urbem
confugit. Nec multo post missa legatione, ueniam supplicans à Theoderico, quasi in
fide susceptus est, sed post ab eo truculenter peremptus est. Egressis inde à Ticino post
triennium Gothis, eandem mox urbem inuasere Rugi, cuncta per circuitum loca, si-
mulque ciuitatem per continuum biennium deuastantes, cum adhuc beatissimus Epi-
phanus superesset, cuius sanctitate in tantis periculis ciues sustentabantur afflicti. Hic
à Theoderico Gallias ad Gundebaudum pro captiuis redimendis directus, excepta
innumera multitudine illorum, pro quibus precium dedit, vi. millia captiuorum,
ob solam sanctitatis suæ reuerentiam sibi cõcessa, secum reduxit. Igitur Theodericus
extincto apud Rauennam Odoacre, totius Italiæ potitus est ditione, nec multo post
Romam profectus, à Romanis cum gaudio magno est susceptus. Quibus ille singu-
lis ad subsidium uictus cxxvi. millia modiorum tritici concessit. Post hæc Theode-
ricus, ut sui regni uires constabiliret, missa legatione ad Clodoueam, Francorum re-
gem, filiam eius Andostedam in matrimonium petijt, quam ille libenter concessit.
Amalfredam autem germanam suam Vuandalorum regi Hunerico Geiserici filio
coniunxit,

coniunxit, eiusdemq; Amalfredæ filiam Amalbergam Thuringorum regi Ermenfrido tradidit, filias uero suas, quas in Mœsia genuerat, Thuidegotham & Ostrogothâ uicinis regibus copulauit, unam Sigismundo regi Burgundionum, alteram Alarico regi Vuifigotharum. De quo Alarico natus est Amalricus. Quem auus suus Theodericus in annis puerilibus utroq; parente orbatum dum nutret, competens Bererici filium Eutharicum, Herimundi nepotem, & Thurismundi abnepotem, de Amalorum stirpe descendente, in iuuenili ætate, prudentia & uirtute, corporisq; integritate pollentem in Hispania, ad se illum uenire præcepit, eiq; filiam suam Amalsuindam in matrimonium dedit, quæ Atalaricum ex eo genuit. Nec fuit aliqua uicina gens Italia, quæ Theoderico, aut coniunctionis affinitate, aut pactio nis scedere non fuisset sociata. Zenone itaq; Augusto, post x. & vij. annos regni sui defuncto, Anastasius successit imperio, regnans per annos xxvij. Theodericus uero per idem tempus pacifice regnans in Italia, Romæ miranda fecit ædificia, & per singula quæq; loca celebriora, regia sibi construxit habitacula. Mortuo autem Anastasio & ipso heretico, Iustinus imperium adeptus est. Qui dum esset orthodoxus, cernens in partibus Orientis, illo adhuc tempore Arrianam heresim per singula loca uigere, pro ardore catholice fidei decertabat hereticos dissipare, sextoq; imperij sui anno, præcepit ut ubiq; Hereticorum Ecclesias catholici consecrarent Episcopi. Hoc audiens Theodericus, Arriana lue pollutus, Iohannem papam, simulq; cum eo Theodorum atq; Agapitum, consulares uiros, aliumq; Agapicum patritium Constantinopolim ad Iustinum Imperatorem direxit, mandans illi minando, quia nisi hereticis Ecclesias suas quantocius redderet, eosq; in pace degere sineret, uniuersos Italiae populos ipse gladio extingueret. Qui peruenientes ad Augustum, cum ab eo digne (ut competebar) suscepti essent, magnis cum fletibus postulabant, ut suæ legationis seriem, quamuis esset iniusta, libenter exciperet, & Italiae peritura consuleret. Quorum fletibus Iustinus permotus, eis quod petebant, concessit. Arrianosq; suæ potestati dimisit. Cumq; hi in itinere demorarentur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum patritium & Boetium senatorem, & consulem gladio trucidauit. His quoq; diebus extincto à Francis, Alarico Vuifigotharum rege, Theodericus per Hibbam comitem suum plus quam xxx. millibus Francorum cedens, post mortem Alarici generi sui, Thiodem armigerum eius tutorem Amalrici nepotis sui constituit. Iohannes uero Papa rediens à Constantinopoli cum socijs itineris sui uenit ad Theodericum Rauennam. Ille uero per malitiam impietatis & crudelitatis suæ, pro eo qd à Iustino catholice fidei defensore honorifice suscepti essent, carceri eos mancipauit, & famis afflictione interfecit. Sed hanc immanissimâ eius crudelitatem diuina mox animaduersione secuta est, nam xcix. post hoc facinus die, subita morte defunctus est. Cuius animam, ut sanctus Gregorius in dialogo scribit, solitarius quidam uir magnæ uirtutis apud Lipparam insulam uidit inter Iohannem papam & Symmachum patritium discinctum & discalciatum deduci, & in ollam Vulcani demergi. Antea tamen, eum adhuc ualeret, sed iam senior conuocans Gothos & gentis suæ primates, Athalaricum Amalsuindæ filium, uix decem annorum regem constituit, exhortans suos, ut regem cõlerent, senatum populumq; Romanum amarent, principem Orientis placatum semper & propitium habere curarent. Quo defuncto, Gothi, ut præcepit Theodericus Athalaricum cum matre sua præficiunt regno, hoc quod præceptum erat custodiẽtes, quam diu Athalaricus & mater eius uiuebant, qui penè per vij. annos regnabant. Iustino autem Augusto post vij. imperij sui annos defuncto, Iustinianus sororis eius filius successit imperio. Cui Athalaricus tam suam adolescentiam, quam matris uiduitatem commendauit, sed breui post tempore humanis rebus excessit. Tam mater ne sexus fragilitate Gothi dum spernerent, secum deliberans, ipsa Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersit à Tuscia, ubi priuatus in proprijs laribus uiuebat, in regno locauit. Qui post aliquantum tempus immemor consanguinitatis & beneficij, à palatio eam abstractam, in insulam laci Vulsini relegauit, ubi paucissimos dies in tristitia degens, ab eius satellitibus in balneo strangulata est. Quod audiens Imperator, magna ira contra Theodatum accensus est. Sentiens autem hoc Theodatus, beatum Agapicum papam direxit ad Constantinopolim, ut per eum gratiã Imperatoris acquireret.

Theoderici miranda ædificia Romæ.
Iustinus Imperator Christianus.
Theodericus Arrianus.

Symmachus et Boetius necantur.

Theoderici scintilla & crudelitas.

Gregorij dialogi.

Euticetis
dogma.
Liberæ uox
Agapiti pape

quireret. Veniens autem Pontifex ad Imperatorem, cœpit habere colloquium cum eo de fide, & inuenit eum doctrinam Euticetis habere. Quem cum Pontifex pro errore increparet, ille minis eum aggressus est, sed in fide catholica Papa immobilis stabat, & ad Imperatorem dicebat. Ego desideravi uenire ad Iustinianum Imperatorem Christianissimum, sed ut uideo, inueni Dioclerianum. Videns autem Imperator constantiam eius, ex uoluntate Dei acquieuit monitis illius, sed non multo post idem Pontifex ibi defunctus est. Iustinianus uero Belisarium patritium iam de Vuandalis in Africa triumphantem, contra Theodatum misit, ut & Italiam à seruitio Gothorum liberaret. Veniente autem Belisario in Siciliam, omnes qui ibi erant Gothi cum duce suo Sinderit, ultro se Belisario tradiderunt. Theodatus uero generum suum Euermundum cum exercitu misit ad custodiendum fretum, ubi est exitus de Sicilia. Sed ille audiens euentum rerum in Sicilia, ultro se ad pedes aduentantis Belisarii misit, Romanis optans seruire principibus. Quod Gothorum sentiens exercitus, suspectum Theodatum à regno pellendum clamitat, & Vuitigem, qui eius armiger erat, ad rebellandum in regnum eleuat. Qui leuatus, in regnum Romam ingreditur, præmissisq; Rauennam fidelissimis sibi uiris, Theodatum occidi præcepit, ipseq; post paucos dies Rauennam ueniens, Mathesuindam Amalsuindæ filiam sibi in matrimonio copulauit. Belisarius uero conceptas contra Theodatum belli uires, in Vuitigem conuertit, egressusq; de Sicilia, uenit Romam. Gothi autem, qui ibi habitabant, nocte egredientes Romam, portasq; relinquentes apertas, fugerunt Rauennam. Vuitigis autem, ut talia cognouit, cum magno exercitu Romam uenit, sed Belisarius cernens non apertum sibi tempus ad pugnandum, quia fames magna eo anno oppræsserat mundum, includit se infra Romam, positis custodibus, qui ex omni parte custodirent eam. Gothi uero omnia foris deuastantes, cum per annum integram obsiderent Romam, immisso super se terrore fugerunt Rauennam. Iterum Vuitigis collecto exercitu, uenit contra Belisarium in pugnam, commissaq; pugna, multi ex parte Vuitigis mortui sunt, ipsumq; fugientem, Iohannes militiae magister insegurus, uiuum apprehendit, Romamq; ad Belisarium duxit, quem ille secum Constantinopolim uexit. Quem uidens Iustinianus, gauisus est, & non post multum tempus fecit eum patritium, illeq; sibi plus quam biennium moratus, defunctus est. Cuius uxorem Mathesuindam imperator dedit fratri suo Germano patritio, de quibus natus filius, nomine Germanus, in quo coniuncta stirpe Aniciorum & Amolorum spes utriusq; generis & gentis posita est. Postq; autem Vuitigis captus est, Gothi Transpadani Heldebadum sibi regem constituint, qui eodem anno interemptus est. Cui succedit Erarius, & ipse necdum expleto anno iugulatur. Dehinc Baduillam, qui & Totila dicebatur, sibi præficiunt, moxq; collecto undiq; exercitu, totam Italiam inuaserunt. Exinde cum percurrerent Campaniam, idem Totila ueniens ad cœnobium beati patris Benedicti, qui tunc in monte Cassino magnis uirtutibus claruit, ab eo talia audiuit. Multa mala facis, multa fecisti, iam ab iniquitate compescere, equidem mate es transiturus, Romam ingressurus, ix. annos regnabis, x. morieris. Inde digrediens per Lucaniam, inuadit Siciliam, indeq; reuertens, Romam petijt, eamq; obsidione conclusit. Romanis itaq; fame laborantibus, nec mœnia diutius tueri ualentibus, à porta Ostiensi Totila ingressus est. Volens autem parcere Romanis, per totam noctem clangere buccina iussit, quo se à Gothorum gladijs aut in Ecclesijs tuerentur, aut quibuscunq; modis occulerent. Habitu uero cum Romanis aliquantum temporis, quasi pater cum filijs, sed hanc animi benignitatem ei, qui antea nimiam crudelitatis erat, beati Benedicti admonitio, ut conijci datur, conferebat. Elapsi sane ex urbe quidam è numero senatorum, Constantinopolim afflicti, properant: quibus calamitatibus Roma subijceretur. Principi narrant. Qui statim Narsetem eunuchum, cubicularium suum Italiae fecit exarchum, Romamq; cum manu ualida dirigit, ut afflictæ Romæ quantotius subueniret. Is ad Italiam ueniens, legatos ad Alboin regem Longobardorum misit, qui tunc in Pannonia habitabant, & Romanis amici erant, mandans eis, quatenus sibi pugnaturo cum Gothis, auxilium ministraret. Tunc Alboin electam è suis, magnam manum direxit. Qui per maris Adriatici sinum transuecti, Romanisq; sociati, magnum cum Gothis cœramen inierunt. Quibus ad interitum penè consumptis, regem eorum

Totilam

Gothi integro
anno Romam
obsident.

Baduilla To-
tila dictus.

Benedictus cla-
ret in monte
Cassino.

Totilam, qui iam per decem annos super eos regnauerat, Narfes interfecit, & uestimenta eius cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata, regiam urbem misit, quæ iactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes eorum duas mutatas, id est Veronâ & Brixiam suscipiens, uniuersam, Italiam cum Romana ciuitate ad reipublicæ iura reduxit, & Longobardos honoratos cum magnis muneribus ad propria remisit. Qui omni tempore quo Pannoniam possederunt, Romanis aduersus amulos adiutores fuerunt. Sic igitur famosum regnum, fortissimamq; gentem Gothorum diu regnantem, tandem post M. xl. annos uictor diuersarum gentium Iustinianus Imperator, & prius per Belisarium, & post per Narserem uicit, omnemq; Italiam ab eorum seruitute liberatam, pristinae libertati restituit.

Hæc Iordanis quidam Grammaticus, ex eorundem stirpe Gothorum progenitus, de Getarum origine & Amalorum nobilitate non omnia quæ de eis scribuntur & referuntur, ut ipse dicit complexus, exarauit: sed breuius pro rerum noticia huic opusculo inseruimus. His perlectis, diligenterq; perspectis, perpendat qui discernere nouerit, quomodo illud ratum teneatur, quod non solum uulgari fabulatione & cantilenarum modulatione usitatur, uerum etiam in quibusdam chronicis annotatur, scilicet qd Hermenicus tempore Martiani principis, super omnes Gothos regnauerit, & Theodericum, Dietmari filium, patruelem suum, ut dicunt, instimulante Odoacre, item, ut aiunt patruеле suo de Verona pulsum, apud Attilam Hunorum regem exulare coegerit, cum historiographus narret, Hermenticum regem Gothorum multis regibus dominantem tempore Valentiniani & Valentis fratrum regnasse, & à duobus fratribus Saro & Ammio, quos cõhæcimus eos fuisse, qui uulgariter Sarelo, & Hamidiecd dicantur uulneratum, in primordio egressionis Hunorum per Mgotidem paludem, quibus rex fuit Valamber, tam uulneris quam Hunorum irruptionis dolore defunctum fuisse. Attilam uero postea ultra lxx. annos sub Martiano & Valentiniano cum Romanis & Uuisigothis, Aetioq; duce Romanorum pugnasse, & sub eisdem principibus regno uitæq; decessisse. Ac dehinc imperante Gothis Vualamiro, Theodericû fratris sui Dietmari filium, Leoni Augusto iam septennem à paruo fidei causa obfidem datum, & ab eodem Leone postea patri iam imperanti, Gothis fuisse redditum, patriq; defuncto, in regnum successisse, sed mox à Zenone Augusto Constantinopolim accitum, familiariterq; tractatum, Italiae regnum accepisse, quod tunc Odoacer cum Thurcilingis & Rugis, alijsq; nationibus, inuito Zenone possedit, quem Theodericus post multa certamina dediturum iuretemit. Hinc rerum diligens inspector perpendat, quomodo Hermenticus Theodericum Dietmari filium, apud Attilam exulare coegerit, cum iuxta hunc historiographû, contemporalis eius non fuerit. Igitur aut hic falsa cõscripsit, aut uulgaris opinio fallitur & fallit, aut alius Hermenticus, & alius Theodericus dandi sunt Attilæ contemporanei, in quibus huiusmodi rerum conuenientia rata possit haberi. Hic enim Hermenticus longe ante Attilam legitur defunctus. Theodericus uero post mortem Attilæ, siue in ipso mortis eius consinio scribitur natus, quinta generatione posteritatis Vuiculsi fratris Hermentici progenitus. Dietmarus autem pater eius alios fratres habuisse non legitur, quàm Vualamirum & Vuitimarum, quorum prior sub Attila regitans, post mortem eius se Hunorum ditioni subduxit, & sine filijs mortuus, Dietmaro fratri regnû reliquit, alter uero filium homonymum sibi Vuitimarum habuit, qui post obitum patris, relicta Italia, Gallias secessit. Anno Domini cccxxvij. Regnante Valente, post mortem fratris sui Valentiniani, cum Graciano & Valentiniano, filijs eiusdem fratris sui. Basilius Cæsareæ Cappadociæ, uir sapientissimus & continentissimus claruit, sed superbia, ut aiunt, uitio laborauit. Anno Domini cccxxix. Athanasius Alexandrinus Episcopus lxvi. sacerdotij sui anno migrans, Perrum successorem reliquit. Anno Domini cccxxx. Gothi à Hunis expulsi, diffunduntur per Thraciam. Anno Domini cccxxxi. Gothi fame compulsi, rebellant Valenti, quos ille bello petens, sed exercitu occiso fugiens, in casa quadam uiuus crematur, anno xv. regni sui, quorum xi. cum fratre iij. post illum regnauit.

Totila.

Verona.
Brixia.

Iustinianus
uincit Gotho-
rum regem.
Iordanis his-
toricus.

Frates duo,
Sarus & Am-
mius.

De Hermenri-
cis & Theo-
dericis, uariâs
sententiæ.

Anno Domini
378.
Basilius.
Athanasius.

ANNI

Nno Dominicæ incarnationis cccxxxij. urbis uero conditæ, millesimo cxxxij. Gratianus filius Valentiniani, xxxix. ab Augusto, post mortem patris sui Valentis, electus est ad imperium, & regnavit cum fratre suo Valentiniano annos vi. cum prius regnaret annis iij. cum patre. Eo tempore apud Mediolanum beatus Ambrosius hymnos canendos in Ecclesia primus composuit. Apud Turonos beatus Martinus magnis uirtutibus, totoq; orbe doctrinis & scientia clarus, Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzenus, & apud Bethleem Hieronymus radiabant. Theophilus Alexandrinus Episcopus, cyclum de obseruatione Pasche, per centum annos digessit, quem laterculum uocauit, totoq; orbe doctrinis & scientia clari, apud Bethleem beatus Hieronymus presbyter, Hypponem Africæ ciuitatem S. Augustinus Episcopus radiabant.

Igitur Gratianus admodum iuuenis, cum inestimabilem multitudinem hostium, Romanis infusam sinibus cerneret, fretus Christi potentia, longe impari militum numero sese in hostem dedit, & apud Argentuariam Galliarum oppidum, plus q̄ xxx. millia Alemannorum interfecit, Deinde audiens Thraciam, Daciamq; Pannoniam tanq; genitales terras à Gothis atq; omni pernicie atrocioribus Hunis & Alanis possideri, Pannoniã uenit. Ea tempestate Theodosius, Theodosij filius, tam propter parentum nobilitatem, quam propriam fortitudinem habebatur nominatissimus, sed inuidia dissimilium fatigatus, in Hispania morabatur, ubi & ortus fuerat & nutritus. Cumq; Imperator fratrem suum adhuc puerum cerneret, & quid faceret, hæsitaret: quippe cum Barbari uictorij elati, inexpugnabiles uiderentur, eadem prouisione, qua Nerua quondam elegerat Hispanum, uirum Traianum, per quem res publica reparata est, accitum & ipse nihilominus ab Hispania Theodosium, magistrum militiæ fecit, eumq; contra Barbaros cum expeditione misit. Qui uadens fortiter cum illis maximis Scythiæ gentibus pugnavit, & sceleriter triumphauit. Mox dux optimus exercitu disperso per urbes, ipse uelociter ad Principem remeauit, ipseq; triumphorum suorum nuncius exiit. Quod dum Imperator præ admiratione non crederet, inuidi dicebant eum fugisse, & exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi, rogat dirigi, qui uiderent multitudinem peremptorum. His uerbis Imperator flexus, direxit qui res actas sibi nunciarent. Porro dux optimus inter hæc uidit in uisione, quod S. Miletius, Antiochenæ ciuitatis Episcopus cum indueret imperiali clamide, & corona caput eius ornaret. Hæc cum ille rettulerit mane cuidam amicorū, ille clarum esse dixit somnium, & nihil æigmaticum, nihil habere dubium. Post paucos autem dies qui missi fuerant, redierunt: peremptaq; multa hostiū millia narrauerunt. Quamobrem lætatus princeps Gratianus, fauēribus cunctis, Theodosium xxxij. ætatis annum gerentem, apud Sirmium purpura induit, Orientisq; & Thraciæ simul imperio præfecit. Igitur Theodosius Constantinopolim triumphas intrauit, & ne assidue pugnando populum Romanum fatigaret, cum Athalarico Vuisigothorum rege pacem fecit, eundemq; Constantinopolim uenientem, benigne suscepit, ibiq; defunctum, honorifice sepeliri fecit, & hac benignitate omnes Gothos Romano imperio subiugauit. Veniens autem Theffalonicam, ægritudinem incurrit, cupiensq; baptizari Anatholium, eiusdem ciuitatis Episcopum, requisit cuius esset fidei. Quo respondente q; Arriana pestis in Illyricum non ualisset accedere, sed fidem Niceni concilij in uiolatam seruarent, libenter eius uerba suscipiens, baptizatus, atq; ab ægritudine liberatus est. Inter hæc Archadium filium suum consortem sibi fecit in imperio, in Italia uero puero satis existente Valentiniano, rerum curam Probus exconsul & præfectus habebat. Iustina uero mater Valentiniani, cum esset Arriana, uiuente quidem uiro, ledere Christianos orthodoxos non præualuit, sed eo mortuo, cum filius esset ualde iuuenulus, Mediolanum ueniens, Ambrosio Episcopo erat infesta, ita ut iuberet eum exilio destinari. Cumq; iuberet eum exire de Ecclesia, Ambrosius ait. Ego sponte hoc non ago, ne lupis ouium septa, aut blasphemantibus Deum contradere uideat, hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiã uoluntate. Ea tempestate Maximus uir quidem strenuus atq; imperio dignus, si contra Sacramenti fidem per tyrannidem non

Ambrosius cæ-
tum Ecclesia-
sticū cōponit.

Theophilus.

Hieronymus.
Augustinus.

Argentuaría
Galliæ oppidū

Argentuaría
Colmarie pro-
xima, nunc ob-
scurus uicus,
Horbürgū die-
ctus, olim oppi-
dum illustre,
uide Ger. B.
Rhe.

Ut Nerua
Troianum, sic
Gratianus
Theodosium
elegit.
Miletius.

Theodosius
init pacem cū
Athalarico.

Theodosius à
catholico Ana-
tholio baptiza-
tur.

Iustina Arria-
na, Ambrosio
infesta.

Videli. Euseb.
11. cap. 15. &
16. Et Ambro-
sij epistolæ.

non emerfisset, inuitus ab exercitu in Britania imperator factus, in Galliam transfijt, exceptusq; à legionibus Gratiano infensus, eundem subita incursione perterritum, atq; in Italiam transire meditantem, dolo circūuenit, & occidit Lugduno, fratremq; eius Valentinianum cum matre Iustina expulit ab Italia. Qui tamen iustissimam cū matre sua luit pœnam, quæ & ipsum Arriana hæresi polluit, & eminentissimum catholicæ fidei doctorem Ambrosium episcopum perfida obsidione uexauit. Valentinianus autē Constantinopolim ueniens, à Theodosio paterna pietate est susceptus, & imperio est restitutus: sed ab Eugenio quodam prius Grammatico, tunc autē militanti in palatio, & ab Arbogasto quodam facinoroso corruptis cubicularijs ab eisdem dormiens strangulatus est, atq; ut uoluntariam sibi mortem consciuisse putatur, laqueo suspensus est.

Valentiniani mors.

ANNI GRATIANI.

Anno Dominicæ incarnationis cclxxxij. qui est Gratiani secundus, sanctus Basilius Cæsariensis episcopus obiit. Anno dominicæ incarnationis ccc. lxxxij. Synodus cl. episcoporum Constantinopolim aduersus Macedonium congregatur sub Damaso papa, qui xvij. annis regebat Ecclesiam. Anno domini cclxxxv. Priamus quidam & Antenor principabantur Francis hoc tempore. Anno domini cclxxxvi. Archadium Theodosius pater consortem regni facit. Anno domini cclxxxvij. Maximus ex Britannia in Gallias ueniens, regnumq; sibi usurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit, fratrem uero eius Valentinianum Italia expulit.

Basilius moritur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, cclxxxvij. urbis condite millesimo cxxxix. THEODOSIUS genitus patre Theodosio, matre Thermantia, xlv. ab Augusto, interfecto per Maximum Gratiano, imperium Romanum solus obtinuit, mansitq; in eo annis xi. cum iam in orientis partibus sex annis Gratiano uiuente regnasset: Valentinianum tamen fratrem Gratiani quàm diu uixit, regnare permisit. Ipse uero bellum aduersus Maximum, qui tunc Aquileiæ insidebat, suscepit, illumq; à militibus proprijs, cum uim imperatoris sustinere non possent, captum ac traditum peremit: Victorem quoq; filium eius

Theodosius.

quæ pater Gallis ad huc in ætate infanti præfecerat, extrinxit. Peracta uictoria, Theodosius cum Valentiniano uenit Romam: eratq; cum eis pariter & Honorius ualde puer, quem pater post actam uictoriam à Constantinopoli euocauerat. Theodosius igitur Romæ positus, multum profuit urbi, alia præbendo, alia auferendo. Post hæc relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim remeauit. Valentinianus uero cum transfirer in Galliam causa ordinandæ Reipublicæ, fraude Arbogasti comitis sui, & Eugenijs grammatici, dormiens, ab eunuchis cubicularijs pecunia corruptis, suffocatus est, moxq; Eugenio in principatum electo ab Arbogasto, collecta multitudine Francorum atq; Gallorum, præparauerunt se in pugnam contra Theodosium. Quod ille audiens, cōgregauit multitudinem militarem, filiumq; suum Honorium constituit imperatorem. Misit autem Eutropium eunuchum sibi fidelissimum in Thebaidam, ad Iohannem monachum præscientia clarum, de quo legitur in Vita patrum, ut aut eum uenire uolentem deduceret, aut nolentem de bellieuentu requireret. Qui uenire nolens, mandauit ei, quod interfecto tyranno, uictoria sit potiturus, sed ipse in Italia moriturus. Relictis igitur ambobus filijs in urbe Constantinopolitana, Theodosius contra Eugenium pergit, moxq; illi exercitus Vuisig

Valentinianus fraude Comitis Arbogasti suffocatur.

Iohannes monachus.

L gotharum

*visio Theo-
dosij.*

gotharum plus q̄ xx. millium occurrit. Eugenius itaq; & Arbogastus cum transitus Alpium tenerent, Theodosius in summis Alpibus cōstitutus, ieiunijs & orationibus intentus erat. Circa Gallorū uero cantū sopore constrictus, uidit in somnis quasi iaceret in campo, & astarent ei duo quidam uiri in uestibus albis, equis candidissimis residentes, iubentes eum habere fiduciam, primoq; diluculo præparare milites ad uictoriam, seq; dicebant ad solatium sibi destinatos. Quorum alter dicebat se esse Iohannem Euangelistam, alter Philippum Apostolum. Quæ uisio etiam alicui militi reuelata est. Qua uisione cōperta, ubiores in oratione lachrymas fudit: & in crastinum facta congressione, turbo uentorum maximus à parte Theodosij in ora hostiū surrexit, qui tela quæ ipsi mittebant, in ipsos retorquebat: ea uero quæ ab eius parte missa sunt, ultra mensuram humani iactus per magnum inane portata ualenter hostibus irrebant. Eugenius itaq; corruens ad pedes imperatoris, ueniam rogabat, sed à militibus circa pedes eius capite truncatus est: Arbogastus uero propria se manu interfecit, consulatus Archadij anno iij. & Honorij ij. Ad laudem uero Theodosij ob insignem uictoriam, poeta quidam nomine Claudianus, sed Paganus, inter cætera huiusmodi uersibus deo & homini testimonium cecinit:

*Arbogastus se
ipsum necat.*

*Claudiani uer-
sus.*

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et coniuuati ueniunt ad classica uenti.

*Theodosius
moritur.*

Igitur Theodosius Mediolanum ueniens, post laborem publicū corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & sperans se moriturum, potius de Republica cogitauit, considerans quæ solent hominibus euenire, imperatore moriente. Filium itaq; Honorium de Constantinopoli uelociter euocauit, & imperatorem Romæ ordinauit. Cumq; Honorius Mediolanum uenisset, pater ex ægritudine releuatus, circum de uictoria celebrabat, & ante prandium quidem spectaculum, quasi sanus, exhibuit. Post prandium uero repente prægrauatus, ad spectaculum uenire non potuit, filium tamen ludis adesse præcepit: superueniente uero nocte defunctus est, xvi. kal. Febr. anno imperij xvij. uitæ autem xl. Fuit autem propagator Reipublicæ & defensor eximius, clemens & misericors, communis cunctis, solo habitu differens à ceteris, in omnes honorificus, in bonos uero profusus. Quantæ autem mansuetudinis apud homines fuit, tantæ humilitatis corā domino extitit. Quod in illo obedientiæ exemplo satis probatur, quam sancto Ambrosio episcopo, imò per illum Deo exhibuisse narratur. Quod quia est relatu ac memoria dignum, licet non suo loco, statuit tamē memorandum, & pro utilitate legentium, & opinione uirtutum.

*Dotes Theo-
dosij.*

*Vide hist. Ec-
cle. Trip. li. 9.
cap. 30.*

Thessalonica est ciuitas grandis & populosa, in qua dum esset Theodosius, ibi seditio est orta, & quidam ex iudicibus trahi & lapidati sunt, unusq; ut aiunt, ex militibus quem ille diligebat, occisus est. Hinc indignatus Theodosius, sicut se habent humanæ passionis, non refrenauit iracundiæ infirmitatem, sed iusto furoris mensam permiscuit crudelitatem. Ad ludos igitur Circenses iussit inuirari ciues, & repente super omnes iniustos gladios præcepit euaginari, & una cum innocentibus nocentes perimi. Septem quidem millia hominum feruntur ibi occisa, non præcedente iudicio, sed furibundo distante animo. Huiusmodi cladem gemitibus plenā audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanum uenisset, & ecclesiam solenniter intrare uoluisset, foris ad ianuas ei occurrit, hisq; illum sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis imperator perpetrata à te necis quanta sit magnitudo: neq; post ausum tanti furoris, mens tua molem tantæ præsumptionis agnoscat. Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperij: decet tamen ut ratio uincat potestatem. Scienda est quippe natura, eiusq; mortalitas, atq; resolutio & puluis progenitorum, ex quo facti ad quem redigendi sumus, & non flore purpureo fidentem, infirmitatem operi corporis ignorare. Coequalium hominum princeps es o imperator, & conseruatorum. Unus est enim dominus omnium, rex & creator cunctorum. Quibus igitur oculis aspicias communis Domini templum: quibus calcabis pedibus sanctum illius pauimentum: Quomodo extendes manus, de quibus adhuc stillat sanguis innoxius: Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus: Qua præsumptione poculum preciosi sanguinis percipies ore tuo, dum furore sermonum tuorum tantus iniuste sanguis effusus: Recede igitur, recede, nec secundo

*Nota, olim Eu-
charistia daba-
tur laicis in
manus.*

*Poculum pre-
ciosi sanguinis
laicis datum.*

secundo peccato priorem nequitiam contendas augere. Suscipe uinculum quo te omnium Dominus ligauit, est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens, erat enim diuinis eruditionibus nutritus, & aperte sciens quæ essent propria sacerdotum, quæ regū, gemens & deflens ad regalia remeauit. Cumque octo mensium continua transissent tempora, propinquauit natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduis in palatio residens, continuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus autem tunc magister militiæ Rufinus, & singularem apud principem fiduciam habens, & uidens eum in lamentatione prostratum, accessit, & lachrymarum causas inquit. At ille amarissime ingemiscens, & uehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Rufine ludis, & mea mala non sentis: ego autem lamentor & gemo calamitatem meam, quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa dei, & proprium dominū ingredients libenter exorant: mihi uero ingressus ad eum non est, insuper etiam coeli clausi sunt. Hæc dicens, uerba singula singulibus interrumpibat. Rufinus: Curram, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, ut soluatur uinculum quod illigauit. Ait imperator: Non suadebis Ambrosio, noui ego decretum illius esse iustum: neq; reueretur imperialem potentiã, ut legem possit præuaricare diuinam. Cumq; Rufinus uerbis plurimis uteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum pergere cū festinatione præcepit: ipse uero spe data post paululam est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro uir mirandus Ambrosius, mox ut Rufinum uidit, ait: Impudentiam canum imitatus es ò Rufine, tantæ uidelicet necis autor existens, & pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis contra imaginem latrare diuinam. Cumq; Rufinus supplicaret, & imperatorem uenturum esse diceret, superno zelo accensus Ambrosius, ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ingredi sacra limina eum prohibebo: si uero imperium in tyrannidem mutauerit, necem libenter & ego suscipiam.

Hæc & alia plurima Rufinus audiens, nunciauit imperatori uorum Antistitis, moneus ne de palatio forte procederet. At imperator hæc in media iam platea cognoscens: Pergã, inquit, & iustas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina peruisset, in sanctam quidem basilicam nõ intrauit, sed inueniens antistitem in Saluatorio residentem, supplicabat, ut eius uincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentiam, eumq; contra deum insanire, & leges eius calcare. Verum imperator: Non, inquit, insurgo aduersus Ecclesiasticas sanctiones, nec inique ingredi limina sacra cõtendo, sed te soluere uincula mea depono, & communis domini pro me exorare clementiam: nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiam agentibus Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit pœnitentiam ostendisti post tantas iniquitates: quibus medicaminibus incurabilia uulnera plagasq; curasti? Tuum est, inquit imperator, edocere, & medicamenta temperare: meum oblata uero suscipere. Tunc sanctus Ambrosius ait: Quõ furori iudicium tuum commisissti, & non ratio protulit sententiam, sed iracundia. Scribe legem quæ decreta furoris enacuet, & xxx. diebus sententia necis atq; proscriptionis tantummodo maneat in literis, & iudicium expectet rationis: quibus diebus transactis, ira iam cessante, ratio causam iudicans apud semetipsam, quæ cognouerit sub ueritate disponat. In his enim diebus cognoscetur, an iusta sit sententia quam protuleris, an iniusta: & siquidem ratio probauerit iniusta quæ sunt prolata, disrumpet: si uero iusta, firmabit, die rum uera numerus ad hæc examinanda sufficet. Hanc admonitionē imperator animo libenti suscipiens, & optimam esse confidens, legem conscribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmauit. Quo facto, uinculum eius Ambrosius absoluit. Quæ lex hætenus obseruatur Constantinopoli. Est autem huiusmodi.

IMP. GRATIANVS VALENTINIANVS ET THEODOSIVS AVG.

Flauiano præfecto prætori Illyrici

Si uindictam in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu iusserimus, nolimus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam, sed per dies xxx. super statuta eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiant uincula atq; custodia, & excubijs sollertibus uigilanter obseruentur.

L ij Sic

Excommunicatur Theodo.

Pœnitentia 8. mensium.

μάγιστρος
ἔωμαι κα
λοῦσι ἄνθα
σιλειωρ ἡκοῦ
μενομ.

Ambrosius ad Rufinum.

ἀπὸ ἀστικῶς
οἶκτος
Saluatorium

Lex de sententia necis & proscriptionis 30. diebus pendenda.

Sicigitur sacratissimus imperator ingredi limina sacra presutmens, non stans domo
 no supplicauit, nec genua flexit, sed pronus in pavimento iacens, Dauidicam pro-
 clamauit uocem: Adhesit pavimento anima mea, uiuifica me secundum uerbum tu-
 um. manibus autē capillos euellens, frontemq; percutiens, & pavementum lachry-
 marum gutris aspergens, ueniam poscebat. Cumq; tempus accederet, quo munus
 ad altare solebat offerre, surgens cum lachrymis ingressus est. Cum uero obtulisset
 sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius non acquieuit, sed
 differentiam locorum edocuit, & primo quidem requisit, quid ibi expectaret. Im-
 peratore dicente, sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorū, remandauit ei per
 suum Archidiaconum: O imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt colla-
 ta, quę ceteri nec ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc ex-
 pectationem cum ceteris habe communem. Purpura namq; imperatores, non sacer-
 dotes facit. Tunc fidelissimus imperator etiam hanc traditionem animo gratanti su-
 scipiens, remandauit: Non audacię causa intra cancellos mansi, sed in Constantia
 nopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognoui: unde gratias ago pro huiusmo-
 di medicina. Tali ergo tantaq; & presul & imperator uirtute clarebant. Ego autem
 utriusq; opus admiror: illius fiduciam, huius obedientiam: illius zeli feruorem, hu-
 ius fidei puritatem. Porro regulas pietatis, quas à magno sacerdote recepit, reuersus
 etiam in Constantinopolitana urbe seruauit. Nam dum festiuitatis tempore ad ec-
 clesiam processisset, oblati in altari muneribus, mox egressus est. Cumq; Nectarius
 tunc presul ecclesie illi mandasset, cur intus stare nolisset, remandauit ei princeps:
 Vix potui discere, quę differentia sit imperatoris & sacerdotis: uix enim inueni ueri-
 tatis magistrum, Ambrosium namq; solum noui digne uocari pontificem. Habebat
 igitur imperator & aliam utilitatis occasionem, per quam de bonis operibus trium-
 pharet. Coniunx enim eius de diuinis legibus eum sapius admonebat, seipsam ta-
 men perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigijs eleuata est, sed potius amore
 diuino succensa. Beneficij namq; magnitudo maius ei desiderium benefactoris exci-
 tabat. Repente namq; ut uenit ad purpuram, claudorum atq; debiliū maximā ha-
 buit curam, non seruis, non alijs ministris utens, sed per semetipsam agens, & ad eo-
 rum habitacula ueniens, unicuiq; quod opus haberet, prebebat. Sic etiam per eccle-
 siarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis: ollas eorum ter-
 gens, ius gustans, coclearia offerens, panem frangens, cibosq; ministrans, calices ab-
 luens, & alia cuncta faciens, quę seruis & ministris mos est celebrare. His autem qui
 eam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus impe-
 rij est: ego autem pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti.
 Viro autem suo saepe dicebat: Oportet te marite semper cogitare, quid pridem fue-
 ris, quid modo sis. Hęc si semper cogitaueris, ingratus benefactori non eris, sed im-
 perium quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerū autorem placabis. His
 sermonibus semper usa, uelut optimam quandam utilitatem, uirtutisq; abundan-
 tiam coniungi offerebat. Defuncto autem Theodosio xvi. kal. Feb. corpus eius Con-
 stantinopolim delatum est vi Idus Nouemb. & ab Archadio filio suo sepulture tra-
 ditum. Dimisit autem regnum duobus filijs suis, Archadio in oriente, Honorio in oc-
 cidente, curam uero administrationis uicis potentissimis mandauit habere: Rufino
 aulae orientalis, Stiliconi occidentalis. Post paucos autem dies quando translatum
 est corpus Theodosij, id est, xv. kalen. Decembr. etiam exercitus qui cum eo fuerat,
 contra Eugenium reuersus est, & dum imperator Archadius ad portas occurrisset
 exercitui, milites Rufinum praefectum peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyran-
 nidem meditaretur assumere, & Hunos uel Gothos in Romanorū prouincias con-
 tra imperatorem euocare.

Psalm. us.

Theodosius offert.

*ΕΑΥΤΟΥΣ Ψ
ΕΑΣΙΝ Ε ΟΥΝ
ΤΕΡΕΙΣ ΤΩΙΕ*

*Differentia im-
peratoris &
sacerdotis.*

*Hęc sunt in hi-
storia Tripar.
lib. 9. cap. 30.*

*Ecclesiarum
xenodochia.*

*Rufinus interi-
mitur.*

*Puer duobus
capitibus.*

Eiusdem uero Theodosij temporibus apud Palestinam prouinciam in castello
 Emaus natus est puer integer et perfectus, sed umbilico sursum diuisus, ita ut haberet
 duo pectora, & duo capita, & quoscunq; sensus: & cū unus edebat & bibebat, alter
 non edebat: unus dormiebat, alter uigilabat: nonnunq; insimul dormiebant, insi-
 mul iudebant ad alterutrum, & flebant, & utriq; percutiebant se inuicem. Vixerunt
 autē annis ferē duobus, & unus quidem mortuus est, alter autē superuixit diebus iij.

ANNI THEODOSII.

ANno domini ccclxxxix. qui est secundus Theodosij, post mortem Gratiani idem Theodosius uir uirtutibus plenus Valentinianū Italia expulsū à Maximo, in regnum restituit. Reliquiæ sanctorum Geruasij & Protasij ab Ambrosio repertæ sunt. Anno domini cccxc. Anno domini cccxci. Augustinus ad fidem conuersus, ab Ambrosio baptizatur. Anno domini cccxcij. Anno domini cccxcij. Johannes hæremita claruit. Anno domini cccxciiij. Syricus papa xl. sedit annis viij. decessitq; vi. kal. Decemb. Anno domini cccxcv. Hieronymus librum quem de Illustribus uiris scripsit, hucusq; perduxit. Anno domini cccxcvi. Didimus Alexandria obijt. Corpora Abacuc & Micheę prophetarum reuelantur. Anno domini cccxcvij. Valentinianus dolo Arbogastis occiditur, eiusq; locum Eugenius inuadit. Anno domini cccxcviij. Theodosius Eugenium tyrannum superauit. Arbogastes sua manu se interfecit. Theodosius uero Mediolano in pace quieuit. Augustinus doctor facundissimus Hypponi ordinatur Episcopus.

Hucusq; Ecclesiasticam historiam Eusebius, item Rufinus, perduxit.

Augustinus baptizatur.

Eusebius in libro 9. Rufinus in duobus sequentibus, decimo & undecimo.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, cccxcix. urbis conditæ millesimo cl. ARCHADIVS & HONORIVS, filij Theodosij, xlvi. loco ab Augusto cõmune imperiū, diuisis tantū sedibus, tenuerunt: Archadius in oriente, Honorius in occidente. Tunc Rufinus paritius Archadio principi tendens insidias. Alaricum regem Gothorum ut Græcias uastaret, missis clam pecunijs inuitauit. Sed deiectus Rufinus ante portas urbis Constantinopolitanæ, ut supra dictum est, à militibus decollatus est, caputq; eius cum dextera manu ad ludibrium per urbem circumductū est:

Arcadius.

Honorius.

uxoreq; exulata, opes eius cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo autem Affricæ comes à Theodosio dudum ordinatus, cognita morte eius, arbitratus parum spei in pueris, cœpit Affricam sibi uendicare. Cuius frater Mascezel, cum esset fidelis, Germani perfidiam detexit: ille autem duos filios fratris cū patre abiret, interfecit. Contra quem iam ut hostem idem Mascezel cum exercitu missus, cum eum ualde coartaret, in fugam uersus, post paucos dies strangulatus est.

Hesperiam uero plagam in regno Honorij imperatoris primum Radagaisus Scythia crudelissimus, cum cc. millibus Gothorum inundauit, qui omnem Romani populi sanguinem propinare deuouit. Contra quem duo Pagani duces Hunorū Huldinus & Sarus, à Romanis conducti sunt. Nolente deo causam potentia suæ per uirtutem hominum superare, diuinitus territus est Radagaisus, fugiensq; in Peculanum montem, ingenti undiq; timore concluditur: & dum fame sitiq; laborat, uolens fugere, solus comprehenditur à Romanis, missusq; in carcerem, ibi mortuus est. Tanta uero multitudo de Gothis cõprehensa est, ut sicut uilia pecora uenderentur, nam singuli Gothi singulis autem uendebantur. Post Radagaisum Alaricus rex Gothorū Italiam intrauit: & ut superius in gestis Gothorum scriptum est, multa mala Romanis, cæterisq; inferens, apud Consentiam mortuus est. Cui succedens Athaulfus con sanguineus eius, quicquid ille reliquit, abrasit, & Placidiam Honorij sororem auferens, in matrimonium accepit.

Radagaisus alijs dicitur. Vide librum 13. rerum Romanarum in Eutropio.

Gothi ut uilia pecora uenundati.

Alaricus rex Gothorū moritur.

Silico quoq; comes, qui erat de perfida & dolosa gente Vuandalorū natus, & erat socer Honorij, cuius duæ filia, Maria & Hermantia, altera post alteram principi Honorio desponsatae sunt, sed utraq; uirgines defunctæ sunt: oblitus beneficiorum, oblitus consanguinitatis, regno eius inhiabit, & Alemanorū Sueuorumq; gentes elatis pecunijs super eum congregauit, quia Eucherium filium suum Christianis semper à

Archadius orientalis imperator moritur.

puero insidias molientem, caesarem facere cogitavit, sed Honorius congregato exercitu cum eis pugnans, utrosq; occidit. Quo anno & Archadius orientalis imperator regnans post obitum patris annos xiiij. defunctus est anno aetatis xxxi. relinquens filium nomine Theodosium, annorum viij. quem ante mortem suam appellavit imperatorem: qui succedens patri, regnavit annos xli. cum patre Honorio xv. postea xxvi. qui sunt xli. Huius tempore Claudianus & Prudentius poete insignes habentur.

ANNI ARCHADII.

Synodus Alexandriae propter doctrinam Origenis.

Chrysostomus moritur in exilio. Vide historiam Tripolitanae lib. 10. cap. 13.

Honorius.

Primo autem anno Archadij & Honorij, qui est annus dominicae incarnationis cccxcix. Johannes haeremita obiit. Anno domini cccc. Sanctus Martinus ad superna migravit. Anno domini cccci. Sanctus Ambrosius carne solutus est. Anno domini ccccij. Anastasius papa xli. ordinatus est, sedensq; annis iij. migravit v. kal. Maij. Anno domini ccccij. Gothi Radagaiso & Alarico regibus Italiam praedati sunt. Anno dñi ccccij. Synodus Alexandriae fit propter doctrinam Origenis. Anno dñi ccccv. Innocentius papa xlij. ordinatus, sedit annis xv. decessitq; iij. Idus Martij. Hic instituit ad missas pacis osculum dari. Anno dñi ccccvi. Anno domini ccccviij. Severus vitam sancti Martini describit. Anno dñi ccccviij. Iohannes Chrysostomus in exilio obiit. Et mors Eudoxiae Aug. subsequuta est. Anno domini ccccix. Anno domini ccccix. Anno domini ccccxi. Archadius imperator Constantinopoli moritur.

HISTORIA.

Anno Dñice incarnationis ccccxiij. urbis conditae mill. clxiiij. HONORIVS post mortem fratris cum Theodosio filio fratris adhuc regnans annis xv. cum uideret Rem publicam quotidie decrescere, elegit uirum fortem & pugnatorem Constantium comitem, & transmisit eum ad Gallias. Constantinus enim quidam Gallijs occupatis inuasit imperium: cuius hostes duo iuvenes locupletes, Didimus & Viridianus, assumptis proprijs seruis & uernaculis, sese patriamq; defendere moliti sunt, capientesq; filium eius Constantem, monachum fecerunt. Quem pater ex monacho caesarem se-

Constans fit monachus, Ex monacho Caesar.

Pax Ecclesiae Africanae sub Augustino.

cit, & contra illos misit. Sed Constantius ab Honorio missus, mox ut Galliam ingressus est, Constantinum apud Arelatem inclusit, & occidit, filium uero eius Constantem in Vienna Gerontius comes Constantij peremit. Quorum exitij immemores, Iouianus & Sebastianus item in Gallijs tyrannidem moliantur, sed & ipsi mox interficiuntur. Heraclianus quoq; comes Africę cum tribus millibus armatis, & Dec. nauibus ad depredandam Romam uenit: contra quem Marinus comes egressus, sic eum perterritus, ut cum una tantum nauis Carthaginē fugeret, ubi & mox occisus est. In his ergo diebus, precipiente Honorio, & adiuuante Constantio, firma pax omnibus catholicis ecclesijs per uniuersam Africam reddita est, quod diu preclarissimus magister ecclesie apud Hypponem regium florebat Augustinus. Inter hac Valia rex Gothorum pacem fecit cum Honorio, & reddidit ei Placidiam sororem suam, quam ipse Constantio paritio qui eam reuocauerat, in matrimonium dedit. Honorius uero postquam cum Theodosio fratris filio regnavit annis xv. & Rem publicam pacificatam dimisit, Romę mortuus est.

ANNI HONORII.

Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Alaricus rex Gothorum Romam inuasit. Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Corpora sanctorum Stephani, Nicolemi, & aliorum reuelata sunt. Anno domini ccccxiij. Anno domini ccccxiij. Zosimus

Zosimus papa xliij. ordinatus, sedit anno uno, decessitq; vij. kalen. Aprilis. Hic constituitur diaconus leuam regat. Anno Domini ccccxxi. Bonifacius papa xliij. sedit annis iij. mensibus viij. Anno Domini ccccxxij. Anno Domini ccccxxij. S. Hieronymus migravit anno vitæ xci. Anno Domini ccccxxiiij. Honorius apud Rauēnam Constantium consortem regni fecit. Anno Domini ccccxxv. Celestinus papa xlv. sedit annis ferè ix. decessitq; viij. kalen. Aprilis. Hic cōstituit Sanctus, Sanctus, Sanctus canari. Constituit etiam, ut Psalmi David canerentur. Anno Domini ccccxxvi. Honorius Romę moritur, anno imperij sui xxxi. quorū duobus regnavit sub patre. xiiij. cum fratre. xv. cum filio fratris Theodosio. Faramūsus filius Marcomedis regnavit in Francia.

Paulus Orosius presbyter, librum suum historicum à conditione mundi hucusq; perduxit. Olympias cccc.

Orosius.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis ccccxxvij. Urbis conditę, millesimo clxxviij. THEODOSIVS iunior, Archadij filius, nepos Theodosij magni xlvij. loco ab Augusto solus tenuit imperiū, cum antea regnaret cum patre Honorio annis xv. Impetavit aut postea annis xxvi. qui sunt anni xli. Honorio autem defuncto, Iohannes quidam regnum Occidentale inuasit, misitq; legationem ad Theodosium Imperatorem, suscipi deprecans. Qui legatis in carcerem trusis, Ardaburium prætorum contra eum misit, quem ille apud Ravennam aggressus, inclusit. Quo Theodosius agnito, VALENTINIANVM amigę suę Placidia, ex Constantio filium, Cæsarem fecit, & cum matre sua ad recipiendum Occidentale regnum direxit, & Asparem, Ardubarj filium, ante eum contra Iohannem misit. Angelus autem Domini in habitu pastoris apprensus, deduxit Asparem & qui cum eo erant, per paludę quę Rauennę adiacuit, prius inuiam, quam tunc Deus fecit peruiam, uenientesq; Ravennam, portas inuenerunt apertas, & ingredientes, tyrannum Iohannem occiderunt, Ardaburium à uinculis absoluerunt. Valentinianus igitur ueniens Italiam, consensu omnium factus est Imperator, ideoq; ex Decreto Theodosij, Augustus appellatur.

Vide in Eutropio lib. 14. rerum Romanarum.

Aspar Ardaburij filius.

Valentinianus fit Augustus.

Eodem tempore erant Gothi & alię gentes multę ac magnę trans Danubium, Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores erant iij. Gothi, Hypogothi, qui & Vuifgothę, Gepidę, & Vuandali, nomen tantū, & nihil aliud mutantes, unaq; lingua utentes, omnes autem erant fidei Arrianę. Isti sub Archadio & Honorio Danubium transeuntes, locati sunt in provincijs Romanorum, & Gepidę quidem, ex quibus postmodum diuisi sunt Longobardi & Auates, uillas quę sunt circa Sigedonem & Sirmium habitauerunt. Vuifgothę uero post Alaricum depopulantes Romam, in Gallias abierunt, & quę ibi sunt, obtinuerunt. Gothi autem, qui & Ostrogothę Pannoniam primum habitauerunt. Deinde xix. anno imperij Theodosij iunioris, Thraciã uillas habitauerunt, ibiq; per lviij. annos morantes, Occidentis quoq; obtinuerunt imperium. Porro Vuandali sociatis sibi Alanis, & Germanis, qui tunc Franci uocabantur, transeuntes Rhenū fluiuium Modigifclo duce, habitauerunt in Hispania.

Gothi. Vuandali. Arriani.

Germani Fraci dicti.

L. iij. Eo tempore

Eo tempore fuerunt duo prætores, Aetius & Bonifacius, quos Theodosius postu-
 lante Valentiniano, Romam direxit. Cumq; Bonifacius principatum Africæ perces-
 pisset, ibiq; gloriose ageret, inuidia ductus, Aetius accusauit eum apud Placidiam ma-
 trem Valentiniani, q; rebellionem meditaretur, ceterum Bonifacio scripsit, si accer-
 situs fueris, accedere noli, inculatus enim es, & dolose uocante Imperatores. Cui cre-
 dens Bonifacius, accedere distulit accersitus. Tunc Imperatores Aetium quasi deuo-
 tum acceperunt, & aduersus Bonifacium duo duces, Mauortius & Galbio missi sunt,
 sed ab eo interempti sunt. Rursus contra eum Sigisualdus comes dirigitur. Bonifa-
 cius uero cernens se Africam tenere non posse, transfretauit in Hispaniam ad Vuan-
 dalos & Alanos, & cum Modigiscus iam mortuus esset, filios eius Guntharium &
 Geisericum suasisit in Africam uenire, eamq; possidere. Qui uenientes, totam penè Afri-
 cam ferro & flamma, rapinisq; dissipauerunt. Sub hoc turbine beatissimus Augusti-
 nus, Hipponensis Episcopus, ne ciuitatis suæ ruinam cerneret, tertio mense obsidionis
 eius migravit ad Dominum lxx. & vi. uite annis expletis, ex quibus xl. in clericatu uel
 Episcopatu transegerat. Interea quidam senatorum amici Bonifaci, falsam accusa-
 tionem Aetij intimauerunt Placidia, ostendentes ei epistolam ab eodem ad Bonifa-
 cium scriptam. At illa stupefacta, Aetium quidem non læsit, Bonifacio uerbum uero
 exhortatorium, ut securus ueniret, cum iuramentis misit. Qui ueniens, suspicionem
 dissoluit, & magister militum effectus, non multo post morbo extinctus est. Deinde
 Romani dederunt Vuandalis partem Africæ ad habitandū, facta pace cum eis. Morte
 tuo autem Gunthario, Gensericus Alanorum & Vuandalorū Imperator factus est.
 Qui quoniam Artianus erat, infra limites habitationis suæ in Africa persecutionem
 contra Christianos fecit, catholicam fidem cupiens subuertere, multosq; Episcopos
 catholicos in tantum persecutus est, ut priuatos Ecclesiarum suarum iure de ciuitati-
 bus expelleret. Deinde Carthaginem simulata pace inuadens, omnes diuitias & or-
 namenta Ecclesiastica abstulit. Valentinianus autem Augustus, Constantij & Gallæ
 filius, ad Theodosium consobrinum suum, Constantinopolim profectus, filiam eius
 Eudoxiam, quam sibi Eudoxia genuit, in matrimonium accepit, Romamq; redijt.
 Tricesimo autem anno imperij Theodosij, terræmotus magni facti sunt Constanti-
 nopoli, per quatuor menses, ita ut timentes Bizanti, extra ciuitatem in loco qui dici-
 tur Campus, una cum Episcopo Proculo perseuerarent, in Ieranijs ad Deum uocife-
 rantes. Quadam ergo die terra fluctuante, & omni populo attentius kyrieieison cla-
 mante, circa horam tertiam omnibus uidentibus, quidam adolescentulus in aerem
 subleuatur, audiuitq; uocem dicentem sibi, ut nunciaret Episcopo, ac populo Ierani-
 as facere, & sic dicere. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere no-
 bis, nihil aliud apponentes. Quod cum fieret, terræmotus cessauit. Porro beata Pul-
 cheria, soror Theodosij, una cum fratre super hoc miraculo ualde mirata, sanxit per
 uniuersum orbem hunc hymnum taliter decantari. Sub his ferè diebus, Roma tanto
 terræmotu concussa est, ut plurima ædificia corruerent, Per hæc tempora rex Huno-
 rum, Attila dum Thracias & Illyricum deuastaret, coactus Theodosius, legatione ad
 eum missa, vi. millia librarum ei pro recessu præbuit, & unum mille librarum, tribu-
 tum annum promisit. Post hæc Theodosius morbo consumptus, apud Constanti-
 nopolim obiit, anno imperij xli. Fuit autem sapiens multum, patientia & clementia
 uniuersos præcellens. Sic enim fuit clemens, ut si quando aliquid dignū morte quis-
 piam committeret, nõ usq; ad portas ciuitatis moriturus perueniebat, sed eius clemen-
 tia mox subsequens, eum reuocabat. Quem cum quidam familiarium interrogaret,
 cur nullū se ledentiū morti subiugaret, utinam inquit mihi esset possibile, etiam mor-
 tuos ad uitam reuocare. Nec tamen uir iste uitæ caruit, erat enim mobilis, omni uer-
 to circumdatus, unde & in chartis non perlectis se subscribebat. Hoc autem mortuo,
 beata Pulcheria, soror eius, nondum morte eius diuulgata, Marianum in religione
 & pudicitia cōuersantem, senem & idoneum uirum ad se accersit, eiq; dixit. Quo-
 niam Imperator mortuus est, & ego te eligo tanq; beneplacentem ex omni senatu,
 da mihi uerbum q; uirginitatem meam custodias, quam Deo deuoui, & pronuncia-
 bo te Imperatorem. Quod illo cum sacramento pollicente, accersito patriarcha Ana-
 tholio cum omni senatu, pronunciauit eum Romanorū Imperatorem, Huius tem-
 pore S. Seruatus floruit.

Augustinus
mortuus.

Gensericus Im-
perator, perse-
quitor Chri-
stianorum,

Terræmotus.

Ieraniæ.

S. Pulcheria.

Terræmotus
Romæ.

Theodosius
tributum sol-
uit Attilæ.

Dotes Theo-
dosij.

Hic legis in li-
14. rerum Ro-
manarū, q; sa-
cros Codices,
e eorū inter-
pretes plus
quā Ptoleme-
us Philadelph-
us induerit
aggregare.
Marianus fit
Imperator.

Anno Domini ccccxxvij. Anno Domini ccccxxxix. Anno Domini ccccxxx. Anno Domini ccccxxxi. Aetius multis Francis occisis, partem Gallia quam possederant, recepit. Clodius Pharamundi filius regnavit in Francia annis xx. Iste cum iuxta mare in aestu diei cum uxore sedisset, bestia marina, tauro similis, ut fertur, uxorem ad lauandum pergentem, appetijt, statimq; sine à bestia, siue à uiro concipiens, filium peperit, qui à mari & à maculosa facie Meroueus, id est Mereiangilingi dictus est. à quo etiam postea reges Francorum Merofingi, id est Mereiangilingi sunt appellati. Huius filius Hildericus genuit Ludeuicum, qui etiam Clodoueus dictus est. Anno Domini ccccxxxij. Cassianus collationes patrum scripsit. Anno Domini ccccxxxij. Anno Domini ccccxxxiiij. Sixtus Papa xlvi. sedit annos viij. obiitq; v. kalen. Aprilis. Anno Domini ccccxxxv. Anno Dñi ccccxxxvi. S. Germanus Antistodori Episcopus claruit. Anno Domini ccccxxxvij. Synodus tertia uniuersalis cc. Episcoporum, sub Sixto papa congregatur in Epheso contra Nestorium. Anno Domini ccccxxxvij. Anno Domini ccccxxxix. Aetius Gundicharium Burgundiorum regem uicit, petentiq; gratiam tribuit, quem Huni postea peremerunt. Anno Domini ccccxl. Valentianus filiam Theodosij accepit. Anno Domini ccccxli. Iulianus Pelagianista haereticus à Sixto Papa damnatur. Terræmotus magni facti sunt Constantinopoli. Anno Domini ccccxlj. Leo Papa xlvij. ordinatur, sedensq; annis xvi. migravit iij. kalen. Julij. Anno Domini ccccxlj. Anno Domini ccccxlj. Theodosius bellum contra Vuandalos inutiliter mouit. Anno Domini ccccxlvi. Alani terram Galliae ulterioris ui possident. Anno Domini ccccxlvi. S. Briccius Turonorum Episcopus migravit. Anno Domini ccccxlvi. Eustochius Briccio successit. Anno Domini ccccxlviij. Anno Domini ccccxlviij. Bleda Hunorum rex, Attile fratris, fraude percutitur. Anno Dñi ccccl. Anno Domini ccccli. Meroueus Clodij filius regnavit in Francia annis x. Anno Domini cccclij. Theodosius iunior Orientis Imperator, obiit anno imperij sui xli. quorū xv. regnavit cum patruo Honorio xxvi. cum Valentiniano consobrino suo.

Merouicum B. Rhenan. lib. 2. Meruichum Germanico uocabulo nominatum fuisse conijcit. Est autē Mer idem quod da aier. Synodus Ephe sine in qua papa Rhomanus regnum suum auspicatus est primum.

Theodosius moritur.

HISTORIA.

Anno Dominicae incarnationis cccclij. ab urbe condita, millesimo cciiij. **MARTIANVS** xlvij. loco ab Augusto, Orientali aulae praeficitur Imperator, & regnavit cum Valentiniano annis vij. Ceterum Valentiniani tempora, huius uel superioris imperatoris, ascribentur curriculo. Igitur Valentinianus Occidentalis, rector imperij, pacem firmavit cum Genserico, diuisa inter utrosq; Africa. Gensericus uero dum de rerum successu, etiam apud suos superbiret, ualida suorum conspiratio facta est aduersus eum. Qua detecta, multos ex eis per diuersa occidit supplicia. Martianus autem admodum religiosus, & egentibus multa beneficia praestans, regnum quod delicati decessores & praedecessores eius per annos ferè lx. uicissim imperantes, minuerant, diuina provisione sic reparauit, ut exultatio ingens cunctis accresceret. Nam cum Parthis & Vuandalis omnino regnum infestantibus, pacem instituit, Attilae minas compescuit, Nomades, Blemysesq; ex Aethiopia prolapsos, per Florum Alexandriae urbis procuratorem à finibus Romanorum expulit. Inter haec beata Pulcheria dormiuit in Christo, quae multa bona fecit, & omnia sua pauperibus dereliquit, quae Imperator Martianus cum multa essent, alacriter dispersiuit. Per haec tempora Hunorum rex Attila Gallias deuastans, & Italiam irrumperere cogitans, ab Aetio & Gothorum rege Theoderico, ut in historia Gothorum scriptum est, deuincitur. Sed quia semper uirus inuidiam parit, Valentinianus Imperator timens prosperos Aetij successus, occidit eum, simulq; Boetium senatorem nobilissimum. Cum quibus pariter Occidentis Imperium, salusq; publicae rei corruit, nec ultra releuari potuit. Sed Valentiniano mors Aetij non impune cessit, nam sequenti anno à Stranila Aetij milite, per consilium Maximi patrij, & ipse confossus interiit, anno imperij sui xxx. ex quibus cum Theodosio socero suo regnavit xxv. cum Martiano v. Quo mortuo, Maximus inuasit imperium, & Eudoxie, Valentiniani uxori, ui sociatur. Quae nullū fore auxilium à Constantinopoli existimans, Theodosio patre, & Pulcheria amita defunctis, missa

Martianus cū Valentiniano regnat.

Curriculo, id est statim, ad uerbum temporis. Verg. Curriculo expulserat somnum.

B. Pulcheria moritur.

Valentinianus Aetium necat, & Boetium.

his, missa legatione Genfericum ex Africa inuitauit, qui subito per mare cum magna multitudine Italiam intrauit, cum adhuc beatus Leo Romanum regeret pontificatum. Percussis itaq; Romanis pro aduentu Genferici, plurimi ex urbe fugerunt, inter quos & magni & Maximus fugiēs, membratim à Romanis disceptus est mense tertio tyrannidis suæ. Genfericus autem inueniens urbem uacua, inuasit eam. Cui beatus Leo papa extra portam occurrit, & diuino nutu precibus eum in tantum deleniuit, ut cum omnia potestati eius essent tradita, ab incēdio atq; occisione & supplicijs abstineret. Per xliij. uero dies Romam omnibus diuitijs suis euacuabant, multosq; captiuos exinde auferentes, Eudoxiam quoq; quæ Genfericum ad hoc malum inuiscerauerat, cum duabus filiabus suis Africam deportabant. Hoc modo capta est Roma secundo postq; eam Alaricus inuasit, expletis ab eo tempore annis xliij. à cōditione sua millesimo ccvij. Relicta itaq; urbe, Vuandali per Campaniā diffusi sunt, omniaq; ferro & igne consumunt, Capuam ciuitatem nobilissimam destruxerunt: Nolam quoq; urbem ditissimam & alias multas subuerterunt, Neapolim uero, quia erat firmissima, capere non ualebant, omnia tamen à foris dissipabant. Inter has angustias uir sanctissimus Paulinus, Nolanæ urbis Episcopus, expensis pro redemptione captiuorum omnibus quæ habuit, seipsum pro redimendo filio uiduæ tradidit, sicut beatus Gregorius in libro dialogorum plenius scribit. At Genfericus, postq; ditatus Italiæ opibus, ad Africam rediit, filiam Valentiniani principis, Trasamundo filio suo uxorem dedit, ex qua Hildericus natus est, qui quartus post Genfericum super Vuandalos regnauit. Tres quippe filios Genfericus habuit, quibus ante obitum suum ita regnum ordinauit, ut alius post alium iuxta ætatis ordinem regnaret. Regnauit igitur primus post eum Hunericus, secundus Gunthemandus, tertius Trasamundus, post quem filius eius Hildericus quartus regnauit, qui matris monita sequens, catholicus fuit. Martianus uero Imperator, cum apud Constantinopolim vij. annis regnaret, facta suorum conspiratione peremptus est. Huius tempore Iohannes baptista caput suum iuxta Herodis quondam regis habitaculum reconditum, reuelauit duobus monachis Orientalibus, qui Hierosolymam causa orationis uenerunt, quod deinceps Edissam Pœnicis urbem perlatum, digno cultu est honoratum.

Maximus fugiens membratim disceptus

Leo Pontifex, Genfericū arceat ab incendio urbis.

Vuandali omnia uastant.

Paulinus episcopus pro redimendo filio uiduæ se tradidit. O imitabile exemplum.

Martianus incrimitur. Caput Iohannis Baptistæ.

ANNI MARTIANI.

Primo anno MARTIANI, qui est à dominica incarnatione cccclij. Aetius Attialam superauit. Anno Domini cccclij. Anno Domini ccccliiij. Anno Dñi cccclv. Synodus quarta quingentorum xxx. Episcoporum in Calcedone cōgregatur sub Leone papa contra Euticen. Anno Domini cccclvi. Valentinianus Aetium patriiū occidit. Anno Domini cccclvij. Valentinianus ab amicis Aetij occiditur. Anno Domini cccclvij. Hylarius papa xlvij. ordinatur, sedit annis vij. decessitq; iij. Idus Sept. Per hunc scripsit Victorinus Paschalem cyclum Dxxxij. annorum. Anno Domini cccclix. Martianus Orientis Imperator occiditur.

Sub hoc Ventiatarum origo populis exanimis terribilissimo hoste Attila & fugientibus in extremam penè Hadriatici sinus Oram. Vi de Eusebij Chronicon. Synodus Calcedonensis. Leo Imperator Bessicanus

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis cccclx. ut bis conditè millesimo cxxi. LEO Bessica ortus progenie, ex tribuno militum Imperator electus, & ab Anatholio palio patriarcha coronatus xlix. loco ab Augusto regnum Orientale accepit, & xvi. annis tenuit. Qui deinde sequenti tempore filiū suum Leonem socium sibi fecit in regno, Occidentale uero imperium Maiorianus quidam accepit apud Rauennam, sed quarto anno haud procul à Dertona ciuitate occisus est. Statimq; SEVERVS sine iussu Leonis apud Rauennam Imperator efficitur, & Augustus appellat, sed & ipse post quatuor annos Romæ defunctus est. Post cuius

ius mortem cōsensu totius militiae Leo Imperator Anthemium diuini Mariani generum ex patricio Cæsarem faciens, Romam misit in imperium. Sequenti anno Seruandus, qui præfectus erat in Gallia, uolens inuadere imperium, ab Anthemio in exilium missus est. Rursus post annum Romanus patricius tentans fraudulenter accipere imperium, iussu Anthemij occisus est. His temporibus Leo Imperator Zenonem generum suum totius Orientis magistrum fecit, & Basiliscum fratrem Verena uxoris suæ magistrum Africa constituit. Leo itaq; Imperator pacem faciens cum Ostrogothis, quibus tunc Vualamir præerat, filius eius Dietamari filium Theodericum iam octauum ætatis annum gerentem, obsidem accepit, quem tamen postea patri cum honore remisit. Per hæc tempora inter Anthemium principem, eiusq; generum Retimerem patricium, qui tunc Mediolani præpositus præerat Liguriæ, magnus discordiarum fomes exortus est, quibus se uir sanctitate conspicuus Epiphanius Ticinensis Episcopus interponens, eos ad concordiam reuocauit. Sed quia Retimer de perfida erat gente Gothorum, pacem dirupit, & cum manu ualida ad urbem tendens, Anthemium iam iij. anno regnantē occidit, sed non diu de perfidia sua letatus est, nam post mensem tertium excruciatu, languore interiit. Inter hæc Olibrius à Leone Augusto missus, ad urbem uenit, uiuo adhuc Anthemio, regiã adeptus est dignitatem, Placidiam Valentiniani principis naram duxit uxorem. Qui cum vij. menses imperium tenuisset, morte propria Romę defunctus est. Post cuius mortem Licerius apud Rauennam Imperator factus est. Sed anno sequenti ueniens cum exercitu Nepos patricius, Nepotiani filius, Licerium expulit, ipseq; sumens imperium, illum in Salona ciuitate Dalmatię ordinauit Episcopum. Eo tempore Euricus apud Tholosam super Vuifigothas regnauit, filius Theoderici, qui cum Aetio contra Attilam pugnans, occubuit. Leo igitur Imperator, postq; Orientale imperium sedecim rexerat annis, Leonem nepotem suum ex Ariagne filia, Zenonis filium ordinans Imperatorem, diem clausit extremum. Leo itaq; iunior, cum paucis mensibus rexisset imperiũ, manu sua coronans genitorem suum Zenonem, cōstituensq; Imperatorem, rebus excessit humanis. Mox Basiliscus magister Africa, Imperator acclamatus, Marcum filium suum Cæsarem fecit, & Zenobiam uxorem suam in Augustam coronauit. Inretea Zenonem totius Orientis magister, cum Ariagne uxore sua ad regiam perueniens urbem, susceptus est à populo & senatu. Basiliscus uero fugiens ad Ecclesiam, imperiali dignitate, hoc est corona in mensa diuina posita, ipse cum uxore sua Zenobia fugit ad baptisterium. Zeno aut continuo imperialem nactus dignitatem, obtinuit imperium.

Pax inter Leonem & Ostrogothos.

Epiphanius pacificus.

Olibrius.

Basiliscus magister Africa, Imperator acclamatus. Vide Procopium lib. 3.

ANNI LEONIS.

PRimo igitur anno Leonis, qui est Dominicæ incarnationis cccclix. corpus sanctę Anastasię delatum est à Sirmio, & repositum est in templo eius in porticibus Domini. Anno Dñi cccclxi. Hildericus Meroueci filius, regnauit in Francia annis xxiiij. Anno Domini cccclxij. Hildericum insolenter & luxurio sese agentem, Franci regno deturbant. Anno Domini cccclxiiij. Anno Domini cccclxiiij. Anno Domini cccclxv. Simplicius papa xlix. sedit annis xij. migravitq; vi. Non. Mart. Anno Dñi cccclxvi. Anno Domini cccclxvij. Pictor quidam, cum saluatorem pingere præsumpsisset, secundum similitudinem Iouis, arefacta est manus eius, quem peccatum suum confessum, sanauit Gennadius Episcopus Constantinopoli. Anno Dñi cccclxviij. Translatus est apud Alexandriam Heliseus Propheta in monasterium Pauli Leprosi, qui leprosum sanauit, & leprosum fecit, & in ea quæ leprosi erant, translatus est. Anno Domini cccclxix. Mammerius Viennensis Episcopus, qui letanias ante Ascensionē Domini instituit, claruit. Anno Domini cccclxx. Basina regina Thuringorum repudiato Hilderic, quæ potentior & ditior fuit in coniugio se iunxit. Verum in prima nocte dixit ei. Mi domine ne concumbas mecum, donec in somnis aliquid tibi uideas profuturum. Ille consentiens, uidet in somnis leonem in palatio deambulare, quod interpretata est fortem se filium generare. Quod & factum est. Nam Clodoueuum uirũ potentissimum genuit. Anno Domini cccclxxi. Anno Domini cccclxxij. Anno Domini cccclxxiiij. Anno Domini cccclxxiiij. Anno Domini cccclxxv. Leo senior obiit, pro quo Leo iunior paucis mensibus regnauit.

Vindicta Dei in pictorem blasphemum.

Clodoueuus.

Augustulus fit
Imperator.

Seuerinus.

Orestes interi-
mitur à Oedo-
acere.

Anastasi-
us
Silentiarius.

Allobroges
Burgundi.

ANno Dominice incarnationis cccclxxvi; ab urbe condita, millesimo ccxxvij. ZENO genere Isaurus, gener Leonis Imperatoris, quinquagesimo loco ab Augusto adeptus imperium Orientale, regnavit annis xvi. Occidentale uero imperium Romę tenuit Nepos. Quem Orestes patritius de regno proturbans, Augustulum filium suum Imperatorem fecit, sequentiq; anno cum rege Vuandalorum Genserico foedus statuit. Dum hæc Romę geruntur, Oedoacer genere Rugus, Thurcilingorum & Scirorum Herulorumq; turbis fretus, ab extremis Pannoniæ finibus Italiam contendit. Qui dum adhuc per Noricorū rura duceret exercitum, cognita fama serui Dei Seuerini, qui il-

lis tunc debebat in locis, ad eum benedictionem petiturus accessit. Qui benedictione percepta, egrediens à cellula, dum caput inclinaret ne impingeret, eo q; proceræ staturæ esset, à Dei uiro futurorum præscio audiuit. Vade nunc ad Italiam Oedoacer, uade uilissimis interim animantium pellibus indutus, multis cito plura largiturus. Hæc uerba exitus uera probauit, nam postmodum per omnem Italiam regnavit. Ingresso igitur Italiam Oedoacere, statim apud Ligurię terminos Orestes patritius occurrit. Sed uidens multitudini tantæ se non posse resistere, intra Ticinum, quæ nunc Papiæ dicitur, serrepidus inclusit. Veniens autem Oedoacer, expugnatam urbem intrauit, omnia rapinis uastauit, comprehensumq; Orestem, gladio trucidauit: indeq; dispersit, Barbari omnem Italiam sine tarditate suo subdiderunt iuri. Oedoacer itaq; prosperos sibi cernens successus accrescere, statim regiam arripuit dignitatem. Augustulus uero cernens uniuersam Italiam Oedoaceris uiribus subdi, inopinabili metu perterritus, cum uix xi. mensibus rempublicam obtinuisset, sponte purpuram miserabilis abiecit, & Imperialem maiestatem deposuit. Ita Romanū imperium toto orbe uenerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octauiano, Dccix. à condita urbe anno cœpit, in Hoc Augustulo periit anno ab urbe condita, millesimo ccxxvij. à Cæsare uero, qui primus singularem in ea principatum arripuit. Anno Dxxiiij. ab incarnatione Domini anno cccclxxvij. Igitur deiecto Augustulo, Oedoacer urbem ingressus, totius Italiæ regnum adeptus est, quod per xiiij. annos nullo inquietante obtinuit, donec Theodericus rex Ostrogotharū permittente Zenone Augusto Italiam possessurus, intrauit. Quod qualiter sit actum, superius legi potest in historia Gothorum. Zeno itaq; Augustus, dum præfuisset Orientali regno annis xvij. uitæ terminum accepit. Cuius frater Longinus Imperium tentans inuadere, ab Ariagne repulsus est, & Anastasius Silentarius per eius suasum ab omni sanatu & populo eligitur, indutusq; purpura, eandem Ariagnem in coniugio sortitur.

ANNI ZENONIS.

ANno Domini cccclxxvij. Fœlix papa I. sedit annis viij. Anno Dñi cccclxxviij. Oedoacer Italiam intrauit. Anno Domini cccclxxix. Corpus Barnabæ Apostoli, & Euangelium Matthei Apostoli, stylo ipsius scriptum, inuentum est. Clodoueus Rothildem filiam regis Allobrogum, qui nunc Burgundi appellantur, amans: cum propter insidias inimicorum aperte non posset, occulte per Aurelianum fidelem suū sub habitu peregrini anulum mittens, eam desponsauit. Sed cum finibus Burgundiæ appropinquaret, his qui eam ducebant, persuasit, ut ex utraq; parte xij. miliaria incenderent, depredarent, quatenus uel unam uindictam conspiceret, de his qui sibi patrem occiderant, matrem saxo ad collum ligato, aqua submerserant, fratres exiliauerant, Sigismundum regem, patruelem suum, cum uxore & filijs in puteum proiecerant. Quod factum est. Hunc S. Remigius baptizauit, xxx. annis regnavit. Anno Domini

domini cccclxxx. Anno domini cccclxxxii. Anno domini cccclxxxiii. Anno domini cccclxxxiv. Gelasius papa li. sedit annis iij. mensibus viij. obiit xiiij. kalen. Decembr. Anno domini cccclxxxvi. Hunericus rex Vuandalorum, filius Genserici, plus quam cccclxxxv. episcopos catholicos exiliauit: quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur, quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminuit. Anno domini cccclxxxvii. Anno domini cccclxxxviii. Anno domini cccclxxxix. Auitus Vienenfis episcopus Galias conuertit. Anno domini cccc. Anastasius papa liij. sedit anno uno, mensibus decem. Anno domini ccccxi. Anno domini ccccxii. Symmachus papa liij. sedit annis xiiij.

Exilium 334. episcoporum sub Hunerico.

HISTORIA.

Nno Dominicae incarnationis ccccxiij. urbis autem conditae millesimo cccliij. ANASTASIVS imperium accepit, & xxvij. annis regnavit, li. loco ab Augusto. Theodericus uero cum Gothis Romano praesedit imperio. Hic Arrianus, ille Euticianus haereticus. His temporibus magna discordia facta est Romae, propter Symmachum & Laurentium: quibusdam eligentibus Laurentium praeter consuetudinem Romanorum, alijs uero sanioris consilij Symmachum diaconum. Pro qua causa facta sunt multa homicidia Romae ciuium Romanorum, clericorum etiam & sacerdotum, per tres circiter annos, usque quo Theodericus princeps Romam uenit: qui quamuis Arrianus esset, habita tamen Synodo, Symmachum episcopum Romae firmavit: Laurentium uero in ciuitate Nucerina episcopum locari praecipit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens, a Symmacho deponitur, & in exilium Dalmatiam mittitur. Eodem tempore Trasamundus Genserici filius, qui iam super Vuandalos regnavit, secutus patris & fratris perfidiam, ecclesias Dei clausit, & cccx. episcopos in Sardiniam exiliauit, quibus beatus Symmachus papa quotidiana subsidia ministravit. Inter has tempestates beatus Fulgentius episcopus in confessione fidei & scientia claruit. His ipsis diebus apud Africam dum Arrianus quidam, Olympius nomine, in balneo lauaretur, & indigna quaedam & blasphema uerba de sanctae Trinitatis fide loqueretur, subito igneus gladius de caelo uenit, eumque percussit. Deuterius autem episcopus Arrianorum baptizans quendam Bizanti, nomine Barbam, dum contra regulam fidei minorem patre filium & spiritum sanctum asserens, diceret: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, subito aqua in qua baptizare debuit, nusquam comparuit. Quod uidens qui baptizandus erat, confestim ad ecclesiam catholicam properauit, & iuxta morem rectae fidei baptismum accepit.

Discordia Romae propter Symmachum & Laurentium

Trasamundus

Fulgentius.

Olympius blasphemus.

Hisdem temporibus Alamundaro principe Sarracenorum baptizato, uenerunt ad eum duo episcopi Arriani, suadentes ei, ut suae sectae consentiret. Qui ab orthodoxis baptizatus & instructus, memorabiliter eos redarguit, huiusmodi fabula. Ait enim: Literas accepi hodie, quia Michael Archangelus mortuus est. Illis uero dicentibus, hoc impossibile fore. ait princeps: Et quomodo Christus secundum uos uiuus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum, quando quidem nec Angelus mortuus est. Et ita confusione recesserunt episcopi. Huius Anastasij temporibus Clodoueus in Francia regnavit, qui & Alaricum regem Gothorum interfecit, & ab eodem Anastasio epistolam pro consulari dignitate accepit.

Literae de morte Michaelis Archangeli.

Anastasius itaque dum in haeresi qua dilapsus fuerat, perseueraret, Hormisdas papa Symmachi successor misit ad eum Eunodiam Ticinensem episcopum cum alijs catholicis, ut eum reducerent ad regulam fidei catholicae. Sed ille non solum monitionum salubria spreuit, uerum etiam a conspectibus suis non sine iniuria expulit, nauique ueteri fragilique impositos, ne uspiam per totam Graeciam ciuitatem ullam intrarent, praecipit. Quam eius impiam temeritate diuina mox ultio subsecuta est. Nam cum xxvij. imperij ageret annum, mortuus est. Quidam uero aiunt, quod fulmine percussus sit.

Hormisdas papa Erusinensis.

ANNI ANASTASII.

Anno domini ccccxciiij. Anno domini ccccxciiij. Anno domini ccccxcv. Theodericus Odoacarem interemit, & ipse occidentis regnum xxx. & uno annis tenuit. Anno domini ccccxcvi. Anno domini ccccxcvij. Anno domini ccccxcviij. Trasemundus rex Vuandalorum, filius Genseric, catholicas ecclesias clausit, & ccxx. episcopos in exilium misit. Anno domini ccccxcix. Anno domini quingentesimo. Anno domini Di. Anno domini Diiij. Anno domini Diiij. Boetius consul Romae plurima ingenij sui monumenta scribendo reliquit. Anno domini Diiij. Anno domini Dv. Theodericus Romam uenit, & multa miranda aedificia in ea construxit. Anno domini Dvi. Hormisda papa liiij. sedit annis ix. decessitq; viij. Idus Augusti. Anno domini Dvij. Anno domini Dviiij. Anno domini Dix. Anno domini Dx. Anno domini Dxi. Genofeua uirgo Parisiensis octogenaria migrat ad Deum. Anno domini Dxiij. Anno domini Dxiij. Clodoueus rex obiit, relinquens quatuor filios, haeredes regni. Anno domini Dxiij. Lotharius Clodouei filius regnauit annis li. Anno domini Dxiij. Iohanes papa lv. sedit annis duobus mensibus ix. Anno domini Dxiij. Theodericus filiam suam Amalsuindam dedit Eutharico. Anno domini Dxiij. Anno dñi Dxiij. Foelix papa lvi. sedit annis iij. transijtq; xi. kal. Jan.

HISTORIA.

Iustinus.

Germanus.

Anno Dominicae incarnationis, Dxiij. urbis condita mill. cclxx. IUSTINVS genere Illyricus, uir catholicus & senior, multuq; peritus comes excubitoru a militibus proficiens ad senatu. liij. loco ab Augusto, senatus electione accepit imperiu: regnauitq; annis viij. Ad hunc ob causam redintegrandae fidei directus a Romano praesule uir sanctitate praecipuus Germanus Capuanae urbis episcopus, digne ab eo est susceptus: multoruq; corda dubia in fide solidauit. Eo tempore mortuo apud Africam Trasemundo rege Vuandalorum, Hildericus filius eius ex Eudoxia captiua Valentiniani filia regnu suscepit: qui

Hildericus episcopus reuocat de exilio.

Iustinianus contra hereticos.

Symmachus et Boetius interempti.

non patrem auumq; Arrianos, sed matrem catholicam sequutus, rectae fidei cultor extitit. Hic uniuersos episcopos qui in exilio erant, regredi fecit, eisq; ecclesias reformatate praecipit, quae a Genseric usq; ad Hildericum per lxx. annos fuerant destructae. Iustinianus quoq; Augustus sexto imperij sui anno pro ardore catholice fidei decetabat hereticos dissipare, praecipitq; ut ubiq; illorum ecclesias catholici episcopi consecrarent. Quod audiens Theodericus, qui & ipse fuit Arrianus, misit Iohannem tunc temporis papam, ad Iustinum, ut aut hereticis ecclesias suas redderet, aut ipse totius Italiae populum gladio feriret. Quo abeunte, ipse interim Symmachum patritium, & Boetium senatorem, gladio peremit, redeuntemq; papam fame interfecit. Vnde diuinae iudicio uindictae, xcix. dehinc die subitanea morte interijt. Iustinus uero Augustus cu iam octauo anno Augustalem dignitatem teneret, mense Aprili in editione quatta egrotare incipiens, prouexit dum adhuc uiueret, in imperium Iustinianum sororis suae filium, qui & coimperauit mensibus quatuor: mense uero Augusto ipse apud Constantinopolim rebus excessit humanis.

ANNI IUSTINI.

Iohannes, qui & Mercurius coecum illum nat.

Hic anno regni sui primo Amantium praepositum palatii, & alios, regno suo inhiantes, interfecit. Anno dñi Dxx. Anno dñi Dxxi. Anno domini Dxxij. Bonifacius papa lvij. sedit annis ij. Anno domini Dxxij. Anno domini Dxxij. Iohannes qui & Mercurius, papa lvij. sedit annis ij. decessitq; v. kal. Junij. Hic missus Constantinopolim ad Iustinum a Theoderico, cum uisisset

nisset ad portam auream, cœcū illuminauit. Anno domini dxxv. Theodericus rex Boetium & Symmachum gladio trucidauit, Iohannem papam fame in carcere necauit, ipseq; xcix. die interiit. Anno domini dxxvi. Iustinus Iustinianum regni consortem & successorem faciens, obiit. Agapitus papa lix. sedit annos decem, obiit x. kalen. Maij.

HISTORIA.

Anno ab incarnatione domini D. xxvij. ab urbe condita millesimo cclxxvij. IUSTINIANVS, filius sororis Iustini imperatoris, quinquagesimo quarto loco ab Augusto imperium solus obtinuit, & xxvij. annos regnauit. Hic mox ut imperialia iura suscepit, ad reparandum reipublicæ statum animam intendit, ac primū Belisarium patritium ingentem uirum contra Persas, qui Romanos fines inuaserant, direxit, qui de illis uiriliter triumphauit. Interea rex Herulorum Gethes nomine, cum populo suo Constantinopolim uenit, petens ut baptizaretur. Quem in Epiphania baptizatum, imperator de fonte suscepit,

Iustinianus solus imperat.

Belisarius mittitur contra Persas.

Gethes rex Herulorum baptizatur.

promittentem ei se in omnibus auxiliari. Eodem anno adhæsit Romanis mulier quædam ex Hunis, uidua, habens secum Honorum centum millia. Tunc & rex Hunorum qui sunt iuxta Bosphorum, nomine Gordas, accessit ad imperatorem, & factus Christianus, susceptus est ab eo: multisq; ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius, ad Romanas res custodiendas, & Bosphorum ciuitatem, quæ pro eo Bosphorus est dicta, quod Romanis per singulos annos boues pro pecunijs inferebat. Renouauit imperator leges, faciens codicem singularem, & uocans eum nouellas constitutiones. Eodem anno passa est Antiochia terræmotus magnos & tempestates, & faciebant letanias omnes discalciati, clamantes κύριε ἐλεησόν. Apparuit autem in uisu cuidam Dei cultori, ut diceret omnibus, quod scriberent in superliminaribus suis: CHRISTVS NOBISCVM STATE. Quo facto, stetit ira Dei. Interea Athalaricus nepos Theoderici, rex Gothorum, cum paucis annis regnaret, immatura morte præuentus est. Cuius mater Amalfrinda Theodatum consobrinum suum sibi ascieuit in regnum. Sed post dies aliquot isdem immemor collati beneficij, eam in balneo strangulari præcepit. Quia uero ipsa dum uiueret, se suumq; filium principi commendauerat, audita eius morte imperator graui exarsit iracundia in Theodatum. Quod ille sentiens, Agapitum papam intercessorem misit Constantinopolim: Qui cum uenisset, & colloquium cum imperatore habere cœpisset, repperit eum in Euticetis dogma corruisse. Quo ad fidei regulam reuocato, idem Agapitus papa Anthimum Constantinopolitanum episcopum, qui eandem hæresim defendebat, publice conuicit, eumq; communionem priuauit, & ut eundem in exilium mitteret, imperatori persuasit. Hoc facto, non multo post idem pontifex Agapitus ibi defunctus est. Interea cum iam per multos annos Vuandali Africam tenerent, misit imperator Belisarium patritium cum exercitu contra eos. Qui ueniens, tribusq; mensibus, id est, à kalendis Septembris, usq; ad kalendas Decembris eos impugnans, multis occisis, tandem eos uicit. Carthaginem intrauit, regem Vuandalorum Gelimerem uiuum cepit, omnemq; Africam post xcvi. annos à Vuandalico iure liberatam, Romano imperio subiecit. Deinde contra Theodatum missus, cum ueniret Siciliam, Theodato interfecto, Vuitigis regnum eius inuasit, sed eundem captum Belisarius Constantinopolim perduxit. Alia quoq; prælia multa Belisarius commisit, multasq; gentes bellando deuicit: unde & propter multas uictorias diuersa agnomina meruit, ita ut uocaretur Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus. Magnam quoq; gloriam & honorem apud imperatorem & omnes opti-

Gordas fit Christianus.

Bosphorus à bouibus dicta.

Nouellæ constitutiones Iustiniani.

Agapitus pontifex moritur.

Belisarius pugnat contra Vuandalos.

Prælia Belisarij & agnomina.

Belisarius
Theodora Augusta gratia exiliat Siluerium.
Arator.
Cassiodorus.
Dionysij abbas Cycli.
Fortunatus.

mates obtinuit. Qui cum Romæ motaretur, Theodora Augusta ei commendauit, ut Siluerium papam falforum testimonio accusatione conuictum truderet in exilium, eo quod Anthimum hæreticum Constantinopolitanum episcopum, quem Agapitus papa excōmunicauit, absolueret noluisset. Quod Belisarius, licet nolens, effecit, eumq; ad Pontianam insulam exiliauit, ubi & obiit. Similiter & Vigilius papa successor eius causa eiusdē indignationis per Anthimū Scribonem Constantinopolim ductus, inde in exilium est missus. Sub hoc papa Vigilio Arator subdiaconus Romæ floruit, actusq; Apostolorum uersibus scripsit. His quoq; temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari, quàm diuina scientia claruit: qui inter alia bona quæ scripsit, Psalmorum secreta optime interpretatus est. Iste antea consul fuit, deinde senator, ad ultimum monachus. Hoc etiam tempore Dionysius abbas in Romana urbe positus, cyclos paschales sapienter composuit: sed & Priscianus Cæsariensis profundū grammaticæ inquisiuit. Fœlix quoq; Taruisianæ ecclesiæ præsul, & Fortunatus discipulus eius fuerunt. Hic Fortunatus fuit de loco qui dicitur Duplabilis, non longe à Taruisio, Grammaticam uero & Rhetoricam didicit apud Rauennam. Qui cū dolorem pateretur oculorum, simulq; socius eius Fœlix, abierūt ambo ad ecclesiam sanctorum Iohannis & Pauli, quæ in eadem ciuitate Rauenna, in qua est & altare sancti Martini, iuxta quod fenestra est, in qua lucerna poni solebat, de cuius oleo super oculos suos posuerunt, & sanitatem receperunt. Pro qua causa Fortunatus beatum Martinum in tantum dilexit, ut patriam dimittens, ad sepulchrum eius Turonum ueniret, antequam Longobardi Italiam intrarent: indeq; Pictauium tendens, ibiq; manens, multas passiones sanctorum, alias per uersus, alias per profas composuit, ibiq; primum presbyter, postea episcopus factus est.

S. Benedictus abbas.
Historia Longobardorum.

Iisdem temporibus sanctus pater Benedictus post hæremiticam uitam quam duxit, in loco cui Sublatus uocabulum est, in monte Cassino, doctrina & miraculis claruit. Quo cum primum tenderet, relicta priore habitatione, ex diuina iussione, tres corui quos quotidie nutrebat, prope ipsum semper uolando secuti sunt eum, ut in Longobardorum historia scribitur. Cumq; ueniret ad quoddam biuium, duo Angeli apparebant ei in specie duorum iuuenum, ostendentes ei, per quam uiam ire deberet. In loco autem ipso quidam Dei seruus habitabat, cui uox de cœlo dicebat: His tu parce locis, alter amicus adest. Quod apertius dicitur: Amice, exi de loco isto, quia alter amicus debet hic habitare. Veniens autem sanctus Benedictus in summitatem montis, in magna se cōstrinxit abstinentia: factoque monasterio, habitauit ibi, sicut in dialogo legitur.

Andoin.
Alboin.
Vide de gestis Rom. lib. 16. in Eutropio.

Hoc eodem tempore gens Longobardorum, amica tunc Romano populo, in Pannonia habitabat, cui tunc in regni gubernaculo Andoin præerat, omnique tempore quo Longobardi in Pannonia habitabant, Romanæ Reipublicæ aduersus æmulos adiutores erant. Unde & Alboin Andoin filius rogatus à Narsete, quem Iustinianus exarchum Italiæ fecit, & in defensionem Romanorum contra Totilam Gothorum regem direxit, ualidam ei manum in auxilium misit, qua fretus Narses, Totilam uicit, omnemq; Italiam à potestate Gothorum liberam deinceps fecit. Belisarius autem patritius accusatus apud imperatorem, quod aduersus eum conspirasset, ablatis omnibus, missus est in custodiam: sed post non multum tempus dimissus, omnia recepit. Iustinianus uero imperator postquam xxxvii. annis regnauit, rebus humanis excessit.

ANNI IUSTINIANI.

Belisarius.

Primo huius anno missus contra Persas Belisarius patritius magnis eos prælijs fudit, & ex uoluntate principis Constantinopolim triumphans intrauit. Anno domini Dxxvii. Terræmotus magnus Antiochiæ factus est. Anno domini Dxxix. Iustinianus sententiam promulgauit, ne militarent Pagani uel Hæretici, dans illis menses ad inducias conuersionis. Anno domini Dxxx. Anno domini Dxxxi. Anno domini Dxxxij. Dionysius abbas Romanus paschales cyclos ab hoc inchoauit anno. Anno domini Dxxxij. Anno domini Dxxxiiij. In Pont

In Pompeiopoli Myſiæ ciuitate, ſciſſa eſt terra à terræmotu, & obrutum eſt medium ciuitatis cum habitatoribus, & uoces eorū auditiæ ſunt de ſubtus terra clamantium, ut ſibi ſuccurreretur: & imperator ad educendos eos multa donauit, uiuentesq; liberaliter liberauit. Eodem anno tradidit Juſtinianus ad pfallendū Eccleſiæ illud quod canitur, Vnigenicus filius & Verbum Dei. Anno domini Dxxxv. Anno dñi Dxxxvi. Siluerius papa lx. ſedit annos duos, obiit xij. kalen. Iulij. Anno domini Dxxxvij. Theodericus filius Clodouei, frater Lotharij, obiit anno regni ſui xxij. relinquens filium Theodebertum. Anno domini Dxxxvij. Vigilus papa lxi. ſedit annos xiiij. Anno domini Dxxxix. Mundus quidam ex genere Gepidarū, ſociatus eſt Romanis. Anno domini Dxl. Anno domini Dxli. Hypapante domini ſumpſit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum eſſet eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini Dxlj. Anno domini Dxliij. Factus eſt terræmotus magnus in uniuerſo mundo. Eodemq; anno apparuit quidam ex regione Italorum, nomine Andreas, per uillas diſcursans, habens canem ruſſum & cecum, qui iuſſus ab eo fecit miranda. Cum enim ſtaret in foro, & turba in circuitu aſſeſſet, clam eodem cane deferebantur annuli auri, & argentei, ac ferrei, & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipſoq; præcipiente, canis tollebat, & unicuiq; ſuum dabat. Similiter & diuerſorum imperatorū numiſmata mixta porrigebat per nomina. Turba etiam aſtante, interrogatus oſtendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, auaros & magnanimos, & quicquid de ſingulis interrogabat, cum ueritate demonſtrabat. Vnde dicebant quidam, quod ſpiritum Phitonis haberet. Anno domini Dxlviij. Diffuſum eſt mare per Thracen miliarijs iij. Corpus ſancti Antonij repertum, Alexandriæ reconditur. Anno domini Dxlvi. Anno domini Dxlvi. Theodora Augusta defuncta eſt. Arator ſubdiaconus librum ſuum publice coram Vigilio papa legit.

His temporibus Caſſiodorus Romæ floruit, & apud Conſtantinopolim Præſcius Caſarienſis Iuliano conſuli librum ſuum de arte grammatica obtulit. Anno domini Dxlviij. Quinta Synodus uniuerſalis in Conſtantinopoli congregata eſt ſub Vigilio papa, contra Theodorum & omnes hæreticos. Anno domini Dxlviij. Anno domini Dxlviij. Facta ſunt Encœnia ſanctorum Apoſtolorum Conſtantinopoli, menſe Iunio, & recondita ſunt liſſana Andreæ & Lucæ ac Timothei Apoſtolorū, & tranſiit Menas episcopus cum ſanctis liſſanis, ſedens in carruca imperatoris aurea & gemmata, tenens tres thecas ſanctorum Apoſtolorum in genibus ſuis, & ita celebrauit Encœnia. Anno domini Dli. Anno domini Dli. Viſtor Capuanus episcopus librum de Paſcha ſcribens, Viſtorini redarguit errores. Theodebertus filius Theoderici filij Clodouei, obiit anno regni ſui xiiij. cuius filius Theodobaldus fuit. Anno Domini Dliij, Pelagius papa lxij. ſedit annis xij. Anno domini Dliij. Terræmotus terribilis factus Conſtantinopoli, & in urbibus circunquaq; poſitis per dies quadraginta. Anno domini Dlv. Apparuit ignis in cœlo quaſi ſpecies lanceæ: Anno domini Dlv. Sanctus Medardus obiit. Anno domini Dlvij, Radegundis regina uxor quondam Lotharij regis ſanctitate claruit. Anno domini Dlvij. Gregorius ex præſtore Urbano monachus Romæ floret. Anno domini Dlix. Theobaldus filius Theoderici, obiit anno regni ix. Anno domini Dlx. Anno domini Dlx. Anno domini Dlxij. Anno domini Dlxij. Hilpericus Lotharij filius regnare cœpit. Anno domini Dlxiiij. Iohannes papa lxiiij. ſedit annis xiiij. Juſtinianus imperator obiit. Lotharius filius Clodouei rex Francorum obiit anno regni ſui quinquageſimo primo, relinquens quatuor filios,

Hucusq; Iordanis episcopus Chronicam ſuam perduxit ab Adam.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dlxv. urbis autem conditæ milleſimo cccxvi. IVSTINVS Minor, Juſtiniani nepos, genere Thrax, liij. loco ab Auguſto monarchiam accepit, & xiiij. annis regnauit, habens uxorem nomine Sophiam, quam coronauit Auguſtam, coronatus & ipſe ab Euthichio patriarcha. Hic cū eſſet pius & orthodoxus, adornauit eccleſias, quas

M iij Juſtinia

Terræmotus.

Hypapante 2. die Februarij. Sic dixerunt feſtum Purificationis, à uoce Græca ἁπαύ τῶο, id eſt, obuiuo: nam Simeon obuius puero Ieſu & parentibus. Lu. 2. De Februarij uide Blondij lib. 2. Triumph. Rom.

Canis ruſſus mirabilis.

V. Synodus uniuerſalis Conſtantinopoli.

Encœnia. Liſſana.

Iordanis ſive Iordanus monachus ſcripſit librum de ſumma temporum, quem habes apud Procopium.

Iuſtinus.

Sophia Auguſta.

Photinus pa-
cificator Eccle-
siarum

Pax rumpitur
inter Roma-
nos & Persas

Archeta regis
Aethiopi cul-
tus.

Senatus musi-
cus.

Lib. 16. rerum
Romanarum,
cum legisset sa-
crum.

Narses car-
thularius.

Narses Bucel-
linum celsa de
trabe suspēdit

Laus Narsesis

Mortalitas in
Italia.

Iustinianus ædificauit, dans eis thesauros & omnem redditum, misitq; Photinum monachum priuignum Belisarij patritij, dans ei potestatem cōtra omnem personam & causam, ut pacificaret uniuersas ecclesias Aegypti, & Alexandria. Fuit autem, ut dictum est, in initio bonus, postea uero in omnem auaritiam incidit, factus exemptor pauperum, spoliator senatorum, faciens arces ferreas, in quibus quæcunq; rapiebat auri talenta, reconderet. Huius anno octauo rupta est pax inter Romanos & Persas, eo quod Homeritæ Indi legationem miserint ad Romanos, & imperator miserit Iulianum magistrum cum epistola ad Archetam regem Indorum. Qui susceptus est

cum gaudio multo ab Archeta rege, appetente nimirum amicitiam imperatoris Romanorum. Enarrabat autem idem Iulianus cum redisset, quod idem Archeta rex quando eum suscepit, nudus esset, habens in lumbis cincturam, & linea uestimenta auro contexta: circa uentrem uero portabat indumenta scissa, margaritis preciosis conferta: habens in brachijs quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite autem pannum gemmatum, habentem ex utroq; ligamento plectas quatuor, & in collo torquem aureum: & stabat super quatuor elephantes stantes & habentes iugum, & rotas quatuor, & superius currum uelatum peralis aureis ut sunt principum currus: stansq; ipse desuper, ferebat scutum paruissimum deauratum, & duas lanceolas aureas: & Senatus eius omnis erat cum armis, canentes modulationes musicas. Introductus ergo legatus Romanorum, cum adorasset, iussus est ab eo erigi, & adduci ad se. Cum autem accepisset imperatoris sacram, osculatus est signaculum quod habebat imperatoris pectusculum: susceptis autem & donis, gauisus est ualde. Porro cum legisset epistolam, inuenit ut se armaret contra regem Persarum, & eius regnum uastaret. Quod protinus fecit, tenensq; caput Iuliani, dedit ei pacis osculum, dimisitq; eum in magna beneuolentia, multisq; muneribus

His temporibus Narses carthularius quondam imperatoris Iustiniani, sed pro bono seruitio factus patritius, Totilam regem Gothorum auxiliantibus Longobardis Romanorum tunc amicis, sed adhuc in Pannonia positus occidit, gentemq; Gothorum de Italia exterminauit.

Idem etiam Narses Buccellinum ducem Francorum à Theoderico rege missum ad deuastandam Italiam, occidit: & Sindoaldum regem Brendorum, qui remanserat de generatione Herulorum, quos Odoacer duxit in Italiam, apprehendit, & in alta trabe suspendit, totamq; Italiam ab hostibus liberam reddidit. Erat enim uir sapientissimus, in fide Christi catholicus, in pauperes largus, recuperator ecclesiarum, in uigilijs & orationibus assiduus, in tantum, ut uictoriam magis obtineret oratione, quam armis.

His temporibus facta est magna mortalitas in Italia, incipiens à Liguria, ita ut pene destitueretur habitatoribus terra illa. Inter hæc mortuus est Iustinianus, & successit Iustinus.

Narses autem patritius, cum superata gente Gothorum Italiam securus iam teneret, Romani per inuidiam accusationem aduersus eum direxerunt, Iustiniano Augusto & Sophiæ uxori eius dicentes: Melius esset nobis seruire Gothis, quàm Græcis, ubi Narses castratus imperat, & nos seruitio præmit, & noster sanctissimus princeps hoc nescit. Aut libera nos de manu eius, aut certe ciuitatem Romanam & nosmetipsos Gentibus trademus. Audiens hoc Narses, scripsit ad Augustum dicens: Si male feci cum Romanis, male inueniam. Sed Augustus ira commotus aduersus Narsesem, Longinum statim præfectum misit in Italiam, qui locum Narsesis teneret. Sophia quoque Augusta inter alia uerba Romanis sic scripsit de

psit de eo. Ponam illum castratum in gynæo, ut pensam filerlanam cum puellis. Ad hæc Narses respondit. Talem eidem ordiat telam, ut quam diu uixerit ipsa Sophia, non possit deponere eam. Et quia timuit redire Constantinopolim, conuulit se Neapolim, & præsentialiter legatos suos ad Longobardos misit, eosq; in Italiam introduxit. Cuius gentis aduentum in Italiam, & habitationem eius in ea usq; in præsens ut apertius describamus, de origine eius, regumq; illius successione aliqua hic capitulum inseramus.

*Sophia cõtem
prim de Narse
te, q. exectus
esset.
Aduetus Lon
gobardorum
in Italiam.*

HISTORIA LONGO
BARDORVM.

Septentrionalis plaga, quanto longius est ab ardore solis, & frigida de affiduis niuibus, tanto seniores homines semper habet, & eo aptior est ad multiplicandas gentes. Vnde fit, ut tanta multitudo populorum in ea parte nascatur, quæ ibi uiuere non possit, sed in partem meridianam alij precio uendantur, alij sponte egrediantur. Qua de re, ut in historia Gothorum dictum est, multæ gentes ex eisdem partibus exierunt, Gothi, Rugi, Vuandali, Heruli, Turcilingi, Huni, qui & Auates, similiter & Vuinuli, qui & Longobardi. Est itaq; insula quædam in partibus Septentrionalis Oceani, dicta Scandanauiam uel Scanzia, quæ ut quidam dicunt, non est in Oceano posita, sed propter planitiem eius, unde maris exstuationes circumdât eam. In hac ergo, dum multus populus excreuisset, ita ut in ea habitare non posset, consilio inuito, multitudo illa omnis in tres partes est diuisa, quæsitumq; est per sortis diuinationem, quæ pars ex illis patriam relinquere, nouasq; sedes deberet exquirere. Igitur illa pars, quam fors iubebat exire, ordinauit super se duces fratres duos, Ibor & Agionem, ætate iuuenes, & corpore alijs maiores & ualentiores, quorum mater Gambara erat sapientissima, & consiliatrix optima, de cuius prudentia magnam confidentiam omnes habebant. Osculantes igitur parentes & amicos, recesserunt, uenientesq; in regionem Scoringam, aliquantos annos ibi sederunt. Illo itaq; tempore Ambri & Assi, duces Vuandalorum fortiter præmebant uicinas sibi regiones, & cum iam gloriarentur de multis uictorijs, mandauerunt Vuinulis, qui & Longobardi, ut aut tributa illis darent, aut ad pugnam se præpararent. Tunc Ibor & Agio per consilium matris suæ Gambaræ desinuerunt, melius sibi esse, aut pugnando mori, aut per arma defendi, quàm tributis turpiter subdi, miseruntq; legatos Vuandalis se paratos esse ad pugnandum magis quàm ad seruiendum. Commisso uero prælio, Vuinuli pro libertatis gloria fortiter pugnantes, uictoriam habuerunt, sed postea famem magnam passi in eadem prouincia Scoringa, ualde humiliati sunt. De qua exeuntes, uenerunt in Maringam, indeq; item in Godolandam prouinciam, & ibi aliquanto tempore steterunt. Mortuis interea Ibor & Agione ducibus, Longobardi iam nolentes habere duces super se, Agelmundum regem sibi primum constituerunt, ad similitudinem aliarum gentium, qui regnauit super eos annis xxxiij. Fuit autem Agelmundus filius Aionis, de gente Thuringorum, quæ gens apud eos melior & fortior esse dicebatur. His temporibus quædam meretrix in uno partu septem filios generauit, ultraq; bestiam crudelis, in piscinam eos iactauit. Quam piscinam, cum prædictus Agelmundus forte præteriret, uidens infantulos, doluit, hastamq; mittens, eos huc illucq; uoluit. Quorum unus cum apprehendisset hastam regis, misericordia motus rex, leuauit eum de aqua, dicens. Quia iste magnus futurus est. Et cum omni studio dedit eum ad nutriendum. Et quia eum de piscina leuauit, eorumq; lingua aqua lama dicitur, Lamisio ei nomen imposuit. Qui cum creuisset, factus est fortissimus pugnator & sapientissimus, & post Agelmundum ipse regnauit. Defuncto post hæc Lamissione rege secundo, tertius regnauit Lethus. Qui cum regnaret annis quadraginta, filium suum Childeoc quartum regem reliquit. Et hoc defuncto, regnauit Godeoc. Quo mortuo, filius eius Calpho regnauit sextus. Et isto mortuo, regnauit septimus Tado. Post hæc egressi Longobardi de Rugulanda, quæ latino eloquio Rugorum patria dicitur, habitauerunt in apertis campis, qui sermone Barbarico appellantur Felt.

*De commigra
tionc Longo
bardorum, ui
de Pauli Dia
vide B. Rhe
nanum in Pro
copium, & in
libris rerum
Germanicarũ
& inuenies
quæ ad hanc
Francorũ, Hæ
norum, Gotho
rum historiam
conducent.
Vuinuli à uiro
primario eius
gentis, cui no
men Vuunus
erat.*

*Ibor & Agio
Ambri et Assi
Paulus Diacon
de gestis Lon
cap. 7.*

*Vuinuli pu
gnant pro glo
ria libertatis.
Agelmundus
rex Longob.
Meretrix in
uno partu se
ptẽ filios edit.
Aqua Longo
bardorum lin
gua, Lama di
citur. Paulus
Dia. pro aqua
legit piscinã.*

*Lamisio reg
nat post Agel
mundum.
Longobardi
de Rugulanda
egrediantur.
Felt campi
Felden.*

Rudolphi frat-
ter misere
perit.

Heruli nudi
pugnabant.

Frutices uiri-
des in campo
uidere, &
aqua pulare.

Longobardi
in Pannoniam
ueniunt.

In quo loco dum per tres annos habitassent, pugna surrexit inter Tadonem & Rudolphum regem Herulorum, qui prius amici fuerunt, & hoc fuit malum, unde in eos discordia intrauit. Frater Rudolphi regis pro causa pacis ad Tadonem uenerat, & cum ad suam patriam reuerti uellet, ante domum Rumerudæ filiae regis transijt. Illa uero cum uideret multos uiros nobiles ire cum eo, interrogauit quis esset, dictumque est illi quod frater Rudolphi regis fuisset. Tunc illa misit puellam, quæ eum inuitaret, ut digna retur cum ea bibere. Qui ut hoc audiuit, cum simplici corde uenit. Sed quia modicam staturam habebat, puella superba & gloriosa, despiciebat eum, & deridebat. Ille autem talem uerecundiam non sustinens, amplius eam iniuriauit. Illa uero accensa ira foeminea, malum quod in mente conceperat, compleuit. Finxit enim se per patientiam legam esse, & inuitans eum ad sedendum, fecit eum in tali loco sedere, ubi fenestra erat post dorsum eius, & ne ille aliquam suspicionem mali passer habere, pannum preciosissimum ante fenestram iussit tendere, dixitque pueris suis, ut in qua hora diceret misce, ille eum à dorso lanceis transforarent. Sicque factum est. Quod cum Rudolpho regi nunciatum esset, nimis iratus de tam funesta morte fratris sui, dirupit pacem, quam cum Tadone rege habuit, & ei pugnam indixit. Cumque uenissent ambæ partes in campum apertum, Rudolph suos mandauit ad pugnam, ipse uero in tentorio sedens, iocabatur ad tabulam, non dubitans aliquid de sua uictoria. Gens enim Herulorum multum docta erat pugnandi, & ut leues essent ad pugnandum, omnes nudi pugnabant, solummodo uerenda corporis membra cooperientes. Rex uero indubitanter de uirtutibus eorum confidens, securus, ut diximus, ad tabulam iocabatur, unum tamen de suis in arborem iussit ascendere, qui ei uictoriam suorum nunciaret, promittens ei se caput eius abscindere, si Herulos suos nunciaret fugere. Sed ille cum uideret eos fugere, & Longobardos fortiter instare, interrogatus à rege, quid Heruli facerent, respondit, optime pugnāt. Nec ausus fuit antea dicere malum quod uidebat, quam omnes Heruli terga uertebāt. Tunc quamuis tarde uocem emisit, dicens. Ve tibi misera Herulia, Dei cœlestis ira percussa. Rudolphus uero hoc audiens, commotus ait. Forsitan Heruli mei fugiūt. Ille dixit. Non ego, sed tu rex dixisti. Tunc, ut in talibus fieri solet, rex ipse & omnes qui cum eo erant turbati, quid agerent, nescierunt. Longobardi uero superuenientes, regem & omnes qui cum eo erant, occiderunt. Herulorum uero exercitus, dum huc & illuc fugeret, tanta ira de cœlo super eos uenit, ut frutices uirides in campo uidentes, aquas esse putarent, & dum quasi ad natandum brachia extendere, crudeliter ab hostibus cedebantur. Longobardi itaque uictores effecti, prædam magnam inter se diuiserunt: Tado uero uexillum & galeam Rudolphi regis accepit, quam postea semper in bello portauit. Ex illo tempore Herulorum uirtus sic humiliata est, ut super se regem amplius non haberent. Longobardi uero ex hoc diuites facti, ceperunt de propria uoluntate pugnas quærere, & gloriam, uirtutemque suam ubique extendere. Post hæc Tado de sua uictoria non multum letatus est, nam irruit super eum Vuacho filius fratris sui Zuchilonis, & occidit eum. Tunc Hildegis, filius Tadonis pugnauit aduersus Vuachonem, sed uicit eum Vuacho. Qui fugit ad Gepidos, & ibi mortuus est. Pro qua causa Longobardi cum Gepidis ex eo tempore inimicitias habuerunt. Habuit autem Vuacho uxores tres. Primam Ranigundam, filiam regis Thuringorum, deinde tulit Austrigofam filiam regis Gepidorum, de qua fecit duas filias, nomen uni Wuifelgarda, quam Theodebertus rex Francorum tulit uxorem, altera dicta est Wualderada, quam iterum tulit uxorem Chusabaldus rex Francorum, quam odio habens, dedit uni de suis, qui dicebatur Gariebald, in coniugium. Tertiã uxorem habuit Vuacho Salingam, filiam regis Herulorum, e qua natus est Wualthari, qui patre mortuo, super Longobardos regnauit octauus. Isti omnes Litingi fuerunt de quadam stirpe, quæ nobilissima dicebatur apud eos. Wualthari regnauit annis vij. & mortuus est. Post quem regnauit nonnis Audoin, qui post non multum tempus, Longobardos in Pannoniam introduxit. Hic habuit uxorem Rodelindã, quæ peperit ei filium Alboin, qui fuit fortis & astutus in omnibus. Gepidis igitur cum Longobardis rixam facientibus, pugnam sibi ambæ partes præparant. Commisso itaque prælio, dum ambæ partes fortiter pugnant, & in nullam partem terga uertent, contigit in ipsa pugna Alboin filius Audoin, & Thurismondus, filius Thurisindi, regis

regis Gepidorum sibi inuicem obuiarent, sed Alboin Thurismondum spata percussus de equo deiecit, & sic mortuus est. Gepidi uero uidentes filium regis mortuum, in quo magnam habebant fiduciam, statim fugerunt. Longobardi autem sequentes illos fortiter sternunt, multisq; ex eis occisis, ad spolia recurrunt. Finita uictoria, Longobardi ad sua loca cum redirent, rogauerunt regem Audoin ut filium suum Alboin secum ad mensam permetteret sedere & prandere, eo quod per eum uictoriam haberent, ut sicut patri suo socius fuit in periculo, ita esset & in conuiuio. Sed pater Alboin respondit eis. Hoc facere non possum, ut rumpam constitutam legem gentis nostrae. Vos scitis talem consuetudinem apud nos esse, ut filius regis cum patre suo ante non prandeat, quam ab extraneo rege arma recipiat. Alboin ut hoc audiuit à patre, tulit secum xl. iuuenes & petrexit ad Thurismondum regem, cum quo antea pugnauit, & pro qua causa uenisset, ei indicauit. Rex aut bene suscepit eum, & inuitauit ad prandium, fecitq; eum sedere ad dexteram suam, ubi filius eius Thurismondus sedere consueuit, quem Alboin interfecit. Postq; autem iam læti facti sunt, Thurisindus rex uidentis interfectorem filij sui sedere in loco eius, alta traxit suspiria, & dolorem quem habuit in corde, aperuit dicens. Amabilis est mihi locus iste, sed persona quæ ibi sedet, multum mihi grauis est ad uidendum. Tunc alter filius regis audiens sermones patris, ira succensus est, & Longobardos nimis iniuriare cœpit, & quia fasciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos dicens. Tibias albas habetis usq; ad pedes, & similes estis iumentis uarijs, & fœtus faciëribus. Tunc unus de Longobardis sic illi respondit. Perge in campum qui uocatur Affelt, & ibi sine dubio cognoscere poteris quales sunt isti quos tu iumentis similes esse dixisti, quomodo possunt calcitrare, ibi enim inuenies ossa fratris tui dispersa, quasi de uili iumento in medijs pratis. Gepidi hæc audientes, & turpitudinem tantam non sustinentes, nimis irati sunt, & de tam manifesta iniuria se uindicare uoluerunt. Econtra Longobardi ad pugnam se præparantes, omnes apprehenderunt gladios. Rex uero surgens à mensa, in medium illorum se misit, & suos ab ira compescuit, iurans se illum occidere, qui primus auderet pugnam committere. Dixit enim. Non est illa uictoria adeo placita, cum quis in domino propria inimicum suum in pace susceptum, occiderit. Et sic pace inter eos facta, iterum læti conuiuium ineunt. Completo conuiuio, Thurisindus rex tollens arma filij sui Thurismondi, tradidit ea Alboin, & saluum illum in pace dimisit. Alboin uero reuersus ad patrem suum, conuiuia eius factus est. Et dum ad mensam cum patre suo sederet, dixit illi omnia quæ circa eum facta sunt, & omnes qui aderat, admirantes laudabant Alboin pro audacia sua, Thurisindum pro tali fide maxima.

His temporibus Iustinianus Imperator Romanum regebat imperium, qui per Belisarium patritium multas uictorias perfecit, leges renouauit, Ecclesias reparauit, basilicam quoq; quam ad *ἁγία σοφία*, id est sanctam sapientiam nominant, fabricauit: cuius opus in tantum super omnia ædificia extollētius æstimatur, ut in tantis terrarum spatijs ei simile non inueniatur. Tunc etiam Cassiodorus, Dionysius, Arator, Romæ claruerunt, Priscianus Constantinopoli floruit, S. quoq; Benedictus uirtutibus effulsit. Igitur Audoin mortuus est, & Alboin filius eius regnū accepit. Qui cum esset nominatissimus & fortis multum, Clotharius rex Francorum filiam suam nomine Glotsuindam dedit ei in cōiugium, de qua fecit unam tantum filiam nomine Albsuindam. Interea mortuus est Thurisindus rex Gepidorum, & accepit regnum Chunimundus. Qui cum uellet uindicare iniurias Gepidorū, rupit pacem cum Longobardis, & plus amauit pugnam quam pacem. Alboin uero fecit pacem firmam cum Auaribus, qui primum Huni uocabantur, sed postea de nomine regis sui Auares sunt appellati, deinde iuit ad pugandum cum Gepidis. Sed cum Gepidi contra Alboin pergerent, Auares statim in terram eorum intrauerunt, sicut cum Alboin constituerunt. Hac de causa, cum tristis nuncius ueniret ad Chunimundum, ille nimis afflitus, cœpit orare suos, ut primum cum Longobardis pugnarent, & postea ad depellendos Auares repedarent. Inito autem prælio, Alboinus occidit Chunimundum, & de capite eius postea fecit scyphum, qui dicitur apud eos schala, apud latinos patera, & filiam eius Rosemundam cum magna multitudine uitorū ac mulierum secū abduxit captiuam. Gepidi enim sic sunt deleti, ut ab illo tempore iam de suis regem

Affelt, Paulus
Diacon. lib. 1.
cap. 16.

Iustinianus Im
perator Rom.

S. Benedictus

Alboinus de
capite Chunimundi.

Longobardos
refert inter
Suaorū gen-
tes Tacitus.

Argumentum
quia scabala pa-
teram uocant,
& uiuariū pi-
scum qualamā
uide Rhe. li. 1.

rerum Ger-
Iustinus succe-
dit Iustiniano.
Longobardi
inuadunt in
Italiam.

Prodigia.

Longobardi
ad instantiam
Narfetis cum
Saxonibus e-
Pannonia, Ita-
liam ingredi-
untur.

Clotharius
rex Francorū
moritur.

Narfetis cor-
pus in Cantra
plumbea.

Alboini equus
immobilis.

Votum contra
Christianos
disrumpere.

Rosemunda
cogitat de in-
terficiendo ma-
ritu. Vide Pau-
lum Diacono. de
gestis Longo-
bardorū lib. 2.
cap. 14.

Peredeus re-
ginam Rose-
mundam ad-
ulcerat.

non haberent. Vt autem mortua est Glofunda regina, filia Clotharij, Alboin ad in-
teritum suum, ut in sequentibus dicitur, duxit Rosemundam uxorem, filiam Chuni-
mundi. Inter hæc Iustinianus princeps mortuus est, & Iustinus minor successit ei ad
regendam Constantinopolim. Apud quem, ut supra scriptum est, accusatus Narfes
patritius, quem loco Belisarij, ad defensionem Italię misit Imperator Iustinianus, in
uindictam iniurię suę misit legatos ad Longobardos amicos suos, dicens. Dimittite
paupertatem Pannoniæ, & uenite ad fertilem Italiam, omnibus diuitijs plenam. Et
ut animos eorum amplius incitaret ad ueniendum, misit eis de omnibus generibus
pomorum, & quicquid delectabile poterat excogitare de diuitijs terræ. Longobardi
hæc audientes, gratanter acceperunt, & qualiter irent, præparauerunt. Et continuo
apud Italiam apparuerunt signa in cælo, scilicet igneæ acies, sanguinem humanum
qui postea effusus est, significantes. Alboin igitur petijt auxilium ab antiquis Saxoni-
bus amicis suis, ut spatiosam Italiã intraret cum multis. Cui Saxones plus quàm cum
xx. millibus iuncti sunt, & secundum eius uoluntatem cum uxoribus & filijs Italiam
cum eo intrauerunt. In ipso tempore Alboin Pannoniam dimisit Hunis amicis suis,
ea conditione, ut si aliquando Longobardis reuerti necesse esset, unusquisq; in sua re-
diret, habitauerunt autem Longobardi in Pannonia per annos xliij. Exierunt uero de
Pannonia cum mulieribus & filijs, & cum omnibus suis, anno Dominicæ incarna-
tionis Dlxvij. indictione prima, secundo die post Pascha, quod sanctum Pascha ce-
lebratum est in ipsis kalendis Aprilis. His igitur diebus, quibus Longobardi inuaserunt
Italiam, Clotharius rex Francorū mortuus est, relictis quatuor filijs, Heriberto, Gunt-
rammo, Helberico, Sigiberto. In hoc tempore Romanam regebat Ecclesiam uir san-
ctus, Papa Iohannes, post quem Benedictus. Ciuitatem autem Aquileiam, & popu-
lum eius regebat beatus patriarcha Paulus. Qui timens crudelitatem Longobardo-
rum, ex Aquileia ad insulam Gradus secessit, & omnem thesaurum Ecclesię suę por-
tauit. Narfes itaq; de Campania Romam reuersus, non post multum tempus mortu-
us est. Cuius corpus in cantra plumbea cum omnibus diuitijs suis collocauerunt, &
Constantinopolim transmiserunt. Igitur Alboin intrauit Liguriam indictione tertia,
iij. Nonas Septemb. & sub tempore Honorati, Archiepiscopi Mediolanū intrauit,
deinde cæteras Ligurię ciuitates apprehendit. Obsedit autem Ticinensem ciuitatem
quæ nunc Papiæ dicitur, per tres annos, quibus peractis, post aliquantos menses tra-
dita est in manus eius. Qui cum introisset per portam, quæ dicitur sancti Iohannis à
parte Orientis, equus super quem sedebat, fixit se in medio portæ. Quem cum ille tru-
deret cum calcaribus, & omnes qui circumstabant, cederent uerberibus, omnino mo-
ueri non potuit equus. Tunc unus ex Longobardis sic ait ad regem. Memento domi-
ne rex quid uouisti, & frange tam durum uotum, & ingredieris ciuitatem, uere enim
Christianus populus est in ciuitate ista. Vouerat em̄ Alboin antea, q̄ uniuersum po-
pulum occideret gladio, qui sibi se tradere nolebat. Quod uotum ubi disrupit, equus
se continuo mouit, & sic ciuitatem intrauit. Tunc data pace, omnis populus ad eum
tandem cucurrit ad palatium quod aliquando rex Theodericus fecit. Alboin igitur
postq̄ regnauit in Italia annos iij. & menses vi. interfectus est consilio coniugis suę,
pro hac causa. Cum sederet Alboin apud Rauennā in conuiuio, & bibisset plus con-
guito, præcepit afferri uinum reginæ Rosemundæ in uasculo, quod de capite patris
eius fecit Chunimundi regis, dicens ei, ut leta biberet cum patre suo. Pro qua re illa
maximum concipiens in corde dolorem, cogitauit qualiter maritum interficeret, &
patrem uindicaret, consiliumq; habuit pro hac re cum Helmiche armigero regis, qui
cum regina unius ætatis erat. Helmichis uero dedit ei consiliū, ut ad hanc perficien-
dam assumeret Peredeum, quædam fortem uirum, qui cum Vestiararia eiusdem regi-
næ solebat dormire. Cui cum illa suam uoluntatem indicaret, & ipse in interfectio-
nem regis sui consensum suum denegaret, regina in tempore noctis collocauit se in
lecto Vestiararię suę, quam ille amauit, ueniensq; Peredeus, reginam adulterauit. Qua
re perfecta, cœpit illa dicere Peredeo. Quam me consideras esse? Cumq; ille nomi-
naret nomen amicæ suę, illa respondit. Non est ut tu speras, ego sum Rosemunda,
certe talem causam modo fecisti, ut si tu non interfeceris Alboin, ipse te interficiet.
Qui intelligens malum quod fecit, licet inuitus, in mortem regis consensit. Tunc Ro-
semunda

secunda crudelior omni bestia cum Alboin in meridie se somno dedisset, præcepit magnum silentium in palatio fieri, & omnia arma inde subtrahi, & gladium illius fortiter ligauit ad caput lectuli, ne posset euaginari, aut tolli, sicq; interfectores eius introduxit. Alboin uero excitatus à somno, & intelligens malum quod imminebat, concite manum ad gladium, qui alligatus erat, tendebat, sed non ualens eum extrahere, scabellum apprehendebat, & aliquandiu se defendebat, sed illi præualescentes, eum occidebant. Helmichis autem accipiens Rosemundam in uxorem, decertauit, ut regnum Alboin apprehenderet, sed non potuit, quia Longobardi multum dolentes de eius morte, quæsierunt Helmichin interficere. Inter hæc Rosemunda mandauit Longino, præfecto Rauennæ, ut concite nauim mitteret, quæ eos deportaret. Quæ cum ille misisset, per silentium noctis Helmichis & Rosemunda nauim intrauerunt, & Albsuindam, filiam regis Alboin, & omnem thesaurum secum deportauerunt. Longinus autem præfectus, suauis Rosemundam, ut Helmichin occideret, & se maritum acciperet. Quæ cum consensisset, quadam die dum Helmichis ad balneum iret, perrexit cum eo, ut ei deseruiret, portas secum uenenû, quo eum interficeret. Cumq; ille de balneo exiret, porrexit ei uenenum in poculo dicens. Si hoc biberis, magnam salutem inde habebis. Qui cum biberet, ac uenenum esse sentiret, apprehenso gladio Rosemundam per capillos tenuit, & uenenum quod remanserat, illam bibere coegit, sicq; Dei iudicio, ambo perierunt ueneno. Longinus uero præfectus Albsuindam cum omni thesauro misit Constantinopolim Imperatori Iustino. Longobardi autem omnes, habito inter se consilio, fecerunt regem Cleph, uirum nobilissimû gentis Longobardorum, in ciuitate Ticinensium. Hic multos potentes uiros Romanorum alios occidit, alios de Italia eiecit. Nec enim Romanis illo tempore uirtus fuit, ut resistere possent Longobardis, quia & mortalitas, quæ sub Narsete fuit, & fames quæ postea uenit, omnem Italiam dissipauit. Cumq; per unum annum & menses sex Cleph regnaret, à quodam puero, familiari suo, cum gladio, quem in mensa ad obsequium suum habebat, occisus est. Post cuius mortem Longobardi regem iam per annos decem non habuerunt, sed duces, unaq;q; ciuitas suum ducem. Ex quibus ducibus aliquanti cum multis pugnatoribus, Gallias ingressi, prædati sunt, contra quos Amatus patritius, qui erat ex parte Guntrammi regis, mouens exercitum, ab eis occisus est, ipsiq; cum multa præda reuersi sunt. Quibus discedentibus, rex Eunium, qui & Nummulus dictus est, ad se uocauit, eumq; patritium fecit. Iterum Longobardi intrauerunt Galliam, Nummulus aut iungens se Burgundionibus, iuit contra eos, & circumdans eos insidijs, multos ex eis occidit, ceteros redire uacuos coegit. Post hæc Saxones, qui cum Longobardis Italiam intrauerunt, cum uiderent Longobardos regnare, nec ipsi uellent sub eis uiuere, cum omnibus suis per Galliam redierunt, & per adiutorium Sigiberti regis in patriam suam tetenderunt. Quo cum peruenissent, inuenerunt eam tenere Sueuos & alias gentes. Insurrexerunt ergo contra eos, & certabant inde expellere illos. At illi dederunt illis tertiam partem regionis dicentes, quia possumus communiter uiuere. Saxonibus non consentientibus, iterum dederunt eis aliam tertiam ut ipsi tenerent unam, sed Saxonibus nullo modo acquiescentibus, commiserunt pugnam, in qua de Saxonibus mille xx. mortui sunt, de illis uero cccc. millia, & lxxx. sicq; Saxones terram suam obtinuerunt. Hoc tempore Sigibertus rex Francorum occisus est, fraude Hilperici fratris sui, & regnû eius suscepit filius eius Hildibertus cum Brunihilde matre sua. Iustinus quoq; minor, cum xi. annis regnasset, eisdem temporibus obiit, & Tyberium Constantinû successorem reliquit. Quo post annos septem defuncto, Mauritius ei successit in imperio. Longobardi uero cum per decem annos essent sub ducibus, postea communi consilio constituerunt sibi regem Authari, filium Calphurnis supradicti principis, qui ante Taddonem regnauit, & pro magno honore uocauerunt eum Flauium, & istud prænomen postea in usu habuerunt reges Longobardorum. Duces uero qui tunc erant pro restauratione regni medietatem omnium suarum substantiarum in expendium reipublicæ dederunt, ut esset unde uiuere potuisset ipse rex, uel qui in seruitio eius erant, uel qui ad eum ueniebant. Hoc autem erat mirabile in regno Longobardorum, q; nullus alicui faciebat uolentiam, nulla fraus ibi erat, nemo aliquem iniuste angariabat, non ibi latrones erant, sed unusquisq; ubi

Alboinus occiditur.

Helmichis & Rosemunda ueneno pereunt

Sigibertus Francorum rex occiditur.

Flauij dicti reges Longobardorum. iustitia & securitas in regno Longobardorum.

*Ermengildus
Christianus,
occiditur à
patre.*

*Rixa inter
Francos &
Alemannos.
septiformis le-
tania Grego-
rij Magni.
Legati Autha-
ri ad Garibal-
dum regem
Bauuariorū.*

ubi uolebat, securus pergebat. Hoc tempore Mauritius Imperator quinquaginta mi-
lia solidorum misit Hildiberto regi Francorū, ut Longobardos de Italia expelleret.
Quo ueniente cum magno exercitu, Longobardi ciuitates suas intrauerunt, & xenia
Hildiberto regi miserunt, pacemq; cum eo fecerunt. Qui reuersus est in Galliā. Quod
audiens Mauritius, solidos quos ei pro dissipatione Longobardorum dedit, repete
re coepit, sed ille in uirtute sua confidens, nullum ei responsum dedit. Interea Hildi-
bertus pugnauit cum Hispanis, & uicit eos, & ista fuit causa, unde inter se pugnare ce-
perunt. Hildibertus rex, sororem suam nomine Ingundem dederat uxorem Ermeng-
gildo, filio Leouigildi regis Hispanorum. Qui Ermengildus per prædicationem Les-
andri Episcopi, & per monita uxoris suæ de Arriana heresi, quam pater suus colebat,
ad fidem catholicam conuersus fuerat, pro qua causa impius pater eius in ipsa festi-
tate Paschæ, cum securi eum percuti iussit. Vxor uero illius fugiens de Hispania, uo-
luit reuerti in patriam suam, sed milites Romani, qui in illis partibus erāt, apprehen-
derunt illam cum filio suo paruulo, & adduxerunt illam in Siciliā, ibiq; mortua est,
filium uero eius direxerunt in Constantinopolim Mauritio Imperatori. Iterū Mau-
ritius Imperator misit ad Hildibertum, rogās illum ut exercitum dirigeret in Italiam
contra Longobardos. Qui sperans q; soror sua adhuc uiueret, & in Constantinopoli
esset, uolens eam recolligere, compleuit uoluntatem Imperatoris, & misit exercitū
Francorum in Italiam, sed Longobardi frequenter pugnabant contra ipsos. Post hæc
Franci & Alemanni rixam inter se habentes, egressi de Italia, redierunt ad propria.
Hoc tempore inundatio aquarum facta est in Italia, de qua beatus Gregorius scribit
in dialogo, & pestilentia illa pro qua ipse iam archidiaconus, septiformem letaniam
constituit, ipseq; Romanum pontificatum inuitus accepit. Post hæc misit Autharus
legatos suos ad Garibaldum regem Bauuariorum, petens filiam suam uxorem. Qui
bene legatos suscepit, & filiam suam nomine Theodelindā ei promisit. Quod dum
missi renunciarent Autharo, ille cupiens uidere sponsam suam, elegit secum paucos
iuuenes fortissimos, & unum fidelissimum, quali pro domino, & cum summa festi-
natione perrexit in Bauariam. Cumq; starent in cōspectu Garibaldi regis, & ille qui
quasi senior uidebatur, dicta sua compleffet, dixit Autharus ad regem. Dominus me-
us Autharus proprie pro ista causa me misit, ut uideam filiam uestram, dominam no-
stram, ut qualis sit forma eius, possim domino meo uere nunciare. Qui statim fecit
eam uenire. Quæ cum placuisset Autharo, dixit ad regem. Si placet uestre potestati,
de sua manu det nobis bibere, sicut & post hæc debet facere. Quod cum rex fieri
iussisset, illa tollens calicem plenum mero, dedit primum illi, qui senior uidebatur,
deinde porrigebat Autharo nesciens quis esset. Ipse uero postq; bibit, & calicem red-
didit, nemine uidente, digito eam tetigit, & manū suam per faciem eius duxit. Quæ
uerecundans cum hoc nutrici suæ indicaret, nutrix respondit. Si rex & sponsus tuus
non esset, te nullo modo tangere præsumpisset. Sed taceamus, ne audiat hoc pater
tuus. Iste qui talem habet personam, dignus est & imperiū habere, & te uxorem du-
cere. Erat enim Autharus iuuenis pulcherrimus, & boni status. Post hæc cōmeatum
petentes à rege, perrexerunt ad patriam suam. Autharus uero cum peruenisset prope
fines Italiae, comitantibus aliquantibus Bauuarijs, appropinquauit arbori, quæ stabat
iuxta uiam, & erexit se super caballum, quantum potuit, & securim quam portabat
in manu, in ipsam arborem impexit, ibiq; dimisit dicēs. Taliter ferire solet Autharus.
Quo dicto intellexerunt Bauuarij, q; ipse esset Autharus. Post aliquantū tempus con-
turbatus est rex Garibaldus de aduentu Francorum, & Theodelinda filia eius cum
fratre suo nomine Gundoaldo fugit ad Italiam, & mandauit sponso suo Autharo, ut
ueniret obuiam ei. Qui gauisus est, & faciens magnā preparationem perrexit in eam-
pam, qui dicitur Sardis super Veronam, & suscepit eam cum gaudio. Erat autem ibi
tunc inter alios Longobardos Egilolfus, dux de ciuitate Taurinensi. Tunc subito con-
turbatus est aer, & cepit tonare, & coruscare fortiter, statimq; fulmen percussit unum
lignum, quod erat positum in clusura regis. Egilolfus autem habuit puerum quendam,
qui (nescio per quam artem) intelligens quid hoc significaret, ait Egilolfo secrete. Ista
mulier, quam modo rex tulit uxorem, post non multum tua coniunx erit. Qui iratus
ait. Si alia uice hoc dixeris, caput tuum abscidam. Cui ille respondit. Verum est, quia
caput

caput meum abscidere poteris: sed & hoc uerum est, quia ista foemina ad hoc uenit in istam patriam, ut uxor tua sit. Quod & postea factum est. Interea mandauit Authari rex uerba pacifica Guntrammo regi Francorum, patre Hildiberti regis, ut faceret pacem cum eo. Ille uero cum gaudio suscepit missos Authari, & direxit ad Hildibertum nepotem suum, ut propter uoluntatem suam & consilium, faceret pacem cum Longobardis. Erat enim ipse Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate praeditus. Cum autem legati tardarent in Francia, Authari apud Ticinum ueneno, ut dicunt, mortuus est, postquam regnauit annis sex. Statimque Longobardi miserunt ad Hildibertum regem, qui ei mortem Authari nunciarent, & pacem ab eo postularent. Quos ille benigne suscepit, pacemque petitam dedit. Regina uero Theodelinda quia placebat Longobardis, dimiserunt eam regnare, dicentes ei, ut quencumque amaret uirum, tolleretur maritum, talem tamen, qui dignus esset regere regnum. Quae habito consilio cum sapientibus, elegit sibi maritum ducem Egilolfum, qui erat uir sapiens & bellicator, & per omnia aptus ad regnandum. Cui statim mandauit ut ueniret ad eam, ipsaque ad castellum quod Laomellum uocatur, perrexit ei obuiam. Qui cum inter se colloquium haberet, iussit regina afferri uinum, bibensque ipsa prior, dedit Egilolfo. Qui cum acciperet, honorabiliter manum eius osculatus est. Quae subridens ait: Non debes manum meam osculari, quia rex & maritus meus eris. Et sic eum amplexata est, & manifestauit ei omnia quae per consilia sapientum de gubernatione regni & nuptiis suis ordinata essent. Inter haec sunt nuptiae cum laetitia magna, & Egilolfus qui erat cognatus regis Authari, coepit regnare intrante mense Nouembri: postea tamen congregatis Longobardis apud Mediolanum in mense Maio, confirmatus est in regno. Igitur Egilolfus, qui & Agio dictus est, confirmata sibi regia dignitate, mandauit Agnellum episcopum de Tridento in Franciam pro illis hominibus qui capti uati fuerant a Francis de castellis Tridentinis. Qui cum ueniret, Brunihildis regina multos ex eis precio suo redemit, ceterosque reducendos dedit.

His diebus beatus Gregorius papa Romanus, dialogum scripsit, eumque Theodelinde reginae pro munere misit, quia sciebat eam esse Christianissimam, & timentem Deum, per ipsam quippe multa bona in ecclesia Dei facta sunt. Nam Longobardi cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, prope omnes substantias ecclesiarum abstulerunt: sed ista supplicando & ipsum regem ad catholicam fidem adduxit, multas possessiones ecclesiis contulit: episcopos quoque qui antea nullum honorem habebant, ad propriam dignitatem restituit. Hoc tempore ordinatus est rex Tassilo in Bauaria, ab Hildiberto rege Francorum, statimque iuit cum exercitu in prouinciam Sclauorum, & uictoriam habens, cum magna praeda ad terram suam reuersus est. Igitur dominantibus per omnem Italiam Longobardis, dum ueniret Egilolfus in partes Romanas, beatus Gregorius de aduentu eius in tantum territus est, ut ab expositione Ezechielis, sicut ipse testatur, cessaret. Coepit autem frequenter per epistolas suas Theodelindam reginam monere, ut hortaretur Egilolfum maritum suum pacem cum Romanis habere. Quod & factum est. Vnde idem uenerabilis uir gratias agendo, epistolas ad eandem reginam, & ad ipsum Egilolfum regem transmisit, quae in libro uita ipsius scriptae repertiuntur. Hoc tempore Hildibertus rex per uenenum, ut dicunt, occisus est cum uxore sua: mortuus est & Guntrammus rex.

Circa haec tempora destructum est a Longobardis monasterium sancti Benedicti in castro Cassino. Nocte quippe illuc intrauerunt, & omnia inde abstulerunt: sed iuxta prophetiam uiri Dei nullum ex monachis apprehendere potuerunt. Fugerunt namque, & uenerunt Romam, portantes secum codicem sanctae regulae, quam idem beatus pater composuit, & alias scripturas, necnon & pondus panis, & mensuram uini, & quicquid exinde tollere potuerunt. Post beatum namque Benedictum rexit ipsum monasterium Constantinus: post quem Simplicius: post ipsum Vitalis: post hunc Bonitus, sub quo ista destructio facta est.

His diebus fecit Theodelinda regina ecclesiam beati Iohannis Baptistae in Modicia, qui locus xij. miliario est a Mediolano: & decorauit eandem ecclesiam multis ornamentis auri & argenti: & dedit ei multas possessiones.

In eodem loco fecit quondam palatium Theodericus rex Gothorum, eo quod aetatis

N tempore

Autharus Longobardorum rex. Flavius dictus ob dignitatem. Paul. dia. lib. 2. ca. 8.

Regina Theodelinda nubit Egilolfo.

Dialogus Gregorij, Theodelinde reginae pro munere missus. Paulus dia. li. 4. ca. 2.

Rex Bauariae Thassilo.

Gregorius terretur aduentu Egilolfi, ut ab expositione Ezechielis cessarit.

Hic legis in Paulo dia. Epistolam Gregorij papae ad Theodelindam reginam Longobardorum. Item ad Agilolfum regem Longob.

Cassini monasterij destructio. Paul. dia. lib. 4. cap. 6.

Constantinus successor Be-

tempore locus ipse temperatus est, & bonus, est enim uicinus alpidus. Tunc quoque natus est Egilolfo filius de Theodelinda regina, in palatio Modeciano, & baptizatus est ibi, uocatusque est Adolandus, & suscepit eum de sacro fonte Secundus seruus Dei de Tridento.

Patauium ciuitas rebellis Longobardis. Usque ad hec tempora rebellis fuit Longobardis Patauii ciuitas, eoque milites qui ibi erant, fortissime resistebat: sed postea iactantes ibi igne incendebat eam, & iussione regis Egilolfi euerfa est usque ad terram: milites tamen qui in ea erant, dimissi sunt redire Rauiennam. Huius Egilolfi temporibus beatus Columbanus uenit in Italiam, & fecit monasterium quod uocatur Bobium in montibus Coccij. Igitur Egilolfus qui & Agio dictus est, postquam regnauit annis xx. defunctus est, relinques in regno filium suum Adolandum adhuc puerum cum matre sua Theodelinda. Qui cum regnaret x. annis, perdidit sensum, & eiecerunt eum de regno, & in locum eius constituerunt Arioaldum quendam, cuius generatio non est descripta. Qui postquam tenuit regnum per annos xij. mortuus est, & regnum suscepit Ruotheri uir, fortis & strenuus, sed Arriana perfidia maculatus.

In omnibus ciuitatibus episcopi catholici & Arriani. Huius temporibus pene per omnes ciuitates regni eius duo erant episcopi: unus catholicus, alter Arrianus. Hic Ruotheri rex legem Longobardorum composuit, & ipsum codicem Edictum appellauit. Erat autem iam lxxvij. annus, ex quo Longobardi uenerant in Italiam. Postquam uero xvi. annos regnauit, & quatuor menses, mortuus est, regnumque filio suo Radoaldo dimisit, ipse autem sepultus est iuxta Ecclesiam beati Iohannis Baptistae. Post aliquod tempus quidam homo pro maligna cupiditate aperuit sepulchrum eius nocte, & tulit omnia ornamenta corporis illius. Apparuit autem ei per uisionem beatus Iohannes dicens: Quare ausus es tangere corpus hominis istius? Quamuis non recte crediderit, tamen se mihi commendauit. Quia igitur hoc facere presumpsisti, nunquam amodo eam ecclesiam intrabis. Quod & factum est. Nam quotiens eandem ecclesiam intrare uoluit, subito quasi aliquis cum magno cultello uellet eum in guttur ferire, retro cedit. Radoaldus igitur post mortem patris accipiens regnum, tulit uxorem Guntbirgam, filiam Egilolfi & Theodelinde. Ista Guntbirga fecit ecclesiam sancti Iohannis Baptistae in Ticinensi ciuitate, sicut mater eius fecit in Modicia, & decorauit eam ornatis, & ditauit opibus, in qua & ipsa sepulta est. Hac dum accusata esset apud maritum suum, quod commisisset adulterium, Carellus seruus eius petiuit a rege, ut ad singulare certamen pugnare sibi liceret, cum illo qui dominam suam infamauit: pugnantemque cum eo coram omni populo, eum prostrauit, sicque regina pristinum honorem recuperauit. Rex uero Radoaldus (ut dicunt) cum adulterasset uxorem cuiusdam Longobardi, ab eo occisus est, cum iam per quinque annos & vij. dies regnasset. Cui successit Aripertus, filius Gundoaldi, qui fuit frater Theodelindae reginae. Hic fecit ecclesiam in honore Domini Saluatoris in Ticino, & decorauit eam uarijs ornamentis, ditauitque substantijs. Igitur Mauritius imperator postquam regnauit annis xxi. cum filijs suis Theodosio, & Tyberio, & Constantino, occidit illos Phocas, qui fuit strator Prisci patritij, & ipse regnauit. Qui postquam regnauit annis viij. Heraclius qui regebat Africam rebellauit ei: & ueniens cum exercitu, occidit eum, & suscepit imperium. Quo post xxvij. annos defuncto, filius eius constantinus suscepit imperium. Sed hoc post quatuor menses per uenenum extincto, Heraclonas frater eius cum Martino regnum inuaserunt. Quibus mox deiectis, Constans, filius Constantini, regnauit annis xxvij. Aripertus rex postquam apud Ticinum Longobardos rexerat per annos nouem, mortuus est, & reliquit regnum ipsum duobus filijs suis, Perthari, & Goteberto: & Gotebertus sedebat in Ticino, Perthari in Mediolano. Denique faciens tibus malignis hominibus, surrexit odium & discordia inter ambos fratres, in tantum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum ducem Taurinensem ad Grimoaldum ducem Beneuentanum, ut ueniret & adiuuaret eum contra fratrem suum, promittens ei dare sororem suam uxorem, si eum adiuuaret. Garibaldus uero fecit fraudem contra dominum suum, deditque Grimoaldo consilium, ut ueniret, & regnum Longobardorum, quod ambo fratres qui erant adolescentes dissipabant, apprehenderet, utpote qui habebat iam maturam aetatem, & erat consilio bonus, & fortis in uirtute. Audiens haec Grimoaldus, statim eleuauit animum suum ad accipiendum regnum Longobardorum, & ordi-

Paul. dia. lib. 4 cap. 15.

Rex Radoaldus occiditur.

Phocas strator. Hic uidet fortunam suam. Fuit primo patritij cuiusdam strator, post miles, ad ultimum imperator. Otto Fris. lib. 5. ca. 8.

Heraclonas cum Martina matre regnat. Hic fuit 25. imperator Constantinopolit.

& ordinans filium suum Romoaldum, ducem in Beneuento, ipse cū electa multitudine uirorum apprehendit uiam contra Ticinum, & per omnes ciuitates misit, & faciebat sibi amicos, ut regnū accipere posset: Trasemundum uero Capuanum comitem misit per Potentiā & Tusciam, ut omnes Longobardos de partibus illis in eius adiutoriū inuicaret. Quod fecit: & cū magno adiutorio apud Aemiliam ei occurrit. Igitur Grimoaldus cum uenisset Placētiam, misit Garibaldum ante se, ut Goteberto nunciaret de eius aduentu. Audiens hoc Gotebertus, quæsiuit consilium ab eodem Garibaldo, in quo loco præparet hospitium Grimoaldo. At ille respōdit dignū esse ut Grimoaldus qui causa illius uenerat, & sororē eius accipere debebat, hospitium haberet intra palatium. Quod ita factum est, Prædictus ergo Garibaldus seminator malitiæ dixit ad Gotebertū: quando ueneris cum Grimoaldo ad colloquium, habeto lorica subtus uestimentū, quia ipse te occidere quærit. Deinde dixit eadem uerba ad Grimoaldum. Cumq; die altera uenissent ad colloquēdum, uidens Grimoaldus q̄ Gotebertus lorica esset indutus, euaginato gladio interfecit eū, & inuasit imperium eius. Habebat aut̄ Gotebertus filium paruulum nomine Riginbertū quem rapientes fideles eius nutrierunt occulte. Sed nec curauit Grimoaldus eum persequi quia puer adhuc erat. Audiens autem Perthari qui apud Mediolanum regnabat, q̄ frater eius mortuus fuisset, quanta uelocitate potuit fugit: & ad Cacanum regē Auarum abiit. Vxorem uero illius nomine Rodelindam, & paruulum filium nomine Chunibertū, transmisit Grimoaldus in Beneuetum. Post hæc malignus homo Garibaldus, cuius consilio hæc omnia facta sunt, nō diu super his gaudebat. Erat enim in ciuitate Taurinense paruus quidam homunculus, natus de propria gente Goteberti. Iste cum sciret q̄ Garibaldus ipso sacratissimo die paschali uenturus esset ad orationem in ecclesiam beati Iohannis Baptistæ, abiit, & ascendit super fontem sacrum baptisterij, & cū sinistra manu tenuit se ad unā columnellam, ubi Garibaldus transire debuerat, cū dextra uero euaginatū gladium sub uestimento tegebat. Cumq; prope eum Garibaldus uenisset, ille homūcio euaginato gladio cū tota uirtute qua potuit, percussit eum in cervicem, & amputauit caput eius. Homines aut̄ eiusdē Garibaldi, multas illi plagas facientes, ad ultimū occiderūt eum. Qui quāuis sic punitus mortuus fuisset, t̄n̄ iniuriam & mortem domini sui uindicauit. Grimoaldus aut̄ confirmatus in regno apud Ticinum, occidit Chunibertum filium Goteberti, & sororem eiusdē Goteberti, filiam Ariperti, duxit uxorē. Beneuentanum uero exercitū cū quo regnū apprehendit, remisit ad propria, ditatum magnis muneribus, sed aliquantos secum retinuit, quibus largissimas possessiones concessit. Audiens aut̄ q̄ Perthari in Scythiam fugisset, & apud Cacanum regem Hunorū steteret, mandauit eidem Cacano, q̄ si Perthari in regno suo mansisset, pacem cū Longobardis sicut hætenus habere nō posset. Quod Cacanus ut audiuit, Perthari dixit: In qualemcunq; partem uolueris, uade, quia in meo regno non poteris stare, ne propter te inimiciā Longobardorū incurram. Perthari hæc audiens, delegit reuerti ad Grimoaldum, quia audierat eum esse misericordissimū. Cum uero uenisset ad Laudensem ciuitatē, misit Vnulfum fidelissimū sibi uirū ad Grimoaldum, qui suū ei nunciaret aduentū. Hoc audiens Grimoaldus, gauisus est nimium, & mandauit ei promittendo, q̄ nullum malum haberet, si ad eum ueniret. Igitur Perthari ad Grimoaldū ingressus, uoluit se ad pedes eius iactare: sed Grimoaldus nō permittens eum hoc facere, retinuit eum, & osculatus est eum. Tunc dixit Perthari ad Grimoaldum: Seruus tuus sum. Potui quidē uere inter Paganos, sed audiens te Christianissimum & misericordissimū, pro tuo nomine bono ueni ad te. Tunc rex promisit ei iureiurando coram omnibus dicens: Per eum qui me nasci fecit, quandoquidem ad meam fidem uenisti, nullum malū erit tibi. Et dedit ei optimā domū, præcipiens suis ministris, ut omnia quæ sibi essent necessaria, ex publico abundantius haberet. Tunc Ticinenses omnes cœperunt ad eum currere, & quasi notum salutare: statim maleloqui accedentes ad Grimoaldū, dixerunt ad eum: Nisi Perthari citius occideris, regnum non habebis, omnes enim ad eum concurrunt, & propter eum te forte occidere habebunt. His uerbis Grimoaldus credulus, oblitus est illi quod illi iurauit: & qualiter illum occideret, cum suis tractauit. Deniq; per consilium misit ei ad cœnam diuersos cibos, & optimū merum, ac

Pertharius
occiso fratre
fugit.

Beneuentanus
exercitus rem
mittitur.

diuersas potiones, ut cū per noctem quasi mortuus iaceret, leuius occidī posset. Sed cum ad coenam sedisset, uenit ad eum suus quondam seruiens, afferens ei cibum, quem misit ei rex: & cum posuisset eum super mensam, finxit se salutare Perthari, & mittens caput sub mensam, clam nunciauit ei consilium Grimoaldi. Qui statim uocauit ad se pincernā suam, praecepitq; ei, ut in phiala aurea sibi misceret, semper aquā solam in eam mitteret. Tunc missi regis rogabant eum ex mandato eius, ut latus biberet, & in honore Grimoaldi totam phialam consumeret. Ille autem dicebat se cū gaudio bibere, totamq; phialam in honore eius effundere. Nihil autem bibebat nisi aquam. Pergebant igitur ministri regis, nunciantes ei, quod multum uinum biberet Perthari, etiam ebriosus esset. Ille uero cum gaudio dixit: Bibat ille ebriosus hodie, cras enim euomet eadem uina cum sanguine. Interea clamauit Perthari ad se Vnulfum fidelissimū suum, & indicauit ei regis uoluntatem & consilium. Quod audiens Vnulfus, uocauit puerum suum, & praecepit ei, ut lectum sibi faceret iuxta Perthari lectum. Coena uero peracta, cum misisset rex homines suos, qui Perthari custodirent, ne aufugere potuisset, intrauit Perthari in cubiculum, ubi dormire debuit cum Vnulfo & uestiario suo fidelissimo, nunciauitq; eidem uestiario, quod de morte sua rex cogitaret, & ait: Si ego effugere potuero, tu finge loquēdo ad homines regis, quod ego dormiam in isto cubiculo, & forsitan effugiens, de manibus eorū me liberabo. Quod cū ille gratanter se facturū promitteret, tulit Vnulfus calcitrā & pellem ursinā, & posuit supra dorsum Perthari, & coepit eum quasi seruū rusticanū cū ueste cedere, & cū pugno in collo pellendo, extra regiam iactare. Cumq; milites regis interrogarent quid hoc esset, Vnulfus dixit: Seruus iste rusticanus fecit mihi lectum iuxta lectum Perthari, qui sic ebrius est, ut dormiat quasi sit mortuus. Hoc illi audientes, et uerū esse credentes, laci facti sunt, & Perthari quasi seruū rusticanū exire dimiserunt. Vestiarius autē ille fidelissimus in cubiculo mansit, illudq; claudēs, firmiter obserauit: Quod uidentes serui regis, reuersi sunt ad dominum suum. Vnulfus autē per funē de posuit aliquantos uiros ad Perthari dominū suum, qui cum illo irent. Pergentes igitur simul fugere coeperunt: & cū inuenissent caballos in prato, apprehenderūt eos, & caballica uerunt, & in ea nocte peruenerunt ad ciuitatem Astensem, ubi erant uestrissimi amici Perthari, quia eadem ciuitas necdum subdita erat Grimoaldo: indeq; fugiens in ciuitatē Taurinensem, peruenit in Franciam: sicq; Deus omnipotens Perthari innocentem à morte liberauit, & Grimoaldum ne homicidium faceret, custodiuit. In crastinum ergo Grimoaldus sperans, qd Perthari dormiret in hospitio suo, misit ad eum homines qui eum adducerent: & ab eodem loco suo usq; ad palatium fecit stare homines hinc & illinc, ne per quaecūq; ingenium posset effugere. Cumq; uenissent missi à rege, coeperūt clamare ad regiam ubi uestiarius ille manebat, ut Perthari a somno excitarent. Vestiarius autē ille dicebat: Misericordiam cū eo facite, & dormire illum permittite, quia de uia lassus est, & adhuc nimium dormit. Qui cum hoc regi renunciarent, ait: Sero sic ebrius fuit, ut adhuc euigilare non possit. Iterum misit, ut festinantius adduceretur. Qui uenientes ad ianuam ubi eum dormire sperabant, magnis uocibus ut eum excitarent, clamabant. Vestiarius ille iterum eos rogabat, ut aliquantulum dormire permitterent. Qui irati, dixerunt: Satis iam dormiuit ebriosus ille. & calcibus rumpebant regias: & ingressi cubiculum, requirebant eum in lecto: & non inuenientes, interrogabant uestiarium quid factum sit de illo. Qui eū fugisse respondit. Quē illi apprehendentes per capillos, fustibus cedebant, eumq; ligatis post tergū manibus, ad regē ducebāt, dicentes: Iste sapit quomodo Perthari fugit, & ideo dignus est morte. Rex autē solui eum praecepit, & per ordinem qualiter Perthari fugisset, edicere iussit. Qui omnia sicut facta fuerant, enarrauit. Tunc rex interrogauit circūstantes dicens: Quid homo iste promeruit, qui tale malū fecit? Qui omnes responderunt, mala morte illum mori debere. Rex autē dixit: Per illum qui me nasci fecit, bene debet homo iste habere, qui se pro domino suo morti uoluit tradere. Tunc praecepit eum inter suos uestiarios esse, multa ei promittens, si sibi talem fidem seruaret, qualem Perthari seruauit. Deinde requisit rex, quid de Vnulfo factum sit. Qui ait: In Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli fugit. Statim rex misit ad eum, promittens nullum malum eum habiturū, tantū festinantius ueniret ad eum.

Vnulfus

Perthariti sus
24 & exiliū.

Vnulfus hoc audiens, festinanter ad palatium uenit, & ad pedes regis se protinus misit. Quem cum rex interrogaret, qualiter Perthari effugeret: Ille omnem rei ueritatem ei narrauit. Tunc rex coram omnibus collaudans prudentiam eius & fidem, dedit omnes diuitias suas in illius potestatem, ut esset honoratissimus in palatio suo. Post aliquantos dies interrogauit eum rex, utrum secum, an cum Perthari libentius esset. Ille autem cepit iurando dicere, quod magis optaret cū Perthari mori, quàm ubicunq; in maximis delitijs uiuere. Deinde uocauit uestiarium illum, & inssit eum, utrum melius sibi uideretur in palatio esse, an cum Perthari in peregrinationem ire. Ille autem eadem uerba dicebat, quæ & Vnulfus antea dixerat. Rex autem cum audisset, gauisus est ualde, & laudauit fidem illorum, dixitq; ad Vnulfum: Quotcunq; uolueris de domo mea tolle, homines, uel caballos, uel quæcunq; alia, & uade ad dominum tuum sine aliqua læsione. Similiter dixit ad uestiarium illum. Illi autē tulerunt omnia sibi necessaria, & cum licentia regis Grimoaldi, petreerunt ad dilectissimum dominum suum Perthari in partes Francorum.

Hoc tempore Dagobertus regnum Francorum tenebat, cum quo Grimoaldus pacem firmam habebat. Romanum uero imperium Constantinus, Constantis filius accepit, & per xvij. annos tenuit. Post hæc Grimoaldus flebotomauit se in palatio, & cum post ix. dies uellet sagittare columbam unam, disrupa est uena de eius brachio, & mortuus est. Hic in edicto quod rex Rurheri fecit, aliquanta capitula annexuit. Fuit autem corpore maximus & audacissimus, capite caluo, barba longa, consilio & uirtute primus. Sepultus est in ecclesia sancti Ambrosij, quam ipse fecit. Reliquit autem filium suum Garibaldum, quem de filia regis Ariperti habuit, successorē regni adhuc puerū, Romoaldum uero filiū suū iam in Beneuento ducē constituit.

Igitur Perthari cum esset in Francia propter timorem Grimoaldi, quia fœderatus erat cum rege Francorum, uoluit fugere in Britanniam. Cumq; nauigasset per pelagus, subito audiuit à littore dicentem. Si Perthari est in ista naui, dicite illi, ut reuertatur in patriam suam, quia iam dies tres sunt, ex quo rex Grimoaldus mortuus est. Quod cum audisset Perthari, ibat prope littus, ut uideret illum qui loquebatur: sed cum neminem inueniret, considerauit quod angelus hæc diceret, statimq; reuersus uenit Ticinum, & inuenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cū gaudio susceperunt. Expulit autem Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & post mensem tertium ordinauerūt eum Longobardi regem super se: erat enim homo iustus, & in fide Christi rectus, & nutritor pauperum. Misit autem in Beneuentum, & fecit exinde uenire Rodelindam uxorem suam, & Chunibertum filium suum, quos Grimoaldus illuc direxit in exilium. Post hæc idem Perthari fecit monasterium in eodem loco unde prius fugerat, & fecit illud dedicari in honorem Dei & sanctæ uirginis Agathæ, in quo multas uirgines congregauit, multaq; ornamenta & substantias ibi dedit. Fecit autem & uxor eius Rodelinda ecclesiam in honorem sanctæ Dei genitricis & uirginis Marię, foris muros Ticini, in loco qui dicitur ad Perticas, decoras eam mirificis ornamentis. Igitur Perthari cum regnaret solus per annos vii. in octauo anno ordinauit Chunibertum filium suum in regno, ut pariter regnarent, & regnauerunt pariter per decem annos. Cumq; in omni tranquillitate regnarent, surrexit contra eos filius diaboli, Alachis nomine, de Tridento: sed Chunibertus filius regis diligens Alachis, reuocauit eum in gratiam patris sui. Sape quippe uoluit rex interficere Alachin, sed Chunibertus semper rogauit pro eo, sperans quod aliquando ei fidelis esset: insuper non cessauit rogare patrem, ut daret ei ducatum Brixie. Perthari uero dixit: Ad tuam perditionem hoc rogas, ut talis potentia uirtutē Alachidem, ut possit regnare. Ciuitas namq; Brixiana semper habuit multitudinem de nobilibus Longobardis, propter hoc timuit Perthari, quod Alachis ibi dominaretur. Postq; autē idem Perthari regnauit per annos xvij. defunctus est, & iuxta ecclesiam quam Aripertus pater eius fecerat, sepultus est. Post mortem uero eius Chunibertus filius eius tulit uxorem nomine Ermelindam, de genere Anglifaxonum. Alachis uero oblitus omnia bona quæ in eum fecit Chunibertus, iunxit se cum Aldone & Graufone de Brixia, & cum multis Longobardis: & cum non esset Chunibertus in Papiæ, introiuit ille in palatium eius, & rebellauit ei. Quod audiens Chunibertus,

Fideles serui
& prudentes.

Dagobertus
Francorū rex

Vena post 9.
dies rupta
Grimoaldo.

Perthari
reditus.

Monasterium
uirginum ex-
truit Perthari-
ritus.

Alachis diabo-
li filius.

*Damianus epi
scopus Tici-
nensis.*

*Alachis ofor
cleri.*

*Facetia de se-
moralibus, &
de eo quod in-
tra femorale
est.*

271

*Campus qui di-
citur Corona-
tus.*

fugit intra lacum Larium iuxta Comum. Facta est autem magna tribulatio omni-
bus qui eum amabant, maxime clericis & presbyteris, quos Alachis odio habebat.
Erat autem illo tempore in Ticinensi ecclesia episcopus, nomine Damianus, sanctissi-
mus homo atque sapientissimus. Hic uidens quod Alachis haberet palatium, ne eccle-
sia sua uel ipse aliquod malum pateretur, misit ad eum cum benedictione ecclesie sue
diaconum suum nomine Thomam, sapientem hominem & religiosum. Cumque nun-
ciatum esset ei, quod ueniret ad eum Thomas diaconus, cum benedictione episcopi
sui, Alachis pro eo quod omnes clericos odio habebat, mandauit ei dicens: Si femo-
ralia, id est, bracas mundas habet, intret ad me: sin autem, foris stet. Thomas autem
respondit: Nunciate ei, quia munda femoralibus, sed de eo quod intra femoralia
habet. Adhuc Thomas diaconus respondit: Deus solus potest de his causis repre-
hensionem in me inuenire, ille autem non potest. Cumque illum intrare fecisset, cum
magna ira locutus est ei. Quod audientes omnes clerici, timuerunt, nimium sperau-
tes quod in illa ciuitate propter crudelitatem eius uiuere non possent, coeperuntque tan-
tum desiderare & amare Chunibertum regem suum, quantum audierunt Alachin cru-
delem & superbum. Vnde crudelitas eius & superbia non durauit per tempora mul-
ta. Denique cum quadam die solidos super mensam numeraret, unus tremissis decidit,
quem filius Aldonis adhuc puerulus de terra collegit, eique red didit. Qui sperans quod
ipse puer adhuc nihil intelligeret, dixit: Pater tuus multos habet de istis: si Deus uo-
luerit, in proximo tempore mihi daturus est eos. Cum autem puerulus ad uesperum
rediret domum, interrogauit eum pater suus, si rex aliquid dixisset ad eum. Qui cum
ei nunciasset omnia facta & dicta, timuit Aldo fortiter, & uadens ad fratrem suum
Grausonem, nunciauit ei regis uerba, statimque coeperunt ambo consiliari cum amicis
suis de interitu regis. Mane autem perrexerunt ad palatium, & sic ad Alachim locuti
sunt: Quid dignaris semper stare in ciuitate? Ecce tota ciuitas & uniuersus populus
tibi fidelis est: ebriosus ille Chunibertus in tantum humiliatus est, ut iam amplius uir-
tutem aliquam contra te habere non possit. Exi ergo de ciuitate, & uade in uenatio-
nem cum iuuenibus tuis, nos autem cum alijs fidelibus tuis defendimus tibi hanc ci-
uitatem: sed & hoc promittimus tibi, ut in proximo tempore caput inimici tui Chuni-
berti adducamus tibi. Alachis autem iuxta suasionem eorum exiuit de ciuitate in syl-
uam, ad uenandum cum hominibus suis. Aldo uero & Grauso ierunt ad lacum Cu-
macinum, & ingressi nauim, perrexerunt ad regem Chunibertum, & iactantes se ad
pedes eius, ueniam petebant, de hoc quod contra eum fecerunt, & indicauerunt ei,
quale malum eis facere uoluerit Alachis, & quale consilium dederint ei. Quod au-
diens rex Chunibertus, gauisus est ualde, & sacramentum inter se dederunt, & statur-
erunt diem, quando Chunibertus Ticinum ueniret, ipsique eum in ciuitatem intromit-
terent. Constituto autem die uenit Chunibertus, & illi sicut promiserant, gratanter eum
susceperunt. Tunc omnes simul episcopus & presbyteri & clerici, iuuenes & senes cum gau-
dio cucurrerunt ad eum, gratias agentes Deo pro reditu eius, & alij amplexabantur
genua eius, & alij pedes: sed & ille quos potuit, familiariter osculatus est. Subito autem
nuncius exinde ueniens ad Alachisum, dixit ei, quod Aldo & Grauso non tantum caput Chuni-
berti, sicut promiserant, sed & totum corpus adduxissent, & in palatium misissent. Quod
ille audiens, contristatus est ualde, & cum magno furore discedens, iuit per placentiam &
multas ciuitates, alias per blanditias, alias uir apprehendens, congregauit omnes quos po-
tuit, ut cum Chuniberto pugnaret. Cumque Chunibertus e contra suos colligeret, conuen-
erunt in campo qui Coronatus dicitur, ibique steterunt. Misit autem Chunibertus ad Ala-
chisum dicens: Vt quid perit tanta hominum multitudo? Pugnemus ego & tu, & qui
uicerit, regnum teneat. Alachis autem noluit. Cui dixit unus de populo suo, nomine Tus-
cus: Quare non pugnas cum eo? Tu fortissimus & audacissimus es, & cur non exis cum au-
dacia, ut pugnes cum eo? Alachis respondit: Chunibertus quis ebriosus sit, tamen satis est
fortis. Nam tempore patris sui quando eramus pueri, erant in palatio uerueces maiores, &
Chunibertus apprehendit quemuis illorum per lanam de dorso, & portauit cum
una manu, quod ego facere non poteram. Quod audiens Tuscus ille, dixit: Si tu
cum illo pugnare non poteris, nec me amplius in adiutorium habebis: & statim
relictus

relieto eo, iuit ad Chunibertum, & indicauit ei omnia hæc. Cum autem iam prope
 esset, ut iungere se deberent ad pugnam, diaconus quidam nomine Sceno, multum
 amans Chunibertum, & timens q̄ in eadem pugna moreretur, dixit ad eum: Domi-
 ne mi rex, omnis spes nostra in te est, si tu mortuus fueris in pugna, omnes nos ille
 crudelissimus Alachis per diuersa occidet tormenta. Placeat itaq̄ tibi consilium me-
 um, & da mihi omnia arma tua, & ego uadam & pugnabo cum isto aduersario. Si
 ego mortuus fuero, tu recuperabis causam tuã, si uicero, maiorem inde habebis glo-
 riam, quia per seruum tuum habebis uictoriam. Cumq̄ Chunibertus hoc omnino
 recusaret, rogauerunt eum fidelissimi sui, qui aderant, ut ei consentiret. Tunc ille con-
 sensit, indutumq̄ diaconem omnibus armis suis pro se ad pugnam misit. Cumq̄ pu-
 gnarent ambæ partes, Alachis semper intendebat, ubi Sceno diaconus stabat, pu-
 tansq̄ q̄ Chunibertus esset, impugnauit eum & occidit, & cum gaudio caput eius ab-
 scidi præcepit, leuansq̄ illud in hasta, gratias egit Deo, q̄ Chunibertũ occiderit. Sed
 cum cassidem de capite eius tulissent, apparuit q̄ clericus esset. Tunc Alachis cum ira
 magna exclamauit. Heu me, nihil fecimus quãdo hanc pugnam cõmisimus, in qua
 clericum occidimus, & statim tale uotum uouit, q̄ si uictoriam de Chuniberto habe-
 ret, puteum unum de clericorum testiculis impletet. Igitur Chunibertus uidens suos
 deficere, putantes ipsum mortuum esse, ostendit se eis, confortans eos, & dicens. No-
 lite timere, modo enim debemus inimicos nostros uincere. Iterum præparauerunt
 se ambæ partes ad pugnam, & cum iam prope esset, ut se coniungerent, rursum man-
 dauit Chunibertus ad Alachisum dicens. Cur perit populus? Pugnemus nos duo,
 qui uicerit, dominetur omni huic populo. Cumq̄ Alachis sui homines dicerent,
 quare non pugnas cum eo, ille respondit. Non possum hoc facere, quia uideo imagi-
 nem S. Michaelis Archangeli inter hastas suas, ubi ei iurauit. Tũc unus ex illis dixit ei.
 Propter timorem uidebitur tibi quod non est, & iam tibi tardũ est hoc dicere. Con-
 gredientibus autem utrisq̄ partibus, multi utrinq̄ ceciderunt, Alachis quoq̄ cecidit,
 & Chunibertus, adiuuante domino, uictoriam habuit. Caput autem Alachis & cru-
 ra abscisa sunt, & solum corpus truncũ remansit. Rex uero cum gaudio & uictoria re-
 uersus est Ticinum. Cum ista fieret, apud Longobardos trans padum, Romoaldus
 filius Grimoaldi, dux Beneuentorum, congregato exercitu, cœpit expugnare Taren-
 tum, & Brundisium, & totam illam regionem sibi subiugauit. Diederada uero uxor
 eius fecit monasterium in honore S. Petri Apostoli, foris muros ciuitatis Beneuenta-
 næ, in quo puellarum Christi fecit conuentum. Postq̄ regnauit Romoaldus per an-
 nos xvi. mortuus est, & filius eius Grimoaldus rexit Beneuentum per triennium,
 duxitq̄ uxorem Vuigilindã, filiam Perthari, sororem Chuniberti. Post mortem Gri-
 moaldi, Gisolphus frater eius dux factus est, & tenuit ducatum per annos xvij. hic
 uxorem habuit Vuinibirgam, filiam Radoaldi ducis. Circa hæc tempora, cum iam
 per multos annos monasterium S. Benedicti, in Cassino monte esset derelictum, ue-
 nerunt Franci de Cermania, & de Aurelia in eundem locum, & dum se fingerent ia-
 cere in eodem loco, ubi iacebant corpora S. Benedicti, & sanctæ Scholasticæ, tulerunt
 ossa eorum, & portauerunt in patriam suam, ubi facta sunt duo monasteria, unum
 in honore S. Benedicti, aliud in honore sanctæ Scholasticæ. Sed nos certum credi-
 mus illud uenerabile os diuina semper ruminans uerba, & oculos semper cœlestia ui-
 dentes, & alia membra illius, quamuis dissoluta, in eodem loco remansisse. Solum
 enim corpus domini non uidit corruptionem, aliorũ uero corpora sanctorũ quam-
 uis in æterna gloria reparanda sint, tamen in hoc seculo dissoluta sunt. Dum hæc in
 Italia geruntur, orta est heresis apud Constantinopolim, quam excitauerunt Georgi-
 us patriarcha Constantinopolitanus, & Macharius, & Pyrrhus, & Petrus, & Paulus,
 separantes in Christo Deitatem & humanitatem. Propter quam causam Constanti-
 nus Imperator fecit congregari centum quinquaginta Episcopos, inter quos fuerunt
 duo legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ missi à papa Agathone, Iohannes diaconus, &
 Iohannes Portuensis Episcopus, factoq̄ concilio, damnauerunt hæresim prædictã.
 Eadem uero hora tentæ telæ aranearum in medio populi ceciderunt, ut omnes ex in-
 de mirarentur. Hoc autem uisæ sunt significare, ut heresis illa esset exinanienda. Præ-
 dictus autem Georgius patriarcha ab Episcopis admonitus & correctus est, alij uero

Diaconus pu-
gnat pro Chu-
niberto.

Votũ Alachis,
implendi pute-
um de clerico-
rum testiculis.

De translati-
one S. Benedi-
cti & Scholae-
sticæ, opinio.

Heresis sepa-
rantũ in Chri-
sto deitatem &
humanitatem.

Telæ ara-
nearum.

*Sexta Syno-
dus.*

in sua perfidia permanentes, ab omnibus Episcopis anathematizati sunt. Hæc est sexta synodus uniuersalis, id est, quam mundus uniuersus tenet. His quoque temporibus per octauam indictionem eclipsis lunæ apparuit, & secundo die intrantis Maij, eclipsis solis facta est, hora diei decima, ac deinde mense Julio, Augusto, & Septembri, mortalitas magna facta est. Tunc uisibiliter multis hominibus apparuerunt duo angeli, unus bonus, & alter malus, ambulantes per urbem tempore nocturno, & ille malus tenebat uenabulū in manu, & per iussionem boni angeli de quacunq; domo ianuam percutiebat, alia die omnes homines de eadem domo moriebantur.

Pestes.

*S. Sebastianus
contra pestem
Paulus Diaco-
lib. 6. cap. 2.*

*δοκίμασε
τὰ πνεύμα
τὰ ἐν ἐξέθε
εἰς ἵπ.*

*Diabolus in
specie muscæ.*

Post hæc cuidam homini bono per uisionem dictum est, quod ipsa mortalitas non cessaret, nisi in Ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad uincula, dedicaretur altare in honore S. Sebastiani martyris. Quo facto, mortalitas cessauit. Interea rex Chunibertus cum quodam fidelissimo suo consiliatus est, quomodo Aldonem & Grausonem occideret. Cumque de hac re inter se loquerentur, stantes prope fenestram quandam, subito in fenestra illa musca cõsedit. Quæ Chunibertus occidere uolens, cum cultello quod in manu tenebat, pedem illius tantum abscebat. Cumque Aldo & Grauso ad palatiū regis tenderent, & iam appropinquarent, obuiauit eis unus homo pede truncato, & dixit eis, quod Chunibertus rex uellet eos occidere. Hoc illi audientes, fugerunt in Ecclesiam S. Romani martyris, & absconderunt se post altare ipsius Ecclesiæ. Cumque hoc regi nunciatum fuisset, statim uocauit ad se illum fidelissimum suum cui hoc soli crediderat, & dixit ei. Quare consilium meum credidisti cuique homini. Ille cum tremore respondit. Domine mi rex, tu scis quia postquam mihi locutus es, nunquam de tuo conspectu foras exiui, quomodo hoc alicui homini dicere potui? Tunc rex mandauit ad Aldonem & Grausonem, ut quid in Ecclesiam fugissent. Qui responderunt. Quia audiui mus quod rex nos occidere uellet. Iterum mandauit ad eos rex, interrogans quis eis hoc nunciaret, & dixit quod gratiam suam non haberent, nisi hoc sibi manifestarent. Tunc illi omnia quæ facta fuerant, manifestauerunt dicentes, quia obuiauit nobis unus homo pede truncato usque ad geniculum, & ipse hoc nobis nunciauit. Tunc rex Chunibertus intellexit quod musca illa diabolus fuisset, & ipse hoc eis nunciasset, statimque uocauit eos ad se, & reddidit eis gratiam suam, & usque ad mortem habuit eos honoratos. Inter hæc Cõstantinus Imperator mortuus est, & Iustinianus filius eius minor tenuit regnum per annos decem. Contra hunc Leo quidam uenit, apprehensumque naso de truncauit, efficiensque de regno, ipse per annos tres regnauit, & illum in insulam quandam exiliauit. Iterum Tyberius hunc Leonem de regno expulit, ipseque regnum tenuit, & illum in custodiam posuit. Post hæc Iustinianus regnum suum per adiutorium Terbelli, regis Bulgarum, recepit, & Leonem atque Tyberium coram populo in medio circulo decollari fecit.

*Constantinus
moritur.
Leo Iustinia-
num naso
truncat.*

*Cedoaldus rex
Angliæ, ad si-
dem conuer-
titur.*

His diebus rex Anglisaxonum, nomine Cedoaldus, qui multas pugnas in sua patria commisit, ad Christum conuersus est, & tendens Romam, uenit ad Chunibertū regem, a quo cum magno honore susceptus, iuit Romam, & a beato Sergio papa baptizatus, Petrus nominatus est, & cum adhuc in albis esset, mortuus est, & in Ecclesia S. Petri sepultus. Hoc etiam tempore fuit in regno Francorum uir nomine Arnoldus Deo amabilis, qui relicto seculo, postea Episcopus factus est. Chunibertus uero postquam regnauit annis xij. solus post mortem patris mortuus est, regnumque filio suo Lieperto adhuc paruulo, dimisit: cui Asprandum uirum sapientē nutritorem constituit. Post octo menses Reginbertus, dux Taurinensium, uenit cum exercitu contra Asprandum & Rothariū, duces Pergamensium, & pugnans cum eis, uicit eos & apprehendit regnum, sed eodem anno mortuus est. Cuius filius Aripertus iterum pugnauit aduersus Liepertum regem apud Ticinum, & Liepertum in pugna uiuum apprehendit, Asprandus uero nutritor eius in insulam Cumacinam fugit. Dux autem Rotharius, cum redisset Pergamum, Haripertus cum magno exercitu obsedit & expugnauit ciuitatem, apprehensoque Rothario, fecit radi caput eius & barbā, & exiliauit eum, ubi post aliquantum tempus mortuus est. Liepertum uero puerum misit in balneum, & clausit ianuam super ipsum, sicque nimio calore mortuus est. Aripertus autem cum securus iam regnaret, apprehendit Sigebandum filium Asprandi, & excecavit eum, & omnes parentes eius per diuersa tormenta afflixit, Luiprandum autem filiū eius minorem

minorem tenuit in carcere. Et quia adhuc erat puerulus, personam eius despexit, & noluit ei facere aliquod malum, insuper dimisit eum ire ad patrem suum. Igitur Luitprandus uenit ad patrem suum in Bauariam, quo ipse iam dudum fugerat eundem Aripertum, ad ducem Theodebertum, stetitque cum eo per annos nouem. Quo cum uenisset Luitprandus, cum gaudio magno est susceptus.

Hoc tempore apud Gallias in regno Francorum, sub nomine maioris domus principabatur Ansgis, filius Arnoldi supradicti, qui nomen trahere uideatur ab Anchisa Troiano. Igitur postquam Asprandus per annos nouem mansit in Bauaria, mouit exinde Theodebertum, Bauuariorum ducem, & cum exercitu uenit in Italiam, pugnauitque cum Ariperto, & mortui sunt multi de partibus utriusque. Sed quamuis in ipsa pugna nox finem fecisset, certum est tamen quod Bauuarij fugerunt, & Aripertus cum uictoria rediit ad castra. Qui cum nolisset manere in castris, sed iret in Ticinum, fecit desperatione populo suo, & aduersarijs dedit audaciam. Postquam uero ciuitatem intrauit, & sensit iratum sibi esse populum pro tali facto habuit consiliu[m], ut fugeret in Franciam, & tulit de palatio aurum quantum uoluit, & exiuit. Cumque Ticinum fluuium oneratus auto transnatare uoluisset, suffocatus ab aqua mortuus est. Alio die inuentum est corpus illius, & sepultum est in Ecclesia Domini saluatoris. Post cuius mortem Asprandus Longobardorum regnum tenuit, & solummodo tres menses regnauit, uir per omnia bonus, & cuius sapientiae pauci homines assimilari possunt. Videntes autem Longobardi quod Asprandus moreretur, fecerunt sibi regem filium eius Luitprandum, patre adhuc uiuente. Philippicus autem Iustinianum Imperatorem occidit, regnumque eius per annum & sex menses tenuit. Surrexit enim contra eum Anastasius, qui & Athemicus dictus est, & eiecit eum de regno, oculosque eius erumpere fecit. Anastasius autem, cum mitteret naues in Alexandriam contra Sarracenos, diuertentes milites Constantinopolim, exquisierunt Theodosium, orthodoxum uirum, & inuitum per uolentiam posuerunt in regnum. Exiens autem idem Theodosius de Constantino poli in Niceam, pugnauit contra Anastasium, & uicit eum, & tulit ab eo sacramentum, & eum clericum fieri iussit, & postea presbyterum ordinari fecit. Mortuo autem Theodosio, post annum unum Leo factus est Imperator. Apud regnum Francorum, in illo tempore Pipinus regnauit, qui fuit nimium audax, semperque ab hostibus uictoriam habuit. Hic habuit filios, sed ex eis Carolus optimus extitit, qui post eum regnum accepit.

Circa haec tempora compunctus diuino amore Petronax de Brixia, uenit Romam, & ad exhortationem beati Gregorij, tunc temporis papae, uenit in Cassinum castrum, & coepitque ibi habitare cum hominibus, qui tunc ibi residebant. Qui deinde eundem uenerabilem uirum Petronacem fecerunt sibi seniore[m]. Coeperunt autem statim ad eum concurrere multi uiri nobiles, & adiuuante diuina gratia, pro meritis beati patris Benedicti, reparauit priora habitacula, uiuensque cum omnibus sub iugo sanctae regulae, secundum ordinem beati Benedicti, sanctum illud monasterium ad bonum perduxerat statum. Huic uenerabili uiro multa fecit adiutoria dilectus Deo Zacharias papa, dans ei libros sanctae scripturae, & alia quae ad utilitatem monasterij pertinent, insuper & regulam, quam beatus pater Benedictus manibus suis scripsit. Ab illo autem tempore, ex quo locus ille destructus est, usque ad iam dictum Abbatem Petronacem, compleri fuerunt centum & decem anni. In Francia, mortuo Pipino, filius eius Carolus, quamuis per multas pugnas tulit principatum de potestate Reginfridi. Inter haec Luitprandus rex audiens, quod Sarraceni deprederentur Sardiniam, dedit magnum precium, & misit in Sardiniam, fecitque inde adduci ossa S. Augustini Episcopi, & posuit illa honorifice in Ticino. Post haec Carolus rex Francorum, misit Pipinum filium suum ad Luitprandum regem, ut tonderet capillos eius, & faceret eum sibi exinde copatrem, quod ille fecit, puerumque cum donis multis ad patrem remisit. Igitur Luitprandus rex multas Ecclesias per loca diuersa construxit. Fecit enim monasterium beati Petri Apostoli, foris muros Ticinensis ciuitatis, quod dicitur ad caelum aureum, & iussum in alpiibus, in propria sua uilla fecit monasterium, quod dicitur Barcetum. Itemque in Lonna uilla propria, monasterium fecit in honore S. Anastasij martyris. Similiter fecit Ecclesiam Domini saluatoris in palatio suo, & ordinauit ibi sacerdotes & clericos, qui quotidie diuina officia celebrarent ibi, quod nunquam alij reges ante ipsum habuerunt.

Postquam

Ansgis Paul.
Diac. li. 6. cap.
s. Arnulfum dicit
maiorē domus
fuisse. De
inde cap. 8. de
Anchise maiore
re domus loquitur.

Philippicus occidit Iustinianum.

Pipinus regnat apud Francos.

Petronax de Brixia.

Zacharias papa.

Carolus Pipini filius.

Monasterium ad caelum aureum. Barcetum. Lonna.

*Dotes Caroli
filij Pipini.*

Postquam uero regnauit per annos xxxi. & menses vii. mortuus est, sepultusque est in Ecclesia S. Hadriani martyris, ubi & pater eius sepultus est. Fuit autem sapiens & fortis, amator pacis, culpantibus misericors, castus, orationibus & uigilijs deditus, in elemosynis largus, literas non nouit, sed tamen sic sapiens fuit, ut Philosophis assimulandus sit.

*Iustinus Tyberium
Caesarem
appellat.*

Hucusque de Longobardorum gentis origine, eiusque in Italiam ingressione, regumque eius successione strictim descripsisse, Imperatorum quoque Romanorum interim regnantium nomina & tempora breuiter tetigisse sufficiat, nunc ad ceptae seriei digestionem, unde paululum digressi sumus, descriptio redeat.

*Præcepta
Christiana
digna Caesare.*

Iustinus Imperator Tyberium comitem excubitorum sibi filium faciens, Caesarem appellauit, & concessorem suum constituit. Erat Imperator pedibus æger, & per hoc magis in lectulo iacuit. Post hæc infirmatus, sed post paululum à languore dimissus, conuocauit tam Euticium Pontificem & senatum, quam omnes sacerdotes & ciues, & adducto Caesare Tyberio, palam omnibus appellauit eum Imperatorem, his sermionibus usus. Ecce Deus benefecit tibi, hunc habitum Deus tibi dedit, non ego. Honora illum, ut tu quoque honoreris ab illo, honora matrem tuam, quæ aliquando tibi domina fuit, nosti quod primus fueris eius seruus, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, nec communices homicidio, ne malum pro malo reddas, ne in malo inimicitia mihi similis efficiaris, non eleuet te habitus hic, quemadmodum me, sic attende omnibus sicut tibi, scito quis fueris, ne superbias, & non peccabis. Omnes isti filij tui sunt & serui, hos cum uideas, omnes qui sunt reipublice uides. Hæc cum dixisset, & facta oratione à patriarcha, cum dixissent omnes Amen, cecidit Cæsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei. Si uis sum, si uis non sum. Et Imperator ait. Deus qui fecit cælum & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Hæc cum loqueretur Imperator, replebat lacrimis totum collegium. Post hæc Iustinus anno xi. regni sui mortuus est, relicto Tyberio successore.

A N N I I V S T I N I .

*Armenij fidem
suscipiunt.
Sophia Augusta
scilicet remittit
debita.*

PRIMO autem anno IVSTINI, qui est annus Dominicæ incarnationis Dlxv. Armenij suscipiunt fidem. Anno Domini Dlxvi. Anno Domini Dlxvij. Sophia Augusta accersitis notarijs, deferri iussit cautiones debitorum & breues, & dimisit eis omnia. Eodem anno Narfes patritius Totilam regem occidit, Gothosque dispersit. Anno Domini Dlxvij. Longobardi Italiam petentes, de Pannonia egressi sunt. Anno Domini Dlxix. Anno Domini Dlxx. Longobardi Mediolanum intrauerunt. S. Vedastus obiit. Anno Domini Dlxxi. Gregorius Turonensis Episcopus claruit. Anno Domini Dlxxij. Anno Domini Dlxxij. Anno Domini Dlxxij. Anno Domini Dlxxij. Anno Domini Dlxxij. Iustinus Imperator obiit. Quidam scribunt, quod in hæresim Pelagianam incidit, & ideo iusto Dei iudicio sensu perditto cum amentia uitam finiuerit.

Iustinus Pelagianus.

H I S T O R I A .

*Tyberius coronatur
à
Anastasia.*

ANNO Dominicæ incarnationis Dlxvi. urbis uero condite millesimo cccxxvij. TYBERIVS Constantinus genere Thrax ly. loco ab Augusto. imperium accipiens, coronatus est ab Euticio Patriarcha, regnauitque annis vij. Qui mittens adduxit uxorem suam Anastasiam, & coronauit eam. Quæ cum coronaretur, clamabant partes. Anastasia tu uincas. Salua Domine quos iussisti imperare. Hoc audiens Sophia, uxor Iustini, animo perculsa est, nesciebat enim quod haberet uxorem, uolebatque ipsa nubere Tyberio, & permanere Augusta. Quidam uero dicebant, quod uiuente Iustino, adamicata fuerit Tyberio, & ipsa persuaserit Iustino, ut eum Caesarem faceret. Qui cum adhuc uiuente Iustino præfesset palatio, & cum, ut uere Christianus, thesaurum multum, quem Iustinus male congregauit, peiusque in ferreis arcis reposuit, pauperibus distribueret, Sophia Augusta frequentius eum increpauit dicens. Quod ego permultos annos congregaui, tu in modico temporis expedis. Cui ille ait. Confido in Domino, quia pecunia non deerit fisco regali, tantum pauperes elemosynas accipiant,

piant, & captiui redimantur. Hic cum imperialem coronam accepturus esset, eumq[ue] iuxta consuetudinem in spectaculo circi, ubi reges coronari solebant, populus expectaret, quidam aduersarij insidias ei parauerunt, & Iustinianum, nepotem Iustini, in imperiū sublimare uoluerunt. Ille autem prius loca sancta perambulauit, postea uocans ad se Pontificem urbis Euticiū, cum consulibus & præfectis, ceterisq[ue] honoratis, palatium intrauit, & induens se purpura, coronamq[ue] sibi imponens, sedit super sedem imperialem, & cum magnis laudibus in gloria regni est confirmatus. Quod uidentes eius aduersarij, magna confusione sunt coopti. Iustinianus uero post paucos dies ueniens, proiecit se ad pedes eius, & ut gratiam eius haberet, quindecim centenaria dedit ei. Ille autem, ut semper fuit patiens, suscepit eum bene, iussitq[ue] eum in palatio semper manere. Sophia quoq[ue] immemor promissionis, quam aliquando fecerat Tyberio, tentauit ei fraudem ingerere, exeunte enim illo ad uillam, ut iuxta consuetudinem imperialem per xxx. dies iocundaretur cum suis ad uindemiam, Sophia Iustinianū clam uocauit, eumq[ue] in regnum sublimare quæsiuit. Hoc audiens Tyberius, festinanter Constantinopolim rediit, apprehensamq[ue] Sophiam omnibus suis rebus eam spoliauit, dimittens ei tantum unde uiueret, & tollens omnes pueros eius, de suis fidelibus posuit, qui ei seruirent, præcipiens ut nullus ex his qui ei antea seruiebant, ad eam accederet. Iustinianum uero solis uerbis corripuens, in tantum eum postea dilexit, ut filiam suam filio eius promitteret, rursumq[ue] filio suo filiam eius expecteret, sed nescio qua de re hoc ad effectum non peruenit. Hic itaq[ue], quia multas elemosynas quotidie fecit, multū ei Deus aurum demonstrauit. Quadam itaq[ue] die ambulans per palatium, uidit in pavimento petram, in qua sculptum erat sanctæ crucis signum. Et ait: Cruce domini frontes & pectora nostra signare debemus, & ecce sub pedibus nostris eam calcamus, & iussit eam auferri. Quæ cum leuaretur, inuenerunt aliam simili modo signatam. Cumq[ue] & hanc subleuari iussisset, apparuit tertia, hanc quoq[ue] cum leuassent, inuenerunt plus quàm mille centenaria auri. Quo sublato, multum pauperibus largitus est ex eo. Narses quoq[ue] patritius magnam domum habuit, in qua cisternam faciens, multum aurum & argentū in ea recondit, occidens huius rei conscios, præter senem unum, à quo iuramento exigens omnia ei cōmenda uit. Mortuo autē Narsete, prædictus senex ad Tyberium uenit, & de eadem pecunia ei indicauit. Qui gauisus, misit pueros suos cum eo, qui aperientes cisternam, tantam pecuniam inuenerunt, ut per multos dies uix potuissent deportari. Quam more suo penè omnem pauperibus erogauit. Hic, cum temporibus Benedicti papæ uastatibus omnia Longobardis, Roma fame laboraret, multa millia modiorū frumētī nauibus ab Aegypto dirigens, eam misericordiæ studio releuauit. Tertio huius anno rex Persarum, congregauit exercitum copiosum contra eum, sed missus ab eo exercitus duce Mauritio, Persas uicit, reuersusq[ue] Mauritius cum uictoria, honorifice à Tyberio est susceptus, dataq[ue] sibi filia Imperatoris Constantia, gener eius est effectus. Similiter & Germano prætori iunxit filiam suam Charito, utrumq[ue] Cæsarem creans. Ad hunc Tyberium Helericus rex Francorum missos suos direxit, & multa dona accepit, & aureos tales, quorum unus solidus libram pensauit, & habebant ex una parte figuram Imperatoris, & pergyrum scriptum: Tyberij Constantini perpetui Augusti, ex altera parte curram & hominem super eum, qui minabat illum, & ibi erat circūscriptum: Gloria Romanorum.

His temporibus beatus Gregorius tūc Archidiaconus, cum fuisset à Pelagio Papa Constantinopolim missus, rogātibus fratribus secum cōmorantibus, maximeq[ue] Leandro Hispalensi Episcopo, qui etiam tunc temporis illuc missus fuerat, moralia Iob scripsit, & Euticiū eiusdem urbis Episcopum, præsentē Tyberio Augusto, in fide resurrectionis errasse conuicit. Tyberius autem, cum regnaret annis vii. & infirmatus, mortem sibi propinquam sentiret, cum consilio Sophiæ Augustæ, Mauritium generum suum, genere Cappadocium ad imperiū elegit, eiq[ue] principatū dedit, dicens. In mente habe, ut rectitudinem & iustitiam semper ames, hoc postq[ue] dixit, de hac luce migrauit. Quem omnes populi multum planxerūt pro bonitate eius. Fuit enim summe bonitatis, ad elemosynas promptus, in iudicijs iustus, in discretionē cautissimus, nullum despiciebat, sed omnes cum bonitate suscipiebat, & quia dilexerat omnes,

Iustinianū quidam, nepotem Iustini, uolunt in Imperium sublimare.

Sophia fraudem intemat Tyberio.

Petra cum signo crucis thesaurum occultans, uide Egnat. lib. 18. Mille centenaria auri inuenta.

Tyberij misericordia in pauperes.

Tyberius uincit Persas.

Gloria Romanorum.

Moralia Gregorij.

Mauritij dotes.

omnes, ab omnibus dilectus est. Cuius anno primo thesaurus magnus sub pavimento palatii, & in domo Narsetis patricij inuentus est, ut supra dictum est.

ANNI TYBERII CONSTANTINI.

Anno Domini Dlxvij. Benedictus Papa lxiiij. sedit annis iiij. Ab hoc Gregorius ad prædicandum Anglis missus est. Anno Domini Dlxvij. Sigibertus filius Lotharij interfectus est anno regni sui xiiij. Anno Domini Dlxix. Anno Domini Dlxxx. Anno Domini Dlxxxi. Pelagius papa lxv. sedit annis x. menses ij. Anno Domini Dlxxxij. Tyberius Constantinus obiit.

H I S T O R I A.

Mauritius
Cappadocius,
sub hoc Sclau
norū gens pri
mam innotuit.

Mauritium in
festissimus
Gregorio.

Anno Dominicæ incarnationis Dlxxxij. ab urbe condita, millesimo cccxxxiiij. MAVRITIVS genere Cappadocius, lvi. loco ab Augusto, primus ex genere Græcorum adeptus est imperium, regnavit annis xxi. Hic secundo imperij sui anno consul appellatus est, & multos thesauros urbi donavit. Prouexit autem Philippicum quendam prætorem orientis, cui & filiam suam Gordiam uxorem dedit, quem tamen postea quasi regni usurpatorem suspiciosum habuit. Huius temporibus ipso annitente, beatus Gregorius ad gradū Romani Pontificatus prouectus est, cuius filium idem Gregorius antea de baptismo suscepit, postea tamen idem Mauritius Gregorio Papæ

infectissimus erat. Magnæ quippe auaritiæ & rapacitati deditus erat, pro qua re Gregorius, quantum potuit, eum corripiebat. Et quia Imperatorem non uerebatur, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitentur. Sed eodem anno, qui fuit imperij sui xix. uir quidam monachico indutus habitu, spatam dextera tenens, à foro usq; ad æneam gladiatoris statuam discurret, & Imperatorem gladio moriturum, omnibus pronunciauit. Quod Mauritius ut audiuit, à tyrannide Gregorio inferenda, semet continuit, & reuersus in se, cogitauit qd dominus reddat hominibus secundum opera eorum, recognoscens etiam excessum, quem in captiuatione multorum fecerat. Multa enim bella in diuersis mundi partibus, per diuersos duces suos exercuerat, expedire sibi iudicauit in hac uita recipere pro peccato, & non in futura, compositasq; scripto preces eidem Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes ciuitates & monasteria ciuitatum, siue solitudinum cum careis & thymiamatibus & pecunijs transmisit, & ut pro peccatis suis intercederent, supplicauit, hoc potissimum deprecans, ut hic, & non in futuro, quæ meruit, reciperet. Cumq; hoc & ipse uehementius per tempora multa lacrimis postularer, quadam nocte dormiens, uidit in uisu apud æneam palatii portam, se coram populo multo imagini Domini saluatoris assistere, & uocem terribilem ex eadem imagine se audire, dicentem. Date Mauritium. Et tenentes eum iudiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem uox characteris ait. Vbi uis reddam tibi mala quæ fecisti? Hic in futuro seculo? At ille respondit. Amator hominum, domine & iudex iuste, hic mihi potius quam in futuro retribuere. Et iussit diuina uox tradi Mauritium & Constantiam uxorem eius, & filios, & omnem cognationem ipsius, Focæ militi. Euigilans ergo Mauritius, uocauit eum qui ante se dormiebat, militiq; & uocauit ad se Philippicum generum suum, quem dudum suspicabatur uelle sibi regnum subripere. At ille pro suspicionem prædicta se perdendum conijciens, aduocatæ ad se Gordiæ uxori suæ, tanq; ultra se non uisuræ, uale dixit: Sacramentoq; cõmunionis accepto, ad palatium uenit, & cubiculū Imperatoris ingrediens, ad pedes eius procidit. Cui assurgens Imperator, ad pedes eius nihilominus corruit, dicens. Ignosce mihi deprecor propter Deum, quia peccaui in te, nunc enim certissime noui qd nihil peccaui in me. Si quem uero

scias in

Auaritia Mau
ritij, & fos
annium eius.

Intercessio
pro peccatis.

scias in agminibus nostris, qui soleat Phocas nominari, dicito mihi. Et Philippicus diu secum recogitans, dixit: Vnum sic uocatum scio, qui nuper ab exercitu procurator positus, tuo contradicebat imperio. Cum autem imperator quæreret de eius qualitate, Philippicus ait: Est quidem iuuenis, & temerarius, at tamē timidus. Tunc Mauritius ait: Si est timidus, profecto & homicida. Et narrauit Philippico somniū quod uidit. Porro nocte illa uisa est stella, quæ dicitur Cometa. In crastinum uero uenit magistrianus, quem misit ad hæremas, ferens ab eis huiusmodi responsum: Deus recepta pœnitentia tua, saluabit animam tuam, & cū tota domo tua in numero sanctorum te constituet: ab imperio uero cum ignominia & discrimine discedes. His auditis, Mauritius glorificauit Deum magnifice, & pœnitentiam quidē tenuit, sed auaritiæ malum ad eō non reliquit, ut exercitum in periculosis locis hyemare, & uisum ab extraneis iuberet cum periculo quærere, ne uidelicet alimenta publica deberet eis ministrare. Quod audiens exercitus, in seditionem conuertitur, exaltatumq; super clipeum Phocam, Centurionem adclamauit exarchum. Commoto autē graui tumultu Constantinopoli, Mauritius mutata ueste, cū uxore & filijs noctu Dromonem conscendit, & fugiens apud sanctum Antonium uenit. At Phocas cum exercitu in septimum ueniens, imperator efficitur: à quo Mauritius cum uxore ac filijs penes Calcedonem missus, decollatur. Verum Mauritius patienter infœlicitatē sustinuit, Deum in omnibus inuocans, & crebro pronuncians: Iustus es Domine, & rectū iudicium tuum. Aiunt autem quidam, quod eo occiso, lac cum sanguine fluxerit, ita ut omnes inspicientes, dire lamentarentur. Sic ergo imperator etiam naturę legibus celsior factus, uitam commutauit. Porro ex illo tempore non desuerunt Romano imperio uariæ ac ingentes ærumnę.

Lac cum sanguine fluxit ex Mauritio occiso.

ANNI MAVRITII.

ANno domini Dlxxxiiij. Anno domini Dlxxxv. Anno domini Dlxxxvi. Leuigildus rex Vuisigotharum Arrianus, Herminigildum filium suum ob fidem catholicam quam ab Alexandro episcopo percepit, in sancta dominica paschæ securi fecit occidi. Hilpericus filius Lotharij, unus ex quatuor, obiit, anno xxiiij. regni sui. Anno domini Dlxxxvij. Anno dñi Dlxxxviii. Lotharius Hilperici filius regnare cœpit. Anno domini Dlxxxix. Anno domini Dxc. Anno domini Dxc. Gregorius primus papa lxvi. ordinatur, sedensq; annis xiiij. menses vi. diebus x. migravit iij. Idus Mar. anno ij. Phocæ imperatoris. Anno domini Dxcij. Anno domini Dxcij. Anno domini Dxciiij. Anno domini Dxcv. Gregorius pontifex synodum episcoporum xxiiij. congregans apud sanctum Petrum, de necessarijs ecclesię decernit. Anno domini Dxcvi. Gregorius misit Augustinum prædicare Anglis. Anno domini Dxcvij. Guntrammus rex filius Lotharij obiit anno regni xxxiiij. habens filios duos, Theodebertum, & Theodericum. Anno domini Dxcviiij. Anno domini Dxcix. Hildibertus filius Sigiberti, cum regnaret annis xx. obiit. Anno domini Dc. Sanctus Goar ueniens ex Aquitania, claret in Gallia. Anno domini Dcij. Anno domini Dcij. Gregorius missis doctoribus, Augustino, Mellito, Iohanne, alijsq; pluribus, Anglos ad Christum conuertit. Tunica Domini super quam milites miserunt sortem, in Zaphath procul ab Hierusalem in arca mar morea reperitur, quam Gregorius Antiochenus episcopus, & Thomas Hierosolymitanus, & Iohannes Constantinopolitanus, cū alijs multis episcopis, facto triduanō ieiunio, ordine pedestri Hierosolymam in ipsa arca perducentes, in ecclesia ubi crux Domini adoratur, posuerunt. Mauritius pœnas scelerum suorum ut ipse orauit, in hac uita persoluens, à Phoca turpiter decollatur.

Angli ad fidē cōuertuntur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis Dciiij. urbis autem conditæ mill. ccclv. PHOCAS quidam Prisci, ut aiunt, patritij quondam strator, post ad militiam prouectus, deinde à populo procurator factus, ad ultimū uero uiuente adhuc Mauritio imperatore, ab exercitu ad imperiū electus, lviij. loco ab Augusto imperium inuasit, & octo annis regnauit, habens uxore Leonetiam

Phocas strator Prisci patritij.

O tiam

πανθεῶν,
templum om-
nium deorum
Romæ, post-
hac Maria ro-
tunda dictum.

Cosdre Persa-
rum rex.

ceps omnium sanctorum memoria coleretur. Huius tempore Cosdre rex Persarum aduersus publicam rem bella grauissima gerens, multas Romanorum prouincias, & ipsam Hierosolymam abstulit, etiam vexillum dñice crucis abduxit. Phocas autem cum homicidia, ceteraque mala multa fecisset in populo, Priscus patritius gener ipsius dolens pro his, scripsit Heraclio patritio & pratori Africe ut filium suum Heraclium mitteret, quatenus contra Phocam tyrannum ueniret. Qui ueniens cum exercitu, pugnavit cum eo, & uicit eum: uulgus autem apprehensum interfecit, & in igne apud Taurum cremavit.

ANNI PHOCAE.

Anno Domini Dcv. Sanctus Gregorius papa migravit ad dominum. Anno domini Dcvi. Sabinianus papa lxxij. sedit annum unum, menses v. Anno domini Dcvij. Bonifacius papa lxxvij. sedit annum unum, menses viij. Quo regnante, Phocas fecit Romam matrem ecclesiarum. Anno dñi Dcvij. Anno dñi Dcix. Bonifacius papa lxx. sedit annis vi. menses viij. Cuius rogatu Phocas Pantheon dedit ecclesiae. Anno dñi Dcx. Anno dñi Dcxi. Phocas occiditur.

HISTORIA.

Heraclius.

Heraclius mi-
nor.

Anno Dominice incarnationis, Dcxij. urbis autem condite mille simo cccxij. HERACLIVS lxxij. loco ab Augusto accepit imperium occiso Phoca, regnavitque annis xxvij. Hic coronatus est a Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani, quod est in palatio, cum desponsata sibi Eudoxia, simulque acceperunt nuptiarum coronas, & una eademque die Heraclius imperator & sponsus ostenditur. Sequenti anno nascitur imperatori filius de Eudoxia, Heraclius minor, qui et Constantinus novus dictus est: & mortua est Augusta eodem anno. Deinde anno sequenti duxit Heraclius inceste Martinam neprem suam, soro-

Incestus, nepte
ex sorore du-
cere in uxore.

Cosdroe
blasphemia.

ris suae filiam, quae coronata est in Augustam a Sergio patriarcha haeretico. De qua suscepit filiam Heroclonam. Anno imperij sui octavo, Heraclius misit in Persidem legatos ad Cosdroem, postulans pacem. Qui spreuit eos dicens: Non parcam uobis donec crucifixum Deum, quem esse fatemini, abnegetis, & Solem adoretis. Sequenti anno Chaianus rex Auarum direxit ad eum contra Thracem: sed missis ab Heraclio legatis, fecit cum eo pacem. Duodecimo autem imperij sui anno, contracta omni militia sua, movit exercitum in Persidem: multaque praelia cum diversis ducibus committens, per sex annos Persidem devastavit & uicit, occisoque Cosdroe, septimo anno Constantinopolim, ablato a Perside uinifico crucis ligno, rediit, moxque sequenti uernali tempore Hierosolymam

tosolymā tetendit, preciosum illuc lignū reportās, ad gratiarū Deo actiōes referēdas.

Huius temporibus Anastasius Perla monachus, nobile pro Christo martyriū passus est. Hic natus in Perside, magicas à patre puer didicit artes. Sed ubi à captiuis Christianis Christi nomen acceperat, in eū mox animo toto cōuersus, relicta Perside, Cæcedoniam Hierapolimq; Christū quærens, ac deinde Hierosolymā petijt. Vbi accepta baptismatis gratia, quarto ab eadē urbe miliario monasterium abbatis Anastasij intrauit. Ibi septē annis regulariter uiuens, dum Cæsareā Palestinæ orationis gratia uenisset, captus à Persis, & multa diu uerbera passus, inter carceres & uincula, iudice Mazobana, tandem mittitur ad regem Cosdroe, à quo tertio per interualla tēporis uerberatus, ad extremum una manu per tres horas suspensus, sicq; decollatus, nobile martyrium cum alijs lxx. peregit. Mox tunica eius indutus quidam demoniacus, curatus est. Interea superueniens cū exercitu Heraclius princeps, superatis Persis, Christianos qui erant captiuati, reduxit gaudentes. Reliquiæ autem beati Anastasij martyris primum monasterio suo, deinde Romam aduectæ, uenerantur in monasterio beati Pauli Apostoli, quod dicitur ad aquas Saluias.

Anastasius
martyr.

Supplij
genus, una manu
per tres horas
suspendi.

Monasterium
ad aquas sal-
uias.

Anno imperij Heraclij xv. Arabum qui & Sarraceni dicuntur, Muhammad princeps habebatur. Hic erat Pseudopropheta, sed apud illos magnus æstimabatur, ita ut etiam in principio aduentus eius æstimarent hunc esse illum, qui ab eis expectatur Christus. Erat autē oriundus ex stirpe Ismahelis filij Abraham. Cum autem inops & orphanus esset idem Muhammad, uisum est sibi ad quandam mulierem locupletē & cognatam suam, nomine Cadigam introire, mercenarius ad negociandum cum camelis eius apud Aegyptū & Palestinam, sicut in illis locis mos erat. Paulatim autē fiducia penes ipsam mulierem percepta, quæ uidua erat, accepit eam uxorem, & habuit camelos illius, omnemq; substantiam. Cumq; ueniret in Palestinam, conuersabatur cum Iudæis & Christianis, capiebatq; quasdam scripturas ab eis. Porro habebat passionem epilepsia, id est, morbum caducum. Quo comperto, uxor eius ualde contristabatur, utpote nobilis, quod se huiusmodi uiro copularet, egeno scilicet, & epileptico. Procurabat uero ille placare ipsam, taliter dicens: Visionem quandam Angeli Gabrielis contemplor, & haud ferens huius aspectū, mente deficio & caedo. Ipsa uero cum haberet alterum quandam talem amicū suum, propter infidelitatem suam ibi exulantem, indicauit ei omnia uerba uiri sui, & nomen Angeli. At ille uolens eam reddere certam, dixit ei: Veritatem locutus est iste: etenim Angelus mittitur ad omnes Prophetas. Ipsa ergo prima susceptis uerbis eius, credidit ei, & prædicauit alijs mulieribus contribulibus suis Prophetam eum esse: & taliter ex fœminis fama uenit ad uiros. Primo ad Heuber, quem & successorem dimisit, & tenuit partem hæresis eius & hæredis. Docuit autem auditores suos, quod qui occidit inimicum, uel occiditur ab inimico, paradysum ingreditur: paradysum uero carnalis cibi ac potus & cōmixtionis mulierū perhibebat. Capacem fluium quoq; uini & mellis et lactis ibi esse, & adfluentē uoluptatē, multaq; alia luxuria et stultitia plena, quæ stultis uidebantur delectabilia, ideoq; credibilia.

Muhammad
pseudopro-
pheta, alias
Mahomet, An-
tichristus,
quod malum
orbi prodijt
ex Arabia.

Ἐπιληψία.
Vide Prop. Le-
ti. Ko. hist. cōs-
pendium.

Heuber.

Doctrina Mu-
hammad falsi
prophetae.

Heraclius à Sergio patriarcha, & ab Anastasio quodā, alijsq; hereticis circumuentus, in Euthicianam incidit hæresim, & Mathematicus factus & Astrologus, uidit imperium suum à circuncisis gentibus esse uastandum: mittensq; ad Dagobertum regem Francorum, omnes regni eius Iudæos baptizari petijt, & impetrauit, ipseq; per omnes imperij sui fines & prouincias idem fieri decreuit. Post hæc Agareni & Sarraceni gens circuncisa prouincias Heraclij uastant. Contra quos dum Heraclius dimittat, cl. mill. militum eius Sarraceni interficiunt, & spolia eorum Heraclio remittunt. Quæ ille percipere nolens, sed uindictā ab eis quærens, portas Caspias quas Alexander Magnus Macedo super mare Caspium fecit, & propter multitudinem seuisissimarum gentium ferari iussit, aperuit, indeq; cl. millia auro armata, cum omnibus uniuersarum prouinciarum militibus, contra Sarracenos in prælium misit. Cumq; in crastinum essent præliaturi, ipsa nocte li. millia de exercitu Heraclij in castris percussit Angelus Dei: reliqui cum regredientes appropinquassent Hierosolymam, uidens Heraclius se nequaquam resistere posse, mœrore correptus est, factusq; hydropicus, mortuus est.

Petitur à Da-
goberto: ut Iu-
deos regni sui
curet bapuzari.

Caspia portæ
Vide Plin. lib.
5. cap. 27.

ANNI HERACLII.

ANno domini dcxij. Anno domini dcxiiij, Sanctus Columbanus à Theoderico rege, instinctu Crunihildis auig expellitur. Anno dñi dcxv. Anastasius Persa monachus factus est. Anno domini dcxvi. Deusdedit papa lxx. fedit annis vij. Anno domini dcxvij. Anno domini dcxviij, Eduinus rex efficitur Anglorum. Anno domini dcxix. Anno domini dcxx. Anno domini dcxxi. Anno domini dcxxij. Anastasius passus est. Anno domini dcxxiij. Bonifacius papa lxxi. fedit annis v. Anno domini dcxxiiij. Anno domini dcxxv. Anno dñi dcxxvi. Anno domini dcxxvij. Isidorus Hispalensis doctrina claret. Anno domini dcxxviij. Honorius papa lxxij. fedit annis x. menses xi. dies xiiij. Eduinus rex Anglorum baptizatur à Paulino episcopo, auno regni sui xi. aduentus autem Anglorum in Britanniam clxxx. Anno domini dcxxix. Heraclius interfecto Chosdre rege Persarum, crucem dominicam quam ille abstulit, Constantinopolim reuexit, annoq; sequenti Hierosolymam cum debita ueneratione reduxit. Anno domini dcxxx. Sanctus Gallus cellam suam cõstruxit. Anno domini dcxxxi. Lotharius Hilperici filius anno regni sui xliij. moritur, relinquens successorem filium suum Dagobertum. Anno domini dcxxxij. Anno domini dcxxxij. Anno domini dcxxxv. Anno dñi dcxxxvi. Anno domini dcxxxvij. Anno domini dcxxxviij Heraclius hystropicus factus moritur. Seuerinus papa lxxij. fedit annum unum, menses duos.

Isidorus Hispalensis.

S. Gallus.

Heraclius Hystropicus mortuus.

HISTORIA CONSTANTINI.

Heraclonas imp. Constantini cum matre Martina in exilium mutuntur.

Maximus abbas.

ANno Dominicæ incarnationis, dcxxxix. ab urbe autem condita millesimo cccxc. CONSTANTINVS filius Heraclij & Eudoxiæ, lix. loco ab Augusto suscepit imperium. Qui cum regnaret mensibus iij. à nouerca sua Martina, & Pyrrho patriarcha, ueneno potionatur: illoq; extincto, ipsa cum filio suo Heraclona dominatur. Vnde omnis senatus Constantinopolitanus cū omni populo indignatiõne iusta cõmorus, Heraclonam repulit: linguaq; Martiniæ, & naso Heraclone absciso, eisq; in exilium destinatis, Constantem filium Constantini, nepotē Heraclij proouehunt. Cyrus Alexandrinus episcopus,

& Pyrrhus Constantinopolitanus, & alij multi, hæresim instaurant: sed senatus & tota ciuitas Pyrrhum ut impium cū Heraclona ac matre sua expulerunt: & regnante Constante, Paulus consecratur episcopus, & ipse hereticus. Iohannes autem præsul Romanus, collecto episcoporum concilio, omnes huius heresis fautores anathematizauit. Quo defuncto, Theodorus pro eo papa consecratur. Pyrrhus uero tendens in Africam. Maximi religiosissimi illo tempore abbatis, sanctorumq; pontificū illic consistentium præsentatur aspectibus. Qui hunc redargutum ac persuasum ad papam Theodorum Romam miserunt. Sed ille fista, ut post apparuit, pœnitentiæ, orthodoxiæ libello pape tradito, ab eo receptus est. Mox autem, ut à Roma descendit, Rauennamq; peruenit, quasi canis ad uomitum suum redijt. Quo comperto, papa conuocatis cunctis sacerdotibus & clero, in ecclesia principis Apostolorum condemnauit eum sub uinculo anathematis. Iohannes papa lxxij. fedit annos, ij. menses ix. dies xvij.

ANNI HERACLONAE.

ANno domini dcxli. Heraclonas filius Heraclij, occiso per uenenum fratre suo Constantino, regnum inuasit, & cum matre sua Martina regnauit annos ij. Anno domini dcxli. Heraclonas turpiter deijcitur cum matre.

Historia

HISTORIA.

Anno Domini incarnationis Dcxlj. ab urbe cōdita millesimo cccxliij. **CONSTANS**, filius Constantini, nepos Heraclij. lx. loco ab Augusto in regnum eligitur, deiecto Heraclona cū matre sua, & regnavit annis xxvij. Hoc regnante, ut supra dictū est, in loco Pyrrhi heretici consecratur Paulus episcopus, & ipse hæreticus, qui non tantū doctrina uersana, sicut decessores sui, sed etiā aperta persecutione catholicos cruciat: apocrisianos sanctę ecclesię Romane, qui ad eius correctionē missi fuerant, partim carceribus, partim exilijs, partim uerberibus afficiens. Altare quoq; eorū in domo Placidie consecratum in uenerabili oraculo, destruxit, prohibens eos ibidē missas celebrare. Vnde Martinus papa qui Theodoro successit, incēsus à Maximo abbate supradicto, ab Africa Romam ueniente, collecta synodo c. & x. episcoporum, Sergium, & Pyrrhum, ac Paulum, & Cyrum, anathemate damnauit. Quibus agnitis, Constans qui seductus erat à Paulo, sicut & auus eius Heraclius à Sergio, eiusdē regię ciuitatis episcopo, misso Theodoro exarcho, Martinum papam & Maximū Constantinopolim fecit adduci, iniurijsq; affectos Chersonam fecit exiliari: ubi beatus Martinus papa defunctus, multis uirtutū signis resulget. Constans uero permotus zelo dei, synodo sacra & ipse conuocata sub Vitaliano papa nuper ordinato, heresim abdicauit: misitq; beato Petro apostolo Euangelia aurata, gemmis albis mirę magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquot annos Romam ueniens, obtulit super altare sancti Petri palium auro textile, toto exercitu cum cęreis ecclesiam intrante. Voluit autem & regnū transferre Romam, quia odiosus factus est Bizantijs, eò quod Martinū papam ignominiose tractans exiliauit, & Maximi sapientissimi uiri manū linguamq; truncauit, duosq; Anastasios discipulos eius tormentis & exilijs tradidit, & multos orthodoxorū uerberibus, & proscritionibus, & exilijs damnauit. Propter talia cunctis odiosus effectus, sex annos fecit in Sicilia. Ibi cum quadam die balneum fuisset ingressus, introiuit cum eo quidam Andreas obsecundans illi. Et cum cœpisset saponem Gallico deliniti, sumens Andreas situlam, dedit eam in uerticē imperatoris, & statim fugit. Imperator uero cum tardaret in balneo, insiliunt hi qui foris erant, & reperiunt eum occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium fecerunt imperatorem, uigentes eum. Erat autem ualde decorus & speciosus. Filius autem eius Constantinus audiens de patris obitu, cum multo nauigio Siciliam intrauit, & aggressus Mitium, interfecit eum cum occisoribus patris sui, ordinatisq; Hesperijs, Constantinopolim redijt, & Romanis cum Tyberio & Heraclio fratribus imperauit. Theodorus papa lxxiij. sedit annis vij.

Constans.

Paulus hereticus.

Apocrisarij.

Vitalianus papa.

Constans liberalitas in S. Petrum.

Odiū Constantis unde.

Constans à suis necatur in thermis Siciliae.

Mitius hic ab alijs Mexerius uel Missesius dictus.

ANNI CONSTANTIS.

Anno domini Dcxlj. Osualdus rex interficitur. Anno domini Dcxljij. Anno domini Dcxliv. Dagobertus rex filium suum Sigibertum regnaturū in Austrasia misit Pipino & sancto Chuniberto. Anno domini Dcxlvi. Anno domini Dcxlviij. Pipinus moritur. Grimoaldus filius eius pro eo maior domus efficitur. Anno domini Dcxlviij. Sanctus Furseus in Hibernia claruit. Anno domini Dcxliv. Martinus papa lxxv. sedit annis x. Hic collectis c. & x. episcopis, condemnauit Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum. Pro qua re Constante imperatore ab eis seducto, exiliatus est in Chersonam. Anno domini Dcl. Hitta, Pipinni relicta, instinctu S. Amandi, monasterium Niuallis fundauit. Anno domini Dcli. Anno domini Dclij. Cinis de cœlo descendit, & timor magnus factus est in populo. Anno domini Dclij. Anno domini Dclij. Anno domini Dclv. Anno domini Dclvi. Anno domini Dclvij. Anno domini Dclviij. Martinus papa apud Chersonam migravit iij. Idus Nouemb. Anno domini Dclix. Eugenius papa lxxvi. sedit annos ij. menses ix. Anno domini Dclx. Anno domini Dclxi. Anno domini Dclxij. Vitalianus papa lxxvij. sedit annis ix. menses vi. Anno domini Dclxij. Anno dñi Dclxij. Anno domini Dclxv. Dagobertus, filius Lotharij, cum regnasset annis xxxiij. sancta Gertrudis obiit. Anno domini Dclxvi. Sigibertus regnauit in Austrasia. Anno dñi Dclxviij. Anno dñi Dclxix. Constans in balneo occisus est.

Constantinus hic 4. cognomento Pogo-natus, quod imberbis in Sicilia profectus, barbatus rediisset.

Agatho siculus.

Obserua contra presentes ecclesie paroxysmos, Constantinus precipit Episcopis, ut disputationibus in synodo abstineant, et pacifice de uera fide perquirant.

Synodus sexta generalis contra Monothelitas. In hac Græcis sacerdotibus uxores promissæ, nostris nequaquam.

Sex Synodi.

1. Nicæna.
2. Constanti-nopolitana.
3. Ephesina.
4. Calcedon.
5. Constanti-nopolitana.
6. ibidem.

Arnoldus episcopus Metensium.

Perpetua Ediltrudis.

Nuo Dominica incarnationis, Dclxx. urbis conditæ millesimo ccccxxi. CONSTANTINVS filius Constantis, lxi. loco ab Augusto regnauit cū fratribus suis Heraclio & Tyberio: sed cum uenirent aliqui orientalium partium, & dicerent: Si in Trinitatem credimus, tres etiam coronemus. turbatus est Cōstantinus, qui solus erat coronatus, & per Theodorū patritium conuocans maiores natu ex eis quasi in colloquium & consiliū ut fieret uoluntas eorū, in patibulū eos suspendit. Quod uidentes ceteri, fugerunt, ipse uero regnauit cum filio suo Tyberio annis xvij.

Huius temporibus Agatho pontifex Romanæ ecclesie, legatos suos pro admonitione sanctarum Dei ecclesiarum in urbem regiam misit: in quibus erat Iohannes Romanæ Ecclesie tunc archidiaconus, sed non longe post episcopus. Qui benigne suscepti à reuerendissimo catholice fidei defensore Constantino, iussi sunt, remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide uera perquirere, datis eis de bibliotheca Cōstantinopolitana cunctis antiquorum patrū libris quos petebant, collecta uniuersali synodo cl. episcoporū, siue ut quidam libri habent, cclxxxix. præsidente Georgio patriarcha Constantino-politano, & Machario Antiocheno, qui renouabant hæresim eorum, qui unam uoluntatem, & unam operationem astruebant in Christo: conuictiq; sunt falsasse sanctorum patrū dicta per plurima. Finito autē conflictu, Georgius patriarcha correctus est: Macharius uero cum suis sequacibus simul & prædecessoribus, Sergio, Cyro, Honorio, Pyrrho, Paulo, Petro, anathematizatus est, & in locum eius Theophanius abbas de Sicilia factus est episcopus Antiochiæ, tantaq; gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Iohannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, in dominica octauarum paschæ missas publicas in ecclesia sanctæ Sophiæ coram principe ac patriarcha latine celebraret. Hæc est sexta synodus uniuersalis, Constantinopoli celebrata, & græco sermone conscripta, temporibus Agathonis papæ, exequente ac præsidente pijsimo principe Cōstantino, intra palatium suum, simulq; legatis Apostolice sedis, & episcopis cl. siue cclxxxix. residētibus. Prima enim uniuersalis synodus in Nicea cōgregata est cōtra Ariū, cccxviij. patrū, sub Constantino principe, tēporibus Siluestri papæ. Secunda in Cōstantinopoli, cl. patrū, cōtra Macedoniū & Eudoxiū, tēporibus Damasi papæ, & Gratiani principis, qñ Nestarius eidē urbi ordinatus est episcopus. Tertia in Epheso, cc. patrū, contra Nestoriū, Auguste urbis episcopū, sub Theodosio Magno principe, et Sixto Papa. Quarta in Calcedone, patrū Dcxxx. sub Leone papa, tēporibus Martiani principis, contra Euthicem nefandissimū præfulem Manicheorū. Quinta item in Constantinopoli, tēporibus Vigilij papæ, sub Iustinia no principe, cōtra Theodorū et oēs hereticos. Sexta hæc de qua in presenti diximus.

Hoc tempore regnum Longobardorū tenuit Chunibertus, Francorum uero Clodoueus. His etiam temporibus fuit in Gallia homo præpotens & Deo dilectus, nomine Arnoldus, qui renuncians seculo, postea factus est Metensium episcopus: cuius filius Angisus, qui de nomine Anchisæ Troiani creditur appellatus, sub nomine maioris domus principatum in regno Francorum postea tenuit.

His tēporibus sanctus Lampertus in Traiectensi episcopatu successit sancto Theodardo, sub Hilderico rege Austrasiæ. Eisdem tēporibus sancta Perpetua uirgo Christi, Ediltrudis filia, Annæ regis anglorum primum alteri uiro permagnifico, postea Ekfrido regi coniunx data, postquā xij. annis thorum uirilem incorrupta seruauit, sumpto uelamine sacro, sanctimonialis ex regina efficitur: nec mora, etiam uirginū mater, & nutrix piarum existit. Cuius merita testatur etiam caro mortua, quæ post xvi. annos sepulturæ cum ueste qua inuoluta est, incorrupta reperta est.

Historia

Anno Domini Dclxxi. Anno Domini Dclxxij. Adeodatus papa lxxvij. sedit annis iij. Anno Domini Dclxxij. Anno Domini Dclxxiij. Anno Dñi Dclxxv. Anno Domini Dclxxvi. Dominus Papa lxxix. sedit annum unum, menses v. Anno Domini Dclxxvij. Anno Domini Dclxxvij. Agatho Papa lxxx. sedit annos v. menses vi. Anno Domini Dclxxix. Anno Domini Dclxxx. Anno Domini Dclxxxi. Sexta synodus uniuersalis Constantinopoli cōgregatur sub Agathone papa, qui Domino successit, in qua damnatis hereticis, tantæ aranearū telæ in medio populi ceciderūt, ut sordes heresum expulsas omnes intelligerent & mirarentur. Clodoueus filius Dagoberti obiit. Cui Lotharius filius successit. Anno Domini Dclxxxij. Anno Domini Dclxxxij. Leo Papa lxxxi. sedit annum unum, menses decem. Anno Dñi Dclxxxij. Anno Dñi Dclxxxv. Benedictus Papa lxxxij. sedit menses x. decessitq; Non. Mai. Anno Domini Dclxxxvi. Constantinus Imperator obiit. Iohannes Papa lxxxij. sedit annū unum. Cui successit Conon Papa lxxxij. seditq; annos ij. menses xi. à quo S. Kilianus Pontificalem potestatem accepit. Cononi Sergius successit. Apud Gallias in Francia sub nomine maioris domus principatum gerebat Angifus.

Aranearū tela in medio populi.

S. Kilianus Episcopus.

HISTORIA.

Anno Dominicę incarnationis Dclxxxvij. urbis conditæ, millesimo ccccxxxvij. IVSTINIANVS filius Constantini lxij. loco ab Augusto regnum accepit, & x. annis regnauit. Hic pacem firmam decennio fecit cum Sarracenis, terra, mariq; sed prouincia Aphrica subiugata est Romano imperio, quæ à Sarracenis fuerat teta. Hic beatę memorię Pontificę Romanę Ecclesię Sergiū, quia erraticę suę synodo, quam Cōstantinopoli fecerat, fauere et sub scribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, iussit Constantinopolim deportari, sed militia Rauennatę urbis uicinarumq; partium nefanda principis iussa præuenit, & eundem Zachariam contumelijs & iniurijs ab urbe Roma

Iustinianus pacem facit cum Sarracenis decennio.

Zacharias protospatarius Iustinianus inter instrumenta armorum. Inde Spatharius et Prothospatharius, uide in uita Carol. Mag. Hermannum Nouæ aq. e. comit. & a. d. ensis est.

pepulis. Idem Iustinianus à Gallinico Patriarcha exegit, ut orationem faceret ad destruendam Ecclesiam sanctę Dei genitricis iuxta palatium sitam, quæ Metropolitā dicebatur, uolens ibi ædificia facere, ubi à populo susciperetur. Patriarcha uero dicebat: Orationem quidem ad statuendam Ecclesiam habemus, in destructione uero Ecclesię orationem non suscipimus. Cogente autē Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha: Gloria Deo, qui iugiter sustinens patitur, nunc & semper, & in omnia secula seculorū. Quo audito, destruxerūt Ecclesiam. Alia quoq; multa improuide faciēs, odium populi in se excitauit. Vnde Leontius Patritius, quę ipse quondam prætorem & magistrum militum Orientaliū fecerat, sed iam per tres annos in custodia tenuerat, cum exinde protractus in exilium mitteretur, cōtra eum sensit, iunctisq; sibi multis, Iustinianum comprehendit, nasoq; præciso, in insulam quandam relegauit, ipseq; regnauit.

Iustinianus qui & Iustinus, abscis naribus in pontū relegatur.

ANNI IUSTINIANI.

Anno Domini Dclxxxvij. S. Kilianus cum socijs suis passus est. Anno Domini Dclxxxix. Pipinus filius Angifi maior domus efficitur in Gallia, regnumq; Francorum administrauit annis xxvij. cuius etiam anni, suorumq; successorum deinceps annotantur in cathalogo regum. Anno Domini Dcxc. Sergius Papa lxxxij. sedit annis xvi. menses viij. decessitq; v. Idus Septemb. Hic constituit ut Agnus Dei caneretur inter sacrificium. Hic magnam portionem sanctę crucis inuenit. Anno Domini Dcxcj. Anno Domini Dcxcij. Clodoueus filius Theoderici, fratris Dagoberti cum

Kilianus martyr. Sergius papa instituit Agnus Dei.

O iij fratre

fratre Hildiberto regnare cœpit. Anno Domini Dcxciiij. Anno Domini Dcxciiij. Sanctus Remaclus Traiectensis Episcopus migravit. Duo Ewaldi presbyteri Angli, Nigri & Albus sunt passi, & à Pipino Colonia sepulti. Anno Domini Dcxcv. Vuillibrordus, qui & Clemens à Sergio Papa ordinatur Episcopus, ad prædicandum gentibus. Anno Domini Dcxcvi. Iustinianus ob culpam perfidiæ suæ, regno priuatur & exiliatur.

HISTORIA.

Leo siue Leontius.

Capſa argentea habens crucem.

ANNO DNICÆ incarnationis Dcxcvij. urbis uero conditæ, millesimo cccclviij. ALEO, qui & Leontius, lxiiij. loco ab Augusto, depulso Iustiniano, regnum inuasit, tribusq; annis regnavit. Cuius anno primo Sergius Papa in sacrario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscuro diutissime iacuit, domino reuelante inuenit, & in ea crucem diuersis ac preciosis lapidibus adornatam repperit. De qua tractis quatuor petalis quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis portionem dominicæ crucis interius repositam conspexit, quæ omnibus annis in Basilica saluatoris, quæ dicitur Constantiniana die exaltationis eius ab omni populo salutatur.

ANNI LEONIS.

Leontius truncatus naribus, in carcere conijcitur, habent alij.

ANNO Domini Dcxcviij. Anno Domini Dcxcix. S. Guntpertus Episcopus ex Anachoreta obiit, cuius corpus post xi. annos sepulturæ eius, integrum inuentum est. Leontio itaq; apud Constantinopolim posito, uenit Tyberius, qui & Apſimarus, ex aduerso ciuitatis cum multis, & prodita sibi ciuitate, Leontium cœpit, præcisioq; naso eius in monasterio Dalmati, sub custodia constituit, ipseq; regnavit.

HISTORIA.

Tyberius Apſimarus.

ANNO Dominicæ incarnationis Dcc. urbis aut conditæ, millesimo ccccli. TYBERIVS, qui & Apſimarus dictus est lxiiij, loco ab Augusto imperium inuasit, deiecit Leone, & regnavit annis viij. Cuius tempore Synodus in Aquileia facta, quam tamen uniuersale concilium suscipere diffidit, ob imperitiã fidei, donec salutaribus beati Papæ Sergij monitis instructa, & ipsa cum cæteris Christi Ecclesijs huic annuere consentit. Huius tempore occisus est S. Lampertus Episcopus, sub Hildiberto rege. Anno Domini Dcc. Anno Domini Dccij. Anno Domini Dcciiij. Synodus Aquileiæ congregatur sub Sergio Papa. Anno Domini Dcciiij. Anno Domini Dccv. Anno Do-

mini Dccvi. Iohannes Papa lxxxv. sedit annos ij.

Beda uenerabilis presbyter, Anglorum Chronicam minoris libri sui hucusq; perduxit.

HISTORIA.

Iustinianus.

Tyberius Apſimarus captus.

ANNO Dominicæ incarnationis Dccv. urbis conditæ millesimo cccclviij. IUSTINIANVS filius Constantini, quem superius à Leone de regno expulsum diximus, per adiutorium Terbelli regis Bulgarum expugnata, Constantinopoli regnum recepit, & postea sex annis regnavit. Recepto autem regno, multa dona & regalia uasa Terbelli tribuit, eumq; in pace dimisit. Apſimarus autem, qui & Tyberius, ex urbe profugit, sed insecutione captus, & ad Iustinianum est adductus. Adducto quoq; Leontio, qui eum deiecit, fecit ambos cathenis cõstrictos, dum ludi equestres agerentur, per plateas trahi, tractosq; publice ante pedes suos, dum in solio resideret, proijci, calcavitq; colla eorum fortiter, uniuersa plæbe clamante. Super aspidem & basiliscum

basiliscum ambulasti, & leonem, draconemq; conculcasti, sicq; eos præcepit decollari, innumerabilem quoq; multitudinem eorum, qui contra eum consenserunt, diuersa morte fecit necari. Quia enim se naso detruncauerant, quoties defluentem guttam reumatis manu deterfit, toties penè aliquem ex illis iugulare præcepit. Callinicum uero patriarcham, erutis oculis, Romam exiliauit, & pro eo Cyrum in Episcopatu prouexit, qui fuit Abbas in Ponto, quiq; illum exulem alebat, & eum in imperium restituendum prædicebat. Natus est autem ei filius eodem anno, quo recepit imperium, ex Theodora filia Chaiani, quam accepit dum esset in exilio, quem uocauit Tyberiu, coronauitq; eum cum matre sua, & regnauerunt cum eo. Hic Constantinum Papam accersiens, honorifice suscepit, prostratusq; in terram, pro suis peccatis intercedere rogauit, cunctaq; Ecclesie priuilegia renouans, eum cum honore remisit. Qui cum miseret exercitum in Pontum ad comprehendendum Philippicum, quem illic relegauerat inultum, Constantinus Papa eum prohibuit, sed animam eius reuocare non potuit. Exercitus autem quem miserat, conuersus ad partem Philippici, fecit eum ibidem Imperatorem, reuersusq; cum eo Constantinopolim, pugnauit contra Iustinianum miliario ab urbe xij. uicisq; illo & occiso, accepit regnum Philippicus. Filius quoq; Iustiniani adhuc puer, ab his qui à Philippico præmissi sunt, occisus est.

Callinicus patriarcha exiliatur.

ANNI IUSTINIANI.

Anno Domini Dccvij. Anno Domini Dccix. Johannes Papa lxxxvi. sedit annos ij. menses vij. Anno Domini Dccx. Dagobertus iunior regnare cœpit. Anno Domini Dccxi. Sisinnius Papa lxxxvij. sedit dies xx. Cui succedens Constantinus Papa lxxxvij. sedit annis vi. Anno Dñi Dccxij. Iustinianus à Philippico interficitur.

Dagobertus iunior.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dccxij. ab urbe uero condita, millesimo cccclxij. PHILIPPICVS lxvi. loco ab Augusto inuasit imperium, occiso Iustiniano, regnauitq; anno uno & mensibus vi. Hic priusq; imperaret, habuit quendam amicum, monachum inclusum, qui erat hereticus, & tamen prouisor, qui dixit ei: Imperium tuum est. At ille turbatus est. Cui ait inclusus: Si Deus iubet, tu quare contra dicis. Hoc autem dico tibi, quia sexta Synodus male acta est. Si ergo regnaueris, hanc abijce, & efficietur imperiu tuum forte atq; longæuum. Qui cum iuramento spondit se hoc esse facturum. Cum uero regnaret, fecit synodū pseudo Episcoporum, iuxta illius pseudomonachi,

Monachi calumnia in sextam synodum.

& inclusi sermonem, & abiecit sanctam & uniuersalem sextam Synodum. Eodemq; anno uanus ille inclusus, oculorum cecitatem incurrit. Reperiens autem Philippicus quendam sui sensus Iohannem, fecit eum Constantinopolitanum præfulem, Cyrum uero deponens, ad monasterium suum redire præcepit. Idem Philippicus in disputationibus quidem suis rationalis uidebatur & prudens, in actibus autem in honeste ac indignæ uitæ, consummatis, improbabilis ubiq; demonstrabatur. Erat enim hæreticus & adulter. Hic Constantino Papæ misit literas prauis dogmatis, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Hac de causa fecit Constantinus picturas in porticu S. Petri, quæ sex sanctarum Synodorum acta continerent. Nam & huiusmodi picturæ habebantur Constantinopoli, quas Philippicus iussit auferri. Statuit aut populus Romanus, ne heretici Imperatoris nomen aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Vnde nec eius effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum. Sabbato aut Pentecostes, cum lauaret in balneo publico, ingressus cum equitatu & organis, habitoq; prandio cum ciuibus antiquæ prosapie requiescere meridie,

Philippicus Bardanes hæreticus & adulter dictus, sunt qui pueri ideo sic traduci, quia Papæ Romano restitit, unde ultimo luminibus cum imperio priuatur. Picturæ acta sex synodorum continent.

Rufinus pri-
mus Stratorū.

ret meridie, repente per auream portam introiuit Rufinus primus stratorum, cum Theodoro patritio, festinansq; in palatium, & inueniens eum quiescentem, apprehendit eum, & eruit oculos eius, in crastinum uero, id est die Pentecostes, congregato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius, mutato nomine Anastasius.

HISTORIA.

Anastasius co-
gnomento An-
thonius impe-
rator Catholi-
cus, posthac
monachus sa-
ctus.

Hic Scholasti-
cus exarchus
Italiae.

ANNO Dominicæ incarnationis Dccxiij. ab urbe condita, millesimo cccclxv, ANASTASIVS lxxij. loco ab Augusto, imperium adeptus est, regnavitq; annis iij. Quidam uero libri habent, q̄ Philippicus regnauerit annis ij. & mensibus ix. Anastasius autem annum unum, & menses tres. Anastasius igitur, ubi regnum accepit, Constantino Papæ per Scholasticum patritium literas Romam misit, quibus se factorem & defensorem catholicæ fidei, & sancti sexti concilij prædicatorem esse docuit. Quo regnante, quidam aduersus eum coniurauerunt, & contra regiam urbem cum exercitu ascenderunt. Cum autem Adramium adissent, & essent sine capite, inuenerunt illic hominem indigenam, THEODOSIVM nomine, inertem ac idiota, qui publicorū tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inuentum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, ui cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abiit, ibi deniq; se muniuit. Theodosius autem secutus, magno prælio uicit eum, datoq; sibi sacramento, clericū eum fieri, & postea presbyterum fecit ordinari. Anno Domini Dccxv. Pipinus senior maior domus obiit, pro quo filius eius Carolus successit. Dagobettus rex Francorum obiit.

Anni Caroli senioris primi.

Anno Domini Dccxvi. Carolus Pipini senioris filius, in administratione regni patri successit. S. Aegidius claruit, adhuc quidē regibus in Fran-

cia manentibus, sed parua dignitate regnantibus. In Romano quoq; imperio apud Constantinopolim adhuc Imperatores erant, sed & ipsi intestinis pariter & extrinsecis bellis penē adnullati, parum ualebant. Carolus uero regnum Francorum administrauit annis xxvij. Cui cum Reginfridus quidam aduersaretur, regnumq; tenere conaretur, quamuis per multas pugnas & certamina tulit principatum de manu eius. Nam cum teneretur in custodia, diuina misericordia protegente, fugit inde, & primū contra eundem Reginfridum per tres uices pugnauit, postea cum magno certamine illum uicit, Andegauensem tamen ciuitatem illi ad habitandum permisit, ipse uero super cunctam Francorum gentem principatum tenuit, multaq; prælia contra Saracenos & in Vuasconia, & in Saxonia, & in Fresia fecit. Eggebertus uir sanctus, de gente Anglorum, Scotos Pascha legitime celebrare docuit. Gregorius Papa lxxxix. sedit annos x. migravitq; Id. Febr. Hic sanctum Bonifacium ordinauit Episcopum.

ANNI THEODOSII I.

Carolus Mar-
cellus quā for-
tunā sustinue-
rit, hic dux
Brabantia &
comes Namur-
censis fuit Pa-
latij comes, si-
ue maior do-
mus regie
Francorum.

Hic Atramy-
tenus dicitur,
fitq; etiam mo-
nachus.

Theodosius fit
clericus.

ANNO Dominicæ incarnationis Dccxvij. urbis uero condite, millesimo cccclxvij, THEODOSIVS à militibus electus lxxij. loco ab Augusto imperium Romanum accepit, & anno uno regnauit. Leo quippe, qui erat prætor Orientaliū, quoniam auxiliabatur Anastasio, non est subiectus Theodosio. Unde ueniens Nicomediam, apprehendit filium Theodosij cum omni apparatu regio, & primis uiris palatii, & uenit Chrysopolim. Quod audiens Theodosius, consilio à Germano patriarcha, & senatu percepto, per eundem patriarcham accepit à Leone indemnitate uerbum, & Ecclesiæ sine perturbatione seruandæ, & sic ei committunt imperium, ipse uero Theodosius unā cum filio suo clericus factus, residuum uitæ suæ tempus transegit in pace.

pace. Hoc anno Tyberis alueum suum egressus, multa Romæ subuertit ædificia, ita ut in uia lata ad unam & semi staturam excreceret. Mansit autem diebus vij. donec agentibus letanias crebras ciuibus, octauo demum die regreditur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis Dccxviij. urbis autem cõditæ, millesimo cccclxix. LEOPRATOR Orientalium genere Syrus lxx. loco ab Augusto, Romanorum prouehitur in imperiũ, regnauitq; annis. xxiiij. Hic à Iustiano cum prius regnaret. exiliatus est, in Mesembriam Thraciæ regionis. Posteriore uero tempore, cum secundo regnaret, ueniens ei obuiã, unã cum Bulgariis obtulit ei munera, oues scilicet quingentas, placatusq; Iustianus, fecit illum spatariũ, & habuit hũc sicut Germanum amicum. Vnde quidam inuidia ducti, detraxerunt ei tanq; imperium appetenti, sed habita questione, inuenti sunt falsi. Iustianus tamen postea illum suspectum habens, sed manifeste hũc clãdere nolens,

Leo Saurus, cui cognomen *εικονομαχος*

Leo Spathari us fit, de qua supra.

misit eum cum pecunijs in Alaniam, ad cõmouendos Alanos contra Abasgiam. Vbi cum multa ei fœliciter prouenirent, Iustiano interempto, & Philippico uisu oculo r̃um orbato, cum imperasset Anastasius, prouexit eum Imperatorem Orientalium. Depulso autem Anastasio à Theodosio, ipsoq; regnante, Leo & hunc expulit, ipseq; regnauit, sed in Christianos & Ecclesias Dei, ac religionem sanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Constantinopoli, ut quicunq; haberent imagines Domini saluatoris, seu sanctæ genitricis eius, uel sanctorum aliorum sibi eas afferrent, quas ille in medio ciuitatis incendere fecit. Et quia multi de populo huic impietati non consenserunt, decollati sunt. Germanus quoq; patriarcha de sede sua est deiectus, & Anastasius presbyter in loco eius constitutus. Misit & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille uero noluit, sed omnia tributa Romanæ urbis, & Italiæ sibi dari prohibuit. Cui anno imperij sui tertio natus est filius de Maria uxore sua, quem Constantinum uocauit, qui magis illo impius, & Antichristi præcursor extitit, cui postea filiam Chaiani, Scytharum regis sociauit, eandem Christianam faciens, Herenen nominauit. Quæ cum sacras literas didicisset, pietati operam dedit, & hos sæpe impietatis redarguit.

Ὁδε κεινὸς το γένος τ̃ θ̃ς.

Filius Leonis Constantinus.

Hyrene.

ANNI LEONIS III.

Anno Domini Dccxix. Anno Domini Dccxx. S. Othmarus Abbas efficitur. Anno Domini Dccxxi. Sarraceni Constantinopolim obsident, & per triennium ibi morantes, multasq; prouincias deuastates, tandem populo ad Deum clamante, fame, pesteq; depulsi sunt, multiq; frigore & ferro naufragioq; perierũt. Theodericus regnauit in Francia annis xvi. Anno Domini Dccxxij. Anno Domini Dccxxiij. Luitprandus rex Longobardorum audiens q; Sarraceni depopulata Sardinia etiam illa loca fœdassent, ubi aliquando propter deuastationem Barbarorum ossa beati Augustini translata fuerant, misit, & per precium adduxit ea Ticinum, ibiq; ut decuit, honorifice recondidit. Leo Imperator coegit Iudæos & Montanos baptizari, sed Iudæi abluabant unctionem chris̃matis, & post cibum participabant sacramentis, & contaminabant fidem: Montani uero definientes sibi diem, introierunt domos erroris suo deputatas, & incenderunt semetipsos. Anno Domini Dccxxiij. Anno Dñi Dccxxv. Sanctus Priminus Episcopus Augiam intrauit, eamq; à serpentibus emundauit. Hucusq; Beda Chronica suam in maiori libello perduxit. Anno Domini Dccxxvi. Anno Domini Dccxxvij. Gregorius Papa xc. sedit annos viij. decessitq; iij kal. Dec.

Sarraceni Cõstantinopolim obsident.

Leo cogit Iudæos & Montanos ad baptizari.

Hic

Primitus ex
Augia uenit in
Alsatiam.

Beda moritur.

Etho Augen-
Abbas, & Ar-
gentinen Epiz-
scopus.
Ettenheim mo-
nasterium.
Dialogi Gre-
gorij uersi in
Græcum.

Hic augmētavit in canone: Necnon illorum omnium sanctorum quorum solennia &c.
Anno Domini Dccxxvij. Anno Domini Dccxxix. Anno Domini Dccxxx. Primitus
us ex Augia uenit in Alsatiam. Anno Domini Dccxxxi. Germanus sanctissimus patri-
archa, uidens impietatem Leonis, abrenunciavit summo sacerdotio tradens pallium,
& in domo sua quieti operam dedit, sanctus sacerdotio annis xij. menses v. In cuius
locum Anastasium eius quondam discipulum, sed tunc impietati consentientem Leo
constituit. Sane Gregorius sanctus præsul Romanus hunc anathematizauit, & Leo-
nem tanquam impie agentem per Epistolas redarguens, Romam cum tota Italia ab eius
imperio recedere fecit. Beda uenerabilis Anglorum presbyter obiit. Anno Domini
Dccxxij. Carolus filium suum Pipinum, ad Luitprandum regem Longobardorum
pro tondeda Cesarie misit, quod ille fecit, eum multisque muneribus ad patrem misit.
Anno Domini Dccxxxiij. Carolus maior domus Friesiam uastat. Anno Domini Dccxxxiij.
Carolus Vasconiam inuasit. Eto Augensis Abbas, Argentinae Episcopus factus, cœ-
nobium nominis sui Ettenheim, construxit. Anno Domini Dccxxxv. Zacharias Pa-
pa xci. sedit annis xvij. Hic quatuor libros dialogorum beati Gregorij transtulit in
Græcum. Anno Domini Dccxxxvi. Anno Domini Dccxxxvij. Theodericus rex Fran-
corum obiit. Anno Domini Dccxxxvij. Anno Domini Dccxxxix. Sarraceni Galli-
as iterum inuadentes, ceperunt ciuitatem Arelatem. Tunc Carolus misit ad Luitpran-
dum, qui uenit ad eum cum omni exercitu Longobardorum. Quod audientes Sar-
raceni, fugerunt de terra illa. Anno Domini Dccxli. Carolus Saxoniam intrat. Anno
Domini Dccxli. Leo Imperator impius obiit.

HISTORIA.

Constantinus
dictus Copros-
nymos, quod
infans bapti-
smi lauacro ad-
motus, medijs
sacris alimo-
nie excremen-
ta aquam pol-
luerat. B. Egn.

Anno Domini incarnationis Dccxlj. us-
bis condita, millesimo cccxcij. CON-
STANTINVS filius Leonis lxx. loco ab
Augusto Romanum suscepit imperium, regna-
uitque annis xxxij. menses ij. diebus xxvi. Hic erat
perniciosissimus, ferus & agrestis, persecutor le-
gum à patribus traditarum, tyrannice, non legi-
time uisus imperio, primo quidem à Deo & inte-
merata eius genitrice, & omnibus sanctis abscen-
dens, magicis maleficijs & luxurijs, ac cruentis sa-
cificijs, & inuocationibus demonum delectatus,
molliciebus quoque, ac omnibus, animas corrumpentibus,
à tenera aetate conuiuens, persecutionibus etiam sanctarum Ecclesiarum, ac peremptio-
nibus monachorum, ac uiolationibus monas-

Carolus Mar-
cellus moris-
tur, tres filios
reliquit.

Laudunum.

Auarici memi-
nit Cesar li. 7.
belli Gallici.

Vide Pli. li. 4.
cap. 19. is Pi-
etones legit.

teriorum, malisque uarijs supercrescens, non minus quam Diocletianus, ceterisque anti-
qui tyranni. Huius anno primo, qui est dominicæ incarnationis Dccxlj. Carolus Pi-
pini filius, maior domus in regno Francorum obiit, relinquens filios tres, Pipinum,
Carlomannum, & Griphonem. Quorum Gripho, qui cæteris minor natus erat, ma-
trem nomine Suanahildem habebat, neptem Udilonis Bauuariorum ducis, hæc illum
maligno consilio ad spem regni totius incitauit, in tantum, ut sine dilatione Laudu-
num ciuitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu colle-
cto, Laudunum obsidentes fratrem in deditioem accipiunt, atque inde ad ordinan-
dum regnum ac prouincias, quæ post mortem patris à Francorum societate descie-
rant recuperandas, animos intendunt, & ut in externa profecti, domi omnia tuta di-
mitterent, Carlomannus Griphonem in nouo castello, quod iuxta Aruernum situm
est, custodiri fecit, in qua custodia usque ad id tempus, quo idem Carlomannus Romam
profectus est, dicitur permanisse.

ANNI PIPINI ET CARLOMANNI.

Anno Domini Dccxlj. Pipinus & Carlomannus principatu potiti, primo Aquis-
taniam ingrediuntur, & capto quodam castello, quod dicitur Lucas, priusque ex
ea prouincia

ea prouincia secederent, regnum quod communiter habuerunt, inter se diuise-
runt, in loco qui uocatur uetus Pictauis. Carlomannus Austriam & Alemanni-
am atq; Thuringiam sortitur. Pipinus uero Burgundiam, Neustriam atq; prouin-
ciam, sicq; Carlomannus usq; in annum vi. Pipinus usq; in xi. principabantur.

*Neustria, for-
te Vuestria.
Beatus Rhe. Vues-
stricham appellat.*

Neustria uero pars est Galliae Celticae, illa scilicet, quae Sequanae Ligeriq; inter-
iacet. Omnis namq; Gallia in tres partes distincta est: in Belgicam, Celticam, Aequi-
tanicam. Quarum Belgica à Rheno, qui Germaniam ab oceano determinat, quae
multarum gentium ferax, à germinando nomen accepit, exporrigitur usq; in flu-
uium Matronam: ab utroq; uero latere hinc quidem alpibus Apenninis, inde
uero mari uallatur, cuius circumfusione insula Britannica efficitur. Celtica autem
à Matrona per longum in Garunnam distenditur, cuius latera oceani Britanni-
ci, & insulae Britannicae limites efficiunt. Quicquid uero à Garunna protendi-
tur in Pyreneum, Aquitanica appellatur. Hinc Rhodano & Arari, atq; inde Me-
diterraneo mari collimitans. Constat itaq; totius Galliae spatium, ab oriente qui-
dem Rheno, ab occidente Pyreneo, à septentrione mari Britanico, ab austro ue-
ro Mari Mediterraneo cingi. Omnes ergo Galliarum populi innata audacia plu-
rimum efferuntur, calumniarum impatientes. Si incitantur caedibus exultant,
efferatiq; inclementius adoruntur, semel persuasum, ac rationibus approbatum,
uix refellere consuerunt. Belgae rebus disponendis sunt insigniores, robore atq;
audacia non impares, maxima quaeq; magis ingenio, quam uiribus appetunt:
& si ingenio in appetendis cassantur, uiribus audacter utuntur. Cibi etiam atq;
potus adeo sunt parci. Celtae uero atq; Aquitani consilio simul & audacia pluri-
mi, rebus seditiosis accommodi. Celtae tamem magis prouidi, Aquitani uero pra-
ecipites aguntur, plurimumq; in ciborum appetitum rapiuntur, quod sic eis est
innatum, ut praeter naturam non appetant. Hinc Sulpitius Senerus: Edacitas,
inquit, in Graecis est, gula in Gallijs natura. hos omnes Galliarum populos, eti-
am in paganismo ferè per omnia prospere egisse tradunt historiae, post uero à
sancto Remigio baptizati, contra omnes gentium exterarum impetus, clara sem-
per atq; illustri uictoria emicuisse referuntur. Quorum rex Christianus primus
fuisse traditur Clodoueus, uir audax & strenuus, & quo nullus post eum pietate
bellisq; unquam magis enituit. Hic tempore quodam bellaturus contra Alari-
cum regem Gothorum, cum uenisset Turonum, multa munera obtulit ecclesiae
sancti Martini, cum equo suo uelocissimo, quem multum amabat: & expetito
auxilio eiusdem sancti contra gentem incredulam, promittebat adhuc plura, si
per eius intercessionem uictor rediret. Cumq; interfecto Alarico reuerteretur cum
uictoria, ueniens ad eandem ecclesiam pro soluendo uoto, dona obtulit pluri-
ma: pro equo uero quem ibi dimiserat, dedit matricularijs ecclesiae centum so-
lidos ut eum reciperet. Quibus datis, equus ille se nullatenus mouit. At ille ait:
Dentur alij centum. Quibus inde datis, statim equus solutus abiit. Tunc rex cum
latitia ait: Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, & carus in negotio. Ab
hoc ergo Clodoueo per succedentia tempora imperatoribus egregijs Respubli-
ca Francorum gubernata fuisse dinoscitur usq; ad haec tempora Pipinorum & Ca-
rolorum: in quibus temporibus plenitate regum aliquantum dilapsa, per hos
egregios uiros de quibus nunc sermo est, ad pristinam dignitatem magnificen-
tius est reducta.

*Gallie diuisio
in Belgicam,
Celticam, &
Aquitanicam.*

Mores Gallorum,

Belgae.

Celtae.

*Sulpitius Sene-
rus de Graecis
& Gallis.*

*Clodoueus pri-
mus Christia-
nus rex Gallia-
rum.*

*Matricularij
ecclesiae.*

*De equo Clo-
doui.
Scommia in di-
uum Martinum.*

*Carlomannus
uastat Aleman-
niam.*

Deniq; ut de Pipino & Carlomanno fratribus scribere coepimus, mox ut de
Aquitania domum sunt regressi, Carlomannus Alemanniam, quae & ipsa à Fran-
corum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro deuastauit & igne. Hilde-
ricus rex Francorum regnare coepit. Anno domini Dccxliij. Carlomannus &
Pipinus iunctis copijs contra Vdilonem ducem Bauuariorum profecti sunt, pre-
lioq; commisso, exercitum eius fuderunt. Sed postquam à caede reuersi sunt. Car-
lomannus cum suis in Saxoniam profectus est. Eodem anno coepit castrum quod
dicitur Hochfeoburg, & Theodericum Saxonem, illius loci primarium, in dedi-
tionem accepit. Sanctus Bonifacius ex sua parochia Magontiacensi, duos episco-
patus, Vuirziburgensem, & Eichsterensem statuit. Anno domini Dccxlv. Iterum

Carlomannus fit monachus.

Monasterium in monte Soracte.

*Ouacra.
Orheym.
Missaha.
Scabaningi.*

Burchardus episcopus Vuirzburgensis

*Folradus hic fuit abbas S. Dionysij, & archicapellanus Pipini regis. Autor monasterij Leboracen.
Alb. K. uocat Euradum.
Merouingi, de quibus supra.
Maiores domus & eorum pompa.*

*Vide Alber. Krantz lib. 1. Saxo. cap. 33.
Et Tritemium in compendio historiarum, de origine gentis Francorum. Item Sigiberti.*

Carlomannus & Pipinus iuxta Menum Saxoniam ingressi sunt, prædictumq; Theodericum Saxonem ceperunt. Initium Fuldensis monasterij. Anno domini Dccxlyvi. Carlomannus patefecit fratri suo, quod iam diu præmeditatus est, se scilicet uelle seculum dimittere, & in habitu monachico Deo seruire. Propter hoc nullam expeditionem eo anno habuerunt, sed præparauit se uterq; Carlomannus ut iter & uotum suum perficeret: Pipinus qualiter illum honorifice dimitteret. Anno domini Dccxlyvij. Carlomannus diuino succensus amore, Romam tendens, Zachariæ papæ se obtulit, & ab eo clericus factus, habituq; mutato, monachicum capiens indumentum in monte Soracte, constructo monasterio apud ecclesiam beati Siluestri, cum fratribus secum ad hoc uenientibus, per aliquot annos optata quiete fruebatur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob uota soluenda Romam commearent, & eum uelut dominum quondam suum præterire nollent, ocium quo maxime delectabatur crebra salutatione interrumptes, locum mutare compellunt. Nam cum huiusmodi frequentiam proposito sui uidisset officere, relicto monte, in Sampnium prouinciam, ad monasterium sancti Benedicti, situm in castro Cassino, se contulit, & ibi quod reliquum fuit, uitæ tempus compleuit. Anno domini Dccxlyviij. Gripho fratri suo Pipino subiectus esse nolens, quamuis sub eo honorifice uiueret, in Saxoniam profugit: relictoq; Saxonum exercitu, super fluuium Ouacra, in loco qui dicitur Orheym consedit. Pipinus uero cum exercitu Francorum in Thuringiam profectus, contra dolos fratris Saxoniam ingressus est, conseditq; super fluuium Missaha, in loco qui dicitur Scabaningi: prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt. Anno domini Dccxlix. Gripho Saxonum fidei diffidens, cum copijs quæ ad eum de Francia confluerant, Bauariam petijt, ipsumq; ducatum in suam potestatem redexit: Tassilonem cum Hiltrude in deditioe accepit. Suigerium in auxilium sibi uenientem suscepit. Hæc audiens Pipinus, cum exercitu maximo uenit in Bauariam, fratremq; suum Griphonem cum omnibus suis cepit, Tassilonem in ducatum restituit, domumq; reuersus, Griphoni more ducum xij. comitatus dedit: sed ille tali beneficio non contentus, eodem anno ad Vualfarium Aquitanie ducem profugit. Anno domini Dccl. Anno domini Dccli. Sanctus Burchardus accepit pontificatum Vuirzburgensem, in quo sedit annis xl. Hic itaq; sanctus Burchardus, & Folradus archicapellanus, quem quidam abbatem, quidam præbyterum scribunt, ad Zachariam Romanum pontificem missi sunt, ut consulere eum, sub regibus qui tempore illo fuerunt in Francia, nomen tantum regis, sed nullam potestatem regiam habentes. Solebāt enim Franci ex antiqua regum stirpe, reges habere, qui à Meroueo, Clodij secundi regis eorū filio, Merouingi dicebātur: quorū genealogia usq; ad Hildericum tunc temporis regē permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset uideri, iam dudum tamen nullius uigoris erant, nec quicquam clarum in se, præter inane regis uocabulum præferabant. Nam & opes & potentia regni penes palatij præfectos, qui maiores domus dicebantur, & ad quos summa imperij pertinebat, tenebantur: nec aliud quicquam regi permittebatur, quam ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba summissa, solio resideret, ac speciem dominandi effingeret, legatos undecūq; uenientes audiret, eisq; ab euntibus, responsa quæ doctus erat, aut iussus, ex sua uelut potestate redderet, cum præter inutile regis nomen & precarium, uitæ stipendium, quod ei præfectus anuæ, prout uidebatur, exhibebat, nihil aliud possideret: quanquam unam & eam perparuam redditus uillam, in qua domum, & ex qua famulos necessaria sibi ministrantes, atq; obsequium exhibētes, pauca numerositate haberet. Quo cunq; eundem erat, carpento ibat, quod iunctis bubus & bubulco more rustico agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conuentum, qui kalendas Maij. ob regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præfidens, omnesq; salutās, & ab eis salutatus, debitisq; obsequijs honoratus, sic domum redibat, sicq; secum usq; ad alium Maium domi residebat. At regni administrationem, & omnia quæ uel domi, uel foris agenda erant, ac disponenda, præfectus

præfectus aulae procurabat. Quo officio tunc cum prædicti legati Romam mit-
tebantur, Pipinus Caroli filius, itemq; Caroli Magni pater, iam uelut hæredita-
rio iure fungebatur. Zacharias uero papa super huiusmodi negotio consultus,
remandauit, melius esse illum uocari regem, apud quem summa potestatis con-
sisteret: dataq; autoritate sua, Pipinum regem constitui iussit. Anno domini Dcclij.
Pipinus per autoritatem Zachariæ papæ, morte Francorum, electus ad regnum,
per manus sancti Bonifacii archiepiscopi Mogonciacensis eleuatus est in regni
solium in Sueffionum ciuitate. Translatio sancti Kiliani facta est. Beatus papa
Zacharias in uenerabili patriarchio reperit caput beati Georgij martyris in ca-
psa reconditum, quod in Romanam urbem transtulit.

*Præfectus aulae.
Pipinus à Zachariâ
rex constituitur. Hic
Parlamentum pri-
mus instituit.
Patriarchium.
Caput S. Georgij.*

ANNI REGNI PIPINI.

Anno domini Dcclij. Stephanus papa xcij. ordinatur, seditq; annis
v. dies xxvij. Anno dominicæ incarnationis Dcclij. Pipinus rex
cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamuis Saxones
ei obstinatissime resisterent, pulsati tamen cesserunt, & ipse usq; ad lo-
cum qui dicitur Rinne, iuxta fluuium Vuifaram accessit. In qua ex-
peditione Hilgarius episcopus occisus est in monte qui dicitur Viburg. Reuer-
tenti uero regi de Saxonia, nuncius uenit de morte fratris sui Griphonis, à quo,
uel qualiter interfectus esset. Eodem anno Stephanus papa multa mala passus
ab Haustulfo Longobardorum rege, uenit ad Pipinum regem in uilla quæ dici-
tur Parisius, suggerens ei, ut se & Romanam ecclesiam ab infestatione Longo-
bardorum defenderet. Venit & Carlomannus frater regis, iam monachus factus,
iussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsiste-
ret. Inuitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbatis sui iussa contemnere,
nec abbas ille præceptis regis Longobardorum, qui ei hoc imperauit, audebat resiste-
re. Stephanus autem papa apud Parisium aliquandiu infirmatus, rursumq; per
sanctum Dionysium conualescens, postquam à rege Pipino pro sanctæ Romanæ
ecclesiæ defensione firmitatem accepit, ipsum sacra unctione in regni dignitatis
honore confirmauit, & cum eo duos filios eius, Carolum, & Carlomannum,
cum matre eorum Bertrada consecrauit: Francorumq; proceres, unâ cum po-
pulo, benedictione Apostolica sanctificans, autoritate beati Petri Apostoli obli-
gauit, & protestatus est eos, ut nunquam ipsi, uel quiq; ex eorum progenie, per
succeedentium curricula temporum progeniti, de alia stirpe regem sibi præpone-
rent, nisi ex eorum propagine, quos diuina providentia tunc in defensionem ec-
clesiæ est dignata sublimare. Sic ergo Pipinus ex præfecto palatii, autoritate Apo-
stolica sublimatus & unctus in sedem regni, postea regnauit annis xv. absolu-
tus per eundem papam Stephanum à iuramento, quod regi Hilderico cum cæ-
teris regni primoribus fecerat. Hildericus uero qui falso regis nomine fungeba-
tur, tonsa capite, in monasterium missus est. Anno domini Dcclv. Pipinus rex,
inuitante acrogante prædicto papa Stephano, propter iustitiam beati Petri Apo-
stoli exigendam à rege Longobardorum Haustulfo, Italiam cum manu ualida
intrauit: resistentibusq; Longobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas mon-
tium clusas acerrime pugnatum est: cedentibusq; Longobardis, omnes copiæ
Francorum intrauerunt. Haustulfus uero rex in Papiæ ciuitate se inclusit, quem
Pipinus rex tam diu obsedit, donec firmata causa pro faciendâ sanctæ Romanæ
ecclesiæ iustitia, obsides xl. recepit. Quibus datis, promissisq; iureiurando firma-
tis, Pipinus quidem domum redijt, Stephanum uero papam, cum Folrado ca-
pellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Carlomannus au-
tem frater regis, qui cum Bertrada regina in Vienna ciuitate remansit, corre-
ptus febre priusquam reuenteretur obiit, cuius corpus iussu regis ad monasteriũ
sancti Benedicti, ubi monachus erat, relatum est. Sanctus Bonifacius passus est.
Anno domini Dcclvi. Haustulfus rex Longobardorum, cum nihil eorum
quæ datis obsidibus, & facto iuramento promissit, compleisset, Pipinus rex

*Rinne.
Vuifara.
Viburg.
Stephanus papa im-
plorat auxilium Pipi-
ni contra regem Lon-
gobardorum.*

*Pipinus cum uxore
& duobus filijs con-
secratur à papa.*

*Papa absoluit Pipinũ
à iuramento Hilderici.*

*Hildericus in Mona-
sterium missus.*

*Carlomannus frater
Pipini moritur.*

Que Pipinus ecclesie Romanae adiecerit.

Constantinus Pipino regi munera mittit.

Thassilo Bauarus iurat Pipino.

Pipinus Saxoniam oppugnat.

CCC. Equos uelut tributum pendebant.

Vualfarius Aquitanie dux.

Redoad.

Adalgarius.

Duria.

Lemonica.

Carolus Pipini filius.

Biturica Toarcis.

Longlare.

Conuentus Vuormacie

iterum cum exercitu Italiam ueniens, eum in Papia obsedit, et ad implenda que promisit, obsidione coegit: redditamque sibi Rauennam & Pentapolim, omnemque exarchatum ad Rauennam pertinentem, sancto Petro dedit, hisque pactis in Galliam redijt. Post cuius abscessum, Haustulfus cum ea que promisit, denuo commutare meditaretur, in uenatione de equo suo prolapsus, & ex hoc infirmatus, intra paucos dies uiuendi finem fecit. Cui Desiderius successit. Anno domini Dcclvij. Constantinus imperator misit Pipino regi munera, inter que & ornatum, que ad eum in Compendio uilla peruenerunt, ubi tunc populi sui generalem conuentum habuerunt. Illuc & Thassilo dux Bauariorum cum primoribus gentis sue uenit, fidelitatemque tam ipsi regi Pipino, quam filijs eius Carolo & Carlomanno iureiurando supra corpus sancti Dionysij promisit: nec solum ibi, sed etiam supra corpus sancti Martini, itemque sancti Germani id ipsum sacramentum cum omnibus primoribus suis firmavit. Anno domini Dcclvij. Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamuis Saxonibus ualidissime resistentibus & se munitionibus tuentibus, pulsus propugnatoribus prelio, per ipsum, quo patriam defendere conabantur, uallum intrauit. Commissoque passim prelio, plurimam ex ipsis multitudinem occidit, & eos ad hoc coegit, ut promitterent se omne quod iuberet facturos, & annis singulis ccc. equos causa honoris daturos. His ita compositis, & more Saxonico, ut rata essent, confirmatis, in Galliam repedauit. Paulus papa xcij. sedit annis x. Anno domini Dcclix. Natus est Pipino regi filius, quem suo nomine Pipinum uocari uoluit: sed puer immatura morte preuentus, tertio post natiuitatem suam anno decessit. Anno domini Dcclx. Vualfarius dux Aquitanie, cum res ecclesiarum que in sua potestate erant, & ad ecclesias sub manu Pipini regis constitutas pertinebant, redde re noluisse, ipsumque regem pro his per legatos suos se comonentem, audire contempsisset contumacia sua, eundem regem ad suscipiendum contra se bellum concitauit. Contractis ergo rex undique copijs, Aquitaniam intrauit, seque res ac iustitias ecclesiarum exacturum pronunciauit. Cumque in loco qui dicitur Redoad, positis castris confedisset, Vualfarius bello concertare non ausus, missa legatione ad regem, spondit se imperata facturum, ecclesiarum iustitias redditurum: dedit etiam duos obsides de primoribus gentis, Adalgarium, & Thierium. Quibus acceptis, rex a bello abstinuit, domumque redijt. Sanctus Othmarus in insulam que dicitur Stein, relegatus, migravit ad dominum. Anno domini Dcclxi. Vualfarius, licet obsides dedisset, & sacramenta iurasset, satius tamen ratus, si de illato sibi bello superiori anno, ultionem exigeret, exercitum qui Francorum possessiones popularetur, usque ad Cabillonem ciuitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conuentum agenti in uilla Duria, nunciatum fuisset, coactis undique consilijs, cum magno belli apparatu in Aquitaniam ingressus, omnia ferro & igni uastauit, & que dam oppida & castella manu cepit, que dam uictori se ultro dederunt. Cumque omnia uastando Lemonicas uenisset, regressus est iterum in Parisiaco hibernis habitis, natalem Domini, & pascha ibi peregit. In hac expeditione fuit cum eo filius eius primogenitus Carolus, ad quem post patris obitum omnis imperij summa peruenerit. Anno domini Dcclxij. Pipinus rex suscepto a se bello, finem imponere cupiens, tertio Aquitaniam intrauit: captisque Biturica ciuitate, & castello Toarcis, reuertitur, hiemauitque in uilla Gentiliaco. Anno domini Dcclxij. Pipinus habito conuentu in Niuernis, quarto Aquitaniam intrauit, cumque extra munitiones uastatis, usque ad oppidum Cadurciam, cum integro exercitu in Franciam se recepturus, per Lemonicum regreditur. Tassilo dux Bauarie postponens sacramenta que iurauerat, et oblitus oia bona que sibi auunculus suus Pipinus rex fecerat simulata infirmitate, ab hac expeditione per dolum se subduxit, & in Bauariam redijt: firmatoque ad defectionem animo, ad conspectum regis se ulterius uenturum abiurauit. Rex autem dimisso exercitu, in uilla Longlare hiemauit. Anno domini Dcclxiiij. rex Pipinus distracto in diuersa animo propter duo bella, Aquitanicum scilicet, iam olim susceptum, & Bauaricum propter Tassiloidis ducis defectionem suscipiendum, conuentum populi sui habuit in Vuormacia, dilataque in futurum expeditione, illo anno se domi continuit.

Anno domini Dcclxy. Pipinus generalem conuentum in Atiniaco uilla habuit, sed & hoc anno nusquam mouens expeditionem, Aquis hiemaui. Corpora sanctorum Gorgonij, Naboris, & Nazarij de Roma translata sunt in Franciam. Anno domini Dcclxvi. Turci egressi sunt è Caspijs portis, cum Auaribus bellum inierunt, multiq; ex utrisq; perierunt. Pipinus propter conficiendum Aquitanie cum bellum cōuentu in Aurelianis habito, in Aquitaniam quinto profectus est, & destructum a Vualsario, Argentomagum castrum reedificauit, dispositoq; ibi & in Biturica ciuitate præsidio regreditur. Anno domini Dcclxvij. Orta quæstione de sancta Trinitate, & de sanctorum imaginibus, inter orientalem & occidentalem ecclesiam, id est, inter Græcos & Romanos. Pipinus rex in uilla Salomonciaco synodum habuit, uentilataq; quæstione, ad bellum prædictum conficiendum post natale domini septimo in Aquitaniam proficiscitur. Multis castris & pagis captis, Viennam reuertitur, ibiq; pascha celebrato, & exercitu re-creato, mense Augusto ad reliquias belli profectus est, & Bituricam ueniens, cōuentum in campo habuit: indeq; ad Garunnam fluuium accedens, multa castris & petras atq; speluncas, in quibus se hostium multitudo plurima defendebat, cepit, reuersusq; Bituricam, exercitum in Hiberna dimisit. Anno domini Dcclxvij. Pipinus in Biturica natalem domini celebrauit. Et cum primum ad gerendum bellum tempus aptum uideret, euocato undiq; exercitu, ad Santonicam ciuitatem contendit; captosq; in itinere Runistenio. cum ad urbem prædictam uenisset, mater & soror & neptes Vualsarij ducis ad eum adductæ sunt. Quas cum pie susceptas seruari iussisset, ad Garunnam fluuium proficiscitur. Vbi ei Heruigis cum alia præfati ducis sorore occurrit, seq; & illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis, rex reuertitur, & in castello quod dicitur Sels, pascha celebrauit. Assumptaq; secum uxore sua atq; familia, iterum ad urbem Santonicam uenit: dimissaq; ibi uxore ac familia, cum omnibus copijs ad persequendum Vualsarium ducem animum intendit: nec prius desistere instituit, quam aut uinum caperet, aut rebellantem interficeret. Quo interfecto in territorio Petratorico, confectoq; bello Aquitanico, Sanctonas reuersus est, ibiq; demorans aliquandiu, ægritudine decubuit, delatus tamen Turonos apud sancti Martini memoriam orauit, indeq; Parisium ueniens, viij. kal. Octobr. obiit, corpusq; eius in basilica sancti Dionysij humatum est. Filij uero eius Carolus & Carlomannus omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt, ea condicione præmissa, ut totum regni corpus ex æquo partirentur; & Carolus eam partem quam pater eius Pipinus tenuerat, Carlomannus uero eam quam patruus eorum Carlomannus possedit, suscepit: & Carolus viij. Idus Octobris in Nouiomo ciuitate, Carlomannus uero in Sueffiona, regni susceperunt insignia. Carolusq; qui maior erat natus, Aquisgrani profectus, natalem domini celebrauit, pascha uero in Rotomago ciuitate. Susceptæ sunt itaq; conditiones utrinq;, & pars regni diuisi iuxta modum sibi propositum, ab utroq; recepta est: mansitq; ista quamuis cum magna difficultate concordia, multis ex parte Carlomanni societatem separate uolentibus, adeo ut quidam eorum etiam bello committere resint meditati. Sed in hoc plus suspecti quam pericali fuisse, ipse rerum exitus approbauit, cum defuncto Carlomanno uxor eius & filij cū quibusdam ex prioribus eius Italiam fuga petijt, et nullis existentibus causis spreto mariti fratre, sub Desiderij Longobardorum regis patrocinium cum liberis suis se contulit. Et Carlomannus quidem post administratum cōmuniter biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem defuncto fratre, consensu omnium Francorum rex constituitur. De cuius natiuitate atq; infantia uel pueritia dicit actuum eius scriptor Eginhardus, ab eodem principe educatus, quod neq; scriptis unquam aliquid declaratum sit, neq; quisquam suo tempore inuentus sit, qui horum notitiam se habere direxerit: de actibus uero & moribus, cæterisq; uitæ illius partibus ita explicuit.

Conuentus in Atiniaco.

Turci cum Auaribus.

Argentomagum.

Quæstio de Trinitate & sanctorum imaginibus.

Garuna fluuius.

Santonica ciuitas.

Sels, Germani uocant alijs Salestio, uel Salestia, opidum sex miliaris infra Argentoratam.

Pipinus moritur.

Carolus & Carlomannus, ambo reges.

Carlomanno defuncto, solus rex Carolus omnium consensu constituitur.

Eginhardus alumnus Caroli atq; scriba adiuratus, uitam Caroli Magni describit: uel ut alij uolunt, Tacitus.

A D L E C T O R E M.

A Carolo Magno initium est Imperij Germanorum, qui Romæ sub Leone tertio coronatus fuit in Augustum, die Natalis, Anno mundi 4843. Anno Imperij Romani 1550 Anno Christi 801. Italia uero & Occidens hac translatione Imperij à Græcis ad Germanos, rursus potentissimum caput, & firmissimam tutelam assequute sunt. Quamuis enim Imperatores Germanorum non omnes æque potentes fuerint, uti in nullo regno Reges ac præsides pari potestate & fortuna præditos fuisse constat, tamen semper Imperatorum quidam admodum potentes fuerunt. Italiam uindicarunt præclara facta designantes; unde pacem, regimen, & religionem in Occidente conseruarunt. Quod si quis magnifica facta nostrorum Imperatorum expendat, facile iudicabit eos sublimes, ac prudentia præstantissimos fuisse principes, & nihil minus quàm Barbaros, & planè tales, qui laudatissimis Romanorum Imperatoribus Augusto, Traiano, Adriano, Constantino, & similibus, conferrì possint. Huc accedit, quod in his nostris plus honestatis inuenias, quàm in illis. Præterea quod primarij nostri Imperatores non priuato commodo, aut inanis gloriæ cupiditate compulsi, bellare cœperint, quin magis ex summa necessitate religionis, patriæ & subditorum defendendorum ergo adacti. Fuerunt autem hij Germanorum Principes & Augusti, in quibus prudens Lector, quicquid uirtutis nomine commendatur, cognoscat & amet.

i.	Carolus Magnus.	xxij.	Philippus Barbarossæ filius
ij.	Ludouicus Pius.	xxiij.	Otto quartus.
iiij.	Lotharius primus.	xxiiij.	Fridericus secundus.
iiij.	Ludouicus secundus.	xxv.	Conradus quartus.
v.	Carolus Crassus.	xxvi.	Vuilhelmus Comes Hollandiæ.
vi.	Arnolffus.	xxvij.	Rudolfus comes Habsburgi, Lantgrauius Alsatiæ.
vij.	Ludouicus tertius.	xxviiij.	Adolfus de Nassau.
viiij.	Conradus primus.	xxix.	Albertus primus.
ix.	Henricus primus, dictus Auceps.	xxx.	Henricus septimus.
x.	Otto primus.	xxxi.	Ludouicus Bauarus.
xi.	Otto secundus.	xxxij.	Carolus quartus.
xij.	Otto tertius.	xxxiiij.	Vuenceslaus.
xiiij.	Henricus secundus.	xxxiiij.	Rupertus Palatinus Rheni.
xiiij.	Conradus secundus.	xxxv.	Sigismundus.
xv.	Henricus tertius.	xxxvi.	Albertus secundus.
xvi.	Henricus quartus.	xxxvij.	Fridericus tertius.
xvij.	Henricus quintus.	xxxviiij.	Maximilianus.
xviiij.	Lotharius Saxo.	xxxix.	Carolus quintus.
xix.	Conradus Sueuus.	xl.	Ferdinandus.
xx.	Fridericus primus.		
xxi.	Henricus sextus.		

Inter hos sunt, qui Romanis sapientia, prudentia, & honestate longe anteferri possunt, ut sunt Carolus Magnus, Ludouicus Pius. Sex Saxones, Henricus primus, Otto Magnus, Otto secundus, Otto tertius, Henricus secundus, Lotharius Saxo. Item Franci, Conradus, Henricus, Conradi filius, Rudolfus, Sigismundus, Maximilianus.

Descriptio

DESCRIPTIO CAROLI MAGNI,
& actuum eius.

CARNIVM Bellorum quæ gessit primo Aquitanicum à patre inchoatum, sed nondum finitum, quia cito peragi posse uidebatur, frater ad huc uiuo, etiam & auxiliū ferre, rogato suscepit. Et licet eum frater malis quibusdam machinantibus, auxilio frustra promisso, susceptam expeditionem strenuissime executurus, non prius destitit, quàm hoc quod efficere moliebatur, perfecit. Nam & Hunoldum quendam, qui post mortem Vualfarij Aquitaniam occupauit, bellumq; iam penè peractū, reparare tentauit, Aquitaniam relinquere, & in Vualconiam fugere coegit. Quem tamen ibi consistere non sustinens, transmissio amne Garunna, Lupopo Vualconum duci mandat, ut perfugā reddat, quod ni festinato faciat, bello se illum expostulaturum. Sed Lupus faniori usus consilio, non solum Hunoldū reddidit, sed etiam seipsum cum prouincia cui præerat, eius potestati permisit. Quo bello finito rogatu, & precibus Hadriani pontificis Romani, insolentiam Desiderij Longobardorum regis ferre non ualentis, bellum cōtra Longobardos suscepit, copiasq; quas adduxerat, diuidens, unam partem cum Bernhardo patruo suo, per montem Iouis ire præcepit, alteram ipse ducens per montem Cinijsium, Italiam intrauit, nec prius destitit, quàm Desiderium regem longa obsidione in Papiâ fatigatum, in deditioem susciperet, & perpetuo exilio deportaret, filium uero eius Adalgisum, in quo omnium spes stare uidebatur, non solum regno, sed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis ablata restitueret, Rotgisum Foro Iuliani ducatus præfectū noua molientem opprimeret, totamq; Italiam suæ ditioni subiugaret, subacteq; filium suum Pipinum regem præpōneret. Post cuius belli finem, Saxonicum, quod quasi intermissum uidebatur repetitum est, quo nullum neq; prolixius, neq; atrocius, Francorumq; populo laboriosius susceptum est, quia Saxones sicut omnes ferè Germaniæ nationes, & natura feroces, & idolorum cultui dediti, neq; diuina, neq; humana iura polluere, uel transgredi arbitrabantur inhonestum haberi. Susceptum est igitur aduersus eos bellum, quod magna utriusq; animositate, maiore tamen Saxonum damno, per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Dictū difficile est, quoties superati ac supplices regi, se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt. Aliquoties ita edomiti & emoliti, ut etiā cultum demonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere uelle promitterent. Sed sicut ad hæc facienda aliquoties prouisi, sic ad eadem peruertenda semper fuere præcipites. Regis uero magnanimitas, aut per se, aut per cōmitem suos, misso exercitu, perfidiam illorum semper ulciscatur, donec omnibus qui resistere solebant, profligatis, decem millia hominum ex his qui utraq; ripas Albis fluminis incolebant cum uxoribus, & paruulis sublatis transtulit, & per Galliam & Germaniā multimoda diuisione distribuit, eaq; conditione bellum per tot annos tractum constat esse finitum, ut abiecto demonum cultu, Christianæ religionis Sacramenta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu pertraheretur, ipse tamen non amplius quàm bis conflixit cum hoste, semel iuxta montem qui Asneggi in loco Thietmelle nominato, & iterum iuxta Hafa fluuium, & hoc uno mense paucis diebus interpositis. Sed his duobus prælijs ita deuicti sunt, ut ulterius regem neq; prouocare, neq; ueniēti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent, plures tamen eo bello tam ex nobilibus Francorū, quàm Saxonum & sancti summis honoribus uiri consumpti sunt. Tandem anno tricesimo tertio finitum est. Nec minus interea Hispaniam quoq; debellauit, nam Aquitaniā & Vualconiam primum subiecit. Britones quoq; domuit, missaq; expeditione imperata facere coegit. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam urbem Campaniæ accessit, ibiq; positis castris, Beneuentanis ni dederentur, comminatus est. Præuenit hoc dux gentis Aragisus, filiosq; suos Rimoldum & Grimoldum cum magna pecunia regi ob-

Carolus contra Longobardos bellum suscipit.

Adalgisus.

Rodogisus.

Bellum Saxonicum omnium difficillimum 30. annis durat.

Saxones sunt Christiani.

Laici uocant montem S. Adiatorij. Alb. Krantz.

Carolus Hispaniā, Vualconiam, Aquitaniam, subiecit.

*Beneuentani
se dedunt.*

Baioaricū bellum

*Huni Baioarijs ab
oriēte cōtermini.*

*Licus, Krantzha
bet Lecca.*

Tassilo.

*Sclauū Vuilci, uel
Vuilsi, & Vuele-
tabi dicti.*

*Bellū Caroli con-
tra Auares siue
Hunos.*

*Expeditiō Caroli
in Pannoniam.*

Franci bello ditati

uiam mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seque cum gente imperata factum, præter hoc solum, si ipse ad conspectum uenire cogeretur. Rex utilitate gentis magis quam eius obstinatione considerata, oblatos sibi obsides suscepit, et ut ad conspectum uenire non cogeretur, pro magno munere concessit, & minore filio gratia obsidatus retento, maiorem patri remisit, legatisque ob sacramenta fidelitatis à Beneuentanis exigenda, cum Aragiso dimissis Romam rediit, consumptisque ibi in sanctorum ueneratione aliquot diebus Galliam reuertitur. Baioaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est, quod superbia simul & secordia Tassilonis ducis excitauit, qui hortatu uxoris, quæ filia Desiderij regis erat, ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, iuncto foedere cum Hunis, qui Baioarijs sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed regem bello prouocare tentabat. Cuius contumaciam, quia nimia uidebatur, animositas regis ferre nequiebat, ac proinde contractis undique copijs, Baioariam petiturus, ad Licum amnem uenit, qui Baioarios ab Alemannijs diuidit. Cuius in ripa castris collocatis, priusque prouinciã intraret, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed ille pertinaciter agere, nec sibi uel genti utile ratus, regi se supplex permisit, obsides qui imperabantur, dedit: inter quos & filium suum Theodonem, data in super fide cum iuramento, quod ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti consentiret, sicque bello, quod quasi maximum uidebatur futurum, celerrimus est finis impositus. Tassilo tamē postea euocatus ad regem, neque redire permissus est, neque prouincia quam tenebat ulterius Duci, sed comitibus est commissa. Nam cum Tassilo dux reus maiestatis iudicatus, capite damnaretur, clementia regis uita sibi concessa, mutato habitu in monasterium missus est, filius quoque eius Theodotonsus, monastica conuersationi deputatus est. His moribus ita compositis, Sclauis qui nostra consuetudine Vuilci, propria uero lingua Vualetabi dicuntur, bellum illatum est, in quo & Saxones, uelut auxiliaries inter cæteras nationes, quantum fuit, & minus deuota obedientia militabant, unaque hac expeditione iidem Sclaui ita sunt domiti, ut ulterius iussis non contrairent. Maximum omnium quæ à Carolo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, huic bello successit, illud uidelicet, quod contra Auares siue Hunos susceptum est, quod ille & animosius quam cætera, & longe maiori apparatu administrauit. Vnam tamen per se in Pannoniam (nam hanc prouinciã ea gens incolebat) expeditionem fecit, cætera filio suo Pipino, ac præfectis prouinciarum, comitibus etiam ac legatis perficienda commisit. Quæ cum ab his strenuissime fuissent impleta, octauo tandem anno idem bellum consummatum est. Quot prælia in eo gesta sint, quantumque sanguinis effusum, testatur Pannonia omni penè habitatore uacua, & locus, in quo regia Caiani erat, ita desertus, ut ne uestigium quidem humanæ habitationis in eo appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas, prout tota gloria decidit, omnis pecunia, & congesti ex longo tempore, thesauri direpti sunt, neque ullum bellum contra Francos exortum, humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati, & opibus aucti sint, quippe cum usque in id temporis penè pauperes uiderentur. Tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia preciosa in prælijs sublata, ut merito credi possit, hoc Francos iure abstulisse, quod Huni prius alijs gentibus iniuste eriperunt.

DESCRIPTIO TERRAE HVNORVM.

*Huni, qui & Au-
res Octennali bel-
lo per Carolum
edomiti.*

*Nouem circuli,
teutonice Hag.*

TERRA quippe Hunorum, ut antiquorum temporum relatores restantur, nouem circulis, quos teutonici Haga dicunt, cingebatur, quorum singuli ita stipitibus, quernis, siue faginis, uel abiegnis erant constructi, ut de margine ad marginem xx. pedum, spatium tenderetur in latum, & totidem subrigeretur in altum, ciuitas autem uniuersa, aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima repleretur, porro superficies uallorum eorundem, integerrimis cespitibus tegerentur, Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ, ut cernere solemus, abscisæ atque proiectæ, comas caulium foliorumque

foliorumque profertur. De primo autem circulo usque ad secundum, xx. miliaria tetonica protendebatur, & inde similiter ad tertium, & ita usque ad nonum, quamuis ipsi circuli, alius alio multo contractiores fuissent. Inter hos igitur aggeres ita uici, uillaeque erant locatae, ut de alijs ad alias uox humana posset audiri. Contra eadem uero aedificia inter inexpugnabiles muros portae non satis latae erant constitutae, per quas latrocinandae gratia non solum exteriores, sed etiam interiores solebant exire. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula undique uersum ordinata, ut clangor tubarum inter singula cuiusque rei posset significantius aduerti. Ad has ergo munitiones per cc. & eo amplius annos, qualescunque omnium Occidentalium diuitias congregantes, cum & Gothi & Vuandali quietem hominum perturbarent, orbem occidentum pene uacuum dimiserunt. Quos cum inuictissimus Carolus in annis octo ita perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiserit. A uulgaribus uero ideo manum retraxit, quia uide licet Hunis extinctis, regno Francorum nihil nocituri uiderentur. Porro praedam in Pannonia reperta per Episcopia uel monasteria liberalissima diuisione distribuit. Duo tamen ex proceribus Francorum eo bello perierant. Henricus dux Foroiulianus in Liburnia, iuxta Tarficam maritimam ciuitatem, insidijs oppidanorum intercep tus. Et Geroldus Baioariae praefectus in Pannonia, cum contra Hunos preliatus, aciem strueret, incertum a quo cum duobus tamen, qui eum obequitantes, ac lingu los cohortantes comitabantur, interfectus est. Ceterum incertum penes Francis bellum hoc fuit, & prosperrimum exitum habuit, tamen diutius sui magnitudine traheret. Post quod & Saxonicum sua prolixitate congruentem finem accepit. Boemicum quoque & Lilonicum, quae postea exorta sunt, durare non potuerunt, quorum utrumque ductu Caroli iunioris celeri fine completum est. Ultimam contra Normannos, qui Dani uocantur, primo piraticam exerceres, deinde maiori classe littora Galliae atque Germaniae uastantes, bellum susceptum est, quorum rex Gotfridus adeo uana spe inflatus erat, ut sibi totius Germaniae promitteret potestatem: Frieslandum quoque atque Saxoniam, haud aliter atque suas prouincias aestimabat, iam Obodritos uicinos suos in suam ditionem redegerat, iam eos sibi uectigales fecerat, iactabat etiam se breui Aquisgranum, ubi regis comitatus erat cum maximis copijs aduenturum. Nec dictis eius, quamuis uanissimis omnino, fides abnuebatur, quin potius aliquid tale inchoaturus, nisi festinata fuisset morte preventus, putabatur. Nam a proprio satellite, siue ut quidam uerius aestimant, a proprio filio, cuius matrem abiecerat, & aliam duxerat, interfectus, & suae uitae & belli a se inchoati finem fecit. Haec sunt bella, quae rex potentissimus per annos xlvi. (tot enim annis regnauit) in diuersis terrarum partibus summa prudentia atque foelicitate gessit, quibus Francorum regnum quod post patrem Pipinum magnam quidem & forte suscepit, ita nobiliter ampliauit, ut pene duplum reddiderit. Nam cum prius non amplius quam ea pars Galliae, quae inter Rhenum & Ligerem fluum, Oceanumque ac mare Balearicum facit, & pars Germaniae, quae inter Saxoniam & Danubium, ac salem fluum, qui Thuringos & Sorabos diuidit, postea incolitur a Francis, qui Orientales dicuntur, & praeter haec Alemanni atque Baioarii, ad regni Francorum potestatem pertinerent, ipse per bella memorata primo Aquitaniam & Wasconiam, totumque Pyrenei montis iugum, & usque ad Iberum amnem, qui apud Nouarros ortus, & fertilissimos Hispaniae agros secans, sub Tercofae ciuitatis moenia Balearico mari miscetur, deinde Italiam totam ab Augusta praetoria usque in Calabriam minorem, in qua Graecorum ac Beneuentorum constat esse confinia, tum Saxoniam, quae Germaniae quidem magna pars est, & eius quae a Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse similis, deinde utrumque Pannoniam, & appositam in altera Danubij ripa Daciam, Histriam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis ciuitatibus, quas ob amicitiam & iunctum cum eo foedus Constantianopolitanum Imperatorem habere permisit, deinde omnes Barbaras & feras nationes, quae inter Rhenum ac Vistulam fluuios, Oceanumque ac Danubium possit, lingua quidem penes similes, moribus uero atque habitu ualde dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret. Auxit etiam gloriam regni sui

De primo circulo ad secundum, 20. miliaria Germanica.

Praedam Pannoniae in Monasteria & Episcopia diuisit Carolus.

Haec erat ex Theophrasti Catant principis, quos ea gens id idem poris in Pannonia habitans, ex toto orbe spoliato conuexerat, nec unquam opimiorum praedam nactos Francos legimus. Hinc illae diuitiae templi Mogontiacensis uide de B. Rhe. lib. 2. Rerum Germanicae. & Chronicon uetus rerum Mogontiac. per Conradum Episcopum conscriptum.

Gotfridus a filio interemptus.

Carolus regnauit annis. 46. quibus continuo bellauit.

Quas nationes Tributarias fecerit Carolus.

Foedus Imp. Constantinopolitani cum Carolo.

*Societas Caroli cum
Adefonso rege Ga-*
licie.

Scotorum reges sub-
ditos habuit.

*Amicitia Caroli cum
Aaron rege Persa-*
rum, quæ munera mi-
sit, uide libr. 2. Alb.
Krantz, cap. 19. &
infra in annis impe-
rij Caroli.

Proverb. Græcum.

Opera Caro. Magni.

Basilica Aquisgrani.

Pons Mogontia.

Ingelheimum prope
palatium Moguntiacum.
Nunc Vialam uocat.

Domestica cura
Caroli.

Carolus repudiat
uxorem, ducit alteram.

Carolus matrem
pie tractat.

Institutio liberor-
um Caroli.

sui quibusdam regibus ac gentibus per amicitiam sibi coniunctis. Adeo namque Adefonsum Galiciæ atque Asturiæ regem sibi societate deuinxit, ut is cum ad eum literas, uel legatos mitteret, non aliter se apud illum quam proprium suum appellari iuberet. Scotorum quoque reges sic habuit ad suam uoluntatem per munificentiam inclinatos, ut eum nunquam nisi dominum, seque subditos & seruos eius pronuntiatent. Cum Aaron rege Persarum, qui excepta India, totum penè tenebat Orientem, talem habebat in amicitia concordiam, ut is gratiam eius, omnium qui in toto erant orbe regum, ac principum amicitia præponeret, solumque honore ac munificentia sibi colendum iudicaret. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michael & Leo ultrò amicitiam & societatem eius experentes, cõplures ad eum misere legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc quasi qui imperium eis præripere uellet, ualde suspectum, fœdus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cuiuslibet scandali remaneat occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Unde & aliud Græcū extat prouerbiū. τὸν φραγκὸν φίλον ἔχῃς, γείτονα οὐκ ἔχῃς. Id est, FRANCVM AMICVM HABEAS, VICINVM NE HABEAS, Quicum tantus in ampliando regno, & subigendis exteris nationibus existeret, & in eiusmodi occupationibus assidue uersaretur, opera tamē plurima ad regni decorem & comoditatem pertinentia, diuersis in locis inchoauit, quædam etiam consummauit, inter quæ præcipua non immerito uideri possunt, basilica sanctæ Dei genitricis Aquisgrani opere mirabili constructa, & pons apud Mogontiam in Rheno, quingentorum passuum longitudinis, nam tanta est ibi fluminis latitudo. Qui tamen uno anno antequam decederet, incendio conflagrauit, nec reficij potuit, propter festinatum illius decessum, quanquam in ea meditatione esset, ut pro ligneo lapideum refitueret. Inchoauit & palatia operis egregij: unum haud longe à Mogontiaca ciuitate, iuxta uillam, cui uocabulum est Ingelheim: alterum Nouiomagi super Vahalem fluuiū. Præcipue tamen ædes sacras ubicunque in toto regno suo uetustate collapsas comperit, Pontificibus & Abbatibus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperauit, adhibens curam per legatos, ut imperata perficerent. Talem eum in ampliando & tuendo, simulque ordinando regno fuisse constat, ceterum qualis in domestica cura fuisset, dicatur. Post mortem patris cum fratre regnum partitus, tanta patientia similitates & inuidiam eius tulit, ut omnibus mirum uideretur, quod ne ad iracundiam quidem ab eo prouocari potuisset. Deinde cum matris hortatu, filiam Desyderij regis Longobardorum duxisset uxorem, post annum repudiavit eam, & Hildigardam de gente Suauorum, præcipue nobilitatis sceminam in matrimonium accepit, de qua filios tres, Carolum uidelicet, ac Pipinum & Ludouicum, totidemque filias, Ruothrudem & Bertham & Gislam genuit. Habuit & alias tres filias, Theoderatam & Hiltrudam, & Ruotheidem: duas de Fastrada uxore, quæ de Orietalium Francorum, scilicet Germanorum gente erat, tertiam de concubina quadam. Defuncta Fastrada, Luitgardam Alemanniam duxit, de qua liberos non habuit. Post cuius mortem tres habuit concubinas, Gersundam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeltrud nata est: Regenam quæ ei Druogonem & Hugonem genuit: Adelindam quoque, quæ Theodericum procreauit. Mater quoque eius Berthrada in magno apud eum honore consenuit: colebat enim eam cum magna reuerentia, ita ut nulla unquam inuicem sit exorta discordia, nisi in diuortio filia regis Desyderij, quam illa suadente acceperat. Decessit tandem post mortem Hiltigardæ, cum iam tres nepotes suos, totidemque neptes in filij domo uidisset. Quam ille in eadem basilica, qua pater situs est, apud sanctum Dionysium magno cum honore fecit humari. Erat ei unica soror nomine Gisla, à puellaribus annis religiosæ cõuersationi mancipata, quam similiter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis, in eo quo cõuersata est monasterio, decessit. Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filij, quam filia primo liberalibus studijs (quibus & ipse operam dabat) erudirentur: tum filios cum primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac uenatibus exerceri fecit. Filias uero lanificio assuescere, coloq̃

colocac fuso, ne per ocium torperent, operam impendere, atq; ad omnem honestatem erudiri iussit. Ex his omnibus duos tantum filios & unam filiam, priusquam moreretur, amisit. Carolum, qui maior natus erat, & Pipinum, quem regem Italiae praefecerat, & Ruothrudem, quae filiarum eius primogenita, & a Constantino Graecorum Imperatore, filio Leonis & Hirene fuerat desponsata. Quorum Pipinus unum filium Bernhardum, filias autem quinque superstites reliquit, in quibus rex pietatis suae praecipuum documentum ostendit, cum nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecit. Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi positus, sine ipsis cenaret, nunquam iter sine illis faceret. Adequitabant ei filii, filiae uero pone sequebantur, quarum agmen extremum ex, satellitum numero ad hoc ordinati, tuebantur. Quae cum pulcherrimae essent, & ab eo plurimum diligerentur, mirum dictum, quod nullam earum cuiquam, aut suorum, aut exterorum nuptum dare uoluit, sed omnes secum usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc licet alias foelix aduersae fortunae indignitate expertus esset, quod tamen ita dissimulauit, ac si de eis nulla unquam alicuius peccati suspicio exorta, uel fama dispersa fuisset. Erat ei filius nomine Pipinus, ex concubina editus, cuius inter ceteros mentionem facere distulit, facie quidem pulcher, sed gibbo deformis. Is cum pater bello cum Hunis suscepto in Baioaria hiemaret, cum quibusdam ex primoribus Francorum, qui eum uana regni promissione illexerant, aduersus patrem coniurauit. Quem post fraudem detectam, & coniuratorum damnationem detonsum, in cenobio Pruinia religiosae uitae iam uolentem uacare permisit. Facta est & alia prius contra eum in Germania ualida coniuratio, cuius autores partim luminibus orbari, partim incolumes, omnes tamen exilio deportati sunt, neque ullus ex eis interfectus est, nisi tres tantum, qui cum se, ne comprehenderentur, strictis gladijs defenderent, aliquos etiam occidissent, quia aliter coerceri non poterant, interempti sunt. Harum tamen coniurationum Fastradae reginae crudelitas causa & origo dicitur extitisse, & idcirco in ambabus contra regem conspiratum est, quia uxoris crudelitati consentiens, a suae naturae benignitate, ac solita mansuetudine uidebatur exorbitasse. Ceterum per omnem uitae suae tempus ita cum summo omnium amore atque fauore domi & foris conuersatus est, ut nunquam ei uel minima iniuste crudelitatis nota a quoquam fuisset obiecta. Amabat peregrinos, & in eis suscipiendis magnam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non solum palatio, uerum etiam regno non immerito uideretur onerosa. Ipse tamen praeter magnitudinem animi huiusmodi pondere minime grauabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonae fortunae mercede compensaret. Corpore fuit amplo atque robusto, statura eminenti, quae tamen non excederet, nam septem suorum pedum proceritatem eius constat habuisse mensuram, a pice capitis rotundo, oculis pregrandibus ac uegetis, naso paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie laeta & hilari, unde formae autoritas ac dignitas tam stanti quam sedenti plurima acquirerebatur. Quamquam enim ceruix obesa & breuior, uenterque uideretur proiectior, tamen haec ceterorum membrorum celabat aequalitas. Incessu erat firmo, totaque corporis habitudine uirili, uoce clara quidem, sed quae minus corporis formae conueniret, ualitudine prospera, praeterquam antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur, ad extremum etiam uno pede claudicabat. Erat eloquentia copiosus & exuberans, poteratque quicquid uellet apertissime exprimere, nec patrio sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam dabat, in quibus latinam linguam ita didicit, ut ea ac patria lingua orare sit solitus, Graecam uero melius intelligere quam pronuntiare poterat. Artes liberales studiosissime coluit, earumque doctores plurimum ueneratus, magnis extulit honoribus. In discenda grammatica Petrum Pisanum diaconum senem audiuit, in caeteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum, item diaconum de Britannia, uirum undecumque doctissimum praecceptorem habuit, apud quem & rhetoricae & dialecticae, praecipue tamen astronomicae ediscendae plurimum, & temporis & laboris impertiuit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci siderum cursum curiosissime rimabatur.

Carolus domi cum liberis cenat.

Carolus indignitate fortuna expertus in liberos.

Pipinus contra patrem, ideo monachus factus tonderi tum probro dabatur.

Carolus minimus crudelis.

Descriptio corporis Caroli Magni.

Facundia linguae.
Graecae intellexit.
Artes liberales.
Hinc et Carolus sciens eruditionem esse instrumentum maximarum rerum, tres Scholas, Parisijs, Bononiae, Patauiae instituit, & multa monasteria in Germania, quae tum etiam scholae fuerunt.

Tentabat

Tentabat & scribere tabulas, & codicillos ad hoc in lecto sub cervicalibus circumferre solebat, ut cum uacuum tempus esset, manum literis effigiandis assuesceret, sed parū successit, labor præposterus ac sero inchoatus, Assidue exercebatur equitando ac uenando, quod illi gentilitium erat, quia uix ulla in terris natio inuenitur, quæ in hac arte Francis possit coequari, Delectabatur etiam uaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cuius adeo peritus fuit, ut nullus ei iuste ualeat anteferri. Ob hoc etiam Aquisgrani regiam extruxit, ibiq; extremos uitæ annos usq; ad obitum perpetim duxit.

*Ter bibere in mensa,
Carolinum.*

In cibo & potu erat temperans, sed in potu temperantior, ita ut super cœnam raro plus quàm ter biberet, cibo non adeo abstinere poterat, ut sæpe quæreretur noxia suo corpori esse ieiunia. Conuiuabatur rarissime, & hoc præcipuis tantum festiuitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero.

*Ἐκδόμα argute et
subtiliter dictum.*

*Lesio mense, Histo-
ria, & Augustinus
de ciuitate Dei.
Dilectio Caroli, ut se
extendit.*

*Liberalis in Ecclesiã
S. Petri Romæ.*

Cœna quotidiana quaternis tantū ferculis præbebatur, præter carnem affam, quam uenatores neribus inferre solebant, qua ille libentius quàm ullo alio cibo uescebatur. Inter cœnandum aut aliquod ἔκδομα, aut lectorem audiebat. Lesgebantur ei historiae, & antiquorum res gestæ, delectabatur etiam libris S. Augustini, præcipueq; his, qui de ciuitate Dei prætitulati sunt. Circa pauperes sustentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Græci ἐλεημοσύνη uocant, deuotissimus erat, ut qui non in patria solum, & in suo regno id facere curauerit, uerum trans maria, in Syriam & Aegyptum, atq; Aphricam, Hierosolymis, Alexandria, Carthagini, ubi Christianos in paupertate uiuere compererat, penuriæ illorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maxime transmarinorū regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac releuatio proueniret. Colebat præ ceteris sacris locis apud Romam beati Petri Apostoli Ecclesiam, in cuius donaria magnam uim pecuniæ congeffit. Neq; ille toto regni sui tempore quicq; duxit antiquius, quàm ut urbs Roma sua opera, suoq; labore uetere polleret autoritate. Et Ecclesia S. Petri per illum non solum tuta ac defensa, sed etiam suis operibus præ omnibus Ecclesijs esset ornata atq; ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra xlii. annorum quibus regnauerat spatium, quater tantum illo uotorum soluendorū, ac supplicandi causa profectus est. Vltimi aduentus sui non solum hæc fuerunt causæ, uerum etiam qd Romani Leonem Pontificem multis affectum iniurijs, erutis scilicet, ut quidam dicunt, oculis, linguaq; amputata, fidem regis implorare compulerunt. Idcirco Romam ueniens, propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Ecclesiæ statum, ibi totū hiemis tempus extraxit. Quo tempore Imperatoris & Augusti nomen accepit, quod primo in tantum aduersatus est, ut affirmaret se eo die, quamuis præcipua festiuitas esset, Ecclesiam non intraturum, si præscire potuisset Pontificis consilium. Inuidiam tamen suscepti nominis, Romanis Imperatoribus super hoc indignantibus, magna tulit patientia, uicitq; eorum contumaciam magnanimitate, qua eis proculdubio longe præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epistolis fratres eos appellando. Post susceptum imperiale nomen, cum aduerteret multa, legibus populi sui deesse, nam Franci suas habent leges, in plurimis locis ualde diuersas, cogitanti quæ deerant, addere, & discrepantia unire, praua quoq; ac perperam prolata corrigere. Sed de his nihil aliud ab eo factum est, nisi qd pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen nationum, quæ sub eius dominatu erant, iura quæ scripta non erant, scribi, ac literis mandari fecit. Item barbara & antiquissima carmina, quibus ueterū regum actus & bella canebantur, scripsit, & memoriæ mandauit. Inchoauit & grammaticam patrij sermonis, mensibus etiam iuxta propriam linguam uocabula imposuit, qui ante id temporis apud Francos, partim latinis, partim barbaris nominibus pronuntiabantur, & Ianuariū appellauit Vuintermonath, Februariū horing, Martiū lenciu monath, Aprilē ostermonath, Maium uunemonath, Iunium brachmonath, Iulium heuemonath, Augustum ernmonath, Septembrem uuiremonath, Octobrem uuindemonath, Nouembrem herbst monath, Decembrem hilicmonath. Item uentos xij. proprijs appellationibus insigniuit,

*Grammatica
Germanica.
Nomina mensium.
Et hunc colligitur
Francos Germanica
lingua usos fuisse, ut
de. 2. lib. rerum Ger.
Beat. Rhen.*

cum

cum prius non amplius quam iij. uetorum uocabula possent inueniri. Et Sub solanum uocauit offeruunt, Eurum offundroni, Euro austrum fundostroni, Austrum fundroni, Zephyrum uestroni, Corum uestnordroni, Circium nord= uestroni, Septentrionem nordroni, Aquilonem nordostroni, Vulturum ost= nordroni. Religionem Christianam qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime & cum summa pietate excoluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis basilicâ Aquisgrani extruxit: auroq; & argento, & luminaribus, atq; ex ære solido cancel lis & ianuis adornauit. Ad cuius structuram cū columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma atq; Rauenna de uehenda curauit. Ecclesiam mane & uespere, item nocturnis horis, & sacrificij tempore, quoad ualredo eum permi serat, impigre frequētabat, curabatq; magno pere, ut omnia quæ in ea gerebātur, cum maxima fierent honestate, ædituos creberrime commoneans, ne quid inde cens aut sordidum, uel inferri, uel in ea remanere permitterent. Sacrorū uasorū ex auro & argento, uestimentorumq; sacerdotalium tantā in ea copiam procu= rauit, ut in sacrificijs celebrandis ne ianitoribus quidem, qui ultimi ordinis sunt, priuato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atq; psallendi disciplinam di= ligentissime emendauit: erat enim utriusq; admodū eruditus, quanq; ipse nec publice legeret, nec nisi summissis & in commune cantaret. Fuit autem consuetu do, ut in basilica eius magister scholæ designaret pridie singulis, quod responso= riū quis cantare deberet in nocte, lectiones uero nullus cuiquā recitandas iniun= xit, nullus ad terminum uel cæram imposuit, uel unguibus saltem quantulum= cunq; signum impressit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota face= re curarunt, ut quando inopinante legere iuberentur, irreprehensibiles apud eum inuenirentur. Digito autē uel baculo porrecto, uel ex latere suo ad procul seden tes aliquo directo, demonstraui quæ legere uoluisset. Finem uero lectionis so= no gutturis designauit. Ad quem uniuersi ita intente suspensi sunt, ut siue finita sententiā, siue in media distinctione, siue subdistinctione significaret, nullus se= quens superius aut inferius incipere præsumeret, quantumcunq; incongrua finis, aut initium uiderentur: & hoc modo factū est, ut etiam si nō intelligerent, oēs in eius palatio lectores optimi fuissent. Nullus alienus, nullus etiam nouus, nisi le= gere sciens & canere, chorū eius ausus est intrare. Extremo uero tempore cum iam & morbo & senectute præmeretur, euocatum ad se Ludouicum filium suū Aquitaniæ regem, qui solus filiorum Hildigardæ reginæ supererat, congregatis solenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorū consilio consortem sibi totius regni & imperialis nominis heredē constituit: impositoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Augustum iussit appellari. Susceptum est hoc eius consilium ab omnibus qui aderant, cū magno fauore: nam diuinitus ei propter regni utilitatē uidebatur inspiratū: auxitiq; maiestatem eius hoc factū, & exteris nationibus non minimū terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, q̄uis senectute confectus, non à regia longe Aquæ, nisi uenatum proficiscitur, exactoq; in huiuscemodi negotio quod reliquū erat autumni, circa kalen. Nouemb. Aquisgrani reuertitur. Cumq; ibi hiemaret, mense Ianuarij fe= bre ualida correptus, decubuit, statimq; ut in febribus solebat, cibi abstinentiam sibi indixit, arbitratus hac cōtinentia morbum posse depelli, uel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quem Græci *πλευριτις* dicunt: illoq; adhuc in ediam retinente, neq; corpus aliter q̄ rarissimo potu sustentante, septi= mo postq; decubuit die, sacra communionē percepta, decessit, anno ætatis suæ lxxij. & ex quo regnare cœperat xlvi. v. kal. Eeb. Indiēt. vij. hora diei iij. Cuius corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesiæ il= latū atq; humatū est. Dubitatū est primo, ubi reponi deberet, ed q̄ ipse uiuus de hoc nihil præcepisset. Tandem omnium animis sedit, nusq; honestius eum tumu= lari posse, q̄ in ea basilica, quā ipse propter amorē Dei & dñi nostri Iesu Christi, & ob amorē sanctæ & eterne uirginis genitricis eius, proprio sumptu in eodē ui= co cōstruxit. In hac sepultus est, eadē die qua defunctus est: arcusq; supra tumulū deauratus, cū imagine et titulo extitatus est: qui titulus hoc modo descriptus est:

Nomina uena
torum.

Religio Caroli.

Magister scholæ.

Ludouicus Aquia
taniæ rex, filius
Caroli, sit Augu=
stus.

Febri & pleuri=
si laborat.

Moritur anno
ætatis 72.

Q Sub hoc

SVB HOC CONDITORIO SITVM EST CORPVS CAROLI MAGNI ATQVE ORTHODOXI IMPERATORIS, QVI REGNUM FRANCORVM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANOS XLVI. FOELICITER TENVIT. DECESSIT SEPTVAGENARIVS, ANNO DOMINI DCCCXIII. INDICTIONE VII. V. KALEND. FEBR.

Stephanus papa xciiij. sedit annis iij. menses v. dies xxviij.

ANNI CAROLI MAGNI I.

CAROLVS
M. I. German.
Imperator.

ANno dominicę incarnationis Dcclxix. CAROLVS Magnus, Pipini filius, diuiso post patrem regno, cum fratre Carlomanno regnare cępit, & xlii. regnauit annis: tribus cū fratre, xliij. solus postea. Cuius anno primo Hunoldus quidā Aquitaniam, quę in sortę Caroli cesserat, inuasit, & prouincialiuū animos ad cōcitanda noua excitans, bellum quod pater eius Pipinus occiso Vualfario cōsummasse uisus est, renouauit. Contra quem Carolus profectus, fratris auxilium postulauit: sed impediētibus malis hominibus, habere non potuit: colloquio tamen cum

eo habito, ad persequendum Hunoldum profectus est, eumq; ad Lupum Vualfconium ducem fugitium, missa legatione recepit cum uxore sua, ipsoq; Lupo cum tota Vualfconia sibi obediēte regressus est. Anno domini Dcclxx. Carolus rex habuit generalem conuentum in Vuormacia ciuitate. Berthrada uero mater regum cum Carlomanno minore filio, apud Salussam locata pacis causa, in Italiam proficiscitur: peractōq; negotio pro quo ibat, adorans etiam Romę sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios regreditur. Corpus sancti Othmari in insula qua defunctus est per decem annos, incorruptū inuenitur, ablatumq; in basilica sancti Galli sepelitur. Anno domini Dcclxxi. Carlomannus in uilla quę dicitur Salmontiacus, defunctus est ij Non. Decemb. & Carolus rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, Carbonacum uillam uenit, ibiq; Vuiliharius episcopus Sedunensis, & Folradus pęsbyter, aliq; plures sacerdotes, comites etiam atq; primates fratris sui ad eum uenerunt, uxor uero Carlomanni cum filijs & parte optimatum ad Italiam profecta est. Hadrianus papa xcvi. ordinatur, sedit annis xxiiij. Anno domini Dcclxxij. Rex Carolus congregato Vuormacia generali conuentu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamq; sine mora ingressus, cunctaq; ferro & igni depopulatus, Eresburg castrum cepit, idolum quod a Saxonibus Irminful uocabatur, euertit. In cuius destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit, ut propter continuam cęli serenitatem, exiccatis omnibus illius loci riuis & fontibus, aqua ad bibendum inueniri non posset. Sed subito diuinitus, ut creditur, in cuiusdam torrentis concauo tanta uis aquę eruperat, quiescentibus cunctis tempore meridiano, ut omni exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo, Vuifaram fluuium accessit, ibiq; acceptis a Saxonibus duodecim obsidibus, recessit. Anno domini Dcclxxiiij. Hadrianus papa, cum insolentiam Desiderij regis, & oppressionem Longobardorum ferre non posset, legationem ad Carolum mittens, opę eius implorauit. Qui collecto exercitu ueniens, Desiderium intra Ticinum obsedit, totumq; hibernum tempus multa moliendo in hac obsidione consumpsit. Dum hæc in Italia geruntur, Saxones nacta occasione pro absentia regis contiguos sibi

Conuentus Vuormacia,

Carlomannus in uilla Salmontiaci moritur

Saxoniam uastat Carolus.

Eresburg ab hera uenone, sed obtinuit Martis honor, ut Merseburg uocetur.

Irminful, quasi Idermansuel, hoc est, communc profugium, & asylum omnium. Habuerunt autem Saxones idolorum nomina & ritus a Romanis. Drusus, Nero, et Germanicus eam prouinciā gubernarūt. Al. K

ignos sibi Hassorum terminos populantur: uenientesq; in locum qui Friteslar nominatur, ecclesiam à beato Bonifacio dedicatam, incendere moliti sunt, quã ipse sanctus martyr per spiritum prophetiẽ nunquam incendio uiolari p̄dixit. Cumq; multa ui incendere eam conarentur, apparuerũt quibusdam & ex Christianis atq; paganis duo iuuenes in albis, qui eam protexerunt ab igne: nutuq; diuino immisso terrore, omnes in fugam conuersi sunt, nemine extrinsecus persequente. Inuentus est aut̄ postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus iuxta ecclesiam ipsam genibus accliuis, ligna & ignẽ habens in manibus, & quasi ore flans ad incendendam eandem basilicam. At rex dimisso ad obsidionem & expugnationem Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: peractisq; uotis, ad exercitum reuersus, fatigatam longa obsidione ciuitatem, ad deditionem compulit: quam cetera ciuitates secuta, regis se potestati subdidit. Et rex subacta ac pro tempore ordinata Italia, in Franciam reuertitur, captiuum ducens desiderium regem. Adalgis uero filius eius in Graciam ad Constantinum imperatorem, diffidens rebus patriæ, se contulit, ibiq; in patritiatus honore uitam finit. Eo anno Hirene pijsima unã cum Constantino gloriose diuinitus imperiũ accepit. Primo huius imperij anno, cum Constantinus decem esset annorum, homo quidam in longis Thrace muris fodiens, inuenit arcam lapideam. Quã cum expurgasset, & reuelasset, repperit uirum in ea iacentem, & literas arte conglutinatas, cõtinentes hæc: Christus nascetur ex Maria uirgine, & credo in eum. Sub Constantino uero & Hirene imperatoribus, ò sol iterum me uidebis. Anno dñi Dcclxxiij. Carolus domũ regressus, priusq; Saxones eum uenisse sentiret, tripertitũ in eorũ regiões misit exercitũ, qui direptionibus & incẽdijs cuncta uastantes, cõpluribus qui resistere conati sunt interfectis, cũ ingenti p̄da regressi sunt. Anno dñi Dcclxxv. Carolus rex consilio habito decreuit Saxoniam ingredi, & in ea tandiu perseuerare, dum aut Christiane religioni subderetur, aut omnino tolleretur. Totis ergo regni uiribus Saxoniam petens, primo impetu Sigiburgũ castrũ, in quo Saxonum p̄sidium erat, cepit. Eresburgum castrũ à Saxonibus destructum, munivit, in eo Francorum p̄sidiũ posuit, multaq; strage facta obsides ab eis & Vuestfalijs accipiens, regressus est. Corpora sanctorũ Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Constantinus imperator, filius Leonis, persecutor Christianorum & ecclesiarum, legisq; destructor, obiit.

Friteslar

Ticinum

Hirene accipit imperium

Arca lapidea reperta

Bap. dicit, laminam inuentam super cadauer.

Sigiburgum castrum capitur.

Eresburgum destruitur.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis Dcclxxvi. ab urbe condita millesimo Dxxvij. LEO filius Gõstantini persecutoris, lxxi. loco ab Augusto Romanũ suscepit imperiũ, regnauit annis v. Hic ad breue tempus uisus est pius esse, sanctaq; Dei genitricis ac monachorum amicus: unde & metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocauit, multosq; ordines in urbe bene ampliauit. Quapropter principes omnes cum multitudine populi copiosa ingredientiẽs, perierunt filium eius constantinum imperatorem. Qui cum diceret illum sibi unicum esse & paruulum, seq; uereri pro hoc, si forte sibi contingeret, quod humanum est illum ab eis interfici, & alium promoueri, iurauerunt ei omnes, se non admissuros alios imperatores, præter Leonem, & Constantinum, & ex semine ipsorum, & hoc scripto confirmauerunt, & sic in sancto die paschæ coronatus est imperator. Leo autẽ cum regnaret annos v. mortuus est, & regnauit filius eius Constantinus pro eo, cum Hirene matre sua.

Leo Constantini filius.

ANNI LEONIS.

PRimo autem anno LEONIS, qui est viij. Caroli, nunciatur eidem Carolo Ruotgandum Longobardum, quem ipse Foroiuliensibus ducem dederat, nouas res in Italia meditari, & complures ciuitates ad eũ defecisse. Qui statim tendens, Ruotgandum interfecit: ciuitates quæ à se defecerant, recepit, impositisq; Francorum p̄sidijs rediit, & statim audiens Saxones rebellasse, illuc tetendit: sed inueniens eos denuo supplices, ueniam dedit baptizatis, qui uolebat: & obsidibus acceptis, iterũ in Franciam regressus est.

Ruotgandus Longobardus.

Comitia in Pa-
derbrun.

Vuitikindus.

Multitudo Sa-
xonum bap-
tata.

Tuitium coenobiū est
Druuense contra
Agrippinam, uulgus
Tuitium uocat corru-
pte.

Locum hunc Beatus
Rhenanus lib. 1. rerū
Germanicarum pul-
chre restituit, in quo
habes totum tractum
quem ē Chaucis pro-
gredi. Franci, prius-
quam trans Rhenum
in Galliam migrarēt,
non paucis annis te-
nerunt.

Buochholtz.
Angrarij.
Ostfalai.

Baptizatur Pi-
pinus, & à pō-
tifice de sacro
fonte suscipi-
tur.

Anno dñi Dcclxxvij. Carolus rex habito concilio in loco qui Paderbrunno uoca-
tur, iterū Saxoniam intrauit, omnesq; fallaciter deuotos inuenit. Cuncti quippe
ad eum uenerunt, propter Vuitikindum ex primoribus Vuestfalorum, qui multo-
rum sibi conscius facinorum, regem timuit, & ad Sigefridum Danorū regē cū
paucis profugit. Ceteri qui uenerant, in tantū se regis potestati permiserāt, ut ea
cōditione ueniā tūc mererentur, quatenus si ulterius sua statuta uiolarent, patria
& libertate priuarentur. Baptizata est autē & multitudo magna, quæ se, licet falso,
Christianam promiserat. Anno dñi Dcclxxvij. Carolus rex partes Hispaniæ
petens, quasdam urbes subegit, obsides à Sarracenis accepit: sed inde regressus,
fraude Vualconū pleriq; aulicorū per insidias interfecti sunt. Interea Saxones cō-
perto qd tam longe recessisset, sumptis armis, Rhenū usq; profecti sunt: sed cum
Amnem trāsire nō possent, quicquid à Tucio ciuitate usq; ad fluuiū Salam, uico-
rum uillarumq; fuit, ferro & igni populati sunt, nullum discriminē sexus aut ætatis
ira hostis fecerat, ut liquido appareret eos non p̄dandi, sed ulciscendi se gratia
terminos Francorū introisse. Quod cū rex Antistodoro positus audisset, orienta-
les Francos & Alemannos ad propulsandos eos, continuo misit. Quorū aduen-
tum Saxones audientes, recesserunt: sed illi eos euestigio secuti, inuenerunt eos
in partibus Hassorū super fluuiū Adernam: statimq; in ipso fluminis uado illos
adorti, tanta cede strauerūt, ut ex ingenti multitudine uix pauci redierint. Anno
dñi Dcclxxix. Venit ad Carolū Hiltibrandus dux Spolitanus cū magnis munerū
bus in uilla Vuirciniaco, quem ille benigne suscepit, donatumq; in suum ducātū
remisit: ipse uero animo in Saxoniam tendens, Rhenum in loco qui Lippia uo-
catur, cum exercitu traiecit. Cui cū Saxones in eo loco qui Buochholtz dicitur,
resistere tentarent, uicti fugatiq; sunt: & rex Vuestfalorū regionem ingressus, eos
oēs in deditiōne accepit: indeq; ad Vuifaram ueniens, castra posuit: ibi Angrarij
& Ostfalai obsides dederunt, & sacramēta iurauerūt. Quibus peractis, rex Vuor-
maciam in hiberna se recepit. Anno dñi Dcclxxx. Carolo Saxoniam ueniēti, oēs
orientalium partium Saxones occurrerūt, multiq; de populo baptizati sunt: ue-
niensq; in locum ubi Hora & Albia confluunt, ordinauit res tam Saxonū, q̄ Da-
norū: reuersusq; in Franciam, habito consilio, Romā causa orationis cū uxore sua
Hiltigardi et liberis perrexit, et natale dñi Papię celebrauit. Leo imperator obiit.

ANNI CONSTANTINI.

ANno dominicæ incarnationis Dcclxxxi. urbis autem conditæ millesimo
Dxxxij. CONSTANTINVS filius Leonis, lxxij. loco ab Augu-
sto, cū matre sua Hirene regnum suscepit, & annos xvij regnauit. Huic
filia Caroli & Hiltigardis reginæ Ruothrudis desponsata fuerat, sed
mater eius aliam ei inuito coniungebat. Cuius anno primo Carolus Romā
ueniens, ab Hadriano papa honorifice suscipitur. Et cum ibi sanctum pascha ce-
lebraret, baptizauit idem pontifex filium eius Pipinū, eumq; de sacro fonte susce-
pit, & unguens eum in regē Italię, imposuit ei coronā: fratrem uero eius Ludouicū
in regē Aquitanię unxit, ipsiq; coronā imposuit. Rex uero Romā digrediens, Me-
diolanū uenit, ibiq; baptizata est filia eius Gisela ab archiepiscopo Thoma, & ab
eodem est de sacro fonte leuata. Misit autē Hadrianus papa Formosum & Dama-
sum episcopos, cum legatis regis, Richolfo diacono, & Eberhardo pincernarū
magistro, ad Thassilonem ducem, ut commonerent eum de iuramēto, quod Pi-
pino & filijs eius olim iurauerat. Qui uenientes, cor eius emollietunt, ut cum eis
Vuormaciam ueniret, datisq; xij. obsidibus, regi fidelitatem iuraret: sed ubi do-
mum redijt, non diu in fide permansit. Anno domini Dcclxxxij. Carolus in Sa-
xoniam eundū, & ibi ut in Francia quotannis generalem conuentū censuit ha-
bendum: traiectoq; apud Coloniam Rheno, ad fontē Lippię uenit, ibiq; positis
castris, inter cetera negocia legatos Sigifridi regis Danorum, & quos Caianus et
Vigurrus principes Hunorum quasi pacis causa miserunt ad se, audiuit & absol-
uit. Cumq; soluto conuentu in Franciam redisset, Vuitikindus in patriam reuer-
sus, Saxones rebellare persuasit. Nunciatū est autē regi, qd Sorabi Sclauī, qui cam-
pos inter Albiam & Salam iacētes incolunt, in fines Thuringorū & Saxonū sibi
confines

confines deprædandi causa fuissent ingressi. Contra quos cū tres ministros suos cum orientalibus Francis direxisset, illi Saxonum audientes motum ad illos diuerterunt: sed incaute agentes, à Saxonibus circumuenti, & pene omnes occisi sunt. Ad quam rem examinādā cum rex uenisset, omnes Vuitikindum huius sceleris autorem proclamauerunt: sed illum quia aufugit tradere non ualentes, ex alijs qui ei consenserunt, usq; ad iij. millia et quingentos tradiderūt, qui omnes una die iussu regis decollati sunt. Anno domini dclxxxij. Cum ad expeditionem Saxoniam rex se præparasset, antequam moueret exercitum, Hiltigardis uxor eius regina obiit ij. kalen. Ma. in quibus tunc erant uigilia Ascensionis. Cuius funeri cū solenni more iusta persolueret, Saxoniam tetendit: pugnāsq; cū eis in loco q Thietmelle uocāt, uicit eos: indeq; ad Paderbrunnen ueniens audiuit eos in finibus Vneffalorū iterum paratos ad pugnā, ad quos tendens, eadem qua prius sceleritate, cū eis dimicauit. Inde reuersus in Franciā, duxit uxorem filiā Ratolfi comitis, de oriētali Francia nomine Fastradā, de qua habuit filias duas. Eodem anno defuncta est bonæ memorię Berthrada regina mater regis iij. Idus Iulij. Anno dñi Dclxxxij. Carolus transiēdo Rheno in loco q Lippeheim uocatur, pagos Vneffalorū uastauit: ueniensq; ad Vuifarā, cum inundatio aquarū transitū negaret, dimisit filiū suum Carolum in finibus Vneffalorum: ipseq; p Thuringiam diuertens, depopulatus est partes quę sunt circa Albiam: reuersusq; est in Franciam. Saxones uero congregati pugnabant cum filio eius Carolo: sed ille magna cęde facta, cum uictoria redijt ad patrem Vuormaciam. Anno domini Dclxxxv. Vuitikint & Abdio ex transalbiā regione, uenerunt ad Carolum regem apud Atiniacum adducente Amaluuino aulicorum uno, ibiq; in gratiam recepti baptizati sunt: quieuitq; Saxonice perfidię pernicitas p aliquot annos. Anno dñi Dclxxxvi. Audiēs rex Anglos & Saxones Britanniam inuasisse, misit illuc cū exercitu Audolfum præpositū mensæ regię. Qui ueniens, perfidæ gentis contumaciam cito repressit: acceptosq; obsides cū plurimis populi primoribus Vuormaciam ad regem adduxit. Rex aut pace undiq; parta, statuit Romam ire, & partem Italię quę est circa Beneuentum suę potestati subijcere: cuius maiore partem, capto Desiderio, iam sibi subdiderat. Veniens igitur in Italiā natale domini celebrauit apud Tuscię ciuitatem Florētiam. Anno domini Dclxxxvij. Carolus rex Romam ueniens, honorifice susceptus est ab apostolico Hadriano: moratusq; ibi per aliquot dies, cum eodem pontifice Beneuentum contendit. Quod audiens Aragilus dux Beneuentorum, misit ad regem filium suū Rumoldum, cū magnis muneribus rogās, ne terram illam intraret. Quod ille abnuens, & Rumoldum secum detinens, Capuam uenit: indeq; bellum gesturus, castra ibi posuit. Aragilus uero relicta Beneuento, quę caput est illius terrę, Salernum se quasi munitionem contulit: missaq; legatione utrosq; filios suos regi obtulit: promittens se per omnia obediturum, tantum ne ad conspectum eius uenire cogeretur. Cuius precibus rex annuens, minorem filium nomine Grimoldum secum retinuit: maiorem patri remisit. Accepit insuper à populo obsides xi. misitq; legatos qui & ipsum ducem, & omnem populum Beneuentanum sacramento confirmarent. Ipse post hæc cum legatis Hirene & Constantini filij, eius qui propter petendam filiam suam missi fuerant, locutus est, illisq; dimissis, Romam reuersus, sanctum pascha ibi cum magna hilaritate celebrauit. Tunc uenerūt ad papam legati Tassilonis ducis Archiepiscopus, et Hunericus abbas, rogantes ut inter se & regem mediator pacis fieri dignaretur. Quod cum ille obnixè faceret, & rex id uelle diceret, interrogati missi quo pacto pacem firmare uellent: responderunt sibi super hac re nihil imperatum fuisse. Vnde papa commotus, quasi fallaces ac fraudulentos anathemate statuit feriēdos, si à fide olim regi promissa discederent: hocq; duci remandans, hos infecta pace remisit. Apostolicus autem & rex inuicem sibi ualedicentes discesserunt: acceptaq; benedictione rex in Franciam redijt, & filios ac filias cum uxore sua Fastrada Vuormacię inuenit. Ibi ergo habito generali cōuentu coram optimatibus suis, omnia quę facta sunt in itinere suo, narrauit: eorumq; consilio legatos misit ad Tassilonem, qui expe-

Hiltigardis moritur.

Fastrada Ratolfi comitis filia.

Lippeheim

Carolus honorifice suscipitur ab Hadriano apostolico.

Beneuentum Salernum.

Legati Tassilonis ad Carolum.

Conuentus Vuormacię.

Pheringe locus super Danubium.

*Clementia Caroli in Tassilonem Ba-
varum.*

Tassilo maiestatis reus iudicatur.

Tonsuratur

Carolus contra Sclauenos.

*Diffensio inter Con-
stantinum & Hire-
nen.*

*Anasus fluuius limes
pannonia, atq; Bava-
ria. Die Enns.*

*Raba alias Rabinza
Rabon, Ptolomeus
Narabonem ap-
pellat.*

*Donatur monasterio
Fadulus q̄ insidias in
Carolom detexit.*

*Nauigatio à Rheno in Danubium.
Altmona, alij Altimula, alij Aleman-
nū. fluuius pisculēus, Danubiū intrās.
Radiantia, Regnesum hodie uocant,
10. millibus passuum distans ab Aleman-
no fluuio: hic Rheno infunditur.*

rirentur si apostolici iussis obedire, sibiq; fidem seruare disponderet. Quo iussa cō-
temnente, statuit rex tripertito exercitu Baioariam petere et filio suo Pipino cum
Italicis copijs in Tridentinam uallem confluente, Saxonum uero atq; orienta-
lium Francorum exercitu, super Danubium in loco qui Pheringa dicitur conue-
niente, ipse cum exercitu quem adduxerat, super Licum fluuium in ciuitatis Au-
gustæ suburbio confidebat. Videns autem Tassilo se undiq; circumfusum, ad re-
gem supplex uenit, ueniamq; de ante gestis sibi dari rogauit. Rex autem ut sem-
per erat mitis, deprecanti pepércit, acceptoq; ab eo filio eius Theodote cum alijs
xij. obsidibus in Franciam redijt. Anuo domini Dcclxxxvij. Carolo apud Ingi-
linheim pascha celebrante, & generale concilium habente, Tassilo dux sicut &
cæteri regni primates aduenit, sed à Bauuarijs accusatus, quod post datos pro-
xime obsides fidem non seruauerit, sed suadente uxore sua Lintburga, Desiderij
Longobardorum regis filia, Auares in dissipationem regni uocauerit, multaq;
alia hostiliter & dixisse & fecisse, cum hæc negare nequit, maiestatis reus iudi-
catus est. Et dum omnium ore capitali damnaretur sententia, rex ob amorem
dei, & quia consanguineus eius erat, liberare eum cupiens, interrogauit quid
iam agere uellet. Ille autem rogans licentiam sibi dari pro peccatis pœnitendi,
tonsuratur, & in monasteriū missus est, similiter & filius eius Theodotus. Cæteri
uero huius perfidiæ consortes per diuersa exilia damnati sunt. Anno domini
Dcclxxxix. Carolus contra gentem Sclauenorum qui Vuilci dicuntur exercitum
ducens amnem, Albia duobus pontibus coniunxit, quorum unum ex utrôq; ca-
pite uallo muniuit, imposita turri ex lignis & terra, ingressusq; terram Vuilzo-
rum, ferro & igni cuncta uastauit, donec eos subiugauit. Hoc anno Hirene impe-
ratrix soluta pace nuptialis scæderis cum Francis, misit & adduxit puellam de
Armeniâ nomine Mariam, & iunxit eam filio suo Constantino imperatori,
multum conuulso propter affectum quo erga filiam Caroli flagrabat quam
antea desponsauerat. Anno domini Dccxc. Carolus nullam expeditionem fe-
cerat, sed residens in Vuormacia, legatos Hunorum audiuit, suosq; ad eorum
principes misit. Agebatur autem inter eos de confinij regnorum suorum, quæ
res futuri belli fuit seminarium. Anno domini Dccxci. Sanctus Burchardus Vuir-
zburgensis episcopus obiit iij. Nonas Februa. Eodem anno diffensio facta est
inter Constantinum & matrem eius Hirenen, malorum hominem instigatio-
ne, in tantum ut ipsa uellet eum regno priuare, Carolus autem de Vuormacia
mouens exercitum, Baioariam tetendit, ea intentione ut Hunis bellum inferret,
diuisoq; exercitu, Theodericum comitem & Meginfridum camerarium suum,
cum una parte, per aquilonare Danubij latus ire iussit, ipse cum altera per australe
descendit, uenientesq; ad Anasum fluuium, qui est limes Pannoniæ atq; Bava-
riæ castra posuerunt, & per triduum letanias ibi fecerunt. Huius autem uidentes
exercitus, utraq; ripas tenentes, diuinitus immisso terrore munitiones suas di-
mittentes fugerunt, & uterq; exercitus libere ingressus, magnam partem Panno-
niæ usq; ad fluuium qui dicitur Raba deuastauit, sicq; rex per Sabariam reuerti sta-
tuit, altera pars exercitus per uiam qua uenerat redijt. Anno domini Dccxcij. Ca-
rolo à natali domini per totam æstatem Ratisponæ commorante, quibusdam
Francis agentibus, conspirauit contra eum filius eius Pipinus ex concubina,
itemq; alij propter Fastradam reginam: cuius crudelitatem se ferre non posse
Franci dicebant. Quæ conspiratio cum per Faldulsum Longobardum detecta
fuisset, ipse ob meritum fidei obseruatæ, monasterio sancti Dionysij donatus est.
Autores uero coniurationis partim gladio cæsi, partim patibulo suspensi sunt.
Rege autem propter bellum cum Hunis susceptum, Regenspurg
sedente, perluasum est ei à quibusdam posse percommode à Da-
nubio in Rhenum nauigari, si inter Radantiam & Altmonam flu-
uios eiusmodi fossa duceretur, quæ esset nauium capax, quia horū
fluuiorū alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confectum rex cū
omni comitatu suo ad locum huic operi aptum, uenit, ac magna
hominum multitudine congregata, totum autumnii tempus in
hoc con-

hoc consumpsit. Ducta est itaq; fossa inter prædictos fluuios duum millium pas-
 suum longitudine, trecentorum pedum latitudine, sed frustra, nam propter uis-
 ges pluuias & terram quæ palustris est naturaliter, opus quod fiebat stare non po-
 tuit, sed quantum terræ à fossoribus interdum egestum fuerat, tantum noctibus
 humo iterum relabente subsidebat. In hoc opere occupato nunciata est Saxonum
 omnimoda defectio, & Francorum plurima à Sarracenis interfectio. Qui rebus
 commotus, in Franciam reuertens, natale domini celebravit apud sanctum Ki-
 lianum Vuirciburg, scilicet iuxta Mœnum fluuium, pascha uero super eundem
 in uilla Franconouurt, ubi & hiemauerat. Anno dñi Dccxcij. Carolo in Franco-
 nouurt pascha celebrante, synodus episcoporum magna collecta est ex omnibus
 regni prouincijs, legati quoq; Hadriani papæ in eius uice affuerunt. In hac syno-
 do hæresis cuiusdam episcopi Fœlicis nomine damnata est, qui Christum secun-
 dum hoc quod homo est, adoptiuum dei filium dicebat, & liber contra eum cõ-
 muni episcoporum autoritate compositus est, in quo omnes subscripserunt. Syn-
 odus etiam quæ ante paucos annos in Constantinopoli congregata sub Hire-
 ne & Constantino filio eius, septima & uniuersalis ab ipsis appellata est, ut nec
 septima nec aliquid diceretur, quasi superuacua ab omnibus abdicata est. Mor-
 tua est autem ibi & Fastrada regina, & Mogonciæ apud sanctum Albanum se-
 pulsa est. Anno domini dccxcij. Rex diuiso inter se & filium eius Carolum ex-
 exercitu, Saxoniam cum magno intrauit apparatu: sed ipsi faciem eius solito reue-
 riti, datis obsidibus se per omnia obsecuturos iurauerunt. Anno domini dccxcv.
 Rex perfidiæ Saxonum non immemor, conuentum generalem habuit, in uilla
 quæ dicitur Cusfestein ultra Rhenum contra Mogonciam, iuxta Mœnum flu-
 uium, atq; inde cum exercitu Saxoniam ingressus, pene totam populando per-
 agrauit, itemq; acceptis obsidibus in Galliam remeuit. Anno domini Dccxcvi.
 Leo papa xvi. ordinatur, sedit annis xx. alij dicunt xxv. Hic Carolum fecit im-
 peratorem. Qui mox ut ordinatus est, claues confessionis sancti Petri, & uexillũ
 Romanæ urbis ad regem Carolum cum alijs muneribus misit: & ut aliquem si-
 bi de optimatibus suis ad confirmandum sacramento populum Romanum mit-
 teret, rogauit. Misit ad hanc rem Angilbertus abbas monasterij sancti Richa-
 rdi, per quem etiam magnam partem thesauri quem Henricus dux Foroiuliens-
 sis spoliata Hunorum regia, quæ Ringus uocabatur, eodem anno regi de Pan-
 nonia detulerat, misit: reliqua inter optimates & aulicos & palatio deseruientes,
 liberaliter distribuit. Rex autem post hæc Saxoniam petens, filium suum Pipinũ
 Italiæ regem in Pannoniam misit: ipsiq; depopulata Saxoniam, Aquasgrani re-
 uertitur: Pipinus uero fugatis ultra fluuium Tizaha Hunis, cum residuo Hunorũ
 thesauro ad patrem regreditur. Anno domini Dccxcvij. Expeditio facta est in
 Saxoniam, & usq; ad oceanum, ultra omnes paludes & inuia loca transitum est,
 et rex de Hadaloha regressus, nam id nomen est loco ubi oceanus Saxoniam al-
 luit, totam Saxonum gentem in deditionem per obsides accepit & ad palatium
 Aquasgrani regressus, Abdellam Sarracenum filium ibi Mauge regis à fratre de-
 pulsum, sibiq; se cõmendantem suscepit. Illuc & legatus Nicetæ qui tunc Sicilia
 regebat uenit, portans epistolam imperatoris Constantini. Quem magnifice su-
 scipiens, post paucos dies absoluit, Mediente autem mense Nouembre, ad hi-
 bernandum cum exercitu Saxoniam intrauit, positisque castris apud Vuisaram, lo-
 cum castrorum Heristal uocari iussit. Illuc legati Hunorum cum magnis mune-
 ribus uenerunt indeq; Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludeuico in Hispa-
 nias reuerti fecit, Pipinum in Italiam remisit, ipse uero ad disponendam Saxoniam
 totum hiemis tempus impediens natale domini, & pascha sequentis anni ibi ce-
 lebrauit. Anno domini Dccxcvij. Saxones transalbiani seditione cõmota, lega-
 tos regis qui tunc ad faciendas iustitias missi sunt comprehendentes, alios truci-
 dant, alios ad redimendũ conseruant. Vnde rex collecto exercitu, ad locum qui
 Munda dicitur perrexit, habitoq; cõsilio, Saxoniam inter Albiã & Vuisarã popu-
 lãdo pagrauit. Trãsalbiani uero superbia elati cõtra Abodritos regis semp fideles
 arma corripiunt. Sed dux eorũ Thalsico commissio cũ eis prelio iij. millia ex eis
 occidit.

Huius uestigia cernã-
 tur prope Vveissen-
 burgum Nordgauis,
 ubi Graben fossa es-
 uiculus testatur opus.

Francofordia iã cla-
 ra Emporio ciuitas
 nõ solum Germaniæ
 sed totius Europe.

Heresis Fœlicis.

Forte Kinigstein

Leo Papa Carolum
 facit imperatorem.

Tizaha

Hadaloha

Vuisara.
 Heristal.

Saxones legatos rea-
 gis male excipiunt.

occidit, reliquos turpiter fugatos ut regi se dederent coegit. At rex in Franciam reuersus, ubi ad Aquasgrani uenit, missos Hirene imperatricis de pace agentes audiuit. Cuius filius Constantinus ob insolentiam morum à suis captus, excæcatus est: uel ut quidam uerius fatentur, ipsius matris suæ consilio hoc factum est, ipsaq; regnum sola tenere contendit. Hos ergo legatos ubi rex absoluit, uenerunt de Hispania legati Hadesonsi regis Galitiæ & Asturiæ, Basiliscus & Froia, deferentes munera: quæ ille de manubijs quas uictor apud Olisiponiam ultimam Hispaniæ ciuitatem à se expugnatam ceperat, mittere regi curauit: Mauros uidelicet septem cum toridem mulis atq; loriceis. Quos & benigne suscepit, & honorifice remuneratos dimisit. Constantinus imperator filius Leonis & Hirene, postquam cæcatus est consilio matris suæ, post breue tempus obiit, sicq; mater de cætero per quinq; annos imperauit. Obscuratus est autem sol, eo tempore per dies xviij. ita ut oberrarent naues in mari, & omnes dicerent, quod propter imperatoris obscurationem sol obscuratus sit. Anno domini Dccxcix. Leo papa à Romanis excæcatus est. Romanis enim in sua securitate gloriantibus, leuatum est cor eorum secundum consuetudinem illorum, uolueruntq; ea quæ imperialis erant potestatis sibi uendicare. Resistere autem Leone papa, quidam ex cognatis beatæ memoriæ Hadriani papæ seditionem mouentes in populo, concitauerunt eum aduersus papam. Vnde factum, ut in letania maiore cum processurus de Lateranis, ad ecclesiam sancti Laurentij quæ ad Craticulam uocatur, equo sedens pergeret, insidias à Romanis dispositas, iuxta eandem ecclesiam incidit: deiectusq; de equo, & eritis oculis eius, ut sibi uisum est, linguaq; amputata, nudus ac semiuiuus in media platea dimissus est. Quidam autem dicunt quod unum tantum oculum sibi erueret, alij uero neutrum, sed rasorijs per medios oculos inciderent, nectamen uisum auferrent. Deinde iussu eorum qui huius facinoris autores erant, in monasterium sancti Heralmi martyris missus, Albini cuiusdam cubicularij sui cura, noctu per murum dimissus, à Vuinigiso duce Spolitano, qui audito huiusmodi facinore, Romam festinatus aduenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cuius rei nuncium dum rex accepisset, ipsum quidem ut uicarium sancti Petri cum summo honore ad se precepit adduci: iter tamen suum quod in Saxoniam disposuerat non intermisit. Habito itaq; conuentu super Rhenum in loco qui dicitur Lippeheim transfretauit, & ad Paderbrunnen ueniens, pontificis aduentum ibi expectauit. Misit autem interea Carolum filium suum ad Albi cum exercitu, propter quædam negocia cum Vuilzis & Abodritis disponenda, & cum eius reditum expectauit, pontifex uenit, susceptusq; ab eo honorifice, mansit apud eum dies aliquot, intimatisq; regi omnibus propter quæ uenerat, per legatos regis cum honore reductus, atq; in locum suum restitutus. Eodem anno Auares qui & Huni, à fide quam promiserant defecerunt, & Geroldus Bauuariorum præfectus pugnans contra eos, in prælio interfectus est. Anno domini Dccc. Carolus rex Turonum pergens causa orationis, moratus est ibi aliquot diebus, propter aduersam ualitudinem dominæ Luitgardæ coniugis suæ, quæ ij. Nonas Iunij ibidem defuncta & humata est. Menle autem Augusto inchoante, Mogonciacum ueniens, iter in Italiam condixit. Cui Romam tendenti pridie quam urbem intraret, occurrit ei Leo papa apud Nomentum xij lapide ab urbe. prandensq; cum eo, dimisit eum ibi nocte illa, & præcessit eum ad urbem. In crastinum uero ordinatis per loca congrua turbis, ipse stans in gradibus cum episcopis & clero, honorifice illum suscepit, cunctisq; psallentibus, in basilicam sancti Petri eum introduxit. Facta sunt autem hæc vij. kalend. Decemb. Post septem uero dies rex contione uocata, omnibus cur uenisset patefecit, inter quæ pouissimum erat de discutiendis quæ obiecta sunt pontifici criminibus. Ut enim se quasi absolutiores redderent, eius calumniatores mortiferum ei crimen imposuerunt. Rege autem de hoc inquirente, cum nullus esset criminis probator, pontifex assumpto euāgelij textu coram rege & omni populo, ambonem conscendit, astantibusq; incusatoribus, inuocato sanctæ trinitatis nomine, ab obiectis se expurgauit.

Hucusq;

Constantinus
Hirene filius
excæcatus.

Alij vlyßobonam.

Obscuratus sol pro-
pter imperatoris ob-
scurationem.

Leo papa misere
tractatur à Ro-
manis

Lippeheim.

Auares à fide
deficiunt.

Carolus Turonum
redit.

Leo Papa suscipit
Carolum.

Pontifex se pro
concione purgat.

Hucusq; Romanum imperium à temporibus Constantini Magni, Helenę filij, apud Constantinopolim, in Gręcorum Imperatoribus mansit, ex hoc iam ad reges Francorum, & ad Imperatores per Carolum transijt.

HISTORIA.

Nno Dominicę incarnationis Dccci. ab urbe uero condita, millesimo Dlij. CAROLVS Magnus, rex Francorum, Pipini regis filius lxxij. loco ab augusto, Romanorum Imperator consecratus est, anno regni sui xxxij. sic imperauit annis xiiij. Cum enim pro calumnia Leoui Papę ingesta Romam ueniret, & natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad missarũ solennia ueniens, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret, nihil minus sperati, Leo Papa coronam imposuit, & Imperatorem Romanum pronunciauit, & à cuncto Romano populo acclamatum est. Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorũ uita & uictoria. Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more principum ab eo adoratus, ablato patritij nomine, Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos dies habita questione de aduersarijs papę, secundum legem Romanã, ut maiestatis rei decollationi adiudicati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu intercessit, nam & uita & membrorum integritas eis concessa est, ceterũ pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Quidã autẽ dicũt, q̄ de maioribus eorũ, uno die in Lateranensi cãpo, trecenti decollati sunt. Innocentiã uero beati Leonis Papę ita Dominus approbauit, ut clariore postea oculos ei donauerit. Sed in signum uirtutis illius pulcherrima cicatrix in modũ tenuissimi filij, turturinas acies niueo candore decorauit. Ordinatis deinde Romanę urbis & Apostolici, totiusq; Italiae non tantũ publicis, sed etiam Ecclesiasticis & priuatis rebus, Imperator viij. kalen. Maij Romam egressus est. Hic est annus regni eius xxxij. imperij uero primus,

Acclamatio populi
Roma in Carolum.

ANNI CAROLI MAGNI.

Anno Dñi Dcccij. Hyrene imperatrix de Constantinopoli misit legatũ suum nomine Leonem, ad Imperatorem Carolũ, de pace firmãda, inter Francos & Gręcos, & Imperator uicissim misit Iesse Episcopum Ambianensem, & Helin gaudum Constantinopolim pro eadem causa, & ut postularent Hyrenen imperatricem, ut illi iungeretur in coniugio. Quę in hoc consensisset, si non Aetius patritius inhibuisset, preualens & imperium in fratrem suum Nicephorũ transferre satagens. Nam cum adhuc in urbe essent legati Caroli, NICEPHORVS im-

Hyrene Imperatrix

Nicephorus

imperium inuasit, & Hyrenen in monasterium, quod ipsa cõstruxit in insula quadam relegauit. Anno Dñi Dcccij. Imperatoris Caroli legati de Cõstãtinopoli reuersi sunt, & uenerunt cum eis apocrisarij Nicephori, qui tunc rem publicã apud eos regebat, Michael Episcopus, & Petrus Abbas, & Calistus Candidatus, qui inuenerunt Imperatorem in Germania, super fluiũ Sala, in loco qui dicitur Saltz, & pactũ faciendę pacis in scripto susceperunt, indeq; cum epistola Imperatoris Romam regressi, domum sunt reuersi. Anno Dñi Dccciij. Imperator Aquisgrani hiemauit, æstate autẽ ducto exercitu in

Sala
Saltz.

Carolus Aquisgrani
hyemat.

Saxoniam, omnes qui trans Albiam habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transfudit in Franciam, & pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Gotefridus rex Danorum, uenit cum classe & omni equitatu suo ad locum qui dicitur Schiesdorph, in confinio regni sui, & Saxonie, promisit enim se ad colloquium Imperatoris uenturum, sed cõsilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid uoluit, per Legatos mandauit, nam Imperator super Albim

Regis Danorum lega
tati ad Carolum.

*Sanguis Domini
Mantuae repertus.*

*Parisiacum uilla, iam
Archischola nobile.*

*Lecho dux Boemiae
occiditur.*

*Vosegus, alias Vosa-
gus ad Galliam Belgi-
cam quandam spectas,
nunc ad Germaniam
opulentiā habens auri
ferriq; uenas.*

*Munera regis Per-
sae Carolo missa.*

*Carolus contra Got-
fridum regē Danorū*

*Ludouicus rex Der-
cosam obsidet.*

*Pipinus uenetos
subiicit.*

*Defectus Solis
& Lunae.*

Albim fluium sedebat, in loco Holdunstein dicto. Eadem quoq; aestate perlatus est ad Imperatorem, sanguinem Domini in Mantua ciuitate fuisse repertum, misitq; ad Papam, ut huius famae ueritatem perquireret. Qui nacta occasione exeundi, primo in Longobardiā, quasi pro inquisitione praedicta profectus est, indeq; subito arrepto itinere ad Imperatorem mandauit ei, medio Nouembre se uelle natale Domini cum eo celebrare. Qui statim misso filio suo Carolo ad S. Mauritium, honorifice eum suscipere iussit, ipseq; obuiam illi Remos pergens, apud Parisiacum uillam natale Domini celebrauit, deinde Aquasgrani perduxit, donatumq; magnis muneribus, per Baiariam ire uolentem, deduci fecit usq; Rauenanam. Anno Domini Dcccv. Imperator misit filium suum Carolum cum exercitu in Boemiam, qui depopulatis omnibus, ducem terrae illius nomine Lechonē occidit, indeq; regressus ad patrem, in Vosego silua uenatu studentem inuenit. Anno Domini Dcccvi. Imperator habito conuentu inijt consilium cum primoribus Francorum, de pace constituenda & conseruanda, & de diuisione regni facienda inter filios suos in tres partes, ut sciret unusquisq; illorū, quam partē tueri & regere deberet, si sibi superstes deueniret. De hac partitione testamentum est factum, & iureiurando ab optimatibus confirmatum. Anno Domini Dcccvij. Legati regis Persarum uenerunt ad Imperatorem, deferētes ei munera, papilionem & tria tentoria, uario colore facta, mirae magnitudinis & pulchritudinis, omnia byssina, tam tentoria quam funes eorum. Praeterea pallia serica multa & preciosa, atq; unguenta, & balsamum, necnon & horologium ex aurichalco, arte mechanica mirifice compositum, in quo xij. horarum cursus ad clesydram uertebatur, cum todidem ceteris pillulis, quae ad completionem horarum decidebāt, & casu suo subiectum sibi cymbalum tinnire faciebāt, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per xij. fenestras cōpletis horis exhibant, & impulsu egressionis suae toridem fenestras, quae prius erant apertae claudēbāt. Alia quoq; multa erant in ipso horologio, quae enumerare longum est. Anno Domini Dcccviij. Imperator audiens Gotefridum regem Danorum in Abroditos cum exercitu traiecisse, Carolum filium suum cum ualida Francorum & Saxonum manu misit contra eum, si forte Saxoniae terminos aggredi tentaret. Ille autem expugnatis aliquot Sclauorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimēto reuersus est. Nam manu promptissimos amisit, inter quos & filium fratris sui nomine Reginoldum. Anno Domini Dcccix. Ludeuicus rex, filius Imperatoris, cum exercitu Hispaniam ingressus, Dercosam ciuitatem obsedit, sed non ualens eam capere, dimissa obsidione, in Aquitaniam se recepit. Anno Domini Dcccx. Pipinus rex Italiae, filius Imperatoris perfidia Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello, terra, mariq; iussit appetere, subiectaq; Venetia, Duces eius in deditiōnem accepit. Imperator autem adhuc Aquisgrani agens, & cōtra Gotefridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit, classē ducentarū nauium de Normannia Fresiam appulisse, totasq; Fresiaco littore adiacentes insulas uastasse, iamq; exercitum in continenti terra esse. Qui congregatis quāta potuit celeritate copijs, e regione contendit, positusq; iuxta Vuifaram castris, minarum Gotefridi prestolatur euentum. Nam rex ille superbus uanissima spe uictoriae inflatus, cum Imperatore se cōgredi nelle iactabat. Sed dum Imperator statua castra haberet, diuersarum rerum nuncijs ad eum uenerunt, classē scilicet praedictam fuisse regressam, Gotefridum regem a quodam satellite suo, siue ut quidam dicūt, a filio proprio, cuius matrem nuper alia coniuge ducta, dimiserat interfectum. Castellum Hohebur, Albię flumini appositū, in quo Vto legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat praesidijs a Vuilcis captum, & Pipinum filiū eius regem Italiae vij. Idus Iulij defunctum. Quibus auditis, disposita pro temporis condicione Saxonia, domum reuertitur. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt. Sol vij. Idus Iulij, & ij. kalen. Decemb. Luna xi. kalen. Iulij, & xvij. kalend. Ianuarij. Ruothdruth filia Imperatoris maiornatu, vij. Idus Iulij obiit. Gotefrido rege Danorum mortuo, Hemmingus fratris sui filius in regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit. Anno Domini Dcccxi. Imperator pace cum Hemmingo firmata,

firmata, & placito generali Aquis habito, in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Limones, qui & ipsos uastauit, & castellum Hohenburi superiori anno à Vuilcis destructum restaurauit, alterum in Pannonias ad controuersias Hunorum & Sclauorum finiendas, tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes prospere egerunt. Carolus filius Imperatoris maior natus, ij. Non. Decemb. obiit. Anno Domini Dcccxiij. Nicephorus Imperator Constantinopolitanus pugnans cōtra Bulgares, occiditur: & MICHAEL

Placitum generale.

Nicephorus occiditur.

EL gener eius imperio potitur. Qui legatos Caroli Imperatoris ad Nicephorū missos, suscepit, & absoluit, cum quibus & legatos suos direxit, per quos pacem à Nicephoro coeptam, firmavit. Anno Domini Dcccxiij. Imperator habito generali conuētu Aquisgrani, filium suum Ludeuicum regem Aquitanie ad se uocauit, eiq; coronā imponens, imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernhardum uero nepotem suum, filium Pipini filij sui, Italiae praefecit, & regem appellari iussit. Concilia quoq; iussu eius super statu Ecclesiarum corrigendo per totā Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum

Ludouicus Pius. II. Imperator Germanus.

Ludouicus rex fit Imperator.

Concilia per Galliam super statu Ecclesiae corrigendo, iam putris caro, hunc saltem ferre nequit, cū quis timor Dei nō emendat, Synodus emendare deberet.

annū Mogontiae, alterū Rotomagi, tertiuū Remis, quartū Cabillone, quintū Arelato. Michael Imperator Bulgares bello appetens, haud prosperis successibus utitur, ac proinde domū reuersus, deposito diademate, monachus efficit, in cuius locū Leo, filius Bardē patrij cōstituitur. Pons Rheni apud Mogonciacū, quem Imperator per decem annos ingenti labore, & opere mirabili, deligno ita construxit, ut perenniter durare posse uideret, in mense Maio ita tribus horis fortuito incendio conflagrauit, ut praeter hoc quod aqua tegebat, ne una quidē hastula ex eo remaneret. Anno Dñi Dcccxiij. Carolus Imperator dū Aquisgrani hiemaret, febre & pleuresi, id est lateris dolore tactus v. kal. Febr. rebus excessit humanis, anno aetatis circiter lxxi. regni autē xlvi. subactae uero Italiae xliij. ex quo uero Imperator & Augustus appellatus est, anno xiiij. Cuius rei nunciū cum Ludeuicus filius eis in Aquitania accepisset, tricesimo postq; id acciderat die, Aquisgrani uenit, summoq; omnium Francorū consensu ac fauore patri successit, & ad suscepiendi regni administrationē cura cōuersa, primo legationes, quae ad patrē uenerat, auditas absoluit, inter quas praecipua fuit Leonis Imperatoris, qui Michaeli successit. Habito autē Aquisgrani generali cōuētu, ad iustitias faciendas legatos in oēs regni partes misit, duos ex filijs suis Lothariū Baioarię, Pipinū praefecit Aquitanie.

Pons Rheni incendio absumitur.

Carolus moritur ex Pleuritide.

Ludouicus filius succedit.

HISTORIA.

Anno Dñice incarnationis Dcccxv. ab urbe autē cōdita, mil. Dlxvi. LVDEVICVS Caroli magni filius lxxiiij. ab Augusto loco regnauit, regnūq; annis xxvi. obtinuit. Huic anno primo regni sui allatū est quosdā de primoribus Romanorū ad interficiendū Leonē Papā cōspirasse, hocq; indicio ad Pontificē delato, oēs illius factiois auctores iussu illius trucidatos fuisse. Quod cū moleste ferret, Bernhardū nepotē suū, regē Italiae ad se uocauit, eumq; ad inuestigandū quod dictū est, misit. Qui cum Romā uenisset, aegritudine decubuit. De rebus uero propter q̄s uenerat, p̄ Heroldū comitē qui ad hoc legatus ei fuerat datus, regi Ludeuico remandauit

Ludouicus Imp.

Hic Paschali dedisse dicitur liberā eligendorum Episcoporum potestatem, quae antea ex imperatorum uoluntate pendebat. Obserua pro hoc tempore certe ab hoc Ludouico Pio, Stephanus. 4. itē Gregorius. 4. confirmationem petierunt.

*Suartzach tmonasterium
construitur in
Herbipolensi diocesi.*

remandauit quicquid compererat. Quem legati Pontificis subsecuti, de his quæ domino suo obijcebantur, regi Ludeuico per omnia satisfecerunt. Quo etiam anno coenobium Suartzahense à Meginguado comite, & Ymina uxore eius, in honorem Domini nostri saluatoris, & sanctæ Dei genitricis, sanctiq; Sebastiani, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub primo eiusdem monasterij Abbate Benedicto nomine, libera totius seruitutis & exactionis cõditione cõstruitur, & postmodum primo monasterio collapso, in honorem sanctæ Dei genitricis & sanctæ Fœlicitatis, ac vij. filiorum eius reparatur.

ANNI REGNI LVDEVVICI.

◀ *Leo Papa moritur.*

Anno Domini Dcccxvi. Dominus Leo Papa, anno Pontificatus sui xxi. de corpore migravit viij. kalend. Iunij. Stephanusq; Diaconus in locum eius Papa xcvij. ordinatus est, qui sedit menses vij. Hic ergo post consecrationem suam, nondum duobus mensibus exactis, quàm maximis potuit itineribus, ad Imperatorem uenire contedit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererent, quod ille audiens, Remis ei occurrit, missiq; obuiam his, qui eum illo deduceret, honorifice illum ibi suscepit. Pontifex uero statim aduentus sui causam ei insinuans, celebratis deinde ex more missarum solennijs, eum diadematis impositione coronauit, Romanorumq; Imperatorem pronunciauit, anno regni sui secundo, secundum alios septimo. Anno Domini Dcccxvij. Stephanus Papa tertio mense, postq; Romam uenerat, nondum exacto viij. kalen. Febr. obiit, cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, munera & excusatoriam Imperatori epistolam misit, sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum pœnitenti, Pontificatus honorem impactum asseuerans. Paschalis Papa xcvij. sedit annis vij. iuxta alios nouem. Imperator uero generalem cõuentum Aquisgrani habens, filium suum primogenitum Lotharium, nominis atq; imperij sui socium sibi constituit, ceteros reges apellatos, unum Aquitanie, alterum Baioarie presfecit. Post hæc nunciatum est ei, Bernhardum nepotem suum Italię regem, quorundam prauorum hominũ consilio, tyrannidem meditatum fuisse, iamq; omnes introitus Italię, quos clusas diuisas, impositis presidijs firmasse, atq; omnes Italię ciuitates in eius uerba iurasse, quod ex parte uerum, ex parte fuerat falsum. Ad quos motus cõprimendos Imperatore celeriter cum exercitu magno ueniẽte, Bernardus rebus suis diffidens, armis depositis, apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Anno Dñi Dcccxviij. Detecta fraude cõiurationis, & seditiosis omnibus, in sua potestate redactis, Imperator Aquisgrani reuertitur, transactõq; quadragesimali ieiunio, paucis post sanctum Pascha diebus, coniurationis autores simul & regem, iudicio Francorũ, capitali damnatos sententia, luminibus tantum iussit orbari. Irmingardis regina v. Non. Octob. obiit, quæ genuit Imperatori, Lotharium, Pipinum, & Ludeuicum. Anno Domini Dcccxix. Conuentus Aquisgrani, post natale Domini habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum tractata sunt, legibus etiam capitula quedam pernecessaria, quæ deerant, addita sunt. Quo peracto, Imperator inspectis pleriq; nobilium filiabus, Vuelphi comitis, filiam nomine Judith, duxit uxorem, quæ genuit ei Carolum caluum. Anno Domini Dcccxx. Propter inges, pluuias & aerem, nimio humore resolutum, magna incommoda contigerunt. Nam & hominum & Bouum pestilentia grassata est. Frumenta quoq; & legumina corrupta sunt. Anno Domini Dcccxxi. Allatum est Imperatori Ludeuico de morte Leonis Imperatoris Constãtinopolitani, q̄ anno preterito in basilica sanctæ Dei genitricis, intra palatium interemptus sit, conspiratione quorundã optimatum suorum, & præcipue Michaelis comitis domesticorum, qui pratorianorum militum studio, infulas imperij suscepit, & ix. annis regnauit. Secundum quosdam Leo Papa obiit, eiq; Stephanus successit. Anno Domini Dcccxxij. In regione Thuringorum, quodam in loco, iuxta fluuium quendam, cespes longitudine pedum quinquaginta, latitudine xiiij. altitudine sesquipedali, de terra sine

*Stephanus Papa
moritur.*

Comitia Aquisgrani.

*Cluse Italię præsi-
dij formatæ.*

*Seditiosi in Impera-
torum luminibus
priuantur.*

Concilium Aquisgrani.

Carolus caluus.

*Michael comes do-
mesticorum.*

*De cespite translato
in Thuringia.*

sine manibus percisus & sublatuſ, ab eo loco in quo ſumptuſ eſt, xxv. pedum ſpa-
 tio diſtans inuētus eſt. Stephanuſ Papa obiit, cui Paſchaliſ ſucceſſit. Item in par-
 te orientaliſ Saxonix quæ Soraborum ſinibus contigua eſt, in quodam deſerto
 loco iuxta lacum qui dicitur Arnſe, in modum aggeriſ terra intumuit, & limitē
 uniuſ leugæ longitudine porrectum, ſub uniuſ noctiſ ſpatio, abſq; humani ope-
 riſ molimine inſtar ualli ſubrexit. Dominuſ imperator filium ſuum Lotharium
 pro diſponendiſ regni negocijſ, in Italiam miſit, cui præcedenti anno Hirmin-
 gardam Hugoniſ comitiſ filiam, de qua ille ſuſcepit Lotharium, poſtea excom-
 municatum, Ludouicū poſt ſe regnantem, & Carolum. Pipinum uero filium
 ſuum imperator in Aquitaniam miſit, cui filiam Theoderici comitiſ Matricen-
 ſiſ iunxit. Anno domini Dcccxxij. Menſe Maio conuentu habito apud Franco-
 furt, inter ceteraſ Barbarorum legationeſ, uenerūt ad imperatoreſ duo fratres
 de regno Vuilzorū, controuerſiam habenteſ, Milegaſt, & Celeadrogo, filij Lu-
 bit regiſ Vuilzorū. Qui cum oriētalibuſ Abroditiſ pugnanſ, cum interiſſet, po-
 puluſ Vuilzorū filium eiſ Milegaſtum maioreſ natuſ regem ſibi conſtituit.
 Sed cum iſ ſecunduſ ritum gentiſ, non digne adminiſtraret regnum, illo abie-
 cto, iunioriſ regiuſ honorem deferunt. Quamobrem ad præſentiam imperato-
 riſ ambo uenerunt. Qui cum uidiſſet gentiſ uoluntatē, prouioreſ ad iunio-
 rem fratrem, ſtatuit ut iſ regnum teneret, amboſ tamen muneribuſ donatoſ, & ſacta-
 mento confirmatoſ, in patriam remiſit.

Arnſe.

Comitia Franco-
 fordie.

Lothariuſ diſpoſita Italia, cum iam redire ſtatueret, rogante Paſchaliſ papa Ro-
 mam uenit, & honorifice ab eo ſuſceptuſ, in ſancto paſchæ die apud ſanctum Pe-
 trum & regni coronam, & imperatoris auguſti nomē accepit, ſicq; menſe Junio
 ad patrem uenit. Imperator Drugonē fratrem ſuum apud Merenſem eccleſiam
 ſub canonica uita degentem, clero eiſdem urbiſ conſentiente atq; eligente, re-
 ctorem ibi conſtituit, eumq; ad pontificatuſ gradum promoueri cenſuit. Celea-
 drogo Abodritorū princepſ, cum quibuſdam populi ſui primoribuſ ad impe-
 ratoreſ uenit, dilatiq; per tot annos aduentuſ ſui rationem, unde inculabantur
 nō improbabiliſter reddidit. Et licet in quibuſdam cauſiſ culpabilis eſſet per mē-
 ſita parentum ſuorum, tamen non ſolum impunituſ, uerum etiam muneribuſ
 donatuſ, ad regnum redire permiſſuſ eſt.

LOTHARIUS
 primuſ eiſ nominē,
 III. Imperator Ger-
 manorum. Ab hoc Lo-
 tharingia.

Hoc anno prodigia quedam extiſſe narrantur, in quibuſ præcipua erant ter-
 tremotus in Aquenſi palatio, & in territorio Tullenſi, iuxta uillam Commercia-
 cum puella quedam annorum circiter xij. poſt ſacram cōmunionem, quam in
 paſcha de manu ſacerdotiſ accepit, ſine omni uictuſ deſiderio plenum biēnium
 uſq; in tertiuſ annum dimidiuſ cōpleuit, nulla penituſ corporiſ alimenta per-
 cipiēſ. Cœpit autem ieiunare anno dominicę incarnationiſ Dcccxxij. à paſcha
 & in Dcccxxv. circa initium Nouembris, peracto ieiunio cibum ſumere, ac cæte-
 rorum hominū more manducando uiuere cœpit. In Saxonia quoq; in pago Fi-
 rihaſe xxij. uille igne cœleſti crematę ſunt, & fulgura in ſereno uifa ſunt, atq; in-
 terdituſ de cœlo ceciderant. In territorio Cumerenſi Italię ciuitatiſ in uico Graba-
 dona in eccleſia ſancti Iohāniſ Baptiſtę imago ſanctę Marię puerū Ieſum gremio
 continēſ, in abſida eiſdem eccleſiæ depicta, & ob nimiam uetuſtatem obſcu-
 rata, peneq; deleta, tanta claritate per duorum dierum ſpatia effulſit, ut omnem
 ſplendorem nouæ picturę, ſuę uenueſtatiſ pulchritudine penituſ uincere uide-
 ret. Imagines etiam Magorum munera offerentiū iuxta eam erant depictę,
 quaſ præter munera quę offerebant, claritas illa minime irradiabat. Anno do-
 mini Dcccxxij. Paſchaliſ papa uita deceſſit. In cuiuſ locum cum duo per cō-
 ſentionem populi fuiſſent electi, Eugeniſ tamen præſbyter tituli ſanctę Sabine
 uincente nobiliū parte, papa xcix. ordinatur, ſeditq; annis tribuſ. Legati Mi-
 chaeliſ imperatoris Conſtantinopolitani, ad imperatoreſ Ludouicum pro pa-
 ce confirmanda, cum muneribuſ & literiſ uenerunt, condignoq; reſponſo abſo-
 luti ſunt. Hoc anno pauciſ poſt æſtiuale ſolſtitium diebuſ, in territorio Auguſtu-
 dunenſi, ære in tempeſtatem ſubita mutatione conuerſo, ingeſ fragmentum
 ex glaciē ſimul cum grandine decidiffe narrantur, cuiuſ longitudo pedes xv. latiſ

Prodigia.

Puella ieiunans ad bi-
 ennium à ſumptuſ Eu-
 chariſtię.

Paſchaliſ papa mori-
 tur. Eugeniſ ſucce-
 dit.

Legati Bulgarum ad imperatorem ueniunt.

De corpore S. Sebastiani.

Frumentum de caelo.

Vuettinus monachus Augiensis.

Terræmotus.

tudo vij. crassitudo duos habuisse dicitur. Anno dñi Dcccxxv. Habito Aquisgrani conuentu, legati Bulgarum pro constituendis terminis inter Francos & Bulgares ad imperatorem uenerunt, responsoq; accepto redierunt. Anno domini Dcccxxvi. Hilduinus abbas monasterij sancti Dionysij apud Parisium, sacriq; palatii archicapellanus Romam mittens, annuente precibus eius Eugenio sanctæ sedis Apostolicæ tunc præfule, corpus beatissimi martyris Christi Sebastiani accepit, & illud apud Sueffonam ciuitatem in basilica sancti Medardi collocauit: ubi dum adhuc inhumatum in loculo quo allatum fuerat, iuxta tumulum sancti Medardi iaceret, tanta signorum multitudo enituit, ut à nullo mortalium aut numero comprehendi, aut uerbis ualeat enarrari: quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset, dominum pro quo ipse passus est, omnia posse. Anno domini Dcccxxvij. Eugenius papa mense Augusto decessit, in cuius locum Valentinus diaconus à Romanis papa ordinatus, uix unum mensem in pontificatu cõpleuit. Quo defuncto, Gregorius præbyter tituli sancti Marci papa ci. electus est: sed ante non est ordinatus, quàm imperatoris legatus Romam ueniens, electionem populi qualis esset, examinauit. Quo decedente, Sergius papa cij. successit: post quem Leo cij. extitit. Corpora sanctorum Marcellini & Petri, de Roma in Germaniam translata mense Nouembri, miraculis clarificata sunt. Anno dñi Dcccxxvij. In regione Vuasconia Tangarona in pago Aginési annonam de caelo quasi pluuiam descendisse ferunt, similem frumento, sed paululum breuiora ac rotundiora grana habuisse, de qua domino imperatori allatū est ad Aquisgrani palatiū. Vuettinus Augiensis monachus in spiritu raptus, admirabilem uidit uisionem. Anno domini Dcccxxix. In ipso quadagesimali ieiunio paucis ante sanctū Pascha diebus Aquisgrani terrenotus noctu factus est, uentusq; tam uehemens exortus, ut non solum humiliores domos, uerumetiam ipsam sanctæ Dei genitricis basilicam, quam capellam uocant, regulis plumbeis testam, non modica de nudaret ex parte. Anno domini Dcccxxx. Michael imperator obiit. Anno domini Dcccxxxi. Secundum quosdam Paschalis papa obiit, eiq; Eugenius successit. Corpora sanctorum Valentis, Senesij, & Theopontij, in Augeam insulam deferuntur. Theophilus, filius Michael. regnauit annis xij. Anno domini Dcccxxxij. Anno domini Dcccxxxij. Imperator filio suo Carolo ex Iudith nato dedit Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cæteris filiis. Anno domini Dcccxxxiiij. Anno domini Dcccxxxv. Anno domini Dcccxxxvi. Anno domini Dcccxxxvij. Anno dñi Dcccxxxvij. Pipinus filius imperatoris obiit. Anno domini Dcccxxxix. Anno domini Dcccxl. Ludouicus imperator obiit xij. kalen. Iul. sepultusq; est in Ecclesia Metensi.

ANNI LVDOVICI.

LVDOVICVS
II. quartus Germanorum imperator.

Anno dominicæ incarnationis Dcccxli. ab urbe uero condita millesimo Dxcij. LVDOVICVS, superioris Ludouici filius lxxv. loco ab Augusto regnare cœpit, & xxxvi. annis regnauit. Post mortē uero patris sui Ludouici imperatoris, frater eius Lotharius reuersus de Italia, & Pipinus, filius Pipini patris sui de Aquitania, uoluerunt

CAROLVS
Caluus.
Disidium & strages fratru apud Fontaneib sunt qui putent maximum omnium seculorum prelium fuisse. At Deus manifeste uindicauit imperatorem quam in parente ostenderunt

Carolum filium Iudith, cognomine Caluum, ea parte quam sibi pater concesserat prouare: & secundum id testamentum quod auus eorum Carolus Magnus statuerat, in tres partes regna inter se diuidere. Qua de re apud Antifiodorensem pagū in loco qui dicitur Fontaneth, graue præliū inter eos commissum est: & magna strage pugnatum, à neutra parte est triumphatum. Tandem uero pacificati per quatuor tetrarchias regna diuidunt. In diuisione regnorum Lotharius cum nomine imperatoris possedit Italiam, Ludouicus Germaniam, Pipinus Aquitaniam, Carolus Galliam.

Theophilus imperator Constantinopolitanus obiit, cuius filius Michael regnauit annis xxvi. Anno domini Dcccxlj. Anno domini Dcccxliij. Anno domini Dcccxliij.

ni Dcccxlviij. Bellum fuit inter Pipinum filium Pipini et Carolum. Anno domi-
 ni Dcccxlvi. Anno domini Dcccxlviij. Iudith imperatrix
 uxor Ludeuici prioris obiit. Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij.
 Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij.
 ni Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Ecclesia sancti Kiliani
 in Vaireiburg fulminibus exusta est. **LOTHARIVS** imperator tōsura & mo

nachico habitu suscepto, Prumiæ obiit, cui **LOTHARIVS** filius successit cū
 fratre **LVDVICO**. Corpus sancti Martini leuatur è tumulo. Anno domi-
 ni Dcccxlvi. Anno domini Dcccxlviij. Leo papa migravit, cui Benedictus papa ciiij. suc-
 cedens, & ipse anno eodem decessit. Hiltigart regina obiit. Anno dñi Dcccxlviij.
 Nicolaus papa cv. ordinatur, regnavit annis ix. Anno domini Dcccxlviij. Anno
 domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Sanctus Megin-
 radus hæremita occiditur. Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij.
 Anno domini Dcccxlvi. Huni Christianitatis nomen aggressi sunt. Anno do-
 mini Dcccxlvi. Anno domini Dcccxlviij. Basilius occiso domino suo Michaele,
 regnavit annis xx. Anno domini Dcccxlviij. Hadrianus papa cvi. sedit annis v.
 Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Lotharius filius Lotharij impe-
 ratoris, cum legitime uxori superduxisset aliam, Romam uocatus est: nolens
 papæ consentire, excommunicatus est, sicq; in redeundo Placentiæ mortuus est.
 Anno domini Dcccxlviij. Anno domini Dcccxlviij. Johannes papa ordinatur cen-
 tesimus septimus. Qui à quodā toxicatus, & ab alio malleo percussus, obiit: cen-
 tesimus octauus Hadrianus, centesimus nonus Agapitus. Anno dñi Dcccxlviij.
 Anno Domini dcccxlviij. Anno dñi Dcccxlviij. Ludouicus filius Lotharij impe-
 ratoris, itemq; Lotharius frater obiit. Et Carolus rex Romam tendens, à Iohan-
 ne papa efficitur imperator, Anno dñi Dcccxlviij. Ludouicus imperator obiit.

Huni Chri-
 stiani.

Lotharius, Lo-
 tharij filius ex
 communicatus

ANNI CAROLI IVNIORIS.

CAROLVS
Crassus filius Ludouici,
filius eius, cui fuit
cognomen Pio.

Carolus Caluus obiit.

LVDOVICVS
Balbus.
Post Ludouicum Bal-
bum, filiū Caroli Cal-
ui, habent historie
CAROLVM
III. cognomento
CRASSVM.
Ethic V. est Germa-
norum Imperator.

Ruotpertum, auum uero paternum Vuitichinum ex Germania profugū. Hunc autem ideo in regnum promouerunt, quia Carolus filius Caroli, nepotis Caroli Calui, Galliarum regis, cui regnum debebatur, uix adhuc triennis erat, patre defuncto, cum puer biennis fuit, matre uix per quadriennium superstite. Anno domini Dccclxxxvij. Carolus imperator uiuus dimisit regnum. Basilus imperator regno decessit.

ANNI ARNOLPHI.

ARNOLFVS
VI. Roman. Imp.

cū filio suo Romano puero annis xv. Arnolphus itaq; rex potens principabatut Baioarijs, Sueuis, Francis orientalibus, et post mortē Caroli Calui Lotharingis, ahdacibusq; Saxonibus. Cui Zuentebaldus Marauanorū dux uiriliter repugnauit. Vsq; ad

ANNO Dominicæ incarnationis, Dccclxxvij. ab urbe uero condita millesimo Dcxxvij. CAROLVS iunior, filius Ludouici, qui fuit nepos Caroli, lxxvi. loco ab Augusto regnare cœpit, & cum fratribus suis Carlomanno & Ludouico annis xi. regnauit. Ludouicus quippe, ut aiunt, tenuit Ostrofranciam, Carolus Alemanniam, Carlomannus Baioariam, cuius filius Arnulfus postmodum obtinuit monarchiam. Anno domini Dccclxxvij. Carolus rex Galliarum, cognomento Caluus, frater Ludouici secūdi obiit. Anno domini Dccclxxx. LVDOVICVS Balbus, filius Caroli obiit. Anno domini Dccclxxx. Ludouicus frater Caroli, uiuente fratre suo Carlomanno, Baioaria ingreditur; Carlomannus obiit. Anno domini Dccclxxxi. Carolus iunior cum uxore sua Richgarda imperiali benedictione sublimatur. Anno dñi Dccclxxxij. Ludouicus rex Francorū frater Caroli imperatoris obiit. Anno domini Dccclxxxij. Anno dñi Dccclxxxiiij. Anno domini Dccclxxxv. Anno dñi Dccclxxxvj. Otto uir militaris & strenuus, à principibus Gallicæ rex creatur in palatio Compendij. Hic patrem habuit ex equestri ordine

ANNO Dominicæ incarnationis, Dccclxxxvij. urbis conditæ mille. Dcxxxix. ARNOLPHVS filius Carlomanni fratris Caroli iunioris, lxxvij. loco ab Augusto regnum suscepit, annisq; xij. regnauit, quinq; uero imperauit. Cuius anno primo Carolus imperator, dimisso prius imperio, obiit.

Leo & Alexander, filij Basilij, regnum Constantinopolitanum tenuerunt annis xxij. postea Alexander anno uno: deinde Constantinus Porphiro genitus, Leonis filius vi. cum matre sua Zoe: postea Romanus Armeniacus cū eodem Constantino annis xxvi. post hæc idem Constantinus cū filio suo Romano puero annis xv. Arnolphus itaq; rex potens principabatut Baioarijs, Sueuis, Francis orientalibus, et post mortē Caroli Calui Lotharingis, ahdacibusq; Saxonibus. Cui Zuentebaldus Marauanorū dux uiriliter repugnauit. Vsq; ad

Vsq; autem ad hæc tempora Vngariorum gens, cuius omnes pene nationes expertæ sunt sequitiam, quibusdam difficillimis interpositionibus, quas clausuras nominat vulgus, separata erat à nobis, ut neq; ad meridianam, neq; ad occidentalem plagam, exeundi facultatem habuerit.

Arnolfus igitur rex, cum Zuenteboldum supradictum superare nequiret, depulsis prohdolor his munitionibus, Vngariorum gentem scelerû cupidam, in auxilium uocat, si tamen auxilium dici potest, quod paulo post eo moriente, cû genti suæ, tum cæteris in meridie occasuq; degentibus, graue periculum, immo exitium fuit. Deuicto itaq; Zuenteboldo, Arnolfus secure potitur regno. Vngarij uero interim obseruato exitu, contemplatiq; regionē, malum cordibus, quod post in propatulo apparuit, machinabatur. Anno dñi Dccclxxxix. Luitperto archiepiscopo Sunderold successit. Arn Vuitzburgensis episcopus in Saxonia occisus est, inter missarum solennia. Sedit autem annis xxxvi. menses vij. Anno dñi Dccxc. Arnolfus rex exercitum Nortmannorû deleuit. Anno dñi Dccxcij. Ratispona incendio flagrat. Anno domini Dccxcij. Anno dñi Dccxcij. Sunderoldus archiepiscopus à Nortmannis occiditur. Pro quo Hatto ordinatur, obscurus quidem genere, sed acutus ingenio, & qui difficile discerneretur, melior consilio foret an peior. Anno domini Dccxcij. Anno domini Dccxcv. Arnolfus Italiam Burgundiamq; sibi subiecit. Anno domini Dccxcvi. Arnolfus rex sus erat papa Romam ueniens, imperator efficitur. Huius temporibus Formosus

Vngarorum sequitiam

Clausura, klausen.

Arnolfus cõtra Zuenteboldum.

Grauisimum periculum ab Hungaris.

HISTORIA.

Anno Dominica incarnationis Dccxcvij. CAROLVS iam quindennis creatur in regē Gallia, Ottone adhuc uiuente, & iniuriam dissimulante: eodem tamen anno defunctus est. Cuius Ottonis frater Ruo-
pertus à Carolo dux Celticae praelatus, cum postea regnum affectaret, à militibus Caroli interfectus est. Cuius filius Hugo ob necem patris regi semper infensus, consilio egit per quoscunq; potuit, ut Ruodolfus filius Richardi Burgundionis, eo multum reclamante, rex recrearetur, & Carolus rex ab Heriperto eiusdem cognato, per insidias caperetur, carceriq; manciparetur, in quo post quinquennium defunctus est, anno regni sui xxxvi. uitæ uero liij. Idem autem Carolus ex sorore Adelstani regis Anglorum, filium procreauit, nomine Ludouicum, qui inter perturbationes patris infantulus adhuc transmarinis partibus aduectus ad auunculum Adelstanum, post patris necem, & Ruodolfi mortem, paternum & auitum rexit imperium. Hic etiam ex Gerbirga Heinrici Saxonum ducis, & postea regis filia, sorore Ottonis magni, quâ extincto Gisilberto eius uiro coniugem duxit, Lotharium filium accepit, qui in eodem regno patri successit. Anno domini Dccxcvij. Magna fames homines se inuicem comedere persuasit. Anno dñi Dccxcix. Arnolfus imperator obiit, moxq; anno Vngarij morte illius audita, collecto permagno exercitu, Marauianorû gentē, quam illorum auxilio Arnolfus imperator sibi subdiderat, inuadunt, sibiq; uendicant, Baioariorum quoq; fines occupant, castella diruunt, ecclesias igni consumunt, populos iugulant, & ut magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant. Huius Arnolfi temporibus Formosus Papa uehementer adflictabatur à Romanis, cuius & hortatu Arnolfus rex Romam aduenerat. Qui ingressus urbem, multos Romanorum principes obuiam sibi properantes, ulciscendo papæ iniuriam decollari præcepit. Causa autem simultatis inter Romanos & Formosum papam hæc fuit: Formosi decessore defuncto, quædam Pars Romanorum Sergium quandam Romanæ diaconum ecclesie papam sibi elegerat, quædam uero pars non infima natu Formosum Portuensis ciuitatis episcopum pro uera religione, diuinarumq; scripturarum & doctrinatum scientia papam fieri anhelabat. Cum autem in eo esset ut Sergius ordinari debuisset, pars que Formoso fauebat, nõ sine mediocri tumultu et iniuria Sergiû ab altari expulit, et Formosum papam constituit. Vnde Sergius descendit in Tusciam, quatenus Adelberti Marchionis potentissimi inuaretur per potentiam. Quod & factum est.

Carolus quindennis in regem creatur.

Ludouicus.

Magna fames.

Vngari in Marauianos ac Bauaros.

Interfectorum sanguinem bibunt.

Simultas inter Romanos & Formosum Papam. Vbi hic Spiritus sanctus.

Arnolfus pediculari morbo absumptus.

Sergij crudelitas in Formosum mortuum.

Nam Formoso defuncto, & Arnolfo in patria miserabili morte, scilicet uermis, quos pediculos dicunt, tanta scaturitione, ut nullis medicorum curis minui possent extincto, is qui post necem Formosi constitutus est, expellitur, Sergiusque per Adelbertum papa constituitur. Qui constitutus, ut impius sanctarum doctrinarum inscius, Formosum de sepulchro extrahi, atque in sede Romani pontificatus sacerdotalibus uestimentis indutum, locari, sicque decollari precepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam uniuersalem sedem usurpasti? Dein sacris exutum uestibus, abscessisque digitis tribus, in Tyberim iactari precepit, cunctosque quos ipse ordinauerat gradu proprio depositos, iterum ordinauit. Quod quam male & iniuste egerit, in hoc animaduerti poterit, quoniam & hi qui auida prodicione, ante prodicionem, salutem seu benedictionem Apostolicam perceperunt, ea post prodicionem, propriisque corporis suspensionem non sunt priuati, nisi quos improba forte scedarunt flagitia. Benedictio siquidem non sunt priuati, nisi quos improba forte scedarunt flagitia. Benedictio siquidem quae ministris Christi impenditur, non per eum qui uidetur, sed qui non uidetur sacerdotem infunditur. Neque qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus.

Quanta autem autoritatis, quantaque religionis Formosus papa fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum a piscatoribus postmodum esset inuentus, atque ad beati Petri principis Apostolorum ecclesiam deportatus, sanctorum quaedam imagines sese inclinantes, hunc in loculum positum uenerabiliter salutauerunt. Quod religiosissimi Romanae urbis testati sunt. Post Formosum Iohannes papa cxliij. extitit: cui Stephanus cxv. successit.

ANNI LVDOVICI.

LVDOVICVS
III. septimus Germanorum Imperator

Nno dominicae incarnationis Dccc. ab urbe nero condita millesimo Dclij. LVDOVICVS, Arnolphi imperatoris filius, lxxvij. loco ab Augusto admodum puer imperium suscepit, & xij. annis regnauit. Cuius anno primo Vngarij Baioariam uastauerunt: sed Ludouicus gentis suae depopulationem non ferens, magno exercitu co-

cto, iuxta Licum fluium cum eis pugnauit, & plus quam mille ex eis interfecit. Cumque pugna usque ad horam septimam iam protraheretur, & regis uictoria estimeretur, Vngarij callidi, positae ex aduerso insidijs, fugam simulant. Quos dum regis milites, doli ignari, impetu ualidissimo insequerentur, omni ex parte prodeunt insidia, & quasi uicti ipsi, uictores interimunt: rex ipse est uictore se uictum esse miratur, sitque illi non opinatus grauior casus. Vngarij uero ut rabiem perfidiae suae faciarent, Baioariorum, Sueuorum, Francorum regna percutrunt, cunctaque uastando incendunt.

Vngari omnia uastat.

Huius temporibus Adelbertus non quilibet mediocris, sed ex primatibus magnus ille heros, filius sororis Heinrichi ducis, sed postea regis, nepos Ottonis ducis Saxoniae, simultatem non modicam in castello Babenberg, contra Rempublicam exercebat. Nam cum inimicitiae essent inter Chunradum patrem Chunradi postea regis, primum a Chunrado interfectus est frater Adelberti: in cuius ultionem Chunradus quoque postea occisus est ab Adelberto: nec ullus regum potuit tam ingens bellum inter eminentes uiros ortum sedare. Cumque ipsi etiam regi Ludouico rebellis existeret Adelbertus, saepe rex congregatis omnibus, super castellum eius irruerat. Cui nominatus heros non iuxta castellum, ut plerique solent, sed procul a munitione praeparat bellum. Regis itaque milites priusque huius uirtutem re ipsa experirentur, regem praeeuntes, pugnae praeludio hunc extra castrum elicere, atque interficere cogitabant. Sed ipse huiusmodi praeludij non solum non ignarus, sed etiam deliberatus, his obuia tam longe a castris processerat, ut hunc milites eousque ex aduersarijs esse non cognoscerent, quoad in eorum ceruices istius mucro cedis impatiens desuiret. Igitur cum septennio ferme Adelbertus heros rebellionem huiusmodi exerceret, sciens Ludouicus fortitudinem illius audacie, haudquaquam se, nisi tergiuersatione quadam posse deuincere, Hattonem Moguntinae sedis archiepiscopum, quid super hac re faciendum esset, consuluit.

Adelbertus rebellis Ludouico.

Qui ut

HISTORIA.

CONRADVS
primus eius nominis
VIII. Germa. Imp.

ANno Dñicæ incarnationis Dcccclxiiij. urbis aut conditæ, millesimo Delxiiij. **CHVNRADVS**, filius Chunradi, quem Adelbertus occidit, Francorum ex genere oriundus, vir strenuus, bellorumq; exercitio doctus, omnium electione lxxix. loco ab Augusto regnum accepit, & vij. annis regnavit. Sub quo potentissimi erant principes, Arnoldus in Baioaria, Burchardus in Sueuia, Heberhardus Comes potētissimus in Francia, Gisibertus Dux in Lotharingia, inter quos Heinricus Saxonum & Thuringorū Dux præpotens clarebat. Secundo autem regni eius anno, memorati Principes huic præsertim rebelles extiterant, quos ille

Arnoldus fugit
ad Vngaros.

Enus fluuius.

tam sapientiæ quàm fortitudinis robore superauit, suamq; ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio terrore coactus, cum uxore ac filijs ad Vngarios fugit, ibiq; usq; ad obitū Chunradi permāsit. Primo anno Chunradi regis Vngarij ab Alemannis & Baioarijs, iuxta flouiuū, qui vulgariter Ine dicitur, occiduntur.

ANNI CHVNRA DI.

ANno Domini Dcccclxiiij. Prædicti Principes regi rebellant. Rudolphus rex moritur, post quem Ludeuicus, Caroli filius, in regnum patris, consilio Hugonis Ducis, filij Ruperti, ex transmarinis partibus, ad Gallias reducit, cui idem Hugo tamen postea accusatur. Hoc tempore Marinus Papa cxvi. extitit. Anno Domini Dcccclxv. Vngarij Alemanniam deuastāt. Hatto Archiepiscopus obiit, cui Heriger successit. Anno Domini Dcccclxvi. Anno Domini Dcccclxvij. Salomon Episcopus captus est. Vngarij Alemanniam totam igne & gladio vastant. Anno Domini Dcccclxviii. Erchenger Dux & Bertholdus Germani fratres decollātur. Basilea ab Vngarijs destruitur. Anno Domini Dcccclxix. Vngarij per Alemanniam & Alsatiam transeunt, Lotharingiā inuadunt. Burchardus dux cōstituitur. Chunradus rex morit, cuius cōsilio & præcepto Heinricus Dux Saxonie, filius Ottonis Ducis in regnū prouehitur. Sed quia Carolorū stirpe in regno Francorū deficiente, regnū iam ad Saxones per Heinricū transfertur, genealogiā Carolorū causa memoriæ breuiter depingamus, dehinc de origine gentis Saxonie, cuius opinio uaria est, aliqua describamus, sicq; ad initiū regni pertendamus.

Vngari vastant
Alemanniam.

Duo Duces fratres
decollantur.

Vngari Alsatia inuadunt
& Lothoringia

Genealogia Carolorum.

CAROLVS MAGNVS IMP.

LVDOVICVS Pius Imp.

Ludouicus Germanicus habebat Germaniam superiorem, uicūq; Boemos.

Lotharius Imp. tenens Lothoringiam & Italiam.

Carolus Caluus rex Gallie.

Ludouicus q; gessit belaluncū Caluo.

Carolus Crassus Imp. & ad extremum adeptus Gallia. Huic successit Arnolphus

Carolomannus rex Bauaria. Arnolphus.

Ludouicus II. Imp. sarracenos ex Italia fugauit, post hunc uolebat Papa imperiū in Gallia conuertere, sed filij Ludouici Germanici hoc retinuerunt & seruarunt Germanis. Huic successit in impio, Carolus Caluus rex Gallie.

Ludouicus Balbus, cum quo de impio dimicauit Carolus Crassus. Pontifex ad Balbū confugit.

Ludouicus III.

Huic successit Cunradus Bombergen. quem scribunt fuisse nepotē huius Ludouici, ex fratre Cunrado,

Eberhardus, a quo originē habent principes Francorum,

Cunradus.

Cunradus ultimus Imperator ex hac familia. Hunc Italici scriptores, si dijs placet, inter Imperatores non nominant, quia Italiam non habuit.

DE ORIGINE SAXONVM.

UPER origine gentis Saxonum uaria opinio est. Alijs æstimanti-
 bus de Danis Nortmānisq; eos originem duxisse, alijs uero, quibus
 & Græci consentire dicuntur, eos reliquias fuisse Macedonici exer-
 citus, qui secutus Magnum Alexādrum, immatura ipsius morte per
 totum orbem sit dispersus. Inuenimus autem in scriptis cuiusdam
 antiquitate tradente, q̄ ab Anglis Britannia incolis sint egressi, & per Oceanum
 nauigantes, Germaniæ littoribus studio & necessitate querendarum sedium sint
 appulsi, in loco qui uocatur Hathuloga, eo tempore quo Theodericus rex Fran-
 corum contra Irminfridum ducem Thuringorum dimicans, terram eorum cru-
 deliter ferro uastauit & igni. Cumq; primum terræ applicuissent, incolæ ipsius
 terræ qui Thuringi fuisse traduntur, aduentum eorum grauitè ferentes, arma
 contra eos mouerunt. Saxones uero acriter resistentes, portum obtinuerunt.
 Diu deinde inter se dimicantibus, & multis hincinde cadentibus, tandem utrisq;
 placuit de pace tractare. Inuitumq; est fœdus eo pacto quo haberent Saxones uen-
 dendi emendiq; copiam, cæterum ab agris à cæde hominum atq; rapinis abstinere-
 rent: stetitq; illud fœdus inuolabiliter multis diebus. Cumq; Saxonibus iam de-
 secisset pecunia, quid emerent aut uenderent non habentes, inutilem sibi pacem
 esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendam egredi de
 nauibus oneratum multo auro, torque aurea, simulq; armillis aureis. Cui obuius
 quidam Thuringotum, quid sibi uult inquit, tam ingens aurū circa tuum fame-
 licum collum? Emptorem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero. Qui
 enim fame periclitor, quo auro delecter? At illo qualitatem quantitatemq; precij
 rogante, nullū inquit Saxo mihi est discrimen in precio: quicquid dabis gratum
 habeo. Ille uero subridens, quid si inquit de puluere isto sinum tibi impleo: Etat
 autem in præsentī loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit si-
 num, & accipit humum: ilico Thuringo tradens aurum: lætusq; ad suos uterq; re-
 dit. Thuringi Thuringū laudibus ad cœlum tollūt, qui nobili fraude Saxonem
 deceperit: fortunatumq; eum inter mortales fuisse, qui uili precio tam ingens au-
 rum possederit. Cæterum certi de uictoria de Saxonibus, iam quasi triumphabāt
 Interea uero Saxo priuatus auro, oneratus uero multa humo, appropriat nauibꝰ.
 Socijs igitur ei occurrētibus, & quid ageret admirantibus, alij amicorum eum ire-
 ridere cœperunt, alij arguere: omnes partim eum amentem crediderunt. At ille
 postulato silentio, sequimini me inquit optimi Saxones, & meam uobis amena-
 tiam probabitur utilem. At illi licet dubij, sequuntur tamē. Ille autem sumpta hu-
 mo, per uicinos agros quam subtilius potuit, eam dispersit: & castrorum loca oc-
 cupauit. Ut autem uiderunt Thuringi castra Saxonum, intollerabilis est eis uisa
 res: & missis legatis cōquesti sunt de fœdere rupto ac uiolato ex parte Saxonum.
 Saxones responderūt se hastenus fœdus inuolabiliter seruasse: terram uero pro-
 prio auro comparatam, cum pace uelle obtinere: aut certe armis defendere.
 His auditis, incolæ cœperunt aurum Saxonicum iam maledicere: & quem pau-
 lo ante fœlicem prædicabant, autorem perditionis suæ atq; regionis fatebantur.
 Ira deinde accensi, cœco Marte, sine ordine & consilio irruunt in castra. Saxones
 uero parati, hostes excipiunt sternūtq;: & rebus prospere gestis, proxima circum-
 circa loca iure obtinent. Diu itaq; cum ab alterutris pugnatum foret, & Thuringi
 Saxones sibi superiores fore uiderēt, per internuncios pacificati cum eis querunt
 eosq; in terra quam acceperunt, sedere concedunt.

Eo tempore mortuo Clodoueo rege Francorū, quatuor filij eius regnū ipsius
 æqualiter diuiserunt. Ex quibus Theodericus cum Australiam accepisset, cuius
 regni sedes apud Merensem fuit ciuitatem, mittere curauit legationem ad Irmin-
 fridum regem Thuringorum pro pace & concordia: mandans ei non se cupere
 sibi esse dominum sed amicum: non imperatorem sed propinquum: propinqui-
 tatisq; iura inuolabiliter se uelle seruare: sororem quippe Theoderici Irminfri-
 dus acceperat, tantum, ut à populi Francorū concordia, qui eum regem consti-
 tuerant, non discordaret, rogabat: Ad hæc Irminfridus cum benigne responde-
 ret, Fran-

Lege hic Albertum
 Krantz de gentis Saxo-
 num primordijs
 & hoc citante Saxo-
 nem Sialandicū Da-
 nicæ antiquitatis scri-
 ptorem.

Hathuloga.

Fœdus.

Hæc ordine legis in
 initio Vuitchundi
 monachi Bencdi-
 ctini, de rebus gestis
 Saxonum.

Thuringus Saxoni
 puluerem uendit.

Alb. Krantz uult nō
 auro, sed sanguine
 mercatū agrum ac-
 cepisse, nec unquam
 possedisse Thuringos
 agros ad Hadeleria.

Spargitur puluis per
 uicinos agros.

Austrasie sedes apud
 Metensem ciuitatem.

ret, Francorum statuta sibi placere, pace omnimodis se indigere, super negotio regni responsionem suam in amicorum praesentiam se uelle differre. Audiens regi na legatum fratris superuenisse, & super regni negotio cum rege locutum fuisse, Iringus. regit cum Iringo milite regis, qui erat uir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in rebus agendis, facilis ad suadenda quae uellet, unde & animum regis sibi connexerat, ut pariter regi suaderent, regnum sibi iure haereditario cessisse, utpote quae filia regis esset & reginae. Theodericu uero suum seruum esse, tanq̄ ex concubina natum, & ideo indecens fore proprio seruo manus unq̄ dare. Conuocatis ergo principibus, & necessarijs amicis, Irminfridus uerba legati in praesentia eorum contulit. At illi unanimiter suadebat, quae pacis & concordiae sunt eum sentire, quia impetus Francoru ferre non posset, maxime qui acris oribus hostiu armis ex alia parte premeretur. Iringus uero lasciuiae mulieris satis faciens uotis, suasilit Irminfrido Francis cedere non debere, super negotio regni iustitiam se causam habere, latum praeterea imperium, militum manus & arma, ceterasq̄ belli copias sibi a Theoderico parum aequae procedere. His igitur Irminfridus persuasus, secundum haec uerba legato respondit, amicitiam quidem sui & propinquitatem Theoderico non negare, mirari se tamen satis non posse, quomodo usurpare uellet prius imperium quam libertatem, seruum illum natum, & quomodo sui quereret dominum, se non posse proprio seruo manus dare. Legatus his satis commotus, mallem inquit, hoc caput meum tibi tradere, quam huiusmodi uerba a te audire, sciens ea multo sanguine Francorum atq̄ Thuringorum diluenda. Et haec dicens, reuersus est ad Theodericum, & quae audiuit, non celat. Theodericus autem nimiam iram uultu celans sereno, oportet nos, inquit, ad seruitium Irminfridi festinare, quatenus qui libertate priuamur, inani saltem uita fruamur. Et cum graui exercitu appropians terminis Thuringorum, inuenit eum ualida quoq̄ manu se expectantem, in loco qui dicitur Runiberg. & commisso certamine, pugnatum est ancipiti bello per biduum, tertia uero die uictus Irminfridus cessit Theoderico, fugiensq̄ tandem se recepit in urbem, quae dicitur Schidinga sita super fluum Onestrod. Theodericus autem congregatis principibus exercitus sui, rogat sententiam, utrum nam censerent Irminfridu persequendum, an patriam remeandam. Erat autem Theoderico seruus ingeniosus satis, cuius consilium expertus est sapius probum, eiq̄ propterea quadam familiaritate fuit coniunctus. Cumq̄ quidam censerent mortuos sepeliendos, saucios curandos, & ad maiorem exercitum congregandum esse repatriandum, rogatus ille seruus, sententiam dixit. In rebus honestis pulcherrimam semper esse arbitror perseverantiam, quam ita coluerunt maiores nostri, ut acceptis negotijs raro uel nunq̄ deficerent. Nectamen labores nostros eorum aequandos putauerim, qui paruis copijs ingentes gentium copias superauerunt. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostris uictis occasionem uincendi prestabimus. Amplecterer & ipse patriam redire, familiarem necessitudinem prouidete, si hostem nostrum eo spatio scirem uacare. Sed uulnerati nostri forsitan haec reindigent, castroru ergo labor impigris animis reor pro maxima uoluptate est. Cassa multitudine exercitus est uehementer attenuatus, hostes ne omnes euaserunt certe rarissimi. Ipse nanq̄ dux, ut quaedam bestiola, suo munitur latibulo, urbis circundatur claustro, nec ipsum caelum aude secure inspicere, nostro timore cogente. Sed non desunt ei pecuniae, quibus conducantur nationes Barbarae, non deest militum manus, licet lassa, quae tamen omnia nostra redintegratur absentia. Indecorum est uictoribus uictis uincendi locum dare. Num singulis urbibus administranda sufficimus possidia? Et eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Haec eo prosequente placuit Theoderico, omnibusq̄ uictoriae audis, manere in castris, & mittere ad Saxones, Thuringis iam olim inimicos, ut ei essent auxilio, ea conditione, ut si uincerent Irminfridum, urbemq̄ caperent, terram eis in hereditatem perpetuam traderet. Saxones nihil cunctati, nouem duces cum singulis millibus militum destinabant. Et ingressi duces in castra, singuli cum centenis militibus, reliqua multitudine extra castra relicta, Theodericum uerbis pacificis salutabant.

Iringus.

Runiberg.

Schidinga.

Perseuerantia in rebus honestis, pulcherrima res.

salutabant, & ab eo hilariter suscepti, dextras dabant & accipiebant, seq; illi deuotos, & ad omnia promptos, à Saxonica gente missos dicebant, eisq; cordi esse aut uincere uelle, aut uincere nolle. Illis hæc loquentibus, mirati sunt Franci, præstantes corpore & animo uiros mirati sunt, & habitum nouum, arma quoq; & diffusam scapulis Cesariem, & super omnia ingentem animi constantiam. Vestiti autem erant sagis, & armati longis lanceis, stabantq; subnixi paruis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Quidam uero ex Francis dicebant, tantis ac talibus amicis Francos nõ indigere, genus indomitum fore, etsi presentem terram inhabitarent, eos proculdubio esse, qui Francorum imperiũ quandoq; destruerent. Theodericus uero proprijs utilitatibus consulens, in fide suscepit uiros, demandans, ut ad oppugnandam urbem præpararentur. At illi à rege regressi, castra metati sunt ad meridianam plagam urbis, in pratis fluuio contiguus, & postera die prima luce surgentes, sumptis armis, oppidum oppugnant & incendunt, statimq; aciem ordinant ex aduerso portæ Orientalis. Hi uero, qui intus erant clausi muris, dum uident acies ordinatas, ac se in ultimis constitutos, audacter portis erumpunt, cæcoq; Marte in aduersarios irruunt, & telis emissis, res perinde agitur gladijs. Cumq; graue bellum oriretur, plures hinc inde sternuntur, illis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro uita pugnantibus, Saxonibus uero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Cumq; ubiq; fierent cædes, & ululatus, & neutrum agmen loco cederet, iam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi lauciati sunt, de Saxonibus uero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Iring ab Irminfrido cum supplici legatione, & omnibus thesauris suis, ad Theodericum pro pace ac spontanea deditione. Et accedens Iring, hæc ait. Tibi misit tuus quondam propinquus, modo feruus, rogans, ut si non sui misereris, miseræ saltem sororis tuæ misereris, nepotumq; tuorum in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lacrimans dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adiecit decere clementiam regalem, non spernere legationem talem, nec communem naturam obliuisci, meliusq; esse eum in fide suscipere, quem iam superatum ita conterreret, ut nunq; se contra eum leuare posset, quàm illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil aliud expectaret Francorũ imperium, nisi solum periculum, ideoq; melius esse ut susceptis Thuringis, pariter eos eijceret, de finibus suis. His dictis licet inuitus flectitur Theodericus, promittitq; postera die Irminfridam se suscepturum, Saxonesq; abiecturum. Quibus Iring auditis, ad pedes prosternitur regis, laudansq; sententiam regis, ipse nocte illam in castris, & misso ad dominum optato nuncio, ipsam urbem securitatis repleuit gaudio. Interea urbe ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidam cum accipitre, uictum queritans supra litus fluuij supradicti, sed emissum uolucrem quidam de Saxonibus in ripa suscepit ulteriori. Emissore uero rogante ut remitteretur, Saxo negauit. Ille autem ait. Remitte & prodam tibi secretum, socijsq; tuis utile. Saxo e contra dic, inquit, ut accipias quod queris. Reges, inquit, pace inter se facta, decreuerunt, ut si cras in castris inueniamini, aut capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille. Serio hæc ais, an ludo? Secunda, inquit, hora futuri diei probabit, quod sine ludo uos agere oporteat. Quapropter uobis ipsis consulite, & fuga salutem querite. Saxo statim uolucrem emisit, socijsq; rettulit quæ audiuit. Qui satis commoti in promptu non inueniebant, quid super his agere debuissent. Erat autem tunc in castris quidam in ueteranis militibus iam lenior, sed uirili adhuc senectute uigens, qui merito bonarum uirtutum pater patrum dicebatur, nomine Hathagato. Hic arripens uexillum quod apud eos habebatur sacrum leonis atq; draconis, & desuper aquilæ uolantis insignitum effigie, quo ostentaret fortitudinis atq; prudentiæ, & earum rerum effaciam, & motu corporis animi constantiam declarans, ait. Hucusq; inter optimos Saxones uixi, & ad hanc ferè ultimam senectutem ætas me perduxit, & nunq; meos fugere uidi, & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici. Certate didici, fugere ignoro, nec ualeo. Si fata non sinunt ultra uiuere, liceat

Vestitus Saxonum
& arma.

Vuitichindis lib. 15

Sex millia Saxonum
cæsa.

Vicum queritans
accipitre.

Vide Alb. Krantz li.
1. cap. 28. & Vuitichindis lib. 1.

Hathagato alias
Hathagat.

Vexillum Saxonum
leonis & draconis
effigie item aquilæ
uolantis.

Oratio masculi
ueterani militis
Hathagati.

liceat

liceat saltem quod mihi dulcissimū est, cum amicis occumbere. Exemplo mihi sunt paterna uirtutis amicorū corpora, circa nos prostrata, qui maluerunt mori, quā uinci, impigras animas amittere, quā coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere, tantum de contemptu mortis. Ecce ad securos ibimus, ad eadem tantum, non ad pugnam. Nam de promissa pace ac nostro graui uulnere securi, nihil suspicantur aduersi, hodierno quoq; prelio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, ita sine uigilijs & solita custodia manent. Irruamus igitur super improuisos, & somno sepultos, parum laboris est, sequimini me duces, & hoc canum caput meum uobis trado, si nō uenerit quod dico. Illius igitur optimis uerbis erecti, quod supererat diei in reficiēdis corporibus suis, expendebant, deinde prima uigilia noctis, qua solet sopor grauior occupare mortales, dato signo sumunt arma, & precedente duce, irruunt super muros, inuenientesq; eos sine uigilijs ac custodijs, ingressi sunt urbem cum clamore magno. Quo excitati aduersarij, alij fuga salutem quæsierunt, alij per plateas & muros urbis ut ebris errauerunt, alij in Saxones ciues suos putantes, inciderunt. Illi uero omnes perfectæ ætatis morti tradiderunt, impuberes prædæ seruari erunt. Irminfridus autem requisitus, cum uxore ac filijs, paucoq; comitatu euasisse compertus est. Quod audiens Theodericus, egit ut dolo reuocaretur, & Iring eum interficeret, quatenus Theodericus quasi alienus ab eius cede consisteret. Hoc cura Iring agre suscepisset, uictus fallacibus promissis, quasi magnis muneribus foret donandus, ac potestate magna in regno sublimandus, tandem consensit, seq; uoluntati eius parere promisit. Reuocatus igitur Irminfridus, prosternitur uestigijs Theoderici, Iring uero stans iuxta quasi armiger regis, euaginato gladio prostratum dominum trucidauit, statimq; rex ait ad eum. Quia dominū interfecisti tuū, pro tali facinore omnibus mortalibus merito odiosus, uiam habeto apertam discedendi à nobis, fortē uel partem tuæ nequitia nolumus habere. Merito inquit Iring, odiosus cunctis appareo, qui tuis parui dolis, anteq; tamen exeam, purgabo hoc scelus meum, uindicando dominum meum. Et euaginato gladio stetit, ipsum quoq; Theodericum obtruncauit, sumensq; corpus domini, posuit super cadauer Theoderici, ut uinceret saltē mortuus, qui uidebatur uiuus, uiamq; iter faciens, discessit. Si qua fides his dictis adhibeatur, penes lectore est, mirari tamen non possumus satis, famam in tantum præualuisse, ut lætæus cœli circulus, Iringis nomine, Iringes straza usq; in præsens sit uocatus. In Francorum uero gentibus legitur, qd Theodericus data fide Irminfrido, ad Tulbiacam ciuitatem eum ad se uenire fecerit, & cum supra muros ciuitatis colloquerentur, compulsus ille de muro in terram corruerit, sicq; mortuus sit, suosq; filios Theodericus interfecit re iusserit. Saxones autem bello peracto reuersi ad Theodericum in castra, bene ab eo sunt suscepti, satisq; laudati, & præsentī terra in æternam possessionem donati, socij quoq; & amici Francorum appellati sunt, moxq; urbem cui ab igne, ut proprijs manibus pepercerunt, primum incoluerunt. Terram uero acceptam sorte diuidentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate sui totam occupare non possent, partem illius, & eam quā maxime quæ respicit ad Orientē, colonis tradebant sub tributo exercendam, cetera uero loca ipsi possederunt. A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum quos præcedēs hostilis turbo non tetigit, & alueo fluminis Vnstrode diuidentur, à Septentrione uero Nortmannos gentes ferocissimas, ab ortu autem solis Abodritos, & ab occasu Friesos, à quibus sine intermissione uel scedere uel incertatione finium suorum spatia necessario tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi uero pacati, & ciuium utilitatibus placida benignitate cōsulentētes, generis quoq; ac nobilitatis suæ prouidissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium uel sibi inferiorum connubijs infecti, propriam & sincerā & tantum sui similem gentem facere conati sunt. Unde habitus quoq; ac magnitudo corporum comarum color tanq; in tanto numero hominum idem penē omnibus. Quatuor igitur differentias gens illa in genere habuit, nobilitatem scilicet ac liberorum, libertorum atq; seruorum, & id legibus firmatum est, ut nulla pars in

*Eidem dictionum re-
linquit lectori.*

Iringis straza.

*Saxones socij
Francorum.*

*Termini Saxonum
compendiarij.*

*Vnstroda fluius,
alijs Vnstr.*

*Quatuor differen-
tia Saxonum.*

1. Nobiles.
2. Liberi.
3. Liberti.
4. Serui.

pars in copulandis coniugijs propriae fortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam: libertus coniungatur libertae, & seruus ancillae. Si uero quispiam horum sibi non congruentem, & genere praestantiorē duxerit uxorem, cum uitae suae damno componat. Legibus etiam ad uindictam malefactorum optimis utebantur, & multa utilia atq; secundum legem naturae honesta in morum probitate studuerunt habere, quae eis ad ueram beatitudinē promerendam proficere potuissent, si notitiam sui creatoris haberent. Coluerūt enim eos qui natura non erant dii, maximeq; Mercurium, cui certis diebus humanis quoq; hostijs litabant. Deos suos neq; templis includere, neq; ulli humanae speciei assimilare pro magnitudine & dignitate diuinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes, deorumq; nominibus appellantes, secretū illud sola reuerentia contemplantur. Auspicia & sortes quammaxime obseruabant, quarum sorti non consuetudo simplex erat. Virgam frugiferae arbori decissam in surculos amputabant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam uestem temere ac fortuito spargebant, Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi: si priuata, ipse paterfamilias precatus Deos, caelumq; suspiciens, inter singulos tulit, sublatisq; secundum impressam antea notam interpretatus est: & si prohibuerūt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat: si permissum est, euentum adhuc fides exigebatur. Animum uoces uolatusq; interrogare, propriū generis illius erat: equorum quoq; praesagia ac motus experiri, hinnitusq; ac fremitus obseruare, nec ulli auspicio maior fides adhibebatur, nō solum apud plebem, sed etiam apud proceres. Erat & alia obseruatio auspiciorū, quo solebant euentus grauium explorare bellorum, eius scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, ca priuū quo modo interceptum cum electo popularium suorum patrijs quemq; armis committere, & uictoriam huius uel illius in prauidētia habere. Quomodo autem certis diebus, cum aut luna inchoatur, aut impletur, agendis rebus auspiciatissimum initium crediderint, & alia innumerabilia uanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur obseruauerint, praetereo: haec uero ideo commemorauī, quo prudens lector agnoscat, à quantis errorum tenebris per Dei gratiam sint liberati, qui erant sicut omnes nationes Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui daemonum dediti, uereq; religioni contrarii: neq; diuina, neq; humana iura transgredi illicitum uel inhonestum putantes. Vnde factum est, quod cum finitimis suis, & maxime cum Francis lites atq; discordias habebant, quia suberant causae, quae quotidie pacem perturbare poterant, termini uidelicet amborum penē ubiq; in planicie contigui, praeter pauca loca in quibus uel saltus magni, uel montium iuga interposita, utrorumq; agros certo limite disterminant, in quibus caedes & rapinae, atq; incendia uicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non iam uicissitudinem redere, sed apertum contra eos deliberarēt bellum suscipere. Susceptum est igitur contra eos bellum, quod magna utrorūq; animositate, maiore tamen Saxonū damno per continuos xxx. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finire, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Difficile quippe dictu est, quotiens superati ac supplices regi se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquotiens ita domiti & emolliti, ut etiam cultum demonum dimittere, & Christianae religioni se subdere uelle promitterent. Sed sicut ad haec facienda aliquotiens prohi, sic ad eadem peruertēda semper faere praecipites: nec facile est aestimare, ad utrum horum faciliores dici uerius possint. Frondosis arboribus fontibusq; uenerationem exhibebant. Truncum quoq; ligni non paruae magnitudinis in altum erectum sub diuo colebant, patria eum lingua Irminsul appellātes, quod Latine dicitur uniuersalis columna, quasi sustinens omnia. Igitur defuncto Pipino, qui Hilderico rege

Mercurium coluerūt Saxones, hinc Irminsul quasi Mercurij statuam interpretantur. Is enim graece Ερμης dicitur.

Auspiciorum obseruatores.

Obseruatio euentū ex captiuo hostium.

Superstitio Saxonum ex luna.

A quantis tenebris errorū Saxones & Germani liberati his annis, utinā uere agnoscamus uisitacionis tempus.

Bellū durās annos 30

Irminsul erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera signū militare, nostri uexillum uocant, praeserens rotam, cuius breue momentum & facili ortus ac interitus ita euentus praaliorum. In sinistra libram expandit dubiam pugnantium sortem, facile huc & illuc inclinanti. Pectus inermis uersum praeserebat. In clypeo leo, floribus confuso campo, in quo stabat. Vide in historia Arminij nobilissimi principis Germani perpulchram coniecturā Georgij Spalatini de Arminij uel Hermāni statua in memoriam incluyti herois Germani erecta.

S in quo

Tributum 300. equo-
rum.

Conditiones pacis, ut
abiecto demonum cul-
tu, Christianæ religio-
nis sacramenta susci-
perent.

Vuitikint baptiza-
tur. alij Vuitkindus.

Vuilbertus.
Vualbertus.

Vuigaltingohusen.

Bruno.

OTTO.

Conradus Franco-
rum dux fit rex.

HENRICVS.

Auares Vngari con-
tra Henricum.

Dammum Germaniæ
illatum ab Vngaris.

in quo Merovingorum finitum est imperium, deposito, & in monasterium mis-
so, primus ex præfecto aulae per autoritatem Zachariæ Romani pontificis, mo-
narchiam regni Francorum solus obtinuit: Carolus filius eius successit, qui con-
tra Saxones bellum, quod quasi intermissum patris eius morte uidebatur, repe-
tiuit. Pater enim eius prius eos superatos, trecentorum equorum per singulos an-
nos tributo multauit. post renouatum cū eis à Carolo bellum, uix ullus exactus
est annus, quod non ab eis facta sit pacti permutatio. Sed magnanimitas regis,
ac perpetua tam in aduersis, quàm in prosperis constantia mentis, nulla eorū mu-
tabilitate uel uinci poterat, uel ab his defatigari quæ agere cœperat. Nam nunquā
eos huiusmodi aliquid perpetrantes, impune ferre passus est, quin aut ipse per se
ducto, aut per comites suos misso exercitu, perfidiam eorum ulcisceretur, & con-
dignam ab eis pœnam exigeret, usq; dum omnibus qui resistere solebant, profligatis,
& in suam potestatem redactis, decem millia hominum ex his qui utraq;
ripas Albiæ fluminis incolebant, cum uxoribus & paruulis transtulit, & huc atq;
illuc per Galliam & Germaniam multimoda diuisione distribuit: tractumq; per
tot annos bellum ea conditione constat esse finitum, ut abiecto dæmonum cul-
tu, Christianæ religionis sacramenta susciperent. Quod & factum est. Vuitikint
quoq; qui inter eos & claritate generis, & opum amplitudine eminebat, & qui
perfidia eorum autor & incensor indefessus erat, ad fidem Caroli sponte ueni-
ens, apud Tiniacum baptizatus, & à rege de fonte susceptus est: sicq; Saxonia to-
ta superata & subiecta est.

Huius Vuitikindifilius Vuigbertus Christianæ religionis cultor deuotus, filiū
procreauit, quē Vualbertū uocauit, qui & ipse ab infantia religiosus, cū factus es-
set, Romam causa orationis & reliquiarum acquirendarū terendit, corpusq;
sancti Alexandri, filij sanctæ Felicitatis, integrum accipiens à papa tunc tempo-
ris Leone, in Saxoniam detulit, & in loco qui dicitur Vuigaltingohusen, loca-
uit. Ex eiusdem Saxonicae gentis stirpe uir nobilis & permagnificus est egressus,
nomine Luitoldus, qui & ipse religionis gratia Romam profectus, beati papæ
Innocentij reliquias inde adduxit. Hic habuit duos filios, Brunonem & Otto-
nem: quorū maior Bruno, cum totius Saxoniae ducatum amministrasset, exer-
citum contra Danos duxit, ibiq; occisus, ducatum fratri Ottoni reliquit. His erat
soror nomine Luitgart, quā Ludouicus rex, filius Arnolphi imperatoris, uxore
duxit, sed non diu postea uixit. Quo sine filijs mortuo, omnis Francorum Saxo-
numq; populus uoluit Ottoni duci diadema imponere regni. Quod cū ille qua-
si iam senio grauior recusaret, eius consultu Chunradus Francorum dux ungitur
in regem, summa tamen imperij semper & ubiq; fuit penes Ottonem. Natus est
eidem Ottoni filius nomine Henricus, qui primus libera potestate regnauit in
Saxonia. Qui cum in primeua ætate omni uirtutum genere uitam suam exorna-
ret, pater eius uidens prudentiam adolescentis, reliquit ei exercitū aduersus Dal-
matiam, contra quam ipse diu militauit. Dalmatij uero impetum illius ferre nō
uales, conduxerunt aduersus eum Auates, quos modo uocamus Vngarios,
qui ut quidam putant, reliquiæ sunt Hunorum: qui, ut in Gothorum legitur hi-
storia, egressi à Gothis, multa mala inferebant gentibus finitimis, quos postre-
mo Pannoniam inhabitantes, Carolus Magnus deuicit, & ut dicitur, à consueta
gentium depopulatione ingenti uallo circumclusos prohibuit: quod opus Ar-
nolphi imperator destruxit, eosq; contra Zuenteboldum Marauanorum regem
in auxilium sibi eduxit. Qui deinde quantā stragem, quantamq; iniuriam Fran-
corum regno fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatae testantur. Hi etiam à
Dalmatij euocati, magnā cladem in Saxonia fecerunt, multamq; prædam ab-
duxerunt. Igitur Pater patriæ, magnusq; dux Otto defunctus, illustri & magni-
fico filio suo Henrico, totius Saxoniae ducatum reliquit. Rex autem Chun-
radus, cum saepe expertus fuisset uirtutem noui ducis, ueritus est ei commit-
tere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut offensionem incurreret
totius exercitus Saxonici. Quorum uultum erga se austeriorem rex cernens,
nec ducem eorum publico bello se posse conterere, præ innumera exercitus
multitu

multitudine perpédens, egit, ut quo modo interficeretur dolo : ad hoc habens, ut refertur, maxime idoneū Mogontinæ sedis episcopum, nomine Hattonem, cuius consilio & Adelbertus Babenbergensis deceptus est. Hic prædictum ducē aggressus dolo, fecit ei fabricari Torquem auream, & inuitauit eum ad conuiuium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea pontifex considerandi operis gratia ingressus ad aurificem, uisâq; torque, fertur ingemuisse. Gemitus causam cum aurifex requisisset, respondit: quia optimi, sibiq; charissimi uiri, scilicet, Henrici ducis sanguine, torques illa deberet intingui. Aurifex audita silentio texit, & opere perfecto ac reddito, missionem petijt & accepit: obuiansq; duci eunti ad ea negocia, indicauit ei quæ audiuit. Ipse autem uehementer iratus, uocat legatum pontificis, qui iam pridem aderat, inuitandi eum gratia, & ait: Vade dic Hattoni, quia durius collum non gerit Henricus q̄ Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere, & de eius seruitio tractare, q̄ comitatus nostri multitudine eum grauare. Et statim reuersus, omnia quæ iuris ipsius erant, in omni Saxonia uel Thuringia, occupauit. Burchardum quoq; & Bardonem, quorum alter genet regis erat, in tantū adflixit, ut terra cederent, eorumq; possessiones ipse militibus suis totas diuideret. Hatto autem episcopus uidens suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo pariter non post multos dies confectus, interijt. Fuerunt etiam qui dicerent, quia fulmine tactus, eiusq; ictu dissolutus, post tertium diem defecisset. Rex autē misit fratrem suum Eberhardum cum exercitu, ad deuestandam Saxoniam. Qui appropians urbi quæ dicitur Heresburg, superbe, ut tradunt, locutus est, quod nulla sibi cura maior esset, quàm quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quo cum eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ipsius erat, & ecce Saxones ei occurrerūt miliario uno ab urbe: initoq; certamine, tanta cæde Franci multati sunt, ut à mimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam cæsum multitudinem capere posset. Frater autem regis à timore absentie Saxonū liberatus est, quia eos & præsentis uidit, & ab ipsis turpiter fatigatus discessit. Audiens autē rex male pugnatum à fratre, congregata omni uirtute Francorum, perrexit ad requirendum Henricum. Quo comperto in præsidio urbis quæ dicitur Gruona, tentauit illud oppugnare præsidium. Et missa prius legatione pro spontanea deditioe, spondet se per hoc sibi amicum affuturum, non hostem expecturum. Huic legationi interuenit Dietmarus ab Orientalium Saxonum parte, uir disciplinæ militaris peritissimus, uariis, consilioq; magnus, & qui calliditate ingenita multos mortales superaret. Hic superneniens, legatis regis præsentibus interrogat ducem, ubi uellet exercitum metari. At ille iam persuasus cedere Francis, accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Dietmarus uero fictus loquebatur, cum quinque enim tantummodo uiris uenerat. De numero autem legionum sciscitante duce, ad xxx. ferè legiones se producere posse respondit. Ita delusi legati, regressi sunt ad regem. Vicit uero illos calliditate sua Dietmarus, quos ipse dux ferro uincere non potuit Henricus. Nam ante lucanum relictis castris Franci, unusquisq; redijt in sua. Septimo autem anno regni sui Chunradus rex ægrotare cœpit: sentiensq; uocationis suæ tempus adesse, principes regni, excepto Henrico, conuocauit, & eos ita conuenit: Vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis, presto est, proinde pacem concordiamq; uos sectari etiã rogo. Me hominem exeunte, nulla uos regnandi ambitio inflammet. Henricum Saxonum Thuringorumq; ducem prudentissimū, regem eligite, dominumq; constituite: is enim est & sapientia pollens, & iustæ seueritatis censura abundans. Quibus in hæc uerba consentientibus, uocat fratrem suum Eberhardum, sicq; alioquitur illum: Sentio frater, me diutius istam uitam tenere non posse, idcirco considerationem tui habeto: & quod ad te maxime respicit, omni Francorum regno consulito, in eo fratris tui intendendo consilio. Sunt nobis copiar exercitus cōgregandi atq; ducendi: sunt urbes & arma cū regalibus insignijs, & omne quod decus regium deponit, præter fortunam & mores. Fortuna frater cum nobilissimis moribus Henrico cedit: rerum publicarū summa secus Saxones est.

S ij Sumpris

Hattonis practica cōtra Henricum, cū torque aurea. Alb. K. lib. 3. cap. 1.

Aurifaber prodit dolum Archiepiscopi.

Hatto tristitia moritur.

Eresburg.

Vrbs Gruona.

Dietmarus.

Impostura Diethamari.

Conradus morti uicinus, Henricum præficit regno.

Conradus Eberhardum fratrem mittit ad Henricum cum insignijs.

Sumptis igitur his insignijs, lancea scilicet & armillis aureis, cum clamide, & ueterum gladio regum, ac diademate, ito ad Heinricum, pacemq; facito cum eo, ut eum foederatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? Ipse enim uere rex erit, & imperator populorum multorum. His dictis, frater lachrymans, se consentire respondit. Post hæc rex moritur, uir fortis & potens, domi militiaq; optimus, largitate serenus, & omnium uirtutum insignijs clarus: sepeliturq; in ciuitate sua Wuilinaburg, cum mœrore ac lachrymis omnium Francorum. Ut ergo rex imperauit, Eberhardus Heinricum adiit, seq; cum omnibus thesauris illi tradens, pacem cum eo fecit, amicitiamq; eius promeruit, quã fideliter familiariterq; usq; in finẽ obtinuit. Deinde congregatis principibus, & natu maioribus, exercitus Francorum in loco qui dicitur Fritislare, designauit eum regem coram omni populo Francorum atq; Saxonum.

ANNI HEINRICI I.

Alij, moritur in Wuilinaburgo, sepelitur Fulde.

Heinricus in Fritislaria eligitur anno 920 nec summus tamen pontifex consulebatnr. Alb. K.

HENRICVS primus, IX. Germ. Imperator.

Hic dictus auceps, quod in adolescentia cum pater rebus præesset, plurimum indulgeret aucupijs: prius mus ludos equestres, quos Thorneamenta uocãt, nobilitati Germanicã exhibuit.

Heinricus non curat unctiõnem & diademã Pont. Rõm.

Heinricus cõtra Burchardum ducem Alemanniã.

Arnoldus solus cõtra stat Heinrico.

Prudentis. sermo Heinrici ad Arnoldũ.

Nno Dominicæ incarnationis Dccccxx. ab urbe condita millesimo Dclxxi. Heinricus genere Saxo, filius Ottonis ducis, lxxx. loco ab Augusto in regnum eligitur, regnauitq; annis xvij. Hic cum non haberet gratiam Chunradi regis sui decessoris, propter motum probitatem animiq; uirtutem idem rex in extremis suis, ut prædictum est, prætermisso fratre proprio hunc elegit: & ut ab omnibus id ageretur principibus, consilium dedit. Cui cum unctio & diadema offerretur à summo pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non spreuit, ne tamen suscepit. Satis, inquit, mihi est, ut præ maioribus meis rex dicar & designer, diuina annuente, uestraq; pietate: penes meliores uero nobis unctio ac diadema sit, tanto honore nos arbitramur indignos. Placuit iste sermo coram uniuersa multitudine: & dextris in cælum leuatis, nomen noui regis clamore ualido salutantes frequentabant. Hoc ordine rex factus Heinricus, perrexit cum omni comitatu suo ad pugnandum contra Burchardum ducem Alemanniã, cuius filiam habuit uxorem Rudolfus Burgundio, qui post interfectionem Ruperti regis Galliarum, patris Hugonis ducis, fratris uero Ottonis regis, ab inimicis Caroli regis rex electus est, sicut & Rupertus decessor eius. Burchardus uero dux, licet esset bellator intollerabilis, sentiens tamen cum ualde prudens esset, congressionem regis se sustinere non posse, tradidit ei semetipsum cum uniuersis urbibus & populo suo. Eodem tempore Arnoldus dux cum uxore & filijs ab Ungaria rediens, honorifice à Baioarijs suscipitur: nec solum suscipitur, sed etiam ut rex fiat, uehementer ab eis exoratur. Rex autem Heinricus cum inter omnes regni principes sibi obtemperantes, Arnoldum solum resistere cerneret, collecto exercitu præualido, Baioariam tetendit, eumq; iuxta quosdam in præsidio urbis Ratisponã obsedit. Quod ille uidens, seq; regi resistere non sufficere perpendens, portis lapertis egressus est ad regem, tradens semetipsum cum omni regno suo, & honorifice susceptus, ab eo amicus regis appellatus est. Quidam uero scribunt quod non passus sit Arnoldus præstolari aduentum regis in Baioaria, sed collectis quibus potuit copijs, obuiam ei processerit ad pugnam. Cumq; in eo esset ut bellum inire deberent, rex Heinricus, ut uir sapiens & Deum timens, cogitans ex utraq; parte damnum irreparabile posse accidere, Arnoldo, ut solus cum solo loquatur, denunciat. Qui putans se acciti ad singulare certamen, ad conditum solus peruenit. Quem Heinricus ut erat prudens animo, & potens eloquio, prudenti sermone alloquitur, increpans eum, cur Dei ordinationi resisteret, cum se ab omni populo electum sciret, quod, nisi Deo disponente, non fieret: affirmans, quia si populus æque illum communiter eligeret, se fore, qui primus in eius electione acclamaret: sicq; copioso dicendigenere animum eius demulcens, ad suos redijt. Arnoldus quoq; rediens ad suos, indicauit eis Heinrici sermones. Qui dixerunt, uerum esse quod audirent sapientiam per Salomonem dixisse, per ipsam scilicet reges regnare, & prudentes iustitiam discernere.

Neg

Neg enim in eius electione totius populi animum fieri unum, nisi hunc a Deo constaret electum: unde sibi æquū bonumq̄ uideri, ut a cæteris non dissentiens, hunc regem eligeret, ea tamen conditione, si sibi hoc quod decessores eius non habuere concederet, scilicet, ut totius Baioariæ pontifices suę potestati subiacerent: unoq̄ defuncto, alterum sibi ordinare liceret. Conniuens igitur huic suorū consilio, miles Heinrichi efficitur, & ab eo ut dictum est, concessis sibi totius Baioarię pontificibus honoratur. Hic est Arnoldus ille, super cuius denotatione sancto Vdalrico episcopo, ut in libro gestorum legitur, ostensus est gladius sine capulo, qui rex fieri frustra cupiens, inuasor regni extitit: & pro hac ambitione destructis ecclesijs, earum redditus militibus suis in beneficium concessit. Rex autem Heinrichus de die in diem proficiens & crescens, robustior & clarior habebatur. Cum regnum ab antecessoribus suis ex omni parte confusum ciuilibus bellis & externis colligeret, pacificaret, & adunaret, signa mouit cōtra Galliam & Lotharij regnum. Lotharius autem erat primogenitus filius Ludouici imperatoris, a Magno Carolo nati. Huic erāt fratres, Pipinus, Carolus, & Ludouicus, Sub his fratribus bellum famosum factum est in Phontinich, antequam diuisio regni fieret. Facta autem diuisione, Pipino cecit Hispania, Carolo regnum Aquitania & Vualconia, ab Occidente habens terminum Barcelonam Hispaniæ urbem, ab Aquilone Britannicum mare, ad Meridiem iuga alpium, ad Orientem Masam fluuium. Inter Masam uero fluuium & Rhenum, Lothario regnū cecit cum Italia, quam uiuente patre regendam accepit, A Rheno usq̄ ad fines Illyrici & Pannoniæ, Odoram quoq̄ fluuium, & terminos Danorum Germania tota Ludouici regnum erat. Hęc diuisio inter eos facta, inuolabiliter permansit, quo usq̄ iure hæreditario hæc regna omnia cederent Carolo simplici Ludouici filio, qui erat filius Caroli cognomento Calui. Ad hunc itaq̄ Carolum, cui diximus regna cecisse per hæreditatem, quidam uir nomine Otto ex Orientalibus Francis uenit, & ab eo susceptus, cum esset uir fortis & prudens, egit consilio suo, ut cum Danis pugnaretur, qui iam multis annis Lotharij regnū uexabant. Cumq̄ pugnaretur cum eis, una die ex eis centum millia cæsa referuntur. Ex hoc ille Otto clarus & insignis habebatur, & a rege secundus, cum ad eum ueniret, uno tantum seruulo comite contentus. Moriens autem Carolus, rogauit Ottonem beneficij sui memorem fore, ut misericordiam sibi præstitam a se, filio suo si nasceretur, non negaret: nam filius ei nondum erat, sed regina pregnans adhuc fuit secundum quosdam: alij uero dicunt, quod iam serè biennis fuerit filius. Mortuo autem Carolo, Otto filium eius, & regno pariter & nomine paterno declarauit. Sed Arnolfus imperator qui Carolum seniore de Germania expulit, post mortem eius omne regnum ipsius sibi uendicauit. Huic Otto & diadema & sceptum, & cætera regalia ornamenta obtulit, regnumq̄ domini sui gratia imperatoris Arnolphi obtinuit, & hoc iuxta quorundam relationem. Alij uero dicunt cum propter infantiam pueri principes nimia rerū cupidine sese præire contēderint, resq̄ suas prout quisq̄ poterat, dilatauerint, nemo uero regis profectum, nemo regni tutelam quæsierit, hocq̄ cernentes hostes, regnum undiq̄ incurauerint, principes tandem pro hoc doluisse, conuenientesq̄ in unum, quia puer adhuc uix triennis erat, Ottonem propter sapientiam & fortitudinē suam ad tuendum regnum delegisse, non ut desertores, sed uelut hostium incursum dedignantes. Sed quia Otto dicitur regnū ipsum ab Arnolfo imperatore obtinuisse, inde usq̄ hodie certamē est de regno stirpi Caroli, & posteris Ottonis: concertatio quoq̄ regibus Carolingorum, & orientalium Francorum, super regno Lotharij. Ob quod & Heinrichus rex mouit castra contra Carolum, cum iam quindennis sublimaretur in regnum, eiusq̄ sepius fudit exercitum, iuuitq̄ fortuna fortem uirum. Ottone autem decimo anno regni sui defuncto, Galliarum principes animo & sacramento annexi sunt Carolo, necnon & Rupertus Ottonis regis defuncti frater, industrius sese illi subdidit, quem ille ducem Gallię Celticę præfecit. Cumq̄ iam serè totum colligeret regnum, cœpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & supra omnes principes diligere, adeo ut magnatibus quibusq̄

Pontifices Bauarię, principi Bauaro subiacent.

Arnoldi uiso gladius sine capulo.

Bellum famosum in Phontinich, de quo supra in annis regni Ludouici.

Diuisio regni compendiaria.

Otto uenit ad Carolum, sic secundus a rege.

Arnolfus imperator Carolum seniore de Germania expulit.

Certamen de regno stirpis Caroli, & posteris Ottonis.

Rupertus Ottonis frater dux Gallię Celticę.

procul abstinentibus, ipse regio lateri solus hereret, multaq; regij iuris ad suum ius torqueret. Vnde primates indignati, cum nullatenus possent eum ab illius dilectione auertere, quærebant illum de regno abijcere. Multa itaq; aduersus eum moliti, ad ultimum conuenerunt. Rupertumq; ducem, fratrem Ottonis, regem constituerunt. Aduersus quem dum Carolus bellum præpararet, & in pugnam conuenirent, occisus est Rupertus, & ex parte eius xi. millia cclix. ex parte uero Caroli vij. millia cxvij. Hugo uero filius Ruperti, adhuc adolescens, egit apud quoscunq; potuit, maximeq; apud Heribertum cognatum suum, qui erat unus ex magnatibus, ut in deiectione Caroli loco patris sui alius rex crearetur: seipsum uero promoueri nolebat, quia patris interfectio illud dissuadebat. Igitur conuocatis principibus, Rudolfum, Richardi Burgundionis filium, satis eo reclamante, regem constituunt, uirum strenuum, & liberalibus artibus eruditum, qui, ut supra dictum est, Burchardi ducis Alemanniæ filiam, nomine Bertham, sibi copulauit: quiq; post ab Italicis aduersus Berengarium seniore uocatus, illo interfecto, regnum Italiæ aliquandiu tenuit, donec socero suo in auxilium contra eosdem sibi denuo resistetes uocato, ibidemq; ab eis interfecto, Italiam reliquit, & Burgundiam reuisit. Hugo uero comes Arelatensium ab Italis uocatus, regnū accepit, in quo filium ex uxore sua nomine Alda, de Ostrofrancorum stirpe procreauit, quæ & Lothariū uocauit, adultūq; regē fecit: sed ambobus postea pulsis, Berengarius (qui postea Babenberg deportatus ibi defunctus est) regnauit.

Rudolfo autem, ut dictum est, in regnum Caroli sublimato, Heribertus prædictus consilio Hugonis cognati sui, filij Ruperti, Carolum dolo cepit, eumq; in custodiam posuit, in qua & uitam finiuit. Habuit autem filium nomine Ludouicum, ex sorore Adelstani regis Britannorum, quem in perturbationis suæ procella transmisit ad eundem auunculum suum: unde post mortem Rudolphi regis, consilio Hugonis cognati reductus, regnum patris recepit, cui tamen idem Hugo dux postea rebellauit. Heinricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanaq; mutabilitatis cōmunem admiratus est fortunam, iudicauitq; abstineret quidem ab armis, uerum potius arte superandos putauit Lotharingos, quia gens uaria erat, & artibus assueta, bellis prompta, mobilisq; ad rerū nouitates.

Erat eo tempore quidam de Lotharingis, nomine Christianus, qui uidens regi Henrico cuncta prospere cedere, quesiuit quomodo apud eum maiori honoraretur gratia: & simulata infirmitate, uocauit ad se Gisilbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, eumq; uenientem arte cepit, & sub custodia regi Henrico transmisit. Erat autem Gisilbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum solum totum Lotharij regnum se habiturum arbitratus est. Deinde uidens adolescentem ualde industrium, genere ac potestate diuitijsq; clarum, liberaliter cœpit habere: ac postremo desponsata sibi filia sua nomine Gerbirga, affinitate pariter & amicitia, iunxit eū sibi sublegato & omni Lotharij regno. Et hoc iuxta descriptionē cuiusdā Vuitikindi monachi Corbiensis, de origine Saxonum, & regum horum gestis scribentis.

Est autem alius quidam Historiographus, tempora Caroli huius, cuius memoriam præ manibus habemus, suorumq; successorum dirigens, qui scribit eundem Gisilbertum, filiam Henrici duxisse priusquam rex fieret, dum adhuc ducatum administrasset, ipsumq; Henricum à Carolo ducatum Saxonicum accepisse, & eum ac Rupertū, qui postea rex factus est, inter principes qui à rege propter Haganonem, ut prædictum est, defecerant, primos fuisse. Sic enim dixit: Gallia Celtica Ruperto collata, Carolus Saxoniam secedit. Cuius urbes sedesq; regias perlustrans, nullo resistente obtinuit, ibi quoq; Henricum regio genere inclytum, ac inde oriundum ducem omnibus donat. Et post pauca: Interea Galliciarum urbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum paschalis solennitas immineret, Aquisgrani palatio sese rex recepit. Huc ex omni Gallia principes confluunt: huc etiam mediocres multo fauore ueniunt: adsunt & duces, ex Saxonia quidem Henricus, ex Gallia Rupertus, Quotidie secus fores regij cubiculi manent: quotidie

Bellum Caroli & Ruperti.

Rudolfus Richardi Burgundi filius, rex constituitur.

Forte arcibus.

Historia de Christiano Lotharingo. Vide Vuitichindum lib. 15.

Gisilbertus accipitur.

Gerbirga.

Vuitichindus de origine Saxonum.

Aquisgrani cōuentus.

quondam egressum regis à penetralibus aulae prestolantur. Cum vero nullum eis à rege responsum per dies quatuor daret, Henricus id molestissime ferens, dixisse fertur, aut Haganonem quandoque cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deventurum, indignansque inconsulto discessit. Quod rex moleste ferens, eum reuocare cupiebat, & pro hac re metropolitani Remensium Heriuem dirigebat. Cuius luculenta & amica oratione persuasus dux Henricus, ad regem redit, multoque ambitionis honore ante eum admissus, in precipuo gratiae loco familiarissime recipitur.

Hac tempestate Regenherus uir nobilis, partium Caroli fidissimus tutor, finem uitae accepit, cuius exequijs Carolus interfuit: Hisque peractis, Gisiberto eius filio iam adulto, paternum honorem coram principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cum esset opibus & genere inclutus, & coniugio Gerbergae Henrici transhenensis filiae, satis beatus, in nimiam praesolentia temeritatem praecipere ferebatur, multaque pro abiectioe regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorum dux erat Gisibertus, Belgae mox non in aperto cum Gisiberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipijs sese recludunt prope. Ad quos rex legatos dirigens, promissit eis se omnia donaturum, si ad se confluerent, quae à Gisiberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad regem per Sacramenta redeunt, & contra Gisibertum patiter consurgunt. Ille uero in oppido Harburg, quod hinc Mosa, & inde Gullo fluijs uallatur, alias autem immuni hiatu, multoque horrore ueprium tutissimum uidebatur, cum paucis tunc claudebatur. Huc rex cum copijs properat, obsidionem locat hinc & inde naualem, alias uero equestrem. Et cum uiolemus instaret, Gisibertus clam per murum dilapsus, fluium enatando transmeauit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus, pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Henricum patrimonio priuatus, exlauit. Oppidani uero absque duce relictis, se subdiderant regi. Euoluto autem tempore, Henricus egit apud regem, ut Gisibertus reciperetur in gratiam, ea tamen conditione, ut beneficijs, quae ipse insolenter deduxerat, quaeque rex fauentibus, sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum uiuerent, careret, ea uero, quorum possessores per annos exilij sui excesserant, regis miseratione reciperet. Recepit itaque Traiectum, Iuppilam, Harstadium, Marsnam, Littam, Capremontem, quae à defunctis derelicta uacabant, caeteros uero qui sua habebant, ingenti cede uexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adiit, ac plurimum regi adhaerere dissuasit, Celticam solam regi sufficere posse asserens, Belgicam uero atque Germaniam rege alio plurimum indigere, unde ut ipse dux Henricus creari rex non abnueret, multiplice permouebat suasionem. Henricus uero cum illicita eum suadere aduerteret, dictis suadentis admodum restitit, & ut à nefarijs quiesceret, crebro admonuit. Gisibertus uero cum apud socerum non proficeret, nec regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriam transit, sicque cum Ruperto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celticae, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abiectioe. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti fauet. Deliberant ergo, sibi que per Sacramenta consentiunt, sicque procedenti tempore collectis principibus rex efficitur, anno Dominicae incarnationis Dcccxxij. Haec sunt uerba illius Gallici historiographi, quae si in aliquo à praecedentibus Saxonici scriptoris dictis dissentiant, lectoris diligentia perpendat. Annus uero in quo Rupertus in regnum electus dicitur, ille est qui apud nos Henrici tertius in regno inscribitur. Rupertus post haec à militibus Caroli interficitur, sed Rudolphus, ut dictum est, subrogatur. Deinde Carolus captus, custodia mancipatur.

Illud autem tempus erat, quo ut supra scriptum est, Henricus ad dilatandum imperium suum super Lotharingos tendebat. Nam in ipsa profectioe, ubi Rhenum transijt, legatus Caroli ei occurrit, & salutato eo uerbis humillimis: Dominus meus, inquit Carolus, regia quondam potestate preditus, modo priuatus, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circumuento, nihil tocudius,

S iij nihil

Regenherus moritur.

Carolus contra Gisibertum.

Harburg inter Mosam & Gullam flumina.

Gisibertus in Celticam & Neustriam secedit.

Verba Gallici historiographi.

Legatus Caroli ad Henricum cum brachio S. Dionysij.

nihil possit esse dulcius, quàm de tui magnifici profectus gloria, aliquid audire, famaq; uirtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei & ueritatis transmissit, protulitq; de sinu manum preciosi martyris Dionysij, auro, gemmisq; inclusam, hoc inquit habero pignus foederis perpetui, & amoris uicarij, hanc partem unici solatiij Francorum, Galliam inhabitantium, postq; nos sanctus martyr ad nostram perniciem deseruit, & ad nostram perpetuam pacem Saxoniam uisitauit, communicare tecum maluit. Neq; enim postq; corpus eius translatum est, à nobis ciuilia uel externa cessauere bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram inuaserunt. Rex autem diuinum munus omni gratiarum actione suscipiens, reliquijs sanctis prosternitur, & deosculans eas summa ueneratione ueneratur. Sanctum uero Vitum, de quo legatus Caroli differuit, Foltardus quidam nomine, de Roma transtulit, & in pago Parisiaco locauit, inde regnante Ludouico Imperatore, translatae sunt in Saxoniam, & ut legatus ille confessus est, ex hoc res Francorum coeperunt minui, Saxonum dilatari. Burgundionum rex Rudolphus, qui nonnullis annis Italicis imperabat, lanceam quandam ibi à Samsonem quodam comite dono acceperat, quam Constantini Magni sanctae Helenae filij fuisse dicebant, quae excepta caeterarum specie lancearum, nouo quodammodo opere, nouaq; elaborata arte & figura, iuxta mediam spinam habuit, utrobiq; quali fenestram, & in media spina cruces ex clauis, manibus & pedibus saluatoris nostri domini Iesu Christi affixis. Henricus itaq; rex audiens Rudolphum tam caeleste donum habere, ut erat Deum timens, totiusq; religionis amator, legatis directis tentauit, si premijs aliquibus posset illud acquirere. Quod cum Rudolphus modis omnibus se nunq; acturum diceret, rex Henricus, quia hunc muneribus mollire nequiuerat, minis terrere magnopere curabat, omne quippe regnum eius egeat atq; incendijs se depopulaturum esse minitabat. Quia uero munus quod petebatur, illud erat, quod caelestibus terrena coniunxerat, Rudolpho regis cor, Deus emolliuit, iustoq; regi iusta iuste petenti, protinus tradidit. Neq; enim pace praesente, simultati locus erat. Quanto autem amore rex Henricus praedictum caeleste munus dilexerit, cum in multis rebus, tum in hoc praesertim clatuit, qd huius datorem non solum auri argentiq; muneribus, uerum etiam Sueuorum prouinciae, parte non minima honorauit. Hacigitur occasione, immo Dei uoluntate, sanctam rex Henricus adeptus est lanceam, per quam ipse de hostibus sepe triumphauit, eamq; filio suo Ottoni Magno decedens, cum regno reliquit, eamq; credimus esse, quae ex tunc hodieq; in Imperatorum tutela solet manere. Ungarij audientes Chunradi Imperatoris mortem, & Henrici in regnum successionem, probare uolentes an nouus rex solita uellet tributa persolvere, totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio dedere, tantamq; cedem ubiq; fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarent. Rex autem erat in praesidio urbis, quae dicitur Vuerlahon, rudiq; adhuc militi & publico bello insuero, contra tam suam gentem non credebat.

Coniugit autem quendam ex Principibus Ungariorum capi, uinctumq; regi adduci, quem ipsi in tantum dilexerant, ut innumera auri & argenti pro eo pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, exoptulat pacem, tandem ad nouem annos obtinuit firmam pacis conditionem. In quibus inducijs primum ex agrarijs militibus nonum quemq; eligens, in urbibus habitare fecit, ut caeteris octo cum familiaribus suis habitacula construeret, frugumq; omnium tertiam partem exciperet ac seruaret, caeteri uero octo seminarent & meterent, frugesq; nono colligerent, suisq; in locis ponerent, concilia & omnes conuetus ac conuiuia in urbibus celebrari uoluit, quatenus in pace discerent, quid in hostium aduentu facere debuissent. Vilia aut nulla extra urbes erant munia. Tali lege ac disciplina cum ciues sui facerent, repente irruit super Sclauos qui dicuntur Heuelli, & multis eos praehis fatigans, demum hieme asperissima castris, super glaciem positjs urbem quae dicitur Brennaburg, fame, ferro, & frigore coepit, & cum illa urbe omni regione positus, signa uertit contra Dalmatiam, aduersus quam iam olim pater suus reliquit & militiam, & obsidens urbem, quae dicitur Grana, uicesimo tandem die coepit

Vitus de Roma translatus.

Lancea Constantini à Rodolpho Burgundionum rege obtenta.

Ozelus.

Henricus lanceam Ottoni magno filio reliquit.

Ungari uastant Saxoniam.

In pace discere quid in hostium aduentu fieri etc.

Forte susceserent.

Sclaui Heuelli. Brennaburg. Grana.

cepit eam. Præda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puella seruatae sunt captiuitati. Post hæc adijt Bragam, Boemiorum urbem, regemque eius accepit in deditioem, qui erat pater Bolizlauui, qui quamdiu uixit, regi fidelis & utilis fuit. Boemia itaque tributaria facta, rex reuersus est in Saxoniam. Igitur induciarum tempore transacto, legati Vngariorum pro solitis muneribus regem adierunt, sed ab eo sprete, in terram suam uacui reuersi sunt. Cum enim haberet militem equestriam prelio probatam, contra hostes antiquos presumpsit inire certamen. Hæc audientes Auares, nil morati cum hostili grauique manu, Saxoniam festinant intrare, & iter agentes per Dalmatiã, opem quasi ab antiquis petunt amicis. Illi uero scientes eos ad Saxoniam festinare, Saxonesque paratos cum eis pugnare, pinguisimum pro munere eis proijciunt canem. Et cum non esset iniuriam uindicandi locus, ad aliam pugnam festinantibus, cum ridiculosa satis uociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quam repentino potuerunt impetu, intrant Thuringorum fines, illam terram hostiliter totam peruagantes. Rex autem Henricus grauisissima ualitudine detinetur, & Vngariorum ei aduentus proximus nunciatur. Qui mox directis per Saxoniam nuncijs, ualidissimum per quattiduum collegit exercitum, ipseque, licet inualidus corpore, animi tamen roboratus uigore, equum ascendit, & obuiam hostibus iuit. Celer autem nuncijs us accurrit, qui Vngarios in Meresburg, quod castrum est in confinio Saxonum & Thuringorum ac Sclauorum, esse nunciauit, eosque iam non modicam puerorum ac mulierum prædam habere, uiroꝝ uero immensam stragem fecisse. Rex igitur ut erat animo constans, talibus non terretur, sed magis magisque suos, ut pro patria pugnent, exhortatur. Nec mora bellum incipitur, & ex Christianorum parte kyrie eleison dicitur: ex illorum uero parte turpis & diabolica uox, hui, hui, hui, auditur. Inito itaque certamine, nuntio diuino Vngarij ceduntur & fugantur, rex & sui uictoria decorantur, immensa captiuorum turba absoluitur, atque uox gemitus in letitiæ cantum mutatur. Hunc triumphum tam laude quam memoria dignum, rex apud Meresburg in superiori cœnaculo domus regie per *ἡμετέρας* notari precepit, adeo ut rem ueram potius quam ueri simile iudices. Rex uero uictor reuersus, modis omnibus gratiarum actiones honori diuino, ut dignum erat, soluebat: tributumque quod hosti dare consueuit, diuino cultui mancipauit, & uisibus pauperum deseruire censuit. Post hæc pater patriæ, & rerum dominus, imperatorque ab exercitu appellatus, famam potentie uirtutisque cunctis regibus & gentibus longe lateque diffudit. Vnde & aliorum regnum proceres eum adierunt, gratiamque in conspectu eius inuenire querentes, fide talis actanti uiri dilexerunt. Inter quos Heribertus, gener Hugonis ducis, cum ei Rudolphus rex aduersaretur, ut apud illum sibi presidio esset, supplicauit. Ipse enim talis erat, ut nihil negaret amicis. Perrexit igitur Galliam rex, regem alioquitur, perfectoque negotio, Saxoniam reuertitur. Sed & Hugo rex Italie, legatos ad eum direxit, eiusque amicitiam habere, summo studio quesuit. Erat autem regi Henrico uxor & consors regni clara & nobilissima, nomine Mathilda, filia Theoderici, ex eadem Saxonum gente, cuius fratres erant Vuitikint, & Immod, & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnauit contra Danos, multo tempore Saxoniam uastantes, uicitque eos, liberans patriam ab illorum incursionibus, usque in hodiernum diem. Et hi erant ex stirpe magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum per annos ferme xxx. Genuit autem Henrico Mathilda, ante regni susceptionem filiam Gerbirgam, quam Gisilberto duci Belgicę dedit, filium quoque Ottonem mundi amorem. Post regiam uero dignitatem genuit secundum, quem patris nomine uocauit Henricum, uirum fortem & industrium, patientia satis ornatum, consilio prouidum, uultus nitore gratiosum. Tertium quoque filium genuit, nomine Brunone, quem Pontificis summi, ac ducis magni officium uideamus gerentem. Frater quippe eius Otto, dum post patris excessum regeret imperium, hunc omni literarum scientia imbutum, presule fecit Coloniensium. Factaque dehinc nimia perturbatione in regno, ita ut etiam filius regis Luitolphus contra patrem consentiret, prauorum consilio. Rex Otto ad disponendum regnum secedens in partes Orientis, fratri Brunoni piæsulii prouidendas, commisit Occidentis.

Ita cum

Bragas

Bohemia tributaria facta Henrico.

Auares inuadunt Saxones.

Pinguis. canem pro munere offerre.

Vngari Meresburg inuadunt.

Exhortatio regis, ut pro patria pugnent.

Christianorum uox kyrieleyson. Bohemorum uox hui, hui, hui.

Henricus pater patriæ.

Hugo rex Italie, legatos mittit ad Henricum

Stirps Vuitikindi.

Otto mundi amor.

Bruno Episcopus Coloniensis & dux.

*Vxor Ottonis Angla**Dotes Henrici.**Hiemeleuna.**Otto fit rex post
Henricum.**Quidelinberg oppi-
dum ab Henrico ex-
tructum, Al. Kranz.*

Ita cum magna religione usus est officio sacerdotis, & exigente necessitate, in fissa regis functus est uirtute magnanimi ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem sanctum & alios plures sacerdotes pariter legamus & iudices. Duxit autem Otto filius regis uiuente adhuc patre, uxore ex gente nobilissima Anglorum filiam fratris Adelstani regis, quae ab alijs appellatur Orgit, ab alijs Edidis. Haec peperit ei filium, quem uocauit Lutolphu, quem ille multum dilexit, sed ipse sibi postea rebellauit. Henricus autem rex, cum esset sedulus in exaltando gentem suam, rarus aut nullus nominatorum uirorum in omni Saxonia erat, quem aut preclaro munere, aut officio aliquo non promoueret. Erat autem ingenti prudentia pollens, forma quoque corporis regiae dignitati decorem adiciens. In exercitijs etiam ludi tanta eminentia omnes superabat, ut terrorem ceteris ostenderet. In uenatione tam fuit acer, ut una uice xl. aut amplius caperet feras. Et licet in conuijs satis iocundus esset, nihil tamen regalis disciplinae minuebat. Tantum quippe fauorem pariter & timorem infundebat, ut etiam ludenti non crederent, ad aliquam lasciuam se dissoluendos. Per domitis itaque circumquaque gentibus, postremo Romam proficisci statuit, sed infirmitate correptus, iter intermisit. Infirmatus est autem in castello quod dicitur Hiemeleuna, quod est inter Saxonum & Thuringorum confinia, ubi & defunctus est. Cumque se iam grauari morbo sensisset, conuocato omni populo, designauit Ottonem filium suum regem, ceteris filijs suis praedia cum thesauris distribuens. Ipsum uero Ottonem, qui maximus natu & optimus fuit, fratribus & omni Francorum imperio praefecit. Et in hoc quantae sapientiae fuerit & religionis, probari potest, quod eum quem potissimum & religiosissimum nouerat, licet in imperio natus non esset, regem constituit. Testamento itaque legitime facto, & rebus omnibus rite compositis, defunctus est anno regni sui xvij. uita autem fere lx. Translatum est autem corpus eius a filijs suis in ciuitate quae dicitur Quidilingaburg, & in basilica S. Petri ante altare sepultum, cum plactu & lacrimis plurimorum.

A N N I H E I N R I C I.

*Hiltine Episcopus
Augusten, Vdal.**Dieto Vuirzburgensis
Episcopus.**Conradus Constan-*

Anno Domini Dcccxxi. Anno Domini Dcccxxij. Rupertus frater Ottonis regis, & pater Hugonis, machinante Gisleberto duce, genero Henrici regis in deiectionem Caroli, regno Galliarum praepositus. Anno Domini Dcccxxij. Anno Domini Dcccxxiii. Anno Domini Dcccxxv. Hiltine Augustensis Episcopus obiit, cui S. Vdalticus successit. Anno Domini Dcccxxvi. Sanguis Domini in Augiam insulam uenit a quadam matrona. Anno Domini Dcccxxvij. Burchardus dux Alemanniae in Italia occiditur. Hermanno Alemannia comitatur. Anno Domini Dcccxxviii. Anno Domini Dcccxxix. Anno Domini Dcccxxx. Heriger archiepiscopus moritur, pro quo Hildibertus ordinatur. Anno Domini Dcccxxxi. Henricus rex Boemiam petijt. Anno Domini Dcccxxxij. Dieto Vuirzburgensis Episcopus obiit. Anno Domini Dcccxxxij. Anno Domini Dcccxxxiii. Henricus Ungarios interfecit. Anno Domini Dcccxxxv. Notingus Episcopus Constantiensis obiit, cui Chunradus successit, genere clarissimus. Anno Domini Dcccxxxvi. Henricus rex obiit. Post Marinum papam Agapitus Romanus sedis praefuit cxvij. dein Othavianus cxvij. Leo cxix. Benedictus cxx. Iohannes cxxi.

H I S T O R I A.

*O T T O primus
X. Ger. imp.**Hildibertus summus
Pont. Mogont. sedis.*

Anno Dominicae incarnationis Dcccxxxvij. ab urbe condita, millesimo Dclxxxvij. OTTO Magnus Henrici filius lxxx. loco ab Augusto eligitur in regnum, ab omni populo Saxonum & Francorum, regnauitque annis xxxvij. Electus est autem apud Aquasgrani, ubi & mox unctus est in regem, a summo Pontifice Mogontinae sedis nomine Hildiberto, genere Franco, professione monacho, qui nutritus in Fuldensi monasterio, ad id honoris merito prouectus est, ut pater eiusdem loci constitueretur, deinde ad fastigium summi Pontificatus Mogontiacae

Mogoniacę sedis prouheretur. Erat enim uir mirę sanctitatis, & preter naturalem animi sapientiam literarum scientia satis illustris. Qui etiam inter cętera gratiarum dona spiritũ prophetię accepisse predicatur. Rex aut unctioe benedictionis accepta, q̄ sapientem in regni moderamine, q̄ fortem in aduersantiũ certamine, q̄ strenuũ in religione se exhibet, facile enarrari non ualet. Primum itaq; Barbaris ad nouas res moliedas de seuietibus, Bolizlaus fratrem suum percussit, uirum Christianũ, regno fidelem, & ut ferunt, religiosum Dei cultorem. In cuius ultionem cum rex exercitũ mitteret aduersus Bolizlaum, primo nostri uictores extite-

Bolizlaus oppugnatur ab Ottone.

runt, deinde pro recenti uictoria securius agentes, repentina incursione omnes occisi sunt. Et bellum hoc perseuerauit usq; ad xv. regis imperij annum, ex eo regi fidelis seruus & utilis permansit. Post hæc antiqui hostes Vngarij uenerunt probare uirtutem noui regis, & intrantes Franciam, statuerunt si possent intrare ab Occidentali parte Saxoniam. Quod rex audiens, nil moratus, cum exercitu ualido occurrit illis, fugauitq; illos a terminis suis. Cęstantibus autem bellis externis, ciuilia oriri cęperunt. Mortuus est quippe Arnoldus, dux Baioarię, & filij eius superbia elati, iussu regis contempserunt ire in comitatum, cuius ducatum rex dedit fratri eius Bertholdo. Mortuus est & Sigefridus comes optimus Saxonũ, qui secundus a rege procurabat Saxoniam. Cuius legatione cum sibi uendicasset affinitatis causa Dankmarus frater regis ex patre non ex matre, & regali dono cessisset Geroni comiti, afflitus est Dankmarus tristitia magna. Erat aut manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus, cuius mater filia erat matertetę Sigefridi comitis, de qua suscepit eum rex Henricus, & dicitur eum predijs multis absq; his quę fuerant matris. Eberhardus quoq; comes iratus, contra Bruningum quemdam ex primoribus, collecta manu succendit ciuitatem illius uocabulo Elmeri, interfecit omnibus eiusdem ciuitatis habitatoribus. Pro qua presumptione condemnauit eum centum talentis, omnesq; principes qui ad hoc eum iuuabāt dedecore canum quos portabant usq; ad urbem regiam quę dicitur Magedeburg. Unde cõmotus Eberhardus, iunxit se Dankmaro, collectaq; ualida manu, oppugnat presidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Henricus frater regis iuuenis adhuc, dataq; militibus suis preda urbis, adduxit secum Henricũ quasi uile mancipiũ. Dehinc cepit Dankmarus urbem quę dicitur Hereburg, seditq; in ea, & multa inde exercuit atrocinita. Rex aut licet inuitus cum multo comitatu perrexit illuc, ad reprimendã illius insolentiã. Ciues aut urbis eiusdem apertis portis, introduxerunt exercitum regis, Dankmarus uero fugiens in Ecclesiam beati Petri Apostoli, stansq; iuxta altare depositis desuper armis, a quodam per fenestram a tergo perfossus est. Eberhardus autem Henricum habuit secum. Qui audiens necem Dankmari, fractus animo prosternitur suo captiuo, ueniam petit, ac nequiter promeruit, ea scilicet conditione, ut contra dominũ & fratrem suum se cum faceret cõiuratione, & si fieri posset, ipse sibi coronã imponeret. Henricus uero eo tempore nimis adolescens erat, & regnãdi cupiditate seruebat. Eberhardus sane Gisilbertũ Lotharingorũ ducem, regis fidelitate disiunxerat, cuius adiutorio regi nõ modice resistebat. Qui Gisilbertus quanq; sorore regis haberet uxorem, maluit tñ & ipse suscipiendi regni spe regi resistere, q̄ ei ut debuerat adiutorio esse. Habuerat aut rex nonnullas maximas & fortissimas copias, Hermannũ scilicet Sueuorũ ducem, fratremq; eius Vtonem, atq; Chunradũ cognomine Sapientẽ. Qui q̄uis affinitatis linea Eberhardo iungerentur, maluerunt tñ iuste, si necessitas ingrueret, cum iusto rege occumbere, quã cum sanguineo iniuste triumphare. Eberhardus itaq; haud secus ualuit Gisilbertum a regis fide seiungere,

Bellum Ottonis cum Vngaris.

Ciuilia bella Arnoldo mortuo.

Danquari dotes.

Elmeri ciuitas succensa.

Dedecus portantium canes. Canes deducere illa etate probri genus habebatur.

Hereburg a Dankmaro capitur.

Hermannus dux Sueuorũ, & Vto frater.

Chonradus cognomento sapiens.

donec

Heinricus cupi-
dit regni.

donec ei promitteret se illum regem facturum. Gisilbertus vero Heinricum hac uoluit arte decipere, ut dum suo adiutorio regem uinceret, ipse regni solium obtineret, uerum Eberhardus longe aliter disposuerat, uoluit enim si regem posset deuincere, utrosq; regno priuare, illudq; sibi usurpare, sicut ex uerbis ipsius, quæ paulo anteq; occideretur, uxori suæ dixerat, possumus conijcere. Quam dum fo ueret in sinu, iocūdare inquit in gremio comitis, in breui legatura in amplexibus regis. Igitur Henricus ardens cupiditate regnandi, celebre conuiuium fecit in loco qui dicitur Salaneldon, & cum esset magnus ac potens, maiestate & potestate regali plurimis plurima donauit, & factionis huiusmodi socios sibi ob id plurimos conciliauit. Dein profectus in Lotharingiam, ad Gisilbertum ducem Belgicæ, cum ipso pariter & Eberhardo bellū fratri cœpit præparare. Quod cum regi esset nunciatum, primum non credidit, sed mox certificatus econtra prope rat lectus, non eorum multitudine territus, sed in Dei pietatem cōsifus. Cumq; ad Rhenum cum suis peruenisset, iamq; fluium sui transmeare cœpissent, Henricus cum suis insperato, in tanta uicinitate erat, q̄ ab his uideri iam poterat, per pauci deniq; de nauibus egressi, uix equos ascendere, seseq; armis induere poterant, cum legiones aduersæ non nunciatur uenientes, sed intuitu ipso cernuntur presentes. Rex aut in altera parte fluminis, cum multitudine adhuc manens, & hæc intuens, dolorem animi motu corporis non celabat, eo q̄ non adessent naues, per quas Rhenum transcendere posset, Nectempus subitanei certaminis in ulteriori ripa constitutos aliud sinebat cogitare, nisi aut coram hostibus cadere debere, aut certe armis uitam defendere.

Oratio regis coram
lancea.

Recordatus itaq; populi dominus, qui repugnantes sibi Amalchitas orationibus Moyfi, serui Dei, deuicit, protinus de equo descendit, lacrimansq; cum omni populo, ante lanceã, in qua uictoriosi clauis manibus pedibusq; redemptoris nostri affixi, erant inclusi, sese prostrauit, quantumq; iusti uiri oratio (secundum q̄ Iacobus ait) ualeat, res manifesta probauit. Hi naq; qui in ripa ulteriori erant, sarcinas & impedimēta queq; in locum qui dicitur Xantus, transmittabant, sese inuicem cohortati, hostes precipiti cursu inuadebant. Cumq; esset piscina inter hos & hostes, Saxones diuisi, una pars ex aduerso ruit in hostes, altera insequitur à tergo, & in medio hostes opprimentes, pauci uehemēter urgebant plures. Neq; enim nostratiū supra centū armatos fuisse perhibetur, hostiū uero satis magnus erat exercitus. Sed cum fronte pariter & à tergo urgerentur, qua parte potissimū cauere debuissent, in promptu non erat. Rege itaq; orante, cum ex suis nullus occumberet, hostes omnes in fugam conuersi sunt, nonnulliq; eorum cur fugerent, ignorabāt, quoniã quidem præ paucitate hostes insequentes, uidere nō poterāt.

Teti

Meresburg
Schidingori.

Ex nostris etiam fuere, qui Gallica lingua loqui sciebant, qui clamore in altum Gallice leuato, exhortati sunt aduersarios ad fugam. Illi socios huiusmodi clamantes arbitrati, fugam, ut clamatum est, inierunt. Cesis igitur plurimis, Henricus uehementer in brachio est percussus, & quanq; lorice triplicis fortitudo, usq; ad carnem non admitteret ensis aciem, pondere tamen percussionis acerbæ, brachium adeo est in liuorem conuersum, ut nullis medicorū curis ita mederi posset, quin toto illo anno percurrente, dolorem magnū sentiret. Quidam ex Thuringis nomine Teti, mandauit ad præfectos urbium, quæ erant in Oriente partis Henrici, de uictoria regis, & quia ipse Henricus cecidisset in bello, egitq; callide, ut omnes se traderent regis potestati. Ipsi autem duæ tantummodo ex omnibus remanserant urbes, Meresburg, & Schidingori. Qui audiens de defectione urbium suarum, fractusq; recenti regis uictoria, cum nouem tantum armatis iter arripuit, Saxoniamq; iam tardius adiens, urbem Meresburg ingressus est. Quo rex comperto, & ipse reuersus est, urbemq; in qua frater erat, obsedit. Ille autem cum non posset fortiori resistere, post duos ferme menses tradita urbe, egressus est ad regem. Cui datæ sunt induciæ xxx. dierum, quatenus cum militibus sibi cōhærentibus secederet à Saxonia, si cui uero illorum regem adire placeret, ueniæ locū haberet. Henricus itaq; discedens à Saxonia, Lotharingos iterum adiit, & cum duce Gisilberto aliquandiu mansit. Iterum ducitur exercitus, contra Gisilbertū, & omnis

& omnis regio eius subiacens imperio, igni traditur, obsessusq; in castello Kie-

Kieucermont, id est, mons Capræ

uermont, quod est Capræ mons elapsus fuga inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorū parū pcederet, uastata undiq; regiōe, reuersus est in Saxoniam. Est autem in confinio Alsatie castellum, uocabulo Brisach, de quo omnis adiacens Pagus appellatur Brisachgouue, quod fertur olim fuisse illorum, qui Harlungi dicebantur. Tunc autem temporis erat in ditione Eberhardi, in quo ipse suorum multitudinem posuit militum. Quorum terrore non solum magnam partem præfatę prouincię sibi uendicabat, uerum etiam circa fideles regis misere laniabat. Ad quod obsidendum rex profectus cum castra posuisset, consilio, ut fertur, FridERICI Mogontinæ sedis archiepiscopi ex pontificibus multi fixis in circuitu tentorijs, sed noctu relictis, à fide defecerunt: deserentesq; regem, clam domum redierunt, Friderico subdole ibi remanente, ut fertur. Erat autem idem Fridericus successor Hildiberti prædicti sancti uiri, & ipse quantum ad humanum iudicium bonis operibus deditus, nisi quod aduersariorum domini sui regis fauebat partibus, quod quidem fama multis commendabat, ipse uero omni animu negabat. Milites uero regis considerantes pontificum discessionem, suadebant ei, ut & ipse Saxoniam repetens, hanc desereret regionem. Quibus rex imperterritus, ut Iudas Machabæus suis quondã: Nolite, ait, talia loqui, & si appropinquauerit tempus nostrum, moriamur omnes in uirtute, & non inferamus crimen glorię nostrę: melius est enim pro uera iustitia mortem subire, quàm fugiendo turpiter uiuere. His & alijs talibus dictis non solum eos à fugę proposito reuocauit, uerum etiam uehementer ut pugnarent animauit.

Brisach.

Mons Brisachus dictus apud Antoninũ oppidum, aliquando nobilium Harclungorum.

Brisacum obsidetur ab Ottonrege. Ottonibus semper negotium cū monte Brisaco. Vide German. B. Rhen. lib. 3.

Comes quidam cum eo tunc erat, cuius militum multitudo regis aciem condecorabat. Hic uidens plurimorū ab rege defectionem, reputabat secum, nihil sibi tunc à rege negari propter instantem necessitatem, rogauitq; suis suorumq; uisibus concedi abbatiam Lauresheymensem. Rex autem intelligens quid petitio illa portenderet, ei coram omnibus ait: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed comminationis autoritate dixisse. Scriptum est: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis spiritualiter intelligendum prædiceretur, ego tamen sanctum me canibus dare iudico, si monasteriorum prædia quæ à religiosis uiris tradita sunt, Deo militantibus tulerō, & seculo militantibus tradiderō. Tibi uero tã procaciter iniusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unquẽ te à me accepturum testificor. Si tibi cordi est cum cæteris infidelibus auolare, quanto citius, tanto melius. His ille auditis, rubore perfusus, ad pedes regis corruit, seseq; peccasse coram omnibus penituit.

Comes petit Lauresheymensis cœnobij prouentus.

Memorabilis uox Ottonis.

Eberhardus autem & Gifilbertus audientes regem esse in partibus Alsatie, collecto permagno exercitu, a ueniam Rheni apud Andernacum transeunt, regis fideles circunquaq; demoliri procedunt. Vto sanè frater Hermannus ducis Sueuorum, necnon & Chunradus cognomento Sapiens, ipsis in partibus erant: sed quia eorum copiæ istorum copijs impares extiterant, his occurrere trepidabant. eos tamen cum spolijs multis redeuntibus secuti sunt. Cumq; paululum processissent, quidam sacerdos flens & eiulans eis obuiauit: interrogatusq; ab eis unde ueniret, aut cur fleret: Ab istis, inquit, prædonibus unum paupertatis meę solatium quod habui, ablatum est iumentum. Quem cum interrogarent, si Gifilbertum & Eberhardum uidisset, aut ubi essent: Cunctis, ait, cū præda Rhenum transmissis, ipsi soli cum suis electis, quod nec bene uerrat, cibum capiunt. Hoc illi audientes, summa cum celeritate super eos irruunt, moxq; Eberhardus occiditur. Gifilbertus uero in fluentem equo profiliens undis submergitur: quas quia absorbere non potuit, anima recedente defecit, cæterorum uero nullus aufugit, quin aut uiuus caperetur, aut gladio truncaretur. Cuius rei nuncius cū regi iuxta consuetudinem mane ad ecclesiam, quæ longe à castris aberat, tendenti occurreret, mox de equo descendit, seseq; cum lacrymis Deo gratias agens, in orationem dedit: qua expleta, itinere cœpto ad ecclesiã pertendit. Huius tamen euentum rei Gallicus ille scriptor, cuius superius mentionem feci, aliter narrat, dicens:

Vto.

Chunradus Sapiens.

Eberhardus occiditur.

Gifilbertus aquis suffocatur.

Gallicus scriptor.

T Ludouicvs

Otto Belgicam uastat

Gisilbertus contra
Ottonem.

Paul. Aemil. lib. 3. de
reb. gestis Francorū.
Gisilbertus dum Rhe-
ni transitu Ottonem
arcere conatur, ipse
rapiditate altitudi-
nēq; amnis submergi-
tur. Hęc ille.

Bertholdus Baioario
rū dux Ottoni fauet.

Otto relicta Alsatia,
Franciam occupat.

Fridericus archiepi-
scopus Mogont. exclu-
ditur à Mogontia.

Ludouicus Caroli filius, qui de transmarinis partibus reuocatus, tunc regnauit in Gallia cū Hugone Cisalpino principe in pago Alsatio, Belgas exteriores, qui ad se nondum uenerant, asciscibat: & qui Ottonis partibus fauebant, ultra Rhenum fugere cōpellebat. Presenserat etenim Ottonem uelle Belgicam in suū ius transfundere: unde & truculentius cōtra illum agitans, quicumq; illius uideban- tur, à Belgica exturbauit: qui uero sibi consentiebāt, consilio Gisilberti ducis Bel- gicæ, & Theoderici comitis, sacramēto sibi astringebat. Otto uero Belgas com- periens à se defecisse, & ad Ludouicū confluxisse, Rheno transmissio, Belgicam cū exercitu ingreditur, eiusq; loca plurima incendijs, ac ingenti præda deuastat. Nitebatur enim, ac si ex paterna traditione, princeps fieri Belgicæ, uero contra ius agere calumniabatur, cū eius pater propter Sclauorū infestationem, Saxonig tantū, quæ est pars Germaniæ, dux constitutus sit, eò q̄ Carolus Ludouici pater, cui rerū summa debebatur, tūc adhuc in cunis uagiret. Multā itaq; prædam Otto abducens, Rhenū transijt. At Gisilbertus dux de decoris iniuriā ultū ire festinās, collecto exercitu, post hostē accelerat: transiensq; Rhenū, terrā illam solotenus incendijs ingentibus uastat, armentorū etiā pecudumq; prædam nimiam exerci- tus congregat, & abducit. Iam uero flumen ingredi parabant, & ecce Otto ex to- ta Saxonia collectas copias accelerantibus induxit. Belge itaq; cū duce suo indu- bitanter renitentes, cū Germanis secus flumen signis infestis cōgressi sunt, & ex utraq; parte multi fundūtur. Qua die Germanorū uictoria egre sustentata, tñ eni- tuit. Nam cū duæ tertie eorū fusæ iacerēt, & Gisilbertus suos defecisse adeo, aduer- sarios aut illesos arbitraretur, in tanta cōfusione rerū, fuga periculum euadere ni- tebatur, in fluentumq; equo prosiliit. Qui cū fluminis pelagus enatare nō posset, ui undarū uictus, perijt, sessoremq; immerisit. At Belge interitū ducis ignorantes, totis uiribus decertabant, tantoq; egerunt robore, donec post execrabilem innu- merabilemq; interitum eorum qui relicti fuerant, alij caperentur, alij in fluuium demergerentur. Ludouicus autem rex Gisilbertum extinctum comperiens, mul- tam in eius casu miserationem habuit: profectusq; in Belgicam, uxorem eius Gerbirgam, Ottonis sororem, coniugio duxit. Hac occasione diuersitate, uno tamen exitus fine, necem ducis uterq; scriptor, Gallicus scilicet & Saxonicus tes- tatur: penes lectorem uero erit, cui magis credatur.

Hoc in tempore Bertholdus Baioariorum dux, Arnoldi ducis frater, uir stren- nuus, toto conamine fauebat regis partibus. Volens itaq; rex, ut quemadmodū tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps: sequenti statim die ut de morte aduersariorum audiuit, quanta erga se Dominus fecerit, directis nuncijs ei aperuit. Et cum coniugali connubio minime tenebatur, in augmentū lætitiæ demandauit sub iuramento, ut si sororem suam scilicet Gisilberti uiduam posset habere, eam coniugio illi copularet: si uero hoc minus procederet, filiam ipsius Gisilberti ex eadem sorore sua genitam, quam penes se habebat ferē iam nubilem ei iungeret. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus, ele- gitq; nondum nubilem potius filiam expectare, quàm matrem quæ iam nupsee- rat tollere. Fridericus igitur archiepiscopus, ut infidelitas quam occulte gesta- bat, cunctis pateret, decem diebus ante necem prænominatorum discessit à re- ge, Mogontiamq; concitus ueniens, nil ibi moratus, Metensem urbem adijt. Disposuerat enim Henricus frater regis redeuntibus Eberhardo & Gisilberto cum eodem Friderico istic exercitum congregare, sicq; regi in Alsatia manenti, bellum maximum præparare. Cumq; illo tenderet idem archiepiscopus, inspe- rato occurrentes ei nuncijs, mortem iam sepius nominatorum ei indicauerunt. Quo audito, consternatus animo, quid ageret ignorabat. Interea rex Alsatiam deferens, Franciam occupabat. Cuius metu Mogontia ciues perterriti, redeun- tem archiepiscopum intra urbis mœnia non suscipiunt. Vnde factum est, ut non multo post à quodam regis fidei captus, & in sui præsentiam ductus, custodia in Saxoniam sit traditus. In qua paruo tempore cōmoratus, miseratione regis ut erat clementissimus, pristinæ dignitati est restitutus. Henricus autem fratris timo- re compulsus, castellum Kieuermont nō solum ingentis hominū, uerum etiam

natura

natura ipsa munitum ingredi uoluit, sed soror eius uidua Gisilberti eum prohibuit, dicens ad eum: Non te miseriarum mearum, quas perempto marito meo perpetior, piget, quin etiam munitionibus meis te includendo, regis itam super hanc regionē uelut aquam effundas. Non patiar: nec enim tanta uecordia mihi erit innata, ut ex meis incommodis tua compares commoda. His auditis, Henricus Lotharingos deseruit, & in regnum Ludouici secessit. Præfecit autem rex regioni Lotharingorum Ottonem filium Richuini ut regnum procuraret, & nepotem suum Gisilberti filium, bonæ spei puerulum, nomine Henricū, nūtriret. Henricus autē frater regis dum aliud quid faceret ignoraret, assumptis se cum quibusdam episcopis, quorum iuuaretur auxilio, quadam die nudis pedibus ad pedes regis ipso ignorante, peruenit, supplexq; misericordiam implorauit. Cui rex ait, indignum facinus tuum ueniam non meretur, uerum quia uideo te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Iussit itaq; rex eum ad Ingeleheim proficisci, solertiq; cura eū custodiri, quoad remota paululum mentis egritudine, quid super eo faceret, consilio prudentum definiret. Post hæc uicina sibi semper clæmentia, quantis urbibus illius uisibus cōcessis, permisit eum in Lotharingorum regione habitare. Deinde in processu temporis defuncto duce Baiuorum Bertholdo, monitu, & intercessione sanctę matris suę, præfecit eum regno eidem, faciens cum eo concordiam & pacem, in qua etiam fideliter permansit in finem. Erat autē ipse Henricus copulatus matrimonio filię ducis Arnoldi fœminę egregiæ formę, mirabilisq; prudentiæ. Igitur cum bella intestina simul & externa cessarent, legesq; diuinę & humanę auctori uigore pollebrent, grauis persecutio monachis oritur illis diebus, affirmatibus quibusdam pontificibus, melius uideri paucos uita claros, quam plures negligentes in monasterijs esse, ideoq; oportere conuersiones eorum per monasteria perspicere, & nō bene conuersantes abijcere, obliuisci nisi fallor sententię patrifamilias perhibentis, seruos zizania de tritico non eruere, sed sinere utraq; ad messem crescere, ne uno incaute eradicato, damnum fieret in altero. Quod & in his factum est. Nam plures proprię infirmitatis cōscij, deposito habitu, & relictis monasterijs, graue onus sacerdotum deuitabant. Fuerunt plures, qui summum pontificem Fridericum hoc non pure, sed subdole effecisse arbitrati sunt, quatenus uirum uenerabilem, regi q; fidelem, Hademarū abbatem Fuldensem, si quo modo posset, dehonestaret. Ipse enim abbas uir erat magnę prudentiæ & industrię, sub cuius temporibus Fuldense templum famosum est igne consumptum, sed ab eo in melius restauratum. Hic eundem episcopum secunda coniuratione culpabilem sub custodia tenuit, primum quidem honorifice: sed cum literas ab eo scriptas reprehendisset, satis seuerē. Pontifex uero dimissus, dum ultionem quæreret, nec contra tantum uirum præualeret, humilima monasteria statuit tentare, si forte ad excellentissima posset equaliter procedere. Sed huiusmodi simulationes incassum profusę sunt: nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & causis intercurrentibus, pontifex quod uoluit, non impleuit. Rex autē de die in diem proficiens, paterno regno non contentus, abiit in Burgundiam, regemq; cum regno in suam accepit potestatem. Defuncto autem Ottone Lotharingorū præside, ac regis nepote Henrico Gisilberti filio, ducatum regionis Chunrado rex concessit, cui & unicam filiam suam Luitgardam desponsauit: qui erat adulescens acer & fortis, domi militiaq; optimus, commilitonibus suis charus. Huic Luitolfus filius regis nimia dilectionis familiaritate astrictus est. Post hæc rex Otto cum Ludouico rege per legatorū interuentū conciliatur, quod eidem Ludouico postea multum profecisse probatur. Soror autem regis Gerbirga genuit Ludouico filios duos, Carolum, & Lotharium, qui & patri postea successit. Ludouicus itaq; à ducibus suis circumuentus, primum à Rhodomensibus, ad quos Haioldum filium Thurmodi Baiocensium principis fugiens, solus ingressus est, capitur, Haioldoq; traditur: sed dato minore filio obside, dimittitur, statimq; à duce Hugone captus, Lugdunum sub custodia publica est missus. His auditis, rex super amici fortuna satis doluit, imperauitq; expeditionē in Galliam

Henricus fratri regi fit supplex.

Henricus in Ingeleheim custoditur.

Henricus præficitur ducatus Lotharingi.

Persecutio grauis in monachos.

Monachalis habitus deponitur.

Hademarus abbas Fuldensis.

Chunradus fit rex, defuncto Ottone.

Ludouicus capitur.

Forte Rothomagensibus.

Forte Beluacensium.

Edidis regina moritur.

*Luitolfus.
Luitgarda.*

*Superbia Hugonis,
qui dictus est Capetes*

Scheinbüt.

*Exercitus 32. legionū
cum pileis stramincis.
Vide Alb. K. li. 3. c. 23.*

*Krantz habet, præ-
ter Fuldensem abbatē*

*Herimannus dux Sue-
uorum, petit Luitol-
fum Ottonis filium
adoptare:*

Luitolfus in Italiam.

*Berengarius auarus
homo regnat in Italia*

*Otto contra Bolizlaū
regem Bohemorum.*

contra Hugonem in annum secundum. Ille annus notabilis factus est, de morte Edidis reginæ, vij. kalend. Febr. defunctæ, quæ nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione, quàm regali potentia claruit. Decem annis regni confortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam uero xix. annis inhabitauit. Reliquit filium nomine Luitolfum, omni uirtute animi & corporis, ea ætate nulli secutum: filiam quoq; nomine Luitgardam, quæ nupserat Chunrado duci. Sepulta est autem in ciuitate Magadeburgensi. Post cuius excessum rex omne studium transfert in filium: factoq; testamento, creauit eum regem post se. Ipse autem tener adhuc erat adolescens annorum xvi. Rex autem in Galliam proficiscens, expeditione festinat intrare regnum Caroli, causa uindicandæ iniuriæ amici sui Ludouici. Quod audiens Hugo, legatione missa iurat per animam patris sui, quod tanta sibi armorum copia esset, quantam rex nunquã uidisset: addiditq; contemptum loquendo uane tumideq; de Saxonibus, quia imbelles essent, & quia facile posset una portione septem Saxonica tela absorbere. Ad hoc rex famosum satis reddidit responsum, sibi fore tantam multitudinem pileorum sceninorum, quos ei representari oporteret, quantam nec ipse, nec pater suus unquam uideret: & reuera cum esset magnus ualde exercitus, xxx. scilicet duarumq; legionum, non est inuentus, qui scenino nõ uteretur pileo, nisi abbas Corbeius, cum tribus suis sequacibus. Dimissus igitur Ludouicus occurrit regi, iungiturq; cū suis eius exercitui. Occurrit eis cum magna expeditione & Chunradus rex Genauorum, quem Ludouicus etiam uocauit in auxilium. Iuncti ergo pariter Lugdunum ad eunt, sed eam locorum asperitate capere non ualentes, Remensem ciuitatem expetunt, ubi nepos Hugonis ducis Hugo cõtra ius & fas subrogatus erat episcopus, legitimo pontifice adhuc superstitē. Urbem uero armis capientes, in iustum sacerdotem expellunt, legitimumq; sedi propriæ restituunt. Post tres itaq; menses rex Saxoniam cum incolumi exercitu rediit, omnibus que armis exquisita sunt Ludouico regi relictis. Hugo aut̃ expertus potentiam regis, Saxonumq; uirtutem, non passus est eos ultra terminos suos hostiliter intrare: sed anno sequenti in eandem expeditionem regi pergenti occurrit, iuxta fluum qui dicitur Kar, & iuxta imperium regis, cum domino suo Ludouico pactum inijt, manus dedit, utilisq; perinde mansit. Concurrentibus autem undiq; ad regem proceribus, uenit & uir ditissimus Sueuorum dux Herimannus, qui post congratulationis affabilitatem, talibus est regem aggressus sermonibus: Non clam domino meo est, me prædiorum latitudine, ac pecuniarum uniuersitate prædiuitem, absq; liberis esse. nec est præter unicam filiam meam paruulam, qui mearum rerum hæres existat, me excedente. Placeat itaq; tibi domino meo regi, filium tuū Luitolfum mihi adoptare in filium, quatenus unicæ filiæ meæ coniugio copulatus, mearum rerum fiat hæreditate magnificus. Placuit regi consilium ducis, & quod poposcit, sine dilatione compleuit. In breui post hæc socer mortitur, cum ducatu, omni possessione derelicta genero. Qui accepta potestate, animum tranquillum quem in puero gessit, exiit: armatumq; militem in Italiam ducens, aliquantis ibi urbibus captis, & sub custodia traditis, redit in Franciam. Eo tempore usurpato imperio, regnauit in Longobardia homo ferus & auarus, & qui omnem iustitiam pecunia uenderet, Berengarius: qui ad eundem regem Ottonem quondam uenit, Hugonem regem Italiæ fugiens, benigneq; ab eo tractatus, cum multam pecuniam Hugo pro eo dare uellet, non est reditus. Hic cum postea depulso Hugone regnaret, ueritus uirtutem singularis prudentię reginæ Adelheidis, à Lothario Hugonis filio relictæ, in multis eam adflixit, quo tanti decus splendoris aut extingueret, aut certe obscuraret. Hæc autem filia fuit Rudolphi regis Burgundionum, & in Italia regnauit, & dominæ Berthæ reginæ Burchardi Alemannorum ducis filiæ, quam defuncto Rudolfo, rex Hugo in coniugium duxit, filiamq; illius filio suo Lothario copulauit.

Illo in tempore proficiscitur rex in militiã contra Bolizlaum regē Boemorū: & cum capienda esset urbs, quæ dicebatur Noua, in qua clausus obsidebatur Bolizlai filius, prudētī rex cõsilio diremit preliū, ne miles in capiēdis hostiū spolijs, aliquod

aliquod incideret periculum. Considerata itaq; uirtute regis, & innumera exercitus multitudine, Bolizlaus egressus urbe, maluit tantę maiestati subijci, quã ultimam perniciem pati. Sub signis igitur stans, & regem audiens, responsaq; reddens, ueniam tandem promeruit. Inde rex plena uictoria gloriosus factus, in Saxoniam est regressus. Cumq; uirtus præfatę reginę illum non lateret, simulato itinere Romam proficisci statuit. Et ubi Longobardiam intrauit, amorem reginę prædictę muneribus super se probare tentauit. Quo fideliter petito, in coniugium sibi eam sociauit, & cum ea urbem Papiam, quę sedes est regni, obtinuit. Quod audiens filius eius Luitolfus, tristis ab eo discessit: profectusq; in Saxoniam, aliquandiu moratus est in loco consilijs funesto Salaueldon. Rex uero in Italia celebratis iuxta regalem magnificentiam nuptijs, proficiscitur inde cum noui matrimonij claritate, acturus proximum pascha in Saxonia. Persuasus quoq; rex Berengarius a Chunrado duce, cui Papia cum præsidio militari relicta erat custodienda, regem subsequutus est in Germaniam, pacem cum eo facturus, & per omnia iussis eius obtemperaturus. Qui regiam ueniens ad urbem, iussus est in hospitio sibi parato manere: neq; enim faciē regis per triduum promeruit uidere. Quod ægre tulit Chunradus, qui eū adduxerat, pariterq; Luitolfus filius regis, qui unum cum eo sentiebat. Post hæc rex regem alloquitur, & in gratiam regis ac reginę susceptus, deditiois sponsonem d. r. fœderisq; spontanei diem locumq; urbem Augustam designat. Vbi cum conuentus fieret, Berengarius manus filij sui Adelberti manibus suis implicans, coram omni exercitu famulatu regis cum filio se subiugauit, & ita dimissus cū gratia & pace in Italiam remeauit. Ibi mirę magnitudinis lapis tonitru actempestate iactus de cœlo, ingens miraculum multis præbuit. Nati sunt autem regi filij ex serenissima regina, primogenitus Henricus, secundus Bruno, tertius paterni nominis maiestate designatus, quem iam tum post patrem dominum ac patrem sperabat orbis uertus: filiam quoq; sanctę matris uocabulo insignitam. Luitolfus autem filius regis, & Chunradus gener ipsius, noua quædam moliuntur cõtra regem. Quod cum eum non lateret, circa kal. Iulij moto exercitu contra eos, obuias urbes partibus aduersę, aut armis, aut deditioe cepit, quousq; Mogontiam perueniret, quã filius iam cum exercitu intrauit, patremq; dictu miserabile, armatus expectauit. Ibi plus quã ciuile, omniq; calamitate acerbius bellum cœptum est: machinæ multæ muris admotę, sed ab urbanis destructę sunt uel incensę: crebrę ante portas pugnæ, raro forinsecus stationes fusę. Cunctando enim res uariabant, dum dominatorem regni foris, intus successorem timebant. Obsidio itaq; dum sexaginta fermè dies excederet, sermo fit de pace: unde datur obses in urbē, consobrinus regis Ekbertus, quo liber in castra illis pateret accessus. Filius cum genitore castra ingressi, regalibus uestigijs prosternuntur, spondentes pro scelere omnia se passuros, ut auxiliarij tantum amici nihil mali paterentur. Rex autem non inueniens quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores insidiarum expostulat. Illi autem iuramentis uicarijs obligati, & quodammodo arte antiqui hostis constricti, hoc omnino negabant, sicq; infecta re, in urbem rediebant. Ekbertus aut, qui obses datus erat in urbē, suasililibus uerbis regi fit aduersus, cū et antea propter correptiones eius illi fuisset iratus. Sequenti igitur nocte, Baiuarij comes Henrici fratris regis, relicto eo, iuncti sunt Luitolfo, cū quibus ipse pergens, urbē regiam Ratisponam cepit, cū cæteris in ea regione munitissimis, omnemq; pecuniam ducis Henrici suis militibus diuisit: coniugem eius cum filijs & amicis non solum urbe, sed & regione excedere coegit. Hęc omnia fiebant consilio Arnoldi iunioris, fratrumq; suorū, eò quod ipse Henricus paternum haberet ducatum. Rex uero filium subsequens, urbem Ratisponam obsidione circundedit: sed cum multitudo machinas urbi applicari non sineret, satis dure interdū ab utrisq; pugnatum est pro muris. Urbani crebris attriti pœlijs, fame quoq; periclitari cœperunt. Vnde Luitolfus urbe egressus, cum principalibus uiris pacem postulat, sed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Reuersus uero in urbem, portam orientalem obsidentem armis comperit Geronem, tot uictorijs,

Saluedia locus qui rationi solutus.

Auguste conuentus.

Lapis mirę magnitudinis.

Filij Ottonis, Henricus, Bruno, & Otto.

Filius contra patrem.

Mogontia 60. diebus obsessa.

Ratispona a Luitolfo & socijs capitur.

Alb. Kr. lib. 4. cap. 50.

Gerocomes tot uictorijs quot pugnis clarus.

Frislaria conuentus.

Ratispona exusta.

Luitolfus nudatis plantis patri supplex.

Fridericus Mogontinensis episcopus egrotat. Alb. adijcit, Germanicam dico.

Castra Augusta contra Vngaros.

Ieiunium in castris Ottonis.

Legionum ordo.

Quinta legio maxima. Vexillum Ottonis, Angelus.

Extrema legio in primis impetitur ab Vngaris.

Chunradus cur quarta legione inuadit Vngaros.

quot praelijs clarum. A tertia igitur hora usque in nonam, cum acriter pugnaretur ante portam urbis, equo cadente, ascensor Arnoldus armis exutus, illicoque telis perfossus, occubuit. Post biduum à muliere famem urbis fugiente, mors illius notificatur, dum antea nesciretur. Cuius morte urbani satis consternati, iam de pace tractabant. Proinde interuentu principum Luitolfus iterum de urbe progressus, dum mense integro & dimidio obsideretur, pacem obtinuit, usque ad eodundem diem, dum de his causis diiudicaretur, locusque concilij apud Frislarum notabatur. Rex inde in patriam reuersus est, Henricus uero nouam urbem obtinuit. Ratispona proxima nocte penè tota exusta est. Post hæc exercitandi gratia cum rex uenationem ageret, in loco qui dicitur Suueldon, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus poenitentia, patris primum, deinde omnium presentium mouebat lachrymas. Amore itaque paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum omni paternæ uoluntati. Interea summus pontifex Fridericus agrotare nunciatur, propter regis placitum modice differtur. Defuncto pontifice, uniuersalis conuentus populi celebratur. Mogontia post annum dimidium cum omni Francia regi traditur. Filius & gener in gratiam suscepti sunt, quæ & in finem fideliter usi sunt. Rex ingressus Saxoniam circa kalendas Iulias obuios habuit legatos Vngariorum, tanquam ob antiquam fidem & gratiam eum uisitantes: reuera autem, ut quibusdam uidebatur, euentum belli civilis considerantes. Quos cum secum aliquantis diebus retinisset, & aliquibus munusculis donatos, in pace remisisset, audiuit à nuncijs fratris ducis scilicet Baiuorum, quia ecce Vngarum diffusi inuadunt terminos tuos, statuuntque tecum inire pugnam. His auditis quasi nihil laboris præterito anno tolerasset, cœpit ire contra hostes, sumptis se cum paucis admodum ex Saxonibus, eod quod iam bellum Sclauonicum urgeret, Castris igitur positis in Augustæ urbis confinijs, Francorum & Baiuorum multitudo ei occurrit. Cum ualido quoque uenit equitatu in castra dux Chunradus, cuius aduentu milites erecti, iam optabant non differri certamen. Erat dux idem natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bonus consilio, & dum pedes & dum eques iret in hostem, bellator intollerabilis, domi ac militia charus socijs. Igitur ab utriusque exercitus latrocinantibus agminibus notificabatur, non longe ab inuicem fore uterque exercitus. Ieiunio itaque in castris prædicato, iussum est omnes ad bellum paratos esse crastino. Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaque sua primum duci, deinde ab uno quoque alteri cum sacramento promissa, erectis signis, numero quasi octo legiones procedunt e castris. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbutis ea protegentibus. Primam & secundam & tertiam legionem direxerunt Baiuarij, quibus præfuerunt præfati ducis Henrici: nam & ipse bello aberat, eod quod ualitudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam legionem ordinauerunt Franci, quorum rector ac procurator erat dux Chunradus. In quinta quæ erat maxima, & quæ dicebatur regia, ipse princeps erat uallatus lectis, ex omnibus militum millibus, alacritate uenture: coramque eo angelus (sic enim uocabatur uexillum eius) densa agmine circumseptus. Sextam & septimam legionem constituerunt Sueni, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octaua erant Boemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna: in qua & sarcinæ omnes ac impedimenta quæque, quasi ipsa esset tutissima, quæ & nouissima. Sed aliter res acta est. Nam Vngarij nihil cunctantes Licum fluum, qui Lech dicitur, transierunt: circumeuntesque exercitum, extremam legionem sagittis laceessere cœperunt, & impetu, cum ingenti uociferatione, facto, alijs casis, alijs captis, sarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam & sextam aggressi, plurimis ex eis fuis in fugam uertentibus Rex autem cum aduertisset bellum ex aduerso prætendi, sed post tergum nouissima agmina periclitari, misit illic ducem Chunradum, cum quarta legione, qui ueniens captiuos eripuit, prædam excussit, latrocinantiaque hostium agmina perturbauit. Fuis latrocinantibus undique aduersariorum agminibus, dux ad

Dux ad Regem reuertitur, signis uictoricibus, mirumq; in modum cunctantibus, ueteranis militibus gloria uictorie affueris, cum nouo milite, & fere belladi ignaro, triumphum peregit. Totum igitur pondus prelij iam ex aduerso esse rex conspiciens, exhortationis gratia suos allocutus est, monens eos antiquarum uictoriarum, & rerum sedulo bene gestaru, & ut modo in patria non cederent, qui sepius & in aliena terra uictores existerent, & postq; huiusmodi uerba plurima dedit, ad ultimū intulit: Plura loquerer milites mei, si nossem uerbis uirtutem, uel audaciā animis nostris augeri, modo melius gladijs quam linguis incipiamus. His dictis arrepro clipeo ac sacra lancea, ipse primus equum uertit in hostes, fortissimi militis, ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restiterunt, deinde ut socios terga uertere uiderunt, obstupescati, nostrisq; intermixti extincti sunt. Ceterorum uero alij equis fatigatis, uillas proximas intrant, circumfusiq; armatis cum mœnibus pariter cōcremantur, alij flumen contiguam transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obuoluntur & pereunt. Chunradus autem dux fortiter pugnans, animi feruore & solis ardore, qui eo die nimius erat, aestuauit, uineulisq; lorice solutis, dum autam captauit, uulnere sagittæ in aduerso gutturis defixæ cecidit. Cuius corpus imperio regis honorifice collectum, transportatur Vuormaciam, ibiq; sepelitur cum fletu & planctu omnium Francorum. Ipsa uero die belli inuasa sunt castra, & capui omnes erepti, secundo die autem ac tertia à uicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumpta est, ut nullus aut rarus euaderet. Tres duces gentis Ungariæ capti, duciq; Heinrico presentati, mala morte, ut digni erant, multrati sunt, suspendio namq; crepuerunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ, ac Imperator est appellatus.

Decretis proinde honoribus, & dignis laudibus, summæ diuinitati per singulas Ecclesias, hoc idem sanctæ matri suæ per nuncios demandans, cum tripudio ac summa lætitia Saxoniam reuertitur, & à populo suo libentissime suscipitur. Neq; enim tanta uictoria quisq; regum intra ducentos annos ante eum lætatus est. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamq;, & uicinas circumquaq; gentes, Romam proficisci statuens, Longobardiam perrexit. Vbi qualiter regem Longobardorum, Berengarium multa mala cum filio suo Adelberto, Ecclesijs Dei inferentem, duobus annis obsederit, captumq; cum coniuge & filijs in exilium miserit, Romanos duobus prelijs uicerit, duces Beneuentorum subiecerit, Græcos in Calabria & Apulia superauerit, terra Saxonica uenas argenti aperuerit, imperiū cum filio sibi æquiuoco quàm magnifice dilatauerit, maioris est operis, ideoq; conscribi non ualeat à nobis. Hoc tantum breuiter notandum, qd à Iohāne Papa literis suppliciter exoratus, quatenus pro amore Dei, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, sanctam Romanam Ecclesiam ex faucibus Berengarii, suorumq; liberaret, aliorumq; multorum Episcoporum, alteriusq; ordinis & laicorum questibus motus, filium suum Ottonem contra morem priorum in puerilibus annis regem constituens, in Saxonia dereliquit, ipse collectis copijs Italiam percitus uenit, Berengarium cum uxore sua Vuilla, & filio Adelberto captiuos Babenberg in exilium misit, ubi & idem Berengarius defunctus & sepultus est. Ipse uero Romā ueniens, mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Iohanne imperiali unctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus. Aliquanto autem tempore in partibus illis commoratus, filium suum Ottonem ad se uenire fecit, qui & in natali Domini coronam regni ab Apostolico accepit. Missa etiam legatione Constantinopolim, filiam Imperatoris Theophanij nomine inde accepit, quā celebratis in Italia nuptijs, eidem filio suo coniunxit. Post hæc regressus de Italia Imperator Otto, cum filio rege Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Pascha Quirilingaburg celebraturus. Manens autem ibi decem & septem diebus, descendit inde Ascensionem Domini apud Meresburg celebraturus.

Tertia uero feria ante Penthecosten, uenit ad locum, qui dicitur Numileuua. Proxima nocte transacta hora constituta, lætus ad mensam confedit,

Oratio Ottonis regis ad suos.

Gladijs quam linguis incipere melius.

Chunradus ex sagitta perit. Vuormacie sepelitur.

Tres duces Ungariæ gentis suspendio crepuit.

Gratitudo Ottonis pro uictoria.

Compendium heroicum factorū Ottonis per occupationem.

Iohannes Papa. 12. ad Ottonem scribit.

Hic Otto Iohannem Pontificem, ut frugifesset, & Pontificia dignitate dignam uitā ageret, & sanctimoniam ubiq; cum religione præ se ferret, serio admonuit. Cum suadēdo autem minus proficeret, minas intulit. Hinc Papa notū ausugit, & Leo successit. Vide Alb. Krantz lib. 4. cap. 9. Et ibidē exemplar litterarū de Leonis Papæ restitutione, Ottoni facta.

Berengarius Babenberg in exilio moritur.

Numileuua.

uenienteq; tempore uespertinis laudibus interfuit, sed peracto cantu Euangelij, astuare ac fatigare iam coepit. Quod cum intellexissent Principes circumstantes, imposerunt eum sedili. Inclinantem autem caput, quasi iam defecisset, refocillauerunt eum, expetitoq; sacramento dominico, & accepto sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum reddidit Domino, Non. Maij, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculū, & cum iam esset sero, transitus eius nunciatur populo. Cuius corpus cum magnis lugentium exequijs, à filio rege iam facto, translatum est in ciuitatem, quam ipse construxit, uocabulo Magadeburg, ibiq; honorifice tumulatum est. Huius anno primo, qui est à Dominica incarnatione Dcccxxxvij. Vngarij Franciam & Alemanniam, & Galliam, usq; Oceanū Burgundiamq; deuasantes, per Italiam redierunt. Monasteria S. Galli, & sancti Bonifacij cremantur. Rudolphus rex Burgundia, & Arnoldus dux Noricorum obierunt.

ANNI OTTONIS I.

Anno Domini Dcccxxxvij. Henricus frater Ottonis regis, ab Eberhardo comite comprehenditur. Anno Domini Dcccxxxix. Otto rex cum fratre Henrico & Gifilberto, Eberhardoq; pugnantibus, militibus suis uictoriā reportat. Anno Domini Dcccxl. Rege in partibus Alfatig, castellum Brisach obsidente, Episcopi quidam nocte relictis tentorijs, subtraxerunt se. Eberhardus comes ab Ottone & Chunrado iuxta Rhenum occisus est. Gifilbertus dux in aqua suffocatur. Burchardus Vuirceburgensis Episcopus obiit. Anno Domini Dcccxli. Otto rex Gallias petit. Anno Domini Dcccxlj. Otto & Ludeuicus reges pacificantur. Anno Domini Dcccxlj. Anno Domini Dcccxliij. Vngarij cū Baioarijs pugnant, & uincuntur. Anno Domini Dcccxlv. In Italia Cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens famem, quæ secuta est. Anno Dñi Dcccxlvj. Otto rex totam Lotharingiam sibi subiugauit. Anno Domini Dcccxlvj. Bertholdus dux Baioariorum, frater Arnoldi ducis moritur, & Henrico fratri regis ducatus committitur. Edith regina obiit. Anno Domini Dcccxlvij. Anno Domini Dcccclix. Heremannus dux Alemannorum moritur, pro quo Luitolphus filius regis Ottonis dux constituitur. Anno Domini Dccccl. Otto rex Italiam petit, eamq; sibi subiecit, rediensq; Papiam, Chunrado duci Lotharingorum iuendam commisit. Anno Domini Dccccli. Berenger rex Longobardorum, Chunrado suadente, apud Augustam cum filio suo Adelberto ad deditiōem uenit, factusq; miles regis, remissus est in regnum cum pace. Anno Domini Dcccclj. Otto rex Italiam intrauit, causa Adelheidæ reginæ, ipsaq; accepta uxore, nuptias celebrauit Papiæ. Anno Dñi Dcccclij. Luitolphus dux patri rebellat, & dux Chunradus cum eo. Anno Domini Dcccclij. Vngarij Italiam petunt, Noricū & Franciam. Anno Domini Dcccclv. Vngarij totam Baioariā depopulantes, iuxta Augustam Alemannia urbem, ab Ottone rege pugna uicti, immensa cæde necant. Anno Domini Dcccclvi. Luitolphus dux Italiam hostiliter intrauit. Anno Domini Dcccclvj. Luitolphus Adelbertum uincit, & ipse eodem anno moritur. Anno Domini Dcccclvij. Cruces in uestibus hominum apparuerunt. Anno Domini Dcccclix. Anno Domini Dcccclx. Poppo Vuirceburgensis Episcopus obiit. Anno Domini Dcccclxi. Anno Domini Dcccclxj. Otto rogatu Iohannis Papæ, & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit, ibiq; imperator ab eodem Papa factus, Berengariū capit, & cum coniuge sua Vuilla nomine, ad castellum Babenberg misit, ubi & presentem uitam clausit. Anno Domini Dcccclxij. Otto Imperator natale Domini Papię agit. Anno Domini Dcccclxij. Otto Imperator natale Domini Romæ moratur, ubi & filius eius Otto coronatur. Anno Domini Dcccclxv. Anno Domini Dcccclxvi. Anno Domini Dcccclxvij. Otto Imperator de Italia redit. Anno Domini Dcccclxvij. Anno Domini Dcccclxix. Mathildis mater Imperatoris obiit. Anno Domini Dcccclxx. Anno Domini Dcccclxxi. Signum quoddam ignei coloris in cælo apparet. Anno Domini Dcccclxxij. Anno Dñi Dcccclxxij. Anno Dñi Dcccclxxij.

Otto

Otto moritur, & in Magdenburg sepelitur. Hic Otto magnus uniuersalis Augustus, sub hoc tituli Imperiales à Rhomanis, Galis, & Longobardis ablati, in Germaniam translati sunt.

Cometa

Vngari ab Ottone apud Augustā uicti.

Cruces in uestibus.

Berengarius capitur.

Otto Imperator obiit Non. Maij. Eodē anno S. Vdalricus migravit, anno Episcopatus sui quinquagesimo. Post Iohannē Papam Benedictus ordinatur cxxij. post quem item Benedictus cxxij.

HISTORIA.

ANNO Dñice incarnationis Dcccclxxv. Ab urbe autem condita, mil. Dcccxxvi. OTTO secundus, Magni filius lxxxij. loco ab Augusto regnare cœpit, & annis ix. regnavit. Hic uiuente patre, in regnum electus, Romæq; ab Apostolico regni corona decoratus, mox ut pater defunctus est, ab omnibus qui aderant, denuo eligitur, & in regni sede locatur. Anno Domini Dcccclxxvi. Anno Domini Dcccclxxvij. Anno Domini Dcccclxxvij. Ignæ acies uisę sunt in cœlo per totā noctem v. kal. Nouemb. Anno Domini Dcccclxxix. Anno Domini Dcccclxxx. Anno Domini Dcccclxxxi. Anno Domini Dcccclxxxij. Otto Imperator

OTTO secundus XI. German. Imp.

Duo Ottōnes, alter pallida mors Sarracēnorum, alter mirabilia mundi. Vide Otto- Frising. lib. 6. ca. 27.

Vide Sigeberti Chronicam

apud Calabriam, occiso à Græcis, exercitu de nauis exiliens, natatibus aufugit. Otto dux Sueuorum obiit, Chunradus successit. Anno Domini Dcccclxxxij. Otto Imperator Romæ moritur vi. Idus Decemb. ibiq; sepelitur. Poppo iunior Vuirzburgensis Episcopus obiit.

HISTORIA.

ANNO Dominicę incarnationis Dcccclxxxiiij. ab urbe cōdita mil. Dcccxxxv. OTTO tertius, Ottonis secundi filius, admodum puer lxxxij. loco ab Augusto Romanum imperium suscepit, & annis xvij. regnavit. Anno Domini Dcccclxxxv. Anno Domini Dcccclxxxvi. Anno Domini Dcccclxxxvij. Anno Dñi Dcccclxxxvij. Fames facta est magna. Anno Dñi Dcccclxxxix. Hugo Vuirzburgensis Episcopus obiit. Anno Dñi Dcccclxxxix. Carolus dux moritur, Otto filius eius succedit. Anno Domini Dcccclxxxix. Anno Domini Dcccclxxxix. Remis synodus congregatur. Anno Domini Dcccclxxxix. In Burgundia Vdelo ex clerico

OTTO tertius XII. Imp. German. hic dictus mirabilia mundi, ob singularē prudentiam, sub hoc prunū electores imp. constituti sunt. Vide infra in Hein.

Prinatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio p̄ficatur. Anno Domini Dcccclxxxix. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga ciuitate à Prucis martyrio coronatur. Berenuardus Episcopus Vuirzburgensis obiit. Anno Domini Dcccclxxxv. Heribertus Colonensium Archiepiscopus ordinatus, multa sanctitate claret. Anno Dñi Dcccclxxxvi. Anno Dñi Dcccclxxxvij. Conradus dux obiit. Cui Herimannus successit. Anno Dñi Dcccclxxxvij. Anno Dñi Dcccclxxxix. Terræ motus maximus factus est. Anno Dñice incarnationis Millesimo, anno regni sui xvij. Otto Imperator tertius obiit v. kal. Feb. eo uidelicet anno, qui ab incarnatione Domini inscribitur millesimus primus. Cuius intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

Ottonis tertij intestina Augustæ, corpus Aquisgrani sepelitur

HISTORIA.

ANNO Dominicę incarnationis, millesimo. i. ab urbe autem condita millesimo Dcclij. HEINRICVS secundus primum dux Baioarię, deinde Otone tertio, absq; filijs defuncto, in regni prouectus culmine lxxxiiij. loco ab Augusto

HEINRICVS
XIII. imp. Germ.
Bauarus, cognomen
to Claudus, sub hoc in
stitutum fuit, ut in su-
turū non per sangui-
nis successione ducere
retur imperium, sed
essent Rho, imp. ele-
ctores. Anno. 1094.

Chunigunda.

Heinricus Christū hē
redem constituit.

Babenberg ditata
per Heinricum.

Bruno Augustena
sis Episcopus.

Gisela Vngariae
regina.

De hoc plura habes
in lib. 4. Alb. Krantz.

gusto regnū accepit, & annis xxiij. ac men-
ses v. regnauit xij. annis sub nomine regis
xi. dignitate & nomine Imperatoris. Hic
in regni sede sublimatus, cum Heinricum
Marchionem, aliosq; in initio regni sui sibi
resistentes superasset, Italiam & Boemiam
ac Bolizlaum cum omni gente Sclauorum
subiugasset, data sibi requie à domino, con-
siderans se filios non habiturū, quippe qui
ut multi testantur, consortem regni Chuni-
gundam nunq̄ cognouit, sed ut sororem
dilexit, Dominum bonorum omnium da-
torem habere delegit h̄gredem, sextoq; re-
gni sui anno, sapienti consilio Episcopatū
Babenberg, in honore S. Petri, sanctiq; Ge-

orgij constituit, locumq; ipsum p̄diorum, diuitijs & omni ornatus decore, ut
in p̄sentiarum cernitur, copiosissime ditauit. In meridiana quoq; parte ciuita-
tis, monasteriū in honore S. Stephani Protomartyris, sub ordine canonico con-
struens, ex altera uero, hoc est Aquilonari aliud monasterium, sub monachali re-
gula, in honore S. Michaelis archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis constituens,
sibi suęq; ciuitati supra petra Apostolicę firmitatis fundata, muroq; & propugna-
culis meritorum S. Georgij & ceterorum sanctorum munita ac exornata, con-
tra incenius uiciorum iactatus, turrim fortitudinis in Stephano, & contra restri-
gerantes flatus illius qui in aquilone, unde malum omne pandetur, sedem po-
nere disposuit, refugium certum in Euangelico preparauit p̄sidio, ut à dextris
& à sinistris iustitię armis uallata, in nullo sufficiat insidiator p̄ualere. Alijs
quoq; sanctorum locis per regni latitudinem non minus, prout opus erat munis-
ficentię suę impertiuit largitatem, quedam dilapsa iam in melius restituēs, qui-
busdam quę minus suppetebant adijciēs. Regis autem frater erat Bruno Augu-
stensis sedis Episcopus, qui fœlicibus fratris actibus inuidens, multas ei aduersita-
tum iniurias, in quantum potuit, inferabat: & ubi per se non poterat, inferētib; se
adiungebat, uel alios ad inferēdas exhortando, stimulos eis incitationis subie-
gebat. Cui frater non solū talionem non reddidit, uerum etiam fraternam instru-
ctus dilectione, omnia dissimulando & patienter sustinendo, illum bono uin-
cere satagebat. Horum sororem bonę memorię fœminam Giselam rex Vngari-
orum, qui Stephanus dicebatur, in coniugiū expetiuit, sed eam ducere non pro-
meruit, donec se Christianę religionis rudimenta, & sacri baptismatis sacramen-
ta, cum omni gente sua suscepturum, promisit. Quam pollicitationē ubi rebus
perfectis, religiosus, Deoq; deuotus, postea in executione bonorum operum per-
mansit, quod diuina pietas post mortem eius euidentibus indicijs, ad sepulturā
eius factis signorum miraculis demonstrauit. Rex autem Heinricus, postq; bonę
opinionis odorem longe lateq; redolere fecerat, locumq; sibi dilectum cum cæ-
teris monasterijs ditando & ornando, & excolendo ad perfectum adduxerat,
diuina uocatione uiam uniuersę carnis ingressus, Deo reddidit animam fœlici-
ter, ut credimus iij. Idus Julij, anno regni sui xxiij. imperij autē xi. uitę uero liij.
sepultusq; est Babenberg in episcopo à se facto, in S. Petri Apostoli monasterio.

ANNI HEINRICI SECVNDI.

ANno Domini millesimo ij. HEINRICVS rex Heinricum Marchionem
& alios sibi resistentes, cum exercitu petit. Anno Dñi millesimo iij. Heinri-
cus rex Italiam, Boemiam, Bolizlaum ducem, cum omni Sclauorum gente sub-
iugauit. Anno Domini Millesimo iij. Fames facta est. Cometes longū tempus
apparuit. Anno Domini Millesimo v. Anno Domini Millesimo vi. Episcopiunt
Babenberg à rege Heinrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus p̄ficitur.
Anno

Anno Domini Millefimo vij. Anno Domini Millefimo viij. Bruno Episcopus ex monacho à Prucis multis supplicijs afflictus, & manibus pedibusq; abscisis, postremo capite plexus, cœlos petijt. Eberhardus Episcopus ordinatur. Anno Domini Millefimo ix. Anno Domini Millefimo x. Anno Domini Millefimo xi. Henricus rex Metum urbem obsidet, donec mediante iustitia, pax inter eos conuenit. Anno Domini Millefimo xij. Anno Dñi Millefimo xij. Henricus Romę imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa. Anno Dñi Millefimo xiiij. Ernest dux in uenatu occiditur. Anno Dñi millefimo xv. Simeon monachus de monte Syna hoc tempore claruit. Anno Dñi Mxvi. Henricus Vuirciburgensis Episcopus obiit. Anno Dñi Mxvij. Anno Dñi Mxviij. Anno Dñi Mxix. Benedictus Papa Babenberg ueniens, Ecclesiam S. Stephani dedicauit. Eodem anno Vuernherus Argenting Episcopus, cum Alemannis cōtra Burgundiones pugnauit & uicit. Anno Dñi Mxx. Terremotus magnus factus est iij. Idus Maij, feria v. Eo anno Heribertus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Piligrinus successit. Anno Dñi Mxxi. Indiēt. v. iij. Non. Febru. v. anno regni gloriosi Imperatoris Henrici secundi xxi. imperij autē nono, ipso p̄sidente ac disponente, Eberhardus primus Ecclesię Babenbergensis Episcopus, ordinationis suę anno xij. dedicauit Ecclesiã S. Michaelis in monte, in honore eiusdē S. Archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis. Huic igitur consecrationi interfuerunt Episcopi multi, scilicet Aribo Mogontinus, qui altare S. Martini dedicauit. Piligrinus Coloniensis, qui altare S. Petri consecrauit, cum alijs multis. Eundem autē locū inhabitare cœpit primus pater eiusdem monasterij Rato, anno Dñicę incarnationis Mil. xv. eodēq; anno fundamenta ipsius monasterij locata sunt, & secundo anno Henrici Abbatis secundi, templum ipsum dedicatū est. Anno Dñi Mil. xxij. Henricus Imperator nouam Troiam deditioe cœpit, & mortalitas magna in exercitu facta est. Gebehardus Ratisponēsis Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus ordinatur. Anno Dñi Mill. xxij. Anno Dñi Mill. xxiiij. Henricus Imperator secundus migravit.

Bruno martyr.

Vuernheri Episcopi Argentinen. bellum.

ANNO Dñicę incarnationis Mill. xxv. ab urbe condita, Millefimo Dcclxxvi. **A**CHVN RADVS ex regni primoribus unus, sed regno antea per rebellionem aduersus, principibus pro eius electione diffidentibus, Aribone autem, Mogontino Archiepiscopo, & Eberthardo Babenbergensi p̄fule sibi fauētibus, lxxxv. loco ab Augusto regnum suscepit, & annis xv. regnauit. Sublimatus autem in regni sede, consilio Brunonis Episcopi Augustensis, fratris Henrici Imperatoris, qui semper, ut supra dictum est, sc̄elicibus eius inuidebat actibus, Babenbergensem Episcopatum meditabatur destruere, quia idem Bruno Episcopus promissit reginæ Giselæ omnia p̄edia hereditario iure ad se pertinentia, filio eius Henrico contradere. Locus igitur & tempus conuentui statuitur, ubi hæc res ad certum perducatur. Noctē uero quæ diem præcesserat, in qua hæc uentilanda erant, Eberhardus Episcopus ad tentoriū p̄dicti Brunonis clam accessit, lectoq; eius assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris animo inculcādo, cum eodem sollicitus egit. Qui ubi iam multa noctis hora transacta recesserat, & Episcopum pro auditis sollicitatum, somnus oppresserat, uisus est ei frater suus Imperator Henricus lecto suo astare, faciemq; suā barba ex una parte depilata turpatam obiectare. Cui super hac re stupido & admiranti, ac quis tam temerarios ausus in eum p̄sumeret interroganti, tu, ait, hæc fecisti, qui me & sanctos Dei, quos rebus à Deo mihi concessis dotauit, despoliare disposuisti. Caue iam ulterius super hac temeritate, ne incepta luas magna infœlicitate. Ad hæc ille expergefactus, ac de uisione non parum perterritus, membrorum quoq; horrore ac tremore non leniter est affectus. Mane autem facto, cum diu expectatus, ad conuentum procerum non ueniret, regina pro filio sollicita, nuncijs missis obnixē rogauit, ut adueniens promissa perficeret. Ille uero affirmabat se tanta infirmitate grauari, ut nec de lecto surgere, nec pedem posset quoquam mouere. Cumq; rogaretur, ut se in lecto ad conuentū deportari pateretur, quo uel sic promissio perficeretur, omnino abdicauit, seq̄ in Deum & in sanctos eius, & in fratrem

CONRADVS XIII. Imp. Ger. Francorum rex, alij Sueuum fuisse uolūt.

Henricus Brunoni fratri in somnis astat.

fratrem

fratrem suum peccasse, libera tandem uoce proclamauit. Sicutaq; diuina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quam in se posuit, fraudaretur, illius prauæ conspi- rationis machinamenta repressit, idq; quod ab eo bene cœptum est, confirman- do, semper exinde ad meliora prouexit. Secundo igitur regni sui anno, Chunra- dus rex filium suum Heinricum regem fecit, & ipse Romam pergēs, imperialem benedictionem accepit. Post hæc Knuth, regis Danorum filiam, nomine Chus- nigundam, filio suo coniunxit, seq; ad bene agendum studiosius accinxit.

Knuth.

Spirense Episcopiu.

In proprio quippe castello Lintburg dicto, ad alios usus quondam sibi grato, monasterium construxit, prædiorumq; copia illud ditans, monachorum congre- gationem, sub Abbatis prouisione illuc introduxit. Spirense quoq; Episcopium prouehere statuens, sed in uiuendi meta, eo usq; non pertingens, filio suo Hein- rico, suæ uolūtatis effectum commisit, quem ipse magnifice cœpit, sed filius eius item Henricus magnificentius perfecit.

A N N I C H V N R A D I I.

*Henricus Conradi
filius rex.*

PRimo itaq; Chunradi regis Anno, dissensio magna contra eum in regno ta- multuatur, sed diuinitus cito sedatur. Anno Domini Millesimo xxvi. Hein- ricus, Chunradi regis filius, rex efficitur. Chunradus uero Romam tendens, im- periali benedictione prouehitur. Anno Domini Millesimo xxvij. Bruno Augu- stensis Episcopus, & Vuelpho comes, prædas & incendia inter se faciunt. Anno Domini Millesimo xxvij. Ernest dux Alemannorum, & Vuelpho comes Chun- rado Imperatori ad deditioem ueniunt. Anno Domini Millesimo xxix. Bruno Augustensis Episcopus obiit, cui Eberhardus successit. Anno Domini Millesimo xxx, Chunradus Imperator, Stephanum Pannoniæ regem cum exercitu petit. Interea in Alemannia Ernest dux, & Vuernherus comes, cum alijs multis, occi- duntur xvi. kal. Septemb. Anno Domini Millesimo xxxi. Stephanus rex per le- gatos cum Imperatore pacificatur. Anno Domini Millesimo xxxij. Rudolphus rex Burgundiæ moriens, diadema suum Chunrado Imperatori misit. Anno Do- mini Millesimo xxxij. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obiit. Chunra- dus Imperator in hieme Burgundiam petit. Eclipsis Solis facta est ij. kal. Iulij, hora sexta. Anno Domini Millesimo xxxij. Imperator Franciam petit contra Ottonem. Anno Domini Millesimo xxxv. Vuirbinam castellum, in confinio Saxonie positum, pagani qui Luitici dicuntur, obtinent, multis ex Christianis occisis & captis. Quos Imperator cum exercitu petit. Anno Domini Millesimo xxxvi. Gebehardus secundus Ratisponæ Episcopus obiit, pro quo item Gebe- hardus tertius successit. Henrico Imperatoris filio Knuth, regis Danorum filia, coniungitur, Luitici tributarij facti sunt Imperatori. Piligrinus Coloniensis Ar- chiepiscopus moritur, pro quo Herimannus ordinatur. Anno Domini Miliesi- mo xxxvij, Chunradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanen- sem Episcopum in custodiam mittit, qui fuga lapsus, Imperatori rebellat. Otto princeps Carolingorum à Gøzelone Lotharingorum duce pugna uis- ctus, fugiensq; à quodam milite occiditur. Anno Domini Millesimo xxxvij. Ste- phanus Vngariorum rex religiosus obiit. Anno Domini Millesimo xxxix. Chus- nigunth imperatrix, mater pauperū, diues ipsa, diuitem migrauit ad Christum v. Non. Martij. Herimannus dux Alemannorū filius Giselæ imperatricis obiit. Chunradus Imperator obiit ij. Non. Iunij, & sepultus est Spiræ. Reginboldus Spirensis Episcopus obiit ij. Idus Octob. Eclipsis Solis facta est xi. kal. Sept.

*Conradus Italiã cum
exercitu petit.*

*Chunigunth mater
pauperum.*

HEINRICVS
tertius Augustus, pi-
us ac niger cognomi-
ne, X V. Imperat.
Germ. hunc alij comi-
tem de Kalb, nonnulli
Bauarum fuisse
asserunt.

A N N I H E I N R I C I T E R T I I.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo xl. ab urbe autem condita, Mille- lesimo Dccxci. **HEINRICVS** tertius, Chunradi Imperatoris filius, du- dum patre uiuente, rex constitutus lxxxvi. loco ab Augusto, patri successit, & xvij. annis regnauit. Eberhardus primus Babenbergensis Episcopus obiit. Anno Do- mini

mini Millesimo xli. Henricus rex ducem Boemiarum Fratislaum bello petijt: sed multis proceribus & militibus in prestruendo syluæ citra ultraque occisis uel captis, nil memoria dignum efficere potuit. Petrus quoque Vngariorum rex eidem duci contra regem auxilia misit. Anno domini millesimo xliij. Vngarij quendam Vuonem sibi regem fecerunt, & Petrum regem suum expulerunt. Qui profugus & exul Henrici regis, cui priori anno rebellauit, gratiam quærit & inuenit. Henricus rex Boemiam ingressus, igne prædaque cuncta deuastat, & rebellem ducem obsides dare, ipsumque post se Ratisponam ad deditioem humilimam uenire, sibique iure iurando fidelitatem ac seruitium confirmare coartat. Vuon rex Vngariorum ob susceptum à rege Henrico Petrum à se expulsam fines Baiariarum prædis depopulatur, sed magna pars exercitus eius ab Adelberone Marchione deletur. Anno domini millesimo xliij. Henricus rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas ciuitates evertit, plures deditioem sibi subiecit. Gisela imperatrix obiit xvi. kalen. Mart. & sepelitur Spiræ. Anno domini millesimo xliij. Henricus rex iterum Pannoniam innadens, satisfactionem & obsides, ac munera, pacisque confirmationem per iuramentum accipiens, discessit, indeque reuersus, synodo Constantiensi adfuit, ubi cunctis in se delinquentibus, debita dimisit: omnibusque inimicis destructis, pacem hætenus inauditam, tam in tota Sueuia, quam in alijs regni sui prouincijs, per edictum regie censure confirmauit. Dein Agnetem Vuilelmi Pictauiensis principis filiam, apud Mogontiam ungi faciens in reginam, regalibus sibi nuptijs apud Ingeleheim copulauit: unde infinitam histrionum & ioculatorum multitudinem non solum muneribus, sed etiam cibo potuque uacuam & moerentem, abire permisit. Luitpoldus Marchio, Adelberti filius, maxima Vngariorum clades, immature obiit. Pestis pecudum maxima hiems dura fuit & niuosa.

Anno domini millesimo xlv. Bruno Vuirciburgensis episcopus obiit vi. kal. Junij. pro quo Adelbero ordinatur. Henricus rex tertio Pannoniam ingressus, Dei fauente clementia, uictor effectus, Vuonem cum uxore & filijs ac cognatis, quibus locus fugiendi erat, effugabat. Petrum restituit in regnum, subditoque sibi Vngariorum regno, cum honore summo reuertitur. Gotefridus dux Lotharingorum Henrico regi rebellans, ad deditioem coactus in castello Gibichensteyn, usque ad dignam satisfactionem custodiae mancipatur. Otto dux Suenorum efficitur. Anno domini millesimo xlv. Henricus rex Italiam ingressus, à Romanis pacifice suscipitur: papas tres non digne constitutos synodaliter deposuit, & Suidegerum Babenbergensis ecclesie secundum episcopum, papam constituit, à quo ipse & coniunx eius Agnes in sancto dominici natalis die benedictione imperiali sublimantur. Imperatrix uero Agnes inde reuertens, apud Rauennam genuit filiam. Imperator autem per Apuliam multasque prouincias feliciter ducens exercitum, cum honore magno reuertitur. Suidegerus papa obiit vii. Idus Octob. Pro quo Poppo patriarcha Aquileiensis ordinatur. Anno domini millesimo xlvij. Petrus Vngariorum rex à quodam tyranno Pannonico captus & cæcatus est: ille uero qui eum expulerat, regnare cœpit. Anno domini millesimo xlvij. Poppo papa obiit, necdum completo anno ex quo constitutus est. Pro quo Bruno qui & Leo postea dictus est, Tullensiu episcopus ordinatur papa. Otto dux Suenorum obiit, pro quo item Otto de Suuinforte surrexit. Sanguis Domini Martine per cæcum manifestatur. Anno domini millesimo xlix. Henricus imperator, anno imperij sui quarto, quasdam Gallie partes inuasit, contra Gotefridum & Balduinum duces, quibus ad deditioem coactis, & regno his in partibus pacificato, uictor cum honore reuertitur. Synodus Mogontia habetur, cui interfuerunt Bruno Apostolicus, & Henricus imperator. Anno domini millesimo l. Vngarij iterum bellant. Quibus Gebhardus Ratisponensis episcopus, qui erat imperatoris patruus, obuiam ueniens, uice ipsius imperatoris in fugam conuersos, non minima eos caede adflixit. Insuper urbem Heimenburg in Marchia positam, ædificijs restaurauit, & militari custodia muniti fecit, ipseque summa cum pace regressus est. Anno domini millesimo li. Bartho archiepiscopus Mogontinus

Vngarie rex pellitur.

Boemicum bellum.

Pannonicum bellum.

Synodus Constantiensis.

Nuptie Henrici in Ingeleheim.

Histriones reuerti.

Otto dux Suenorum.

Suidegerus papa.

Sanguis domini Martine per cæcum manifestatur.

Synodus Mogontia.

Vngarorum bellum.

tinus in pace quieuit, cui Luitpoldus Babenbergensis præpositus successit. Henricus imperator iterum Pannoniam adiens, diuisa in duas partes multitudine militum, utrinque regionem ipsam syluis, & maxime aquarum collectionibus circumseptam occupans intrauit. Sed gens illa durior cæteris, cum rege suo dolose agens, suamque pariter cum alijs diripiens, fame & siti multis cladibus lassatum imperatoris exercitum fugiens euasit. Milites autem imperatoris uastata magna parte prouinciæ, multis insuper inibi, pacifice, licet inacte, ad propria cum imperatore redierunt. Anno domini millesimo liij. Imperator iterum Pannoniam pergit, & inacte redit, habens secum in comitatu Brunonem, Apostolicæ sedis præsulem. Qui papa ueniens Ratisponam, reliquias beati Dionysij martyris, de quibus diu dubitatum est, an ibi haberentur, præsentibus Parisiorum legatis perspicere, ibique teneri probauit. Sanctum Vuolfgangum eiusdem urbis episcopum de tumulo leuauit: indeque Babenberg cum imperatore transiens, priuilegia eiusdem loci à Cancellario suo Friderico, qui sibi postea successit, perspicere, & coram imperatore populoque pronuntiari mandauit, suamque autoritate illa confirmauit. Reliquia sancti Zenonis à Vualtario Veronense episcopo Vlmam sunt delata.

Sanctum Vuolfgangum.

Reliquia Zenonis Vlmæ.

Synodus Vuormaciæ

Anno domini millesimo liij. Apostolico & imperatore natale dominicum diuino & regio cultu Vuormaciæ agentibus, missarum celebratione in sancta die peracta, ut oportuit, ab Apostolico, in sequenti die Luitpoldum Mogontinæ sedis archiepiscopum, utpote in sua diocesi præcipuum, huic subrogauit officio. Qui peracta processione, & ubi ad hoc uentum est dicta oratione, postquam se in sua sede locauit, quidam ex diaconibus suis, Hunibertus nomine, sicut multi ob illius festi uenerationem solent, lectionem decantauit. Quod quidam ex Romanis papæ assistentibus uituperantes, & contra papam, quia Romano more non ageretur, obiurgantes, persuaferunt ei, ut ad eundem diaconum mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille iuuenum more contemneret, iterum mittendo papa interdixit: qui mox eadem uocis sonoritate qua prius cantauit, legendo decenter lectionem usque ad finem perduxit. Qua finita, papa illum ad se uocauit, & quasi pro inobediencia contumacia degradauit. Archiepiscopus uero misit ad illum, ut suum sibi redderet ministrum. Quod ubi papa abnuuit, pontifex ut erat antiquæ disciplinæ, licet ægre, patienter tamen interim tacendo sustinuit. Perlecto autem Euangelio, & decantato offertorio, ubi sancti sacrificij tempus aduenit, pontifex in sede sua resedit, uere contestans, nec se, nec alium quempiam completurum illud officium, nisi reciperet processionis suæ ministrum. Quod ubi Apostolicus intellexit, pontifici cessit, reindutumque ministrum continuo remisit. Quo recepto, debito se præsul iniunxit officio. Qua in re & pontificis autoritas, & Apostolici consideranda est humilitas, dum & ille officij sui dignitatem defendere contendebat, & iste, licet maioris dignitatis, metropolitano tamen in sua diocesi cedendum perpendebat.

Luitpoldi archiepiscopi Mogontinæ parry sua erga Pont. Rom.

Leonus moritur.

Hermannus contra-ctus comes à Vueringen, monachus sancti Galli doctissimus.

Diaconus ueneno calicem inficit Victori Eistatensi episcopo.

Post hæc & Apostolicus Romam redijt, multis cum diuersarum prouinciarum militibus, imperiali præceptione, & amicorum subuentione comitantibus: & post pascha exercitum ducens, per Apuliam contra Nortmannos, illius terre quondam aduenas, sed tunc possessionum apostolicarum inuasores, & Romani imperij hostes pugnauit: & infinita utrobique cede peracta, papa cum paucis fugiens, absque uictoria regreditur, relictis illic Sueuorum ac Noricorum militibus optimis, & in urbe Beneuentana consedit, ubi tunc Vdalricus genere Noricus, episcopatum tenuit. Anno domini millesimo liij. Religiosus papa Bruno, qui & Leo, gloriose uitam finiuit, xij. kalen. Mai. & magnifice sepultus Romæ in ecclesia sancti Petri miraculis claruit. Cuno dux Noricorum foederatis sibi Ungarijs, grauius rebellat. Item Baldeuinus & Gotefridus Hermannus contractus, obierunt Anno domini millesimo liij. Leoni papæ Gebhardus, qui & Victor, Eistatensis episcopus successit. Huic cum diaconus eius uenenum in calicem misisset, calicem de altari leuare non potuit. Pro hoc populo orante, diaconus à demone uexatur: confessusque crimine, liberatur, calixque cum sacramentis in quodam altari pro reliquijs includitur. Adelbertus Marchio obiit. Fames magna fuit. Henricus

Heinricus imperator Italiam cū exercitu petens, omnia in pace disposuit, reuerensq; neptem suam Beatricem matrem Mathildem secum duxit, indigne eam tractans, propter quasdam insolentias eius, quibus uiuere consueuerat, mortuo uiro eius Bonifacio duce. Vuelfo dux Carinthiorum obiit. Cuno dux antea Noricorum, ab imperatore propter perfidiæ suæ culpam expulsus, in Pannonia male exul obiit. Arnolde Spirensi episcopo Chunradus successit. Anno dñi millesimo lvi. Hermannus comes orientalium Francorum obiit vi. kal. Febr. Gebhardus Ratisponensis episcopus, imperatoris Heinrici patruus, hostis occulte pessimus, deprehensus & conuictus, atq; custodiae mancipatus, sed misericorditer tractatus, exilio remittitur, & sedi pristinae restituitur. Gotefridus dux ad editionem uenit. Magna cedes à Luiticis in Christianos facta est, quorū quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt, inter quos Vuilhelmus Marchio occiditur.

Arnoldus & Conradus episcopi Spiren.

Cedes Christianorū à Luiticis. Alb. K. Lusatio esse putat.

Iisdem temporibus multi diuersarum principes prouinciarum perierunt. Factes multas regiones adflixit, ægestas & penuria undiq; præualuit, multaq; mala tunc temporis facta sunt. Heinricus imperator pro his rebus cordetenus dolore compunctus, infirmati cœpit: & perductus ad mortem, sapienti usus cōsilio, ab omnibus quibus potuit, ueniam petijt: quibusdam prædia quæ abstulit, restituens, cunctis qui contra eum & regnum culpas damnabiles fecerunt, relaxans. Filium quoq; suum Heinricum, Romani pontificis, cunctorumq; pontificum & principum regni electione, regem constituit. His & alijs, prout uitæ possibilitas admittit, bene dispositis, iij. Non. Octob. hanc uitam præsentem in Deo finiuit. Post cuius obitū, quia filius eius Heinricus adhuc puerulus fuit, domina Agnes imperatrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiu tenuit, ac sapienter & strenue rexit, donec principes aliqui inuidia ducti, puerum matri abstulerunt, eamq; regimine regni abalienauerūt, quorū numero dominus Anno Coloniensis archiepiscopus se immiscuit, qui puerū in loco qui Vuerida dicitur, naui imponens, matri abduxit. Quod ille qua intentione fecerit, uel qualiter diuino iudicio placuerit, discernere non ualemus: multa tamen incommoda extunc orta, & deinceps aucta, certum tenemus. Nam perinde dissensiones in regno, ecclesie perturbatio, monasteriorum destructio, clericatus despectio, totius iustitiæ ac religionis conculcatio, & cœpit, & permanet. Ipsa uero imperatrix rerum permutationes considerans, Italiam se contulit, & apud monasterium quod Fruteria dicitur, religiosam uitam aliquanto tempore duxit: postea Romæ defuncta, & in ecclesia sanctæ Petronellæ honorifice est sepulta.

Henricus Agneti imperatrici matri aufertur.

AD LECTOREM.

Optime Lector, ne graueris per otium legere uitam Henrici III. Cesaris Augusti, impressam apud insigne Eutropij uolumen. Item epistolas aliquot huius ad Pontificem Rom. & alios principes, inter quas una, hanc ἐπιτομήν habet: Heinricus non usurpatiuè, sed pia Dei ordinatione rex: Hildebrandus iam non Apostolicus, sed falso monacho &c. Lege quoq; quæ in Chronica parua Germaniæ habes de Henrico. Item quæ de unitate Ecclesiæ conseruanda, & schismate inter Henricum 4. & Greg. 7. à quodam eius temporis Theologo scripta sunt, & è Fuldensi Bibliotheca in lucem prodierunt anno 20. Iam si libero iudicio præditus fueris, & sincero ac honesti amante, & tangaris cogitatione cōmunis boni, hic facile estimabis, ex quo spiritu sit, filium contra patrem inflammare, ciuilia bella concitare, principes & principatus subuercere, matrimonium prohibere, scortationibus, adulterijs, mollitiè, & talibus uitijs, quorum etiam electum Dei organum diuum Paulum pudet meminisse, fenestram aperire, cœlum terræ miscere, propter episcopales inuestituras, quas uocant. Et ne Imperator citra Romani pontificis assensum, appellationem Imperatoris sibi usurpet, in spongiam lapsa Canone. C. Imperator. Dist. 90. ubi habebatur, quod nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperij sibi usurpare debeat. Et quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo.

ANNI HENRICI III.

HENRICVS
quartus, Senior appel-
latus, XVI. Imp.
German.

Nno dominice incarnationis
millesimo lviij. ab urbe condi-
ta mill. Dcccviij. HEINRI-
CVS quartus, Henrici impe-
ratoris filius, admodum puer,

patri succedens, regnare cepit: & quando
hæc conscriptio facta est, xliij. anno regna-
uit, lxxxviij. loco ab Augusto. Agnes impe-
ratrix, mater ipsius, ducatum Baioariæ sus-
cepit. Gebhardus, qui & Victor, ponti-
fex Romanus, multis bene in Germania,
alijsq; regni Romani partibus, pontificum
uel principum secularium consilio dispositis,
Romam cum pace redijt, incipiente anno
illius quadragesima. Hic etiam eodem an-

no vitam finiuit: pro quo Fridericus Gotsfridi ducis frater, iam monachus factus, à Romanis pontifex ordinatur, & Stephanus appellatur. Saxones congregato exercitu, gentem efferam Luiticiorum hostiliter inuaserunt, diuersisq; malis eam affligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: & acceptis obsidibus ac tributis, ad propria redierunt.

Eodem tempore quidam Fridericus & fratres eius in Germaniæ partibus tyrannidem exercentes contra imperium Romanum, ab Agnete imperatrice & principibus regni uicti, ad deditiōem uenerunt. Otto de Suinfurte dux Sueuorum, iij. Kalen. Octobr. obiit, & Rudolfus de Rinueldon, qui postea rex esse contendit, ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum, quibus regnum perturbatur, commotionum. Eundem namq; ducatum, uiuente adhuc Otone duce, Henricus imperator Bertholdo comiti, qui post Carinthiorum accepit ducatum, promiserat, eiq; anulum suum, uelut huius rei commonitorium dederat, quem ille diligenter seruans, post amborum obitum, imperatoris scilicet & ducis, imperatrici Agneti imperium tunc disponenti obtulit, eamq; anulum agnoscentem pro ducatu sibi promisso, commonuit. Sed quia prædictus Rudolfus mox post imperatoris obitum, filiam eius Rumoldo Constantiensi episcopo commendatam, utrum consilio raptam an dolo, nescitur, uxorem duxit, receptam iam in gratiam, eundem ducatum illi, causa filiæ, imperatrix dedit, quod animum Bertholdi non parum commouit. Pro qua commotione lenienda, ducatus Carinthiorum ei committitur, quem postea filio suo equiuoco ipsius rogatu rex Henricus commisit: sed postmodum quorundam instinctu eundem ducatum Luitolfo consanguineo suo dedit, sicq; patrem & natum paruipendens, offendit. Vnde quasi renouata priore iniuria, cum Bertholdus dux perturbaretur, omnia consiliorum machinamenta, quibus satis pollebat, ad hoc uertebat, ut ab utroq; id est, rege & Rudolfo, se ulcisceretur, ab hoc scilicet, quoniam à ducatu sibi promisso se supplantauit, ab illo uero quia se accepto priuauit. Multæ interim causæ, quæ inconsulte tunc gerebantur, sibi concurrebant, & huic machinationi occasiones præbebant. Otto dux Baioariorum deijcitur. Chumradus genere Sueuus, à militibus regis interficitur, & quasi à rege iustum sit, ipsi crimen indicitur. Cospirat igitur Otto in Saxonia, Bertholdus in Sueuia. Fiant motus & contentus utrobique, in quibus odia in regem suscitantur & inuidiæ, multa quoq; interea in regno fiebant, quæ utrosq; populos iustis & necessarijs, ut uidebatur causis, ne regi ad hererent, auertebat: eoq; res perducta est, ut Rudolfus in damnatione sui regnum inuaderet, dominumq; suum regem deponere aut interficere quæreret. Sed hæc res quem affectum haberet, nec rusticos latet. Anno domini millesimo lviij. Fridericus, qui & Stephanus, pontifex Romanus, vitam finiuit, & Alexander Lucensis episcopus ei successit. Huius tempore Hildebrandus postea pontifex archidiaconus, officio functus est Romæ. Anno domini millesimo lix.

Anno

Otto de Suinfurt dux
Sueuorum.

Rodolfus de Reinfel-
den, & Bertoldus de
Zeringen, ob Sueuiæ
ducatum contendunt.

Otto dux Baioariorum
deijcitur.

Hildebrandus pontifex

Anno domini mill. lx. Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Sigefridus Fuldenfis abbas successit, qui postea cum alijs contra dominum suum regem consensit. Anno domini mill. lxi. Anno domini mill. lxij. Anno domini mill. lxij. Anno domini mill. lxiiij. Sigefridus episcopus Mngonriacensis, & Guntherus Babenbergensis, & Vuillehelmus Traiectensis, alijque plures presules uel nobiles, multo comitatu Hierosolymam tendentes, multas infestationes a Barbaris perpeffi sunt, tandemque per uentione fruente optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt. Anno domini mill. lxx. Guntherus episcopus Babenbergensis ab Hierosolyma rediens, in Pannonia moritur, perlatusque Babenberg, ibi sepelitur, post quem Hermannus ordinatur. Gozuuinus comes in episcopio Vuirciburgensi tyrannidem exercens, a comitibus Adelberonis presulis occisus est. Anno domini mill. lxxi. Cometes per totum orbem diu apparuit. Eodem anno Anglia per Vuillehelmum Nortmannum miserabiliter afflicta, tandemque subacta, ipse rex eius effectus est. Qui mox oes penum regni eiusdem presules exilio, nobiles uero morti destinauit, mediocres autem suis militibus in seruitutem, uxores indigenarum uniuersorum aduenis in matrimonium subiugauit. Chunradus de Phullingen ortus, apud Treuerim electus, a comite Dieterico passus, Dolegio est sepultus. Anno domini mill. lxxij. Henricus rex Bertham Ottonis cuiusdam Italici, & Adelheidem filiam accepit uxorem, nuptias celebrans Triburiam. Anno domini mill. lxxij. Henricus rex adolescentie usque libertate. Saxoniam solam ex omni Romano imperio cepit incolere, principes despiciere, nobiles opprimere, inferiores sustollere, uenatu, lusibus, ceterisque huiusmodi exercitijs plus quam iustitijs faciendis (ut incusatus est) operam dare, filias illustrium quibuslibet obscure natis coniugare, priuata praesidia, nimirum potentibus regni non satis fidens, instituire. His discordiae seminarijs contigit regi quamplurimos insidiatores tam uitae quam regni sui crescere. Qui tamen ut maturitatis necdum plene attigisset annos, erant qui non tam ipsum, quam Adelbertum Premensem archiepiscopum culpandum iudicarent, quod eius consilio haec omnia ageret. Anno domini millesimo lxxix. Agnes imperatrix, mater regis Henrici a dio affecta, uel potius diuinitus compuncta, ducatum Baioariae deposuit, & regni gubernacula penitus contemnens, pro Christo se Romanam contulit, ibique dignis poenitentiae fructibus mira inseruiens humilitate, post aliquot annos in domino praesentem uitam finiuit. Anno domini millesimo lxxx. Teti Marchio non sine Saxoniae principum consilio, tyrannidem in partes regias orditur, quae tamen mox caelesti simul & terrena maiestate compescitur, scilicet castellis suis, Bichilingon, & Schidingon, a rege destructis, filio suo aequum militari uiro, a proprio seruo interempto, ipsoque communi morte in breui finito. Constantiae Rumoldus episcopus obiit. Anno domini mill. lxxi. Otto dux Baioariae ducatum amisit. Hic itaque Saxo genere, uir amplissimae nobilitatis, prudentia rebusque bellicis perpauca erat comparabilis: & in tanta apud uniuersos primates excellentia habitus, ut rex qui iam Saxonibus omnino suspectus & inuisus erat, ipsum contra se in regni uestigium eleuari posse formidaret, si res sua secus cederet. Hinc peruersitatis materiam arripiens, quidam Eginus, mediocri natus loco, rebus admodum tenuis, audacia tamen & nequitia satis diffamatus, patrocinantibus quibusdam regis fidelibus, curiam irrepfit, & magnum illum heroem, qui se nunquam nouerat, secum de regis necetractasse commentatus est: seipsum etiam ut mos est, potestati regiae uadem obtulit, quousque championis duello cum duce confligens, uera comprobarentur quae rettulit. Quid multa? Placitis uel colloquijs regalibus, uno Mogontiae, altero Goslariae, conditis, Otto cum Eginone, utpote dux cum latrone, primas cum ignobili congregari contempsit, sua tamen innocentia, uel Eginonis improbitas minime latuit. Sic ducatum Baioariae Ottoni ut reus maiestatis amisit, quem Vuelfo quidam illustris & acer, atque bellicosus, natu Sueuus, accepit: idque tam principalis discordiae semen, in perpetuos heu praeliorum & seditionum, praedarum & incendiorum, scismatum etiam &

Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit
 Sigefridus episcopus Moguntinus.
 Profectio quorundam Germaniae episcoporum Hierosolymis.
 Cometa.
 Anglia afflicta.
 Alias Cuono primicerius Colonienfis.
 Prudens sit hic lector, & cum iudicio legat, quae sunt ex Italorum narratione in historijs passim. Et hic de Henrico 4. & Hilteb. si uspiam alibi, locum habeat, quod scribit Otto frisingensis, aliud esse res gestas scribere, aliud anlicite, uel secus res acta sit.
 Adelbertus Premensis episcopus.
 Agnes mater Henrici Romam se confert.
 Teti Marchio.
 Bichilingen.
 Schidingen.
 OTTO Baioariae dux.
 Eginus.
 Duellum Ottonis & Eginonis.
 V iij haeresium

*Coniuratio quorundam
episcoporum in Hen-
ricum 4.*

*Querele Romanae in
Henricum quartum.*

Zartesburg.

Hiltebrandus papa.

*Monasterium
Schwarzach*

Fluuus Instrout.

*Episcopus Bomber-
gensis Hermannus
deponitur.*

*Concilium Vuorma-
tia, in quo Hiltebran-
dus papa abdicatur.*

hæresium, atq; mortium lamentabiles fructus germinauit atq; saccreuit. Anno domini mil. lxxij. Rex Ottonem usquequaq; persequutus, q̄ plures munitiones eius destruit, prædia uastat, & ut ueræ Reipublicæ hostem omnino eum delere pertractat. Contra ille militibus electis instructus, ipse quoq; manu fortissimus, & animo nimis efferatus: quia cum regijs copijs configere non poterat, nunc præda, nunc flammis, nunc etiam ferro quacunq; se fors obtulit, suas iniurias ulcisci satagebat. Ipso deniq; mediante non cessat gens Saxonū, ut est animis acerrima, coniurationem aduersus regem unanimi conspiratione confirmare, accusationes blasphemias & inauditas ad sedem Apostolicā in illum referre, sociosq; sibi ex omni regno Teutonico literis & nuncijs asciscere. Nam primo Sigifridū Mogontinæ sedis metropolitanum, Adelbertum Vuormaciensem, Adelberonem Vuirzburgensem, Gebhardum Salzburgensem, aliosq; quamplures præfules, indeq; per ipsos etiam papam Alexandrum sibi fautores efficiūt. Quidam quoq; summæ sanctitatis uirum Annonem archiepiscopū Coloniensem coniurationis eiusdem conscium afferunt. Quorū insidijs rex territus, Saxonia cessit, & in alijs regni partibus agendis rebus instat. Anno domini millesimo lxxij. Anno Coloniensis episcopus, & Hermannus Babenbergensis, Romā missi sunt, pecuniam quæ regi debebatur, congregandi gratia. Qui legatione peracta, reuerfi, literas Alexandri apostolici detulerunt, regem uocantes ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi: alijsq; nonnullis emendatione dignis, quæ de ipso Romæ fuerant audita. Post hæc Saxones adiungunt etiam præsidia multa construere: necdum enim plures habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quæ rex dudum ædificauerat, funditus euertunt, inter quæ præcipuum illud castrum, quod Zartesburg dicebatur, diruunt: monasterium & claustrum canonicorum quod ibi erat, multa furentes audacia, solotenus dericiunt: & quod dictu nefas est, innocentis cuiusdam filij regis ibidem sepulti ossa, in cõtumeliam patris de sepulchro proijciunt. Anno domini millesimo lxxiiij. Beatæ memoriæ Alexandro papa defuncto, Hiltebrandus qui postea Gregorius dictus est, professione monachus & archidiaconus, Romanæ sedi successit, sub quo Romana Respublica & omnis ecclesia nouis & inauditis scismatum erroribus periclitari cœpit. Qui cum absq; regis consensu solis tantū Romanis fauentibus, hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonice constitutum, sed tyrannice papatum sibimet asseuerent usurpasse. Pro qua re & à nonnullis episcopis abdicatus est. Hic regē Heinricum crebris nuncijs & epistolis denuo ad synodalia responsa uocauit.

Hermannus Marchio, filius Bertholdi ducis, Cluniaci monachus obiit. Hoc etiam anno monasterium Suarzahense ab Adelberone Vuirzburgensi Episcopo dedicatum est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub Ekkeberto eiusdem monasterij uenerabili abbate.

Anno domini millesimo lxxv. Heinricus rex manu ualida tam ex Alemannia, quam Baioaria, & Germania atq; Boemia congregata, Saxones petit, eisq; iuxta Instrout fluuium congregitur: & non modica strage utrinq; peracta, tandem uictoria potitus reuertitur. Ibi Rudolfus dux Alemanniæ atq; Burgundiæ, qui postea regnum inuasit, fortiter cum suis pro rege dimicasse notatus est. Hermannus Babenbergensis Episcopus, ob hæresim simoniacam, autoritate Hiltebrandi papæ deponitur, eiq; Rupertus à rege subrogatur. Anno Coloniensis episcopus, plenus sanctitatis meritis, defunctus est, & in monasterio Sigeburgensi, quod ipse construxerat, positus. Cui Hildolfus successit. Dominus Ekkebertus abbas huius congregationis transiit ad Dominum, septimo kalend. Decembr. Anno Domini millesimo lxxvi. Habitum est concilium apud Vuormaciam, ubi præfente rege Heinrico, uniuersi penè Teutonici episcopi, præter Saxonicos, Hiltebrandum papam abdicarunt, mittentes ad illum epistolam. post multas culpationes in illum iniectas, ita conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis periurijs est initiatus, & ecclesia Dei tam graui tempestate per abusionem nouitatum tuarum periclitatur, & uitam per conuersionem tuam tam multiplici infamia deonestasti, obedientiam quam tibi nullam

bi nullatenus promissimus, nec de cetero ullam seruaturus esse renunciamus, & quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hactenus fuit Episcopus, tu quoque nulli nostrum amodo eris Apostolicus.

Eodem itaque anno circa xvij. kal. Octob. colloquium maximum apud Oppenheim factum est, ubi penè totius regni principes, sed maxime Saxonum & Alemannorum, subiectioni regis renunciabant, causam prætendentes, quod à duobus iam Apostolicis uocatus ad satisfactionem non uenisset, & pro hoc contemptu sententiam excommunicationis in Romana Synodo à Papa accepisset, cum ipse tamen inauditus & absens fuisset. Hac commotione coactus rex, Romam humiliter, utpote ueniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, retendit: inuentoque Papa in oppido Canusino ibi per triduum ante portam castrum, deposito omni regio cultu, discalciatus, & laneis indutus perstitit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis, auxilium & consolationem implorare destitit, quam omnium qui ibi aderant, precibus & lacrimis intercedentibus, laxato tandem anathematis uinculo, in communionis gratiam, & sinum matris Ecclesiæ receptus est, acceptis ab eo correctionis in futurum uitæ suæ securitatibus multis. Inter hæc quæ gesta sunt, totus iam mundus sui commotione testatur. Sed quia quidam dicunt ipsius Papæ autoritate & consilio, Rudolphum in regno sublimatum, quidam uero negant Henricum regem ab eo fuisse excommunicatum, eiusdem Papæ dicta quædam super his potissime, non incongruum uideatur annotare.

Ait enim in quadam Epistola ad uniuersos Teutonici regni Principes missa. Audiuius quosdam inter uos de excommunicatione, quam in regem fecimus dubitare, ac querere, utrum iuste excommunicatus sit, an iniuste. Admonuimus eum, ut pœnitentiam ageret de factis suis, uerum ipse indigne ferens se à quoque reprehendi, non solum à perpetratis ad emendationem reuocari non potuit, sed ampliori furore correptus, non prius cessauit, donec omnes ferè Episcopos Italiae, in Theutonicis uero partibus, quotquot potuit circa fidem Christi naufragare fecit, dum eos beato Petro, & Apostolicæ sedi debitam obedientiam & honorem à Domino nostro Iesu Christo concessum, abnegare fecit. Pro his illum causis, primum uidelicet, quod ab eorum communione, qui pro sacrilegio & reatu simoniacæ hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit, deinde quod pro criminosis actibus pœnitentiam non dico suscipere, sed nec promittere uoluit, Synodali iudicio eum excommunicauimus. Item in alia Epistola, post datam reconciliationem: solam, inquit, eum communionem reddidi, non tamen in regno, à quo eum in Romana synodo deposueram, restauraui. Et quibusdam interpositis, Episcopi, inquit, & Principes ultramontani, audientes illum non seruare quod mihi promiserat, quasi desperati de eo, sine consilio meo, elegerunt sibi Rudolphum in regem. Centius quidam ciuis Romanus ex fautoribus Henrici, in natiuitate Domini Gregorium Papam in Galli cantu missam celebrantem, de altari grauius uulneratum, rapuit: & in turre sua in custodiam misit. Unde populus iratus, eodem die turre Centij destructa, eiusque uita uix impetrata, loco suo restituit. Prius tamen missa ad altare sustentatus percantata, quam prius inceperat, sed nondum finierat. Anno Domini Millesimo lxxvij. Rudolphus indigena Sueuiæ, quæ regalius omnino stematis est aliena, mediantibus Sigefrido Metropolitano, & Adelberone Wuirciburgensi Episcopo, Bertholdo quoque duce Carinthie, ac prædicto Ottone, aliisque nonnullis Principibus, in præsentia quorundam Romanæ sedis legatorum non uoluntarie annuentium, apud Forcheim in regem eleuatur. A quibus etiam deductus Mogontiam, in media quadagesima xij. kalen. April. à Sigefrido Episcopo in regem ungitur. Vbi eodem die pessimo auspicio, seditione facta, multa turba uulgi cæca est ab eius militibus, unde uulgius accensum in ipsos exarsit, magnisque ictibus multos obruncans, cæteros in curiam palam fugauit, ipsasque regias ades incendere uoluit, nisi quod Episcopus Sigefridus pro ueloci discessione, Rudolphi obsidem se interposuit. Ita Rudolphus, & cuncti qui cum eo uenerunt, eiectioni sunt, ipse quoque Sigefridus Episcopus magnis blasphemis eliminatus, Mogontiam non intrauit amplius.

Colloquium in Oppenheim.

Quæ Henricus in Canusino fecerit.

Hic obsecro uide Chronica parua Germaniæ Tubingæ excusa.

Epistola Hildebrandi de excommunicatione Henrici.

Centius Henrici fautor, uiolentus in papam

M L X X V I I.
Rudolphus Sæuus eligitur in regem.

Seditio Mogontie.

Vuirzburg obside-
tur à Rudolpho.

Bertholdus de Zerin-
gen, dux Carinthie.

Via Treueren-
Episcopus.

Bellum Heinrici &
Rudolphi Stronui.

Vuecil Magadeburg.
Archiepiscopus oc-
ciditur.

Bellū Heinrici & Ru-
dolphi in Fladshheim.

Collecto dehinc à Saxonia exercitu copioso, Rudolphus, Vuirzburgenses Heinrico regi fidem seruantes, & tam Episcopum suum Adelberonem, quam se conuenientes, obsedit. Sed iam diuersis machinis ad urbis oppugnationem instructis, terrore Heinrici regis circa kal. Iulij ab Italia reuersi, inactè regreditur. Heinricus autem rex Alemanniam cum exercitu petit, ibiq; quendam ex indigenis Hungonem, aliosq; sibimet inibi rebelles, non sine magna eiusdem prouinciae uastatione debellat. Bertholdus autem de Zeringen, dux quondā Carinthie, in quodam oppido suo Lintberg, naturaliter munito positus, dum uideret ex arbitrio regis impune cuncta uastari, præ dolore animi dicitur eo morbo, quem Medici *Phrenesip* uocant, occupatus fuisse, septemq; diebus postea superstes multa amentia uerba quasi delirans protulisse, sicq; uitam finisse. In ea expeditione Vto Treuitorum Archiepiscopus defunctus est. Agnes mater Heinrici regis xx. annis uisdua, Romæ obiit, in Ecclesia S. Petronellæ sepulta. Anno Domini Mil. lxxvij. Heinricus rex properanti cōtra se cum multo exercitu, Rudolpho iuxta Stronui occurrit. Initoq; prelio, non pauci ex his atq; illis prosternuntur, ac incerta fit uistoria, utrisq; certatim fugientibus ad propria. Vbi à uulgaribus hominibus Vuecil Magadeburgensis Archiepiscopus in fuga occiditur, siue ut quidam dicunt, suspenditur, Magnus dux despoliatur. Hermannus comes eiusdem Magni patrusus, & Adelbertus Vuormaciensis Episcopus comprehensi, ac plurimi de militibus Saxonis turpiter sunt interempti. Ex parte quoq; regis Heinrici, Poppo uir mire fortis occubuit. Anno Domini Millesimo lxxix. Iterum bellū fit inter Heinricum & Rudolphum in loco qui dicitur Fladeheheim, hieme nimis aspera, ubi in primo congressu Saxones terga uertunt. Ibi dux Boemie Fratizlaus, regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione regis Heinrici, semper quemuis illius gentis ducatu insignem, in omni festiua processione præcedit. At rex Heinricus proprijs castris redditus, de armigeris quos reliquerat, penè nullū inuenit. Vna quippe ex legionibus Saxonū, in primo cōgressu pugna deferens, quia obscurus erat aer, furtim castra regis inuasit, multosq; pueros cōprehēdens, strangulabat eos, multaq; abradens spolia, fugam iniit. Rex autem dimisso exercitu, in Orientalem Franciam cum paucis diuertit.

A D L E C T O R E M.

IEGE obsecro uitam & gesta Hildebrandi, qui Ro. Pontifex factus, Gregorius septimus dictus est, descriptam per Benonem Cardinalem Archipresbyterum, sanctæ Romanæ Ecclesie, qui eo tempore uixit. Vbi narratur, cur fuerit depositus, & miranda referuntur de alijs Pontificibus Romanis, uidelicet Benedicto nono, Gregorio, Syluestro undecimo, Iohanne uicesimo, Leone nono, Alexandro undecimo, & alijs, quæ nullus historicorum adhuc prodidit, neq; Platina, nec quisquam alius. Verum, ut gustum aliquem habeas, libet hic pauca adducere, ex quibus ceu leonem ex unguibus æstimare poteris.

1. Episcopus ipse turbis laicorum stipatus, conuocauit, & Sacramentum ab eis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua iurare coegit, ne unquam ab eo dissentirent, nunquam regis causam deo fenderent, nunquam superordinato sibi Papæ sauerent, uel obedirent.
2. Scripturas sacras uiolenter intorsit in adiutorium falsitatis, quod genus idololatriæ quantum sit, late patet in scriptura sacra campis spatiosis.
3. Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicauit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.
4. Imperator Heinricus III. solitus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariæ, quæ est in monte Auentino. Hic promissa pecunia Hildebrandus, quendam induxit, ut supra trabes Ecclesie, occulte lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto super orantis Imperatoris caput demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare uellet, lapis pondere suo eum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis, & ille miser homo, Dei iudicio, in pauimentum Ecclesie cecidit, & eodem lapide contritus est. Huius rei gesta ordinē, postquam Romani cognouerunt, pedem illius miseri, sune ligauerunt, & triduo per plateas urbis, ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia, in suis sepelir.

5. Idem Hildebrandus Sacramentum corporis Domini, responsa diuina quærens contra Imperatorem, fertur igni iniecisse, contradicentibus Cardinalibus qui assistebant, testis est Iohannes Portuensis Episcopus à secretis Hildebrandi.

6. Prophetiam sibi arrogat de morte Heinrici, & de ambone clamat in ferijs Paschalibus. Non habete me pro Papa, sed ab altari me auellite, si usq; ad Pentecosten hoc non fiat.

7. Eisdem diebus parauit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodiuit. Hinc illi ille Prophetiæ spiritus, qui proditoris ordinator erat.

8. Tres homines non conuictos, non confessos absq; secularibus Iudicibus, Hildebrandus morti adiudicauit, & eos in patibulis iuxta Ecclesiam S. Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, suspendi præcepit.

9. Familiarem sibi librum Necromantiæ artis semper solebat secum ferre. Multa & alia fecit Hildebrandus, in quem clamat sanguis Ecclesiæ, gladio linguæ eius miserabili prodicione effusus, propter quæ à communione eius, iustissime Ecclesia recessit, sicut fecerunt Imperatores nostri, temporibus Apostatarum Liberij & Anastasij. Hæc Bruno.

ANno Domini Millesimo lxxx. Cum apud Brixiam, Noricam, triginta Episcoporum conuentus, necnon & optimatum exercitus, non solum Italiae, sed & Germaniæ iussu regis Heinrici congregaretur, factus est omnium consensus aduersus Hildebrandum Papam, cognominatum Gregorium septimum, quem pseudo monachum, totiusq; ualania pestiferum Principem, & præcipue sanctæ Romanæ sedis inuasorem affirmantes, ab Apostolica sede depellendum, quamuis absentem dijudicabât, & Vuibertum Rauennensem Archiepiscopum, ipsi subrogandum eligebant. Huius Decreti conclusio hæc est. Quia inquit illum, constat non à Deo electum, sed à se ipso, in fraude ac pecunia impudentissime obiectum, qui Ecclesiasticum subuertit ordinem, qui Christiani impetij perturbauit regnum, qui regi catholico ac pacifico, corporis & animæ intentat mortem, qui periurum defendit regem, qui inter concordem seminauit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter coniuges diuortia, & quicquid quiete inter pie uiuentes stare uidebatur, concussit: nos, autore Deo, congregati in unum, legatis ac literis freti, decem & nouem Episcoporum, die sancto, præteritæ Penthecostes Mogontiæ congregatorum, contra eundem Hildebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defendentem, catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Dñi, in questionem ponentem, heretici Berengarij antiquum discipulum, diuinationum ac somniorum cultorem, manifestum necromanticum, phitonico spiritu laborantem, & idcirco à uera fide exorbitantem, iudicamus Canonice deponendum & expellendum, & nisi ab ipsa sede his auditis descendit, imperpetuum condemnandum. Facta sunt autem hæc vii. kal. Julij. feria v. Indict. iij. Scripsit post hæc Anshelmus, Lucensis Episcopus, epistolam ad eundem Vuibertum, in qua illum præuaricatorum ac superbum cognominat, inter alia subinfert. Ut ergo de beato Gregorio patre nostro dicam, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium, & ut uerius dicam, omnino omnium testimonio, de plæbis, quæ tunc aderat suffragio, de sacerdotum antiquorum, & bonorum uirorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Alexandri locus, id est, cum locus Petri, & gradus sacerdotalis cathedra uacaret. Quo occupato, & de Dei uoluntate, atq; omnium nostrum consensu ordinato, quisquis iam Episcopus uoluerit fieri, foras fiat necesse est, nec habet Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, licet multum de se iactans, sibi plurimum uendicans, prophanus est, alienus, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus debet esse, factus est, iam non secundus ille, sed nullus est. Hæc priori sententiæ ualde contra scripsit Anshelmus Episcopus, uir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod oibus maius est, in Dei timore & sancta conuersatione nominatissimus, adeo ut tam in uita quam post mortem, referat miraculis clarus.

His ita gestis, inter Heinricum regem, & Rudolphum, rursus geritur bellum, iuxta fluuium Ellestram, in quo idem Rudolphus cecidit, sed à suis Meresburg uiuus delatus, & in breui defunctus, honorifice ibidem est humatus.

Fertur

Comitia Brixie, contra Gregorium septimum papam.

Parysia Episcoporum contra papam Hildebrandum.

Dotes Hildebrandi, Apostolicæ scilicet.

Epistola Anselmi Lucensis.

Obscrvā colloquium
Rudolphi cū Episco-
pis in Mersburg,
quod Henricus 4. te-
statut innocentia, &
Episcoporum πολυ
πραγμασίων.

Hermannus rex.

Roma capitur.

Legati Græcorum ad
regem Henricum.

Hiltibrandus depo-
nitur, & secedit.

Vuigpertus Rauennas
fit Papa.

Henricus 4. Augu-
stam obsidet.

Synodus Mogontia.

Fertur autem in extremis positus, & abscisam dexteram intur, ad Episcopos, qui forte aderant, grauiter suspirans, dixisse. Ecce hæc est manus, qua domino meo Henrico fidem sacramento firmaui, ecce ego iam eius regnum & uitam de- relinquo presentem, uidete qui me solium eius conscendere fecistis, ut recta uia uia uestra monita sequentem duxissetis.

Hoc etiam prælio ex parte regis Henrici Ratpoto comes, regi satis fidus inte- rijt. Anno Domini Millesimo lxxxi. Rex Henricus Italiam cum exercitu petijt, Romamq; perueniens, in uigilia Pentecostes, resistente sibi Hiltibrando Papa, cum Romanis ante castellum S. Petri castra posuit, ubi etiam crebris per bienniu incurfibus urbanorum infestatus, parua manu multa uiriliter peregit. Monaste- rium Babinbergense crematur, in uigilia Paschæ. Saxones & Alemanni ad colo- quium uenientes in Orientalem Franciam, non sine magna clade eiusdem pro- uinciæ redierunt. Bellum inter Chunradum in Orientali Baioaria ducis Boemiæ fratrem, & Luitpoldum Marchionem commissum est iij. Idus Maij. Item aliud inter Alemannos & Baioarios iij. Idus Aug. iuxta Danubiū apud Hohenstein, ubi Palatini comitis, Chunonis filius Chuno occisus est. Anno Domini mille- simo lxxxij. Hermannus quidam uir prepotens ac nobilis ex Germania, à Saxo- nibus & Alemannis rex constituitur. Cui cum suis in partibus, hoc est in Lotho- ringia uel Germania nemo bellicis in rebus atq; diuitijs posset æquiparari, sum- pto regis nomine, tam suis quàm alienis cœpit in breui despectus haberi. Anno Domini Millesimo lxxxij. Hermannus cum paucis Orientalem Franciā hosti- liter inuadit, & per eandem partem uisus est quasi equitum discurrens exercitus, quorum tamen uestigia nullo modo poterant agnosci. Henricus rex Pascha ce- lebrauit apud sanctam Rufinam, moxq; Romā tendens, castra posuit, ubi & pri- us ad Occidentalem partem castelli S. Petri, captaq; est urbs iij. Non. Junij. fe- ria sexta ante octauam Pentecostes. Hoc tempore Hiltibrandus Papa in castello Crescentij, quod uulgo domus Theoderici appellatur, inclusus expectabat euen- tum rei. Rex uero in Palatino monte munitionem instituens, non paucos quos in presidio posuerat, ingrauescente super eos ætatis insueto seruore amisit, sed & alios de exercitu multos eadem mortalitas absumpsit. Eodem tempore legati Græcorum uenerunt, munera multa & magna in auro & argento, ualidq; ac seri- cis afferentes. Romani autem uiginti obsides regi dantes ex nobilibus, petierunt diem constitui, in quo Papa & omnes Senatores in presentiam eius uenirēt. Qui diem statuens kal. Nouemb. ipse ad montana conscendit, intrante Iulio, ibiq; commorans usq; ad statutum tempus, Romam redijt, sed Papa in presentia eius non uenit. Vnde Romani commoti, manus regi dederunt: Hiltibrandum uero Papam unanimiter abdicarunt. Qui occulte fugiens, Salernam secessit, ibidem ad diem mortis suæ permansit. Eodem anno Vuelpho Baioariorum antea dux Augustam ciuitatem, summo mane intrauit, Sigefrido Episcopo uix euadente, Vuigoldum quendam eiusdem loci Canonicum inthronizauit. Anno Domini Millesimo lxxxij. Henricus natale Domini Romæ apud S. Petrum celebrauit, circa kal. uero Febr. in Campaniam transiens, ipsam & magnam Apuliæ partem cœpit. Post hæc per legatos Romanorum rogatus, ut pacificus rediret, Romam redijt, & ad portam Lateranensem castra ponēs, omnes in deditioem accepit, ipsiq; petentibus, ut quia Hiltibrandus ab ipsis abdicatus aufugerat, Vuigpertū Rauennatem Episcopum eis Apostolicum præficeret xi. kal. April. feria vi. ante diem Palmarum multis stipatus, cum magna gloria intrauit, ducens secum præ- dictum Episcopum. Qui sequenti Dominica per multos Pontifices, Apostolico nomini dicatus, nomenq; Clementis accipiens, reuerenter est inthronizatus. A quo rex cum regina Bertha, in sancta Dominica Pasche, imperiali benedictione sublimatus est. Post hæc Imperator Henricus de Italia digrediens, Augustam ci- uitatem ab Alemannis inuasam, obsedit & accepit. Defuncto Sigefrido Archiepi- scopo Mogontino, Vucil successit. Anno Domini Millesimo lxxxv. Synodus Mogontia habetur, cui interfuit Imperator, ubi præsentibus legatis Romanorū omnes Episcopi rebelles Imperatori, deponendi iudicantur, ceteri uero anathe- mate

mate ut uidebatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu atq; consilio constituta est pax Dei. Non multo post substitutis ab imperatore per parochias abdicatorū presulibus, in locum Adelberonis Meginhardus conuersatione probabilis, literis etiam & ingenio atq; facundia nulli penè secundus, Vuirzburgensi Ecclesie presul ordinatur, dignus qui alius temporis esset Episcopus. Recepto iam à Saxonibus pacifice Imperatore Henrico, quidam Marchio Eggibertus, Imperatoris etiam consanguineus, armis strenuus & animosus, atq; ditissimus, iterum in Saxonia contra Imperatorem tyrannidem suscitauit, qua cognita, Imperator in Franciā prope redijt. Eodem anno condito tam ab inimicis quam amicis Imperatoris colloquio, in Thuringia loco, qui Berchach dicitur, conueniebant, ex utraq; parte, quicumq; sapientissimi de optimatibus iudicabantur, canonum autoritate probaturi, cui parti iustitia faueret, Imperatore tamen absente, sic enim ipse consensit. Electis igitur satis literatis & eloquentibus uiris, hinc Vucilone Mogontino, illinc Geberhardo Salzburgensi Archiepiscopo disputatio cœpta est. Affirmat Geberhardus proponente hoc prius Vucilone, imperatorem non iniusto iudicio, tam regno, quam communione Apostolici sententia priuatum, e contra Vucilone dominum suum præiudicium non minus à Papa, quam à Principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satisfatione posito, immo iam à Papa in communionem recepto, alterum super se regem eleuarent. Adiecit etiam idem Mogontinus, quod Imperator diu iam à Saxonia depulsus, & regnandi copia etiam ab illa diffensione, quæ ante Rudolphum facta prescribitur, spoliatus: nec uocari, nec iudicari, nec damnari canonice debuisset. Hoc Geberhardus improbare nitens asserit, neminem per hoc diuinis absolutum legibus, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus, quanto minus rex qui Saxonia, quæ non suum diutaxat prædium, sed domini sit regnum, qui Daniele, uel ipso rege Nabuchodonosor teste, cuiuscuq; uoluerit, dat illud: cum etiã ante amissam Saxoniam prius ab Alexandro, dehinc à Hiltibrando uocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaq; utrinq; parte sua fauente, atq; acclamante discessum est. Notum tamen est, quod eandem sententiam aduersarij Imperatoris tanto insequabantur zelo, ut habito postmodum in Quintilingoburg concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, legatus Hiltibrandi Papæ, ipsam nimis uentilantes, hæresim Vucilonis, ipsumq; hæresiarcham appellarent, contra fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes, quod quamdiu quis suis spoliatus sit rebus, diuinis non subiaceat legibus. Hiltibrandus Papa, qui & Gregorius sextus apud Salernam moritur, & ibidem in Ecclesia sepelitur. Cui Nortmannorum & Mahthildis illius potentissimæ per Italiam fœminæ, cunctorumq; eiusmodi sectam æmulantium assensu, Delyderius Cardinalis Romanus, & Abbas Casidensis, uerus Christi famulus, licet multum corde, simul & corpore renitens, substituitur, sed cum infirmitate graui laborans, ad summum hunc apertum inuitus, immo captiuus prouheretur, precibus obtinuit, ut infra non multos dies ex hac uita tolleretur. Post hæc per eosdem electores & ordinatores prædictus Otto Episcopus Ostiensis eidem officio delegatur, mutatoq; Romano more uocabulo, Urbanus appellatur. Anno Domini Millesimo lxxxvi. Henricus Imperator Saxoniam uastat. Vuirzburg à Saxonibus & Alemannis obsidetur. Ad quam libertandam Imperator copiosum, tam peditum, quam equitum congregat exercitum, pugnaq; iuxta Bleichfelt commissa, digreditur absq; uictoria. Mox urbe ab hostibus capta, Episcopus Adelbero introducit, relictoq; cum eo militari præsidio, ad propria quisq; proficiscitur. Sed paulo post eadem urbs ab Imperatore recipitur, expulsoq; Adelberone cum suis, Meginhardus restituitur. Anno Dni Millesimo lxxxvij. Hermán^o falso regis nomine deposito, permissioe Imperatoris ad propria reuersus, post paucos dies in cuiusdã oppidi obsidione interijt, Metis sepelitur.

Marchio Eggibertus
seditionem excitat
contra Henricum.

Conuentus in loco
Thuringie Berchach.

Disputatio, an iniuste depositus Henricus quartus.

Hæresis Vucilonis.

Hiltibrand. moritur.

Delyderius succedit.

Otto Vricensis
fit Papa.

Vuirzburg
obsidetur.

Habent Chronica, Henricum III. in rebus bellicis fuisse strenuissimum. Bis enim sexages signis collatis pugnauit. M. Marcellum, & Iulium Cæsarem supergressus. Quorum alter trigentes, alter quinquagesies bis pari Marte decertarunt, quibus prælijs Saxones sepe deuicit, quorum dux Rudolphus.

Anno

- Scriba Spira sepulta** Anno Domini Millefimo lxxxviii. Bertha imperatrix obiit, & Spira sepulta est. Buggo Halberstatensis Episcopus occiditur Goslaria. Augusta urbs insidijs Sueuorum in coena Domini capta, secunda feria Pasche destruitur. Et Sigefridus eiusdem urbis Episcopus custodiae mancipatur. Vuigoldus uero inuasor eiusdem Ecclesiae, intra paucos dies moritur. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obiit, cui Emehardus successit, uiuente adhuc Adelberone. Vucil Archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Ruthardus successit. Petrus Albanensis Episcopus obiit. Iste per iudicium ignis immensam pertransiens illeus piram, uestimentis etiam per flammam uolitantibus, sed in nullo laesis, Petrum Florentinum Episcopum declarauit simoniacum, unde & ipse postea igneus est appellatus. Anno Domini Millefimo lxxxix. Otto Ratisponensis Episcopus moritur, pro quo Gebehardus adolescens constituitur. Imperator nuptias Coloniae celebravit, quandam Vtonis Marchionis uiduam, Ruscorum regis filiam ducens uxorem. Post haec congregato exercitu, oppidum quoddam Marchionis Eggiberti, in Thuringia positum, nimis firmum, Gliche dictum, obsedit. In uigilia uero natalis Domini, Dominico scilicet die, cum magna pars primatum, ob diem festum iam abiret, Eggibertus suis consulens, audacter Imperatorem inuadit, & nauiter primo resistetem, tandem cedere compellit. Ibi Burchardus, Losanna Episcopus, qui ea die sacram Imperatoris lanceam ferebat, occisus est. Anno Domini Millefimo xc. Henricus Imperator Italiam ingreditur, ibique ferè per septem annos moratur. Praedictus Eggibertus à quibusdam Imperatoris fidelibus, in quodam molendino, pausandi gratia deprehensus, turpiter occubuit. Adelbero Vuirciburgensis de sede sua iam diu depulsus, in Baioaria moritur, ibique in monasterio suo Lambach sepelitur. Anno Dni Millefimo xci. Visi sunt per multas regiones uermiculi nimis ignoti, non longe à terra uolantes, hoc est, ut uel manu, uel uirga tangi possent, grossitudine quidem muscis aequales, sed longitudine satis deductiores. Quorum tam infinitus extitit exercitus, ut unum pene miliarium, in latitudine duo uel tria, in longitudine uiderentur occupare, densitate uero sua ipsam solis lucem terris negare. Per quam prodigiosam uisionem, illam quae post quadriennium facta est, Hierosolymam tendentium, profecionem quidam interpretati sunt figurari. Anno Domini millefimo xcij. Pestilentia magna facta est hominum atque pecudum. Anno Domini Millefimo xcij. Fratzlaus dux Boemiae, in uenatu repente cadens de equo, subitanea morte obiit. Chunradus Imperatoris filius, & Berthe Imperatricis, patri rebellasse infamatur. Visus est splendor quidam, quasi facula uolans per aera, ab Oriente in Occidentem. Eclipsis solis facta est ix. kal. Octob. hora tertia, & mortalitas magna subsequuta est. Anno Domini Millefimo xciii. Ecclesia mortalitate immensa, incredibiliter uastata est, insuper pestilentia, turbis, imbrium inundationibus, cladibus nimium afflicta. Anno Domini Millefimo xcvi. Ladislaus rex Pannoniae, misericordiae operibus plenus, uitam finieuit in Domino. Luipoldus quoque Marchio, necnon Henricus Palatinus comes obierunt. Burchardus etiam Abbas transiit ad Dominum xij. kal. Feb. Anno Domini Millefimo xcvi. Vuelpho dux antea Noricus, qui ab Imperatore iam dudum abiurauerat, & ob id ducatum perdidit, in gratiam eius rediit, ducatumque recepit. Signum in Sole apparuit v. Non. Mart. feria secunda incipientis quadragesimae. Diuersa quoque prodigia mundus parturisse ubique referebatur. Mox ex omnibus penè terris, sed maxime ab Occidentalium regnorum partibus, tam regum & nobilium quam etiam uulgi utriusque sexus innumerabiles turmae armata manu Hierosolymam tendere coeperunt, excitati scilicet in zelum frequentibus nuncijs super oppressione Dominici sepulchri, ac desolatione omnium regionum Orientalium quas gens ferocissima Turcorum per aliquot annos suo subactas dominio, inauditis calamitatibus iam iamque deleuerat. Quibus, ut dictum est, subuenire statuentes, sicut diuersis agminibus, ita diuersis & incertis plerique ducibus properabant. Primi namque Petrum quendam monachum sequentes, quem tamen postea multi hypocritam fuisse dicebant, ad xv. mil. aestimati per Germaniam, indeque per Baioariam atque Pannoniam pacifice transibant, quamplurimi uero

uero nauali per Danubium, uel per Alemanniam pedestri itinere, alijq; ad xij. mil. per Saxoniam atq; Boemiam, à quodā presbytero Folcmaro, itemq; nōnnulli à Gotescalco presbytero per orientalem Franciam ducti sunt. Qui & ipsi nefandissimas Iudæorum reliquias, ut uere intestinos hostes eclesie per ciuitates quas transibant, aut omnino debebant, aut ad baptismatis refugium compellebant: quorum tamen plurimi, sicut canes ad uomitum postea retro rediebant. Illi autem uiatores plurimis exinde manubijs onusti, Vngariam attingentes, quibusdam ob seditiones, ut uidebatur, indigenis inuisi facti, aut reuera facultatum suarum abundantia eosdem semibarbaros in auariciam accedentes, iussu regis eorum Colomanni dolis potius q̄ armis capti, plurimi morte multati, pauci armis & rebus nudati, fugam pro maximo lucro reportabant, quamuis & amplissima utriusq; multitudo à quodam Emichone uiro militari seducta, uel potius ut Israelitici quondam exercitus spiritu fornicationis decepta, paucis sibi in Pannonia ingressu in presidio Vneissenburg obstantibus, fuga, nemine persequente repatriaerit. Eclipsis lunæ facta est vi. Id. Augusti, luna xiiij. Anno domini mill. xcviij. Henricus imperator ab Italia rediens, Ratisponam Baioariæ urbem uenit, ibiq; aliquandiu moratus, Iudæis, qui baptizari coacti sunt, iudaizandi ritum concessit. Interea Gotesfridus dux Lotharingæ, uir genere, armis, & ingenio clarissimus, qui priori anno, cunctis quæ possidebat in precium redactis, militibus copiosis, fideq; non modica instructus, iter per orientalem Franciam fecerat: neq; ipsis ab Vngaria fugientibus territus, sed tam imperatoris Henrici, quam regis Colomanni permissione, Pannonias, Bulgariasq; permearat, Constantinopolitano foederatur imperatori, eiusq; præsidijs fultus, Romaniam attingit, ibiq; sociatis sibi tam Siciliae quam Græciæ, Danorum, Nortmannorum, cæterorumq; trasmarinorum exercitibus, immo uniuersorum Christum colentium nationum auxilijs, frequenti congressu Barbaros atterere cœpit: tandemq; Romania occupata, in Antiochiæ confedit obsidio. Henricus imperator Mogontia cum principibus colloquium de pace habuit, circa kalend. Decembris, & natale domini apud Argentinam celebrauit. Cometes apparuit. Eo anno æstas fertilissima, hiems uero lenis & pestilens fuit: imbrium & fluminum inundationes nimis increuerunt.

Iudæi ad baptismum compulsi.

Alb. K. lib. 5. cap. 14. Iudæi inuiti baptizati redeunt ad Iudaism.

Henricus Imp. Mogont. & Argent.

Anno domini millesimo xcviij. Inquisitione facta Mogontia ab imperatore, de facultate Iudæorum interfectorum, inter cæteros qui eas rapuerunt, quidam ex consanguineis archipræsulibus inculati sunt. Quos cum imperator perquireret, nec in præsentiam eius uenirent, pontifex causam eorum defendere uolens, sed non ualens, indignatione permotus, ex urbe discessit, & Thuringiam cum eis se contulit, quasi suis in hoc melius prospecturus, & ex uicinitate imperatori rebelliam quendam ei terrorem illaturus, sicq; commotionis suæ uindictam exacturus. Extiterunt autem qui dicerent, etiam ipsum pontificem multam partem de pecunijs inualis accepisse, & idcirco defensionem cæterorum tanto studio cor apposuisse. Vuelfo Baioariorum denuo dux filios suos & ipsos rebellare tentantes, gratia imperatoris reconciliauit, & uni eorum ducatum post se committi impetrauit.

Raptores facultatum Iudaicarū ex consanguineis archipræsulibus Mogont.

Episcopus inuasor Iudaicæ eris.

Anno domini millesimo xcix. Henricus imperator natale domini Colonie celebrauit: in Epiphania uero Aquis filium suum iuniorem Henricum quintum regem fecit, reprobato maiore suo Chunrado, quæ prius coronauit. Chunradus uero causam rebellionis suæ paucis tantū, sibiq; familiarissimis in regno detegens, assumpto quodam ex ordine ministerialium patris æque Chunrado nomine, forti admodum & prudenti uiro, per quasdam Italie partes & nomen & dignitatem regis annis ferè nouem obtinuit: tantum indolis suæ per orbem Romanum diffundens interim odorem, ut nemo religiosus, nemo sapiens in ipso saltem Rempublicam constituendam fore dubitaret. Erat enim uir per omnia catholicus, & Apostolicæ sedis subiectissimus, plus religioni quam fascibus uel armis deditus: fortitudine tamen & audacia satis & super instructus, lectio- ni quam lusibus uacare malebat: miseris omnimodis, sed præcipue militibus

HENRICVS quintus, XVII. Germ. Imp.

Conradus Henrici filius.

Vel, in ipsius salutem.

*Vxor Conradi filia
Ruggeri ducis Siciliae*

*Modestia & humani-
tas Conradi*

*Causa expeditionis
Hierosolymitanae.*

*Epicurei & populus
Asatorum notati.*

*Laudati qui uitam
prodigunt.*

*Nota: Animas in ma-
nibus habere: hinc pt
fuit & duorum aliquot
quibus nec uita chara
fuit, amore Christi.*

*Bella inter Gracos et
Armenios.*

inopia strictis, compassione & misericordiae fructu proximus fiebat, nemini con-
temptum, nemini uim, nemini prauidicium intendens, omni personae, omniq[ue]
conditioni fuit affabilis: indeq[ue] non immerito Deo & hominibus semper exten-
dit amabilis: coelibatus pudorem perpetualiter & seruare cum proposuisset, con-
atus tamen a suis filiam Ruggeri ducis Siciliae, famosissimi penè nostroru[m] tem-
porum uiri, duxit uxorem: cuius tam caste usus est coniunctione, ut uix crederetur
eam unquam cognouisse. Legale illud praecipuum: Turpitudinem patris
tui non reuelabis. itemq[ue]: Honora patrem tuum. murmur quod per totum Ro-
manum imperium patris sui mores laniabat, quodq[ue] ipsum sibi offensae patris
ac suae ab illo discessionis causa extitit, auribus proprijs nunquam patiebatur in-
ferri, semper illum dominum suum & Caesarem uel Imperatorem cognomi-
nans: uniuersos a palatio patris aduentantes, sub appellatione conseruorum, li-
cet infimos, sociali beneuolentia tractans. Praeter animi uirtutes, morumq[ue] com-
positionem, corpore fuit apprime decorus, ac statura procerus. Eodem anno
Gotefridus dux, Reginmundus comes sancti Aegydijs, Rupertus comes Nort-
manniae, Rupertus comes Flandrensis, cum barbarum copijs quibus praerant
multa usq[ue] Hierusalem difficultate pertingunt iij. iam anno postquam in ean-
dem militiam pro crucifixo sibi Christo tanti se bellatores sponte crucifixerunt.
Reliqua enim multitudo praeter eos qui cum Boimundo Antiochiae conleder-
ant, uel cum Baldeuino Rohas abierant, Laodiciae Tyroq[ue] remanserant, per
diuersas circumquaq[ue] regiones dispersi sunt. Hic de militie uel expeditionis eius-
dem causa non tam humanitus quam diuinitus ordinata, fert animus aestuans
aliqua praescriptis adijcere, maxime ob imprudenciam, immo impudentium
quorundam redargutionem, qui uetusto semper errore contenti, nouitatem
hanc iam senescenti, & prope intereunti mundo perneccessariam, ore temerario
praesumunt reprehendere, ipsi Epicureo more uoluptatum latam quam artam
diuinae seruitutis uiam amplectentes, appetitum mundi prudentiam, contemp-
tum eius stultitiam, hoc est, carcerem patriam, tenebras lucem, malum bon-
num, mortem uitam, pro pudor corde caecissimo considerantes, lenocinatur
eis in hoc, & audaciam huiusmodi subministrat, deprauata iam undiq[ue], sed ma-
xime partibus in istis rerum uertigo, ubi sapientia praeg[ra]uata inuisa, uirtus om-
nis est odiosa, religio despicitur, humilitas conculcatur, astutia primatum praes-
tat, uitium amorem conciliat, crudelitas timorem, superbia impetrat hono-
rem. Nos autem in Domino tantum confidentes, nec praesentibus, sed futu-
ris inhiantes, ac licet spectatores pigri, fautores tamen beniuoli, laudemus eos
dem nostri temporis uiros gloriosos, qui uicerunt regna mundi, qui relictis
propter pium ouis centesimae quaesitorem, coniugibus ac liberis, regnis & di-
uitijs, posuerunt animas suas in manibus suis, zelo zelantes pro domino Deo
exercituum: ultroq[ue] condigne armati fortitudine, regis sui caelestis ineuntes ser-
uitium.

Tempore Henrici iij. Romani, & Alexij Constantinopolitani principis, iux-
ta praesagium Euangelicum, surrexit undiq[ue] gens contra gentem, & regnum ad-
uersus regnum, & terra motus magni erant per loca, & pestilentiae, & fames, tet-
toresq[ue] de caelo, & signa magna: & quia iam in omnes gentes Euangelica tuba,
iusti iudicis aduentum praekonabatur: ecce etiam totum circumquaq[ue] mundum
signa prophetata portendentem uniuersalis ecclesia contemplatur. Iam Hiero-
solyma Sarracenis ciuibus possessa, Babylonia quae nunc sedes est regni, Aegy-
ptijs seruiebat: iam tenuis in ea Christianae professionis religio, quotidiano se-
tributo redimebat. Bethelem domus panis angelorum, stabulum facta est ara-
mentorum: uniuersaq[ue] circum circa Ecclesiae per omnia ludibrijs numerofo an-
norum circuitu subiacebant Paganorum. Orta sunt interea bella forte miserabi-
li inter Christianos orientales, id est, Gracos & Armenios: Armenij utpote reg-
nis & numero pauciores, affines asciscunt sibi de Persida bellatores indytae sa-
mae Turcos: quorum auxilio sedata iuxta placitum suum seditione, dimise-
runt eos ad propria, nimis allestos terrarum ipsarum copia, & fertilitate.

Qua de

Qua de re inito post annos aliquot consilio, emerferunt ab aquilonari plaga, de terra Gorrizana, quæ plus hominum quæ uictuum fertilis esse narratur, prescriptorum Paganorum copiarum multarum quæ sub iij. Sultanis diuisæ (sic enim satrapas suos nominare solent) uni tantum Persico imperatori, pene diuini cultus more subiecti, per Armeniam, indeque Cappadociam, totamque Romaniam atque Syriam diffusi sunt. Primo quippe Niceam catholicæ quondam fidei turrim firmissimam expugnant, trucidatis in ea Christianis quos ceperant, Solomanum quendam de suis tyrannum cum præsidij locant, uniuersas circumquaque regiones usque ad paludem siue sinum maris, qui brachium sancti Gregorij dicitur, funditus deuastantes, nulli anime Christianæ, nulli ecclesiæ uel monasterio, immo nec ipsis sanctorum imaginibus parcentes. Vidimus enim & adhuc uidere miserabile spectaculum est, in semidituti partium illarum oratorijs, ipsam Saluatoris nostri, eiusque gloriosissimæ genitricis, seu quorumlibet electorum picturas, truncatis naribus & auribus, manibus uel pedibus, desolataram ecclesiarum quodammodo luctum uisibiliter prætere, diuinique iudicij super se uigilantem uirgam plagis quasi semper recentibus ostentare. His te gladijs ò nobilissima Constantino polis nec regis tui tutauit milleformis astutia, nec ciuium populositatis innumera: non te frequenta nundinarum, uel infinita congeries auri redemit: non te Vuarinorum, non te Turcopolorum tuorum, uel Pincinatorum classium uel multitudo defendit, solum tibi stagni prædicti interstitium præsidio fuit, immo sola te creatoris operatio muniiuit. Subiacuit furoribus istis præpotens quondam Antiochia: & ne multis morer, dextras dederunt tota simul Syria atque Palestina. Igitur terra repromissionis subacta, mater nostræ redæptionis, acciuitas Dei Hierusalem, duplici captiuitatis iugo grauatur: solamen tamen erat utique perparuum, quod opprimentium se Sarracenorum Turcis multo turpiorum plebs æqua forte multratur. Posito inibi Sultano, militibusque numerosis, ad instaurandum antemurale, quod hastenus cernitur, aliaue quælibet ædificia, destruuntur illa quæ extra ciuitatem erant monasteria: Domini uero sepulchrum questus dumtaxat gratia, intemeratum relinquitur: templum domini famosissimum, & nulli ut arbitror, humani operis structuræ comparandum, sacrilegæ Paganorum religioni reseruat: tantæque semper apud illos habebatur uenerationi, ut nunquam illud nisi nudis & lotis pedibus intraret: nullum uero de Christianis, quos utique maxime immundos iudicabant, per tot annorum curricula tam Sarracenorum quam Turcorum tempore uel intra atrium ingredi permitterent. Cum ergo uictores iidem nunc armis, ut res poscebat, insudarent, nunc lusibus ac delitijs, utpote à glarea ieiuna in terram maxime fructiferam transplantati sibimet indulgerent, in illorum seruitio quæ tormenta, quas cruces, quas uel per omnia miseras superstites Christicolæ paterentur, uix cuiuslibet in experto credibile est, per legationes tamen frequentissimas, & epistolas etiam à nobis uisas, uniuersalem ecclesiam ecclesiæ Hierosolymitanæ in præsidium lugubriter in clamantes aduertit facile potest.

Prædictus etiam Alexius imperator Constantinopolitanus, super eisdem Barbaris prædonibus per maiorem iam regni sui partem diffusis, non paucas epistolas Urbano papæ direxit, quibus in defensionem orientalium ecclesiarum se non sufficere deplorauit, obtestans totum, si fieri posset, occidentem, qui iam ex integro Christiana professione censeretur sibi in adiutorium aduocari, promittens per se cuncta necessaria præliaturis terra marique ministrari. Inde commotus apostolicus, & omnis ecclesia Romana, generale concilium in Hispaniæ confinio congregari fecit, uel, ut quidam dicunt, Parisij: quo etiam ipse laborioso nimis itinere perueniens, innumeris qui ibidem conuenerant populis, diuersorumque regnorum legatis, uniuersa quæ scripta sunt, & multo ampliora ore facundissimo declamauit. Mox tot millibus in lachrymas resolutis, uariarum quoque linguarum planctibus in altum leuatis, in hoc eis doctor egregius remissionem omnium condonat peccatorum, si renunciatis omnibus quæ possidebant, crucem post Christum unanimiter portantem, periclitantibus cõchristianis ferrent auxilium. Qua sponcione atrectis animis omnium, designata sunt ad præsens in domini

Sultani Satrapæ.

Nicea expugnata.

Luctus desolataram ecclesiarum.

Hierusalem duplici iugo grauata.

Domini sepulchrum questus gratia intemeratum relinquitur.

Cruces superstitium Christianorum.

Alexius Imp. Const.

Concilium in Hispania uel Parisijs.

Centum millia uirorū cruciferi exercitus. militiam circiter centum millia uirorum ex Aquitania scilicet atq; Normannia, Anglia, Scotia, & Hibernia, Britannia, Galitia, Vuasconia, Gallia, Flandria, Lotharingia, cæterisq; gentibus Christianis, quarum nunc minime occurrunt uocabula, crucis signaculum in uestibus, id est, uere crucifer exercitus, ad mortificationis præferbat commonitorium, credens in hoc, iuxta uisionem magno quondam Constantino reuelatam, ab inimicis crucis Christi se triumphaturum. Mira autem & inæstimabili diuinitatis dispensatione tot Christi membra, linguis, tribubus, & nationibus differentia, subito in unum Christi charitate conglutinati coaluerunt corpus: uno omnes Christo rege sunt singulis singulæ gentes procuratæ ducibus, Godefrido scilicet Lotharingensi, suisq; fratribus Baldeuino & Eustatio, Ruperto Flandrensi, item Ruperto Nortmannico, Reginundo comite de sancto Aegidio, Hugone fratre Philippi regis Gallia, cæterisq; eiusdem industriæ nobilitatis atq; fortitudinis bellatoribus. Quibus omnibus uenerandæ sanctitatis & sapientiæ uirum Hademarum episcopum præfatus Apostolicus præfecit, cui & ligandi soluendiq; potestatem à beato Petro Romanæ sedi hæreditatam sua uice semper exercendam concessit, insignitumq; cœlestis militiæ stigmatem exercitum, Apostolica benedictione consignans, cōdicto ab uniuersis tempore profectiois, ipse cū non modica eiusdē expeditionis turma Italiam redijt. Legatis deniq; singulis ad propria reuersis, peruagata cis citraq; mox orbem cunctum hæc fama commouit: insuper quod dictū mirabile est, ipsum oceani limitem uelocitate consueta superuolans, Insulanorum etiam classibus maria ipsa cœlestis regis militia redundare fecit. Nam ut uerissime comperimus, tam ignotos effudit oceanus populos, cuius non dicam mores & habitus, sed ne loquelam quisquam huius littoris habitator uel de ipsis Marinarijs agnosceret: rursumq; alios, quibus nihil præter panem & aquā in usu uictus esset: itemq; quosdam, quibus argentum pro ferro in omnibus suis utensilibus esset. Hinc & undecunq; agebatur quotidie circacircum signatorum numerus: & ut prælibaui mus, in huiusmodi expeditionem torus feruet, totus cōcutitur, uel potius transformari uidebatur mundus. Francigenis occidentalibus facile persuaderi poterat sua rura relinquere: nam Gallias per annos aliquot nunc seditio ciuili, nunc fames, nunc mortalitas nimis afflixerat: postremo plaga illa, quæ circa Niualensem sanctæ Gertrudis ecclesiam orta est, usq; ad uitę desperationem terruerat. Erat autem huiusmodi: Tactus quisquam igne inuisibili, quacunq; corporis parte, tam diu sensibili, immo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quousq; uel spiritum cum cruciatu, uel cruciatum cum ipso tacto membro amitteret. Testantur hoc hæcenus nonnulli manibus uel pedibus hæc pœna truncati. Reliquarum nationum plebes, personæ aliæ præter apostolicum edictum prophetis quibusdam inter nuper exortis, seu signis cœlestibus, ac reuelationibus ad terram se promissionis uocatas, aliæ se quibusuis incommoditatibus ad talia uota compulsos fatebantur: magna quippe pars eorum cum coniugibus ac prole, totaq; re familiari onusti proficiscebantur. Orientalibus autem Francis, Saxonijs & Thuringis, Baiuarijs & Alemannis hæc buccina minime insonuit, propter illud maxime scisma, quod inter regnum & sacerdotium à tempore Alexandri papæ usq; hodie, tam nos Romanis, quàm Romanos nobis inuisos & infestios iam heu confirmauit. Inde est, q̄ omnis pene populus Teutonicus in principio, profectiois huius causam ignorantes, per terrā suam transeuntes, tot legiones equitum, tot turmas peditum, totq; cateruas rucolarū fœminarum, ac paruulorum, quasi inaudita stultitia delirantes subsannabant, utpote qui pro certis incerta captantes, terram natiuitatis uane relinquerent, terram repromissionis incertam, certo discrimine appeterent, renunciarent facultatibus proprijs, inhiarent alienis. Sed quamuis nostra gens cæteris multo sit insolentior, respectu tamen miserationis diuinæ inclinatur tandem ad uerbū eiusdem renunciationis furor Teutonicus, à comitantium scilicet turbis rem ad in regnum edocetus, præterea signum in sole quod præscriptum est, uisum, multaq; quæ tam in aere quàm in terris portenta aparuerūt, ad huiusmodi exercitia non pau-

non paucos antea torpidos excitauerunt. E quibus aliqua hic interferi duximus utilissimum, cuncta uero longissimū, & nos cometem in plaga meridiana stantem, suūq; splendorem in obliquum gladij more protendentem, tunc circa Non. Octob. uidimus. Anno uero post hæc tertio, stellam aliam in oriente locum suum longo interstitio saltibus mutantem, vi. kalend. Mart. conspeximus. Nubes quoq; sanguineas tam ab occidente, quàm oriente surgentes, sibiq; inuicē in cœli centro cōcurrentes. Rursumq; medijs fere noctibus à septentrione igneos exurgere splendores: plerunq; etiam faculas per aerem uolitantes, uidisse nos testibus plerisq; comprobamus. Non multo ante hos annos quidam uenerabilis uitæ præbyter, nomine Suiggerus, cuiusdam diei hora ferè nona, duos equites conspexit concurrentes in aere, diuq; concertantes: alterum qui crucem non modicam ferebat, qua percutere uidebatur: in altero uictorem existere.

Cometes.

Nubes sanguineæ.

Suiggeri præbiteri uisio.

Eodem tēpore Greg. præbyter, qui nunc sub monachica professione nobiscū cum primogenitis asini debitum ouinum Christo persoluit, hora quadam meridiana cum duobus comitibus in sylua deambulans, gladium miræ longitudinis uenti uertigine, ignotum unde leuaretur, in sublime deferri uidit: & quousq; uisum altitudo celaret, tam fragorem auribus, quàm metallum oculis discreuit. Referebant aliqui, qui in equorū partibus uigilabant, ciuitatis se speciem in aere uidisse: diuersas etiam turbas diuersis ad eam partibus, tam equestri, quàm pedestri itinere properantes perspexisse. Nonnulli etiam crucis signaculum sibi met in frōtibus uel uestibus, siue in quolibet loco corporis diuinitus impressum ostendebant, ipsoq; se stigmatē ad eandē domini militiam præscriptos credebāt.

Prouerb. Cum primogenitis asini debitum ouinum Christo persoluerē.

Item alijs subita mentis mutatione cōpunctis, uel uisione nocturna edoctis, prædia resq; familiares distrahere, signumq; mortificationis uestibus assuere placuit: & in his omnibus ultra quàm credi potest, cateruatim currentibus ad ecclesias populis nouo ritu gladios cum fustibus & capsellis sacerdotalis benedictio dispartiuit. Quid referam temporibus ipsis mulierem quandam duobus annis continuis impregnata, tandemq; dirupto utero, filium loquentem fuisse: itemq; infantulum per omnia bimembrem: alterum uero capite bino. Agnellos quoq; aliquos binis capitibus exortos fuisse: pullos etiam equarum dentes maiores, quos equinos uulgo appellamus, quosq; non nisi trimis caballis natura concedit, in ipso partu protulisse. His & huiusmodi signis tota creatura in creatoris se militiam cohortante, nil moratur inimicus ille, ceteris etiam dormientibus semper peruigil, bono illi semini zizania sua superseminare, pseudo prophetas suscitare, dominicis exercitibus falsos fratres & inhonestas fœminei sexus personas sub specie religionis intermiscere, sicq; per aliorū hypocrisim atq; mendacia, per aliorū uero nefarias pollutiones, Christi greges adeo turpabantur, ut iuxta boni pastoris uaticinium etiam electi in errorem ducerentur. Inde fabulosum illud cōfictum de Carolo Magno, quasi de mortuis in idipsum resuscitato. Et alio nescio quo nihilominus rediuiuo friuolum quoq; illud de anserē, quasi dominam suam deducente, multaq; id genus. Idem tamen seductores, quemadmodum singuli suis à fructibus sint cogniti, quomodo ueste sub ouina lupi sint denotati, hi potissime, qui ex illis adhuc supersunt, licet ut perquirantur, scilicet, quo portu iuxta promissum suum absq; nauigio mare transierint, quibus prælijs uel locis multos paganos parua manu strauerint, quas eorum munitiones ilico ceperint, quauē postremo parte murorū Hierusalem castra posuerint, & cætera: nihilq; habentes quid respōdeant, tam de oblationibus fideiū per hypocrisim susceptis, quàm de cæsis ob rapinā, quas seduxerant turbis, propria maxime apostasia, necesse est ut pœnitentiam agere cogantur. Nam ut prælibatum est, plebs Folemarum per Boemiam sequens, cum apud Nitram Pannoniæ ciuitatem seditione concitata partim captiuitate, partim ferro dispersa esset, paucissimi qui remanserant adhuc testari solent, quod crucis signum super se cœlitus apparens ab imminente eos nece liberasset. Gotescalcus uero non uerus, sed falsus Dei seruus, postquam non sine damno orientalis Noricæ, Ungariam cum suis intrauit, admitanda falsæ religionis specie, munitionem in arce quadam constituere, &

Mulier biennio grauidata, puerum loquentē parit.

Agnelli binis capitibus.

Zizania inimici.

Fabulosum de Carolo Magno.

Crucis signum à nece multos liberauit.

Gotescalcus falsus Dei seruus nocet in Ungaria.

*Emicho olim tyrānus
nunc alter Saulus.*

*Iudeos delere, aut ad
fidem compellere sci-
licet.*

Weissenburg

Vngari liberati.

*Labor triennij in ca-
pta Hierusalem.*

Alexius Imperator.

*Gotfridi ducis soler-
tia.*

*CCC. millia pugna-
torum.
Nicca occupatur.*

*Mare Rusciæ pertin-
gunt.*

in ipsis locatis præsidijs, per reliquum vulgus Pannonias circuncirca vastare cœpit. Quo nimirum oppido ab indigenis sine dilatione capto, turba multa truci data atq; captiuata, grex reliquus dispersus, ipseq; mercenarius, nō pastor, turpiter fugatus est. Surrexit etiam diebus ipsis quidam uir militaris, comes tamē partium illatum quæ circa Rhenum sunt, Emicho nomine, dudum tyrannica conuersatione nimis infamis, tunc uero uelut alter Saulus reuelationibus, ut fatebatur, diuinis, in huiusmodi religionem aduocatus ferè xij. mill. signatorū sibimet usurpans ducatum: qui nimirum per ciuitates Rheni, Moeni, quoq; Danubij deducti, execrabilem Iudæorum quacunq; repertam plebem zelo Christianitatis etiam in hoc deseruientes, aut omnino delere, aut etiam intra ecclesiæ satagebāt cōpellere sinum. Ad confinia quoq; Pannoniarū innumeris iam utriusq; sexus copijs cum peruenissent multiplicati, regnum ipsum, quod scilicet partim paludibus, partim syluis cingitur, per obscurata præsidia uetatur ingredi. Fama quippe Colomanni regis iam perculerat uel permonuerat aures, inter Paganorū & Vngariorum necem, nihil apud Teutonicas differre mentes. Qua de re munitio nem Vveissenburg per vi. hebdomadas expugnantes, plura inibi patiuntur incommoda: inter quæ etiam quis illorum sub nomine regis Pannoniarum potiretur terris, ciuili stultissimaq; quatiuntur discordia. Itaq; oppugnantes insudantes ultimo, iam muris interruptis, iam fugientibus oppidanis, iamq; indigenarum exercitu uastante propria flammis, mito Dei omnipotentis nutu uictor peregrinorū exercitus terga nihilominus uertit: relictisq; suppelletilibus, nil quicq; præter miseram animam emolumentum reportauit. Sic nimirum, sic nostræ gentis homines zelum Dei, sed non secundum scientiam Dei habentes, quippe qui in malitia, quā in liberandis Christianis Christus prouiderat alios uicissim Christianos persequi cœperant, miseratione diuina fraterno sanguine repressi, Vngari quoq; liberati sunt. Hæc q; est causa, qua quidam simplices fratres, utpote rem ignorantem, scandalizati, totum huius profectiois conatum uanum atq; frivolum ipsi nimis præpoperi iudices interpretati sunt. Paleis tamen ex area dominica huiusmodi uentilabro decussis, uidimus grana triticea naturalis soliditatis grauitate perdurantia, Gotefridum scilicet, cæterosq; prenomatos, uere dominicæ militiæ duces, cū suis singuli super omnē stellarū dispositionē speciosis castris ab uniuersis quas pertransibant gentiū principibus, pacē ac fauorē, humilitatis atq; charitatis exēplo ut uere Christi discipuli cōsequentes, donec diuersis itinerū difficultatibus Bulgaria permeata Cōstantinopolitanas attigerant arces.

Legimus Hierosolymæ libellum à loco præsentis totam huius historiæ seriem diligentissime prosequentem, plurimosq; populi Dei per triennium labores in capte Hierusalem letissima uictoria concludentē. Quapropter nos hinc iam pauca de pluribus assignamus, uidelicet, quod fictis omnino beneficijs, Alexius imperator tantos sibimet heros amicauerit: postea uero sacramentis tortis, ne regno suo uim inferrent, constrinxerit, quæ uis constat, quod dum moram ibidem primæ quoq; cohortes, alias aduentantes expectando facerent, dolis eos interfecissent, nisi Gotefridi ducis solertia super gregem domini cautius uigilasset. Testantur seditionem ipsam suburbana quæ tunc destruxit, pons quem expugnauit. Quid multa? Per duorum ferè mensium spatium nouitios in dies suscepit exercitus Bizantium, è quibus tandem absq; uulgi paruulorum ac mulierū incredibili multitudine, recensita sunt ccc. millia pugnatorum. Porro cohortes Petrum secute, iussu Alexij dudum transpositæ, Paganis fuerant iam ludibriū factæ. Motis itaq; castris, Niceam applicuerunt, quam, fugato prædicto Solomano principe, expugnantes, captam imperatoris præsidijs tradunt. Sic enim sacramenta firmauerant, ut urbes quasq; suo imperio detractas pristinæ ditioni si uincereut, redderent, ipsiq; uicissim tam armis quàm stipendijs regijs infra metam eandem se ferri non dubitarent. Inde per regnum Constantini terram utiq; opulentissimā progredientes, mare cōtingunt Rusciæ. Sicq; ut epistola docet à Ruperto comite delata, cū tanta alimentorum abundantia militiam suam Christus deduxit, ut atres nummo, bosq; siclo uenisset. Præterea inquit, quotiens reges uel principes

Sarrace

Sarracenorum confutrexerunt in nos, Deo uolente, facile uicti & cōculcati sunt. Ob hæc itaq; foeliciter acta, quia quidam intumuerat, opposuit eis Deus Antiochiam urbem humanis uiribus inexpugnabilem, ubi per nouem menses eos de-
 tentos, in obsidione eiusdem ita humiliavit, ut omnis superbia illorum & tumor desideret. Igitur eis sic humiliatis, ut in toto exercitu uix centum equi boni reperirentur, aperuit illis Deus copiam suæ benedictionis & misericordiæ, & induxit eos in ciuitatem, atq; Turcos & omnia eorum, potestati horum tradidit. Cumq; & hæc quasi uiribus suis acquisita obtinerent, nec Deum, qui hæc contulerat, digne magnificarent, tanta Sarracenorum multitudine obfessi sunt, ut de ciuitate nullus ex tanta turba egredi auderet. Prætera fames in ciuitate ita conualuerat, ut uix ab inhumanis dapibus se aliqui continerent. Longum est narrare miseras quæ in ciuitate fuere. Respiciens autem Dominus populum, quem tam diu flagellauerat, benigne cōsolatur, ac primo quasi pro satisfactione tribulationis lanceam suam, qua in cruce uulneratus est, munus non uisum à tempore Apostolorum, pignus uictoriæ illis obtulit, deinde corda illorum adeo animauit, ut etiam quibus ægritudo uel fames ambulandi uires denegauerat, arma sumendi, & uiriliter contra hostes dimicandi, uirtutem infunderet. Triumphatis itaq; hostibus, cum fame & tædio exercitus deficeret, Antiochiæ maxime propter discordias Principum in Syriam profecti, Barram & Marram urbes Sarracenorum expugna-
 uerunt, & castella regionis obtinuerunt. Vbi cum moram disposuissent, tanta fames in exercitu fuit, ut corpora Sarracenorum iam foetentium à populo Christiano comesta sint. Inde cum diuino nutu in interiora Hispaniæ progredierentur, largissimam atq; misericordem & uictoriosissimam manum omnipotentis patris secum habuerunt. Etenim ciues & castellani regionis illius, per quam processerant ad eos cum multis donarijs legatos præmittebant, parati seruire, & oppida sua reddere. Sed quia exercitus non multus erat, & in Hierusalem unanimiter festinabant, acceptis securitatibus, tributarios eos fecerunt, quippe cum una de multis ciuitatibus, quæ in maritimis illis sunt, plures homines habeat, quam in exercitu Christiano fuissent. Cumq; auditum esset Antiochiæ atq; Laodiciæ & Rohas, quia manus Domini esset cum eis, plures de exercitu qui ibi remanserant, consecuti sunt eos apud Tyrum. Sic itaq; Deo conuiatore & cooperatore, usq; ad Hierusalem peruenerunt. Cuius in obsidione cum laborarent, maxime propter a quæ inopiam, habito concilio, Episcopi & Principes circinandam esse ciuitatem, nudis pedibus prædicabāt, ut ille qui pro nobis in humilitate eam ingressus est, per humilitatem istorum pro se ad iudicium de suis hostibus faciens dum illis eam aperiret. Placatus itaq; hac in humilitate, Dominus octauo post humiliationem illorum die ciuitatem eis tradidit, eo uidelicet die, quo primitiua Ecclesia inde abiecta fuit, cum festum de dispersione Apostolorum à multis fidelibus celebratur. Inter hæc minime prætereundum uidetur, qd dum exercitus in obsidione Antiochiæ moraretur, pauore percussis uniuersis per Orientem nationibus, discurrentibus ab omni parte orbis terrarum missis & exploratoribus, alijs pacem, alijs bella machinantibus, etiam Babylonici regis legati, conuentui Principum se præsentibus exhibent, inter alia pollicentes, si uictis Antiochenis, etiam Turcos de Hierosolyma pepulerint, dominum suum fratrem & amicū cum uniuersis Sarracenis habeant, ut enim præscriptum est, Iudeam cum Hierusalem totaq; Palestina iam olim Turci Sarracenis abstulerant.

Hac de causa securitate accepta, non pauci lectissimorum militum Babyloniam diriguntur, quorum fortitudine, proceritate, habitu & incessu, omniq; elegantia, attoniti Barbari, Francos (sic enim uniuersos Occidentales populos nominare solent) plus q̄ homines, id est Deos esse fatebant, affirmantes omnino non esse mirum, qd huiusmodi bellatores totū affectarent sibi subijcere mundū. Inito deniq; consilio, rex Babylonie Hierusalē obsidet, ostensisq; legatis Francis se foederatum affirmat, quorum gladijs si sibi ciuitatem non traderent, ipsos tradendos minitatur. His itaq; dolis rex Barbarus non suo, sed Francorum timore ciuitatem receptam, dimissis cum suis omnibus Turcis, omni conatu, machinis,

Abundantia allmonie
 ut aries nummo, bos
 siclo ueniret.

Antiochia ex Turci
 traditi in potestatem
 Christianorum.

Rursus Christiani ob
 fessi à Sarracenis.

Lancea Christi.

Barram & Marcham
 urbes Sarracenorum

Corpora foetentium
 Sarracenorum à popo
 lo Christiano comesta.

Forte Syriæ, uel
 Phœnicie.

Peruentum est ad
 Hierusalem.

Nudis pedibus circū
 nanda ciuitas.

Legati Babylonici re
 gis ad Christianos.

Franci dicti omnes
 Occidentales populi.

Hierusalem uno anno bis capta. atq; militibus, contra Christianorum aduentum præmunivit, sicq; factum est, ut Hierusalem bis uno caperetur anno, primo à Sarracenis, dein à Francis. De hostibus uero ibi repertis, quid actum sit, si quis nosse querit, sciat, quia in porticu quæ dicitur Salomonis, & in templo eius, uictores equitabant in sanguine Sarracenorum usq; ad genua equorum. Deinde cum ordinatum esset, qui ciuitatem retinere deberent, & alij amore patriæ & pietate parentum suorum redire uoluissent, nunciatum est eis, qd rex Babyloniorum Ascalonem uenisset, cum innumerablem multitudinem Paganorum, ducturus Francos, qui Hierosolymis erant in captiuitatem, & expugnaturus Antiochiam, sicut ipse dixerat, aliter autem Dominus de his statuerat. Itaq; cum in ueritate cõperissent, hi qui Hierosolymis erant, exercitum Babyloniorum Ascalone esse, contenderunt obuiam illis, relictis sarcinis & infirmis suis in Hierusalem cum præsidio. Cumq; hostium exercitum conspexissent innumerabilem, genibus flexis Deum inuocauerunt, ut qui in alijs sibi necessitatibus semper affuerat, in præsentibus bello cõtractis uiribus Paganorum & diaboli, regnum Christi & Ecclesiæ, à mari usq; ad mare, usq; quaq; dilataret. Nec mora, clamantibus ad se, Deus affuit, atq; tantas audacijs uires ministravit, ut qui eos in hostem currere uideret, fontem aquæ uiuæ sitiētē ceruicem segnem haud iudicaret, miro uidelicet modo, cum in exercitu Christiano non plus q̄ quinque millia equitum, & xv. millia peditum fuissent, & in exercitu hostium centum millia equitum, & cccc. millia peditum esse potuissent. Tunc mirabilis in seruis suis Deus apparuit, cum anteq̄ confingerent, pro solo impetu eorum hanc multitudinem in fugam conuertit, & omnia eorum arma diripuit, ita ut si deinceps istis repugnare uellent, non haberent arma, in quibus sperarent. De spolijs uero non est querendum quantum captum sit, ubi thesauri regis Babylonie occupati sunt. Ceciderunt ibi plus q̄ centum millia Mauroorum gladio: timor autem illis tantus erat, ut in porta ciuitatis ad duo millia suffocati sint, de his uero qui in mari interierunt, non est numerus, spineta etiam ex ipsis multos obtinuerunt. Pugnat certe orbis terrarum pro Christianis. Et nisi spolia castrorum de ipsis multos detinuisent, pauci de tanta multitudine hostium essent, qui de bello renouare potuissent. Pridie autem q̄ bellum fieret, multa millia camelorum, & bouum, & ouium cœpit exercitus. Cumq; iussu Principum, populus hæc dimisisset, pugnando progrediens, mirabile dictu, multas & multiplices turmas fecerunt cameli, similiter autem & boues & oues. Hæc autem animalia ita comitabantur exercitum, ut cum stantibus starent, cum procedentibus procederent, cum currentibus currebant. Nubes etiam ab æstu solis Christianos defendebant & refrigerabant. Celebrata itaq; uictoria, reuersus est exercitus Hierusalem, & relicto ibi duce Gotefrido, Reginmunt comes S. Aegidij, & Rupertus comes Nortmanniæ, & Rupertus comes Flandriæ, Laodiciam reuersi sunt, ibi classē Pisanoꝝ, & Boimundum inuenerunt. Cumq; Archiepiscopus Pisanus, Boimundum & alios cum eo discordantes, concordare fecisset, Reginmundus pro Deo & pro fratribus regredi disposuit, magna uero multitudo, ut supra dictum est, ad patriam remeare contendit, ceteri qui remanserunt, terram Deo disponente, hætenus in pace obtinuerunt. Dux quoq; magnanimus, & cui uix quisq; in religione comparabilis inueniatur, parua licet manu fultus, magna quæq; in Domino cœpit attentare, reliquias gentilium quacunq; remanentes persequi, præsidia locis oportunitis instituere, Ioppen diu destructam, portumq; ibi iam diu desolatum renouare, Ecclesias, clerumq; quantum potuit, reparare: cœnobitas alibi cõgregare, donaria multa tam monasterijs, q̄ hospitali, quod nunq; defecerat, in Hierusalem deuotissime conferre. Pacem firmissimam cum Ascalonitis atq; Damascenis, gratia commerciorum habuit, nostetq; gentis milites, præ cunctis bellatoribus honorauit, feritatemq; illorum suauissima urbanitate Gallicis caballarijs cõmendans, inuidiam quæ inter utrosq; naturaliter quodammodo uersatur, per innatam sibi utriusq; linguæ peritiā mitigauit. Hoc anno Chunradus, Traiectensis Episcopus à suis occisus est. Herimannus, Coloniensis Episcopus obiit. Cui Fridericus successit, Rapoto, Palatinus comes, & Vdalricus comes patruelis eius, quem

multum

multum ditatem dicebant, defuncti sunt. Dum enim Imperator cum principibus colloquium Ratisponæ haberet, mortalitas subito exorta, prænominatos duos magnates, de inferioribus uero quamplures absumpsit, per ciuitates quoque atque regiones non modicam uulgi stragem fecit. Fames etiam improuisa multis locis inualuit. Urbanus Papa obiit.

Hic super Ecclesiarum hætenus heu manente commotione, concilia multa cõgregauit: inter quæ etiã conuocatis ad Placentinã ciuitatem cc. fere patribus Henricum imperatorem tam à se quàm à prædecessoribus suis, communione priuatum declarauit: maxime regina Agnete, ipsius imperatoris uxore, astate: multaque nefanda in illum, ad aures totius synodi testificante. Sed antequàm ex hac uita migraret, spiritu instructus diuino, Reginherum cardinalem de sancto Clãmente sanctæ conuersationis, & boni testimonij abbatem, nobilem Romanum designauit in regimen apostolicum eligendum: quem etiam reuelationibus alijs insuper denotatum, uniuersa Romana Ecclesia pastorem sibi consecrat, licet inuitum, Paschalem apoellans eum.

Anno Domini Mc. Sub Gotefrido duce Hierosolymitanam Ecclesiam defensante, conuentus ingens factus est in Hierusalem, ab omnibus qui sunt in Oriente Christicolis, maximeque qui uel Antiochiæ, uel Syria, Rhodas, uel Palestina resederant peregrinis, in tantum, ut in ipsis natiuitatis Dominicæ festis, quæ plures regionibus adiacentibus, consecrantur Episcopi, uersis in historias, uisibiles earum mysticis prophetijs. Surge illuminare Hierusalem. Et lætare Hierusalem, & diem festum agite omnes, qui diligitis eam, &c. Incalescente post hæc ætate, corrumpitur per Palestinam aer, cadauerum foetore. Sunt etiam qui dicant fontes à Barbaris infectos ueneno, uel cisternas occisorum sanie, unde exorta pestilentia, multos ex nostris, utpote sub aere peregrino militantes, occidit: inter quos ipsum totius Ecclesiæ catholicæ lacrimis plangendum Gotefridum populo Dei, quem paterna sollicitudine curabat, materna pietate fouebat, nimis immature subtrahit. Vno tantum anno populo Dei præfuit, languore superatus prædicto xv. kal. Aug. plenam fide, bonisque operibus præsentem in Christo uitam finiuit. Exceptis siue tacitis cunctis quibus pollebat uirtutibus, tanta se mansuetudine cõiunxerat tam indigenis quàm cum peregrinis, ut uix aduerteretur, Francis ne plus plangeretur quàm Syris uel Grecis. Ante montem Caluarie, in uestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat eius mausoleum, lapide pario constructum.

Clariss. olim Principes, ut Turca & infidelibus resistere, fortissime se gesserunt, uitam & facultates contemnentes. Gotfridus Lotharingia dux. Anno M X C I X. Posthac Fridericus. I. Barbarossa dictus Succus. M C L X X V I I I. Fridericus. I I. M C C X X V I I I. anno. Sigismundus bis, anno M C C C C I X. Item M C C C C X X. anno. Rex Vladislaus, qui apud Varuam occubuit, & Rex Ludouicus.

Hoc tempore Baluinus comes in Rohas, quæ est ciuitas inclyta, immo regia, & pars Armeniæ considerat, principatum iam gentis illius consecutus, defuncto scilicet interim grandæuo seniore illo Christianissimo, qui se ab Antiochia sibi in propugnatoré ascuerat, multaque prælia nauiter gerenté etiã in filiũ & heredé adoptauerat. A diebus quippe antiquis semper impugnata, nunquã manũ dederat urbs illa ampla Paganis, eo quod muris ultra humani operis qualitatem firmis, fluuio quoque intra ebulliente, omni etiam situ naturali, populique & uictuum maniatu fertilitate. Non est operis huius uel temporis literis tradere, quoties ibidem parua manu, uir prædictus, grandem multitudinẽ Barbarorũ strauerit, nonnunquã etiam uictus uicerit, amisso exercitu, alium ab Antiochiæ præsidio conduxerit, postremo falso sibi fœderati cuiusdam Turci, Balduc nomine, dolis semet expecterit, ipsumque comprehensum necauerit, quæ omnia scribere uolentem prius tempus deseret quàm materia. Audito tamen obitu fratris G. Baldeuino iuniore cognato suo, ciuitatem & populum committit, ipseque cum trecentis ferè uiris Hierosolymam tendit, insidiantium sibi Paganorum millia delusit, congregitur, uicit.

Pestis.
Fames.

Urbanus papa obiit.

Urbanus contra Henricum quartum astante uxore Agnete.

Reginherus Paschalis papa.

Conuentus Hierosolymis ingens, sub Gotfrido.

Mysticæ Prophetiæ uersæ in historias uisibiles.

Gotfridus cum multis alijs moritur.

Gotfridi sepulchrum, ante montem Caluarie.

Rohas ciuitas firmis.

Balduc Turca.

Baluini comitis uictoria.

*Vuigbertus successor
Gregorij. 7. moritur.*

uicit, onustusq; spolijs cum triumpho Hierusalem intrauit. Rogatus & collaudatus ab omnibus, ut princeps esset eorum, consensit: nec multo post inclinans caput suum super Dominici sepulchri tumbam, ipsius se seruituti perpetualiter subiugauit. Post hæc quo maior Paganis Christianorum timor incuteretur, die Pentecostes per legatum Apostolicæ sedis, accepta regali benedictione, coronatur. Deinde Assur & Cæsaream ciuitates maritimas debellauit, cæsiq; qui inibi erant Sarracenis, regnum suum regis Babylonæ damno dilatauit. Vuigbertus Rauennensis Archiepiscopus, qui super Hiltibrandum Gregor. positus, Clemens papa dictus est, obiit: uir utiq; satis ingenio, facundia, nobilitate, personæq; reuerentia clarus, nec Roma tunc nec Rauenna bene usus, & qui super unum Papam uiuentem, quamuis coactus, ut aiunt, ascendit, ipse tres sibi met alternatim succedentes superuixit, extortis utraq; sede Romæ & Rauennæ, malens, ut ab ipsius ore didicimus, Apostolici nomen nunquam suscepisse.

*Obscra etatem hæc
scribentis anno MCI.*

*Chunradus Heinrici
filius moritur.*

ANno Domini Mci. Chunradus rex adolescens ix. anno postq; à patris palatio discesserat, Mahthildis magnæ illius & nobilissimæ, & ut quidam dicunt, religiosæ fœminæ, sicut sanguine, ita & contubernio cõiunctus, & in rebus per Italiam disponendis tam illius q; Domini Apostolici, cæterarumq; Deum timentium, personarum consilio semper usus, immaturo præuentus occasu, plena fide & bona confessione à regno transitorio, ad æternum creditur regnum migrasse. Sunt etiam qui ueneno eum dicant interisse. Testari solent, qui aderant, in brachio corporis exanimi, crucis signaculum subito exortum se uidisse, ipsaq; eius exequias quibusdam miraculis honorificatas fuisse. Visus est à nostro quodam familiari, ab Oriente in Occidentem uolans ignis, ad instar non modicæ ciuitatis. Vermiculorum quoq; quos papiliones à similitudine tabernaculorũ uocant, exercitus incredibilis multitudinis, per tres continuos dies quasi à Saxoniarum finibus in Baioariam uolabat. Mox profectio populosa, & quæ penè priori posset numero duntaxat æquari, subsequitur: quæ post auditas ultra spem res Hierosolymæ prospere gestas, à residuis totius Occidentis gentibus, maxime ab his quorum prius uotis timor uel diffidentia, inopia uel imbecillitas obstiterat, de nouo parabatur, primum ab Episcopis Mediolanensi, Papiensi, cæterisq; Longobardorum populis ad quinquaginta millia signatis, deinde à diuersarum prouinciarum Teutonicis, postremo ab Aquitanicis, quibus Vuillihelmus Pictauiensis præerat, præter uulgas ad xxx. millia loricatis. Longobardorũ plæbes permissu Heinrici ducis Carinthia permeata, dum post Ungaros tergo relictos in Bulgariæ ciuitatibus hiemarent, numero rarefcere cœperunt, tandemq; Constantinopolim peruenientes, in alteram ripam (illud enim beneficium maledictus Alexius peregrinis accelerare solet) transpositæ sunt, immo Paganorum sagittis expositæ, Turci enim explorata Longobardorum inertia, stipularũ eos terebant more in tantum, ut exercitus Teutonicus qui eadem uia subsecutus, circa Iunij kal. ad eandem Metropolitim peruenit, quid de præcedentibus se gestum sit, nullo modo, utpote nullo superstite de Romania redeunte, posset inuestigare. Ab ingressu quippe uel prima ciuitate Bulgariæ usq; ad sedem Alexij, semper nobis eius pacifici nuncij occurrebant, qui tamen aliquando nos præcedentes uel comitantes, fauillarum euanescentium more disperebant. Militum etiam suorũ quos Pincinatos uocitant, exercitus nunc nobis à tergo damnum intulit, nunc à latere uim inferre, nunc à fronte directa acie manum conferre, nunc per noctes castra irrumpere disposuit, semper tamen nobis pes xx. dies uicinus & infestus fuit, donec statione fruente prænominata cū turma Vuelphonis ducis, exercitumq; Vuillihelmi, diuersis quoq; quotidie confluentibus copijs, per dies xv. ad centum mil. congregamur. Ex quibus omnibus singularum turmarum Principes. Alexius more suo sub appellatione filiorum suscepit, eisdemq; post manus acceptas, sacramentaq; firmata, sicuti prioribus exercitibus munera dispertiuit, pauperibus uero extra ciuitatē eleemosynam largiri, mercatumq; parari præcepit. Nam obistente suspitione, paucissimis personis, & ipsis precio furtimq; cuiusdam urbis uel castri

*Profectio alia popu-
losa sub Guilielmo
Pictauiense.*

*Alexij imp. Constan-
tinopolitani perfidia.*

*Pincinati milites
Alexij.*

uel castri siue munitionis per totum imperiū eius permittebatur ingressus. Qua etiam causa, dum Vuilhelmus cum exercitu per mediam Hadrianopolim, qua regia strata ducit, transire prohiberetur, Aquitani mox genitali tumescētes fastu, symbola conclamant, suburbana succendunt, ciuitatem inuadunt, cuius oppugnationi dum acriter insunt, Pincinatorum exercitum, qui semper, ut premissum est, iter ipsum, iussu Cæsaris, obseruat: à tergo suscipiunt, quibus cōgressi multos sternunt, multos amittunt, tandem uia dudum contempta uadunt. Igitur totus ille, tantusq; populus per Romaniam iter dirigere disponebat, necessaria sibi quisq; per deserta coemebat, ultra brachium illud maris quod S. Georgij dicitur, tam compulsi q̄ uoluntati transuehimur, sed quotidiani principum conuentus quotidiana etiam ipsorum cum Imperatore colloquia, quem finem sint habitura, penduli nimis operimur. Sed ecce subito murmur exoritur inuisum Imperatorem, Turcorum potius q̄ Christianorū parti fauere, exploratisq; quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuncijs animare. Hic est, inquit, perfidus ille Alexius, qui domino suo M. per quorundam Alemannorum conductioforum auxilium depulso, imperium eius usurpauit, ipsosq; sui sceleris cooperatores exilio damnatos, necari fecit: nuncq; se tanti facere dicit Francos cum Turcis preliantes, quanti canes se inuicem mordentes. Cum autem nauigia quisq; conducere tentaret, audiuit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasq; dudum eodem facinore naues eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant, & anathematizabant, omnes illum linguæ non Imperatorem, sed traditorem appellabant. Incredibile memoratu est, & ad recordandum expertisq; horribile, quanta in nostro, hoc est Germanico collegio, quod omnibus erat rariis, tunc fuerit titubatio, dum uideres patrem à filio, fratrem à germano, socium ab amico, multo amariū quàm mors separat cum uita separari, altero terræ, altero se committente mari, rursusq; quosdam post appensum naulum, post unam uel duas in naui trāfactas noctes resumpta suppellectili, ad litus cum ingenti damno profilire, redemptis precio ampliori, quos nuper distraxerant equis, ad necem fugiendo mortem properare. Nos quoq; eadem animi mutatione diu multumq; uexati, tandem inter eos, qui se salo credere præsumperant, diuina miserias nostras gubernante clemētia, Ioppe portum post sex hebdomadas attigimus, benedictus per omnia Iesus Christus. Porro exercitus uniuersalis, ab Imperatore ccc. Thurcopolis, qui legiones apto itinere deducerent acceptis, contra Nicomediam uertitur, indeq; Romaniam declinās ad aquilonarem plagā contra terram Chorizanam, quæ Turcorum est patria, conuertitur. Loca quippe Romaniam, quæ circa stratum publicam erāt, periturus Alexius deuastrauerat, dum nostris in Antiochia dudum obsessis, auxilium ferre non auderet, ut iurauerat, suspectus scilicet extunc tam Francis quàm Turcis. Insuper militia hæc nomen sibi facere ingentibus, quemadmodum anterior proposuit, sed ut rei probauit euentus, diuinæ id prædestinationi non complacuit. Nam ante paucos dies ijdem Pagani in Longobardorum, ut præmissum est, uix tædio sanguine hebetatos, antea gladios durauerant, indeq; animati tam infinitæ multitudini bellatorum resistere præsumebant. Nam non multo plus quàm quatuor erant millia Turcorum, qui tamen ipsi electi, & equis uelocissimis, armis, telisq; ac sagittandi peritia nimis instructi, fortunam suam seu uirtutem ignoti exercitus experiri potius explorando, quàm aperte congregiando ueniebant. Vnde in primis latrocinantium more uulgas extremum diripere, post hæc capere uel cedere, deinde per compita præcurrentes, incendio uel quocunq; molimine pabula præuastare, aliquando etiam per uineta uel carecta gradientem exercitum, tota die flammis uel fumo uexare, nonnunquam fontes uel cisternas obturare, à locis tutioribus telis infestare, per noctes nunc hac, nunc illa castrorum parte irrumpentes, cunctis inferre inquietudinem. Inter hæc tamen omnia nunquam acie directa, nunquam fronte aperta, more preliantium congregiebantur, sed resistētib; cedebant, insequentes fugiebant, reuertentes denuo subsequuntur. Si miserias illas omnibus miseris miserabiliores stilo prosequi plene tentamus, possibilitatem,

*Aquitanorum thā
tiua superbia.*

*Brachium maris,
quod S. Georgij
dicitur.*

*Francos & Turcas
preliantes tantifaci-
ebat Alexius, quanti
canes se inuicem
mordentes.*

Titubatio in Germanico collegio.

*Ioppe ueniunt
Christiani.*

*Nicomedia.
Romania.
Chorizana.*

*Alexius suspectus
Francis & Turcis.*

*Quatuor millia Turcarum, uariam in-
quietudinem Christianis inferunt.*

simul

Alexius proditor.

Ex innumero populo Dei uix mille uiri remanent.

*Bernhardus moritur
Henricus comes Ratisponensis moritur.
Dux Vuanilphus moritur.*

Christiani in Iudæa uexantur.

Balduuini oratio ad suos.

Sarraceni non audent congregari cum nostris

Exercitus xl. milium egreditur ad obtinendam Ioppen ciuitatē.

Trecenti singulis diebus mortui Hierosolymis.

Oratio Arnoldi, ad populū Christianum.

simul & modum excedimus, ubi turpiter tot nobiles per inopiam, tot diuites sine ferro, tot fortes occubuisse referimus, dum domino seruus præfens, locupletem pecunia sufficiens, minime quieuit subuenire, nec forte licuit pugnare. Loca quippe eadem erant arida, inuisa, atque inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, quæ tantum Dei populū Alexij traditoris incarcerabant machinamento. Quid moror? Sic per dies penè xxx. quasi signū ad sagittas expositi, sic quotidie tanquam oues occisionis æstimati, tandem in extrema iam sorte positi, nemorū se saltibus noctu tradunt, morosam, sed certam sibi mortem accelerare satagunt, quamuis paucissimis fuga quicquam emolumenti contulerit, præter quos omnium ultima facta tardantia consummauit. Nam de tam innumero populo Dei heu heu non credimus mille uiros remansisse, quos postea uix ossibus hærentes Rhodo, Papho, ceterisque portibus, raros autem etiam Ioppæ uidimus, è quibus Bernhardus comes & Henricus comes Ratisponensis Hierosolymæ obierunt, dux uero Vuanilphus reuertendo moriens, Papho est humatus. Inter longissimam cruciatuum suorum historiam, quam hic texere, nec ipsa compendiosi huius operis proprietates permittit. De nostratibus Archiepiscopus Salzburg. L. captum, Marchisiam. N. traditam, duos Brunonnes Canonicos nobiles uiros, inedia, siti que defecisse referebant, de latinis uero Principibus Vuillih. Reginm. Steph. ceterorumque aliquam partem superesse dicebant. Dum hæc geruntur, nec his qui in Iudæa sunt, Christianis parcitur, sed tam ab Ascalonitis atque Damascenis quotidiana atrocitas, quam à Babylonijs bella parabantur. Post Mañ quippe kal. non longe à Rama castra metatus est Babylonicus exercitus, contra quem aciem direxit rex Baldeuinus, suos hortatus, ut sicut ante paucos dies per Dei gratiam, parua manu multam de Arabia prædam tulerant, ita nunc hostium multitudini non cedant. Illorum inquit damno uiuamus, aut periculo moriamur. Ecce bellum ò boni milites quod olim optauimus, pro quo parentes, patriam, pacemque cõtēplimus, porrò pro Christi hereditate contra inuasores sanctæ terræ, prædonesque alienigenas pugnare honestum est, uincere tales nequaquam incertum, mori gloriosum. Illis patria ministrat fugam, nobis exilium uictoriam. Cõtēprobemus iam quod ipsi exprobrant, Francos mortem non timere, immo Christi peregrinos, aut in Christo uincere, aut pro Christo mori uelle. Talia multa postquam orauit, arrectis suorum animis, mirò Dei omnipotentis nutu, ingens Sarracenorum populus uni tantum, uel paulo plus legioni nostratum cessit, adeo uti ne congregari quidem præsumerent, sed post transactos aliquot in eadem statione dies, turpiter & in arte redirent. Rursum circa kal. Septemb. quo scilicet tempore Christianorum, quos ante memorauimus aduentantium fama Babyloniæ regna terruerat, inuito consilio præoccupare in nostram, hoc est uniuersorum qui tunc in Iudæa, uel in cunctis finibus illis reperirentur, internitionem disponebant, missisque epistolis Damasco, Tripoli, Gibel, ceterisque Barbaris ciuitatibus aduersus nomen Christianitatis, se inuicem qualicumque pacto confortabant.

Egressus itaque xl. millium exercitus de Babylone, primum ad obtinendam Ioppen tendens, non longe ab Ascalone, sumptis nimirum inde socijs confedit. Baldeuinus uero rem non ignorans, suos undique, hoc est ab Hierusalem, Neapoli, monte Thabor, Ebron, Cæsarea & Assur in Ioppen congregat, ubi tunc non parua manebat peregrinorum turba. Vidimus in eisdem diebus tantam mortalitatem quam etiam uix euasimus, in populo grassari, ut ad ccc. cadauera singulis diebus Hierosolymæ exportata numerarentur: Ioppæ uero ingens campus intra paucos dies tumultis occuparetur. Denique cuiusdam diei hora tertia præcedente regem ligno Dominicę crucis, quod anno priori terra diutissime absconditum, Syri quidam Gotfrido duci demonstrauerat, extra ciuitatem Ioppen totius populi conuentus est factus, iussuque regis, Arnoldus, quidam honorabilis & bene literatus clericus, sic in medio concilij est exorsus. Beata gens, cuius, est Dominus Deus eius, populus. Vos, ò fratres charissimi, gens estis illa beata, illa gens sancta, uos estis populus ille Christi hereditatis, populus acquisitionis, qui relictis omnibus patria parietibus & rebus crucem quotidianam post Christum tulistis, uos corpora uestra

uestra pro Christo ad supplicia tradidistis. Vos pugnasse uide mini, sed Christus uestro uoluntarie sibi sacrificato sanguine, uestrorumq; fratru & commilitonum preciosa morte, locum sanctificationis suae dignatus est mundare, ciuitatem re- quieti suae Hierusalem, uoluit post tam annosa spurcissime getis uincula, per uestram deuotam seruitutem expedire. Hec, inquit deus, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Contra quam diuina sponsione nobis indi- tam spem, ecce Paganorum litera, Dei nutu, ante diem hesternam, comprehen- sis legatis, ablatae, uaticinata perhibentes daemonia, nos illorum praelijs hoc an- no delendos, Hierusalem funditus destruendam: & quod omnibus nefandis hor- ribilius est dictu, ipsam dominici & gloriosi sepulchri petram crustatim confrin- gendam, sicq; camelis ad mare delatam, in remotissimo, & quod nunq; a Chri- stianis rescisci possit, pelago submergedam esse. Vnde quid facto opus sit, o Chri- sticolae uidere: quem finem haec tanta praesumptio tandem sit habitura, perpendite. Plura disputare uolentem mox clamor interstrepens coepescit: & quasi ex uno ore uox unanimis singulorum insonuit. Res, inquit, in articulo posita est: breue, & quodammodo succinctum est consiliu nostru, pro Christo, Christi legibus, & san- ctis nostris, aut dimicandum fortiter, aut moriendum turpiter, aut gloriose mo- ri, & uiuere aeternaliter instat: aut turpissime cedere, & breui turpiq; uita perpetu- am mortem comparare restat. Sed nec temporaliter, nec aeternaliter uiuere liceat, quem contra tam prophanam, tam blasphemam Paganoru audaciam pugna- re non libeat. Protinus ante crucem reparationis nostrae, confessione peccatoru unanimi humiliatione facta, ac post dictam indulgentiam ab apostolico legato qui tunc forte aderat, benedictione accepta, domini inclamantes adiutorium, castro sunt alacres redditi: indeq; summo mane ad vij. millia peditum, milleq; equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio magno praesentati. Visa igitur statione Barbarorum, mirabile dictu, tanta feruescere coeperunt fide, ut unus- quisq; se solum tot legiones sternere posse non dubitaret: indeq; contigit ut dum per unum pene miliarium inordinate currendo minus caute se hostibus infun- dunt, prima cohors a latere inuasa ilico tota rueret. Qua re Baldeuinus effera- tus animo, tanto illos equitatus impetu uiolat, ut quis idolorum responsis de uictoria certificati, acrius q; antea nunq; resisterent, sicut cara a facie ignis, ante ipsum liquecerent. Referebat mihi uenerabilis abbas Gerhardus, qui tunc cru- cem dominicam semper lateri regis contiguus praeserebat, nunq; se tanta niuis uel pluuie quantam tunc teloru contra regem uolare densitate uidisse: at post ligni pre- ciosi intuitum, nullum ex hostibus, telis se uel armis, sed uniuersos fugae praesidio se commississe. Itaq; post uictoriam a Deo (cui non est differentia saluare, uel in multis uel in paucis) sibi concessam, interim dum castra praedamq; diripiunt ho- stium: nuncius adest missus ab Ioppitis qui ciuitate tetra mariq; diceret obsessam. Mox onusti spolijs, reliquis uero incendijs traditis, nobis, qui iam portis intus obstructis, a terra equitibus multis, a mari uero xlii. nauibus rostratis cingeba- mur in auxiliu quantoties properat: postq; tot hostium incurfus, tantasq; penu- riae pestilentiaeq; miseras, festum natiuitatis Dei genitricis, quod ipso die cum merere coepimus, maximo nos tripudio complere faciebant. Sequenti die mul- tam nobis abundantiam frumenti, cunctorumq; uisualium cum peregrinis fra- tribus ad xij. millia estimatis, naues xxx. deferebant: quas, dum hostium classes inuadere niteretur, mira Dei potetia per uirtute sancte crucis, que dum nil carna- lis adiutorij de ciuitate conferri posset, in altum econtra, iubete rege, leuabatur, adeo repressit, ut nullo conatu uel arte remigandi de loco moueri uel unam de- rot nauibus posse, tam Pagani q; Christiani populi nimis miraretur. Neq; hoc si- lentio pretereundu, quod eodem ano ibidem cognouimus contigisse uenerabili Herimanno praesbytero, qui tunc in monte oliueti conuersabatur, in hac uerba referente: Die, inquit, sacratissimi sabati, quo secundum antique misericordiae do- mini παρακλησι baptismate iam consecrato, lumen de caelo nobis ministrari de uoti nimis expectabamus usq; ad uesperam, orationibus solitis institimus: tuncq; propter peccata nostra, desiderato dono caelesti, quod etiam in conspectu gen- tium

Paganorum litera de
cruce domni in mari
submergenda.

Succintum Consilium
mori pro Christo.

quem, forte cui.

Septem millia peditu,
et mille equites recen-
siti contra Barbaros.

Fides Christianorum.

Baldeuini in Barba-
ros furor.

Abbas Gerhardus au-
thori retulit occula-
tus testis.

Nuncius Ioppitaru.

Triginta naues uictu
alia deferentes.

Herimannus presbi-
ter in monte Oliueti
uerfatus.

Officium festiue synaxeos Missam intelligit: Obserua quid sit synaxis.

Due lampades incense

Missæ Syrorum.

Imp. Henricus 4.

Synodus magna Romæ.

Anathematizatio Henrici à Paschale.

Henricus 4. à tribus pontificibus excommunicatus.

Hartuigus Magdeburgensis.

tium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodo frustrati, absq; omni festiue synaxis officio, nocte illam dominice resurrectionis lugendo tantum & mœrendo transegimus. Summo autem mane cum letanijs à sepulchro domini nudi pedes processimus: ingressiq; ante templum domini, quo scilicet loco, id est, monte Moria in area David in maxima exauditum tribulatione, cunctosq; exaudiendos, qui ibidem corde deuoto orauerint, Salomoni promissum legimus: mox post preces lachrimasq;, ne nos deserendo, Christus nobis in suo blasphemiam inter gentes prepararet, fusas, nec dum atrium illud famosum egredimur, & ecce concrepantia signa laudes altisonas in occursum nobis, ab his qui remanserant, reboantes audiuius: intrantes uero ecclesiam prænominatam, lampades duas, cœlitus incensas, immenso gaudio repleti, conspeximus. Quid plura? A baptismi officio, quo pridie cessaueramus, incipientes, totum seruitutis nostræ pensum, domino dudum subtractum, usq; ad missæ completionem, lætissima deuotione, persoluimus: nobis quoq; egressis, inter missam Syrorum, qui semper post nostrum egressum eodem psalere choro solent, lampades aliæ diuinitus accenduntur: ante uesperas uero, & inter ipsas uespertinas laudes usq; ad sedecim huiusmodi lumina uisibiliter ampliantur: sicq; contigit ut pauci intra Hierusalem seu Christiani seu Pagani reperirentur, qui tam euidentem Christi potentiam se non uidisse testarentur.

ANno domini millesimo cii. imperator Henricus habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium circa Feb. kal. inibi conuocaturum condixit, quatenus tam sua q; domini Apostolici causa canonicè uentilata, catholica inter regnum & sacerdotium confirmaretur unitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamè nec ipsum iuxta placitum uenisse, nec nuncia dignitati Apostolicæ subiectionem profitentia misisse. Nec hoc latet q; alterum papam ipsi domino Paschali superponere si fieri posset conatus sit, nec profecerit. Transacta post hæc media quadragesima, conuenientibus uniuersis Apuliæ, Campaniæ, Siciliæ, Tuscaniæ, totiusq; simul Italiæ præsulibus, ultramontanorum autem q; plurimorum patrum legatis, synodus magna Romæ est habita, ubi præter antiqua patrum instituta more solito reuerenter confirmata, etiam sæpeditum nostri temporis scisma inter præcipuas hæreses computatur, ac perpetuo cum suis autoribus atq; sequacibus anathemate huiusmodi subscripta professione condemnatur: Anathematizo omnè hæresim, & præcipue eam, quæ statum præsentis ecclesiæ perturbat, quæ docet & astruit anathema contemnendum, & ecclesiæ ligamenta spernenda esse. Promitto autem obedientiam Apostolicæ sedis pōtifici, domino Paschali, eiusq; successoribus, sub testimonio Christi & ecclesiæ, affirmans quod affirmat, & damnans quod damnat sancta & uniuersalis ecclesia. Ibi etiam quam sententiam in imperatorem uel patritium Romanum Henricū idem Apostolicus Paschalis promulgauerit, nos quoq; inter innumeras diuersarum gentium cateruas, proxima cœna domini in ecclesia Lateranensi ab ipsius ore didicimus, nimirum postq; viij. kalen. Octob. maris fluitibus Ioppæ traditi Romæ sumus, per gratiam Christi prædicta maiori hebdomada introducti: Quia, inquit, tunicam Christi scindere, id est, ecclesiam rapinis & incendijs deuastare, luxurijs, periurijs, atq; homicidijs commaculare non cessauit, primo à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à sanctissimo uiro Urbano prædecessore meo propter suam inobedientiam excommunicatus est atq; condemnatus: nos quoq; in proxima synodo nostra iudicio totius ecclesiæ perpetuo eum anathemati tradidimus. Id notum uolumus omnibus & maxime ultramontanis esse, quatenus ab ipsius se contineant iniquitate. Hartuigus Magdeburgensis archiepiscopus obiit, uir permulta laudabilis, maxime tamen popularibus, & ecclesiæ cui præerat utilitatibus multum insudans dilatandis, pro scismate quoq; sæpedito resartiendo inter utranq; partem mediator infatigabilis. Rupertus episcopus Babenbergensis obiit, cui per imperatorem Henricum Otto cancellarius eius substituitur, uir, ut creditur, bene religiosus.

Erbo

Erbo iam grandæus nobilis de Carinthia princeps, & quondam Palatinus in Baioaria comes, migravit in domino. Commissum est prælium à Baldeuino & his qui secum erant Hierosolymitis, contra infinitam Sarracenorum multitudinem, ubi dum incōsiderate res agitur, circumuenti sagittariorū numerositate nostri, utpote iam admodum pauci facti, intra muros ciuitatis Rama, quæ uicina erat, cedere compelluntur, rex uero cum tribus, ut aiunt, equitibus euasit. Barbari autem cum plures lapidibus castri includi uiderentur, in breui uniuersa moenia demoliantur: captisq; ac caesis uniuersis quos inuenerant, ipsos captiuos cū nuncijs uictoriæ suæ Babylonem præmittunt: castra autem sua securiter, & quasi iam terram illam gladijs acquisitam, possessuri interim, donec nuncijs regis sui redeant, in campestribus illis ponunt. Sed non cessit eis impune uictoria illa, nō sua uirtute, sed diuina dispositione in his quos ipse non terras ultra, sed paradisum uoluit incolere conquisita. Nam tertia die Baldeuinus superueniens cum exercitu copioso, quem prius expectasse debuerat, tanta illos proterit internitione, ut neclibuerit, nec profuerit uicisse. Nouum autem illum exercitum tam Regimundus à Tripoli quam nuper deuicerat, quàm ab Antiochia Dancheradus ducebat: nam suus auunculus Boimundus ante bienniū à Turcis dolo captus, Antiochiæ sibi principatum dimiserat.

Baldeuini
uictoria.

Anno Domini millesimo ciiij. Heinricus imperator natiuitatem Domini Mogontie celebrans, filio suo Henrico regi rerum summam dimissurum, seq; sepulchrum Domini uisitaturum, per Emehardum episcopum publice prædicari fecit: indeq; fauorem maximum, tam uulgi, quàm principum & clericorum, regniq; totius acquisiuit, multosq; è diuersis regni partibus ad eiusdem itineris comitatum se præparare uoto ipso succendit. Cuno filius Ottonis ducis, de magnis principibus unus, & cui nihil in omni rerum humanarum dignitate deerat, supernatu scilicet literarum etiam scientia, fortitudine, atq; diuitijs satis præpollens, elegantia atq; facundia bonis omnibus amabilis & affabilis, quorundam funestorum hominum conspiratione, noctu dum iter ageret, inuaditur & interimitur, ingentem relinquens nobilibus regni luctum simul & suspiciones, dum ab infimis in summos tanta scelera præsumuntur. Ante triennium quippe Henricus Crassus, eiusdem C. germanus, & natus senior, dū in Fresiæ marcham, cui præerat, res acturus proficiscitur, à uulgaribus Fresonibus, quibus dominatio nis suæ iugum graue fuit, obsequium spectans insidijs uallatur: re quoq; cognita, fugiens ad mare, uulneratur à nautis simul & suffocatur. Huius tanti uiri, qui nimirum totius Saxoniae principatum secundus à rege regebat, interitus, ab uniuerso regno Teutonico grauiter ferebatur, isq; ut diximus, dolor nūc fratris eius Cunonis nece duplicatur. Henricus Marchio, uir sui temporis in Saxonia præpotentissimus obiit.

Henricus 4. sepulchrum domini uult uisitare.
Cuno.

Henricus Crassus
C. Germanus.

Anno Domini millesimo ciiij. Henricus imperator natalem Domini Ratisponæ celebrauit. Cumq; ibidem aliquandiu moraretur, orto quodam prius murmure inter Baioariæ principes, eò quod Saxones uel familiarius illis & honorabilius quàm indigenæ ab imperatore tractarentur, Sigehardus comes qui huiusmodi suspensionem maxime notabat, cœpit imperatori paulatim inuisus haberi: propter hoc autem maxime, quod ipse solus præ cunctis qui tunc aderant principibus, abūdantiore militum copia adducta, ad resistendum se, si forte de curia quicquam secus cederet, uidebatur commisisse. Diebus post hæc aliquot exactis, cum iam securior factus, idem comes suorum turmas defluere permisisset, excitatur in illum conspirantibus tam urbanis Ratisponensibus, quàm diuersarum partium ministerialis ordinis hominibus seditio furibunda, quæ nullo modo uel ipso imperatoris filio interueniente sedari potuit, donec ab hora diei tertia, usq; ad horam nonam in hospitio obsessus, tandemq; fractis foribus ipse prius confessione facta, sumpto etiam Dominici sacramenti uiatico, capite truncatus occubuit. De quo scelere supersedemus plura referre, præsertim cum adhuc

Sigebertus Comes
Henrico inuisus.

*Accaron expugnata.**Boto.**Erbo.**Vulgares cantilenæ de Erbone.**Historia Saxonum de Immid & uulgaribus Reginbern.**Episcopus Spiren. in Sunnsham sepelitur.**Beatrix sepulta in Sunfurt.**Glacies.**Sanguis ex panibus.**Filius contra patrem.**Henricus 5. contra 4.*

ultiones ceteraq; mala sequentia uersentur in oculis, & quem sint finem habitura, nequeamus scire. His tñ exceptis undiq; satis terra quieuit, pace simul & fertilitate, necnō aeris qualitate, corporumq; sanitate delectabiliter iocundata. Non nulli etiā palmati de Hierosolyma redeuntēs Acris quē & Accaron à nostris expugnata nunciant: alia quoq; præter hæc nō pauca, quē multam nobis letitiā ministrarent, fausta super Hierosolymitanę ecclesię statu narrant. Boto comes, cognomento Fortis, illius Erbonis, cuius superius mentionem fecimus, germanus, iam plenus dierum, non longe à Ratispona defunctus est, & ad monasteriū Tharisiense, quod ipse suis opibus atq; prædijs large ditauerat, delatus, ibiq; humatus. Hi duo fratres, Erbo scilicet & Boto, paterno de sanguine, Noricę gentis antiquissimam nobilitatem trahebant, illius nimirum famosi Erbonis posterī, quē in uenatu ab infante bestia confossum, uulgares adhuc cantilenę resonāt, Hartuigi Palatini comitis filij, qui germanus fuit illius Sigihardi, qui Sigihardū genuerat Ratisponę peremptum. Maternū uero illis erat stemma, de Saxonia Immidingorum tribus egregia, quę & Ottonū inclytę stirpi traditur uicina. Nam eiusdem Immid his uerbis Saxonum historia meminit: Etat, inquit, clara & nobilissima, ac singularis prudentiæ regina, Mathildis scilicet, Magni Ottonis mater, filia Theoderici, cuius fratres erant, Vuitikint, Immid, & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnauit contra Danos multo tempore Saxoniam uastantes: uicitq; illos, liberans patriam ab illorum incursionibus usq; in hodiernū diem. Et hi erant stirpis magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit cōtra Magnum Carolum, per xxx. fermē annos. Quorum, ut diximus, clarissimorum principum semine nobilis Friderim, Erbonis & Botonis mater, à Retingo filio Botonis filij Reringi, de secundo Botone nati procreatur, quę post mortē Hartuigi statim uiduitatis uelamine cōsecratur, adhuc Erbone paruulo, Botone impregnata posthumo. Quorum utrunq; literis & armis atq; rebus satis profecisse cognouimus: attamen Botonem, sicuti corpore proceriorem & elegantiorē, ita rebus bellicis præstantiorē atq; famosiorē, totius pene Germaniæ atq; Italię testatur populus. Pannonia uero talem illum ac tantum se fatetur aliquando sensisse ut is uere de gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuisse. De quo plura referre copia suppeteret, si compendiosi huius operis propositum non uertaret. Iohannes Spirensis episcopus tactus ulcere quodā circa uerenda, de quo etiam aliqua notabilia diffamabantur, longa deficiens infirmitate, humatur in monasterio Sunninsheym, quod ipse construxerat. Chunradus adolescens, filius Beatricis Marchisię, postquam spretis literarum studijs, quibus apprime imbutus erat, armis operam dedit, iuxta Christi præfagium: Qui gladium accepit, gladio perijt. Nec multo post etiam ipsa Beatrix obiit, & iuxta patrem suum Ottonem dulcem, castello Sunfurtin sepulturam accepit. Circa solstitium æstiuale commutato in tempestatē aere, decidisse fertur inter gradinum lapides in pago Wuirciburgensi tantę magnitudinis glacies, quę in quatuor diuisa, totidē hominibus importabilis uideretur. In episcopio uero Spirensi sanguis ex panibus fluere uisus, necnon & in lenticularum edulio prodigiōse repertus, ciuile, immo intestinum bellum portendere, secundum antiquam historię Romanę similitudinē conijciatur.

ANno Domini millesimo cv. Dum imperator Henricus natalem Domini Mogontię celebrat, Henricus filius eius, nominis illius quintus rex dictus, rebellionem aduersus patrem in Baioaria parat, machinantibus scilicet Dieboldo Marchione, Berengero comite, & Ottone quodam nobili uiro, sibiq; materna stirpe cognato, quorum consilio & adiutorio ante paucos dies à patris latere discesserat. Primo quippe hæresim præscriptam anathematizans, Apostolicę sedis Pontifici debitam profertur obedientiam: indeq; fœderatis sibi Noricis principibus, atq; ab Alemannia, necnon orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones conuertitur. Aquibus honorifice susceptus, & in Quinzingeburg Pascha celebrans, in breui uniuersis Saxonię ciuitatibus potitus, & optima

& optimatibus est dignitate regia satis honoratus. Consilio tamen atq; ministerio Ruothardi Mogontini, atq; Gebehardi Constantiensis episcopi, responsaliū scilicet domini Paschalis papæ, totam Saxoniam Romanæ ecclesiæ communi-
 oni reconciliauit: episcopis uero atq; clericis conuentum generalem in uillam regiam, quæ Northusun dicitur, iij. kalen. Iunij, ubi super ecclesiasticæ institutio-
 nis iam deprauata disciplina tractaretur, indixit. In quo concilio super senten-
 tijs instantibus patrum decretis primo relictis, quæq; poterant ad præsens lauda-
 biliter corrigebantur: quædam uero quæ & grauiora uidebantur, ad Apostoli-
 cam audientiam differebantur. Simoniaca quippe hæresis patrum consuetudi-
 ne condemnata, Nicolaitarum quoq; fornicaria cōmixtio ibidem est ab omni-
 bus abdicata: ieiunium mensis Martij hebdomada quadragesimæ, ieiunium ue-
 ro mensis Iunij in ipsa hebdomada Pentecostes Romano more celebrandum,
 à præscriptis præsulibus Apostolica autoritate indicitur, & pax Dei confirmatur.
 His uero qui à pseudo episcopis fuerant consecrati, per catholicam manus impo-
 sitionem reconciliatio proximo ieiunio danda fore promittitur. Vidimus inter
 hæc, quod silentio præterire non possumus, regem Henricum non modicam
 bonæ indolis spem magna simul humilitate & autoritate coram omnibus præ-
 tendentem. Nam cum seruorum Dei conuentui non nisi uocatus interesse uel-
 let, ingens enim ibi cum episcopis & clericis, etiam abbatum atq; monachorum
 ecclesiasticam sitiens unitatem turba confluerat, tandem in abiecto productus
 habitu, locoq; stans editiori omnibus iuxta principum decreta, suas leges atq; iu-
 ra rationabiliter innouauit: si qua uero irrationabilia rogabantur, mira ac ultra
 suos annos prudenti responsione, & auita magnanimitate confutauit: in omni-
 bus his & sibimet miro modo seruans adolescentiæ uerecundiam, & Christi sa-
 cerdotibus dignam exhibens reuerentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipsum
 regem cœli, cunctamq; militiam cœli testabatur, se nulla regnandi cupiditate pa-
 ternum sibi regimen usurpare: neq; dominum & patrem suum à Romano de-
 poni imperio exoptare, immo debitam pertinaciæ & inobedienciæ eius semper
 compassionem exhibere: siq; sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana
 subijci uelit, siue regno cedere, siue seruiliter ipsi se subesse promisit. Quod audi-
 tum omnis multitudo collaudans, lachrymas simul & preces, tā pro patris con-
 uersione, q̄ pro filij prosperitate fundere cœpit, uoce magna kyrieel. declamās.
 Eadem hora Vto Hildinshemensis, & Henricus Paderbrunensis, ac Fridericus
 Halberstatensis præsules uestigijs metropolitani prostrati, ipsius atq; regis stantis
 totiusq; præsentis ecclesiæ testimonio, apostolicę se dederunt obedientiæ: Quo-
 rum etiam commissā apostolico nihilominus iudicio referuantur, sub officij sui
 tantum suspensione. His rite dispositis, rex idem Pentecosten Meresburg cel-
 brans, Henricum Madeburgensi ecclesiæ dudū designauit archiepiscopum, sed
 ab imperatoris fidelibus repulsum consecrari fecit: nec multo post expeditionē
 contra Mogontiam mouit, expulsū inibi pontificem restitutus, patre intra
 muros expectante, cum non parua militum turba, nonnullisq; primatibus, non
 tamen principibus. Sicut autem istis Rheni interfluentia, nauūq; subtractio ue-
 bis aditum denegabat, ita illis sacramentorum tam filio q̄ patri factorum consi-
 deratio, parricidale bellum interdicebat. Plura tamen hinc & inde nuncia nau-
 gabant: multa consilia communes regni proceres inter se trutinabant: patri reg-
 ni diuisionem, & hæreditariæ successiōis confirmationē pollicente, filio uero
 nil nisi apostolicæ subiectionis, & ecclesiasticæ unitatis efficientiam exostulan-
 te. Sicinaest discedens, Vuirzburg deuenit, Erlungum quendam, quem du-
 dum, Emehardo defuncto, præsulem imperator designauerat, expellens, Ruper-
 tum eiusdem ecclesiæ præpositum, & tam prius q̄ tunc à clero & populo ele-
 ctum, per prædictum archiepiscopum R. inthronizauit, sicq; ecclesia eadem apo-
 stolicæ communioni reconciliata, ac securitate ab urbanis accepta, dimissis Sa-
 xonibus ipse cum Baiuarijs ad obsidium castelli Nuringerc conuersus, illudq;
 post duos uel amplius menses prospere capiens, soluto exercitu, Ratisponam se-
 contulit. Quem pater euestigio subsequens, Erlungum Vuirzburgensibus, fuga

Saxonia per Henricū
 quintum Romanæ ec-
 clesiæ consiliatur.

Quid simoniacam hæ-
 resim uocet, & Nico-
 laitaram commixtio-
 nem, prudens lector
 facile intelligit ex su-
 perioribus. Si accu-
 sasse sufficiat quis in-
 nocens erit? Vide alia
 Chronica.

Laus Henrici 5.

Oratio Henrici 5. com-
 ram populo.

Expeditio contra Mo-
 gontiam.

Parricidale bellum.

Henricus 5. Vuirceb.
 episcopum fugat.

Noringerc ab Hen-
 rico 5. capitur.

ro Ruperto restituit, indeq; omnia quæ fautorum erant filij, deuastans, tandem fauentibus sibi dolis Ratisponensium filiū, urbe fugauit. Qua residens præfulem eidem cathedræ quædam adolefcetulum nomine D. præfecit, exercitū undecunq; congregauit, progressusq; marcham Diepoldi per Boemiæ gentis maxime crudelitatem deuastauit. Nec plus una cum domino suo rege morantur, conuentū usquequaq; facere, cesarianis à tergo flammis prædaq; uicem reddere, postremo cum decem millibus electe iuuentutis in quinq; legiones dispersit, congressum expetere. Iam castris in contrarium positis spectaculo nimis horribili, per tridū continuū ex una ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis uolitant signa: iam frequentia grassabatur in ipso fluminis alueo duella, inter quæ & Hartuīgus comes ex parte imperatoris occubuit, nec paucos ex utraq; parte Martis fors anceps absumpsit. Attamen die quæ generalem certissime congressionē præcedebat, principes qui capita roburq; utriusq; uidebantur exercitus, pacificis inuicē concessis colloquijs, post morose uentilatā inter se belli presentis causam, tandē diuino, ut creditur, edocti spiritu, parū iustitiæ, parumq; emolumenti tam duro, tamq; periculoso inesse negocio, unanimi cōsideratione conferebant: indeq; nimirū fratribus, id est populo utraq; parte Christiano parcendum, immo parricidali pugna cessandum pari uoto iudicabant. Rex autē adolefcens, dum iam, ut diximus, per ordinatas omni parte acies Mars cruentus cœpisset frendere, cōmotis uisceribus, super patre suo lugubriter fertur inclamasse: Grates, inquit, o boni cōmilitones, affectui circa me uestro summopere refero, unicuiq; uestrū patri referre, si res exegerit, non abnuo: nemo tamen in hoc me sibi uelit, uel credat fore fœderatum, ut dominum & patrem meum per se glorietur occisum, uel unq; æstimet occidendū. Ego quidem Christianis mihi legibus subarratū regnum ut hæres & successor Augusti tenere, si tñ rerū omniū dominatori placuerit, cupio: parricida uocari, uel esse nolo. Quod si pater meus Apostolicæ se obiecerit obedientiæ iugo, ego mox in his quæ sua duntaxat mihi clāmentia concesserit, contentus ero: interim me nō impugnatōrē esse patris, sed patris regni propugnatorē noueritis. Vesperascente itaq; iam die, cessere loco regiē phalanges, imperatoriē maiestati se reuerentiam exhibere clamētes. Imperator autē dum in castris de castino certior conflictu disponit, nec pugnam, nec pugnandi uotum principibus esse, per Boemię ducem, Marchionemq; Luitpoldū contra spem audiuit. Qui mox animo consternatus, supplex illorum adiutorium petit, nec impetrat: instructus etiam secretis filij nuncijs, suorum conspirationē aduersus se factam, latenter è castris cū paucis admodum uiris subtrahitur: sicq; diuina dispositione uno saluo, multorū, qui fundendus credebatur, sanguis saluatur. Nam protinus ut imperatoris absentia totis undiq; uersum castris innotuit, unusquisq; propria repetere, maxime noctis opacē latibulo diuertendi securitatem ministrante, contendit. At rex dum disturbatis inimicis ad libitum frui posset, parcere q̄ persequi deliberans, ciuitatem, ob dati prius fœderis defectum, austeriori nimirū pacto sibi confirmat, Hartuīgum uirū utiq; probatū catholicū atq; nobilem abdicato D. ibidem inthronizat: præfules etiam quosdam ac principes paternæ militiæ inter murum repertos sibi conciliat, moxq; Franciē redditus, eodem propinauit calice perfidis sibi Vuirciburgensibus.

Inter hæc prædictus E. qui præfulis inibi nomen usurpauerat, spe frustratus concepta. R. secedens regi deditur, & ex hoc inter suos capellanos aq; fidelis æstimatur.

Henricus 4. apud Sorabos, nunc Misnenses dicti.

Audiens interim rex patrē suū apud Vuigbertum quendam illustrissimum & prudentissimū uirū, qui partibus in illis quas Sorabi inhabitabāt, principabatur, esse repertum, usq; ad Rhenū illi ducatur, hoc enim per legatos ipse supplicabat, ad ministrari permisit: ne tñ aliquo illius inibi infestaretur molimine, mature Vuirciburg digressus, nō longe à Spira præscriptū flumē nō sine periculo transfretauit: moxq; ciuitate ipsa, patrisq; ibidē recōditis thesauris potitus, uirū sapientē et nobilē, ac pro sanctę cōuersationis fama morūq; dignitate, oībus sanū sapientibus amabilē Gebhardū Hirsaugaunensem abbatē præfecit Spirēsis episcopū.

His etiam

Gebhardus abbas Hirsaugaunensis, episcopus Spirensis.

Lugubris clamor Henrici quinti super patre.

Hartuīgus.

His etiam diebus uenerabilis Buother Archiepiscopus à Thuringia, qua per annos viij. tyrannicam declinauerat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Mogontia tripudio cathedre sue restituitur, sicq; tam populum q̄ clerum Apostolicæ reconcilians Ecclesiæ, ab uniuersis non solum, ut pater iam grandæuus, sed etiam uelut ex mortuis rediuuus omnimodis excolitur. Rebus igitur circa Rhenum compositis, Burgundiam rex Heuricus conuertitur, sed reuocatus fidelium suorum nuncijs, machinamenta patris quæ Sigifridi comitis auxilio moliebatur, mira uelocitate præuenit. Nam illum Mogontiam tendentem, atq; colloquium curiale, quod ab uniuersis regis principibus super præsentem negotio conductum in natali Dominico expectabatur, impedire tentantem, Bingæ circa Idus Decembr. repperit, ore ad os de anathematis uinculo, ceterorumq; insolenter in rempublicam commissorum, ordine quidam præpostero, sed necessarie commutato, filius patrem commonuit, obediētia debitum si respiscere duntaxat dignetur, repromisit. Senior has & huiusmodi quam plures sententias ad audientiam optimatum & senatum, consulum instanti curiæ distulit, sicq; comitatus uterq; pacificus adinuicem, pariter contra sepe dictam, se Metropolitim conuertit. Inter hæc aliqua, quæ huic pacto, paci q; non conuenirent, dum per occultos nuncios conari patrem filio fideles denotarēt, uisum est eisdem, ut pater separatim cum suis in castello quodam tutissimo Principum conuentum expectaret, præsertim cum præsules Mogontinus atq; Spirensis, cæteri q; qui aderant inter nuper reconciliatas suas Ecclesiæ communicationem illi præstare se non posse, publice reclamarent. His itaq; dispositis, custodibus quoq; qui ne noui quicq; ab ipso, uel ad ipsum procederet, adhibitis: rex Mogontiam publico conuentui Principum occurrit, sed uulgaris inde stultitia patrem à filio dolo captum, & custodiae mancipatum, circumquaq; diffamauit. Hoc anno Baldeuinus rex Ascalonem à mari copiosissima, classium multitudine, à terra uero non paruo cingens exercitu, tributariam sibi fieri longa obsidione coegit. Post aliquot uero menses centum millia Sarracenorum, improuise se inuadentium, uirtus diuina ante ipsum quatuor tantummodo millium manibus strauit, quorundam scilicet Admirate, qui secundus à rege Babylonia uidebatur, capto, altero inter ceteram multitudinem occiso. Christi clementia, peregrinis suis apud Antiochiam, Syriam, Palestinam, totamq; per Asiam prosperante, eorumq; seruitute barbaricas circumquaq; spurcitas eliminante, inuidus & occultus eatenus Ecclesiæ persecutor Alexius, diu testam suæ perfidiæ toxicatam rabiem euaginat, Turcis, quibus iam nulla uel rata in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, & o turpissimum facinus Niceam, quæ olim fidei nostre turrim, dumq; multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solamanni tyranni filijs reddidit, custodias ad prohibendū transitum peregrinis, terra, marique constituit, Babylonicum regem contra nostros frequentibus nuncijs animauit. Cuius classes contra Antiochenos directas, ipsi bello coeperunt, & in confusione Alexij, nasis atq; pollicibus omnibus abscisis, unam de scaphis inde onerantes huiusmodi pulmentum eidem reo multorum millium homicide transmisserunt. Boimunt quoq; iam trienni captiuitate, per diuinam solutus providentiam, Italiam nauigio uenit, ibiq; classes fabricari cōstituens, ipse usq; ad Hispaniæ regna peragrare, cunctamq; quam posset militiam, quocunq; pacto contra tyrannum præscriptū cœpit congregare. Fridericus dux obiit, uir prudentia, moribus & nobilitate satis clarus, sed clarissimo & singularis, ac inclite fame, Adelheidæ filij, scilicet Imperatoris matrimonio, & ex eadem mire indolis prole decoratus. Pridie ante uigiliam natiuitatis Christi, uisus est ab Occidente tantus inter sidera ignis flammare, ut solis iubar crederetur, si in Orientis esset parte.

ANNI HEINRICI IUNIORIS,
eiusdem nominis V.

Anno Domini Mēvi. Mediante Heinrico iuniore, tantus apud Mogontiam factus est in natali Dominico totius regni Teutonici conuentus, quātus per
X iij multa

Buother est Ruot-
hardus, de quo supra

Heinricus. V. Bur-
gundiam concedit.

Bingæ Heinricus. V.
filius patre cōmonet.

Imo cū Heinricus. 4.
iret Mogontiam ad Co-
mitia, à filio in itinere
per insidias contra fi-
dem publicā datā, ca-
pitur, captus, in muni-
tissimam arcem duci-
tur, & Heinricus fi-
lius presentibus Pon-
tificijs legatis, Albas-
no episcopo, & Ge-
beharde Cōstantien-
episcopo comitia cele-
brat, patre excluso
& captiuo.

Baldeuinus rex As-
calonem tributa-
riam facit.

Alexius Niceam
Turcis reddit.

Pulmentū ex nasis et
pollicibus, abscisis di-
gnū produore Alexio

Fridericus senior
dux Sucuorum
moritur.

Cōuentus Mogontia
totius regni Teuoni-

Heinricus quartus in
Ingelheim

Al. Krantz lib. 5. ca.
20. habet, q. manda-
tum fucrit Mogont.
Colonienf. & Vuor-
matten. Episcopis, ut
cum aducentes impe-
rialia insignia aufer-
rent inuito, & illos ac-
cepto conamine impe-
ratorem accessisse, co-
rona capiti detraxis-
se, & sede detractum
omnibus imperiali-
bus exuisse. Horren-
da istic legis.

Nota.

Seleciti episcopi et lai-
ci in causa fidei.

Herefis Vuigbertina
& Heinriciana
scilicet.

Exaltata ecclesie Ro-
manae cornua. Iuxta
illud, Vos aut non sic.

multa annorum curricula nunq̄ est uisus. Referunt enim qui aderant liij. ibi tunc optimates uel eo amplius affuisse, adeo, ut solus dux Saxoniae Magnus nomine, quem iam grauior aetas impediēbat, notaretur defuisse. Ibi superuenientes apo-
stolicę sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum constantiensi, sententiam ana-
thematis in Henr. seniore, dictum imperatorem, à tot sibi succedentibus apo-
stolicis sapius sapiusq̄ promulgatam scriptis, simul & dictis testificantes, uni-
uersam multitudinem, immo totam, toto orbe diffusam ecclesiam, ab eius com-
munionē, Christi, & beati Perri autoritate, multis iam annis sequestratum con-
firmabant. Qua de causa dum ipse se de castello quo manebat, Mogonciam ex-
hibere tentaret, principes propter cauendum tumultum uulgi, suę potius q̄ filij
partifauere solentis, ipsi Ingelheim occurrerunt: tandemq̄ generali illum cir-
cumuenientes consilio, usq̄ ad reatus confessionem, satisfactionisq̄ professio-
nem perducunt.

Cui cum legati communionem seu pœnitentię modum absq̄ generalis syno-
di, & Apostolicę discussionis censura reddere ad presens non possent, ipse partis
utriusq̄ consilijs annuens, regalia uel imperialia insignia, crucem scilicet & lance-
am, sceptrum, globum atq̄ coronam filij potestati tradidit, prospera illi impre-
cans, illum primatibus multo fletu commendans, & extunc iuxta summi sacer-
dotis, totiusq̄ Ecclesię Decreta, suę cunsulturum animę promisit. Hoc ordine
Heinricus illius nominis quintus, primum à patre, deinde ab uniuersis Germa-
nię Principibus, in regem iam secundo electus, ab Apostolicis quoq̄ legatis, per
manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab Episcopis quàm
laicis, iuxta morem patrię, sacramentis, regnare cœpit lxxxviij. loco ab Augusto
I. patris sui anno, ab urbe cōdita Dccclvij. anno ab origine mundi vi. mil. cccv.
Dominicę uero incarnationis, ut dictum est millesimo cvi. anno.

Relatis igitur coram rege, cunctisq̄ totius Germanię optimatibus & presulis
bus, omniq̄ clero simul & populo legationibus Romanę sedis, Ecclesiarum re-
gni istius commaculatione diuersa & inueterata, econtra emendatione ab uni-
uersis unanimiter promissa, placuit tam regi quàm primoribus, ad sanctam mas-
stem Romanam Ecclesiam, tantos ac tales à partibus istis legatos trāsmitti, qui
& de obiectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter inuestigare, ac per o-
mnia utilitatibus Ecclesiasticis sapiēter consulere sint idonei. Separantur in hoc
opu uiri spiritu sapientię pleni, dignitatibus natalibus & elegantiā, seu diuitijs
p̄cipui, in illaq̄ secundum Deum siue seculum ueneratione insignes, à Lotha-
ringia Bruno Treuerēsis, à Saxonia Heinricus Magdab. à Francia Otto Babenb.
à Baioaria Eberhardus Eichstatensis, ab Alemannia Gebehardus Constantien.
à Burgundia Curiensis, nonnulli etiam nobiles de latere regis laicę professionis,
idq̄ inter cętera suscipiunt in mandatis, ut si fieri possit Domini Apostolici p̄æ-
sentiam, cisalpinis partibus impetrent exhiberi. Sic nimirum, sic per tot iam an-
nos obnubilata lux oriri cœpit nostris in partibus, orthodoxa de publicatur &
uentilatur, de iudicatur & conuincitur, sc̄et & respuitur, condemnatur & ana-
thematur heresis Vuigbertina, uel Heinriciana, abdicatis siue fugatis heresi-
bus, catholici cathedris pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter
ipsa festa consecrantur. Deniq̄ in tantum diuinę legis subito zelus efferbuit, ut
etiam ipsa cadauera pseudoepiscoporum ab Ecclesijs eliminarentur, quotquot
autem ab ipsis erant ordinati, usq̄ ad generalem audientiam ab officijs suspen-
derentur. Jam enim exaltatis sibi diuinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incu-
tiendum timorem cūctis usq̄ quaq̄ scismatum membris, etiā capitis ipsius ossa,
Vuigberti scilicet dicti Papę de sepulchro suo, quod per quinq̄ iam annos in Ec-
clesia Rauēnensi possederat, proijci fecerat, uniuersaq̄ eius instituta, ut uere non
Apostolici sacerdotis, sed apostatici inuasoris annullari decreuerat. Inter hæc
Vuernherus quidam ex ordine ministerialium regis, qui Marchę, quę in parti-
bus Aquinę p̄æerat, quasi heresim eandem resuscitaturus, collectis undecunq̄
per Italiam copijs, corruptis quoq̄ multa pecunia Romanis nonnullis, dum do-
minus Apostolicus Beneuentanis immoratur finibus, quendā pseudoabbatem
de Fasara

de Fasara, pro nefas cathedræ S. Petri imposuit, & ipsum Papam Cæsaris sub
 vocabulo Syluestri appellari uoluit. Qui tamen post paululum turpiter, ut me-
 rebatur catholicis eliminatus, uersaria suæ præmii male conquisiti, peiusq; di-
 speriti aeris rettulit, damnum præter fidei quod miserunt, cæco non doluit corde
 dispèdium: Porro proceres iam dicti, dum è suis singuli partibus in ualle Triden-
 tina conuenientes, apud eiusdem nominis ciuitatem, id est Tridentum perno-
 starent, quidam Adelbertus adolescens, partium illarum quodam insignis com-
 mitatu, summo mane super ipsos, utpote inermes & peregrinos concubiibus ar-
 matis irruit, spoliat, capit, custodia tradit, idq; sibi per legationes Domini sui
 Henrici eximperatoris demandatum comprobat. Artibus quippe solitis, idem
 Henricus usus, clamq; religiosis, epistolis, nuncijs, quascunq; poterat regni ciui-
 tates & prouincias impleuerat, quibus se uim à principibus passum, inimo ab
 unico filio depulsum imperio, deplorabat regnum in suis miserijs confusum,
 cunctis usq; quaq; patribus eiusdem fortunæ timendum fore præmonebat exem-
 plum. Qua de causa nullus iam per Italiam liber trāsitus eidem patuit legatis,
 Gebhardus tantum Constantiensis episcopus cum suis per occultiores alpium
 semitas ingressus, Mathildis comitissæ alterius, nimirum Debboræ, præsidijs, a-
 postolicis presentatur uestigijs. Reliqui, ut diximus, magnates, ut nimirum à stul-
 tissimo captiuatore deprehensi, indigne tractantur, præter Ottonem Babenber-
 gensis episcopus: cui idem Adelbertus, eo qd esset suus miles, parcere cogeba-
 tur. Quo etiam mediante, Bruno Treuirensis episcopus, & Vuigbertus comes
 eo pacto dimittuntur, quatenus & imperatorem, cum illo pacem facturi, conue-
 niant, & quid de reliquis ipse præcipiat relaturi redeant. At Iesus, qui semper pro
 pe est omnibus se inuocantibus, & his iuxta qui tribulato sunt corde, repete super
 eosdem sibi rebelles, Vuelphonem ducem Noricum, quasi gladium de uagina
 sua eduxit, qui tertia superueniens die, manu ualida clausas obstructas effregit.
 Gebhardum uirum probatum Tridentinæ Ecclesiæ constitutum, à rege catholico
 nouum Episcopum, quem nunq; se suscepturos ciues ipsi conspirauerant, recipi
 coegit, ipsum quoq; Adelbertum, suiq; sceleris complices adeo perterritus, ut edu-
 ctos quos clauerant principes, ipsumq; castellum nouo Episcopo redderent, ipsi
 insuper nudi pedes ab his quos affligerat, ueniam postularent. Tunc etiã à prima
 hebdomada quadragesimæ, qua & mediante hæc passi sumus, Cometã in mensi
 fulgoris, usq; ad passionem Domini cõspeximus, reuertentes quoq; tã pauperes q̃
 diuites, non sine proprio singuli damno, regem nostrum Henricum quiddam
 infortunij perpeßum à rebellantibus, sibi nõnullis per Alsatiam seditionis fama
 sinistra percepimus, patrem uero regis non modica sibimet auxilia contra filium
 attraxisse, hoc est Episcopum Leodiensem, Henricum ducem Lotharingensium, Colo-
 niã, Iuliacum, Bunnãq; & Veronã, ceteraq; partis illius oppida, hæcq; nonnulli titu-
 bationis religioni minabantur catholicæ. Ceterum rex Henricus, diuina roboratus
 confidẽtia, nec minus magnanimitate animatus innata, dum quasi partes inimi-
 cas humiliaturus, Leodiũ Paschalẽ inibi curiã habiturus conuertitur. Post festum
 Palmarũ Colonię cedentibus hostibus, satis iocunde celebratũ, moto comitatu
 rursus fortunæ sinistrorsum sibi rotã uolui sentit, dum nimirum inconsultius agi-
 tur. Nam cognita patris machinatione, qui utiq; se ut uir bellator ab adolescẽtia
 satis argumentose per conductas ad ciuitatem, qua curiam indictam præscripsis-
 mus, copias resistere parabat, ipse iuuenili nihilominus animositate succensus,
 illo patua licet manu cinctus, ut cõperat ire, contendit. Qua de re præmissis ecc-
 nijs, qui pontem super Masam fluiuium, loco qui Vuegesar dicitur constructum,
 obseruarent: nam omnes eiusdem fluminis transitus iam hostes interruperant,
 dum rex in palatio Aquisgrani cœnam Domini celebrat, dux Henricus cum ex-
 ercitu Cæsariano, regios ad pontem inuadit milites, nauiterq; resistentes, arte
 quadam equitandi, qua gens illa plus cæteris utitur in altiora deductos, multi-
 tudine legionum cingit, opprimit, sternit atq; capit, nonnullos etiam cedentes
 fluiuius uorauit. Videres fortissimos Machabæos in bello catholicæ pacis post
 stragem plurimam apostaticæ genti illatam, fide magna & lætitia, suas animas
 Christo

Pseudoabbas de Fasara sit Papa.

Tridentum.

Henricus eximperator.

Mathildis, alia Debbora, secus sentiunt alij.

Bruno.

Vuelpho, dux Noricus in rebelles.

Cometes.

Auxilia Henrici. III. contra filium.

Henricus. V. Colonia.

Henricus dux Lotharingensis opprimit regios apud Masam.

Hereticos uocat Henricianos, Romanum Pontificem non agnoscentes.

Expeditione contra Lotharingum.

Henricus 4. Colonie.

Henricus 5. Leodij.

Colonia obsidetur.

Legati patris ad filium.

Littere Henrici 4.

Alb. Kr. lib. 5. cap. 22.

Hoc est αντιπικλας γειρκα και τιμα φρωατιρα, Malb. 15.

Christo pro se passio commendantes, ac huiusmodi pro transitu priorum delictorum, ueniam in eadem indulgentie die consecutos, inuicem consolantes. His fortitunæ fallacijs, immo summi dispositione iudicis, mens hæreticorum tumescere, nec tamen orthodoxorum spes decretere cœpit. Rex autem inter ipsa Paschalia festiua, quæ tunc pro euentu rei Bunno celebrabat, Heinticum ducem iudicio optimatum, reum maiestatis & hostem reipublicæ, ducatu priuat, ac generalem expeditionem contra Lotharingiam, accepto à Principibus Sacramento, per totum regnum indicit & præparat. Quo dehinc superioribus se partibus conferente, pater se Coloniensibus reddit, & Episcopo pulso, ciuitatem ipsam uallis & propugnaculis, omnique repugnandi genere permagnifice muniuit, ipseque cum fidelissimis suis Leodio se contulit. Igitur mense Junio iam ferè mediante, rex Henricus cum exercitu suo copioso, id est xx. millium Coloniæ Agrippinâ obsedit. Sed cum esset, ut dictum est, multus per omnem modum, tres aut quatuor inibi hebdomadas casto pene labore consumpsit, excepto quod ut fieri solet, iuuentus, utpote more impatiens, nonnunquam pro muris concurrens, ludo crudeli fugat alterutrum uel sternit. Ibi etiam Dietericus comes regi fidelissimus infirmitate pressus, cõmuni sine migrauit, uir utique nobilissima Saxonum stirpe progenitus, & tam omnigenæ religioni quæ catholicæ defensionem non mediocriter deditus, literis etiam aliquantum instructus. Interea regi Henrico patris legati de Leodio missi, præsentantur, literas tam sibi quæ principibus regni deferentes, quarum exemplar hic inferi non absurdum duximus, ob probandam scilicet eiusdem uiri multimodam tergiuersationem, qua se toto uitæ suæ tempore cunctis sibi resistentibus, ficta subiectione eatenus fecisset superiorem. Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, ceterisque regni Principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & dominæ sanctæ Mariæ, & beato Petro, principi Apostolorum, patrono nostro, & uobis Principibus omnibus, quod iniuste & inhumane & crudeliter confisi in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati sumus, & tam honore regni quæ prædictis, & omnibus quæ habebamus contra diuinum & humanum ius, ad infamiam & improperium regni, ut expoliati sumus, ut nihil penitus præter solam uitam nobis relictum sit. Vbi cum fermè omnibus cæteris magna pars uestri uisa est dolere & tristari, sed pro dolor, nihil nobis uestra contulit tristitia, quin de nobis sibi satis faceret uoluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cum cõsilio & rogatu filij nostri, fide & securitate uitæ & honoris ab eo prius accepta, fiducialiter & desideranter Mogontiam in presentiam legati Romani & Principum tenderemus, ut eorum dispositione ageremus, tam de statu Ecclesiæ & honore regni, quæ de salute animæ nostræ, ipse non est ueritus in hac uoluntate & obedientia, nos contra datam fidem capere, & usque ad articulum mortis ferme ducere, non ausi sumus ita nos illi credere, ut iniurijs & contumelijs nos pro uoluntate sua, sicut prius, ualeat tractare.

Quapropter multum rogamus uos, & obnixè precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate uestra dignemini studere, quomodo de iniuria in manibus uestris nobis illata, per uos possimus recuperare iustitiã. Nos quoque pro cõsilio uestro & aliorum qui nos odio non habent, religiosorum uirorum, parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quæ alicui in regno libenter emendare. Præterea sicut domino Papæ in presentia legati sui, & uestra obedire parati sumus, fuit & nunc parati sumus ei omnem debitam reuerentiam & obedientiam, sincero corde & deuotione presentialiter exhibere, & tam cõsilio uestro, quæ spiritualis patris nostri Hugonis Cluniacensis Abbatis, ac aliorum religiosorum uirorum, de statu Ecclesiæ & honore regni, quantum in nobis est, disponere. Cum igitur ad hæc omnia parati simus, rogamus uos, & obnixè deprecamur, quatenus pro Deo, & honore regni & uestro, instatè moneatis filium nostrum, cum secundum præfatam sententiã nulla ei aduersum nos res dua sit occasio, amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quiete & pacifice uiuere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus uos per

nos per auctoritatem Romanæ Ecclesiæ cui nos committimus, & honorem regni, ne super nos & super fideles nostros ueniat, quia manifestum est eum non diuinæ legis zelo, uel Romanæ Ecclesiæ dilectione, sed concupiscentia regni, parte iniuste eo priuato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio uestra, nullaq; alia interuentio ad præsens prodesse poterit, appellamus Romanum Pontificem & sanctam uniuersalem Romanam sedem & ecclesiam. Post lectas coram multitudine, tam has quam alias literas, parum uerbis, nihil autem sensu uel intentione prioribus dissonantes, filij tamen personæ specialiter directas, rex Henricus, ex optimatum consilio, legationem uicariam patri destinauit, quam tamen prius publice prædicari per Magdeburgensem Archiepiscopum Henricum fecit, hocq; facto, suorum animos secum ualde roborauit. Erat autem huiusmodi. Post inueteratam, id est per annos circiter quadraginta, discissionem imperij Romani, quæ tam diuinis quam humanas iam penè leges aboleuit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegijs, periurijs, rapinis & incendijs, ipsum regnum nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam catholicæ fidei, siue in ipsum paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam, diuina clementia, nos eiusdem Christi sponsæ filij per spiritum sanctum in unitatem fidei æquanimis respicimus, ipsum incorrigibile scismatum illorum caput, Henricum scilicet, dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolica fidei obedientia abdicauimus, catholicum nobis licet ipsius de semine natum regem elegimus. Cuius regni principium sui finem esse conspiciens, etiam ipse tanquam uoluntarius, sed ut iam eius fatentur literæ, nimis inuitus collaudauit, regalia reddidit, filij curam cum regno nostræ fidei lacrimando commisit, de reliquo nullam se regni pompam, sed animæ potius suæ medelam ulterius affectaturum spondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiuersationibus, præiudicium se passum per orbem terrarum cõqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumq; finitimarum gentium, gladios cordibus nostris insigere meditatur, super illatis etiam iniurijs recuperari sibi iustitiam precatur, consilijs quoq; nostris amodo promptum obedire se pollicetur. Re autem uera solitis argumentis, castra hæc domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & ut in propatulo est, uineam Domini, quæ iam sero florescere cœpit, tam per se singularem utiq; ferum denuo depascere, quam per uulpes illos, nimirum qui sibi adhærent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia sacerdotum Belial, anathemati reciduo reddere, immo quod dictu nephas est, Christum iam iterum in Ecclesia sua resurgentem in omnium cordibus crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi quam uniuersis regni principibus, immo cuncto exercitui orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat aduersum nos iusta querela, quascunq; elegerit securitate, quascunq; maluerit statione, coram præsentis senatu, simul & populo causam suam agat, iustitiam suscipiat, iustitiam & reddat, quatenus ab orru scismatis, omnibus seditionum causis, ac si nil inde iam fuerit diffinitum, undiq; discussis, tam filio quam patri sua iustitia respondeat, Ecclesiæ uero, regniq; status, non ut ipse more suo proponit, post longas inducias, sed impræsentiarum his cõtrouersijs diremptis, uacillare desinat. Quam legationem probata singularis prudentiæ personæ, Abbatis uidelicet ac Rihuuin presbyteri, una cum quibusdã, laicali sub habitu, uitis religiosi, tam à rege quam uniuersis principibus, immo toto exercitu susceptam ex imperatori sæpè dicto, uix eius præsentiam, fandiq; licentiam consecuti, cum rettulissent, horribile memoratu est, quam ingenti uitæ suæ periculo per dies sex, eo quod nullo modo conuentui malignantiũ cõmunicare uoluerint, indigne tractarentur: tandemq; ab irruente sibi in eadem, qua manebant, custodia, uulgo liberati, absq; omni ducatus præsidio, castris circa Coloniã positis, redderentur, id tamen præcipuum inter senatoris responsa referentes, quatenus ad præsens armis discederetur, & in futurum super huiusmodi simultatibus, curiale colloquium indiceretur. Auditur præterea quia Henricus ex imperator, & Henricus ex dux, exercitum undecunq; cõstant, & adhuc, uel semel tentare, fortunam omnimodis parant.

Appellat ad Ro. Pon.
& Romanã ecclesiã.

Legatio ad Henric.

Præsidia Henrici.
ex Gallis, Anglis,
Danis &c.

Legati Henrici. V. in
periculo uitæ.

Exercitus Henrici
exumpe. & Henrici,
ex ducis, i. otharum
gum intelligit.

Qua propter

*Expediitio contra
Lotharingum.*

*Fama mortis Heinri-
ci. 4. grata multis.*

*Adherentes Hein-
rico. III.*

Leodiensis episcopus.

*Sequitur in cadaver
Heinr. III. Vide Alb.
Crantz lib. 5. cap. 24.*

*Heinricus. III. S. Pe-
tro & successoribus,
dictus Archipirata
Heresiarcha iuxta il-
lud. 1. Pe. 5. μὴ δὲ ὄσ-
κᾶτα κινεῖσθαι
τὸ κλίμα.*

Forte carpere.

*Heinricus, Nabucho-
donosor, Iulianus &
Aman.*

Qua propter uniuersa militia regis, immo Christi saltem ferro rebus finem fa-
cere deliberans, ne forte, quod certissimum erat, Caesarianis urbani contra auxilio
forent, obsidionem soluant, & contra Lotharingiam moti, munitiones ac cetera
ra quae rebellium erant, interim diripiunt, praemittentes ad Henricum seniore
secundos nuncios, qui sibi deliberationem proponerent, aut causa pacis pacto
prescripto componenda, filio ad Aquisgrani propediem occurrere, aut imminens
sibi bellum non dubitare. Quibus nimirum legatis custodiae nihilominus tradit
tis, ad resistendum omnimodis, occulte tamen preparari molitur, sed dimissos
post aliquot dies missos eosdem, inopinata, & qua nihil acceptabilius castris il-
lis inferri posset, fama mortis ipsius Henrici Imperatoris subsequitur. Miserabile
tamen dictu est tanti nominis, tantae dignitatis, tantiq; animi uirum sub professi-
one Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar cuiuslibet pan-
peris defuncti pium uel compassionum luctum a quauis inter tot Christianos per-
sona promeruisse, sed potius uniuersorum tam ibidem q̄ ubiuis uere Christiano-
rum corda simul & ora infinito nimis tripudio sui oblitos rumore replese.
Non altius concinebat Israhel Domino, Pharaone demerso, nec augustiori ipsi
Octauiano, siue ullo unq; Augustorum applaudebat Roma triumpho. Frenum
quippe, quod erat in maxillis populorum, uersum est illis in canticum, sicut uox
sanctificatae solennitatis. Igitur, quia cessante tandem exactore quieuit, & tribu-
tum, mox omnes qui questus dumtaxat gratia, eidem Principi eatenus ad heren-
do, suas animas uenalitati proposuerant, deditioi regis simul & comunioni ca-
tholice subijciuntur. Leodiensis autem Episcopus, ceteriq; coepiscopates hac, in-
ter cetera recipiuntur in comunione poenitentiae, conditione, quo cadauer ipsi-
us excommunicati, per se pridie in monasterio tumulatum, effoderent: & absq;
ulla sepulturae uel exequiarum comunione in loco non consecrato deponerent,
cōprobantibus his, qui aderant Archiepiscopis, & Episcopis, quia quibus uiuis
Ecclesia non cōmunicat, illis etiam nec mortuis cōmunicare possit. Quo facto,
paulo post corpus ipsum Spirensi ciuitati est in sarcophago lapideo regis consen-
su delatum, sicq; extra Ecclesiam ibidem per quinquenniū mansit inhumatum.
Hic finis, hic interitus, hecq; fors ultima Henrici illo sub uocabulo iij. Romano-
rum Imperatoris a suis appellati, a catholicis uero, id est cunctis, beato Petro, su-
isq; successoribus, fidem & obedientiam lege Christiana conseruantibus, archi-
pirata simul & heresiarcha, necnon & apostata, persecutorq; plus animarum q̄
corporum competenter dicebatur, utpote, qui nec naturalibus, nec consuetudi-
narijs contentus sceleribus, noua & a seculis inaudita, ideoq; nonnulla incredi-
bilis excogitasse, & exercuisse infamabatur. Quae si quis illorū arbitrato, qui tam
perperam q̄ recte ab Imperatoribus gesta, literis digna iudicat, scribere uelit, nos
loco cedimus, maxime cum aliqua ex his obliuione potius q̄ memoria digna
non dubitemus. Pluribus autem testibus cōprobare poterimus, q̄ nemo nostris
temporibus, natu, ingenio, fortitudine & audacia, statura etiam totaq; elegancia
corporis uideretur falcibus imperialibus ipso aptior, si tamen in conflictu uitio-
rum homo non degeneraret, uel succumberet interior. Porro cum non pauci su-
persint, iidemq; in sublimitatibus constituti, quos operum eiusdem uiri coopera-
tio redarguit, unū est quod, licet nimis timidi suggerimus, quatenus ipsum con-
demnationis eius exemplum sibi met in remedium uertant, nec honoris prae-
consecuti florem, sed semen attendant, satiusq; ducant malis plantarijs eradicandis
insudare, q̄ fructum inde perpetuae mortis in futurum capere. Alioquin desis-
pere nimis est uulnus ferro plenum sanari, credere Deo, simul & mammonē des-
seruire uelle, monstriq; simile est ex pharisaice elationis fastigio, ipsoq; ut dicunt,
mercede sacrilegiorum ascenso, Apostolice humilitatis dignitatem usurpare, ab
apostasiae semine, fructum hierarchie sperare. Haec haec, Deo autem gratias,
qui licet tarde, tamen permagnifice uictoriam concessit Ecclesiae suae, cui etiam
eiusdem Nabuchodonosor quinquagesimum exactiois annum, id est Galilae-
us, qui Iulianum quondam uicerat, uertit in iubileum.

Si quis uero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiā Henrici obi-
tum, &

tim, & ecclesie posteritatem ignorare non libeat, vij. Idus Aug. hanc esse sciat, quo scilicet die primo matre suam ecclesiam apud Vnstruot inuadens, innumeras animas ad inferos premisit: eademque die Martis, qua etiam cuncta sua prelia Paganico nimirum auspicio perpetrare consuevit. Post hac hebdomada iij. Mensis Octob. habitum est concilium generale in prouincia Longobardia super ripam Padi fluminis, loco qui Vuarfallis nuncupatur, ubi presentente uere per omnia Apostolico uero Paschali ij. coram multitudine maxima clericorum, nec non laicorum, qui de diuersorum regnorum ecclesijs conuenerant, presentibus etiam legatis domini Henrici regis multa sunt, prout canonica dictabat æquitas, de inimici zizanij euulsa, multa de structuris super harenam positis destructa, plura quoque pistici seminis plantaria profundius plantata simul & rigata, nonnulla etiam tutissimæ munitiois per ecclesias propugnacula sunt ædificata. Nam cum eadem dominica, que erat xij. kal. Nouemb. luuauensibus Chunradum, Tridentinis Gebhardum, presules consecrasset, enarrare longum est, quod indefesse prudens & fidelis ille summi patrisfamilias dispensator conseruos suos uerbi Dei tritico lautissime quotidie reficeret, pseudoepiscopos deponeret, catholicos constitueret, archiepiscopis pallia, monasterijs priuilegia concesserit, presentes ouium Christi Pastores mellifluis alloquijs, absentes paternis commonitoriorum literis instruxerit, quedam olim abscisa membra ecclesie iterum incorporauerit, quedam etiam que insanabilia uidebantur, anathematis abscissione truncauerit. Super ordinationibus autem tempore scismatis factis, unde permaxime uentilabantur questionibus, decretum discretionis maternorum uiscerum artificiose meditatum, in hac uerba promulgauit: Per multos iam annos regni Teutonici latitudo, ab Apostolica sedis unitate diuisa est. In quo nimirum scismate tantum periculum factum est, ut (quod cum dolore dicimus) uix pauci sacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarum latitudine reperiantur: tot igitur filijs in hac strage iacentibus, Christiane pacis necessitas exigit, ut super hos materna ecclesie uiscera aperiantur. Patrum itaque nostrorum exemplis & scriptis instructi, qui diuersis temporibus Nouatianos, Donatistas, & alios hereticos in suis ordinibus susceperunt, prefati regni episcopos scismate ordinatos, nisi aut inuafores, aut simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus. Id ipsum de clericis cuiuscumque ordinis constituimus, quos uita scientiaque comendat. His & huiusmodi super ecclesiam diuini luminis orientis aurora iocundati splendoribus, quia nimirum tandem uenerat tempus miserendi eius, pariterque Apostolicis maesti benedictionibus, ad sua quique conuertuntur: nos uero, id est, alpium transcensores speciali quodam precunã efferebamur tripudio, eod quod certi effemus domini Apostolici professionem sic fuisse dispositam, quatenus iter nostrum quæmatum subseqens, natalem Domini Mogontie celebraturus esset, presente cum uniuersis regni principibus nouo rege nostro. Hoc anno dux Saxonie Magnus obiit. Pro quo Lotharius surrexit. Item Vto Marchio de Saxonie obiit. Rupertus Vuirzburgensis episcopus dum tendit ad concilium, eundo defungitur. Quo decedente, dominus Erlungus tam a clero, quam a populo Vuirzburgensium, ut uerus pastor sibi met dudum iniuste ablatas, sed iusto Dei iudicio rursum oblatus, summo opere postulat: concessusque tam a rege quam a papa per legatos Romanæ sedis magna expectatione, & incredibili totius ciuitatis, ac multorum populorum tripudio susceptus, nimis honorifice inthronizatur.

Concilium generale in Longobardia, presentente Paschali.

Decretum Paschale ad padum fluuium.

Pro maesti, aliis dignati.

Magnus Saxonie dux moritur.

Anno Domini mill. cvij. Rex Henricus natalem Domini Ratisponæ celebravit, presentibus scilicet legatis domini Apostolici, uel cuius aduentum iam aliquandiu apud Augustam Alemannie metropolim, ceterasque superiores partes prestolatus fuerat. Ille uero suorum consilij quasi proteruiam Teutoniarum declinans, maxime propter seditiosum quendam tumultum, qui sibi Veronæ hospitanti dudum occurrerat: insuper suggerentibus quibusdam, quod non facile gens nostra decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuestitura laicis a manibus uetat: nec non & animosum cor regis adolescentis, quod

Henricus quintus Ratisponæ celebrat natalem Domini.

Seditio Veronæ in Henricum quintum.

Z nondum

Ecclesiasticam inuestituram laicis è manibus eripere, hæc fuit illa Helena, propter quam cælum terræ miscendum fuit.

Paschalis ut legifer è cælis missus suscipitur.

Concilium apud Treugas, de libera pastorū electione.

Legati Henrici quinti ad concilium.

Paschalis non fudit se Germanis.

Simultas inter Colomannum & Alnum.

Adherbal.

Henr. quintus Francofordiæ natalem Domini celebrat.

Sigfridus comes Palatinus capitur.

Gosfridus abbas Fuldensium deponitur.

nondum per omnia dominico iugo sit habile, hæc in quâ, multaq; id genus uis Dei percepta considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitu pronuncians, profectionem suam cum Hispaniarū legatis per Burgundiam ad Gallias conuertit, & natalis Domini gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum ampliavit. Inde secedens, ab uniuersis finium illarum ecclesijs, ut uere Christi discipulus, & Apostolorum uicarius, ingenti honore suscipitur, digna reuerentia tractatur, non aliter q̄ legifer de cælo missus auditur. Sic itaq; per menses aliquot, ut fidelis dispensator & prudens, quotidianam sollicitudinem omnium ecclesiarum gerens, tandem circa Ascensionem Domini concilium non modicum apud Treugas habuit: ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda, correxit, sententiã de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, iuxta prædecessorum suorum decreta promulgauit. At rex Henricus peragratis Saxoniarū finibus, post paschale festum Mogontiarū actum, eidem se concilio uicinum, nõ tamen præsentem, cū nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inuito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi, quàm uniuersæ synodo potestatem constituendorum episcoporum priuilegijs Apostolicis Carolo imperatori concessam notificarent. Super qua questione, quia in alieno regno quicquam diffiniri, utpote Romano iam incipiens potiri sceptro H. non patitur, induciæ sibi totum sequentis anni spatium Romam ueniendi, & eandem causam generali concilio uentilandi conceduntur. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eò quod eidem concilio non intererant, officij suspensione dominus papa multauit: quos tamen non multo post satis facientes, clementer absoluit. Rursum necdum humilitatem quam quesitum Germanicis in cordibus inuenire se, satis conquestus, nos nequaquã ut proposuerat, uisitare, sed finibus Italicis se comitatumq; suum disposuit referre. Quo licet morose perueniens, tantis Romani tam clerici quàm populi tripudijs, suis suscipiebatur, ac si de mortuis rediuiuus crederetur. Rex uero orientalibus redditus, colloquium Ratisponæ cum Baioarijs, in quo expeditionem uersus Flandriam contra Rupertum instituit. Qua circa Octobrem mota, terram rebellium ingressus, non sine graui exercitus sui dispendio, per unum & amplius mensem uastat, donec per internuncios res ad proximam curiam dilata, litem separat.

Anno Domini millesimo cviij. Rex Henricus Mogontiarū natalem Domini celebrans, præscriptum Rupertum in gratiam recepit. Eo tempore orta simultate inter Colomannum regem Pannoniarū, germanumq; eius uocabulo Almus, eò quod uterq; sibi potius regiam competere dignitatem iure gentis illius cõtenderet, spoliatus tam rebus q̄ ducatu quo inter Vngaros clarus, & ut decuit fratrem regis, à rege secundus clauit, Almus regem Henricum adiit, & in auribus totius Senatus haud secus q̄ ille quondã Adherbal miserias suas deplorans, Romani imperij magnificentiam in cõpassionem & defensionem sui flectere curauit. His querelis motus rex Henricus, insuper etiam q̄ idem Colomannus fines regni nostri, scilicet in locis maritimis inuasit, Vngariã exercitu petiit: sed præparatis multiformiter aduersarijs, maximeq; per obstructa fluminis undiq; uada, post morosam & cassam obsidionem castri Bresburg, penè inacte redit.

Anno domini millesimo cix. Rex Henricus natalem domini Mogontiarū celebrat: & paulo post Franckenfurt conuentu procerum habito, Sigfridum Palatinum comitem apud Vuirciburgensem episcopum custodiæ deputauit, eò quod prodente Henrici. prius duce Lotharingiæ iam in gratiam regis recepto, in necem & regnum eius insurgere consiliatus sit. Ibi etiam deposito Gotefrido Fuldensium abbate, Vuolfhelmum eis præfecit ex eadem congregatione. Post hæc ad Poloniam gentem longinquam mouit exercitum, multoq; ibi atq; diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributum exegit debitum. Ruothardus Mogontinus archiepiscopus obiit.

Anno

Anno Domini millesimo cx. Rex Henricus natalem Domini Babenberg celebrans, nuncijs excitatur inopinè sinistris, Bragam Boemiæ metropolim cum exercitu occupasse, ac ducatum illius gentis contra regis uoluntatem sibi usurpasse. Qui mox efferatus animo, principes sibi fidelissimos illo cum manu ualida præmisit, quæ mirè & uelociter prosperata, ciuitatem cum hostibus intra deprehensis capit, regiçq; pedetentim subsequenti, cum triumpho occurrit.

Henricus quintus
Bragam Boemiæ
capit.

In Epiphania Domini Ratisponiæ Henricus colloquium cum principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quod transalpinis partibus se exhibere uellet, quatenus & benedictionem imperialem à summo pontifice, Romana, quæ caput mundi est, in urbe perciperet, & latas Italiae prouincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & iustitijs ac legibus antiquis componeret: insuper ad omnia quæ defensio posceret ecclesiastica, ad nutum patris Apostolici se promptum demonstraret. Arrectis animis omnium ad uotum pie promissi consulis, & indubitati iam patriæ amatoris, uir esse non crederetur, si quis à tam uirilii negotij consortio se subtrahere conaretur. Itaq; sacramento nimis uoluntatio in id ipsum qui aderant, consentiunt: rex alacer de huiusmodi expeditione per singulas Germaniæ prouincias instanter tractare non cessat: & licet terrente quorundam animos ortu cometæ syderis infausti, per vi. ferè mensium inducias regia munificus liberalitate datis ubiq; inæstimabilis pecuniæ stipendijs, circa Augustum moueri undiq; exercitum imperat, alijs secum per montem Iouis, alijs per uallem Tridentinam alpes transcendentibus. Prouiderat autem rex nulli à seculo regum in omni prouidentia secundus, sciens Romanam Rem publicam olim non tantum armis, quantum sapientia gubernari consuetam, se non solum armatis, sed etiam literatis uiris necessario muniri, paratis scilicet ad rationem omni poscenti reddendam. Inter quos clauit quidam Scotigena nomine Dauid, quem scholas Vuirciburg regentem, pro morum probitate rex sibi capellanum assumpsit. Hic itaq; iussus à rege, totam huius expeditionis seriem, rerumq; in illa gestarum, stilo tam facili, qui penè nihil à communi loquela differat, tribus libris digessit: consulens in hoc etiam lectoribus laicis, uel alijs minus doctis, quorum hæc intellectus capere possit. Igitur iuxta præscripti testimonium historiographi superata nimis laboriose montium asperitate rex cum suis lectus & incolumis Eboreium peruenit: alter uero exercitus captis antea quibusdã castellis, apud Viruncalia uti conditum fuerat, post expugnatam ab ipso Nouatiam, ipsum lætanter excepit. Paucis ibidem diebus moratus, padum prospere transit: Placentiæ castra metatus, munera copiosa, magnamq; fidelitatem à ciuibus accipiens, & per tres septimanas in his partibus commoratus, Parmamq; perueniens, Mathildem comitissam per internuncios sibi subiectam gratia sua proprijs iustitijs donauit. Post hæc asperissima montis nimis adflictus hieme, montemq; Pardonis cum maximo exercitus dispendio, rerum & equorum miserabili defectu transcendit, incessanter cadentibus super se, iuxta qualitatem illius climatis, immensis pluuijs, hasq; per vij. septimanas passi, tandem Florentiam nimis adflicti peringunt, instante festo natiuitatis Domini.

Profectio Henrici 5.
ut Romæ benedictio-
nem imperialem acce-
piat.

Literati uiri cum
Henrico quinto.

Tres libri Scotigenæ
Dauidis de profectione
Hen. 5. Romani.

Placentiæ
Parma.

Mons Pardonis.

Anno Domini millesimo cxi. Rex Henricus postquam rebus prospere per Longobardiam atq; Tusciam dispositis, apud Florentiam Dominicæ natiuitatis gaudia, cum ingenti suorum tripudio & mirando, ac eatenus illius patriæ ciuibus nunquam uiso decore & honore percelebrauit. Moto inde aduersus Ariciam exercitu, illoq; perueniens, à clericis beniuole, à ciuibus subdole recipitur: quorum insolentiam satis abunde perdomuit, scilicet, ciuitate illorum cum turribus quas ad repugnandum regi præparauerant, funditus euersa, ecclesiæ tamen omni sua iustitia, quam iidem ciues uiolenter abstulerant, iuxta clericorum petitionem restituta. Inde ad Aquam pendentem progressus, legatos suos dudum ab Aricia missos, ab Apostolico boni nuncijs baiulos repperit: remissisq; alijs nuncijs cum Romanorum qui supplices illie sibi occurrerant, paulatim Sutriam

Henricus 5. Florentiæ
natalem celebrat.

Aricia:

Aquam pendentes:

Sutrid.

*Laica inuestitura
prohibeatur.*

*Papa cum omni clero
obuius Henrico.*

*Pater apostolicus
custoditur.*

*Romani impetum fa-
ciunt in regios.*

*Henricus 3. Roma
secedens, apostolicus
cum secum ducit.*

*Pascha in castris ce-
lebrat.*

*Henricus quintus co-
ronatur in Augusti.*

*Nemo ex hoc numero
mibi non donatus
abit.*

*Anniuersarium cele-
bratur spirae Hen. 4.
praesentibus episco-
pis & abbatibus.*

triam processit. Ibi legati Apostolici cum missis regijs aduenientes, proptimum esse papam ad consecrationem & omnem regis honorem & uoluntatem, si ta-
men ipse sibi annueret, libertatem ecclesiarum, laicam ab illis prohibens in-
uestituram, recipiendo nihilominus ab ecclesijs ducatus, marchias, comitatus,
aduocatas, monetas, thelonea, ceterorumq; regalium que possident summam.
Præbuit rex assensum, sed eo pacto, quatenus hæc transmutatio firma & autenti-
ca ratione, consilio quoq; uel concordia totius ecclesie, ac regni principum assen-
su stabiliretur: quod etiam uix aut nullo modo fieri posse credebatur. Qua con-
uentione facta, dimissis legatis & obsidibus utrinq;, rex hilariter ad urbem pro-
perat: dominus Apostolicus cum omni clero, immo tota Roma se in eius occur-
sum adornat. Post hæc quæ gesta sunt, longissimum est enarrare, utpote quam
immensa honorificentia sit receptus, & per argenteam portam usq; ad mediam
rotam, antiquo Romanorum instituto deductus, ibiq; lectis publice priuilegijs,
tumultuantibus in infinitum principibus præ ecclesiarum spoliatione, ac per hoc
beneficiorum suorum ablatione, quam ingenti periculo, quam uaria disceptati-
one tota dies illa consumpta sit, & postremo pater Apostolicus ab episcopis &
alijs fidelibus regis sit custoditus, usq; ad pacatam & ecclesiasticam consecratio-
nem imperatoris, in exemplum patriarchæ Iacob, dicentis ad Angelum: Non
dimittam te, nisi benedixeris mihi. His ita in dominica quadagesimæ trans-
actis, Romani tota nocte congregati, summo mane impetum undiq; fecerunt in
exercitum regis, adeo ut cõmissa aliquandiu pugna, regem per seipsum necesse
esset exercitui succurrere: quod & impigre fecit, & usq; ad inclinatam iam diem
fortissimi militis & optimi ducis opus agens, Dei gratia suis uictoriam, hostibus
post multam stragem fugam incussit. Post triduum Roma secedens, dominum
Apostolicum secum duxit, & eo quo potuit honore tenuit, donec cõpositis quæ-
res poscebat per regiones negocijs, pacatis omnibus aduersarijs, instans pascha
non longe ab urbe in castris celebrauit: ibiq; sedatis inter ipsum & Apostolicum,
inter regnum & sacerdotium, dissensionibus inueteratis, post octauas paschæ
cum nimio populi Romani, immo totius ecclesie, ac inæstimabilis exercitus tri-
pudio ante confessionem sancti Petri Augusti nomẽ & imperium, à Christo ipse
chrismate rite perunctus & sacratus, & sub augustissima pompa coronatus susce-
pit, dato sibi in præsentem per manum Apostolici, sub testimonio astantis ecclesie
priuilegio, inuestitura ecclesiasticæ iuxta quod utriusq; prædecessoribus placue-
rat, & permanere consueuerat, cuius inuulsibilem stabilitatem dominus papa
mox sub anathemate confirmabat. Sic deniq; ea die, Gloria in excelsis Deo, &
in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut ita dicam, est recuperata, dum tam
inueterata & eatenus incorrigibilia de regno Christi scismatum ablata sunt scan-
dala. Nec multo post Henricus imperatoria munificus liberalitate, tam spi-
rituali patri suo Papæ, quam singulis eius Episcopis, Cardinalibus, clericisq;
maioribus ac minoribus dona tot tanta & talia dispartiuit, ut absentibus om-
nino memoratu incredibile sit: sicq; tam ab Apostolico, quam ab omnibus
prospera sibi imprecantibus, & nimio amoris uinculo eum aliquandiu dedu-
centibus per Longobardiam ad alpes, indeq; ad terras Germanicas foeliciter est
reuersus.

Post reditum quoq; suum, nonnulla tam ab ipso imperatore, quam ab epis-
copis secum comitantibus, quæ corrigenda uidebantur, iuxta quod summus
pontifex concesserat unicuique, uel iniunxerat, ad planum sunt expolita, uis-
itata quoque ad purum excocta. Sic Christo respiciente in terram de cœlo
sancto suo, sicut ubiq; deuotio & religio Christiana, ita etiam rerum prospe-
ritas, & copia frugum ac noua circumqua; crescere cœpit lætitia.

Igitur Imperator Henricus mense Augusto quamplurimos Episcopos at-
que Abbates, nonnullos etiam principes Spiram uocat, quorum assensu &
cooperatione, patris sui Anniuersarium permagnifice celebrat. Nam toto
quinquennio suspensa communio sepulturæ & orationum, Apostolica aue-
thoritate ab eisdem sacerdotibus, qui & Romæ coram Papa, pœnitentiæ
illius

Alius testimonium reddiderant, tunc testificantibus conceditur, & quibus nulli unquam imperatorum augustiores impense sunt exequijs, iuxta maiores suos in ecclesia sepelitur. Habita post hoc Mogontia curia, Adelbertum cancellarium suum dudum ad eandem cathedram electum, baculo & annulo uestiuit.

Adelbertus Cancellarius Henrici quinti fit episcopus Mogont-

Anno domini millesimo cxij. Sigefridum Palatinum comitem diutina saetis afflictum custodia, iuxta principum consilium atque petitionem sibi reconciliatum, dimittens, benigne tractare coepit, adeo ut eius filium baptismate susciperet, & iniuriarum praeteritarum obliuisci se facturum sponderet. Eo tempore dominus Apostolicus multas a Romana ecclesia passus est iniurias, obijciuntibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticae disciplinae, regem Henricum tyrannicum Reipublicae uastatorem, & ecclesiarum destructorem, imperiali benedictione sublimasset, insuper priuilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio xv. kal. April. habito Lateranis in ecclesia Constantiniana, ultima die concilij, facta coram omnibus professione catholicae fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem diuinam scripturam ueteris & noui testamenti, legem a Moyse scriptam & sanctis Prophetis: amplector iij. Euangelia, vij. Canonicas Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorum, iij. uniuersalia concilia, sicut quatuor Euangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum, Calcedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & praecipue decreta domini mei papae Gregorij vij. & beatae memoriae papae Urbani. Quae ipsi laudauerunt, laudo: quae ipsi tenuerunt, teneo: quae confirmauerunt, confirmo: quae damnauerunt, damno: quae repulerunt, repello: quae interdixerunt, interdico: quae prohibuerunt, prohibeo, in omnibus & per omnia, & in his semper perseverabo. Quibus expletis, surrexit Gerhardus Engelismensis episcopus legatus in Aquitania, & communi consensu domini P. papae, totiusque concilij, coram omnibus legit hanc scripturam. Priuilegium illud, quod non est priuilegium, sed uere debet dici priuilegium, pro liberatione captiuorum ecclesiae, a domino P. papa per uolentiam regis Henrici extortum: nam omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura, & autoritate ecclesiastica, iudicio sancti spiritus damnamus, & irritum esse iudicamus, & omnino ne quid autoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus: & hoc ideo damnatum est, quia in eo priuilegio continetur, quod electus canonice a nemine consecretur, nisi prius a rege uestiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes: Amen, amen. Archiepiscopus Iohannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alij ferè centum episcopi subscripserunt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cum suis coplicibus nouum scisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia coeptum eius apostolica, indeque omni ecclesiastica autoritate uidebatur carere, parum interim potuit uigere. Attamen eiusdem dissensionis seminatae causa, circunquaque coepit inuidiae serpere malum, adeo ut nonnulli quicquam contra Rempublicam intentantes, huius rei materiam in suae commotionis arripere meditarentur clipeum. Inter quos & praedictus Adelbertus designatus Mogontiae pontifex, qui per omnia secundus a rege semper fuerat, sine cuius consilio nihil facere solebat, aduersus imperatorem (quod uix quisquam crederet) conspirare cum quibusdam principibus infamatur, reque cognita, custodia traditur. Moritur his temporibus quidam de Saxonie principibus, nomine Vdalricus, Ludouici comitis dudum gener, sed iam propter filiae eiusdem repudium inuisus. Cuius possessiones praedictus Sigefridus haereditaria sibi uendicabat successione: sed dominus imperator easdem in ius regni conabatur attrahere. Quae causa reciduae discordiae fomitem coepit ministrare. Nam idem comes priores miseras suas sequentibus exaggerans, totam pene Saxoniam, suam uidelicet patriam, tantis impleuit quærimonijs, ut tam ducem Lotharium, quam Rudolphum Marchionem, Fridericum Palatinum comitem, Vigbertum atque Ludouicum

Sigefridus Palatinus recipitur in gratiam.

Professio fidei Hen. 5.

Priuilegium.

Electus canonice a nemine consecretur, nisi a rege uestiatur.

Archiepiscopus Viennensis contra Imp-

Adelbertus Mogont- contra Imp-

Vdalricus Saxonum princeps moritur.

donicum, nonnullosq; alios ab obsequio traheret imperatoris. Sed & episcopus Halberstatensis, necnon Gerdrudis illa præpotens per Saxoniam uidua, uis olentiam pati ab imperatoris præiudicijs inuasionem prædiorum suorum clamorabant. Hæc & his similia scandalorum zizania, murmur infinitum in nuper pacato regno suscitant. Altmannus abbas obiit.

Henricus quintus Erfordie natalem celebrat.

ANno Domini millesimo cxiiij. Henricus imperator natalem Domini Erfordie celebravit. Illuc cum præscripti Saxonie principes curiam non adissent, indignatione nimia commotus imperator, bona eorum diripi, possessiones incendijs deuastari etiam inter ipsa festa præcepit: nec multo post castellum apprimè munitum Hornburg, longa obsidione deleuit. Deinde relictis præsidia fidelibus suis, contemptores suos insidijs & congressibus adflixit: inter quos sæpèdus Sigefridus Palatinus comes, uir nobilissimus, & suo tempore nulli in omni probitate secundus, occubuit. Vuigbertus capitur. Ludouicus ad deditiōem compellitur, sicq; rebus interim quies, licet modica, conceditur. Post hæc quidam Reginoldus prouinciæ Burgundiæ comes, & ut aiunt, imperatoris consanguineus, tyrannidem iuuenili actus insolentia, contra Rempublicam orditur, qui tamen superueniente sibi cum manu ualida H. Augusto, munitiōnem in qua maxime confidebat Monzuu, ipse captus amissit: sicq; lite cito dirempta, custodia traditur.

Hen. quintus Bombergæ natalem celebrat.

ANno Domini millesimo cxiiij. Dominus imperator natalem Domini Babenberg cum summa magnificentia, copiosaq; principum multitudine celebrat: & hoc simpliciter, quia uirum Dei Ottonem inibi episcopum, propter quædam iam orientia in regno scandala, curiam frequentare reuentem ex parte suspectum habebat. Ipse uero transitorijs pro concordia ecclesiastica non parcens, beneficijs indefessis animositate regis gloriose deuicit. Hinc indicto conuentu Mogontia, nuptias post Epiphaniam Domini augustissime instituit, ubi etiam uix aliquos, aut certe nullum de magnatibus abesse uoluit: quorum consilio uel consensu regis Angliæ filiam Mathildem nomine, dudum desponsatā, legitime sibi coniungens, regni consortem constituit. Deinde contra quosdam in locis palustribus ultra Fresonum insulas habitantes, imperator naualem expeditionem multo studio instituit. Quo dum tendit, Colonia Agrippinam sibi rebellem, & in hoc q̄ plures transrheninos atq; Vuestfalos consentientes inuenit, quorum numerantur nominatissimi, Fridericus Coloniensis archiepiscopus, Gotefridus dux, Henricus quondā dux, & Fridericus de Arnesburg. Intermissa itaq; profectio, manum in hostes præsentem extendere cupiens, Colonia partibus assedit: ciuitati uero mirifice munitæ non præualens, regionem circūquaq; uastauit: tandemq; soluto conuentu, recidiuam expeditionem contra eosdem rebellionem indixit. Qua circa kalen. Octob. congregata, Friderici possessiones aggreditur. Qua undiq; uastata, & in medio regionis illius castro firmo constructo, eoq; militibus, armis, atq; stipendijs instructo, hieme superueniente ab armis disceditur.

Nuptiæ Henrici cum Mathilde regis Angliæ filia.

Rebelle Henrico V. Fresones & Colonienses.

Saxonia deficit ab Henrico.

ANno domini mill. cxv. Considerans imperator Saxoniam manifeste iam à se deficere, contra eam ut iratus, ita etiā armatus uenit: & tam ex his quos adduxerat, q̄ quos inibi sibi uoluntarios inuenierat, castra nō modica instituit. Saxones uero periculis suis rem agi cernentes, copias suas ex diuersa locat, nō pugnandi cōtra dominū suū audacia, sed defendēdi se necessitate coacti, ipsi per internuncios imperatori confirmabant. Cumq; per aliquot dies pars utraq; alteri minaretur et parceret, quidā uir fortis nomine Hogiar, qui dudū inter multa que bellicose egerat, Sigefridi Palatini comitis nece se famosissimū in aula regis effecit, assumpta omni electa iuuentute que ut ipse more fuit impatiens, Saxones suos nimirum compatriotas audacter inuasit: ipseq; leonina ferocitate dimicans, gloriæ cupiditate qua flagrabat multis secū cadentibus propria morte probauit. Interfuit

Hogiar.

Interfuit huic conflictui, immo, ut aiunt, quodammodo presuit Episcopus Halberstatensis. R. qui dudum ab Imperatore non modice fuit iniuriatus, qui nimis suis magnam predicauit iusticie consolationem, Imperatoris uero de parte celsis etiam sepulture interdixit communionem. Sic dominus Imperator non parum amaricatus, ad Rhenum conuertitur: Saxonum uero consensus ad resistendum illi magis ac magis roboratur. Ad hæc quendam Cardinalem Romanum nomine Dietericum, legatione in Pannonias functum, per nuncios asciscit, quo etiam prescripti concilij actionem, & per ipsam Imperatoris excommunicationem predicante, tam Archiepiscopus Magdeburgensis, quam ceterarum Ecclesiarum presules reconciliationem recipiant, sicq; scisso iterum regno, undiq; noueres oriuntur, sic contraria qualibet in inuicem partes utraq; moliantur. Interea directi ab Italia nuncij, obitum illius inclitæ Mahthildis nunciant, eiusq; prediorum terras amplissimas hæreditario iure possidendas, Cæsarem inuitant. Qua nimirum scæmina, sicut nemo nostris in temporibus ditior ac famosior, ita nemo uirtutibus & religione sub laica professione reperitur insignior, conuentus post hæc Imperator amicorum consilij, immo totius regni compulsus quarimonij, generalem in kalen. Nouemb. curiam Mogontia fieri instituit, ubi liberam omnibus audientiam de sibi subiectis satisfactionem, de suis extraordinarie, uel iuueniliter gestis correctionem, ad senatus consultum repromisit. Statuto itaq; tempore, dum ipse Mogontia presens condictum, frustra prestolatur conuentum, nam præter paucos Episcopos nemo Principum aduentabat: Mogontini aptum sibi tempus arridere perpendentes, subito palatium loricati & armati uallant, alij atrium furiose irruentes, in turmas & cuneos se glomerant, omnia strepitu, cuncta clamoribus implentes, aulicis horribile spectaculum demonstrant. Quid multa? Dubium non est, quod nisi datis ad presens oblidibus Imperator, ea, quæ sibi imponebantur, facturum se citissime confirmasset, ipsum fortasse palatium cum uniuersorum, qui in eo erant, crudelissima nece ilico corruisset. Ita sedato uix militum, plæbisq; feruentissimo furore, Cæsar ab urbe secessit, & post paucos dies Adelbertum, quem iam per annos tres artissima mancipauerat custodia, uix nimirum ossibus hærentem, ut coactus promiserat, cathedræ suæ remisit. Hic igitur non multo post sedis Apostolicæ, legato Dieterico se nuncijs & literis subijciens, ipsum sibi, cæterisq; non paucis presulibus Coloniam occurrere postulauit, ubi & mandata Papæ, quæ sibi detulerit, communiter percipi, & ille suam consecrationem, diu scilicet interclusam, tanta autoritate consequi possit. Qui conuentus, instante festo Natalis Domini, factus est, non absq; indignatione Imperatoris, qui necdum plene uoluntarius erat in consensu eiusdem ordinationis.

Episcopus Halberstatensis conflictui presert

Scinditur rursus regnum sub Heinr. V.

Mahthildis mors nunciatur.

Conuentus Mogont.

Ciues Mogont. Heinrichum. V. Imp. cogunt.

Adelbertus restituitur.

Anno Domini Millesimo cxvi. Imperator natalem Domini Spiræ cum paucis Episcopis & Principibus celebrans, ea quæ interim Colonie gerebantur, grauius tulit. Audiuit enim qd plurimos ibi conuenisse, non solû Metropolitanos, sed etiam alios Episcopos, uel optimates regni, causa precipua uerbû excommunicationis in se manifestandi, quæ ipse Cardinalis, cuius hæc initiabantur autoritate, in itinere defunctus, illo ad sepulturâ potius, qd ad actionem delatus esset concilij. Missus tamen ab eo illuc presul Vuirzburgensis, audientiam uel communionem, non nisi reconciliatus habere meruit, reuersus post redditâ legationem ei qui se miserat, denuo comunicare renuit, sed uitæ periculo coactus missam coram rege celebrauit, indeq; usq; ad mortem contristatus, latenter discessit, sicq; rursus communioni pristinae, multis lacrimis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu, simul & gratia caruit. Qua etiam commotione succensus Imperator, ducatum Orientalis Franciæ, qui Vuirzburgensi Episcopo, antiqua regum successione competeat, Chunrado sororis suæ filio commisit, ipseq; scandala Principum declinans, in Italiam se una cum regina, totaq; domo sua contulit, ac circa Padum negocijs insistens regni, legatos ad Apostolicum pro componendis causis, quæ iterum regnum & sacerdotium disturbare cœperunt, suppliciter destinauit.

Heinricus. V. Natalē Domini Spiræ celebrat.

Vuirzburgen. presul cogitur ad missam coram rege celebrandam.

Ducatus Episcopij Vuirzburgensis Conrado datur.

*Abbas Cluniacensis
Apocriarius.*

*Synodus Romæ in Ec-
clesia Lateranensi.*

*Oratio Episcopi in
medio Concilij.*

*Præuilegium pro
præuilegio.*

*Patientia domini Pa-
pæ horrendo hæresis
nomine pulsatur.*

Cuius legationis primatum Abbas Cluniacensis consanguineus, ut aiunt Domini Papæ tenuit, qui inter utranq; partem pro componendis pacifice rebus fidelis & impiger apocriarius multis argumentis inuigilare studuit. Eodem igitur anno, qui est xvij. ordinationis Domini Papæ. P. secundi. ij. Non. Mart. Romæ in sede Lateranensi, in Ecclesia S. Saluatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est Synodus uniuersalis concilij, congregatis ibidem ex diuersis regnis & Prouincijs, Episcopis, Abbatibus, Catholicis, Ducibus & Comitibus, Legatis uniuersarum prouinciarû quàm plurimis. Prima itaq; die, quæ secunda feria tertie hebdomadæ quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, Grosolanum & Iordanem in alterum de inuasione in alterum, q̄ Ecclesiæ suæ desertor extiterit, uentilata est controuersia, hanc causam dominus Apostolicus, Cardinalium Episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eandem causam plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta uero feria Lucensis Episcopus, de inuasionem terre iuris Ecclesiæ suæ Pisanos impetebat. E contra dum Pisanus suos defenderet, inter utranq; ius partem utriusq; populi suffragio longo litigio disceptatur. Tunc quidam Episcoporum de medio concilij surgens, ita exorsus est, Dominum patrem Papam recordari decet, quare illius præsentis & generalis concilij multitudo sancta, per omnia periculorum genera, mari, terraq; connenerit inuitata, ibi non de spiritualibus uel Ecclesiasticis, sed sæcularibus ordine præposito tractatur negocijs. Expediendum prius, propter quod principaliter conuenierint, ut euidentius pernoscat, quid dominus Apostolicus sentiat, quicquid in Ecclesijs suis reuersi, prædicare debeant. Tunc Apostolicus causam concilij, & animi sui intentionem his uerbis exposuit. Postq; Dominus de seruo suo fecit, quod uoluit, & me, populumq; Romanum tradidit in manus regis, uidebam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cedes & adulteria. Hæc & huiusmodi mala cupiebam auertere ab Ecclesia & populo Dei, & quod feci, pro liberatione populi Dei feci. Feci autem ut homo, quia puluis sum & cinis. Fateor me male egisse, sed rogo uos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, quod in tentorijs factum est, quod pro præuilitate sui præuilegium dicitur, cõdemno sub perpetuo anathemate, ut nullius unq; sit bonæ memoriæ, & rogo uos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab uniuersis conclamatum est, fiat, fiat. Bruno autem Signinus Episcopus altius exorsus est. Gratiâ agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsentis concilio præfuit, audiuius proprio ore damnantem illud præuilegium, quod præuilitatem & hæresim continebat. Ad hæc quidem cauillatorie subinnoxit. Si præuilegium illud hæresim continebat, qui illud fecit, hereticus fuit. Iohannes autem Caietanus ad hæc commotus, Signino respondit. Tu ne hic & in concilio nobis audientibus Romanum Pontificem appellas hereticum? Scriptum quod fecit dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit. Et alter quidam adiecit. Immo nec malum dici debet, quia si liberare populum Dei bonum est, quod dominus Papa fecit, bonum fuit. Sed liberare populum Dei bonum est, autoritate Euangelij, qua precipimur animas quoq; pro fratribus ponere. Ad hæc patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsata, expergefata est, & manu silentiū in-dicens, diffidentium clamores & murmura tali ratione cõpescuit. Fratres & domini mei audite, Ecclesia ista nunq; habuit hæresim, immo hic omnes hæreses conquassatae sunt. Hic Arriana hæresis, quæ per trecentos ferè annos uiguit, ad nullata est. Ab hac sede hæresis Euthiciana, Sabelliana contrita: Forinus, ceteriq; heretici destructi sunt. Pro hac Ecclesia filius Dei in passione sua orauit, cū dixit. Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Quinta feria Papa in concilio non sedit, multis & maxime regis negotijs per dominum Cluniacensem, Iohannem Caietanum, & Petrum Leonis, & urbis præfectum, ceterosq; illius partis fautores impeditus. Sexta feria Apostolicus in generalem omnium Ecclesiarum causam animum aduertit, & Iohanne Caietano, cum Petro Leone, ceterisq; regis fidelibus, in faciem resistentibus, prædicto Cunoni Prenestino, sepius uerbum excommunicationis exponere cupienti, murmur huiusmodi uerbis & manu ita cõpescuit.

pescuit. Ecclesia primitiua martyrum tempore floruit apud Deum, & nō apud homines. Dein ad finem conuersi sunt reges, Imperatores, Romani principes, qui matrem suam Ecclesiam, sicut boni filij honestauerunt, conferendo Ecclesiae Dei praedia & allodia, saeculares honores & dignitates, regalia quoq; iura & insignia, quemadmodum Constantinus, ceteriq; fideles: & coepit Ecclesia florere, tam apud homines quam apud Deum.

Habeat ergo mater & domina nostra, Ecclesia sibi à regibus siue principibus collata, dispense & tribuat ea filijs suis, sicut scit, & sicut uult. Priuilegium inuestiturae, quod in tentorijs concessisse uidebatur, obliterare uolens, iterans sententiam Papae, Gregorij vij. inuestituram Ecclesiasticarum rerum à laica manu, rursus excommunicauit sub anathemate dantis & accipientis. Cardinalis uero dominus Cuno Prensstinus, talem Papae fecit inductionem legationis suae, & contra disturbatores praesentis negocij competentem. Domine pater, si tuae placet maiestati, si uere tuus fui legatus, & quae feci tibi, placent esse rata, in auribus sancti huius praesentis concilij, ore tuo edicto, & legationem meam tua autoritate corrobora, ut sciant omnes, quia tu me misisti. Ad haec Apostolicus respondens, ait. Vere legatus ex latere nostro missus fuisti, & quicquid tu, ceteriq; fratres nostri, Cardinales, Episcopi, Legati Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, huius sedis & nostra autoritate fecerunt, confirmauerunt, probauerunt, ego quoq; probo & confirmo, quicquid damnauerunt, damno. Et dominus Prensstinus consequenter subiunxit, qualiter pro sedis illius legatione, Hierosolymis audierit regē Heinricum, post Sacramenta, obsides & oscula, in ipsa beati Petri Ecclesia, dominum Papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora Ecclesiae membra, Cardinales uidelicet exutos, tractos, & male tractatos, nobiles quoq; Romanos occisos, & captiuos, & populorum stragem factam audiens, ingemuerit, & pro huiusmodi facinoribus Ecclesiae Hierosolymitane, consilio zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictauit, & eandem in Gracia, Vngaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque concilijs, consilio praedictarum Ecclesiarum renouando confirmauit, orare se demum, ut sicut dominus Papa legationem suam confirmasset, ita praesentis concilij Patres & Episcopi concorditer annuerent. Ad eundem modum legati, & literae domini Viennensis postulabant, dum tali ratione & ordine, tam uariae & dissonae multitudinis assensus exquiratur, à saniori parte ueritati, & aperta rationi nihil contradictum, à paucis submurmuratum, ab Episcopis uel Abbatibus nullo modo reclamatum. Sabbato deniq; inter Mediolanensium Episcopos, controuersia tali dispensatione terminata est. Apostolico P. docente, translationes Episcoporum, duobus fieri modis, necessitate uel utilitate. Huius autem translationis Grosolani, quae uidebatur utilitatem in animarum & corporum damna conuersam, Grosolanum quidem in locum, unde translatus fuerat, restituit: Iordanem uero Mediolanensibus concessit.

His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium Apostolorum limina uisitauerant, qui de capitalibus poenitentiam agerent, quadraginta dierum poenitentiam indulgit, & Apostolica benedictione concilij hexameron, laudabiliter absoluit.

Scindebatur inter haec & huiusmodi, regnum Teutonicum, quod iam decennio, uel paulo plus concorditer quieuerat. Et quia rex abierat, unusquisq; non quod rectum, sed quod sibi placitum uidebatur, hoc faciebat.

Primo ergo pars utraq; conuentibus assiduis agros alterius uastare, colonos despoliare ccepit, maximeq; in Episcopio Vuirzburgensi, per Cunradum fratrem ducis Friderici, lues ista succreuit.

Post haec occasione nacta, undiq; latrunculi pullulabant, qui nullam temporibus uel personis distantiam exhibentes, ut dici solet, rapere & deperdere, inuadere & occidere, nilq; per omnia uictis reliqui facere satagebant.

Longum est praetulis Mogontini machinamenta, contra regis fideles, eorumq; aduersus illum insidiosas discursiones enarrare, seditiones nonnullorum urbanorum

Ecclesia primitiua pauper.

Diues iam donatione regum.

Cuno Prensstinus, legatus ex latere.

Translationes Episcoporum duobus modis fiunt.
1. Necessitate.
2. Utilitate.

Scissio regni Teuton.

Latrunculi.

Machinamenta Mogont. contra regem.

urbanorū describere, ciuitates aliquas suis p̄sulibus per has pestes orbatas, mutationes locis insolitis constructas, castella quā plurima inuicem destructa, regiones p̄da, flammaq̄ uastatas, congressiones & cedes mutuas, ab utriusq̄ partibus equitibus factas, oppressiones pauperum & peregrinorū, atq̄ captiuitates more Barbarico à Christianis in Christianos exercitas, multaq̄ id genus literis tradere. Nam neq̄ pax Dei, ceteraq̄ Sacramentis firmata, pacta custodiuntur, sed unuscuiusq̄ conditionis & ætatis, præter solos Ecclesiasticæ professionis homines, quibus iam penè nihil præter miseram restat animā, ceteri inquam hoc tempore beluina furore bacchantur. Hinc undiq̄ uastatis agris, uillis depopulatis, oppidis ac regionibus nunnulis in solitudinem iam penè reductis, deficiente quotidiana clericis per Ecclesias p̄benda, cessabant in quibusdam Ecclesijs clericalia nimirum officia, & ò effusum calicem furoris Dei, locupletissimum illud, & per totam Germaniam famosissimum ac principale cœnobium Fuldense, usq̄ ad ultimam reductum est in opiam, uictus etiam necessarij.

*Fuldense cœnobium
deperit, de hoc uide
Chronica parua
Germaniæ.*

Teutonici furor.

ANno Domini Millesimo cxvij. Dum cuncta per circuitum regna nationū, suis limitibus, rebusq̄ contenta, diu sanguine madentes gladios, ceteraq̄ uasa mortis iam in uagina cōcordiæ reconderent, uniuersalis etiam Ecclesia mater, post numerosa persecutionū heresum ac scismatum bella, iam sub uera uite Iesu lassata oppido membra, per multas gratiarum actiones, mandatis diuinis inseruitura, locaret: solus heu Teutonicus furor, ceruicositatem suam deponere nescius, & q̄ multa sit pax legem Dei diligentibus, immo qualiter per presentis prosperitatis tranquillitatem ad æternæ uisionem pacis pertingi possit, ediscere nequaq̄ uoluntarius, solus inq̄ nostræ gentis populus, dum præ omni terrarum orbe in peruersitatis inolitæ pertinacia, incorrigibiliter perstitit, indeq̄ iam peritium & mendacium, ceteraq̄ quæ uox lamentatur prophetica inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit, nec minus q̄ quondam Sodomorum & Gomorreorum clamor huiusmodi in aures Domini Sabaoth introijt. Quapropter inter ipsa Dominicæ natiuitatis festa, tertia Non. Ian. hora uespertina, super tantis diuini iudicij contemptibus commota est, & cōtremuit terra, ab ita nimirum furoris domini, adeo, ut nemo inuentus sit super terram, qui tantum se unq̄ sensisse fateatur terræ motum. Nam multa inde subuersa sunt ædificia, ciuitates etiam quasdam subruatas dicunt in Italia. Quinetiam tonitrua ualde terribilia iij. kal. Feb. cum grandi turbine sunt audita, fulgura etiam eodem tempore crebro uisa, Leodium Lotharingiæ ciuitas est beati Lamberti martyris ibidem quondam pontificis, patrociniō satis inclyta, studijs etiam literarum præ ceteris apprimè famosa. In quo dum in uigilia Dominicæ Ascensionis, uniuersus clerus x. uidelicet congregationū intra matrem Ecclesiam ex more conuenissent, ad uespertinalem synaxin concerturi iam primum Psalmum cōplessent, subito serenissimus aer in turbinem uersus, tanta simul tonitrua terribiliter, & fulgura cum sulphureis igneis excussit, ut iam extremam, iam ultimi iudicij horam instare, nemo qui aderat, dubitauerit: duobus nimirū clericis, & uno de illustribus milite, hac tempestate intra sacras ædes absumptis. xv. dehinc die, ex uicino quodā eiusdem episcopij monte, qua nunc aqua præter pluuiam uisa est, fluuius ingens erupit, nō modicam ciuitatis partem diluens, cum maximo Leodiensium damno, Traiectensium se finibus infudit xiiij. kal. Mart. hora uespertina uidimus nubes, uel sanguineas ab Aquilone surgere, & per medium firmamentum sese extendendo, ipsi mundo terrorem non modicum incutere. Nam ut postea didicimus, unicuiq̄ ciuitati tam uicinus ipse fulgor uidebatur, ut ibidem rerum omnium finem minari putaretur. His & huiusmodi cladibus rex Henricus corderenus sauciatus, non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicam sedem, licet ipse multum infestationibus Italicis insudans, destinare, quas tamen constat minime profecisse. Nam dominus Apostolicus, propter securitatem, quam regi, licet coactus fecerat, diffitebatur illum se anathematis uinculo colligasse, ab Ecclesiæ tamen potioribus membris excommunicationem connexam, non nisi ipsorū consilio denegat se posse dissoluere, concessit

*Terræmotus subuersa
tens ædificia & ciuitates.*

*Leodium Lotharingiæ
ciuitas.*

*Vespertinalis
synaxis.*

*Fluuius insolitus
ex monte.*

Nubes sanguinea.

*Legationes Heinr. V.
ad Apostolicā sedem.*

concesso nimirum utrinque Synodalis audientiae iure. Ad hoc etenim ultramontanis, affirmat se quotidie literis impelli, & maxime Metropolitanis Mogontini. Qua de re non desinunt undique seditiones coeptae per partes utraque bacchari, precipue tamen transrheninis in finibus, immo in ipsa Mogontia urbe multis cadentibus, regiones nobilissimae hinc inde vastari. Emicho comes a militibus Friderici ducis occiditur.

Anno Domini Milleesimo cxvij. Dominus Apostolicus Paschalis secundus, ad iugum purificatus aegritudine, praesentem in Domino vitam finiuit. Pro quo Iohannes Caietanus, uir prudens & uenerandus, in Romana semper Ecclesia irreprehensibiliter eidem Apostolico collaborans eligitur, & cunctorum catholicorum unanimi consensu rite consecratur.

Paschal. Pons. moritur.

Ioh. Caietanus succedit.

Balduuinus rex Hierosolymitanus in expeditione contra Arabes positus, cum languorem, quo licet lenius, tamen diu uexabatur, ad uitalia peruenisse sentiret, alterum Balduuinum de Rohas, pro se regem designauit, ipseque Christo domino, pro quo multa iam bella praeliatus est, animam suam fide plena, & confessione bona tradidit. In Dominica Palmarum, iuxta fratrem suum Gotesfridum, loco Caluariae, Mausoleum, Germani Mausoleo simillimum, cum maximo diuersorum populorum planctu suscepit. Valde mane Dominicae Resurrectionis die, caelum a parte Meridiana apertum, tantam lucis effudit abundantiam, ut Lunae quae tunc clarissima nimirum uidebatur, lumen inaeestimabili fulgore detergeret, & per unam, uel amplius horam (quod multis testibus comprobamus) omni Solis luce clarior permaneret. Ipso tamen spatio crux non modica per idem foramen dependens, apparuit: cuius tam auri quam gemmarum uarietas, euidenter discerni potuit. Henricus Imperator, dum Paduanis regionibus immoraretur, aucto transitu Apostolici. P. Romam properauit, & primo quidem in electione Domini Iohannis, qui & Gelasius ij. dictus est, assensum praebens, postea uero eodem a sua se communiōne subtrahente, non sine quorundam Romanorum fauore alterum quendam Burdinum ex Hispania superuenientem, Apostolice sedis imposuit, sicque schisma quod iam sperat emortuum, crudeliter reuixit. Nam eodem Romane cathedrae libereposito, Gelasius cum his qui secum abierant, Cardinalibus, ceterisque catholicis, quos congregare poterat, apud Capuam, iuxta quod literae ab ipso circumquaque transmissae testantur, Cesare una cum idolo suo damnauit. Hinc per Campaniam cum suis ad Burgundiam transmigravit, ac Viennae Synodum congregari constituit.

Balduuinus moritur.

Crux apparet in nubibus.

Schisma reuixit.

Gelasius damnat Caesarem cum suo idolo.

Synodus Viennae.

Anno Dominice incarnationis Mxcix. Dominus Apostolicus Gelasius secundus, apud Viennam Synodum congregauit, eaque transacta, post paucos dies in monasterio Cluniacensi, uita praesente in Domino finiuit. Quo, ut decuit, honorifica ibidem sepultura deposito, qualiter dominus Milo, Viennensis Archiepiscopus in locum eius successerit, ipse postea Adelberto Mogontino Archiepiscopo literis hoc modo designauit: Dominus noster felicis memoriae Gelasius, a Vienna discedens, iniunxit mihi, ut ad eius praesentiam festinarem, postquam ipse Cluniacum peruenisset. Quod cum post dies aliquot implere satagerem, in itinere de eius obitu mihi nunciatum est. Ego, ut fratribus, qui cum domino eodem uenerant, prout ratio exigebat, solatiu exhiberem, Cluniacum cum graui dolore perrexi. Dum autem super eorum consolatione attentius cogitarem, ipsi grauissimum mihi onus & uires meas omnino transcendens, imposuerunt. Congregati namque in unum die altero post aduentum meum, Episcopi, Cardinales, & centum clerici & laici Romanorum, inuitum me penitus renitentem, in Romanam Ecclesiam Pontificem Calistum, unanimiter assumpserunt. His etiam temporibus Cuno Praenestinus adhuc legatione Gelasii functus, synodum Coloniam cum Teutonicis habuit, ubi Imperatoris omnimodis excommunicationem propalauit. Huic concilio interfuit Nortbertus, postea Premonstratensis ordinis institutor, tunc autem nouiter conuersus in peregrino habitu, ibique ab omnibus in multis accusabatur, de quibus se prouidenter excusabat. Unde & scriptum legitur de eo, quia manus horum omnium contra eum, & ipse contra hos omnes. Altera quoque Synodum in Frideslar, eadem pro causa indixit, qua & habita, eandem quam prius excommunicationem confirmauit.

Alias Guido dictus.

Epistola Calisti Papae ad Adalbertum Episcopum Moguntinum.

Synodus Coloniae.

Nortbertus institutor ordinis Praemon-

Synodus in Frideslar.

Imperator

Imperator his auditis, insuper etiam quod principū consensus generale uel curiale colloquium, non multo post apud Vuirzburg instituere proposuisset, ubi ipse aut præsens ad audientiam exhiberi, aut absens regno deponi deberet, efferatus animo Italię suis copijs cum regina relictis, Germanicis se regionibus nimis insperatus exhibuit. Cumq; ab emulorum suorum iniurijs manum abstinere nimietas illum iracundię nullatenus permitteret, mox inuasionum, depredationum, atq; incendiorum furor, qui iam sopiri posse sperabatur, hoc exemplo rectoris scilicet uniuersalis excitabatur. Qua nimirum tempestate uniuersę prouincię adeo deuastationis continuę importunitate inquietantur, uti ne ipsa pro obseruatione diuinę pacis professa sacramenta custodiantur. Quapropter Henricus totius regni sacerdotum atq; procerum nuncijs compulsus, generalem fieri apud Triburium conuentum assensit: ubi de omnibus quę sibi imponerentur, iuxta senatus consultum se satis facturum spondit. Quo scilicet conuentu, Rhēnini in partibus habito, tam aduersariorum, q̄ amicorum Imperator concorditer usus consilio, unicuiq; per totum regnū suis rebus spoliato, propria concedi precepit, cunctaq; regum antiquorum fiscalia, suam in ditionem interim recepit, paxq; per uniuersas prouincias ab omnibus haberi collaudatur, sed parum profecisse res ipsa comprobatur. Aderant etiam legati tam Romanorum q̄ Vienensium, immo diuersarum Ecclesiarum missi, cōfirmantes electionem domini Calisti. Cui profecto, dum uniuersi nostrates Episcopi obedientiam professi, Synodum, quę sibi iuxta festum S. Lucę indicebatur, collaudassent fieri, ipse rex se metipsum ibidem pollicebatur, ob reconciliationem uniuersalis Ecclesię presentandum iri. Id enim Catalaudensis Episcopus, & Cluniacensis Abbas, apud Argentinam ipsum conuenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerunt, eiusdem tamen actionem concilij si quis plenarie cognoscere querit, in literis cuiusdam Scholastici nomine Hessonis, eleganter enucleatum reperire poterit, id est qualiter rex inter regnum & sacerdotium de concordia faciēda consenserit, insuper eidem concilio, cui uidelicet xij. kal. Nouemb. predictus Papa Calistus secundus uallatus ccccxxvi. patribus coram innumera multitudine cleri ac populi præfedit, non adeo se presentem uicinum tamen exhibuerit, ubi & colloquio suo domini Papę legatis concessio, tandem inducias denuo quesierit, propter generale colloquium cum Principibus habendum, pro inuestituris scilicet Ecclesiasticis, quas tanto opere cogebatur amittere, ad ultimū uero idem Apostolicus inacta inter se & regem concordia, Synodalia predecessorū suorum decreta confirmauerit, aliaq; nonnulla, quę res exigebat, nauiter addiderit, sicq; post dies ferē xij. in uirtute spiritus sancti rite finito concilio, cunctos Apostolica benedictione cōfirmatos, ad propria redire permisit, unūquę cum gaudio. Ipse quoq; non multo post ad Italiam conuersus, incredibile memoratu est, quanto tripudio, quamq; immensa pompa, non solum totius Romę, uerum etiam uniuersarum prouinciarum quas pertransierat, Christi uice sit susceptus. Ab illo tempore tam ipse iam uere Apostolicus, q̄ uniuersus illum sequens Christi grex de die in diem proficere cœpit, donec cuncta pars Burdini, quem aliqui idolum cognominare solent, indies infirmata, conari contra Ecclesiam desijt, regni tamen cœpta cōmotio ac scelus, nullatenus quieuit. Hoc anno Adelgoz Magdeburgensis Archiepiscopus, homo iuuenis, & tam Deo, q̄ omnibus bonis acceptabilis, immaturo præuentus occasu, uitam presentem in Domino finiuit. Cui etiam Ruggerus Canonicus, Canonica electione successit.

Conuentus apud
Triburium.

Henricus. V.
Argentorati.

Hessonis literę, de cōcordia,
inter regnum & sacerdotium.

Concilio. 426. patrū,
præsides Calistus.

Burdini pars Idolū.

Adelgoz Archiepi-
scopus Magdeburg.
moritur.

Henri. V. Vuormas-
cie natalem habet.

Glacies Treueris.

ANno Domini Millesimo cxx. Imperator Natalem Domini Vuormatię non imperialiter celebrauit. Postea ductu Friderici de Arnesberg, Saxoniam ingressus, ibiq; ab Episcopis, regionis illius, ab eius communionē abstinentibus, in Franciam conuertitur, ubi nonnullis acceptus, compluribus etiam inuisus habebatur. Nec minus interea scissionem inconsutilis tunicę suę, Dominus ipse detestatus, inter multa, quibus pro ipso orbis terrarum flagella pugnauit, in Episcopatu Treuerensi, mense Iunio suscitata tempestate, glaciem micę magnitudinis effudit,

effudit, quæ & ædificia euertit, & alia pericula intulit. Saxoniam quoq; & maxime in episcopatu Halberstatensi, dira grandine flagellauit, in tantum, ut in nouem uillarum finibus non solum frumenta, sed & bestias agri cum uolatilibus innumeris consumpserit. Qua correptione stimulati Saxones, crebros conuentus ob concordiam facere, dissidentes inter se pacare, dextras inuicem dare, prædones exterminare, suppressaq; imperatoris persona contra omnem hominem terras suas inuadere molientem, se unanimiter armare cœperunt, ac inter hæc etiam quosdã milites casarianos Thuringiam uastantes, in castello Vuassenburg singulis præsidijs circumcludentes, tandem penuria adflictos expulerunt: sicq; in breui pacem iocundissimam, licet alibi Vuerra solita grassante, suis in partibus instituerunt. Literis etiam ac legationibus papæ roborari, uacantibus cathedris canonicè pastores elegerunt, quos mediante Mogontino, qui tunc illo regis declinauerat iram, probabiliter & ecclesiastica libertate consecrari fecerunt.

Grando in Halberstat.

Pax fit in Saxonia.

His temporibus Fridericus Palatinus comes, qui nuper se à cæteris dissocians regis fidelitati deuinxerat, obiit, iam prouectus ætate: & ut cuidam seruo Dei euidenter reuelatum affirmant, ad loca pœnalialia fertur descendisse.

Fridericus comes Palatinus.

Bonæ memoriæ Dieggerus, primum abbas cœnobij S. Georgij, indeq; per legatum Apostolicum Metensi ecclesiæ ordinatus, post multas à regis fidelibus illatas sibi iniurias, requieuit in Domino, in ecclesia Cluniacensium sepultus, uir apprimè literatus, & in sancta conuersatione usq; ad ultimã etatẽ cõstantissimus.

Sunt in Saxonia duæ quædam munitiones, non longo à se interstitio remotæ, quarum uocabula nunc minime occurrunt memoriæ, media ferè nocte uidebatur utriusq; castelli uigilibus nõ imaginariè, sed uere, persona uiri à muro unius progrediens, & ad alterum per totam campi interiacentis latitudinem procedens, toto corpore in modum faculæ uel massæ candentis exardens, quæ etiam prope castellum oppositum disparuit. Hæc uisio non semel, sed bis uel tertio similiter apparuit.

Visio.

Anno Domini millesimo cxxi. Dominus Henricus, qui Burchardo Ruso dudum in legatione Henrici imperatoris apud Constantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticã in cathedram Monasteriensem successerat, à suis indigne tractatus, Saxonis principibus querimoniam iniuriarum suarum detulit. Et quia uir illustri natus, & uirtutibus famosus extitit, per Lotharium duces congregato exercitu, sedem suam etiam contra regis uoluntatem repetijt.

Contigit autem occulto Dei iudicio, dum inimicas acies uidendo ciues terrentur, ac pro imminente periculo singuli sua molirentur, casus aliquos incaute succendi, paulatimq; dominante flamma, etiam basilicam maiorem, quæ sedes illius erat ecclesiæ, funditus comburi. Sic quoq; miserabili potiti uictoria, pontificem pulsum restituerunt, multam autem pecuniam ad restorationem ecclesiæ conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidij non esse, nisi quod defuncti præsulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate cõportasset, oblatio, manifestaretur Deo non placuisse. Auditur interea, nec non & nuncijs à Roma uenientibus approbatur, illum pseudo papam Burdinũ in castello Sutriæ, quo miserissimo suo inferuienti officio residebat, per Romani exercitus zelum destructo, captum, & post plures à uulgo sibi contumelias & illusiones illatas, uix à manibus eorum domino Apostolico illum eripiente, ob agendam pœnitentiam exilio relegatum. Sunt etiam qui talibus eum asserant deprehensum flagitijs, quæ nostris indignum duximus tradere scriptis. Igitur Henricus imperator, inuito fidelium suorum consilio, rebelles sibi Mogontinos affligere tractauit: ac primo nauium comæatum omnibus modis interclusit: deinde præsidijs circum circa munitis, huiusmodi insidijs nundinas siue mercatus fieri, siue quicq; uictualium in ciuitatem deferri inhibuit: ad extremum uero in obsidionem eiusdem urbis publicam expeditionem undiq; indici constituit. His auditis, præsul Adelbertus totam Saxoniam ubi tunc manebat, commouet: & quia legationem Apostolicam ab ipso papa dudum acceperat, hac autoritate pontifices & principes ipsius

Burdinus antipapa.

a prouincie

Episcopi Spirensis &
Vuormatiensis pulsi
suis sedibus.

Duo exercitus, alter
in Alsatia, alter in Sa-
xonia contra Mogon.

Rex misit.

Duodecim Primates
electi rebus componen-
dis inter regnum &
sacerdotium.

Henricus 5. Vuirtzib.

Saxones & Mogon-
tini castrametati iux-
tarium Vuerna.

Acta in hoc conuentu

provinciae pro utilitatibus matris ecclesiae frequenter conuocat: ubi uir eloquens & primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionem totius Germaniae metropolis, animos omnium, catholicam obedientiam profitentium accendit. Huc etiam accessit, quod episcopi Spirensis & Vuormatiensis, et si qui alij resistere non ualentes, tamen Apostolicam obedientiam professi, pulsi suis sedibus uagabantur extorres: quos proprio quenq; loco restituere disponebant iidem principes, pro domino Deo exercituum zelo zelantes. Deniq; circa solstitium aestiuale, cum caram iam ubiq; propter uastatas nimirum regiones anomam timet, geminus o nobilis Mogontia conflatur exercitus: alter scilicet in Alsatia, alter in Saxonia, dispari animo annosae dignitatis tuae moenia superba queritantes: alter destructionem tuam, alter defensionem intentantes, ac si conquerendo dicenti tibi: Filij matris meae pugnauerunt contra me. rebus responderet Christus: Ecce iterum isti congregati uenerunt tibi. Fiebant interim per omnes ecclesias ieiunia, supplicationes, uel letaniae: nec erat ulla filia Syon, quae se faceret expertem tanti periculi matris suae. Quapropter respexit Dominus in orationem humilium, & non spreuit precem eorum, sed misso principali spiritu suo, spiritu consilij, spiritu pacis, inter utriusq; principes populi, de uia non longe ab inimicem uterq; cum consedisset exercitus, pro eo quod in alterutrum acies dirigere disposuerant, missis utrinq; quibusdam sapientissimis atq; religiosis proceribus, de concordia sua scilicet fraterna honorabiliter tractare coeperunt. Quid plura: Eousq; spiritus Iesu pro precio sanguinis sui filijs sponsae suae dimicans, spiritui superbiae & maligno praeualuit, ut mentibus uniuersorum iam, immo diuinae uoluntatis assensu connexis, ipsorum consilio, suasionem, ac obsecrationem, regis indignatio in tantum mitigaretur, ut ipse praesens negotium non suo, sed optimatum utriusq; partis arbitrio terminandum decreuerit. Inde rerum omnium gubernatori cunctis gratias agentibus, denominati sunt ex utraq; parte duodecim primates, quorum corda timor dei possidens, inueteratam discordiam inter regnum & sacerdotium, sedare nemine resistente sufficeret. Ad haec determinanda, collaudantur conuentus totius regni principum curia Vuirciburg. tempus festum sancti Michaelis, & uno quoq; propria manu in alterius manum huiusmodi pactum quasi sub sacramento firmante, cum pace & gaudio discessum est. Euolutis post haec tribus ferè mensibus, Henricus imperator uenit cum iugenti comitatu in ciuuitatem Vuirciburg, iuxta conditum: Saxonum uero principes, una cum Mogontino praesule ceterisque castra metati sunt iuxta riuum qui Vuerna dicitur, unius diei iter habentes a rege interstitium. Ibi securitate per internuncios utrobique composita, post triduum loco praenominato regem conueniunt. A quo pacifice extra muros propter nimiam utriusq; partis populi multitudinem recepti, exinde per continuam septimanam uni se quotidie curiae colligunt, ibique semper super presenti scismate, regni uidelicet & sacerdotij, solerter tractare non cessauerunt. Sed licet nonnulli pacem odientes, scandala noua ueteribus superseminare tentauerint, tamè quia diuinae ordinationis proposito unde tot capita R. P. conuenerant, resistere nemo praeualet, tandem Henricus imperator sponsonis suae non immemor, uniuersas questiones quae uentilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed iuxta senatusconsultum concludi per omnia in omnibus concessit.

Vnde quia multa quae tunc tibi magnanimiter disposita sunt, enarrare longissimum est, ea tantum quae etiam causa maxima eiusdem conuentus fuerunt, huc annotare sufficiat: utque pacem firmissimam, & ab omnibus uniuersalem sub uitae periculo legaliter institutam, regalia uel fiscalia regno, ecclesiastica ecclesijs, praedia deprædatis, haereditates haereditibus, omnique personae uel conditioni propriae adiudicatam esse iustitiam. Ad haec praedones furesq; edictis imperialibus persequendos, siue legibus antiquitus constitutis coercendos, unanimes conuentione confirmatum est: & quicquid scandali, quicquid perturbationis usquequaque per regna Germaniae, inimici seminario succreuerat, omnimodis eradicari decretum est. De uerbo autem excommunicationis, unde scandala penè cuncta pullulauerat, nihil est

hij papa antichristus in
unghen di Ep. Inquibz
notis die p. claus. n. fact.

nihil est diffinitum, tamen ad Apostolici regiminis audientiam concorditer in timore diuino dilatatum, denominatis in presenti legatis, qui Romā hęc omnia deferrent, quatenus indistincto per autoritatem Apostolicā generali concilio, quæcunq; humano non possent, Spiritu sancti iudicio terminarentur. His ita reuerenter pro honestate simul & utilitate regni dispositis, destinati sunt in presenti dominus Otto presul Babenbergensis, dux Henricus, comes Beringen. qui omnia Noticis principibus, qui tūc forte alijs occupati Reipub. causis, prædicto conuentui deerant, apud Ratisponam kal. Nuemb. conuacatis intimarent, quos & ad omnia hęc uoluntarios inueniebant atq; confirmabant.

De uerbo excommunicationis nihil definitum.

Eodem anno in Suarzahensi monasterio ob honorem & reuerentiam pijsi me genitricis suæ Mariæ perpetuæq; uirginis, & sanctę Fœlicitatis præclarę martyris, septemq; filiorum eius, in quorum honore idem monasterium constructū & dedicatum est, factum est quoddam signum memorabile. Sicut enim Dominus fecit salutē quondam in homine à natiuitate cæco, sic istis tēporibus perpertrauit in iuene à natiuitate mutō. Sed qualiter hoc cōtigerit, breuiter pandimus & notificamus. Ex alia quippe prouincia puer quidam pauperulus illuc super uenerat, qui à dispensatore fratrum pro misericordia clementer susceptus, deferuebat ibidem multis diebus, habens sub se curam legenda & seruanda fratribus poma. Delitescens itaq; seruiens in tali seruitio plurimo tēpore, contigit ut magna illa festiuitas omnium sanctorum appropinquaret, & in ipsa uigilia idem seruans, diem ieiunium ad uesperum transiens, cum iam resideret cibum sumpturus, repente Dei nutu horror illum inuasit nimius, totusq; in extasi factus, in impetu perrexit in monasteriū, ubi iam hymnus: Omnes superni ordines. ad uesperas studiosius decantabatur ab omnibus, & semel atq; bis in oratione, genu flexus, Deo sanctisq; se commendabat attentius. Tum repente omnipotentis Dei respectu, hætenus clausum laxatū est linguæ illius uinculum: excreansq; ex ore quasi carunculam crudam cum cruore, loquebatur ad circumstantes clara uoce. Populis igitur omnibus in ecclesia commorantibus non modicum de tam subita mutatione Dei dexteræ excelsi mirantibus, urgebant illum qui curatus fuerat, chorum ascendere, seq; in crucis modum coram principali altari sternere, & pro inenarrabili misericordia Dei, ipsi immensas gratias referre. Quo factō, etiam uespertinali officio peracto, fratres pariter & populus cum compunctione cordis & spiritus, uoces attollunt ad sidera, hymnisq; ac laudibus, Christi concrepant magnalia. Huius itaq; rei sunt testes, pene omnes cōprouinciales, insuperq; omnis familia, quæ ad eundem locum debita iugiter persoluit seruitia.

Signum memorabile factū in Suarzah monasterio.

Fortē, transigens.

ANno Domini millesimo cxxij. Erlungus episcopus Vuirciburgēsis per iij. annos elephantino morbo uexatus, iij. kal. Jan. obiit: & prohibente scismate, non in ciuitate, sed in monasterio Suarzaha, sepulturam obtinuit. Dominus autem imperator uacanti cathedræ consulturus, illo deuenit, & consilio suorum usus, quendā adolescentē nomine Gebhardū bene quidem natum, sed adhuc præ studijs scholaribus nulla ecclesiastica promotione mancipatum, pontificali inuestitura sublimauit, non modica quidem, & ut dicunt, saniori parte cleri ac populi id ipsum constanter renuente, alterum autem nomine Ruggerum eiusdem ecclesiæ diaconum, inibi uidelicet nutritum, atq; canonicum canonicę eligente. Hinc dissensiones non paruæ oriuntur, in tantum, ut eidem parti fauentes, relictis quæ possidebant in ciuitate, cogerentur offensam imperatoris declinare. Dux quoq; Fredericus, fraterq; eius Chunradus, electioni eidem dum frustra cōsentiant, indignati, ab auunculo eodemq; domino suo discessere. Qui tamen non multo post cum metropolitano Mogontino, nonnullisq; Saxonie principibus colloquium iuxta fluuium Vuirraha facientes, prædictum R. cōtra uoluntatem regis, per autoritatem eiusdem archiepiscopi A. cæterorumq; legatorum papæ, qui tunc nuper à Roma uenerant, præsulatus electione & inuestitura confirmabant. Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldenis, legatione totius regni apud sedem Apostolicā peracta, redierant, ducentes secū

Erlungus episcopus moritur.

Gebhardus.

Ruggerus.

Colloquium regis cū Mogont. & Saxon. apud fluuiū Vuirraha.

Ostiensensem episcopum, vicem domini Apostolici per omnia tenentem, cum duobus cardinalibus, qui nihilominus à sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotij missi fuerant. Hac de causa iterum colloquium curiale per provincias indictum est, cui locus Vuirzburg: tempus festum sancti Petri prescriptum est. Quo propinquante, appropinquare cœperunt conditæ civitati, non sine damno totius orientalis Franciæ, diuersarum provinciarum principes. Sed ubi numeris ueracibus dominum imperatorem illo minime uenturum, utpote circa Rhenum alijs irretitum negocijs, didicerant, unusquisque in sua redire disponebant. Interim Gebhardus fœderatis sibi iam firmiterque urbanis, intra muros copiosa cum turbam residet, quadam die post meridiem, assumpta de his qui secum erant manu ualida, quosdam qui iam uno pene miliario ab urbe castra posuerant, nihil mali suspirantes inuadere tentauit, & quasi inimicos regni deputans, siue turpiter pellere, siue incautos sternere proponit. At illi clamore uenientium excitati, gemina contra acie celeriter directæ, nauiter resistendo se suamque castra defendunt: & ex utraque parte caesis, uulneratis atque captis nonnullis, die etiam ad uesperascente, hi ad urbem, isti ad tentoria redeunt. Hinc efferati principes, ad ciuitatem unanimiter conuertuntur, Ruggerum inthronizare contendentes: uerum id non sine sanguine fieri posse perpentes, ad monasterium quod dicitur Suarza diuertunt, ibique illum coram omni concilio tam metropolitanis, quam cæteri legati Romani, presulem ecclesiæ Vuirzburgensi consecrantes, ad propria se quisque conuertunt. Exinde idem R. eam partem episcopij, quæ Necaro fluuiio circumiacet, in proprios usus tenuit. G. uero urbem, & quæ illi contigua sunt, secure possedit. Interea presul Mogontinus ab indignatione Cæsaris sibi metum undique prospiciens, castrum antiquum etiam per multas generationes pene funditus dirutum, quod uel à riuo alluente Ascafa, siue ut quidam uolunt ab Ascanio conditore Asafinbuch dicitur, miro conatu cœpit munire: rex quoque id ipsum ob iniuriam sui, & contra Rempublicam fieri dijudicans, obsidionem e contrario ordinare decreuit. At benignus & amator hominum Iesus per industriam seruatorum suorum sedis Apostolicæ legatorum, qui tunc Mogontiam morabantur, immo per inhabitantem in eis spiritum suum, spiritum principum paci contraiuit auferre: charitatem quoque nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit, quia nimirum ut uere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorum intestina bella, tempus miserendi Syon, id est, ecclesiæ, licet sero iam uenit. Facto igitur uniuersali conuentu apud urbem Vuangionum, quæ nunc Vuormacia dicitur, sicut longum, ita et incredibile memoratu est, quæ prudenti, quæ instanti, quæque per omnia sollicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia per unam uel amplius hebdomadam certatum sit, donec necesse, in cuius manu cor regis est, omnem animositatem Augusti, sub apostolicæ reuerentiæ obedientiam causa matris ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorum, inflexit. Mox tamē ab apostolicæ sedis apocrisiarijs in communionem receptus, tamen ipse imperator quæ uniuersus sibi subiectus exercitus, immo generali absolutioe cunctis hoc scismate pollutis, per autoritatē apostolicā facta, qualiter ecclesiasticas inuestituras, cæteraque spiritalia negocia, quæ tanto tempore reges Teutonici administrauerat, quæque ipse ne regni diminueretur honor, nunquam uita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegauerit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum domino nostro Iesu Christo, suamque in perpetuum ecclesiæ dimiserit, rursusque qualia sibi ob honorem regni obseruandum autoritas apostolica concesserit, utriusque partis melius edocebunt subter annotata scripta: Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Calisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis eius Apostolis Petro & Paulo, sanctæ catholicæ ecclesiæ omnem inuestituram per anulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesijs fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio huius discordiæ, usque ad hodiernam diem, siue tempore patris mei, siue etiā meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter iuuabo. Possessiones

Necarus.

Ascafa, Ascanus, Asafinburch, Asciburgium, uel Græce ἄσκαφα, Ἐύγγωπ. Ptol. lib. 2.

Paſta Henrici Imper. & Calisti pape.

Nota REGES Teutonici.

Scriptum Henrici quinti.

In b. iugum inuestituram, quæ pro acti. ab ant. christo iugum.

Possessiones etiam omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorum tam clericorum quam laicorum, consilio principum & iustitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter iuuabo: & do ueram pacem Calisto, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, uel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulauerit, fideliter iuuabo.

Ego Calistus seruus seruorum Dei. Dilecto filio suo Heinrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in presentia tua fieri absque simonia & aliqua uolentia, ut si qua inter partes discordia emerferit, metropolitani & prouincialium consilio uel iudicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur: & quæ ex his iure tibi debet, faciat. Ex alijs uero partibus imperij consecratus, infra vi. menses regalia per sceptrum à te recipiat. De quibus uero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitum auxilium meum præstabo. Do tibi ueram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, uel fuerunt tempore huius discordiæ. Data anno mill. cxxij. ix. kal. Octob.

Huiusmodi scripta atque rescripta, propter infinitæ multitudinis conuentum, loco campestri iuxta Rhenum lecta, sunt data et accepta, postquam multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis à domino Ostiensi diuinis sacramentis, inter quæ dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaque communione plenissime reconciliauit, discessum est ab omnibus cum lætitia infinita.

Alterum quoque non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium Imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua uota concordantibus, inter multa quæ tam ad regni, quam ad sacerdotij congruebant honorem, more maiorum composita, legatos proprios cum Romanis destinauit: & utrosque nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Apostolico C. consanguineo scilicet iam sibimet unitissimo direxit.

Anno Dominicæ incarnationis millesimo cxxij. Imperator Henricus natalem Domini Traiecti celebrauit. Oritur in ipsis festis diebus quædam simultatio inter aulicos scilicet & episcopi ministeriales, quæ etiã eò processit, ut uniuersa curia simul ac ciuitate comota, utriusque partis armate concurrerent cohortes: fit clamor confusus, quasi à Traiectensibus in Imperatorem coniuratio sit facta: sicque illis intruentibus, & istis resistentibus, acris committitur pugna, adeo ut multi caderent, plures de oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmissimam que illic erat, confugerent. Pontifex etiã ipse quasi prauis consilij particeps, & ob hoc maiestatis reus habitus, custodiæ traditur: à qua postea magna pecuniæ summa multatus, multis etiam primoribus illarum partium interuenientibus, & maxime Friderico Coloniensi archiepiscopo, uix redimitur. Cœpit etiam tunc germinare discordiæ illius seminarium, quæ sequenti estate maximo illius regionis damno, quæ uulgo Hollant uocatur, morose ac laboriose, & uix tandem ipso Imperatore copiosum illo exercitum ducente, terminabatur: ubi matrona quedam, cuius nomen excidit, soror nimirum Lotharij ducis, cuius & patrocinio confisa, Imperatori rebellare præsumebat. Eo itaque tempore primo per Saxoniam, deinde per totam penè Germaniam, externis quiescentibus, ciuilium ubique seditio-num tempestas increuit, & ut ait Propheta: mendacium & periurium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Predones quippe, qui sub nomine equitum undique superabundabant, uillas & agros ecclesiarum inuadebant, colonos domi forisque spoliabant: & ah scelus, ab his qui pane solo & aqua uisitare solebāt, delicias sibimet ministrare tormentis exigebant: sicque prædijs & incendijs uno quoque suas iniurias uindicante, cœpit undique caritas, immo raritas annonæ succrescere. In pago Vuormaciensi uidebatur per aliquot dies non modica & armata multitudo equitum euntium & redeuntium, & quasi ad placitum colloquium, nunc hic, nunc illic turbas facere: circa nonam uero horam cuidam monti, à quo & exisse uidebantur, se reddere. Tandem quidam de incolis regionis illius non sine

Scriptum Calisti
pape.

Obserua pape sermo
nem: De quibus
mihi, non nobis.
Item uide in lib. 5. ca.
37. Alb. Kr. de blandi
mentis pape & secu
larum principum.

Scripta Cesaris &
pape loco campestri
iuxta Rhenum lecta.

Colloquium Babenberg.

Papa consanguineus
Imperatoris.

Hen. quintus natalem
celebrat Traiecti.

Coniuratio Traiecti
in Henricum 5.

Hollant.

Anima militum non longe antehac intersectorum.

An anima exuta corporibus, hic errare possint, uide Chrysostomū in Matth. ca. 8.

Dietericus Sicensis episcopus. Alij Cicensis.

Bosouua.

Frater conuersus episcopi cultro perfodit

Expediō Henrici 5. contra Hollandos.

Otto Babenbergēsis episcopus Pomeranis fidē Christi predicat.

magno timore huiusmodi tam prodigiosę concioni crucis signaculo munitus appropinquat: mox quandam ex illis occurrentē sibi personā per nomen omnipotentis Domini nostri manifestare causam populi, qui sic appareret, adiurat. Cui ille inter cętera: Non sumus, inquit, ut putatis fantasmata, nec militum ut ā uobis cernimur, turba, sed animę militū non longe ante hac intersectorū. Arma uero & habitus atq; equi, quia nobis prius fuerāt instrumēta peccādi, nūc nobis sunt materia tormēti, & uere totū ignitū est, quod in nobis cernitis, quēuis id uos corporalibus oculis discernere nō possitis. In huiusmodi comitatu dicitur etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuisse, & ab hac pœna orationibus & elemosynis se posse redimi, docuisse. Referūt quidā, quod nocte quę diem Dñicę cœnę præcessit, dū ad uigilias more ecclesiastico properarēt, uidisse se quasi stellas innumeras de cœlo cadere, in tm̄, ut pluuie guttas & multitudine & casibus uiderentur imitari. Claruit hoc tēpore Dietericus Sicensis episcopus, literis apprime eruditus, semper cōtra scismata, quę suis tēporibus nonnuncq; pullulabant, propugnator catholicus, et in omni pastoralis sollicitudine cōmissę sibi met ecclesię desudans utilitatibus. Hic itaq; nō longe ā suburbano uel territorio suę ciuitatis monasteriū siue abbatiā, summo conatu, magnoq; sumptuū ac ædificiorū impēsis per annos aliquot instituebat, in colle, quę antiquitas Bosouua nominauerat. Quo loco iam fere ad unguē perducto, utpote nō modica cōsecrata basilica, cōgregatione quoq; monachorū ibidē locata, inuenitur inter eos quos cōuersos fratres dicimus, quidam conuersus ex eadem gente Soraborum progenitus, nequaquam sanctę regulę, sed proprijs desiderijs per omnia subiectus. Hic profuis excessibus frequenter ab abbate corripitur: sed nō melioratus, episcopo præsentatur corrigendus. Quem ipse frequenter acrius, ut dignum erat, corripuit. Ille autem in tantam proteruiam erupit, ut episcopum ante altare in oratione stantem, cultro perfoderit, unde post triduū uenerandus ad Christū migrauit.

ANno Dñicę incarnationis mill. cxxiiij. imperator Henricus natalem Dñi Aquisgrani celebrauit. Eclipsis lunę apparuit in Purificatione S. Marię, unde etiā perterritus Chunradus consobrini imperatoris, conuersionē morū suorū professus, Hierosolymā se profectorū, ibidemq; Christo militaturū deuouit, indeq; fauorem nō modicū ab omnibus qui hoc audierāt, acquisiuit. Nonnulli quoq; nequitie studijs antea dediti, eidē se sociari profitētur comitatu. Nō multo post imperator H. mouit expeditionē cōtra eos, qui sibi in regione Holland contrarij existebant. Hisq; licet tarde subactis, ad superiores se partes contulit, regina circa fines Lotharingię relicta. Circa mediam quadragesimam colloquiū Vuormacię cum quibusdam oprimatibus habebat: cęteris uero qui aderant, id est, Saxonibus, Baioarijs, atq; Boemis, ad curiam uenire Babenberg Non. Maij indicebat, maxime propter Lotharij ducis insolentiā, quę noua quędam moliri notabatur contra Rempub. ob sororis suę præscriptę illatam ab imperatore iniuriam. Factus est itaq; conuentus idem non modicus: nam singularū prouinciarum duces aderant, prædictum L. paucosq; sibi consentientes de Saxonia principes. Quibus singulis necessarios sumptus uel ex toto, uel ex parte ministrabat uenerandus episcopus Otto, præter publicum atq; constitutū antiquitus imperatorię maiestati, quod aulicis etiam importunius exigebatur seruitium. Ab ipsis deniq; pater idem notabatur rarijs q̄ cęteri præfules palatium uisitare: ipse uero monasterijs construendis & restaurandis, elemosynis dispensandis, orationibus inuigilandis, cęterisq; tam practicę q̄ theoreticę studijs insinuandis sese maluit occupare. Nec deerant qui id inuidiæ causa mussitantes publicis potius functionibus impendendum indicarent: sicq; Cęsaris animositatem contra uirum Dei cōmouere tentarent. Sed quia Dominus custodit omnes diligentes se, & uias peccatorū disperdit, iste rebus transitorijs pro tempore non parcens, mitto modo quēuis undiq; regiones stringente penuria, sufficienter omnibus ministrādo, bonitate malitiam uicit, ac nō fictę charitatis officijs, totius in se regni beniuolū affectū cōmeruit. Vnde cōpositis causis eiusdem cōuentus insinuat, tā Augusto, quam

quàm primatibus uniuersis, se literis atq; nuncijs q̄ pluribus à duce Poloniae Polizlao uocatum, insuper etiam domini Papæ. C. permissione atq; benedictione directum, ad gentem scilicet Pomeranorum, quam nuper idem dux sibi finitimam subegerat, & ad Christianitatis confugium impulerat. Annuit tota quæ conuenerat Ecclesia, annuit & aula prosperitatem pijs conatibus imprecantes, soli Babenbergensis Ecclesiæ filij patrem dulcissimum inuiti deserunt, multis eum lacrimis ac si funus prosequentes. Postq̄ autem super confirmatione pacis diuersis iustitijs, regniq; negotijs, satis tractatum est. Indignatus Imperator his, qui presentem curiam adire contempserant, instituit expeditionem sequente Augusto generaliter fieri, specie quidem contra Saxoniam, re autem uera contra Galliam in regnum regis Ludouici, prebiturus nimirum auxilium socero suo Henrico Angliæ regi pro possessione Nortmanniæ prouinciæ, contra eundem regem Galliarum L. contendenti. Cuius itaq; fines, postq̄ statuto tempore iam iamq; Teutonicus exercitus cœpit attingere, exploratores quotidie affirmant Francigenas, maximo iam domi congregato exercitu, congressum expectare, immo temere expetere. Imperator quippe tunc non multas ibi ducebat copias, quia Teutonici non facile gentes impugnant exterarum. Nunciatur interim à tergo Vuormacienses auxilio ducis Friderici, contra uoluntatem imperatoris, Buggonem suum Episcopum, sedi suæ restituisse, seq̄ intra ciuitatis muros, ad rebellandum omnimodo munisse. Quo audito, reuersi, urbem eandem maxima inuadunt feritate, nec oblationem eius soluunt, donec multis, ut fieri solet, hincinde conatibus, expensis multis, ante murum captis uel occisis, ad ultimam deficientibus alimonijs, quinque millibus talentorum urbani multati, relicto Episcopo, pactum ad arbitrium Imperatoris faciunt. Dominus papa. C. uir genere & moribus, sapientia quoq; cunctisq; diuinatum, humanarumq; rerum dispositionibus, precipuus in Domino uitam finit. Post cuius decessum, pars aliqua Romanorum Rauennatem Archiepiscopum, omni religionis testimonio satis commendatum, Apostolicæ sedi prefixere nituntur. Item aliqui Lampertum Ostiensem, qui & uniuersali postmodum electione concordante uoti compotes efficiuntur. Nam uir idem & in Romana tam diu probatus Ecclesia, & in ea legatione, qua ipse dudum in reconciliatione regni & sacerdotij, Germanicis in partibus strenue laborauerat, cis citraq; notificatus, tam illorum, qui longe, quam qui prope erant sacerdotum, unanimi fauore Canonice consecratus, moreq; sedis illius, ut uere tanto dignus honore, Honorius secundus est appellatus. Poppo Abbas obiit.

Expediit Henricus V. in Galliam.

Iam pro dolor, Cares sunt, & in Care periculū, ut habet Prou-

Buggo Episcopus Vuormaciensis.

Vuormatia capitur.

Laus Calisti papæ qui obiit.

Honorius II. papa eligitur.

Argentina.

Strassburg.

Sub hoc tempus in uilla Rusach, Hein. V. satellites tumultum excitarunt, coacti tandem fugere, unam cum rege, quod iudicium ira Dei erat, ut fugeret, q̄ patrem fugauit, & insignia perdet, q̄ patri abstulit. Rubeacenses enim, fugiente Henrico, insignia regalia abstulerunt, posthac Rubeacum diripitur et incenditur. Vide uitam Henrici. 4.

Otto Pomeranis Christum predicat.

A Nno Dominicæ incarnationis Millesimo cxxv. Henricus Imperator Natale Domini apud Argentinam ciuitatem, quæ & Strasburg dicitur, celebravit, frequentantibus ibi curiam Principibus Alsatiæ, Lotharingiæ, ceterarumq; transrheninarum partium optimatibus. Quo tempore hiemem asperissimam, uer tempus pestuosum, fames ualidissima, ac mortalitas crudelissima secuta, tantam stragem per uniuersas prouincias, maxime tamen de uulgaribus dederunt, ut penè tertia pars populi notare occubuisse. Hoc tempore, scilicet in ipso sacrosancto Paschæ sabbato, desiderantissimus, nobisq; cœlitus prouisus, prouisor noster Otto presul, post multas pro Christo tribulationes emerlas, gregem sibi commissum, reuisit: nec aliter, quam Christus ipse, Christus Domini susceptus, gauisus discipulis gaudium Dominicæ resurrectionis duplicauit. Idem tamen Christifidelis dispensator & prudens, questum de commisso sibi talento lucratum, ad fidem suam deuotionisq; testimonium literis annotari præcepit, quas & nos ob ædificationem legentium hic subnectere non piguit.

A Nno Dominicæ incarnationis Millesimo cxxiiij. Indi. ij. Calisto Papa ij. Romanæ sedi presidente, Otto Dei gratia, Babenbergensis Ecclesiæ Episcopus, diuino admonitus instinctu, prædicti Apostolici autoritate & assensu robortatus, partes Pomeranorum paganorum, cum quibusdam ciuitatibus terre Lutitiæ aggressus est, ut eos ab errore suo reuocaret, & ad uiam ueritatis, & ad agnitionem filij Dei perduceret. Quibus baptizatis & conuersis, Ecclesias cõstruxit & cõsecrauit,

a iij & hæc

*Sexta feria.
Dies Dominica.*

Quadragesima.

*Baptismus bis
in anno.*

Compares.

Ne filios necarent.

Vna uxor.

Sepultura.

Confessio.

Ciuitates Pomeraniae.

Prodigia.

Frigus.

Tempestas.

Nebule.

Tullifelt.

Hamirstein.

*Heinricus V. Spirae
sepultus.*

Et haec secundum sanctorum Patrum instituta, eos seruare docuit, scilicet ut sexta feria abstineant à carne & lacte, more cæterorum Christianorum. Dominica die uacent ab omni opere malo, & ad Ecclesiam diuinum officium audituri ueniāt, ibiq; orationibus studiose insistant, solennitates sanctorum cum uigilijs, uel secundum quod eis indicatum fuerit, cum omni diligentia obseruent, sacrosanctā quadragesimam, ieiunijs, uigilijs, elemosynis & orationibus, diligentissime obseruare studeant, infantes suos in sabbato sancto Paschæ & Penthecostes, cum candelis & cappa, quæ dicitur uestis candida, & patrinis comitantibus ad baptismum deferant, eosq; ueste innocentię indutos per singulos dies usq; in octauum diem eiusdem sabbati, ad Ecclesiam deferant, & celebrationi diuini officij interesse satagant. Hoc etiam iniunxit, ne filios suos necarent, quod nephas maxime inter eos uigebat, ne etiam filios suos & filias ad baptismum teneant, sed sibi patrinos quærant, patrinis etiam fidem & amicitiam, ut carnalibus parentibus seruent. Indixit etiam, ne quis commatrem suam ducat in uxorem, neq; propriam cognatam suam usq; in sextam & septimam generationem, & unusquisq; cõtentus sit una uxore, ne sepeliant mortuos Christianos inter Paganos, in siluis, aut in campis, sed in cœmeterijs, sicut mos est omnium Christianorum, ne fustes ad sepulchra eorum ponant, omnem ritum & prauitatem paganam abijciant, domus idolorum non construunt, phitonissas non adeant, sortilegi non sint, ne quid immundum comedant, non morticinum, non suffocatum, neq; idolothytum, neq; sanguinem animalium, ne cõmunicent Paganis, ne cibum aut potum cum eis, aut in uasculis eorum sumant, ne in his omnibus consuetudinem paganam repetant. Iniunxit etiam eis, ut dum sani sunt, ueniant ad sacerdotes Ecclesiæ, ut confiteantur peccata sua, in infirmitate autem sua uocent presbyteros ad se, ut confiteantur peccata sua, & corpus Domini accipiant. Iniunxit etiam, ut de periurijs, de adulterijs, de homicidijs, & de ceteris criminalibus secundum Canonum instituta pœnitentium agant, & in omni Christiana religione & obseruatione obedientes sint. Mulieres post partum ad Ecclesiam ueniant, & benedictionem à sacerdote, sicut mos est, accipiant. Nomen ciuitatum, Pirizstetin, Vulingamen, Colberch, Belgrado, Lubingresch.

His temporibus per latitudinē imperij Romani, prodigia nonnulla, cladefq; diuersæ frequentabantur, adeo ut nec numerus eorum, nec species à cuiusq; mortalium sciētia colligantur. Porro pauca quæ nostris auribus uolans, intulit fama, stilo libuit exarare, ne exempla, & diuinum uerbum, quæ multiformibus plagis toleramus, occultate uideamur generationi subsequenti. Quarta feria, hebdomadæ Penthecostes, dirissima pruinæ, frigus, plagam magnam, tam nouellis ubiq; frugibus, q̄ uineis abundantissimam iam fœtum suorum spem turgendo promittentibus intulit, nec multo post, id est xvi. kal. Iulij, residuū frigoris tempestas tam immensa, quæ diluuium minari uideretur alicui, crudeliter deuastauit. Item nebulę quędam ex locis palustribus, ultra solitum erumpentes, segetes contiguas, & maxime triticeas aurugine uel uredine deprauarūt. Alpium etiam fœtus, nescio quo auspicante incommodo, ex toto penē deperijt. Nonnulli insuper in Sole & Luna, uel stellis, diuersi diuerso modo se uidisse signa testantur, adeo, ut etiam fidem excedere quibusdā uideantur. Pueri cuidam in pago Tullifelt nato, crus dextrum diutino liuore tumefactum, tandem loco collecti puris crepuit, & pro sanie mirabile dictu, grana non pauca tritici, siliginis, farris, hordei, ac auenæ euidenter effudit.

Heinricus Imperator huius uocabuli quintus, apud Traiectum ciuitatem Penthecosten celebraturus, ægritudine quam iam diu celauerat superatus, ad extrema cœpit propinquare, uocatisq; qui secum erant, id est regina Mathilde coniuge sua, ceterisq; primatibus, prout potuit, de regni statu consilium dedit, coronam, ceteraq; regalia usq; ad conuentum Principum conseruanda in castello firmissimo, quod Hamirstein dicitur, reponi disposuit, sicq; uatico Christi, Sacramentorum communicans, diem clausit extremum x. kalen. Iunij. Cuius corpus more regio curatum, Spiram est delatum, & coram multitudine nobiliū, & inferiorum

riorum clericorum atq; laicorum, iuxta maiorum suorum mausolea honorifice conditum. Anno regni sui xx. Imperij uero xiiij. Hic ut prescriptum est, primo sub specie religionis patrem excommunicatum imperio priuauit: confirmatus in honoribus mores mutauit: sed post iniurias Apostolicę sedi illatas, semper seipso inferior fuit, iustitij regni non multum inuigilauit: acer fuit ingenio, fortis & audax, licet parum felix in plijs, nimis in appetendis alienis. Pecunias, ut aiunt, infinitas cogesserat, quas secundum scripturas, cui thesaurizasset, ipse sine liberis obiens, heu heu ignorabat. Hoc etiam anno nonnullos ex nobilibus, unam cum innumera multitudine uulgarium feruens mortalitas absumpsit. Inter quos Vdalricum Eihstatensem, ac Ruoggerum Vuirzburgensem, Arnoldum quoque comitis Arnoldi filium, bone indolis adolescentem, pluresque alios fors ultima pressit. Nam post uulgi stragem immensam, tam fame quam pestilentia, iudicio diuino, patrata, lues tanta, tamquam indiferens per populos ubique grassari cepit, ut nulli conditioni, sexui, uel ætati parcendum fore, mors minitaretur pallida: uixque uiui sufficerent ad curanda defungentium cadauera.

Heinricus. V.
Spire sepultus.

Dotes Heinrici V.

Pestis.

ANACEPHALEOSIS CHRONICI VRSPERGENSIS, DE
Imperatoribus, Conrado, Heinrico. III. Heinrico. IIII. Heinrico. V.

MVLTIS dum sua facta uel dicta placent, aliena displicent: rectius autem erat, ut nobismetipsis displicentes, dum alijs placere uelimus, ipsique nobis placeant. Quia uero omnis ætas in malum prona est, facilisque descensus auerni, rectum contemnitur, & quod uitiosum est, frequentatur. Ideoque tam scriptores singularum rerum, quam etiam interpretes linguarum, siue expositores librorum, contra æmulos & detractores & inuidos, in principijs operum suorum uolentes aliqua describere, plurima commentati sunt. Ceterum ut rudes & imperiti nostræ loquelę simplicitate de medio usu loquendi procederem, & nullius dulcedinis siue eloquentiæ stylam redolentem, credimus ab æmulis potius irridendum, quam liuido dente huic detrahendum. Sane super his fiat uoluntas Dei expleta. Nos uero, sicut fuerit uoluntas in cælo, de nostro proposito explebimus gesta regum, maximeque Romani imperij, sicut cepimus, & de diuersis regnis prioribus, ad id perduximus. In superioribus uero gesta quatuor Imperatorum, uidelicet Cunradi, Heinrici. III. & Heinrici. IIII. & Heinrici. V. sub stylo historiographo non sunt conglutinata, sed potius gesta temporum sub singulis annis sunt descripta. Ideoque series historię de ipsis Imperatoribus difficiliter contextitur. Recapitulando igitur de eisdem Imperatoribus, quedam reteximus, ut series & narratio nostra melius stylo simplici procedat. Quia uero presati quatuor Imperatores in Ecclesia Spirensi, usque in presens euidentem habent sepulturam, & tumulos de marmore fabricatos & politos, sicut eosdem oculis nostris prospeximus. Primum superscriptiones eorumdem mausoleorum, sicut meminimus nos ab eisdem descripsisse, annotabimus: uidebitur enim paulisper forte discrepare ab his quę prenotata sunt. In quatuor igitur sepulchris prenominatorum Imperatorum continetur sermo metricus factus, ad mensuram unius uersus hexametri, hoc modo incipiens, a Septentrionali plaga, super primum sepulchrum continetur duo uerba exarata in marmore, hæc scilicet, FILIUS HIC. In marmore secundi sepulchri exarata sunt hæc uerba. PATER HIC. Super marmore quoque tertij sepulchri scriptum est. AVVS HIC. Et in quarto exculptum est. PRO AVVS IACET ISTIC. Sicque perficitur unus uersus hexameter. Adiunguntur autem his duo mausolea eiusdem operis marmorei, & eiusdem structurę & eleuationis, in quibus descriptus est unus uersus hexameter, a Septentrione in Austrum, qui in priori tumulo continet hæc uerba exculpta. HIC PRO AUI CONIUNX. In secundo. HIC HEINRICI SENIORIS. Dies quoque & annos, quibus presati Imperatores obierunt, annotauimus, sicut ibi annotati continentur, in hunc modum. In primo itaque uersus Austrum, quod est nouissimum in descriptione uersus prenotati, sic scriptum reperitur. CUNRADVS. II. IMPERATOR ROMA NORVM. ANNO DOMINICAE INCARNATIONIS MXXXIX. NON. IUNII OBIIT. In secundo, uersus Septentrionem sic descriptum erat.

Roma. 19.

Mos scriptorum.

Gesta regum,
maxime Rom.
imperial.

Quatuor Imperatores Spire sepulti.

Superscriptiones Mausoleorum Spiris.

Cunradus Imp.

HVIVS

Heinricus tertius,
dictus Niger.

Heinricus quartus
dictus senior.

Heinricus quintus
dictus iunior.

Otto Frisingensis
lib. 6. cap. 28.

Principes de
Vuabilingen.

Monumentum in
Baienstein.

Hinc coniectura est, quicquid inter Rhenum est
& Nicrum, uelut in Prouincia formam red-
dum, aliquot annos Romanis paruisse. Hinc tan-
tum uetustatis reperias non solum in Nicri litto-
re, sed in intermedijs etiam locis. Hinc apud Et-
telingam, patriam meam, tabula lapidea fuit res-
perta, cui Neptunus erat insculptus, de qua in
Paralipomenis meis infra.

Heinricus. III. niger.

Heinricus. IIII.

Vide Otton. Frising.
lib. 6. cap. 35.

Theodosius.

Gregorius. III. excō-
municat Leonē Imp.

Oblique in Papam.

HUIUS FILIUS HEINRICVS TERTIVS, QVI DICTVS EST
NIGER, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE
INCARNATIONIS MLVI. NON. OCTOB. OBIIT. In tertio, uersus
Septentrionem rursus scriptum est. HUIUS FILIUS HEINRICVS. IIII.
DICTVS SENIOR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DO-
MINICAE INCARNATIONIS MCVI. VII. IDVS IVNII OBIIT.
In quarto scriptum est. FILIUS EIVSDEM HEINRICVS V. DICTVS
IUNIOR, ROMANORVM IMPERATOR. ANNO DOMINICAE
INCARNATIONIS MCXXV. X. KALEN. AVGVSTI OBIIT.
De istorū generatione, Otto Frisingensis Episcopus, qui de eadem generatione
descendit, dicit quod Cunradus proauus ex parte patris à Cunrado Vuormaci-
ensium duce, qui in praelio cū Vngaris sub Ottone habito occubuit, pro sapiam
ducens ex parte matris à probatissimorum Gallorum principum genere, qui ex
antiqua Troianorum stirpe descenderant, & à beato remigio baptizati fuerant,
qui Clodij siue Clodouei multotiens nominabatur, originem duxit: de quibus
supra in gestis Francorum satis est dictum. Quod ex eo quoque probatur, quod iidem
Principes de Vuabilingin oriundi dicebantur, apparet autem usque in praesens, ti-
tulus monumenti iuxta praefatam uillam, in modū turris, miro opere de quadris
& sculptis lapidibus constructus, quod uulgus Baienstein denominat, in quo
sculptū literis reperitur, CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE
Praefatus, C. uxorem Giselam nomine, de antiquo & glo-
rioso Carolorum sanguine oriundā habuit. Sicut quidam
his uersibus attestatur.

Quando post decimam numeratur linea quarta,

De Carolo Magno processit Gisela prudens.

Hæc primum Ernusto duci Sueuorum, fratri Alberti Mar-
chionis Pannoniæ nupta fuit, ex eoque filios, Ernustū & Her-
mannum suscepit. Quo mortuo praefatus rex, C. eam acce-
pit uxorem. Genuitque ex ea Heinricum eius nominis tertium,
qui dictus fuit Niger, ut praedictum est. In quo propter ma-

ternum genus post multa curricula annorum, redijt imperiū ad illustrem & glo-
riosam propaginem Caroli Magni. Dicitur uero Heinricus ex Agnete Imperatri-
ce, ut supra descriptum est, genuit rursus Heinricū, eius nominis quartū, qui di-
ctus fuit seinior, & à plerisque nuncupabatur malus, eo quod multa mala terris & prin-
cipibus propter suam excōmunicationem & uitam sceleratam intulerit, de cuius
tamen excōmunicatione praefatus Otto Frisingensis sic scribit, Lego & relego
Romanorum, Regum, siue Imperatorum gesta, & nusquam inuenio quemquam eorum
ante hunc à Romano Pontifice excōmunicatum, uel regno priuatum, nisi forte
quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breue tempus à Roma-
no Episcopo inter poenitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio pro-
pter cruentam caedem à liminibus Ecclesiae sequestratus est: Licet praefatus Otto
hæc scribat, constat tamen ex his, quæ superius longe descripta sunt in pluribus
locis, quod Imperatoribus siue regibus quarundam nationum, uergentibus in mul-
tam peruersitatem, uel nequitiam, siue in desidiā, ut inutiles censerentur, mul-
toties diuino iudicio reprobati sunt, alijque in locum eorum substituti sunt, quod
plerumque nulla accedente autoritate Romanae Ecclesiae factum est, sicut frequen-
ter de Imperatoribus apud Constantinopolim positus legitur, ut supra descriptū
est. Quandoque etiam accessit autoritas Romani Pontificis, sicut in gestis Roma-
norum Pontificum legitur. Quod Gregorius iij. fecit recedere totam Italiam de
potestate Leonis Augusti, & ipsum excōmunicauit, & regno priuauit, talia quoque
alibi plerumque leguntur, & nostris temporibus facta fuisse cernuntur. Licet autem
Romani Pontifices hæc sibi ascribant, & se fecisse gloriētur, nos tamen animad-
uertimus hæc potius facta fuisse diuino iudicio culpis Imperatorum exigētibus,
animisque Principum siue gentium, ad resistendum se coadunantibus. Quis autē
flectit mentes hominum, nisi ille de quo scriptum est. Sicut diuisiones aquarum,
ita cor

ita cor regis, & corda hominum in manu Dei sunt. In libro quoque Regum non dicitur quod Samuel Saulem reprobauerit, sed quod a Deo fuerit reprobatus, & iubente Deo, per ministerium Samuelis, Dauid fuit inunctus. Exemplis quoque id ipsum approbatum cernitur. Sub temporibus namque nostris, Fridericus primus, eius nominis Imperator Romanorum, ab Hadriano papa, & Alexandro, aliisque successoribus excommunicatus (ut ipsi asserunt) nunquam perdidit imperium. Philippus quoque filius eiusdem Friderici, post mortem fratris sui Henrici vi. acquirens sibi imperium, siue regnum Romanorum, propter excommunicationem Celestini Papae iij. sicut meminimus factum fuisse, sub temporibus nostris nunquam perdidit illud. Haec omnia in subsequens descriptionibus & annotationibus temporum, plenius explicabuntur. Praefatus itaque Henricus. III. de uxore sua Bertha nomine, duos filios progeniuit, & unam filiam. Conradus quoque filius eiusdem in Italia mortuus est, sicut superiora scripta demonstrant. Henricus uero eiusdem nominis. V. postmodum factus Imperator Romanorum, patri in imperio successit, & sicut a patribus & auis siue proavis, quaedam discordia ad eum deducta fuit super institutionibus Episcoporum, hanc uiriliter tenuit, & propter hoc Papam Paschalem captiuauit. Tandem sicut in superioribus annotatum est, haec discordia, anno Dominice incarnationis Mccxij. determinata est, sicut superius descriptum est. Praefatus uero Henricus. V. anno Dominicae incarnationis Mccxy. obiit.

LOTHARIUS SAXO, XVIII. GERM. IMP.
Huius laus est a uendicata religione & legibus.

Anno Dominicae incarnationis Mccxvi. ab urbe condita MDccclxxvij. Lotharius dux Saxonum, cuius mentio superius facta est. lxxxix. loco ab Augusto regnum accepit, regnauitque annos xij. Fridericus dux Sueuorum, & Conradus frater eius, qui ducatum acceperat, pertinentem ad Herbipolensem Ecclesiam a Henrico iuniore, sicut supra descriptum est, nepotes fuerunt praefati Henrici filij, uidelicet sororis eius, filia namque Henrici senioris, cuiusdam Friderico nobili de Stophen, matrimonio iuncta fuit, mortuoque Rudolpho duce Sueuorum in bello, qui sibi regnum uendicauerat, dictus Henricus senior, ducatum Sueviae praefato Friderico. genero suo contulit. Ipse quoque Fridericus, de praefata filia dicta Agnere, duos filios progeniuit, Fridericum uidelicet & Conradum, quorum Fridericus ducatum Sueviae tenuit, quem a quibusdam audiimus denominari monoculum. Conradus uero ducatum Fraconiae, ut praedictum est, accepit: penes hos, mortuo auunculo suo, Henrico iuniore, insignia imperialia remanserunt. Ideoque cum quibusdam Principibus peregerunt, ut sepe dictus. C. in regnum eligere, in discordia contra Lotharium, pluribus tamen fauentibus Lothario, isti tamen bellum habuerunt contra Lotharium. Lotharius uero filiam Gerdrudim unicam, quam habebat, dederat uxorem. H. duci Bauariorum, fratri Vuelphonis nouissimi, quem nos uidimus, cuius generationis, quia incluta fuit & nobilissima, & Deo semper deuota, Romanaeque Ecclesiae semper assistens, & Imperatoribus saepe resistens, quia mentio Vuelphonum superius frequenter facta est, in hoc loco generationem illam latius describamus.

In hoc itaque genere, sex Vuelphones leguntur fuisse, non simul sed sibi in generatione illa succedentes. Creduntur autem uiri illi incluti fuisse de gentibus illis, quae sub Valentiniano Impatore de Scythia erupentes, diuersas partes Germaniae occupauerunt, & dominatum obtinuerunt. Licet autem eiusdem generis tyranni & nobiles in genealogia praecesserint, utpote Vuarinus & Ruothardus, qui beatum Orhmarum in insulam Rheni relegarunt, in qua hodie consistit monasterium monachorum, quod uocatur Staine. Primus tamen, de quo legitur, eius generis fuit quidam inclutus dictus Ethicho, qui genuit filium nomine Henricum, & filiam nomine Hiltegardam, quam Ludouicus Imperator duxit in uxorem. Factum est autem, dum praefatus. H. moreretur, in curia iam dicti Imperatoris. L. persuasum ipsius Imperatoris, & quorundam aliorum, ipsi Imperatori fecit hominum & subiectionem, & ab eo accepit iij. millia mansuum pro beneficio in superiori Bauaria. Quod cum pater eius percepisset, existimans nobilitatem & libertatem suam nimis esse declinatam, ualde consternatus est animo, & dolorem suum

Fridericus I.

Et Hein. V. excommunicatur, opera Mogont. Salzb. & Conlonien. Episcoporum, Ottolib. 7. cap. 15.

In ciuitate Gallia Spira, iuxta patrem, auum, proatum, Imperatores, cultu regio sepelitur. Otto lib. 7. cap. 16.

Hic ab alijs dicitur Lucherus Saxo, sub hoc Cesare cepit Europa denno iure ciuili scripto in iudicijs passim uti.

Stauffen, Otto habet Stoyphe.

Frid. monoculus.

Author uidit Vuelphonem.

De generatione Vuelphonum.

Vuelphones Scythae.

Staine monasterium.

Hominum.

Mansuum.

*Amergau.**Altenmünster.**Conradus.**Ethicho.**Rudolphus.**Lunum.**Abbatie tres.
Ebersberck.
Gisenfeld.
Chubach.**Nota.
Iudicio aquæ frigida
innocentiam probare.**Centum Mansus.**Vuelphonis factus cō
tra Imperatorem.**Vuelpho quartus, pri
mus Bauariae dux.**Sifridus Aug. Episco
pus capitur.**Ciuitates August. Fri
singen. destruantur.*

suum exponēs amicis suis, faciem filij amplius uidere noluit. Ipse uero Henricus patri suo, prout deuit, reuerentiam in omnibus exhibuit, & necessaria abundanter largiti fecit ei residēti in uilla, quæ dicitur Amergau, ubi & cellam monachorum construxit, quam post mortem patris sepe dictus Henricus transtulit in locum qui dicitur Altenmünster, à nomine S. Altonis ibi quiescentis. Idem uero Henricus uxorem duxit de Bauaria Beatam nomine, ex qua tres filios progeniuit, uidelicet S. Chunradum, qui postmodum Constantiensis Ecclesiæ Episcopus fuit, & eam multis prædijs suæ proprietatis ampliuit, & Ethichonem qui legitimo matrimonio carens, ex quadam de ministerialibus suis unam filiam progeniuit. Tertium quoque filium, uidelicet Rudolphum, habuit sepe dictus Henricus, qui Rudolphus, accepit uxorem de Vningin, Itham nomine, cuius pater Cuno nobilissimus comes fuit, mater eius extitit filia Ottonis Magni Imperatoris, Richilint nomine. Dicitur itaque Rudolphus de præfata Itha uxore sua duos filios progeniuit, uidelicet Vuelphonem, qui primus hoc nomen accepit, & Henricū, qui apud uillam Lunum in uenatione saxo percussus, interijt. Genuit & filiam, Richardam nomine, quæ postmodum moriens, in monasterio Ebersberck sepulta est. Maritus namque eius ditissimus comes Bauuariorum, cum non haberet heredem, tres Abbatias construxit, uidelicet Ebersberck, Gisenfeld, & Chubach. Vuelpho uero filius præfati Rudolphi, duxit uxore de gēte Salica, de castro Glizberck, Imiza nomine. Hic est ille Vuelpho comes, qui aliquādo Imperatori Conrado secundo, auxiliante sibi duce Ernusto, rebellauit. Augustensem quoque Episcopatum, & Frisingensem, in prælio, quod habebat cum Brunone, Augustensi Episcopo, attriuit: & plurimum comminuit, pro qua re tamen in fine satisfecit, & uillas plurimas eidem Episcopatibus tribuit, in tantū, quod iudicio frigida aquæ innocentiam suam probauit. Hic de præfata uxore sua Imiza, genuit filium, cui nomē suum imposuit Vuelpho, genuit & filiam Chunzam nomine, quam Azzoni ditissimo Marchioni Italiae dedit in uxorem, in dote quoque dedit eidem curiam nobilissimam, quam habebat in Italia, Elsinam nomine, quam & ipse ab uxore sua in dotem acceperat. Cuius curie mille & centum mansus sunt, uno ualulo comprehensi. Cuius filius Vuelphonis secūdi, Vuelpho tertius, uir per omnia probatus, ducatum Carinthiorū & Marchiam Veronensem acquisiuit, & strenue rexit. Dicitur de eo quod contemptum exhibuerit Henrico Imperatori tertio, eo quod cum idem Imperator conuocasset exercitum suum in Lombardiā, apud locum qui uocatur Runggalle. Iste tertius Vuelpho cum armatis militibus suis, quos ad duxerat cōtra uoluntatem Imperatoris recessit ab eo, & neque minis, neque promissionibus potuit detineri ab eo, quod ideo factum est, quia præfatum Imperatorem expectauerat in eodem loco per triduum, ultra statutum tempus, & neque nunciū neque literas suas acceperat, quibus absentiam suam excusaret. Alio quoque tempore præfatum Imperatorem uerbis suis coegit, ut Veronensibus remitteret mille marcas, quas ab eis contra iustitiam extorquere uoluit. Iste Vuelpho tertius, immatura morte preuentus, sine herede decessit, & omnes possessiones suas Ecclesijs distribui mandauit. Sane mater eiusdem hanc distributionem fieri non permisit, sed potius de Italia reuocauit filium præfati Azzonis nepotem suum Vuelphonē quartum, eumque heredem omnium possessionum eiusdem generis instituit. Hic est ille Vuelpho quartus, qui primū ducatum Bauuariornm adeptus est, & multa magnifica peregit.

Temporibus quippe Henrici Imperatoris quarti hic extitit, & bona fide ei adhesit, donec idem Imperator multis facinoribus reus habitus, sedi Apostolicæ se opposuit, & in mortem præfati Vuelphonis, ut dicitur, quedam machinatus fuit, extunc recessit ab eo, & cum alijs Principibus Saxonie & Sueuie, eum impugnauit. Hic etiam propter scisma, quod eidem temporibus extitit, Siphridum Augustensem Episcopum scismaticum captiuauit, & comprehensum in uincula iecit, & in castro suo Rauensburck multo tempore cathenatum conseruauit. Ciuitates quoque Augustensem & Frisingensem destruxit.

Accepit autem reginam Angliæ, tunc uiduam, filiam scilicet Balduini nobilissimi

liffimi comitis Flandriæ Iuditham in uxorem. Ex qua duos filios, Vuelfonem scilicet & Henricum, quorum uterq; ducatum Bauuarię alter post alterum possederat, progenuit. Hic est ille qui primus eod quod fautoribus suis in tot commotionibus bellorum prædia sua distribuendo paternos redditus comminuit, manus suas episcopis & abbatibus præbuit, & beneficia non modica ab eis recepit. Omnes possessiones Luitoldi comitis, quas in partibus istis habuit, præter illas quas in Zuuiultun sanctæ Mariæ contradidit, cū duobus castris, Achalmen & Vulnelingen, ipso donante possedit. Patrimonium quoq; comitis Ottonis de Buochorn eo uiuente & bona uoluntate tradente recepit & obtinuit. Deniq; cū ad senilem ætatem peruenisset, & Rattinbuochensem ecclesiam construere cœpisset, & satis copiose ditasset, Altorfense quoq; monasteriū prædijs, decimis & mancipijs, necnon & ecclesiasticis ornamentis abundantissime ditasset, alias etiā ecclesias ad se pertinentes aliquo modo meliorasset, uolens Deo de excessibus suis difficiliorem satisfactionem exhibere, Hierosolymitanū iter arripuit. Quod in maximis persecutionibus & periculis Vngariam & Græciam transiens, perfoluit. Sepulchrum enim Domini & alia sancta loca, omnibus suis pene amissis, uisitauit: deinde ad reuersionē se parans, Cyprū adiit, ubi de hac uita decedens, sepultus est. Ossa tñ eius postea inde sublata, ad Altorfense monasterium translata & reposita sunt. Socj autem peregrinationis & laborum eius, uel interfecti, uel uiui Sarracenis, machinante perfidissimo Alexio imperatore, traditi sunt. Inter quos Thiemo Iuuaiensis archiepiscopus comprehensus, & regi Memphæo presentatus, ad idololatriam angariatur. Ille sanum ingressus, animi & corporis uiribus robustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frustra comminuit. Ob hoc productus, exquisitisq; supplicijs affectus, martyrio coronatus est. Itham marchionissam, matrem Luipoldi marchionis orientalis, quæ similiter in eodem comitatu fuit, unus de principibus Sarracenorum rapuit, & impurissimo matrimonio sibi copulauit, ex eaq; sanguinum illum sceleratissimum progenuit. Igitur Vuelfo v. eius nominis, senior inter filios præfati Vuelfonis, mortuo patre accepit ducatum Bauuariorū, & tam curiæ suæ largitate & honestate, q̄ finitimarum gentium, maximeq; Italiæ, bellis & honestatibus multa magnifice peregit. Accepit autem Mathildam nobilissimi ac ditissimi Italici marchionis Bonifacij filiam in uxorem, foeminā uirilisi animi, quæ ad instar fortissimi principis totam terram illam dominio suo subiugauit. Quam tamen postea, nescio quo interueniente diuortio, repudiauit. Deniq; omnibus bene compositis, morbo correptus in uilla Chufringin, diem clausit extremum: & in Altorf deportatus, iuxta patrem & matrem sepultus est. Henricus frater eius ducatum & omnia quæ illius erant, obtinuit, & potenter ditioni suæ subiugauit. Accepit autem uxorem de Saxonia, filiam Maginonis ducis & Sophiæ sororis regis Vngariæ Colomanni, Vulshildem nomine. Ex qua præter illos quos infra annos linus cœlestis patriæ suscepit, tres filios, Chunradum, Henricum, Vuelfonem, & quatuor filias, Iuditham, Sophiam, Mathildam, Vulshildam progenuit. Iuditha nupsit Friderico Sueuorum duci, quæ Fridericum imperatorem nostrum, & uxorem Mathæi ducis Lotharingiæ progeniuit. Sophiam Bertholdus dux de Zaringin, & eo mortuo Luipoldus marchio de Stiria in uxorem accepit. Mathildis primo Diepoldo filio Trepoldi marchionis de Voheburch, postea eo mortuo, Gebhardo de Sulzebach copulata est. Vulshildem Rudolphus Bregantinus comes duxit. Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi literarum studijs informaretur, tempore maturo Colonienſi archiepiscopo altiori studio & disciplina clauſtrali educandus committitur. Vbi in utroq; tantum profecit: sed & alijs uirtutibus uitia declinans, tantum exornauit, ut ab omni & clero & populo amaretur, ab omnibus summo honore dignus iudicaretur. Ipse uero honores, diuitias, laudem humanam fugiens, quibusdam se monachis sociauit, cū quibus omnibus suis ignorantibus, Clareuallense monasterium adiit, ibiq; se monachum fecit. Deinde procedente tempore Hierosolymam petijt, ubi cuidam seruo Dei in hæremo

Vuelfonis quarti filij, Vuelfo, & Henricus.

Zuuiultun.

Patrimonium comitis Ottonis de Buochorn

Vuelfonis 4. profectio ad sepulchrum Domini.

Thiemo archiepiscopus martyr.

Itha marchionissa.

Vuelfo quintus.

Henricus frater Vuelfonis quinti.

Bertholdus de Zeringen.

Hohenburg. Sulzbach.

Nota. Apud episcopos clauſtralis disciplina.

Alij Pataram.

manente adhæsit, eiq; cum omni humilitate necessaria administravit. Tandem sentiens se quadam infirmitate tactum, de reuersione cogitavit: & ingressus nauem, Baram ciuitatem sancti Nicolai peruenit. Vbi beato sine diem ultimum clausit, honorificeq; sepultus, ibidem requiescit.

*Nuptiæ Henrici cum
filia Lotharij.*

*Concio legum, locus
Augustæ.*

Circa idem tempus pater quoq; eius & mater, pater in castro Rauensburch, mater in Altorf xvi. die post mortem mariti, obierunt, & in monasterio sancti Martini sepulti sunt. Henricus uero, defuncto patre, ducatum eius adeptus est. Hic est Henricus ille, de quo supra dictum est, frater Vuelfonis nouissimi, qui filiam Lotharij accepit uxorem, & nuptias cum ea apud Augustam ciuitatem, conuocatis ferè omnibus principibus, magnifice celebravit, in loco qui dicitur concio legum. Quo facto, uenit ad imperatorem Lotharium socerum suum apud ciuitatem Nurenberg, & ibi ducatum Saxonie, & omnia beneficia quæ imperator ab episcopis & abbatibus habuit, in beneficio suscepit: & ibidem pollicetur eidem imperatori auxilium, contra præfatum F. & Chunradum fratrem eius. Licet autem in Bauuaria haberet bellum contra quendam nobilem Fridericum, Ratisponensis ecclesie aduocatum, cuius etiã castrum fortissimũ Falchensteyn obsidione cinxit: relictis tamen in obsidione militibus, festinauit socero suo uenire in auxilium.

*Lotharius Spiram
obsidet.*

*Spirenses redeunt in
gratiam imperatoris*

*Altorff.
Rauensperg.
Wemmungen
Tugendorff.
Stauffen.*

Imperator quippe Lotharius eo tempore obsederat Spiram ciuitatẽ, eò quod ciuitas illa faueret Friderico & Chunrado ducibus, ad cuius auxilium adduxit milites DC. aut amplius, quos tamen ultra Rhenum apud se prope collocauit, ut impetus & irruptiones F. ducis præcaueret. Fridericus tamen dux, utpote uir armis strenuus, quadam nocte in castra ipsius irruit. Sane Henricus premonitus fuerat, armis & equitaturis instructus, ad fugam illum compulit, & ita fugientẽ illum usq; Gruoningin insequitur. Deinde mediante Mogontino archiepiscopo, Spirenses in gratiam imperatoris redeunt. Castrum quoq; supradictũ Falchensteyn à duce H. in Bauuariam regresso capitur. Non multo post F. dux memor pristinae iniuriæ, Altorf & Rauensburg armata manu inuasit, ubi quosdam captiuauit, & uillas circunquaq; & Memingin incendio uastauit. Sequenti uero ætate H. dux cum exercitu copioso fines F. ducis ingressus, à uilla Tuogendorf, quæ est in ripa danubij, incipiens, & ultra Stouphen perueniens, omnia circunquaq; in transitu & in reditu incendio & præda deuastat. Post hæc rediens in Bauuariam, bella plurima peregit, uidelicet, contra episcopũ Ratisponensem, Henricum nomine, unum de nobilissimis Bauuarie patrum Ottonis comitis de Vuolfratehusen, & contra supradictum Fridericum aduocatum Ratisponensem, & dictum Ottonem de Vuolfratehusen. Hi quoq; in auxilium suum habuerunt Luipoldum Marchionem orientalem: qui omnes, congregato copioso exercitu, castra iuxta Isaram fluuium posuerunt, ut attentarent ducem de finibus illis expellere: cæterum dux acies suas ordinauit econtra. Cumq; pugnam inire debuissent, Otto Palatinus de Vuitilinsbac considerans periculum utriusq; partis, mediatorem se interposuit: & siue minis, siue promissionibus sæpeditum Fridericum aduocatum consobrinum suum, & Ottonem comitem generum suum ad hoc induxit, ut in potestatem ducis se traderent, & castrum Vuolfratehusen, quod milites ducis dudum obsederant. Dux itaq; ipsum Ottonem comitem custodiæ militum deputatum abduxit, & castrum cum ædificijs incendit. Postmodum quoq; episcopus Ratisponensis in gratiam ducis redijt, & comitatum quem habet episcopatus Ratisponensis circa Enum fluuium, ei in beneficio concessit: sicq; factum est, ut bella quiescerent in Bauuaria. Lotharius quoq; imperator eo modo confortatus est in imperio: nam & supradictus C. qui ei aduersabatur in imperio, à facie eius ierat in Italiam, ut aduersitates sibi suscicaret ibidem. Sane interuentu beati Bernhardi abbatis Clareuallensis, dicti duces C. & F. in gratiam imperatoris recepti sunt, in generali curia Babenberg habita, sicq; pax firmata est. Eo quoq; tempore sedes Apostolica malis non caruit: nam Petrus Leonis contra Innocentium papam secundum se erexerat. Ideoq; Innocentius de ciuitate egressus, in Francia & partibus Gallie plerumq; demoraba-

*Luipoldus Marchio
orientalis;*

*Otto Palatinus de
Vuitilinsbach.*

*Chunradus et Frideri-
cus duces interuentu
beati Bernhardi rede-
unt in gratiam imp.*

demorabatur, habens in comitatu suo præfatum Bernhartum, sicut legitur in vita eiusdem abbatis. Eo quoque tempore ipse papa adiit imperatorem Lotharium apud Leodium, petens ab ipso fauorem & auxilium contra prædictum Petrum & suos fautores. Sane imperator usus consilio super huiusmodi responso, cepit à papa repetere inuestituras episcoporum, quas multo tempore imperator ante se habuerunt. Ideoque apostolicus non modicum est turbatus, & de aduentu suo est contristatus, de reditu quoque anxius effectus: nam petitionem principis exaudire non poterat super tali articulo, pro quo ecclesia tot mala sustinuerat. Interueniente tamen consilio & orationibus beati Bernhardi, securus recessit ab imperatore. Post hæc imperator mouit expeditionem in Italiam iam secunda uice: in qua expeditione præfatus Henricus dux mille quingentos milites duxit in Italiam: & cum imperatore in citeriore Italia Gardam & Garistallum castra cepit, que etiam in beneficio suscepit. Eo tempore Mediolanenses & Cremonenses diuturnum bellum inter se habentes, causam Vuerræ coram imperatore exponunt. Cremonenses uero, à principibus Italiae, tanquam habentes iniustam causam hostes iudicantur, proscripique discendunt: quos ipse imperator subsequutus, territoria eorum ac uillas seu castella destruxit. Indeque Papiam ueniens, ciues illos pacatione pecuniæ in gratiâ suscepit: ubi & Otto comes de Vuolfratehusen uita priuatus occubuit. Bononienses quoque & Aemilienses supplices, duce interueniente, recepit. Post usque ad Taurinum progrediens, totam citeriorem Italiam sine ferro subegit. Inde Apenninû transiens imperator, Anconam Spoletum cum alijs urbibus seu castellis ulterioris Italiae in deditioem accepit. Deinde contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragrauit. Porro H. per Tusciam exercitum duxit, quam & ab imperatore in beneficio obtinuit: Romamque ueniens, summo pontifici Innocentio usque ad imperatorem con ductum præbuit. Suburbia Albæ ciuitatis sibi resistere nitentis, expugnauit ac destruxit. Beneuentum cepit ac papæ restituit. Imperatori non longe à Barra cum summo pontifice obuiam uenit, ibique castrum quoddam, ubi præsidia Rogerij fuerant, artificiose ualde expugnauit: militesque in eo repertos, & præcipue Saracenos, patibulo suspendit. Post eiecto de Campania & Apulia Rogerio, Reginaldo uero uiro forti ac nobili ducatu Apuliæ commisso de reditu disponunt. Igitur de Italia per Tridentinam uallem redeuntes, imperator morbo correptus in sylua quæ est inter Enum & Licum sub uilissima casa xij. regni sui anno obiit, ac inde per Augustam & orientalem Franciam in Saxoniam deportatus, in monasterio suo Luther honorifice sepelitur.

Huius Lotharij quidam scriptor mores his uerbis describit: Erat, inquit, uir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, prouidus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ ecclesiæ, ueritatis amicus, iustitiæ socius, iniustitiæ inimicus, cuius probitas patuit in Sicilia, uiguit & in Saxonia: qui quamdiu uixit, totam Romanam imperium, quod eius custodiæ deputatum fuerat, titubare non potuit. Hic expulso Petro Leonis, Innocentium papam manu forti, inuitis hostibus & aduersarijs, in sede sancta restituit: ab eo quoque restituto, consecrationem imperialem accepit. Huius temporibus magister Gratianus canones & decreta, quæ uarijs libris erant dispersa, in unum opus compilauit, adiungensque eis interdum autoritates sanctorum patrum, secundum conuenientes sententias, opus suum satis rationabiliter distinxit. Eisdem quoque temporibus dominus Vuernerius libros legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis studuerat, ad petitionem Mahthildæ comitissæ renouauit: & secundum quod olim à diuæ recollectionis imperatore Iustiniiano compilati fuerant, paucis forte uerbis alicubi interpositis, eos distinxit, in quibus continentur instituta præfati imperatoris, quasi principium & introductio iuris ciuili. Edicta quoque prætorum & ædilium curulium, quæ rationem & firmitatem præstant iuri ciuili, hæc in libro Pandectarum, uidelicet, in Digestis continentur. Additur quoque his liber Codicis, in quo imperatorum statuta describuntur. Quartus quoque liber est Autenticorum, quæ præfatus Iustinianus ad supplementationem & correctionem legum imperialium sequens

Imp. Lotharius à papa repetit inuestituras episcoporum.

Mediolanensium & Cremonensium bellum
L. II. l. 1.

Lotharius Italiam sine ferro subigit.

Barra.

Lotharius Imperator obiit, & in Luther sepelitur.

Luther monasterium Saxonie. Otto Frisingi lib. 7. cap. 20. Actus eius in plumbeis laminis descripti, iuxta eum reconduntur.

Gratiani decreta.

Vuernerij libri legum.

Instituta Iustiniiani.

Libri pandectarum. Codex. Authentica.

Bernhardus. peraddidit. *Claruerunt* etiam illis temporibus uiri uenerabiles, sanctus Bernhar-
Norbertus. dus Clareuallensis abbas, qui in multa facundia postmodum librum ad Euge-
 nium papam conscripsit, & contra Petrum Baiolardum hæreticum firma dispo-
 sitione contendit. Beatus quoq; Norbertus institutor Præmonstratensis ordi-
 nis, in ecclesia Magdeburgensi, quam Parthenopolim uocant, archiepiscopus
 extitit: ipseq; cum imperatore in expeditione Romam iuit, indeq; reuersus infir-
 mitate correptus, breui tempore post, cursum præsentis uitæ compleuit.

ANNI LOTHARII.

Anno Domini mill. cxxvi. Lotharius electus rex est. Maxima quoq; in
 undatio aquarum facta est circa Romam in festiuitate sancti Eleutherij.
Honorius papa. Anno Domini millesimo cxxvij. Chunradus insurgit contra Lothari-
 um. Anno Domini millesimo cxxvij. Chunradus in Italiam fugit. Anno do-
Innocentius papa mini millesimo cxxix. Anno Domini millesimo cxxx. Honorius papa ij. obiit,
 cui Innocentius ij. per electionem canonicam successit: sed propter intrusionem
*Petrus Leo septē an-
 nus apud Germanos.* Petri Leonis, cui fauebat multitudo Romanorum, sed em suam obtinere nõ po-
 tuit, ideoq; in Franciam se contulit, ubi concilio Remis habito cum multis epi-
 scopis, præfatum Leonem & suos fautores excommunicauit, sicq; in partibus
Angusta combusta. Germaniæ usq; ad septimum annum permansit. Sedit autem annos xij. mens-
 ses vij. Sub isto papa uigere & crescere cœperunt ordines Cisterciensis & Præmon-
 stratensis. Anno Domini millesimo cxxxi. Anno Domini millesimo cxxxij. Au-
 gusta combusta est. Anno Domini millesimo cxxxij: Eclipsis solis facta est. An-
*Vrspergensis eccle-
 sia.* no Domini millesimo cxxxij. Norbertus archiepiscopus obiit. Anno Domi-
 ni millesimo cxxxv. Huch abbas Præmonstratensis primus post Norbertum hoc
 anno accepit priuilegium ab Innocentio ij. papa. Hoc etiam anno Vrspergensis
 ecclesia, quæ iam x. annis fundata constiterat, accepit priuilegium ab eodem
 papa. Anno Domini mill. cxxxvi. Lotharius iuit in Apuliam, in qua expeditio-
 ne H. dux frater Vulfonis duxit mille quingentos milites. Eodem anno Heinri-
 cus filius eiusdem ducis, pater Ottonis, postmodum per breue tempus regnan-
 tis, in Pentecoste baptizatus est. Anno Domini mill. cxxxvij. Innocentius papa
 restitutus est in sede sua. Anno Domini millesimo cxxxvij. Lotharius rex obiit
 in autumno sine filijs. Dux uero H. in cuius finibus obierat, regalia reseruauit, ut
 in generali conuentu principum, qui in proxima pentecoste Mogontia condit-
 us fuerat, præsentaret. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in ge-
 nerali curia H. dux, qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit,
 per potentiam præualeret, circa mediam quadragesimam consilio habito in op-
 pido Rheni Confluentia, conuentum celebrant, ibiq; Chunradum fratrem F. de
 quo supra diximus, præsentem Theodeuino episcopo cardinali regem creant.

HISTORIA CHVRADI REGIS.

*Chunradus Friderici
 frater in regem eligi-
 tur Confluentia, ubi
 Mosella in Rhenum in-
 fluit. Otto li. 10. ca. 22
 de gestis Friderici.*

Comitia Babenberga

*Heinrici castra super
 Licum*

Anno Domini millesimo cxxxix. Ab urbe condita mill. Dcccxcj.
 CHVRADVS præfatus xc. loco ab Augusto regnum accepit,
 regnauitq; annis xiiij. Huic primum Saxones & dux Henricus,
 alijq; qui eius electioni non interfuerunt, resistunt, calumniantes
 eum non legitime, sed per surreptionem electum fuisse. Quibus
 omnibus in proxima pentecoste generalis curia Babenberg inciditur. Quo
 Saxones omnes simul cum uiduata imperatrice Richinza uenientes, ultro se
 Chunrado regi subdidere. Henricus dux regalia seruans aberat, ad quæ red-
 denda in festum Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratisponæ præfigitur. Quo
 ueniens, regalia quidem multis illectus promissis reddidit: sed ad ea quæ ulter-
 rius inter eos tractanda erant, dies ei in breui post Augustæ præscribitur. Quo ex
 condito assumptis fidelibus suis & milite non modico uenit, ac super Licum ex
 opposito ciuitatis, rege ciuitatem tenente, castra posuit.

Internuncijs

Internunciij autem ac mediatores ad hanc causam prænominati, per triduum huc ac illuc sæpius transmeantes, nihil profecerunt: rex enim non aliter compositionem fieri uoluit, nisi dux quædam de his quæ à Lothario imperatore suscepta ac possederat, resignaret. Quod cum dux tenuisset, ac se potius dubiæ sortis supponi elegisset, colloquium infecto pacis negotio dissolutum est. Rex ergo metuens aliquid in se machinari, dum peracta cœna, cubitum se ire simularet, adductis clam equitaturis cum paucis ciuitatem, nulli de principibus ualedicēs, exiit, ac militem suum reliquū in magno discrimine relinquens, Herbipolim peruenit ubi iudicio quorundam principū dux proscribitur, ac in proxima natiuitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abiudicatur. Dux quoq; in subsequenti die post egressum regis de Augusta, suis, prout poterat prope dispositis non multis comitatus in Saxoniam properat. At rex ducatum Saxonie Alberto Marchioni consobrino eiusdem ducis, Noricū uero post in Bauariam ueniens, Luipoldo filio Luipoldi Marchionis fratri suo ex parte matris tradidit.

Chun. fugit Herbipolim.

Henricus ergo dux Saxoniam ingressus, cū calum & miserias suas fidelibus & amicis suis exponeret, ad rebellandum eos imperatori & Alberto excitauit. Unde in breui eundem Albertum auxilio eorum, necnon & suorum qui de Bauaria & Sueuia occulte eum infecuti sub specie peregrinationis terram intrauerant, adeo humiliavit, ut castris eius dirutis, terris circūquaq; uastatis, ad regem auxilij gratia ire compelleret. Interea Luipoldus Marchio suscepto à rege ducato Norico, omnibus pene baronibus ad ducatum pertinentibus, amore seu terrore ad se confluentibus, primo Ratisponam ditioni suæ subdit. Post collecto milite, superiores partes Bauariæ usq; ad Licum pertransiens, amissis aliquot de suis, festinanter reuertitur. Non multo post Henricus dux dum in Saxonia omnibus suis rite dispositis, in Bauariam redire disposuisset, morbo correptus diem clausit extremum, ac in monasterio Luther iuxta socerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filij sui paruuli, quem eis ad huc uiuens commendauerat, regi denuo rebellant. Luipoldus uero ducatum Noricum ex hinc se potenter habere confidens, dum in obsidione castri Valeia duorum fratrum, qui in parte duobus H. stererant, incaute moraretur, Vuelfo ducis eiusdem frater, collecto milite superueniens, fortissime pugnando, caesis ex utraq; parte pluribus, multis captis, Luipoldum ignominiose fugere coegit. Ipse enim Vuelfo præfatum ducatum iure hæreditatis ad se spectare proclamans, dum iustitiam apud regem impetrare nō posset, ad rebellionem se parat. Ob hoc rex circa idem tempus castrum eius Vuinesberg obsedit. Quem Vuelfo collecto milite, in proxima hebdomada natiuitatis Domini, dū incaute pugna aggredi attentat, amissis aliquot, multis captis, cū paucis fugit è prælio. Non multo post Luipoldus moritur, eiq; in marchiam frater suus Henricus successit. Cui rex Saxoniam ingressus, pacemq; cum Saxonibus faciens, uiduam H. ducis in uxorem dedit, eiq; ducatum Noricum concessit.

Henr. cōtra Albertū.

Henr. dux moritur, et in Luther sepelitur.

Vuel. fugat Luipoldū.

Vuinesperc Otto libro 7. cap. 5.

Bellum inter regem & Vuelfonem.

seminarium maxime discordie.

Quæ res maximæ discordiæ seminarium fuit. Vuelfo enim, ut dictū est, eundem ducatum imperens, extemplo armata manu sub oculis eiusdem Henrici partes illas ingreditur: cunctisq; circūquaq; uastatis, regreditur. Ob hoc Henricus ille inflammatus, coadunato milite, fines illorum, qui Vuelfonis fautores erant, ingressus, munitiones illorum & uillas destruxit. Cui dum Vuelfo, restaurato milite, occurrere parat, audito quod rex superuenturus esset, cessit. Porro Henricus ille simul cum rege castrum Tachouæ, scilicet comitis Chunradi, qui ex parte Vuelfonis erat, obsidione claudit: uastatisq; in circuitu uniuersis, adiutorio regis ad deditioem coegit, ac igne succendit. Sic tota illa prouincia in maximo bellorum discrimine laborabat. Interea Rogerius rex Siciliæ audiens huiusmodi conflictationes inter Vuelfonem & regē, timens ne forte cessante Vuerra, Cunradus rex Italiam intraret, ac eadem quæ à Lothario, ab eo quoq; perpeffurus esset, Vuelfonem aduersus eundem muneribus ille estum incitat: singulisq; annis mille marcas se ob hoc daturum iuramento confirmat. Item quoq; rex Vngariæ eundem Cunradum metuens, Vuelfonem ad se accersuit: dataq; pecunia non modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, ad rebellandum nihilomi-

Rogerus Siciliæ rex Vuelfonem muneribus cōtra regem prouocat.

Idem agit rex Bohemie.

nus instigat. Vuelfo itaq; strenui militis exercens officium, modo in Bauaria, modo in transalpinis partibus Sueuiæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum mouit, ut regem potius ad defensionem sui, quàm ad exterarum nationum inuasionem excitaret. Circa has tempestates gens Francorum cum rege suo Ludouico, gens quoq; Teutonicorum cum rege suo Chunrado, ac alijs principibus, Friderico duce Sueuiæ, postea imperatore, episcopis, comitibus, seu alijs cuiuscunq; conditionis hominibusq; querimonia transmarinæ ecclesiæ Hierosolymitanum iter aggrediuntur. Quod & Vuelfo ducē, licet nondum sedata guerra, ire compulit. Bernhardus namq; supra nominatus Clareuallensis abbas, & alij uiri religiosi, ad prædicationem eiusdem itineris firmiter insistebant. Egressi itaq; anno Dominicæ incarnationis millesimo cxlviij. per Vngariam & Græciam innumerabilem exercitum ducunt. Qui totus pene, exceptis principibus, seu alijs plus cautis, uel inedia, uel aeris intemperantia, uel ciborū insolentia, uel Sarracenorum inuasionem, infecto negotio, interierunt. In hoc ergo laborioso itinere Chunradus rex commilitoni suo Vuelfoni (sic enim eum nominare solebat) sapissime in necessitate subueniebat: ac de omnibus quæ à regio fisco Constantino politani imperatoris sibi offerebantur, partem illi tradebat.

Profectio Hierosolymitana.

D. Bernhardus instigator huius profectio- nis.

Conradus Vuelfoni benefacit.

Vuelfo redit.

Guerra inter Vuelfonem et regem finitur.

Conradus in monasterio Lorch sepultus.

Deniq; Hierosolymam uenientes, cum alij procinctum sub rege C. contra Damascum mouerent Vuelfo infirmitate captus, ac in desperatione positus, ad reuersionem se parat: Transito igitur mari, conualescens Siciliam attingit, ubi Rogerius eum cum magno domus suæ tripudio suscipiens, ac honorifice dimittens, iterum ad rebellandum regi maximis muneribus illectum incitat. Igitur reuersus in proxima hyeme circa Purificationem sanctæ Mariæ, collecto milite, fines regis inuadit, ac castrū eius Flochberg forti impugnatione sollicitans, dum in reuersione militem nimis diffuse & incaute duceret, à militibus regis circumuentus, ac congressione inita cum paucis, alijs circumquaq; diffusis, plus ex infortunio quàm ex instantia belli milites Vuelf. fugam arripiunt, plurimisq; captis, nullo occiso, ignominiose reuertuntur. Ac sic guerra diu anxie inter ipsum & regem agitata, finita est. Nam F. qui postmodum fuit imperator, fratruelis regis & filius sororis prædicti Vuelfonis, medium se ad compositionem faciendam interposuit: captiuosq; duci reddi, ac regem de cætero securum penes illum esse, prouida deliberatione cōfirmauit. Rex ergo accepto consilio Vuelfoni aliquos redditus de fisco regni cum uilla Merdingen concessit: ac sic firmata pace, ipse rex relicto filio paruulo Friderico, in breui post uita decessit, ac in monasterio Lorcensi est sepultus, & F. fratrueli suo sedem regni reliquit. Statuens cum eodem ut filio suo cum ad annos perueniret, ducatum Sueuiæ concederet.

ANNI CHVRADI.

Innocentius.

Vuelfo uincit Luipoldum.

Anno Domini millesimo cxxxix. qui est primus Chunradi regis, Innocentius papa, facta plenariè synodo, ut quidam dicunt, ferè mille episcoporum, mediante quadagesima, totam partem Leonis condemnauit, cum ordinatione illius.

Eodem anno idem papa perrexit contra Rogerium Siculum ducem Apuliæ, cum exercitu Romanorum: sed cum suis, præter quos fuga cepit, captus est ab eo, mense Julio, die xxiiij. Eodem anno Henricus dux in Saxonia moritur, & in Luther sepelitur. Anno Domini millesimo cxi. Dedo Reatinus episcopus effectus est. Eodem anno Vuelfo dux Luipoldum ducem Bauariæ in Idibus Augusti pugna iuxta castrum Valeium aggressus uicit. Ipse uero in eodem anno in festo sancti Thomæ à rege Chunrado apud Vuinsberg deuictus est. Anno Domini millesimo cxxi. Anno Domini mill. cxxij. Reate maxima mortalitas fuit. Anno Domini millesimo centesimo quadagesimo tertio, Innocentius papa obiit, cui Celestinus secundus successit, genere Tuscus, sedit menses v. dies xiiij. Anno Domini millesimo centesimo quadagesimo quarto, Celestinus papa obiit, cui Lucius ij. successit; sedit menses v. dies xij. Anno Domini millesimo centesimo

centesimo quadagesimo quinto incipiente, in ipsa sacrosanctæ natiuitatis Christi solennitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco princeps, Persarum uero & Medorum regis, seu Soltani subditus, Edissam quæ nunc Rohas dicitur, unicum Hierosolymitanæ Ecclesiæ pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circumdedit, ac in ipsa, ut dixi, natiuitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum urbe Christianis in ore gladij occisis, uel miserabili captiuitate in seruitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipue beatæ Mariæ semper uirginis basilicam, & eam, in qua Thomæ Apostoli corpus reconditum est, ad saluatoris nostri ignominiam intro ferens ea quæ non licebat, sæde polluit, nostrisq; penitus exterminatis, Sarracenos ibi ad habitandum collocauit. Eodem anno Lucius Papa obiit. Cui Eugenius tertius, natione Pisanus successit, sedit annos octo, menses quatuor, dies uiginti & unum. Anno Domini Millesimo centesimo quadagesimo sexto. Anno Domini Millesimo centesimo quadagesimo septimo. Expeditio magna facta est Hierosolymam, in qua, ut prædictum est, Conradus rex, & rex Francorum Ludouicus, & Vuelpho, & Fridericus tunc dux Sueuorum, qui postmodum factus est Imperator, cum multis alijs iuerunt. Anno Domini Millesimo centesimo quadagesimo octauo. Anno Domini Millesimo centesimo quadagesimo nono. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo, quarto Nonas Septembris. Reatina ciuitas, post longam obsidionem à Rogerio rege Siciliae destructa est. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo primo. Anno Domini Millesimo centesimo quinquagesimo secundo. Conradus rex obiit.

Lugubre martyrium Christianorum in Edissa ciuitate.

Expeditio Hierosolymiana.

FRIDERICVS PRIMVS, DICTVS BARBAROSSA. XX. Germanorum Imperator.

ANNO Domini Mclj. ab urbe condita, MDcccv. Fridericus huius nominis primus. xci. loco ab Augusto regnum accepit, magis ex delegatione patris sui, q̄ ex electione Principū. Erat aut uir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consilijs prouidus, in negotijs peragedis uirilis, affabilis mansuetis, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellētissimus. Quorumcunq; enim hominum uultus uel personas semel agnoscebat, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus ueniebāt, citissime eos nominatim salutauit, ac si quotidie cum eo morati fuissent. Erat quoq; statura mediocris, magis tñ longa q̄ breui, pectore plenus, & ut dictū est, corpore robustus, facie satis elegāti, barba & capillu rufo. Huic imperiū cessit, eo q̄ præfatus Vuelpho, auunculus eius, & alij Principes Alemannie, proxima linea consanguinitatis eum attingerēt. Et ideo q̄ cū ex nominis sui interpretatione pacis, diues uocitaretur, inter Principes Alemannie studeuit pacem potissimū reformare, ut ad expugnādas maxime Italicarū gentium uirtutes bellificas, posset efficacius insistere. Regnauit aut annis xl. parū minus. Hic in tribus annis primis pacē reformauit inter Principes Alemannie, que ualde turbata fuerat, propter ducātū Bauariæ & Saxonie, sicut supra descriptū est. Fuit aut Henricus iunior de Saxonia fratruelis Vuelphonis filius auunculi sui. Henricus uero de Austria, frater Luipoldi, de quibus supra dictum est, filius patris sui. Auia quippe ipsius, cuius mentionē supra fecimus, cum in Sueuia genuisset duos filios, Conradū uidelicet regē, & Fridericū ducē, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austrie & Styrie, ex quo tres filios, siue quatuor, ut quidā dicunt, suscepit, uidelicet Luipoldū, qui primus iniit certamen pro ducatu Norico, sed hic immatura morte præuentus est, & fratri suo Henrico idem certamen reliquit. Genuit quoq; Conradum, qui postmodum fuit Archiepiscopus Iuuauia, quam uocant Saltzburg, & Ottonem, qui fuit Episcopus Frisingensis, qui & Chronicam conscripsit, & usq; ad tempora huius Friderici perfecit.

De hoc Friderico Aeno barb. scripsit Ottolius. Radenicus Canonice. Frising. lib. 2.

Dotes Friderici.

Vuelpho auunculus Friderici.

Friderico Reich, pacis diues.

Regnauit Augustissimi mc. 37. annis.

Luipoldus. Henricus. Conradus.

Iuuauia, nunc Saltzburga dicta, Baiariae Metropolis.

Otto.

Hæc libuit ex Ottonis
Frisingēsis Chronico
adijcere in usum le-
storis candidi.

ALBERTVS FRATER ERNESTI DVCIS

Sucuorum, hic Austriam ab Hungarorum armis uendicauit.

Leopoldus in nuptijs Heinrici tertij Impera-
toris mortuus, & sepultus Treueris est.

Ernestus occisus in bello
contra Heinricum. IIII.

LEOPOLDVS SECVNDVS.

Ilha filia Heinrici Imp. uxor.

LEOPOLDVS TERTIVS.

Agnes filia Heinrici quarti, & soror Hei-
rici quinti, quæ prius Friderico Sucuorum
duci nupsit, ex eoq; Fridericum & Con-
radum genuit.

LEOPOL. IIII.
factus à Conrado rege
dux Baioariae, sepultus
in Austria, in Monaste-
rio S. Crucis, ordinis S.
Bernhardi.

Heinricus natu maior,
recepit Gertrudim filiã
Lotharij secūdi Imp. re-
lictã Heinrici ducis Ba-
ioariae. Hic fuit creatus
primus dux Austriæ, à
Friderico primo, & mo-
nasterium Viennæ ere-
xit, quod uocatur Sco-
torum.

Conradus
Episcopus
Saltzbur-
gensis.

Otto
Fri-
sin-
gen.

Gertru
dis uxor
ducis Bo-
hemie.

Bertha
uxor
ducis Polo-
nie.

Iuditha
uxor
Marchi-
onis
Ferrae-
ti.

LEOPOLDVS QVINTVS.

Ania eius fuit Agnes, filia Heinrici quarti,
Proauia Ilha.

Comites Zuuabruk,
& Sarbruck.

Nobilissimi Princi-
pes Germaniæ, con-
sanguinei Friderico.

Fridericus gloriaba-
tur se de familia Vuai-
blingensium. Vide Ot-
tonem lib. 2. ca. de sa-
mosis familiabus Gal-
lie et Germaniæ, una
Heinricorū de Vvei-
belnga, altera Guel-
phorū de Altdorffio.

De itinere Romano,
& reditu.

Terdonæ.

Mediante igitur Imperatore. cōpositio super ducatu Norico facta est. Hoc mo-
do, ut Heinricus de Saxonia ducatum Bauuatię reciperet, quem & pater & auus
suus habuerant. Heinricus uero de Austria, cum ante susceptū ducatum esset tan-
tum Marchio, modo dux efficeretur, quæ beneficia sepe dictus Imperator cōces-
sit utrisq; sicq; terminata est hæc discordia, quæ præcipua erat in Alemannia. Vuel-
phoni quoq; auunculo suo, ut eius fauorem plene obtineret, contulit in benefi-
cium Marchiam Tusciæ, ducatum Spoleti, principatum Sardinæ, & totam terrã
Mathildis comitissæ. Habebat autem dictus Imperator fratrem, Cunradum no-
mine, ex parte patris. Nam pater ipsius, mortua Iuditha matre ipsius Imperato-
ris, duxit aliam uxorem de genere comitum illorum, qui dicebantur de Zuuain-
bruck, & de Sarbruck, ex qua genuit præfatum Cunradum, & filiam quandam,
quam duxit in uxorem Langrauius de Thuringia, & ex ea genuit illum Langra-
uium, qui postmodum proximæ consanguinitatis immemor, Philippo regi re-
bellauit. Imperator itaq; prædictum Cunradum fratrem suum Palatinū Rheni
effecit. Hæc ideo aliquantulum diffusius scripsimus, ut pateat, quomodo nobi-
lissimi Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis Imperatori adhe-
rebant. At ipse potius gloriabatur se de regia stirpe Vuablingnensium progeni-
tum fuisse, quos constat de duplici regia profapia processisse, uidelicet Clodoue-
orum, de quibus legitur supra in gestis Francorum, & Carolorum, de quibus ni-
hilominus eorundem supra narrant historiæ.

Sedatis igitur discordijs in Alemannia, dispositisq; negotijs imperij, & rebus
pacatis, aggressus est iter arripere in Italiam, quatenus & discordias ibidem seda-
ret, & more auito diadema imperatorium in Romana Ecclesia reciperet. Eo iti-
nere inuenit Terdonenses sibi rebelles. Est autem Terdonæ uilla permaxima in
Lombardia, per quam Mediolanenses iter habent usq; ad Genuam, & ideo hæc
quasi

quasi portum maris magni sibi esse uolunt. Hanc in ipso itinere aggressus Imperator expugnauit, & solo adæquauit, nihil eis ualente auxilio Mediolanensium, in quo plurimum confidebant. Indeque progressus, Romam peruenit, & ab Hadriano papa consensu totius cleri, cum diademate regio, imperialem benedictionem accepit in Ecclesia beati Petri, ubi à ciuibus urbis seditio contra Imperatorem commota est, ubi multi Romanorum interfecti, occubuerunt. Imperator uero rediens inde, in itinere Spoletanorum, diras & inopinatas pertulit incurSIONES. Quarum impulsu Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & funditus euerit, paruulis tamen ac mulieribus, iussu Imperatoris, sine læsione liberatis. Dehinc per totam Italiam & Lombardiã, multis edomitis rebellionibus, cum peruenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quædam itinera angusta, quæ Lombardi uocitare solent clausuras Volerni, ubi ex utraq; parte itineris mons præruptus, quasi paries saxeus eminent in immensum, ibi Veronenses collocauerunt superius in planitie eiusdem montis quosdã malignos homines, quatenus in transitu Imperatorem cum exercitu suo, demissis lapidibus interficerent. Imperator uero sollertissimus, quosdam aduocauit terre illius prudentissimos, qui illecti promissionibus & muneribus per loca uix alicui hominum peruenia, milites Imperatoris deduxerunt ad præfati montis collem quendam super eminentem. Qui inde consurgentes, in præfatos malefactores irruerunt, & eos in fugam uerterunt. Ex eis quoque penè sexcenti capti sunt, qui omnes tristitia pœnarum tulere discrimina. Deinde Imperator redijt in Alemanniã, ubi tunc duxit uxorem. Nam antea iudicio Ecclesiæ in Synodo Constantiensi, inter ipsum & Adilam filiam Marchionis Diepoldi de Hochburg, quam habuerat uxorem diuortium celebratum est, obiectu consanguinitatis. Quam postea Dietho de Rapensburg ministerialis ipsius habuit uxorem. Imperator uero dominam Beatricem de genere Burgundionum nobilissimam, filiam comitis Bisuntini, quæ illi unica erat, hæres omnium honorum ipsius, duxit uxorem, cuius opulentissima dote, ut fertur, etiam quinque millia militum eius subduntur imperio. Eodem tempore, ducem Boemorum regio decorauit nomine & dignitate, regium sibi conferens diadema. Item discordias sedauit, si quæ erant in Alemannia, inter Principes uel Barones, & redire parat in Lombardiã, quæ maximis discordijs tunc esset feruerat. Nam Mediolanenses Imperatori resistere se parant, & in auxiliũ suum multas ciuitates Lombardiæ asciscunt, Brixiam uidelicet & Placentinã, & alias quæ plures. Cremonenses uero & Papienses Imperatori fideliter adherebant, & Laudenses & Cumani, suo subdebantur imperio. Ideoque bella frequetia totã commouebant Lombardiã. Mediolanenses enim superbi, rebelles consueuerunt esse Imperatoribus exortis de Sueuia. Illis uero, qui de Saxonia erant, deuotius assistebant. Eo quod, ut supra dictum est, Lotharius Imperator pro ipsis tulit sententiam contra Cremonenses. Cum sint etenim superbissimi, solent occupare terminos uicinarum ciuitatum, & ipsas, quas possunt, suo subdere imperio. Quocirca contra Imperatoris edictum, Terdonam ab ipso erutam, eximij reedificauerunt muris. Quodque hoc deterius fuit, illarum urbium reliquias, quas ante deiecerat, Cumarum scilicet atque Laudæ, ad imperij contemptũ funditus exterminauerunt. Papiam quoque atque Nouariã urbes egregias, ad eiusdem imperij despectũ pariter apposuerunt, depopulare. Ac sic hanc regni portionem scilicet Lombardiã, suo imperio paulatim subijcere satagebant. Ad quod patrandum omnes penè Lombardiæ urbes consentientes habuerunt. Placentia nempe Cremonenses à prædictarum urbium solitis amminiculis indigne prohibuit, atque iter ad eas, eis omnimodo denegauit. Brixia quoque se itidem eisdem cum exercitu adiecit Mediolanensibus. Quarum opitulationibus immania ausi sunt scelera, partimque potiti sunt ausis. Nam Vegeualum & alia Papiensium oppida munitissima, prædictarum urbium præsidij funditus destruxerunt. Cremona uero ciuitas egregia, pro summi Imperatoris maiestate, contra Mediolanenses summi imperij contemptores, sese audacter ingessit. Quæ & eorum munitissima oppida, magnis euerit uiribus, & eorundem plerosque coartauit compedibus.

Eo tem

Fridericus coronatur ab Hadriano Papa.

Spoletum funditus eueritur.

Clementia Cesaris in paruulos & mulieres.

Clausura Volerni.

Veronensium insidias in Imp. Fridericum.

Diuortium inter Frid. & Adilam filiam Marchionis Hochb.

Beatrix de genere Burgundionum.

Fridericus Ducem Bohemiæ regem facit.

Mediolanenses contrarij Friderico.

Cremonã pro Imperatore contra Mediolanenses.

*Consilium Friderici
componendi motus
Longobardicos.*

Eo tempore Imperator his discordijs opitulari censuit, ad quod discretissime parandum uiros præmisit industrios, cancellarium scilicet nomine Reinaldum, & cum eo Ottonem comitem Palatinum de Bauuaria. Qui à Cremonensibus, & ab Oberto Episcopo eorundem, & à quodã Arderico sacerdote, qui tunc magni nominis floruit, cum tota plebe eiusdem ciuitatis magnifice suscepti sunt. In terea cum Imperator suum protelaret aduentum, Cremonenses pro tam benignissimis subiectionibus, ab alijs Lombardis indignissima tulere conuitia, & quod deterius est, in ipsum Imperatorem indigna relatu proferebant uerba.

PRIMUM BELLUM FRIDERICI IMP.
contra Mediolanenses.

*Primum bellum Im-
peratoris contra Me-
diolanenses.*

Brixienfes oppressi.

Conuitia in Imperat.

*Fridericus trabe li-
gnea Padum traicit.*

Mauortius Imperat.

*Clemẽtia Cesaris in
paruulos et mulieres.*

*Pugna Friderici &
Mediolanensium.*

*Suburbia Mediolani
inceduntur.*

*Mediolanum cingi-
tur obsidione.*

Quamobrem Imperator, cum ingenti exercitu Italicis appetijt oras. Cui præuius fuit Boemorum rex acerrimus, ab Imperatore eodem in regiam dignitatẽ primo sublimatus. Et iste Brixienfes oppressit, & damnificauit, quẽ subsequutus est Fridericus dux, supradicti Cunradi regis filius. Post hos Imperator aduentauit. Territi igitur tanto exercitu Brixienfes, Imperatoris iussa iurati se facturos promiserunt. Adualens tñ sexaginta millia marcharũ, ante tulerunt incõmodũ. Postmodum Imperator iuxta flumen Padum tentoria fixit, ubi quidã Mediolanensium ex altera parte fluminis existentes, in ipsam Imperatorẽ conuitia indigna relatu uociferati sunt. Propter quas iniurias Imperator suos milites arma capere iussit. Ipse quoq; sicut erat acer animo, ad subuehẽdum se, non nauem acquisiuit, neq; uadam fluminis exquisiuit, sed quadã trabe lignea, hastis hinc inde sustentatus, fluium transiuit, & paucis se comitatibus in hostes prosilijt, qui territi à conspectu ipsius, fugam arripuerunt, & usq; ad Trecium quodã castrum Mediolanensium fugerunt. Vbi Imperator Mauortius uix decem se comitantibus, fixit uexillum suum ante portas castri, ubi exercitus suus continuo aduentauit, trepidantibusq; ciuibus, eos in deditiõnem accepit, sicut uti uellet. At ipse sicut erat assuetus, de regia benignitate, mulieres & paruulos conseruari censuit, prædam uero castri militibus suis distribuit, & in presidijs milites suos collocauit. Caterum ex hinc transiens, ciuibus Laudensibus ad construendam nouam ciuitatem locum designauit, super Padum fluium, in quodã colle, ubi ex utroq; latere collis sunt loca paludiosa. Collis quoq; idem, ex antiqua consuetudine Lombardorum mons Guezionum appellatus est. In quo eis uexillo regio urbem designauit decoram. Post hæc cum exercitu Melegnanum se contulit, ubi Mediolanensium diu expectauit satisfactiõnem, & ipsi satisfacere contempserunt.

Aduocat igitur Imperator exercitus de ciuitatibus Lombardiæ, cui adueniunt Cremonenses cum xxx. millibus armatorum, & Episcopo suo Oberto. Papienses quoq; & Nouarienses cum copioso & splendido exercitu iunguntur. His Imperator circumdatus, ad mœnia urbis Mediolani iter arripuit. Sane Mediolanenses cum multo exercitu, egrediuntur contra ipsum in pugnam. Cõmittiturq; pugna, ubi Mediolanenses fugam arripiunt, tendentes ad urbis suæ mœnia. Cremonenses uero & alijs Lombardi, eos uiriliter insequuntur. Appropinquant uero urbi suæ, equos reflectunt, & rursus pugnam ineunt. Vbi regius exercitus aliquantisper retrouersus est. Imperator uero confidentissimus, cum tanti belli uicissitudines ita alternari cõspiceret, continuo se in hostes inuexit, & eosdem moribundos urbis suæ mœnia subire coegit. Post talem belli gloriam suburbia fecit incendi, relicta sola turri, quam coram porta Romana, Romani construxisse feruntur, quæ erat sublimis, quatuor subnixa columnis, à uallo distans, partim plus quàm sit iactus lapidis, quæ usq; ad ostium erat solida, & saxis compaginata quadris. Hæc ad urbis tuitionem fortibus erat repleta uiris. Postea Imperator urbem cingit obsidione, & coram porta Romana sua fecit figi tentoria, alijs quoq; singulis in obsidione solentissime loca præuidit oportuna. Paucis diebus effluxis, iam hostibus intra mœnia clausis, ad prædictam turrim expugnandam bella fecit inire. Cumq; uiri qui in turri erant, cernerent columnas eius infringi marcellis, & alijs instrumentis ferreis, territi formidare cõeperunt, & se in deditiõnem imperatori obtulerunt.

obtulerant. Quibus Imperator interuentu quorundam uitam concessit, & per funem ab alto demissos, urbis incenia incolumes intrare permisit. Moxq; ex Imperatoris edicto, Teutonici cum tubicine Cremonensium turrim conscendunt, exoriturq; undiq; in castris clamor uirorum, & clangor tubarum. Ex quo euentu inopinato, ciues conclusi, ualde sunt territi, & quid consilij caperent, aut quo se uerterent, titubare cœperunt. Sese tandem tubarum clangore & signorū, ad in eundem conuocant consilium. Petitaq; pace, ad consilium Principes Imperatoris assumunt, regem uidelicet Boemorum, & ducem Luipoldum de Austria. Coloniensem quoq; Archiepiscopum Fridericum, & Babenbergensem Episcopum Eminhardum. Aderat quoq; cancellarius Reinaldus, & Otto comes Palatinus. Isti mediatores utriusq; partis communicatis consilijs, & Imperatori Mediolanensium iustas subiectiones, & Mediolanensibus dignas Imperatoris præceptiones uicissim referebant. Postremo ciues ad id deuenere consilij, ut se & sua Imperatoris traderent uoluntati. Gladios itaq; denudatos, super colla ponentes, cruces quoq; & alia insignia preferentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris miserabiliter se prostrauerūt. Quibus Imperator, precibus Principum uix flexus, uitam donauit. Et qui prius erāt maligni, facti sunt subiecti. Ideoq; more regio subditis factus est mitis. Post tantos triumphos in die natiuitatis beatæ Mariæ uirginis diademate Imperiali processit insignitus, & cum eo rex Boemorum, corona regia decoratus. Alij quoq; Principes cum ipso processerunt, & facta est laus in cœlum, & exultatio non modica, resonantes simul tinnitu signorum. Exinde urbi proxima peragravit loca, ubi quæ à Mediolanensibus perperam fuerant constituta, iustitiæ rededit ad normam. Acceptis igitur obsidibus, spes resistendi ablata est omnibus Lombardis. Ideoq; cunctas ciuitates & castella & oppida Lombardiæ peragravit, & uades ab eis accepit, quod iustitiam suam reciperent, & conferuarent.

Pro reparando itaq; iustitiæ uigore omnibus Lombardis & Italicis, Rongaliæ am, ubi mos Lombardorum est, iustitiam suam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam, & curiam publicam ad præsentiam Principum, qui tunc aderāt, eis designauit. Edictumq; est ab Imperatore, ut de singulis Italiæ urbibus, uiri idonei Rongaliæ conuenirent, & Barones. & alij qui causas haberēt. Cumq; ibidem conuenissent, assumptis nobilibus & prudentibus uiris, causa singulorum determinate studuit, primo pauperum, deinde baronum, & postremo ciuitatum.

Exhinc pactum pacis instituit, secundum quod Principes Alemanniæ facere conserunt, & ne quis contra illud attentaret uenire, Bannum, id est pœnam pecuniariam constituit, ita, ut si qua urbs pacis uiolaret iura, centum marchas auri persolueret. Marchio uero quinquaginta, comes quadraginta, capitaneus uero, seu alius inuasor maior uiginti, alij uero decem, & usq; ad tres marchas, pro ut eis facultas suppetit, Imperatori persoluerere deberent. Quod si quis nullum poterit exoluere præmissorum, uerberibus diris in patria deus afflictus, per quinquenium deberet fieri exul, quinquaginta milliarijs à patria seiunctus. Alias quoq; leges, secundum prudentissimorum uirorum consilia ibidem instituit, in quibus inter cætera, & hoc cautum est, ne feudorum iniuste fieri possint distractiones. Iudices quoq; præfecit singulis ciuitatibus Lombardiæ, qui ex parte Imperatoris Banna supra dicta reciperent, & læsis iustitiam facerent, super quo contra nouas institutiones Imperatoris murmurare cœperūt Lombardi. Non est enim eorum consuetudo Banna soluere, sed ut secundū leges Romanas iniuriā passis satisfaciant, secundū quod iurauerint lesi, se talem uelle pati iniuriam. De quibus acquisitis, iudex tantū uicesimā, uel minorem, secundū quod ab eis decretū est, recipit portionē. De damnis quoq; siue spoliationibus, sicut lege statutū est, satisfaciūt. Tunc Fridericus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Reinaldus Cancellarius successit in Episcopatu. Dissolutaq; itaq; curia, Impator paterna uisione Lombardiæ loca uisitare cœpit. Multis uero peragratis locis, Asteniū urbē randē aduētauit. Astenses uero cōsili de munimine arcis nouæ, opponere se studuerūt.

Consilium in quo de pace danda Mediolanensibus agitur.

Mediolanenses prosterunt se ad pedes Imperatoris.

Triumphus Friderici.

De curia apud Rongaliam. Otto habet lib. 2. c. 11. in campo Rancolia super Padum.

Nota

Cause pauperum primo determinantur, postea Baronum & ciuitatum.

Pactum pacis.

Bannum imperiale.

Leges.

Iudices.

Asteniū urbs.

At ipse

At ipse eorum urbe cito potitus est, & his quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem arcem nouam iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum: Imperator sollertissimus ipsam tamen fortiter expugnauit: gentemq; frenauit superbiam. Demum Astensibus captiuis, tam uiris q̄ mulieribus ultro misertus est. Deinde Scurij & Martesie appetijt prouincias Mediolanensibus contiguas: ubi plurima restaurauit oppida, & noua castra construxit, in quibus Mediolanensium possit incursum propellere. Cumas quoq; adiit, & ciues illos à proprijs expulsos sedibus per Mediolanenses, sententiâ imperiali ad suam reuocauit ciuitatem: nec inde prius recessit, q̄ Cumanorum & insulanorum sedaret discordiam. Erat autem Insula castrum quoddam in quadam insula laci Cumani, quod nunc penitus exterminatum est.

Supra ciuitatem quoq; Cumanam castrum construxit, muris & turribus munitū, quod Patarellum Teutonici uocant, ubi Mediolanensium declinare possit incursum: & in præsidijs milites Teutonicos collocauit. Deinde cum uellet adire Cremonam, & usq; ad quoddam castrum, Luciarum uidelicet, perueniret, nunciatum est ei quod Mediolanenses periuri, & imperialium decretorum rebelles & obstinati cum magno apparatu, magnisq; tam militum q̄ peditum turmis ad expugnandam urbem Laudam essent progressuri, ut nouiter surgentia moenia diruerent: & homines ibidem habitantes, aut interficerent, aut in captiuitatem deducerēt. Quod postq̄ Imperatoris insonuit auribus, agiliter properat ad auxilium nouæ urbis. Quam tunc fossatis & muris munire cœpit: in quo opere Cremonenses & Papienses & Nouarienses sibi auxiliū præbuerūt. Urbem quoq; conditam priuilegijs libertatis decorauit.

Post tantos itaq; triumphos, & iudicia in Lombardia disposita, licet ad plenitudinem pacis non proficerent, decreuit Imperator suæ coniugis, & suæ patriæ reuifere terram.

DE SECUNDA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

MEDIOLANENSES postq̄ perceperunt à suis partibus imperatorem longe esse remotum, ad resistendum se erigunt: & supra nominatum castrum Trecium inuaserunt: ubi mangos & alia instrumenta construxerunt, quibus lapides in castrū iactarent. ad portas quoq; arietantes, ipsas tandem confregerunt castrumq; improuisum ceperunt. Milites quoq; Imperatoris, qui erant in præsidijs, ergastulis manciparunt, Quo audito tota penè Lombardia rebellare cœpit & decretis Imperatoris contradicere. Quocirca magnanimus Imperator audita Mediolanensium perfidia, cum Teutonicorum & Lombardorum gente ad eorum rediuit loca urbi proxima: eorumq; segetes in mense Iunio cū iam maturæ sunt, partim succidit, partimq; pedibus equorum contriuit. Arbores quoq; penitus decorticauit: & uites succidit: sicq; maximū damnum Mediolanensibus intulit. Post hæc ad urbem Laudam redijt: quoniâ brachij unius, & cruris infirmitate debilitabatur, ut ibidem membra læsa refocilaret. Tunc ad eum Cremonenses conuenerunt: eiq; iniurias exposuerunt, quas ipsius ciues Cremæ uilla contra instituta Imperatoris facere præsumperunt. Nam cum apud Rongaliam decreuisset Imperator exquisita iustitia, quatenus Cremenses cuiusdam castri muros, quos in præiudicium Cremonensium erexerant, deijcerent: & decursus aquarum, quos eodem modo constrinxerant, ad proprios riuos redire permitterent: Cremenses id facere recusarunt, Mediolanensium & Brixiensium usi consilio perfidissimo, & confisi auxilio imbecillo. Erat enim Crema oppidum firmissimum continens unius miliaris Lombardici spatium, fossatis & aquarum decursionibus & locis paludinosi & muris fortissimis undiq; munitum. Sperabant itaq; Mediolanenses tam firmissimum castrum Imperatoris posse resistere decretis & prælijs. Ast Imperator, audita querimonia Cremonensium, permisit eis, & consuluit, bellifica uirtute Cremenses rebelles superare.

DE OB

Scurij.

Martesie.

Cumæ.

Insula castrum.

Patarellum castrum.

Luciaria.

Lauda.

Mediolanenses inuadunt Trecium. Vide Radenicum lib. 3. ca. 30.

Frid. perdit Mediolanensibus segetes, uites, arbores.

Cremenses inobedientes Fridrico.

Cremonenses. Cremenses.

DE OBSIDIONE ET EXPUGNATIONE

Cremae.

Igitur imperator Cremonensibus remisit quadringentos milites, quos hi Cremonenses sponponderant, ad secundam obsidionem & uastationem Mediolanensem. Insuper concessit eis tres nobiles principes de parte sua, qui exercitum eorum conducerent & regerent: uidelicet Cunradum fratrem suum Palatinum Rheni, & Bertholdum ducem de Zaringia, Rubertum quoque comitem Basilaë, quem Vuilelmus consanguineus eiusdem de patria sua procul expulerat. Itaque pariter iuncti properant ad obsidionem Cremae: quibus Cremenses ad pugnam occurrunt, consili de auxilio Mediolanensium & Brixiensium: quorum milites quæ plurimos apud se habebant. Committitur pugna: sternuntur hinc inde uiri, & captiuantur: tandem Cremenses compulsi sunt ad urbis suæ mœnia confugere, & ibi se portis concludere, cœperuntque obsideri, Cremonensibus cohortantibus eos ad unam portam, & præfatis principibus ad alteram. Interea aduentauit imperatori magnus exercitus de Alemannia, uxor uidelicet ipsius, domina Beatrix multa militum corona stipata. Consanguineus quoque eius Henricus dux Saxonum, & Bauuatiarum, qui simul procedentes adduxerunt plus quæ duo millia armatorum: quidam castra ponerent in planitie apud Gardam arcem munitissimam, castrenses oppidi Pefenæ utriusque exercitui damna intulerunt, quocirca efferati oppidum illud oppugnarunt, & spolia eius diripuerunt, & ipsum incendio conflagrarunt: postmodum imperatoris exercitus reliquias eiusdem oppidi funditus destruxit, his exceptis, quæ amicos contingebant imperatoris. Innotuit interim, quod Papienses uellent cum exercitu ire super Mediolanenses, eò quod terras eorum plurimas depopulauerant. Imperator igitur consilio ducis Bertholdi de nocte consurgens, nemore medio inter Papiam & Mediolanum, latenter se cum multis militibus ad insidias collocauit, denūciauitque Papiensibus, ut Mediolanensium urbi audacter appropinquarent, & spolia diriperent. Quod cum fecissent, Mediolanenses è portis erumpentes, insecuti sunt eos. Commissumque est prælium, pugnatumque est uaria sorte belli, hincinde à mane usque ad meridiem. Papienses quoque & Laudenses debiliores bello effecti, fugam inire decreuerunt. Tunc talis euentus nunciatus est imperatori, ubi manebat in latibulo: qui consurgens cum exercitu Teutonicorum, uexillo suo commisso duci Zaringe, ex improviso super hostes irruit, & eos in fugam uertit. In quo conflictu captiuati sunt Mediolanensium plus quam trecenti, & occisi fere sexcenti. Quorum corpora miserabiliter per dies aliquot iacuerunt in campo, bestiis & auibus dilaceranda & comedenda. Postmodum secedente aliquantulum imperatore, multa de ipsis corporibus delata sunt ad urbem, & cum maximo planctu & lamentatione totius urbis sepelierunt. Interim imperator ad obsidionem Cremae iter reflexit, & captiuos Mediolanenses secum adduxit, quibus ostensis, suis fautoribus magnam latitiam contulit, & inimicos contristauit. Indeque progressus, coniugem suam, & ducem H. cum exercitu ipsorum honorifice suscepit. Tunc relictis Lombardis in obsidione Cremae, cum exercitu Teutonicorum iam secunda uice processit, ad uastandam omnem segetem Mediolanensium, & arbores extirpandas, & oppida quæ remanserant, funditus destruenda. In obsidione autem Cremae plures de principibus Alemanniae remanere permisit, præfatum uidelicet C. fratrem suum, & Vuilelmum auunculum suum, qui præter alias diuitiarum & militum opulentias, ex possessione comitissæ Mathildæ, habebat militum duo millia: Boemorum quoque regem nepotem suum, & ducem de Austria. At ipse secum iti expeditione adduxit H. ducem cum Bauuatis, & militibus uxoris suæ, cum quibus hanc deuastationem perfecit.

Exercitus magnus de Alemannia aduentat.

Dux Zaringe.

Principes Alemanniae Cremae obsidentes.

INTERPOSITIO.

Eo tempore conspiratio facta est contra imperatorem, ut asserit quidam scriptor Cremonensis, de cuius editione hæc quæ narramus, excerpimus. Idem quoque scriptor testatur, hæc se audisse à uiris probatissimis, & ueracissimis, & ualde religio-

Conspiratio contra Imp.

de religio

de religiosis, Mediolanensibus & Brixiensibus, qui se huic conspirationi inter-
fuisse dixerunt. In qua conspiratione se astrinxerunt maxima pars cardinalium
sedis Apostolicæ. Vuilelmus quoque rex Siciliæ, & pene uniuersæ ciuitates Italiæ,
cum multis baronibus & uiris potentibus: dataque est immensa pecunia domino
Hadriano papæ, ut ipse imperatorem excommunicaret.

R E D I T V S A D P R O P O S I T V M.

Post hæc imperator cum exercitu suo uersus Cremam iter atripuit: & primū
legalibus innitens statutis, passionem supradictam à Cremensibus fecit ex-
posci. At illi confidentes in sui castri firmitate, eò quod olim Lotharius impera-
tor uiribus suis diffidens, non ausus fuerat idem castrum obsidere. De auxilio
quoque Mediolanensium & Brixiensium præsumentes, præceptis imperatoris su-
perbe contradixerunt. Mulieres quoque castri, choros ducentes per plateas, can-
tionem decantarunt, in qua continebatur, quod sicut olim Lotharius, sic & iste
imperator recedere cogetur inglorius. Ideoque prouocatus imperator, ferocius
accinxit se ad expugnationem castri, & ex omni parte murorum in circuitu ma-
chinas construi iussit diuersi generis, quæ lapides iactarent in castrum, & ipsum
incessanter impugnarent. In ea quoque parte quæ sibi aptior uidebatur, à magi-
stris operum fecit turrim ligneam erigi, & alia instrumenta, quæ gattos, siue alijs
nominibus nuncupant, præparari. Quæ repletis fossatis de terra, uel lignis, seu
stipula, siue rebus quibuslibet ad muros possent propelli. Quibus præparatis,
primum uades illorum castrensiū, uidelicet filios & nepotes nobilissimorum
de castro, ad crates ligneas, quæ in turri erant appensæ, fecit alligari, & sic turrim
ad castrum propelli. Tunc illi immites, & omnis iustitiæ & fœderis naturalis obli-
ti, de castro lapides iacentes, mangonibus seu alijs instrumentis illos crudeliter
peremerunt. Cumque nec adhuc expauescerent, quosdam captiuos eorū in loco
eminentiori quodam in uisione ipsorum fecit in patibulis suspendi. At ipsi econtra iam
in miseria palpitantes, & tamen more canino furescentes, quosdam captiuos in in-
iuriam imperatoris supra muros suos erectis patibulis suspenderunt. Interea dux
H. progrediens, decem de militibus Mediolanensium captiuauit, & eos impera-
tori tradidit. Imperator uero prædictis & alijs quamplurimis prouocatus iniu-
rijs, eosdem in conspectu conciuum suorum patibulis appendit. Tunc appulis
machinis, & diris habitis conflictibus, miseri ciues desperare cœperunt, & ad de-
ditionem se offerre, ut tantum personas saluarent. Quibus imperator mitis effe-
ctus, utpote uir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro & de terra cum
mulieribus & paruulis exirent: nec de rebus uel facultatibus suis quicquam asporta-
rent, nisi quantum quiuis eorum una uice in humeris suis aut scapulis deporta-
re potuisset. Mediolanenses quoque & Brixenses abire permisit, ut equos & arma
ibi relinquerent. Nec dubium est imperatorem Christianissimum, ob hoc talia
permisisse, ne maximam stragem in cede hominum iudicaretur fecisse. Perpetu-
dat iam quilibet prudens lector, quanta miseria ibi fuerit, ubi mulier paruulos su-
os, gressu uti non ualentes, potius quam res exportauit: uir quoque mulierem febris-
cicantem, aut mulier uirum pro fide coniugij exportauit: pregnans quoque
iam parturiens semiuiuum puerum eduxit. O quanta miseria, castrum & præda
hostibus relinquitur, quia perfidissimi ciues hoc meruerunt. Præda itaque militi-
bus distribuitur, & castrum funditus diruitur. Anno Domini millesimo clx.
acta sunt hæc.

Tunc Vuelfus totam militiam suam in Tusciam mouens, maximum conuen-
tum apud sanctum Genesium habuit. Vbi baronibus terræ vij. comitatus, cum
tot uexillis concessit: ceteris quoque de ciuitatibus seu castellis ad se confluentibus
unicuique quod suum erat, tribuit. Sed & ipse sua quæ singulæ ciuitates ad se iniu-
ste contraxerant, recepit.

Denique conuentu soluto, à Pisanis & Lucensibus & alijs ciuitatibus, ad quas
cunctæ declinauerat, honestissime suscipitur. Sicque terra illa & Spolerana, plena
potestate potitus, & suos ibidem collocans, filio suo Vuelfoniuniori commisit
eandem

Hadrianus papa pe-
cunia magna emptus
ut Fridericum excom-
municaret. Huius pa-
pæ improbitatē com-
pendio collectā habes
apud doct. R. Bar.

Cantilena mulierum
in Fridericum.

Gatti.

Tormenta Mediola-
nenses uulgo mangas
uocant, hic mangones
habet.

Captiuū in patibulo
suspendi. uide Radewi
cum libro 4. cap. 50.

Clementia Frid imp.

Vi. Cal. Febr. egressa
quasi xx. mil. homi-
num diuersi generis.
uide Rad. lib. 4. ca. 66

Vuelfi militia in Tu-
sciam.

eandem, strenuissimos de suis militibus, & optimos apud ipsum relinquens, ipse per uallem Tridentinam redijt ad propria. Vuelfo uero iunior excellentissime terras possedit, rexit, atq; defendit, ita ut etiam multotiens militibus imperatoris uolentibus terram lædere, uiolenter resisteret: propter quod maximum fauorem populi acquisiuit, & imperatoris offensam nonnunquam incurrit.

Vuelfus iunior.

DE SCISMATE SVBORTO.

Refert supradictus scriptor Cremonensis, uidelicet, Iohannes sacerdos, q̄ supradictis testimonijs bonorū uirorum didicerit, qui interfuerunt, quod illa conspiratio cum Apostolico Hadriano iuramentis adeo firmata sit, ut nullus ab altero recedere posset, uel imperatoris gratiam sine omnium cōsensu requirere. Quod si mortuus esset papa ille, de numero conspiratorum alium eligerent cardinales. Sanè Deus qui per os Psalmistæ David clamauit contra excommunicationem papæ per pecuniam corrupti, declarauit illud propheticum esse uerum: Maledicent illi, & tu benedices: qui insurgunt in me, confundantur, seruus autē tuus lætabitur. Cuius uersus tres articuli in hoc negotio euidentissime sunt adimpleri. Primum nanq; articulum de maledictione seu benedictione Dei, ipsi Deo relinquamus: ceterum ex duobus consequentibus constabit, primum non ex Deo, sed ex diabolo processisse. Vt enim adimpleretur illud propheticū: Qui insurgunt in me, confundantur. Factum est, ut cum præfatus Hadrianus apud Anagninam denunciaret excommunicationem contra imperatorem, paucis diebus euolutis, cœpit procedere refrigerandi gratia cum suis. Cumq; uenisset ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuo, ut dicitur, musca os eius intrauit, & gutturi eius adhæsit, nulloq; artificio medicorum auelli potuit, quoad usq; spiritum exhalaret. Tunc cardinales in electione summi pontificis dissentire cœperunt: nouem siquidem de numero ipsorum elegerunt Octauianum, uirum per omnia religiosum & probatum: inter quos fuit Tusculanensis episcopus, & Vuido Cremensis, & alij. Pars uero aduersa elegit Rolandum Cancellarium. Factaq; est pactio inter electores, ut neutra pars suum publice denominaret, aut inthronizaret, donec discordia inter partes sopiretur. Interim pars Rolandi, utpote maior, suam electionem promulgauit, & ipsum attrahens, quoddam insigne quod mantum uocant, exhibuit. At ipse manu hoc accipiens, longius à se abiecit, & papam fieri se denegauit. Pars uero aduersa cernens talia, suū Octauianum inthronizauit, & mantum ei apposuit. Cumq; turbatio facta esset, Octauianus in promotione appellatus est Victor, & obedientias recepit eorum qui ad se uenire uolebant: eiusq; electioni populus Romanus assensit plerunq; Erat enim uir bonus, humilis, & mansuetus. Rolandus quoq; cum sui fautores ei facere uellent obedientiam, reppulit eos à se, dicens: Eatis ad illum quem uis detis immantatum, & plurimum fauorem populi obtinere: sicq; Rolandus cessit ab urbe, & in uico quem castrum sancti Petri nuncupant, permansit. Sicq; factum est, ut Octauianus, qui & Victor, undecim diebus resideret in urbe. Interim multi cœperunt, qui prius fauerant, ab eo dissentire, instinctu cardinalium, qui in parte sua erant, maximeq; Vuilelmi regis Siciliae, & plurimarum ciuitatū Italiae. Tunc præfatus Rolandus duodecima tandem die mantum accepit, & inthronizatus est secundum morē sedis Apostolicæ, & Alexander nominatus est. Constat igitur, quoniam graue in ecclesia Dei oportuit fieri scisma. Tunc imperator Fridericus tali turbatione comperta, Romanæ ciuitati condoluit, & qualiter subuenire posset, excogitauit. Tandem de consilio bonorū uirorum utrosq; electos ad se uenire statuit, apud Papiam, nō ut eos iudicaret, aut causam sedis Apostolicæ, sed ut à prudentibus uiris addisceret, cui electo potius obedire deberet.

Iohannes sacerdos scriptor Cremonen-

Conspiratio in Fridericum.

Hadrianus apud Anagninam musca cruciatur.

Disidium in electione summi pontificis. Vide Radenicum lib. 3. cap. 55.

Mantum in signe quo electus induitur. Hinc Immantare apud Radenicum lib. 4. ca. 56.

Octauianus Victor.

Rolandus accipit mantum.

Fridericus utruq; electū Papā ad se uocat. Autoritatem congruendi Concilij exemplo antiquorum imperatorum, Theodosij, Caroli, sibi congruere putat. Radenicus lib. 4. ca. 58. & ca. 68.

Quo Octauianus, qui & Victor, cum suis fautoribus aduentauit. Rolandus uero, qui & Alexander, frequenter admonitus accedere contempsit. Tunc corā imperatore, & patriarcha Aquileiensi, & episcopo Cremonensi, & alijs q̄ pluribus episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octauiani discussa est: & adhibitis testibus qui præsentibus fuerunt, probatū est, quod sicut supra descriptum est, facta

Ad pedes Octauiani
papæ prosterunt se
cardinales et imper.

Fridericuster
tio uastat sege
tes Mediolan.

est utraq; electio. De iure quoq; satis adiectum est, ut reprobata electione Rolan
di, Octauianus uerus præsul Romanæ ecclesiæ iudicaretur. Tunc patriarcha
Aquileiensis, alij quoq; episcopi & ecclesiarum prælati, ad pedes eius se prostra
uerunt, imperator quoq; id ipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi
obedientiam facerent. Quem exinde imperator destinauit in Alemanniam, ut
cuncti ei obedientiam facerent, quod & factum est: nam Reinaldus Colonien
sis archiepiscopus eum deuote recepit. Mogontiensis quoq; & Maidburgensis
ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitq; Roma cum suis
conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetâ:
Qui insurgunt in me, confundantur. & tertium dictum adimpleretur: Seruus tu
us lætabitur. Sequenti æstate imperator cum magno exercitu segetes Mediola
nensium iam tertio uastauit, & Brixienfes arcem ineruium obsidentes, fortiter fu
gauit. Cumq; rediret, Mediolanenses & Brixienfes, prout ante se iactauerant,
cum eo bellum inire simulabant: quos ubi conspexit, propius accedere, ilico de
equo prosiliit, ibiq; securus sibi sumpsit. Illisq; territis pontem destruxit, per
quem Mediolanensibus Brixiam, & econuerso iter esse consueerat: & dum post
hæc Placentinorum perfringere uellet pontem, illi propius ciuitati aduexere tri
pam, ubi propter insultum ciuium pons infringi non posset.

DE INFORTVNO IMPERATORIS.

Carcanum.

Carocia uexil
lum Venetoru

Pluuia tempe
stuosissima de
rimit bellum.

Voniam ut ait Scriptura: Ante ruinam exaltabitur cor. Mediolan
enses post hæc ad expugnandum Carcanum quoddam castrum,
cum ingenti multitudine, tam Brixienfium, quam Placentinorum
militum processerunt. Quod postquam imperatori innotuit, col
lecto itidem exercitu de Papiensibus, & Nouariensibus, & Lauden
sibus, & Teutonicis, intrepidus inter Mediolanum & Carcanum expedire iuit,
ibiq; tentoria fixit. Vbi Mediolanenses doctissimos uiros & facundos ad eum
miserunt, supplicantes, quatenus sine bello ad urbem suam eos redire permitte
ret: quod ipse facere denegauit. Illi igitur tanquam in periculo mortis positi, ui
aticum acceperunt. Econtra imperator acies suas disposuit, & inito conflictu,
primo certamine de peditibus Mediolanensium multos prostrauit & fugauit:
& carociam, quod suum uexillum uocant, eis abstulit. Post hæc lassato exercitu
imperatoris, iam usq; ad meridiem aut amplius, intruerunt super eos de nouo sub
introducti milites Placentinorum & Brixienfium, & aliorum. Qui multos de
exercitu Imperatoris & captiuauerunt, & peremerunt: ipse quoq; imperator
cum paucis ad se collectis, in gyro se congesserunt, ut spicula aduersantium
possent effugere.

Tandem Deus ex alto prospectans, ut seruum suum liberaret, eo tempore plu
uiam densissimam & tempestuosam de nubibus emisit, ut nullus alium discere
nere posset aut cognoscere. Sicq; factum est, ut imperator supplicatione suorum
deflexus, à campo certaminis cederet: & Mediolanenses cum captiuis & spolijs
tabernaculorum tanquam uictores ad sua moenia læti redirent.

DE EVERSIONE MEDIOLANI.

Auxilium mittitur
Friderico, infestante
Mediolanensibus bello

Post hæc, ut superbos Deus euerteret, innotescente tali infortuuo parens
tibus & amicis imperatoris, & suis fidelibus, ad auxilium ipsius prope
rarunt, uidelicet, F. Chunradi regis filius, & dux Boemorum supradicti
regis filius. Pragenfis quoq; episcopus nomine Daniel, & Reinaldus Co
loniensis archiepiscopus, & imperialis aulae cancellarius: hi cum magna mul
titudine nobilium & procerum ad auxilium imperatoris aduentarunt. Cumq;
imperator Mediolanenses assiduis infestaret bellis, contigit circa uesperas unius
diei, inter eos comisceri prælium. In quo F. Cunradi regis filius, regis uexillifer iux
ta Mediolanensium portas turmas induxit imperiales, & tunc imperator super
ponte

ponte nunciissimę urbis pedes remansit, equo multis vulneribus interempro. Tandem supra Mediolanenses plena potitus est victoria: multisq; fugatis & interemptis, circiter mille captiuos ad Laudam remisit, ubi in hiemali tempore in compedibus nudi & erumnose conseruati sunt.

Captiui hiemali tempore nudi conseruati.

His attriti Mediolanenses, terroribus, fame quoq; & inedijs perculsi, sine omni conditione se & sua, & ipsam urbem in manus imperatoris tradiderunt. Egressi igitur seorsum nobiles, & seorsum populares, processerunt usq; ad Laudam: plæbei uero uexillum sancti Ambrosij super carociam suam aduexerunt, ut sic facilius ad misericordiam animum imperatoris inflectere potuissent. Cumq; in tempore aduentus eorum imperator resedisset in prandio, & imber grauissimus irrueret supra Mediolanenses ante portam aduentantes, distulit aliquantulum eos intromittere, ut fatigati discerent se deliquisse. Deniq; intromissis eis, cum carocia per portas introire non posset, fecit imperator transtrum carocię auferri, & ipsam in quatuor partes secari, & ita cum uexillo inferri, & homines ad se intromitti. Cumq; sine omni conditione iurata & tradita esset ei potestas super urbem Mediolanensem, noluit tamen facere stragem super homines perfidos & periuros, sed permisit eis potius tempus pœnitentię, ita ut muros suę ciuitatis ab antiqua gente Barbarorum constructos, penitus diruerēt. Turres quoq; & ædificia ciuitatis funditus subuerterent, & de ciuitate exirent, nec ulterius eam sine licentia inhabitarent.

Mediolanum traditur in manus imperatoris sine omni conditione.

Cumq; ad subuersionem urbis ipsi ciues non sufficerent, aut forte dissimularent, adiunxit eis imperator in huius rei auxilium Cremonenses & Papienses, & aliarum ciuitatū ciues, qui in auxilio suo fuerant, ut eam uiriliter diruerent. Sicq; factum est, ut in urbe bestię & ferę, & sicut in Prophetis scriptum est, diuersa demonum genera inhabitarent & ferarum. Ciues uero extra urbem in quatuor uicis aliquantulum longe ab urbe remotis collocati sunt: ubi in tugurijs & mapalijs & uilibus ædificijs multo tempore permanserunt.

Subuertitur Mediolanum.

Imperator uero nobili potitus triumpho, in oliuarū festo, in beati Ambrosij basilica quā cum oliua triumphalem gestauit uictorię palmam. Proinde imperator tanto ditatus trophæo, Ticinensium urbem gratanter reuisit. Vbi in pasche festo cum coniuge sua Beatrice multis stipatus principibus, coronatus processit secundum decus imperiale, & ad conuiuium suum omnes tam ciues quā aduentantes conuocari præcepit.

Triumphus Friderici in festo oliuarum cum oliua.

Tunc amputato capite perfidissimorum Lombardorum, Placentini & Brixienenses, & alię ciuitates resistentes, imperatori omnino se subdiderunt. At ipse Placentinis & Brixienibus, secundum iuramenta ipsorum, præcepit muros & fossata deijcere, & turres ciuitatis euerrere: & quatenus in una corte non cōsistat plus ædificiorum quā una domus: sicq; disposuit omnes ciuitates quę sibi rebelles extiterant, & secundum hæc decreta iustitarios suos in eisdem instituit. Ipseq; partem Octauiani, qui & Victor, ubiq; firmaturus in quantū poterat, processit. Multi igitur de archiepiscopis & episcopis, & alijs ecclesiarum prelati propter fauorem imperatoris eidem Octauiano adheferunt, & forte propter hoc, quia apparebat ualde religiosus homo.

Placentini & Brixienenses se dedunt.

Audiuimus eo tempore apud Mediolanum in quadam basilica annotatos in ueniti duos uersus, excriptos in quodam lapide ex antiquissimo tempore, qui hanc destructionem credebantur prenunciassē his uerbis:

REX EST VENTVRVS MEDIOLANVM TIBI DVRVS:
REX TIBI CRVDELIS, PER QVADRV M DIMINVERIS.

Victorem papam firmat Fridericus.

Hęc de bellis imperatoris plenius descripsisse sufficiat exēpli gratia, ut pateat, quā uirilem & animosum se exhibuerit in alijs bellis, quę in annotationibus annorum, siue ex descriptionibus, siue relationibus, prout potuimus inuenire, breuiter explicabimus. Cuncta siquidem plene describere, opus faceret immensum. Annos igitur denotemus.

Anno Domini millesimo clij. Fridericus rex efficitur, ut supra dictū est. Anno Domini mill. cliij. Eugenius papa moritur, cui succedit Anastasius natione Romanus, sedit annū unum, menses quatuor. Eo anno capta est à Christianis ciuitas Ascalona. Diuortium quoq; factum est Constantiæ inter F. regem, & Aldam filiam Diepoldi marchionis. Anno Domini millesimo cliij. Anastasius papa obiit. Cui Hadrianus iij. genere Anglicus successit, sedit annos quinq; menses tres. Eo anno Reatum ciuitas cœpta est reædificari. Et in kalendis Octobris sol obscuratus est per totam diem, ita quod sicut luna uidebatur. Tunc F. rex expeditionem Romanam aggressus est. Anno Domini millesimo clv. Fridericus imperiali benedictione ab Hadriano papa sublimatur. In festo sancti Michaelis recedens, & post annū eodem tempore reuertens. Anno Domini millesimo clvi. Imperator ueniens in Lombardiam, contra Mediolanenses cœpit pugnare. Anno Domini millesimo clvij. Nix magna, & frigus insolitum circa passionem Domini inhorruit: quod mortalitas hominum ad tempus, & exustio maxima per totam estatem est subsequuta: & in kalen. Iulij maxima seueritas grandinis, & tanta concussio uentorum inualuit, ut nō solum fegetes consumeret, & arbores euelleret, sed etiam ædificia, castrorum munitio- nes humo prosterneret, & in aliquibus ecclesijs campanaria cum campanis deiecta confringeret. Anno Domini millesimo clvij. Imperator secundam expeditionem mouit in Italiam, propter secundam rebellionem Mediolanensium. Tunc Laudam muris firmauit, & Mediolanenses obsidere cœpit & uastare. Anno Domini millesimo clx. Principes qui relictī fuerant, imperatorē subsequuntur H. uidelicet, dux Saxonum, circa Pentecosten cum imperatore in mille ducentis lorice: Vuelfo uero circa festum sancti Michaelis cum trecentis lorice. Eo anno Hadrianus papa obiit, cui Alexander iij. natione Tuscus successit. Et scisma oritur, quod ferè per xx. annos durauit. Omnes autem anni Alexandri sunt circiter xxiiij. Anno Domini mill. clx. Imperator iam tertio rura Mediolanensium uastauit, & Cremam expugnauit. Vbi quidam principes ab imperatore ad sua negocia recesserunt. Anno Domini mill. clxi. Imperator à Mediolanensibus fugatus est. Anno Domini millesimo clxij. Imperator Mediolanū destruxit. Eodem anno apud Constantiam in festo sancti Clæmentis factū est dissidium inter H. ducem, & uxorem suam Clæmentiam, filiam C. ducis Zaringiæ. quod de consilio imperatoris dicunt factū fuisse. Duxit quoq; præfatus dux uxorem filiam regis Angliæ H. qui Thomam Cantuariensem episcopum occidit, & dignum martyrem Deo effecit: de qua genuit tres filios: H. qui postea fuit Palatinus Rheni: & Ottonem, qui modico tempore fuit imperator: & quendam Vuilelmum. Anno Domini millesimo clxij. Imperator redijt in Alemanniam. Eo anno Hugo comes Palatinus de Toingen, in comitatu quem à duce Vuelfone habuit, quosdam milites Vuelfonis pro suis excessibus captiuatos suspendit, & castrum eorum Moringen destruxit. Pro quo dux Vuelfo querimonia cum imperatore, pro satisfactione debile responsum accepit. Cumq; patienter sustinisset, nec à querimonia cessaret, procedente tempore, pater dux, filium de Italia reuocauit. Ipse illō iturus, & negocia terræ per se tractaturus, filio omne patrimonium, & possessiones quas ex parte matris habiturus erat, ex integro tradidit. Anno Domini millesimo centesimo sexagesimo quarto, factum est, ut Vuelfo iunior propter præfatam discordiam cum multis principibus & baronibus terræ, exercitum deduceret ad castrum Toingen: in quo exercitu fertur habuisse militem, siue armatorum, duo millia ducentos, uel amplius. Hi omnes octauo Idus Septembris, circa uesperam sabbati, non longe à Toingen castra posuerunt, & diem dominicum in quiete & ocio deducere statuerunt. Cumq; die dominico multi de nobilibus & principibus de faciendâ concordia & pace plus laborarent & orarent, quidam proterui & minus cauti de castris Vuelfi eruperunt, & castrum Toingen appropinquare cœperunt: quibus alij de castro obuiâ processerunt.

Sicq;

*Nix magna.**Mediolanum
secundo oppu-
gnatur.**Scisma eccle-
sie 20. annis.**Mediolanum
destruitur.**Forte Tubing-
en.
Bellum Hugo-
nis cum Vuelfo-
ne.**Vuelfo iunior
obsidet Tubin-
gen.*

Sicq; inito conflictu, ortus est tumultus in castris utriusq; & ueloces aduolarunt, quod factum est circa horam nonam diei. Comes quoq; Henricus de Veringen uexillifer fuit Vuelphonis, & in comitatu suo fuerunt cum prefata turma militu tres Episcopi, Augustensis, Spirensis, Vuormaciensis. Bertholfus dux de Zaringen, & alij Marchiones & comites q̄ plurimi. In auxilio uero Palatini erat. F. Cunradi regis filius, & Zolrenses, & alij q̄ plurimi, multum tamen impares tantæ aduersariorum multitudini. Inito itaq; conflictu de castro super aduersarios acclamatum est, & ex firmioribus locis contra eos pugnatum est, ita ut in fugam tanta multitudo uerteretur, sed neq; fugere potuerunt, nam dispersi sunt, & confusi, ita ut ex eis nongenti ferè in captiuitatem traherentur, & alij nemoribus uel speluncis aufugerent. Ipse quoq; Vuelpho ad castrum Achalin, duobus uel tribus comitatus aufugit. Anno Domini Mclxv. Vuelpho senior audito tali infortunio filij sui, de Italia redijt, & cum Imperatore hoc egit, ut captiui remitterentur. Facta est pax, quæ tamen uno tantum anno durauit. Anno Domini Mclxvi. Vuelpho memor iniuriæ pristinae, terram Palatini rursus depopulatur, & duo castra ipsius, Kelmunz scilicet & Vuilar destruit, in quibus lx. de suis captiuauit. Tunc Palatinus fractus animo. F. ducem, qui Vuelphoni plerunq; aduersabatur, interpellauit. Qui eius consilio ducem Boemorum cum gente sua sæuissima eduxit, qui totam Germaniam à nemore Boemiæ, per Bauuariam & Sueuiam, usq; ad lacum Lemannum immaniter uastauerunt, & suis spurcitijs scædauerunt. Tandem tamen de prouidentia Imperatoris factum est, ut dictus Palatinus in manus Vuelphonis & potestatem ipsius omnino se traderet apud Ulmam, coram Imperatore & Principibus. Imperator namq; exercitum contra Romanos mouere decreuerat, & ideo in Alemannia pacem reformauit. Eo namq; tempore Imperator premiserat ad pugandum contra Romanos Reinaldum, Cancellarium Archiepiscopum Coloniensem, & Christianum Archiepiscopum Moguntinum, quos & ipse cum exercitu consecutus est. Anno Domini Mclxvij. Vuelpho senior, circa Epiphaniam iam secundo iter Hierosolymitanum aggreditur, & in Italia Imperatorem reperiens, ac filium suum cum omnibus ad se spectantibus gratiæ eius commendans, Pascha sanctum apud sepulchrum Domini peregit. Interea Imperator Vuelphum iuniorem multis illectum promissionibus, ad se in Italiã reuocat, cum alijs Principibus, qui post eum remanserant, qui stipendijs acceptis ad ipsum peruenerunt, non longe à Roma. Eo anno expugnati sunt Romani apud montem Porcum, ab exercitu Reinaldi Colonienfis, & Christiani Moguntini Archiepiscoporum, ubi alij mortui sunt, & multi captiuati: & extunc cœpit Imperator Romam obsidere, & terras inimicorum suorum uastare. Multi siquidem Romanorum, propter exortum scisma, in parte ipsius fuerunt. Cumq; mense Julio, circa Romam magnam uastationem, & stragem populorum faceret, & Vuelpho senior reuersus esset ad ipsum, hæc tanq; detestabilia aspicere non potuit, sed ad propria redijt, filium suum relinquens ibidem. Mox ultio diuina subsecuta est, maxima enim pars exercitus Imperatoris mortalitate interiit. Episcopus Colonienfis ille, qui totius mali huius, necnon & scismatis diutini incentor fuit, Spirensis, Ratisponensis, Bragensis, Verdonensis, Leodiensis, ac cæteri Principes, Fridericus scilicet Dux, filius Cunradi regis. Vuelpho Dux filius Vuelphonis Ducis, Berengarius Comes de Saltzbach, Henricus Comes de Toingen, cum pluribus regni huius maioribus occubuerunt. Quorum omnium penè ossa, carnibus per excoriationem consumptis, ad propria reducta sunt. Translata sunt aut & ossa Vuelphonis, & in monasterio Steingademo à patre suo fundato, reposita sunt. Anno Domini Millesimo centesimo lxxvij. & sequentibus annis, prout oportunitas temporum concessit, cœpit Imperator in partibus Tusciæ & terræ Romanæ, castra ad se spectantia, suæ potestati uendicare, & quædam noua construere, in quorum præsidijs Teutonicos præcipue collocauit. In monte siquidem Radicophino, eminentissimum castrum ipse primus construxit. Ex quibus Romanos adeo perdomuit, ut Alexander Papa

Comes Henricus de Veringen.

Achalin.

Germania à Bohemis uastata.

Christianus archiepiscopus Moguntinus.

Romani expugnati apud montem Porcum.

Exercitus Imperatoris mortalitate perit.

Alexander Papa fugit Romam.

coactus secederet ab urbe, & in partes Francia, seu Anglia, uel Aquitania, siue Hispaniarum se conferret. Nam exortum scisma, durabat in tantu, ut mortuo Octauiano, Vuido in Papam eligeretur: quo defuncto, successit tertius Iohannes Frumentis, quos Imperator fouit, & manu tenuit in Apostolica dignitate. Milites quippe Teutonicos in dignitatibus Italia constituit, nam quenda liberum Bideluphum, ducem Spoleti effecit. Marchiam quoq; Ancona, & principatum Rauiennae, Cunrado de Luzelinhart contulit, quem Italici muscam in cerebro nominabant, eo qd plerunq; quasi demens uideretur. Per singulas quoq; ciuitates iudicibus constitutis, recessit ab Italia, coepitq; in partibus Alemanniae multa praedia, nunc emptione, nunc procerum donatione, seu quacunq; successione fiscali, uel hereditaria, conquirere. Rudolphus quippe comes de Phullendorff, omnia sua praedia contulit Imperatori. Iisdem quoq; temporibus, mortuo Adelgozo de Suabegge sine herede, qui fuit aduocatus Augustae, ipse Imperator tam aduocatum, qd alia praedia ipsius sibi uendicauit, siue ex concessione Episcopi, qui tunc erat, siue successione fiscali, aut haereditaria. Sane, quia ciuitatis Augustae mentionem fecimus, quod supra omisimus, in hoc loco de ea latius describamus.

Conradus de Luzelinhart musca in cerebro.

Rudolphus de Phullendorff.

Adelgozus de Suabeg.

DE AVGVSTA VINDELICORVM,
uel Rhetiae.

ICVT ex scriptis ueterum colligitur, haec ciuitas tria nomina accepit. Germanorum quippe gentes primum confidentes in partibus Rhetiae, quae nunc est pars Suetiae, non longe ab Alpibus in planitie, loco tamen munito, propter concursum duorum rapidoru fluminum, hanc urbem construxerunt, & non muris, sed fossatis eam firmauerunt, & ex nomine Deae Zizae, quam religiosissime colebant, Zizerim eam nominabant. Huius quoq; Deae templum, ex lignis Barbarico ritu constructum, etiam postq; Romani eam incolere coeperunt, inuiolatum permansit, at uetustate collapsum. nomen colli seruaui, in quo postmodum in lapide exculpti, hi uersus sunt reperti:

Zideris dicta a Zihadca.

QVEM MALE POLLVERAT CVLTVRA NEFARIA DVVDM,
GALLVS MONTICVLVM HVNC TIBI ZIZA TVLIT.

Zizenberg.

Vnde usq; in praesens ab incolis idem monticulus Zizenberg nominat. Apud hanc urbem Romani deleti sunt magna caede. Nam Titus Annius praetor, ad arcendas Barbarorum excursiones, cum exercitu in kal. Augusti eam circumdedit, ipseq; ad Meridianam oppidi partem, quae sola patebat, castra sua cum legione Martia, operosissime communiuit. Ad Occidentem uero ultra fluuium, ubi Suetis aut Barbaris aditus patebat, Auar Bogudis regis filius, cum omni equitatu & auxilio Macedonico coesedit. Igitur quinquagesimo nono die, qd eduentum est, cum is dies Deae Zize apud Barbaros celeberrimus esset, ludum & lasciuiam, magis qd formidinem ciues ostentarunt. Tunc etiam immanis Barbarorum multitudo, quae de partibus Suetiae illuc conuenerat, de proximis syluis repente erumpens, ex improviso castra irrupit, & Auaris exercitum deleuit. Ipsum quoq; Auar regio habitu indutum, uinum comprahendentes, crudeliter, in modum pecoris mactauerunt. A quo in loco, ubi mactatus est, uicus usq; hodie appellatus est, Crieches Aueron, in quo hi uersus reperti sunt.

Crieches. Aueron.

HIS NOMEN TERRIS BOGVDIS DAT REGIA PROLES
GRAECVS AVAR, PECVDIS DE SUEVIS MORE LITATVS.

Habino. Caccus.

Oppidani uero non minori fortuna, sed maiori uirtute pretorem in auxilium socijs properantem inuadunt, quibus Romani haud segniter resistunt. In quo conflictu, duo principes oppidanorum, Habino & Caccus, in primis pugnantes cadunt, & inclinata iam res esset oppidanorum, ni maturassent auxiliu ferre Sueti in altera ripa uictoria iam potiti. De nominibus autem illorum Principu interfectorum, extant adhuc loca denominata, nam rustici de Habinone uocant monticulum Habinoberg, in quo hi uersus reperti sunt.

Habinoberg.

PRAELECTVS HABINO SE VICTVM ATQVE SEPVLTVM,
PERPETVO MONTIS NOMINE NOTIFICAT.

A Cacco uero dicunt Gegginen denominari. Deniq; coadunatis Suenis & op
pidanis, castra irrupunt: & pretorem, qui paulo altiore tumultu frustra cepe
rat, Romana ui resistentem obruncant: legionemq; diuinam, ut nec nuncius
cladis superesset, funditus delent. De hac perdita legione adhuc Perlaich, quasi
perdita legio nominatur: ubi postmodum hi uersus sunt reperti.

Gegginen.

Perlaich, quasi per
dita legio.

INDICAT HIC COLLIS ROMANAM NOMINE CLADEM,
MARTIA QVO LEGIO TOTA SIMVL PERIIT.

Solus uerres tribunus militum, amne transmissio, in proximis paludibus se oc
cultans, honestam mortem subterfugit: lacui Verrese hucusq; nome dedit. Versus.

Lacus Verrese.

DAS NOMEN LACVI VERRES QVO TV LATVISTI.

Hic tamen non multo post Siciliae proconsul effectus, turpem mortem pro
meruit. Nam cum se magistratu abdicaret, iudicio ciuium damnatus est. Pro
pter hunc Verrem tradunt Augustenses hanc caedem fuisse eandem, quam sub
Augusto factam quidam describunt: sed Varum illum nominant his uerbis. Ea
tempestate cum tribus legionibus Varus, Romano more, superbe & auare erga
subditos se gerens, a Germanis deletus est. Quam militis Romani cladem in tan
tum egre tulisse fertur Augustus, ut saepissime caput parieti collideret, ac per uim
doloris diceret. Quintili Vare redde legiones. Grauissimum & atrocissimum
hoc Romanorum & Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tris
bus annis cu quindecim legionibus gestum, scribit Suetonius. Vnde notari po
test quanti roboris praedicta gens germanorum fuerit, quae in summa authorita
te Romani imperij, tantam stragem Romani militis dederit. Vrbs eadem post
modu Vindelica a fluuio est nominata. Tandem ex nomine Augusti, per Clau
dium Drusum, qui eam reparauit, seu muniuit, Augusta est dicta. Idem enim
Drusus apud Rhenum, ut supra dictum est iij. ab Augusto imperator Mogonci
am construxit: ubi adhuc monumentum eius monstratur in modum pirae.

Cedes Auguste, sub
Augusto per Varum
facta.

Quintili Vare legi
ones redde.

Suetonius in Octauio
Augusto.

Robur Germanoru.

VINDELICA
AVGVSTA.

D. Georgius Spalatinus in historia Arminij, quam ex Plinio Strabone, Cornelio Tacito, Velleio Pa
terculo, Paulo Orosio, Lucio Floro, Tetmaro Episcopo Mersburgensi, & D. Alb. Kr. collegu diligen
ter, probat caedem legionum Vari factam in ducatu Bergensi uel Iuliacensi, intra Rhenum & Vuisaram,
ubi Milesius Heros Germaniae, Brutus Arminius, uel Hermannus habitauit. Cornelius Tacitus lib. 1. An
nualium scribit, ostendens inter Albim & Rhenum, imo inter Luppiam & Amisiam amnes in Teuto
burg. saltu Varum cum copijs cecidisse. Verba eius sunt. Ductum inde agmen ad ultimos Bruclerorum,
quantumq; Amisiam & Luppiam amnes inter uastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reli
quae Vari legionumq; insepulchra dicebantur. haec ille. Sunt qui putat, inter Cassulam Hesia urbem & Pa
debornam Vuestphaliae Romanoru stragem factam. Eius ora cultores digito monstrare poterunt saltum
Teutoburgiensem & pugnae locum. Aeneas Siluius putat Mogonciaci gestam. Strabo libro 7. in Cheru
scis editam affirmat. Recentiores historici, Otto Frisingensis lib. 3. cap. 4. Picus in Staurostico, Naucle
rus, Hutenus, & noster Vrspergensis apud Augustam Rhetiae Vindelicoꝝ iudicium esto apud lectorem.

Sed iam redeamus ad propositu, ut ulterius annos describamus. Anno Dni
Mclxix. Anno Dni Mclxx. Terremotus maximi facti sunt, & inges inundatio aqua
rum, mense Sep. Anno Dni Mclxxi. Anno Dni Mclxxij. Anno Dni Mclxxij. An
no Domini Mclxxiiij. Ciuitas Interamme destructa est, mense Martio.

DE TERTIA REBELLIONE MEDIOLANENSIVM.

Alexandria obsessa a
Friderico.

ANNO Domini Millesimo centesimo septuagesimo quinto, Alexandria ob
sessa est ab Imperatore Friderico, Mediolanenses quippe pristinam reno
uantes perfidiam, conspiracy inierunt cum alijs ciuitatibus Lombardiae.
Quae omnes uno die statuto, iudices Imperatoris cum suis fautoribus a se expu
lerunt, quosdam suspendentes, quosdam nudos relinquentes. Quod factum est
propter multiplices insolentias, quas Teutonici in partibus illis exercebant. Ac
cepta quoq; occasione a scismate Romanae Ecclesiae, & ab excommunicatione
Imperatoris, & ut creditur de autoritate Alexandri Papae, spretis iuramentis, coe
perunt rebellare, & ideo Mediolanenses reaedificantes quandam ciuitatem ab
Impatore prius destructa, ob honore Alexandri Papae uocauerunt eam Alexandriam.

Alexandria dicta in
honore Papae
Alexandri.

Cremonenses

Alexandria dicta Palea. Cremonenses uero & Papienses, & alij fautores Imperatoris, in derisionem Mediolanensium, & ob uilitatem ædificiorum, nominauerunt eam paleam, quasi de stramine factam. Erat tamen circumdata fossatis, & muris firmissimis, in quam plurimi Mediolanensium se contulerunt, alij uero, prout poterant, suam ciuitatem reædificabant. In hac obsidione Imperator non profecit, nam dux Henricus de Saxonia, nepos suus perfide ab eo recessit, sumpta occasione de excõmunicatione, & forte accepta pecunia. Quem, ut referunt homines, secutus est Imperator, & ad ipsum ueniens super lacum Cumanum, cum magna humilitate postulauit, ut se non desereret: ita, ut uideret pro tali petitione ad pedes eius se uelle demittere, quod dux discrete recusauit. Quidam autem Officialis ipsius Ducis, Iordanus nomine, narratur superbe dixisse. Sinite domine, ut corona imperialis ueniat uobis ad pedes, quia ueniet & ad caput. Tunc Imperator compulsus exercitum suum dimittere, cum maximo labore, auxilio precipue Taurinensium & Nouariensium, egressus est de Italia, per montem Iouis, tendens in Burgundiam, terram uxoris suæ, in quibusdam etiam locis adeo angustiatus, ut accepta tunica seruiantis, seruum se esse simularet, & equos tanquam seruus procuraret. Tandem ueniens in Alemanniam, præfatum ducem de traditione & crimine læsæ maiestatis impetiuit. Dux siquidem ipsum præueniens, in Sueuia fecerat cõspirationem contra Imperatorem, & precipue cum Zolrensis & Veringensibus, & quibusdam alijs comitibus. Ast Imperator ipsum ducem frequenter euocat ad curiam, ad obiecta responsurum. Vbi quidam Principes & Barones, fautores ducis, more Teutonicorum, qui sine lege & ratione uoluntate suam pro iure statuantes, contra Imperatorem hoc ius tenere uolebant, ut Imperator ducem cõdemnare non posset, uel terras suas abiudicare, nisi infra terras ducis placitum statueret. Porro quidam nobilis exurgens in medium, proposuit quod lege duellionum, quod & lege & ratione firmatur, hoc uellet obtinere, contra quemlibet secum pugnare uolentem, quod Imperator quemlibet Principem posset euocare pro iustitia ad locum quemcumque uellet, infra terminos sui imperij existentem. Cuius nullus isti se offerret ad pugnam, edicto Imperatoris præfata sententia pro iure perpetuo statuta est, quæ non dubium est autoritate & ratione firmari. Cumque Imperator præfato duci ab iudicasset ducatus suos, & alia bona, singula concessit his, quibus apta erant ad retinendum. Sicque factum est, ut ducatum Noricum cõcederet Ottoni Palatino de Vuitilinspach, cuius & supra mentionem fecimus. Qui fretus auxilio fratrum suorum, Conradi uidelicet Saltzburgensis Archiepiscopi, qui postmodum fuit etiam Mogontiensis Archiepiscopus, Ottonis quoque fratris sui, quem effecit Palatinum, cuius filius postea Philippum regem interfecit, necnon & Friderici, qui dicebatur Barbarus. Horum inquam auxilio ducatum uiriliter obtinuit, & ducem de partibus illis expulit. Ducatum uero Saxoniam contulit cuidam nobili Bernhardo de Anhalde, filio supradicti Alberti, qui etiam usque ad tempora nostra superuixit. Huic auxilium præbebat Colonienfis Archiepiscopus Philippus, & Mogontienfis, & Lantgrauus de Thuringia, qui impugnantes ipsum ducem in Saxonia infra unum mensem, de castris ipsius firmissimis, sicut relatu didici xvi. expugnauerunt, & ipsum de terra usque Brunswig expulerunt, de qua ciuitate nec ipse, nec eius progenies adhuc potuit expelli. Imperator uero bona ipsius multis distribuit, præter ea quæ Vuelphoni patruo eiusdem, & suo auunculo dereliquit, quæ tamen omnia postmodum cesserunt Imperatori, siue hæreditaria successione, siue fiscali.

Papa Calistus.

Anno Domini Mclxxvi. Imperator rursus impugnare cœpit Lombardos, cõmissumque est prælium inter eos pridie kal. Iulij. De quo tamen sine uictoria recessum est. Eodem anno ix. kal. Augusti, reformata est pax inter Alexandrum papam, & Imperatorem apud Venetias. Nam pars Alexandri cœpit præualere tam in ciuitate Romana, quam in tota Italia, propter fauorem Vuilhelmi Siculi. Unde de postmodum v. kal. Augusti, Iohannes Frumensis, qui dicebatur papa Calistus, renunciauit scismati, & iuit ad pedes Alexandri, sicque diutinum scisma quiescuit, & bella durissima cœperunt tepescere. Imperator quippe iam uergens in senium,

nium, quieti coepit operam dare, & utilitatibus filiorum suorum intendere: quinq; enim iam genuerat filios, Heinricum uidelicet, quem designauit fieri Imperatorem. Fridericum quoq; quem effecit ducem Sueuorum, & Ottonem, qui postmodum habuit terram matris suae, necnon Conradu, qui mortuo praedicto Friderico, fuit dux Sueuorum, sed & minimum Philippum, qui mortuo Heintico, successit in regnum.

Filij Friderici
Barbarossa.
1. Henricus.
2. Fridericus.
3. Otto.
4. Conradus.
5. Philippus.

EO tempore iam bellis nimis fatigatus Imperator, Lombardis omnibus condixit curiam apud Constantiam, ubi Principes & potestates eorum se representauerunt, & pacta quaedam de faciendo seruitio Imperatori, de singulis ciuitatibus Lombardie ibidem statuta sunt, quae adhuc dicunt se tenere in scriptis, nec ad feruendum ultra haec compelli uolunt. Sicq; pax reformata est. Anno Domini Mclxxvij. Anno Domini Mclxxviij. Anno Domini Mclxxix. Anno Domini Mclxxx. Idus Sept. hora ix. Sol Eclipsim passus est. Anno Domini Mclxxxi. Imperator apud Moguntia maximum festum & conuiuium celebrauit, conuocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni, sed & de alijs regnis q̄ plurimis. In quo conuentu duo de filijs ipsius, uidelicet. H. rex. & F. dux, gladios accinxerunt. Desponsauit quoq; postmodu praedicto. H. filio suo domina Constantia filiam Rogerij, quondam regis Siciliae, qua tunc in potestate habebat, Vuilelmus patruus eius, qui eam enutriuit, & ipsius nomine regnum gubernauit. Alteri quoq; filio suo. F. duci desponsauit filiam regis Vngariae, qui tamen morte praeventus, ipsam non transduxit. Anno Domini Mclxxxij. Alexander Papa celebrauit concilium generale in basilica Lateranensi. xiiij. kal. April. licet alibi reperiatur, qd ipsum celebrauerit anno Domini Mclxxxix. Sed potest esse qd tunc cum aliquibus Episcopis Italiae Synodum habuerit. Anno Domini Mclxxxij. Alexander obiit. Cui successit Lucius. iij. natione Tuscanus. Sedit annos vi. men. & diem. Hic rursus contra Imperatorem quaedam controuersias excitauit, pro quibus sedandis, condicitur placitum, apud Veronam, ubi cum essent ambo, Lucius mortuus est, & ibidem sepultus. Super cuius tumulum hi uersus annotati referuntur.

Gladios accingere.

Henrico desponsatur Constantia, Rogerij filia.

Friderico desponsatur regis Vngariae filia.

Lucius Papa.

LUCI LVCA TIBI DEDIT ORTYM, PONTIFICATVM

HOSTIA, PAPATVM ROMA, VERONA MORI.

Fuerat enim Episcopus Hostiensis, anteq; esset Papa. Anno Domini Mclxxxiiij. Anno Domini Mclxxxv. Lucius Papa obiit, ut dictum est Veronae. Tunc Cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimum sunt angustiaui, timebant enim ab Imperatore aliquam uolentiam sibi inferri, super electione summi Pontificis. Sane Mediolanensis Archiepiscopus ipsos secure deduxit, usq; Rauennam, quem & ipsi in Papam elegerunt, dictusq; est Urbanus iij. quem multi Turbanum uocauerunt, eo qd cum esset Mediolanensis natione, in odium Imperatoris uolebat torbare Ecclesiam, quae iam paulisper quietem acceperat, sed nutu Dei percussus, interiit, Sedit enim annum unum, menses x. & dies. xxv. Anno Dni Mclxxxvi.

Urbanus tertius Papa, Turbanus dictus.

ANNO Domini Mclxxxvij. Eclipsis solis facta est, in festo S. Iohannis Baptistae, in hora vi. diei. Eodem anno Urbanus Papa obiit. Saladinus quoq; rex Persarum, ciuitatem Hierusalem coepit, & crucem Domini asportauit. Factaq; est cedess magna ex merito populi Christiani, & penetota terra Hierosolymitana extirpatis Christianis in potestatem Sarracenorum deuenit, quam tunc incolebant Latini. Quomodo autem terra eadem in potestatem Latinorum deuenit, aut tunc perditia fuerit, breuiter describemus, sicut in scriptis cuiusdam inuenimus, & qualiter mundus totus ad eius ultionem se armauerit, dicamus.

Saladinus rex Persarum Hierusalem cepit.

Cum olim terram Hierosolymitanam Graeci, sub quorum ditioe fuerat, perdidissent, & longo tempore in potestate Sarracenorum extitisset, Latini de perditione terrae commoti, collecto exercitu uenerunt, & partes Antiochenas intrantes, auxiliante Domino, terram recuperauerunt. Horum Principes erant hi. Gottifridus de Balion, qui postmodu dñs fuit terre Hierosolymitanae, & Baymont, qui princeps extitit Antiochia, & quidam alij. Cumq; postmodum semen Gottfridi in tertia generatione defecisset, personae terrae Israhel, & Barones ad Principes ultimatam

Saladinus rex Persarum Hierusalem cepit.

Saladinus rex Persarum Hierusalem cepit.

Saladinus rex Persarum Hierusalem cepit.

Saladinus rex Persarum Hierusalem cepit.

Fulco Andegauensis.

Baldeuinus.

Sibilia.

Ysabel.

Guilielmus de Longa spe.

Baldeuinus Moritur.

Tyrus.

Cunradus de monte Ferrato.

Obsidio urbis Acon.

Daci, Normanni, Gothi, Franci gentes bellicose.

Naues rotundae Hilynachiae.

ultramatinos miserunt, rogantes ut principem destinarent, qui eos regeret, & fuerentibus resisteret Sarracenis. Qui, habita deliberatione, elegerunt quendam Fulconem Andegauensem uirum strenuum, regis Anglię proxima linea consanguineum: & miserunt eum ad terram Hierosolymitanam. Hic rex coronatus, strenuissime rexit terram: duosque filios reliquit, Baldeuinum & Almericum. Quorum primogenitus Baldeuinus patri successit in regnum, uir strenuus & sapiens. Quo sine liberis decedente, ad fratrem suum Almericum regni potestas deuoluta est. Qui ex uxore sua sibi plurimum consanguinea duos habuit liberos: scilicet Baldeuinum & Sibiliam. A qua uxore cum fuisset, iudicio ecclesię, separatus, accepit neptem Emanuelis Imperatoris Constantinopolis, Pollinam: ex qua habuit filiam, nomine Ysabel. Mortuo uero Almerico, Baldeuinus filius eius regnauit pro eo, uir strenuus & sapiens & iustus: sed, occulto Dei iudicio, leprosus fuit. Hic sororę suam Sibiliam Vuilmo de Longa spe cognomine, marchioni de monte Ferrato, tradidit in uxorem: & ipsum comitę Ioppensem constituit: qui uidelicet Vuilelmus ex ea filium genuit, etiam nomine Vuilelmum. Postea mortuus est pater eius de Longa spe cognomine, uir probus in armis, & placidissimus. Rex uero Baldeuinus, cum esset leprosus, & nollet uxorem accipere, nepotem suum Vuilelmũ, filium Sibilię & marchionis, coronauit regem: relinques eum in tutela Raymundi comitis Tripolitani. Mortuus est autem rex Baldeuinus: & sepultus est ad patres suos. Sibilia uero soror eius comitissa Ioppę, iam nupserat cuidam militi Vuidoni de Lisignano, uiro satis armis strenuo, sed fortuna & scientia inferiori. Sibilia uero mater pueri comitissa Ioppę, cum patriarcha Eraclio, & alijs terrę personis procurauit quę sibi & uiro suo Vuidoni regnum daretur: qui coronati sunt ignorante & irrequisito comite Tripolitano qui fuerat a rege Baldeuino regni procurator, & baiulus constitutus: ob quam causam cępit ea machinari, quę possent in regis redundare dedecus: & tã ipso, ut dicitur, procurante, quę etiam nostris peccatis exigentibus: culpa quoque Reinaldi principis de Moreal, qui Treugas, quas regnum Hierosolymitanum cum Sarracenis habebat in perpetuũ, maxima pręda capta, confregit. Irruerunt Sarraceni in regnum Hierosolymitanũ: & capto rege & baronibus & populo intruso ligno quoque dominicę crucis, & Hierusalem hereditate Dei, & ciuitatibus & castellis uniuersis, anno dominicę incarnationis M. clxxxvij. totum regnum usque ad internitionę contriuerunt. In quo regno sola Tyrus, urbs in medio cordis maris sita, & fere a mari circumdata, excidio perpetrato, remansit. Quã postmodum Cunradus marchio de monte Ferrato, frater Vuilelmi, quem supra memorauimus, laudabili strenuitate defendit: & Sarracenis, tam in mari quę in terris, restitit gloriose. Prędicti namque excidij dato passim rumore per orbem, fremuerunt gentes, & commota sunt regna: uenerunt a finibus terrę tribus domini, liberate sacrificium eius de manibus ipsorum qui portant iniquitatem in cubilibus suis: & de sua uirtute deceptorie pręsumunt. De Italicis ergo primi iniurię Christi occurrunt homines bellicosi discreti: & regula sobrietatis modesti, prodigalitaris expertes, parcentes expensis, cum necessitas non incubuerit: & qui inter omnes gentes soli, scripta legum sanctione reguntur. Hi ducem proprium non habentes, cum suis, quos elegerant, tribunis ad obsidionem urbis Acon, cum ipso rege Vuidone, qui fuerat a captiuitate liberatus, perrexerunt.

Ciuitas Acon, quę antiquitus Ptolomaida uocabatur, in littore maris est posita: & est ipso mari a meridie & occidente perclusa: ab oriente uero & septentrione tota patet. Ex qua parte rebellantibus terris, refertam Italicam urbem obsederunt. Quos postmodum ueniens Saladinus cum multitudine infinita obsedit, credens illos propter paucitatem plenius posse delere: sed, misericordia fauente diuina, ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis euolutis, uenerunt Daci, Normanni, Gothi, Franci, & ceterę gentes insularum, quę inter occidentem & septentrionem site sunt, gentes bellicose, procerę corpore, mortis intrepide: nauibus rotundis, quę Hilynachię dicuntur, aduectę. Hi, si non superuenissent, Christiani funditus essent demoliti. Isti cum ipsis Italicis ciuitatem obsederant. Dum hæc apud

hæc apud Acon geruntur, Fridericus imperator Romanorum, cum exercitu perspicuo de Teutonica egrediens, per Vngariam & Bulgariam transiens, in manu forti & brachio extento in Licaoniam transfectus est: ibiq; de philomena & Iconio & alijs ciuitatibus gloriose triumphans, Soldano & Turcis rebellantibus, domitis, deuenit in Armeniam: ubi peccatis nostris promerentibus, dum in æstu maximo in flumen, quod Serram incolæ appellant, lauandi gratia, descendisset, mortuus est: & accessit damnum inæstimabile Christianis.

Fuit autem Fridericus imperator uir Christianissimus, bellorum omnium triumphator, animosus, mansuetus, familiaris, quibuslibet uictis clementissimus, obliuiosus iniuriæ, statura mediocris, corpore rufus, ætate longæuus: & qui corporis strenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis. Huic in regendo exercitum successit filius eius nomine patris sui Fridericus dux Sueuiæ, armis strenuissimus: quo per Armeniam ducente exercitum, in confinio ipsius Armeniæ & Syriæ, non longe à nobilitate Antiochiæ ingès plaga desæuit in Alemannorū exercitum: ut uel propter intemperiem aeris, uel ciborum abundantiam, à quibus se temperare nescierunt, fere omnes mortui sunt, ac si nollet Deus membra suo capiti superuivere. Ipse autem dux Sueuiæ cum paucis ad obsidionem Acon deuenit: ibiq; paucis diebus euolutis, mortuus est. Fuerunt autem in exercitu imperatoris isti principes & barones, dux Sueuiæ, dux Bertholdus Meraniæ, episcopus Herbipolensis, archiepiscopus Tarantalianus, episcopus Monasteriensis, episcopus Patauiensis, episcopus Osiburgensis, episcopus Misniensis, Hermanus marchio Badensis, Fridericus de bergilen, Cunradus de dombach, & Fridericus frater eius, Gobertus & Poppo, & multi alij quos labor esset nominare. Interea uenerat ad obsidionem Acon Philippus comes Flandriæ, Theodebaldus & Stephanus comes Campaniæ, Henricus eorum nepos, qui postea dominus Hierosolymitanæ urbis remansit, & dux Burgundiæ, & Ludouicus Langrauius Thuringiæ, & plures alij principes & barones. Cœperunt potius omnes in exercitu operam dare, q̄ expugnare ciuitatem. In diebus illis fames ualida facta est in exercitu ita q̄ uestes & arma cogentur milites ob uictum distrahere, & mactare equos: una enim galina marsupium magnum euacuabat. Immo, quod deterius est, auro cibaria non poterant inuenire.

Eodem tempore Cunradus marchio, quem supra memorauimus, homo sagacissimus, habens ciuitatis Tyri dominium, cœpit ad regni Hierosolymitani gubernaculum aspirare: & in tantum sua astutia processit, q̄ Ylabel filiam regis Almerici à uiro suo auferendo, qui regionis ultra fluuium dominus fuerat, fecit ecclesiastico iudicio separari: ipsamq; in uxorem accepit.

Eisdem temporibus Philippus Fræcorum rex peruenit ad obsidionem Acon: post cuius aduentum, aliquântis diebus transactis, Richardus rex Angliæ, deuicta insula Cypri, & bonis omnibus spoliata, ad eandem obsidionem peruenit. Venit autem cum eisdem regibus, omnium innocentia malorum, filia diaboli potentissima regina inferni, discordia: & sedit in medio eorum, cum sorore sua primogenita macilenta & liuida, inuidia scilicet: & tam ipsos reges q̄ etiam totum Christianorū exercitum, in diuersas uoluntates & actiones distraxit. Cum enim Francorum regi pugna contra ciuitatem placeret, Anglico displicebat: & quod placebat Anglico, displicebat Franco: & in tantum huiusmodi aucta est discordia q̄ fere inter se intestinum mouerent bellum: & inter omnes alios principes & barones duorum regum effusa est discordia. Cum rege Franciæ isti fautores erant, dux Burgundiæ, comes Clarimontis, marchio Cunradus, cuius potentia magna erat in exercitu, Templarij Ianuenses, Langrauius de Thuringia, comes Rupertus, & Beluacensis episcopus. In parte regis Angliæ fuerūt isti, comes Flandrensis, comes Campaniæ, rex Vuido, Hospitalarij, Pisani, & Plares alij.

His diebus Sibia uxor regis Vuidonis cum duobus filijs suis mortua est: & marchio magis & magis ad regnum aspirauit. His etiam diebus mortui sunt comites, Stephanus & Tibaldus frater eius, milites strenui & sapientes: mortuus est comes Flandriæ, & Langrauius de Thuringia, uir per omnia strenuissimus, &

d celebri

Fridericus am-
ne suffocatur.

Dotes Friderici.

Fridericus dux
Sueuiæ.

Alemannorū ex-
ercitus moritur.

Forte Morauie.

Fames in exercitu.

Cunradus marchio.

Discordia in
exercitu, com-
mune inuidia.

Anglicus.

Francus.

celebri fama in perpetuum nominandus. Erectis igitur machinis et castellis contra incenia ciuitatis Acon, urbem fortiter expugnare cœperunt, & Sarraceni non minus fortiter resistere, cōburentes ædificia, quæ Christiani erexerant. Tandem uolente Domino, muri ciuitatis cœpere frangi, propter utriusq; regis ædificia, & turris quæ dicitur Maledicta, iactis lapidibus conquassari. Vnde Christianorum animi eriguntur, Sarracenorū deprimuntur. Jam enim poterāt Christiani fractis muris ingredi ciuitatem. Tunc Sarraceni pacta querunt, reddere ciuitatē promittunt, & crucem dominicā, & captiuos Christianos, si ipsis tantummodo uita saluaretur. Pacta placent, per manus marchionis, in potestate regū reddunt ciuitatem, & inter ipsos reges diuiduntur Sarraceni, qui fuerunt intra inuenti. Postea uero cū pacta seruare nequissent, quoniam crux dominica nullo modo potuit inueniri, omnes decollati sunt. Rex Franciæ nacta occasione recessit, loco sui milites duci Burgundiæ commisit. Anglorum uero rex in terra Hierosolymitana remansit, & reædificauit Iopen, & Ascalonam. Saladinum & exercitum eius bello confregit. Mercatores Saladini ad Damascum euntes, spoliauit & cepit. Ioppen postea à Sarracenorum insultibus liberauit strenuissime. His diebus Cunradus marchio dñs est terræ Hierosolymitanæ factus, & post paucos dies ab Assessino interfectus fuit in Tyro. Quæ fuerit causa interfectionis eius, plus in opinione, q̄ in ueritate repertum habeo. Quidam dicunt, quod rex Angliæ mortem eius procurauit, propter hoc quod sororem suam noluit in uxorem accipere. Alij dicunt quod Honfridus dominus de Moreal fecit eum occidi, propter hoc quod sibi uxorem suam Ysabel abstulerat. Alij dicunt, quod propria uoluntate motus est Assessinus ad ipsum interficiendum, propter hoc quod quosdam mercatores terræ suæ apud Tyrum clam interfici fecit.

Conradus marchio dominus terræ Hierosolymorum.

Conradi dotes.

Fuit autem Cunradus uir armis strenuus, ingenio & scientia sagacissimus, animo & factu amabilis, cunctis mundanis uirtutibus præditus, in omni consilio futurus, spes blanda suorum, & hostium fulmen ignitū: simulator & dissimulatio in omni re, omnibus linguis instructus: respectu cuius facundissimus reputabatur elinguis: quæ in hoc solo plurimū fuisse culpabilem reputo, q̄ alterius uxorem, marito uiuente, seduxit, & fecit à uiro suo separari, ipsamq; in uxore accepit: sed inuidiæ spiritus plurima cōtra eum confinxit. Isdem Vuido rex Hierusalem, sub cuius infortunio sanctum regnū decessit, factus fuit rex Cypri à rege Angliæ. Mortuo uero Cunrado marchione, Henricus comes Capaniæ accepit Ysabellā filiā regis Almerici in uxore, quæ fuerat uxor marchionis, & dominiū terræ Hierosolymitanæ iuscepit. Rex uero Anglicus inter Sarrac. & Christianos quinquennialibus Treugis cōpositis recessit. Qui captus in Teutonia Austriæ & traditus imperatori Henrico cc. millia marcharū argenti in sua redēptione persoluit. Liberatus uero, in patriam proptiā deuenit, ibiq; postmodū fuit à quodam milite occisus.

Vuido rex Hier.

Rex Anglicus captus in Teutonia Austriæ.

Fuit autem Richardus rex Angliæ homo ferocissimus, fauorabilis, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis, quocunq; ipsum trahebat sequens imperus, & quem ipsi Sarraceni & populus Christianus & alij timuerunt. Treugis ergo sic dispositis, & ab utraq; parte conseruatis, pax habita est in terra sancta.

Situs terræ sanctæ & ciuitatis Hierusalem.

Gregorius VIII. papa.

De dispositione uero terræ sanctæ, & situ ciuitatis Hierosolymitanæ omittimus interponere, ne seriem rerum gestarum uideamur interrompere. in anno prænotato, uidelicet m. clxxxvij. successit Urbano in sede apostolica Gregorius viij. natione Beneuentanus: sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum, tam in clero q̄ in populo, utpote de superfluitate uestium, & choreis, & alijs uanitatibus uitandis. Cui successit Clemens iij. natione Romanus, sedit annos duos. Eo anno Fridericus imperator, iam cruce signatus, conuentum principum apud Nurnberg coadunauit: ubi de pace terræ disposuit, & in litteras redigi iussit: quas litteras Alemanni usq; in præsens Fridebrius, id est litteras pacis, uocant nec alijs legibus utuntur, tanq̄ gens agrestis & indomita. Quarum tenorem huic operi duximus inferendum, quatenus saltem lex tam decurtata non pereat de hominum memoria.

Litteræ pacis. Frid. b. teff.

LEX FRIDERICI IMPERATORIS.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitati nostræ, tempora generali populorum prouinciarum tranquillitati circumspeditionis nostræ studio prouideri, ut dum in subiectis dominationis uirtute pollemus, reprobos quoslibet ac scelerosos à subditorum iniurijs arceamus æquitatis nostræ correctione.

Considerantes quippe quæ damna, quantæq; desolationes hominum & prouinciarum, per seditiones & incendia prouenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea quæ de conscientia & consilio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam liberorum, quàm ministerialium, ad reprimendas incendiariarum insolentias, imperialis nostræ sanxit autoritas: uniuersalis imperij fidelibus nota fieri uolumus, & sicut in castro nostro Nuringberg, hæc ordinata & confirmata sunt, firmiter indicimus obseruanda. Primum igitur de incendiarijs demandamus generaliter, ut si liber homo, ingenuus, ministerialis, uel cuiuscunq; conditionis fuerit, incendium commiserit pro uerra propria, pro amico, pro parente, uel causæ cuiusquam alterius occasione, de sententia & iudicio imperiali, proscriptioni statim subiectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte manifesta uerra castra manifeste capiūt: & si qua ibi suburbia, aut stabula alia ue tuguria præiacent, igne succendunt. Excipiuntur & iudices quos in malefactorum pœnam iustitia exigente exercere contingit. Quod si aliquis in ducatu alicuius incendium fecerit, ipse proscriptum pronunciet, ac deinde iustitiæ suæ autoritate eum proscribat. Id ipsum faciant marchiones, palatini, comites, langrauij, & comites alij, nec alicui eorū liceat talem absoluere, nisi domino imperatori. Quicumq; etiam incendiarium in domo sua scienter receperit, & consilium auxiliiumue ei impenderit, damnum & iniuriam passo pro facultate sua restituat. Iudici uero x. libras monetæ de illa diocesi in qua commissum est, persoluat, ac domino Imperatori pro uoluntate & gratia sua disponat. Si quis aut super hac culpa innocentiam suam probare uel ostendere uoluerit, cum duobus uiris uera cibus in præsentia iudicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum iure uoluerit conuenire, hoc nequaquã ei fieri liceat, nisi præstito primo calumniæ sacramento. Dominus etiam imperator proscriptorum neminem à sententia proscriptionis absoluat, nisi de illicitis primo damnis cum iniuriato cõponat, & nisi consciente iudice hoc faciat. Proscripsum uero, quæ pro incendio sententiam proscriptionis incurrisse omnibus notum fuerit, diocesanus episcopus, si ad satisfactionem inobediens extiterit, à communione ecclesiæ Dei & fidelium Christi abijciat, & extraneum eum reddat, nec eum absoluat, quoad usq; læso damnum restituat: & econuerso, quem episcopus legitimis inducijs citatum iustitia dictante excommunicauerit, & hoc iudici insinuauerit, iudex eum banno proscriptionis condemnet, & nec prius eum absoluat, quàm coram episcopo de his, pro quibus condemnatus est, satisfaciat. Quod si à proscriptione illa prædicto modo fuerit absolutus, & episcopo suo uoluerit obedire, incedium primo abiuret. deinde sit in arbitrio episcopi, qualem ei pœnam iniungat, ad uisitandum sepulchrum Domini, aut limina Iacobi Apostoli. Si autem proscripsum eo, ut dictum est, modo absolui desiderauerit, domino Imperatori fines imperij per annum & diem abiuret. Si quis autem à proscriptione & excommunicatione similiter non fuerit absolutus infra annũ & diem, uniuerso iure, honore, & legalitate priuatus habeatur, ita ut in ferendo testimonio, uel ad iudicandum, de cetero nequaquam sit admittendus. Omni quoq; feudali iure carebit perpetuo. Item si in reisa alicuius domini, cum ipso domino cuius est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (ut sæpius contingit) faciat, dominus ipse, cuius est ipsa reisa, iurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia, uel mandato, uel uoluntate sua. Reum autem abijciat à se, & nunquam recipiet. Quod si illum post satisfactionem receperit, tenerur uniuersum damnum quod ille commisit, restituere. Item si contingat dominum aliquem in uilla aliqua hospitari uolenter, & fortuito euenierit domũ aliquã incendi, & ille cui fit damnum,

Insolentia incendiariarum

De incendiarijs incõmuni

Pœna iniungenda incendiarijs.

Reisa domini.

d ij dominum

dominum impetierit, quod mandato suo, uel uoluntate, uel conscientia sua factum sit, damnum damnificato restituat. Item si incendiarius captus fuerit, & coram iudice negare uoluerit incendium se commisisse, si forte notorium non fuerit, per prouinciam iudex si possit eum cum vii. idoneis testibus conuincere, capite plectatur. Sed si notorium fuerit, nullius requirendum est testimonium, sed statim decollandus. Item si Castellani cuiusquam domini descendentes à castro domini sui, incendium fecerint domino absente à prouincia, castrum domini propter hoc non erit comburendum, sed bona incendiariorum quæcunq; extra castrum fuerint reperta, comburantur. Post reuersionem uero domini, si dominus incendiarium retinere uoluerit, & à se non reppulerit, castrum eius similiter erit comburendum. Item si proscriptus propter incendium in aliquam domum confugerit, de qua non possit haberi, nisi domus incendatur, propter hoc incendium non erit quis incendiarius, sed damnū pro incendio restituere debet. Item si incendiarius super castrum aliquod agitatus confugerit, & dominus, cuius est castrum, fortassis dominus, uel uasallus, uel consanguineus fuerit, dominus ille non debet eum persequentibus representare, sed iuuabit eum à castro in syluam, uel aliàs ubi securus sibi uideatur. Quod si nec dominus uel uasallus, nec cognatus fuerit, persequentibus eum statim representet, uel cum eo in eadem culpa sit.

Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto sancimus, ut quicumq; alij damnū facere, aut lædere ipsum intendat, tribus ad minus ante diebus per certum nuncium suum diffiduciet eum. Quod si læsus diffiduciatum se fuisse negare uoluerit, nuncius idem si uiuus est, iuret quod contradixerit ei ex parte domini sui, loco & tempore designato. Si mortuus est nuncius, iuret dominus iunctis sibi duobus uiris ueracibus, quod contradixerit ei ne dolo mediante de fide uiolata quis ualeat inculpari. His sancientes adijcimus, ut quicumq; treugas alicui dederit, nisi sibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore seruet uel non seruet eas, contradicere eis ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, ut uiolator fidei iudicetur. Item qui nuncium aliquem, pro eo quod contradicturus mittitur, læserit, fidem suam uiolauit, & de cætero omni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradicet.

*Filij sacerdotū
non assumant
cingulum mili-
tare.*

*Si quis uineas
aut pomeria
exciderit.*

De filijs quoq; sacerdotum, diaconorum, rusticorum, statuimus, ne cingulum militare aliquatenus assumant: & qui iam assumpserunt, per iudicem prouincie à militia pellantur. Quod si dominus alicuius eorum eum in militia contradicere interdicitum retinere cōtenderit, dominus ipse iudici in x. libras condemnatur, seruus autem omni iure militiae priuetur. Statuimus etiam, ut si quis uineas aut pomeria exciderit, proscriptioni & excommunicationi incendiariorum subijciatur. Ut autem hæc tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat, & eo quo dicta est tenore inconuulsa consistat, eam legibus prædecessorum nostrorum imperatorum atq; regum iussimus interseri, & perpetuo iure seruari. Cui si quis ausu temeritatis contraire præsumperit, Dei omnipotentis & nostræ perpetuo indignationis sit reus. Fiat, fiat. Actum Nurenberc in præsentia principum, consilio & consensu eorū. Anno incarnationis M. clxxxviij. iij. kal. Ian.

Anno Domini M. clxxxviij. Multi cruce signantur. Anno Dñi M. clxxxix. Imperator iter Hierosolymitanū arripuit, & multi cū eo tendentes per Ungariam, ut supra descriptum est. Hunc annum quidam uersificator denotauit tali uersu:
ANNIS VNDENIS DEMPTIS DE MILLE DVCENTIS,
IT PATER ET NATVS, DVX ET RECTOR FRIDERICVS.

Annum uero quo olim Chunradus rex iuit, denotauit his uersibus:
ANNO MILLENO, CENTENO, TESSERADENO,
SEPTENO PARITER COEPERAT ISTVD ITER.

Annum uero quondā quo dux Gotefridus obtinuit terrā, his uersib. annotatur
ANNO MILLENO, CENTENO, QVO MINVS VNO,
IERVSALEM FRANCI CAPIVNT VIRTUTE POTENTI.

Anno Domini millesimo cxc. Fredericus imperator obiit, ut superius descriptum est, Cui successit Heinricus filius eius.

Anni

ANNI HEINRICI SEXTI.

Nno Domini millesimo cxi. Ab urbe cōdita millesimo Dcccclxiij. HEINRICVS huius nominis sextus, uel secundum Chronicam Romanorum, quintus: ipsi namq; Henricum primum patrem Ottonis primi non connumerant in catalogo Imperatorū, sed ducem Saxonum scribunt. Hic itaq; Henricus xcij. loco ab Augusto regnū accepit: prius tamen à patre rex designatus fuerat, & de consensu principum coronam Aquisgrani acceperat. Regnauit autem post patrem annis vii. Contra hunc à principio rebellare parant Colonienſes, & quidam alij principes, & quidam comites Burgundiæ. Cumq; propter talem causam interfectus fuisset episcopus Leodiensis, quieuit rebellio, & Colonienſes cum satisfactione ad gratiā redeunt, similiter & alij. Eo anno Clemens iij. obiit. Cui successit Celestinus iij. qui prius Iacinctus fuerat dictus. Sedit annos vii.

Anno Domini millesimo cxcij. Henricus Romæ à Celestino papa coronatur. Sed Romanis rebellantibus, non potuit adipisci coronam, quin prius traderet eis Tusculanum. Erat autem Tusculanum firma ciuitas, ultra Romam in montibus sita. Hęc Romanis rebellauerat, & damna grauiā intulerat. Huius itaq; ciues audito aduentu imperatoris, ipsius auxilium contra Romanos postularunt, & ciuitatem suam in potestatem ipsius tradiderunt, ubi imperator milites suos collocauerat in presidio. Hi accepta legatione imperatoris, incautam ciuitatem Romanis tradiderunt, qui multos peremerunt de ciuibus, & ferè omnes siue pedibus, siue manibus, seu alijs membris mutilauerūt. Pro qua re imperatori improperatum est à multis. Accepto itaq; diademate imperiali, progreditur imperator in fines Apuliæ. Nam regnum Siciliae & Apuliæ, iam mortuo Vuilelmo, iure hæreditario ad dominam Constantiā uxorem ipsius deuoluebatur, quæuis illud quidam Dancredus nepos regine occupauerit, quo mortuo, quidam alij diuersa loca & castella occupauerant. Progrediens igitur imperator cum exercitu, Neapolim ciuitatem munitissimam obsedit. Vbi in æstiuo tempore multi Teutonorum perierunt, & ab obsidione recessit imperator inglorius. Missis autem nuncijs de Alemannia, fecit adduci uxorem suam, cuius, ut dictum est, erat terra. Hęc in ipso itinere apud Cumas à quibusdā latronibus inhoneste tractata est, & à Salernitanis capta. Imperator uero reuersus est in Alemanniā, relinquēs in Apulia Diepoldū quendam fidelem suū, ut medio tempore cōtra hostes ipsius pugnaret. Anno Dñi mill. cxcij. Richardus rex Anglię in Austria captus à duce Lupoldo, traditur imperatori. Imperator uero c. millia marcarum sibi ab eodem data, fecit militibus dari in soldum, & magnū adunauit exercitum in Apuliam, & Salernum manu armata expugnauit, de cuius præda ditatus est exercitus. Anno Dñi mill. cxcij. Tota Apulia, & Sicilia, & Calabria, eius subduntur imperio: & de subiectione & fidelitate, uades accepit, quosdam nobiles & potētes terre: inter quos erant archiepiscopus Salernitanus, & duo comites germani fratres eiusdem, & quidam Margaritus, qui potens fuerat in mari pirata. Anno Dñi mill. cxcv. Rursus quidam comites & barones in Apulia rebellant imperatori: quocirca imperator missa legatione, uades quos acceperat in Alemanniā iussit oculis excæcari: quod & factum est, præter episcopum. Rebelles quoq; captiuatos diuersis supplicijs & horrendis fecit interimi. Eo tempore imperator Marquardum de Anninuilir dapiferum & ministerialem suum libertate donauit, & ducatum Rauennæ cum Romania, Marchiam quoq; Anconæ sibi concessit: præfato etiam Diepoldo quasdam prouincias Apuliæ cōmisit, ponens eum in quodā castro, quod uocabatur Rocca de arce. Hi duo bella imperatoris strenue peregerunt. Philippo quoq; fratri suo dedit uxorem dominam Erinam, filiam regis Græcorum, quam repperit in palatio Panormitano: desponsata siquidem fuerat filio præfati Dancredi, tradens ei dominium totius Tusciæ, & terram dominæ Mathildæ. Anno Domini mill. cxcvi. Natus est imperatori filius Fridericus, qui postea tenuit imperium. Anno Dñicę incarnationis mill. cxcvij. Henrico imperatore procurante, Alemanni in terram promissionis uenerūt, bellicosi, d iij crudeles,

HENRICVS sextus, XXI. Germanicus Imperator.

De Henricis quinto & sexto uariant.

Tusculanum.

Dancredus.

Henricus sextus Neapolim obsidet.

Richardus Anglię rex capitur.

Comites in Apulia rebellant imperatori.

Erina filia regis Græcorum.

Fridericus Henrici sexti filius.

Comes Henricus de fenestra cadit & moritur.

crudelēs, expensarum prodigi, rationis expertes, uoluntatem pro iure habentes, ensibus inuicti. In nullis nisi hominibus suae gentis confidentes: ducibus suis fidelissimi, & quibus uitam potius quam fidem possis auferre. Hi cum uenissent in terram promissionis, treugas fregerunt, quas rex Angliae, ut dictum est, in recessu suo statuerat. Urbem Berentim recuperauerunt, Ioppen perdidērunt. His diebus comes Henricus, qui dominus terrae Hierosolymitanae extiterat, de quadam fenestra sui palatii cecidit, & mortuus est.

Conradus contra Bertholdum ducem Zaringie. Durlachum.

Huius uxorem nomine Ysabellam, quae regnum haereditabat, accepit Americus rex Cypri, & coronatus est in regnum Hierosolymitanum. Alemanni uero ad obsidionem Tetoni castelli accesserunt, ibique mensibus aliquot commorati, audita morte imperatoris Henrici, recesserunt. Quorum principes fuerunt isti: Chunradus Moguntinus archiepiscopus, Chunradus cancellarius imperatoris, Henricus dux Saxonie, Luipoldus dux Austriae, dux Brabantie, Hermannus lantgrauus de Thuringia, frater Ludouici, quem supra memorauimus, Patauensis episcopus, Ratisponensis episcopus, Cicensis episcopus, Halberstatensis episcopus, Marchio Chunradus, Albertus comes, Henricus Caladinus, Marscalcus, & plures alij, quos memorare non curo. Nulla est enim ambitio memorandi, quos constat plurimos fuisse & nullos. Nil ualet, nisi subsequatur effectus. In tempore illo in Alemannia Chunradus frater imperatoris, dux Sueuorum, mouit exercitum contra Bertholdum ducem Zaringie de uoluntate imperatoris. Cumq; maneret in quodam oppido Durlach nomine, obiit, & sepultus est in monasterio Loricensi. Multi asserunt eum fuisse interfectum a quodam, cuius uxorem adulterauit uolenter, siue ab ipsa uxore. Erat enim uir totus inseruiens adulterijs, & fornicationibus, & stupris quibuslibet, luxurijs & immundicijs. Strenuus tamen erat in bellis & ferox, & largus amicis: & tam sui quam extranei tremebant sub eo. Tunc imperator ducatum Sueuiae contulit praefato Philippo fratri suo. Qui relictis partibus Italiae, transiuit in Alemanniam, cum uxore sua, ponens eam in castro Suainhusen. Tunc etiam de mandato imperatoris regium diadema imposuit regi Boemorum Otakero. Sequenti quoque anno in tempore paschali maximum festum nuptiarum celebrauit, cum multis principibus & baronibus apud Augustam in campo magno, qui dicitur contio legis.

Suainhusen.

Campus Augustae, contio legis.

Fridericus Henrici filius adhuc in cunis uagians, eligitur in regem.

Dotes Henrici.

His etiam temporibus procurante imperatore, factum est, ut principes Alemanniae pene omnes filium paruulum ipsius, adhuc in cunis uagientem, assumerent in regem, & ei fidelitatem iurarent, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmitterent imperatori. Anno Domini millesimo cxcvij. Henricus imperator obiit in Sicilia, & in ecclesia Panormitana magnifice est sepultus. Erat autem imperator H. prudens ingenio, facundus eloquio, facie satis decora, plus tamen macilentus, statura mediocris, corpore tenuis & debilis, acer animo. Ideoque inimicis suis erat pauendus & terribilis, uanitatibus deditus, maxime uenationum & aucupiorum. Multi asserunt eum interisse ueneno, procurante uxore sua, pro eo quod nepotes ipsius supplicijs interfecerat, quod tamen non est uerisimile. Et qui cum ipso eo tempore erant familiarissimi, hoc insidiabantur. Audiui ego id ipsum a domino Chunrado, qui postmodum fuit abbas Praemonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus, in camera imperatoris extitit familiarissimus.

GESTA PHILIPPI.

PHILIPPVS Barbarossa filius, XXII. Ger. Imp.

Mons Falconis. Viterbium.

Fridericus de Tanne.

PHILIPPVS frater Imperatoris eo tempore exierat de Alemannia, ut ueniret ad ipsum in Sicilia: processeratque usque ad montem Falconis, castrum quoddam apud Viterbium, ubi de morte imperatoris nunciatum est ei, ortaque est seditio in partibus illis, maxime contra Teutonicos, qui tunc in partibus Italiae demorabantur: unde in castro eodem quidam de familia ducis occidebantur. Inter quos erat Fridericus nobilis ministerialis eius de Tanne, frater dapiferi, qui nunc est. Et ipse dux in magno discrimine ab Italia recessit, & laboriose peruenit in Alemanniam. Vbi iam principes

Principes iuramenta sua postponentes, de electione noui Imperatoris tractare ceperunt, cupientes diripere hereditates, quae ad praefatam generationem pertinebant. Sed Deus conterens omnem impietatem, & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordibus hominum, ut suos natiuos dominos non derelinquant, & alienis adhaereant. Ideoque praefatus Philippus ad partes Rhenise contulit in continenti, & natalem Domini in castro Haginon celebrauit. Vbi uenerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terrae, cum quibus habuit mysterium consilij sui. Vbi etiam aderat Cunradus Argentinensis Episcopus, qui etiam promisit fauorem & auxilium suum duci de obtinendo imperio. Volebat enim tenere imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quae attinebant. Non enim cautum esset sibi, ut ad alium transiret imperium, & sic tam ipse quam fratruelis suus, licet tunc paruulus, omni hereditate sua priuarentur, quod etiam non placuit altissimo, sicut adhuc euentus rerum manifeste demonstrat, quauis multa coeperint interuenire impedimenta.

Innocentius siquidem Papa tertius, tunc de nouo in sede Apostolica sublimatus, omni studio coepit aduersari eidem. Hoc agens, ut ipsum impediret, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset ascendere, improperans ei, quae frater suus & parentes crudeliter peregerant, quae tamen multa nequitia hominum impulsu creduntur peregisse, in quo salua reuerentia sedis Apostolicae non uideretur secundum aequitatem iudicasse, cum Dominus testetur per Prophetam, quod nec peccata parentum filijs imputentur, quanto minus peccata fratrum aut aliorum propinquorum. Ezechias quoque & Iosias, reges religiosissimi, iniquissimos habuere parentes. Quinimmo in generatione saluatoris nostri Iesu Christi connumerantur multi iniqui. Extat adhuc epistola praefati Innocentij directa ad Bertholdum ducem Zaringie, in qua contra Philippum multa absurda, & quaedam falsa describuntur, quam fecit inseri in compilatione Decretalium suarum, quas magister Petrus Beneuentanus, Subdiaconus ipsius, postmodum in uno uolumine compegit, distinguens eas sub certis titulis, & librorum differentijs, secundum conuenientes sententias. Tunc coepit Papa friuolis insistere obiectionibus & exceptionibus, quatenus ipsum impediret, sententiam obijciens ei excommunicationis. Nam cum in Tuscia gereret adhuc principatum, dicebatur quod Celestinus praedecessor suus ipsum excommunicauerit. Sane, ut plus in deuotum posset eum comprobare, si non eius monitis acquiesceret, misit Episcopum Sutrinum ad repetendum ab eo uades de Apulia, quos olim frater ipsius Henricus Imperator iusserat exoculari. At ipse Philippus, ut erat mansuetus & benignus, cum audisset de sententia excommunicationis, petiuit humiliter ab eodem legato absolui. Insuper uades praefatos domino Papae remisit. Quocirca Papa, ut odiosum plus redderet Philippum, comites illos caecos, & uitos nobiles & personatos fecit demonstrari, multis in curia Romana existentibus.

Ego quoque in minori aetate & saeculari uita constitutus adhuc, eo tempore constitutus, Romae uidi eosdem.

Episcopum quoque praedictum Sutrinum, pro eo quod illicite absoluerit Philippum, excedens fines mandati, sicut in praetaxata Epistola sua expressit, priuatum Episcopatum relegauit in quandam insulam maris, quodam monasterio districto, ubi ille foeliciter uitam finiuit.

Audiui etiam eo tempore, quod tamen difficile est relatu, & uix credendum, quia dixerit idem Papa, quoniam ablaturus esset Philippo diadema regium, aut ipse sibi Papae insigne Apostolicum. Ceterum, quamuis non sit credendum, quod uoluntatem suam diuinae uoluntati praetulerit, constat tamen, quia omni tempore aduersabatur eidem. Deus autem ex alto prospiciens, non permisit, ut per totam Aemanniā deperiret cultus diuini officij, & Ecclesiasticae dignitatis, quae duo honestius ibi consistunt, quam in alijs gentibus: licet ubique per incertua uitiorum, maximeque luxuria deprauata sint. His interpositis, de oppositione sedis Apostolicae, ut regium genus deperiret, redeamus ad describendum labores quos iniquissimorum

Philippus natalem domini in Haginon celebrauit.

Cunradus Argentinensis Episcopus.

Innocentius tertius aduersarius Papae.

Religiosissimi habent iniquissimos parentes.

In genealogia Christi, iniqui.

Decretalium compilator Petrus Beneuentanus.

Celestinus excommunicat Philippum.

Aut Pontifex Philippo diadema regium, aut Philippus Pontifici insigne Apostolicum.

Laus Germaniae a religione.

Fauor, quem Philippus apud Germaniae Principes habet.

Conuentus in Andernab.

Conuentus in Colonia.

Pecunia neruiteru.

Bertoldus dux Zaringie, eligitur in regem, quia pecuniosus

Conuentus in Milhusen, ubi Philippus eligitur in regem.

Lamentatio Autoris.

Etiam Claustrales & Religiosi hypocritae sunt.

Zaringis redit in gratiam cum Philippo.

Comes de Vrach.

Principum machinatione sustinuit in Alemannia. Primum quidem de prudenti consilio, cum uideret imminere sibi aduersitates & bella, acquisiuit sibi fauorem Principum & Magnatum. De Saxonia quidem habuit ducem Bernhardum, Marchionem Moesia, & alios Principes saeculares potentissimos, insuper Archiepiscopos Magdeburgensem, & Bremensem, & Suffraganeos eorundem. Sed genitrix & nutrix omnium malorum discordia noluit quiescere, quin potius Alemannos qui omnem iustitiam detestantur & odio habent, & tantum bonis & honoribus suis insidiantur adinuicem: & quod deterius est, his deficientibus execrabilibus se occidunt uulneribus, ad hoc commouit, ut in praedictum dominationis antiquae & generationis in regno diuturnae, condicerent curiam apud Andernach oppidum Rheni, quatenus ibidem eligerent Imperatorem. Quo audito Philippus transmissis illuc legatis, effecit, ut nulla ibidem celebraretur electio. Tum propter sui, & quorundam Principum absentiam, tum propter regiae generationis non destituendam profapiam, tum propter iuramenta Principum eidem generationi exhibita. Ideoque plus confidentes in diuitijs, & potentia Coloniaensium, illuc conuenticulum suum condicunt. Vbi rursum dominus Philippus nuncios suos transmisit impediens, ne in praedictum suum quaelibet fieret electio. Afferunt etiam quidam, quod propter hoc promissa fuerint Archiepiscopo Treuirensi duomillia marcharum. Attamen Bertoldus, dux Zaringiae, tunc denominatus fuit in regem, non propter hoc, quod iustus posset esse uideri, aut diligere ueritatem, cum scriptum sit, honor regis iudicium diligit, sed propter hoc, quia pecuniosus uidebatur cum esset auarissimus & omni iniquitate plenus. Videns autem Philippus, quod a tali insolentia nollet cessare Alemanni, ipse cum Principibus sibi fauentibus, conuentum adunauit in oppido Milhusen, ubi a Suenis, & Saxonibus, & Bauuaris, & Boemis, & Principibus quae pluribus Rheni eligitur in regem. Tunc coeperunt multiplicari mala in terris. Ortae siquidem sunt in hominibus similitates, doli, perfidiae, traditiones, ut se inuicem tradant in mortem & interitum. Rapinae, depredationes, depopulationes, terrarum uastationes, incendia, seditiones, & bella & rapinae, siue in stratis siue in latrocinijs, iustificatae sunt, ut omnis homo iam sit periurus, & praedictis facinoribus implicatus, ut uix excusari possit, quin sit in his, sicut populus, sic & sacerdos, tribulatio magna prohibuit & hoc, ut nec quis de uilla sua posset procedere secure, saltem in proximam uillam. Exaltatum est cornu iniquitatis, de quo multi delibuti sunt. Quos contra dominus loquitur per Prophetam. Dixi iniquis, nolite inique agere, & delinquentibus nolite exaltare cornu, hoc cornu impletum est iam adulterino ungento. Non eo de quo scriptum est in lege: Non facies tibi ungentum alterius compositionis, oleum quoque peccatoris, de quo iustus precatur, ut non impinguet caput suum. Iam procul est cornu, de cuius oleo unctus est Dauid in regem. Quid igitur fiet in membris, nisi quod & in capitibus? Quid recipiat barba, nisi quod habet caput? Sic deriuantur tam mala quam bona. O Deus aspice, quia sicut ungentum est in capite, tale descendit in barbam. Et utinam in barbam tantum, ad reprobos, descendit etiam in barbam Aaron. Nam qui in monte fortitudinis fundamentum posuerant, utpote claustrales, & uitas quascunque religiosas agere, se sicte demonstrantes. Alienati sunt a uulua sanctae matris Ecclesiae, qua concepti sanctum Baptisma perceperunt. Errauerunt ab utero, quo monitis salutaribus calefieri debuerunt, & nutriti, nunc tantum locuti sunt falsa. Principes quippe, qui Philippo assistere debuerant, ei praesenti, bona uerba dederunt. Attamen cum praefatus Dux Zaringiae diffidere coepisset de expensis, ad obtinendum imperium necessarijs, redijt ad gratiam regis Philippi. Accepitque ab eo beneficia, quae sibi conferre curauit, & hominum sibi fecit, & fidelitatem & uades, scilicet nepotes suos, quos apud Coloniam pro expensis obligauerat, non absoluit. Qui oppido compulsi, seipsos quae plurimi absoluerunt, utpote dominus Cunradus & Bertoldus, filij Egonis comitis de Vrach, quorum Cunradus, postmodum conferens se ad ordinem Cisterciensium, fuit Abbas Cisterciensis. Indeque per sedem Apostolicam translatus, fuit Romae Episcopus Cardinalis, Portuensis uidelicet, & sanctae Ruffinae.

Alter uero

Alter uero Bertoldus, uidelicet fuit Abbas in Luzirach, nam in periculo captiuitatis constituti, ambo Deo repromiserunt, q̄ si essent liberati, ad monachicam uitam se conferrent.

Iam tunc Colonienses & Argentinenses cum Episcopis suis, & alij quidam cogitauerunt & machinati sunt nequitiam. Miseruntq̄ nuncios suos, Albertum uidelicet de Tagisburg, & de Liningen comites in Angliam, ut inde aduocarent & adducerent Ottonem, pro eo q̄ superbus & stultus, sed fortis uidebatur uiribus, & statura procerus. Presumentes nihilominus auxilio prefati Richardi regis Angliæ, quia fuit auunculus eiusdem. Hunc igitur apud Coloniã elegerunt in regem. Facta est hæc abusio, ut fieret quasi portentum multarum abusionum, quæ subsequente sunt in terris. Vix enim remansit aliquis Episcopatus, siue dignitas Ecclesiastica, uel etiam patochialis Ecclesia, quæ non fieret litigiosa, & Romã deduceretur ipsa causa, sed non manu uacua. Gaude mater nostra Roma, quoniã aperiantur cataractę thesaurorum in terra, ut ad te confluant riuus & aggeres nummorum in magna copia. Letare super iniquitate filiorũ hominũ, quoniã in recõpensatione tantorũ malorũ datur tibi precium. Iocundare super adiutrice tua discordia, quia erupit de puteo infernalis abyssi, ut accumulentur tibi multa pecuniarũ premia. Habes quod semper sitisti, decanta canticũ, quia per malitiã hominum, non per tuam religionem orbem uicisti. Ad te trahit homines, non ipsorum deuotio, aut pura conscientia, sed scelerum multiplicium perpetratio, & litium decilio, precio comparata. Hæc hætenus de exortu scismatis in regno, dicta sufficiant. Nunc de bellis propter hoc gestis dicamus.

DE BELLIS PHILIPPI.

ROPERANT electi reges uterq̄, ut occupet sedem regni Aquisgrani. Sane Philippus prior oppidũ illud obtinuit, & ibidem uiros strenuos, & nobiles in præsidio constituit, inter quos fuerũt, Vualranus, filius ducis de Limburg, & H. dapifer de Vualburg, & alij q̄ plures. Superuenit autem Otto cum Coloniensibus, & alijs fautoribus suis, & obsiderũt ciuitatẽ. Cũq̄ interiores conclusi, resistere non potuissent, accepta pace & securitate personarũ, dederunt ciuitatem. Tunc dominus Adulfus, qui tunc erat Coloniensis Episcopus, in sede regni coronauit Ottonem in regem. Huius quoq̄ facti mentionẽ habet prefatus papa Innocẽtius in epistola sua. Tota uero curia imperialis, & Officialis imperij, adheferũt Philippo cum Principibus q̄ pluribus. Interim quippe redierat de ultramarinis partib⁹, Conradus Herbipoleus, Episcopus, qui fuit Cancellarius. Hic declinauit in partem Philippi. Prefatus quoq̄ Hermãnus Langrauius de Thuringia, hic cœpit aduersari Philippo (dirũ facinus) cũ esset filius amite sue, sperãs ad se posse deuolui ius imperij. Philippus itaq̄ prudẽti usus cõsilio, censuit primũ eos, qui uiciniores erãt bellis atterere, & suo dominio subiugare. Quocirca adunato exercitu Alsatiã petijt, in qua prouincia terras inimicorũ uastauit. Primũ uero diuertit ad quoddã castrũ Haldinburg prope Argentinã, in planitie terre situm, sed fossatis & ædificijs ualde munitum. Quod cũ cinxisset obsidione, paucis diebus euolutis expugnauit illud manu bellica, & funditus euerit, deducens eos captiuos, qui in illo erant. Postea castra in Rufach, & in Aphich expugnauit & cõfregit. Anno sequẽti ad obsidionẽ Argentinensis ciuitatis properauit, ubi suburbia prius incendit, & terras ciuium uastare cœpit. Tunc uidentes ciues se non posse resistere, Philippum tanq̄ dominũ propriũ, in ciuitate receperũt, & ei fidelitatẽ iurauerunt. Episcopus quoq̄ in gratiã ipsius redijt. Inter hæc in partibus Rheni bella ubiq̄ peraguntur. Otto quoq̄ una uice cum exercitu ascendit usq̄ ad Spirã, sed cõpulsus redijt ad inferiores partes. Frequenter commissæ sunt pugnæ inter eos, maxime circa Mosellam fluuium, & Otto semper fugatur. Inter hæc desponsauit Otto filiam ducis Brabantie, sed eam postea repudiauit. Quocirca Principes terrarum, & Barones arte diabolica edocti, nec curabant iuramenta infringere, nec fidem uiolare, & ius omne confundere, nunc recedentes q̄ plurimi à Philippo, Ottoni adherentes, & econuerso, Prefatus quippe Langrauius, multotiens decepit Philippum, dolose ipsum

Colonienses, Argentinenses, Ottonem capiunt regem.

Nota. Questus Romane curie.

Roma uicit orbem nõ religione, sed malitia.

Aquisgranum obsidetur.

Otto coronatur in regem.

Philippi consilium.

Philippus rex, Alsatiã uastat.

Otto semper fugatur.

Iuramenta non curantur.

circumue.

Bellum Philippi, & Lanigrauij in Thuringia.

Philippi sinceritas.

Bellum Philippi in Colonienfes.

Conradus Episcopus Moguntinus obiit.

Luipoldus Vuormatiensis.

Scisma in Episcopi Mogunt. electione.

Sifridus apud Bingen eligitur.

Nota. C. Bonæ memoriæ, de electis, quam iustum, nouit Deus.

Adulfus Episcopus Colonien. deponitur, quia Philippum coronauerat.

Fulco prædicator crucis.

Veneti expugnant ciuitatem Christianã.

circumueniens, & rursus rebellans. Denique compulsus necessitate Philippus, assumpsit bellum contra præfatum Lanigrauium in Thuringiam: ubi obsidere cepit castrum in Viuzinse. Lanigrauius in auxilium suum aduocauit regem Boemorum Odoacar, qui cum multis uenit in Thuringiam. At Philippus cum exercitu obuiam pergit eidem, pugnaturus cum ipso. Cumque prope iuncti fuissent exercitus utriusque, Boemi de uiribus aduersariorum territi, relinquentes castra sua, nocte fugerunt: quos isti subsequuti, damna cædium, & alia ipsis intulerunt. Tunc cernens Lanigrauius se uiribus destitutum, uenit ad pedes Philippi, & se in potestatem eius tradidit, ut gratiam inueniret. Quem Philippus puro corde, sicut erat benignissimus, recepit: & ille post hæc non impugnavit eum manifeste. His igitur bellis sceleriter peractis, & transacto spatio duorum annorum, ut uires populi recuperaret, decreuit agere bellum contra Colonienfes. Cum magno igitur exercitu uenit in fines illorum: fiuntque incendia & uastationes terrarum. Capiuntur oppida quædam in partibus illorum, multi siue compulsi siue muneribus aut promissionibus illecti, recedunt ab Ottone: & adhærent Philippo. Inter quos præfatus Adulfus Colonienfis Archiepiscopus, cum rege reconciliatus, secum uenit Aquasgrani: & ipsum coronauit in regem.

Interim quoque redierat de ultramarinis partibus Conradus archiepiscopus Moguntinus, qui callide propter timorem domini papæ se gessit in hoc facto, laetenter tamen aduersatus Philippo potius quam fauens: timebat enim eum. Sed hic in breui uitam finiuit. Rex itaque Philippus ad ciuitatem Moguntiensem accessit, cupiens efficere, ut idoneus illi Ecclesiæ præficeretur Episcopus, factumque est in ipsa electione, ut omnium uota conuenirent in Luipoldum Vuormatiensem, tunc Episcopum, tribus tantum exceptis, qui accepta occasione de præsentia regis, allegabant non posse liberam fieri electionem: potius, quia sciebant Papam contrarium esse regi, appellantes exierunt de ciuitate. Electoque ab uniuersis præfato Luipoldo, hi tres apud Bingen oppidum constituti, unum ex se elegerunt, Sifridum uidelicet, qui usque hodie manet Episcopus. Nam dominus Papa multis uolens uti rationibus, cassata electione omnium de Luipoldo factam electionem, quæ nullo iure subsistere poterat, confirmauit. Sicut exprimit in sua Decretali, quæ sic incipit. Bonæ memoriæ. Vbi quoque exprimitur, qualiter pro isto negotio, & alijs, Prænestinus Episcopus uenit Coloniam. Super hac electione fecit non iudicium, sed iniuriam. Insuper, quia ciues Colonienfes adhuc cum quibusdam alijs adhærebant Ottone, ut ex hoc posset prædictus legatus iniurias multiplicare. In iniuriam quoque Philippi deposuit Adulfum Episcopum, pro eo quod Philippum coronauerat, & in locum eius fecit institui Brunonem, qui fuerat Præpositus Bunnæ, & ipsum in Episcopum ordinauit. Sed tamen propter Philippum regem, & fautores alios iustitiæ, nec iste, nec præfatus S. Moguntinus, potuerunt acquirere temporalium administrationem, usque ad mortem Philippi. Ipse quippe rex, medio tempore, de præfata uxore sua genuerat quatuor filias, quarum unam desponsauit filio regis Boemorum, alteram filio duci Brabantia, propter quod confortatus est in regno, paucis in Saxonia, & inferioribus partibus, cum ciuibus tantum Colonienfibus, fauentibus adhuc Ottone.

Ea tempestate surrexit in Francia quidam prædicator Fulco nomine. Ad cuius prædicationem multi sunt cruce signati, non solum in Francia, sed etiam audita fama in alijs gentibus. Inter quos duo comites de Brana, nobiles quidem, sed pauperes, uenerunt in Italiam ad dominum Papam, quorum unus Vualtherus, alter Iohannes uocabatur. Misit igitur Papa dictum Vualtherum bellare contra Diepoldum de Rocca, de arce, in Campania. At Diepoldus de nocte quadam irruens in castra illius, ipsum interfecit, & terram uiriliter obtinuit, sed Papa quæcumque poterat, contra ipsum machinabatur. Alter uero, Iohannes uidelicet, cum exercitu Christianorum, in quo multi erant proceres, tam de Francia, quam de Alemannia, necnon ex Italia, & ciuitatibus, præcipue Venetis, iter tanquam Hierosolymitanum aggrediuntur. Attamen nauigio tendunt in Graciam. Quod multi asserunt de consilio & autoritate domini Papæ factum fuisse. In quo itinere Veneti expugnauerunt

gnauerunt quandam ciuitatem, Satiram nomine, in insula maris sitam, in confinio Dalmatiæ & Macedoniæ, quæ tamen Christiana fuit, in qua spolia multa diripiunt. Totus uero ille exercitus nauibus transuectus, applicuit ad ciuitatem Constantinopolim, ubi iam rex non erat, pro eo quod Principes illius terræ partem præfatæ dominæ Erinæ, uxoris Philippi, oculis erutis, regno depulerunt: pro qua re filius eiusdem, frater uidelicet reginæ uenit ad Philippum in Alemanniam. Venerat autem ante eum quidam nobilis Princeps Græcorum, uolens percipere regnum, nomine reginæ, quem cum deprehendissent fraudulentè laborare, primum iussit eum rex captiuum teneri, sed interuentu reginæ, cito absoluit eundem. Qui ueniens in Græciam, cœpit regnum sibi uendicare, quem post hæc in breui Græci strangulatum suffocauerunt. Legatione itaq; accepta à sorore, & rege Philippo, præfatus redijt in Græciam, & regnum accepit. Quem nihilominus postmodum in breui interfecerunt. Inter hæc aduentauit præfatus exercitus, & cœpit expugnare ciuitatem Constantinopolim in ea parte, qua curia regis est sita, & templum Sophiæ. Feceruntq; super naues turres ligneas, & machinas contra turrem quæ mari adiacebat. Tandem appulsis machinis, de superiori parte in turrem illam uiriliter & non sine periculo quorundam se iactauerunt. Expugnataq; ea parte ciuitatis, magnam prædam tulerunt. Multasq; reliquias sanctorum auro & gemmis decoratas inde tulerunt, quarum postmodum uidimus quasdam. Quidam etiam Abbas Cisterciensis ordinis de loco, qui uocatur Parisius, in nemore Vosego constitutus, plurimas reliquias ad monasterium suum detulit, quæ adhuc retinentur ibidem. An furtiue sint, iudicet qui legit. An uidelicet dominus Papa talem rapinam in populo Christiano factam potuerit iustificare, sicut furtum Israhelitici populi in Aegypto, iustificatur autoritate diuina. Tunc Comes Flandriæ constituitur rex Græciæ. Multi de exercitu illo remanserunt in Græcia, multi redierunt ad propria. Quidam etiam ad ultramarinas partes perueniunt. Inter quos supradictus Iohannes, Comes Brannæ, illuc aduenit.

Huic iungitur in matrimonio regina terræ illius Ysabella, mortuo præfato Heinricho. Hic filiam unam genuit ex ea, quam postmodum Fridericus Imperator accepit uxorem. Sed nunc redeamus ad propositum.

Iam Principes diuturnis bellis fatigati, decreuerunt ad concordiam rebelles inter se reges reuocare. Sane, quia iam maximum impedimentum huius rei fuit dominus Papa, cum iam pars Ottonis ualde fuerit infirmata. Decretum est igitur, quatenus nunciij mitterentur Romam, qui Philippum in gratiam summi Pontificis reducerent. Missi sunt igitur uiri nobiles & auctorabiles, Vuolgerus, Patriarcha Aquileiensis, & Geboardus Burgrauus Magdiburgensis, cum quibusdam ministerialibus Philippi regis. Qui assumptis de Cremona quibusdam uiris peritis, ueniunt ad curiam Romanam. A quibus inducitur Papa, ut uelit permittere, quatenus regnet Philippus.

Ast propter hoc (ut rettulerunt nobis uiri ueridici) promittitur Papæ, quod si filia regis daretur in uxorem filio fratris sui Richardi, qui iam comes fuerat effectus Papæ suffragio, nec statuit Papa repetere terras, quas multotiens ab Imperatoribus repetere consueuerunt antecessores sui, in Tuscia & Spoletio, & Marchia Anconæ, sperans, quod in potestatem nepotis sui, propter prædictas nuptias possent deuenire. Mittuntur igitur Legati sedis Apostolicæ in Alemanniam, ad reformandam pacem, uidelicet, Dominus Hugolinus Hostiensis, & Velerensis Episcopus, & Dominus Leo, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem, Diaconus, Cardinalis. Ante hos supradictos, Patriarcha uenit ad Philippum regem, nuncians aduentum istorum, quibus rex obuiam mittit, præstans eis conductum usq; ad se. Iunguntur itaq; regi apud Spiram. Vbi habito concilio, condicitur curiam Principum apud Northusin, in confinio Thuringiæ & Saxonie, ubi Philippus deduci fecit legatos. Ipse quoq; cum Principibus peruenit illuc. Otto quoq; prope erat, ibidem in quodam castro. Vadunt & redeunt Legati & Patriarcha, cum quibusdam alijs Principibus, inter utrosq; reges pacem composituri,

Constantinopolis expugnatur.

Abbas Parisiensis.

Comes Flandriæ fit rex Græciæ.

Legatio Romam pro reconciliatione Philippi.

Filia regis, filio fratris Papæ in uxorem danda.

Spiram Northusen.

Kutlinsberg.

Otto filiam Philippi
uxorem accipiat.

Otto Palatinus de
Vuitlispach occisor
Philippi.

Vide Alb. Krantz su-
se hoc latrocinium enar-
rantem lib. 7. cap. 28.

Mordo, id est, la-
trocinio.

Heinricus de Kalli-
din, occidit Ottonem.

Philippus Spiram
desertur.

Esselunga datur Ca-
nonicus Spiren.

Philippi dotes.

Solda.

Philippus primus ob-
ligat prædia &
Ecclesias.

Ecclesia Vrspergen-
sis obligata.

Obligatio Ecclesiarum

composituri: sed ibidem compositio fieri non poterat: unde procedunt in Sax-
oniam. Rex in Kutlinsberg recipitur. Otto prope manet in castro. Ibi tandem
taxata est forma compositionis. In qua statutum fuit inter cetera, quod etiam post-
ea completum fuit, uidelicet ut Otto filiam Philippi accipiat uxorem: quæ ta-
men quarto gradu consanguinitatis sibi attinebat: fieretque dispensatio per sedem
apostolicam pro bono pacis. Tunc legati redeunt Romam. Anno itaque sequenti
statuit Philippus cum exercitu uenire in Saxoniam contra quosdam qui adhuc
ibidem sibi rebelles extiterunt: uenit itaque in Babenberg. Aduenerat quoque illuc
nefarius Otto ille Palatinus de Vuitlispach. Rex uero minutionem sanguinis
fecit ibidem de uenis utriusque brachij: plurimi quoque de suis minuebant sangui-
nem. Tunc sceleratus Otto, assumptis militibus Episcopi Eggiberti & marchio-
nis de Andehse Heinrici fratris prefati episcopi, uenit in palatium. Ille uero impi-
us accessit ad ostium camerae in qua rex quiescebat, pullabat ut intromitteretur:
quem rex iussit intromitti, nihil mali suspicatus. Cumque cerneret neminem esse
in camera præter regem & cancellarium, & H. dapiferum, qui erant in consilio,
rediens aperuit ianuam camerae, accipiens gladium à seruiente, quem uibrare
cepit in collam regis. Sed, dapifero exclamante territus, uix plagam perfecit:
& paruulum uulnus in collo regis dedit: sed uenam unam organicam amputa-
uit. Cumque præfatus dapifer exitum ianuæ sibi intercludere uoluisset, maxillam
ipsius eodem gladio uulnerauit, quam laudabilem cicatricem usque ad mortem
habuit. Oritur undique tumultus, rex quoque paululum procedens expirauit. Ille
uero malignus ad prefatos episcopum & marchionem confugit: unde & illi rei
habiti sunt de tali mordo. Fuit autem occisus x. kalen. Julij, hac sola causa, quia
cum desponsasset unam de filiabus suis præfato sceleroso, idem quendam libe-
rum familiarem ducis Bauariæ perfide interfecit: de qua perfidia coram prin-
cipibus notatus fuit: & ideo rex filiam suam sibi tradere denegauit. Postmodum
breui spatio temporis interiecto, cum regnaret Otto, facinorosus ille à Heinrico
de Kalindin, præfato Marscalco, ob uindictam domini sui, gloriose fuit interfectus
in quadam grangia, non longe à Ratispona. Corpus uero regis primum huma-
tum fuit apud Babinberg. Sane postmodum cum Fridericus. II. Imperator regnum
accepisset, patris sui corpus noluit in Babinberg esse sepultum, sed fecit illud ex-
humatum in Spiram deferri, & de consilio Heinrici de Sarphinberg, Episcopi
Spirensis, & Cancellarij imperialis aulae, ibidem sepeliri cum progenitoribus suis,
& ob commemorationem tanti regis, canonicis Ecclesie Spiren. in augmentum præ-
bendarum suarum contulit Ecclesiam in Ezilingen, cum pertinentijs suis.

Hunc Philippum nolunt Romani, maximeque qui de curia sunt, scribere in ca-
talogo Imperatorum, sed ducem Sueuicæ eum describunt, Licet constet ex predictis, quod
poterit regnaturus fuisset, sicut & alij de parentela eiusdem, si non impedisset mors.

Erat autem Philippus animo lenis, mente mitis, eloquio affabilis, erga homi-
nes benignus, largus satis & discretus, debilis quidem corpore, sed satis uiriliter, in
quantum confidere poterat de uiribus suorum, facie uenusta & decora, capillo
flauo, statura mediocri, magis tenui quam grossa. Hic cum non haberet pecuni-
as, quibus salaria siue solda præberet militibus, primus cepit distrahere prædia,
quæ pater suus Fridericus Imperator late acquisierat in Alemânia: ita, ut cuilibet
Baroni, siue ministeriali uillas, seu prædia rusticana, uel Ecclesias sibi contiguas
obligaret. Sicque factum est, ut nihil sibi remaneret præter inane nomen dominij
terræ, & ciuitates seu uillas, in quibus fora habentur, & pauca castella terræ. Ea
tempestate, idem Philippus Ecclesiam Vrspergensis obligauit titulo pignoris,
nobili uiro Bertholdo de Nifen & filio eius Heinrico, quam postea Præpositus,
qui tunc fuit, & fratres de potestate eorundem tyrannorum liberauerunt, cum tan-
tam cepissent ibidem exercere tyrannidem, ut nequaquam posset Ecclesia conuen-
tualis existere. Pro liberatione uero soluerunt cc. marcas argenti. Hic modus ob-
ligationis & solutionis Ecclesiarum, maxime Cisterciensis & Præmonstratensis
ordinis hætenus inusitatus fuit, & libertatibus priuilegiarum ipsorum ualde con-
trarius. Cum constet, quod priores Imperatores nullum tale ius sibi uendicabant in
Ecclesijs

Ecclesijs prædictorum ordinum. Occasio autem huius rei dicitur fuisse, & narra-
 tur, quod olim presidente Grimone præposito in ecclesia Vrspergenli, regnante
 Cunrado rege, & sibi succedente nepote suo imperatore Friderico, propter reue-
 rentiam & auctoritatem præfati Grimonis, ipsi imperatores nihil huiusmodi iu-
 ris præsumpserunt sibi uendicare, præterquam illud quod pertinet ad domini-
 um totius terræ, ut sub protectione sua eas susciperent, & priuilegijs suis munie-
 rent, & fideliter defenderent. Contigit autem, quod mortuo prædicto Grimone,
 canónici Vrspergenles elegerunt sibi in rectorem quendam de fratribus suis
 hominem nullius intelligentiæ aut ualentia, & adeo hebetis eloquentia, ut nec
 uerbum de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cumq; talis prælatus
 coram inelyta recordationis imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota
 curia sua spreuit eundem, odioq; sui, nobili uiro Degenhardo de Hellinsteyn,
 procuratori suo per omnia regalia prædia Sueuiæ iniunxit, quatenus personali-
 ter accederet ad ecclesiam Vrspergensem, & de uoluntate fratrum in prædijs ipso-
 rum statueret extra abbatiam, & gratias statutis apponeret, annum quod sibi
 pro aduocatia & defensione solueretur, ut uidelicet quilibet mansus rusticano-
 rum prædiorum solueret maltare unum auenæ, ut officiales sui equis ipsorum
 ex hoc haberent annonam, & ipsa ecclesia sine præiudicio omnis grauaminis,
 imperialem haberet defensionem. Hinc nacta occasione, cum præfati tyrannide
 Nifentantillam pensionem ab imperatoribus petere uiderentur, ipsam ecclesiam
 omnino subegerunt, & destruere studuerunt. Cæterum Deus ultionum Domi-
 nus in primum huius sceleris autorem, præfatum uidelicet Philippum, uindic-
 tam exercuit. ut sub gladio tyranni caderet, qui primus ecclesias in potestatem
 tyrannorum contradidit.

Grimon præpositus
 Vrspergenlis.

Canonici Vrspergen-
 ses.

Degenhardus de
 Hellinsteyn.

Mansus.
 Maltare.

Nifent.

ANNI PHILIPPI.

Anno Domini millesimo cxcix. ab urbe condita millesimo Dcccclix.
 Philippus xcij. loco ab Augusto regnum accepit. Regnauit autem an-
 nis xi. multa sustinens bella, & perfidias multorum. Eodem anno su-
 per Mosellam Ottonem fugauit & suos, cæterum sedem regni non obtinuit.
 Eodem anno Celestinus papa mense Februario obiit: & Innocentius iij. qui pri-
 us uocabatur Lotharius, papatum accepit. Sedit annos xvij. menses iij. Anno
 Domini millesimo cc. Philippus Alsatiam uastauit, & quasdam munitiones ex-
 pugnauit. Anno Domini mill. cci. Philippus Argentinam obsedit, & eam in po-
 testatem accepit. Anno Domini mill. ccij. Ego præbyteratum accepi à uenera-
 bili episcopo Constantiæ Diethalmo. Anno Domini mill. ccij. Philippus Thu-
 ringiam uastauit, & Lantgrauium in ditionem accepit. Anno Domini mill.
 ccij. Anno Domini mill. ccv. Philippus cum exercitu in partes Coloniae adue-
 nit, ubi quàm plures fautores acquisiuit, & ab episcopo Adulfo coronam Aquila-
 grani accepit. His temporibus Cunradus Herbipolensis episcopus imperialis au-
 læ cancellarius, qui de Hildensheim illuc translatus fuerat, impiorum gladijs
 occisus occubuit, uidelicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipo-
 lim, quod uocabatur Rauensburc, quod tamen postmodum à ciuibus Herbipo-
 lensibus est destructum, illi quoq; homines nefarij de terra sunt expulsi. Huic in
 officio canticellarij successit episcopus Aihsterensis, frater comitis de Tollensteyn,
 quo tamè in breui ab eo officio pulso, episcopo Ratisponensi illud est collatum.
 Eodem anno ego ad religionem ueni.
 Anno Domini millesimo ducentesimo sexto, Legati in Alemanniam adue-
 niunt. His etiam temporibus Constantinopolis expugnatur. Anno Domini
 millesimo ducentesimo septimo, Ego ad ordinem Præmonstratensem ueni.
 Anno Domini millesimo ducentesimo octauo, Ecclipsis solis facta est, mense
 Februario, hora diei nona. Eodem anno Philippus in Babenberc occiditur,
 mense Iunio.

Philippus Alsatiam
 uastat.

E G O. Autor
 Chronica, Anno
 M. C C I I.

Conradus Herbi-
 polensis episcopus
 occisus.

OTTO quartus
XXIII. Germano-
rum imperator.

Otto propter superbi-
am à regno pellitur.

Philippus de Rechb.

Henricus de Scarfen-
berg.

Otto Philippi filiam
uxorem accipit.

Otto præcipit malefa-
ctores inuestigari &
iudices sisti.

Prædones Alemâniae.

Otto coronatur ab
Innocentio tertio.

Otto inuadit terras
sancti Petri.

Nno Domini millesimo ccix. ab urbe condita millesimo Dcccclxiij. OTTO huius nominis iij. ex parte patris de Sueuia & Saxonia, ex parte uero matris de Anglia, ubiq; nobilissima stirpe progenitus, xciiij. loco ab Augusto regnum accepit, & regnauit annis iij. & à regno pellitur, quod propter ipsius superbiam precipue contigisse creditur. Primum siquidem in Franckenfurt adueniens, consensum principum accepit. Veniuntq; ad eum præfati legati, Hugelinus & Leo.

Eo tempore Sifridus Augustensis episcopus muros castri in Suuabecke deiecit, & ipsum castrum destruxit, propter insolentias quas urbani in prædijs ecclesie suæ in Menchingin & alibi consueuerant exercere. Vnde ipse postmodum semper timuit imperatorem, & quia suos ueros dominos plus dilexit: erat enim ministerialis Philippi de Rechberc oriundus. Henricus uero de Scharphinbere Spirensis episcopus, qui fuerat protonotarius in curia Philippi, in potestate habebat in castro Triuels coronam & crucem, & insignia regalia, quæ nec etiam restitueret uoluit, nisi fieret cancellarius imperialis aula: quod & factum est, perducauitq; in eo officio usq; ad finem uitæ suæ, cum tamen postmodum habuisset duos episcopatus, Metensem, & Spirenses. Timens autem Otto, quod ministeriales spectantes ad Philippum, non facile suo subderentur imperio, sed ad suos natiuos dominos redirent, filiam Philippi tanquam dominam omnium rerum quæ ad generationem illam spectabant, accepit uxorem. Tunc itaq; rex peragratis partibus Rheni, aduenit in Sueuiam: coepit autem prædonibus & facinorosis terrorem incutere, & iudicia super eos exercere, potius indignans super eos per superbiam, quam amans iustitiam. Vnde etiam contra morem gentis comites seu barones uel principes ad se uenientes, rebus & uerbis inhonestauit. Feuda quoq; quæ Philippus habuerat ab ecclesiasticis principibus, etiam contra uoluntatem illorum obtinere uoluit, & tam ipsos, quam ecclesias opprimere coepit, simulans zelum iustitiæ, cum potius ageret superbe. Vnde à pauperibus & monachis & clericis tanquam defensor collaudabatur iustitiæ, sed Deus aliud respexit in corde. Habebat autem famulos suos de Saxonia & Anglia, seu clericos, seu laicos, quibus omnia beneficia quæ contigit uacare, studuit conferre. Fuerat autem consuetudo principum, ut hilariter & prompte beneficia seu ecclesias conferrent primis petentibus, quod iste nequaquam facere uoluit. Cumq; uenisset Augustam eodem anno in natiuitate Domini, multiq; principes & milites conuenissent ad curiam, præcepit Imperator Marscalco de Callindin, & militibus suis, quatenus malefactores inuestigarent, & sibi eos exhiberent in iudicio. Vnde quamplurimi milites in nocte fugerunt: comes quoq; de Grafisbach uolenter ante imperatorem attractus est, & cappa qua indutus erat, turpiter laniata. Vnde timor ipsius cecidit super barones & milites. Hi namq; in Alemânia plerumq; solent esse prædones. Fauorem uero maximum à popularibus & claustralibus acquisiuit. Inde itaq; progrediens terras peragrauit, accipiens eas in potestatem, & exercitum congregauit, quatenus ueniret Romam coronandus. Eo anno tempore uernali & æstiuo, expediens se imperator, & proficiscens circa festum sancti Michaelis, Romæ coronatur ab Innocentio papa iij. Cumq; exercitus imperatoris maneret extra ciuitatem, quidam milites & alij lasciuientes gratia spectandi decreuerunt uenire in ciuitatem, cum quibus erat etiam dominus Sifridus Augustensis episcopus. Ast occasione, nescio qua, nacta, ciues insurrexerunt contra illos, interfectiq; sunt quidam ministeriales nobiles de Augustensi diocesi, & plerimi uulnerati. Henricus quoq; de Bobingen ministerialis uulneratus, domum quidem rediit, sed post in breui uitam finiuit: & curias quasdam in loco qui dicitur super Egge, ecclesie nostræ contradidit. Imperator itaq; coronatus, dimisit exercitum: & ipse cum paucis in Italia permansit: accipiens terram in potestatem. Insignia quoq; imperialia apud Mediolanum commisit, unde magnum fauorem à Mediolanensibus acquisiuit. Inde peragratis partibus Tusciæ & Marchiæ: contra iuramentum quod fecerat domino papæ, manu hostili coepit inuadere terras

terras sancti Petri, ad ecclesiam Romanam pertinentes. Præterea iuramenta que fecerat de reformanda pace cum Philippo rege Franciæ, & Friderico rege Siciliæ, ut super his staret mandatis domini pape, quatenus ecclesia tota non perturbaretur, omnino respuit obseruare. Quinimmo manu hostili Apuliam intrauit & multas ciuitates ad regem Siciliæ pertinentes, in suam potestatem redegit, & principatum Capuæ cum palatio eiusdem ciuitatis accepit, & in eodem permanere cœpit. Cumq; super his ad resipiscendum frequenter admonitus à papa fuisset, tandem contumax & rebellis existens, ab eo fuit excommunicatus, & ubiq; denunciatus.

Otto excommunicatur à papa.

Anno Domini millesimo cxx. Otto excōmunicatus denunciatur. Tunc principes Alemanniæ, rex uidelicet Bohemiæ, dux Austriæ, dux Bauariæ, & Langrauius Thuringiæ, & alij quamplures conuenientes, Fridericum regem Siciliæ elegerunt in imperatorem coronandum, cui etiam olim cum adhuc in cunis esset, iurauerant fidelitatem.

Fridericus secundus eligitur in Imp. Hic πολυγλωτταρῶς dictus, nouit enim Latine, Teutonice, Graece, Sarracenicè.

Nuncios itaq; acquirunt, qui hanc suam electionem tam in ciuitate Romana, quam apud præfatum Fridericum regem Siciliæ promoueant, & ipsum in Alemanniam perducant. Mittitur in hac legatione nobilis uir Henricus de Nifen, & Anshelmus de Iustingen, uir ingenuus: promittunturq; eis pro expensis & itinere, quindicies centenæ marcæ, de redditibus imperij soluendæ. Cumq; hi simulq; Veronam peruenissent, præfatus Henricus remansit ibidem, quatenus fauorem Lombardorum acquireret præfato regi, & præcipue Veronensium. Dicitur uero Anshelmus magno labore & periculis plurimis Romam usq; peruenit, ubiq; consilio & interuentu domini Innocentij papæ obtinuit, ut à ciuibus & populo Romano Fridericus imperator collaudaretur, & de ipso factam electionem papa confirmauit. Tunc itaq; præfatus Anshelmus progressus uenit ad sepeditum Fridericum regem Siciliæ, uixq; obtinuit apud illum, ut iret in Alemanniam. Vxor namq; ipsius, filia regis Aragonensis, quam prius uxorem habuerat rex Vngariæ, plurimum studuit eum reuocare ne iret. Similiter & multi potentes Siciliæ timentes euenire sibi periculum propter fraudem Alemannorum. Ast ipse cum paruulum iam ex coniuge haberet filium, Henricum uidelicet, postmodum regem factum, relictis uxore & filio & terra, uiriliter iter arripuit ad accipiendum imperium, & primo Romam applicuit. Vbi accepto fauore & consilio domini papæ, Ianuam peruenit. Huius itaq; ciuitatis ciues iter sibi parant securum: timebant enim incursum Mediolanensium, & ipsum Papiam usq; perducunt. Tunc Papienses & Cremonenses coadunati, usq; in uallem Tridentinam ipsum conducunt.

Legati qui adducant electum.

Anshelmus.

Fridericus uenit Romam.

Anno Domini mill. cxxi. Otto in Apulia quasdam ciuitates accepit, & Capuam peruenit, ubi & hiemauit. Eo tempore cum uenisset ad curiam Romanam, uidimus ibidem uirum religiosum, abbatem de Morimunt, qui à festo sancti Michaelis, sicut ipse assererat, usq; ad quadragesimam, quinque uicibus transierat à Roma usq; Capuam, iussu domini pape, quatenus pacem reformaret inter papam & imperatorem. Cæterum imperator Otto nulla ratione flecti potuit, quin uellet expellere de terra præfatum Fridericum regem Siciliæ, & de Philippo rege Franciæ ultionem quærere, eò quod terras auunculi sui regis Angliæ, uidelicet, Normaniam, & alias quasdam subegisset, & cõtra ipsum quædam uerba temere protulisset. Sane ne tanta turbatio fieret in ecclesijs & populo Christiano, uoluit dominus papa sustinere omne damnum quod sibi imperator in terris ecclesiæ Romanæ intulisset aut inferret. Hanc formam compositionis cum recusasset imperator admittere, dominus papa tanquam uir animosus, & confidens in Domino, tria ardua negotia simul explere disposuit, quæ describemus in sequentibus.

Otto hiemat in Apulia.

Studium papæ, ut Ottonem & Fridericum concordet.

Anno Domini mill. cxxij. Laborauit papa super depositione Ottonis imperatoris, quod fuit arduum negotium. Secundo transmisit literas per omnem Christianitatem pro successu terræ Hierosolymitanæ, quarum exemplar hic subiicimus. Tertio pro coadunando generali cõcilio, literas per orbem transmisit. Sed istarum exemplar ponemus. Delatæ fuerunt istæ literæ, anno Domini millesimo cxxij. tempore Paschali. Quarum exemplaria sunt hæc:

Tria ardua negotia papæ.

1. Depositiõ Ottonis.
2. Profectio Hierosol.
3. Concilium.

B V L L A I N N O C E N T I I I I I . A D C H R I S T I A

nos, pro reparanda terra sancta.

Nnocentius papa tertius omni populo Christiano. Quoniam maior nunc instat necessitas, quam unquam institit, ut terræ sanctæ necessitatibus succurratur, & de successu speratur, maior quam unquam prouenerit utilitas, prouentura. Ecce resumpto clamore clamamus ad uos, & pro illo clamamus, qui uoce clamauit in cruce spiritum emittendo, factus obediens Deo patri usque ad mortem crucis, ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu, qui clamat etiam per seipsum dicens: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum &c. Ac si diceret manifestus: Qui uult me subsequi ad coronam, me quoque subsequatur ad pugnam, quæ ad probationem proponitur uniuersis. Poterat enim Deus terram illam omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles: posset & illam si uellet de manu hostium facile liberare, cum nihil possit eius resistere uoluntati. Sed cum iam superabundasset iniquitas, refrigerente charitate multorum, ut fideles suos à somno mortis excitaret, & ad uitæ studium agonem illis proposuit, in quo fidem illorum uelut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, immo causam saluationis præstando, ut qui fideliter pro ipso certauerint, ab ipso feliciter coronentur: & qui noluerint, in tantæ necessitatis articulo debitæ seruitutis impendere famulatum, in nouissimo districti examinis die, iuste mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta iam prouenit utilitas ex hac causa: quàm multi conuersi ad poenitentiam pro liberatione terræ sanctæ, mancipauerunt se obsequio crucifixi, & quasi per agonem coronam gloriæ sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus perijissent, carnalibus uoluptatibus, & mundanis illecebris irretiti. Vetus est hoc artificium Iesu Christi, quod ad suorum salutem fidelium diebus istis dignatus est innovare. Si enim aliquis rex temporalis à suis hostibus eijceretur de regno, nisi uasalli eius pro eo non solum res exponerent, sed personas, nonne cum regnum recuperaret amissum, eos uelut infideles dånaret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos. Sic & rex regum Dominus Iesus Christus, qui corpus nobis & animam contulit, de ingratitude uicio, & infidelitatis crimine uos damnabit, si ei quasi eiecto de regno, quod precio sui sanguinis comparauit, neglexeritis subuenire. Sciat ergo se culpabiliter durum, & dare culpabilem, quicumque in hoc necessitatis articulo suum negauerit obsequium redemptori. Nam si quis sibi uel modicum quid hæreditatis paternæ sentiret dure ablatum, mox secundum morem mundanum totis uiribus laboraret, ut suam uindicaret iniuriam, & uiolentiam propulsaret, nec rebus parceret, nec personis, donec ex toto recuperaret amissum. Quomodo ergo poterit excusari, qui nec mediocriter laborare studuerit, pro puniendi sui redemptoris offensa, & eius iniuria ulciscenda, dum parcendo rebus & personis, impedit ne locus recuperetur passionis & resurrectionis dominicæ, in quo Deus rex noster ante secula salutem in medio terræ dignatus est operari: Quomodo etiam secundum præceptum diuinum diligit proximum suum sicut seipsum: sicut scriptum est: Qui sciens fratres suos fide ac nomine Christianos, apud perfidos Sarracenos ergastulo carceris detineri, ac iugo deprimi seruitutis, & ad liberationem eorum efficaciter operam non impendit, illius naturalis legis mandatū transgrediens, quod Dominus in Euangelio declarauit: Quicumque uultis ut faciant uobis homines, & uos eadē facite illis. An forte nescitis, quod apud illos multa millia Christianorum in seruitute ac carcere detinentur, qui tormētis innumeris cruciantur: Equidē omnes fere Sarracenorum prouincias usque post tempora beati Gregorij Christiani populi possederunt. Sed ex tunc quidam filius perditionis pseudo propheta surrexit, qui per seculares illecebras, & uoluptates carnales, multos à ueritate seduxit, cuius perfidia & usque ad hæc tempora conualuerit, confidimus tamen in Domino, qui fecit iam nobiscum signum, quod numerus huius bestię, quæ secundum Apoc. Iohannis infra Dclxvi. clauditur, in proximo finietur per operationem spiritus septiformis, qui charitatis igne corda fidelium hæctenus frigidescētia, reaccendet.

Certe

Nomine Christi
sui exhortatur

Comparatio
terreni regis.

A præcepto
charitatis in
proximum.

Certe propter priores iniurias grandes & graues redemptori nostro, pro nostris
 offensis à perfidis Sarracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis futu-
 ra glorificationis speciem demonstrauit, idem perfidi Sarraceni quandam mu-
 nitionis arcem, in confusionem Christiani nominis erexerunt, per quam ciuita-
 tem Acon sibi ualde uicinam, de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni
 contradictionis obstaculo, residuum huius terræ inuadere, cum sit uiribus & opi-
 bus destituta. Eapropter dulcissimi filij, dissensiones & æmulationes fraternas
 in pacem ac dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium cruci-
 fixi, non dubitantes pro illo, & personas, & res exponere, qui pro nobis animam
 suam posuit, & sanguinem suum fudit, ceteri pariter & securi, quod si uere pœnitentes
 fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compedio, ad requiem
 peruenietis æternam. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia, & autorita-
 te beatorum Apostolorum Petri & Pauli confisi, ex illa, quam nobis Deus, licet
 indignis, ligandi atque soluendi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum
 in proprijs personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis
 & oris egerint pœnitentiam, ueniam indulgemus, & in retributione iustorum sa-
 lutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in proprijs personis il-
 lud accesserint, sed in suis tantum expensis, iuxta facultatem & qualitatem suam,
 uiros idoneos destinarint, & illis similiter, qui, licet in alienis expensis, in proprijs
 tamen personis assumptæ, peregrinationis laborem impenderunt, plenam con-
 cedimus suorum ueniam peccatorum. Huius quoque remissionis uolumus esse
 participes, iuxta qualitatem subsidij, & deuotionis affectum, omnes qui ad sub-
 uentionem ipsius terræ, de bonis suis congrue ministrabunt. Perionas quoque ipso-
 rum, & bona, ex quo cruce suscepert, sub beati Petri, & nostra suscipimus pro-
 rectione, necnon & Archiepiscoporum, & omnium prælatorum, Ecclesiæ Dei,
 defensione consistant, statuentes, ut donec de ipsorum obitu uel reditu certissime
 cognoscatur, integra permaneant, & quæta consistant. Quod si quisquam contra præ-
 sumperit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescatur. Si qui
 uero proficiscentium illuc ad præstandas usuras iuramento tenentur astricti, cre-
 ditores eorum per Ecclesiarum prælatos, ut remittant eis præstitum iuramentum,
 & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli.
 Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coegerit usuratum, eum ad resti-
 tutionem earum simili cogi animaduersione mandamus.

Indeos quoque ad remittendum eis usuras, per secularè compelli præcipimus potesta-
 tem, & donec illas remiserint, ab uniuersis Christianis fidelibus, tam in mercimonijs quam
 in alijs, per excommunicationis sententiam, eis omnimodo communio dene-
 getur.

Vt autem terræ sanctæ subsidiū diuisum in plurimos facilius impendatur, obsecra-
 mus omnes & singulos per patrem, & filium, & spiritum sanctum, unum solū uerū, unum
 æternū Deū, postulantes uice Christi pro Christo, ab Archiepiscopis, Episcopis,
 Abbatibus & Prioribus, & tam cathedralium quam Ecclesiarum conuentualium capitulis,
 & clericis uniuersis, necnon ciuitatibus, uillis, & oppidis cōperentem numerum
 bellatorū, cum expensis ad triennium necessarijs, secundū proprias facultates, & si
 ad hoc unum quodlibet non suffecerit, plura coniungantur in unum, quia perso-
 næ non deerunt, si expensæ non desint. Similiter à Regibus, & Principibus, &
 Comitibus, & Baronibus, alijsque magnatibus, qui forsitan per seiplos personaliter
 non accesserint ad obsequiū crucifixi. Ne autem alijs onera graua & importabilia
 imponere uideamur, quæ digito nostro mouere nolimus, protestamur coram
 Deo, quia quod ab alijs exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faci-
 emus.

Clericis autem ad hoc negotium necessarijs & idoneis indulgemus, ut omni
 contradictione cessante, beneficiorum suorum prouentus, propter hoc ualeant
 usque ad triennium obligare. Quia uero subsidium terræ sanctæ multum impedi-
 ri, uel retardari contingeret, si ante susceptum crucis, examinari quemlibet oport-
 teret, an esset idoneus & sufficiens ad hoc uotum personaliter prosequendum,

e ij quicunq

Arx Sarracenorum
in monte Thabor

Hortatur ad unitatem

Pollicetur remissionem
omnium peccatorum

Petit subsidium à spi-
ritualibus & propheta-
nis

quicumque uoluerint, indifferenter accipiant signum crucis, ita, quod cum urgente necessitas, aut euidentis utilitas postulauerit, uotum ipsum de Apostolico possit mandato commutari, aut redimi, uel differri.

*De processionibus in
mense quonis.*

Verum cum longe plus de diuina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus, oportet in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quam spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus & mandamus, ut singulis mensibus fiat generalis processio seorsum uirorum ac mulierum, in humilitate mentis & corporis, cum deuota orationum instantia postulantium, ut misericors Deus hoc à nobis auferat opprobrium confusionis, liberando terram illam, in qua uniuersa nostræ redemptionis Sacramenta peregit, de manibus Paganorum, & restituendo eam, ad laudem & gloriam nominis sui, populo Christiano.

*Verbum Crucis
prædicetur.*

Vbi semper cum diligenti exhortatione uerbum crucis populo proponatur. Orationi uero ieiunium & elemosyna coniungatur, ut his quasi alis facilius & celerius ipsa uolet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore oportuno. In singulis quoque diebus intra missarum solennia, post pacis osculum, cum iam pro peccatis mundi offerenda sit hostia salutaris, omnes tam uiri, quam mulieres humiliter prosternantur in terram, & à clericis Psalmus iste: Deus uenerunt gentes, cantetur alta uoce. Quo cum hoc uersu finito: Exurgat Deus, & sacerdos qui celebrat, orationem istam alta uoce super altare decanter: Deus qui admirabili. In illis autem Ecclesijs, in quibus conuenit processio generalis, truncus statuatur concavus tribus clauibus consignatus. Vna penes honestum præbyterum, alia apud laicum deuotum, tertia penes aliquem regularem fideliter conseruandis, in quo uiri & mulieres elemosynas ponant, in terræ sanctæ subsidium conuertendas, secundum dispositionem eorum, quibus fuerit hæc sollicitudo commissa. Porro super processu & transitu modesto, & ordinato, congruo loco & tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur, Sed tunc pensatis undique circumstantijs, quæcumque uiderimus oportuna, de prudentium uirorum consilio statuemus.

De Trunco.

Ad hæc ergo exequenda, dilectum filium nostrum destinamus, qui ascitis sibi ad consilium & auxilium, uiris prouidis & honestis, autoritate nostra statuatur & disponatur quæcumque ad hoc negotium promouendum uiderit expedire, faciens quæ statuerit, singulis diocesibus per uiros idoneos, ad hoc specialiter deputatos, fideliter ac sollicitè procurari. Quocirca uniuersitatem uestram rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per Apostolica scripta mandantes, & in uirtute Spiritus sancti iniungentes, qua ei pro Christo legatione fungenti, tales uos exhibere curetis, quod per uos, & in uobis fructum faciat exoptatum. Idem Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filijs, Abbatibus & Prioribus, Decanis & Archidiaconibus per Teutonicas prouincias constitutis.

*Vinea Domini demouetur à multiformibus
bestijs.*

Vineam Domini sabaoth, multiformes satagunt bestie demoliri. Quarum intursus adeo inualuit contra ipsam, ut ex parte non modica, pro uitibus spinæ succreuerint, & quod gementes referimus, ipsæ iam uites proferant, pro uua labruscam, insectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo testimonium inuocamus, qui testis est in cælo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc seculo principaliter affectamus, ut ad recuperationem uidelicet terræ sanctæ, ac reformationem uniuersalis Ecclesiæ ualeamus intendere cum effectu. Quorum utrumque tantam requirit prouisionis instantiam, ut absque graui & grandi periculo, ultra dissimulari nequeat uel differri. Vnde supplicationes & lacrimas effundimus, coram Deo humiliter obsecrantes, quatenus super his suum nobis beneplacitum reuelaret, inspiraret affectum, accenderet desiderium, & propositum confirmaret, facultatem & oportunitatem præstando, ad ea salubriter exequenda. Quapropter habito super his cum fratribus nostris, & alijs uiris prudentibus, frequenti & diligenti tractatu, prout tanta sollicitudo exigebat, hoc tandem ad exequenda prædicta de ipsorum consilio prouidimus faciendum. Ut quia hæc uniuersorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium iuxta prædictam consuetudinem sanctorum Patrum conuocemus, propter lucra solum

Generale concilium.

animarum,

animarum, oportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpandum vitia, & plantandas virtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hereses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, libertatem fouendam, inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium sanctæ terræ, tam à clericis quàm à laicis impendendum, cum ceteris, quæ per longum esset per singula enumerare, prouide statuantur inuolabiliter obseruanda. Circa prelatos & subditos regulares, quęcunq; de ipsius approbatione Concilij uisa fuerint expedire, ad laudem & gloriam nominis eius, ad remedium & salutem animarum uestrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani. Quia uero ante biennium uniuersale nõ posset concilium commode celebrari, disposuimus interim per uiros prudentes in singulis prouincijs plenius explorare, quæ Apostolicæ prouisionis limam exposcant, & præmittere uiros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum, ut si exigente necessitate sacrum concilium approbauerit, nos ipsum negotium personaliter assumamus efficacius promouendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descēdere, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Vniuersitati uestræ per Apostolica scripta præcipimus, quo uos taliter præparatis, quod à præsentī Dominicæ incarnationis Mccxiiij. anno usq; ad duos annos & dimidium, præfixis uobis pro termino kalen. Nouemb. ad eandem Apostolicam accedatis cum modestia & cautela, ita quod in uestra prouincia, si necessitas postulauerit, duo uel tres de suffraganeis Episcopis ualeant remanere, pro Christianitatis ministerijs exequendis, & tam illi quàm alij, qui canonica præpeditio detenti, uenire nequeunt, idoneos pro se dirigant responsales. Personarum & euectionum mediocritate seruata, quam Lateranense Concilium definiuit, ut nullus omnino plures aut pauciores secum adducere possit. Nec quisquē faciat superfluas & pomposas, sed necessarias tantum & moderatas expensas, ostendendo se actu & habitu uerum Christi cultorem, cum nõ secularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc negotio sit requirendus. Interim autem per uos ipsos, & per alios uiros prudentes, uniuersa subtiliter inquiratis, quæ studio correctionis aut reformationis indigere uidentur, & ea fideliter conscribētes, ad sacri concilij præfati examen, erga subuentionem terræ sanctæ necessaria, ubi Deus noster rex ante secula salutem in medio terræ operari dignatus est, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter, his, quos ad hoc negotium duxerimus, specialiter procurandum destinare. Nullus itaque fallaciter se excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si Canonicam uult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, uel itinerum impedimenta cauetur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex magna iam parte cessare cœperūt. Nam & quanto maiora imminent pericula, tanto potiora remedia cōuenit adhiberi. Nunquā enim nauigabit per equora, qui semper expectat, ut mare non excitet in se fluctus. Propter hæc autem ad uos dilectum filium. N. cum iussione Apostolica destinamus, quem habeatis pro nostra reuerentia commendatum.

Eodem modo serè scribetur Regibus & Principibus usq; Fluctus, postea ponitur hæc clausula. Cum ergo deceat & expediat, ut tua regalis sublimitas ad Synodum tam solennem nuncios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus & exhortamur in Domino, quatenus uiros idoneos uita comite, præscripto termino dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum uoluntatis, quia quantum poterimus cum honestate, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Hæc ultima clausula. Quia quantum &c. apponitur domino meo regi Arragon. & regi Francorum.

Eo tempore, mūdo iam senescēte, exortę sunt duæ religiones in Ecclesia, cuius ut aquilę renouatur iuuentus, quę etiā à sede Apostolica sunt cōfirmatę, uidelicet Minorum fratrum, & Predicatorū. Quę forte hac occasione sunt approbatę, quia olim duę sectę in Italia exortę, adhuc perdurāt, quorū alij humiliatos, alij pauperes de Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quondā inter hereticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata, & obseruationes in eis reperirētur. In occultis quoq;

Religio Minorum
& Predicatorum.

quoque predicationibus quas faciebant, plerumque in latibulis Ecclesie Dei, & sacerdotio derogabant. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud sedem Apostolicam cum magistro suo quodam, ut puto Bernhardo, & hi petebant sectam suam a sede Apostolica confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere vitam Apostolorum, nihil uolentes possidere aut certum locum habere, circuibant per uicos & castella. At dominus Papa quaedam superstitiosa in conuersatione ipsorum eisdem obiecit, uidelicet quod calceos desuper pedem praecidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Praeterea cum portarent quasdam cappas, quasi religionis, capillos capitis non attondebant nisi sicut laici: hoc quoque probrosum in eis uidebatur, quod uiri & mulieres simul ambulabant in uia, & plerumque simul manebant in una domo, & de eis dicebatur quod quandoque simul in lectulis accubabant. Quae tamen omnia ipsi asserabant ab Apostolis descendisse. Ceterum dominus Papa in loco illorum exurgens quosdam alios, qui se appellabant pauperes minores, confirmauit: qui praedicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed praecise nudis pedibus tantum estate quam hieme ambulabant & neque pecuniam nec quicquam aliud praeter uictum accipiebant & si quando uestem necessariam quisquam ipsis sponte conferebat, non enim quicquam petebat ab aliquo. Hi tamen postea attedentes quod nonnunquam nimis humilitatis nomen gloriationem importet, & de nomine paupertatis cum multi eam frustra sustineant apud deum uanius inde gloriantur, maluerunt appellari minores fratres quam minores pauperes, apostolice sedis in omnibus obediens. Alij, uidelicet predicatorum, in locum humiliatorum successisse creduntur. Humiliati quippe, nulla habita autoritate aut licentia Praelatorum, mittentes falcem in messem alienam populis praedicabant, & vitam eorum plerumque regere satagebant, & confessiones audire, & ministerijs sacerdotum derogare. Quae uolens corrigere Papa ordinem praedicatorum instituit & confirmauit. Illi quippe rudes & illiterati cum essent, operibus manuum instabant, & praedicabant, accipientes necessaria a suis credentibus. Isti uero studio, & lectioni sacrae scripturae iugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime a magistris suis audiebant, ut cum sagittis & arcu & omni armatura fortium possent ingredi, & stare pro defensione sanctae matris Ecclesiae: & ex aduerso ascendere, & ponere se murum pro domo Israel, dum fidem roborant, uirtutes instruunt, statuta Ecclesiae docent & collaudant, uitia hominum & prauitates redarguunt & castigant. Nihilominus sedis Apostolice in omnibus obediunt, a qua autoritate praecipuam trahunt.

Prescripto anno, uidelicet M. cxxij. Otto Imperator ueniens in Alemanniam congregauit exercitum, & contra Langrauium de Thuringia & alios iam rebelles effectos, toto tempore uernali & aestiuo bellum mouit. Interim Fridericus Imperator electus, cum non posset directo itinere uenire in Alemanniam, de ualle Tridentina per asperissima loca alpium, & inuia, & iuga montium eminentissima, obliquando iter suum, uenit in Rheriam Curientem: ibique receptus ab Episcopo Curiente & Abbate sancti Galli & nobili uiro Henrico de Sacco perductus est usque ciuitatem Constantiam. Audito uero aduentu ipsius, Otto Imperator interim uenerat de Thuringia, uolens comprehendere aut interficere aduersarium suum, ipseque manebat in oppido Ueberlingen: sed a multis derelictus non poterat occurrere saepe dicto Friderico ad pugnam. Unde factum est ut auxilio Comitis de Quibure & aliorum, quibus ipse praedia imperij & paterna large distribuit, & obligauit, usque Basileam perueniret: ubi tunc Henricus de Veringen Argentinenensis Episcopus cum quingentis militibus sibi occurrit: quorum & aliorum fretus auxilio, per partes Rheni descendit, & ciuitates, terras, exceptis quibusdam castris paucis, in potestatem accepit. Otto uero nihilominus attentus, si posset resistere, ex altera parte Rheni descendit, uenitque ad quoddam castrum nomine Brisach, quod in possessione sua habebat, ubi cum maneret, ciues eiusdem castrum, nescio qua occasione commoti, & ex fama rerum audaciores effecti, contra eum & suos insurrexerunt: ubi quidam uulnerati & interfecti sunt, ipseque profugus effectus uix recessit ab eis. Qua fama diuulgata, laboriose satis in Saxonia am redijt

am redijt, & sic de regno pellitur: & Fridericus Aquisgrani coronatur. Anno domini mill. ccxij. præscriptæ epistolæ à domino Papa per orbem mittuntur. Anno domini mill. ccxiiij. Otto Imperator, adiuncto sibi rege Angliæ, & comite Flandrense, & comite Bononiæ, & alijs quibus plurimis, coadunauit exercitum, ut pugnaret contra Philippum regem Franciæ, quem plurimum habebat culpabilem de omni suo labore. Quocirca rex Franciæ omnem populum terræ suæ obuiam sibi pergere præcepit ad pugnam. Habebatque in exercitu suo quosdam milites strenuissimos, & ad pugnam exercitatissimos, quorum consilio regebatur. Exercitus autem uterque quodam flumine interfluente diuidebatur, sicut quorundam religiosorum uitorum relatione didicimus. Tunc præfati milites accedentes ad regem Franciæ, alloquebantur eum in hunc modum: Domine, nosti quàm fortis sit in pugna Otto Imperator; habet quoque in auxilio suo uiros in pugna probatissimos, uidelicet, comitem Flandriæ, & comitem Bononiæ, & alios quamplures quos cognouimus, & tantam ipsorum esse ferocitatem, ut malint in bello cadere in mortem, quàm de pugna turpiter fugere. Acquiesce igitur consilio nostro, ut non uideas populum tuum immani strage & cede corrui. Quibus rex potestatem dedit, ut omnia secundum uoluntatem suam disponerent, & acies ordinarent, & pugnam inirent. Tunc illi accelerantes, ut præuenirent trans flumen exercitum Ottonis, omnem populum & collegium regis Franciæ per quendam pontem fluminis transuexerunt, & post transuectos pontem diruerunt. Factaque ammonitione per exercitum, ut fortiter starent pro animabus suis, cum non pateret eis locus fugæ, propter hostes ex aduerso, & fluminis exuberantiam à tergo, disposuerunt acies ad pugnam, pedites ac populares sic disponendo, ut ab ipso loco pontis duas lineas stantes extenderent longe in campum, quolibet stante in latere alterius, & hastas suas & arma fortiter tenentes, nec de loco cedentes. Disposueruntque, ut dum pugna intra ipsos dispositos quasi in formam triangule figuræ ex una parte aperturam habentis ageretur, ipsi à posteriori parte hostium conuenirent, & eos uiriliter caderent. Quo facto, inita est pugna à militibus & equitibus utrinque. Tunc Franci quasi simulantes cessionem, hostes protrahunt usque ad locum destinatum. Cumque uiderent se undique turmis concludi, fugam inierunt: ubi multis interfectis, & captiuatis, & uulneratis, Franci uictoriam obtinuerunt. Captique sunt comes Flandriæ, & comes Bononiæ, qui postmodum detenti in captiuitate diuturna perierunt. Otto quoque imperator, & rex Angliæ, & alij quidam uix aufugerunt.

Anno ab incarnatione Verbi millesimo ccxv. celebrata est sancta uniuersalis synodus Romæ in ecclesia Saluatoris, quæ Constantiniana uocatur, mense Nouembri, presidente domino Innocentio papa tertio, pontificatus eius xvij. anno. In qua fuerunt episcopi ccccij. Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo, uidelicet, Constantinopolitanus & Hierosolymitanus. Antiochenus autem graui languore detentus, uenire non potuit, sed misit pro se uicarium, Antherasensem episcopum. Alexandrinus uero sub Sarracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se diaconum suum Germanum. Præfatos autem & metropolitanos lxxi. Cæterum abbates & priores ultra octingentos. Archiepiscoporum uero & episcoporum, abbatum & priorum, & capitulorum absentium non fuit certus numerus comprehensus. Legatorum uero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Ungariæ, regis Hierosolymitani, regis Cypræ, regis Arragoniæ, necnon & aliorum principum & magnatum ciuitatum, aliorumque locorum ingens fuit multitudo.

Eodem anno abbas electus fuit, & translatus in Vrsberg.

Anno Domini millesimo ccxvi. Innocentius papa obiit apud Perusium, xvi. kalendas Augusti, pontificatus sui anno decimonono. Cui successit Honorius tertius, qui prius fuerat Centius nominatus. Fueratque camerarius cardinalium, & pecunias ipsis collatas, inter eos fideliter & prouide distribuebat. Sedit annis decem, menses octo.

Fridericus 2.
coronatur
Aquisgrani.

Bellum Ottonis
contra Philippum regem
Franciæ.

Franci uincunt.

Synodus Romæ
sub Innocentio 3.

Electus abbas
in Vrsberg
translatus.

Honorius 3.

*Profectio Hierosol-
tepet.*

Anno Domini mill. ccxvij. Iam tepescere cœperunt prædicatores itineris Hierosolymitani, propter mortem Innocentij papæ. Sane episcopus Halberstatensis, & magister C. de Marburc in inferioribus partibus, & magister Salomon Hebbipolensis in superioribus adhuc insistebant huic negotio.

*Honorij, tunc Centij
dicti, uisio.*

Honorius quoque papa in ciuitate Romana, prædicabat & testificabatur in ipsa sua prædicatione, quod tempore sui sacerdotij recuperanda esset à Christianis ciuitas Hierosolyma: quod ex tali prodigio dicebat sibi constare: Quia cum olim fuisset procurator cuiusdam cardinalis, Iacincti uidelicet, qui postmodum fuit Celestinus papa, contigit ut idem Iacinctus à Clemente papa mitteretur in legatione ad partes Hispaniarum. Cumque se præpararet ad iter, & non haberet pecunias, misit Honorium procuratorem suum, qui tunc Centius dicebatur, per ciuitatem Romanam, quatenus mutuo acciperet sibi pecunias pro expensis, & ad expediendum iter necessarias. Cumque apud plures requireret pecunias, contigit ut in quodam loco sibi soli eunti & sollicitanti occurreret quidam uir grandævus, reuerendus & honorabilis in persona. Qui dum quæreret ab eo, quare tam sollicitus & anxius ambularet per uiam, causam itineris sui significauit eidem. Tunc ille respondit sibi, dicens: Reuertere, quia dominus tuus tempore isto non ibit in Hispaniam. Cui Centius ammirans respondit: Quomodo hoc pater bone poteris scire? Cui ille respondit: Ita scias hoc esse uerum, sicut uerum est quod papa morietur, & dominus tuus ei substituetur. Cumque de hoc nulla spes haberetur ab ipso, aut ab alijs, respondit se hoc uix posse credere. Tunc uir ille rursus adiecit: Scias hoc ita esse uerum, sicut uerum est, quod hodie ciuitas Hierosolymitana à Sarracenis est capta, nec ab ipsis poterit liberari, usque ad tempora tui pontificatus Romani, & tunc liberabitur. His dictis, disparuit uir ille. Cumque reuersus fuisset domum, inuenit quod dominus papa reuocauerat legationem, et ipse papa nunciabatur infirmus. Aestimabatur à multis, quod uir ille fuisset beatus Petrus. Tali argumento, quia constabat, quod ex prædictis duo euenerant: Nam Clemens in breui mortuus est, & Celestinus ei successit: Honorius quoque iam papa fuerat effectus, cum esset corpore infirmus ex senio, et ultra modum debilis, affirmabat firmiter se credere ciuitatem sanctam in breui esse recuperandam. Quo rumore plurimi Romanorum excitati, cruce sunt signati. Fama quoque huius rumoris per Alemanniam diuulgata, multos ad sumendam crucem animauit.

*Signum mirabile in
stella.*

Corona Ariadnæ.

Eodem anno tempore autumnali, hora uespertina post occasum solis, in quadam stella in occidente, uisum est signum mirabile. Nam cum stella illa posita uersus austrum, aliquantulum declinans in occidentem, in directo syderis illius, quod uocant Astrologi, coronam Ariadnæ, sicut nos ipsi annotauimus, antea erat parua, & post ad paruicatem redijt, sed tunc maiori lumine refulsit. Uisusque est ab ea ascendere uersus altitudinem firmamenti quidam radius ualde clarus, quasi trabes magna & alta: & hoc per multos dies, ut prædictum est, tempore autumnali sero uisum est: post paulatim defecit, & ad suam paruicatem stella redijt. Prædicatores quoque his temporibus multa alia afferebant corrigisse signa in cœlo & in terra, quæ longum esset enumerare, & huic breuitati annectere.

Otto Imp. moritur.

Anno Domini millesimo ccxviij. Otto imperator obiit. Et quia dispositum fuerat in concilio generali, ut eo anno in kalendis Iulij cruce signati iter arriperet, multi de partibus Alemanniæ proficiscuntur. Ast ne pergant, in ciuitatibus Apuliae impediuntur: sed autoritate sedis Apostolicæ uotum eorum differtur, & inutilibus remittitur per compensationem.

ANNI FRIDERICI II.

*FRIDERICI
CVS II. 24.
Imp. Germ.*

Anno Domini mill. ccxix. FRIDERICVS in Imperatorem electus, negotia imperij in Alemannia disponit, & se præparat, ut sequenti anno ueniat Romam coronandus.

*Fridericus II. Rome
coronatur, & dat
multa ecclesiæ.*

Anno Domini mill. ccxx. Fridericus Romæ coronatur in Imperatorem, in basilica S. Petri, de mandato Honorij pape, per ministerium domini Hugulini tunc Hostiensis episcopi, postmodum apostolici. Vbi Imp. de bonis & prædijs imperij in Italia sitis, multa contulit ecclesiæ S. Petri, et uota uotis accumulâs, de manu eiusdem episcopi

episcopi, rursus crucem accepit ad perficiendum iter Hierosolymitanum. Eo anno mittuntur legati in franciam pro statutis concilij conseruandis.

Anno Domini millesimo cccxi. Res imperij in Lombardia & in Tuscia cupiens disponere, à Bononiensibus & quibusdam alijs ciuitatibus inhoneste tractatur: & insignia imperij, uidelicet coronam & alia, remittit in Alemanniam, faciens ea custodiri sub potestate Eberhardi de Tanne ministerialis & dapiferi sui, in Vualpurg. Filium quoq; suum Henricum, iã circiter viij. annos habentem, nunciandum & gubernandum commisit Cunrado de Tanne, pincernæ & ministerialis suo in castro Vintersteten: qui eorundem ministerialium, & aliorum principum interuentu, postmodum à patre suo & principibus rex constituitur, & Aquisgrani coronatur, cum patre suo imperiũ adepturus. Imperator quoq; contra duos comites Tusciæ, uidelicet Mathæum & Thomam, qui occupauerant quædam castra & terras suæ ditionis, in Apulia pugnare cœpit: & expugnatos omnibus bonis priuauit. Qui postmodum confugientes Romam, præsidium se dis apostolicæ implorant: quocirca imperator multotiens conquerebatur, q̄ inimicos suos & hostes publicos sedes apostolica foueret. Eo tempore dominus Cunradus Portuensis episcopus cardinalis, in legatione sedis apostolicę dirigitur in Alemanniam pro negotio terræ sanctæ, ut uidelicet cruce lignatos faciat crucem resumere: & prædicatores instituat, qui alios ad crucem iuendam exhortentur. Tunc quidam, Iohannes nomine, de ordine prædicatorum ueniens de Argentinensi ciuitate, instabat prædicationi oportune & importune, ita ut hominum uitia & peccata quasi importune exprobraret, & ad capiendas animas quædam dogmata, hætenus inaudita, ingereret: quæ, licet aliqua ratione possent defendi ut ueritatem contineant, multa tamen exinde mala prouenisse dignoscuntur: cum audientes alio modo ea intellexerunt, & ad perpetrandum immanissima facinora & flagitia promiores effecti sunt. Inter quæ dominus Egilbertus Coloniensis archiepiscopus à consanguineis suis interfectus est, & multi sacerdotes trucidati. Dicebant enim quidam pessimi, faciam scelera, quia per susceptionem crucis innoxius ero, quin etiam animas multorum flagitiorum liberabo. Vnde factum est, ut multi pessimi sine pœnitentia & satisfactione mortui, qui fuerant sepultura asinina in campis sepulti, ecclesiasticam acciperent sepulturam.

Anno Domini millesimo cccxij. & annis sequentibus Fridericus imperator in Sicilia & Calabria & Apulia pugnauit contra Sarracenos & alios sibi rebelles & ipsos suæ ditioni uiriliter subiugauit. Interim Templarij & Hospitalarij Hierosolymitani, adiunctis sibi quibusdam principibus Alemanniæ & populo Christiano pergunt nauigio ad capiendam quandam ciuitatem Sarracenorum, nomine Damiatam, ut eam possiderent in recompensationem ciuitatis Hierosolymitanæ & terræ sanctæ.

Fuit autem ciuitas illa sita super unũ brachium Nili fluminis uersus Septentrionem distans ab Alexandria uersus Septentrionem per sex dietas. Et erat muris & situ loci munitissima, ubi portum habent Sarraceni in mari magno.

Merces quippe de mari rubro uenientes ab India, ex Perside & Arabia illuc deportantur: & nihilominus ex Aegypto. Nilus quippe fluius in superiori Aegypto in duo brachia diuiditur, ita ut terram inferioris Aegypti determinet in figuram quasi triangulam: in qua delta, dicit Orosius contineri ciuitates famosas centum quinquaginta. Vtrunq; uero istorum brachiorũ cadit in mare magnum unum apud Alexandriam uersus Libyam, alterum apud Damiatam uersus Arabiam & Idumæam & Palestinam. Cumq; aduectis nauibus, populus Christianus conuenisset illuc, non poterant intrare portum, nec applicare ad terram, quia in ipso flumine construxerant Sarraceni turrem firmissimam, per quam extendebant ultra fluium cathenam miræ magnitudinis, ut naues non possent attingere portum, nisi relaxata cathena. Primum itaq; Christiani cathenam illam inuadunt, & consilio artificum, & auxilio uiriliter pugnantiam eam confringunt. Postmodum, nauigio aduecti, super naues quandam turrem ligneam

Fridericus II. male tractatur à Boemensibus.

Eberhard de Tanne

Henricus Frider. II. filius, rex.

Querela Friderici in sedem apostolicam.

Iohannes de Argenti na uehemens prædicator.

Egilbertus antistes Coloniensis.

Fridericus II. pugnat contra Sarracenos.

Templarij Hospitalarij.

Damiatam ciuitas.

Nili brachia.

In Delta ciuitates famose centum 50.

Cathena inuaditur.

construunt magnæ magnitudinis, ut ex ea turrem Sarracenorum expugnarent. His præparatis, viri fortissimi & ad bella strenuissimi, tradentes animas suas in mortem pro amore crucifixi, facientes confessionem de peccatis suis, & cõmunicato sacramento corporis & sanguinis domini, ascendunt in turrem illam ligneam, turrisq; aduehitur ad turrem Sarracenorum. Cumq; hinc inde pugnatur, cedunt naues & turris corruit, & qui in ea erant, submersi sunt in flumine. Inter quos erant nobilis p̄r Henricus de Busmannehusen, & N. de Hosteten, & alij q̄plures, æterna & beata memoria digni. Hoc euentu tristati sunt Christiani. Attamen cum quotidie ex aduentantibus cresceret exercitus & robur eorum, non desperauerunt de misericordia Dei, quinimmo turrem aliam construxerunt, & naues fortius compaginauerunt, & omni cautela & studio firmauerunt, quam appellantes eodem modo sicut & prius, turrem Sarracenorum uiriliter expugnauerunt, & portu oprato sunt potiti, & ad terras applicuerunt. Vbi primo cum Sarracenis duros conflictus habuerunt. Pugnatumq; est in terra, & in mari, & in flumine.

Referam unum, quod legi in scriptis cuiusdam, eas pugnas prolixius describentis.

*Christianorũ
& Sarraceno-
rum pugna in
mari.*

*Naui perfora-
rata.*

*Laus Colonien-
sium & Freso-
num.*

*Soldanus de pa-
ce tractat.*

*Expulsi Sarra-
ceni.*

*Ludouicus Ba-
uariae dux.*

Erat naui una in ripa fluminis, in qua erant Christiani: hæc nescio qua occasione, impetu & uiolentia fluminis appulsa est iuxta muros ciuitatis. Tunc Sarraceni erumpentes, & de muris se demittentes, cū Christianis in naui pugnare cœperunt. Videns autē quidā de Christianis quod nō possent resistere, ad fundum naui se demisit, & eundem fundum perforauit & perfregit, ut aqua undiq; ingrederetur: repletaq; naui aquis, cum Sarracenis & Christianis mersa est ad fundum fluminis: ubi q̄plures tam Sarraceni q̄ Christiani submersi sunt. Post multas deniq; pugnas obsessa est ciuitas tam in terra q̄ in flumine & q̄ in mari, ut nullus possit ingredi uel exire. Illi quoq; qui in terra erant, uallo firmissimo & mœnijs sicut poterant se cinxerunt, ne Soldanus aut Sarraceni, qui exterius erant, possent facere impetum in eos: quod etiam sepius Sarraceni attentauerunt. In his conflictibus & operibus Colonenses & Fresones & alij de inferioribus partibus se strenuissimos & laudabiles exhibuerunt. Fama itaq; diuulgata, quod obsessa esset ciuitas, quotidie creuit exercitus Christianus: nam multi aduentabant: inter quos bonæ memoriæ Sifridus Augustensis episcopus, & comes de Voheburc, & alij quamplures aduenerunt. Videns autem Soldanus, q̄ ab obsidione nō posset eos ui repellere, uel suis auxilium conferre, cœpit de pace tractare. Volebat autem reddere Christianis ciuitatem Hierosolymam, & eam reparare in muris & ædificijs, sicut erat quondam, quando pater suus Saladinus cepit eandem. Insuper omnem terram quam olim possidebant Christiani, exceptis duobus castris, uolebat restituere, quatenus recederent ab obsidione. Quā compositionē legatus sedis Apostolicæ qui aderat, & Templarij, & alij rectores exercitus pro sua superbia admittere recusabant. Ideo cõtigit, ut ad modicū letificati, gaudium quod stulte de prospero successu acceperunt, infeliciter perderet. Cūq; ciuitas diu obsideretur, & obsessi nunc fame, nūc peste periret, & portas ciuitatis undiq; muris obstruxissent, præ anxietate, magno silentio tota ciuitas cõticuit. Sane quidam in exercitu Christiano cū quibusdam occulte consiliū inijt, ut in quadam parte ciuitatis clanculo de nocte scalas adueherent, per quas primo diluculo muros ciuitatis ascenderent, nam uigiles iam conticuerant. Sicq; factum est. Cumq; ascendissent muros ciuitatis, exclamauerunt captam esse ciuitatem. Sicq; timor & fuga facta sunt intra muros, extra uero tumultus undiq; irruentium in ipsam ciuitatem, siue per muros ascendentiū, siue portas & muros infringentiū. Factaq; est intra ciuitatē cedes maxima Sarracenorū, tam uirorū q̄ mulierū, q̄ patuulorum, ita, ut esset miserabile spectaculū etiam ipsis Christianis rectis corde, & flexis humana cõpassione. Jam expelluntur Sarraceni, & Christiani possident ciuitatem, & firmanit eam undiq;. Multi quoq; Principes & alij Christiani quotidie adueniebant in ipsam ciuitatem, pro defensione ipsius cõtra Sarracenos. Inter quos aduenit etiā Ludouicus, dux Bauuariorū, qui iam dudum fuerat cruce signatus. Cumq; possessa esset ciuitas à Christianis, iam usq; ad secundū annum, uel amplius

uel amplius, & prefatus dux aduenisset, & populus excreuisset in ciuitate, factum est de consilio prefati ducis, ut aiunt, & legati sedis Apostolicæ, & aliorum rectorum populi, ut multi cum eisdem egredierentur de ciuitate, ad occupandum quendam locum pro construenda ibidem noua ciuitate contra Sarracenos. Erat autem locus ille inter duos fluuios in angulo situs, ubi quidam torrens de montibus Arabiæ cadebat in Nilum fluuium. Cumque audiret Soldanus ibidem demorari Principes, & exercitum Christianorum, fecit aquas ipsius torrentis in quadam cõcauitate, & ualle montium retineri, ut ibidem excreuerent in maxima quantitate. Cumque Christiani fixissent tentoria sua, & mœnia posuissent in prefato loco, Soldanus rex cum exercitu suo coepit aduentare, & de nocte iussit demitti aquas torrentis super castra Christianorum. Surgentes itaque de mane tam homines quam equi, steterunt in aquis profundis, tunc coangustatos ipsos, cum exercitu circumdedit Soldanus. Fugam uero non inuenientes, neque copiam resistendi habentes, tanquam in morte positi, pro uita retinenda humiliter supplicabant. Quibus Soldanus, tanquam pius & bonus, uitam concessit, & reditum ad sua, tali conditione, quatenus Damiatam sibi restituerent. Et ne uiderentur Christiani in possessionem eiusdem ciuitatis intrasse, siue iure belli, siue alio quocumque iure statuit, ut singuli homines Christiani qui essent in ea, pro exitu & liberatione sua soluerent starlingum unum. Sicque factum est, ut exercitus Christianus, qui prius in superbia & in abusione elatus, absque Deo in suis uiribus confidens, fiduciam habebat inanem, confunderetur, & tam Damiatam, quam terra sancta adhuc perditam inueniretur.

Soldanus circumdedit Christianos in aquis.

Starlingus soluitur Soldano.

Faciant super hoc rumore planctum & lamentationem, hi qui sciunt uerba multiplicare, & conuersiones de rebus miserabilibus facere, & animos hominum ad deplorandum & compatiendum suis elegis uersibus inclinare. Nos uero ad texendum & retexendum rerum gestarum, historiam properabimus.

Anno Domini Mccxxij. Henricus vij. rex Romanorum effectus, Agnetem filiam Luipoldi ducis Austriæ accepit in uxorem, de consilio patris sui Frederici Imperatoris. Anno Domini Mccxxiij. Damiatam perditam fuit. Anno Domini Mccxxv. Ludeuicus dux Bauuariorum, curator regis Henrici in rebus tam proprijs, quam imperialibus in Alemannia efficitur,

Anno Domini Mccxxvi. Ab Imperatore curia Cremonæ condicitur post Pentecosten, quæ ne fieret, ut multi credunt à Cardinalibus & curia Romana impeditur. Eodem anno Ecclesia Vrspergensis pro cc. marcis, quas B. prepositus pro liberatione Ecclesiæ persoluit, ab Alberto de Niunburg redimitur, & fidem Henrici regis datam in manu bonæ memoriæ Henrici de Zuplingen, tunc Episcopi Aihsterensis accepit. Insuper priuilegia regis eiusdem, quæ nunquam pro qualibet necessitate eadem Ecclesia à defensione imperij alienaretur. Eodem anno Agnes regina Aquis coronatur.

Anno Domini Mccxxvij. Honorius Papa obiit mense Mart. Cui successit Gregorius ix. qui prius Hugulinus Hostiensis Episcopus dicebatur, natione de Arania. Hic tanquam superbus primo anno pontificatus sui coepit excommunicare Fredericum Imperatorem pro causis friuolis & falsis, & postposito omni ordine iudiciario, sicut idem Imperator in Epistolis suis rescripsit Principibus Alemanniæ, retexens omnem progressum uitæ suæ, & conuersionem, & actionem, & innocentiam pro succursu terre sanctæ. Cuius Epistolæ series hæc est.

Honorius obiit. Gregorius. 9. eligitur.

Frid. II. excommunicatur à Gregorio. 9.

EPISTOLA FRIDERICI. II. AD
Principes Alemanniæ.

FRIDERICVS Dei gratia, Romanorum Imperator, Principibus Alemanniæ &c. In admirationem uertitur uehementem &c. Huius Epistolæ seriem longum esset ponere, ideo quædam quæ in ea explicantur, breuiter describemus, uidelicet qualiter imperatrix Constantina in extrema uoluntate ipsum Imperatorem adhuc in cunabulis positum, commisit in sinu & tutela Romanæ Ecclesiæ, quonia per spiritualem & temporalem eius

f iij lem eius

Item eius potentiã melius poterat indemnitatibus pupilli prouideri, sed tamen tam de persona periculata, q̄ de regno suo non defuit magnum detrimentum, & pupillaris hereditas in multas partes est discissa. Deinde in prejudiciũ eiusdem Friderici, cum iam esset adultus, Ottonem de Saxonia ad imperiale fastigium sublimauit.

Item qualiter mirabiliter præter humanam conscientiam ipsum in multis periculis conseruauit, & demum ad imperium sibi debitum præter humanum sensum reduxit, deiciendo Ottonem superbum, & exaltando humilem. Item qualiter Aquis crucem accepit, & rebus imperij in Alemannia dispositis, Romanam coronandus aduenit, sicut hæc omnia superius plene descripta sunt. Item excusat se de perditione Damiatæ. Item commemorat, quanta stipendia præmiserit ad subsidium terre sanctæ, uidelicet ut iugiter in suo soldo haberet ibi milites ultramontanos septingentos, & de suis ferè trecentos, qui bus & passagium & necessaria ministravit.

Iniuste excommunicatur Fridericus. II. Per euidenter quoq; infirmitatem excusat se, quod eo anno non isset ultra mare, cum etiam iter arripisset, & mortuo Langrauius in itinere grauis infirmitas eum redire compulisset. Narrat etiam, quomodo pro faciliori liberatione terre sanctæ reginam Hierosolymorum, ad suggestionem Honorij Papæ accepit in uxorem. Ex his omnibus conuestiones facit Principibus, quod pro tot beneficijs ab Ecclesia non potius remuneratur, quàm excōmunicatur, ideo & de Papa conqueritur, quod nuncios suos honestos, uidelicet Archiepiscopum Brunensem, & alios, in concilio suo non solum audire contempsit, sed nec ad præsentiam suam, uel concilij, admittere uoluit. Multa quoq; alia in eisdem literis sunt descripta.

Familia Romæ, frangentes panem.

Papa pulsus.

Romani contra Viterbienses.

Eodem anno multi Hierosolymitanũ iter arripiunt, & plurimi in Apulia moriuntur, inter quos Sifridus, Augustensis episcopus, & Langrauius de Thuringia, & alij multi, tam diuites quàm pauperes de medio sunt sublati. Cũq; Papa nollet desistere ab excommunicatione Imperatoris, ipse Imperator conuocauit ad se de ciuibus Romanis potentissimos, & nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, & de alijs, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus, habuitq; cum illis tractatum, qualiter eos faceret uasallos imperij: & ut sibi faciant hominiũ, & fideliter assistant in omnibus causis. Iussit itaq; eosdem sub certa æstimatione precij & census computare, quantum ualeant omnes res ipsorum immobiles, quas habebant in ciuitate, tam in ædificijs, quàm in agris & uinetis, & mancipijs, & alijs rebus. Quo facto, omnes res illas dato precio, comparauit ab eis, & easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis quam deberent sibi & imperio. Quocirca ijdem reuersi, cum Papa rursus excommunicaret Imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra ciuitatem, unde apud Perusium eo anno & sequenti ibi permansit. Romani quoq; coeperunt pugnare contra Viterbienses, quorum uineas & alias terras uastauerunt usq; ad muros ciuitatis. In alijs quoq; terris, Papæ ciuitati adiacentibus, idem faciebant. Papa quoq; contra ipsos, & Imperatorem excitauit præfatum Iohannem, regem Hierosolymitanum, & Matthæum, & Thomam comites, & alios quos poterat de Tuscia & Lombardia, multamq; pecuniam erogauit militibus in soldum.

Conuentus Rauennæ.

De perfidia templariorũ.

Anno Domini Mccxxvij. Imperator uolens explere uotum suum, & pacatũ sibi efficere Papam, transfereuit ad terram Hierosolymitanam, prius tamen eodem anno condixerat curiam Principum Alemanniæ in Quadragesima, apud Rauennam, à qua similiter impeditus fuit nuncijs & legationibus Domini Papæ. Nam Veronenses & Mediolanenses non permiserunt aliquos transire per fines suos, spoliantes rebus suis etiam ipsos cruce signatos, ut asserabant autoritate domini Papæ, quod prohdolor, nephas est dicere. Nihilominus tamen Imperator uenit ad terram sanctam, mense Augusto, & applicuit apud Acon, & ibi permansit: ubi, ut aiunt, multa sustinuit, ex perfida prodicione Templariorum. Soli uero Hospitalarij de domo sanctæ Mariæ Teutonicorum fideliter sibi assisterunt, similiter

similiter Ianuenses & Pisani, & alij milites, qui cum ipso, & pro ipso aduenerat. Veneti uero uacillabant.

Eo anno & sequenti tractabatur de pace, inter Imperatorem & Soldanum, & gentes ipsorum. Papa uero captata occasione de absentia imperatoris, copiosum exercitum destinauit in Apuliam, & terras Imperatoris in seruitio Christi demorantis, quod nefandissimum est dicere, abstulit, & sibi subegit, & cruce signatos ne transrerarent, omni studio prohibuit, tam in Apulia, quam in Lombardia. Quis talia facta recte considerans, non deploret, & detestetur, quæ indicium uidentur, & quoddam portentum, & prodigium ruentis Ecclesiæ? Anno Domini Mcccxxix. Fit compositio in Quadragesima, inter Imperatorem & Soldanum. Hierusalem quoq; & Nazareth, & Ioppe, cum terris adiacentibus, & alijs quibusdam locis Imperatori restituntur, & treuga inter Christianos & Sarracenos usq; ad decennium statuitur. Cumq; Imperator super hoc laudabili & glorioso facto, rescriberet domino Papæ, & gaudium annunciarer Christianitati, Papa literas illas abiicit & respuit. Eo anno Imperator Pascha Domini cum multis expensis, more regio, coronatus procedens, Hierosolymis celebrauit. Aedificia quoq; ciuitatis restituit, & Ioppen, quæ erat destructa, reaedificauit, & alia quàm plurima loca, ubi Christianos collocauit. Dum hæc agerentur in ultramarinis partibus, Papa cum suis complicibus, ut afferebat homines, famam fecit in Apulia diuulgari, Imperatorem esse mortuum. Quocirca ciuitates, quæ adhuc ad hærebant Imperatori, disponebat se tradere sub dominio Papæ, & omnes Alemanos de terra sancta redeunt, & ibi dem in Apulia demorantes, durissimo & nequissimo facinore interficere. Sed Deus misericors aliter prouidit, & homines suo seruitio deditos, ad laudem & gloriam nominis sui clementissime conseruauit. Tempore siquidem æstiuo, eiusdem anni, Imperator reuersus, uenit in Apuliam, ante alios, qui reuertebantur. Cuius reuersione certissime comperta, crudelitas sæuientium, & furor inuadentium conqueuit. Multi namq; tam de ultramontanis, quam de partibus illis Christiani & Sarraceni coadunati sunt ad Imperatorem, ut haberet maximum exercitum, & fortissimum, cœpitq; terras sibi ablatas, recuperare: & hostes de finibus suis expellere. Nihilominus quoq; omni tempore, quàm diu denunciabat eum Papa excommunicatum, beneficium absolutionis humiliter cum omni obedientia, & deuotione, & iustitiæ, exhibitione postulauit. Super causis uero, quæ inter ipsum & Papam uerrebantur, diffiniendis, aduocauit Principes Alemanniæ, qui uenerunt in Italiam, uidelicet patriarcha Aquileiensis, Archiepiscopus Salzburgenis, Episcopus Ratisponensis, Luipoldus Dux Austriæ, & Dux Dalmatiæ & Histriæ. Quibus aduenientibus, Imperatore manente apud Capuam, tractatum est de pace & concordia, inter imperium & sacerdotium, & regnum Sicilia, & absolutione Imperatoris. Multis alijs quoq; mediatis, tam de curia Romana, quam etiam Italia, & Alemannia. Sane hæc compositio, cum non posset perfici eo anno, dilata est usq; in annum sequentem.

Cruce signati, spoliantur veronenses & Mediolanenses, auctoritate Papæ.

Papa aufert Imperatoris terras.

Prodigia ruenti Ecclesiæ.

Papa respuit literas Imp.

Papa diuulgat Imp. mortuum, ut ciuitates occupet.

Imp. Frid. II. recuperat terras sibi ablatas.

Conuentus Principum Germanorum in Italiam, super causis Papæ & Frid. II.

PARALEIPOMENA

RERVM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II.

usq; ad Carolum quintum Augustum, hoc est, ab anno

Domini M. CC. XXX. usq; ad annum M. D. XXXVIII.

ex probatoribus qui habentur Scriptoribus, in arctum

coacta, & historiæ Abbatis Urspergensis per

quendam STUDIOSVM

annexa.

C R A T O M Y L I V S

SELESTADIENSIS PHILIPPO MELAN

CHTHONI PRAECEPTORI CHARIS

SIMO S. D.

VM BENEFICIO ARTIS TYPOGRAPHICAE HAC tempestate in lucem prodeunt optimi quicq; Autores, nulli uero auidius leguntur, quam Historici, nimirum quod historia est testis temporum, lux ueritatis, uita memoriae, magistra uitae: & tu Charissime Praeceptor, superioribus Francofordi- anis nundinis Chronicum Abbatis Vrspergensis, ex singula- ri amore, quo discipulum complecteris, officinae meae nouae dares dedi operam, ut, quoniam hoc exemplar anno mille- simo quingentesimo decimo quinto excusum, esset in multis locis deprauatum, per studiosum quendam Historiarum, uirum candidum, recognosceretur, & excu- sum per me legeretur expeditius. Is quoniam Vrspergensis *o parados* sua collegit ex Iosepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornan- de, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisque alijs, ordine quicquid in Vrspergense legitur, ad exemplaria autorum contulit. Et Deus bone, quas hic mendas expunxit, restituta in melius lectione: Qui uolet gustum facere, tantum conferat hanc nostram aeditionem cum priore in Historia Gothorum, & pro carbonibus (meo saltem iudicio) thesaurum habebit.

Graeca quae deerant, adiecit: quae perperam erant posita, emendauit. Ad hoc in- stitutum benemerendi de lectoribus historiarum non parum iuuerunt duo uetusta exemplaria scripta, quorum unum comunicauit doctissimus & humanissimus uir, Iohannes Huttichius, Antiquitatis & historiarum studiosissimus, quod ille habet ex Bibliotheca Clarissimi Vuormatiensis Episcopi, Iohannis Dalbergij: Alterum Caspar Hedio doctor Argent. uir tui amantissimus dedit, quod ex caenobio Augu- stinianorum Argent. illi contigit: utrunq; exemplar titulum habuit Eusebij, sed erat ipsissimus Vrspergensis, nisi quod hic impostor quidam, coccycis in morem, suas naenias immiscuit, prodigiosa quadam libidine conspurcans utilem historiam, non aliter, quam si quis generosum uinum lotio uitiet aut aceto. Nam ubi Vrspergensis exemplar Auguste impressum anno decimo quinto, pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed tamen non praestitit. In duobus scriptis exemplaribus habeba- tur excerptum de uita Alexandri Magni. Item de mirabilibus Alexandri, planè tale, ut nemo sine risu legisset. Meminit enim inter alia anilia, Testamenti Alexandri per Notarium ordinati, his uerbis: Statim fecit uenire Notarium, & ordinauit testamen- tum &c. Hic ne quid lectori deesset, ex Raphaelo Volaterrano Epitome Alexandri Magni in uicem posita est. Nihil diffido, quin diligentiam hanc Candidi uiri, quem nosti, historiarum admodum studiosi, in recognoscenda hac historiarum Rapsodia sis commendaturus tu quoq; quae ornatissimo ac mirè perspicaci uito D. Beato Rhe- nano gentili meo admodum probatur: et ipsa ex adiectis in marginem scholijs & annotatiunculis facile apparet, quae ceu indices sunt, & amnes comites, ut ad mare historiarum, si lector uelit, uenire queat. Nolo hic multa uerba profundere, ut in pro- uerbio est, Opus artificem. Qui hunc nostrum Vrspergenssem contulerit ad exemplar ante hac excusum, repurgatum à mendis plusquam sexcentis, non poterit non bene praecari recognitori.

Hic idem recognitor mihi nouo typographo, imò historiarum amatoribus ope- ram suam collocauit, ut, quoniam Chronicum Abbatis Vrspergensis, in Fridrico se- cundo, hoc est, anno M. ccxxx. desinit: hic historiarum studiosus, ab eo tempore usq; ad annum praesentem, ex probatoribus qui habentur scriptoribus, Paraleipomena in arcum cogeret & annecteret, quod fecit sanè non indiligenter & candide, nescio

A ij quam

quàm foeliciter. In quibus si non omnia cohærent, plerâq; hiant, ac parum plene tradita sunt, omiffa multa, tamen cordatus lector facile deprehendet in his circumciffis quo fpectarit autor innominatus, nimirum ut lectione hiftoriarû indies magis formaretur & iuaretur iudicium pietatis, libertatis Germaniæ, pro qua tanta designarunt Principes fortiffimi magnanimi Cæfares, Fridericus fecundus, Conradus, Rudolphus, Henricus vij. Ludouicus Bauarus, Sigifmundus Rex, & post hunc Sigifmundus Auftriæ dux contra Nicolaum Cufanum Cardinalem, & Respub. quedam (ut taceam de ijs qui hodie uiuunt, ne adulationis notâ mihi quis inurat) qua de re extant libri non contemnendi, & aliquot principum electorum Palatini & Brandenburgensis acres epiftolæ, & pungentes contra Papam iniqua petentem. Quam indigne uero à Romanenfibus tractati illi, nec illi folum prophani principes, fed Ecclefiaftici quoq; hoc eft Archiepifcopi Rheni, apud quos olim ferè fuma rerum patriæ fuit, qui quoties Germaniæ confultum cuperent, male audierunt & peiora fufinuerunt, ut qui uellent, fedem Romanam humiliare (hoc enim exprobrabat papa) & Imperialem euehere, quibus iam olim obijciebatur, quod etiam uera in Papam dicere contra iuramentum efferet Epifcoporum. O feruitutem Germanico & principe pectore indigniffimam.

Præterea bella aliqua regum & principum inter fe, Rerum publicarum cum principibus & Epifcopis hic referuntur breuibus. Fortia facta Germanorum Imperatorû in Italia. De origine Turcarû & fuffeffu, & quod ambitio & difcordia ducum Chriftianorum, uictoriam Turcæ fæpenumero tradiderit. De primis Anglicis: de fecundis. De Delphino & Armeniacis. De Suitenfibus. De feftis Flagellantium. De Bohemiæ feftis, de feditionibus. De Carolo Burgundione & bello Burgundiano. De comitijs horum temporum, & plerâq; alia Miscellanea, quæ in præfentiarum enumerare nihil opus eft.

Sed quicquid tandem fit, tu pro tuo candore libenter omnia & ab obtreftatoribus uindicanda fufcipias, rogo, ut auctoritate tua ornata, candidi lectores cupidius amplectantur: quibus ut & abunde gratificarer in hoc opere, Icones

Cæfarum qui habentur, adieci, non folum in Chronico Vrfpergenfi, fed & in Paraleipomenis. Bene uale Præceptor chariffime, & Cratonem tuum, quod facis, commendatum

habe. Argentorati, Anno Domini

M. D. XXXVIII.

Menfe Martio.

tio.

PARALEIPOMENA

RERVM MEMORABILIVM, A FRIDERICO II. VSQVE
ad Carolum V. Augustum, hoc est, ab anno Domini mill. ccxxx. usq; ad
annum M. D. xxxviij. ex probatoribus qui habentur scrip-
toribus in arctum coacta, & Historiæ Abbatis
Vrspergensis, per Studiosum quendam historiarum
annexa.

ANNO DOMINI M. CCXXX. FRIDERICVS
secundus Imperator, utut perfide Gregorius nonus
Papa secum ageret, Imperatorias terras inuadendo,
sparso in hoc rumore de mortuo Friderico, Impera-
toris literas respuendo, innocentes Alemannos Fri-
derico adhærêtes, crudeliter interficiêdo: tamen nul-
lum non mouit lapidê, ut cû Papa in gratiam redeat,
Germaniæ Principibus eam ob causam in Italiam profectis, tandem egre
obtinueit, uncijis auri centum & uiginti millibus, Ecclesiæ ob illata damna
persolutis. Deinde cum Romani non satis Pontifici obedientes forent,
legemq; rogassent, uti oppida Ecclesiæ iuxta urbem posita, Romanis ue-
stigal penderent, necq; monitis castigationibusq; Pontificis ad sanitatem
reduci possent, Fridericus Reate Pontificem conuenit, cumq; eo in hanc
sententiam consensit, ut primo quoq; tempore coniunctis copijs Roma-
nos adorirentur. Abeunte deinde Friderico in Germaniam, Germani
milites ad Pontificem confluerunt tanta multitudine, ut Romani nequa-
quam ausi fuerint aperto Marte cum Ecclesiæ copijs congregi. Recupe-
rauit tamen Gregorius Pontifex Germano milite patrimonium Sancti
Petri, Sabinumq; agrum.

Ea tempestate Ecelinus patauinus (cuius auus Teutonicus sub Otho-
ne copias duxerat) acceptis à Friderico militibus, magnū sibi in Transpa-
dana Italia potentatum comparauit, in suam potestatem redactis Tarui-
sio, Patauio, Vincentia, Verona, Brixia. Tum Fridericus in Italiam redi-
ens, Mediolanenses sociasq; ciuitates apud nouam Curtem (ita enim lo-
cus appellatur, ubi pugnatum est) aggressus ingenti clade superat, truci-
datq;. Tum Fridericus iterum à Pontifice imperio priuatus, in Venetos
mouet, qui Pontificis partes tuebantur. Eos tum (uelut ranas in paludi-
bus inclusos) uehementer oppressit, maximisq; calamitatibus affixit.

*Fridericus ite-
rum priuatur
imperio.*

Post hæc Fridericus tertio uenit in Germaniam, & in Austria bella ge-
rit contra Hungaros, & urbem Viennam occupat, literis desuper conse-
ctis, ut hæc urbs, Imperij urbs deinde sit & maneat. Tum etiam mortuo
filio Friderici Heinricho, curauit Cunradum filium in Cæsarem eligi: que-
dam Chronica habent, quod Fridericus pater ceperit filium sibi insidiani-
tem, & permiserit in carcere mori.

*Vienna occupa-
tur.*

A iij Anno

Friderici ter-
tia uxor.

Anno Domini Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Fridericus tertiam duxit uxorem, Angliæ regis Germanam, & mense Augusto nuptiæ celebrantur Mogontiæ. Ibi pater filium suum Heinricum regno destituit, quod grauius & implicabiliter patrem offendisset, eumq; in Calabriam misit asseruandum, unde nunquam redijt.

Anno à Christo nato, Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Ungari congressi Austrialibus, ducem cum omni nobilitate oppresserunt, eam rem indicant uersiculi satis barbari in uetusta sculpti rupe:

ANNO MILLENO CENTENO TERQVE TRICENO,
HIS QVINQVAGINTA SI MISCES, TVNC BENE DISCES,
AVSTRIA QVOD TOTA SIT PRINCIPIBVS VIDVATA,
TERRAQVE CORNVTO DISCET SERVIRE TRIBVTO.

Fridericus ter-
tio excommu-
nicatur.

Anno Domini M. cc. xxxviij. Redijt Fridericus Imperator in Italiam: quo tempore Mediolani, & in alijs urbibus potentibus graues erant seditiones. Grauius autem animaduertit in Mediolanenses, quare ciuitates contra Fridericum confederantur, & excommunicat papa Imperatorem tertia uice, hæreticū eum proclamans, Venetosq; contra eum concitans. Fridericus scripto in publicum emisso se purgat, & innocentem probat, ac rursus humiliter pro absolutione satagit. Erant autem cardinaliū multi, quibus facta papæ prorsus improbabatur. Verum cum Fridericus nihil impetraret, coactus fuit se defendere, & multos habuit in Italia auxiliatores. Tum diuisa est Italia (de imo Tartaro nata hac dissensione) in Vuelphos & Gebelinos. Qui papæ adhærebant, Vuelphi dicebantur: qui à parte Cæsaris stabant, Gebelini. Quæ factionum nomina ex Germania in Italiam irrepserunt. Nam familia Vuelphorum Vatiniāno odio laborauit contra Friderici familiam, quæ originem ducit à Vuciblingen. Inde Vuciblingi dicti, quos Itali parum immutato nomine Vuelphos dicunt. Otto Frisingensis scribit duas in Romano orbe apud Galliæ Germaniæ æuē fines, famosas fuisse familias: unam Henricorum de Guebelinga, alteram Vuelphorum de Altorffio. Altera Imperatores, altera magnos duces producere solita. Istæ, ut inter uiros magnos gloriæq; auidos fieri asolet, frequenter se inuicem æmulantes, Reipublicæ quietem multoties perturbarunt. Otto lib. ij. cap. ij.

Vuelphi.
Gebelini.

Alij uolunt à
Germanis fra-
tribus initia
duxisse, quorū
Guelph. eccle-
siæ, Gibel. im-
peratori mili-
tabat. Volate.
duces Teuto-
nicos uocat
Guelph. &
Gibel. Naucle-
rus anno Do-
mini 1138. sub
Conrado ter-
tio Sueuo in
pago uetustæ
nobilitatis
Vuciblingen
educato, initi-
um sumpsisse.

Hoc tempore in Toletō Hispaniæ urbe, cum Iudæus rupem uillæ proximam, quæ uineæ imminēbat, scindere pararet, ut amplificaret uineam, & solis radios admitteret, scissa cuneis rupe, reperit concauitatem cameratam plenissimam, inq; ea librum ilignis folijs inscriptum, ad longitudinem Psalterij, ubi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina legebatur de triplici mundo, ab Adam: Initio tertij nasciturus esset Dei filius, & quod tempore Ferdinandi regis Castellæ, sub lucem uenturus esset liber. Iudæus comperta tanta uetustate, mox cum omni domo sua est baptizatus. Cui non dissimilem rem narrant Romanæ historiæ de lamina inscripta, quæ in lucem prodijt, sub Hirene orientis imperatrice.

Alkindus

Alkindus Philosophus & Medicus, Brunus Chirurgus atq; Chronographus Vrspergensis, florent hoc tempore.

Anno M. ccxxxviii. Parisijs contra pluralitatem beneficiorum disputatum fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam. Dicunt sanctum Thomam tum dixisse, Medietatem ministrorum Dei resecatam per hoc genus auaricię.

Post Innocentium tertium fit Papa Honorius tertius, qui Fridericum secundum coronauit, & posthac excommunicauit.

Post Honorium tertium fit Papa Gregorius nonus, & is Fridericum excommunicauit: sed uicissim ipse mirę ab Imperatore exagitur, propter tyrannidem qua ecclesias in Germania præmebat.

Post Gregorium nonum fit Papa Celestinus quartus.

Post Celestinum fit Papa Innocentius quartus: is Fridericum priuat imperio, & Conradum excommunicat. Ab hoc Lugduni primū est constitutum, ut Romanę Ecclesię Cardinales in publicum adequitaturi, galero rubeo insignirentur, non solum ut à cæteris inferioribus sint conspiciui, sed ut admoneantur, pro fide Catholica & Christiani populi salute paratos esse debere, ut sanguinem effundant.

Synodus Lugduni.

Galeri Cardinalij.

Papa sic angebatur à Friderico, ut & crucem ac indulgentias cōtra Imperatorem, ceu Turcam & infidelem proclamaret. Adhęc Archiepiscopos & Episcopos instigat, ut Imperatorem excōmunicatum cunctis denuncient. Verum Episcopi Germaniæ, ne hoc fieret, supplicarunt, ueritatem iram Imperatoris. In Francia, Angliā & Dania sine timore denunciabatur excommunicatus.

Crucis et indulgentie contra Fridericum.

Fridericus Pontificem & Romanam Ecclesiam sic fatigabat, ut cruce signati, aliqñ se illi opponerent, nimirum properanti, ut portas murosq; urbis Romę perrumperet. Quare cū amplissimo exercitu cruce signata cohors, cominus illi congrederetur. Fridericus, captos cruce signatos & ad se perductos, partim quaternis ad crucis formam perfoderit uulneribus, partim caput in crucis modum quadrifariam sciderit, partim fronte eadem ferro cruce reddiderit insignitos. Clericos uero detonsam in uertice coronam ferro cęsim in crucem uulneratam, ut dicebat, iussit ornari. Alb. Krantz lib. viij, cap. ix.

Bellum Friderici cum cruce signatis.

Eo tempore Pontifex Gregorius ix. Salue regina certis diuine rei honoris addi, campanasq; ad Eucharistię confectionē & laudes uirginis Dei genitricis pulsari decreuit, rem Ecclesiasticam reformaturus.

Salue regina.

Hoc tempore maior etiam timor incubuit Christianitati de Tartaris gente Scythica, quę more ueterum nationum de finibus suis egressa, populabatur prouincias Christianas. Nam diuisis agminibus, aliq; Orientem, aliq; Occidentem inuasere, qui Poloniam Russiamq; oppugnantes, latissimos illos Sarmatię campos, quos usq; hodię tenent, occupauere. Cessere illis Poloni, Russiq; ubi nullę fruges, sola pecora ualent. Pastora

Tartari inuasant Christianitatem.

lis enim populus Tartari, qui lac cōcretum cum sanguine potat equino, quod multo ante scripsit Vergilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum de inundationibus populorum per terras, & quod à uetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit.

Celestinus.

Anno M. ccxl. Gregorio defuncto, Celestinus senex sufficitur. Hic quia die xvij. sui pontificatus moritur, sede uacante mensibus xxi. eligitur Innocētius quartus pontifex. Is Lugduni concilium indixit. In quo, quoniam cum Græcis gente doctissima sapientissimaq̃ certamen instaret, cum de multis alijs, tum de processione Spiritus. D. Thomam Aquinatam, qui Neapoli docebat, hortatus est, ut Lugdunum ueniret, & de Græcorum ac Latinorum contentione iudicium ferret. In itinere sanctus uir & doctor obiit. Ad idem munus Bonauentura Theologus euocatus adfuit, galeroq̃ rubeo donatus fuit, cū antea designatus à pontifice Max. Episcopus Eboracensium eum honorem ut onus detrectasset.

Innocent. 4.

D. Thomas.

An Thomas Græce sciuerit, coniecturam accipiat prudēs lector ex Cathena aurea, & ex huius cōmentarijs in Ro. Vide Erasmi annotationes.

Eidem concilio Græci Tartarorumq̃ nonnulli proceres affuerunt. Hi domi candidati, Christumq̃ professi fuerant, tunc sacro baptisate imbuti: ij profitebantur Roman. Pont. esse humani generis parentem, & alium spiritum utrinq̃ procedentem. P. Aem.

Bonauentura.

Parmacapitur.

Ingressus alpes Fridericus, petendi concilij quod Lugduni agebatur, gratia, Parmam capit, funditus diruit, nouam ciuitatem cōdit, nomenq̃ nouæ urbi Victoriæ fuit inditum, & tutelaribus sanctus de more Victor in basilica cathedrali est nuncupatus, Victoriniq̃ in ea urbe monetata fuere dicti. Continuatum postea duos ferme annos bellum atrox uariumq̃, & Lumbardiæ ac omni Italiæ perniciosissimum, omnibus quos per Italiam partium Gibellinæ & Guelphæ labes infecerat, auxilia non magis militū quàm pecuniarum, odio partium utrinq̃ contribuentibus. Et fuit urbs Victoria uario gentium & rerum inusitatarum commertio ac multitudine frequētata, quod per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Aegypto, noui homines, noua ueste, nouis moribus sunt uisi. Animalia etiam uidit urbs Victoria, quæ post theatrales stantis Romani Imperij ludos, Italia non uiderat, elephantes, dromedarios, pantheras, leones, pardos, lynces, & ursos albos.

Coreacea moneta.

Fertur, cum Friderico apud Victoriam deessent pecuniæ, post pignorationem uasorum auri & argenti, quod curauerit ex corio monetâ fieri, insignitâ sua imagine & subscriptione, quæ aureum ualcret. Edictum ponens in exercitu, ut quicumq̃ præsentaret talem monetâ thesaurario suo, acciperet pro ea auream, quæ dicitur Augustanus, sicut nūc ducatus, cuius sculptura erat ex uno latere facies Imperatoris, ex altero Aquila: & de illa moneta numerabatur stipēdiatis, pro qua postea receperunt auream.

Germanie res inquietissima.

Hac tempestate dum Tartari suis locis & Grossoni Arabes Hierosoly mam uastant, papa expeditionē molitur in Asiam. Fridericus apud Parmam desidet. Res Germaniæ erant inquietissima. Nam electores imperij factę de Friderico priuationi innixi, Lantgrauū Thuringiæ Romanorū regem

regem designant, Henricum nomine, cognomento Raspen. Hic iuxta Herbipolim in Ascensione Dominica à Mogont. & Coloniensi Archiepiscopis, & quibusdam Principibus, in Regem assumitur. Hic Henricus Reutlingen obsedit.

Henricus
Thuringiæ
Lantgrauio
fit rex.

Anno M. ccxliij. Gregorius Papa huius nominis nonus, moritur: propter electorum autem discordiam, & Cardinalium ab Imperatore captiuitatem, sedes aliquãdiu uacat. Tandem Innocentius Papa, prius Leo dictus, eligitur. Qui contra Imperatorem Fridericum secundum à predecessore suo pro hæresi iam laram sententiam renouans, ad partes Galliarum transmigravit, sedemq; suam in metropoli Lugdunis collocauit.

Anno Domini M. ccxlv. Innocentius papa, habita synodo Lugdunis, contra dictum Fridericum Imperatorem sententiam depositionis promulgauit, & ab eadem synodo ipse & omnes fautores sui excommunicati sunt. Nominari etiam deinceps Cæsar est interdictum.

Fridericus Imp. ad Papam:

Roma diu titubans, uarijs erroribus acta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem:

Niteris incassum nauem submergere Petri.
Fluctuat, at nunquam mergitur illa nauis.

Fridericus:

Fata uolunt, stellæq; docent, auiumq; uolatus,
Quod Fridericus ego malleus orbis ero.

Papa:

Fata uolunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi uita breuis, poena perennis erit.

Anno M. ccxlv. Dux Austriæ Fridericus nomine, cum acies contra Pannonos & Hunnos, qui terram suam inuaserat, instauraret, à suis atrocissime est interemptus.

Fridericus
Austriæ Dux
à suis interem-
ptus.

Eodem anno nobilis comes de Hirsberg in obsidione castri ecclesiæ Aistettensis ab histrione suo miserabiliter est interfectus.

Anno M. ccxlvj. Conradus, Friderici filius, collecto exercitu, Henrico Lantgrauio iam recens electo occurrit, & collata manu, superior factus Henricus, copias Conradi dispulit, disiecit, & dissipauit, multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Cœperunt deinde, quibus ea displicuit electio, contemnere Henricum, & irridentes, dicere Regem Clericorum. Papa tamen omnes Principes Alemannię per Legatos sollicitauit, ut Friderico & Conrado derelictis, Henrico parerent electo.

Conradus con-
tra Henricum

Henricus rex
Clericorum.

Henricus de Stahleck, antiquo Sueuię comitatu natus, Argent. Episcopus, cū Fridericus ab Innocentio iij. anathemate notatus, imperioq; priuatus esset, Henricus Episcopus Papę morem gerere uolens, Henrico Thuringiæ Lantgrauio in Regem Rom. apud Herbipolim electo adhæsit, auxiliacq; pro uirili contra Fridericum & filium eius Conradum præstitit.

Naclerus
uult, cū Vlmã
obsideret, sa-
gitta in incer-
tū missa uulne-
ratū, dysente-
ria postea mor-
tuum fuisse.

stitit. Nam oppida & arces quas Fridericus à regno exautoratus in Alsatia possidebat, obsidione cinxit & expugnauit: quædam funditus destruxit, quædam igni consumpsit, è quibus sunt illa, Illuickersheym, Cronenberg, Gengenbach, Molberghausen, Ortenberg, Offenburgum, & uniuersa uallis à fluuio Kintziche nomen habens.

Henricus interea Romanorum rex electus, cum anno xlvij, finem uiuendi fecisset, Papa Innocentius non cessauit Friderico nouum hostem opponere: misitq; in Alemanniam Legatum Petrum Caputium Cardinalem Diaconum ad Velabrum, qui euocatis Principibus Electoribus apud Coloniam effecit, ut Vuilhelmus Comes Hollandiæ, uir impiger ad arma, Rex eligeretur.

VVILHELMVS
MVS Hol-
landiæ comes,
26. Ger. Imp.

Prædicatores
Sueuiæ cõtra
Papan.

Hoc tempore fuerunt in Sueuia prædicatores, qui in Pontificem Romanum & Cardinales magna dicendi libertate os aperirent, Friderici ij. & Conradi filij causam iustificantes: ausi dicere, apud summum Pontificem, Cardinales & Episcopos nullam residere auctoritatem, quoniam omnes unã labe symoniæ maculati essent, nec quicquam tenere à Christo potestatis. Et quod sacerdotes in mortali constituti peccato neq; ligarent, nec soluerent, nec consecraret. Quod nemo in orbe Christiano interdicare posset diuinis officijs: quodq; sine discrimine ea audirentur & celebraretur impune. Et in fine suæ prædicationis: Indulgentiam, inquit, quã annunciamus, non à Papa confictam, non à prælatis compositam, sed ex Deo omnipotentis uobis annunciamus. Conradus Rex cū tueretur hos concionatores, penè incidit in capitis periculum.

Acursius glossator Iuris, Compostellanus, & Ostiensis Decretalium illustratores, Bertrucius Medicus, Vincentius Prædicatorum historicus, Alexander de Hales Minorita, Alexander Gallus de uilla Dei Grammaticus, florent.

Fames in Gallia, in qua sextarium uendebatur auri dragmis ij.

Fridericus II.
moritur.

Anno Domini M.ccl. Accepto tristi nuncio de capto à Bononiensibus Henrico filio, à quibus diutissime ille tentus est, in Apuliam mouens morbo corripitur, à quo cum conualescere inciperet, à Manfredo filio imposito ori puluino, oppressus à nonnullis memoratur. Alij Panhormi uita functum ferunt. Sunt qui apud oppidum Terentinum anno ætatis suæ lvij, mortuum putent. Hic Manfredus Friderici quondam Imperatoris ex concubina matre filius, Siciliæ regnum obtinuit.

Hæc ex Chronico
ueto
scipto S. Petri
Kastel.

Eodem anno Fridericus ij. Imperator moritur intestatus, ut uolunt quidam. Alij uolunt, quod sui Testamentum confinxerint. Quod in satisfactionem sedis Romanæ quandam pecuniæ summam assignarit. Item in subsidium terræ sanctæ, & requisitionem Dominici sepulchri certam pecuniæ summam ordinarit. Quod Conrado filio regnum Rom. commiserit: filio Regis Henrici nepoti suo ducatum Austriæ ascripserit: Meinfrido illegitimo suo, sed ab eo legitimato, regnum Arelatense addixerit. Omnia tamē ex arbitrio Conradi esse ordinanda. Huiusmodi Testamentum

mentum Papæ ratificandum esse transmissum, sed Papa allegante, per sententiam depositum de regno, nō potuisse testari, quare à Papa Testamentum penitus est abrogatum. Nepos uero eius, filius Regis Henrici ex ducessa Austria, morte subreptus est, sed à quo nescitur.

Medio tempore, Chonrado & omnibus Alemānis huius rei ignaris, (sicut ipse Fridericus adhuc uiuens procurārat) dux Saxonie pecunia, ut fertur, inductus, filiam suam eidem Friderico desponsauit, eamq; Duci Baioariæ ultromittendam destinauit: quæ cum in exitu ciuitatis Ratisponensis cum duce Baioariæ Landshuot esset transitura, Episcopus ipsius urbis, qui nondum sedem suam intrārat, pro eo quod illa ciuitas cum ciuibus in excommunicatione Papæ erat, habita opportunitate, currum rebus onustum ad despoliandum aggressus est, & ciues ita extra muros suæ munitiois prouocauit, ut qui essent pessimi blasphematores Papæ & totius cleri, quinquennio iam suspensi & excommunicati, Episcopum suum excluderunt. Igitur egressi ante castrum Episcopi, Stuff dictum, fusi sunt partim, partim capti. Quo infortunio reliqua pars ciuium permota, Chonradum & Baioariæ Ducem in Landshut agentes adit: de Episcopo & clero Ratisponensi queritur, generum & socerum implorantes, auxilij gratia. Conradus collecto milite, primo nobilem de Hohenfels aggreditur, postea Episcopatum Ratisponensem rapinis & incendijs uastat, in uigilia Natalis Domini ciuitatem Ratisponensem, in qua eum Dux socius suus fuerat præstolatus, cum suis militibus ingreditur, toti clero satis molestus. Postridie Innocentium, Nobilis de Hohenfels cum militibus Episcopi & suis clam ingressus Ratisponam, cum Rex Conradus dormiret, effractis hostijs, custodes & collaterales Regis cepit, credens quod & Regem cepisset. Sed mira Dei prouidentia, in subsellio quandam latebram adeptus, illuc se recepit, parcarum fati inter se con-

Hermanus Noritanus habet, q. miles fidelis præcurrit, & iussit ut Rex sub scanno se absconderet, ipsa in lectum Regis se posuerit, & pro Rege occisus fuerit. Et sic Conradus rex euaserit.

Anno Domini M.ccli. Papa sedem à Lugduno mouit uersus Ianuā, & in Mediolanum peruenit, quo tempore dira prodigia uisa sunt. Sanguis de pane quasi de uulneribus corporum fluxit, Sanguineæ nubes uisæ sunt, sicut & ante ciuilia bella factum est.

Prodigia.

Anno

Anno Domini M. cclij. mortuo Conrado, frater eius illegitimus Princeps dictus, summam sibi rerum fratris loco usurpauit.

Anno Domini M. cclvi. quidam in transmarinis partibus Iesum se nominans, prodigiosa per Magiam faciens miracula, multis sibi sociatis exercitibus, plurima regna suæ ditioni subiecit.

Florentini, mortuo Friderico ij. qui eos plurimum molestauerat, in libertatem se uendicant, & Guelphos ab ipso Cæsare eiectos, in patriam reducunt. Rempubicam reformant, unde & duodecim Antiauos creauerunt, qui Gibellinis resisterent, & ius populo dicerent.

Paleologorū imperiū principium apud Constantinopolim sumpsit, cum Michael Paleologus Græcus Theodoro Imperatori affinitate iunctus, pulsus è Græcia Gallis ac Venetis, duobusq; Theodori filijs paruulis, quos eidē ex Testamento cōmendatos reliquerat, interfectis, imperiū sibi desumens, imperauit annis xlv. ingentis spiritus uir. Et ita Latinorū imperij finis fuit, quod per annos lxxxv. apud eos durauit. Exinde Græci Paleologi cxcvi. annis imperarunt, usq; ad annum Domini M. cccclij.

Alphonsus Hispaniarum Rex eligitur. Hic Alphonsus is est qui uere nobilē disciplinā Astronomiam in precio habuit, & tabulas Astronomicas cōdidit.

Richardus Anglus eligitur.

Rerū summa in Archiepiscopis Rheni.

Sunt qui scribunt Alphonsum deterritū ne imperiū assumeret propter fatales illas Pontificū & Imperatorū inimicitias inter se.

Res Asiæ periclitatæ.

Morte Vuilhelmi Regis, uacante imperio, Alphonsus Castellæ Hispaniarum Rex, & Richardus Cornubiæ comes, Regis Angliæ germanus frater, in uanam spem Rom. Imp. sunt inducti. Alphonsus quidem, ut fauorem sibi Romanæ Ecclesiæ conciliaret, duas transpadanas urbes illi permisit, Taurinum & Altriam, facile donans quod nō habuit, & Aquilam deplumans. Sic agitur cum infelici Romano Imperio, postquam auariciæ nihil satis est, ut qui aspirent ad regnum, prompte promittant non de suo. Studuit huic Principi tum Conradus Archiepiscopus Coloniensis, audiens Richardus alios ex Electoribus emulo studere Alphonso, magnam auri summam extulit Anglia ditissimo regno, & circumuectus, quos poterat, ea sibi re Principes & magnates conciliabat. Mirū quæ res spem fecerit alienigenis Principibus ad coronā aspirare, quam tantis seculis sola Germania promerebatur. Coniectura est rerum summa tum maxime cōstitisse in Archiepiscopis Rheni. Sic ambo Alphonsus & Richardus titulotenus peruenere ad regnum, sed non ultro porgressa est ullius autoritas. Nihil enim administrasse leguntur, nisi quod Alphonsum Coloniensis, & Richardum Mogontinus fouerent Archiepiscopi, & cōtinuit alterum alterius metus, ne quid attentarent. Hinc est quod Italici scriptores scribunt per eorum tempora uacasse imperium.

Interim cum per annos xvij. nemo magnopere publicam uidebatur curam admittere, res Asiæ factione stultissima Itolorū sunt periclitatæ. Ptolemaidæ enim, domini Veneti, & domini lanuenses inuicem tumultuantes, pro sola superbia locū fecerūt Ethnicorū irruptioni, ut finaliter omni Asia Christiani exturbarentur, gyrationes suas insanas & uertiginosas, quas in Italia cōceperant, usq; in terram sanctam efferebant. Nam per ea tēpora sæuijt in Italia Tartarea, & ab imo barathri prolata diuisio Gibellinorum atq; Guelphorū, quæ nec hodie penitus extincta sumat.

Hoc tem

Hoc tempore floruit Iohannes Semeca, teutonicus, Iuris doctor, qui ^{Iohannes Semeca.} Herculea audacia primus aggressus est glosare Decretū, quod ante eum nemo, & post eum nullus excellentius fecit. Hic Clementin. IIII. summo Pontifici, tum per Germaniā, sicut Galliam decimas à clero in redemptionem terræ sanctæ exigenti, appellationem opposuit, sed Papa excōmunicauit, & Præpositura Halberstatensi priuauit. Sed erant magni in Germania uiri, qui Iohannem deserendum non putabant. Mors uero æquopulsans pede pauperum tabernas, regumq; turres, hanc litem diremit, & Pontificem ac Præpositum è medio sustulit. ^{Appellatio contra Papam.}

Anno Domini M. ccliij. Othocarus rex Bohemiæ, Otho Marchio Brandenburgensis, Dux Austriæ Marchio Morauia, cum multis Principibus, nonnullas regionis Prussiae uires ita fregit, ut traditis obsidibus promiserint se uelle Christianos fieri.

Anno Dñi M. ccl.

Anno Dñi M. cclxvij.

Aytonus Armeniæ	} rex.	Philippus. III. Franciæ	} rex.
Bela. IIII. Vngariæ		Eduardus. IIII. Anglorum	
Manfredus Siciliæ		Theobaldus Nauarræ	
Otockarus Bohemiæ		Dionysius Portugallia vi.	
Iacobus. II. Arragonum			

CONRADVS III. GERM. IMP. XXV.

Anno Dñi M. ccl. Conradus Friderici filius ex Iobe Hierosolomytani regis filia, post mortem patris regnat, sed & hunc Innocentius. IIII. Papa excommunicat. Henricus Doringiæ Lantgrauus, uiuente adhuc Fridericho, apud Francophordiā eum deuicit. Alij uolūt quod Henrico mortuo, Vuilhelmus Doringiæ Lantgrauus, contra Conradum pugnarit. Videns autem Conradus se derelictum à Germanis Principibus, relicta Germania, profectus Apuliae regnum suscepit, Proximo deinde anno mortuus, ueneno, uti creditur, extinctus: Manfredo fratre id procurante. Is Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre filius, qui Siciliae regnum obtinuit, fuisse dicitur. Hic finis fuit Ducum Sueuiæ.

C O N R A D I N V S .

Conradinus, Friderici Sueuiæ Imperatoris ex filio Conrado nepos, matre Bauara, cū uellet post mortē patris sui Conradi, Neapolitanū regnū suscipere, & cum maximo Germanorum exercitu ueniret, primū quidē Veronā, deinde Papiā, indeq; per Carrariensiu oppida ad Genuensiu mare pertingeret, ex Longobardia & Romandiola, indies exercitū augens, adiuuante Guidone Ferentino, Romā concessurus, Papa Clemens, Carolū regis Franciæ fratrem, contra eum cōmouit, & fertur, cum Pōtifex Viterbij transeuntē adolescentē uideret, dixisse: Conradinum tanq; agnum ad carnem duci. Nam dum cum Carolo circa Neapolim confligeret, & initio satis uictoriæ haberet, ^{Papa proditor Conradini}

B tamen

tamen tandem prodicione Conradinus & Fridericus dux Austriae capti fuerunt. In captiuitate misere tractati & irrisi, tandem iussu Papae Clementis etiam interfecti. Sic regnum Neapolitanum ad Gallos deuenit, & ducatus Sueviae Roma. Pont. improbitate cessauit.

Ducatus Sue-
uie Ro. Pont.
improbitate
cessat.

Sunt qui scribant, cum Conradinus, & Austriae dux, sicut ambo aetate ita infortunio pares, campestri loco cum Carolo conspigerent, quod signa, ubi toto praelii tempore fuerant, relinquentes secesserint. Agafonis cuculla coniecti, per deuia se occultantes, & ita octauo die ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illius iudicio interfecti fuerunt. Occiso Conradino, Teutonici ibidem quendam de Ochsenfurt, fabri filium, nomine Stoch, regem statuunt, licet plurimum renitentem, qui sensim ab exercitu se subtrahens, post octo menses ad incudem in patriam est reuersus. Raph. Volaterranus Italus scriptor, putat Conradinum diuina ultione captum, & securi percussum. Is enim uxorem formosissimam Comitis Casertani, eius fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, uirum honoris specie ablegauerat, ille facinore comperto, mcestus ac furibundus ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditurum pollicetur, quod & fecit, unde supradicta consequuta calamitas, lib. xxiiij. anthropologiae.

Sabellicus lib.
7. nonne Aene-
adis fuisse ha-
bet.

Faber fit rex.

Anno Domini M. ccliiij. Dum Innocentius. III. Papa moritur ex Rainoldo Cardinale Hostiensi, natione Campano fit Papa Alexander III. in urbe Neapolitana.

His temporibus habentur insignes Thomas Aquinas, & Albertus Theutonicus, ob amplitudinem doctrinae, Magnus dictus, qui tantae modestiae fuisse dicitur, adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem Episcopatum abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum plerique Episcopi ense & milite rem suam tutantur. Platina. Item, Bonauentura Hostiensis, Sophistae, & Petrus Hispanus florent. Stella, quam Cometem Graeci uocant, insigni magnitudine, supra tres menses apparuit, & eadem ipsa nocte, qua Urbanus obiit, extincta est. Hoc tempore Pannonij cum Boemis de finibus contententes, atrox prelium commiserunt, in quo superati Pannonij, suam arripuerunt, & in fuga supra xiiij. millia eorum in flumine submerguntur.

Vrb. 4. papa.

Post Alexandrum quartum fit Pontifex Urbanus quartus, post Urbanum quartum, Clemens quartus fit Papa, ante Guido Sulcadius dictus, qui ante Episcopatum uxorem habuit, & liberos, is iussit capite plecti Conradum. Aliorum sententia est, quod Carolus Conradum in finibus agri Albani superarit.

Clem. 4. papa

Gregorius. x.

Clemente autem Viterbij defuncto, propter discordiam patrum, quibus, de successore non conueniebat, biennio uacauit sedes, tandem electus fuit Gregorius x. natione Italus, patria Placentinus, e Vicecomitum familia, Mediolano pulsa, Theobaldus antea uocatus, Laudensis Archidiaconus. Hic initio sui Papatus diligenter commonefecit electores imperij, ut concorditer eligerent Imperatorem, ne imperium dilaberetur.

Sub hoc

Sub hoc Gregorio x. habetur Synodus Lugdunensis, Hierosolymæ recuperandę gratia. In qua Synodo, de processione Spiritus sancti, Gręci cum Latinis concordarunt. Michael Paleologo, Gręcorum Imperatore, unioni Ecclesię Orientalis, cum Occidentali prorsus incumbente.

Synodus Lugduni, sub Gregorio x.

Anno Dñi M. cclxvij. Banducar uel Bendegarus, Aegypti & Assyriorum Sultanus, cęsis Christianis, Armeniam & Antiochiam expugnat.

Alij uocant Bondugar.

Philippus. III. Francię
Eduardus. III. Anglorum
Theobaldus Nauarrę
Dionysius Portugallię. VI. } rex.

Sub hoc Gregorio x. Pontifice Haalon Tartarus cum ingenti exercitu domo profectus. Primum omnium uniuersam Persidem subegit, sex mensium spatio, unus duntaxat locus capi non potuit, quem natura munitissimum latrones infederant, dena millia equitum hic ad obsidionē relicta, quę in xxvij. annum postea distracta est, ut Aytonus scribit, omnium, quarum hodie memoria extet, haud dubie longissima, uestium, ut idem ait, defectu demum deditio facta est. Deinde Baldacha urbs ui capitur. Fuit hęc olim Babylon, quam Semiramis in Mesopotamia condidit. Adhęc Aytonus sedem in ea fuisse Calphi, qui Mahometanę legis summoungebatur magistratu. Vrbs excisa est, non sexus, non ætatis discrimen ullum habitum, omnis multitudo ferro dedita, immensum pondus auri, gazaq; omnifariam Calphi studio congesta, regem & exercitum ditauit, hic Haalon uictor: æquum est, inquit, tam quęstuosum hominibus uesci non nisi preciosissimis. Ite & Calphum (erat enim ad id ludibrium seruatus) medijs auri gemmarumq; aceruis statuite, his uescatur epulis, hos illi affatim ad omnia uentris desyderia ministrare. Et ille ita plures dies asseruatus, in medijs diuitiarum affluentia, fame consumptus est, magno eorum documento, qui naturę obliuiscunt (paruo enim contenta est) nullum sibi habendi finem constituunt.

BELLVM GUALTHERI DE GEROLTZECK,
Episcopi Argentoratensis, cum ciuitate Argentoratensi.

GUALTHERVS de Geroltzeck, Episcopus sit Argentorati, anno Domini M. cclx. ab Archiepiscopo Moguntino confirmatus. Primitijs suis, quas uocant, interfuere multi proceres & magnates, Abbas S. Galli mille, & Morbacensis quingentis equitibus stipati.

Anno Domini M. cclxi. Inter Episcopum & ciues Argentoratenses oritur dissensio, quę cum plurimorum ad concordiam laborantiũ opera, sedari non posset, ciues intra octauam Pentecostes urbem egressi, sumptis armis Haldenburgen. arcem uastarunt, fossatumq; profundum opplentes, solo æquarunt. Gualtherus euestigio sub grauissimis censuris & beneficiorum priuationis pœna, uniuerso clero, imò & pueris, literas latinas discentibus, mandat, ut urbem egrediantur. Parent omnes,

Clerus euocatur ex urbe Argentorato.

B ij præter

Argentoratū
tantum habet
tres sacerdo-
tes.

Quicquid ex
tra Argento-
ratū, contra est

Concordia uel
Cochersperg
iam unum
cum olim à Ro-
manis conditū
ad arcem
Alemānorum
irruptiones 2.
militaribus ab
Argētorato.

Vuickersheim
iā est uere no-
bilium uirorū
Iacobi Stur-
mij, Petri &
Friderici fra-
trum.

præter Bertoldum de Ochsenstein, Decanum, grandæuum & ualetudinarium, qui cum uolūrate Episcopi manet, & Henricum de Geroltzeck in Vosago cantorem, qui electioni Gualtheri nequaquā consenserat. Interdicit Episcopus omnibus ecclesię sacramentis, uisitacioni & consolationi infirmorum. Tamen prudentia Senatus uocantur in urbem tres sacerdotes, qui ecclesię ministrabant. Clerus & nobiles qui Episcopo fauent, aurum & argentum suum ex urbe auferunt, reliqua bona, annonam & uisna domi relinquunt, ea omnia signantes, & redditum iri (sed frustra) sperantes. Gualtherus collecto grandi exercitu, ad quem Treuerensis archiepiscopus, & abbates duo, fortes suppetias miserunt. Item multi alij comites, nobiles, Episcopo ferebant auxiliū, ita, ut quicquid extra muros Argentoratenses erat, ciuitati Argentoratensi aduersaretur, excepto comite Ottone de Ochsenstein, Vualthero de Girbaden, & fratribus dictis die Rheingrauen. Horum robore episcopus obsidet urbem: intercluduntur uię, ne commeatus inuehatur. Episcopus castrametatur inter Eckboltzheim & Konigesheim. Fiunt inducię propter instantem messē, usq; ad autumnum. Interea laborabatur de cōponendo dissidio inter episcopum & urbem, sed frustra. Circa autumnum episcopus finito induciarū tempore, suos conscribit, & partim in Geispoltzheim, partim ad montē Concordię uulgo Kochersperg multos in Molsheim collocat. Erat autem is annus fertilissimus copia uini & frumenti: nam Oma uini uendebatur extra urbem pro quatuor nummis Argentoratē. quartale frumenti pro quatuor solidis. Cum ergo discordia ita aliquādiu duraret, pleriq; comites, inter quos fuit Rudolphus Habenspurgius, paulopost in Romanorum regem electus, Vualtherus de Habenspurg, Hartmānus de Kiburg, Conradus comes de Friburgo, Henricus de Nuuenburg, posthac factus Basiliensis Episcopus, foedus cum ciuitate percutiunt, opem ei pollicentes. Itaq; animati ciues, terras trās rhenanas dominorū de Geroltzeck & Liechtenbergensiū, multosq; alios pagos ciuitati finitimos depopulantur & uastāt. Haud aliter faciebat Gualtherus Episcopus ipse, ciuium prædiā depopulando, & eorum agros, prata & uineta inter familiares adiutoresq; suos diuidendo. Circa Natalem Christi ciues comitū ope fulti, ad Vuickersheim Brusche finitimam pergunt, ut arcem illam Nobilibus eius nominis adimerent: multa enim damna ex eo loci perpeffi fuerant. Inuenere pagum uini plenum, pleriq; recentioris uini, quo ciuitas carebat, (quia interclusę per autumnū fuere uię, ne inueheretur) auidiores, ebrietate præmuntur. Quod ut comperit Gualtherus, magnum coegit exercitum, edixerat enim, & prouide instituerat, ut ex sonitu campanarum incunctis sui dominij locis usq; ad Selestadium, Molsheim, Zaberniam, Rynauu & Haganoiam audito, populus congregaretur. Assunt innumeri pedites & equites, longe plures quā apud urbem essent, pergunt obtiniam ciuibus in montem inter Vuickersheim & Kolbesheim, ita ut utrinq; se uiderent & alloquerentur. Cupiebat Episcopus congregari, nisi fluuius

fluuius impedimento fuisset. Ciues in urbem redeunt, soli quindecim amore uini detinebantur, qui redire cum socijs recusabant. Quos obrunt hostes, & defectis prius manibus & pedibus, trucidant.

Eisdem temporibus erat interregnum: uacabat enim Romanū imperium rege aut imperatore suo, magnamq; autoritatem Gualtherus habuit in ciuitate Colmaria, quam prodicione cuiusdam prætoris, quem scultetum uocant, perdidit, ciuitate noctu in manus Rudolphi clam tradita.

Colmaria traditur Rudolpho.

Fuerant etiam ea ætate diuersæ factiones in oppido Mulhusen, quod ad Episcopatum Argentoratensem tum pertinebat. Dumq; altera factionum perspectū haberet, quid nam in Colmaria nudius accidisset, clam missis ad Rudolphum Habenspurgium nuncijs, mentem suam patefaciunt, se illi ciuitatis portas noctu referaturos. Habebat enim Episcopus in ipsa ciuitate arcem, quam suus inhabitabat præfectus, qui mirum in modum ciues præmebat, ideoq; ab Episcopo ad Rudolphum defecerunt, & oppidum tradunt. Arx ipsa post tres menses expugnatur, & funditus demolitur. Gualtherus clam inuito cum proceribus suis consilio, persuasit Colmariam recuperari posse, sicq; proceres in regione Colmariensium & ciues inde expulsi, sperabant ciuitatem ipsam clanculum astu obtinere, non minus quam Rudolphus ipsam obtinuisset. Veniunt mane intra mœnia equites centum, strictisq; gladijs clamitant per plateas, & appellant Episcopum Argentoratensem. Prætor qui antea ab Episcopo defecerat, ciuitatemq; tradiderat, quorundam ciuium armatorum auxilio resistere ausus, statim iugulatur. Ciues uero animati, ui magna proceres atq; cõplices ex ciuitate expulerunt. Quorum nonnulli interempti, nonnulli fractis membris in rotas sunt collocati.

Mulhusen.

PUGNA APVD HAVSBERGEN.

Anno Domini M. cclxij. Interea non destitere Gualtherus Episcopus, & urbs Argentoratensis, mutuis sese damnis, ac locorum ruralium incendijs ex utraq; Rheni parte, à Brisgaugia usq; ad Saltzam afficere: nec erat qui dissidetes animos posset componere. Itaq; ciues die Mercurij post secundā quadragesimæ dominicam urbem cum ingenti equitū peditumq; caterua exeūt, assumptisq; lapicidis, ac uarijs ferreorum instrumentorum generibus, turrin ecclesie in Munoltzheim (ne in eam Gualtherus præsidium locaret) diruunt. Id ubi intellexit Episcopus, facto iterum campanarum in rure clangore circumsonante, trecentos equites, & quinque peditum millia coegit, desiderans congregari, conflictumq; habere cum ciuibus, spe uictoriæ potiundæ: nec enim credidit bellum illud, nisi mutuo prælio & certamine posse finire. Ciues qui turrin diruebant, nuncijs in urbem celerrime missis, rem ordine narrant, ac suppetias efflagitant. Resonant campanæ, fit clamor per urbem, quàm multi certe ciues egrediuntur, ut obuiam episcopo prodeuntes, socijs opitulètur. Quod intelligentes conciuues, qui extra urbem fue-

Munoltzheim turrin demolitur.

Husberga. rant, profecti sunt ad montem Haldenburgum, profectionem dirigentes uersus superiorē Hausbergam, socios urbe egressos expectant. Qui cum prope adessent, montem descendunt. At quadam fossa intermedia praepediti (qui in equis commode transire non poterant) uexilla faciētes suam uertunt, tanquam recta ad ciuitatem contenderent, fossatum circumuehentes. Quo uiso Episcopus arbitratus ciues attonitos fugam in urbem quaerere, uti prius apud Vuickersheim fecerant, animatus, ac morae impatientis, nō expectata peditum suorum cohorte, timens ne hostes manus suas euaderent, cū solis equitibus suis properans, eos persequitur, suosque omnes confortabat, munera magna promittens, ut fortiter dimicarent.

*Episcopus mu-
nera pollice-
tur fortiter di-
micantibus.* Ciues autem cum fossatum circumuehissent, nec iam itineris impedimentum ullum haberent, iugerisque spatio à Gualtheri equitibus distarent, iamque conciuēs urbe egressi, ad se cominus uenissent, in aspectum Gualtheri prodire, aciem instruere, ac sese animare coeperunt. Erat autē hic affatus admonentium se mutuo ciuium: Vel hodie sitis Optimi ciues infra cōto animo, & pugnatē intrepide pro urbis & patrie nostrae gloria, proque sempiterna libertate nostra, liberorum & nepotum. Vix fuerant se exhortati mascula oratione ciues qui in agro erant, ecce adsunt reliqui ex urbe.

*Nicolaus
Zorn.* horum Capitaneus erat dominus Nicolaus Zorn senior, hunc amicissime me salutat & excipit dominus Reinboldus Liebenzeller, inquiens: Domine Zorn charissime, ex aduentu uestro mire exhilaror. Nunquam uidi uos auidiori animo quam modo. Eliguntur duo belli duces, quibus omnes se iurant obtemperaturos. Qui pixidibus & manuarijs bombardis, balistis, caeterisque iaculis utebantur (trecenti numero) à reliquis ciuibus sunt segregati, hac lege, ne se praelio committant, sed duntaxat sese obijciant peditibus Episcopi aduentantibus (qui nondum aderant) ut eos intercipient, ne equitibus eius iuncti, opem ferre possint. Erant in exercitu Gualtheri, rei militaris & stratagematum periti, qui prudentia sua considerabant ciuium agmina suis esse longe fortiora, atque ideo Episcopum, ne praelium iniret, uehementer dehortabantur, quod cum paucis magnas hostium copias aggredi in loco praesertim ciuitati tam propinquo, temerarium esset & inconsultum. At Episcopus illos interclusos & timidos esse clamitabat: Quod si uellent abire, cum uenia sua possent. Illi uero pudoris causa, infamiaeque metu, ut mos est Germanis, persistere. Gualtherus aciem instruit, praelium committitur. Inter ciues Marcus Eckuersheim, uir nobilis, primus hostem lancea petit. Episcopus sortissime manu propria, instar strenuissimi militis, pugnat, duobus equis, quibus infederat, interfectis. Dederat enim senior Liebenzeller consilium, ut & hostium & amicorum equos interficerent, ciuibus prope ciuitatem existentibus, hostem longe abesse à tuto. Sic tertio equo Episcopus insedit, & cum duobus equestribus nobilibus terga uertit: unus erat dominus Burckhardus Murnhart: alter dominus Vuolfelinus Meigenreis. Desiderati & occisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & fratres

ter Episcopi Hermannus de Geroltzeck occubuit, quidam de Tiersperg Episcopi cognatus Vuasseler, & duo filij equites aurati, tres fratres de Eckuersheyin, tres Schollen de Ginsheyin, duo de Virdenheim, unus de familia Beger, Iohannes de Bietenheyin. Capti sex & septuaginta, & proprijs loris ac laqueis, quibus sperabant ciues abductū iri, præter spem irretiti urbem ingrediuntur. Inter ciues tantum unus occisus, lanius quidam dictus Bilgerin. Ciuibus in hac pugna nemo adfuit, præter Comittem de Ochsensteyn & Girbaden.

Sequenti mox die Gualtherus Episcopus in urbē misit Legatos, qui de concordia tractarent. Interdictū relaxauit, supplicans, ut captiui, præsertim frater suus, quem adhuc superstitem credidit, humaniter tractarentur. At neq; Legati Episcopi, neq; Richardus de Anglia Romanorum Rex, qui in Hagenoia de pace & concordia tractabat, dissensionem Episcopi & ciuitatis sedare potuerunt. Sperabat enim Gualtherus & palam gloriabatur captiuos qui in dormitorio summi templi inclusi erant, propediem liberandos. Ciues ubi id audissent, diligētius circumspexere uincula, manicas, & compedes captiuorum, uideruntq; funes dissolutos, & foramina per muros in pœnu uersus curiam fratrum effossa (quibus proxima nocte, si Gualtherus tacuisset, euasuri erant) reppererunt. Rescitur à Senatu murus, uincula inñciuntur ualidiora, custodia fidelior adhibetur. Captiui spe redemptionis adempta, pacem cum urbe inueniunt, & libertati restituantur. Durante hac discordia, Gualtherus moritur, quem ex animi dolore cordisq; tristitia multi defecisse crediderunt. Canonici mortuo Episcopo redeunt in gratiam cum ciuitate: redeunt sacrificuli & iuuentus. Hic fuit finis belli Episcopalis, quo ciues pro libertate pugnarunt & patria. Nam si Episcopus uicisset (ut putarat) Argentoratum urbem instar Zaberniæ aut Molsheyin habuisset.

Richardus de Anglia Romanorum Rex frustra agit de pace.

Ab eo tempore ciues Argentoratensis Republicæ, fabricæ ecclesiæ maioris curam susceperunt, Antistite Capituloq; annuentibus, annuam coram aliquot Capituli personis rationem reddentes.

Fabrica ecclesiæ Argenti.

Scribit Iacobus Vuimphelingus in Catalogo Episcoporum Argentoratensium, se non inuenisse quempiam Argentoratensium Episcoporum, qui ex Alsatia, Australia, finitimisq; & propinquis locis ortus fuerit, contra urbem tristia bella gessisse, præter unum Gualtherum.

Sub hoc Gualthero anno Christi M. cclxi. uenerunt Argentoratum ex Tuscia bini & bini mille ducenti, seipsos nudis tergis flagellantes: sed de illis infra fufus, circa annum Domini M. ccd.

DE TEMPLO ET TURRE ARGENTORATENSI.

ANno Christi M. xv. Episcopatus Vuerenharj Episcopi Argentoratensis anno vij. cceptum est hodiernum templum Argentoratense, opus omnium quæ audiuius aut uidimus, maxime admirabile, tam extructionis genere, quam magnitudinis & altitudinis, ab

B iij ipso

*Sed mirum est
sitantum opus
potuit perfici
in annis 28.*

ipso fundamento forti & profundo ædificari: antea enim exiguum & fragile fuerat ex lignis, paruiq; precij lapidibus ædificium, à Clodoueo Galorum Rege neophyto erectum. Turris autem altior (quæ iam ob illustres celaturas, & innumeras fabrefactas imagines, septem mundi irabilibus octauo loco adiungi posset) anno Christi M. cclxxvij. incepta, & postea anno Domini M. cccv. usq; ad galeam consummata est. Hæc Iacobus Vuimphelingius in Catalogo Episcoporum Argenteratensium. De hac turri scribit Aeneas Syluius in opusculo de Germanis: Mirabile opus caput inter nubila condit. Templum uero tam nobile, tam magnificentum, quamuis interea quinquies tum aeris tempestate, tum hominum incuria exustum, maiori tamen indies sumptu, preciosiori apparatu & splendore est instauratum. Sub ipsa turri & supra ianuam, quam Sertorum uocant (die Schappelthur) legitur hoc Epigramma:

ANNO DOMINI M. CCLXXVII. IN DIE BEATI VRBANI,
HOC GLORIOSVM OPVS INCHOAVIT MAGISTER ERVVIVS
NVS DE STEYNBACH.

In superiore parte turris ubi est initium galeæ & fastigij turris, quam Iohannes Hiltz Colonienfis, qui architectonice Argenterati feliciter didicit, & inchoauit, & absoluit, quod ex symbolo eius cognoscere licet tali, legis hæc Christianissima ἀφιούρα per circulum turris lapidibus incisa:

Ad Orientem:

CHRISTVS GLORIFICAT. CHRISTVS CUNCTIS DONAT.

Ad Septentrionem:

CHRISTVS CORONAT. CHRISTVS ET SVPERAT.

Ad Occidentem:

CHRISTVS REX TRIUMPHAT. CHRISTVS SEMPER REGNAT.

Ad Meridiem:

CHRISTVS ET IMPERAT. CHRISTVS NOS RENOVAT.

Dicere possis: Testimonia animæ naturaliter Christianæ, & similia illis, quæ in Apologetico Tertulliani legis cap. xvij. Deus dedit, Deum testor, Deus uidet, Deo commendo, Deus mihi reddet. Iam cum ædificiorum sit senium quoddam, & ut animalibus, ita operibus locisq; fatum sit ineluctabile, certe firmum & stabile, salutiferumq; & æternum erit, quod in hoc Dominico templo, fauore Dei, prudentia & dexteritate Magistratus ornatissimi, uerbum uiuentis Dei, quod in æternum manet, annuncietur purius & castius quàm antea. Et hoc est uerbum, quod per Euangelium delatum est ad nos i. Pet. i.

RVDOLPHVS XXVII. IMP. GERM.

RVDOLPHVS
Imp.
Ger. XXVII

ANno Domini M. cclxxij. RVDOLPHVS Comes Habsburgensis, Lantgravius Alsatia, post longam uacationem imperij & ciuilia bella, communi uoto Principum, electus in Imperatorem Germaniæ

Germaniæ & Romanorum, penultima Septembris, regnavit annis xix. à Papa confirmatus fuit: nam Lausanæ simul fuerunt, ut hæc carmina indicant:

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere

Anni, Lausanæ dum Rex & Papa fuere.

Et quanquam iniunctum illi per Electores, ut profiteretur se in Italiam diadematis causa intra annum profecturum, nunquam tamen hoc fecit, semper novas occupationes publice causatus, apud amicos non dissimulans se ab Italia deterreri, quod Cæsarum in Italiam uestigia læta, magnifica, plenaq; bonæ spei uideret: ex Italia uero referentia & foras uersa, tristitia, misera, luctuosa: alludens ad illud Apologi Esopici de Vulpe & Leone: *ὅτι ὄρω ἰχθὺν πωλοῦν εἰσιόντων, ὀλίγων δὲ ἐξιόντων.* Misit tamen locum tenentem in Italiam, quem urbes magna parte susceperunt.

Duo fuerunt Rudolphi ex familia Comitum de Habsburg electi in Reges Romanorum. Primus Rudolphus electus anno Domini mill. lxxvij. is non diu regnavit. Secundus Rudolphus Romanorum Rex electus anno Domini M. cclxxiij. Secundus ille cum confessorem haberet Guardianum de oppido Lucernensi, qui multis annis confessiones Comitum Rudolphi uxoris & familiæ audire consueuerat, dictus Henricus Gurtelknopff, posthac factus Guardianus monasterij Minorum Basilien. Et cum mortuo Basiliensi Episcopo Canonici concordare non possent in electione, mittunt Notarium & testes, ut de fratribus Minoribus proxime sibi prouenientem adducant. Guardianus casu occurrit, & fit Episcopus Basiliensis. Cum autem Episcopatu Basiliensi bene præesset, & Mogontina sedes Metropolitana uacaret, in Archiepiscopum uocatur, & fit unus de Electoribus Imperij Principibus. Vacante ergo Romano Imperio per mortem Richardi, filij Regis Angliæ, Rudolphi doctes per confessorem Archiepiscopum prædicantur, ut eligeretur in Regem Romanorum. Idem Archiepiscopus etiam facile obtinuit, ut Rudolphus cum Basiliensibus conueniret.

Ergo audito nuncio electionis soluit Aquisgranum, ubi coronatur. Fuit hic Rudolphus Comitum Alberti de Habsburg filius, is fuerat Lantgrauus superioris Alsatia, & Vexillifer urbis Argentoratensis, eiusq; præsidio multas præclaras uictorias consequuta tempore Episcoporum Henrici de Veringen, & Bechtoldi de Deck. Mortuo autem patre, Rudolphus filius successerat, & ipse Vexillifer Argentoratensis formidabilis unâ cum ciuitate toti Alsatia & Sueuig bello superat Comitem Sabaudia, & occupat Baden, Morsperg, Kyburg, Vuintertur, posthac Mulberg, Gretzingen, Durlach, & quicquid erat Marchionis Badensis, sibi subiicit, & pacem firmat.

Hoc anno tanta fuit fertilitas terræ, ut quartale tritici xxij. nummis Argentoratensibus emeretur: quartale siliginis xvi. nummis: xiiij. oua pro uno nummo, gallina duobus nummis, hallices octo uno nummo.

Post

Habsburgij
Comites ueteris
Vindonissæ
domini fuerunt
uide B. Rhen.
Raph. Volat.
ter. ex Comitibus
Adelburgensibus uocatur

Rudolphus
horret Italiã.

Albertus de
Habsburg Vexillifer
urbis Argentoratensis.

Fertilitas terræ.

Post hæc Rudolphus uenit Argentoratum, & pacem firmat cū omnibus Rheni ciuitatibus. Eodem anno Rudolphi filius prope Rheinauu, cum aliquot ministris in Rheno submergitur, is erat xviij. annorum, & Regis Angliæ filiam uxorem habebat.

*Parsimonia
Rudolphi.*

Rudolphus seuerus fuit iusticiæ exëcutor, pacis studiosissimus, humilitate, quæ nobilitatis comes est, mira præditus. Ideo in una profectiõnũ thorace sarcita usus, & conspicuus suis, ut exemplum præberet, ne suos huius Parsimoniæ puderet. Et cum semel castrametaretur, uerum illi & exercitui deesset uictus, accessit ad agrum rapis consitum, & cœpit euellere rapam, ac comedere. Cum alij uiderent Imperatorem hoc uili cibo famem pellere, euulserunt & ipsi, & uorârunt.

*Primus Burg
grauius No=
rumbergensis.*

Anno Domini M. cclxxiij. Rudolphus Rex Romanorum, Comes de Habsburg, comitatum Norinbergensem, teutonice Burggraffschafft Nurenberg, contulit Friderico Comiti de Zolern nepoti ex sorore, & is fuit primus Burggrauius Norinbergensis.

*Apposite di=
ctum.*

Eodem anno cum Rudolphus Norinbergæ comitia haberet, in maxima Principum corona, Berichardus Serouiensis Episcopus, nuncius Regis Bohemiæ, petita ueniã, pleno mandato suffultus, proposuit electionem de Rudolpho non ualere, utpote factam ab execratis, de execrato, ideoq; Rudolpho regi non esse obediendum. Cui rex: Episcope, si habetis causam aduersus clericum, agatis sermone latino coram Episcopo: sin contra me uel imperium, agatis more solito. Principes autem cum inteligerent hunc Episcopum uelle electionem in dubium uocare, uix manus abstinerunt.

*Iohannes Ru=
dolphi filius,
Sueuiæ Dux.*

Anno Domini M. cclxxviij. Rex Rudolphus Comes de Habsburg filium suum Iohannem fecit Ducem Sueuię, & Albertum filium Ducem Austrię & Stirię, & Menhardum Comitem Tyrolis fecit Ducem Carinthiæ, in ciuitate Augustana, in comitijs Electorum & aliorum Principũ. In regno Germaniæ ipse multis implicitus fuit negocijs, nam Bauaria & Bohemia illum turbabant. Bauaria quidem mox Rudolpho obedit, at Otthocharus, qui & Primislaus dicebatur, quintus Bohemię Rex, illi uehementer repugnabat: nam Austriæ ducatum feudum, minime muliere, ob uxorem Margaretam sterilem quam duxerat, retinere uolebat, & imperio adimere, Rudolphus ergo Burggrauium Norinbergensem in Bohemiam mittit, & præcipit, iubetq; ut Austriam cædat. Id cum Othocharus detrectaret, rebus ultro citroq; agitatis, Rudolphus Austriam inuadit, Viennam Austrię ciuitatem obsidet, sitq; magna strages prope Nidersbruck, trans Danubium, Sueuis & Alsatibus, quibus Cæsar maxime fidebat, uictoria potitis, anno M. cclxxviij. in qua strage Othocharus interimitur. Ita Imperator Austriam occupauit, & filium suum Albertum, ut ante dictum est, Ducem Austriæ designauit, ita ut Austria iam sit feudum Imperiale. Ab hoc Alberto inclyti Duces Austriæ originẽ trahunt usq; ad Carolum quintum præsentem Imperatorem, & Ferdinandum

*Dissidium Ot=
tocari regis et
Rudolphi.*

*Strages pro=
pe Niders=
bruck, in qua
Ottocarus oc=
ciditur.*

*Quando Au=
stria feudũ Im=
periale esse
cœperit.*

Cæsarem

Cæsarem, instituto in Ducem Austriæ filio, ex consensu Principum Augustæ. Anno M. cclxxxij. Eidem Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, Carniolamq; concessit. Rudolphus uero admodum benigne egit cum Vuenceslao, Othocari filio, regnum Bohemię illi permittens, & filiarum suarum unam ei matrimonio locans.

Rudolphus benigne agit cum Vuenceslao Othocari filio

Alij meminere, quod Rudolphus Imperator Bohemię regem atroci prælio superatum cœperit, & uelut contemptum atq; deiectum mancipium, in uilissimis officijs sibi seruire coegerit, magnocq; dedecore affectus, & deinde illum in regnum restituerit, & filiam suam Guntham uxorem illi dederit. Hic Vuenceslaus pro sancto uiro habitus fuit, annos natus octo, regnum obtinuit, quod Marchio Brandenburgensis tutorio nomine quinque annis gubernauit.

Rudolphus Burgundiam etiam subegit, & in Alsatia oppida aliquot, quæ contra se conspirauerant, ui occupauit, Haganoiam, Colmariam, Turregum, Bernam.

Oppida quædam in superiori Sueuia hoc tempore, quæ prius uillæ censabantur, ab Imperatoribus muris cinctæ, civilibus ac municipalibus libertatibus donata sunt, præcipue Eslinga, Reutlinga, & Heilbrunna.

Sueuiæ oppida muris cincta.

Anno Domini M. cclxxxij. Philippus Pulcher Galliæ, Ladislaus III. Vngariæ, S. Vuenceslaus Bohemiæ, Carolus II. Siciliarum, Sanctius III. Hispaniarum, Iacobus Dongianus Arragonum rex, imperant. Tangadar Tartarus legem Mahumetanam primus apud suos amplexus est, is Babyloniam superat, Armeniorum ope.

Anno eodem Rudolphus Rex Comitum Eberhardum Wuirtembergensem aggressus, Sturgardiam obsedit, sed per Episcopum Mogontinum res fuit composita.

Anno Domini M. cclxxxij. Martinus Papa iij. Legatum à latere misit in Germaniam ad Heribolim. Is in præsentia Regis Rudolphi & multorum Episcoporum, Abbatum, Prælatorum nobilium, Concilium celebrauit. Ibi inter alia Papa decimum denarium à clero, & Rex ab uniuerso regni populo instantissime exigere cœperunt, multis consensum præbentibus. Sifridus autem Episcopus Coloniensis, & Henricus Episcopus Treuirensis contra insolitam & nimis grauem exactiorem constantissime se opponentes & contradicentes, conatus utriusq; irritos fecerunt.

Anno Domini M. cclxxxv. Sopita Comitum Sueuiæ aduersus Imperatorem conspiratione, quindecim enim cõiurârunt se profligaturos, aut occisuros Regem, Pisani, Lucenses & Florentini, debellantur à Germanis. Pecunia uero se redimunt à seruitute, alteri xij. alteri uero Florentini vi. aureorum nummorum millibus numeratis, quam rem Pontifex tunc Honorius iij. ut Romani Pontificis sinibus utilem quidem probauit, indignam tamen Imperatore existimauit. Volaterranus.

Anno Domini M. cclxxxvi. Carmelitarum ordo cœpit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano.

Tempore

Vsus primarum precum.

Tempore Rudolphi fuisse usum primarum precum, colligitur ex tali forma:

Rudolphus Dei gratia rex, & semper Augustus, Honorabili in Christo deuoto Abbati &c. Gratiam suam & omne bonū. Cum ex antiqua & approbata, ac à diuis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine quaelibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione beneficij precum nostrarum primarias admittere teneatur: Deuotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Ecclesiastico beneficio quod ad tuam collationem attinet, ob reuerentiam sacri Imperij studeas liberaliter prouidere &c. Datum, Anno regni nostri primo.

Comitia Erdtfordie

Anno Domini M. ccxc. Rudolphus Erdtfordie habet comitia, & auxilio eiusdem ciuitatis circiter sexaginta arces in Doringia fregit & deuastauit. Ita Rudolphus totā Germaniam, in qua magna bella & discordie ferè in omnibus locis fuerāt ortę, interregni tēpore pacauit, & dilapsum imperium rursus restituit: tandemq; senio & ægitudine confectus, in presentia Vuenceslai generi & Gunthę filię, diem obiit supremū, ad Spieram deductus, inter Romanos Imperatores sepelitur, anno M. ccxcij.

Rudolphus moritur. Alij uolunt, q; in Alsatie opido Gemersheim mortuus sit.

Anno Domini M. ccxcij. Inuentus est qui se diceret Fridericum II. quem Fridericum Holstuch quidam dixere, alij Tile Kolup cognominant, qui se diceret clam suis subduxisse, fastidio rerum ut quietior uideret: & mortuum subdidisse, quem pro se uulgi hominum tumultu lasset, paucis conscijs consilij sui, se per annos triginta peregrinatum, nunc reuifere terras Imperij. Tanta proferebat secretorum indicia, ut qui busdam fidem faceret, præsertim Lantgrauis Thuringiæ. Rudolphus Imperator cum ueritatem in ea re compertam haberet, confessionem falsitatis expressit quæstionibus. Fatebatur enim aliquando se in Cæsaris curia seruiuisse, inde præcognita sibi quæ narraret. Alb. Krantz. In Saxonia & Vuandalia, tandem ficticius Fridericus combustus fuit, iussu Rudolphi. Et quoniam Colmaria hunc impostorem admiserat, oppugnatur à Rudolpho: sed datis quatuor mille auri marcis, recipiuntur rursus in gratiā Colmarienses. Imperator Rudolphus Erdtfordiam ingressus, multis comitatus Principibus, iudicium instituit in tumultuantes ciues, conuictos iussit gladio cædi. Aderant Mogont. Saltzburgen. Magdesburgen. Archiepiscopi: de Bamberg, Hildesheim, Halberstatt, Nuenburg, Misnensis, Episcopi: Rex Bohemiæ, Albertus Saxonix, Albertus & Henricus Brunshuickenses.

PseudoFridericus. Alij Kolops.

Chronicum Vuormatiense se habet, q; sit combustus cū duobus cõplieibus in Friderberg.

Tumultus Erdtfordie sedatur per Rudolphum.

Ephren Græcus Constantinopoli, Ptolomæus Lucensis in Italia, Historias scribunt: Vuilhelmus, Placētinus, Taddæus medici: Guido Bonatus Astrologus, & Burghardus monachus terre sanctę peragror florēt.

Innocentius 5.

Post Gregorium Papam Innocentius quintus Aretin eligitur, antea dictus Petrus Tarentasius, natione Burgundus, ante dignitatem Pontificiam prædicando & scribendo celebris.

Post

Post Innocentium v. Adrianus quintus, patria Genuensis, Ottobonus dictus. Post Adrianum eligitur Iohannes xxi. Petrus medicus antea dictus, natione Hispanus, uel Portugallensis. Post hunc Nicolaus. III. patria Romanus, ex familia Ursina, Iohannes Caietanus antea dictus. Hic admissus est, ut cognatos suos eueheret, & alterum in Etruria, alterum in Longobardia reges faceret, quoniam Rudolphus Imperator rebus Germanicis impeditus, in Italiam non ueniebat. Verum ciuitates Italiae Imperatori adhaerentes, contra stabant, & misso locum tenente per Rudolphum in Italiam, consilia Pontificis frustrata sunt. Post Nicolaum iij. fit Pontifex Martinus iij. Simon antea uocatus, patria Turonensis. Post Martinum Honorius iij. patria Romanus, e gente Sabellorum uetusta, antea Iacobus dictus. Post Honorium Nicolaus iij. natione Picenus, e ciuitate Asculana, Hieronymus antea dictus, huius Pontificatus anno quarto Imperator Rodolphus moritur.

Adrianus. 5.

Iohannes. 21.

Nicolaus. 3.

Martinus. 4.

Honorius. 4.

Nicolaus. 4.

ADOLPHVS XXVIII. IMP. GERM.

Nno Domini M. ccxcij. Adolphus Comes de Nassau in Imperatorem electus est. Hic apud Rudolphum Caesarem in magna aestimatione fuerat, adhuc frater Adolphi erat Archiepiscopus Moguntinus, cuius auxilio Adolphus imperij fastidium impetrarat. Regnauit annis vi. rursusque per electores depositus fuit, nam facultates illi erant impares ad Imperatoriam maiestatem, insuper aduersa fortuna agebat, quod agebat. Praecipuum bellum quod gessit, fuit hoc, quod in Doringiam profectus egit, Alberto Thuringiae Lantgrauio dissidente cum filijs Diethero & Friderico. Nam Adolphus familiam suam de Nassau uolens euehere, in Doringiam abiit, magno eius terrae damno, nam Crutzberg, Franckenstein & Friburg obsedit: Tamen

ADOLPHVS.
VS. XXVIII
Imp. Germ.Fridericus cum
morso genu.

At cum in imperio multum esset indies turbatum, & necesse erat habere potentioorem Caesarem, Mogontiae conuenerunt electores, & Adolphum destituunt imperio. Nam centum millia marcarum argenti, uel ut alij uolunt, lxxv. millia pondo argenti acceperat Adolphus a rege Angliae, ut sibi esset auxilio, cum Principibus Germaniae, contra regem Galliarum. Cum uero Adolphus hanc pecuniam non diuideret inter Principes, sed sibi retineret, & comitatum hinc emeret, nec militem conscribere potuit, nec ferre Anglo auxilium. Posthac anno Domini M. ccxcv. fuit discordia inter Adolphum regem, & ducem Austriae Albertum: ut qui electionem Adolphi uidebatur remoratus, adhuc Albertus Adolpho infidiabatur, ut qui fidem non seruaret regi Angliae. Hinc Adolphus uolebat ducem Albertum ducatu suo priuare.

Discordia inter
Adolphum
& ducem Austriae.

C Multi

Adolphus no
cet Alsatiæ.

Fædus Princi
pum & ciuita
tum contra
Adolphum.

N hisce motibus Adolphus rex, comitem de Ferraria, præsi
dem constituebat Alsatiæ, & Hartmannū de Geroltzcek præ
sidem ditionis Cisirhenang: hij duo cū equite aurato de Berg
heim grauiter nocebant Alsatiæ, Episcopo Conrado de Liech
tenberg damnum illaturi. Quare Episcopus & ciuitas Argent. cum do
minis de Liechtenberg, Ochsenstein, Lantgrauio Alsatiæ, Comitibus à
Friburg, Zuueibruck, & multis alijs Principibus & dominis confœdes
rantur contra Adolphum, non laturo eius & suorum Præsidum tyrannis
dem. Erat autem tanta passim inquietudo, ut nemini tutum esset peregri
nari, & erant regiæ etiã uia, herbis & gramine plenæ. Hinc electores Al
bertum uocarunt Mogontiam, ibi eum in regem electuri, quoniã Adol
phus inutilis habebatur, imperij & publicæ utilitatis pernicies etiã mes
tuerat malefactis imperio priuari. Ita habentur comitia Mogontia, ex
cepto Treuerensi & Palatino Bauaro, adsunt omnes alij electores, & multi
Principes & Episcopi. Conradus de Liechtenberg, Episcopus Argento
ratenensis, Alberto octingentos nobiles sine eorum familia adducit. Argen
toratenensis Respublica in auxilium aius miserunt quatuor millia armato
rum, tam equitum quàm peditū, qui eum apud Friburgum magno ho
nore susceperunt.

REX ADOLPHVS DEPOSITVR.

Aec audiens Adolphus, cōscribit & ipse ingentem exercitum,
& Rubeacum obsidet oppidū Episcopi Argenteratensis, un
diuacq; omnia uastans, incendio & rapina. Spiram mox sola
uens, expectaturus quid electores essent designaturi. Albertus
uenit Mogontiam, & electores grauissimis de causis priuant Adolphum
imperio, & eligunt Albertum Austriae ducem, illiç obedientiam iurant.
Hæc facta sunt anno M, ccxcix.

REX ADOLPHVS BELLO PERIT.

U m Adolphus rex huius electionis certior esset factus, in sub
sidium sui exercitus accepit ciuitates, Spiram, Vuormatiã,
Francofordiam, & in agro Vuormatiensi (vff dem Vurmser
Gau) Alberto electo, congregitur, fit conflictus toto medio
die, cæditur Adolphus, uictor Albertus illum appellat. Hic (inquiens) di
mittitis imperium. Respondet Adolphus, hoc situm est in Dei manu. In
terfecto Adolpho, iubet Albertus neminē magis iugulari debere, sed uis
uos capi, & captus fuit Adolphi filius, cū multis comitibus & nobilibus.
Multi suffocant (erat eū summus æstus) Otto de Ochsestein, supremus
uexillifer Alberti, comes de Isenberg, qui in exercitu Adolphi fuerat uexil

Alij fratrem
uocant.

Illico aut, cum exuerentur cadauera occisorū, & Adolphi inter
fecti regis corpus Gebbhardus, cognatus eius, Archiepiscopus Mogon
tinus uideret in campo, exanime flens, inquit. Ah quam sunt res humane
deploratissi

deploratissimæ, En probissimum cor, quod in mundo est, hic iacet prostratum. Timens autem Albertus, ne Mogontinus non ratam haberet haberet electionem, affatur Episcopum. Non dimittam uos (inquit) nisi re mea absoluta. Et profectus Aquisgranū, coronatur Albertus, & post hac ciuitatū obedientiam consequitur.

Ita Adolphus de Nassau Imperator occubuit, uir quidē insignis, sed parū milite & pecunijs potēs. Anno M. ccxcviij, ut hæc carmina testant.

ANNO MILLENO TRECENTIS BIS MINVS ANNIS,
IN IULIO MENSE REX ADOLPHVS CADIT ENSE.

De Adolpho in Codice uetusto Vuormaciensi Chronico, sic legitur. Inter cætera uirilia acta Adolphi haberi, quod terrā Misnensem in asperis frigoribus debellarit, imperioq; subegerit. Et dum quodā anno in auxiliū regi Angliæ ueniendo, contra regē Franciæ, expeditionē instauraret Archiepiscopus Mogontinus Gerhardus de Eppenstein, Episcoporum, Comitumq; usus consilijs, ad dicti regis humiliationē, fraude occulta laborauit, non quiescens, donec uenenū mente conceptū, crudeliter expueret. Asserens quod ante electionē regis Adolphi, pollicitationes de cōferendo regno factæ essent Alberto duci Austriæ filio regis quondam Rudolphi, sub certis instrumētis, per idoneos barones, internuncios sibi missis. Ita induxit Episcopus Albertū, & persuasit, ut collecto exercitu, ad partes Rheni ueniret, ad capiendū imperiū, ad quod antea fuerat designatus. Qui uix confusus uerbis Archiepiscopi, qui ipsum primo electum de fraudauerat Adolphū preferendo. Tamen cōscripto magno exercitu, & collectis de Vngaria & Bohemia sagittarijs optimis, sed inermibus, impulsus Episcoporum & comitum huius terræ consilijs & auxilijs, transito Rheno iuxta Argentoratū descendit, figens tentoria sua iuxta castellū Alzeia. Adueniensq; Archiepiscopus cum ciuibus Moguntinensibus, de uastauerunt idem oppidū, elegitq; ibi, alijs contradicentibus, & absentibus electoribus, dictū Albertū ducem in regem, apud uillā Schafhusen, pertractantes inuicem, quomodo amantissimū regem Adolphū perderent, occiderent, uel priuarent. His ita habitis, rex Adolphus collecta copiosa manu, habēs secum inter alios duces & barones, Palatinū comitem, Rudolphū ducem Bauariæ suum filiastrum, & filium sororis dicti ducis Austriæ Alberti, insequutus eum, papiliones in prato Heppenheim collocauit. Cui in auxilium ciues Vuormacienses honorabiliter occurrerunt. Sed dum rex se procingeret contra hostes iturus, bona fortuna redierūt.

Sequenti die, dum dux Albertus paulisper à loco declinaret, opinatus rex aufugere eum uelle, celeri gressu in hostem debachatur, transuerberat & occidit illum, qui in armorum similitudine oppositi ducis occurrebat. Dum itaq; rex Adolphus in spe uictoriæ uiriliter usq; ad lassitudinē corporis debellaret, dux Bauariæ suus filiaster terga uertit in fugam, sine omni uulnere, suis omnibus eum sequentibus, & fugam incutientibus, sicut cum auunculo prædicto duce Alberto pridie, ut firmiter credimus,

C ij fuerat

fuerat præconceptum, & sic suorum adiutorio destitutus rex Adolphus occubuit, sepultus in monasterio Rosental.

Postea spatio mensis unius non transacto, solertia Archiepiscopi Mogontinensis, Electores omnes Franckenfurt conueniunt, & Albertum Austriae ducem eligunt.

Eodem anno Albertus apud Norinberg comitia habet, cum regina coniuge sua, filia comitis de Tyrol, praesentibus multis principibus, maxime septem Electoribus, inter quos rex Bohemiae, sororius regis, cum apparatu maximo uenit.

Anno Domini M. ccxciiij. Diuus Mugellanus Decretista, & Lanfrancus Chirurgicus florent.

Circa haec tempora initium fuit belli, quod aliquot annis ingenti suorum detrimento Angli gessere cum Gallis.

Celestinus. 5.

Post Nicolaum quartum, fit papa Celestinus quintus, Petrus Monachus antea uocatus, professione Anachorita. Hic relicto papatu, ad monachatum rediit.

Bonifacij. 8.
impostura.

Post Celestinum quintum fit Papa Bonifacius octauus, de quo fertur insignis impostura, nimirum quod per arundinem insonuerit in aures Celestini, perinde ac uox esset caelestis, ut papatum relinqueret, & Bonifacium successorem admitteret. Hic Bonifacius grauius bella commouit per Italiam: regem Galliae excommunicauit, & titulum regni Gallici, Alberto Imperatori Germanico dedit, ut ita Germaniam & Galliam committeret. Homo magne ingratitudinis & calliditatis, ut qui ambitionis causa Celestinum sanctum uirum decepit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & uitam haeremiticam appetentem cepit, ueritus, ne homines magis Celestinum uitae sanctimoniam conspicuum, quam se sequeretur, & apud Fumonis Campaniae arcem tam arte custodiri iussit, ut inde mortem illi acceleratam creditum sit.

Titulus regni
Gallici Alberto
Imperatori datur.

Tandem & ipse Bonifacius captus, & in carcere mortuus fuit, de quo fertur: Intrauit ut uulpes, regnauit ut lupus, mortuus est ut canis.

Scomma in
Bonifacium. 8.

Notum est & illud, quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo, ad pedes eius die Cinerum procumbenti, cum dici a sacerdote tum solet, Memento homo quod cinis es, & in cinere reuerteris, dixit mutatis uerbis: Memento homo quia Gibellinus es, & cum Gibellinis in cinerem reuerteris, in eiusque oculos cinerem iecit, non in caput, ut mos est. Hic papa anno Domini M. ccxcviij. librum sextum Decretalium composuit, primumque Iubileum Romae Iudaico more celebrat.

Memento quia
Gibellinus es.

Cum Albertus Austriae dux Rudolphi filius, missis in urbem Romam praeatoribus, uoluntate de se electorum principum pontifici Bonifacio octauo declararet, ut electionem de se factam confirmaret: Pontifex superbe electionem reiecit, dicens, quod sine sua autoritate electio facta, robur non haberet: nam penes se utriusque gladii potestatem esse affirmabat, quod ipso apparatu in Iubileo, qui tum Romae agebatur, sollemniter ostentauit. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, Apostolicam illis benedictionem

Superbia Pa-
pae erga Impe-
ratorem.

nedictionem

nedictionem impartitur. Postero die Imperiali habitu, infula Cæsarea insignis, gladiū ante se nudatū iussit deferri, & sedens alta uoce testatur: ecce duo gladij hic. Vides O Petre successorē tuum, & tu salutifer Christe, cerne tuum Vicarium.

Sequenti anno tamen Alberti electionem comprobauit eo pacto, si regem Franciæ impugnans, se regem gereret, & Romanorum, & Francorum. Implacabiliter enim rex Franciæ pontificem offenderat, quod pragmaticam sanciens Apostolicæ sedis, suum per Franciam diminuit honorem. Bellum autem quod uolente pontifice Albertus Romanorū rex suscepit aduersus Philippum regem Francorum, desijt in nuptias. Nam reges inuicem (misso pontifice facto) affinitatem inierunt, cum Philippus Alberto filiam suam daret coniugem. Celebratę sunt nuptię regales splendidissimę in urbe Parisiorum.

Pragmatica
sanctio.

ALBERTVS PRIMVS XXIX. IMP. GERM.

Nno Domini M. ccxcviij. cœpit regnare ALBERTVS Austriæ dux, unoculus, Rudolphi Imperatoris filius, & regnauit annis decem. Cum in prima electione non omnes electores consensissent, ius electionis in manus eorum resignauit, ne de uolenta regni usurpatione notaretur. Sic altera uice communi uoto Cæsar declaratur, & Aquilgrani coronam regni accepit.

ALBERTVS
PRIMVS
XXIX. GER.
IMP.

Cæsar expeditionem parauit in Bohemos, & filium suum Bohemię regem designauit.

Alberti expe-
ditio in Bohe-
mos.

Bauarus & Moguntinus foedus icerant contra Albertum, sed uicti fuerunt, & in obedientiam redacti.

Deniq; cum hic Albertus multa strenue egisset, traiecto Rheno, circa Reinfelden, non longe ab oppido Bruck, circa Vindonissam, inter Rysam Arulamq; Heluetiorum flumina, nomen regij campi locus obtinet Kunigsfelden, quo loco Vngarię regina monasterium ædificauit, à filio fratris sui Iohanne interficitur, fortassis non sine permissione Dei, qui sic uoluit Adolphi mortem ulcisci in Alberto. Posthęc Iohannes pœnitentia ductus, Clementem quintum papam adit Auinionę, ut remissionem huius peccati impetraret. At pontifex Imperatoris occisorem ab Imperatore iudicandum ait. Sic uenit Pisas ad Henricum septimum, à quo iubetur monachus fieri, & perpetuo pœnitere: sic Eremitano septo clausus, reliquam uitam uixit.

Alberti mors.

Aliorū sententia est, quod à fratre duce Iohanne, cui Albertus fertum dedit, petenti hereditatem, dicens: hæc sit tua hereditas, sit occisus.

Fertur matrem huius Iohānis mulierem cordatam fuisse, & præferoci ingenio. Quæ cum accepisset germanum suum Vuenceslaum, contentū regno Bohemię, oblatum imperium recusasse: At ego, inquit, si regno potior, glebaq; una mihi modo desit, aut quod reliquum est subijciam, aut imperio excidam.

Iohānes inter-
fector Alber-
ti, fit mona-
chus.

Post Bonifacium viij. fit pontifex Benedictus xi. natione Taruisinus, Nicolaus antea uocatus.

Hęc ex histo-
Bohemica Ae-
neæ Syl. c. 28.

Henricus de Gandauo, Alanus doctor uniuersalis, Arnoldus de Vila noua, Gordonius Mundinus, medici, Scotus sophista, ac Dantes poeta, florent.

Hæresis fratricellorum.

Anno Domini M. ccc. apud urbem Lombardiæ Nouariam, Fraticellorum noua hæresis, ad similes Anabaptistarum quorundam furori, à Dulcino & Margarita eius uxore inuenta est, qua mares & foeminae simul habitantes, in omnem libidinem prolaberentur, sectatores utriusque ad mille nacti, sacerdotes in populorum inuidiam adductos spernentes, simulatam puritatem uitæ præferentes, quos Clemens quintus, misso Apostolico legato & militibus, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus & Margarita uiui capti, membratim lacerantur, & eorum ossa combusta dissipantur.

Eodem anno Ottomannus, Turcarum imperator fit in Natolia.

DE TRANSLATIONE ROMANAE

sedis in Gallias.

Sedes Romana Auenionem transfertur.

Anno Domini M. cccij. post Benedictum xi. fit papa Clemens quintus, natione Vasco, antea Bertrandus dictus. Hic (ut habet Chronicum Hermanni) fuit publicus fornicator. Hic translulit cathedram pontificiam in Galliarum urbem Auenionem, ubi lxxiiij. annis remansit. Ab eo tempore defecit omnis disciplina & religio in cardinalibus, & tres radices uitiorum, superbia, auaritia, luxuria, ualidissime dominant. Coronationi pontificis interfuere Philippus rex Francie, eiusque frater Carolus, Iohannes Britannie dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum plerisque alijs, dum papa coronationis (ut fit) per urbem ducitur.

DE TEMPLARIIS.

Habitus istorum fuit alba palli amore Teutonicorum fratrum, cum signo crucis rubeo.

Hoc tempore Templarum quoque tota Francia comprehensa, ac questione habita, obscena flagitia, immania de se scelera nefariaque confessi sunt, permulti eorum dicuntur libidinem nefariam exercuisse in piam religionem, se cum Turcis ac Sarracenis sensisse, a nostris sacris desisse. Dammati quamplurimi ac uiui cremati. Tradunt autem auctores non obscuro Iacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad supplicium, circumfusa ingenti multitudine, dum pyra exstruitur, staret, proposita uitae spe, ac impunitate, si quae in custodia fallus de se suisque esset, nunc quoque confessus ueniam publice peteret, huiusmodi uerba fecisse. Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo uereque fateor, me ingens in me meosque scelus commisisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineque uitae, flagitia impia sceleraque ad tormenta emertitus sum in meum ordinem, de religione Christiana optime meritum, nec mihi nunc uita opus est precaria & nouo super uetus mendacio retenta. Exin rogo impositum ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad exprimentam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depausto, uitalia scedo nidore torrent, ab huius orationis instantia descisisse aut mutatae

Templarum dammati, & uiui cremati.

Iacobus Burgundio princeps ordinis Templariorum

aut mutatae mentis ullam significationem praebuisse, neque ipsum, neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos huius ordinis viros, quorum alter erat Delphini Allobrogis frater, in possessionem Templariorum bonorum regium Fiscum iniisse. Hec Aemilius, qui & scribit se auctores habere, cum Clemens ordinem Templariorum damnasset, minusque fontes in Germania ex decreto sententiae latae plectendi, ac lege agi iubendi Archiepiscopo Mogontino demandasset, hunc conuocasse patres, sacerdotesque provinciae suae, frequenti illorum consensu, tunc Vgonem clarissimum virum cum viginti ordinis sui, tecto uestibus ferro, nemine arceri auso, ingressum, clara intrepidaque uoce testatum, si quid grauius in sacrum Templariorum ordinem statutum esset, se Pontificem maximum, qui in Clementis locum sufficeretur, appellare. Absterritos Patres inermes imbellesque ferocia nobilissimorum militaris ordinis uirorum, iussisse illos bono animo esse, certiore literis factum Clementem nuntius respondisse, ac ius de integro querendi statuendique Archiepiscopo decreuisse, cum illos, quod infantes se edocerent causa cognita, crimine liberasse. Hominiibus absolutis, ordo tamen ipse abrogatus. Hospitalarij partim aucti diuitijs Templariorum, simul belli sacri nomine, ingenti pondere auri undique collato, classem instruxerunt ornaueruntque, ad Rhodum insulam a Turcis & Sarracenis eodem anno captam, recepere. Partim eorum diuitiae nouis religionibus sunt attributae, in Hispania aduersus Sarracenos Beticam olim, nunc Granatam incolentes, a Pontifice institutis.

De Templarijs scribit Robertus Gaguinus Gallicus scriptor libro septimo in rege Philippo Pulchro:

Anno Domini millesimo tricentesimo septimo, tum proditus est Templariorum error, qui apud Hierosolymam fidei defensionem professi, cum primum religionis consideratione opulentissimos se effecissent, praeclassimis per orbem Christianum aedibus comparatis, Christo reiecto, falsis se religionibus dederunt. Erat enim illis simulachrum, cui pellem humanam superinduxerant, appositis ad oculos statuetae duobus fulgentissimis carbunculis, qui uice oculorum micarent. Et statum dum quispiam ad illos ingrederetur, ordinem uitamque Templariorum professurus, abnegato ante omnia Christo, & cruce eius calcata, sacrificium faciebat. Morientis autem corpus in puluerem adactum, caeteris in potum conferebant, quo poculo constantiores suos fieri arbitrabantur. Praeterea si ex Templarij coitu infans ex puella uirgine nasceretur, hunc igni torrebant, exque eliquata inde pinguedine suum simulachrum decoris gratia ungebant. In confesso quoque habitum est, eorum dolo diuum Ludouicum, dum in Syria peregrinaretur, in uincula a Soldano Aegyptio coniectum fuisse.

His atque huiusmodi criminibus, & quod item masculorum foedissimi essent amatores, Templariorum ordo in concilio Vienensi, anno millesimo trecentesimo duodecimo, per Clementem quintum extinctus est.

C iij Et in

Certi scriptores quidam non tam improbat Templariorum funestam religionem, quam Franci Regis auariciam.

Archiepiscopus Mogontius commissionem habet in Tem.

Hunc Naucl. uocat Comitē syluestrem, Vuilgraffen, qui morabatur in castello Grunbach prope Meisenheim.

Sunt qui putent propter praedia & arces quas tenuerant in regnis Franciae, Angliae, Hispaniarum, Reges in eos conspiciasse.
Aib. K. lib. 7
Vuand. c. 46.

Hospitalarij diuites sunt opibus Temp.

Crimina Templariorum.

Et in Chronica Hermannii legis, quod à Papa Clemente in fauorem Regis Galliaë crimine hæresis falso & inuidiose notati sunt.

Pœna adulterij.

Hoc tempore pœna adulterij fuit, ut matronarum stupratores (mentulis exectis) pelle nudati, ultimi supplicij pœnas subirent.

Iohannitarum initium. Vide Alb. Krantz lib. 8. cap. 3.

Milites Rhodij sancti Iohannis Baptistæ initium habent ab occupata Rhodo insula.

Iudæi pulsi ex Gallia.

Per id temporis Philippus Rex Franciaë ex omni regno Iudæos pellet, facultates eorum ob maleficia scilicet inuadens.

Iudæi in Germania cõbusti.

Item primo Alberti Imperatoris anno, Iudæorum aliquot millia Norinbergæ, Herbipolis, Rotenburge, & in alijs locis, ob malefacta combusti fuerunt, infantibus aliquot ad baptisma reseruatis.

DE FAMILIA OTTOMANNI ET ORIGINE

Turcarum.

Familia Ottomanni.

Tempore Alberti Austriaci, familia Ottomanni præpotens fuit apud Turcas, à quo Imperatores Turcarum, qui his temporibus fuerunt, originem trahunt.

Origo Turcarum.

Habet autem hoc genus hominum, cuius immanitate tot seculis adfligitur & atteritur res Christiana, sicut complures autumant, originem à maris Caspij littoribus, unde in Persidem Asiamq; minorẽ eruperunt. Idq; ante annum ab hac nostra ætate septingentesimum, nullo certo duce, sed uagi palantesq; latrocinij uerius quàm bellis prouincias depopulabantur. His artibus exercitati repperere conductorem Machometum Sarracenu: sub huius auspicijs re semel atq; iterum sceleriter gesta, à stipendiaria seruitute ad imperium adijciunt animum, ad ortiq; Sarracenos, Machometum acie profligatum obtruncant. Hinc Turcici regni primordia. Summa rerum delata est ad Trangolipicem Mucaletu, prius Turcarum Ducem. Is accersita Turcarum aliorum manu, per nepotem Cucumetium inuadit Arabiam, per alterum nepotem Asanum Mediæ regionis impetit aduersus Romanos conflicturum. Quum per neutrum nepotem res successisset, per Aleinum fratrem denuo Romanos inuasit: quæ res cum illi nõ prorsus infelicitè euenisset, paulo post, quæ sita aduersus Romanos occasione, Trangolipix Asiam omnem ad Euxinum usq; mare partim redigit in suam ditionem, partim depopulatur. Sed rursus uirtute Gallorum res Turcicæ uehementer accisè fuerunt, donec existeret Ottomannus ab hoc Solymanno, qui nunc rerum potitur, decimus, iuxta quorundam supputatione, uir obscuro natus loco, ac parentibus rusticis, sed ad latrocinia factus. Is per occasionem seditionis arripuit arma Turcica, nihilo mitior in suos quàm alienos. Hic circiter millesimum trecentimum nostræ salutis annum exortus, intra annos xxvij. nõ mediocriter auxit Turcicam tyrannidem, subacta maxima parte Bithyniæ, nec paucis ad Euxinum oppidis uicinis. Huic successit filius Orchanes, qui dissidio Græcorum adiutus, Prusiam Græcis ademit, ac primus in Europam traiecit, accitus à Cantacuzeuo, cui certamen erat cum Pa-

Machometus Sarracenus.

Primordia Turcici regni

Trangolipix Asiam depopulatur.

Ottomannus.

Orchanes.

cum Paleologis, ubi parricidio quoque ditione auxit, duxerat enim uxorem Caramani filiam, & soceri filio interempto, magnam Principatus eius partem occupavit. Et hic annos xxij. rerum potitus, Ammurate filio tradidit Principatum, qui, sollicitante Paleologo, duodecim Turcarum milibus in Europam transportatis, adversus Bulgaros & Peloponesi Principem, re sat foeliciter gesta, ad Europeas opes cepit animum adijcere. Transmisso Helleponto, Abydum adortur, Calliopolimque preter alias civitates occupat. Mox Seriam Bulgariamque ingressus, occupata Hadrianopoli, occurrentes hostium copias ingenti clade profligat, Lazaro Seruice Principe caeso, a cuius seruo mox ipse occiditur, Ammurates relictis duobus filiis, quorum Pazaites Solymanum fratrem dolo necat. Mox interfecto Bulgarorum Principe, Bulgariam, Bassinam, Croatiam, & ulterioris Illyrici ripas vastat, Constantinopolim obsedit annis octo, facile expugnaturus, nisi Gallorum & Vngarorum exercitus ab instituto revocasset, quibus ad Nicopolim occurrens, profligatis hostibus, ad intermissam obsidionem redijt, pressitque biennium, nec videbatur relicturus, nisi nunciatum esset Tamberlanem Scytharum Principem ingenti multitudine in Turcarum terras irrupisse. Cum hoc conflixit ad Stellam montem in Galatie Bithiniaeque confinio, sed infelicibus auspicijs, quandoquidem in isto praelio caesa referuntur ducenta Turcarum millia. Pazaites captus, aureis catenis in cauea uinctus, a Tamberlane circumlatus fuisse dicitur, ad extremum usque vitae diem.

Haec acta sunt circiter annum millesimum trecentesium nonagesimum septimum.

Ex liberis quos reliquerat Pazaites Machometes, Orchane fratre sublato, Turcicam rem occupat solus, qui receptis quae Tamberlanes abstulerat, Bulgaros & Vlachs populatus Hadrianopoli regiam constituit. Machometae successit Ammurates filius: is adortus Mysie Principem, duos illius filios exoculat, ac mox horum sororem ducit uxorem, his auspicijs fretus in Vlachs, Vngaros & Germanos incursiones facit, mox in Epirum uersus, Croiam armis capit, Venetis Theffalonicam adimit. Interim ab Vngaris ingenti pugna uictus, decennales ab his inducias petit & impetrat. Quibus hortatu Pontificis Eugenij uiolatis, Vngari repetunt Ammuratem, uerum ingenti nostrorum clade. Nam in uno praelio, quod ad Varnam commissum est, periit Ladislaus Rex Poloniae, & Iulianus Cardinalis. In altero, quod ad Basila fuit, caesi non pauci Principes Vngariae, milite gregario ad internitionem extincto, nostrorum ducum tum ambitio, tum dissidia, uictoriam tradidere Turcae.

Mox fratrum discordia Peloponesum illi tradidit, tandem cum Epirum quae defecerat, uindicat, dum Croiam frustra oppugnat, animi dolore periisse dicitur, rerum potitus annis xxxiiij.

Cui successit filius Machometes, qui inexplebili rapacitate maiorum suorum tyrannidem obscuravit: duo Christianorum Imperia, Constantinopolita-

Ammurates.

Tamberlanes Scytharum princeps, Turcarum terras irruit.

Caesa ducenta millia Turcarum.

Vngari contra Ammuratem.

Ambitio & discordia Ducum Christianorum, uictoria Turcae tradit.

Machometes.

*De hoc fufe
habet in histo-
ria Scanderbe-
gi.*

*Sixtus Ponti-
fex fugit.*

Pazaites.

Selimus.

Solymanus.

*Quam late
Turcarum im-
perium promo-
tum, dum nos
bellis ciuilibus
nosipfos atte-
rimus.*

tinopolitanum, & Trapezontium subuertit: regna duodecim Christianis ademit: ciuitates ducentas cepit. In his erat Chalcis insula, & Scodra, quondam Venetorum ditio, Capham Ponticam urbem expugnauit, Rhodum insulam tentauit, licet irrito conatu: Hydrunte expugnato, arma mouit in Italiam, eamque triennio miserè uexauit, tanta omnium consternatione, ut Sixtus Pontifex, deploratis rebus, relicta urbe Apostolica, fugam in Gallias adornaret. Mox in filium natu maiore bellum atrox moliens, perijt anno M. cccc. lxxxj.

Hinc inter fratres parricidiale certamen de principatu, sed uicto maiore Zizimo, Pazaites rerum summam tenuit. Hic Sultanum Aegyptium bello frequenter adortus, rem infaeliciter gessit, ut Turcæ cum hostibus foedus inire coacti sint.

Dehinc anno M. cccc. xcij. Cerauniorum montium accolæ inuadit, easque gentes, ad eum usque diem semper liberæ, in Turcicam pertraxit seruitutem. Septimo ab hinc anno classe inuectus, Methonem, Naupactum, ac Dyrrachium Venetorum ademit ditioni, quin & Foroiulensium agros Turcæ crudelissime uastarunt. Pazaitæ regnum occupauit filius Zelimus, patre depulso. Selimo, siue ut alij malunt, Zelymo successit Solymanus, nihil à maioribus degenerans, de quo inferius plura. Tantum hoc libet hic adijcere, quam late imperium, aut si mauis, Turcarum latrocinium, dum nos bellis ciuilibus nosipfos atterimus, perrectum sit.

Ad Septentrionem Pontum Euxinum attingit.

Ad Orientem Euphrate flumine terminatur.

Ad Meridiem Aethiopia, nam intra paucos hos annos totam Aegyptum ac Syriam unà cum Phœnice & Iudæa Palestina subegit,

Ab Occasu ad Ionicum mare pertinet. Hinc si ad Septentrionem redeas, Danubium attingit, imò limitem hunc longe transiit, ad Borysthenem usque fluuium. Quam uariam autem, spatiosam & opulentam ditionem hic ambitus complectitur? Tota Asia minor, duodecim non minus nationes continens. Tota Thracia, in qua est Constantinopolis, priscis dicta Bizantium, olim Christianorum Imperatorum, nunc Turcarum regio. Duæ in Europa Mysia, ad flumen Danubium magna Daciae portio, tota Macedonia, totaque Graecia, cum omnibus Aegei maris insulis, quæ partim Sporades, partim Cyclades appellantur, sub Turcarum imperio, duram seruitutem seruiunt. Cretam, nunc uulgo Candiam, Cyprumque, duas nobilissimas Mediterranei maris insulas, Veneti hactenus utranque tenent, sed tributarias. Quid nunc est illa quondam beata Peloponesus? quid nobile totius orbis emporium Corinthus? quid Attica quondam ob morum elegantiam Graeciae Graecia dicta? Vbi Athenæ? ubi Lacedaemonia, quæ sola gignebat masculos? Quid hic pergam ea commemorare, quorum adeo recens est memoria, ut ipsæ res etiã oculis atque auribus, cunctisque sensibus omnium inhæreant? Rhodum captam? quid toties cruentas incursationes factas in Ungariam? quid extinctum Ludouicum Vngariae

Vngariæ Regem & hoc tempore Vngariam crudelissime occupatam, depulsum Regem Ferdinandum, plusquam hostiliter oppugnata Vienna, incredibili immanitate uastata Austria ulterior tota. Ac fortassis omnes Turcæ seruiremus, nisi terræ filius extitisset Sophis, qui Turcarum inexplebilem rapacitatem aliqua ex parte cohibuisset. Magna Europæ pars amissa est, de tota periclitamur. Facilis Turcarum genti aditus ad nos patet: quum enim utranq; tenent Mysiam, superiorem & inferiorem, ad flumen Danubium, regionis Thraciæ uicinas, non difficilis per hoc flumen ad nos patet aditus, Dalmatas & Illyrios eadē uicinitate habet obnoxios, ne quid dicam de Pannonia, quam toties impetijt. Mari uero toti imminet Italia, præcipue uero ab Epiro, Siciliæ ac Neapolitano regno. Hidruntum extremū Italiæ adhuc tenet: Brundisium aliquando tenuisse dicitur.

Anno Domini M.D.xxxi. prælusit in Austriam: quorsum res euasuræ, Deus nouit. Hæc ex consultatione Erasmi de bello Turcicis inferendo, scripta anno Domini M.D.xxx. infra plura habebit Lector.

HEINRICVS VII. DICTVS LVCELBURGENSIS,

XXX. Germ. Imperator.

HENRICVS septimus fit Imperator, scripta Chronica Vuormantiensia testantur, quod in eo uia iusticiæ & trames æquitatis bases suas fixerit. Nam per comitatum Lucelburgensem, mercatoribus, mercibus, & alijs peregrinantibus maior fuit securitas, quàm sit in aliquibus prouincijs Ecclesiarum immunitas. Vacante Romano Imperio, morte Alberti Regis Romanorum, primi Ducis Austriæ, concordia sententia Principum tam Ecclesiasticorum quàm secularium, in loco qui dicitur Reinsen, Treuirensis diocesis, electus fuit in Regem Romanorū & futurum Imperatorem, & postmodum Francofordiæ more solito proclamatus, Aquisgrani corona Caroli Magni coronatus, ac eius diua coniuge Margareta, per Archiepiscopum Coloniensem de Virneburg, anno Domini M.cccviij.

De comitijs habitis Francofordiæ cum Principibus & Magnatibus terræ, Alemanniam terrā Imperij circuiuit, & præcipue Rhenensem prouinciā Alsatiæ, Auftriæ, & Sueuiæ superioris usq; Norinberg. Quibus perlustratis cum decenti comitatu armatorum, & recepto homagio fidelitatis Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Potestatum, ciuitatum, anno sequenti edicta curia Regia, & Parlamento solenni in ciuitate Spirea, quæ est pomerium delectabile Romanorum Regum, mense Augusto conueniunt Principes & regni deuoti. Ac eodem tempore tres ibidem Reges conuenerunt, uidelicet Henricus, Adolphus & Albertus, quorum duo mortui fuerunt, & sepulti in Spirea, præsentē Henrico & alijs Principibus. In his comitijs Principum & nobilium, Henricus Comiti de Lutzelburg filio suo unigenito, filiam illustris Principis quondam Regis Bohemorū matrimonio iungit, ac ipsum in præsentia Principum Regem Bohemiæ pronunciat, ac allatis uexillis sexaginta, feudo ipsum suo in

Sophis.

Facilis Turcarum aditus ad nos.

HEINRICVS septimus, XXX. Germ. Imp.

Henricus Rhenensem prouinciā circuiuit.

Tres Reges, unus uiuus, duo mortui Spiram ueniunt.

Filius Henrici VII. fit Bohemiæ Rex.

fuò inuestiuit. Et peractis nuptijs, sponsum & sponsam in Bohemiã mittit, comitantibus clarissimis Principibus, Archiepiscopo Mogontino, Duce Bauariã, Comite Rheni Palatino, Lantgrauio, ac multis nobilibus. Ipse Henricus interea Comitibus Flandrensi & Sabaudia Oratoribus missis ad Clementem v. pro diademate Imperiali, expeditionẽ parat contra Vuelphinum Comitem dictum de Vuirtenberg.

Henricus mo-
uet in Comitẽ
de Vuirten-
berg. De hoc
infra mox.

Fertur cum è
summo môtis
uertice Italiã
uidit, passis
manibus, ce-
lumq; suspici-
entem, depre-
catum esse De-
um Opt. Max.
nẽ funestæ exe-
rabilesq; sa-
etiones Italiæ
sibi quoq; pe-
sti exitioq; fo-
rent.

Corona fer-
rea coronatur
Henricus 7.
Mediolani.

Margaretæ
gina moritur
lanua.

Tandem, regnis Germaniã & Bohemiã in pace dispositis, cum regina & quibusdam alijs nobilibus assumptis numero paucis, iter direxit ad Alpes, cõfidens de illius bonitate & suffragio, cuius iussu unus, mille, et duo, decem millia fugant, Alpibus in dorso relictis, adiutorio Comitibus Sabaudia, & Marchionis Ferrati, soceri sui, ad ciuitatẽ uenit Astensem, à qua, Vuelphis fugatis, ac dilectissimis Gibelinis, ei obedientibus, assumptis, Mediolanum properauit. A quibus Mediolanensibus, capitaneo uidelicet et Gibelinis sibi adherẽtibus, magno gaudio Henricus septimus Imperator cum suis suscipitur, anno eodem circa Natalem Domini.

Et in Epiphania Domini allata corona ferrea, quæ est in ecclesia Modotensi apud Silium Ambrosiũ in Mediolano, ibi cũ Augusta diua sua coniuge fuit coronatus. Et habitis ibidem aliquot conflictibus cum Vuidone de Turri quondam capitaneo, & canibus quibusdam, qui adhuc Imperio rebellabant, interfectis & expulsis, sequenti anno castra fixit uersus Cremonam. Cuius ciuitatis incolæ antea rebelles, restibus ac cordis ad collum ligatis, obuiantes Henrico septimo Principi, personas & res suas subiecerunt. Qua ciuitate recepta, muris destructis, Schuruphanno erecto, castrametatus est coram Prissa ciuitate, ubi ad tres anni partes castra continuauit. In quibus castris ad eundem Principem Reuerendissimi Patres, dominus Nicolaus Hostiensis, Arnoldus Sabinensis, Leonardus Albinensis Episcopus, Franciscus S. Lucia, Lucas de Ianua, Diaconi Cardinales cum magna decencia aduenerunt. His receptis, & ciuitate pestifera subacta, licet multi nobiles, & præcipue Vualramus Comes frater Henrici ibidem interijssent, demum uenit Papiam, ibidem cum gaudio susceptus. Recepto fidelitatis iuramento, cum aliquandiu ibi mansisset, disponens per mare ire Romam, uenit Ianuam, & h̄ cum gaudio receperunt. Collectione nauium disposita, per mare intendebat uenire Pisam. In quo mari Margaretam Reginam tunc grauidam infirmitas inuasit febrilis, quæ reducta Ianuam, ibidem obdormiuit in Domino.

Quo factò, quia spem decet amplecti, & nihil magis in Principe laudatur, quàm constantia, temperata clementia, dictus Princeps, more leonis per mare uenit Pisam ciuitatem: hic Henricus, uti pater à filijs, humanissime exceptus fuit. In qua ciuitate dictus Princeps, ut in loco delectabili & florido, suauiter requieuit. Ac demum dispositis nauibus & apparatu bellico, per manus inimicorum uictoriosissime uenit Romam: ibi à nobilissimis Romanis Hanebaldis & Columnensibus gloriose fuit receptus ad S. Iohannem in Laterano. Diuersis causis habitis cum illis trans Tiberim

Tyberim, uidelicet urfinis & alijs rebellatibus imperio, item cōflictibus: ubi etiam duo Principes, Episcopus Leodiensis, & Abbas Vuirzenburgensis, fato inopinabili interierunt, & tandem, deuicto Capitolio, & ciuitate Leonina, se prædictus Princeps recepit in Palatium Lateranense, & longo tempore, noctu dieq̄ cum inimicis ibidem bellabatur, quorum & unus fuit Apuliæ Rupertus rex, nomine tantum, qui contra iuramētum suum dicto Principi, omne malum quod poterat, machinabatur.

Rupertus Apulie rex, hostis Heinrici.

Venerunt & in adiutorium dicto Principi Heinrico vii. Petrus Arragoniæ, & Fridericus Siciliæ rex, magni Principes & potentes in mari, potenti manu armatorum & Galearum, ciuibus aduenientibus læta fuit curia tota. Et disposuit se prædictus Princeps ad diadematis Imperialis susceptionem, & licet alias intra se & etiam de consensu magnatum elegerit diem Assumptionis Mariæ, ad coronationem Imperialis diadematis, multis tamen incōmodis & accidentalibus periculis, huiusmodi solennia retardantibus. Anno quinto regni sui, in die Petri & Pauli in Ecclesia Lateranensi (in qua plus quam uiginti Cæsares sunt coronati iuxta Chronica) Henricus vii. oleo unctus, & diademate imperiali coronatus fuit. Nam in Basilica Petri coronationem suscipere nō potuit, Vrfinis & alijs trans Tyberim adhuc rebellatibus. Die coronationis suæ, more aliorum Principum Ro. legem ædidi, seu authenticā nouā de summa trinitate, & fide catholica, cuius principium tale est. HENRICVS VII. DIVINA FAVENTE

Petrus Arragoniæ, Fridericus Siciliæ rex.

Henricus coronatur Ro.

Cæsares xx. coronati in ecclesia Later.

Rex Hen. 7.

CLEMENTIA, ROM. IMP. AVG. ad perpetuam rei memoriam &c. Ab urbe diuertens in oppidum Tiburgense se recepit, & ibi pacem diu uiolatam & disturbatā, inter illos de Columna & Vrfinos amice reformauit. Sponsalitijs hinc inde contractis, & ipsis cōcorditer unitis & pacificatis. At demum urbe Romana pacata, cum multis Romanis Pisam se recipit, ibi duas alias condidit leges. Primam, de reis crimine lese maiestatis, & secundam, qui debeant haberi rebelles & infideles imperio, quas leges Roma, tanq̄ caput mundi insigniuit & confirmauit, cuius confirmationis hæc sunt uerba: EGO CORONARVM CORONA, CONFIRMO PRINCIPIS POTESTATEM, SIBI QVE SVBIIICIO CIVITATES, GENTIVM NATIONES, TVEANTVR AQVILAE GLORIAM MEAM. HAEC ROMA.

Roma confirmat Imperat.

Præterea prædictus Imperator Henricus vii. quinto anno imperij castrametatus est supra Florentiam in monte imperiali, quod castrum sumptuosissime reædificauit, & nomen ei imposuit à nomine suo. In quibus castris sponsalia fuerunt inita inter filiam ipsius imperatoris & filiam Friderici regis Siciliæ, promissa stipulatione solemnī hinc inde perficienda. In quibus etiam castris idem Imperator præcepit omnibus Principibus, Episcopis, nobiles, ciuitatibus, & fidelibus imperij sub obtentu imperialis maiestatis, & sub pœna priuationis feudorum regalium, ut omnibus postpositis ad seruiendum & subueniendum Romano imperio se disponerent. Obtemperatum fuit per regem Bohemiæ filium suum & matrem suam comitissam de Lutzelburg, quæ etiam filiam dicti Imperatoris

Mons Imperialis Florentiæ.

Sponsalia inter filiam Henrici. 7. & filiam regis Siciliæ.

D ris cum

ris cum magna comitiua puellarum & decenti armatorum apparatu adducere intendebat, prædicto regis Siciliae filio sociandam. Archiepiscopus Mogontinus, Comites, Nobiles, Respublicæ ciuitatū ad numerum duorum millium uenerunt. In prædictis castris multa mala, mortes, & pericula diuersa Florentinis, Lucanis, & Senensibus, & alijs etiam castellis & munitionibus intulit, diuersis habitis pugnis, & cōflictibus: in quibus semper gloriosissime triumphauit, totam terram Tusciæ rebellantē, præter prædictas tres ciuitates, exceptis sibi adhærentibus, funditus deuastando. Tandem prædicto Imperatore Pisam redeunte, & expectante aduentum Principum & nobilium terræ Alemanniæ, uenerunt ipsi bona & magna noua, ac inopinata de Apulia, & præcipue de Neapolitana ciuitate, quæ ciuitas suis literis scripsit eidem, ut omnibus postpositis iter arripere ad eosdem, nam terram inueniret sine resistentia, & Rupertum regem Apuliæ nomine, meritis suis exigentibus, depositum & priuatum esse omnibus feudis & comitatibus, quos à Ro. imperio habuit. Quem Rupertum ipsi Neapolitani uellent Imperatori, & mundi domino præsentare. Quibus nouis receptis prædictus Imperator, in Apuliam iter arripuit, & uenit in castrum quod dicitur Bonconsent, in uigilia Assumptæ uirginis, sequenti die communionem Sacramenti corporis & sanguinis Domini suscepturus, ob cuius reuerentiam quatuordecim diebus antea ieiunauit. Qua die dominus Tridentinus Episcopus, regius confessor, & Vicecancellarius imperij, cum comitibus, Flandrensi & Sabaudia, abfuit in legatione ad Clementem v. Papam, pro arduis negotijs expediendis. Vnde quidam præuaricator, specie religiosus, de genere Vuelphis no, de Senis oriundus, cum Senensibus, Florentinis & Lucanis conciliū ingressus Pilatinum, qualiter Imperatorem traderet, uirum pacis, iustum, pium, sanctum & mansuetum, neminem offendentem sine causa, unicuique secundum præcepta iuris imperialis iusticiā tribuentem, se amicis cum simulans, & concordia ordinare fingens inter ipsum Imperatorem & prædictas maleuolas ciuitates calliditate, immo uerius malitia uulpina. Qui præuaricator rogans, uti die festiua coram Imperatore diuina possit celebrare, & eidē porrigere corpus Christi. Et porrexit intoxicatum: Imperator accepit, & ad sedem suam rediit. Et uidebatur sibi, quod glacies frigidissima transisset sua intestina. Missa completa, uolens bonum pro malo reddere, traditori dixit: Domine, recedatis, nam si percipiunt Teutonici & nostri deuoti, morte moriemini. Hic recessit, & aurum apud Senas sibi promissum recepit. Multi confratrum eius, ac domus eorum in Tuscia & Lombardia, & alijs locis, igne & gladio perierunt.

Neapolitani
uocant Henr.

Bonus conuen-
tus duodecimo
à Senis milia-
rio distat.

Religiosus in
toxicator Hen-
ric. Quidā uo-
lunt Prædica-
torij ordinis
fuisse: alij lite-
ras aiunt habe-
re prædicato-
res, innocen-
tiæ testes.

Ceremonie fu-
nerie Hen. 7.

Funus Imperatoris dum ad sepulturam deferretur, præcedunt octo comites in armis Lutzelburgensibus, & sedecim in armis imperialibus, clipeis & uexillis contrauerfis per Archiepiscopum Pisanum, astantibus alijs Episcopis, Abbatibus, & caterua nobilium, ponitur in tumbam argenteam, super quatuor columnis fixam. Acta sunt hæc anno Domini millesis

millesimo trecentesimo decimo tertio, anno quinto regni sui.

Clemens papa Henrici acta minime probavit: quod si diuturniori vita fuisset Henricus, haud dubie Clemens pontificatum & huius comitem fulmen excommunicationis cum Augusto nomine commisisset.

Hic Henricus comitem Eberhardum Vuirtembergensem per principes barones & civitates imperiales, oppidis suis & castris ferè omnibus aut destructis, aut captis, ita in tenuitatem redegit, ut ex lxxx. munitissimis castellis & oppidis duo & lxx. expugnata ademert, ubi & castrum Vuirtemberg destructum fuit. Igitur belli angustia undiq; pressus, ad castrum Asperg fugit, quo obsesso, fugientem Rudolphus Marchio de Baden sororius suus in oppido Besiken recepit. At post mortem Henrici omnia recuperavit, ditior & potentior factus. At ille beneficij Marchionis oblitus, castrum illorum Richenberg obsedit, de quo per Marchiones ignominiose pulsus, præ dolore, rediens Stugardiam, moritur.

Eberhardus
Vuirtemberg.

Marchio de
Baden.

Eodem tempore idem Henricus comitem de Oetingen proscripsit, & ferè ad medicitatem redegit, ut in monasterio Kaisheim uictus illi daretur.

Comes de
Oetingen.

Sub Clemente v. celebratum fuit concilium Vuiennæ in Allobrigibus, in præsentia multorum prælatorum totius mundi, & imposita fuit decima, omnibus procuratoribus ecclesiarum Germaniæ contradicentibus expresse. Quod concilium cum dispendio fuit protractum contra morem solitum, & parum fructus attulit.

Concilium
Vuiennæ

His temporibus uixit Arnaldus de Villa noua, magnus Philosophus, qui per Danielis & Sibillæ Erithreæ prophetiam probare nitebatur aduentum Antichristi, & persecutionem Ecclesiæ futuram esse inter M. ccc. & M. cccc. Quod si expendis, quando Ecclesia persecutionem olim sustinens, facta sit persecutrix, legens intelliges.

Arnaldus de
Villanoua.

Anno Domini M. cccxij. Fames omni bello atrocior in regno Bohemiæ & Poloniæ atrociter seuit, & diem augmentata, tribus annis durauit, & plures mortales absumpsit: parentes filios, & filij parentes, pro excludenda fame, occiderunt. Nonnulli cadauera in patibulum actorum raperunt, ut rugientem implerent uentrem. Lupi in obuios quosq; etiam tenfas balistas portantes insiluerunt & deuorarunt. Ex Chron. Polonorum lib. iij. cap. viij.

Fames.

Andronicus iunior Græcorum Imperator, Genuesium auxilio auum suum regno deturbat.

Liouonus Armeniæ	} Rex.
Cazimirus Poloniæ	
Ludouicus Hutrinus Galliæ	
Eduardus vi. Angliæ	
Petrus Portugalliæ	

Anno Domini M. cccxiiij. Mulier in oppido Vueiblingen leonem peperit. In scripta Chronica Hermannus Minorita scribit: Et ego qui hæc scripsi, præfens fui.

Mulier leonē
peperit.

Leopoldus
Austriæ dux.

ANno Domini M. cccxx. Dux Leopoldus magno exercitu movit in uallem Suintensium, subiecturus eos domui Austriæ. Suintenses renuunt: committitur prælium apud Morgarten, & uictoria potiuntur Suintenses, desideratis multis nobilibus, duce uix euadente.

LVDOVICVS BAVARVS XXXI. IMP. GERM.

Et contra hunc electus Fridericus Austriacus.

LVDOVICVS XXXI
Imp. Germ.

Bauarus eligitur.

Fridericus Austriæ dux eligitur.

Bellum ciuile in Germania.

ANno Domini M. cccxiiij. Conuenerunt Electores Francofordiæ, Mogontinus, Treuir, Coloniensis, Iohannes Bohemiæ rex, Rudolphus Palatinus, Rudolphus dux Saxonix, Volckmarus Marchio Brandenburgensis, die Lucix. Bauarus electus fuit per Mogontinum, Treuirenses, regem Bohemix, & Marchionem Brandenburgensem. Eodem die etiam electus est contra Bauarum, Fridericus Austriæ dux, per Coloniensem, Palatinum, & Saxonem. Ludouicus Aquisgrani, Fridericus Bonnæ coronabatur. Tum fuit ingens bellum ciuile in Germania propter istam electionem difformem: nam omnes ciuitates inferiores usq; ad Argentoratum receperunt Ludouicum in regem, sed superiores per Heluetiam & lacum, Fridericum, excepta Berna & Solodora: alix uero per Sueuiam ferè omnes receperunt Ludouicum, excepta Ulma, & paucis cum ea. Ludouicus Spiræ præsidem dedit Georgium comitem de Veldentz, & ei oppidum Germersheim pro habitatione deputauit. Fridericus autem pro præside nobilem uirum de Ochsenstein constituit, & Landauu sibi pro oppido designauit.

Deus Ludouico adest.

Friderico Austriaco adhærebant, Papa, rex Galliarum, rex Hungariæ, Sueui, Palatinus, & ciuitates aliquot. At Deus non defuit Ludouico infirmiori, qui nullis humanis præsidij fidere potuit.

Aliorum sententia est: Electores principes seculi, indignum rati, quod ab Ecclesiasticis solis ea potestas expectaretur, non expectatis tribus Archiepiscopis Electoribus, Ludouicum elegerunt. Archiepiscopi autem contemptum suum reputantes, nullam esse electionem protestati sunt de Ludouico sine se peractam.

Anno Domini M. cccxiiij. Ludouicus Bauarus prope Francophordiam ex uno latere castra fixerat magno exercitu, nam ciues ei fauebant: Fridericus autem cum suo exercitu in aliò latere prope Mœnum castra metebatur, ita ut interapedine amnis non possent congregari. Leopoldus Austriæ dux, frater Friderici, Spiram uenit magnis copijs. At Ludouicus fugit ad cœmeterium Iudæorum. Tum Leopoldus incendio uastat pagos circa Spiram.

Anno Domini M. cccxvi. Fridericus rex in odium Ludouici regis, Eslingen ciuitatem cum exercitu copioso potenter obsedit: nam Eslingenses Ludouico adhærebant: sed re infecta, coactus fuit discedere. Sequenti

quenti anno iterato, obsidet Eslingam, at Ludouicus forti exercitu defendit, postquam utrinque fit cōflictus, multis cæsis & captis nobilibus. Vtri uictoria contigerit, incertum erat. Ferunt autem tantam stragem fuisse equorum confessorum, ut cruor Nectarum uicinum tinxerit.

Anno Domini M. cccxvij.

Alphonfus ij. Hispanorum	} Rex.
Martinus Arragonum	
Philippus Longus Galliaë	
Iacobus ij. Scotorum	
Carolus Vngariaë	

Reinerus, Lampertus de Ramponibus, Iohannes Andreae Iurisperiti, Petrus Apponus Conciliator, Varignana platearius, medici. Lullius Alchimista, Franciscus Maronis, Nicolaus de Lyra, & Vuilhelmus de Occam, hoc tempore floruerunt.

Anno Domini M. cccxx. Ludouicus rex magnis copijs Rhenum ascendit. Intelligens hoc Fridericus, unà cum fratre Leopoldo insequitur, conueniunt prope Argentoratum, castra figunt apud Brischam fluuium in pagis Schaffoltzheim, Achenheim & Vuickersheim, omnia spectabant ad pugnam. Episcopus Argentoratensis Friderico se adiungebat. Et Respublica Argentoratensis confirmationem priuilegiorum suorum à Friderico, utpote Romanorum rege, deinde etiam à Ludouico accepit.

Vna pars Argentoratensium, familia de Zorn, & qui his consentiebant, adhærebant Fridericho, & prouidebant de comœtu eius exercitui. Familia de Mulheim, & complices, Ludouici partes fouebant & adiuuabant. Quare Ludouicus memor beneficij præfati, in familiam de Mulheim mire gratus fuit & beneficus. Cum autem uterque electus prope Argentoratum aliquandiu egissent, mittit Ludouicus ad Friderichum, an paratus esset prælium committere. Respondente uero Fridericho, se instructum & percupere finem rei imponere: continuo Friderici exercitus, remotis equis, pedestres cum hoste uolebant congregari. Sed Ludouicus uersus Haganoam, uulgo uocant durch den Vorst, fugit, Fridericus insequitur itinere duorum dierum: sed assequi non potuit. Ita re infecta, redijt in Austriam.

Anno Domini M. cccxxij. in profesto Michaelis Ludouicus grauem pugnam habet cum Fridericho. Apud hunc erat frater Lupoldus cum Suenis & Heluetijs, & magnus numerus Vngarorum: cum Ludouico erat rex Bohemiaë, & Burgrauius Norinbergensis, cum alijs principibus. Ibi cæsi Austriaci, & Fridericus capitur à quodam Franco Eberhardo de Mosbach, qui illum adduxit ad Burggrauium Norinbergensem. Is posthac Ludouico sistebat. Videns uero Lupoldus se non posse auxilium ferre fratris copijs, nam ex mora non poterat transire aquam,

Pugna Ludouici Bauari, & Frid. Aust.

D iij sic infre

Frideric. dux
Austriæ, tri-
bus annis ca-
pius.

Clementia Lu-
douici in hoste

Ludouicus ex
cõmuniatur.

Acta Pontifi-
cis contra Lu-
douicum, non
probantur bo-
nis & erudi-
tis iuris.

Adherentes
Ludouico.

Ludouicus
Romanus.

sic infremuit ira, ut iam uellet sese necare: sed impeditus fuit à suis, suaden-
tibus ut cederet. Quanquam uero hic Lupoldus apud pontificem & re-
gem Galliarum nullum non mouerit lapidem, ut fratrem Friderichum
liberaret captiuitate, tamen nihil effecit: nam Gallus suscipere deceptus ferebat cas-
sum. Sic Friderichus tribus annis captus fuit in arce quadam Bauariæ, &
posthac amica cõpositione liberatus. Nimirum ut imperio cederet, tum
uellet Ludouicus illum in Austriam restituere. Hoc factum fuit, & egit
Ludouicus satis benigne & humaniter cum suo hoste.

Posthac papa Iohannes xxij. Imperatorem Ludouicum excommuni-
cauit, ut qui Imperatoriam potentiam & iurisdictionem in Italia ante cor-
onationem usurparet. Hinc grauissimũ schisma in Germania exortum,
quod ferè annis xxiiij. durauit, unde passim in ciuitatibus multæ seditio-
nes, multa ciuilia bella fuerunt: & quanquam Ludouicus sæpenumero
pro absolutione satageret, tamen nihil impetrare potuit, ita ut & Benedic-
tus papa successor Iohannis xxij. & plerique alij præstantes & doctissimi
uiri, acta pontificis approbare non potuerint. Et habentur adhuc hodie
Pontificis & Cæsaris scripta, in quibus papa egregie gloriatur, quasi po-
testatem habeat, Imperatores & reges ordinare & deponere. Ex quibus
abunde satis apparet, Pontificis argumẽta infirmiuscula esse. Et qui tum
temporis eruditi fuere, Pontificis conatum improbarunt, ex quibus fuit
Guilielmus Occam, & alij. Germani principes spirituales & prophani, Cæ-
sari adhærebant, quoad Papa tandem coegit eos deficere, & alium Impes-
ratorem eligere.

In Italia habebat Ludouicus multos sibi adherentes, & petebant Gas-
leacius Mediolani & senatus Romæ, ut Ludouicus in Italiam ueniret. Et
uenit, Mediolani ab Episcopo secundam coronam accepit (nam Aquis-
grani primam acceperat, operantibus pontificibus Mogontino & Tre-
uירו) Romæ à Stephano Cardinali de Columna coronatus, unà cum re-
gina quæ Romæ illi filium peperit, nomine Ludouicum Romanum, cui
posthac Imperator Marchionatum Brandenburgensem dedit. Ludouis-
cus Romæ pontificem facit Petrum Corbariensem Reatinum, eumque
pontificem maximum & Nicolaum quintum salutat: qui paulopost ab-
ductus ad Auinionem, & iussu Iohannis xxij. in carcerem coniectus, in-
terijt, et, Volaterrano teste, pontificalibus locis suo nomine principes præ-
fecit, ut Iohannem Vienn. urbis præfectum Viterbio, Galeotum Malates-
tam & fratres Arimino Pisauo Fano, Antonium Feretranum Urbis
no, Holfum & Galasium fratres Callio, Alegretum Clauellum Fabria-
no, Bulgarutium Matelicæ, Ismedutium sancto Seuerino, Gentilem Vas-
raneum Camerino, Pongonium Cingulo, Nicolaum Boscaretum Esio,
Guidonem Polentensem Rauennæ, Franciscum & Smibaldum Forolis-
uij Cesenæ, Iohannem Manfredum Fauentia præficeret.

Pontifex interea Ludouico infensissimus, rem eò deduxit, ut anno Dñi
M. cccxli. Mogontinus, Treuir, Coloniensis, Bohemus & Saxo Lutzel-
burgi

burgi conuenirent, & alium Imperatorem eligerent. Et elegerunt Carolum quartum, Marchionem Morauia, filium Regis Bohemia, quē Carolus quartus electus.

Pontifex confirmauit. Quoniam uero ciuitas Coloniensis & Aquisgranum hunc nolebant recipere, Bonnæ coronatus est. Discordiæ causam inter Iohannem xxij. Papam, & Ludouicum Ba-
Causa discordiæ inter Pont. & Imp.

uarum ferunt fuisse quendam Ulrichum de Augusta Secretarium, qui in quibusdam regijs literis summum Pontificem uocârit bestiam ortam à mari, & alijs conuitijs, idq; ignorante Ludouico, eum prosciderit. Defensor pacis.

Opus habetur insigne, cui titulum fecit autor, Defensorem pacis, in quo quæstio illa iam olim cōtrouersa de potestate Papæ & Imperatoris, excussa est, scriptum anno Domini M. cccxxiij. ad Ludouicum Cēsare, ex illustrissima Bauariæ Ducum familia progenitum. Quod opus anno Domini M. D. xxij. primum in lucem prodijt, titulo Marsilij Patauini. In hoc legis horrenda, ut Imperator indyctus illustrissimi sanguinis Bauarici (unde & Palatinorum Rheni Comitum propagata celsitudo) decus, magnanimitate, clementia, religione, cunctis pacis bellicq; artibus, omni-
Dotes Ludov.
 bus deniq; imperatorijs laudibus, nulli temporis sui Principum secundus, ad eò arroganter, superbe, cōtumeliosè acceptus sit, primum à Iohanne xxij. deinde à Benedicto xij. & postremo à Clemente vi. urbis Romę Episcopis, ob nullum aliud delictū, ut etiam Baptista Egnatius testatur, quàm quod citra Iohannis Pont. Rom. assensum appellationem Imperatoris sibi usurpare sustinuerit. Hęc uisa est scilicet idonea ratio excōmunicandi tantū Principem, hēreticū promulgandi passim per cōcionatores, & concitandę rebellionis studio contra eundem, omnes iuratos ei quoquo modo sacramento absoluendi, bello uexandi, præterea Duces ad id potissimum legere Cardinales & Abbates. Clemens etiam procurauit, ut aduersarius ei designaretur ab electoribus, Carolus Bohemię rex, quo plus cędium & discordiarum inter Principes Christianos exardesceret.

APPELLATIO LVDOVICI REGIS, QVAM INSIGNI-
 ter conceptam ubiq; fecit publicari.

Los Ludouicus Romanorum Rex, proponimus aduersus Iohannem, qui se dicit esse Papam, quod Christi testamentum de pace male exequitur, publicam Christianitatis pacem perturbans: nec reminiscitur à sancto Constantino id, quicquid nunc habet honoris, latitanti Syluestro promissum, male gratus Romano Imperio, unde desumpsit omnem, quo nunc abutitur, splendorem.

Anno M. ccc. xxviiij. Orchanes Turcarum ij. Imperator.

Iohannes xxij. ætatis suæ anno xc. Auinione moritur, relinquens in thesauris suis ingentem uim auri atq; argenti, cuius recta cōputatio fuit, aurearum drachmarum cc. v. millia, hoc est, millies xxv. millia, quod scripsisse arduum quippe uidetur: nec legitur alijs temporibus Ecclesia Romana fuisse locupletior, Iohannes xxij. moritur. Ecclesia Romana tum tuissim.

D iij Anno

*Benedictus 12**Testimonium Pontificis huius de Ludouico.*

Anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo quinto, post mortem Iohannis xxij. fit Papa Benedictus xij. patria Tolosanus. Hic Ludouicū nobiliorem mundi agnoscit, commendans ipsum & Alemanniā am presentibus Oratoribus Imperatoris, Comiti de Oetingen, & Rudolpho Præposito Augustano, & Marquardo de Randeck Canonico Bambergensi, idēq; in publico consistorio, cum Marquardus absolutiōnem Imperatoris nomine peteret: & absolutus fuisset, nisi Rex Franciæ, & Rupertus Rex Apuliæ (omni quod dicitur pede) contrafretissent, à quibus missi duo Archiepiscopi, duoq; Comites frigidā suffundebant, adhortantes Papam, ne hæreticis faueret. Tum Benedictus: Volunt ne domini uestri, quod non sit imperium? Illis uero respondentibus: Se nō imperium, sed personam Ludouici impetere, qui cōtra Ecclesiam egisset. Quibus Papa respondit: Imō nos fecimus contra ipsum, quod fecit, pro uocatus fecit. Sic Oratores redierunt tandem re infecta.

Hoc tempore Dulcinus & Durandus hæretici habentur. Cinus, Paulus Perusinus, Legistæ: Obradus, Matthæus Syluaticus, Nicolaus Rhegio, Medici: Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rochus infans ex monte Pessulano florent.

Comitia Spiræ sub Ludo.

Anno Domini M. ccc. xxxvi. Cum Oratores Ludouici rediissent, Imperator comitia Spiræ instituit, ad quæ confluxerunt Archiepiscopus Mogontinus, Henricus de Viernberg, Episcopi Argenteratensis, Augustensis, Eychstettensis, Curienensis, & alij: hi rursus mittunt Legatos, insignes uiros, Gerlacum Comitem de Nassau, & Episcopū Curientem. His Papa Benedictus benignissime acceptis, respondit se fauere Ludouico: & quasi flens conquestus est, se nō posse absoluere Imperatorem metu Regis Franciæ, nam Bonifacij exemplo deterreretur.

*De hoc habes supra in Alb.**Improbitas regis Galliarum in Ludouicum*

Successu temporis, cum concordiam iniissent Ludouicus Bauarus, & Philippus de Valonis Rex Galliarum, non sine incōmodo Regis Angliæ, uenerūt Oratores Imperatoris & Galli simul ad Pontificem, petentes reconciliari Imperatorē. Tunc fertur respondisse Papam: Nunquid Ludouicum ad arbitrium Regis Franciæ, nunc hæreticum, nunc Christianissimum habere deberet? Sic protractum fuit negocium sursum & deorsum, Francus, ut credebatur, quod noluit, simulauit se uelle: Benedictus uero Papa, quod uoluit, simulauit se nolle.

*Comitia in Franckfurt.**C. Imp. 90. Distinct.**Imperium à Deo, non à Papa.*

Anno Domini M. ccc. xxxvij. Octauo die mensis Augusti, Ludouicus Imperator comitia celebrans in Franckfurt, scripto publico acta Iohan. xxij. contra se reijcit, spectans ad C. Imperator. xc. Distin. ubi habetur, quod nec Imperator iura Pontificatus, nec Pontifex iura Imperij sibi usurpare debet: & q; Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo. In quo scripto fuscè & fortiter ostenditur, processus Iohan. xxij. excessus fuisse in præiudicium Electorum Principum, ac totius Germaniæ, ex communicationis fulmen non semper ferire: Iohannem contra Deum & omnem iusticiam agere, qui mandauit, ne obedirent subditi Imperatori.

Vanumq;

Vainumq̄ esse, quod dici solet, Papam non habere superiorem. Et quod Concilium sit supra Papam, & quod defensio iuris Imperij sit à iure diuino & fide catholica. Ideo appellatio Cæsaris ad generale Concilium iusta fuit. Hinc magna turbatio consequuta est in Imperio per Alemanniam, maxime in Sueuia, & Ducatu Vuirtenbergensi, post promulgationem huius Imperialis scripti: nam monachi qui in gratiam Pontificis interdictum, quod uocant, seruare uolebant, Francophordiæ, & Reutlingæ, & alibi pulsi fuerunt per Imperatorem.

*Papa habet superiorem.
Concilium supra per Papam.*

Turbatio in Imperio.

Habet Alb. Krantz lib. Sax. ix. cap. xv. Quod in Comitibus Francofordianis multa constituta fuerunt, quæ ex dignitate Imperij tum uisa sunt. Inter alia, Quod electus à Principibus, aut à maiore, aut seniore parte, ad ministrationem habeat citra assensum Pontificis: nam ea quæ præter hæc introducta sunt, nec diuino iure, nec ulla Patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione Pontificum prouenerint. Electus insinuetur Romano Pontifici, quod sit Princeps catholicus, iustus, imperio dignus, petaturq̄ coronatio, quæ (nisi obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur consecratio à quouis catholico Pontifice. Quis enim Rom. Pont. consecrauit Constantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Christianos Cæsares, & ante Constantinum Ethnicos quis sacrauit Imperatores?

Imp. Rom. nõ eget Papæ assensu.

Deinde ordinatum est, quod Imperator præstabit Pontifici & Ecclesiæ defensionis, deuotionis & humilitatis, nõ fidelitatis homagij, aut subiectionis iuramentum, quia temporalis dominij Papa Imperatori nihil tribuit. Imò Ecclesia sumpsit omnia illa ab Imperio: Gladius enim uterq̄ nihil habet commune, cum alter animam, alter solum corpus conficiat. Ibiq̄ decreto firmatum est, quod uacantis Imperij administrationem Pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit.

Imperium uacans, an ad Papam pertineat

Anno Domini M. cccxxxix. Imperator Ludouicus Vuilhelmum Comitem Iuliacensem fecit Ducem Iuliacensem, & Bergensem, Francofordiæ in præsentia multorum Principum.

Eodem anno & die idem Imperator Reinholdum Comitem Gelriæ, fecit Ducem Gelriæ. Reinoldus secundus eius nominis præfati Reinoldi filius, secundus Dux Gelriæ. Eduardus secundus Reinoldi frater, tertius Dux Gelriæ. Arnoldus Dominus de Eginonda, quartus Dux Gelriæ. Adolphus Ducis Arnoldi filius, quintus Dux Gelriæ. Carolus de Burgundia, Maximiliani socer, sextus Dux Gelriæ. Maria filia Caroli, Maximiliani uxor, mater Philippi, septima Ducissa Gelriæ, & per eam Maximilianus Dux Gelriæ. Rex Philippus, octauus Gelriæ Dux. Carolus Philippi filius, Imperator eius nominis v. nonus Dux Gelriæ.

Duces Gelriæ.

Anno Domini M. cccxli. Confluunt multi Comites & Heroes, Comes Sabaudie, Comes de Kyburg, Comes de Nidouue, Comes de Habspurg, Comites de Hochberg, de Diersteyn, Furstenberg, & multi nobiles, præsidia dante Duce Austrig, & bellum inferunt Suitsibus & Bernatibus, ac

Bellum Suitsium cum Comitibus & nobilibus.

bus, ac eorū confederatis, ac obsident Laupen prope Bernam: at Suitens
ses oppidum hoc obsidione liberant, & hostem magno numero cedunt.

*Clemens 6 ex
communicat
Ludouicum.*

Anno Dñi M. cccxliij. Benedicto uita functo, fit Pontifex Clemens
vi. qui infensus Ludouico Bauaro Cæsari, in gratiam Regis Franciæ ex
communicationis sententiam in Bauarum latam confirmat, multos pos
tentatus contra Cæsarem instigat: sed Ludouicus par pari reddens, uis
cissim in Ecclesiasticam ditionem Imperiali autoritate animaduertit.

*Ludouicus pe
tit, ut rex Gal
lie sibi absolu
tionem impe
tret.*

Anno Domini M. cccxliij. Scripsit Ludouicus Imperator Regi Fran
corū, quoniam ad suum nutum Papa regeretur, illi acceptam ferret hanc
suam calamitatem: rogabat uero, ut ex promisso absolutionem sibi impe
traret. Tum Rex Franciæ respondit, eum tanquam Romani Imperij præ
fectum, & sedis Apostolicæ tutorem, nunquam, ut Imperatorem & sub
ditum bene decuisset, gratiam & absolutionem petiuisse. Tum responde
runt Legati Imperatoris, Possē formam Papæ placentem concipi, se liben
ter annuituros. Tunc conceptum est procuratorium turpissimum, & ri
gidissimum, quod Ludouicus etiam in carcere detentus, sigillo suo non
communisset. In quo mandato dabatur potestas Huniberto, Delphini
auunculo: item Augusten. & Bambergē. Ecclesiarū Præpositis, & ma
gistro Heinrico Archicancellario Imp. confitendi errores & hæreses sibi
impositas: Item resignandi Imperium, nec resumendi, nisi de gratia Papæ.
Item quod Imperator se & suos liberos ac bona in manus Papæ contra
deret. Hos articulos appositissimos, scilicet, Imperator comitijs Franco
phordiæ habitis, exponit Electoribus & ciuitatibus Imperij.

*Procuratoriū
turpissimū &
rigidissimū.*

*Comitia Fran
cophordiæ.*

*Articuli Pa
pæ in destru
ctum Imperij.*

Tum surgens Vuickerus, Archiepiscopi Treuirensis Cancellarius, re
censuit articulos Papæ in perniciem & destructionem Imperij conceptos
esse, & quod nec Imperator, nec Electores uirtute iuramenti Imperio præ
stiti, annuere possint. Vellent tamen Legationem mittere ad Papam, &
articulorum indignitatem exponere.

*Consultat Cle
mens Papa 6.
in perniciem
Ludouici.*

Hoc facto, Papa irritator factus, cum uideret se uana spe delusum, cū
Rege Bohemiæ, & Carolo filio eius, qui læsi fuerant ab Imperatore, & cū
Treuirensi Archiepiscopo eorum patruo, in perniciem & excidium Im
peratoris consultauit.

Eodem anno Clemens vi. Lemonicensis Papa, Iubileum in quinqu
ginta annos auri gratia reduxit.

*Concio Papæ
cōtra Ludoui
cum crudelis.*

Anno Dñi M. cccxlii. In Cœna Dñi Clemens Papa contra Ludoui
cum crudelem concionē habuit, omnes processus Iohan. xxij. innouans,
Imperatorē hereticū & schismaticū declarans, Electores Imperij adhortans,
ut alium Imperatorē designarent. Inter causas quas recensebat, una
fuit, Quod diceret Ludouicus, ad Imperatorem pertinere, ut deponeret
Papam, & alium institueret. Item quod Episcopos constitueret, & inter
dictum nihili faceret. Tum etiā idem Clemens Heinricū de Viernberg

*Archiepisco
pus Mogonti
nus Ludouico
adherens, de
ponitur.*

Archiepiscopum Mogontinū, qui Ludouico adhæserat, deponit: & ne
Ecclesia Mogontina uidua esset, Gerlacum filium Comitis de Nassau,
Pontifis

Pontificium Capellanum, in Archiepiscopum Mogontinum ordinat.

Sub Ludouico in ciuitatibus liberis & Imperialibus erant inter sacerdotes graues dissensiones: nam cum ciuitates Ludouicum pro Imperatore agnoscerent, sacrificulorū quidam uolebant Pontificijs literis obedire, & interdicto uti, nec canere, nec legere: ita ut monachi Argentorati, maxime Augustinianæ familiæ, & in alijs urbibus xvij. annis sine cantu prorsus essent, Minores & Prædicatores multis annis cantarant, tandem & ipsi cessant. Tum illis dicebant ciues, ut canendo pergerent, aut solum uerterēt: Germanice, *Sie solten fürbas singen/ oder auß der statt Straßburg springen.* Ludouicus mira bonitate præditus, sacerdotum uulgo nihil moleste intulit. At Episcopos & Prelatos coegit, ut à se confirmationem peterent. Interea Dux Luipoldus semper aduersabatur Imp. Ludouico, & huius permissu quicquid literarū à Roma prodibat cōtra Ludouicum, in huius oppidis legebatur. Circa hæc tēpora Leopoldus Austriæ Dux obsedit S. Hypolitum (Sancti Poldi) quod oppidum erat Landgrauij Alsatia, Ludouico fauens. Posthac Leopoldus Spirā obsidet, & agrū Spirensis incēdio & rapina uastat. Consilio autē Medicorū Argentoratum se recipit, ubi moritur in curia Ochsensteyn. Hic Leopoldus & Fridericus electus & Heinricus, erant filij Regis Alberti occisi, nepotes Rudolphi de Habsburg. Ludouicus Bauarus uero erat filius sororis Rudolphi: Ita omniū auus erat Rudolphus. Præfati Austriæ Duces omnes sine prole mascula defuncti fuere.

Titulus Leopoldi hic fuit: Leopoldus Dei gratia Austria, Stiria, Sueuia, Carinthia, & Morauia Dux, Dominus Kornoli et portæ Naonis, Comes Habsburgi & Kiburgi, Langrauius Alsatia.

Anno eodem Gerlacus de Nassau ix. Archiepiscopus Mogont. ad Rens cōiuocat Principes, obediturus mandato Papæ. Conueniunt autē Balduinus Lucenburgensis, Treuirensis, Vuabramus de Iuliaco Coloniensis, & ipse Gerlacus, Archiepiscopi: Rudolphus Saxoniae Dux, Ioannes Rex Bohemiæ ij. Carolum Morauicæ Marchionē filiū Regis Bohemiæ Regem Rom. elegerunt. Hic regina pecunia neruus rerum fuit.

Gerlacus de Nassau.

Anno eodem Papa electionem Caroli in consistorio publico approbavit: quoniam autē Aquenses & Colonienses ciuitates eum non receperant, Bunne ab Archiepiscopo Coloniensi coronatus fuit. A quo Coloniensis, Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Archiepiscopi: Item Monasteriū Meten. Leodiē. Virodunē. Episcopi, inuestiturā regaliū, ut uocāt, acceperūt. Ludouicus uero ciuitates Imperij cōuocauit Spirā, nulla autē ciuitatū Rheni, Sueuicæ, Franconiæ, electionē Caroli, aut Papæ acta cōtra Ludouicū curauit. Erant autē & ex Electoribus, quibus Carolus nō probabatur. In summa, scindebantur studia in contraria, qui Carolo, & qui Ludouico adhibebāt. Quæ res in Sueuia magnam inquietudinē concitauit: nam qui ex Ludouico adherētibus moriebantur, in campis & extra cœmiteria sepeliebantur. Mogonticæ schisma fuit inter Heinricū Archiepiscopū à Papa depositū, & Gerlacū nouū Archiepiscopū. Hoc tēpore de consensu Ludouici, & uoluntate Heinrici Archiepiscopi, cōmissa fuit administratio Archiepiscopatus tribus Canonicis de Capitulo. Iudices

Carolus III. Bonne coronatur.

Ciuitates adherent Ludouico cōtra Papam.

Schisma Mogontia.

Gerlaci

Schisma Mogontie. Gerlaci Mogontie, & iudices Heinrici in Alta uilla iudicia sua exercebāt. Processus Papales à quibusdam seruabantur, ab alijs spernebantur, tandem administratio Ecclesie Mogont. ab Imp. Ludouico, & Heinrico Archiepiscopo, commissa fuit Conrado de Kirchkel.

Alta uilla est Eltföldt, Ringauia oppidū

Nicolaus Augustus.

Hoc tempore ridiculum Romę accidit, nam Nicolaus quidam publicus scriba potens erat in urbe, quam totam regebat, & tantū beneuolentia autoritatis quę apud omnes comparauerat, ut facile quō uellet, mentem Po. Rom. flecteret, Capitolium armis occupauit, Nicolaum Augustum se nominans. Huius titulus erat: Nos candidus Spiritus sancti miles Nicolaus, seuerus & clemens liberator urbis, zelator Italiae, Tribunus Augustus. Clementi Papę in Gallia agenti scripsit, nisi infra annū rediret ad urbem, & resideret in ea, se cum Romanis alium Papam creaturū. Et quoniā Roma caput esset orbis, incumberet illi, ut ex officio in omnibus causis imperij ipse pronunciaret. Ludouicum & Carolum citauit, ut coram se ambo se listerent, expeditionem causerum à se suscepturi. Idem citauit etiā septem Electores. Huiusmodi stulta consilia agitauit serē duobus annis. Hunc Nicolaum Pontifici adherentes expulerunt. Is fugit ad Carolum quartum. Carolus uero hominem miserū Pontifici misit Auenionem, ibi captiuus detentus fuit.

Ludouicus moritur.

Anno Domini M. cccxlviij. Ludouicus Imperator moritur, uir optimus, & pacis studiosissimus: nam quoties ciuitates agebant pro patrię pace & communi bono, dexterrime illis adfuit, quicquid potuit facultatibus & pecunia pacare, hoc noluit bello. Hinc multas ditiones & subditos acquisiuit, tranquillitate consequutus quod maiores sui bello nequie uerāt. Tandem in uenatione apoplexia tactus, de equo cadit & moritur, in oppido Monachio sepultus. Mortuo Ludouico, Carolus ex Bohemia cum magno equitatu in Bauariam, Ratisponam perrexit, ubi tanquā Rex Rom. illico est receptus: deinde uenit Norinbergam, ibidem quoque receptus fuit: similiter in alijs ciuitatibus Imperialibus, prætexens absolutionem Pontificis Rom. quę Ludouico adhæssissent, se facile impetraturū. Attamen hæredes Ludouici Bauari, & Heinricus Archiepiscopus Mogont. & Palatinus Rheni, Heinricusque Saxonie Dux, noluerūt recipere.

Carolus quartus à quibusdā suscipitur, ab alijs non.

Hoc anno Andreas Apulie & Siciliarum Rex, ab uxore dormiens in lecto suo strangulatur.

Basilienses Ludouico adhæserunt.

Masculum responsum Consulibus Basiliensibus.

Anno Domini M. cccxlviij. Carolus Rex Basileam uenit. Cum autē à Senatu Basiliensi persuaderent quidam, ut absolutionem peterent, quoniam Ludouico adhæssissent, quæ commissio Auinione facta fuerat Babenbergensi Episcopo, & Marquardus de Randeck, Præpositus Bambergensi, attulerat, tum Conradus de Berenfels Consul ciuitatis Basiliens. præsentem rege multisque Ecclesiasticis & prophanis, masculum respondit dicens: Domine Babenbergensis, sciatis, quod nec fateri, nec credere uolumus, quod Dominus noster Ludouicus Imperator Rom. unquā fuerit hæreticus: nam quemcunque Imperij Electores nobis dederint, hunc recipimus,

pimus, etiam si nunq̄ Papam habeat confirmatorem, nec quicq̄ unq̄ contra imperij ius cōmitteremus, si libet à peccatis nos absoluere, feremus, sic absoluti regi solitum præstiterunt iuramentum.

Anno Domini M. cccxlviij. Ludouicus Poloniae & Vngariae } Rex est.
Iohannes xi. Franciæ li.

Hoc tempore, Recupertus, Lopus, Bartholus, legum illustratores, Gentilis, Fulginos, Dinos de Garbo, & Trufianus plus quàm commentator, medici florent.

Anno Domini M. cccxlviii. Heinricus Mogont. Episcopus, Ludouicus Marchio Brandenburg. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxoniae, de nouo rege eligendo concordarunt, electionem Caroli irritam iudicantes, missa eximia legatione ad Eduardum Angliæ regem, ad imperium eum inuitabant. Is gratias egit & recusauit. Deinde Fridericum Marchionem Misnensem uocant, ut Beatricem relictam Ludouici Imperatoris ducat, ac electionem assumat. At quia is noluit cum uicinis suis Bohemis contendere, & terram hæreditariam perdere, quoq̄ recusauit.

Eduardus Angliæ rex, inuitatur ad imperium.

Hoc tempore uehemens pestilentia ferè in tota Europa desequit, ut urbes, monasteria & insulas totas deuastaret. Solatium fuit in rebus tam misere afflictis, quòd morituri (etiã pueri innocentes) iubilando & gaudento laudes Dei eiacularint, & animas egerint. Peccatores uero ex animo resipuerint. De hac peste infamati Iudei, quòd fontibus infectis procurarint, & propterea combusti fuerunt à mari usq̄ in Alemanniã, præter ciuitatem Auinionem, ubi Papa eos tutatus est. Par quærela fuit Anno Domini M. cccxxxiiiij. de leprosis, qui Iudæorum hortatu ferebantur coniuirasse, ut ueneno ad hoc parato sic fontes inficeret, ut qui usi fuissent aqua fontali, lepram contraherent.

Pestilentia uastans Europã.

Iudei infamati de peste.

Leprosi infamantes fontes.

Hoc tempore Philippus Galliarũ rex, intelligens lucri bonũ odorem ex quauis re esse, tributũ salis instituit, argutum inuentũ, quo nemo liber à tributo esset. Hinc enim regibus quotannis pecunia ingens penditur.

Salis tributũ sub Philippo Galliarũ regẽ

Anno Dñi M. ccl. Gũtherus comes de Suuartzẽburg, ex Turingia, Francophordiẽ in regẽ eligẽ (uir strenuus, & qui collatis signis sepenuero uictor fuit) per Heinricũ Archiepiscopũ Mogontinũ, Ludouicũ Marchionẽ in Brandenburg, Rudolphũ comitẽ Palatinũ Rheni, Henricũ iuniorem ducem Saxonie, hic pro more sex hebdomadis ante Francophordiã castrametatus, cum nullus, qui se illi opponeret, uideretur: in urbem immissus, & pro rege receptus fuit. Conuentus aut̄ indicitur Spiras, pro cõponendis Carolo & Gunthero, quo dum conueniunt Baldunus Treuirensis, & Gerlacus Mogont. Comes de Vuirtenberg, & alij proceres legatĩ: ciuitatũ, Guntherus Friburgum obsidet & expugnat, Carolus Mogontiã oppugnat. Interea Guntherus ueneno morit̄, quod ferunt medicũ Fridancũ illi propinasse. Idem aut̄ iussu regis degustans, & ipse triduo mortuus fuit, sic capra quo mactaretur gladium inuenit.

Guntherus de Schuuartzenburg.

Mos electi regis, castra frangendi ante Francofordiã.

Gũtherus Friburgũ obsidet

Guntherus ueneno moritur.

E Defecta

Secta flagellantium.

OC tempore fuit in Italia & Germania secta Flagellantiū, de loco ad locum errantiū. Spirā uenerunt circiter ducenti de Sueuia, habentes inter se principē unum, & duos magistros, quorum mandatis parebant. Cuius Spirensibus sanctimonie fuco sic imponentes, ut & conuiuio eos liberaliter susciperent. Argentorati innumerabiles fuerunt. Item Aquisgrani, ubi Carolus coronādus fuerat, præ multitudine peregrinorū & flagellatorum recipi non potuit, sed in oppido Bunna ab Archiepiscopo Coloniensi coronatur. Venit & hæc secta flagellatorum rusticorum ex Gallijs, ut ferebatur, in Poloniam, Iannusius Archiepiscopus Gneznensis cum suæ prouinciæ Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus tales prohibuit. Et principes Poloniæ persuasi, ne quispiam huiusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorum & grauibus pœnis inhibuerunt.

In historia Polonorum legis sub anno 1261

Albertus Crantz in Vandalia sua de hac ita scribit lib. viij. ca. xxviij. Anno Dñi M. ccl. Secta Flagellantiū tum uehementer increuit per prouincias, incertū quo autore primū instituta, nisi illo, quem ceteris non uigilantibus, tradit Euangelium supereminasse zizaniam: unde & Acephali, hoc est, sine capite, sunt appellati. Homines rudes, qui per Germaniæ agros flagellis se attriuerāt, cruces in ueste præferebāt, ad urbes gregatim ibant profectione disciplinata, capitū operimentis ad oculos demissis, luminibus in terrā fixis, tristes & mœsti semper cernebātur. Flagella tribus restibus erant trinodia, nodi ferrum in crucis formā eminent habebant, liuentes ex crebris ictibus ac uulneribus scapulas & dorsa prætulere. Ecclesiam ingressi, positis uestibus subucula linea ab umbilico demissa sumebant. Ita egressi per cœmeteria, nudi sternebantur. Alij proni in faciem, alij in latus, nonnulli in dorsum, quidam extentis in altum palmis, pœnitentiæ formam ad singula peccatorum genera in gestu significabāt, progressus ex omni numero unus singulos tangebatur dicens: Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorū: surge. Inde in ordines digesti, præcinentibus duobus, uersum chorus iterabat. Vbi dominicæ passionis in cantu quodam incidisset mentio, mox unā prouunt in terram, nō ut solemus, primum geniculantes, sed uno impetu, uelut præcipitata ligna uel saxa, ruiebant, quem quisq; stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, anno Domini M. cclxi. Flagellantes Argentoratum uenisse, qui Romæ & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris cædebant.

Posthac anno Dñi M. cxcviij. uenerunt Argentoratū xxviij. in uestibus albis, facie cooperta, qui eundo ad omnes ecclesias, se flagellabant.

Anno Dñi M. ccclix. Tempore pestis, cōbustis ludæis, uenerunt rursus Argentoratū ducenti, habentes octo aut decem præciosa uexilla ex serico, & totidem cereos duplicatos. Bini & bini incedebant post uexilla & cereos,

cereos, in oppidis & pagis passim excipiebantur pulsū campanarū, quisq; pallio amictus, pileum in capite cum rubra cruce gestabat. Rythmos habebant præscriptos, præcinentibus duobus, respondebant alijs.

Qui in hanc disciplinā recipiebatur, cogebatur triginta tribus diebus & dimidiato manere (hoc erat poenitentiae tempus) & tantū pecuniae secū afferre, ut in singulos dies haberet nummos Argent. quatuor. Nam non concedebatur illis ut mendicarent. Sacerdotes admittebant, sed citra dominiū: nec admittebant in secretiora consilia. Literas iactabāt per Angelū è caelis allatas, & uulgus eò adduxerant, ut Flagellatoribus plus crederent quā sacerdotibus. Argētorati ferè mille accesserunt huic societati. Quare factis duobus ordinibus, alteri in superiores Germaniae partes concedebant, alteri in inferiores. Carolus quartus rex pontifici Ro. scripsit, ut coerceret, alioqui totū mundū seducerent: nam magnā sanctimoniā præferebant, & miraculorū uirtutē. Argentorati in circulū Flagellantiū mortuus puer delatus fuit: tentabant quidem resuscitare, sed non successit. Dimidiato anno ferè singulis hebdomadibus cohors flagellantiū adueniebat. Etiam mulieres se societati adiunxerant. Tandem cum admiratio desijt, nec amplius excipiebantur pulsū campanarum, nec hospitio exciperentur, & impostura huius sectae innotesceret, & papa ordinarijs præciperet, ne admitterentur, etiam senatus Argentoratensis uetuit ne reciperentur. Quod si quis uellet flagellare se, ut hoc domi suae faceret. Ita in breui tempore, hoc est, dimidiato anno, desijt secta Flagellantium, quam ipsi affirmarant triginta tribus annis & dimidiato duraturam.

Disciplina flagellantium.

Virtutes miraculorum iactabant.

CAROLVS IIII. FILIVS IOHANNIS REGIS

Bohemiae, nepos Henrici Imp. VII.

CAROLVS audiens Ludouicū mortuū, passim uenit in ciuitates quæ liberae, & quæ imperij sunt, rogans, ut pro Imperatore susciperetur. Anno Dñi M. cccxlvij. uenit Argentoratū, ubi ut rex suscipitur. Ibi & Bertholdo Episcopo Argentoratensi regalia confirmat, ante fores summi templi, gradus uocant, vff den Greten/ coronam gestans in capite, pomum & sceptrū in manibus: Post aliquot dies Basileam uenit, deinde Vuormaciam accedit, & cum eo Episcopus Bambergensis. Is potestatem acceperat à Pontifice Romano, absoluendi eos qui sub Ludouico excommunicati fuerant: uerum, sequentibus conditionibus. I. Ut iurarent fidelitatem papae, II. Imperatorem non habere ius constituēdi papam aut deponendi. III. Ut neminem agnoscerent regem uel Imperatorem non confirmatum à papa. Qui hæc nō iurarent, nec absolui deberent. Sacrificuli pleriq; & monachi hoc iurant, & absoluntur: laici nolunt iurare. Tandem ueriti motum uulgi rex & Episcopus, laicos etiam sine iuramento & præfatis conditionibus absoluunt. Cum Carolus uero à Vuormacia Mogontiam uenisset, dicitur illi in auzem, Electores uelle digere Edwardum Anglum, nec ualere electionem Caroli, Ludouico Bauaro adhuc uiuente, factam.

CAROLVS quartus
XXXII.
Imp. Germ.

Absoluntur
excommunicati
sub Ludouico.

onnA

E ij Rex

Lectores Imperij Eduardum Angliæ regem in Rom. regem eligunt. Sed is respondit per literas, & gratias egit, indicans sibi satis esse negocij cum rege Galliarum, quapropter non possit imperij curas admittere.

De hoc uide
plura in histo-
ria Boh. Aen.
Syl. cap. 32.

MARCHIO MISNENSIS ELIGITVR.

Um Electores uocant Fridericū Marchionem Misnię, Ludouici Imperatoris generū, & in Ro. regem eligunt contra Carolum. At Marchio Misnię accepit à Carolo x. millia marcarū argenti, & cessit electionē, & regalia accepit posthac à Carolo. Ita imperij dignitas mansit Carolo, qui Francofordię in regem suscipit, cuius istic nundinas, & omnia eorū priuilegia, cōfirmans ac corroborans.

Carolus ciui-
bus Francofor-
diensibus nun-
dinas & pri-
uilegia confir-
mat.

RHENVS CLAUDITVR ARGENTORATI.

Carolus iam quietus de electione, ubi conuenisset cum aduersarijs ingenti summa pecuniarum, in ciuitates Rhenenses, & ad principes ac dominos, qui illi adfuerant, profectus est: quibus & Telonia Rheni concessit. Hinc exorta sunt Telonia noua, quæ qui uina coemunt & alia, & per Rhenum deuehunt, ferre prorsus recusabant. Hoc Senatū populūq; Argentoratēsem male habuit, ut quibus multa erant negotia per Rhenū perficienda. Quare stipitibus præcutis, & cathena ingenti alueum Rheni ita includunt, ut nemo posset nauigio uel ascendere, uel descendere. Cum uero Rheni nauigatio duobus annis & dimidio esset occlusa, & ciuitates uiderent, se nec noua nec uetera Telonia posse assequi, transigunt cum Argentoratensibus, quorū dexterritate Telonia illa noua in spongiam cadunt. Et rursus cōceditur nauigatio Rheni, anno Domini M. cccli. mense Maio, quo aliquot centenæ naues, cum uino & rebus alijs Rheno deuehuntur.

Angli uictis Francis, Galliam ferè totam occupant.

Carolus quar-
tus, obedientē
habet Italian.

Anno Dñi M. ccclv. Carolus profectus est in Italiam, & ciuitates satis obedientes inuenit, Romæ obuios habuit totum Senatū, & quicquid erat honestorū hominū. Ciuitates aliquot Italiæ, gratificaturus pontifici, in obedientiā redegit. Cum uenisset Pisas, oritur tumultus: & nisi Germanorum mascula uirtus illi adfuisset, actum fuerat de eo. Imperatrix à Pisanis rapitur, & in ignominiam regis Caroli in lupanar ducitur: sed euadit matrona unà cum uirginibus, & extra ciuitatem fugit.

Carolus in pe-
riculo Pisis cū
uxore in lupanar ducta.

Anno Domini M. ccclvi. Carolus rex Mogontiam uenit ad natalem Domini: adsunt illi electores, & habetur prandium imperiale, uti in Bulla aurea indicitur.

Dñi Mackel-
burgenses.

His annis Carolus iij. Albertū & Iohannem fratres dominos Mackelburg, fecit duces Mackelburgenses, antea dictos principes Vuandalorū.

Anno Domini M. ccclvi. Ecclipses solis, lunæ, pestis, terramotus maximus, ut in partibus Rheni plura castra, turrets, & domus corruerent. Ciuitas Basiliensis & Ecclesiæ istic uehementer concussæ.

Anno

Anno Domini M. ccelx. Carolus comitem Eberhardum a Vuirtenberg, magno exercitu oppugnauit, tandem res per Episcopos, Augustanum, Argentoratensem, & Spirenses composita fuit: sic tamen, ut Sueuicæ ciuitates cogentur soluere ingentem pecuniæ summam: nam Vlmenses dederunt lxx. millia flor. Eslingum xv. millia, Rotuuis x. millia, Rutlingum xv. millia, Lindau sex millia, Constãtia xl. millia. Causam ferunt fuisse nimiam exactionem ciuitatum, & quod cum ducibus Austrig, sine exceptione Imperatoris fœdus icerit. Ad hoc bellum ab Imperatore electus in ducem fuit Rupertus Bauarus, & ciuitatibus Rheni præceptum, ut auxiliares copias darent. Marchio Badensis à Carolo uocatus, renuit uenire, nolebat enim consanguineo bellum inferre.

Carolus contra Eberhardum Vuirten.

Anno Domini M. ccclxvi. Carolus altera uice in Italiam & Romam contendit, cum principibus aliquot Alemanniæ & Bohemiæ, & cum indyta uxore sua. Mediolani corona ferrea coronatur. Pisis honorifice susceptus. His relictis, ad urbem tendit, Senatoribus, Consulibus, & populo Romano in Capitolio congregatis, unus Senatorum orationem habuit ad populum: Ecce rex tuus uenit. Coronatur Romæ per Ostiensem Cardinalem, hac conditione, ut nec Romæ, nec in Italia diutius moraretur. Franciscus Petrarcha hic grauius inuehitur, ac dicit: Quæ nam ista superbia, principem Romanum publicæ libertatis autorem, libertate priuare? cuius esse deberent omnia, ipse non sit suus?

Carolus Mediolani coronatur.

Coronatur Romæ, sed conditionibus.

Imperator Ro. Romam interdicitur.

Anno Dñi M. ccclxi. Sophia filia Eberhardi comitis in Vuirtenberg, duci Lotharingiæ matrimonio copulatur. Stutgardia habetur sumptuosæ nuptiæ, presente Alberto duce Austriæ, ac multis comitibus, baronibus & nobilibus. Inuitato etiam Imperatore, qui ueritus maiorem congregationem, non uenit. Celebres hæ nuptiæ, uini fonte arte factæ.

Nuptiæ Vuirtenbergensium, filie cum Lotharingo.

Anno Dñi M. ccclxij. Cazimirus Poloniae rex, horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio uendi iussit. Proprii autem homines pecunias ad emendum non habentes, rerum commutatione aut labore prestitum frumentum merebantur. Castrorum & ciuitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alueos, tum aquæ ductus, & ædificiorum uariarum structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatum, quod à Graccouia uersus Bachnyam tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc apparet.

Cazimiri Poloniae regis pietas in subditos.

Anno Domini M. ccclxiiij. Urbanus Papa quintus, per legatum agit, ut commotas principum animos aduersus Carolum Imperatorem componeret. Is enim, quia coram nuncijs Hungariæ regis dixerat: Matrem dicti regis parum pudicam esse, grauissime offenderat ipsum Ludouicum Ungariæ regem Cazimirum Poloniae, & Sigismundum Daciæ reges, & nisi Roma. Pontifex placasset principes iam ad bellum se instruentes, graues motus fuissent excitati.

Eodem anno Innocentio vi. mortuo, Urbanus v. fit Papa, patria Lemonicensis, antea Gulielmus dictus.

Urbanus v. Papa.

E iij Eodem

Eodem anno rex Cypri uenit Argentoratum, honorifice exceptus.
Eodem anno uenit etiam illuc rex Daciæ.

Eodem anno Amurates Turcarum iij. Imperator regnat. Is primus in Europam classe traiecit.

Petrus Hispaniæ

Ianus Cypriensis

Iohannes Nothus Portugalliæ

Rex.

Viennæ pri-
mum Gymna-
sium in Ger-
mania.

Anno Domini M. ccclxv. Studium uniuersale in Vuienna Austriae ab Alberto duce ibidem fundatur primum in Germania.

Anno eodem secta Ihesuatorum incipit.

Bertholdus
Rorbach Spi-
ræ cõbustus.

Hoc tempore Spirus combustus est quidam Bertoldus Beghardus de Rorbach. Huius articuli, quos tamen antehac in Herbipoli reuocauerat, erant: Christum in passione sua sic fuisse à patre derelictum, ut præ dolore dubitauerit de salute. Quod Christus in cruce propter nimiã passionem & dolorem matri maledixerit. Quod maledixerit terræ quæ eius sanguinem suscepit. Quod homo in hac uita in tantum possit proficere, quod nec orare, nec ieiunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo: & quod plus illi credendum sit, quàm Euangelio & doctoribus scripturæ sanctæ.

Albergothus Baldus & Angelus Iurisperiti, Guido Cauliacus Chirurgus, Maximus Planudis Monachus Græcus, Iohannes de Linerij's Mathematicus, Iohannes Bocatius florent, & Henricus de Hassia.

DE PRIMIS ANGLICIS.

Dux primorū
Anglicorum.

Anno Domini M. ccclxv. Cum Imperator Carolus Seltzæ ageret, uenerunt in Alsaciam Angli, numero quadraginta milia equitum & peditum, quorum dux erat eques quidam auro ratus, dictus Archiepiscopus von Springe hirtze. hii noctu iruerunt in agrum Argent. & in proximos pagos, non sine incendio, rapina & latrocinio. Cumq; ferè hebdomadibus quatuor grauiter incommodassent Alsatiæ, & Carolus Imperator conscripto exercitu esset inuasurus nocentem hostem, fuga sibi consulunt Angli, uno die plus itineris absoluentes, quàm Cæsar & ciuitates in multis insequerentur. Nam dum Cæsar, Episcopus Argentoratensis Iohannes de Liechtenberg, & Respublica Argent. apud diui Arbogasti monasterium & Eckboltzheim castrametantur, Angli iam Bensfeld, Danbach, & Seleftadium concesserāt. Argentoratenses quidem & alię ciuitates, quid cessarent, appellant Imperatorem, cur non recta hostem inuaderent. Sed Cæsar causabatur se, nescio quorum principum præsidia expectare. Tandem usq; Colmariam uentum fuit, sed abierant Angli. Reditur, sed grauiori incommodo Alsatiæ: Cæsareani enim hostibus ipsis nocentiores fuerunt. Et erat hæc profectio ante messem & in messe. Hinc caristia annonæ facta, ut quartale frumenti libra Argentoratensi uenderetur.

Circa

Circa hæc tempora Carolus Imperator Mogontiæ comitia habet cum Archiepiscopis Mogontinēsi, Treuerensi, & Coloniensi. Aderāt quoq; Saxonix & Bauarię Duces, Istuc Pontifex miserat Legatum, Episcopū Canalcēn. pro subsidio Cameræ. Quem cum Imperator præsentibus Principibus audiuisset, respondit: Domine Legate, Papa misit uos ad Germaniam, in qua magnam pecuniam corraditis, sed in Clero nihil reformatis. Adstabat autem Cuno de Falckensteyn Canonicus Mogont. cum capitiuo precioso, aureis & sericis ligaturis confuto, quod Imperator suo capiti imponēs, inquit; Sum ne in capitiu Cunois plus militi quàm clerico similis? Et intuitus Gerlacum Archiepiscopum Mogont. sic affatur: Domine Archiepiscopo, uobis præcipimus sub ea fidelitate qua nobis adstringimini, ut clerum uestrum reformatis, tollatisq; ab usum in uestribus, calceis, capillis, & toto uitæ habitu. Quod si non obtemperarint, mandetis fructus beneficiorum occupari, & Fisco nostro presentandos, quos nos in honestiores usus conuertemus. Colloquio isto peracto, Pontificius Legatus non diu Mogontiæ hæsit, sed quali fugitans, nauis conscensa, Coloniā soluit.

Comitia Mogontie.

Imperatoris parrisia erga Legatum Ro. Pont.

Reformatio Cleri.

Laudatur hic Carolus, utpote multis heroicis uirtutibus præclarus. Auream bullam (in qua sunt sanctę constitutiones pacis) ab hoc habent Imperij Electores. Nisi quod quidam illi uitio uertunt, quod Bohemici regni gloriā magis quàm Romani Imperij quæsiuit, & quod regni Aralatenis ius, Gallię contradidit. Schola liberalium disciplinarum ab hoc Pragæ erecta est.

Norinbergæ seditionem grauem exortam à collegio Fabrorum, Capribarbæ (uulgo, Sic Geysbert) dictorū. Ipse pietate & meritis grauis, cui consiliarij & optimates urbis adhærebant, pulchre sedauit sua industria, nam Collegia uel Tribus, quas uocant ZunftHaus, aboleuit, & urbem in meliorem politiam reduxit.

Norinbergæ sedata seditio.

Anno Domini M. ccc. lxxvi. Comes Aego per insidias uoluit Friburgum occupare. Friburgenses admoniti, præsidio Basiliensium, Brisacensium, & Nuuenburgensium contra steterunt, & paulopost arcem uicinā urbi, quam uocant Burgstadel, destruxerunt. Posthac cū oppidum Emdingum obsiderent, & Aego Comes copias contraheret, dimissa obsidione, utrinq; pugnatur, aliquot occisis, in Rheno submersis & captis. Pace uero facta, liberati à domino suo pecuniæ summa, Duces Austriæ dominos agnoscunt.

Comes Aego Friburgum occupat.

Anno Domini M. ccc. lxxviii. Urbanus compositis rebus Pisanis ac Florentinis, uocauit Carolum Imperatorem in Italiam, ut Bernabauem Ecclesiæ hostem ulcisceretur, cum quo tamen Imp. insperato pacem fecit, quod Papæ displicuit.

Anno Domini M. ccc. lxx. Carolus Vuenceslaum filium natu maiorem, Cæsarem facit, qui cum patre annis octo regnauit. Scribit Aeneas Syluius, Carolum cuiq; Electorum promississe centum millia aureorum

Vuenceslaus fit Rex.

E iiii pro cons

*Aquila deplu-
matur per Ca-
rolum 4.*

pro consensu, sed cum non esset soluendo, obligauit illis telonia, uecti-
galia, & oppida Imperialia, hinc Aquila deplumatur.

Per hos dies Romanorum Imperator Carolus uisendi Regis Galliarum desiderio, iter per Hannoniam, Cameracumq; faciens, in Franciam uenit. De cuius aduētu Carolus Rex Galliarum literis acceptis, ad singula qua transiturus Imperator erat loca præmissis, qui illum honorificentissime uenerarentur, excepit. Et cum articulari morbo laboraret Imperator, currū & lecticam auro gemmisq; artificiosissime elaboratā, ad Imperatorem perproperè misit Rex, deinde equos duos ingenuos atq; animosos insignibus Francorum apparatissime ornatos Imperatori, totidemq; filio eius Romanorum Regi, Caroli nomine presentant Legati Gallici. Quod munus Imperator liberalissime lætissimeq; excipiēs: Ego, inquit, in altero illorum sedens, Parisios ingrediar. quod & factum fuit. Vbi uenientibus Principibus, alter in alterius conspectu, reuolto capite, datisq; dextris, sese amicissime uenerantur. Mox ad Romanorum Regem Carolus accedens, impertita illi salute, Imperatorem dextrorsum, Regem uero filium sinistrorsum habens, ipse medius incessit. Post mutua colloquia et conuiuia, firmata inter eos iureiurando amicitia est. Discedentem Imperatorem, Carolus ad Monsium usq; sua impensa perducere iubet.

*Mensura uini
Argentorati
4. solidis.*

Anno Domini M. ccc. lxxij. Mensura uini Argentorati uendita fuit iij. solidis in Augusto, quo anno Tigurini, Vuormacienses & Spirenses Alsatibus uina aduexerunt. Mox mustum uenditum fuit in Autumno duobus nummis.

Anno Domini M. ccc. lxxv. Nobiles quidam Anglici, Britones, Picardi, Goti, Scoti, & gentes innumerabiles de proprijs proprie non contenti, cum per turmas armatorum uiolenter regnantes terras Francorum, Burgundorum & Luteriungorum molestarent, & per decennium huiusmodi perturbationes extra terminos suos dilatarent: demum circa annū Domini M. ccc. lxxv. Alemanniam superiorem intrantes, per incolas uillæ Bernensis, in quodam monasterio monialium fontis Marię, Constantiensis diocesis collecti, gladio, sed plus amarissime crudelitatis igne, in dicto monasterio cōclauati & reclusi, penitus sunt extincti. Hęc Malleolus.

Anno Dñi M. ccc. lxxvij. Comes Vrichus Vuirtenbergenſis apud Reutelingam cladem sustinuit, multis egregijs uiris interemptis.

DE SECVNDIS ANGLICIS.

ANno Dñi M. ccc. lxxv. mixtus populus ex Britannis & Germanis, numero vi. mille armis munitissimi, cum innumerabili uulgo, sed non eque armato, Capitaneos habebant xxv. hñ Alsatia rapinis & incendio admodū uastarunt, & exactionibus scopus erat multa corradere. Durissimi erant exactores, à diuitibus aurum, caballos, seris cum petebant: à pauperibus calceos, clauos, ferramenta equorum. Cum autem incendendis pagis in agro Argentoratensi admodum incommo-
darent,

darent, rogati quid acciperent, & abstinere ab incendio: petebant florenorum sexaginta millia, sexaginta pannos sericos, & sexaginta equos: petitio hæc inaudita erat. Tandem Episcopatus & oppida Imperialia numerarunt illis florenorum tria millia, ita tandem horrendis stupris & facinoribus designatis, abierunt.

Anno Domini M. ccc. lxxv. Gregorius Papa xi. Decimam sollicitavit ab Ecclesiasticis per omne Imperium. Sed Archiepiscopi tres ad Rhenum se opposuerunt emunctioni cleri sui. Interim moritur Mogontinus, & Papa Ecclesiam donavit Ludouico Bambergensi Episcopo. Capitulum autem elegit Adolphum de Nassau. Imperator studuit Ludouico, & obsedit Ertphordiam, uastauit uicinam Turingiam.

Decima petitur ab Ecclesiasticis per Imperium.

Interea Carolus multa peregit, ut filius eius Vuenceslaus Rex Bohemiarum, & Romanorum quoque Rex eligeretur. Inde euisceratum est imperium Rheni, uectigalia que pro patrimonio erant imperio, inde partita sunt, ut unusquisque electorum non modicum quid acciperet. Deplumata est Aquila, ut in reliquum ceteris sit animantibus contemptui: quid enim potest sine pennis? Alb. Krantz lib. x. Saxonie cap. iij. Nam idem Imperator Carolus (nescio si ad interpretationem uerbi Augustus, quam nunc faciunt) penè imperii neruos exhaustit, uiresque concidit, sedecim in Sueuia urbes sine medio recognoscetes imperium, uendidit uicinis Principibus. Alii quatuordecim conspirant inuicem, & federe mutuo se constringunt: quædam salua libertate solita, Principibus Austriæ ad protectionem se commendant, non ut Dominis paritura, sed ut protectoribus uicissim obsequutura.

Scribit Aeneas Syluius, Imperatorem in reuocando adactum, ne pignora reuocaret. Vide cap. 33. in hist. Bohe.

Anno Domini M. ccc. lxxx. Inuentum est bellici tormenti genus à Germanis nostris, quod uulgo Bombarda dicitur, à sono opinor ac tonitru. Vide infra de arte Impressoria, anno M. cccc. xl.

Bombarda inuenta.

EPITOME AVREAE BVLLAE CAROLI

quarti Rom. Imp.

Vb Carolo quarto prodijt aurea Bulla anno Dni M. ccc. lxxvi. Norinbergæ, presentibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & secularibus, contra diuisionem, pro unitate in Imperio prouehenda. Enumerantur autem initio, quæ mala ex diuisione contigerint, lapsus Luciferi, eiectione Adami ex Paradiso, destructio Troiæ, euersio Reipublicæ Romanæ, in diuisione Iulij & Pompei. Primum autem statuitur, ut proficiscentibus ad electionem, saluus conductus præstetur, periurij poena sit, si quis in hos leges commiserit: & ne talis inuestiatur de feudis, quæ à sacro imperio uel aliis obtinet. Regem Bohemiarum, facti Imperii Archipincernam, conducent Archiepiscopus Mogontinus, Bambergensis, Herbipolensis Episcopi, Burggrauius Norinbergensis. Item illi de Hohenloch, de Vuertheym, de Bruncke, & de Hanauu. item ciuitates, Norinbergensis, Rotenburgensis, & Vuindeckheim,

Mala ex discordia.

Deinde

Deinde Archiepiscopum Coloniensem, sacri Imperij per Italiam Archicancellarium, conducere tenebuntur. Mogont. & Treuir. Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni, Landtgrauus Hassiæ: Item de Katzenellenbogen, de Nassauue, de Dietz, Comites: Item de Isenburg, de Vuesterburg, de Runckel, de Lymphurg & Falckensteyn: Item ciuitates, Vuetflaria, Geylenhausen, & Frideberg. Deinde Comitem Palatinum sacri Imperij Archidapiferum conducere debet Archiepiscopus Mogontinus.

Ducem uero Saxonix, Archimarestallū sacri Imperij, cōducere debet Rex Bohemix, Mogontinus & Madeburgensis Archiepiscopus, Item Bambergensis & Herbiopolensis Episcopi, Marchio Misnensis, Lantgrauus Hassiæ. Item Fuldenensis & Herffeldensis Abbates, Burggrauus de Norinberg. Item illi de Hohenloch, de Vuyrtheim, de Brunneck, de Hansauu, de Falckensteyn. Item ciuitates, Erdtfordia, Mulhusen, Norinberg, Rotenburg, & Vuindesheym.

Et hij omnes proxime nominati, Marchionem Brandenburgensem, sacri Imperij Archicamerarium conducere tenebuntur.

Archiepiscopus Mogontinus Electores conuocat Francofordiam, spacio trium mensium. Quod si in executione & intimatione negligens existat, ueniant Electores etiam non uocati Franckfurt: Ultra cc. equites nullus adducat, & inter hos non sint ultra quinquaginta armati.

Ciuitibus Franckophordiensibus iniungitur ui iuramenti præstiti, ut protegant & defendant aduenientes Electores, & præter hos neminem intromittant.

Post inuocationem sancti Spiritus, in Ecclesia sancti Bartholomei Archiepiscopus Mogontinus Electoribus iuramenti formam dabit, & unā cum ipsis iurabit, positus in medium Euangelij.

FORMA IURAMENTI.

Forma Iuramenti.

EGO Archiepiscopus Mogont. sacri Romani Imperij per Germaniam Archicancellarius, ac Princeps Elector, iuro ad hæc sancta Dei Euangelia, hic præsentaliter coram me posita, quod ego per fidem, qua ego Deo & sacro Romano Imperio sum astrictus, secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adiutorio eligere uolo temporale caput populo Christiano, id est, Regem Rom. in Casarem promouendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam uocemq; meam, & uotum electionem præfatam dabo, absq; omni pacto, stipendio, præcio, uel promisso, uel quocunq; modo talia ualeant appellari. Sic me Deus adiuuet & omnes sancti.

Mox à præstito iuramento, infra triginta dies eligant temporale caput, quod si distulerint, à transactis triginta diebus panem manducant & aquam, nec Francophordia discedant, nisi electo Rege.

De sessione

DE SESSIONE TREVIREN. COLONIEN.

& Mogontinen. Episcoporum.

SAncitum est, quod Treuirensis ex opposito, & lineari directione *Scisio Elea*
 uersus Imperatoris faciem, Mogont. uero in suis, diocesi & pro- *ctorum.*
 uincia, & extra prouinciam suam, in toto Cancellariatu suo Germa-
 nico, prouincia Coloniensi duntaxat excepta: Et demum Coloniensis in
 suis, diocesi & prouincia, & extra prouinciam suā in tota Italia & Gallia,
 in dextero latere Romanorum Cæsaris sedere possint, in omnibus publi-
 cis actibus Imperialibus, concilijs, collationibus feudorū, refectionibus
 mensarum. Post Mogontinum uel Coloniensem, Rex Bohemiæ, cum
 sit Princeps coronatus, & unctus: deinde Comes Palatinus Rheni.

Ad sinistram partem, immediate post illum, quem ex prædictis Archi-
 episcopis in latere sinistro sedere contigerit, primum locum Dux Saxo-
 niæ, & post eum Marchio Brandenburgensis. Ab his suffragia hoc or-
 dine poscet Mogontinus: Primo interroget à Treuirensi Archiepisco-
 po: secundo à Coloniensi, cuius est dignitas et officium, diadema regium
 imponendi: tertio à Rege Bohemiæ: quarto à Comite Palatino: quin-
 to à Duce Saxonie: sexto à Marchione Brandenburgensi: tum & Mo-
 gontinus uotum suum aperit.

In celebratione Imperialis curiæ, Marchio Brandenburgensis aquam
 lauandis manibus Imperatoris ministrat. Rex Bohemiæ primum potum
 propinat. Palatinus cibum: Dux Saxonie Marscalcus solitum officium
 præstat.

DE IURE COMITIS PALATINI.

VAcante Imperio, Illustris Comes Palatinus Rheni, sacri Roma- *Ius Comit'is*
 ni Imperij Dapifer, ad manus futuri Regis Rom. in partibus *Palatini præ-*
 Rheni & Sueuiæ, & in iure Franconico, ratione Principatus, *sentandi ad be-*
 seu comitatus Palatini priuilegio, debet esse prouisor Imperij, cum pote- *neficia Ecclesi-*
 state iudicia exercendi, & ad beneficia Ecclesiastica præsentandi &c. Eo- *astica.*
 dem iure prouisionis, illustris Dux Saxonie Archimarschalcus in illis lo- *Ius Ducis Sax-*
 cis, ubi Saxonica iura seruantur, fruatur. *xonie.*

DE SVCCESIONE PRINCIPVM

Electorum.

Postquam Electores seculares desierint, decretum, ut ius, uox, po- *Succesio*
 testas electionis ad filium primogenitum legitimum laicum: illo *Electorum.*
 non extante, ad primogeniti primogenitum similiter laicum de-
 uoluatur. Quod si primogenitus absq; hæredibus masculis legitimis
 laicis ab hac luce migrarit, ius, uox & potestas ad seniore[m] fratrem
 laicum, per ueram paternalem lineam descendente[m] pertingat, & deinceps
 ad illius primogenitum laicum. Si uero Princeps Elector, seu eius primo-
 genitus, aut filius senior laicus moriatur, & hæredes masculos & legiti-
 mos laicos defectum ætatis patientes, relinquere contigerit, tunc frater se-
 nior eiusdem primogeniti tutor eorū & administrator existat, donec se-
 nior ex

nior ex eis legitimam ætatem attigerit, quam in Principe Electore annos xvij. completos censi uolumus. Si aliquis ex his Principatibus uacauerit, Imperatoris est prouidere.

DE IMMUNITATIBVS.

Immunitates

REgis Bohemiæ & subditorum immunitas, ut appellare à regali iudicio nemini liceat, auri, argenti, & stanni, ferri, cupri, plumbi, salis mineras habere, item ludæos, telonia & id genus habere possint. Monetas auri & argenti excudere ualeant.

Cæterorum Principum Electorum immunitas, quod eximuntur eorum subditi à tribunalibus, extra territorium & terminos Principum.

DE CONGREGATIONE PRINCIPVM.

Vtinam Electores in utilitatem Germaniæ hoc obseruarent.

DEcretum ut singulis annis à festo Resurrectionis Dominicæ conueniant in aliqua ciuitatum Imperij personaliter, tractaturi de Imperij & orbis salute, qui Imperij bases sunt & columnæ, dataeque leges conuiuales & sumptuariæ, ne frequentatio conuiuiorum rebus agendis remoram iniiciat.

Leges conuiuales & sumptuariæ.

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER

Archiepiscopos & Electores alios.

Ordo processionum.

Imperatore uel Rege deambulante, cū insignia ante faciem eius portantur, Archiepiscopus Treuirensis in directa diametrali linea ante Imperatorem uel Regem transeat, illique soli medijs inter eos ambulent, qui regalia insignia portant. Cum autem Rex absque insignijs incesserit, tum Treuir ita præcedat, ut nemo inter Regem & ipsum medijs habeatur, alijs duobus Archiepiscopis Electoribus loca sua seruantibus. Dux autem Saxonie regalem ensẽ deferat, Regem immediate præcedat, & inter illum & Treuirensẽ medijs habeatur. Comes Palatinus pomum Imperiale portet à latere dextro. Marchio Brandenburgensis sceptrum deferat, à sinistro latere ipsius Ducis Saxonie gradiatur. Rex Bohemie Regem nullo interueniente sequatur.

DE CURIA IMPERIALI

& sessione.

Sedes Imperatoria.

Die solenni curiæ Imperialis ueniant Electores Ecclesiastici & seculares ad domum habitationis regalis. Ibi Imperator insignijs Imperialibus induetur, & ascensis equis, uadant cum Imperatore ad locum sessionis aptatæ.

Archicancellarius, in cuius archicancellariatu hoc fuerit, portabit super baculo argenteo omnia sigilla & typaria Imperialia & Regalia. Seculares Principes Electores sceptrum, pomum, ensẽ. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopũ Treuirensẽ suo loco transeuntem, primo Aquisgrani, secundo Mediolanensis corona, & hoc duntaxat ante Imperatorem,

Imperatorē, qui est imperialibus infulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores ad hoc per Imperatorem iuxta placitum deputandi.

Imperatrix Augustalibus insignijs amicta, suis comitata uirginibus post Imp. competentis spatij interuallo, ad locum sessionis procedat.

Sedes Imperatricis.

DE OFFICIIS PRINCIPVM ELECTORVM.

sedente rege in sede regia.

Vx Saxoniae equo insidens, habēs baculum argenteū, & mensuram argenteā in manu, ex aceruo auenae p̄cingēte ad sellam uel pectus equi, mensurā plenā accipiet, & famulo uenienti exhibebit, demum uice Marschalcus de Bappenheim distribuet.

Ingresso rege ad mensam, Ecclesiastici Electores mensae benedicant.

Brandenburgēsis Archicamerarius accedat super equo, habēs argēteas pelues, & descēdens de equo, dabit aquā lauandis manibus Imperatoris.

Rex Bohemiae Archipincerna, descendens de equo, ciphum argenteum, ponderum duodecim marcarum, porrigit regi ad bibendum.

Comes Palatinus similiter intrabit super equo, habens in manibus scutellas argenteas cibis impletas, quas regi apponit.

Peractis officijs, ille de Falckenstein subcamerarius equum & pelues Marchionis pro se accipit.

Magister coquinae de Norinberg equū & scutellas comitis Palatini.

Vice pincerna de Lymphurg equum & ciphum regis Bohemiae.

Vice Marschalcus de Bappenheim, equum, mensuram, & baculum ducis Saxoniae.

Tandem statuitur, cum Romani imperij celsitudo diuersas nationes & linguas sub se habeat, ut prudenti regimine illis prospiciat. Ut illustriū principum, puta regis Bohemiae, comitis Palatini Rheni, ducis Saxonie, & Marchionis Brandenburgēsis, Electoribus, filij uel haeredes & successores, cum uerisimiliter Teutonicū idioma sibi naturaliter inditū scire p̄sumatur, & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo suae aetatis anno, in Grāmatica, Italica, Flauica linguis instruatur, ita quod infra xiiij. annum aetatis existant in talibus, iuxta datam sibi à Deo gratiam, eruditi.

Cognitionem linguarū habent Electores.

Anno Domini M. ccclxxxvi. Austriae dux Leopoldus apud Sembach cum Turricensibus, Bernatibus, Lucernatibus, Vnterwalden, Vre, Suentibus, & alijs confligit, qui de p̄fectis ducis admodum querebantur, nimium grauibus populo ad libertatem aspiranti: sed res infeliciter cecidit, nam dux ipse cum insigni & numerosa nobilitate fuit interemptus, & contigit Heluetijs uictoria, sed non incruenta.

Bellū Leopoldi Austriae ducis cum Heluetijs.

In hoc bello nemo capiebatur ex utraq; parte, sed neci dabantur uicti. Fertur ducem Austriae in exercitu suo habuisse messorēs cc. cum falcibus totidem, ut si frustra obsideret Sempach, tamen abmetendo regiones ad messem albas (erat enim circa festum Ulrichi) noceret, hoc furorē incus sit confederatis, & furor arma ministravit. Inter interfectos difficulter inuentus dux, tertio post die, & sepultus cum xl. nobilibus in Kunigsfeldt.

Sempach.

F De origine

- Origo Suisum.** De origine Suisum & successu, de nominis æthimologia cum uariet, & passim habeantur Chronica Suisum, & Heluetia in præsentiarum habeat ut pios ita in omni eruditionis genere præstantes uiros, per quos haud dubie, quæ Dominus multis annis benignissime cū eis egit, certiora expectemus, ego lubens abstineo, Tantum hoc libet hic subiungere, quod superioribus annis legi in Expostulatione quadam Dei per prosopeiam eos alloquētis & exhortantis, ut resipiscant, & in memoriam reuocent, quæ benefacta eis contulerit, & quàm miraculose cum eis egerit. Paternè dilexit, fideliter defendit, diuites & gloriosos fecit, non minus quàm Israel, Græcos aut Rhomanos, Phrophetas dedit probos, fideles, & eximie doctos, ex ipsis, per quos illis Deus innotuit.
- Dominus de Regensperg.** Anno Domini M. cclxvij. Cum à potētī domino de Regensperg grauiissime premerentur, cuius astui & potentiæ nemo par erat, humiliauit eum Dominus, & tradidit in manus eorum, ut ad instar uulgaris equitis se demitteret. Tum artes munitissimæ Regensperg, Vtzenburg, Glantzburg, & Gloggenburg, per confœderatos occupatæ fuerunt, & funditus destructæ. Item anno M. ccl. Dominus tutatus fuit contra crudeles, subitaneas, & insidijs plenas practicas institutas in latrocinij noctem, vff die Nordt nacht, in qua nec infanti in utero matris paritū fuisse, ubi confœderatorū domus & facultates iam diuisæ etiā erant, ibi Dominus uictoriam contulit, & hostem captiuum in manus eorum tradidit.
- Mordnacht.** In alia nocte rursus defendit eos Dominus cōtra hostes, mit den roten ermlen, & potentes fecit, ut arces robustas, Liel, Vrnach, & Baldegg caperent & destruerent.
- Hostes mit be roten ermlen.** Item anno M. cclxxi. uictoriam cōtulit contra comitem Rudolphū, comitem de Kyburg, & multos nobiles. Item liberauit à tyrannide præfecti cuiusdam Grysler dicti, contra Vuilhelmum Tællen, quem is coegerat, ut filio proprio pomum à capite sagitta decuteret. Idem pileum erexerat, magnis pœnis interminatus, ut honorarent. Idem turrim construiri curauit, nominandam, *Swing Dry vnder die styegen*. Eo tempore inuictas arces Regenberg, Saruen, Landenberg, Schuuanauu, Schonenberg, ut occuparent & frangerent, Dominus dedit, fugatis etiam & occisis tyrannis. Varias insuper uictorias contra Austriacos, Mediolanēses, Anglos, Burgundiacos, Sueuos, Gallos, enumerat hæc prosopeia.
- Vuilhelmus Tellen.** Anno Domini M. cccxv. in loco dicto Morgarten, septuaginta uiri contra multitudinem hostium fortissime pugnarunt, in loco dicto Sella, am sattel, ingenti metu incusso aduersarijs, ac multis in lacu ægre submersis. In Sempach cōtra Principem Lupoldum uictoria potiuntur M. ccc. contra iij. mil. Rursus anno M. ccclij. Turicenses contra Ellerspach præfectum ducis & Capitaneum apud Dætuuil circa Baden, ubi cccc. confœderatorum uincūt iij. millia. Tum Turregum à duce Alberto, qui tribus uicibus obsederat, liberatur, & quarta uice à Carolo iij. qui grauiter obsedit robur belli suppeditantibus imperio Bohemis & domo Austriae.
- Morgarten.**
- Sella.**
- Turregum.**
- Anno

Anno Domini M. cccxxxviiij. Circa Laupen pauci confederatorum *Laupen.*
 contra multos principes, comites, potentatus, uictoria potiuntur apud
 Hardt, ubi multi aduersæ partis in Rheno submersi fuerunt.

Anno Domini M. cclxxiiij. Cum Anglici totæ Germaniæ metum in-
 cussissent, equites circiter decem & octo millia impune uagantes per prin-
 cipum terras, & per confederatos apud *Luz/ Buttsbols & Frauen-*
Bruppen cæsi sunt, & Germania ingenti cura & sollicitudine liberata. *Anglici occisi*
apud Frauen-
brunn.

Anno Domini M. cclxxxviij. apud Næhenfels cc. confederati vi.
 millia uincunt.

Apud Bellitz exiguo numero contrasteterunt Mediolanēsi Stanthar- *Bellitz.*
 do, qui non solet ad pugnam egredi, nisi centum millibus, ubi & uictoria, im-
 mensas facultates, & uexilla xiiij. reportarunt. Deinde anno M. cccclxxv.
 apud Elygurt, Gransen, Murten, Nansen, cum alijs, ut infra habebimus,
 contra Carolum Burgundiacum uictoria non semel potiuntur. Item apud *Brüderholz*
Brüderholz loco Basileæ uicino, Dccc. confederatorum, viij. millia inua-
 dunt & uincunt. Item apud Ermerdingen, uulgo *Im Schwaderloch/*
Schwader-
loch. ubi confederati una die & uincuntur, & uincunt mox: nam M. ccc. eorum,
 xij. millia partis aduersæ superarunt. Posthac apud Frauentz: item Dor-
 naci apud Byrsam, Dominus uictoria illis contulit. Hæc & id genus alia
 habet hæc prosopopeja, cum enumeratione: Qua in re confederati pec-
 cent hodie contra Deum, quod eorum terra asyllum esse debeat afflictorum,
 & domicilium iusticiæ, & ita olim fuerit, (Hinc illustris & uere nobilis *Terra Helue-*
tiorum asyllum iu-
sticia. princeps Sigismundus Austriæ dux, cum alijs sibi eo tempore foedere iun-
 ctis, Argentoratensibus, Schuuartzuualdensibus, Songauiensibus, Bris-
 gauiensibus, contra Petrum Hagenbach, subsidio confederatorum, iusti-
 ciæ & æqui amantissimorum, egerunt) sed iam res habeant iuxta sermonem
 Esaïæ loquentis ad Iudam cap. i. Quomodo facta est meretrix ciuitas fide-
 lis, plena iudicij: iusticia habitauit in ea, nunc autem homicidæ &c. Expen-
 dant quid mali bella & pensiones afferant. Depingit falsum Dei cultum,
 quem fugiant, & uerum, quem amplectantur. De uerbo Domini, Nouo
 & ueteri Testamento. De prædicatoribus uerbi, de officio magistratus, de
 electione magistratus, de fratre Nicolao & eius consilio. Et per hypoty- *Frater Nico-*
laus. posim subiicit terram Helueticam, & eius fertilitatem, amoenitatem & ro-
 bur, cum mentione reformationis, terrore iræ Dei tandem concludit.

Post Gregorium xi. exortum fuit magnum schisma, nam Italiani Ita- *Schisma in ele-*
 lum fecerunt papam, & nominabant Urbanum sextum. Is Rhomæ egit. *ctione Pont.*
 Galli alterum elegerunt Papam, quem uocabant Clementem viij. Hic rur-
 sus profectus est Auinionem. Sic erant duæ Rhomæ, & duo papæ, & *Due Rhomæ.*
 unus excommunicabat alterum. Italia, Hungaria, Germania, adherabant *Duo Papæ.*
 Urbano Ro. papæ. Durauit hoc schisma usque ad conciliū Constantien-
 Hinc iocus: Bicipitem dudum aquilam Romani Imperatores in armis si- *Biceps aquila.*
 bi prætulere & præferunt usque hodie, quamuis dudum Orientis im-
 perium euanuerit à Christianismo, translatum in perfidos Mahometa-

Biceps infula. nos: nunc bicipitem infulam incipiunt adorare Romani Pontifices.

VVENCESLAVS XXXIII. IMP. GERM.

VVenceslaus
XXXIII.
Germ. Imp.

Nno Dñi M. cccxxviiij. VVENCESLAVS Bohemiæ rex iam patre uiuente, & plurimum annitente, rex Ro. creatus, cœpit utrunq; regnum sine magna sollicitudine administrare. Nec enim annulus est imperij coronã accipere, quam etiã non promeruit: uir animo non satis ad imperiũ idoneo, qui (ut ferunt) uentri deditus, omnia posthabuit. Aliquantoq; melius actum esset cum imperio, si neq; pater, neq; filius in eo fuissent. Nam pater largitionibus ut filium extolleret, filius ignauis dissimulationibus, imperium attriuere, inq; eam tenuitatem, quæ nunc cernitur, adduxere. Augustos se amant interpretari, quasi augendo instantes imperio: sed longe ab hac interpretatione patris largitio, & filij ignaua dissimulatio fuit. Nam Vuenceslai incuria in regno Bohemiæ illa Christianismi cruenta diuisio inuasit, Subincone Archiepiscopo Pragensi, cui cognomen erat Lepus, frigidam suffundente, qui Orienti calamitati obuiam ire cupiens, libros Iohannis Vuicleffi ad se ferri, omnesq; publice concremari iussit. Supra cc. uolumina fuisse traduntur pulcherrime conscripta, bullis aureis, tegumentisq; preciosis ornata. Iohanni Hufs prædicatio interdicta, & adiectæ minæ, si quando dogmata sua in populum uulgare auderet.

VVenceslaus
uentri addictor.

Christianismi
diuisio sub
Vuenceslao.

Vuicleff.

Hufs.

Aeneas Syluius in hist. Boh. cap. xxxiiij. Fuit, inquit, Vuenceslaus longe patri absimilis, uoluptatum sequax, laboris refugiens, uini quàm regni curiosior. Ob quam rem captus à baronibus, xvij. hebdom. in custodia habitus. Iohannes dux Lusatiæ, & Procopius Marchio Morauix, magno Reipublicæ malo, eum libertati reddiderunt. Captus & secundo per Hungariæ regem fratrem suum, & Alberto Austriæ duci in custodiam datus. Custodia eius in egregijs ædibus apud Vuiennam habita, quibus exinde cognomen Praga datum, quod eas rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiretur, fugam arripuit, regno rursus positus: neq; tum uitam mutauit, sed priori consuetudine uino ciboq; marcescens, lucemq; dormiēdo nocti coniungēs, ab Electoribus Imperij, cōprobante Ro. Pont. imperio deiectus, domi torpens, illaudatum egit æuum. Anno Domini M. ccclxxxvi. Paiazites Turcarum quartus Imperator regnat. Hic totam Græciam ac Thessaliam cepit.

Vuenceslaus
captus aliquoties.

Ab imperio
deiectus.

Post Vrbanum xi. fit Papa Romanus Bonifacius ix.

Post Bonifacium ix. fit papa Innocentius vij.

Post Innocentium vij. fit papa Gregorius xij. Hic addixerat se cessurū papatui, modo Benedictus quoq; resignaret. Cum aut Benedictus nollet, & ex Auenione in Hispanias fugeret, nec Gregorius uoluit resignare. Quapropter concilium Pisæ habitum fuit. In quo hi duo, Gregorius & Benedictus depositi, & electus fuit tertius, papa Alexander v. Gregorius fugit Ariminum, ibi mansit usq; ad Concilium Constantiense. Alexander uero

Concilium Pisæ
habitum.

der uero mansit Bononiæ: nam Hungari Romæ agebant magna tyrannide, bellumq; habebant cum Gallis, propter Neapolim.

Post Alexandrum v. fit Papa Bononiæ Iohannes xxiiij. Ita hij tres pontifices uixerunt usq; ad Concilium Constantiense: Iohannes xxiiij. Bononiæ, Gregorius Arimini, Benedictus in Hispania, & omnes depositi fuerunt in concilio Constantiensi.

Anno Domini M. cclxxxvi. Iohannes Vuiclefus in Angliâ, ac Catharina de Senis in Italia clarent.

Anno Domini M. cclxxx. Vuenceslaus rex Bohemiæ litem compositurus inter clerum & populum Vratislauensem, illuc uenit. Et diuina ob reuerentiam sui resummi petijt. Clero autem abnuente, ut scelus profanationis non incurreret, rex Vuenceslaus iratus, oppida & uillas ecclesiæ & monasteriorum spoliare iussit. Et tam ingens gregum pecudumq; numerus Vratislaviam inductus est, ut trecentæ oues pro tribus marcis uisualibus, bos uero pro fertone uenderentur, & propter emptorum penuriam, maior pars ad Bohemiâ pulsa est.

*Vuenceslaus
in clerū Vratislauensem.*

Anno Dñi M. ccxciiij. Vuenceslaus Ro. & Bohemiæ rex, de uniuerso regno Bohemiæ fratres Teutonicos ordinis S. Mariæ, cum nigra cruce, eiecit, eos inutiles fore asserens, bonaq; castra & ciuitates ipsis abstulit.

Teutonici fratres, eiecit ex regno Bohemiæ.

Anno Domini M. cclxxxviiij. Graue bellum habuit Argentoratensis Respublica, cum Friderico de Blanckenheim Episcopo Argentoratensi. Nam cum urbs Bannū imperiale incidisset, propterea, quod Brunonem de Rapoltstein conciuem (qui militem Anglicum in graui captiuitate detinebat) ad officium cogere, & ut captiuum libertati redderet ei persuadere tardior esset, Episcopus edictum regium contra urbem diuulgabat in finitimas terras. Principes multi, comitesq; tanq; regijs mandatis parituri, quidam uero oculo parum simplici huc spectantes, ut non soluerent census & redditus quos tenebantur, arma in urbem mouent, pagos uastant, ciuium ædes in rure sitas, igne consumunt, uina, fruges, redditus, ligna, salem, Alsæ influxū apud Erstein inferri prohibent, pecora abigunt. Fridericus odium in urbem dissimulans, simulansq; beneuolentiā, inito clam cum principibus consilio, per suos, quos uocant officiatos uel præfectos, urbi bellum indicit, pontemq; Rheni flammis exurere tentat, aptatis ad id incendiū lignis aridis, straminibus, & sulphure conspersis, in nauesq; ualidas, quæ per Rhenum descenderent, collocatis. Hostes & adiutores Episcopi in pagis Episcopalibus Eschauu, Vegersheim, Hundesheim, Northus, Erstein, & alijs pagis apud Alsam, manebant, interdum ram uicini facti urbi, ut in planicie ante urbem, vff Metzger auwe uiderentur. Argentoratenses, ciuibus tutandis, hostibus arcendis, interdum mille equitibus egressi, leuia utrinq; committuntur certamina. Cum autem bellum hoc diu durasset, Comes à Sponheim Schultetus Oppenheimensis, & honesti ciues à Mogontia, Vuormatia & Spira, Argentoratū ueniunt, & quàm diligentissime pro cõponendo dissidio inter urbem & Episcopum,

Bellum Reip. Argento. cum Friderico de Blanckenheim.

Adiutores episcopi.

scopum, unà cum alijs sedulo agunt, tandem anno M. cccxcij. & ciuitas à Banno Imperiali absoluitur, & bellum cōponitur per Carolū iij. Pragæ.

Hinc Fridericus Episcopus ualde tristabatur, quod non omnia ex sententia sua illi successerant, nec uoti compos euasisset. Quoniam uero militibus suis in magno ære obnoxius fuit, quod se ipsis præstiturum sub syngrapho sponponderat, nō cogitans quod terras per bella parare, sit aureo hamo piscari. Equites solutionem appetentes, ipsum tandē Fridericum, quem pauloante adiuuerāt, persequi, & damna illi inferre coeperūt. Quare Fridericus cogitatione alterius Episcopatus acquirēdi tangitur, Archiepiscopatū Mogontinū, item Treuerensem, ambit. At Pont. Ro. Traiectensem illi cōtulit, & ab eodē Gulielmū de Dietscht auellens, ad Argent. trāstulit. Hic Fridericus Basilicē. Ecclesiæ administrationē gessit, exercitū in Sueuiā mouit. Hechingā oppidū sub arce Hohen Zorn sitā, expugna uit, pro quo commutationis uia à comitibus Vuirtenbergensibus oppidum sancti Hyppoliti in Alsatia suæ diocesis consequutus est. Fridericus nihilominus ab Episcopatu Argentoratensi eiectus, opulentum ipsum reliquit, quippe cui adhuc quotannis quadraginta aureorum millia in emolumentis inferebantur.

Terras p bella parare, est aureo hamo piscari.

Oppidū s. Hyppoliti s. Bildt.

Ferunt hunc Fridericum de Blanckenstein Gulielmo de Dietsch successori suo in Episcopatu Argentoratensi scripsisse, quod sibi caueret à potentia urbis Argentoratensis, ab infidelitate uasallorum, & à Capituli sui uel imperitia, uel simplicitate.

Bellū Gulielmi de Diesch, cū Rep. Arg.

Anno Domini M. cccxciiij. Gulielmus de Dietsch, Episcopus Argentoratensis pluribus annis bella gessit cum urbe Argentoratensi, minus tamen prospere. Quamuis enim dimidiam partem terræ Transhenanæ. Offenburg, Gengenbach &c. (quam Episcopus Argentoratensis pro magno ære à Romano imperio, uirtutibus domini Bertoldi de Bucheck impignoratam possedit) Roberto regi libere reddidisset. Zaberniamq; duci Lotharingiæ tradere uoluerit, ut alieno saltem subsidio foelicius contra ciuitatem triumpharet, tamen conuiuentibus domino Hugelmanno de Vinstigen Decano, & Friderico de Hohenzorn camerario, à ciuibus Argentoratensibus in Mollisheim captus, Argentoratumq; deductus est. Et cum dissensio inter ipsum & ciues, ab Archiepiscopo Mogontino & Marchione Badensi (qui præsentibus Argentorati fuerant) sopiri nequaquam posset, præfati duo Canonici, & ex Senatoribus aliquot, Ruolinus Barpfenning, Ulrichus Gos, & Michael Mellbruge ad Concilium Constantiense citati sunt, illucq; Gulielmus perductus, & cautione ab ipso & à ciuibus recepta, causa uentilari cepit, mutuisq; articulis longo tempore, ut fieri solet, in libellum conscriptis, Episcopus tandem libertati restitutus est. Ciuitas uero ob iniectas in præfulem manus, censuras Apostolicas, & bannum imperialem, absolutionis experens, tum ipsi Concilio Constantiensi, tum Sigismundo Roma. Regi, quod imperij principem cœpisset, aureorum nummum summam soluit.

Capitur à ciuibus in Mollisheim.

Anno

Anno Domini M. ccc. xciij. Gymnasium Erdtphordienſe fundatum eſt, Bonifacio ix. priuilegium donante, Theologica ibi permiſſa facultate. Non uacat admiratione Germaniam tam diu ſine publicis egiſſe literarum gymnafijs: Francia quidem à memoria Caroli Leo genere claruit: Italia non longe poſt Bononiæ & quibuſdam alijs locis publice docere cepit. Germania uero omniũ ad cultũ nouiſſima prouincia, de qua recte Picus dixit, Rhenus in Tyberim conuertitur. Bohemia ſub Carolo quarto Imperatore & Rege ſuo Prage publicum meruit literarũ gymnaſium.

*Gymnaſium
Erdtphordienſe*

Academia quoq; apud Colonia Agrippinã hoc tempore fundatur.

*Academia Co
lonienſis.*

Hoc tempore pernicioſa ſimultas fuit in ciuibus Colonia Agrippinã; duplex habuere in urbe concilium: arctum eorum, qui quotidiana ciuium negocia curarent: & latum ad illos quoq; pertinens, qui magnis Reipublicæ negocijs aſciſcerentur. Erat ex latiore conſilio uir primarius, quem legitimis cauſis proſcripſere Magiſtratus concilij ſtrictioris: parendum fuit: ſed ille apud Principes effecit, ut eorum opera reſtitueretur. Tum ut ſe uindictet, multa molitur: deniq; conſtituit, ut conſcitata plebe, omnes de ſtricto concilio in uincola faceret pertrahi. Id ſenſe re uiri ſagaces minoris concilij, & pręuenientes molitionem cæterorum. Latum concilium per eandem multitudinem in uincola duci fecerunt.

*Seditio Colo-
nia inter ciues
& Senatũ.*

Verum erant prudentes in communitate uiri, qui utranq; molitionẽ improbarent, effeceruntq; ut minus etiam concilium cuſtodix manciparetur, quo minus cæteri cõquererentur, iam agẽtes in cuſtodia. Et utriſq; diligenter cuſtoditis, ipſa communitas utranq; concilium abſoluit, & nouo delectu habito, conſtituerunt Senatũ alium, & ut in reliquum ciuitas non duplici, ſed unico concilio gubernaretur, decreuerunt. Quod ſeruatum in hodiernum diem, non paruum dedit rebus incrementum.

*Vnus ſit Sena-
tus in urbe.*

Hac tempeſtate Aruerni adiunctis ſibi Lemonicẽſibus atq; Pictauis, grauiffimam ſeditionẽ excitãrunt, Ducem ſibi quendã Petrũ Bruerium inſtituẽtes, atq; ita per nequiſſimã licentiam graſſantes, nobilem quenq; clerum item, & alicuius penſi hominem ſibi obuĩam ſine miſeratione obtruncabant: ſacerdoti amputatis digitis, capitis uerticem deglubunt, deinde cremant. Religioſum Hospitalis ordinis per alas procerq; arbori apenſum, ſagittis telisq; confoſſum, necant. Nec modus illis erat ullus ſeuiendi, pluris inter illos habebatur, qui ditiora flagitia committeret. Tandem Biturigum Dux, qui Auinionẽ ſalutandi Pont. gratia perebat, delecto nobilium exercitu, in ſeditioſos mouet, quos non difficili prælio multis, occiſis, multisq; laqueo ſtrangulatis ſuperauit. Ro. Gag. lib. ix.

*Seditio Ruſti-
corũ in Gallia
anno 1399.*

Anno Domini M. ccc. xcix. Albatorũ ſecta cœpit à præſbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantã modeſtiam uultu ac uerbis præ ſe ferebat, ut ab omnibus ſanctus haberetur. Magnam multitudinem uirorum & mulierum in ſententiam ſuam traxit, linteis albis circumuoluti omnes, ſine diſcrimine mares & ſœminæ, ruſtici an ciues, ſerui an liberi, paſſim ueluti pecora, ubi nox oppreſſiſſet, dormiebãt:

*Secta Albato-
torum.*

publice in uicis epulabantur. Crucifixum sacerdos præferebat, quem la-
chrymari ob hominū delicta dicebat. Viterbij substitit cum magna mul-
titudine, Romam ad loca sancta uenturus. Sed Bonifacius fraudem ueri-
tus, quod diceret hominem superstitiosum Pontificatum appetere, adiu-
uante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominem compræ-
hensum ad se perducant. Sunt qui scribant quæstione confessum fuisse
fraudem: Alij nihil fraudis subfuisse, sed fictum à Pontifice abolendo ru-
mori, quo hominem per inuidiam captum & necatum affirmabant.

Gerson.

Gerson Theologus, Nicolaus Florentinus, Iacobus Foroliuensis,
Medici, & Ancoranus Legum consultissimus, florent.

*Exactio Rom.
Pont. impedi-
ta per Scholā
Parisiensem.*

Per id tempus sedente apud Auinionem Innocentio vii. qui raram ni-
si ex Franciæ regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales xxx.
ordinauerat, quibus grandi sumptu opus esset, Diui Nichasij Remensis
Abbate in Franciam misso, dimidiatam omnium Ecclesiarū partem colli-
gere conabatur. Cui cepto Scholastici Academiae Parisiensis restiterūt,
missis ad Carolum Oratoribus, qui Pontificis edictum haud æquū esse
persuaderent. Audita Scholasticorum quærela, Rex exportari regno pes-
cuniam uetat, & Ecclesiarum prouentus in tres distribui iubet, unam in
Ecclesiarum instaurationem, alteram dissoluendis earū obligationibus
& debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignauit. Ita Ponti-
fex edicti pœnitens, ab exactioe destitit. Rob. Gag.

Anno Domini M. ccc. xciiij. Celapinus Imperator v. Turcarum, qui
Imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem Christiani apud Nicopolim à Turcis deuicti sunt in-
signi pugna.

Eduardus Portugalliae	}	Rex.
Heinricus iij. Hispaniarum		
Carolus v. Galliae		
Heinricus v. Angliae		
Iacobus iij. Scotiae		
Sigismundus Vngariae Vladislaus Poloniae		

RUPERTVS DVX BAVARIAE, COMES PALATINVS

Rheni, XXXIII. Germ. Imp.

*RUPER-
TVS XXX
III. Ger. Im.*

Anno Domini M. cccc. cum Vuenceslaus Rex Romanorum
nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam uolupta-
tem intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanum regnum in
sua cura cõplexus, Electoribus Imperij Francophordiae con-
gregatis, Vuenceslao deplorato & destituto, Rupertus in Regem Ro-
manorum eligitur, & à Friderico Coloniensi Archiepiscopo de more
Aquisgrani consecratur: deinde uenit Argentoratum cū Regina Adela-
heide, quatuor filijs Ducibus, tribus filiabus, & Duce Lotharingie gene-
re suo, magnificèq; à Senatu suscipiuntur, & dotantur singuli. Regnauit
decem

decem mensibus, annis nouem, postea in Oppenheim cō pacificè obiit.

Anno Domini M. cccc. iij. Princeps Comes Hassiæ nouum in terra sua castrum nomine Luduwigsteyn fundauit, & per tenebras unius noctis erexit, & hoc ex aduerso castrum nobilium de Hansteyn, ut rapinas solitas eorundem nobilium ab antiquo frequentatas sedaret.

Luduwigsteyn
castrū una nocte
ēte extructum

Anno Domini M. cccci. Moyses Turcarum vi. Imperator, qui Parthos deuicit, regnat.

Tempore Ruperti Imperatoris uixit crudelissimus & bellicosissimus Cæsar Tartarorum, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tantas uires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorē Paiafeth cathenis uinctum aureis, curru quo uehebatur quasi triumphans adiunxerat, prandens quasi canem sub mensa comedere iussit: & ascensurus equum, eo tanquam scabello usus est. Armenos præterea prostrauit, subuerterat Persas, destruxerat Aegyptios, Damascum penè deleuerat. Et quocunq; eius transcenderat nomē, sola fama, quasi fuisset missus à Deo peccatorum ultor terribilis imminabat. In obsidionibus urbium prima die albo utebatur tentorio, secunda rubeo, tertia nigro. Et si se dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color mortem indicabat: Niger uero ciuitatis exitium, & omnia in cinerem conuertenda.

Anno Domini M. cccc. vij. Schola Parisiensis in tanta autoritate fuit, ut Benedictum xiiij. Papam Auinionis sedentem dignitate amouendum magnopere cōtenderet. Scholasticum id temporis offendisse, piaculum erat. Inter multas simultates, cum res tota Francorum ad ciuilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferè scholæ fauorem atq; beneuolentiam sibi comparare. Cum semel studens luto per unum ex familia Caroli Sauosij aurati equitis fuisset conspersus, reliqui iniuriam ulcisci properantes, ita apud iudices agunt, ut Sauosij ædes, unde familia prodierat, solotenus diruerentur, ipse uero minister exularet. Rob.

Schola Parisi
ensis autori-
tas.

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignonuillus Parisianus preses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cædem à se factam, appensos, strangulare iussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur: Coactus est (schola apud iudices suam ignominiam persequente) scholasticos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos, Ecclesiæ restituere, aurigante carnifice, qui equo insidens, lineam instar sacerdotis uestem induerat. Eorum scholasticorum etiam nunc sepulchrū in porticu diui Maturini Parisiensis cum Epigrammate uisitur.

Anno Domini millesimo quadringentesimo octauo, Salicetus Legū interpret, ac Chrysoloras Græcarum literarum restaurator, florent. Benedictus xiiij. Papa schismaticus Auinionis sedet. Greg. xij. Venetus Papa Ruthoni, auxilio Tartarorum, Teutonicis Dominis atrox bellum inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. vij. qui Seruiam & Vualachiam cepit.

enallbed

Sigismund

SIGISMVNDVS XXXV. GERM. IMP.

SIGISMVN
DVS Germ.
Imp. XXXVDotes Sigis=
mundi.

SIGISMVNDVS interea Rex Vngariæ, Caroli quarti Imperatoris filius, Vuenceslai ignaui Regis frater, ab Electoribus Imperij Francophordiæ Rex Romanorum, mortuo Roberto eligitur, anno Domini M. ccc. x. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam gentem Turcarum, Christiano nomini necessarius, quasi de cælo missus, assumitur. Cordatus Princeps & εὐλωποιός, plurima regna obiuit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetrauit Franciam, uiditq; Regem eius. Nauigauit in Angliam, & ubiq; semina iecit futuræ pacis. Concessit in Italiam, & cum Papa Iohanne consultauit de habendo Concilio, ut schisma Ecclesiæ tolleretur. Ita consensu Papæ, Imperatoris, Regis Franciæ, Regis Angliæ, Concilium Constantiense inceptit.

Anno Domini M. cccc. xiiij. Sigismundus Argentoratum uenit, & honorifice excipitur, dotaturq;.

Anno Domini M. cccc. xv. Aquisgrani coronatur.

CONCILIVM CONSTANTIENSE.

Sigismundus
canit Euange-
lium.Schisma 40.
annis durans.

ANNO Domini M. cccc. xiiij. inceptit Concilium Constantiense, ad quod uenit Iohannes xxiiij. Papa. Imperator Sigismundus in nocte Natalis Domini eò uenit, et in Missa eius noctis Euangelium uti Diaconus cantauit: Exijt edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio durauit hoc Concilium, sed quo Christianismi commodo, facile iudicant qui fidem electorum Dei habent, & agnitionē ueritatis. Certe ante hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate diuisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibidē & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Euangelicum. Et si ueritatem dilexissent, quemadmodum sessione prima die Veneris, xvi. mensis Nouemb. Papa Iohannes xxiiij. Concilium exorsus ex cap. viij. Zachariæ dixit: Veritatem diligite, adducens auctoritates noui & ueteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos literarum sacrarum in primis appellans, ut expendant sicubi errores fuerint: præterea monens, ut omnes hac de causa congregati, cū omnimoda libertate possint dicere, consulere, et facere omnia. Atqui horū obliti postea spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris eius persequebantur, factaq; est planè persecutrix Ecclesia.

Anno Domini M. cccc. xv. Iohannes xxiiij. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilij, sacrum Concilium non debere dissolui, quousq; Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & mēbris, & quod Papa etiam teneatur obedire Decretis Concilij.

Sessione

Sessione sexta dantur Commissarij contra Iohannem Hufs: Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica: pro natione Germanica Episcopus Flebbiensis: Magister Ursinus Taluenda pro natione Gallicana: Magister Guillelmus Comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia Magistri.

Commissarij
contra Hufs.

Condemnatur memoria Iohannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Concilio Romano, super condemnatione & combustione librorum prædicti Vuicleff.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga: datur saluus conductus, sed salua iusticia.

Concilium poenam carceris & excommunicationis minatur famose libellantibus.

Quoniam uero penituit Iohannem xxiiij. quod resignasset Papatum, cogitauit de fuga, ad quam Dux Austriæ Fridericus iuuit: nam noctu mutato habitu, clam cū paucis abiit, & iam descenderat in Schaffhusen, Italiam repetiturus. At Imperator fugientem Papam compræhendit, & anathemate Imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hisce de causis ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab Imperatore, & omnē suam ditionē Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiam, & restituit illi Ducatū.

Depositus Papa commissus fuit Palatino Principi, is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione xiiij. excommunicat Concilium eos, qui laicos sub utraq; specie communicant.

In hac sessione Gregorius xij. quoq; cedit Papatui.

Sessione xv. Concordiensis Episcopus sententiam legit contra Iohannem Hufs, qui fuit degradatus in præsentia Concilij, & traditus curiæ seculari. Hic appellat Hufs ad Dominum Iesum Christum.

Fertur quod Paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc inscriptionem habet in una parte: CENTVM REVOLVTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI. (qui sermo propheticus uideri potest ad hæc tempora, si computes.) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. IOHANNES HVSS CONDEMNATVR. In altera parte monetæ legis: CREDO VNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Moneta Hussiana.

Anno Dñi M. cccc. xv. octaua Iulij fuit degradatus Iohannes Hufs, per Archiepiscopos Bisontinum & Mediolanensem, Nicolaum nomine. Ferunt quod Hufs degradatores cum ironiis ceremonijs irriserit, mox pronuntiatur hæreticus, & committitur potestati seculari. Orat autem Concilium, Regem, & Magistratum ciuilem, ne occidant, sed in carceribus perpetuis custodiant. Educitur ad combustionem, licitori præcipitur, ne exueretur uestibus: erat autem indutus duplici tunica nigra de panno

panno satis bono, cingulum habens cum deaurato argento parumper paratum, & in uagina cultellos duos, bursulam coreaceam. Insulam albā satis longam gestabat in capite è papiro factam, in qua depicti erant duo dæmones, & inter hos scriptura erat hæc: HÆRESIARCHA. Plus quā mille armati comitantur, uirum duo ministri Ducis Ludouici deducunt, non uinctum, sed in medio istorum incedentem. Eundo non admodum populum appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Iesu Christe fili Dei uiui, miserere mei. Cum uideret locum supplicij, ligna & ignem, ter cecidit in genua, alta uoce clamans: Iesu Christe fili Dei uiui, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an uelit confiteri, ab Ulricho Schorand Sacellano D. Stephani, inquit: Non est necesse. Volebat autem populum ualedicere sermone cohortationis, id Dux Ludouicus nolebat permittere, sed precipiebat, ut actutum combureretur. Cardinalis Pangratus mulum habuerat magnum, & senio confectum, hunc mortuum humo condiderant extra urbem Constant. ibidem pyram extruxerunt, unde per calorem ignis ex putri cadauere muli, grauis odor concisatus fuit.

Processio habetur extincto Hufs.

Dominica sequenti, quæ fuit ix. Iulij, grauem processionem instituerunt, in qua ibat Patriarcha Antiochenus, in insula preciosa, ante eū preserebatur pannus aureus. Post eum ibat alius Patriarcha, xviii. Cardinales, ix. Archiepiscopi, lxiij. Episcopi, omnes insulari, cum Clero & Monachis, obsecrantes, ut omnipotēs Deus fidem Christianam restitueret. Rursus die Magdalene processionē habent pro salute Regis, qui ad Regem Arragoniæ & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini M. cccc. xv. Sede Apostolica uacante, regnorum Serenissimi Principis Domini Sigismundi Rom. & Hungariæ Regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ xxix. libri Iohannis fuerunt combusti in Platea palatii Episcopalis.

Anno Domini M. cccc. xvi. Hieronymus de Praga damnatur, & traditur iudicio seculari, sessione xxi. Quare Comes Eberhardus de Nellenburg, Iohannes Comes in Lupffen, locum tenentes Regis Sigismundi, tradunt licitori. Educitur in locum, ubi antea Hufs combustus fuit: in itinere Letaniam cecinit: in igne, Credo in unum Deum, testatus Huffs & Vuiclephi doctrinam sanam esse & rectam. Scribunt Aeneas Syluius & Pogius Florentinus, Ambos constanti animo pertulisse necem, & quasi ad epulas inuitatos, ad incendium præparasse, nullam emittentes uocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Vbi ardere cceperunt, hymnum cecinerunt, quem uix flamma & fragor ignis excipere potuit.

Sessione xxxix. decernitur, ut semper quinquennio, septennio, decennio habeatur Concilium, & mox oborto scismate intelligatur iure terminus Concilij.

Martinus 5. Papa.

Sessione xli. Odo de Columna per sex Prælatos cum Cardinalibus pro hac uice eligitur in Papā, dictus Martinus v. & coronatur. Is inequitans

tans D. Sigismundum regem à dextro, & Fridericum Marchionem Brandenburgensem à sinistro habet, frequentum Papalis equi moderantes. Reliqua habes in actis Concilij Constantiensis.

Bohemi ubi audiunt exitum suorum doctorum, armantur, concurrunt, fauunt, Ecclesias & omnia sternunt obuia. Vuentzeslaus rex partim ignauia, partim timore se continet, ut magna res geritur, obsidentur ciuitates, uastantur, trucidantur mortales, sine discrimine, ordinis, sexus, ætatis. Late serpit malum, foras educuntur armati exercitus, cum rex Sigismundus pro auxilio inuocatur, tardius uenit, interim illi seuiunt, & crescunt robore & numero. Horum dux fuit Zischa.

Tumultus in Bohemia à morte Huss.

In hoc Concilio Sigismundus Adolphum Cluensem comitem, creauit ducem, & Fridericum Burggrauium Norinbergensem, fecit Marchionem Brandenburgensem.

Anno Domini M. ccccxvij. Petrus de Alliaco Cameracensis Cardinalis, Antonius de Butrio Iureconsultus, Valescus Montagnana medici, Leonardus Aretinus & Pogius florent.

Anno Dni M. ccccxviij. Gentes plebei siue nobiles ex Aegypto minori repulsi, terram nostram applicant laboriosi, Mauri fusci, squalidi, difformes, utriusque sexus pusilli cum maioribus, totius partes Germaniæ usque modo, & similiter Galliarum regiones, cum equis, mulis & asinis mirabiliter girantes, & extra muros & habitacula per campos aliorum hominum mansiones penitus declinantes, rapientes, furentes, & clam quicquid nobile repererint, diripientes. Vide Hemmerl. de nobilitate.

Gentes plebei Die zigeiner

Anno Domini M. ccccxxij. Amurates secundus, Turcarum viij. Imperator, hic deuicto, ad Varnam Vngarorum rege Ladislao, usque in septem castra penetrat.

Anno Domini M. ccccxxxvij. Sigismundus in Italiam demum, sedente Eugenio quarto, atque inimico, traiecit, obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis, Arnun fluuium transmisit, vi. mensibus Senis substitit, ubi facta cum Florentinis pace, Romam abiit, ibique de more accepto diademate in Basilica Petri, euestigio in Lateranum contedit, Eugenio usque ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens, Mantuam à Iohanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram Ludouico filio in matrimonium dedit, Marchionemque primum Mantuam creat.

Sigismundus Romæ coronatur.

Primus Marchio Mantuæ.

Sigismundus contra Turcas fortissimam expeditionem instituit, copiosum exercitum Germanorum, Burgundionum, Gallorum, Vngarorum & Italicorum, usque ad Adrianopolim ducens. In ea expeditione erat ipse rex Sigismundus & Philippus dux Burgundiæ. At Galli contendebant priores esse in acie. Hinc confusio accidit, & cædes Christianorum, dux Burgundiæ capitur, rex Sigismundus fugit Constantinopolim, longo post tempore Burgundus liberatur: Scribit Syluius foelicissime contra Turcas pugnasse Sigismundum, & xxxij. Turcarum regulos securi percussisse.

Sigismundus captus.

G cussisse.

cuffisse. Tumultu populari captus tamen fuit, ac uiduæ, cuius uirū occide-
rat, in custodiã traditus, beneficio linguæ, libertatē adeptus, regnū armis
recuperauit. In quo fortunã utramq; expertus, inter uiros claros enituit.

Sigismundus non habuit filium, unicam filiam quam habuit, dedit in
matrimonium Alberto duci Austriae, unde Albertus regna Hungariae
& Bohemiae consequutus est.

Nicolaus
Clemangis.

Anno Domini M. ccccxvii. Temporibus Sigismundi Imperatoris,
& Constantiensis Concilij claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus
Barocensis, doctor Theologie Parisiensis, qui de corrupto Ecclesie statu
scripsit, quibus rationib. res Ecclesiastica creuerit, & decreuerit pietas &c.

PERSONAE IN CONCILIO CONSTAN-
tensi, Spirituales et prophanae.

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa
Paschæ & Pentecostes.

Inter has cccxvi. Archiepiscopi & Episcopi.

Item Dlxiii. Abbates & Doctores.

PROPHANI VEL SECVLARES.

Principes	} sedecim millia.
Duces	
Comites	
Milites	
Armigeri	

Mulieres publicæ ccccl.

Sexcenti Barbitonsores.

Trecenti & uiginti ioculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIVM MORAVIAE, PRO
defensione Iohannis Hus, ad Concilium Constantiense.

Reuerendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Car-
dinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis,
Ambasiatoribus, Doctoribus & Magistris, ac toti Concilio
Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites,
Militares & armigeri præclarissimi Marchionatus
Morauiae, affectum omnis boni, & obseruantiam

IESV CHRISTI domini mandatorum.

Anè quia iure naturali & diuino, quilibet iubetur alij facere,
quod sibi uult fieri: & prohibetur alij inferre, quod sibi nolit fi-
eri, dicente Salvatore: Omnia quaecumq; uultis quod faciant
uobis homines, & uos eadē facite illis: hoc enim est lex & pro-
phete. Imò lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut
teipsum. Nos itaq; præfata legi diuinæ & dilectioni proximi, quantum
possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memo-
riae uenerando Magistro Iohanne Hus, sacrae Theologiae Baccalaureo
formato

Matth. 7.

Roma. 13.

formato, prædicatore Euangelico, quem nuper in Concilio Constantien-
 si, nescimus quo spiritu ducti, non confessum, nec legitime, ut decet, con-
 uictum, nullisq; contra eum deductis & ostensis erroribus & hæresibus,
 sed ad sinistras falsas & importunas duntaxat suorum, & regni nostri, ac
 Marchionatus Morauia, capitalium inimicorum & proditorum accula-
 tiones, delationes & instigationes, tanq; hæreticum pertinacem condem-
 nastis, & condemnatum dira & turpissima morte affecistis, in nostris re-
 gni Bohemia Christianissimi, & Marchionatus Morauia clarissimi, ac
 omnium nostrorum perpetuam infamiam & notam (quemadmodum se-
 renissimo Principi & domino, domino Sigismundo Rhomanorum &
 Hungaria Regi, hæredi & domino nostro successuro, scripta nostra ad
 Constantiam transmisiimus, quæ etiam in congregationibus uestris lecta
 sunt & publicata, & quæ hic pro insertis habere uolumus) Et eum, ut re-
 fertur, in nostrum dedecus & contemptum, ignis uoragini tradidistis.
 Quare & nunc P. V. pro dicto M. Ioanne Hufs literas nostras patentes,
 præsentibus duximus destinandas, publice, corde & ore profitentes &
 protestantes, quod ipse M. Ioannes Hufs fuit uir utiq; bonus, iustus, &
 catholicus, à multis annis in regno nostro uita & moribus ac fama lauda-
 biliter conuersatus, & comprobatus, legem etiam Euangelicã, & sancto-
 rum prophetarum noui & ueteris testamenti libros, iuxta expositionem
 sanctorum doctorum, & ab Ecclesia approbatorum, nos & subditos no-
 stros catholice docuit, prædicauit, & in scriptis multa reliquit, omnes er-
 rores & hæreses cõstantissime detestãdo, & ad detestandũ eisdem nos &
 cunctos Christifideles continue & fideliter ammonẽdo, ad pacem quoq;
 & charitatem, quantum sibi fuit possibile, uerbo, scriptis, & opere iugiter
 exhortando, ita: quod nunq; audiuius, nec intelligere potuimus, etiam
 omni diligentia apposita, quod præfatus M. Iohannes Hufs quenq; erro-
 rem uel hæresim in suis sermonibus docuisset, prædicasset, uel quouis mo-
 do assertisset, seu nos uel subditos nostros, uerbo uel factõ, quoquo mo-
 do scandalizasset: quinimo pie & mansuete in Christo uiuens, omnes ad
 seruandam legem Euangelicam, & sanctorum patrum instituta, prædica-
 tione sanctæ matris Ecclesie, & salute proximorum, quanto potuit uerbo
 & opere diligentissime hortabatur. Nec præmissa omnia in confusionem
 nostrã, & regni nostri & marchionatus præfatorũ, perpetrata nobis suffe-
 cerunt, quin potius honorandũ M. Hieronymũ de Praga, uirum certissi-
 mæ eloquentiæ fonte manentẽ, magistrũ septem artiũ liberaliũ, & philo-
 sophum utiq; illustrem, non uisum, non auditũ, non confessum, nec con-
 uictum, sed ad solum suorũ & nostrorũ proditorũ delationẽ sinistra, sine
 omni misericordia cõprehensum, incarcerationis, trucidastis, & iam, forte
 sicut M. Iohannem Hufs, crudelissima morte interemistis. Præterea ad
 nostram (quod nimis dolenter referimus) peruenit audientiã, & ex scri-
 ptis uestris collegimus euidenter, quomodo quidã detrectatores, Deo &
 hominib; odibiles, & nostri regni Bohemig, & Marchionatus Morauia

Omnes autem
 qui pie uolunt
 uiuere in Chri-
 sto &c. 2. Tia
 moth. 3.

Hieronymus
 de Praga.

æmuli & proditores, coram uobis & concilio uestro, nos & regnum no-
 strum ac Marchionatum prædictos, grauissime & nequissime detulerunt,
 asserentes, licet falsæ, mendosæ & proditorie, quod in præfatis regno Bo-
 hemiæ, & Marchionatu Morauia, diuersi errores pullularunt, & corda
 nostra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & grauiter in-
 fecerunt, adeò quod nisi lima correctionis celeriter apponeretur, prædi-
 ctum regnum & Marchionatus, cum suis Christifidelibus reciperent ani-
 marum suarum irrecuperabile damnũ & ruinam. Equidem has atroces
 & perniciosas iniurias, nullis nostris exigentibus demeritis, nobis & præ-
 fatis regno & Marchionatui, licet falsæ & mendosæ impositas, quomodo
 sustinere possumus? cum per gratiam Dei, alijs ferè omnibus mundi re-
 gnis sæpe uacillantibus, schisma & antipapas facientibus, regnum nostrũ
 Bohemię Christianissimũ, & clarissimus Marchionatus Morauię, à tem-
 pore quo fidem catholicam domini nostri IESV CHRISTI susceperunt,
 tanquam perfectissimus tetragonus, sine uituperio sanctæ Romanæ Ec-
 clesiæ, semper constanter & indefinenter adheferunt, & obedientiã synce-
 ram exhibuerunt, quantiscũq; impensis ac laboribus maximis, quanto ue-
 ro cultu & reuerentiã debita sanctam matrem ecclesiam, & ipsius pasto-
 res, per principes & fideles suos uenerati sunt, uniuerso orbi luce clarius
 patet, & uos ipsi, si ueritatem fateri uultis, uniuersorũ præmissorum testes
 estis. Vt aut iuxta sententiã Apostoli, prouideamus bona nõ solum corã
 Deo, sed etiã coram hominibus: & ne propter negligentia celeberrimę fa-
 mæ prædictorũ regni & Marchionatus nostrorũ, crudeles erga prox-
 mos nostros reperiatur. Ideo habentes in CHRISTO IESV Dño nostro
 firmam spem, purã & sincerã conscientia & intentionẽ, ac certam ortho-
 doxamq; fidem, tenore præsentũ V. P. & uniuersis Christifidelibus in-
 notescimus, insinuamus, corde & ore publice profitẽtes: Quod quicũq;
 hominũ, cuiuscunq; status, uel præeminẽtię, uel dignitatis, cõditionis, gra-
 dus uel religionis extiterit, qui dixit uel asseruit, dicit uel asserit, quod in
 præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Morauia, errores & hæreses
 pullulassent, & nos ac alios Christifideles ipsorũ, ut præmittit, infecissent:
 (sola persona serenissimi principis & dñi nostri Sigismundi, Romanorũ
 & Hungarię &c. regis, heredis & dñi nostri successuri, semota: quem in
 præmissis credimus & speramus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præ-
 fert, recte mentit in caput suum, tanq; nequam pessimus, traditor & pro-
 ditor prædictorũ regni & Marchionatus ac noster perfidissimus & solus
 utiq; hereticus perniciosissimus, omnisq; malicię & nequitie, immo & di-
 aboli filius, qui mendax est, & pater eius. Nihilominus tamen præmissas
 iniurias Dño, cuius est uindicta, & qui abundãter retribuet faciẽtibus su-
 perbiã, nunc cõmittentes, apud futurũ Apostolicũ, quem dñs Deus suæ
 ecclesiæ sanctæ præfecerit, unicũ & indubitãtũ pastorem, illas amplius &
 latius prosequemur, cui, Deo uolente, tanquam fideles filij, in his quæ
 sunt licita & honesta, rationi & legi Diuinæ consona, reuerentiam,
 obediens

Rom. 12.

Iohan. 8.
 Deut. 38.
 Psalm. 30.

obedientiã debitam exhibentes. Petemus & postulabimus insuper præmissis omnibus & singulis, iuxta legem domini nostri IESV CHRISTI, & sanctorum patrum instituta, nobis & præfatis regno & Marchionatui prouideri de remedio opportuno. Præmissis enim nõ obstantibus, legem Domini nostri IESV CHRISTI, ipsiusq; deuotos, humiles, & constantes prædicatores, usq; ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in cõtrarium æditis, postergatis, defendere uolumus & tueri. Datum Sternberg anno Domini M. ccccxv. die & festo sancti Vuenceslai martyris Domini nostri IESV CHRISTI.

A dictis literis in circuitu pendebant sigilla liiij. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tamen ob uetustatem oblitterata, legi non potuerint.

Recens obierat Vuenceslaus, quando Iohannes Zischa nobilis genere ex loco cui Troshauia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo, quem strenue pugnãs iam pridem amiserat, collecta hominum multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vissegradensem, quæ negligenter custodiebatur, inuasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contēdit, eamq; urbem in potestatem receptam, ualido præsidio munit. In Praga pugnatum fuit ab utraq; parte die noctuq; , continuis quinque diebus, seuerissimis ac crudelibus ausibus, multi utrinq; cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atq; deletum. Zischa dum hæc aguntur, sæpenumero inuaditur, uario stratagemate usus, sæpenumero uictor euadit. Hic legis in Syluio apud Peltzinam, cum non posset certamen committi nisi pedestre, & aduersarij ab equis desiliere, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, proijcere pepla in terram iussit, in quibus implicati per calcaria equites, prius extincti sunt, quàm pedes expedire ualerent.

Cum ciuitatem quam Zischa cum suis incoleret non haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, uix octo stadijs ab Ausca ciuitate separatum. Hunc moenibus cinxit, & ut quisq; tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperauit, ciuitati Thabor nomen indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellauit. Ciuitas quamuis altis defensa rupibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis maiorem partem urbis alluit: quod reliquum, torrens non modicus ambit. Qui cum recta in Lusinitium tenderet, saxeo colle impeditus, quàm longa est ciuitas, flectere ad dexteram iter coactus, in sine urbis maiori fluuio miscetur. Spatium quo per terrã acceditur (nam peninsulam duo amnes efficiunt) uix pedes xxx. protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quæ nullis effringi machinis queat. Turres in moenibus crebræ, & propugnacula quæ ipsi Thaborite expugnandarum urbium magistri excogitauerunt, locis opportunis constructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisq; ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur,

Iohannes Zischa.

Seditio Prage.

Stratagema Zischa cū peplis mulierum.

Fratres Thaborite.

*Aurigrana
in amne Lusitio.
nitio.*

tur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

TRES SECTAE REGNI BOHEMIAE ET MARCHIONATUS Moraviae, ex Epistola Iohannis Schlechtæ Kostlecij, ad D. Erasmum.

Iudeos & Epicureos, qui immortalitatem animarum negant, & Nicolaitas quosdam non commemorat.

Rima est eorum, qui Romanum Pontificem in omnibus observant & sequuntur, verumque vicarium Christi recognoscunt. Ex his est maior pars procerum, magnatum & nobilium. Sunt & nonnullae civitates regiae cum monasteriis olim opulentibus, nunc magna ex parte dirutis & despoliatis, variorum ordinum.

Alia secta est eorum, qui Eucharistiam sub utraque specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate autem plurimi, civitates uero regiae prope triginta adherent. Hi sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiae, non aliter quam ipsi Romani. In solo autem usu communionis differunt, & quod in sacrificiis illorum sacerdotes Epistolam & Euangelium lingua domestica canunt: & huic utriusque consuetudini pertinacissime adherent, asserentes se utrunque literis Concilii Basiliensis, quas uocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hi merum sacrilegium uocant, subtrahere alteram speciem. Quod si pericula quis obijciat: respondent, neminem sapientiorem esse Christo ipso, qui sic instituit.

Aeneas Sylui uisum hanc ex Gallia Belgica transmissit Rheno, per Germaniam in Bohemiam penetrasse.

Lege quae respondet Erasmus Schlechtæ, ad prolixam epistolam in libro Epistolarum Erasmi, de fidei dissidio.

Adamitæ, nudi uiri & mulieres, de illis apud Augustinum legis in libro de heresibus.

Tertia secta eorum, quos uocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc ueniens ante annos nonaginta septem, eo tempore, quo Ioannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo Pontifice, Cardinalibus, Episcopis & cæteris personis ecclesiasticis, non aliud sentiunt, quam de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, autoritatem tantum ueteris & noui Testamenti recipiunt: absque uestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiae sacramento nihil esse diuinitatis credunt, sed solum panem & uinum consecratum signis quibusdam occultis mortem Christi repraesentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circumferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorum, & orationes pro mortuis, rem uanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, uigilias & ieiunia, fucum & tectorium esse hypocritarum. Festa diuinae uirginis Mariae, Apostolorum, & reliquorum diuorum, inuenta esse ociosorum affirmant: dies tamen Dominicos, & festum Natalis Dominici, Paschae, & Pentecostes celebrant.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, uiri & mulieres, nudi & nudae incedentes, & in insulam quandam Lusitio amne cinctam occuparunt. Aiebant cæteros homines seruos esse, se uero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex his quadraginta uiri insulam exiere, & intrantes uicinas uillas, euaginatiss gladijs super ducentos agrestes, quos diaboli filios asserabant,

afferebant, interfecerunt. Iohannes Zifcha his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataque insula, Adamitas omnes gladio deleuit, duobus tantum referuatis, ex quibus gentis superstitionem cognosceret.

Zifcha Ad
mitas gladio
delet.

Scribit Aeneas Syluius, se audiuisse ex Ulrico Rosensi praestanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se uiros & mulieres eius sectae captiuos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui uestibus, & praefertim foemoralibus uterentur, easque in carcere apud se peperisse, quas cum anno elapso simul cum uiris igni tradidisset, ridentes cantantesque flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea conuocatis Slesiae Ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses Zifcham accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem. His primum studium fuit, arcem oppugnare: locus ipse natura munitus, non aliter quam fame uinci posse apparerat. Clausi aditus, ne quid commeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisque necessaria praebet. Nec diu postea ciuitatem ipsam accersitis ex Imperio auxilijs, obsidere decreuit. Fuerunt in castris eius Saxoniae Duces, Marchionesque Brandenburgenses, & gener ipsius Albertus Austriae Princeps. Oppugnata est ciuitas sex hebdomadibus. Ipse uero Sigismundus in arde metropolitana, quae in arce sita est, regni coronam accepit a Conrado, natione Vuestphalo, Archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemque ferre non posset, & minori contentus officio, auariciae seruebat. Tandem Sigismundus obsidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc ciuitatem Thaborenses propter argentifodinas, Crumenam Antichristi uocant.

De hoc Albi
co Episcopo
mire sordido,
scribit Aeneas
quod interro
gatus aliquan
do, sonorū o
mnium quem
molestius audē
ret, Maxilla
rum, inquit,
ossa frangen
tium.

Hoc tempore Martinus Papa v. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decreuit. Huius sectae homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Syluius) interceptere, aut igne cremauerunt, aut nudos rigenti hyeme super glaciem colligatos dimisere. Quos parui momenti existimarunt, defectis uirilibus, abire permiserunt.

Post haec Sigismundus Electoribus Principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copijs ingrederentur, ipse cum Hungarorum exercitu ad orientale latus aggressurus, Venete Mogotinus Archiepiscopus, Comes Palatinus Rheni, Saxoniae Duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia Principes, castrametati ad oppidum Sozium, uastatus undique ager, continuata obsidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad praemissum diem non adesset, Qui collecto ex Hungaris, Australibus & Morauis exercitu, circa Natalem Domini Bohemiam intrauit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zifcha, quauis caeco, interfectis multis nobilibus, aufugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem xv. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quae multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac uictoria & alijs quae plurimis elatus Zifcha, subactis intra regni fines aduersarijs, exercitum extra Bohemiam duxit.

Sigismundi et
Imperij bellū
contra Bohe
mos.

Stratagemā
Zischa.

Ferunt Zischam in Austriam profectum, et quū agrestes armenta quęq; nauibus in insulam Danubiū transportassent, uitulos suesq; nonnullos per negligentiam in uillis dimissos, ad ripam fluminis tamdiu deuerberasse, donec pecus insulam depascens, mugitum grunnitumq; audiens, desyderio similis animantis fluuium transnatauit, eoq; modo magnam prędam abactam esse.

DE IOHANNE ROCHEZANA.

Rochezana.

ROchezana oppidum est Pragensis Ecclesię, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuq; tenuissimo natus, Iohannes nomine, Pragam uenit, mendicatuq; uictum quęrens, Grammaticā & Dialecticam didicit. Quum adoleuisset, nobilis cuiusdam pueri pędagogus factus: & quū ualeret ingenio, promptusq; esset, in collegio pauperum receptus. Postremo pręsbyter ordinatus, prędicare uerbū Dei Pragensibus cępit, ex oppido unde ortus, Rochezanę cognomen ducens, Is Zischam Pragam obsidentem ciuitati conciliauit.

ZISCHÆ MORS.

Sigismundus
Zischam sibi
conciliat.

Sigismundus ubi animaduertit Zischę omnia ex sententia cedere, & illum esse unum, ex quo res Bohemię penderent, clam sibi eum res conciliare tentauit sanę mirandis conditionibus, quibus ille annuens, dum conuenta completurus, Sigismundum petit, peste tactus expirauit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatum, quo nam loco mortuus sepiliri uellet, iussisse cadaueri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoq; duce bella geri, tum arrepturos fugam hostes, quamprimum eius tympani sonitum audierint.

EPITAPHIVM IOHANNIS ZISCHÆ

Clarissimi Boiemorum Ducis.

Iohannes Zischa, nulli Imperatorum Ducumue rei militaris peritiā inferior, superbicę simul & auaricę Clericorum scęuerus ultor, patrięq; acerrimus propugnator hic iaceo. Quod Appius Claudius cęcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strenue agendo suis Romanis prębuere, hoc ipsum Boiemis meis pręstiti: fortunę belli nuncq; defui, neq; illa mihi, omnem opportunitatem rerum bene gerendarum, etiā cęcus pręuidi, signis collatis, undecies semper uictor depugnaui. Visus mihi sum miserorum & esurientium iustissimam causam aduersus delicatos, pingues & saginatos sacerdotes egregiē egisse, et ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum inuidia obstaret, inter illustres uiros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacro loco cubant, etiā insalutato Papa, inuitoq;.

DIIS MANIBVS SACRVM IOHANNI ZISCHÆ
GEORGIVS AVVNCVLVS PP.

ΙΩΑΝΝΙΣ ΖΙΣΚΑΣ. ὁ Βοιωτός τῶν ἀταρακτεροῦν
ἐρεῶν ἀρχὸς ἀλλὰ ἐν θεῶν ἤλῳ.

De Cons

Nno Domini M. cccc. xxxiiij. uiuente adhuc Sigismundo, inceptum fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa ante quidem iussu rat conuocari: uerum ubi satis mature ex omni orbe Patres conuenerant, & Iulianus Cardinalis S. Angeli in eo praesideret, uice & auctoritate Pontificis, Eugenius mutato animo, transferre uoluit Bononiã. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilij. Imò primum Ferrarię, deinde Florentiã habet Anticoncilium, sic soluitur Basiliense: nam à morte Sigismundi, nulla Principum potestas, Concilij cura & cogitatione tangitur. Eugenius causas praetendebat de Graecis aduenturis, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui Alpes transire nollent, de quibus proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset: ad Bononiam autem omnibus facilis esset accessus. Quod quibus inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocauit Iulianum & omnes Patres sub maximis poenis Bononiam. Illi uicissim citabant Pontificem, ut aut ueniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiam sacri concilij sub interminatione poenarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romanorum Regis, & aliorum Germaniã Principum, conuenerunt primum Norinbergę: & ut illic res perfici nequirit, deinde Francophordiã conuenerunt, ut discordiam inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco Electores Imperij facilius conuenturi iudicabantur. Interim Oratores Cæsarei Electorumque Basileã petierunt, & contracta cum Oratoribus aliorum Principum qui Basileã agebant intelligentia, ac uocato Cardinali S. Petri praestantissimo uiro, qui per id temporis exitum rerum Constantië morabatur, maxime hortati sunt Patres Concilij, ut pacem amplecterentur quam ipsi offerrent. Erat petitio Principum, ut Patres in alium locum se reciperent, Conciliumque transferrent: quod unum Eugenius semper uisus est quaesiuisse, ut sic uel Patres Concilij dissiparet, uel libertatem eis auferret. Visum tamen est sanctae synodo, nec negandum esse quod Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet, permittendum. Inter ipsas rerum difficultates, Oratores Cæsarei, Pataviensis, & Augustensis Episcopi, multum rogati stimulatique, Baronem magnanimum & apprimè insignem Conradum à Vucinsperg, ex mandato regio protectorem sacro Concilio, & omnium Patrum defensorem dederunt. Quae ex re ut alienatum ab Eugenio aduersarij, sic Patres sacri Concilij optimam erga se fore mentem Cæsaris cognouerunt, quia nec protectorem misisset, si non legitimum Concilium reputasset: nec rursus Concilium in Basileam esse putauisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autem ob pestem grassantem Conuentus Francophordië celebrandus, ad urbem Metropolim Mogontiam translatus fuisset, visum est Oratoribus Principum eo pergere, si forsitan pacis

Eugenij studium in soluendo Basiliensi Concilio.

Conuentus Norinbergę & Francophordië.

Petitio Principum.

Conradus à Vucinsperg protector Concilij.

Conuentus
Mogontia.

Laus Colonia-
ensis Episcopi

pacis illic medium aliquod inuenirent, quo Papam Concilio reunirent. Fuit conuentus celebris admodum, presentes namque Mogontinensis, Coloniensis, Treuirensis Archiepiscopi, sacrique Romani Imperii Electores, & coelectorum omnium nuncij. Praecipuus tamen ille in conuentu fautor sacri Concilij habitus est Coloniensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoque nisu rem bene dirigere conatus, Rabanus Treuirensis aliquanto rigidiores se praebuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missique sunt Patriarcha Aquileiensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi, Iohannes Segouius, & Thomas de Corfellis Iurisperiti, & alij. Nemo illic erat qui Eugenij nuncium se uocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenij, tam ex Concilio, quam ex Florentia, hisque decem facientes iuramentum, magis Eugenio quam sacro Concilio fauebant, quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis Iuriconsultus Griseam uocauit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post uarios tractatus uisum est Electoribus Imperij aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilij in sua natione recipere, atque obseruari mandare.

Dum haec Mogontiae fiunt, inter Theologos qui Basileae manserant, haesitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset haereticus, qui tam rebelliter Ecclesiae mandata contemneret, alijs negatiuam, alijs affirmatiuam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante coenam. Ludouicus Cardinalis Archiepiscopus Arelatensis, medius erat inter omnes, primoque loco ut iudex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Iohannes Dielensis publicus scriba suffragia annotabat.

CONCLUSIONES THEOLOGORVM, TANQVAM
disputationis fundamenta huiusmodi fuerunt.

- I. Veritas est Catholicae fidei, sacrum Generale Concilium supra Papam & alium quemuis potestatem habere.
- II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissoluere, nec transferre, nec prorogare ad tempus ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque ueritatis eiusdem est.
- III. Qui pertinaciter se his ueritatibus opponit, haereticus est censendus.
- III. His ueritatibus Eugenius Papa repugnauit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicae, Basiliense Concilium dissoluere siue transferre attentauit.
- V. Errores his ueritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius reuocauit.
- VI. Dissolutio siue translatio per Eugenium secundo attentata, praedictis est obuia ueritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.
- VII. Euge-

VII. Eugenius iterato dissoluere seu transferre Concilium tentans, ita reuocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem siue translationem secundo attentatam reuocaret, post declaratam contumaciam in rebellionem persistens, Ferrarięq; conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesię dominum constituit. Cui Iohannes Segouius peritissimus Theologus ex uerbis Christi (Reges gentium dominantur) apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petri (Pascite qui in uobis est gregem Dei) subinfernens: Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare uenit, quo pacto eius Vicarius dominabitur, aut dici dominus, sicut uis Panormitane, poterit? cū non sit discipulus super magistrum.

Iohannes Segouius uir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit, Papam subesse Concilio. excussa loca: Tu es Petrus. Item: Oraui pro te Petre. Quodcunq; ligaueris. Item Papam posse errare: & quod Papa non audiens Ecclesiam, ethnicus sit & publicanus: Excussus locus: Dic Ecclesię. Quid sit Ecclesia, audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium, Tantum se abesse, ut generalibus Concilijs debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilij decreta contemnat. Agitata & ea quęstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine autoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari. De ijs & alijs uide suse Comment. Aeneę Syluij de gestis Consilij Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide, antequam ad Pontificium culmen emerisset, posthac ab ipso autore suppressos.

Finita disputatione, cum instaret horū negociorum extrema conclusio, Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deuentum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petijt, & expectari aliorum Principū Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus grauem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniā in omni re, quę ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda: Quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demū effectus ex petito denegato uel concesso proueniret. Primum: Hic peteret potentissimos Reges & Principes. Secundum: Petere ocium tantū sacri Concilij, ut Patres quiescerent in processu Papę & conclusione rerū. Tertium: Non propter priuatam, sed publicam utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto: Ut effectus mente conciperent, siue negarent, siue concederent, quod peteretur. Calefiebat autē dicendo Panormitanus, & maxime cū de prelati mentione incidit, diceretq; apud se fore maiorem partem Prelatorū. Tum Ludouicus Romanus Prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec ualde bona adduxit: nimirū cū ex malo consilio nemo bonos cōsuere calceos queat: sic & alij huc spectantes, ut uel sic

Panormitanę Rhetorica oratio.

Quatuor consideranda in omni re quę ab aliquo petuntur.

tempus

Ludouici Car
dinalis Arela-
tensis respon-
sum ad oratio-
nem Panormi-
tani.

Hic erat uere
Cardinalis, ex
cuius ore ueri-
tas loquitur,
qui minas prin-
cipum non ti-
muit, nec ter-
renæ dignita-
tis gloriã que-
siuit.

Audiendi etiã
am pauperes
præsbyteri in
Concilio.

Exhortatio
Arelatensis
cõtra pericula

Exhortatio
Arelatensis
cõtra pericula

tempus redimerent, conclusionemq; differrent, Tum Ludouicus Cardi-
nalis Arelatensis, uir constantissimus, & ad gubernationem generalium
Conciliõrum natus, Oratorum omnium qui loquuti fuerant, uerba res-
sumens, uehementer arguens Episcopos, qui metu ueritatem celent, asse-
uerans in Concilio, non dignitatem Patrum, sed rationem spectandam
esse, imò ueritatem ante omnia spectandam. Se nullius Episcopi men-
dacium, quamuis ditissimi, ueritati pauperis præsbyteri præponere.
Nec dedignari Episcopus debeat, si uox inopis sacerdotis, docti tamen
& acuti, suæ præponatur: adductis in hoc exemplis, Athanasium præby-
terum, non Episcopum, Archiepiscopum Arrium uicisse in Concilio Nis-
ceno: Marchionem præbyterum Oratoria arte confudisse Paulum hæ-
reticum &c. Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret, iam de-
claratis ueritatibus, discussis & ordinatis multis exēplis, probat periculũ
esse in mora, & quod sæpe momenti transitus, anni transitus sit. Hanni-
bal apud Cannas uictoria potitus, si è uestigio urbem petisset, omnium
iudicio cepisset Romam: quia tamen in crastinum distulit, restituto Ro-
manis uigore exclusus est, & audire meruit:

Vincere scis Hannibal, uti uictoria nescis.

Galli quoq; Senones Roma capta, Capitolium obsidētes, dum tenaciũs
aurum exposcunt, moramq; in paciscendo trahunt, à Camillo inuali, tur-
piter expelluntur. Agebatur autem octauus annus Concilij Basiliensis:
Tandem propositis exemplis Apostolorũ Petri, Pauli, Andreae, & mar-
tyrum, Stephani, Laurentij &c. Hic Ludouicus Arelatensis cõtra discri-
mina & pericula, quæ Panormitanus cõmemorarat, à Principibus expe-
ctanda, fortissime hortatur Episcopos, ne timeant qui occidunt corpus,
animam autem non possunt occidere. Etiam Gentilium exemplis exhor-
rans, si pro Roma Curtius, pro Thebis Meneotheus, pro Athenis Co-
drus, lubenti & cupido animo mortem tulerint, ne ipsi pro Ecclesia mor-
tem repudient. Panormitano etiã respõdens, quod Cyrenensis Theo-
dorus respondisse traditur, Lysimacho Regi crucem minitanti, qui, istis
queso, inquit, ista horribilia minitare purpuratis tuis, Theodori quidem
nihil interest, humi ne an sublime putrescat.

Hic cum Arelatensis fecisset loquendi finem, turbatio non parua exor-
ta fuit, erat ubiq; clamor, ubiq; strepitus, ubiq; iurgia effundebantur.
Nunc Panormitano, nunc Ludouico sermo erat: Episcopi cum Episco-
pis, inferiores cum inferioribus uerbales rixas habebant. Tum Ludou-
cus Patriarcha Aquileiensis, Dux de Deck in Sueuia, uersus ad Panor-
mitanum & Ludouicum Prothonotarium: Ne credite rem, inquit, ita
abire: Germanorum nescitis mores, nempe si sic proceditur, nequaquã
fas erit integris hanc prouinciam exire capitibus. Quo uerbo, ueluti cœ-
lesti fulmine tacti, Panormitanus, Ludouicus, ac Mediolanensis, uno im-
petu assurgentes: Libertas, inquit, nobis eripitur? En quid est quod
frangenda nobis capita Patriarcha minatur? Versiq; ad Iohannem Co-
mitem in

mitem in Dierstein, qui tunc locum protectoris tenebat, scissitati ab eo sunt, an protegere Concilium uellet, omnesque in libertate tutari. Aderant etiam ciues ex senatu urbano, prouisuri ne quid turbæ oriretur. Seruaerunt enim hunc morem ciues, ut in omni negotio adesse curarent, quod pariturum dissensiones arbitrarentur, præcipue adcauentes, ne qui tumultus fierent, neue aliæ quàm uerbales rixæ. Miracque adeo sapientia fuerunt, ut nemo querelam aduersus eos habuerit uiolatae per eos fidei. Ciues de uniuersali ecclesia benemeriti. Hij cum Iohanne comite præsentem in conuentu patrum signum seruandæ libertatis dederunt. Comes autem, tametsi erat rerum nouitate permotus, nec enim arbitrari poterat, tam multas esse inter prudentes homines contentiones, per interpretem respondit: bono ut animo essent omnes, quoniam imperialem saluum conductum ad unguem seruari faceret: nec patriarcham aut alium aufurum auferre securitatem promissam à Cæsare.

Laus Basiliensium.

Post hæc Ludouicus patriarcha Iohanni de Bachenstein, auditori Camerae mentem suam explicandam commisit, quæ nimirum fuit, ut patres ad constantiam hortaretur, non ut alicui comminaretur, aut Conciliarem perturbaret libertatem, petebatque ueniam, si uel Concilium, uel Panormitanum in aliquo offendisset, hoc facto uerum esse ostendens quod dicitur: Nobilitatis sororem esse humilitatem. Tum Amadeus Lugdunensis Archiepiscopus, quoniam strepitus ac uociferatio intendebatur, argute rem miraculo tribuit, septem annis durasse concilium, iam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes Euangelizare, sentiens nouos adesse prælatos, qui usque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tum Arelatensis instabat, ut concordatū xij. uirorum legeretur, pluresque sibi in auribus sibilabant, ne sententia flecteretur. Panormitanus uero, ut ceceptum est legi concordatum, rursus uociferatur, & quod se dignum est, facit & loquitur: Nos concilium facimus: Nos prælatorum maior pars sumus, ad nos concludere spectat. Ab ista Panormitani conclusione Nicolaus Amici, Parisiensis Theologus, appellabat. Tum Iohannes Segouius Theologus Salamantinus, uir pietate grauis, optimus ac eruditissimus, orationem Christianissimam habuit contra Panormitanum, de inferiorum exclusione, de metu principum, Ambrosij ad Imperatorem Valentinianū exemplo adducto, proprio gladio iugulans aduersarios, Pauli autoritate urgens Episcopos, ad constantiam adhortans, uiriles sint, & se murum pro ecclesia præbeant, nec sinant fidem sub manibus eorum deperire. Præsidentem quoque tandem affatus, quod eum oporteat magis Deo quàm principibus cōplacere, inquit: Si hinc sine cōclusionem abeas, rationē te huius rei in districto Dei iudicio redditurum scito, nec plura loquutus, resedit.

Conciliaris libertas.

Nobilitatis soror humilitas. Amadei Lugdunensis Archiepiscopi argute dictum.

Oratio Iohannis Segouij legenda contra eos qui inferiores, hoc est, presbyteros & theologos, excludunt: uide de Syluium.

Interea Burgensis Episcopus pro cōcordia patrum satagebat, sed neque patribus conciliaribus sine conclusione discedere, nec Panormitano mutare sententiam cordi fuit. Erant turbata omnia, nec, ut solebant, suis subfellijs Prælati insidebant, sed ut quencque trahebat affectio, isti Arelatensem,

H illi

illi Panormitanum adibant, & quasi principem quicq; suum, aut exercitus Imperatorem, adhortabantur.

*Prudentissimus
astus Arelaten-
sis.*

Tum Arelatenfis, ut agnouit rem in periculo esse, nec rectam conclusioni uiam patere, utendum astu censuit, ut tumultum cōponeret: Habeo, inquit, sanctissimi patres, nouas ex Gallia literas, quæ mihi auditu stupenda narrant: incredibiles illic nouitates sunt. Quare & silentium subitum impetrauit, & artificio miro attentos reddidit. Vtq; liberum sibi dicendi campum patere uidit, sine fabula, sine ulla historia literarū sibi missarum seriem reserauit. Exinde, prout oratoria exigit insinuatio, pedetentim ad causam redijt: Eugenianos nuncios implese Galliam dixit, qui, nouam doctrinam prædicantes, auctoritatem Rom. Pont. supra generalia Concilia magnifacerent: quibus nisi cito occurreretur, fore, ut pluribus fidem facerent. Idcirco oportuisse sacrum Concilium de remedio cogitare, necessarioq; ueritates de quibus iam agetur, examinatas, ut per eas Eugenianorum temeritas retundatur: quæ licet essent numero bis quatuor, non tamen fuisset intentio patrum omnes cōcludere, sed tantum priores tres, prout se, inquit, in nomine patris et filij et spiritus sancti, cōcludere. Atq; ijs dictis, lætus alacerq; consurgens, recessit. Alij eum, alij uestimētorum fimbrias osculabantur. De Panormitano ferunt, postquam domum uenit, in cubiculum se recepit, secumq; de rege suo questus, quod eum aduersus ueritatem pugnare compelleret, & suam famam, suamq; animam ire perditum.

*Conclusio
Arelaten:*

*O magnam in
Episcopo con-
tumeliam, do-
ctos & bonos
alere.*

Hic longum esset referre, quibus conuitijs & cōtumelijs prosciderint Arelatensem: Ipsum esse qui copistarum pædagogorumq; gregem nutriet, remq; cum eis fidei concluderet, alius eum Catalmam uocitabat, deinde patres Concilij Panormitanus in sua oratione calumniaturus, non ut Oratores præcipiunt, in exordio beneuolentiam, sed odium captare ab auditoribus uisus est. Paulopost Arelatēsis seipsum colligens, orationem multifariam habuit, ad Imperiales nuncios, ad Oratores regis Franciæ, ad Concensem Episcopum, ad Ludouicum Prothonotarium. Sicq; ad Panormitanum descēdens, proprijs spiculis eum confodit. Panormitanus uero, & qui eum sequebantur, cæteri q; protestationem quandam prius legi contendebant, diuq; hinc atq; hinc uociferatum est. Obtinuit tamen demum Arelatenfis.

Lecta forma Decreti, usq; ad uerbum, Decernimus, assurgens Panormitanus, nihil passus est ulterius audiri. Nunquam fuit Concilium in maiori discrimine, teste Syluio, qui tum præsens ad pedes Turonensis & Lubecensis Episcoporum hæc collegit. Bis igitur conclusit Arelatenfis in magnis difficultatibus, fuitq; utraq; miraculosa conclusio, & præter spem omnium, uel Arelatēsis industria, uel spiritus sancti munere habita. Panormitanus Achilles fuit Eugenianorum: Arelatenfis Concilij Hector.

*Paucissimi qui
cogitatione cō-
munis boni tã-
guntur.*

Successit sessio xxxiij. quieta, & ultra omnes pacifica. Ex tota Italia duo prælati ad bonum Ecclesiæ uniuersalis intenti, Grossitanus Episcopus, & Abbas

& Abbas de Dona, Ex Hispania nullus, quanquam inferioris ordinis homines ex Italia & Hispania constanti & firma uoluntate erant ad bonum uniuersalis Ecclesiae. Concilio erat frequentissima, & si enim Episcopi haud multi erant, plena tamen omnia fuerunt subsellia procuratoribus Episcoporum, Archidiaconis, Praepositis, Prioribus, Praesbyteris, diuini ac humani iuris doctoribus, quos aut quadringentos, aut certe plures fuisse constat, inter quos nullum probrum, nulla rixa, nulla contentio fuit, sed unanimis omnium consensus ad defendendam Ecclesiam. Vocato de more spiritu sancto, nemo lachrymas continuit, etiam Conradus Vuinspergensis Baro Imperialis protector.

Sequenti die Veneris, quae fuit xxij. Maij, Oratores principum, maxime Caesarei & Gallici, conscientia stimulante, Concilij gesta approbarunt: ijdem quoque Eugenium inimicum ueritatis dicunt.

Concilij gesta
approbantur.

Arelatensis postremo necessarium fuisse illud decretum asseruit, ad reprimendum Ro. Pont. ambitionem, qui se supra uniuersalem Ecclesiam extollentes, omnia pro libidine sua se posse arbitrabantur, ne posthac Ecclesiam unus homo nunc Bononiam, nunc Florentiam, rursus Bononiam, mox Ferrariam, & deinde iterum Florentiam (ut Eugenius attentauit) traduceret. Utque deinceps Ro. Pontifices paululum animum a temporalium sollicitudine rerum detraherent, qui ut ipse uidisset, nequaquam de spiritualibus cogitarent. His dictis, congregatio dissoluta est. Haec ex primo libro Aeneae Syluij compendiariae in usum lectoris conscripta sunt.

Deposito ex Romano Pontificio Gabriele Condulmario, consultatur per patres Concilij, An expediret illico nouum creari Pontificem, an in tempus differri. Sententiae utroque citroque audita, constare tamen inter omnes uidebatur: Utilius esse statim eligere: differre honestius. Accidit hoc tempore morbus pestifer in tota urbe Basiliensi, qui non solum pueritiam & iuuentutem, sed uiros etiam fortes aetate & aridos senes, depopularetur. Ealues primo ex aduenis ad pauperes urbis, inde ad diuites, denique ad ipsos Concilij patres, aduolauit. Moritur Ludouicus Prothonotarius, Ludouicus Patriarcha Aquileiensis, & aliquot Concilij patres, Basileae, Argentinae, Spirus moriuntur. Moriendum uero exhortatio fuit: Orate Deum, ut illos conuertat, qui Gabrielem pro summo pontifice recognoscunt, quia in eo statu saluari non possunt, sed in fide Basiliensis Concilij morituros professi. Abbas de Dana, Cumanae diocesis, in peste alijs abeuntibus, permansit, qua etiam ipse tactus, migravit ad patres, ueniamque tantum uaccam testatus suo monasterio legauit. Arelatensem urgent, ut uicinum aliquod in rus secederet: iam uirus cameram uiri irreperat, secretario & cubiculario mortuis. Sed nec illum preces, neque domesticorum funera flectere potuerunt, uolentem potius cum uitae periculo saluare Concilium, quam cum periculo Concilij saluare uitam.

Pestis Basileae.

Morientium
exhortatio.

Transactis post depositionem Gabrielis diebus decreti, proceditur ad electionem noui Pontificis. Primus electorum fuit Cardinalis Arelaten-

Electio Pontificis noui.

H ij sis,

sis, deinde ex natione Italica, Gallica, Germaniæ, Hispaniæ, cellulæ sortibus distributæ. Prima contigit Decano Basiliensi, ultima Dertusensi Episcopo. Sermo habetur ad electores. Crimina Eugenij narrantur. Aderat Iohannes de Dierstein comes, aderat Consulatus urbanus. Extra Ecclesiam ciues in armis erant, si quod scandalum pararetur, prohibitori. Accipiunt Eucharistiam Electores, datur iuramentum. Proceditur ad conclauem, quod fuit in domo ad Muscã, *Si der Quæten*. Septem diebus manent in conclauem. Et eligitur Sabaudia dux, homo laicus & coniugatus, sex & uiginti uocibus, religiosissimus princeps. Cardinalis Arelatensis facto signo crucis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, electi Pontificis nomen publicat, & oratione præmissa, populo benedixit.

CORONATIO FOELICIS.

*Fœlix ille fuit
Decanus mili-
tum in solitu-
dine Rippa-
liæ, Gebbenen-
sis diocesis.*

Nno Domini M. ccccxl. Fœlix v. electus, ueneranda canitie, decorus aspectu, & facie tota prudentiam præ se ferens singulari, coronatur nono Calendas Augusti, in ciuitate Basiliensi. Adfuere Ludouicus Sabaudia dux, Philippus comes Gebnensis, Ludouicus Marchio Salutiarum, Marchio de Rotelen, Conradus de Vuinsperg camerarius Imperij, Comes de Dierstein. Oratores Argentoratensis, Bernensis, Friburgensis, Solatorum, & tanta multitudo hominum, ut capita ad quinquaginta millia credita sunt. Duo filij patri principij celebranti ministrant. Ludouicus Cardinalis Hostiensis, infulam pontificiam capiti Fœlicis imponit, quam censuerunt ad triginta millia aureorum. Ordinem pompæ pontificiæ, quam processionem uocant, longum esset hic referre. Ultimo in loco, summus ipse pastor aureo tectus papilione, triplicem gestans coronam, populoque benedicens, incessu maturo procedebat, Marchione de Rotelen, & Conrado de Vuinsperg equum eius ductantibus. Posthac coenatum & pransitatum, ubi nec lex Orchia, nec Faunia, nec Licinia locum habuit, horis circiter quatuor. Pincernæ summo Pontifici pulcherrima proles duo filij fuerunt, Architrictinus Marchio Salutiarum.

*Prandium
Papale.*

De hoc Amedeo Sabaudie duce, scribit Rupertus Volaterran. lib. iij. Geogr. quod rogatus ab Oratoribus quibusdam, si quos haberet canes uenaticos, ostenderet, annuit ut postera die redirent. Cum uero adessent, ingentem mendicorum multitudinem ostendit, unam discumbentium: Atque hi sunt, inquit canes mei, quos alo quotidie, quibus spero me celestem gloriam uenaturum.

DE STATV CONCILII BASILIENSIS, EX

*Epistola Aeneæ Syluij x. ad Lupum de
Portugal, Legum Doctorem.*

*Status Basili-
ensis Concilij.*

Concilij Basiliensis quis status sit, iam te arbitror audisse. Rex Arragonum, qui more principum, non regnum fidei, sed finem regno seruare uult, prælatos suos ex Basilea iussit abire. In omnibus rebus, præclarus princeps, in hac mirabilis. Rursus Gallici, Veneti, & Florentini, qui Pontificem suum Eugenium quasi Deum uenerunt

um uenerantur, excluso ex Appulia Renato rege, fidem aliam induerunt. Mira rerum mutatio, qui ante fauebant Concilio, iam impugnāt: qui impugnabant, modo fauent. Lusus iam Ecclesia est, qualem de pila fieri uideamus, dum huc atq; illuc impellitur, lusorum ictibus percussa. Sed aspiciat illa ex alto Deus: & quamuis raro in terris expendere homines digna supplicia cogit, nullum tamen in supremo eius iudicio malum impunitū relinquit. Liberum arbitrium nobis dedit, nos ut libet, uiuere finit, laxas dimisit mortalibus habenas: rationem tamen rerum omnium, dum iudicabit orbem, exacturus est: tumq; uidebunt principes, an propter eos regna fuerunt instituta, an ipsi propter regna, qui suis omnia seruire libidinis uolunt.

*Ecclesia lusa
sua est.*

Et inter Epistolas Syluij legis clxxxiiij. Epistola: scribit Caspar Schlick Cancellarius Imp. ad Cardinalem S. Angeli dominum Iulianum: Illi Cardinales qui tanto tempore autoritatem Ecclesiae, ac generalium praedicabant Conciliorum, ut mori pro illa uelle uiderentur, unis sui regis literis, quibus non mors, sed priuatio beneficiorum mandabatur, Basileam dimiserunt. Sapiunt quippe, fide potius quam plebe uolēt carere. Non tamen procul abierunt, sed apud Solotorn resident, secundos iussus expectantes. Recedunt enim inuiti: sed magis stringit bursa quam honor. Quid enim saluis infamia nummis?

Anno Domini M. ccccxlx. Cum Ludouicus Cardinalis Arelatenfis à Concilio Basiliens. ad Germaniam inferiorem missus, & legationis iam munere functus, Basileam redire uellet, quarto supra Argentoratum miliario, à Iohanne comite de Eberstein, & Baronibus de Lutzelstein, uolenter inuaditur, obruitur, & equis mulisq; onerarijs spoliatur. Cardinalis autem uix euasit ad oppidum Benselt festinans, quem audito ciuitatis nomine, respondisse mox ferunt: Bene ualet pro nobis, Captiuus in arcem Franckenburg ducuntur, Cardinalis ad Sletstat conductus, cuidam Iohanni de Lapide, qui tres linguas probe nouerat, inter cetera dixit: Si nobiles illi qui nos spoliarunt, scirent in quibus negocijs legationem susceperimus, & quantum pro gloria & laude & incremento Germanicae nationis laboremus, non solum nos non spoliassent, sed corpore & rebus & comitatu nos iuuissent.

Arelatensis fugit ad Benselt.

In sessione quadam Concilij Basiliens. fertur dixisse: Ecce Christus uendebatur pro xxx. argenteis, sed ego pretiosius multum, quia pro lx. millibus aureorum per Gabrielē quondā Eugeniū tradēdis & exoluēdis, ut captiuus, & sibi presentarer, fui uendatus. Qui ceperāt Cardinalē, factū excusabant, quod frater Cardinalis, cū Armiaci uastassent Alsatia, in Dambach fuisset magno incommodo incolarū: hinc putabāt in omnes Gallos sibi ius esse: tandē per Episcopū Argent. Rupertum & ciuitatē, res fuit cōposita.

Sexaginta milibus aureorum uendatus Arelatenfis.

In Concilio Basiliensi, Iulianus legatus Cardinalis Tituli S. Angeli, multis nominibus commendabatur Sigismundo Romanorum regi: ibi rex respondit: Tamen Romanus est.

H iij Inter

Iudæis & infidelibus prædicetur uerbum Dei.

Inter uaria decreta Concilij Basiliens. libet unius & alterius meminisse. Sessione xix. decretum fuit de Iudæis & Neophitis, ad orthodoxam fidem conuertendis. Quod Diocesani omnes, quosdam in literis diuinis bene eruditos aliquot uicibus annuatim deputent in locis, ubi Iudæi uel alij infideles degunt, ad explicandum illis catholicæ fidei ueritatem, ut infideles cognito errore desistant. Ad quam prædicationem sub pœnis tam cõmentij, per fideles illos interdicens, quàm alijs ad hæc opportunis, ipsos accedere compellant. Ipsi Diocesani uero & prædicantes, ita se erga illos propitios, ac charitate plenos exhibeant, ut non solum propalatione ueritatis, sed & alijs humanitatis officijs ipsos Christo lucrifaciant.

Studia linguarum in precio habenda.

Et ut prædicatione sit fructuosior, prædicatoresq; habeant cognitionem linguarum: omnibus modis seruari præcipitur Constitutio ædita in Concilio Vniuersali, de discendis linguis, Hebræa, Chaldaica, Arabica, Græca. Et qui prædictas linguas docere debent, debita stipendia accipiant.

Concubinatus inhibitus.

Sessione xx. decretum, ut publicus concubinarius à perceptione fructuum omnium suorum beneficiorum trium mensium spacio, sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam uel aliam euidentem Ecclesiarum utilitatem cõuertat. Quod si non dimiserit, uel dimissam aut aliam publice receperit, iubet hæc synodus omnibus beneficijs omnino priuandum. Est autem publicus concubinarius, qui mulierem de in continentia suspectam & infamatam tenet, & admonitus per superiorem, non dimittit.

Grauius autem inuehitur synodus in eos, qui iurisdictionem Ecclesiasticam habentes, pecuniarios questus à concubinarijs percipere non erubescunt, patiendos eos in tali foeditate sordescere. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, monet omnes laicos, tam uxoratos quàm solutos, ut similiter à concubinato abstineant.

QVOMODO BOHEMI VOCATI AD BASILIENSEM SYNODUM, & quo itinere uenerint.

ANno Dñi M. ccccxxxii. Mense Augusto Cardinalis Iulianus (rebus non succedentibus, nam Bohemi semper superiores erant, quantum à nouo Pontifice Eugenio sententia anathematis damnati) uoluit ut Basileam uocarent. Quare Iohannem Gelhusium Monachum Mulbrunnensem, & Hamannum Offenburgium, consulem Basiliensem misit primum ad Sigismundum Cesarem Feldkirchium tum agentem, deinde ad Fridericum ducem Austriae, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo duce Burgundie. Fiebat hoc, ut reddita pace, tuto liceret Basileam uenire, literas accipiunt à sancta synodo Sigismundo Cesari reddendas, quibus Bohemi & Morauis ad Conciliū uocabantur, has ille mox in Bohemiam perferendas curauit. At cum Sigismundus in Italiam proficisceretur, Imperiale à Pontifice coronam suscepturus, protectorem interim uelut uicarium Concilio dedit Vuilhelmum Bauaricum ducem. Porro cum synodus monita fuisset, nostros conditiones pacis à Bohemis accipere uelle post foedam illam fugam, arbitrans hoc ignominiosum esse, misit Iohannem Niderium Theologum, & Iohan

Vuilhelmus Bauariae dux, protector concilij.

& Iohannem Gelhusium, qui commodum redierat, ut uicinū Bohemis populum cōsolarentur, & Morauos Bohemosq; ad Concilium ante uocatos, ad ueniendum sedulo urgerēt. Hī Basilea discedentes, Monacum uersus (oppidum est Bauariæ) iter instituerunt. Vbi Vuilhelmum Ducem, protectorem Concilij salutant, & monent, ut quamprimū Basileam ueniat. Mox Fridericum Marchionem Brandenburgij, Iohannem Ducem Bauariæ, & Senatum Norinbergensem, ac alios Principes ac dominos partim literis synodalibus, partim ore adhortati sunt, ut nullo pacto scēdus cum Bohemis inirent, quod Ecclesiæ nocere posset. Rogabant & nomine Concilij, ut si Bohemi legatos suos Basileam mittere uellent, deducerent eos per suam quisq; regionem saluos. Omnes se hoc facturos receperunt. De uocatis Bohemis dici non potest, quā gauisi fuerint omnes, præsertim laici, cum etiā lachrymas emitterent. Et tabellarius Norinbergensis, qui literas Concilij in Bohemiam tulerat, retulit quanta cum reuerentia literas accepisset Consul maioris ciuitatis Pragensis, & quibus ipse præmijs fuisset donatus. Multum laboratum est per Egrenses, Fridericum Marchionem Brandenburgensem, Iohannem Bauariæ Ducem, & Senatum Norinbergensem, de literis Concilij in Bohemiam mittendis. Porrò Bohemi non per omnia nostris fidentes, in literis petebant, ut Oratores Concilij cum Principibus uicinis ad Egram uenirēt, suos quoq; illic adfuturos, ut de cōmeatu siue publica fide danda, quem saluum conductum uocant, & alijs rebus tractaretur. Mense Aprili uenerunt Egram, Oratores sacri Concilij, Henricus Abbas S. Aegidij Norinbergensis, Iohannes Nider Theologus, Prior domus Prædicatorum apud Basileā, Fridericus de Parspergo Decanus Ratisponensis, M. Henricus Tocgius Canonicus Magdeburgēsis, Albertus pastor apud S. Sebaldū Norinbergæ, & Iohannes Gelhusius Mulbrunnensis monachus, cum illustribus Principibus Friderico Marchione Brandenburgij, et Iohanne Bauariæ Duce, ac alijs proceribus ferè cum cc. & l. equis. Mense Maio Egram uenerunt Bohemi cum xix. equis. Henricus Tocgius postridie eleganti oratione Bohemorum nuncios salutauit, Euangelium illud usurpans declaransq;: Pax uobis. Mox ipsi proposuerunt, quā atrocibus iniurijs à nobis fuissent hæctenus affecti, eamq; rem exitisse causam tot utrinq; cladum: gaudere se, quod tandem spes affulsisset, ut audirentur aliquando. Obsides postulabant Bohemi, non quosuis, sed Principes & nobiles. Id cum nostris non placeret, & res ita differretur, cœpit uulgus apud Egram clamare: quo minus cum Bohemis procederet concordia, per Ecclesiasticos stare & Principes. Proinde pietissimi Principes, Fridericus Marchio Brandenburgensis, & Iohannes Bauariæ Dux, suapte sponte se obligarunt. Hoc idem paulopost, rogante Synodo, fecit protector Concilij Vuilhelmus Dux Bauariæ, item ipsa Synodus, & Cæsar Sigismundus. Præterea promissio facta est, hoc idem omnes Principes & ciuitates præstatueros, per quorum ditionem essent

De uocatis Bohemis omnes gauisi.

Publica fides.

Oratores Concilij ad Egrā.

Bohemi petunt obsides.

H iij profecturi

profecturi Bohemi, atq; adeò ipsam ciuitatem Basiliensem. Postulatũ & hoc est à Bohemis, ut ipse Cæsar præsens esset in Synodo, quàm fieri posset plene congregata.

Conuentus Egrensis durauit dies xxi. in quo fuerunt etiam ornatissimi uiri, Petrus Volkamer Consul Norinbergensis, & Conradus Kuonhofer, iussu sumptuq; suæ ciuitatis. Venerunt Bohemi, & quanq; audissent nostros miranda pollicentes, adhuc planè non fidebant. Quare delegerunt duos nuncios, Nicolaum Hunpoltzium, & Iohannẽ Zanensem, qui Basileam irent, & cuncta diligenter explorarent. Hos Conradus Episcopus Ratisponensis, & Conradus Seglauer Decanus Eystettensis, Castellpurgum usq; ubi Marchio degebat, deduxerunt: in hoc à Synodo paulo ante emissi, ut expiscarentur, an essent uenturi Bohemorũ Legati. In comitatu uero è nostris erant, Abbas Eberacensis, & cæteri nuncij sacri Concilij. Cum Biberacum uenissent, quidam infeliciter curiosus, ex altero Bohemorũ nuncio quæsiuit, unde nam esset: Respondit is se Zaczensem esse. illic, inquit ille, sunt execrabiles hæretici, & pessimi homines. &c. Qui propter huiusmodi conuiciũ, ueluti uiolator publicæ fidei, statim in carcerem raptus est, plus poenæ depensurus, nisi ipsi nuncij Bohemorum, & Abbas Eberacensis precibus hominẽ liberassent. Cum uenissent Basileam, uino & piscibus fuerũt à Senatu donati, manserũtq; illic dies quinque & dimidiatũ. Hi nuncij cũ fuissent domũ reuersi cũ diplomatis Concilij, indicassentq; quæ uiderant, rem uidelicet agi serio, nec subesse dolũ, delecti sunt Oratores ad Conciliũ mittendi de regno Bohemię & Marchionatu Morauię, Iohannes de Kraimtz, Iacobus de Vurziessonitz, Benesius de Makrouuitz, Iohannes Veluar de Praga, Mathias de Clumdazan, Laurinus de Hradisse, Gregorius de Curia, Nicolaus scriba Pragensis, M. Iohãnes de Roccizano, M. Petrus Payne de Anglia, Procopius ductor exercitus Thaboritarum, Nicolaus de Pelerzunau, Marcoldus de Zbaraslauitz, Martinus de Chuidmi, et Petrus Zaczẽsis. Qui cũ in Tusca cõuenissent, illinc per nostros in Cambiam sunt producti cũ xxxij. equis, per nobiles uiros, Hinskouerũ, Pflugium, Pauelstorferum, Fridericũ Præpositũ Ratisponensem, & alios, ubi Conradus Ratisponensis Episcopus substiterat. Ex Chambia Suuenckendorphium itum est: atq; cũ iam Norinberge uicini essent, Mathias Clumpezanus præfectus Piestensis uexillum protulit, cuius una pars Crucifixi imaginẽ habebat depictã, altera calicẽ Eucharistię figura superposita, sicq; Norinbergã sunt ingressi. Verũ cũ à nostris moniti essent, id postea nusq; fecerunt. Norinbergenses præter uinariũ atq; piscariũ munus, etiã xxij. equites cõcesserunt, qui illos Vlmam comitarẽtur. Ex Norinberga Albertus Marchionis filius in Guntzenhusium produxit. Oetingensis Comitæ ministri Nordlingam, & postero die Vlmã. Vlmenses porrò Biberacũ & Sulgouiã usq; inde exceptos. Iacobus Truchses de Vualpurgo eques auratus Stockacũ produxit. Satellites Ducis Bauarię Vwilhelmi Schaffhusium

vexillum Bo
hemorum.

hufium post deduxerunt, illic naues ingreffi, Bafileam uenerunt quarto die Ianuarij. Nona eiusdem mensis, cum Synodum accessissent, Iulianus Cardinalis orationem ad eos habuit, summo Patrum consensu benigne & luculenter eos adhortans ad ea, quæ unionis sunt & pacis. Ex re sua facere Bohemos, qui aquæ fluenta apud Concilium quærerent, matremq; randē audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neq; Concilia, nec Ecclesiam cōtempfisse, aduersus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil de religione Christiana detrahere. Interrogati, quæ nam essent illa, in quibus à Romana Ecclesia dissentirēt: quatuor articulos proposuere:

- I. De Communionē diuinæ Eucharistig, sub specie panis & uini.
- II. De ciuili dominio, quod clericis interdictū diuina lege dicebant.
- III. De prædicatione uerbi, quam liberam omnibus arbitrarentur.
- III. De publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant.

Verum cum Iulianus Legatus etiam alia se accepisse de Bohemis affirmaret, quod religiones Mendicantium inuentū diabolicū prædicarent: Assurgens Procopius: Neq; hoc falsum est, inquit: nam si neq; Moses, neq; ante eum Patriarchæ, neq; post eū Prophete, neq; in noua lege Christus, neq; Apostoli instituere Mendicantes, quis nō intelligit diaboli te nebrarumq; opus esse? Excepta est ingenti auditorum cachinno Procopij uox. Selegerunt Bohemi quatuor Magistros, qui suos articulos ex diuina lege sumptos ostenderent: qui eos cōfutarent ex cœtu Patrū totidē. Disputatum est quinquaginta diebus, multa in utranq; partem adducta. Missi & Oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Inter hos primarius fuit Philibertus Episcopus Constantiensis, natione Gallicus. Legati Bafileam remissi, qui declarationem super articulo communionis expeterent. Quumq; nulli essent Ecclesiæ redditus, ex quibus alii templorū ministri possent, iussit Imperator ex Fisco regio per singula Canonicoꝝ capita hebdomodatim aureū nummū distribui, minoribus clericis dimidium dari. Ea res annue aureorum sex millia Pragæ apud Ecclesiā cathedralem absumpsit. Hæc Syluius.

Turcarū Imperator ea tempestate sepe antea ab Imperatore oppugnatus, tum non solum treugas, sed perpetuæ pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Bafileam solennes ad id perficiendū Oratores. Sciens Imperator, in Ecclesiam iussit apparari suggestum, in quo Imperialibus fultus ornamentis cōsedebat. Ante Oratores ibant qui dona ferrēt, uiri duodecim, alij duodecim uirorum paria fuisse cōtendunt, qui manu singuli gestarent aureos cyphos apertos, Imperatori dono. Successit alius ordo, ferentium uasa aurea gemmata, proculdubio nō uacua, sed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos, uoluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant uestem serico, auro, gemmis incomparabilem. Quæ omnia Imperator suo ordine excepit. Perfecto propter quod uenerant negocio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo, quem etiam non paruis muneribus uicissim honestabat.

Interea

Oratio Iuliani Cardinalis ad Bohemos.

Oratores Concilij in Bohemiam missi.

Turcæ Legati ad Concilium Basiliense.

Legati Imp.
Græci ad
Concilium.
Reformatio
statuum Im-
perij.

Interea & Græcorū Imperator Iohannes misit Oratores suos ad Con-
cilium Basiliense, optans omnimodam fieri unionem.

Imperator Sigismundus Comitata Francophordix indixit, ad refor-
mandum Imperij statum in capite & membris. Constituit enim summæ
prudentiæ uir industrius, iam æuo maturus à suo ordiri gradu, ut omnia
componens, cæteris iustiori causâ immineret. Primo, quid ad Imperato-
rem pertineret, quæ uigilantia, quæ instantia, quæ singulorum in suis iu-
ribus defensio. Secundo, quid à suis debeat Imperatori, quæ obsequia,
quæ obedientia & subiectio. Tertio, de Imperij iuribus. Quarto, de Im-
perij neruis, de uectigalibus, sine quibus ne inferior quidem Principatus
posset consistere. Sed admonere potuit, cogere renitentes non potuit.
Quis enim leonibus, ursis & lupis (ut ille in figura monstrabat) extor-
quebit aquilæ primarias pennas? Quinto, commouit quæ sui ordi-
nis, ut regni Principes iusticiam facerent, itinera publica secura præstarēt,
latrones insectarentur. Alb. Krantz.

Iam annus erat M. cccc. & xxxvij. cum Sigismundus Romanoū Im-
perator & ipse finem uiuendi fecit, multos euacuans principatus, de quibus
oriri contentio plurima formidaretur, si unicum filiam non reliquisset,
quæ nupta Alberto Austriae Duci, finem fecit contouersiarum: nam
per illam successit in regnis Vngariæ atq; Bohemiæ, breui etiam post per-
ueniens ad regnum Romanorum.

Sigismundi
mors.

Corpus Sigismundi in Varadino, ut ultima uoluntate constituerat,
tumulatum est. Barbaram Imperatricem uxorem Sigismundi morte
insolescentem, cum iam nouum maritū quæreret cui regna sociaret, pro-
ceres uinciri iubent. Vna ipsa captiua & Imperatoris cadauer deuehun-
tur, miserabile spectaculum, & rerum humanarum singulare documen-
tum. Infamis Imperatrix, quæ stultas uocauit omnes sceminas, quæ uo-
luptatibus non inseruirent.

De Sigismundo Aeneas Syluius in Europa sic scribit: Multa huius
Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita sunt, inter quæ illud præ-
clarissimum, quod Ecclesiam Catholicam in tres partes diuisam, coacto
apud Constantiam generali Concilio, ad unitatem redegit. Italiam, Gal-
liam, Hispaniam, Angliam, huius rei causa peragrans, Vitoldo Lituaniæ
Duci, ut se Regem appellaret, missa corona indulgit. Prius tamen ille uita
decessit, quam solennia coronationis expleret. Prusiam, quam Rex Polo-
niæ fratribus beatæ Mariæ Teutonicorū armis ademerat, restitui iussit.
Cum Venetis Duce Pispone Florentino grauius bella gessit. Vuenceslau
Bohemice Regem, germanū suum, q; regno inutilis esset, cōiecit in uincu-
la, quamuis negligenter custoditū, magno Reipub. malo, quidā Bohemi
è carceribus surriperint, coronā Imperij ab Eugenio Pōtifice Romæ ac-
cepit. Bohemia post multas calamitates uix tandem potitus est. Marchiā
Brandenburgensem Friderico Burggrauiō Norinbergensi dono dedit. Fi-
liam Elizabet ex Barbara natam, Alberto Duci Austriae in matrimoniū
copulauit,

copulauit, illiꝑ demum apud Zuoymam Morauiaꝝ ciuitatem morienti, regna quibus præfuerat, ultima uoluntate reliquit.

Anno Dñi M. cccc. xxxvij. dum Sigismundus Sueuorū terrā perambulabat, & Vlmam uenit, ecce eadem die quoddam genus piscium copiose, de regni finibus Vngarię, incognitum per pisces ibidem, illico presum, & ad Imperatoris presentiam delatum, apparebat. Quod Imperator non sine grandis ammiratione misterij prospiciebat. Hī sunt (inquit) nobilis Vngarię regni ueri regnicolę, nobis obuiando cateruatim occurrentes, & nos in regnū nostrū reuersurū requirendo nunciantes. Eamus igitur uisuri terram nostram. Recedente Rege, pisces disparuerunt. In itinere moritur in oppido Snayme, Olmacēsis diocesis. Hęc Malleolus.

Gręci interea, ut erat constitutum, ad Concilium properabant, qui & si galeas haberent obuias à summo Pontifice prouisas, tamen suis in nauibus uenire Venetias, Iohānes Imperator, Iosephus Patriarcha, Constantinopolitani, ad septingentos erant uiri in eorū comitatu, prælati, nobiles, docti. Eugenius Pontifex, & de aduentu Gręcorum, & quod occasione Concilij per eos haberet, certior factus, institit Concilium transferre Ferrariam, desuper emittens literas Basileam, & in omnia loca opportuna. Gręci quidem, ubi intellexere motum Pontificis, ut ei gratificarent, grauabantur in Basileam transire. Sub hoc tumultu Christianismi uacabat Imperium: Papa unionis Gręcorum causam præ se ferens, Patres Concilij Ferrariam uocat.

Vacat Imperium.

QVI EX GRAECIA AD CONCILIVM

uenerint Ferrariam.

O Peræprecium est agnoscere, qui ex Græciā uenerint Patres & Principes. Ipse dominus Iohannes Imperator Constantinopolitanus, dominus Demetrius despotes illustrissimus, dicti Regis germanus frater, quisq; suis cum proceribus, Patriarcha Constantinopolitanus cū infra scriptis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Officialibus curiarum, Archiepiscopus Trapezontinus, Ephesinus, Chisitenfis, Heracliensis, Monenbussiensis, Sardenfis, Nicenus, Nicomediensis, Tornobensis, Lacedemoniensis, Mitilenensis, Noldebacensis, Rhodiensis, Amentesiensis, Suranensis, Nelaufenensis, Droniensis, Atheniensis, Corinthius, cum multis alijs, omnes Archiepiscopi, cum multis sine nomine Episcopis, Officiales Patriarchatus Cōstantinopolitani, qui Gręce *Ἐκκλησιαστικοὶ* appellantur, hoc est, Cruciferi, Magnus Scacelarius, Magnus Cartophilax, Magnus Ecclesiarcha, Protodicus Nemerophilax, cū l. Clericis. Abbates, Magnus Prothosyncelus, Abbas Gerontinus Pantanatoris, cū alijs multis Abbatibus, Ambasiatoribus. Hī oēs Principes Ecclesiastici & seculares, itineris socios & ministros octingētas personas habuerunt. Hęc igitur per catalogū paucis referuntur, ut dolentes uideamus, quid, quantumue in capta Constantinopoli amiserit Christianismus, ut summo dolore prosequamur tantam iacturam Christianitatis.

Iactura Christianorum in amissa Constantinopoli.

Excepti

Transfertur
Concilium Flo
rentian.

Excepti sunt hī permagnificę Ferrarię. Erant plures ex eis qui linguam callerent Latinam. Erant rursus ex Latinis multi, qui sciebant Gręce. Inceptis tractatibus, cępit pestis fęuire in eo loco, quę ratio fuit transferendi Cōcilij Florentiã, ibiq; cępta, Ferrarię sunt cōtinuata, diuq; disputatum super articulis & punctis discrepantię, Latinorum Gręcorumq;. De processione Spiritus sancti: De Symbolo Niceno. Ostensum discrepantiam esse magis in uerbo quàm sensu. Interpretes erant Nicolaus Euboicus, Ambrosius Camaldulensis Abbas. Fit unio Orientalium & Occidentalium Ecclesiarum, quę utinam mansisset.

ALBERTVS II. XXXVI. GERMANORVM

Imperator.

ALBER
TVS II.
XXXVI
Germ. Imp.

Nno Christi M. cccc. xxxviij. Principes Electores in Franco phordiam euocati, elegerunt in Regem Rom. ALBERTVM Aultrię Ducem, Sigismundi prædecessoris generũ, qui iam ante coronas Vngarię & Bohemię in dotem promeruit, per eandem suam conthoralem, coronatus Aquisgrani.

De hoc legis in Syluio capite primo Europe: Albertus apud Albam regalem cum coniuge coronatus, Bohemię quoq; diadema suscepit, cuius fœlicitatem admirati Germanię Principes, & ipsi suum sanguinem extollere decreuerunt, Romanum ei committentes Imperium. Id Alberto suscipere nõ licebat, nisi primores Hungarię indulgerẽt, quibus haud ex usu uidebatur suum Regem Teutonibus imperare, atq; ob eam causam iureiurando Albertum obligauerunt, ne suo iniussu Imperium acceptaret. Vocati tamen ad Regem, qui tum fuit Viennę, uicti precibus, præbuere consensum. Ille Imperio auctus, ad Hungariam redijt, aduersus Turcas, qui tum Ralsciam inuaserant, arma moturus. Sed dum Budę moram facit (ea est Regum sedes) iudex ciuitatis natione Teutonicus, Hungarum quempiam ob delictum fluuio dimerisit. Id Hungari molestissime tulerunt, quibus Teutonicum nomen exosum est. Excitatur tumultus, Hungari arma corripunt, obuios Teutonos passim trucidant. Iacobus Marchianus ordinis Minorum professor, tumultũ sedaturus, Saluatoris crucifixi simulachrum gestat, modo precibus, modo lachrymis furorẽ incensę plebis lenire conatus est. Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigoniensis ecclesię Pontifex moritur, apud quem præciosa regni suppellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit, & Regina cũ eo: aperiuntur arcę, in quibus thesaurus obseruabatur, coram Regina. Illa clam subtracta corona (quam sacram appellant) fidelicq; anui tradita, arcas claudit atq; obsignat.

Albertus paulopost Dranum usq; fluuium proficiscitur, ibiq; castrametatus, maiores copias expectat, cum quibus Turcas inuadere possit, Sindronium obsidentes: prius tamen expugnatum est oppidum, quàm auxilia uenirent. Ipse Budam reuersus, cum dysenteria laboraret, Viennã repetere statuit, siue moriturus inter suos, siue quod aerem in quo fuerat nutritus,

nutritus, conseruare aliquid ad sanitatem sperabat: sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore pregnante, ob signatoq; testamento, in uilla que Longa dicitur. vi. Calend. Nouemb. è uita decessit, religiosus princeps, & qui liberalitate simul iusticiaq; præstaret. Fuit quoq; in bellis audax, & manu promptus. Morauos ac Bohemos armis subegit: Polonos late uagantes intra regnum suum cohercuit. Magna de se Christiane Reipublice promittere uidebatur, nec minora populi de sua uirtute conceperant: pulcherrimæ spei satis fieri, breuitas uitæ non sinit. Repente occidit, quæ breui ad summum potentia creuerat: neq; enim biennio toto imperauit princeps longiori dignus uita, & in quo spes erat recuperandorum de imperio iurium perditorum. Statura eius procera fuit, neruosum & ualidum corpus, facies terrificæ, more gentis crassa barba, superius labium intensum: uestem haud splendidam balthenis auro granis cinxit, nec unquam lateri defuit ensis. Corpus eius in Alba reconditum est. Cognita regis morte, conueniētes Hungari, indignum ac periculosum æstimant, tantum regnum unius scemine iudicio subiacere, reginam magnis precibus hortantur, Vladislaum Poloniae regem, qui populum armis tutetur, sibi ut uirum asciscat. Consentit mulier, ea conditione adiecta, ne quod filio præiudicium fiat, si masculum pariat. Legantur in Poloniam prælati Ecclesiarum, & principes regni: quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodijt, apud Albam regalem & baptismum Christianæ fidei signaculum, & militiae cingulū, & sacram Hungariae coronam, quam mater penes se habuit, eadem die accepit. Inde sublatus, in tutela Friderici tertij Cæsaris duodecim ferme annis fuit, cui mater & ipsum & coronam commendauit.

Peponibus delectatū, ferunt dysenteria incidisse.

Albertus uix biennio imperauit.

Ladislaus Posthumus.

In hac generatione sub Sigismundo Imperatore in regno Hungariae duo Rusticana bella, autoribus duobus rusticis, altero Antonio, altero Martino, cœpere. Antonius in transyluanis regni partibus, Martinus postea in terra Nir & Zamsos keutz magna rusticorum ui collecta, & nomine regio assumpto, uexillis eleuatis, ingentibus uelut inundatio quædam erumpentes uiribus regnum ipsum subire cupientes, huc illucq; ferebantur, nobilesq; uniuersos sibi occurrentes, interficiebant, ad uillas uero & oppida, ut illis adhærerent, nuncios cum sanguinolentis gladijs mittebant, nolentes uero inclinari, prædæ & morti exponebant. Et in tantum rusticana hæc potentia creuerat, quod & armati illos pauebant. Tandem multa procerum expeditione contriti & debellati sunt, regibus ipsis morte mulctatis, cæteros qui euadere nequibant, alios oculis, alios naso & labijs, alios uero manibus truncare.

Rusticana bella.

Anno Domini M. ccccxxxv. Apud Caietam memorabili est euentu pugnatum. Captus Alfonso rex, & cum eo duo fratres, Nauarra rex, & Henricus infans, Johannes Antonius Ursinus princeps Tarētinus, Marianus dux, trecentiq; alij illustres uiri. Capti reges ad Philippum uicecomitem perducti sunt, quos ille nō ut hostes, sed ut reges & hospites penes se habuit

Alfonso rex captus.

se habuit: postremo amplissimis muneribus donatos, incolumes dimisit: rarum clementiæ exemplum in hoste. Sabel. Enne. x. lib. iij.

Causa Ecclesię interim uarie habuit. Misit Papa nuncios Apostolicos in diuersas mundi partes, iustificare factum suum, & accusare Cōcilium: sed tum suasi Gręci & persuasi, pontificis partibus potius quàm Concilij inclinauēre. Venit & Iulianus Cardinalis Basilea, Ferrariam se conferens. Et inchoata est Ferrarię rerum contrectatio, sed propter incipientē grassari pestem, in Florentiam translato Concilio, perfecta est unio Gręcorum, sed tamen eodem quo sæpe prius, exitu.

Poloni in Bohemos.

Bohemij quidem huius Alberti tempore, Polonię regi se adiunxerāt, & studebant hunc facere regem Bohemię. Poloni magnum exercitum duxerūt in Bohemiam, adiunctis etiam sibi Thaboritis. Contra illos Imperator Albertus misit Albertum Marchionem Brandenburgensem: is aliquandiu cum eis pugnavit, quoad hæc causa inter Cæsarem & Polonum componeretur.

Albertus Imperator magna copia in Vngariam iuit contra Ammuratem Turcam, qui Hungariam inuestabat. At Ammurates non expectauit aduentum Alberti: oppugnata Sinderouia, abcessit uersus Gręciam, & inuadit Thessalonica.

FRIDERICVS III. AVSTRIÆ DVX, XXXVII.

Germanorum Imperator.

FRIDERICVS III.
XXXVII.
Germ. Imp.

Hoc ex inscriptione sigilli apparet.

Nno Domini M. ccccxl. Imperio uacante, conuenerunt Electores Francofordiam, & elegerunt FRIDERICVM Austrię ducem, Ernesti ducis Austrię filium, Alberti regis fratrem patruelem, adulescentem, mente senem, ætate iuuenē, xxv. enim aut circiter agebat annū cum eligeretur, in quo tum spes maxima fuit sustinendi imperij: sed erat ille Fabio Maximo propior quam Scipioni, multa reponens in cunctatione, nihil illi de celeritate confici-

Frideric. Imp. impense pacis amator.

Basiliens. Concilium euanescent

endæ rei. Prima illi cura fuit, sublata de natione Germanica neutralitate, subdere colla Eugenio Pontifici. Placuitque Amedeū Sabaudię ducem, quem Basiliensi Concilio creatum pontificem, dixere foelicem. Ille enim suasu Friderici Regis posito pontificis nomine, ad pedes uenit Eugenij, qui illum legationis titulo perornauit. Tum Concilium Basiliense paulatim subductis patribus coepit euanescere. Scribit hic Krantz, Laus egregia Friderici pacem Ecclesię reddidisse, sed aliquanto maior, si hoc adiecisset operi suo, ut auro prouincię non emungantur, uel ut ipse pater patrum, ex auro quod ex Annatis corrodit, Christianismum tutaretur, non suos nepotes glorificaret.

Erat

Erat aut Sigismundi filia Imp. Alberti uxor grauida: at Hungari nolabant expectare futurum heredem, sed elegerunt Vladislau iuuenem regem Polonie, in regem Bohemie. Vngarie haecenus praefuerat Iohannes Huniad Matthie pater. Hic Iohannes Huniad magna clade Turcam Amuratē affecit, ita ut Amurates cogere inducias facere. Vbi uero Vladislaus in Vngariam uenit, spes erat multorum (quonia Polonia & Vngaria uires iungebant) quod aliquid magni essent contra Turcam effecturi. Et fieri potest, ad eam rem Vladislau propenso fuisse animo, honoris ambitione: quapropter Iulianus Cardinalis inducias factas cum Turca, dissoluit, hoc praetextu: Non posse cum Turca pacem fieri, sine consensu Papae, quonia totius Christianitatis haec causa sit. Tum Vladislaus contra Amuratē exercitum duxit Varnam usque, quae non longe distat à Constantinopoli, tamen Iohannes Huniad hoc uehementer dissuaserit, utpote is, qui populi sui uires satis perspectas habebat, uicissim Turcae potentiam & conditionem abunde tenebat, nec sine magna causa cum Ammurate inducias fecerat. Et fertur cum Vladislaus à Vualacho Dracole peteret, ut & ipse mitteret auxilia, quod Vualachus dissuaserit. Nihilominus filium suum cum xx. mil. equitibus miserit, & Vladislao dixerit, quod donet ei ad illam profectioem celerrimum equum & preciosum, & similem dederit filio suo: nam non cogitet aliud, quam uincendos & feriendos esse eos. Idcirco debeant ad manum habere istos equos, & cum necessitas exposcat, infidentes fuga sibi consulere. Turcae uero circumspecte omnia agebant: & antequam Hungari suos in ordinem redeissent, adoriebantur à Turca. Vt ut Christiani strenuissime agerent, interfectis multis Turcis, tamen Turcae multitudine superiores uicerunt, & iuuenem regem Vladislau interfecerunt. Posthac Cardinalis Iulianus quoque in fuga interimis, dum iumentum aquaret, ipsi aggressi hominem, quem auro refertum putarent, occiderunt. Huniad uero, utpote prudens bellator, prudenter agebat, & eua sit. Haec strages facta fuit anno Domini M. cccc. xliiij. decima die Nouembr.

Amurates post hunc conflictum factus fuit monachus Mahumeticus, putans quod in suo regimine satis effecisset, quod in clade euassisset uictor: nec uoluit ultra fortunam experiri. Huniad uero rursus congregitur cum Turcis, & ita eos angustauit, ut rursus peterent Ammuratem regimento praeficiendum, & ducem exercitus contra Huniad.

Posthac ubi amissa fuit Constantinopolis, & Mahumetes Turcarum Imperator potenti manu Hungariam inuaderet, Huniad hunc Mahumetem grauer oppressit, & sustinuerunt Turcae ingentem stragem. Hac ratione Huniad totam Europam liberauit. Nam si haec inuasio successisset Mahumeti, ab Italia & alijs terris non abstinuisset.

Post mortem Vladislai, Hungari Ladislaum iuniorem heredem, filium filiae Sigismundi, in regem susceperunt. Sic Ladislao puero regnum Hungariae, quod cognominis eius alius Ladislaus in quaestionem uocauerat, sine controuersia redditur. Hic Ladislaus post aliquot annos adulescentiae, Pragis mortuus est.

Vladislaus Polonus eligitur in regem Bohemiae.

Vladislaus contra Ammur.

Vualachus Dracoles.

Equi ad fugam.

Cardinalis Iulianus interimitur.

Amurates fit monachus à conflictu.

DE DELPHINO REGIS FRANCIAE FILIO, ET
*Armiaci, Alsatiam obsidentibus, & Suitsibus apud
 Basileam miserabili clade prostratis.*

Ex epist. Aeneae Syl. 87.

Ludovicus Delphinus.

Nno Dñi M. ccccxliiij. Venit per hos dies Ludovicus Delphinus Vuienensis, ac primogenitus regis Franciæ, cum magno exercitu infra limites Imperij, oppidūq; obsidione cinxit, cui nomen est mons Belligardi, quod ab imperio comites de Vuirtemberg habent in feudum. Ibi cum aliquādiu Delphinus maneret, cum castellanis tandem conuenit, ut sibi ad certum tempus oppidū traderetur, quo lapsō, id libere restitueret. Nam aliter uī decreuerat expugnare, ut locum haberet in quo morari posset, quia non decebat regis filium in campis degere absq; tecto. Postq; Delphinus Biligardi potitus est, famam undiq; sui aduentus publicauit, sed non uno modo apud omnes. Apud aliquos nanq; se in auxilium nobilitatis uenisse prædicabat, tanquam in Germania per communitates esset oppressa. Apud alios uero uocatum se dicebat per Rom. regem contra Suitsenses. Nonnullis autem se uelle uendicare iura domus Franciæ asseuerabat, quæ usq; ad Rhenum protendi dicebat. Et hac causā Argentoratum obsessurum se affirmabat. Dicebat etiam & propter ducem Sigismundum se uenisse. Et hos rumores ubiq; publicari studebat, non quod ita esset, sed quod fauorem ob eam causam sese putabat habiturum. Dum hæc fama sic percurrit, Nobiles Alsatia, quibus grauior uidetur Suitsensium dominatus, Oratores ad Delphinum mittunt, eumq; rogant, ut præsidia contra Suitsenses præbeat.

Varie cause aduentus Delphini.

Nobiles contra Suitsenses.

Sententia uariant de exercitu Delphini

Armeniaci, alijs Armiaci

Hospitale S. Iacobi apud Basileam.

De Delphini exercitu uaria dicta sunt: qui maiora sequuntur, lx. millia hominum in eius comitatu fantur haberi: qui minora, probant xxv. millia: medij uel xxx. uel vi. & xxx. millia censent esse. Concordatū inter Delphinum & Alsatien. xxv. millia hominum ex suo exercitu per hyemem in oppidis Alsatia recipi: ipseq; Delphinus & Turricensibus & alijs obsessis ferre opem promittit. Veniebant iam Delphini gentes, quæ uulgo uocantur Armeniaci, in subsidium cuiusdam castelli, quod Suitsenses prope Basileam obsidebant. Suitsenses ut hoc senserunt, non expectatis hostibus, ad uiam pergunt, primasq; Armeniacorum turmas inuadunt, stragem dant, plurimosq; neci præbent. Armeniaci retro pedetentim fugientes, ad maiorem exercitum se recipiunt. Illi sanguinis cupidi, & auidi uictoria, dum gloriam quærunt propriam, salutem amittunt. Ventum erat ad hospitale sancti Iacobi, quod uix quatuor stadijs à Basilea distat, ubi uniuersa multitudo Armeniacorū in Suitsenses irruit, nonnullis ante portas Basilien. positis, qui exeuntes obseruarent, cederentq;. Committitur atrox & miserabile præliū, cedunturq; ex utraq; parte plurimi. Horrendū auditu est. Euellēbāt sanginolētas ex corporibus suis sagittas Suitsenses, ac truncatis manibus in hostes irruerunt: nec prius animā exhalabant, quàm occisorē ipsi occidissent. Quidā hastis cōfossi, & onusti telis,
 inter

inter Armeniacos currētes, necem suā uindicabāt. Erant quatuor Armeniaci, qui Suitsensem unū insequēbant. Iamq; illi telum cōfossū strauerant, & supra corpus grassabant: tum eius comes arrepta bipenni, in quatuor illos fert: ex quibus duos obruncauit, alios uero in fugā dedit, ac deinde semianimū corpus super humeris recepit, & inuitis hostibus portauit ad suos. Erat retro Suitsēs murus quidā horti S. Iacobi, qui illic se tuos ab una parte rebant, solumq; in fronte pugnabāt. Sed Teutonici qui cum Armeniacis erāt, intrantes hortū, murum perfodiunt, Suitsensesq; à tergo feriunt, quę res magna causa ruīnę Suitsensū fuit. Pugnat tum ante & retro. Iam uiro uir imminet, nec iam eminus, sed cominus ferrū stringitur. Suitsenses quasi leones per omnē exercitiū in uictores uagant, cędunt, sternuntq; omnia, ut qui iam non in spem uictorię, sed in mortis ultionē se pugnare sciunt. Pręliū à principio diei usq; in finem tractū est. Ad extremum non uicti Suitsenses, sed uincēdo fatigati, inter ingentes hostiū cateruas ceciderunt. Victoria lugubris atq; cruentissima Armeniacorū fuit, campusq; liber eis mansit, non uirtute, sed multitudine superantibus.

Ex Suitsensibus qui plures occidisse iurant quatuor millia: qui minus, mille & quingētos uiros cecidisse aiunt. Ex Armeniacis dicunt aliqui plures desideratos esse, quā ex Suitsensibus. Magna cędes equorū fuit. Plures Teutones dum ulcisci Suitsenses uolunt, uitā amiserunt. Suitsenses aut nulla res magis extinxit, quā magnanimitas, siue illa temeritas fuit. Nam dum hostes paruipendunt, eō deducti sunt, unde exire non potuere. Qui sapit, nec nimis timet hostes, nec contemnit nimis.

Dum hæc agunt, Rex Ro. Oratores ad Delphinū mittit, Episcopum Augusten. & Iohannē de Eich Doctorem, nonnullosq; milites perscrutatū quid causę sit q; imperiū cum exercitu sit ingressus. Redeunt Oratores, & cum his Delphinus, suos ad regē destinat quinque uiros prestantes. Interim ex parte Concilij Basiliē. Cardinales duo, Arelaten. & S. Calixti, pluresq; alij Doctores Delphinū adeunt, & cum his ciues Basiliēses, deprecanturq; ne uel Concilio, uel Ciuitati noceat. Is rursus suos Basiliē cum his nuncios mittit, qui adhuc ibi sunt. Habentq; diuersos cōcordię tractatus. Nā & Oratores Papę Felicis, & ducis Sabaudicę, totiusq; Suitsensū factionis illic cōuenerunt. Rumor est potissimū, urbem Basiliēsem tanq; regni Francię sibi restitui, quod si fiat, magna priuilegia illi ciuitati pollicetur. Oratores aut Delphini, qui hic sunt, aiunt Delphinū, uocatu regis, contra Suitsenses uenisse, dicuntq; se iam strauisse magnā inimicorū manū, suaq; opera remotā ex Thurego obsidionem, petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alsatię percussa, stationesq; in hanc hyemem exigunt, quę sibi si negent, non posse se dicunt abstinere quin noceant. Habent iam Lauffenberg, Seckingen, & alia quedā oppida, sed illa non sufficere prædicant, Brisacum & Friburgum uolunt adiungi. Exinde Sigismundum Austrię ducem, ad consumandū matrimoniū cum filia regis Francię, Delphinicę sorore, transmitti quærunt. Nihil adhuc responsi datum est.

Memorable.

Teutonici cū Armeniacis.

Numerus occi sorū Suitsensū

Oratores Ro. regis, ad Delphinum.

Legatio Concilij ad Delphinum.

Mus in pera.

tum est. Faxit Deus, ut finis sit bonus: Nam murem in pera nutrire, quātutum sit, Prouerbiū docet, anguis torpentem frigore herinacium domi suscepit, qui calefactus extensis pennis, anguem domo pepulit.

Armeniāci di
cti, die Armen
Gecken.

Habent Chronica Argentoratensia scripta, Armeniacos bis irrupisse in Alsatiā. Primum per Lotharingiā & Vuesterichā, numero xij. milia apud Zaberniā ueniunt, & diebus xiiij. nemine contra stante, horrenda crimina designant, tandem apud Mumpelgart rursus in Galliā abeūt. Altera uice Armeniaci apud Mumpelgart erumpunt, non sine ouatione nobilitatis Austriacæ. Anno eodem Alsatię uicos, & nonnullas ciuitates, dolo, proditione, blandimētis intrant, fidem non seruāt, fertilissimā terrā misere uastant, igne, ferro. Vbi satis sæuitum est, & omne genus facinorū cōmissum, insuper omnia uitę alimēta uorarūt, & oēm libidinē in ruinas ædificiorū expleuissent, inutilis fractusq; exercitus in Gallias traduci.

Hic capitaneus in Chronica Argent. uocatur Burckhardus Munch, hinc est ad nominatio Bourgalemonius fertur hunc dixisse, cū uideret sterni & cædi Suteses, Germanice, hie watti wir in rosen. Sed & homo bulla erat, uix enim effatus uerbum, cum galeæ os aperit, uisurus uistorie delicias lapidis iactu letaliter percussitur.

Ro. Guarinus lib. x. habet, q̄ anno eodem de duorum & uiginti mensum inducijs, inter Franciæ, Angliæq; reges conuenit, permissa utrinq; libertate merces cōmutandi, atq; inter se negotiandi, per quod induciarū tempus ne miles ocio torpesceret. Siciliæ regi Carolus suppetias tulit aduersus Metenses, & quosdam Lotharingiæ incolas, qui ei non parebant. Admonitis Metensibus obedire, cum dicto audientes non essent, eos Carolus circūsedidit multis copijs, & Delphini præsentia potens. Firmata obsidione Rom. Imp. de Heluetijs quæstus, q̄ imperio rebellarent, Carolus per Bourgalemoniu Germanum insignē equitem orat, partem militum sibi contra desciscentem, a se Heluetium cōmunicet. Ea res cum ingrata regi non esset, Delphinum Basileam cum copijs mittit, assistente illi Bourgalemonio Federici præfecto. Dum aut uiam pergit Heluetiorū, non contemnendā manum non longe à Basilea offendit, in quos (cum in hortos quosdā se recepissent) arma conuertens Bourgalemonium ante alios amisit, cum aliquot alijs interemptum, fudit nihilominus hostē, & ad unum occidit. Inde ad S. Hypolitum mouens, spe oppidi confestim oppugnandi, cum id frustra conatus fuisset, habuit tamen sibi obtemperantes oppidanos. Sed Francus miles suo more ex agris prædas agens furētem gentē in se excitauit, ita, ut in diuersis locis consociati, Heluetiorū manipuli non paruā copiarū partem occiderunt. Igitur Bourgalemonio mortuo, suisq; partim occisis, Delphinus regionis asperitate cognita ad patrē, qui apud Nantiū Lotharingiæ primarium oppidum erat, reuersus est.

Iohannes Vitotus Metensis.

Præerat Metensibus Iohannes Vitotus barbarus & ferus moribus homo, hic equo insigni utebat, in cuius cauda assutum erat tintinabulū, ut ingrediens, egrediensq; se uisus Imperator audiret atq; cognosceretur. Adeo quidē inhumanus, ut ex suis, aut ex hostibus captum, neminē precio redimi sustineret. Si aut cōpertū haberet fœminas urbe egressas, de uirorū liberatiōe pertractasse, eas nece afficiebat. Sed barbari crudelitātē uicit ciuiū prouidētior modestia. Fatigati itaq; diurna obsidione Metenses, regē munerib. placant, ducētis scutorū millib. bellī impēfas cōpensantes.

Hoc

Hoc tempore, qui fuit annus M.cccc.xlix, Brandenburgensis Marchio Albertus, cuius frater Fridericus Princeps Elector nouæ præerat Marchiæ, & alius Fridericus cognomēto Pinguis, ueterem tenebat: Ipse interim Albertus Burggrauus Norinbergæ illum dominatum pro suo gubernabat. Erat illi tum difficillimum bellum cū ciuitate Norinbergenſi, cum nescio quid iuris prætenderet, quod Imperialis illa urbs negaret. Fridericus Romanorum Rex ad omnia quietus permanebat, luctari ſiſnens utroſq; magnis utrinq; cōtractis uiribus, aliquot prælijs cōſſixere. Multi Alberto Principes & nobiles tulere ſuppētas, multi quoq; Comites, Barones, milites in aduerſis caſtris militauere. Marchionis fortuna aliquandiu in deſperatione fuit: deinde quod uictus amiſit, recuperauit uictor. Sunt qui ſcribant Albertum Marchionem octaua uice ſuperiore ſuiſſe. Cum autē per duos annos tracto bello uaria inuicem & dediffent & accepiffent incommoda, interuentu communiū amicorū, res in concordiam cum detrimento (ut fieri ſolet) partium peruenit.

Alberti Brandenbugen. bellum cōtra Norinberg.

Anno Domini M.cccc.xliij. Suiſenſes Montani & feroces populi, cum Thuricenſes ex fœdere, quod cum eis pepigerant, deſciuiſſent, comparato exercitu, in eorum agrum cuncta uaſtantes exiere. Quibus cum Thuricenſes prælio congregari præſumpſiffent, ad internitionem ceſſi ſunt, prope capellam S. Iacobi, leproſorum domicilium. Tantaq; Suiſenſium in uictos hoſtes crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipſo in loco parte uictoriæ epulantes, congeſtis necatorum corporibus, ex illis & menſalia & ſedilia apparauerint: & aperientes hoſtium cadauera, cruorem biberint, corda dentibus lanauerint. Suiſenſes impoſuerunt Thuricenſibus ſigno rubecę crucis falſo aſſumpto, quo nobiles & Thuricenſes utebantur. Aeneas Syluius & Nauclerus.

Suiſenſes contra Thuricenſes.

Anno Domini M.cccc.xlvi. Friderico tertio Romanorum Imperatore regnante, magnum quoddam & penē diuinum beneficium collatum eſt uniuerſo terrarum orbi à Iohanne Guttentberg Argentoratēſi, nouo ſcribendi genere reperto. Is enim primus artem Impreſſoriam, quam Latinioreſ Excuforiam uocant, in urbe Argentoratēſi inuenit. Inde Mogontiam ueniens, eandem fœliciter compleuit. Interea Iohannes Mentelid opificij genus inceptans, multa uolumina caſtigate ac polite Argentoratēſi imprimendo, factus eſt breui opulentiffimus. Huic ſucceſſit Adolphus Ruſchius: mox Adolpho Martinus Flachus, qui & ipſi Argentoratēſes in natali ſolo hanc artem cum laude & gloria exercuerūt. Sixtus Ruſinger Argentoratēſis anno Domini M.cccc.lxxi. Neapoli, quomodo imprimi poſſent libri, primus oſtendit. Ob quod factum Ferdinando Regi, & Neapolitanæ nobilitati chariffimus fuit.

Alij uolūt Iohannem Fauſtum primū Mogontie inueniſſe. Viniſphelingius in Catalogo Epiſcoporum prætat Argentoratēſem ciuē incōplete inueniſſe, deſcendiſſe uero Mogontiam, ad alios quosdam in hac arte inueſtiganda laborantes, ductū cuiuſdam Iohannis Geſſaſſeſch, ex ſeſa

Sub idem fermē tempus Ulrichus cognomento Han, formas librarías, rem inauditam, nec unquam Romanis uiſam, Romam attulit. Fuit is natione Germanus, cui cognomenū (ut dixi) erat Han, id latine gallinum gallinacium ſignificat: hinc falſus Campanus & aliquot docti exiſti-

I iij mauerunt

no ceci, in do
mo boni motis
zum Gaten
berg / in qua
completa est
hæc ars.

mauerunt hunc Vlrichum natione Gallum fuisse. De hoc Tetrastichon
Antonij Campani legimus :

Anser Tarpeij custos Iouis, unde quod alis

Constreperes, gallus decidit, ultor adest.

Vlricus Gallus, ne quem poscantur in usum

Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Beroaldus Hendecasyllabo celebrat Germaniã rei frugis inuentricem.

O Germania, muneris repertrix

Quo nil utilius dedit uetustas,

Libros scribere quæ doces præmendo.

Sunt qui putent fato datum Germanicis ingenijs, ut in ære tractando
cum primis excellant, quod claret in stanno, impressoriarum formularũ,
& alio inuento, Bombarda bellici tormenti genus, inuentum Germanis
cum, aliquanto quàm sit impressoria ars uetustius, de quo supra, & infra
de Mortario, Germanice *Böler* inuento, Anno Domini M.D.vi.

BOMBARDÆ INVENTÆ.

Bombardæ
inuentæ.

IN D. Malleolo hæc legis : De Pixidum aut Bombardarum inuen
tione, quæ ascribitur cuidam Bertholdo Nigro Alchiamistæ. Is pri
mum Mercurium arte paratum, uisui uiuentis Basilisci, qui cuncta
uiuentia uisu perimit, curiose præposuit, & Basiliscus defecit, & Mercu
rium necare nequiuit. Vnde cõmotus Bertholdus, Basiliscum cū habita
culo suo in pulueres igne cremauit. De quo Prouerbiũ *Vnckenbrenner*
quo Alchiamistæ per Germaniam sunt nuncupati. Proinde Bertholdus
ingenio Philosophico consyderans, quod naturaliter contraria contra
rijs apposita, se non compatiuntur : & quod frigidum & calidum in ex
tremis summe sint contraria, quod apparet, dum aquæ frigidæ applicatur
candens. Hinc non dubitans ignem fore caloris apicem, & sulphuris ma
teriem præ cæteris creaturarum ignis capacem, hinc salpetram frigidita
tis summæ gradum tenentem. Vnde Mercurium cū sulphure salpetraçq;
firmiter in olla ærea superius obstructa constipataçq; coniunxit, & igni
bus uehementissimis applicauit. Et dum Sulphur incenderetur ab intra,
contrarium cum contrario manere non potuit, sed uas æreum confregit.
Hæc uidens Bertholdus, sua sagacitate fortiora, demumçq; fortissima uas
sa metallina, ferramentisçq; strictissimis conflictu cõprobauit, & nullum
tanti roboris firmari poterat, ut tantam uim sustinere ualuerit, imò disru
pit, & sua uiolentiã repagulum per parietes fortissimas, cū frangoris im
petuosa concussione, terribili collisione & coruscatione transfixit. Dies
diem docuit, & inde horrendas belli machinas hodie habemus.

Fridericus 3.
Roman uenit
cum Leonora

Fridericus Imperator anno Domini M. cccc. lñ. regni sui anno xij.
cum Leonora coniuge, Lusitanie Regis filia, Pisis excepta, quo ex Hispa
nia ad tempus puella fuerat, naui delata, Romam decreto petijt, raro ulli
Imperatorum itum est obuiam ab omnibus ordinibus frequentius. Nec
ita multo postquam Romam uentũ est, ambo corona imperij sunt à Pon
tifice

tifice donati. Dubitasse fertur ab initio uehementer Nicolatus Pontifex, ne in Friderici accessu aliquis Romæ motus oriretur. Quapropter ante illius aduentum loca quædam urbis mœnibus præsidioq; firmauit: & ut ciuium studia sibi magis conciliaret, uiros Romani sanguinis singulos singulis præfecit urbis regionibus. Hos uulgo Marefcallos uocant, suntq; primi illi cocchina ueste donati: tenet adhuc mos, ut eodem nomine pariq; numero uiri creentur, qui urbem à grassatoribus & sicarijs tueantur. Fridericus ex urbe Neapolim proficiscitur, ubi exquisitissimis honoribus est ab Alphonso Rege acceptus. Erat Alphonfus Leonoræ perneccessarius, sed apparatu nihilo inferiore. Veneti eum in Germaniam abeuntem, publico honore exceperunt. Nullus unquam hospitem maiori studio & luxu ciuitatis cultus est, nulli tot spectacula exhibita, tot munera congesta: ex Venetijs confestim ille in Germaniam transijt. Sabellius scribit Fridericum decem diebus fuisse apud Venetos, & inter prandendum dixisse, se amicum uelle esse Venetorum, sed posterius eius multa damna essent illaturi. Comites itineris tum habuit Albertum fratruem Austriæ Ducem, & Ladislaum puerum duodennem, Vngariæ & Bohemiæ Regem, Austriacq; Ducem, ipso pueritiæ flore decorû & amabilem, & cui Itali multos annos & multa bona imprearentur. Ea uota uentus, ne prouenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tantum terris, neq; ultra esse suerunt: nam ut in Vuandalia Krantz habet, dum pro eo conseruando multa bella gereretur, dumq; illum Bohemia suscepisset alendum, & iam illi nuptiæ pararentur, anno ætatis xviii. non sine suspitione ueneni moritur. Sed ad Fridericum redeo, qui tum paratus, ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille potuit æquis oculis, quod priores non poterant, de uisceribus Imperij alios incraftatos. Hoc dum uindicare contendit Heinricus septimus, ueneno perijt, non sine crimine Florentinorum. Carolus eius ex filio nepos, qui ulcisci debuit & Imperij & aui iniuriam, euiscerandis aquilæ uiribus institit, dum pro extollendo ignatissimo filio patrimonium Imperij impendit. Sigismundus iam emortuam rem reperiens, quod uoluit implere nequiuit: dumq; in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tardo satis itinere penè irrisus, per mediam prouinciam uix penetrauit ad urbem, iam conspirantibus comitatibus cum Pontifice in contemptum Romani Imperij. Sed Fridericus nimium quietus, tolerauit omnia. Cunctator, ut diu habebatur, salutaris, quod maturitati dabatur, sed illa nunquam peruenit, ut uim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio, quod hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse: Necdum esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo uiuente, hoc tempus impletum est, nescitur quando implendum. Iam res eò uergunt, ut Alemannia, quæ pridem amisit uiuacitatem, omnem deinde perdat Imperij honorem, rebus inclinantibus ad exteros, & libertas ipsa à Turca uocatur in discrimen. Hæc Albertus Krantz.

Fridericus tertius Neapolim uenit.

Fridericus 3. à Venetis splendide excipitur.

Ladislaus rex 18. annorum moritur.

Fridericus 3. cunctator.

De Expus

DE EXPVGNATIONE VRBIS CONSTAN-
tinopolitane per Turcam.

Luctuosa
Christianitati
tempora.

HAec sunt illa luctuosa Christianitati tempora, per quæ bicipiti Romanorum aquilæ alterum defectum est caput, cum iam in Orientem ultra non aspiciat, uix defendere potens, quod ei reliquum est in Occidente. Nam Turca dum contemnit adolescentiam Regis Vngariæ, nec ab Austria sibi timet, uniuersam Græciam inuadit, magnam Europæ partem auferens. Hoc Græculi Imperatores passi, dum in regna multa scinduntur, exemplo futuri Latinis, nisi letargum iam mortalem induissent. Dum enim Orientis imperium diuiditur in Andriopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, unum in tria, singulorum uires non tantæ remanserunt, ut truculentissimo hosti Turcæ occurreretur.

Constantino
polis oppu-
gnatur.

Hac ergo tempestate, anno Domini M. ccccliij. Mahumetes magnus Turcarum ix. Imperator, in dicto recens bello, postquam diu multumq; pulsasset latera Orientalis Imperij, Constantinopolim urbem diu florentissimam, & in qua orbis Christiani caput alterum uideri poterat, terra, mariq; oppugnauit, sensit enim Græcanicorū effcminatam molliciem. Tum demum auxilia poposcit Græculus Imperator. Nicolaus summus Pontifex missis ad illum literis, primum exprobrabat discessum ab unione Catholicæ Ecclesiæ, quam Florentiæ Græci, Armeni, Indi excepissent. Inde pollicitus est auxilia: sed dum ille molitur, & apparat, iam actum erat de rebus. Ergo Turcarum Imperator posteaquam lvi. diebus nulla permissa requie Constātinopolim oppugnauerat, & uir Italicus tutandorū murorū suscepisset præfecturam, dum Turcæ acrius imminerent, quàm urbici tuerentur, capta est, insigne decus Christianitatis Constantinopolis. Innumera ciuium multitudo, sine discrimine sexus, ætatis, ordinis per dita. Rex ipse Constantinus Paleologus, ut ferunt, qui inerant fugientes, dum per auersam ab hoste portam cū populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Sæuitum tamen est in cadauer mortui, truncatumq; caput delatum est per castra, in contumeliam uictorum. Prophanata templa, euerfa altaria, imagines, in primis Crucifixi Domini in castra relata, consputaq; ridentur cum inscriptione: Hic est Christianorum Deus. Et ut omnem protinus nobilitatem extinguat, iubet præconis uoce nunciari: Quisquis se nobilis, ære persoluto, uolet redimere, in promptu permittere uictorem. Erupere de latibulis miseri, sperantes libertatem, detecti Principes ciuitatum suo produntur indicio. Mox omnes iubet gladio feriri. In Christi sacerdotes crudelius desæuiens, plebem iussit in Asiam uenundari, sceminas & puellas ut mancipia distrahi. Stupratæ sacratæ uirgines, matronæ in castra protractæ, libidinem impleuerunt spurcissimorū canū. Et illud æternæ Sophiæ consecratū templū sordidatū cōtaminatio nibus Mahumeticis, Illa tum sunt facta, quæ & dicta sunt difficilia, & auditu horrida. Vxorem Imperatoris Constantinopolitani, filias, & alias nobiles

Constantinus
Paleologus
interit.

nobiles matronas & uirgines iussit tyrannus sibi in conuiuium adduci. Ibi primum stupratae, posthac dissectae fuerunt. Qui talem ac tantam urbis calamitatem dignis defleat uerbis, neminem arbitror extare. Verum haec & similia exosam nobis facere deberent istorum tyrannorum & trucum bestiarum saeuitiam. Ferunt qui copias eius compertas habuerunt, trecenta fuisse millia, qui a terra oppugnarent, a mari triginta millia, trecentis uelis annotatis. Continuo in Peram Genuensium Coloniam, Constantinopoli uicinam, delatus, tam horrenda commisit, quae ne literis debent commendari. Potitus Graeciae capite, omnia facilius membra in suam redegit potestatem. Nam & Peloponnesum (quae & Morea) post modum omnem armis deuicit, & populum in ea captum, in seruitutem redegit. Idem in Achaia, Acarnania, Epyro, & maiori Macedoniae parte fecit. Bulgariam quoque totam, quae iam annis octingentis a Bulgaris tanquam limitaneis militibus excubitoribusque Christianorum aduersus caeteram barbariem infesta fuerat, mox Christianis abstulit, & Rasciam, Seruiam, & quicquid ab Adrianopoli usque ad amnem Danubium interiacet, inuasit. Vualachia praeterea paulopost timore concussa, pro magna parte ad ipsum defecit. Lesbos, quae & Mitylene, nobilem Genuensium insulam, maxima cum humani sanguinis effusione cepit, eiusque infelices animas in Asiam omnes transportauit. Nec facile commemorari posset, uirorum nobilium ac sacerdotum multitudo, quos ubique cruentissima caede capi fecit, senes, iuuenes, uiros ac mulieres in plateis ut oues interfici uident, nullum matronis, nullum uirginibus seruans honorem. In Rascia Principibus illis, quos Despotas uocant, oculos erui iussit, multaque inaudita alia & dictu horrenda commisit.

Calamitas urbis Constanti nopolitanae.

*Peloponnesum deuicta.
Epyrus.
Bulgaria.
Rascia.
Seruia.
Lesbos.
Mitylene.*

Calixtus Pontifex tum non desijt concitare Principes in Turca, missis praedicatoribus, qui commonerent populum, datisque indulgentiis, per urbes signo ter in die facto, precibus iuuarentur fidelium, qui in perfidum hostem Turcam pugnarent. Misit quoque Patriarcham Aquileiensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & Vuandalorum, Turcam triennio uexaret.

DE BELLOGRADO VEL ALBA GRAECA,

uulgo Griechisch Weissenburg, et Christianorum contra Turcam uictoria.

Post aliquot annos cum idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Bellogradum oppugnaret, caelitus Christianis auxilio proueniente, celebris ex hoste uictoria prouenit, Iohanne Cuniad Vaiuoda pugnante: is pater fuit Mathiae Regis Vngarorum. Iohanne uero Capistrano de Minorum obseruantia monacho pro muris populum exhortante, & ad Deum clamante: O Iesu respice, ad sis populo tuo pro te laboranti. Vbi sunt misericordiae tuae antiquae? Veni pro tege populum tuum, nequando dicant gentes: Vbi est Deus eorum? celsa sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima. Interceptae hostis

*Victoria Christi-
anorum con-
tra Turcas.*

*Philippus Dux Burgundia
Francis in gentem hanc pugnasse,
etiam diu captum suo aere redemisse.
Recte hic scribit Crantz formidandum,
ne iratus Deus nostris criminibus lon-
gius se retrahat, & propter Ecclesiam non recte
ambulantem, in altum, ut olim à synagoga
regrediatur. Ipse enim iudicat populos, & mundum
omnem gubernat.*

hostis machinae bombardae, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum uictoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turca, ut lachrymas uir saeuus non teneret, ut barbam uelleret, & ea quae solent infani, faceret. O si nostri tum Principes usi ea fuissent uictoria, recentem hostis cladem praementes, nec fuissent resumptis uiribus respirare, non extra spem fuissent tum omnem Europam fugato hoste occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nonnulli Duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, imò fugientem insectari, si suppetias ullas ex Christianis Principibus sperauissent.

Philippus Dux Burgundiae fertur in eam militiam dedisse nomen, quod meminisset genitorem suum Iohannem fortiter aliquando cum Francis in gentem hanc pugnasse, etiam diu captum suo aere redemisse. Recte hic scribit Crantz formidandum, ne iratus Deus nostris criminibus longius se retrahat, & propter Ecclesiam non recte ambulantiem, in altum, ut olim à synagoga regrediatur. Ipse enim iudicat populos, & mundum omnem gubernat.

DE IOHANNÈ CAPISTRANO.

Iohannes Capistranus Minorita in Germaniam descendit, predicans magno zelo uerbum Dei in Austria, Bauaria, Suetia, Turingia, & Saxonia, in ciuitate Magdeburgensi, in Nouo foro, maxima ad illum confluente multitudine, cum esset Germanicę linguae ignarus, Latino sermone praedicabat Latinis in tertiam horam, populo solis gestibus eius, quos antea non uiderat, satis uehementer permoto. Aderat ex Germanis sui ordinis fratribus uir aequae doctus, qui post illum non minore tempore dicens interpretabatur populo quae ille dixisset. Ita permouebatur auditorium, ut foeminae ab usum in ornatu, uiri ludos quibus tempora perdunt, scacorum alearumque in unum contulerint & combusserint. Sed spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quae diximus fecit, ut non diu perseueret: facile redit res in ab usum, ut est hodie cernere per omnes terras & urbes.

Nicolaus Cusanus.

Per ea tempora Nicolaus de Cusa Cardinalis Teutonicus (quod tunc fuit monstrum, coruo rarius albo) uir doctissimus, legatione fungitur summi Pontificis per Germaniam, quod Pius Pontifex Germanis, quam à multa memoria ullus Pontifex, affectior esset, quod Germaniam ille Germanicus nosset, diu uersatus in eis prouincijs. Multa hic Legatus constituit in prouincijs quae apud metropoles seruarentur. Pertuenit Magdeburgum usque & Hildesheim, citra descendere non potuit, quod coactus in Italiam reuocaretur. Cum uenisset ad Ecclesiam suam Brixinensem in Alpibus, de qua illa disponere uoluisset, pro ueteri Pontificum iure, non passus est Sigismundus Dux Austriae, ut ea in Germaniam tenderetur consuetudo, quod Romani Cardinales Ecclesias Germanicę haberent in Commendis, quomodo Abbacias & monasteria Italiae, Galliarum, Hispaniae, Angliae,

Sigismundus Austriae Dux contra Cusanum.

Angliæ, quæ una causa est in eis prouincijs creari Cardinales non in Germania. Graue oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterq; suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis, custodiæ mancipatur. Pontifex execratione & maledictis insectatur ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui Pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidē doctus, sed pertinax, qui uenerat Orator, & qui pontificem in minoribus, se minorem cognouisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Vbi non profecit, appellationem interponit, quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & ducem & nuncium eius execrationibus duris insequitur. Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiam, ubi ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis ducatus parens Sigismundo, ecclesiastico supponitur interdicto. Sed facile principi cū principe cōuenit, ubi Chrysothomus uenit in medium. Krantz in Vandalia.

Comende Romana.

Sigismundus appellat à Papa ad Concilium.

De hoc Gregorio Heymburg dicto, legitur in Epistola Aeneæ Syluij 415. quod dilectis filijs Burginagistris et Consulatui oppidi Nurebergē. hunc denunciatur excommunicatum.

APPELLATIO VENERABILIS DOCTORIS

Gregorij Heymburg, contra Pium papam.

Is consilij expers, mole ruit sua. Vim temperatam in sublime prouehit Deus. Papa Pius iam pridem per Breue Apostolicum, non testatum, sed annulo Piscatoris obsignatum, fertur excommunicasse Gregorium Heymburg, nunquam euocatum contra legem Dei, qui damnaturus prothoplastum præuaricatorem, promisit uocationem dicens: Adam ubi es? Similiter & Cayn, fraterno adhuc sanguine madentem, interrogans dixit: Vbi est Abel frater tuus? Sodomorum quoq; flagitia anteq̃ Sulphuris exureret igne: Descendam, inquit, & uidebo, an clamorem qui ad me peruenit, opere compleuerint. Papa uero Pius, ui sola fretus, omni cōsilio neglecto, quàm tenuem telam orsus, quàm debilem textit rationem, quæso uideate. Saluator, inquit, noster Petrum Apostolum principem ad gubernationem Ecclesiæ substituit &c. Quis ignorat omnibus Apostolis Iesu esse præceptum, ut eant in orbem, prædicaturi fidem, baptismū, & salutem. Quis nescit passim omnibus esse promissum, ligatum esse in caelis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse quod soluerent? Sed quod Cephæ singulariter dictum est: Tibi dabo &c. hoc ait Hieronymus esse factum, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastoralis suo dicit, quod nedum Petro trina in interrogatione interrogato, an amaret, terna responsione subsequente, amare se, teste ipso interrogatore Iesu, traditas sibi esse clauas, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoq; post Ascensionem Domini conuenisse, ac Petrum sibi principem cōstituisse, & Antiochiæ in cathedram collocasse referuntur, nihil tamen de potestate uniuersis Apostolis à Saluatore data, & ipsorum omnium uniuersali missione diminuerunt. Ergo & hodie catholica exorat Ecclesia, sese per Apostolos ipsos continua protectione custodi, quos Saluator noster uicarios tanti operis cōstituit præesse pastores. Horum legitimos successores constat esse uniuersalia Concilia,

Papa Pius ui agit.

Concilia uniuersalia Apostolorum successores sunt.

K cilia,

Conuentus
Mantuanus.

Pius papa ger
maniam ditiorē
exhaurire
vult.

Augustorum
desidia.

cilia, Christianæ fidei firmamenta, quæ Pontificū actiones pro tempore saluberrimis doctrinis instruxerunt, errores emendauerunt. De quibus summus ille pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentauerit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc? eō certe pertingunt, ut conuellantur illa supersticio, in qua papa Pius factionibus Cardinalis Cusani astruit cōcilium, quod supra Christi vicarium esse nequit. Videte ergo, quam uim omnis Concilij extorrem Papa inferre tentauit. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Iesu, dicente illis: Ite in orbem &c. Quodcumque ligaueritis &c. Quos constat cōciliariter postea esse cōgregatos, ac ipsum Cephem in messem Domini misisse, Quis dubitat sacra Concilia uicem Christi gerere, quæ & cætui Apostolico successisse cōprobantur? Siquis dem orbis maior est urbe. Subdit papa Pius, rem illam in conuētū Mantuano sæpe & multum esse discussam, quasi Concilium adhibuerit procerum, uti sacrę leges iubent, in rebus nouis constituendis, quas tamen pronudo libitu plus euomuit, quàm edixit. Profecto quidem ipse conuētum Mantuanum nuncupat conuentionem regalium & principalium oratorum illuc transmissorum. In illa certe nil de hijs ne cogitatum extat. Dicitur autem Papa Pius cum Cardinalibus suis ita decreuisse. Cur hoc, nisi quia uoluit papa ipse abuti potestate sua, talia imponendo, & sub uelamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ illius quæ est inter Coloniam Agrippinam & Austriam, ac rursus inter Daciam & alpes, qui Germaniam ab Italia determinat, medullitus exhaurire? Nam ex illis solis finibus Oratores Mantuæ ad tractandū conuenere. Illi quippe soli uidebantur apti papæ quos luderet. Brabantia, Hollandia, Gelria, cum circumiacentibus, ordinarunt, clam illis, quos supra nominauit, utrum res acta sit, nullus illorum interfuit tractatibus nostris: ergo uim suam extorrem esse uoluit à sensu illorum, quorum æra concupiuit. Hinc profecto nō inepte nec supine papa ipse, negatis sibi pecunijs, quas solas ardebat, suam ratus lædi maiestatem, uim astutia conceptam totius concilij experte adhibuit: ac imprimis suam dimensus potestatem, simul & Imperatoris nostri splendorem ante oculos ponens, putauit neminem resistere posse. Veruntamen suam potestatem stupendā, quæ latior est, quàm modo imperij gloria Romani, qui quondā Caucaſi montis limite coartato, dehinc fracto Caucaſi limite, per totū orbem uires suas terra mariq; exporrexerit. Nunc autem Augustorum desidia angusto limite cingitur. Nil profecto suis machinationibus in hijs quas imperialis tituli splendor illustrat, obstare posse rebatur, nisi fortasse totius orbis Christianus conuentus cieretur, quod uniuersale Conciliū nuncupamus. Hanc sanctissimam Christianorum conuentionem, libertatis alumnam, Papa uelut iliacam horrens passionem, illam præuenire credens, uanissimo decreto anteq; nasceretur condemnauit: sed condemnando potius iudicauit. Cum enim sedulo uetat, profecto magis timere deprehenditur. Nam quod ueteri silentio litura restrinxit, hoc totū inuidā damnatio uiuificat:

non

non aliter quam qui latentes uites calcis, aquæ rigantis & gelidæ superfusione obruere cupiens, inuitus ac nolens exuscitauit. Prudentius Solon ille Atheniensis, leges ornatissime compositas interrogatus, cur nihil se uerius in parricidas statuisset, qui sicarijs longe immaniores essent, respondisse fertur: Ideo se reticuisse, ne uetâdo admonuisse uideretur. Hunc locum Prælati capessite, qui libertatis uestræ certissimum est refugium, dignitatisq; firmamētum. Infirmos rumpite casses, & inanes laqueos dissipate, qui scholasticis datis operam disciplinis. Seculi uero principes, & uiri militares, ad bellaq; doctiores, quibus est disciplina. Sed quâdo proficiscimini editiora loca hostibus intercipere, hunc eminentissimū locum uniuersalis Concilij quæso ante capite, unde uobis sit prospectus liberior, fortior, & interitior propugnatio, tutelâq; securior.

Solonis res
sponsum.

Quod si Papa hoc tale tantumq; asyllum interceperit, hoc roboris ualidum fortassis demollitus fuerit, seu obruerit, anteq; emineat uel oriatur: uos abiecto clypeo exarmati tandem precij uenialitate, hoc est, tributorum pensatione animas uestras redimere cogimini, pecuniâq; uestra sub uelamento militaris expeditionis aduersus Turcas instaurandæ, in damnatum & scelestum usum cōuertetur, scilicet, in subsidium Fernandi, ex damnato complexu quondam Alfonsi Arragonum connixi, contra renatum regni Siciliæ hæredem legitimum & inclytum Iohannem Callabriæ principem, Christianæ nobilitatis ac militaris gloriæ decus, & ornamentum, & exemplar imitabile. Et idcirco dicit Papa, Gregoriū Heymburg ex diabolo natum, quia non ex damnato coitu, sed legitimo coniugio est progenitus, quorum osor est Papa, fautor bastardorum, pro quibus longissimam ferè trium horarum prolixam fecit orationem, dum Fernandi bastardi laudes Mantuæ personaret.

Generale Cōsiliū sacra anchora principum & prælatorum.

Impostura
Turcica exactionis.

Quod uero Papa subdit, Gregoriū Heymburg auarum, mendacem, & turbulentum: benedictis si certaret, bona audiret: sed cum certet maledictis, alium quærat qui respondeat. Ego ex illo grege sum, quippe cui facultates pro meritis minime responderunt, qui plura suffragia liberaliter impendi, quam honoraria susceperim: & libertatis amator plus semper fui, quàm blanditorum, quæ mendacijs & auaritiæ minime conuenire possunt. Sed ipse aliquando audiet, inquam, quid gesserit, qualem uitam egerit, & quid apud Comas. Sed opprimo me, pergens ad illius decreti uanitatem, in quo uetantur oppressi uel opprimendi ad Concilium pro uocare, quod non est: & quod (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Iam supra ostensum est, coetum Apostolicum fuisse supra Petrum. Et nunc affirmo, quod sicut ad sedem Apostolicam uacantem appellari potest, sic ad Concilium quod nondum est cōgregatum, rite appellatur: quia potestas Ecclesiæ immortalis est, quemadmodum ipsa Ecclesia, quæ & si nunc dispersa est, aliquando habet congregari: & hoc nunc maxime opus esse nemo dubitat, qui calamitates Ecclesiæ intelligit & cognoscit. Cuius si Papa partem esse fateatur, se utiq; minorem illa facere necessario

Gregorius
Heymburg libertatis amator.

Quid Pius
apud Comas.

K ij est.

est. Siquidem orbis est maior urbe. Papa autem hoc uetando, quid aliud agit, quam quod causatur, quod eius imperium truculentissimum non sustinemus; quod facultates nostras, nostro tam nostrorū sudore & sanguine partas, in suas delicias effundere negamus? Velut ille, qui ex uulneribus à se iniectis retractū accusauit telum parcius corpore suscepisset, hoc dominicū in seruos extat imperiū, quod in nos exercere cupit: hoc est seruuile seruitiū quod à nobis exigit, non filialis reuerētia, quibus certe nec pecculū relinquere curat. Nemo sanę mentis hoc non percipit: nullus emunctę naris homo non olfacit, quorsum tendat hæc grauis exactio.

Excusat lo-
quacitatem.

Quod me uero loquacem facit, uir omni pica dicatior, quid dixerim, nisi quod orationi non respondisse uelim, dicētis: Ignoras te an ignotum dare nobis uerba putas, cum tu peruideris oculis male lippus inunctus, cur in aliorum uitijs tam cernis acut utū aquila, aut serpens Epidaurius, hinc tibi contra euenit, inquirunt uitia ut tua rursus & illi. Fateor quippe me uentositati uerborum pro tempore operam dedisse, ac non ita, ut ciuilibus & canonicę traditionis præcepta contempserim, quæ ille ne unquam quidem olfecit, nuda uerbositate contentus.

Porrò si quid tale uitium apud me deprehendit, inepte tamen mihi exprobrauit, in quo ipse potissime turget. Mihi satis est didicisse ciuiles sententias, & quicquid præcipuum habet ratio & industria, & quicquid sacra tradunt utriusq; iuris statuta, hisce literis & floribus exornare posse, & in alia grege profiteor, ipse in numero sit illorū, qui putant hæc omnia ui & artificio Rhetorum contineri. Ergo si Papa ob id facinns excōmunicatum me edixit, quis erit eiectior ipso, qui præter uerbositatem nil habet in se uirtutis. Subdit & læsę maiestatis crimen reiectum. Credo eum pulicibus & muscis has leges edisse, aut animalibus quæ de tabidis corporibus nasci solent, in occurris aranearum telæ, fragiles leges consilij extorris æquauit, quas si culex, aut quod imbecillius animantiū inciderit, euoluere se nescit. Si quod autem ualidorum animantium incurrerit, penetrat atq; disrumpit, neq; enim si cedula aut coturnix contextum aptum est uincire uulturem uel aquilam. Irruet ipse reatiuos suos, & eos quos pro uili metu constrictos habet. Mecum erit, Deo dante, libertas Diogenis & Catonis. Nec satiatus est Papa conuitijs uulgaribus, quando etiam hereticum me audet nominare, siquidem heresim uoluit sectam uel sententiã am nuncupare, ut Cicero noster Cathonem recte appellat, hæreticus sum ego, qui aio concilium orbis Christianę fore supra Papam. Hæreticus est Papa, qui cōtrariam sectam uouet, uidete quòd nil grauius in eum dico, qui tamen abiecta rerum & concilij moderatione, cuncta in me pro libitu scribi iussit. Postremo nec adhuc faciatius Papa, conuitijs mandat bona mea confiscari, quæ utinam tanta essent, quòd rapacibus uiris hiatum ponere possent. Ergo inter bonos conuersari uolo, qui uirtutes meas opibus suis foueāt, & pluris faciant suffragia mea, quàm locupletia, quam ex mea ruina sperare possent. Maiori etiã utētur consilio, quam Papa fretus est in

Libertas
Heymburgi.

Cicero Catho-
nem hæreticū
appellat.

est in procacitate sua, pollicetur eis tandem Papa, qui res meas inuaserint, catholicorum hominum operas impēdisse, maxime ridiculosum est hoc uerbum, nisi ipsius Papæ ineptia iam antea uobis comprobata esset, dum ipse incestuosos cōplexus, & uitia honestatis publice inita Mantuæ, tam copiose, quàm loquaciter personauit. Expugnatis tunc araneorum telis, & infirmorum rhetium uinculis, nodisq; dissolutis, ad remedium moribus introductum, quo aduersus superioris truculentiam, & amarissimas leges se tuetur, innocentia stilum conuertere depropero. Et in primis constat plane semper & ubiq; ab inferiori ad superiorē recte prouocare. Nemo enim tam obtusi cordis est, qui non in seipso periculum fecit à sensuualitatis fragilitate, ad intellectualis potentiaē discursum prouocando, sed & qui morbo aut uicio animi tenetur, ut nesciat cernere uerum, si lapsus fuit in uitium. Is defecato tandem animo, ad se rediens, animi ira, conciliū grauitate moderetur. Ideoq; laudata est illa mulier, quæ à uinolento rege Philippo ad eundem sobrium prouocauit. Sic ergo mihi gradus primus ab irato Papa, qui me laceffit, ad eundem mitem factum appellare, & ab oratore topycō ad eundem, si uentositate abducta, si musis relegatis ad sacras leges se conuerterit. Vbi discet neminem indamnatū rebus aut fama spoliare, nec quenq; inauditum condemnare. Deinde quia scriptum est Papam omnes iudicare, ipsum autem à nemine iudicandum, quod & ego fateor, uerum quantum attinet ad sedes ipsius, & Papalis potestatis plenitudinem, sed non ita, ut sub inimico & suspecto iudice quisquam cogat famam, aut res suas decertare. Ad eundem itaq; prouoco, si se iuxta boni uiri arbitrium astrinxerit iudicaturum, & is sit appellationis meæ gradus secundus. Si uero causam delegare malit, uiro non suspecto, rursus ad eundem Papam, seu quem deleget, prouoco & appello, & hunc tertium appellationis meæ modum offero, meq; tali iudicio sisto. Et in summa Papali cognitioni ea lege nunc me submitto, si suspicionis causa tollatur à medio, & hic quartus ordo omnem tollit tergiuersationis notam, quam mihi iniicere posset Cusani procacitas, cuius ductu hæc omnia diriguntur. Quæ omnia, si Papa contempserit, quid restat, nisi ad uniuersalem Ecclesiam prouocare, prout à senatu ad populū Romanum sæpe reperimus appellatum. Nec obijciat mihi propter Ecclesiam non esse congregatam, quoniam id ipsum factionibus suis impeditur, & disturbatur apud me nulla mora, culpa nusquam, cum non per me, sed per ipsum stet, quo minus fiat. Si quis enim mihi ius uocatum uel eximat, cōtumaciam remouet à citato, sed omne uitium & crimen in se transfertur. Papa metum intulit mihi, ipse sibi iusticiam indixit, qui se conuictis suis aduersus me suspectū reddit, qui se sapiētis arbitrio declinauit, de suspicionē experiri recusat, nec iudicem suspicionē carentem, delegare dignatur, quicq; uniuersale Conciliū conciere negat. Hic si aduersum me quicq; attētauerit, aduersus ipsum prouoco gradatim atq; alternatim, ut præmissi, & testimoniū eius rei postulo, & de metu iusto protestor coram uicinis. Quo cessante, prosequar,

Ab inferiori ad superiorē recte appellatur.

A uinolento rege Philippo ad sobrium appellare.

Appellationis gradus secundus.

Cusani procacitas.

si opus erit, & oportunitas concedatur, prout iuris publici ratio poscit, saluo iure addendi, omnibusq; remedijs, moribus, & lege introductis.

Aeneas Syl.

Non sine Theseo.

Concilium Mantuae, contra Turcam.

Anno Domini M. cccclviij. Desijt Calistus Papa in humanis esse, & Pius eius nominis secundus illi successit, Aeneas Syluius antea nominatus, Senis ortus, Picolominea nobili familia. Nullus unquam ad eiusmodi dignitatis fastigium exercitatore uita peruenit, ut ad negotium & uirtutem, non ad otium natus dici possit, nullum ferè (citra armorum transactionem) publicum Christianæ rei negotium, siue sacrum, siue profanum, iam inde à Basiliensi Concilio incidit, cui non interfuerit, quum de eo ageretur, ut uetus Græciæ prouerbium, tam illi conueniret, quàm Aegeri filio, cuius gratia est repertum, non sine Theseo. Per omnes honorum gradus, quos sola uirtus peperit, ad pontificium decus est euectus. Pontificatum adeptus, bellum sustulit ex Umbria, quod Iacobus Picininus nouarum rerum cupidus excitarat, pacis arbitrum se obtulit inter Ferdinandum regem, & Sigismundum Malatestam. Cupiebat Pius Italiam quam pacatissimam habere, ut hominibus Christiani nominis, quibus publicum conuentum Mantuæ indixerat, tutior ad id concilium fieret accessus. Ex omni Europa Principum & populorum legati mature adfuerunt. Estq; eo concilio actum de bello in Turcas comparando, exercuitq; disertissimus Pontifex omnes ingenij uires, in tam pia, quàm necessaria expeditione suadenda, sed propositum non tenuit, Italorum animis ad intestina bella magis quam externa inclinantibus. Nec Itali solum discordia laborare, sed exteræ etiam gentes intestinis se bellis conficiebant. His Europa malis laborante, res Christiano nomini salutaris discussa est. Dictæ sententiæ, qua id ratione geri possit, propositum periculum quod ceruicibus Christianorum ab illo hoste immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ Pio dicente, cum eorum calamitates exponeret, qui à barbaris in captiuitatem quotidie abducerentur. Pontifice autem ex Mantuanis Romam redeunte, adeunt illum Oratores Hyberorum, quos Georgianos uocamus, præsidium implorantes. Item Trapezuntij miserunt legatum auxilium in Turcas orantem. Sed postea comperit Imperatorem Trapezuntinū, uni ex Turcarum Principibus filiam suam despondisse, ibi certe instans metus, plus potuit, quam spes dubia & longinqua. Sabell.

Anno Dni M. cccclxiij. Fridericus Imp. obsessus fuit in arce Viennensi à ciuibus, quibus auxilio frater, dux Albertus erat. Vnde coactus fuit Imperator à rege Bohemiæ Georgio auxilium petere, Boemus Fridericum liberauit, arte usus, ut neq; periret, neq; uinceret.

Legatus Apostolicus missus ut excitet contra Turcas.

Annus erat M. cccclxiij. Cum in quadragesima nuncius Apostolicus, Episcopus Cretensis, in ciuitates Vuandalicas ueniret, ut excitet populum in expeditionem, quam Papa Pius instituerat, belli societate inita cum duce Burgundiæ Philippo, & Venetorum principatu in Turcam. Sed magno & inconsulto feruore publicantiū, multi in cassum instituere profectionem

professionem, sine comite, sine armis, cum ignoraret homo Italicus linguæ non gnarus, quid clamatores in populum tulissent. Ridiculum uulgus ex omni ordine concurrat. Stabant ad ædes sacras stipem publicam petentes, hoc comite grande iter, longinquam & diuturnam expeditionem inire uolentes, sacrilegium ducebant, si quis uerbo interposito conaretur quenquam auertere. Ipsi sibi somnia finxerunt, monitos se per uisionem crucem sumere: alius in uestibus, alij etiam in cutem impressam crucem se reperisse sunt ementiti. Peruenere in urbem Romam sine numero multi. Miratur Papa colluuiem inermium pauperum, ridebat simplicitatē & incitiam: & ut urbem exoneret, permittit illis remissionem peccatorum. Philippum Burgundiæ iam senescentem, & laboris fastidio recusantem, frustra expectabat. Venientes peregrinos armatos inermesque, iussit benedictione collata redire. Ipse Papa biduo ante uidit in portu nauigantem Ducem Venetorum, & iam febre exanimatus, quieuit in pace, ab Ancona Romam reductus, à nepote Senensi Cardinale tumultus.

Colluuius inermium contra Turcam.

Papa Pius moritur.

Doctos magis dilexit, quàm fouit uitio temporum, summam dignitatem adeptus: quicquid officij dabatur à publica administratione, id totum literis impendebat. Sæpius inter suos testatus, id demum esse, unde uera uoluptas perciperetur, quapropter multo pluris libros faciebat, quàm gemmas aut unicornes. Candidus & diligens scrutator fuit ueteris & recentis historiæ. Sententias in Prouerbij modum scriptas reliquit, tales & similes: Diuina natura, fide magis quàm disputatione cõprehendi potest. Christiana fides, non qua probetur ratione, sed à quo dicatur, uidendum est. Neque potest avarus pecunia expleri, nec doctus rerum cognitione. Plebeis loco argenti esse debent literæ, nobilibus auri, gemmarum Principibus loco. Artificiofa oratio stultos flectit, non sapientes. Litigatores, aiebat, auiculæ sunt, forum area, iudices retia, aucupes causarum patroni. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus. Graue Pontificis onus, sed illi beatũ, qui bene fert. Indoctus Episcopus, similis asino. Corpora malus medicus, imperitus sacerdos animas perimit. Sacerdotibus magna ratione ademptum connubium, sed maiore quadam restituendum. Sed de Pio plura fortassis, quàm instituta breuitas patiat. Sedit sexennio, & sancijt, ne quis à Pontifice Maximo ad Concilium appellaret.

Sententiæ Pij secundi.

Libet hic referre quæ de pace Ecclesiæ & Concilio scripsit Aneas Syluius ad Casparem Schlick Cancellarium Imperialem. Epistola est liiij. Omnibus displicet schisma, omnes abhorrent. Viam autem sopiendi hoc malum Carolus Rex Franciæ, & tutam & breuē ostendit, ut fiat conuentus Principum, uel eorum Oratorum in cõmuni aliquo loco, ibique una recipiatur conclusio per omnes. Ad hoc autem peragendum opus esset rursus scribere cunctis Regibus Principibusque, ut Oratores suos Argentoratũ uel Constantiã mitterent, pleno mandato suffultos, ad pacē Ecclesiæ

K iij pertractan

pertractandam. Fienda esset rursus expensa, quæ anno præterito facta est; uix trecentorum aureorum. Paulo plus Constantinus in congregatione Niceni Concilij exposuit. Hæc uia nõ posset impediri, nec Papa uel Concilium reniti possent, tanquam hoc absq; ipsis fieri nequiret. Licet enim Principibus secularibus conuenire inuito clero, & tamen illic unio fieri posset. Nam ille Papa indubitatus esset, cui omnes Principes obedirent. Non uideo clericos, qui uelint pro ista uel illa parte martyrium ferre. Omnes hanc fidem habemus, quam nostri Principes: qui si colerent idola, & nos etiam coleremus, & non solum Papam, sed Christum etiam negaremus, seculari potestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interijt fides. Vt cunq; sit, pacem desyderaremus, quæ siue per aliud Concilium, uel per conuentum Principum detur, nihilipendo. Non enim de nomine, sed de re contendendum est. Voca panem, si placet, lapidem, & da mihi dum famefco. Non uocatur Concilium, uocetur Conuentus, uocetur Conciliabulum, Congregatio, Synagoga, nihil interest, dum schisma depella. Hæc ille.

Nec Lectorem fugiat, quæ in Dialogis Aeneæ de gestis Concilij Basiliensis legimus.

Ex Dialogo
Aeneæ Syluij
de Concilio Ba
siliensi.

AEneas Syluius Rectori & Vniuersitati studij Colonienfis S. Dt. Homini Christiano, qui uere Christianus uult dici, nullam rem magis cordi esse conuenit, quam ut fidei sibi per maiores à Christo tradite, puritatem seruari et ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quãdo aduersus Euangelicas traditiones aliquid astruitur, surgendum populariter est, & ad cõmune restringendum incendium, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut inuisi fiamus, uerum dicentes. Resistendum est quibuscunq; in faciem, siue Paulus, siue Petrus sit, qui ad ueritatẽ non ambulat Euangelij. Quam rem fecisse per hos dies Vniuersitatem uestram gaudio in hoc sacro Basiliensi Concilio, gaudemus omnes. Allatus nancq; ad nos est tractatulus quidam uester, quo imperitiam, uel uerius dicam, temeritatem illorũ arguitis, qui & subiectum generali Concilio Romanum Pontificem, & supremi iudicij tribunal in Ecclesia esse diffitentur: quos sic uiuacibus rationibus, et scripturarum ueritate premittis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se euoluere, nec in aliquo cauillari aut sibilare queant.

BREVIS DE VITA AENEAE SYLVII
commemoratio.

Vita Aeneæ
Syluij.

Sena urbs Hetrurię est, in qua Aeneas Syluius ortus, ingenuæ educationis, bonas literas gnauiter amplexus est, in quibus strenue atq; foelicitate se gessit, ut Delphicam lauream hisce meruerit. Hinc ob eruditionem uiteq; integritatem in patriæ suæ Senæ Episcopum electus est. Inde Romanus Pontifex eum Cardinalitio galero donauit. Postremo in sedem Apostolicam exaltatus est, ac Pius Papa secundus appellatus. Vixit post ortum Seruatoris circiter annum M. cccc. lvij.

Epistola

EPISTOLA DIVI HVLDERICHI AVGVSTENSIS
 Episcopi, aduersus constitutionem de Cleri coelibatu, plane referens Apostolicum
 spiritum. *Quam (cum Aeneas Syluius tituli sanctæ Sabine Præbyter Cardi-
 nalis, ac Senensis Episcopus, in sua Germania, cum Augustæ Vindelicæ mentio-
 nem facit, incesit) libuit hic subijcere: iudicium esto apud Lectorem, ueri & pu-
 blicæ utilitatis amantem. Transimus, inquit, Campidonan & Memmingan illu-
 stria oppida, Augustan Vindelican, sanctus Vdalricus huic præsidet,
 qui Papam arguit de concubinis, ad Licum fluium iacen-
 tem, qui uixit anno nongentesimo,
 etatis suæ lxxxiiij.*

Hæc est rescriptio sancti Hulderici Episcopi, in qua Nicolaus
 Papæ, de continentia clericorum non iuste, sed impie, non ca-
 nonice, sed indiscrete tractanti, ita respondit: Nicolao do-
 mino & patri peruigili, sanctæ Romanæ Ecclesiæ prouisor, *Papa Eccle-
 siæ prouisor,*
 Huldericus solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorē ut seruus.

Cum tua, ò Pater & domine, decreta super clericorum continentiam
 nuper mihi transmissa, à discretionem inuenirem aliena, timor quidam tur-
 bauit me cum tristitia: timor quidem propter hoc, quod dicitur pasto-
 ris sententia siue iusta siue iniusta timenda esse. Timebam enim infirmis
 scripturæ auditoribus, qui uel iustæ uix obediunt sententiæ, ut iniustam
 conculcantes libere onerosa, imò importabili pastoris præuaricatione
 præcepti se obligarent. Tristitia uero uel compassio, dum dubitabā, qua
 ratione membra cauere possent capite suo tam graui morbo laborante.
 Quid enim grauius, quid totius Ecclesiæ compassione dignius, quàm te
 summæ sedis Pontificem, ad quem totius Ecclesiæ spectat examen, à san-
 ctæ discretionem uel nimium exorbitare? Non parum quippe ab hac de-
 uiaisti, cum clericos, quos ad continentiam coniugij monere debebas, ad
 hanc imperiosa quadam uolentia cogi uolebas. Nunquid enim meri-
 to communi omnium sapientum iudicio hæc est uolentia, cum contra
 Euangelicam institutionem, ac sancti Spiritus dictationem, ad priuata
 aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima ueteris ac noui
 Testamenti suppetant exempla, sanctam, ut nosti, discretionem docen-
 tia, tuæ rogo ne graue sit Paternitati, uel pauca ex pluribus huic paginæ
 inseri. Dominus quidem in ueteri lege sacerdoti coniugium con-
 stituit, quod illi postmodum interdixisse non legitur. Sed in Euange-
 lio loquitur: Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum celo-
 rum, sed non omnes hoc uerbum capiunt, qui potest capere, capiat. Qua
 propter Apostolus ait: De uirginibus præceptum Domini non habeo,
 consilium autem do: quod etiam iuxta prædictum Domini non omnes
 hoc consilium capere posse consyderas, sed multos eiusdem consilij assen-
 tatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentie placere uolentes,
 grauiora uides committere, patrum scilicet uxores subagitare, mascu-
 lorum ac pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi huius aspersione
 aduscq; pestilentiam conualescente, nimirum status labefactetur Ecclesiæ
 totius,

*Mala ex in-
terdicto matri-
monio.*

*Episcopus
unius uxoris
uir.*

*Paphnutij ze-
lus pro matri-
monio.*

*Castitas est cō-
cubitus cum
propria uxo-
re.*

totius propter fornicationem, dixit: Vnusquisque suam uxorem habeat, quod specialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocrite, qui licet in quouis sanctissimo ordine constituti, alienis reuera uxoribus non dubitant abuti. Et quod flendo cernimus, omnes in supradictis sæuiunt sceleribus. Hi nimirum non recte scripturam intellexerunt, cuius mamillam quia durius pressere, sanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apostolicum: Vnusquisque suam habeat uxorem, nullum excipit, uere nisi professo rem continentiae, uel eum qui de cōtinuanda in Dño uirginitate præfixit. Quod nihilominus tuam, pater uenerande, condecet strenuitatē, ut oēm qui tibi manu uel ore uotum faciens continentiae, postea uoluerit apostatare, aut ad uotum exequendum ex debito constringas, aut ab omni ordine canonica authoritate deponas, & hoc ut uiriliter implere sufficias, me omnesque mei ordinis uiros adiutores habebis non pigros. Verum ut huius uoti nescios omnino scias non esse cogendos, audi Apostolum dicentem ad Timoth. Oportet, inquam, Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, quam ne quis sententiam ad solam Ecclesiam uerteret, subiunxit: Qui autem domui suae præesse nescit, quomodo Ecclesiae Dei diligentiam habebit? Similiter, inquit, Diaconi sint unius uxoris uiri, qui filiis suis bene præsent, & suis domibus. Hanc autem uxorem à sacerdote benedicendam esse, sancti Syluestri Papae decretis scio te sufficienter docuisse. His & huiusmodi sanctis scripturae sententijs, regulæ clericorum scriptor, non immerito concordans, ait: Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonij uinculo foederatus. Ex quibus omnibus ueraciter colligit, quod Episcopus & Diaconus reprehensibiles notantur, si in mulieribus multis diuiduntur: si uero unam sub obtentu religionis abijciunt, utrunque scilicet Episcopum & Diaconum sine graduum differentia, hic Canonica damnat sententia, Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam sub obtentu religionis abijciat, si uero reiecerit, excommunicetur: & si perseuerauerit, deijciatur. Sanctus quoque Augustinus, sanctae discretionis non inscius: Nullum, inquit, tam graue facinus est, quin admittendum sit, ut deuitetur peius. Legimus præterea in secundo Tripartitæ Ecclesiasticæ libro historię, quod cum Synodus Nicena hæc eadem uellet sancire decreta, ut uidelicet Episcopi, Presbyteri, Diaconi, post consecrationem à proprijs uxoribus uel omnino abstinerent, uel gradum deponerent: surgens in medio Paphnutius, ex illis Martyribus, quos Maximus Imperator, oculis eorum dextris euulsis, & sinistris furis incisis, damnauit, contradixit, honorabiles confessus nuptias, ac castitatē esse dicēs connubium cum propria uxore: persuasitque Concilio, ne talem ponerent legem, grauem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum coniugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum expers, exposuit, Synodusque eius sententiam laudauit, & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in uniuscuiusque uoluntate, non in necessitate dimisit. Sunt uero aliqui, qui sanctum Gregorium suæ sectae sumunt adiutorium

adiutorium, quorū quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo: ignorant enim quod periculosum huius heresis decretum à S. Gregorio factum, condigno poenitentiae fructu postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in uiuarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquam sex millia infantum capita uideret, intima mox ductus poenitentia, ingemuit, & factum à se de abstinentia decretum, tantę cędis causam confessus, condigno illud, ut dixi, poenitentię fructu purgauit: suoque decreto prorsus damnato, Apostolicum illud laudauit consilium: Melius est nubere quę uri. addens ex sua parte: Melius est nubere, quę mortis occasionem prebere. Hunc forsitan rei euentum si illi mecum legissent, non tam temere (credo) iudicarent, Dominicum saltem timentes preceptum: Nolite iudicare, ut non iudicemini. Inde Paulus dicit: Tu quis es qui iudicas alienū seruum? suo domino stat aut cadit, stabit autem, potens est Dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere, ne priuato, quod absit, precepto, tam ueteri quę nouo contrarius inueniaris testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solum est quod in tua iusticia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianę consideratione, sed pro immanitate facinorum censeas coerendum, quod te per ipsum Christum ne facias obsecramus: sic enim peccata compescenda sunt, ut supersint quos peccasse poeniteat. Illud & Augustini uolumus te recordari, quod ait: Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem: in timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicumque non habetis temporalia, habere non cupiatis: quicumque habetis, in eis non presumatis: dico autem non si ista habetis damnamini, sed si in istis presumatis, damnamini, si propter talia magni uobis uideamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliuiscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte Apostolicę hauseritis predicationis: Solutus es ab uxore, noli querere uxorem: alligatus es uxori, noli querere solutionem. ubi & subditur: Qui habet uxores, tanquam non habentes: & qui utuntur, modo tanquam non utantur. Item dicit de uidua: Cui uult nubat, tantum in Domino. Nubere autem in Domino est, nihil in contrahendo connubio quod Dominus prohibeat, attentare. Hieremias quoque ait: Nolite confidere in uerbis mendacij, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis uirginibus conuenire, quę iactant pudiciam suam impudenti uultu, preferunt castitatem, cum aliud habeat conscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de uirgine, ut sit sancta corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia animo constuprato, si cęteras uirtutes, quas Propheticus sermo describit, non habuerit? Quas quidem, quia te aliquatenus habere uidemus, & quia discretionem, licet in hac re neglectam, in alijs tamen uitę tuę constitutionibus eam honeste conseruatam non ignoramus.

Huius-

Sex millia infantium capita in uiuario inuenta.

Nubere in Domino.

Huius intentionis prauitatem cito correcturum nō desperamus, & ideo non quanta possumus grauitate, istam licet grauissimam negligentiam corripimus & iudicamus: quanquam enim secundum uocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopatus presbyterio maior, tamen Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet nō est refugienda uel dedignanda correptio, præsertim cum is qui corripitur, & cōtra ueritatem, & pro hominibus niti inuenitur. Neq; enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum uirorum, uelut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salua honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atq; respuere, si forte inuenerimus, quod aliter senserint, q̄ ueritas habeat, diuino adiutorio uel ab alijs intellecta, uel à nobis. Quid autē ueritati magis contrarium potest inueniri, quàm hoc, cum ipsa ueritas de continentia loquens, non unius hominis, sed omnium planè, excepto numero, professorum continentia dicat: Qui potest capere, capiat, quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere, feriatur anathemate. Quid uero per homines fieri potest stolidius? quid diuinæ maledictioni obligatius, quàm cum aliqui uel Episcopi uidelicet, uel Archidiaconi ita præcipientes sint in libidinem, ut neq; adulteria, neq; incestus, neq; masculorum pro pudor turpissimos amplexus sciant abhorrere, quod casta clericorum coniugia sibi dicant foetere, & ab eis non ueræ iusticiæ compassione clericos ut conseruos cogant uel moneant continere, sed ut seruos iubeant ac cogant abstinere. Ad cuius imperij, ne dicam consilij, tam fatuam, tamq; turpem addunt suggestionem, ut dicant: Honestius est pluribus occulte implicari, quàm aperte in hominum uultu & conscientia cū una ligari. Quod profecto non dicerent, si ex illo & in illo essent, qui dicit: Vē uobis Phariseis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus spreuit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis persuadere, ut in conspectu eius, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quàm in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito suę prauitatis nullius consilium mereantur pietatis, nos tamē memores humanitatis diuinæ, eis consilium autoritatis nunquam à pietate uacantis, per uiscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Eijce primum hypocritam trabem de oculo tuo, & tunc perspicias ut eijcias festucā de oculo fratris tui. Illud quoq; rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidem mittat, quasi diceret: Si lex iubet, si Moyses iubet, iubeo & ego, sed competentes legis ministros exigo. Attenditis quid additis, attendite queso & quid estis: quia si teipsum, ut ait scriptura, perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdam eorū, qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Domini, pro quo boni pastores animas non dubitāt ministrare, isti uerberibus absq; ratione præsumant laniare, quorum sententiam

Qui potest capere capiat.

tentiam S. Gregorius deplorans ait: Quid fiet de ouibus, quando pasto-
res lupi fiunt: sed quis uincitur, nisi qui sequitur: quis uero persecutorem ius-
dicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministravit: Operepre-
cium est autem ut audiatur, quo fructu tantum Ecclesia Dei scandalum,
tantum clerus despectum, & ab ipsis Episcopis, & ab eorum infidelibus
patiatur. Nec enim eos infideles dicere dubitauerim, de quibus Paulus
Apostolus dicit ad Timoth. Quia in nouissimis temporibus discedent
quidam à fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum
in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscien-
tiam, prohibentium nubere. Hic est autem, si diligenter inspiciatur, totus
eorum manipulus zizaniæ, totius conuentus insanix, ut dum clerici
licita unius mulieris consortia pharisaico deuicti, quod absit, furore relin-
quere coguntur, fornicatores & adulteri & aliarum prauitatum turpissi-
mi ministri cum ipsis efficiantur. Qui hanc in Ecclesia Dei hæresim sicut
cæci duces cæcorum machinantur, ut uidelicet illud impleatur, quod Psal-
eis, utpote eorum præscius erroris, taliter imprecatur: Obscurentur oculi
eorum ne uideant, & dorsum eorum semper incurua: quia ergo, nemo
qui te, ó Apostolice, nouit, ignorat, quod si tu per tui decreti sententiam,
tantam futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses,
nunc quorumlibet tam prauis suggestionibus consensisses. Debitæ tibi
subiectionis fidelitate cõsulimus, ut uel nunc ad tanti scandalum ab Ecclesia
Dei propulsionem euigiles, & qua nosti discretionis disciplina, pharisaicam
ab ouili Dei extirpes doctrinam, ne scilicet unica Domini sumamitis
adulterinis diutius usa maritis, gentem sanctam, regale sacerdotium, per
irrecuperabile à suo sponso Christo uidelicet auellat diuortium, dum nemo
sine castimonia non tantum in uirginali flore, sed etiã in coniugali habita-
tione, uisurus sit Dominum nostrum: Qui cum Deo patre & spi-
ritu sancto uiuit & regnat, per omnia secula seculorum. Amen.

*Sine castimo-
nia nemo uide-
bit Deum.*

*Inuenta est hæc Epistola in quadam Bibliotheca oppidi Veteris aque, Ger-
manice Udwatter, in Hollandia, inferioris Germanie prouincia.*

Hoc tempore florent Bessarion & Cusanus Cardinales, Ludouicus
Pontanus, Paulus Castrensis, Antonius Rosellus Legistæ: Cermisonus
Sauonarola, Barzizius Medici: Peurbachius, Blanchinus, Astronomi:
Argyropolus Philosophus, & Perotus.

DE DISSIDIO DIETHERI DE ISENBERG, ET
Adolphi de Nassau, Archiepiscoporum Mogont.

Er idem tempus, cum Ecclesia Mogontina insigni clade duos
haberet pontifices electos in discordia, Pius Papa qui nosset
opes Ecclesiæ dudum in Germania uersatus, annatam extorsit
acerbuis. Sed Dietherus de Isenberg, qui potior in iure uide-
batur, dum ut ferunt, annatam pro arbitrio Papæ non soluere, & de non
sollicitando pro Concilio sacramentum præstare recusaret, confirmatio-
nem iam datã Papa retraxit, & æmulo suo cõtulit Adolpho de Nassau.

*Dissidiũ Epi-
scoporũ Mo-
gont. Dietheri
de Isenberg,
& Adolphi
de Nassau.*

L Nihil

Nihil actum uidebatur Apostolica confirmatione, quam uterq̄ tenebat, nisi arma uenissent in medium. Palatinus Friderichus tutabatur Dietherum, quare Imperator contra eum Vuirtembergensem ducem, Marchionem Badensem, & Episcopum Metensem commouet. Ii inuadunt ditiosum Palatini, & capiunt (duobus nobilissimis comitibus, uno de Helffensteyn, altero de Salm, in prima acie occisis) cum triumpho ducti sunt in arcem Heidelbergensem, ibiq̄ ad annū prope seruati, donec tandē legibus, quas uictor uoluit, acceptis, dimissi sunt. Vdalrichus Vuirtembergensis pro sua liberatione centū millia florenorū dedit. Propter horū triū principum captiuitatem, Aeneas Syluius Papa conatur ducem Burgundiæ Carolum, Philippi regis filium, instigare contra Palatinum Rheni, Dietherū de Isenberg, & comitem de Katzenelbogen. Vide Epist. cccxcvi. Dietherus urbem & arces habebat potiores. Concurrerunt aliquando armis, in acie uicta pars Dietheri cessit. Deinde oppugnata ciuitate captaq̄ armis, auxilio comitis Palatini de Rheno, Dietherus cum nihil hostili molitione perferret, penē in ipsa quietis suæ sede interceptus est, caute adhuc lectulo unde dilabebatur. Sæuitum est in maiores urbis, qui partem tutati sunt Dietheri. In miseram seruitutem urbs pridem libera redigitur. Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter æmulos compositis, Dietherus deputatas sibi accepit arces cum prouentibus certus, si ad eum diem peruenerit, de Adolphi successione, idq̄ post sextū annum euenit. Tum enim Dietherus mortuo Adolpho redditur ecclesiæ, sed in quā seruitutē ciuitas propter eum uenerat, in ea reliquit. Arcem quoq̄ ad Rheni fluētā iuxta ciuitate extruit, quæ pro freno sit ciuitati, ne quando resurgat in pristinas uires. Publicū inibi erexit literarū gymnasiū. Stipendia & præbēdas doctoribus & magistris, in eo laborantibus.

EX ENARRATIONE FACTI DEPOSITIONIS DOMINI

Dietheri de Isenburg, anno M. cccclxxxix. per Notarium quendam conscripta, hæc desumpta sunt.

Iniqua petit
Rom. Pont.

Apa Pius ob has causas potissimum aduersabatur Diethero, propter quas etiam priuauit.

I. Quia non consentiret Dietherus in impositione Decimæ, Vigessimæ, aut Tricesimæ.

II. Quia Dietherus noluit se astringere Pontifici Romano, petenti, ne Dietherus unquam principes Electores conuocaret, absq̄ eius (hoc est Rom. Pont.) licentia.

III. Quia Dietherus noluit legatis pontificijs permittere, ut eorum libito conuocarent clerum, Pius confirmare Dietherum detrectat, nisi ipse Romam ueniret. Mogontinus uocationē suam ad Romam ægrefert, infirmitatem excusat. In comitijs Vuiennæ, & posthac Bombergæ Oratores Dietheri grauius in legatos pontificios inuehunt. Excommunicatur Dietherus per auditorem Cameræ, Colonięq̄ publicatur. Hinc Mogontinus exarsit in ira, & de uindicta suscipiēda ui cogitat. Gregoriū Heymsburg

Vt ipse Dietherus Romā ueniat.

Gregorius
Heymsburg.

burg doctorem accersuit in Consiliarium ad comitia Norinbergensia. Scribit Dietherus ad principes Germaniæ contra papam & sedem Apostolicam, satagens ut exoneretur natio Germanica ab oneribus curiæ Romanæ, contra decreta Conciliorum Constantien. & Basilien. Solutio Annatarum propter excessiuam taxam articulorum unus erat. Instituitur appellatio à Papa ad generale Concilium. Fridericus comes Palatinus Rheni, dux Bauariæ, & Fridericus Marchio Brandenburgensis, & alij principes adherent appellationi. Summa quæ danda fuerat per Dietherum, erat xx. millia, sexingenti & iij. floreni. Scribuntur duæ epistolæ à duobus Electoribus, Palatino & Brandenburgensi, ad Papam, acres & pungentes, complectentes hos sex articulos. Primus, De tollenda Decima. II. De reuocanda constitutione Mantuana. III. De auferendis annatis secundum decreta Concilij Basilien. IIII. De congregando Concilio. V. De grauamine illato singulariter electo Mogontino, & adhærendo appellationi suæ. VI. De accipiendo in hijs remedio, dato quod Papa non uellet hæc facere ut incepta sunt.

Onera Germaniæ.

Epistolæ Electorū acres ad Papam.

Respondetur à Pontificijs oratoribus ad omnia, afferuntur argumenta, ne ad futurum Concilium appelletur: defenduntur Annatæ, excusatur Simonia, Pragmatica sanctio conuellitur, habent oratores pontificij colloquium secretum cum Diethero, proponitur Mogontinum non posse inferre bellum Papæ Romæ, sed uicissim. Capita appellationis faciunt libellum famosum. Minantur Oratores de alio præfinito, Mogontinam Ecclesiam Archicathedralem, facere Suffraganealem, Duci uult Papa, nō cogi. Cardinalis de Cusa scribit ad fratrem Mogontini Iohannē de Isenberg, hortans, ut moneret fratrem suum, ut humiliaret se, & peteret ueniā à Papa. Has literas Dietherus à fratre in Hoest accipit. Interea & Papa Pius duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi scribit, se excusans, quod taxam non auxerit. Scribit dilectis filijs Decano & Capitulo Mogontino, conqueritur de Diethero, qui uellet sedem Apostolicam humiliare, & Imperialem euehere: & quod uera etiā in Papam dicere, esset contra iuramentum Episcoporum.

Mine Romanorum.

Vera in Papā dicere, peccatum est.

Post hæc aggrauatur Dietherus per auditorem Cameræ, huius admonetur Dietherus per Archiepiscopos Coloniensem & Treuerensem. Interea Oratores Pontificij, & legati Alberti Marchionis Brandenburgensis serio agunt pro pace. Exemplum Tridentini adducitur, qui cum obnoxius esset Ecclesiæ à tempore Calixti Papæ in xxi. millibus ducatorum, petiuit gratiam humiliter ab electo Pio, & dimisit illi totum debitum. Decanus Vuormatiensis præuidens mala futura nobili patriæ, clamans & appellans, importune uadit ad Dietherum, & obtinet, quod coram uno notario, & duobus testibus Dietherus appellationi renunciat. His peractis, Oratores Papæ mittunt Romam duos nuncios. Res inter Cardinales ultro citroq; agitur, ponderabāt multum malum exemplum, quod si ita dimitterent, autoritas Apostolicæ sedis prorsus periret. Ergo secun-

Exemplum Tridentini.

Dietherus
priuatur.

Adolphus de
Nassau eli-
gitur.

Dietherus &
complices ex-
cōmunicantur

da uice conclusum est, ut priuaretur Dietherus & prouideretur alteri.

Voluisset quidem Papa, quod Capitulum elegisset, uerum propter scandalum uitandum obmissum est, quare Papa dominum Adolphum proprio motu elegit propter nobilitatem generis, propter doctrinam, & quia dilectus Imperatori, subditis Ecclesiæ Mogont. charus, & à maiori parte capituli, cum ipso Diethero coelectus fuerat, & quia multos habebat cōsanguineos, & amicos, quorum fretus auxilio posset possessionem Ecclesiæ uendicare. Posthac Dietherus, & complices excōmunicantur, & execratur, & inhihetur, ne quis eis panem, uinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & id genus adferat. Argentorati & Spiræ ualuis Ecclesiarum affigi præceperat Pius literas contra Dietherum. Executores constituerat Archiepiscopum Coloniensem, & Argentoratensem, & Decanos Treuerensem, & Argentoratensem.

Hæc facta sunt Anno Domini M. cccclxi. Vicissim à Diethero & suis, hoc est, Friderico Palatino, & Philippo Comite in Katzenellenbogen, interdicitur omnibus Papisticis literis & processibus, sub pœna capitis. Et cui constiterit de nuncijs talibus, ut capiantur, & præfectis Principum præsententur. Interea scribit Pius oppidis Reingauix, ut Adolphum de Nassau Ecclesiæ Moguntinæ, Archiepiscopum & Pastorem habeant. Et anno Domini M. cccclxij. implorat à duce Burgundione auxilia contra Dietherum, ut ex sequentibus literis apparet.

COPIA LITERARVM PII SECVNDI RO. PONT.
ad ducem Burgundie, contra Dietherum de Isenberg.

Ille te fili Salutem. Credimus nobilitati tuæ abunde cognitum esse Dietherum de Isenberg, ob eius obstinatā duritiem & contumaciam, aliaq; grauiā ipsius demerita Mogontina Ecclesia depositum, & priuatū à nobis extitisse, & dilectū filium Adolphum de Nassau, ad eandem Ecclesiā fuisse promotū. Credebā Dietherum iuste sententię nostræ acquieturū. Verum ipse in reprobū sensum penitus conuersus, & Dei ac nostro & sedis Apostolicæ honore cōtempso, ad arma deuenit, & ad ruinā desolationemq; nobilissimæ illius Ecclesiæ anhelans, adiuncto secum & accito Friderico, comite Palatino Rheni, omnium conatu nixus est, & nititur facere, quæ potest ad destructionē Ecclesiæ prædictę. Et licet Adolphus cum suis fautoribus hætenus magno animo restiterit malitiæ Dietheri & cōplicum, resq; ad bonū & scelicem exitū directā uideēt, Tamen ex insperato accidit noua calamitas, quæ non parū rationes nostras conturbauit. Nam ut te iam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & comes de Vuirteberg. Propter quod credibile est partes Adolphi, & eius fautores non parum esse cōsternatos, & opus est, ut eis celeriter succurratur. Nos itaq; quibus hæc res, supra quā dici potest, pro nostro & dictæ sedis honore, cordi est, cum animū in multas partes uerteremus, tua nobilitas potissimū occurrit, quæ sua potētia lassis rebus facile succurrere possit. Pro-
inde

Capti tres
Principes.

inde hortamur eandē, & per Christi charitatē requirimus, ut quā celeriter, prout rei necessitas postulat, uelit potenti manu sua auxilia oportuna prædicto Adolpho ferre. Consideret excellentia tua in hoc agi de honore Dei, & sanctę sedis matris tuę, quę audacia & scelere Dietheri non leuiter uiolata est. Nos autē cum semper de tua nobilitatē opinionē catholici principis gesserimus, omniacū magna de tua potentia nobis metipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil unquē à tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quā si celerrime Adolpho auxiliū tuleris, & tale auxiliū, ut Ecclesia Mogontina, quę illi Canonice à nobis cōmissa est, à seuitia & uiolētia Dietheri dicti comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimum Deo & nobis, & ex quo immortalis gloria excellentiam tuam sit sequutura. Datum in Abbatia sancti Saluatoris Cluseñ. diocesis, xxviij. Iulij. Pontificatus nostri anno quarto.

PIVS SECVNDVS DILECTO FILIO FRANCISCO

Decano Tolletano Subdiacono, nuntio, ac Oratori nostro.

Dilecte fili Salutem. Ex literis dilecti Petri Franci, Collegę tui, datis ex Cōfluētia sexta die presentis mensis, accepimus de prelio cōmisso cum comite Palatino, & de captiuitate Episcopi Mentensis, Marchionis Badensis, & Comitis de Vuirteberg, quod nobis certe displicentiā attulit, nam per ea quę apparebāt, confidebamus eos Ecclesię Mogontinę cito foelicē exitū habituros. Sed propter hoc nō est spes abiicienda, maximecū confidendū est in potenti manu Dei, quę nunquē iusticiā succumbere permittit. Vt autē cito succurrat, uolumus ut cōmunicato cōsilio cum dicto collega tuo, tu aut ipse, prout melius inter uos cōuenietis, propere se cōferat ad dilectū filiū nobilē uirum Philippū ducem Burgundię, eumcū omnibus rationibus & suasionibus inducere conemini, ut in hac re cōsiliū præbeat, & quā celeriter pro nostro & Apostolicę sedis honore auxiliū & opem Adolpho præbere uelit, nam nulla in re possit nobis cōplacere, prout nos etiā efficaciter ad eum scribimus. Vt tibi igit in hac re omni studio & celeritate, prout rei importantiā postulare cognoscitis. Datum in Abbatia S. Saluatoris Cluseñ. diocesis, sub annulo piscatoris, die xxviij. Iulij. M. cccclxij. Pontific. nostri anno quarto.

Sub Diethero de Isenburg, effectum fuit per Iureconsultos & Curię Romanę fautores, ut Iohannes de Vuesalia probatissimę uitę Theologus, Concionator Vuormatiēsis, examinaretur. Quoniam de mandatis Apostolicis, de ieiunio, de indulgētijs, ut uidebatur minus iuste sentiret. Paradoxa eius ferebantur à quibusdam Thomistis, ex illius concionantis ore fuisse excepta, mox damnata per M. N. hæreticę prauitatis inquisitores. M. N. Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Iacobum Sprenger, Anno Domini M. cccclxxix. Mogontię.

Anno itaq; Domini M. cccclxxix. Reuerendissimus præsul Moguntinus, Dietherus Isenburgius, misit literas ad Vniuersitatem Heidelbergensem & Coloniensem, instigatibus, imò cogentibus Thomistis quibusdā,

L iij ueritus,

Inter epistolas Syluij est 399 epistol. in qua scribit: Nos simul cū ipso imperatore communi nomine nobilitati tuę aut dilecto filio Carolo, nato tuo, contra Dietherum de Isenberg, & Comitem de Katzenhellenboge, & illis adherētes & sequaces Capitaneatum committimus.

Diether Epi-
scopus Mo-
guntinus, Co-
mes de Isen-
burg.

Pius secundus
qui ante Aene-
as Syluius.

D. Engelinus.

D. Keyser sp.

Paulus secun-
dus Venetus,
hic auarissi-
mus fuit, sub
quo res Ponti-
ficis magnā
inclinacionem
facere cepit.

ueritus, ne denuo ab Episcopatu eijceret, iussu Ro. Pont. quod cōmerus erat ante leuibis uerbis, Romanorū in uendendis Pallijs notata auaritia. Et minabant ei Romani p̄sulis iram, quam pridem non tam ipse fuerat expertus, quā̄m tota Mogontia & capta, & direpta, ac à uictoribus nullū non contumeliarū genus passa (unde ferunt Pium Pontificē ad Moguntia mentionē semper ingemuisse, quod ius suum tam insigni damno uindicaſſet) Misit inquam literas ad antedictas uniuerſitates pro Theologis examinaturis articulos M. Ioannis Vuelaliae de hæreſi suspectos.

Dempto solo articulo de processione spiritus sancti, in alijs uideſ non ita graui censura fuiſſe caſtigandus, ſi induciæ datae fuiſſent, ſi conſultores ei fuiſſent adhibiti, ſi nō omnes, uno ſolo dempto, fuiſſent de uia realium. Et niſi forſitan impetus quidā irrepiſſet in religioſos, triūphandi de ſeculari, & p̄ſertim de eo, qui illorū Thomā peculiariter non coluerat, forſitan poterat cum eo mitius, humanius, & clementius, benigniusq̄ actum & proceſſum fuiſſe. Deum teſtor, qui omnia nouit, hunc proceſſum qui cum eo ſeruatus fuit uſq̄ ad reuocationē, & librorū ſuorū exuſtionē, uehemētiffime diſplicuiſſe magiſtro Engelino de Brunſuico, maximo Theologo, & magiſtro Ioanni Keiſersbergio, duobus utiq̄ uiris, cū doctis, tum integris. P̄cipue M. Engellino uiſum fuit nimis p̄cipitanter cum tanto uiro actum eſſe. Imo non uerebat aſſerere multos articulos eius, & maiorē partē poſſe ſuſtineri. Nec obticuit de ſimultate Thomiſtarū cōtra Modernos, & de gaudio triumphandi religioſorum contra ſeculares.

Pio ſucceſſit Paulus huius nominis ſecundus, Venetus patria, & is niſi hil intermiſit, quod ad expeditionem in Turcam pertineret, p̄deceſſoris ſui Pij inchoata perfecturus, in quam rem publicas in urbe ſtationes & ſupplicationes habuit cum populo, ſcripſitq̄ Imperatori, ut euocaret principum conuentum in locum cōmodum, in quem ipſe legatum ſuum plena mitteret facultate. Qui cum in Norinberga eſſet indictus conuentus ad diem Iacobi, paucis comparentibus, tenditur in diem proximum Trium Regum in Ratiſponam. Sed tandundem etiam tum peractū eſt, aderat Frāciſcus Picolomineus Cardinalis, Pij Pontificis nepos, qui diu literis Vuiennæ incumbens, linguam calleret Germanorum, cuius nomine Iohannes Antonius Campanus in conuentu Principum, artiſicioſam orationem plenam laudibus antiquæ Germaniæ habuit. Sed nihil cum Fabio cunctatore ualebat Pontifex, ut expeditiō bellica ex uiribus Germaniæ fieret in hoſtem, ſed ſurdo narrabat fabulam, quod nec Imperator armis delectaretur, nec neruos belli ex Italia, Germaniāq̄ teneret.

Hac æſtate ab Imperatore uenerunt literæ ad Concilium Lubecenſe, ſuper Decima, ad bellum in perfidos Turcas, à laico populo perſoluenſa. Difficile fuit inſolitam rem ibi primum intentare. Qui uere autem ſecundam expectantes iuſſionem. Interim explorantes, quid apud alios ea in re ageretur. Ab Eccleſijs, quo minus tum exigeretur, obſtitere Archiepiſcopi ad Rhenum, etiam Appellationis obiectu parati occurrere.

Georgij

GEORGII SCANDERBEGI HISTORIA

per compendium.

Nno Domini mill. cccc. lv. tempore Amurathis & Mahumetis Turcarum Imperatorum, claruit Georgius Castriotus, dictus Scanderbegus, Epyri, Albaniaeque dominus. Is adhuc adolescens, a patre suo Duce Iohanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurathi, cum tribus alijs suis fratribus, obsidum loco traditus fuit, tum dictus Georgius. Turce uero propter magnifica eius facta in-

Castriotus dicitur à patre et familia. Epyrota uel Epyrensis, ab Epyro. Albanus, ab Albania quã possedit.

diderunt ei nomẽ Scanderbeg, quod perinde sonat, ac si dicas: Magnus Alexander. Is cum aliquot annis in Turcæ aula fuisset, tandem singulari Dei ordinatione in patriam redijt, armata hanc manu occupans, & feliciter contra Imperatorem Turcarum Amurathem & Mahumetem pugnans. De hoc habes præclaram historiam Marini Barletij Scodrensis de gestis Scanderbegi, per Iohannem Pinicianum nuper uersam in Germanicum: quam cum eruditi percuperent Latine legere, nec offertur quod sciam hodie, libuit ex prolixo Germanico per Epitomen quædam hic referre. Nam Scanderbegus sua magnanimitate sæpenumero totius Orientis robur & uires fregit, totius orbis oculos in se cõuertens. Nec contentus in Epyro & Albania præclare & heroice agere, uerum totum se impendit, quicquid Hungarię incommodaret, auertere. Tandem in Italiam profectus, & Gallorum fastum suppressit. Neapolitanum regnum mirabili fortitudine ex manibus inimicorum eripuit, uero domino & possessori restituens.

Scanderbeg, id est, Alexander Magnus.

Huius herois tempore omnia feruebant gaudio, passim audiebatur dulce nomen Libertatis. Patre natus Iohanne Castrioto, matre Voiskanæ, Principe Tribalorum, quæ nouem liberos peperit, puellas quinque, Mariam, Iellam, Angelinam, Vlaicam, Mamizam: & masculos, Repolisum, Constantinum, Stanisam, & Georgium, qui iunior fuit.

Libertas sub Scanderbego

Cum uero Amurathes Turcarum Princeps Macedoniam bello molestaret, Græcos sub iugum summittens, Iohannes pater diuturno bello exhaustus, cogitur pacem petere, quæ illi contigit, datis omnibus suis filijs obsidibus. At impius hostis iuxta Mahumetanam sectam, abductos Castrioti liberos iussit circuncidi: mox mutata illis nomina, & Georgius dictus Scanderbeg, quod si interpreteris, sonat, Alexander dominus. Constituuntur præceptores, & ut ingenium humanum capax est, nec septis includi uult, breui didicit idioma Turcicæ, & Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, & Vandalicas literas. Interim corporis etiam uires acquirendo, fame, siti, frigore, uigilijs se exercuit, & præclare factis charior factus

Amurathi, dignitate Sanzachi, quæ altera est post Bassos, ornatur, & equitibus v. mill. præficitur. Vix natus annos xvij. iussu tyranni in Asiã abiit, domi forisq; conspicuus. Nudus cum nudo Scythia duellum habet, & uincit. In Bursa quæ Bithiniæ caput est Asiatici regni, cum duobus ex Perside, Iaca & Zampsa congregitur, certe Hercules cõtra duos. Post hac sæpe in Europam profectus, contra Christianos & Græcos absoluti Capitanei functiones obit, in Nicomedia, Prusia, & Otreã, nobili Asiæ ciuitati, præfente Amurathe fortiter agens.

Pater Scanderbegi moritur.

Consiliũ Scanderbegi de recuperanda Croia.

Moritur autem in Epyro Iohannes, Scanderbegi pater: Tyrannus Croiam occupat, ut qui defuncti liberos apud se haberet. Frater Scanderbegi Tyrannus ueneno necat, ipse uero uti Hercules in precio habetur. Sed ut uirtus inuidia non caret, & arma Regum sunt uenenum, clanculariæ artes, fictæ calumniæ, falsæ accusationes, defertur apud Ottomannũ, sed uirtus iuuenis superat, mox contra Georgium Principem & despotem Seruiæ gloriose pugnat. Cogitat qua ratione à seruitute Tyranni se liberet, maxime de recuperanda Croia. Egregius simulator, cum à morte patris primarij Epyri ad eum mitterent. Est autẽ Croia metropolis Epyri, natura munitissima urbs, & planè talis, ut seclusa fame, omnia bellica machinamenta facile contemnat.

Cum autem Despotes Mysiam recuperaret, & rursus impar uiribus Amurathi perderet, ac consilio Iuliani Cardinalis S. Angeli, quem Eugenius miserat, Regem Ladislaum auxiliatorem implorasset, id intelligens Tyrannus, Bassam Romania, & Scanderbegum mox in Vngaros præmisit cum uiginti millibus, ipse more suo cũ reliquo exercitu sequuturus.

Eo tempore Huniades laneus (à quo Turcas sæpe uictos constat) triginta quinque millia militum habebat, & apud Morauam fluuium Bassa & Huniades congressi sunt. Scanderbegus cum uideret res Turcarum infelicitè habere, auxilio amicorum cum primis Amesæ nepote ex fratre in Vngarorum partes secedit, Secretarium Bassæ capit, literas ad præfides & magistratus Croiæ ab eo extorquet, in quibus nomine Amurathis Scanderbego ciuitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox Secretarius & alij decollantur, quo res Amurathi celetur diutius.

Sfetigradum.

Scanderbegus uero, qui cum Vngaris & Hunniade antea de rebus instituendis consultarat, uictor magno itinere festinans soluit, vij. die Diabram uenit regiunculam in sine Tribalorum, lxx. mill. passus habentem à Croia, unica illic tantum est ciuitas Sfetigradum, in confinio Macedonia. Hic substitit Castriotus, uocatis ad se quos uoluit, secretissime aperit sua consilia, habentur custodia.

Amesæ argutus iuuenis Scanderbegi secretarium se simulans, Croiæ præfectum accedit, alloquitur (uolente & disponente Deo) illi creditur, & iam Barbarus conuertit sua, ut paret abitum.

Ita Scanderbegus Croiam patriam suam recuperat, magno Croiensium gaudio, qui cetè somno exporrecti uidebantur, adepto Principis sui Castrioti

Castrioti filio. Turcæ qui inhabitabant, partim pelluntur, partim occiduntur. Amesam mittit cum aliquot Dibrensibus ad Dibram, ut nunciet recuperatam Croiam, ut cogitent de libertate, maxime cum Amurathes huius stratagematis ignarus, & satis negocij haberet cum Hungarico bello. Proclamatur facto mane securitas omnibus, qui positis armis uellent baptizari, & Christiani fieri: sed surdo fabula, adeo à teneris asuescere magnum est. Orabant Castriotum, ne se cogeret, non posse in eis aboleri traditiones maiorum: uolentibus, non inuitis hæc exhibenda.

offertur libertas et baptizantur.

Posthac Scanderbegus ciuitatibus Croie uicinis annunciat uictoriã, & occupatam Croiam, ipse in inferiorem Dibram profectus. Ibi fortuna socium laborum, Mosen Golentem Petri sibi addidit, nobilissimum ac consultissimum uirum. Reliquas uero ciuitates nec muris nec hostium præsidio munitas, facile occupauit, populo minime inuito, & sua sponte sequente, ac proclamante eum uindicem Libertatis. Multi etiam Principes & heroes Scanderbego se iunxerunt. Inter quos erant consanguinei eius, Musachus dominus Angelin, Goicus & Georgius Strelj fratres, nepotes ex sorore Iella, Stephanus Ceruonichius, & alij, ut interim taceã de ingenti multitudine que confluebat ad hunc. Et cum iam armatorum duodecim millia astaret, pulcherrima & bene longa oratione eos affatur, consilia sua illis subaperiens, & libertatem deprædicans, & quod fortunę successus laborem sit iuuaturus. Mosen cum tribus millibus equitum ad Petrellam urbem, non quidem amplam, sed quia in ædico montis sita, inexpugnabilem, hyemis tempore ita occupauit, ut ne militem quidem perdidit. Ipse patientissimus laboris & uigilantissimus: nam ab eo tempore quo in Epyrum redijt, nullam noctem ultra duas horas dormiuit.

Scanderbeg uindex libertatis.

Consanguinei Scanderbegi.

Deiuncta Petrella, Petra alba (quæ triginta millibus passuum à Petrella, & à Croia xxv. passuum sita est) capitur, sita in Aemathia in fastigio montis, infra ad pedem montis præterfluit fluuius Aemathus. Deinde petunt Stelusium, quod distat ij. Mill. & D. passus à Petra alba, à Croia circiter v. mill. In hoc quidam baptizati sunt, alijs libertas promissa, nulli ex publico uictus denegatus.

Petra alba capitur.

Supererat Sfetigradum, ab Illyricis sancta ciuitas dicta, sita in superiori Dibra in summo monte, distans à Croia passus cccc. lxxx. Gotti uero & Gallogreci ueteres urbes, quas Reges & Principes Macedonię & Epyri extruxerant, serè omnes solo æquarant in illis locis: nam Croia extructa fuit à Carolo ex familia Thopiarũ, quo tempore Scanderbegus Epyrum recuperauit.

Cum ergo Sfetigradum se nollet dedere, habita deliberatione Moses cum trecentis millibus oppugnant, alij redeunt Croiam in hyberna: erat enim tempus incommodissimum bello, pluuijs, niue, glacie. Scanderbeg militi dona & immunitates elargitur. Baptizatur Amesa cum alijs.

Hæc ex primo libro Marini Barletij.

Amurathes

*Secundus li-
ber.*

A Murathes cum audiisset quæ in Hungaria acciderant, de Bassa interempto, & Scanderbego in Epyrū elapso, imò de Croia per hunc occupata, grauissime omnia fert, cum suis consilia tractat de Hungaria cum potentissimo exercitu inuadenda.

*Mysia Christi-
anis redditur.*

Hic mirè uariant sententiæ, alijs huc, alijs aliò spectantibus, Scanderbegum nouum hostem, rerum bellicarum scientissimum, minime spernendum esse: Despoti Misiam potius reddendam, quàm inuito Marte pugnare uelle. Sic Tyrannus Legatos mittit in Hungariam, petit pacem in decennium, reddit Misiam Christianis. Tam Scanderbegus obsidionem Sfetigradi soluit, & Mocrean regiunculam prope Triballos inuadit, ditiosam suam ampliorē quàm pater habuerat, faciens. Incolæ libenter & iugum Amurathæ & memoriam abiiciebant, insignia & uexilla Scanderbegi hilares sequebantur. Hæc erant in Area rubra bicipites Aquilæ.

*Insignia Scan-
derbegi, bici-
pites aquilæ
in area rubra.*

Hæc non fugiebant Amurathem, qui indies in Macedonia & Alchria cum auxiliis audiebat, quæ Castriotus ageret, duas Dibras iam dedisse se, & imminere deditioem Sfetigrado, & Mocrean descuiisse. Hinc Tyrannus accensus, ingentem exercitum conscribit, ut omnes copias, atque adeò ipsum nomen Scanderbegi perdat.

Horum Turcæ consiliorum ab amicis quos Scanderbegus in aula tyranni adhuc habebat, admonitus, cum Principibus Epyroticis & Illyricis foedus icit: & ut hoc synceriter fieret, comitia indicit Scanderbegus, non Croiæ, ut inanē gloriam fugeret, nec Apolloniæ Dayni, aut Xabiasci, quæ erant urbes Epyroticæ, sed in Lyffo uel Alesio, ij. mill. & cc. passuum à Croia, inter hanc & Croiam sita sub Venetis.

Sed hic libet egredi, antequam enumerentur nomina eorū, qui in hijs comitijs fuerunt, & originem Epyrotarum uel Albanorum referre.

Quæ nunc Albania dicitur, olim Macedonia portio fuit ad Occidentem uersa, inter Dyrrachium & Apolloniam, non incelebres prisco seculo ciuitates, Sermo genti neque Græcis, neque Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania quondam uenisse, quæ uicina Colchidi in Asiatica Scythia memoratur, ut sæpe barbarorum inundatio nationum Græciæ atque Italiae prouincias occupauit.

In hac terra potens Camusa fuit, qui Christianis parentibus ortus, parum tenax Catholicæ fidei, ad Mahumetis insidiam declinauit. Sed quæ leuiter Christum deseruit, tam facile Mahumetis sacra contempsit. Rediit enim ad paternam legem: & quamuis utranque religionem contempserit, neutri fidus, Christianus tamen mori, quàm Turca maluit. Paulo post Constantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbegus eius hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem penè omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas turmas bello uicit atque deleuit, solusque quodammodo illam regionem in Euangelio Christi continuit. Hæc Syluius in Europa cap. xv. Sed ad institutum, qui uenerint ad Comitia.

Ariamnites

Ariamnites Thopia Golenus, uel teutonice Vilhar/ab Aeante fluuiō, quem incolæ Vauissam uocant, usq̄ ad sinū Ambraticum dominus fuit. Hic Ariamnites apud Macedonicos & Epyroticos cognomento Magnus dictus fuit, qui magnifica egit pro fide Christiana, grauissimus hostis, quoad uixit, Turcici nominis.

Post hunc Andreas Thopia uir nobilis, dñs tractus inter Tyrannā et Epidamnū, & eorū locorū que iam incognita sunt. Scura, Musachiema Cherabi, Cmiere Vlixes. Est aut̄ Cmiere locus montanus ē regione Corcyre. Cimerotas uocāt bellicosissimū populum. Venit & Georgius Strelius, & ex Musachijs multi adfuerunt. Præterea potentissimi Principes Nicolaus & Paulus Duraginus, domini terrę ultra fluuium Drinū, Epyrote uocant Xadrunau, usq̄ in superiorē Mysiam, ubi multa uestigia uetustatis, & marmorea sepulchra, multorū Romanorū Imperatorū, et aliorum Principū nomina in se cōtinentia, ubi Paulus Apostolus fidē Christi prædicauit. Venit item Lucas Zacharias, dñs superioris Xandring, & ciuitatis Dayni dñs, ubi præterfluit amœnus fluuius Drinus, qui Epyrū à Dalmatia & Illyrico separat, nō minor Erydano. Adfuit & beatus Princeps Petrus Hispanus, cū Alexio, Bosdario, Vruoo & Mirco filijs. Item Leccas, Dusmanus, uicini Petri & aliorum, quibus Peones et superiores Pelagones usq̄ in Mysiam Sardonici parent. Post illos uenit quoq̄ Stephanus Cernnuichius, cum Iohanne & Georgio liberis. Nec defuerunt his comitijs Veneti. Hī omnes pro communi salute contra Turcam auxilia fortiter polliciti sunt. Tum Scanderbegus longam orationem habuit, huc omnia argumenta dirigens, ut fides Christiana contra Turcas impijssimos hostes uindicaretur. Dum hæc comitia habentur, Amurathes Alibassam cum xl. equitibus emittit contra Scanderbegum. Tum Castriotus relicta Croia, & cōscripto exercitu, mascula oratione eos affatur.

DE CAROLO BVRGVNDIONE, ET
bello Burgundiaeo.

Nno Domini M. cccc. lxxvij. Philppus Burgundiæ Dux Brugis moritur, princeps suo tempore in armis ualens, prudens, & à suis miro modo amatus: hic Carolus filium habuit successorem.

Carolus Dux
Burgundiæ

Anno Domini M. cccc. lxxvij. Carolus Burgundiæ Dux in Leodienses mouet, adiutore fretus Rege Franciæ, & in credibilem stragem fecit in acie, miserabilis uero sequiuit in capta urbe, multa milia

Caroli bellum
contra Leodienses.

lia dorso colligata merfit in profluentem, pro eo quod Episcopū eorum Ducem de Burbon, consobrinum Caroli indignum habuissent. Gallus uenerat

uenerat pro Leodiensibus, sed conuersus cepit eos cum Duce oppugnare. Refert Gaguinus, irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludouicus Galliae Rex primum, deinde Burgundus ciuitatem intrat, fitq; mox passim occisio & strages, uirginibus uis, & religiosis mors infertur, neq; indulgentia ulla militum in pueros fuit, quin etiam stupratis à se uirgines miles necat. Sacerdotes rem diuinam facientes in templis, gladio pereunt, nec faciatus fuit hostis tam multa caede, praedas ex omni ciuitate, & ex templis sacrilegia fecit, incensa postea urbe, & muris diruptis. Tum Peronā (insigne erat fusile ex aurichalco, quod in libertatis argumentū foro erexerunt) insigni forma cum inscriptione carminum, iussit Carolus uictor auehi, ac in Burgensem urbem deportari, stabatq; omni tempore Caroli ibidem, sed Maximilianus iam rerū potitus, post Carolum permisit Leodiensibus, ut in suam referrent urbem.

Fridericus peregrinus Romipeta.

Hoc tempore per mediam Brumam Fridericus Imperator, religionis ergo, Romam uadit, ingressus Italiam paruo comitatu, nemini formidabilis, paucis etiā uenerabilis. Excepit illum Paulus Pontifex perbenigne, multa gratificans, & de salute Reipublicae Christianae colloquens. Peregrinum Romipetam pro suo tumore Itali transire sinebant, si non irridebant, ut qui meminisse poterant ex annalibus, non ita consueffe ex Germania Imp. Rom. descendere. Viuere tum cernebant Fridericum, quod antea difficulter crediderunt, qui nulla insigni aedita opera, se uiuere declararet. Solebant enim per contemptum ex Germanis Itali requirere, uiueret ne, an mortuus esset Imperator, quem nullis suis iniurijs, nullis Reip. Christianae detrimentis commouentem se audissent. Alb. Krantz.

Anno Dñi M. cccc. lxx. Mahumet Turcarum Imperator Euboiam insulam Graecig, tunc à Venetis tentam, inuasit, & Nigropontum ciuitatem illius insignem expugnando solo æquauit. Deinde in Octobri exercitus Turcarum satis debilis, per alpes & nemora Vngariam ingressus, usq; ad Zagabriam libere grassatus, x. millia captiuorum utriusq; sexus in miserabilem captiuitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata uice circa natalem Christi Pannonicam oram, nullo resistente, iterū uastauit.

Eodem anno Isabek, aliàs Isaac, satrapa Imperatoris Turcarum, Bosne regnum tunc detinens, cum xv. millibus equitum ex Bosna in Croaciam in Carniolam transgressus, inopinatam excursionem ingerens, & omnia ferro & igne uastans, tribus illic mensibus absq; omni repressione libere immoratus, uiginti millia hominum, pecorum ritu, in perpetuam seruitutem detrudenda abegit, nulla deniq; mora facta captiuis catholicorum in arces & ciuitates ditionis suae conductis, per eandem uiam qua uenerat Carniolam reuersus, alia rursus uiginti millia hominū impune abduxit. Quum uero Fridericum Imperatorem apud Ratisponam conuentū agere sensisset, cū quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croaciam ad portas & moenia Laybaci uenit. Postridie copias partitus, partē unam per alpes, qui Carniolam à Styria diuidūt, transmisit, & xxx. millia hominum

hominum capta abduxit. Alteram per Sauum in Illyricum, tertiam per Translyuaniam ultra Danubium cladibus omnia cōplens egit. Chr. Po.

Anno Dñi M. cccclxxi. Post Paulum Venetum fit Papa Sixtus quartus, Sauonenſis liberaliſſimus. Iubileum ad xxv. annos tantum reduxit.

Hoc æuo gymnasia liberaliū artium Ingolſtadij, ac Tubingæ in Germania, ſicut & antea paulo apud Friburgum, Baſileamq; fundantur.

Caroli tempore, duo apud Gallos nomina, diu ad ignominiam ferebantur: Burgundorum ſcilicet, quos Franci hoſtes habebant, & Armygniacorum, quorum generali appellatione Francos Burgundi designabant. Et legitur de quodam, qui cum non permitteretur ingredi ciuitatem Parienſem à cuſtodibus, Pariſios per contumeliam Burgundiones appellari, cui in pœnam lingua candenti ferro perforata eſt, & ipſe deinde in exilium actus. Rob. Guar. lib. x.

Anno Domini M. cccclxxiij. Venit Imperator Fridericus Argentoratū, & cum eo Maximilianus filius, Archiepiſcopus Mogont. Epicoſpus Aeiſtettēſis, Albertus & Ludouicus duces Bauariæ, Carolus Marchio Badenſis, Comes Eberhardus de Vuirtemberg, cum multis alijs comitibus & nobilibus. At cum Imperator peteret, quæ libertati urbis aduerſarentur, Senatus, populusq; Argentoratēſis annuere non potuerūt. Hinc indignatus Fridericus, abiit: & cum Friburgum, Baſileam, Colmariam, Zaberniam perambulaffet, uenit Mogontiam, deinde Treuerim, ubi Carolus Burgundiæ dux cum tribus millibus equitū eum conuenit.

Anno eodem, Duo omnium ætatis noſtræ maximi Principes, Frid. Ro. Imp. & Carolus Burgundiæ dux conuenere in Treuerim, de rebus magnis acturi. Nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Carolus ab Arnolſo duce coemiſſet. Item de cōmunibus Chriſtianismi caſibus, de bello in Turcam inferendo. Quædam etiam clam egerunt, pauciſſimis in Concilium admiſſis, de quibus hoc ferebatur in publicum, ut Carolus accepta de manu Imperatoris corona rex ſalutaretur, Gallia, Belgicæ, aut Burgundiæ, nam olim Burgundia regnum erat. Potiſſimum uero id ferebāt imperij rebus maxime profuturum, ut Carolus per imperium uicarius rex conſtitueretur, ad edomandos imperio rebelles, & ut ſub iugum mitterēt, qui olim ad imperium pertinuiffent. Sed ubi de rebus non conuenit, quod Imperator ſine aſſenſu Principum electorum, nihil ſuper his rebus poſſet conſtituere, dictu ſpecioſum eſt, quo ſe honore inuicem præuenirent, ſalutantes, deducentes, deferentes. Cum interim Carolus dux, quod magnum haberet in armis exercitū, ceſſit Imperatori urbe, foris in Monafterio collocatus, magnis ſe muneribus mutuo miſſis, honorabant: ſed incomparabiliter excellere, quæ dux Imperatori donaret.

Anno eodem, Dux Lotharingiæ colligit exercitum, quaſi inuaſurus Epicoſpum Argentoratēſem. Id cum intelligeret Epicoſpus, & Reſpub. Argentoratēſis, ſex millibus armatorū, & omnis generis apparatu bellico ſe muniunt contra aduentantem hoſtem. Lotharingus hoc cognito,

M mutat

Frid. III. &
Carolus Burgund. Treueris.

Carolus ambit uicariū imperij.

Quod Burgundus uicariū habeat impij, in terris Gallicæ ultra Renum, uide epiſtolam Aeneæ Syluij. 395.

mutat cōsiliū, & instituit urbem Merensem clam inuadere, sed nec hoc
 successit. Post hac dux ueneno perit, & Lotharingiā Reinhardus comes
 de Vuidemunt, iure hereditario consequitur, & fit Lotharingiæ dux, be-
 nignus hæres subditis, diuitibus & pauperib. Sed Carolus Burgūndus in
 eū paulo post mouet, & maxima damna infert huius ditioni, & subditis.

*Carolus Nuffi-
 am obsidet.*

Anno Dñi M. cccclxxiiij. Carolus Philippi filius, Nonesium, quod
 alijs uocent Nuffiam, obsedit Coloniense agri oppidum, per integrū an-
 num, quoniam Capitulum Coloniense, Rupertum eorum Episcopū sus-
 gerat, hunc Carolus restituere uolebat. At Carolo Burgundo huc spe-
 ctante, ut imperio diocesim Coloniensem adimeret, Fridericus Imperator
 grauem expeditionem parat aduersus hunc. Postq̃ Coloniensis ciuitas
 eum ex diuersorio Augustæ liberasset, expositis florenis ter centum mil-
 libus, & singulis hebdomadibus darent florenos mille. Marchio Alber-
 tus Brandenburgensis erat exercitu præfectus, uexillifer imperij Albertus
 Saxonix dux, Christiernus Danorum rex, Roma rediens, deflexit in ca-
 stra Caroli ducis Burgundiæ, & euocatis aliquot Principibus, Friderico
 Brunswuicensi, Magnopolensi, & eo quem itineris totius comitē habuit,
 Ioanne duce Saxonix, cum multis comitibus tentauit, si posset rem, quæ
 bello querebatur, cōpositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frus-
 tra impendit apud Carolum operam, q̃ certo certior esse uidebatur Car-
 olus, urbem, uel deditioe, uel armis in suam redigere potestatem, quæ
 tamen spes eum destituit. Inerat enim in Nonesio ualidum præsidium mi-
 litum sub præfecto capitaneo Hermanno Hassiæ Lantgrauio, Archiepis-
 copo. Variæ fiunt oppugnationes, deiciuntur muri, plureis intus ag-
 geres reparantur, turres crebris ictibus deformantur. Erumpunt aliquan-
 do obsessi, & manu collata hostibus non parua irrogant incommoda.
 Multa utrinq̃ prælia agunt uicissim inter obsidentes Angli, Lombardi
 magnis agminibus. Ab Rheno & terra firmatur obsidio, fame expugna-
 re contendit, quando uis armorum non profuit. Interea Colonia imperia-
 lis ciuitas, implorat Imperatorem, sciebat enim illa de imponendo sibi &
 alijs ciuitatibus iugo contendit. Diu promiserat aduentum Imperator, sed
 ut erat cunctator semper maximus, nec haberet in promptu quæ ex lon-
 gissimo erant arma contrahenda, diu distulit. Venerat tandem cum Prin-
 cipibus electoribus, per Rhenum defluens. Et cum illo Mogontinus, &
 Treuerensis, dux Saxonix Ernestus, & Albertus Brandeburgensis, Mar-
 chio, electores, cum suis agminibus. Monasteriensis Episcopus Henricus
 de Schuuartzēburgo, expeditissimas ductabat copias, equites, peditesq̃.
 Octoginta millia ferebantur sub signis eius militare. Nihil motus dux,
 oppugnabat oppidum, & paratus uidebatur manum conferre Imperato-
 ri. Sed omnia consilio prius q̃ armis Imperator experiri constituit. Tan-
 dem soluta est obsidio, postq̃ imperij status grauissimas expēsas sustinu-
 issent frustra, ut Maximilianus Imperatoris filius, Mariam, Caroli ducis
 unicā filiam, sponsam, inde coniugē haberet. Ita principes dimissis copijs
 in sua

*Frideric. III.
 cunctator.*

*Maximiliano
 despondetur
 Maria, Caro-
 li filia unica.*

in sua redierunt. Alb. Krantz. Obsidione Nuffiæ soluta, cum iam discessuri essent Principes, aduolauit Heraldus ex Renato duce Lotharingiæ, qui eius nomine bellum Carolo denunciabat. Ille exceptum hominem principis ornatu totum uestiuit, quasi qui iocunda attulisset. Sic honorum remisit ad dominum suum.

Anno eodem, Sigismundus Austriæ dux, Songauuiam & Brisgauuiam, quam uocant ditionem de Pfirt, Carolo duci Burgundiæ octoginta millibus florenorū uendidit, hoc pacto, ut reposita hac pecuniæ summa, Songauuia & Brisgauuia ad Sigismundū uel suos rediret. Tum Carolus Petrum quendam de Hagenbach præsidem constituit empræ terræ. Is intolerabilem tyrannidem Brisaci, & in tota ea ditione exercens, uatinianū sibi odium bonorū omnium concitauit. Rebus pub. Argentoratensibus, Basiliensibus superbissime scripsit, q̄ non opus haberent Senatu & Consulibus, quos eligerent ex sartoribus & sutoribus, nam ipse mox uelit adesse, & sistere præsidem, qui nec sartor nec calcearius esset, nimirum ipsum ducem Burgundiæ. Populus Songauuiæ & Brisgauuiæ, cum grauissime ab hoc tyranno præmeretur, legationem mittunt ad Sigismundū pro liberatione. Is cum scriberet Petro Hagēbach, nihil effecit, quam q̄ eum magis exacerbaret. Sigismundus dux foedus icit cum Heluetijs, Ciuitate, & Episcopo Argentoratensi, Basilea, Colmaria &c. Argentoratū uero & Basilea, pro redimāda Songauuia & Brisgauuia, conferunt octuaginta millia florenorū, indicitur solutio Burgundioni. Hagenbachius uero, cum crudelior fieret, indies magis ac magis, post multa stupra uirginū & honestissimarū matronarū, latrocinia, & nefanda scelera perpetrata, iudicio sistit, & tandē capite decollat ante ciuitatē Brisacum. Cum autē in superiori Burgundia in Ellekort, & alijs oppidis, exercitū equestre haberet Carolus, in dies irrumpentē in Songauuiā, & depredantē. Argentoratēses cum alijs confœderatis, Ellekort oppugnant, & occupant, antehac occisis Burgundionum duobus millibus. Erant autē hī confœderati. Sigismundus dux Austriæ, Dux Rupertus, Episcopus Argentoratensis. Ciuitas Argentorati, Episcopus Basiliensis, & ciuitas Basilea. Heluetij, & eorum confœderati. Colmaria, Selestadiū, Keyfersperg, Mulhusen, Munster, Turcken, Obernehen, Rossen, & quicquid erat nobilium in districtu horum.

Anno Dñi M. cccclxxv. Ciues Argent. quinq; Monasteria extra urbis moenia sita, Carmelitarū, Sancti Marci, Sanctæ Agnetis, Sancti Iohannis in undis, & Pœnitentium, ueriti Burgundionem, funditus demoliti sunt.

Cum autē Comes de Blomunt ualde noceret Suntgauuiæ, anno Domini M. cccclxxv. Argentoratenses duobus mille uiris acceptis, & bomba illa ingenti, quæ à xviij. equis uehebatur, concedunt ad alios confœderatos, & ita oppidū & arx Blomunt oppugnatur & occupatur. Præterea aliæ arces quatuor à confœderatis inuaduntur & capiuntur.

Dux Lotharingiæ Reinhardus, cū sibi quoq; metueret à Carolo, petijt

M ij in foedus

Songauia opa
pugnatur.

Petrus Hagenbach.

Sigismundi et
ciuitatū foedus

Ellekort opa
pugnatur.

in foedus recipi. Quo tempore Carolus Burgundiæ dux, totâ Lotharingiam, excepta ciuitate Nantse, quam Nantiû uocant uel Nantseû, inuadit.

Reinhardus ad arcendum malum uicinum, & ad defendendâ hanc patriam, in foedus recipitur, & per confœderatos illi auxilium decernitur.

Anno eodem. Confœderati in Lotharingia cõueniunt apud Bergarten, cum Burgundione congressuri, sed quia is instructior erat, quàm quod superari posset, re infecta dilcedit, relictis tamen Lotharingo in Nansen, octo millibus equitum ac peditum, & aliquot machinis bellicis.

Anno eodem. Stephanus Palatinus Moldauix, exercitû Mahometh Cæsaris Turcarum, centum & uiginti millia pugnatorum habentem, cui & Bessarabi auxilia ferebant, Valachiam populantem circa palum Rakouietz, & fluuium Berliad, proprio Marte, quinq; tantummodo millibus Siculorum, quorum terram ab Hungariæ rege abstractam, in suam ditionem redegerat magna clade, sed non incruenta suorum uictoria, mirabili Dei potentia fudit, uix quadraginta millia pugnatorum habens, in quibus maior pars agrestiu erat, nec in superbiam ex hac uictoria elatus, diebus quatuor continuis ieiunium in pane & aqua egit. Per uniuersam quoq; terram suam, bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli Deo uictoriam illam appropriare. Cum iudicio omnium uictoria illa ex uno eo stetit, omnem regionem Valachix, per quam Turcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flâmis exusserat, quæ res maximo adiuuamento ad uictoriam fuit Thurcis, & equis eorû macie consumptis. Omnes fere Turcas captiuos, præter principales palis suffixit, cadauera interfectorum cremauit, unde ossium illorû extant aliquot acerui, quatuor duces Thurcarû principales, & triginta sex signa militaria, manubiasq; nobiles Kazimiro regi Poloniae in Lithuaniam per primores suos Stephanus transmisit. Rex aut Hungariæ Mathias scripsit Papæ, Cæsari, & alijs regibus se insignem Thurcarû exercitû, per gentes suas, quorum Stephanus Valachix Palatinus ductor erat, deleuisse. Stephanus Palatinus aliquos captiuos Sixto Papæ misit, & scriptis auxilia poposcit. Misit & Mathiæ regi Ungariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus cõtētus. Ad ipsum quoq; infestissimû hostem suum Mahomet, Cæsarem Thurcarum insignem legatû dona non mediocria ferentem, misit. Questus est se à quibusdâ Thurcarû latrunculis & exulibus temerarie, & præter sciētiam Cæsaris, laceffitû esse. Illâ omnem furum & exiliatorû manum, in manu Dei potenti consecisse, petens ut reliquix huiusmodi latrunculorû, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum ceteris poenas meritas soluturæ. At Cæsar legatione huiusmodi exasperatus, legatos iure gentium uiolato in ergastulis aliquandiu tenuit. Postea omni substantia spoliatos pedites, & penè nudos Valachiam remisit. Hæc ex Chro. Pol.

Anno eodem exercitus Mahometh, Cæsaris Thurcarum, ab Andronopoli soluens, ad Cassam insignem Ianuensem ciuitatem, quæ se ab eius exitio per annos xxij. ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis

simis & altissimis munire non cessauit, manu nauali & pedestri perueniens, ipsam cum Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorum ciuium Italicorum, alijs ignorantibus, cepit. Et ciuitate potitus, continuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in uincula coniectos, ad classem suam deportauit. Vulgo autem pepercit, & in ciuitate illud permisit, media parte omnium substantiarum ablata. Successu temporis in perpetuam captiuitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locauit.

Anno eodem, in mense Augusto, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar uespertilionum habentes, apparuerunt, quæ ex Pannonijs per Morauiam & Slesiam prodisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliarium, & latitudo unius cum medio miliarium. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, deuorabant, nil præter terram & fimum sordidum relinquentes: densitatem earum uix sol penetrare potuit.

Hoc anno Mathias rex Hungariæ in ripa fluij Sauue, munitiõnem à Turca erectam expugnauit, & redijt. Turcæ uero in magna multitudine ingressi regnum Hungariæ, nemine resistente, usq; ad Varadinum grassati, ciuitatem & uniuersam regionem uastarunt.

Anno Domini M. ccccxxvi. Cum collatione facta Mathiæ Hungariæ regi ducenta millia aureorum, ad conterendum Turcam, mittuntur: interim copiosus Turcæ exercitus ex regno Bosniæ subito adueniens, totam Carneolam Corinthiani, partem Styriæ Saltzburgerisq; episcopatus grauius afflixit, & usq; ad montes Italiæ grassatus est. Multas catholicorum cateruas in captiuitatem perpetuam abducens. Insuper quinq; propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri in parte inferiori castris Smiderale per regem Mathiam fabricata expugnauit. Chro. Pol.

FATALE BELLVM CAROLI APVD NANSEIUM.

Anno Domini M. ccccxxv. & anno M. ccccxxvi. fatale sibi bellum Carolus ingreditur: nam magno exercitu expeditione dirigit in Nansheim, & in obsidione quæ durauit hebdomadibus decem, bombardis muros quatiendo, & oppugnando graua incommoda intulit. Vicissim qui in ciuitate erant, oppugnabant hostem: nam inerant multi præstantes Germani, pedites & equites, instructi & ipsi pixidibus bellicis. Ardebat aut in eam ciuitatem Burgundio Carolus. Obsessi petunt præsidia à confederatis, maxime alimoniam. Quare confederati rursus se recipiunt in Lotharingiam, ut ab obsidione ducem Carolum cohercerent. At quia ingenti exercitu instructissimus erat, ut nihil possent exequi, redeunt domum.

Verum cum Carolus decem hebdomadibus in obsidione Nansheim fuisset, nec posset occupare ciuitatem, res composita fuit, ut Germani cum eorum substantia discederent, at bombardas & alia bellica illic permitterent.

M iij rent.

Nansheim præm obsidetur.

Nansheim dicitur.

Carolo iurat
Lotharingia.

rent. Ita Germani ex Nanseio exeunt, & Burgundus ingreditur.
Cum autem Carolus civitatem Nanseium & totam Lotharingiam acquis-
suisset, convocavit nobilitatem ducatus, & coegit ut sibi iurarent.

Hoc tempore Reinhardus Lotharingic dux latebat, ita ut nec confœ-
derati, nec quisquam alius scire posset ubi ageret, an uita functus, an ad-
huc aura uelceretur ætherea.

Carolus Gran-
se obsidet.

Carolo Burgundione ita totam Lotharingiam possidente, & fugato
Reinhardo, uictor magno exercitu mouet ad oppidum Heluetiorum,
Granse dictum, & hoc obsidet quadraginta millibus, grauissime oppu-
gnans, & maxima damna inferens. Vicissim, qui in oppido obsessi fuerunt,
fortiter agunt. At quia quadringenti milites Heluetici pro præsidio in op-
pido erant, ualde sibi ab illis metuebat. Carolus oppugnaturus locum.

Fides publica
per Carolum
frangitur.

Quare proponit illis, si uelint dedere urbem, se permissurum, ut cum eorum
substantia abeant. Datur fides publica: exeunt oppido, egressos mox ex-
cipit Carolus, & præcipit suspendi omnes, seruata, si dijs placet, fide.

Castra Caroli
apud Gräsen.

Posthac Carolus castrametatur apud Gransen, putans fore, ut & ca-
stris & oppido munitus, posset hoc melius Heluetios subigere pro libi-
to. Heluetij alijs confœderatis mox scribunt pro auxilio.

Fuga Caroli
apud Gräsen.

Anno Dñi M. ccccxxvi. Argentoratenses cum quadringentis equis
& panoplia bellica concedunt ad alios suos confœderatos: ij omnes mili-
ari uno à Gransen conueniunt. Ita simul ante oppidum Gransen Carolum
aggrediuntur, & extra castra profligant, ipsi castra occupant. Burgundia-
aci fuga sibi consulunt, cum tamen haberent in exercitu quadraginta mila-
ia uirorum. Ex illis sexcenti trucidantur, ex confœderatis xxv. tantum ui-
ri. In illis castris Carolus perdidit circiter quadringentas pixides anguilla-
res, sexaginta bombardas lapidiferas, uulgo *Steynbüchsen* ix. maxi-
mas & capitales bombardas, ccc. uasa cum puluere bombardico, octin-
gentas pixides minores, *Hockenbüchsen* currus plus minus trecentos,
cystas quadringentas, in quibus dux cum nobilitate uestes suas & orna-
menta, & suppellectilem auri & argenti habebat. In ijs inuentæ sunt cir-
citer centum uestes aureæ & alijs præciosæ. Item cibi & potus ingens co-
pia in Caroli castris inuenta fuit.

Præda ingens
ex castris Ca-
roli.

Mortheym.

A fuga Carolus alium conscribit exercitum, & mouet contra Helue-
tios centum millibus uirorum apud Mortheym, quod oppidum quoque
obsidione urget.

Hinc rursus confœderatis exhibetur negotium, & Anno Domini M.
ccccxxvi. mense Iunio rursus copias contrahunt. Respub. Argentoraten-
sis mittit equites quingentos & quinquaginta, & trecentos cum pixidibus
manuarijs: item duodecim pixides anguillares. Hoc tempore Lotharin-
gic dux, qui putabatur perditus, Argentoratū uenit, præsidia implorans.
Is centum equites collegerat: & audiens confœderatos simul esse, ad eos quoque
se recepit. Cum ueniret is, iam alij congressi fuerant cum Carolo, & in fu-
gam rursus cōpulerant. In eo prælio circiter xviij. millia Burgundionum
perierunt,

Fuga Caroli
apud Mort-
heyem.

perierunt, exceptis ijs qui in lacu uicino submersi fuerunt. Graue quoque damnum hic sustinuit Carolus, nam circiter quatuor millia papilionum & multas bombardas amisit. Ita redeunt domum confederati, uictoria læti & præda.

Deinde reuerso Duce Lotharingiæ, & petente, ut confederati pro recuperanda Lotharingia sibi adessent: Anno M. cccc. lxxvi. mense Iulio & Augusto, confederati Nanseium obsident, in quo Burgundus habebat mille trecentos equites, & acceptis utrinque damnis, conditionibus ceteris deditur Nanseium, & redit ad Ducem Lotharingium Reinhardum.

Confederati Nanseium obsident et occupant.

Carolus uero conscribens exercitum spe liberandi Nanseij ab obsidione: sed antequam ueniret opem laturus, iam dedita erat ciuitas. Hinc uehementer indignatus suis, iurauit se uelle Nanseium habere, aut mori. Quare collecto exercitu, rursus mouet ad Nanseium spe occupandi. Dux Lotharingiæ hoc confederatis mox significat, qui rursus in Lotharingia confluunt. Uterque exercitus apud Mosellam, quisque ex uno latere castra figit, conflictu paruo habito, Carolus monet ad obsidendum Nanseium iam altera uice. In hoc Reinhardus Lotharingiæ Dux pectora habebat, aut uincere, aut mori parata. Minatur Carolus, si uincat, uelle omnes eos cruci affigere. Grauiissima cum fame non solum cum truci hoste coacti sunt configere: nam antequam dedere uellent urbem, equos, canes, catos, & id genus animalia comederunt: multique in ea ciuitate per mensis spacium nec panem gustarant. Atqui hæc omnia ferebant equissimis animis, amore Principis. Is dies & noctes apud Heluetios & confederatos satagebat, ut suos obsidione liberaret. Tandem circa Natalem Domini, cum Reinhardus Lotharingiæ Dux xx. millia ex Heluetijs & confederatis coegisset apud sancti Nicolai portum satis instructa, liberis & fidentibus animis soluunt à sancto Nicolao mane uersus Nanseium. Et anno Domini M. cccc. lxxvij. die Dominica, quæ erat Epiphaniæ festum, fit pugna non leuis, fulgent signa confederatorum. Dux Carolus quadringentos grauis armaturæ equites præmisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam pararetur, instrueretque ordines pro rerum necessitate. Illi uero cum tumulum apprehendissent, maioris exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed non erat ea segnities confederatis, ut à paucis detinerentur. Igitur pullis propugnatoribus, ipsa ad castra mox perueniunt. Strenue utrinque agitur. Sed parati imparatos, feroces trepidos facile uicerunt. Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga, omnes signa deserunt. Capiuntur Balduinus atque Antonius, naturales Caroli fratres, prælium differentes, atque hostem distinetes, ut fuga interim frater dilaberetur. Sed infelix ad riuum malefidum occupatur, ibique incertum, quis, et à quibus tantus Dux prosternitur atque perimitur, non excedens annum xl. Diu ignoratum est quo abierit Carolus, sed repertum à quærentibus cadauer, infertur Nanseium: gelu facies intumuerat, ut dinosci difficile posset. Frater in primis Antonius, Physicus deinde eius, assensisse Caroli. Puer im-

Carolus secundo obsidet Nanseium.

Carolus Burgundus perit, natus annos 40.

berbis qui galeam Duci præferebat, testatur esse cadaver domini: aderat enim dum caderet, & monstrauit cædis locum. Rob. Gag. lib. x. scribit: At ille reuera dum se fuga saluare cõrendit, labente equo quem insidebat, fuerat tribus uulneribus occisus, uno ad caput secus aurẽ, ad dentes usq; pertingens, altero ad scœmora, tertium ad anum. Id certissima fide cõperum est, capto Baptista adolescente ex Columnesium familia, qui Duci eodem tempore familiarissime obsequebatur, qui non dubia de illo indicia protenus ostendit. Assensusq; est testimonio eius Mathæus Portugalensis, Ducis medicus, atq; Antonius eius frater notus, quem Lotharingus captiuum habebat. Inuentũ Ducis cadaver nudum in pratello, quod riuulus alluit, ubi crux ex lapide erecta est in memoriam cadentis Ducis. Sed diu inter homines spes & metus uariabant. Alij uiuum abreptum in manus Francorum Regis peruenisse, alij fuga elapsum, sed sponte exulantem abiisse ad Germanos, ibiq; septennem pœnitentiam uouisse, quam postquam expleffet, inde cum potentia reuersurum, & suas iniurias uindicturum. Certe tempore Rodolphi Agricola Phrisij, uiri utriusq; linguæ doctissimi, ut huius habet Epistola ad Iacobum Barbirianum, multus uariuscq; sermo de Carolo fuit. Verba eius libet subiicere:

Rodolphus
Agricola
Phrisius de
Carolo Bur
gundiaco.

Quidam est, qui magna uulgi persuasione Carolus esse creditur, qui Bruxellæ quod Sueuiæ oppidulum est, genus uitæ supra humanum morem horridum atq; asperrimum peragit, scito fuisse me plus octo diebus loco, qui una tantum milia ab eo distat oppido. Et iuissim eõ, allocutusq; hominem fuissem, nisi grauiores uiri, & quibus res exactius poterat esse cognita, affirmassent mihi, Carolum cum non esse. Deinde rediens in nauu casu in colloquiũ familiaritatemq; cuiusdam insinuauit me, qui triginta amplius annis domus Burgundiæ minister fuerat. Is se dicebat apud Nancium postrema illa clade quæ accepta est, ordines duxisse, & captum fuisse cum multis, & Caroli corpus sine ulla dubitatione certissimisq; signis illic agnitum sepultumq; esse. Præterea se cum hoc uiro longum habuisse colloquiũ, sed illum constantissime negare Carolum se esse, & nec staturam, nec loquendi, non dico sonum, qui mutatur multis casibus, sed habitum & formam illam uerborum cõuenire. Deinde barbam huic modicã esse, quæ Carolo latissima erat. Hunc rudes & crassas, prorsusq; rusticas habere manus, quum Carolo teretes atq; subtiles essent. Præterea nec cicatrices, nec reliqua quæcunq; essent signa conuenire. Itaq; si qui illa spe teneantur, deceptum eos iri, & uanam esse exitu inuenturos. Vulgus tamen (qui mos illius est libentissime incredibilia quasi comperta & loqui & credere) constantissime hunc Carolum esse asseuerat. Hæc Agricola.

Capti fuerunt hoc in prælio Comes de Nassau, Balduinus & Antonius Caroli fratres naturales, Dominus de Symont, Dominus de Dynesis, Dominus de Arburg, Dominus de Groy, iunior Marchio comes de Roetel, & quidam alij. Nassoius Argentoratum ductus fuit.

Rex

Rex Franciæ cum audiret exitum belli, de cuius consilio non credebatur alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quæ Burgundiam ducalem iam ut putabat Coronæ adunatam, hærede masculino non extante, acciperet Regis nomine. Vbi refragatum est, arma intentabat. Idem fit de urbibus ad Somnam fluuium sitis, de quibus etiam uiuente Carolo erat cum Rege controuersia.

Rex quoque Franciæ tum Picardiam recepit, quæ in illum diem paruît Carolo Duci, unde ille promptiorem suam militiam solebat deducere. Vrbes habet illa præclaras, Abbatis uillam, Ambianum, maiores, cū non contemnendis alijs, & si impares sint memoratis.

Rex Galliarū
Picardiam re-
cipit.

Erat Maximiliano, Imperatoris Friderici filio, desponsata Maria, unica Caroli Ducis filia, hæres legitima terrarum in Occiduo intra Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora, quibus de cæde patris fama in horruit, Gandau in Flandria esset, tristi accepto de patris morte nuncio, mox missis solennibus nuncijs in Arthesiam ac reliquas prouincias, quarum magis uacillaturam fidem prospexit, iussit accipere sacramenta fidelitatis per singula oppida. Interea Rex Franciæ sollicitari fecit puellam, ut in propria persona ueniens, homagium præstaret, alioqui confiscandis illius rebus, alios preponeret. Non ibat illa, uerita, quod res habuit, quod uenientem non dimitteret, sed inuitam paruulo filio seruasset uxorem.

Atrebatum interim Rex obsedit. Res peruenit in tractatum inter Regem & puellam. Vbi Rex fecit allegari à ueteri memoria multa conuenta, in quibus eluxit, ut ferebant: Primum Burgundiæ ducatum nunc regno adunandum, stirpe uirili deficiente. Deinde Comitatum Arthesiæ per multas conuentiones, quarum literas exhibebat, nunc esse iuris regij, meritoque ab illo uendicari. Ex aduerso prætendebant Ducales, uetera pacta nouioribus esse sublata. Sed apparebat non tam iura quàm potentiam regiam formidari. Igitur si puella in coniugium Delphini inclinaret, non esse magnam de successione quæstionem: & hinc terris hæreditarijs plurima ex Francia possent euenire bona: pax in primis, & temporum tranquillitas: ab Germania non nisi bella, motus, perturbationes, (uide uaticinium.)

Rex obsidet
Atrebatum.

Vaticinium
de Maria Ca-
roli filia.

Iam puella Maximiliano Duci animum inclinabat, nec potuit à sententia dimoueri. Tumultuabantur Flandriæ maiora oppida, & ad libertatē, sublatis oneribus, quæ uel Philippus, uel Carolus imposuere, proclamabant. Prudens puella seruiabat tempori, multa dissimulanter habens.

Hac ætate relicta Caroli uidua dum uellet legationem mittere in Angliam ad fratrem Eduardum, audiuit nouam inter ipsos suos fratres perturbationem exortam. Nam Dux Clarensis in insidijs, quas fratri parauerat, deprehensus, solenni Parlamenti sententia damnatus, capite immersus uino trucidatur. Robertus Gaguinus habet: In Maluatici uini dolio uiuus extinguitur, & inde exemptus, capite truncatus est. Eius supplicij hoc genus fuit.

Dux Claren-
sis in uino sub-
mersus Mala-
uatico.

Per eos

Per eos dies apud Aruernos in cœnobio Issoriensi monachus quidã cum hermophrodita esset, grauidus est effectus, asseruatusq; summa diligentiã, donec parturiuit. Rob. Gaguinus.

*Nuptiæ Maxi-
miliani et Ma-
rie.*

Anno Domini M. cccc. lxxvij. sine mensis Iulij, puella cum Maximiliano Duce nuptias init Gandau. Erat in comitatu Ducis Episcopus Metensis, Sigismundus Dux Austriae, patruelis, Otto Dux Bavariae, Marchiones de Baden, Comites de Vuirtemberg, & multa sine nomine nobilitas. A nuptijs consilium cogit gerendi belli. Visum est ad Regem Franciae mittere Oratores, æqua petentes. Et ne ad arma præceps iuuenis ruere uideretur, per Oratores & Heraldos tentat pacem, sed frustra. Rex Franciae multis per Hannoniam atq; Burgundiam captis oppidis & arcibus, dissimulanter tamen omnia fieri curauit, quasi ignorante se res gererentur. Nam quoties opportunum uidebatur, animum ostentabat pacis cupidum, cum tamen hostilia omnia perageret. Ferunt nonnullos in Maximiliani fuisse concilio, qui regi omnia quae intellexerint, prodidisse crederentur, qua de re suspecti, cum etiam uerbis & sermone notarentur, retraxerunt se in Franciam.

Nato deinde ex Maria coniuge filio, Fridericus Tornacensis Episcopus inducias procurauit anni totius. Rex Franciae nato Ducis paruulo misit equum phaleratum, amicitiae futuræ pignus. Sed bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur.

Sequenti anno Dola præcipua Burgundiae ciuitas capitur à Francis, & diripitur per Suuiceros Regi militantes.

*Obsidio Mo-
rini.*

Maximilianus deinde consilio rebus maturatis ualida manu egressus est ad obsidendum Morinum. In ea obsidione certior factus de aduentu Francorum, noctu retractis clam bellicis apparatus, ordines instruxit, & quadrato agmine obuiam processit hostibus. Iuxta Bonini oppidum uenere agmina sub mutuum conspectum. Disponuntur utrinq; acies ad prælium. Iactis initio tormentis, pari animo progreditur uterq; exercitus ad pugnam, pertinaciter utrinq; pugnant. Dux ubi conspexit Francorum pectora non cedere certa, sed mori priusquam fugerent, ipse pesdes cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in suo ordine durantibus. Vbi medium conspexere Ducem suum Alemanni, tum uero in pectora uigor penetrauit. Miscentur strages, Francorum multa milia perimuntur, capti nonnulli. Sed & ex Ducalibus non pauci perierunt, sed nihil ad numerum Francorum. Hæc prima Ducis Maximiliani insignis uictoria, magnum illi nomen cum gloria comparauit.

*Maximiliani
prima & insi-
gnis uictoria.*

*Officium Præ-
dicaturæ Ar-
gentorati.*

Anno Domini M. cccc. lxxviij. Institutum est officium Prædicaturæ in templo Argentoratensi, sub Roperto Duce Bavariae Episcopo Argentoratensi, Iohanne Comite in Helffensteyn Decano. Ad quã rem Petrus Schottus Consul Argentoratensis, uir integerrimus, impensas non mediocres præstitit, supra septingentos florenos, & operam dedit, ut Iohannes Geyler de Keyfersperg, Theologiae Doctor, ad illud munus primus uocaretur,

uocaretur, qui xxx. annis præsuit & profuit, & quod de Origene fertur, qualem habuit sermonem, talem habuit & uitam. Habuit hæc ætas Parrochum etiam Argentoratensem, uirum uita & doctrina probatissimum, Iohannem Crutzer, Theologiæ professorē, qui unā cum Concionatore Keyferspergio parare Domino plebem perfectā, dies noctesq; studuit.

Anno Domini M. cccc. lxxix. Turcæ armorū terribili apparatu Rhodum insulam oppugnare adorti, bis omnino mœnia subierunt, mille & trecentis bombardarū ictibus muri concussi, propugnatorū sunt uirtute defensi. Durasse legitur hæc obsidio undenonaginta dies. Si uera sunt quæ scribuntur, fuit tum Rhodus cœlesti magis q̄ humana ope defensa.

*Rhodus defensa
a cœlesti auxilio.*

Anno Domini M. cccc. lxxx. Turca Hydruntem urbem in Apuliæ & Calabriae finibus expugnat. Postquam xvij. dies obsidisset, Episcopus loci dignitate & ætate uenerabilem, exquisitis supplicijs excarnificauit, clerum extinxit, obuium populum perdidit, iuuenes abduxit, foeminas abusus, & illa fecit quæ solent irati uictores omni crudelitatis genere sequendo. Certe apparebat Turcam totis uiribus Italiae incubiturum. Imminebatq; ex eo Christiano nomini ingens discrimen, nisi matura illius morte manifesta Dei prouidentia terror ille discussus esset. Iam Papa Sixtus coepit res propius intueri: iam mallet quæ nepotibus impendit, in publicos Christianitatis usus conuertisse, de fuga sanè in Gallias cōsultat.

*Hydruntis
urbs obsidetur.*

Missis literis & nuncijs, Pontifex uult Principes excitare, sed letargo laborabant. Interea defuncto Mahumete, Alphonsus Rex Neapolitanus cum Senensibus bellum gerebat: audito uero nuncio de Hydrunte urbe capta, festinanter se in Neapolim recepit: & quoniam tyrannus mortuus fuerat, & Turcæ coacti redire ad sua, Alphonsus facile recuperauit Hydruntē, & Christiani nominis hostes Italia expulit. Magnus fuit ille Mahumetes bellator, per id tempus plurimis locis bella inferens gentibus, Rhodiensibus, Calabriae & Ungaris, & in medio feruore bellorū, uir bello natus moritur, qui plura confecisset unus, quàm eius omnes simul præcursores. Reliquit filios duos, de patris successione contententes. Maior natu Baiazeth, occupatis arcibus & urbibus primarijs accepit à subditis homagiū. Minor uero confugit ad fratres hospitaes diui Iohannis Rhodienses, quorum sciebat acerbissima in gentem odia, pollicitus reddere Constantinopolim, si Christianorū uiribus reduceretur ad iustum suū imperium. Magister ordinis testatus, hoc non esse suarum uirium, ad Imperatorem misit. Qui expensis perinde grauari uisus, ad Regem Franciæ fecit peruenire. Ibi captiui specie nobilis iuuenis diu habitus est, donec Pont. Innocentio mitteretur ab regni Cancellario, pacifcente aliquos rubros galeros pro tanto captiuo. Papa illum in palatio tenuit diligenti custodia, fratre, ut aiunt, illius aliquot ducatorum millia annua pollicente, ut diligentius seruarietur. Seruatus fuit usq; ad tēpora Alexandri vi. qui Carolo viij. regnum petente Neapolitanū, illum permisit. Iuuenis q̄ ita inter manus uelut pila iactaretur, dolore animi cōtracto morbo in itinere moriens

*Bellum Regis
Neapolitani
cū Senensibus*

Mathias Vngariae Rex. moriens, defecit. Sunt qui illum sponte sumpto ueneno aiunt perijisse.

Mathias interim Vngariae Rex, sumpta occasione usus, quae illi praestaretur per regnum Turcarum innouatum, urgebat Turcam, pepulissetque omni uicina regione, nisi eodem in tempore ab latere Austriae uexatus, a Turca retractus, per hostiliorem Imperatoris nostri capitaneum se cogere retur defendere. Alb. Krantz lib. xij. cap. xxvij.

DE IOANNE VVESSALO.

His temporibus claret Magister Iohannes Vuessalus Groningensis, Lux mundi olim uulgo dictus, rarae & reconditae doctrinae uir, cuius sancta quaedam monumenta extant. Primo, de benignissima Dei prouidentia, omnia suauiter disponente. Secundo, de causis & mysterijs & effectibus Dominicae incarnationis & passionis. Tertio, de dignitate & potestate Ecclesiastica, de uera & recta obedientia. Quarto, de Sacramento poenitentiae, & quae sunt clauae Ecclesiae, de potestate ligandi & soluendi. Quinto, quae sit uera communio sanctorum, de thesauro Ecclesiae, de participatione & dispensatione huius thesauri, de fraternitatibus. Sexto, de purgatorio, quis & qualis sit ignis purgatorius, de statu & profectu animarum post hanc uitam. Decessit ex hac uita anno Domini M. cccc. lxxxix. Ita quolibet aetas habuit suos ^{deodidactos,} & in fide electorum Dei, agnitioneque ueritatis, iudicio sano praeditos.

Maria Caroli filia moritur.

Anno Domini M. cccc. lxxxij. Maria unica Caroli filia, Archiducis Maximiliani uxor iam praegnans, cum nimio uenandi studio teneretur, quodam die egressa, dum feram forte conspectam insequitur, uel equo in praecipit abeunte, uel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit, grauius laesa, Burgas defertur. Ad eam curandam accersiti sunt undique medicae artis scientissimi uiri. Sed malo artem superante, haud multis post diebus uita decessit, cum annos nondum quinque Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinquennium.

Margareta Maximiliani filia desponsata Delphino.

Anno Domini M. cccc. lxxxij. Margareta Maximiliani Archiducis Austriae filia desponsata est Carolo Delphino filio Galliarum Regis Ludouici xi. Is eodem anno moritur.

Liberaltas Maximiliani.

Hoc tempore Gandauenses, qui occultis saepe consilijs in Franciam respiciebant, ut administratione legitimae tutelae Maximilianum excluderent, filium eius Philippum, & filiam Margaretam magna difficultate ex Bruxellis in Gandauum transtulerunt, iam tum cogitantes magis quam edicentes, quod nullam patri relinquerent tutelam filiorum. Quippe quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus eius mirabiliter deperire, ut nulla pecunia quantumcunque magna illi, ut dicebant, suffectura uideretur, agente nimirum facilitate, & profusa liberalitate, quam illi ad prodigalitatem imputarunt. Sed iustos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, quam Principis benignam & facilem humanitatem, quae pecuniarum contemptrix, opes mauult perdere, quam a se tristem quempiam discedere.

discedere. Et in suos non uti liberalitate, quæ uirtus est Principum præcipua. Sed tum inuito Archiduce Maximiliano, pacem cum rege Franciæ inibant Flandrenses.

Anno Domini M. cccclxxxiiij. Sixtus iiij. febris decubuit, & cum pacem inter Venetos & reliquos potētatus confectā audisset, mox uitam exalauit. Post Sixtum iiij. fit Papa Innocentius viij. Post Innocentium Alexander vi. hic filium habuit ducem Valentinū, quem Pontifex principem fecit Vrbinatem. Is symbolum habuit, ô Cæsar, ô nullo, hoc est, aut Cæsar, aut nihil. Vltimū tandē assequutus fuit, hoc est nihil, nam propter mirabiles practicas suas, & indicibilem perfidiam tandem confossus fuit.

Dux Valentinus, Pape filius.

Aut Cæsar, aut nihil.

Clarent hoc tempore Iohannes Picus Mirandulæ comes, Barbatia Iuzreconsultus, Georgius Valla, Arculanus, Manfredus medici, Iohannes de Regio mōte Mathematicus, Hermolaus Barbarus, Politianus, Gaza, Platina, Sabellicus, Pomponius Lætus, Marsilius Ficinus, Aldus Manutius, & cæteri uiri doctissimi.

MAXIMILIANVS XXXVIII. IMP. GERM.

Anno Domini M. cccclxxxvi. xvi. die Februarij: Fridericus Imperator MAXIMILIANVM Archiducem Austriae, filium suū Francophordie, in æde diuo Bartholomeo sacra, consortē imperij declarauit.

MAXIMILIANVS XXXVIII. Imp. Germ.

Eodem anno, mense Martio, Fridericus Imperator, assistente Maximiliano rege, Principibus & comitatibus imperij, eorumq; missis, consentientibus: legem tulit de pace tuenda, per totum decennium, ut nemo alterū in persona aut rebus of-

fenderet uia facti. Hæc pax per imperiū à multis recipitur, maxime Suedis, qui iussu Cæsareæ Maiestatis societatem & ligam fecerunt de pace illa inuicem conseruanda, & contra omnes uiolatores asserenda.

Anno Dñi M. cccclxxxvij. Fridericus Imperator Comitiam habet Norinbergge, ubi de unione & pace Principū uariæ cōuentiones sunt habite, utq; omnia bella indutias haberent, cōcluserunt. Id quod nemo seruauit.

Eodem anno Maximilianus à Brugensibus capitur, in ipsa urbe, sed Fridericus pater liberauit filium.

Anno Domini M. cccclxxxix. Post motus ciuiles, qui in Brabantia fuerunt, pestilentiae morbus aliquot locis atrociter seuijt. Ingentem enim fecit in duobus oppidis uastitatem, Bruxella & Louanio, illic duo & triginta, hic uiginti millia hominum extinxit.

Anno Domini M. ccccxi. Maximilianus illustris, ducissam Britanniae, per legatos, sufficientibus mandatis uxorem duxit, sed Carolus Gal-

N liae

liæ rex, Margaritam filiam Maximiliani, sibi desponsatam repudiat, & Maximiliano desponsatam rapit, uxorem ducit. Hæc Nacl.

Anno Dñi M. ccccxcij. Eiecta sunt Hispania centū & uiginti quatuor millia familiarum Iudaicarum, rex edicto uetuit, ne aurum uel gemmas e regno exportarent, sed cōmutatione rerum, pannum, uinum, & id genus alia ad uictum pertinentia, secundum debitam æstimationem acciperent. In itinere ex his triginta millia pestifer morbus absumpsit.

Mors Friderici. III.

Anno Domini M. ccccxcij. Obijt Fridericus tertius Imperator Romanus cum annos imperasset tres & quinquaginta.

Anno Dñi M. ccccxciiij. Maximilianus cœpit regnare à morte patris, cum quo uiuente, octo annis rebus gubernãdis præfuerat, posthac solus annis uiginti quinque imperauit. Quanc̃q̃ autem Maximiliani imperium, initia mediocria habuerit, ualde tamen auxit imperium Germanicum.

In initio imperij Maximiliani, Carolus Gibbosus rex Gallia, profectus est in Italiam, & occupauit Neapolim, sequenti anno rursus rediens in Gallias. Tum Ferdinandus iunior, rursus recuperauit Neapolim & Gallos, quos istic rex reliquerat, fudit & fugauit auxilio Maximiliani.

Præclarabel-
la Maximili-
ani.

Pirckhaimer-
ius Norinber-
gensis.

Maximilianus, ut supra paucis attigimus, multa egregia bella gessit, primum in Flandria & Brabantia, ubi præclare multa egit, aliquorum meminuit Krantz in Saxonia. Optandum uero esset, ut eruditus aliquis, magnifica facta, & consilia prudẽtia inclyti herois colligeret, & conscriberet. Bilibaldus Pirckhaimer Norinbergensis, Philippo Melanchthoni aliquando dixit, Maximilianum ipsum suas res gestas, aliquot annorum descripsisse, nam se nauigio uectum cum Maximiliano à Lindau ad Constantiam, & cum in naui ocium haberet Imperator, uocasse ad se scribam, & dictasse illi res gestas unius anni, idq̃ uarijs consilijs & circumstantijs. Et cum Pirckhaimerus putaret agi secreta quardã, secedere uoluit, ibi Imperator manere iussit, & auscultare. Ad uesperam curauit, ut dictata legerentur Pirckhaimero, rogans, ut ei placeret equestre latinum, uulgo das reitter latein. Dicebat uero optimus Princeps, se percipere paucis com-

plecti res gestas, ut eruditi, qui uellent describere, & historiam parare, ex autographis certa haberent. Testatus autem est Pirckhaimer de perspicuitate huius scripti, & quod à morte Maximiliani adnissus sit, sed non potuerit assequi.

Anno Dñi M. ccccxciiij. PHILIPPVS Maximiliani filius, annum agens ætatis xvi. Louanij, Brabantia principatui inauguratur. In cuius uerba tanto consensu ac studio ab uniuersa multitudine iuratum, uti nuncq̃ aliã maiore.

Philippus Ma-
ximiliani filius.
iii.

Blanca Maria
Maximilian
uxor.

Anno eodem Blanca Maria uirgo illustrissima, Galeacij quondã uice comitis

comitis & Mediolanensium Principis filia, Maximiliano regi desponsata, in oppidum Insbruck, ad tedes nuptiales traducitur, & ritu Christiano copulatur, orationem tum habuit clarissimus Iason Mainus, eques Romanus Iuris consultus.

Anno Domini M. ccccxcv. Maximilianus comitia habet Vuormatiae, in quibus tria tractarunt. Primo, de resistendo Turcae. Secundo, de resistendo Carolo Galliarum regi, occupanti quaedam imperij in Italia. Tertio, de iudicio camerae. In his comitijs Comes Eberhardus de Vuirtenberg, Dux Vuirtenbergensis designatur. Hic cum aegrotaret anno Domini M. ccccxcvi. uicinus morti fertur sic orasse. Creator caeli, terraeque Deus, te queso fac agnoscam, si quisquam est, cui praeter aequitatem graue nimis fuit imperium meum, huic fiat restitutio, rebus meis impensis omnibus. Quod si ne hoc quidem satis fieri potest, tibi benigne conditor, en hoc est quod offero, quod tibi deuoueo, corpus castiga iugiter, hoc periculum esto. Plenissime autem dixisset, si cum Augustino ita fuisset fatus: Tota spes mea in morte domini mei, mors eius meritum meum est, refugium meum, salus, uita, & resurrectio mea, meritum meum, miseratio domini. Quanto ille potentior est ad saluandum, tanto ego securior sum, haec *παρρησιας*.

Anno Domini M. ccccxcvi. Quo Carolus octauus Gallorum rex, per Italiam exercitum ducens, Neapolim expugnauit, morbus quidam multis annis antea incognitus, homines Italiae, deinde Germaniae, & utrobique terrarum inuasit, quem morbum Franciae, seu Gallicum uocauerunt. Parisijs grossa uariola nuncupatus. In Hispania propinquiori, & in Aragonia morbus S. Sementi, ultra Hispanias, & in Granata morbus curialis, (quia curiose & crapulose uiuentes, insequitur.) Mathias Machouiensis, scabiem foedam uocat. Rodebat hic morbus facies humanas, & caetera corporis membra, usque ad medullas & ossa, quibusdam etiam nares eradicabat, & cum aliqui uix tandem sanarentur, relicta tamen in eis mansit quaedam membrorum contractio. Exploratum fuit, hanc pestem plurimum esse contagiosam, & manent in hodiernum diem morbi reliquiae.

Morbus Gallicus.

Hoc tempore Nicolaus Eremita Heluetius, summa abstinentia claret. Per id tempus Hieronymus Sauonarola, ordinis Praedicatorum, praedicat Florentiae, huius haec erant Themata: Italiae flagellis Dei expianda, propter peccata multiplicia in Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus. Florentia urbeque Rhoma euersis, renouationem Ecclesiae futuram, & quod haec cito deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum conuerti debere. Praedixit etiam quendam alpes transiturum in Italiam, Cyro similem, qui subuertere deberet Italiam.

Nicolaus Eremita.

Anno Domini M. ccccxcvii. Fato consumptus est rex Gallorum Carolus, is qui paulo ante Italiam cum exercitu ingressus, & Romam uenerat, non lente ac moesto pontifice, & Neapolim ultro sibi deditam intrauerat.

Eodem anno Iohannes Standone, patria Mechliniensis, uir & literis Theologicis, & morum sanctitate insignis, Louanij collegium pauperum instituit,

Collegium pauperum theologiae studentum Louanij.

N ij instituit,

instituit, quod à sui institutoris nomine Stædonicū uocat. Qui in eo aluntur iuuenes, primum Philosophiæ, deinde sacris literis operā impendunt. Complures in hoc contubernio euoluendis orthodoxorum uoluminibus adeo assiduā operam dederūt, ut doctissimi euaserunt, alijq; ob egregiam doctrinam uocati ad ecclesiarum præfecturas, alij ad alios honores. Nihil dico de studio pietatis, uigilijs, ieiunijs, precationibus, alijsq; consimilibus progymnasmatibus, quibus sacerdotiū meditatur hæc iuuentus. Utinam posteritatis ergo qui diuites sunt in presenti seculo, etiam diuites sint talibus bonis operibus, ut educeantur Theologiæ candidati, & aliarū honestarum disciplinarum studiosi, ut nunq; desint, & ministri ecclesiarum, & formatores iuuentutis. Nam si hic negligentes fuerimus, metuedum est, ne pro Christianismo breui simus gentilismum habituri.

Huic instituto non est dissimile Petri Buseri ciuis Isnacensis sanctum institutum, quod instituit Argentorati anno M. D. xxxiiiij.

Sozinus & Iazan Iureconsulti, Alexander Benedictus, Antonius Beniuenius Medici, Ioannes Nauclerus, Raphael Volaterranus, Robertus Gaguinus Historici, Rodolphus Agricola Phrisius, Ioannes Iouianus Pontanus, Petrus Crinitus, Stephanus Niger, Faustus Andrelinus, Carteromachus, Calepinus, Codrus Vrceus, & Beroaldus, florent.

Bellum Maximilianum cum Heluetijs.

Anno Domini M. cccxcix. Heluetij cum uicinis, Austriæ domui subiectis, bellum habuerunt, quare Maximilianus ex Germania, ubi tamen satis habebat negotij, aduenit, subditos suos defensurus: tandem post uarios cōflictus, in quibus tamen circiter uiginti millia desiderati sunt ex utraq; parte, cessauit bellum.

Robur genti addit etiam loci situs, Iulio Cæsare autore, una ex parte Rheno flumine altissimo & latissimo, qui agrum Heluetiorum à Germanis diuidit, & hoc ad Septentrionem: ad Occasum Iura mons à Sequanis: à Meridie Lemanus lacus & Rhodanus: ab Oriente claustra alpium ab Italis discernunt.

Carolus V. nascitur.

Anno Domini M. D. Gandau in Flandria Philippo Archiduci Austriæ natus est filius, qui baptismo admotus, Caroli nomen accepit.

Eodem anno Ludouicus rex Galliæ Mediolanum, & totam Insubriā inuadit, pulso duce. Adiuuabat regem tempus, & quod societatem cum Venetis iam inierat, & quod dux ea tempestate ciuibus suis omnino inuisus erat. Is in sola fuga salutem constituens, magnis itineribus ad regem Maximilianum in Athesim egre peruenit.

Cruces.

Anno Domini M. D. i. Passim per Germaniam in uestibus hominū cruces uisæ sunt: immo non solum signum Dominicæ crucis, sed & coronæ spinæ, clauorum similitudo, guttæ sanguinis de cælo ceciderunt. Interdum etiam intra domos & cubicula ea delapsa, mulieres sæpe dies multos in peplis suis circumtulerunt. Hæc & his similia significabāt iram Dei imminere hominibus.

pestis.

Anno Domini M. D. ij. Per totam Germaniā morbus pestifer inclementissime

mentissime sauijt, premonstratum malum, ut quidam oppinati sunt, per cruces, quæ non multo ante in uestis hominum ceciderunt.

Anno Domini M. D. iij. Alexander vi. Rom. Pont. libidinofissimus, postq̄ sedit annis ij. moritur. Narrant quidam ueneno interiisse, quod filius eius ex Cardinalibus uni parauerat, sed pocillatoris errore factū esse, ut Pontifex biberit:

Hoc anno moritur Iohannes Dalburgius Vangionum antistes, qui inter nostræ ætatis pontifices facile doctissimus extitit, trium linguarum, Hebraicæ, Græcæ & Latinæ admodum peritus, quem non solum Germani, sed & Itali ac Galli sæpius admirati sunt orantem, dum & Romæ sub Incoentio viij. in publico peroraret consistorio, & Parisijs coram rege Ludouico in Parlamento quod uocant. Mæcenas, hospes & patronus eruditorum omnium suo tempore. Præceptorem in Græcis literis habuit Rodolphum Agricolam.

Iohanni cognatus fuit Dietherus à Dalberg, uere nobilis heros, ad res componendas scelicissimus, & uere εὐλωποιδὸς: qui, cum mentio fieret ob res afflictas ecclesiarum Concilio opus habere hæc fermentata tempora, solitus fuit dicere, quatuor esse iudices minime suspectos, Concilio præficiendos, Biblia Hebræa, Græca, Latina, & Germanica: & tamen laicus erat, forsan respiciens ad illud, quod legitur de ueteribus Concilijs, quod semper posuerint in omnibus sessionibus Euangelia in medium.

Idem cum haberet sub se pagos aliquot, & accideret, ut ex subditis quispiam delinqueret, ab hoc non multam pecuniariam (unde uxor & innocentes liberi luebant) accipiebat, sed diebus Dominicis & festis in carcere, pane & aqua, iusticiæ patronus, plectebat trāsgressorem: sic terrori erat male agentibus, & hoc tempore quo aliàs uocabant labore, animaduertebat in malos, non sibi gerens dominium.

Ingens saxum de cælo septima Nouembris apud Ensisheym Elsatix oppidum cecidit. Saxum è cælo delapsum.

Insulæ quædam in Oceano antiquioribus ignotæ, hoc æuo ueluti nouus orbis, ab Americo Vesputio primū, & deinde à Christophoro Colombano illustrantur.

Anno Dñi M. D. iij. Pius tertius Senensis papa sedit solū xxx. diebus.

Hoc anno in agro Bruchsellano Spirñ. diocesis, ex pago Vndergrunbach, exorta fuit rebellio Agricolarū, quorū articulos coniurationis fuisse sequētes, in additionibus Nicolai Baselj ad Chronicū Naucleri legis. Seditio agricolarum.

Primus, ut aucti numero, omne iugum seruitutis excuterent, & Heluetiorum more armis libertatem sibi uendicarent.

II. Admissus in hanc ligam sotulariam, orationem Dominicam & salutationem uirginis quinquies in die pro uictoria flexis genibus oraret.

III. Symbolum constituerant quo se cognoscerent, Virginem Mariā, & Iohannem Euangelistā. Item ut interrogatus à socio Germanice, Was ist nun für ein wesen, respōderet: Wir mögen vor den Pfaffen nit genesen.

N iij III. Vc

III. Vt abolerent omnem magistratum, & qui contra starent, ut hos trucidarent.

V. Vt Bruchsellam oppidum inuaderent, mox Marchionatum Barchinensem.

VI. Vt bona monasteriorum, & ecclesiarum, & clericorū inuaderent, & inter se diuiderent, & numerum talium imminuerent.

VII. Vt ultra horas xxiiij. in nullo loco moram traherent, sed pergerent semper, donec omnia suæ coniurationi subijcerent.

VIII. Spes eos bona habebat, libertatis amore, ciues & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhæsurus.

IX. Vt extinctis monasterijs & ecclesijs, nulli census & decimas soluerent, nec principibus, nobilibus, aut clero. Ita immunes futuri à uectigalibus & omni tributorum genere.

X. Vt uenationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communitatē reuocarent, nec principū aut nobiliū priuatis usibus deseruiret.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare pœnas dederunt expositi cruciatibus & morti: nam & Maximilianus rex suo mādato iussit in eos animaduertere.

Anno Domini M.D. iij. Post Pium tertium sit Papa Iulius secundus Ligur bellator, sedit decennio, & ne quid amplius sanctitati deesset, Reseruatum in pectore ueteratorie excogitauit. De hoc habes elegantissimū Dialogum, iudicij plenum, ætate Erasmi natum.

Bellum Barchinicum.

Anno Domini M.D. iij. Fuit bellum Barchinicum, in quo Maximilianus Cæsar, principes Monachi, contra Philippum Palatinum, & ducem Rupertum, Philippi Palatini filium tutatus est. Is putabat se uelle cum filia ducis Georgij Bauari, hæreditario iure Landshut, & eam Barchinæ partem possidere. At Rupertus in eo bello cum ipsa principe uxore moritur. Palatino autem Rheni per Cæsarem, Lantgrauium Hassiæ Guiljelmum, & ducem Vuirtenbergensem multa adimuntur. Maximilianus etiam ingentes copias Bohemorum, uolentium Palatino auxilia ferre fudit. Posthac Palatinus cum Cæsare in gratiam redijt.

Eodem anno Philippus Castellæ princeps, Archidux Austriæ, classe Hispaniam petens, aduerso uento unà cum coniuge compelluntur in Angliam, unde secundis flatibus restituti, prius muneribus magnifice à rege insulæ donati, abière, suam nauigationem in Hispaniam peragentes.

Omnes in regno Granatæ coguntur aut fidem Christi suscipere, aut è regno migrare.

Anno Domini M.D. v. Maximilianus ducem Geldriæ obsedit apud Arnheim, & coegit ad deditionem.

Philippus moritur.

Anno Domini M.D. vi. Philippus Maximiliani filius, rex Hispaniarum, & Burgundiæ dux moritur, quem principem fortuna terris ostendit, sed protinus subduxit: hinc incredibilis luctus Brabantiam cæterasq; regiones socias occupauit.

Ludouicus

Ludouicus xij. Francorum	} Rex.
Alexander Poloniæ & Bohemiæ	
Emanuel Portugalliæ	
Iohannes Daniæ & Nortuegiæ	
Philippus Germanus Hispaniarum	
Ladislaus vij. Vngarorum	

Conradus Celtes primus Germanus Poeta à Cæsare laureatur.

Eodem anno à Buscoducensibus nouum tormentorū genus inuentum est, quod Mortarium uocabant, in obsidione arcis Proyæ, quæ sita proxime Mosam inter Gothicum & Buscum ducis oppida, opere & natura fuit munitissima. Ibi ijs instrumentis pila & grauissimas saxorum moles in altum eijciebāt: hinc cū deciderent, paucis diebus arcis tecta omnia ac deinde tabulata corruebant.

Mortarij bombarda inuentio

Leoniceus, Gattinaria, Optatus, Caballus, medici: Augustinus Niphus, Carolus Bouillus, Iacobus Faber Stapulensis, Philosophi: Petrus Bembus, Pandulphus Collenutius, Richardus Pacæus, Tricassus Chirromanticus, Trithemius Abbas, Vigo Chirurgicus, Stabius, Verneerus, Stæphlerinus, Mathematici, Mantuanus & Bebelius clarent.

Anno Domini M.D. vij. Maximiliano Cæsari diuturnū bellum fuit cum Venetis, in quo multum & sæpe pugnatum est, magnæ mutationes factæ. Ludouicus Galliarum Rex primum Venetis adhærebat, posthac se Maximiliano adiunxit. Papa Iulius primum Cæsaris partibus fauebat, postmodum cum Venetis sentiebat. Veneti melioribus quas habebant ciuitatibus destituebantur, Verona, Padua, Teruis, & multis alijs. Cum uero Pontifex se Venetis iungeret, uoluit & Rex Franciæ Pontificem in uadere, qui tamen exercitum suum adhuc apud Cæsareanos in Italia habebat. Timens autem Cæsar, si Gallus potiretur uictoria, quod recta contenderet Neapolim, ausurus etiam Romæ aliquid, quod Imperio Romano graue esset: quapropter Cardinalem Saltzburgensem Matthæum Langium à consilijs Cæsari mittit ad Papam, ut sataget pro pace, anteq̃ Gallus committat prælium. Iulius uero cum instructus esset Hispano & Italo milite, bene confisus, res prospere casuras, noluit admittere pacem, sed congregitur Gallo apud Rauennam die Paschæ, anno M.D. xij. sic maxima strages, utrinq̃ fortissime pugnatur, sed uincuntur Pontificij, pereunt in eo congressu circiter xvi. millia.

Bellum Maximilianum cum Venetis.

Pugna apud Rauennam.

Accepta clade, Iulius cum Maximiliano libenter pacem iniit. Maximilianus uero ut Regem Franciæ ex Italia euocaret, ipse & Papa concitarunt Anglum, Germaniam & Heluetios contra Gallum. Ita coactus fuit Gallus cedere: & ita deinde Veneti cum Cæsare concordati fuerunt.

Rauennæ paulo ante natum fuerat monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia nulla, pedem unum, ut auis rapax, oculum in genu, sexum utrunq̃, in medio pectore Ypsilon, & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornu superbiam, alas leuitatem & mentis inconstantiam: caren-

N iij tiam

tiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, usuram, & omnimodam avaritiam: oculum in genu, solum ad res terrenas mentis deflectionē: utrunq; sexum, Sodomiam, & propter hæc uitia Italiam sic nunc bellicis contritionibus quati: Ypsilon uero & crucem, signa esse salutis: nam Ypsilon figura est uirtutis. Ideo si ad uirtutē recurrant, & ad Christi crucem, ab his tribulationibus liberabuntur.

Anno Domini M.D. ix. Septem homines syluestres ex ea insula, quæ Terra noua dicitur, Rothomagum adducti sunt, cum cymba, uestimentis & armis eorum. Fuliginei sunt coloris, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad medium mentum, instar liuidæ uenulæ, per maxillas deducta, crine nigro & grosso, ut equina iuba, barba per totam uitā nulla, neq; pubes, neq; ullus in toto corpore pilus, præter capillos & supercilia: baltheum gerunt, in quo est bursula quædam ad tegenda uerenda. Idioma labris formant, religio nulla, cymba eorum corticea, quam homo una manu euehat in humeros. Arma eorum arcus lati, chordæ ex intestinis aut neruis animalium. Sagittæ cannæ saxo aut osse piscis acuminate. Cibus eorum carnes tostæ, potus aqua. Panis & uini & pecuniarum nullus omnino usus. Nudi incedunt, aut uestiti pellibus animalium, ursorum, ceruorum, uitulorum marinorum, & similium. Regio eorum Parallelus septimi climatis plus sub Occidente, quàm Gallica regio supra Occidentem.

Anno Domini M.D. x. Iulius Pontifex Romanus reconciliatur Venetis, & exercitum ducens, Mutinam capit & Mirandulam, quam Iohanni Francisco Pico loci domino restituit.

Anno Domini M.D. xi. Mirandula recuperatur à Gallis, & Mutina Regi Maximiliano traditur. Bononia deficit à Pontifice.

Anno Domini M.D. xij. Maximilianus comitia habet Treueris & Colonia, præsentibus Principibus Electoribus, Vriele Archiepiscopo Mogontino, Philippo Colonienfi, Reichardo Treuirensi, Ludouico Palatino, & alijs. Ibi inter alia, quoniam suspicio erat schismatis oriundi, & grauaminum in Ecclesia, necessario decernitur, ut Imperator & Principes Electores, cū alijs Principibus & statibus Imperij, qua ratione commodissime grauamina tollantur, & sublato schismate, omnia in edificationem instituantur, dispiciant & probe consultent.

Decreta contra blasphemias.

Decretum etiam contra blasphemias, pœna marcæ auri, uel capitali. Et ut hoc decretū neminem fugiat, uisum est Principibus & statibus Imperij, ut Concionatores & Parrochi in quatuor primarijs festiuitatibus, Pasche, Pentecostes, Assumptionis Mariæ, Natalis Christi, pro concione populum fidelissime admoneant.

Et quoniam ex ebrietate blasphemiarum, homicidia, & innumera uitia fluunt, grauissime interdicitur, ut Electores & alij Principes in aulis suis nullos ex nobilibus ebriosos perferant: & qui de uulgo hic transgressi fuerint, in corpore grauissime luant.

Hoc

Hoc tempore Dux Gelriæ Carolus, qui iam pridem in uerba Regis Maximiliani de pace seruanda iurauerat, rupta concordia, bellum Brabantis intulit. Oppidum Thenense cepit, & captum dirupit, uiribus adiutus Gallorum Regis, qui iam inde ab obitu Philippi, Burgundiæ domui hostis esse cœperat.

*Gelriæ Dux
contra Brabantios.*

Hoc anno mirabiles & inauditi motus terræ urbem Constantinopolim uexauerunt, domus innumere & arces corruerunt: arx præcipua tyranni collapsa est, ut ipse compulsus sit aliò confugere, & multi homines turbine intercepti, interiëre.

*Terræ motus
Constantinop.*

Eodem anno Zelimus Turcarum xi. Imperator Aegyptum subiugauit & Syriam.

Leo decimus Florëtinus Papa Poloniæ & Lithuanie ad ripas Boristhenis ingenti strage Moscouitas Ruthenosq; superant.

EXPUGNATIO BRIXIÆ, AD EPISCOPVM

Gurcensem scripta.

Profligatis Venetis hostibus ad insulam Schararum, ea die Dux Nemursij castra ad Herbedum posuit, ibiq; die sequenti requieuit. Venerat eo magnis itineribus, ut speculatores hostium celeritate exuperaret. Postridie autem illius diei Galli ex Herbedo Brixiam uersus, ad Voltam territorij Mantuani mouent, ex eo loco ocius ad montem Clarum castellum Brixiani agri proficiscuntur. xv. uero præsentis uersas suas copias ad uillam S. Eufemię, locum duobus millibus passuum ab ipsa urbe Brixie distantem, ad uiam cogit qua ad Pescherum itur: ex eo loco ipse Dux omnibus medijs tentat ciuitatem, ut sese dedat, tam insigni suę urbi parcant, sibi, uxoribus, liberis & facultatibus consulant, expugnationem non expectent. Et quo facilius ad deditiōem ducerentur, pollicebatur Regem ipsum Francorum, licet ab eo ultro defecissent, hanc ingentem iniuriam nunquam recordaturum, imò tantum errorem libere condonaturum, modo resipiscant, ac in clementissimi Regis gratiam redeant, quippe qui tam nobilis urbis ruinam non desyderaret, sed ut floretet perpetuo, & conuertatur. Ea omnia ciuibus uarijs modis aperire studuit, imò ipsum Comitem Aloysium de Auogaris, rebellionis auctorem, ad deditiōem sollicitauit. Dum hæc ageret, operiebatur dominum Iacobum Triuultum cum sex millibus peditibus, & magna artelaria. Interea autem nuncius superuenit, quatuor millia Hispanorum ad padum constitisse, coniunctura sese militibus hostium, ac unà cum eis in subsidium urbis Brixie uentura. Qua re audita Namursij Dux, non amplius aut artellarias, aut deditiōem expectandam statuit, sed quò populum ad huc ad deditiōem, si non bonitate, terrore poenarum constringeret, mittit Iacobum de Emps cum peditatu suo ad expugnandum claustrum quoddam situm in monte post arcem Brixensem: quod hostes propugnaculis & aggeribus muniuerant, ne nostris ingrediendæ artis per posticum

*Expugnatio
Brixie.*

copia

copia fieret. Collocarunt pro illius loci praesidio mille rusticos, Germanicus peditatus id magno impetu aggreditur. Rurales, qui nostrorum vires sufferre non poterant, relictis propugnaculis, in monasterii claustris se abdunt, quos nostri insequuntur & trucidant. Vbi autem per biduum ad sanctam Eufemiam exercitus fuerat, ac se pro deditioe in cassum laborare praesensisset, peruenerant enim literae, quibus deditioem fieri postulabat, ad manus Andree Gritti, quae eas clam ciuibus continuit. Attamen petitio Ducis per vias alias, ignorante etiam Gritto, ample satis ad populi noticiam deducta fuit, qui omnia tamen negligebant, consili hostium promissionibus. Dux Namursij uniuersum peditatum in arcem Brixianam in crepusculo intrare iubet, ipse cum equitatu post arcis portam remansit, ea nocte locat quingentas lanceas ad portam urbis sancti Nazarij, ne hostibus fugiendi facultas daretur. Poterant enim solum per illam effugere, quoniam caeteras omnes terra obstruserant, & fascis circumderant, ne nostris ad eas aditus fieret, aut ciues uacillantes unam ex illis occupare, & Gallis tradere possent. In diluculo diei, quae erat xix. praesentis, Dux Namursij acies instruere, quemlibet uexillo suo astare iubet. Primum cum tympano Germanos & Gallos exclamare mandat, ut si qui aciem primam, quam Germani agmen amissum appellant, ingredi uellet ad portam arcis, per quam in urbem itur contendere. Iuit eo primus cum uexillo suo trecentorum peditum Capitaneus Fabianus, quem Germani quoque pedites alij trecenti & ultra sponte subsecuti sunt. Ingressus est quoque agmen illud cum ducentis Gasconibus Capitaneus Molardus: fuit in prima aciei huius linea ipse Molardus & Fabianus, Spurius Cleuic, & nonnulli alij tam Germanicae quam Gallicae nationis praecleari adolescentes. Iohannes autem Kra, quem Franculum appellant, qui hic uxorem, filiam Aloysij de Milis duxerat, in illo agmine cecidit. Constructur postea agmen magnum, in quo uniuersus peditatus & Germanicus & Gasconicus erat: in illius acie fuit Iacobus de Empe cum duobus suis fratribus, Philippus de Friburgo, Ioannes Grannis Gasconum caput, & nonnulli alij Germani ductores, qui omnes se ita strenue gesserunt, ut perpetuam laudem hac tanta uirtute emeruere. Constabat illa phalanx ex tribus millibus & quingentis Germanis, & mille ducentis Epyreneis peditibus seorsum ab illa, ipse Dux instruit turmam aliam ex quingentis armatis grauibus, qui cum lanceis pedestres urbem quoque ingressuri erant. In acie illorum armatorum fuit ipse Namursij Dux, cum omnibus ferè Gallicis nobilioribus Capitaneis. Stabat agmen amissum prope portam, phalanx Germanorum & Gasconum in curia ipsius arcis, & ad eius latus acies armatorum consistebat. In hoc ordine omnes per horas ferè quatuor stetere, expectantes an adhuc urbs deditioem factura esset. Hostes autem, qui nostros ea nocte omnes arcem intrasse audierant, in diei diluculo ad arma conclamant, equites tibicine conuocant, populum clangore concussarum campanarum ad arma excitant. Erant in urbe hostium cataphractes cccc. Velites qui bas

qui balistis pugnant, mille. Stradiotæ Decc. pedites instructi ij. millia, rustici & plebei urbis, qui ad arma concurrerant, circa vi. millia & ultra. Hi omnes stabant nostrorum impetum expectantes. Vbi autem Dux Namursij phalanges suas usq; ad quartam diei horā ordinatas continuisset, nec de deditioe esse sperandum cognouisset, cum suis consilium iniit, paulo post Philippū de Friburgo, & Iacobum de Emps, Germanici perditatus Capitaneos, ad se euocāt, illis urbem omnino aggrediendam esse exponunt, propterea adhortantur quo ad suos milites concionem habebant, ut quo essent animo animati, aucupent. Habet igitur ad eos concionem Philippus de Friburgo, illis proponit, Ducem uelle urbem illam uis & eorum uiribus expugnari, adhortaturq; propterea, ut strenui animi ac tam pristinae uirtutis quā gloriæ memores esse uelint, Gallos, ac totius Franciæ nobiliores unā cum ipsis aut morituros omnes, aut hac uictoria potituros. Et qui aut mori aut urbe potiri uelint, eleuato brachio ostenderent, reliqui uero ex acie egrederentur. Tunc subito maximo animo, eleuatoq; brachio, aut moriemur, conclamant, aut urbe potiemur. & quisquis cuspidem suam cultello infecuit, ne lubrica elabi posset, sed infectionibus asperata, firmiter manibus contineretur. Exponit postea ipse Philippus, Ducis nomine, ut ingressi urbem Citadellæ parcerent. Quippe quæ Gallis auxilio fuisset in defectione urbis, ut in arcem cōfugissent, reliquam partem urbis & diriperent, & quoscunq; nullis exceptis, trucidarent. Protinus tantæ prædæ indulgentia uniuersorum animi exhilarati, sicut ut sese quisq; ad summam suam foelicitatem iturum putaret. Arx autem Brixig in eminentiore urbis parte, monte satis accliuo, sita est: duo sunt itinera ex ea parte, qua in urbem uergitur: alterum ad ciuitatē ipsam, alterum ad urbis Citadellam, Hostes autem duo capita Bombardarum in porta Citadellæ habuerant, è quibus continue globos ante arcis portam transuolantes, eiciebant, sic ut exitus arcis admodum ob frequentes ictus hostium difficilis ac periculosus fuit. Agmen autem amissum sensim arcem exibat, & alter alterum, ubi bombardarū periculum euaserat, expectabat: qui omnes coniuncti, phalange instructa, secundum muros urbis cliuum descendere. Adest statim monasterium S. Floriani, in quo Robonus Brisygella cum sexcentis peditibus, acie sua instructa, monasterioq; munito, nostros expectabat, quos nostri cito profligarunt. Quotquot fugientes consequuti sunt, trucidarunt: ubi autem hi qui ad portā usq; Cytadellæ, uersus urbem, ubi bombardas illas disposuerant, profligatos, & trucidatos, & nostros adesse conspexerant, & ipsi nonnullis eorum interemptis, & artellarijs relictis, fugæ sese accinxere. Ingressi sunt itaq; nostri, superata & deuicta Citadella, urbem. Est autem ante eam uicus strictus, & post locus satis spatiosus, in uico illo mulieres ex fenestris in nostros lapides demittebāt, ut in eo loco nonnullos perdidimus. Vbi autem ad illum locum spatiosum peruenere, aderant ibi nonnulli equites & grauis & leuis armaturæ, qui fortiter in principio nostris resistebant.

Philippus de
Friburgo allo
quitur Germa
num militem.

Mulieres lap
idibus pugnāt.

Sed cum

Sed cum in ea planitie per quartã unius horæ partem acriter pugnatum esset, tandem hostes trucidati, & reliqui in corpus ipsius urbis profligati sunt, milites nostri hos insequuntur usq; ad portam ipsam interiorẽ urbis: tanta fuit hostium fuga, ut hanc quoq; portam nostris apertam dimiserunt, & illam nostri tumultuarie ingressi, nisi à Molardo præmoniti essent hostes, omnes suas vires ante illam continere, distabat enim parum à foro. Nostri igitur, quia pauci aderant, affuit enim sola prima acies, quæ ex octingentis peditibus constabat, qui subito consilium capiunt, ac portam ne hostibus opprimerentur, occludunt. Bombardam alteram, quam in porta Citadellæ conquisierant, ad portam illam oneratam puluere & globo disponunt. Interea magna phalanx, & quingenti Galli armati superueniunt, nostri portam quam occluserant, protinus referant. Hostes ubi bombardam in suam aciem directam in faucibus portæ prospiciunt, ruptis ordinibus, hincinde quo quisq; salutis suæ fuga consuleret, discurrunt: nostri fugientes ferro impetunt, & quamplurimos necant: transit hanc portam prima acies, ad forum pergens, ubi hostium Cataphractes turmas suas continebant: sequitur illam armatorum caterua, quæ uicum amplum, qui ad dexteram per mediam urbem uiam ducit, ingreditur. Magna phalanx aciem primam prope insequitur. Hi omnes strenue ordinibus seruatis, turmis quam strictissime coadunatis, cum hostiũ cataphractis congregiuntur: hinc in foro in acies nostras pleno equorũ concursu, & acutissimis hastis strenue irruunt, illis ruptis ferreis malleis, ex omni latere nostros impetunt. Sed quia nostri ordines suos constanter conseruarunt, illæsi, equitibus hostium interemptis, remanserunt, eos enim ex omni uico, seruatis tamen ordinibus, inuaserunt, & eneruauerunt. Hostes ubi cataphractes tum trucidatos, tum profligatos prospiciunt, passim diffugiunt, ac portam S. Nazarij aperuerunt: nostri hos (relictis tribus millibus Germanis cum omnibus capitibus in foro) phalange instructa insequuntur: hostes ad portam illam, dum ita tumultuarie fugiunt, maximam cladem accepere. Sub ea Federicus Conterinus Venetus, Velitũ prouisor, Theodorus Fraschma eques, Basta Stradiotarum Capitaneus, cum nonnullis alijs uiris strenuis cecidere, & quotquot portam exiũere ab Gallis, qui ad eam collocati fuerant, capti sunt, & inter reliquos quàm plurimos ipse Aloisius Anogacus depræhensus est. Solus autem Dominicus Busichi, Stradiotarum Dux, cum centum ferè equitibus, paucissimisq; exutis, & uulneratis peditibus aufugit. Querit forsan Reuerendissima D. V. Si Galli ante portam aderant, quo pacto hi euaserint. Sciat igitur plures hic capiẽdos quàm captos fuisse. Germani uero & Gascones, exceptis illis qui in phalange in foro constiterant, per omnes uicos urbis currunt, quoscunq; inueniunt, mactant, & ferro impetunt, in domos irruunt, ac penetralia monialium claustra ubiq; incestantur & diripiuntur, rusticos, milites, & quoscunq; alios iugulant & enecant, nullorum præter mulierum & infantium rationem habentes. Vbi autem uniuersa

uerſa hoſtium militia pauciſſimis captis ceciderat, tota urbs deprædatur. Ciues qui armati inuenti ſunt, trucidantur: reliqui cum uxoribus, liberis, & uniuerſa familia, capiuntur, bona diripiunt, uiduæ, nuptæ, innuptæq; puellæ, paſſim uiolantur, cuiſibet domo quam ingreſſus fuerat, pro arbitrio uti, & abuti licitum erat. Andreas uero Gritti in hoſpicio ad ignem ſe ſe calefaciens, à capitaneo S. Columbæ, cum ſua familia, ac Anthonio Luſtiniano Veneto, Brixia prætor, qui triduo tantum hunc magiſtratum geſſit, Item Paulus Monfronus cum filio inter pugnandum captus eſt. Hæc fuit, Reuerendiſſime Princeps, miſerabilis ditiffimæ urbis expugnationo, cadauera per omnes uicos & plateas, fora & ſubuias urbis enecata, in finita uidi, & in aliquibus locis ita frequētia, ut ſi quis per uicos equitaue- rat, non euitare potuit, quin equus cōtinue cadauera calcaret, per domos mulieres, aut uiros captos torqueri, aut ſe uel filias uiolari, magno & continuo ululatu exclamantes & plorantes, audiret. De interfectorum numero nihil certi eſt, tantū tamen fuiſſe cenſeo, ut octo millia excedant, ex noſtris uero non credo uiginti interiſſe. Gemmæ, pocula argentea, ueſtes purpureæ, & omnis ſerici generis preciſis pellibus fultæ, per ciuitatem à militibus uendendæ, circumferebantur. Poſtera die ipſe dux edictū fieri iubet, ne quis amplius captiuos interficiat, nec captiuos ſupra decimum & quintum annum non agentes, ex urbe educeret. Die illa ſequēte comes Aloyſius de Anogaris, proditiſſis autor, præſente ipſo duce, capite truncatus, ac poſtea in quatuor partes diſſectus, ad portam S. Nazarij patibulo appenditur. Gallorū equitatus & peditatus omnis, iam in agrum Parmenſem, & Cremēſem, ad ſtationes, quo Bononiæ propinquioreſ ſunt, reuertitur. Ipſe dux, tot tantisq; rebus hac hyeme magna celeritate confectis, ſcilicet Heluetijs à Mediolano auerſis, Bononia ab Hiſpanis tutata, hoſtibus Venetis ad inſulam Sclarū proſtigatis, & Brixia expugnata, ad Mediolanum, requieſcēdi gratia, ſeceſſit. Quæ omnia Reuerendiſſime P. V. pro debito meo diligenter ſignificare uolui, cui me etiam atq; etiam commendo. Datum Veronæ, die xxiiij. Februarij. Anno Dñi M. D. XII.

COPIA SEV EXTRACTVM NOVARVM QVAE VENIUNT
ex caſtris Gallorum, die xi. Aprilis. Anno Domini M. D. XII.

Scribunt imprimis, quod cum exercitus Gallorū eſſet ſub moenibus Rauennæ heſterna die, quæ fuit decima huius menſis, cum idem Galli eſſent in Parlamento cum ciuibus, & tractarent de deditioe, ſubito nunciatum eſt ad eſſe exercitum Pontificis & Hiſpanorū, propter quod Galli ſubito mouerunt totum exercitum, ſubleuatis etiam impedimentis, inſtruxerunt acies, & ſic acie inſtructa ſteterūt, tota die expectantes Pontificios & Hiſpanos uſq; ad horam quintā poſt meridiem, conflicturi cum eis, qui ueniebāt uerſus Pignetā, Rauennæ approximando ciuitati, ut ſuccurrerent ei. Cōpulſi autē fuerunt idem Galli leuare artellariā ſuam, cum qua concutiebant iam moenia ciuitatis Rauennæ approximando ciuitati. In leuatione autē ipſius Artellariæ
O milites,

milites, qui erant intra ciuitatem, eruperunt in Artellariam, in cuius custodia erat D. Fridericus de Gonzaga, cum aliquot peditibus Italicis & Gasconicis. Qui Gascones territi, huiusmodi eruptione retraxerunt se, D. Fridericus cum Italis restitit erumpentibus, & retrusit eos intra ciuitatem, & si alij subsecuti fuissent, immixti ciuibus ciuitatem ipsam intrassent, & cepissent eam in illa eruptione. D. Fridericus habuit ictum in fronte, sed non grauem.

Exercitus uero Pontificis, & Hispanorum appropinquabant Gallis, & arbitrabatur, quod essent conflicturi cum ipsis, sed exercitus Hispanus diuertit ab eis, & castrametatus est in dicta Pigneta Rauennae, in loco satis forti, circiter mille passus remota a Gallis, Galli uero redierunt ad moenia ciuitatis, unde mouerant castra. Et licet pluries in ciuitate illa nocte fuerit, & clamatum & pulsatum ad arma, Galli tamen non mouerunt se, nec concusserunt moenia bombardis, sed deliberarunt in consilio omnino cum ipsis Hispanis confligere, uno uel alio modo, quomodocumque possent, & eadem nocte fecerunt pontem supra unum canale, quod erat medium inter Gallos & Pigneta Rauennae, ubi castrametabantur Hispani, die sequenti quae fuit Paschae, Galli diluculo transiuerunt dictum pontem, & ceperunt appropinquare Pontificis & Hispanis, & primo res est cepta agi, ex utraque parte cum Artellaria, cum qua pugnatum est ad duas horas, quae adidit magnam stragem in utroque exercitu, continue tamen Galli progrediebantur, & appropinquabant Hispanis, deinde ceperunt conferere manus. Prima pugna cepta est ab equitibus grauis armaturae, qui erant in Antiguardia, & strenue diu pugnarunt aequo Marte. Deinde perditatus primae aciei, seu antiguardiae, ceperunt etiam conferere manus, & exorta est maxima strages ex utraque parte. Virgibus autem Gallis cepit inclinare acies Hispanorum, quae tamen sustinuit conflictum ad duas horas, & sic pugnatum est quatuor horis, tandem Pontificis & Hispani ceperunt uertere terga, & caedes eorum aucta est, quos continue Galli urgebant. Lucrati sunt Galli pecunias xiiij. Artellariae, quas solum secum Hispani aduexerant. De numero occisorum tunc iudicabant a viij. mil. in viij. milia. De Gallis mortui sunt in eo praelio Dux Namursis dominus de Alogra, Grotta, & uulneratus letaliter dominus de Lancrer, mortuus dominus de Bardason. Capitanei mortui, Philippus de Friburg, Iacobus de Emps, Fabianus, Molardus, Moyart, Mongyaron, & Bonetus grauissime in caput uulneratus, & multi alij mortui, & uulnerati magni uiri, quos nesciebant tunc nominare. De exercitu Pontificio & Hispano, nescitur quis sit mortuus, nisi quod retulerat D. Fabricius de Columna, quod erant mortui multi magni uiri. Capti autem de eodem exercitu Hispanorum erant, ipse D. Fabricius de Columna, Cardinalis de Medicis Legatus, Marchio Pischerorum, Dominus Iohannes de Cordona, Comes de monte Leonis, Comes Iohannes Franciscus de Mirandula, Comes Petrus Nauarus, De Vicerege nesciebant quid esset, aliqui credebant ipsum, cum circiter tribus millibus peditum & bono numero equitum, euasisse.

Anno

Dux Namursis
fuit ille, quem
uulgo le Grad
mester de Mis-
lan nominant.

Anno Domini M. D. xiiij. Henricus octauus Angliæ rex, cum ualida bellatorum manu Caletum traiecit, bello adorturus, Galliæ populos illuc argento & auro, quod ingens secum aduexerat, non modo Cæsare Maximilianum, sed omnem quoque Brabantia, Flandriæ & Hollandiæ nobilitatem ad se iuuandum pertraxit. Lectissimum equitatum ac pedites complures è Gallia missos, qui Morinos, quos obsessurus hostis putabatur, com meatu leuarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam compulit, ex quibus treceti quinquaginta capti, inter quos & nobiles aliquot regni Gallorum fuerunt, signa bellica nouem amissa, currus onerarij centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus, magnanimi principes duo, Maurinos, quam gentem præsidio firmauerat Galliæ rex Ludouicus, omni armorum genere expugnare adorti, murorū partem deiecere, atque hinc, cum ingens terror ciuitatem inualisset, facta est deditio hac lege, ut ui abstineret miles. Ingressus Cæsar Anglo cessit urbis Imperium: postea deditum est & Tornacum. Huius oppidi ciues permulti, ne militarem diutius feritatē pati cogerentur, nouas sedes in Flandria & Brabantia quæsiuere. Henricus huius urbis, à Cæsare Imperio sibi relicto, incredibili sumptu, arcē intra muros extruxit, multis inclusis ædificijs. Hic præsidium habuit perpetuum, donec post aliquot annos Gallo urbs redita est, quæ nunc paret Carolo Cæsari: adempta iterum Gallo per Cæsareanos exercitus. Quo tempore bellū Anglus cum Gallo gerebat in prouincia Morinorum, Iacobus rex Scotiæ, à rege Galliarum, ut quidam putant mercede conductus, Angliæ fines ingressus, cæde, incendijs, ruinis, direptione, omnia miscuit, omnia terrore impleuit, donec Regiæ studio contractus exercitus, antequam interior Angliā ureretur, ei occurrit, atrox prælium cōmittitur. Scoti regem suum dum acerrime ante signa pugnat, circumuentum amiserunt. Victor Anglus ad sua reuertitur.

Morini ex
pugnatio.

Anno Dñi M. D. xv. Carolus Philippi filius Louani, quemadmodū pater, auus, & proauus fecerāt, celebratis conditionibus & statutis, ac obseruandorū priuilegiorū facta confirmatione, Brabantia principatū suscepit, non unius tantum urbis, sed & prouinciarum gaudio incredibili.

Anno eodem huius Caroli soror Maria auecta est in Hungariam, nuptura Ludouico Hungarorum & Bohemiæ regi.

Anno Domini M. D. xvij. Iohannes Franciscus Picus Mirandulæ comes, ad Leonem decimum, & Concilium Lateranense, orationem habuit, de moribus Ecclesiæ reformandis. Et cum antea sæpenumero sermo habitus de statuendis legibus, ipse de legum custodia, contra luxum, libidinem, auaritiā, pro pietate, iusticia, cæterisque uirtutibus disserit: Conquerens quod multi principes priscam simplicitatem in astutiam, castitatem in nequitiam, liberalitatem & parsimoniam, in luxum & auaritiā conuerterunt. Apud plerosque religionis primores, ad quorum exemplū cōponi atque formari plebs ignara debuisset, aut nullus, aut certe exiguus Dei cultus, nulla bene uiuendi ratio atque institutio, nullus pudor, nulla

Oratio Iohannis Francisci Pici, de reformandis ecclesiæ moribus, ad Leonem x. in Concilio Lateranensi.

O ij modestia

modestia sit, iusticia uel in odium, uel in gratiam declinauit, pietas in superstitionem penè procubuit, uirtus uicio uertitur, uicia loco uirtutū honorari solēt. Sacras ædes & templa lenonibus & Catamytis cōmissa, nefarijs lupis optimi pastoris ouilia demandata. Sanguine Christi redemptos non debere delitari in plumis. Quid plumarum (inquit) feci mentionem, & scortorum præterij cateruas, & greges exoletorum, & coempta & diuendita sacrificia?

Horratur Leonem decimum, ut luxum cohibeat cuiuscunq; ordinis, modum ponat ambitioni, compescat indomitos & effrenatos libidinis obscenæ furores, suspectis sacerdotū, quod & legibus Ecclesiæ cautum est, contubernijs frena constituat, efficiat ut piorum uirorum patrimonia in bonos usus disperiantur, ne amplius ab impuris heluonibus, ab omnium scelerum gurgitibus absorbeantur.

Patrimonia
uironum.

Exemplum
Heli.

Terror Leonem exemplo Heli, grauissime hic punitus à Deo, qui non animaduertit in liberos, ij tamen dormiebāt cum mulieribus, nostra tempestate sceminæ abiguntur, ad eorum libidines explēdas & meritorij pueri à parentibus cōmodantur. A sacerdotibus petit uitæ innocentiam, & morum disciplinam, non exactissimam illam quidem & præcellentissimā, sed mediocrem. Non petit, ut instar Hieronymi saxo pectus identidem uerberent, sed nec ut meretricum pectora, baccatis monilibus, nec crepidas hydaspeis gemmis exornent. Nec postulat ut Hilarionis inedia aluescant, sed ne Sybaritarum cœnas aut æmulentur, aut superent. Nec efflagitat, ut in spinis & niue uoluentur more Francisci & Benedicti, sed cum mollem Cynorum plumam ingenti pecunia mereantur, aut redimendis captiuis, aut uirginibus nuptui tradendis iure optimo dedicata, id planè damnat. Monet, Martini exemplo, nudis uestes tribuēdas potius, quam coccineis atq; purpureis pannis cooperienda iumenta.

Sacerdotia
curata.

Dispensatio,
dissipatio.

Illius maxime custodia legis consulat Pontifex, qua sanctissime cauetur, ne multa ab uno sacerdotia, quibus annexa sit animarum cura possideantur. Dispensatio quam Bernhardus recte uocauit dissipationem, effecit, ut iam non multa non plura, sed innumera teneant multi, qui nec diaconi quidem officio mereantur defungi.

Studia sacre
linguae.

Ceremoniae.

Preces.

Historiae.

Deletrix Rei
pub. opinio, li-
cere quæ place-
ceant.

Tandem in epilogo cōmonet Leonem Pontificem Romanū, ubi edomuerit pessimæ uitæ monstra, uel extinxerit, ne postea repullulent, adhibenda erit legum cautio, & seuerior aliquāto disciplina: Non in uestibus modo & sumptibus, sed in studijs sacrae linguae utriusq; Testamenti recognoscēdæ, & cum antiquis & castigatis primæ originis exemplaribus conferēdæ. Solennes ceremoniæ de quibus fuere olim quæpiam difficultates, prioribus oblatae synodis, statuendæ firmandæq; sunt. Quotidianæ preces redigendæ in statum & probatum ordinatum ordinem, & ueræ historiæ ab apocryphis nugis segregandæ. Prescribenda principibus uiris officia, ut scelerata illa & Reipublicæ deletrix opinio licere quæ placeant, & à uulgi animis omnino amoueat & penitus exulet. A diuturnis
dissenti

diffensionibus tandem quiescant, daturi operam eis officijs, quæ mortales euehunt ad immortalitatem. Hæc Iohannes Franciscus Picus.

ERASMVS ROTERODAMVS.

Rasmus Roterodamus Testamentum nouum, Græce & Latine restituit. Germaniamq; suam literis humanioribus adornauit.

Anno Dñi M. D. xviij. A Carolo Hispaniarum rege cōtra Maranos missus exercitus, ualidam in ea gente urbem cepit, ac deinde occidit quadraginta Barbarorū millia. Post hanc uictoriam Carolus auo suo Maximiliano Cæsari adempta hostibus magni precij uexilla duo transmisit.

Anno Domini M. D. xix. Cæsar Maximilianus fatalem diem obiit, Maximiliani
mors & dotes quum esset ingressus annum ætatis sexagesimum tertium. Exequiæ ei celebrantur Augustæ, aderant præter equites aurei uelleris, illustrissimi Hispaniarum regis frater, dux Ferdinandus, Guilielmus de Croi Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, D. Erardus de Marca, Episcopus Leodiensis, Philippus de Burgundia, Episcopus Traiectensis: Princeps ob clementiam, placabilitatem, uoluptatum abstinētiā, & alias uirtutes longe clarissimus, continuos ix. annos in castris agens, difficillima quinque bella profligauit, Gallicum, Eburonicum, Sicambrium, Batauicum, Morinicum. Hic nobilissimæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei populi, hic urbes opulentissimæ ad deditionem & pœnitentiā ab eo compulsæ sunt. Quale nihil socer Carolus, nihil profocer Philippus, excellētissimi duces, unquam consequi potuerunt. Neq; uero postremum inter huius laudes uiri ponendum, quod literas & ingenia tam impense amauit, quodq; bonas artes non fouerit modo, sed aluerit, atq; promouerit. Auxit huius mortui desyderium Principis, atrocitas insequentium temporum.

Anno eodem in Nortuuegia capta est belua marina, habens xij. ulnas longitudinis, cutem grossitudinis unius pollicis, sub uentre pedes duos ut canis marinus, mentum hirsutum, in superiori mandibula dentes duos sesquipedales, tres digitos excedentes, uulgo *Rosmer* dicitur.

ELECTIO CAROLI V. IMP.

Anno eodem, post mortem Maximiliani, Principes, Electores conuenerunt Francofordiæ, Albertus Archiepiscopus Mogontiæ &c. Marchio Brandenburgensis: Hermānus Archiepiscopus Coloniensis, Comes de Vuida: Richardus Archiepiscopus Treuerēsis, de familia Greiffenklauu, Legati Ludouici regis Bohemiæ, Ludouicus Palatinus Rheni, Fridericus Saxonie dux, Ioachimus

Carolus V. electus rex.

O iij mus

mus Marchio Brandenburgensis, hij unanimi consensu elegerunt Carolum ducem Austriæ & Burgundiæ, regem Hispaniarum, die xxviij. Iunii, & ita Maximiliano Carolus, auo nepos succedit, qui quo tempore est electus Rex Romanorum, in Hispanijs agebat, unde per legationem euocatus, Fridericus Palatinus legatus erat, anno Domini M. D. xx. in Flandriam applicuit, doctissimi uiri erant in regio comitatu, Erasmus, Huttenus, Aloisius, Marlianus, Maximilianus: à secretis Cæsari, Iohannes Ludouicus Viues, Georgius Halonius. Cæsar profunda nocte Brugas uenit, magna læticia spectatorum, quem præcedebat Ferdinandus frater, Cardinalis à Croy, sequebatur uero Margareta Augusta. Mox sequenti die, hoc est, in festo Iacobi, qui patronus est Hispaniarum, magna solennitas habita. Episcopo Cordubensi rem sacram faciente. Eruditissimus D. Thomas Morus legatum agebat apud Germanos mercatores. Aderant Brugis oratores Venetorum, Colonensium, Norinbergensium, Lubecensium, Henricus dominus de Brunshuwig, Legati ducis Lunenburgensis, Legati Lantgrauij Hassiæ, Chonradus Peutingerus. Die Lunæ post festum Iacobi proficiscitur Augustus Gandauum. Frater Iohannes Glapcon ordinis Minorum de obseruantia, sermonem fecit in templo diuæ uirginis Brugis, præsentem Cæsarem. Thema erat: Redde quod debes, hæc stultissime deduxit & adulatorie. Posthac ab Antuerpianis Carolus Augustus summo cum triumpho suscipitur, id quod Petrus Aegidius graphice descripsit. Item à Leodinis, & eorum Episcopo Erhardo Marcano honorifice suscipitur. Aquisgrani exquisitissimis honoribus acceptus, & imperij donatus insignibus, in præsentia Electorum imperij. Aderant præter legatos uariarum prouinciarum, Cardinalis Columnensis, Legatus Romani Pontificis, Cardinalis Gurcensis, Cardinalis Sedunensis, quem Heluetiorum uocant, Cardinalis de Croy, Cardinalis elector. A coronatione Colonia uenit, & ad Mogontiam mense Nouembri, à Theodoro Zobellio Canonico & Scholastico, eleganti oratione susceptus. Post aliquot dies Vuormatiam ad indicta comitia se recepit.

Cardinales
apud Carolū
quintum.

Anno Dñi M. D. xxi. Ferdinandus Archidux Austriæ, cum Anna filia regis Vngariæ apud Lintz habet nuptias. Item Ludouicus Vngariæ rex, cum Maria sorore Caroli & Ferdinandi apud Ofen nuptias celebrauit.

Hoc anno Carolus V. Imp. auxilio Leonis papæ decimi, Mediolanum cum arce occupat.

Anno eodem, tenente conuentu Vuormatiensi, Carolus amisit aulae suæ duos præcipuos, Gulielmum Croium Archiepiscopum Toletanum Cardinalem, & huius patrum Gulielmum Ceuerium principem de Seruia, uulgo der von Schiffern / primus Marchio de Arscoto: Ille Ianuario mense periit, ueluti flosculus tener, in ipso exortu succisus, nondum enim egressus erat, annum uigesimalium tertium. Hic, sed natu grandior, Martio insequenti, naturæ concessit, ingenti thesauro in Augusti Reipub. commodum relicto. Cui uero si uita diuturnior contigisset, aut nunc susceptum

Gulielmus.
Croius.
Gulielmus.
Ceuerius.

ptum (erat enim pacis amantissimus) aut celerius confectum fuisset bellū, quod exarsit postea inter duos potētissimos orbis Christiani principes, Carolū Cæsarem & Galliarū regem Franciscū, in quo etiā hodie foelicem catastrophē p̄j exoptāt. Dominus Robertus de Marka comes de Arneberg dictus, orta lite inter ipsum & Dñm de Embri, rursus ab Augusto deficit ad Regem Franciē, quare aliquot arces & oppida ipsius per comitem de Nassau captæ & disruptæ sunt. Hoc anno Cæsareani occupatis Gallorū aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Masserias armis uindictandas profecti, aliquot eam hebdomadas obsederunt. Locus ui defensus capi non potuit, suburbana tantum tecta direpta sunt & incensa. Ob dissidium ducum hanc obsidionē solutam esse quorundam sententia est. Alij tradunt, quoniam in Cæsareano exercitu multi dissenteria grauer laborarent, & oppidum ipsum forti p̄sidio tenebatur, appropinquante hyeme, obsidionē solutam, maxime etiā quod Markanus Græca fide agens, Gallorum equitum auxilio currus centum quinquaginta, qui antonomam exercitui aduehebant, intercepti.

Bellum Caroli V. & Francisci primi.

Masseria, uulgo Massyr.

Anno eodem pridie kalen. Maias, cōuentus Vuormaciensis dimissus est à Carolo. Carolus Augustus in Brabantia redit mense Iunio, rebus in Germania cōpositis, Frāncisco de Sickingen Germanici exercitus principe. Cristiernus Danorum Rex terrestri itinere ad Carolum Augustum uenit, & humanissime susceptus est.

Rumor de tollēdo Augusto per uenenū, carni bubalē immissum, per-

Eodem anno Leo huius nominis decimus Pontifex Romę moritur. Ferunt ueneno extinctum, antea dictus fuit Iohannes de Medicis, Angelii Politiani quondam discipulus. In cuius demortui locum anno M. D. xxij. mense Ianuario Hadrianus Florentius Traiectensis, Cardinalis sanctorum Iohannis & Pauli, aliquando Caroli pedagogus, in Papam eligitur, est q̄ uocatus Hadrianus sextus. Cū Romę eligeret, agebat is tum in Hispanijs, regnorū Caroli Cæsaris gubernator. Aberat enim Carolus ob negocia Imperij. Moritur altero suæ administrationis ineunte anno.

Hadrianus 6. Papa.

Hadrianus domū suā Louanij magnifice extructā, in usum uertit sanctis literis studentū, isdem etiā in alemonia relictis prouentibus annuis.

E regione Pōtificij collegij habitat familia Standonica, de qua supra.

Hoc anno in comitijs Vuormaciensibus grauamina quæ habet Germania à sedē Romana & Ecclesiasticis, per Electores & alios Principes diligenter fuerunt exposita Cæsareę Maiestati. Articuli hac de re conscripti sunt circiter centum. De iudicibus & cōseruatoribus Rom. De uiolatione Iuris patronatus. Quod indoctis Agalonibus stabularijs Romę beneficia conferuntur. De Annatis & harum exactiōe, ubi olim expositi ducati decem, iam soluendi centum: nam Mogontia olim, Colonia, Saltzburgum, decem millibus ducatorū pallium impetrarūt, iam xxiiij. millibus uix possunt. De confirmationibus & pallijs. De nouis officijs, Scutiferis, Ribistis, Parcionarijs, Patonarijs, Casoratis. De commendis

Grauamina Germanicæ nationis.

adru

O iij & incorpo

& incorporationibus. De regulis Cancellariæ. De seruatione pectorali, mentali, regressione. De Curtisanis. De indulgentijs Stationarijs. De abusu excommunicationis. Quod multi indocti ordinantur. De Synodis neglectis. De mala uita cleri.

Gallorum Rex Franciscus cū exercitu suo in Hannoniam usq; uenit, captis quibusdam obscuris oppidulis & incensis: cui cum Cæsareani occurrissent, paruis factis prælijs, & utrinq; aliquot nobilibus captis & cæsis, in Galliam redijt.

Carolus Augustus unà cum Rege Danorum ac cæteris Principibus Brugas uenit, ibi expectans aduentum Cardinalis Eboracensis Angli. Habuit Cæsar in comitatu suo Regem Danorum, Archiepiscopum & Principem Cremensem, Comitem Vuirtenbergensem, Episcopum Lodiensem, Episcopum Ultraiectinum.

Cardinalis Eboracensis in comitatu suo habebat doctissimos uiros, Thunstallum, Thomam Morum, Gulielmum Montioium, Erasmum Roterodamum.

Cardinali Anglo prandenti & cœnanti, flexis poplitibus (id quod inter Germanos inauditum) ministrabatur, astantibus multis Anglis nobilibus.

Hieronymus Aleander Senatui Brugiano bullam Leonis decimi & Cæsareæ Maiestatis exhibuit: & cum nomen Augusti deesset, & unus Senatorum causam inquireret, inquit Aleander: Aureis hoc nomen literis scribendum.

Isabella Danorum Regina moritur.

Anno Domini M.D. xxij. cum Christiernus Danorum Rex aliquot annis in Germania inferiori egisset, Regina Isabella uxor eius, Caroli soror, in languorem incidit, quo postea breui, maximo uiri sui dolore, consumpta est, & sepulta Gandau: Fatis, ut putatur, uolentibus, ut quæ urbs nascentem Carolum fratrem uidisset, eadem quoq; sororis amantissimæ cineres haberet.

Mediolanum capitur.

Mediolanum à Romano Pontifice & Heluetiorum exercitu, diffugientibus metu Gallis, captum est in gratiam Caroli Augusti.

Ianenses ad Cæsarem deficiunt.

Ianenses à Gallo ad Cæsarem defecerunt, & imperata fecerunt, quod putabatur initium Cæsareani nominis exaltandi per Italiam.

Carolus quintus redit in Hispanias. Iohannes Cornelius nauta nauigatione decem dierum ab Anglico littore uehit. Hic nauta Regem Philippum, Illustrissimi Augusti patrem, ultima nauigatione in summa tempestate in Hispanias uexerat, & Reginam Danorum unà cum Principe Ultraiectino in Daniam uexerat, uir diues, & peritissimus rei nauticæ.

Hadrianus Papa Romæ reformationē tentat, laborat pro pace & concordia apud Principes & R.P. Item pro auxilio Rhodijs serēdo obsessis à Turca, & regno Pannoniæ.

Anno Domini M.D. xxij. Rhodus Imperij Christiani antiqua propugnatrix, tyranno Turcarum Solimano dedita est, cuius nobilissimæ urbis

urbis semper lugendam deditioem, qui fando audiendoue temperare à lachrymis potest, mea quidem sententia non nouit, quantum Rhodiana uictoria Turcarum uires auctæ sint, & nostræ accisæ. Verum (ut quidam scribit) nunc omnes querelæ etiam necessariæ, seræ sunt atq; ingræ, quando quidem Occidentis Principes, quos neq; obsidio, neq; postea excidium mouit, poti sunt calice furoris, indignationis, & iræ Dei. De hoc bello habes libros tres elegantissimos, Iacobo Fontano Brugensi autore, cū Epistola exhortatoria Philippi Melanchthonis, ad Archiepiscopū Mogontinum, ut deliberet non modo de bello Turcico, sed etiam de sanandis Ecclesiasticis dissensionibus. Ex primo libro tantum libuit subijcere hic Epistolam Tyranni & iuramenti, ut hinc ex unguibus (quod dicitur) leonem æstimes.

SOLYMANNVS TSACCVS DEI GRATIA REX REGVM,

Dominus dominantium, maximus Imperator Byzantij & Trapezuntis &c.

Reuerendo Patri Philippo Vlerio Liladano, magno

Magistro Rhodi, equitibusq; suis, &

uniuerso populo.

Commouerunt me afflictissimæ gentis meæ commiseratio, & summa iniuria uestra. Impero igitur uobis per celerem insulæ & arcis Rhodig deditioem pie ultroq; concessa gratia, secure abeundi cum omni preciosa suppellectile, aut si libet manendi sub Imperio meo, in nullo nec tributo quidem minuta libertate & religione uestra. Si sapitis, præferte amiciciam & pacem bello crudelissimo. Nam uictos ui manent acerbissima omnia, quæ uicti à uictoribus pati solent, à quibus non defendent uos arma, domestica externæque auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus euertam. Valete bene: quod tum demum fiet, si potius quàm uim amiciciam malueritis, quæ neq; fraudi, neq; dolo uobis erit. Iuro Deum, cœli terræq; autorem, iuro quatuor Euangelicæ historiæ Chronographos, uicies quater mille Prophetas lapsos è cœlo, summumq; inter hos nostrū Mahumetem adorandos, item manes aui patrisq; tum hoc sacrum augustumq; meum Imperiale caput. Ex regia nostra Constantinopoli.

Epistola Turcæ ad Magistrum Rhodig.

MOS IVRANDI TARTARORVM.

Mos Tartarorum est super frameas iurare, & aquam abluionis gladiorum atque framearum epotare, atque uerba talia adijcere: Quicumq; pacta, ligam, & fraternitatem uiolauerit, aut contra eam uiolandam insutrexerit, uel aliquispiam intentauerit, à frameis incidendus, occidendusq; pereat, & tanquam aqua defluat atq; euanescat. Ex libr. iij. Chron. Polonorum.

Mos iurandi Tartarorum.

Anno Domini M. D. xxiiij. ad Carolum Augustum uenerunt in Hispanias quatuor Oratores ex Aphrica, illustres Principes, cum muneribus, & xxiiij. Camelis onustis, Elephantibus, uarijs seris, leonibus & bestiolis, offerentes se & sua.

Venerunt

Venerunt eodem tempore ex Indiæ parte illa, quæ nuper per Præfectum maris Hispanici inuenta est, quatuor alij Oratores à duodecim Regulis missi: hij omnes auium pennis ornati & plumati erant, obtulerunt gallinam auream cum duodecim pullis aureis, ornatis gemmis & lapillis preciosissimis. Crista gallinæ erat ex carbunculo, rostrum ex adamante, pennæ erant gemmæ. Asportarunt & uarias aues, & uestes ex pennis auium factas. Item tentoria bellica ex plumis. Item tela & scuta. Hij nomine duodecim regulorum Indiæ, Cæsareæ Maieftati nutu & signis obedientiam præstiterunt.

Comitia Norinbergæ.

Anno Domini M.D. xxij. Comitiam frequentiam Norinbergæ habita fuerunt, in quibus Legatus Adriani Pontificis, & Regis Vngariæ, contra Turcam sollicitarunt. Hic Adrianus ad Comitiam Norinbergensem anno eodem Legatum suum Franciscum Cheregarium misit, & commisit, ut libere confiteretur coram Statibus Imperij, in hæc uerba: Nos scimus quod in hac sancta Sede iam annos aliquot multa fuerunt abominabilia, abusus in rebus diuinis, superfluitas traditionū, & quod tandem omnia in deterius corruerint. Nec mirum est, quod infirmitas à capite in membra, à Papis in minores Prælatos deriuarit. Nos omnes, hoc est, Prælati et Ecclesiastici, declinauimus quisq; in uiam suam, nec iam diu fuit aliquis qui bonum operaretur. Sed hæc non est noua querela, lege Bernhardi sermonem ad Prælatos in Concilio Renensi: item super Cantica.

Breue Hadriani contra Lutherum.

Hoc tempore prodit Breue Hadriani Papæ vi. ad Friderichum Saxonix Ducem, contra Lutherum.

Hoc anno Hadrianus vi. Carolus Augustus, Henricus octauus Anglorum Rex, Ferdinandus Dux Austriae, & ciuitates Italiae, unà cum Venetis foedus ineunt contra Gallorum Regem Franciscum primum.

Hadrianus Papa moritur.

Hadrianus vi. Pontifex Romanus, natione Germanus, patria Ultraiectinus, ante Pontificatum Louaniensis Academiae Cancellarius, & collegij ibidem apud ditum Petrum Decanus, Caroli Augusti præceptor & alumnus, Cardinalis Dertusensis, sedit annos duos, obiit Romæ anno Domini M. D. xxij. Iohannes Baptista de Macerata suspectus fuit de ueneno dato.

Medicus qui pollicetur pestem se prohibiturum.

Medicus quidam fuit, qui quatuor millia ducatorum petijt, pollicitus se pestem prohibiturum. Is Magica arte per taurū effodit fontem, è quo si quis biberet, immunis esset. Hic medicus tandem combustus, libri eius allati Hadriano Pontifici, & inter secretissimas eius chartas inuenti post mortem ipsius. Hinc quidam colligunt, magicis artibus ad hoc fastigium euectum. Deus nouit, qui humiliat & sublimat, pauperem facit & ditat, Psalm. cxi. Ita Hadriani Pontificatus insignis fuit. Primo, peste per urbem Romam supra centum millia hominum absumente. Secundo, Rhodi expugnatione à Turca. Tertio, bello perniciosissimo inter Carolum Augustum, & Franciscum Regem Gallia.

Anno Domini M. D. xxij. Incōparabilis heros & clarissimus eques Germanus

Germanus Franciscus à Sickingen, in foelici bello implicitus, quod gesserat anno superiori contra Archiepiscopum Treuirensē, per Ludouicū Palatinum Electorem, Philippum Hassiæ Landtgrauium, Rheinhardū Archiepiscopum Treuirensē, in arce Landsdal obsidetur, & decusso ex bombardarum ictu tramite, læditur & moritur.

Franciscus à
Sickingen.

Anno eodem in regno Granatæ circa autumnum multæ ciuitates & arces absorptæ sunt, & in Neapoli circa festum Galli tantę fuerunt tempestates cum pluuijs & tonitruis, ut arces multæ & pagi, ac ingentes arbores corruerent, & loco amouerentur.

Anno Domini M. D. xxiiij. Carolus Cæsar in persona sua propria contra Galliæ Regem Franciscum bellaturus mouit.

Anno eodē Clemens Papa vii. eligitur, antea Cardinalis de Medicis. Mensē Ianuario in Haga Comitū Hollandiæ mulieres seditionem excitauerunt, ob uectigalium poteriorum exactiōem, contra publicanos.

Clemens 7.

Anno Domini M. D. xxv. Fridericus Dux Saxonie, clarissimus Princeps moritur.

Anno eodem Franciscus huius nominis Gallorum Rex primus in Italia apud Papiam à Caroli Cæsaris exercitibus memorabili prælio uictus, capitur.

Gallus à Cæsare uictus apud Papiam.

Eodem anno Carolus Cæsar mensis Martij undecimo die, Isabellam Emanuelis Lusitanorum Regis filiam, eius qui nūc regnat sororē, apud Hispalim Bethicę urbem Hispaniæ, in matrimonium accepit, eos Saluatus Cardinalis summi Pontificis Legatus stabili iunxit connubio. Ex eadem coniuge, benignitate Dei, uirilem stirpem habet.

Nuptiæ Caroli quinti cum Isabella.

Per idem ferè tempus Gallorum Rex cum aliquandiu captiuus in Italia fuisset, tandem nauī impositus, ad Cæsarem in Hispaniam perducitur. Conditiones pacis exacto unius anni spacio factas, apud alios legis, referre longius esset.

Gallus in Hispanias ducitur.

DE AGRICOLARVM SEDITIONE.

Anno Domini M. D. XXV.

DE Agricolarum seditione, quę hoc anno fuit per Germaniam, mihi in presentiarū usu uenire potest, quod de Carthagine dixit Salustius: Tacere melius esse, quàm pauca dicere. De qua, unde cœperit, per quos creuerit, quibus de causis, quot sodalitia habuerit in agro Rhenensi, ut coierint Zaberniæ, & in Lupsteyn, Scheruuiler, Nuiuuiler &c. qua seueritate Magistratus in eos animaduertere coactus, & Germania rusticorum cædibus polluta sit, D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis, uir doctus, uerus, & facundissimus, Secretarius Illustrium heroum Capituli Argentoratensis, quatuor libros parauit: eosdem lectorem expectare uolo. Mihi enim, & si uelim, in hac angustia temporis non uacat pluribus scribere, & materia est uberrima, sed digna posteritate, ut alieno periculo edocta, discat subdita esse cuius humanæ creaturæ propter Dominum.

Seditio Agricolarum.

De Ana

DE ANABAPTISTIS HORVM TEMPORVM.

*Multiplex se-
cta Anabapti-
starum,*

Voniam recte Augustinus scribit in libro de hæresibus: Multum adiuuare fidele cor, si noscat quid credendū nō sit. Et forte non errauerit, qui dicat, ex mala uita eorū qui iactant Euangelium, cuius *πληροφορία* non habent, hanc multiplicē sectam exortam. Quare unde ceperint, quos duces habuerint *καὶ προδρόμους*, & quā uarijs capitibus hæc hydra fuerit, ut quæ habuerit Muntzeranos, Orantes, Silentes, Somniantes, Pueris similes, Synceros, Impeccabiles à baptismo, Liberos, Binderianos, Sabbatarios, Maderanos, Hofmannicos, & nuper exortos Circumcisos &c. & quā pugnantēs inter se opinionēs: Pios etiam ac electos hoc errore aliquandū implicitos fuisse: De Thoma Muntzero, quem putant quidam primarium autorem huius irrequietudinis: quid is in Doringia & Saxoniam egerit, quid alij apud Heluetios Coryphei, ut Muntzerani è Saxonibus in Heluetiam statim profecti: quid istic Foelix Manzius, Grebelius, Blaurock, paulo uero post Balthasar Pacimōtanus Vualdshuoti: quid Vuormaciæ Iacobus Kutzius: ut Iohannes Denckius, qui cum Basileę nulla externa ui adactus Christianissime reuocasset, Christianè in Domino obdormiit: de Ludouico Hertzero, qui grauius lapsus, sed post seriam pœnitentiam Constantiæ decolatus fuit anno M. D. xxix. De Nicolao Frei, Argentorati submerso anno Domini M. D. xxxiij. De Melchiore Hofmanno, qui Argentorati adhuc detinetur in uinculis: de eius pseudoprophetijs & fanaticis consilijs: Quæ in synodo Argentoratensi anno M. D. xxxiij. cum eo acta sint: De Monasteriensibus, & regno paucorum dierum, & tota ista causa, ut per Bernhardum Rotmannum ceperit, Iohannem de Leyden, & Iohannem Mathiam promota sit, & uires acquisierit: Vt Illustrissimus Princeps Philippus Lantgrauius, & alij ex pijs Magistratibus conati sunt malis principijs obstare, & sanissimis consilijs ad uiam ab errore reducere: Quem librum Restitutionum doctrinæ & uitæ Christianæ emisserint Monasterienses Anabaptistæ: De mirabilibus istic actis, ut sibi uis debatur, post baptismum: de depositione Magistratus: de obsidione ciuitatis fortissima: de occupata post longam obsidionem: de Rege, Knipperdolling & Bernhardo Krechting captis, & extremo supplicio affectis, & quicquid ad totam istam causam pertinet, in qua horrenda Dei iudicia nobis proposita sunt, quoniam materia uberrima, & singularem librum exposcit, nec iam uacat in Epitomen redigere, & hætenus quæ scripta leguntur, serè Germanica sunt: si nemo sequenti hoc biennio prodierit, qui hæc posteritati Latinitate commendârit, ego simplici dicendi filo, si uiuero, & intellexero hæc non displicere candidis lectoribus, & unitatis Ecclesiarum amantibus, uolente Deo, libenter tradam.

*Iohannes Ludouicus Viues
clarus uir.*

Hoc anno doctissimus ac pijsimus uir Iohannes Ludouicus Viues ad Senatum Brugensem duos libros scribit, de subuentione pauperum, siue de humanis necessitatibus, planè tales, qui ab omnibus Rempubllicâ Christianis

Christianam amantibus, iure legantur. Item scripsit opuscula aliquot uere Catholica, ac in primis erudita, hisce titulis: Introductio ad sapientiam, Satellitium siue symbola, De ratione studij puerilis. Commentarius doctus. in lib. de ciuitate Dei, Augustini.

Scripsit idem uir ad Carolū v. Cæsarem, de concordia & discordia in humano genere libros iij. plenos utilissimarū historiarū, & dignissimos lectu pro hoc tempore turbulentissimo. De pacificatione librum unum. Quam misera sit uita Christianorū sub Turca librū unum. De disciplinis libros xx. quos omnibus studiosis q̄ cōmendatissimos esse uelim, qui eruditionē instrumentū maximarū rerum pietati iunctā uolunt. Et quod Hieronymus de Lactātio dixit: Præbe magistrum, Idem hoc illi de Viue dicant: Atqui plura expectamus de frugi uiro. De ratione dicēdi. De consolatione. Analogiam Latini sermonis in peculiari libro. Librum de ratione linguarum &c. & alia, utpote ex salutari uiro salutaria.

Anno Dñi M.D. xxvi. Turcarum arma uagata sunt latius intra Hungariæ fines, q̄ Christiani nominis regibus decorum esset. Hoc tempore Ludouicus Hungarorum rex cum fidei hostibus confligit, sed militum numero longe inferior, & à suis, ut quidam tradunt, etiam proditus, tandem fugere cogitur: dumq̄ fugit, in paludes coniectus profundo limo cum ipso equo absumptus est. Cadauer eius postea inuentū, Viennæ Austriæ urbe sepelitur. Præsenti successu ferocior factus hostis, quæ ante pugnam non adierat loca peruastauit, non hominibus, non iumentis, non pecoribus, non arboribus infelicibus frugiuerisue, non satis ipsis, non relictis pepercit.

Ludouicus
Hungariæ
rex occidi-
tur.

Alij uolunt se
pultū in Stula
uueissenburg
Alba regalia.

Hoc anno Bohemi Ferdinandum Archiducem Austriæ in regem eorum eligunt.

Hoc anno mense Septembri Papa Clemens viij. ingentē exercitū conscripsit, adiutus potentatibus principū & cōmunitatū, contra Carolū quintum Imperatorem. Quare clarissimus heros Georius à Fronsperg Germanus, cum aliquot millibus Germanorum in Italiam mouit.

Anno Domini M.D. xxvij. tres soles uisi alicubi duplici iride inclusi.

Hoc anno filius Imperatoris Tartarorū, magna ui Poloniā inuasit, & graua damna intulit, tamen tandem hostis suppressus & captus fuit.

Eodē anno illustrissimus princeps Iohannes Fridericus Saxonie dux, iam Elector, cum filia ducis Cleuensis celebrauit nuptias apud Dorgen.

Eodem anno Ferdinandus Archidux Austriæ, in die diuī Mathiæ, ab Episcopo Olautzensi Pragæ in regem Bohemorū coronatus. Sequenti die uxor Ferdinādi regis Vngariæ filia, in reginā Bohemice coronata fuit.

Eodem anno Ferdinandus rex contra Iohannē Vuayuuoda comitem in Vngariam mouit, & multas arces ac oppida occupauit. In eo exercitu Marchio Casimirus à Brandenburg supremus Capitaneus fuit, nec diu post uixit.

Hoc anno Ferdinandus Comitia habens Budæ, uulgo Ofen, in quibus

P. bus

bus electus est in regem Vngariæ. Dies autem coronationis in festo Simonis & Iudæ apud Sculuueiffenburg habitus est.

VRBIS ROMÆ EXPVGNATIO, PER EXERCITUM

Imp. Cæs. Caroli quinti, auspicijs Borbonij, que contigit anno M. D. xxvij. paucis narrata.

Oelices successus Caroli Cæsaris, toti Italiæ non modicam formidinem iniecerunt, tam diu retenta ditione Mediolanensi, quanct̃ potentes Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarũ rege in repetendis Insuibribus, tandem etiam capto, ac in Hispaniã abducto. Quare uisum est Clementi vii. Pont. Romano, foedus Italiæ principum & maximarũ ciuitatum instituere, quo tutiores essent aduersus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendũ (nam hoc planè agebatur) ualidiores. Hanc ipse ligam sanctissimã appellauit, ueluti natam, autore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hæc consilia turbanda, nihil prius habuit Imperator Carolus, quã exercitum in Italiam quãprimum mittere, qui cunctis minaretur, præsertim Florētinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & ciue summo Pontifice superbi, de nouo foedere mirum quã attollebant cristas. Itaq; iubetur Georgius à Fronspurgo clarus eques, & notæ uirtutis, toties iam ducis munere in proximis bellis, imò prælijs, foeliciter functus, exercitũ conscribere, quem ille contractũ otius in Alpestri Rhetia ad Athesim uergẽte, sub initium anni quingentesimi uicesimi septimi supra millesimũ in Italiã duxit. Statim aderant cum aliquot millibus Hispanorũ Carolus dux Borbonius, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed & Conradinus Lepontinus cum quatuor uexillis Germanorũ militum, qui Cremonæ præsidium Cæsareũ agita uerant, sese coniunxit. Continet aut̃ uexillũ non supra quingẽtos milites, sæpe pauciores. Paulo post Itolorum phalanx accessit, quos ducebat Mutius à Columna. Iam ad famã tam numerosi exercitus Italia male sibi conscia, mire turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor cõspirationis, nepotem suum Iohannem Medicum cum lecta manu perditorũ nebulorum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerant, misit unã cum Iohanne Francisco Urbini duce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obuiam, ut arceret illos, nec Padum transire sineret. Sed iam traiescerat exercitus. Itaq; quum depellere nõ posset, profligare multo minus, persequi cœpit, & circumquaq; uexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui foederatorum summus dux fuerat, sollicitus Clemens quum uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam, & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ deflectere, summisit Muschanum uicarium regni Neapolitani, qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, & in aliud territoriũ transirent. Is legatus cum incantius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata

Foedus Italiæ.

Sanctij. liga.

Georgius à Fronspurg.

Carolus Borbonius dux, princeps Arausiensis.

Mutius à Columna.

Iohannes Medices.

lata sunt ter centena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo uoluit præstare. Itaque quum haud ita procul Ferrariæ aliquandiu statua habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum cōmeatu destituerentur, sed & uestimentis, atque adeo calceis iam carerent, deportato prius Georgio à Fronspergo Ferrariam, curandæ ualetudinis causa (nam signa quædam paralytis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex spectator tantum esse belli. Verum secus est uisum superis, & uetus ac uerum est uerbum, consultum malè consultori pessima res est. An sua sponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere uidebantur dicto citius Romam aduolasse, perpetuo uestigijs insistente duce Urbinate, sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac syluas, dum compendiū itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuncium præuenterint, nec aduentare scirentur, nisi iam proximi Romæ. Quinto nonas Maias præmiserunt Senatorem ad portam urbis deposcentē, ut aditus aduenienti exercitui pateret. Responso nunciū minime dignatus est Laurentius à Cere Ursinus Pontificiorū dux, sed tantum dixit cōtemptim, ni abiret properē se de equo hominem ictu ænei globi tormentarij deturbaturum, itaque rediit ad suos. Postridie ante moenia urbis constitērunt. Sabbatum erat. Vulgo iactabatur transituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At statim apparuit, cuius rei gratia uenissent, dum castra figūt post diui Petri inter ueterem Romam, & quod Burgum appellant, iuxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipsi cessabant operibus se munire, æneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non uisum est consulū Borbonio, si inermes, & oppugnatorijs machinis nullis instructi, diu tempus tenerēt, hostium assiduis ictibus expositi. Libuit quamprimum experiri fortunam. Ergo bonis auibus pridie nonas Maias urbis oppugnationē diluculo nebuloso adgrediuntur. Bis repulsi sunt, tertio uicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, prospectū Pontificijs adimens, ut nescirent qua maxime parte hostis irrueret. Ex stipatoribus Romæ, Præfulis numero ducentis, Heluetij erant, cum ad murū uiriliter pugnantibus circundarentur, uix quinquaginta superfuerunt, nam & in æde diui Petri mox aliquot circa ipsum Clementē ceciderūt. Et Centurio Reschius Turegiensis ex uulnere ad murum grauiter affectus, in sinu ministræ domi quiescens, occisus est. Borbonio quoque stanti in scalis, globus ænei tormenti parum caute à suis emissus, ut est plena periculi eius generis armorum tractatio, crus alterum sub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione postrema, qua expugnata urbs est, ex quo uulnere mox extinctus in sacello Xisti, in quod semianimis à militibus fuerat delatus. Hoc

Senior Rantz
Italice.

Caroli Borbonij

Hauptman
Resch von
Syrch.

Caroli Borbonij
mors.

P ij quod

quod nunc dicitur; nemo credet fortasse, Pontifici adeò non fuisse curæ exercitum istum, ut sub urbis expugnationem ipse in ædem diui Petri descenderet, spectaturus sacrum, & nunciantes expugnationem primum rideret, donec hostes in ipsum templum irruerent.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hispani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto sacro, cui spectator assidebat quàm celerrime in altum se per gradus & ostiũ quoddam subduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiẽs. Et qui ibi sunt exclusi, iugulati sunt ad unum omnes, non solum ex stipulatoribus, ut ante diximus, sed ex templi ministris & ex plebe non pauci; nec enim maiestatem diui Petri, in cuius templo hæc fiebant, quicquam reuerbatur. prophanus miles, ne Pontifici quidem ipsi parsurus, ni fuga ac obiectis repagulis sibi consuluisset. Ad tumultum primum captæ urbis ceteri quoque Cardinales omnes & Episcopi ad Hadriani molem properant. Vbi dum uulgus trepidum nunc excluditur, nunc summouetur, ut magnatibus pateat aditus, in ponte multi mortales oppressi sunt, & obruti multi. Tantum cesserant Cardinales, Senensis, Cæsarinus, Iacobatius, Tudertinus, & is qui à ualle cognominatur; & iam omnia fremebant militari furore circa arcem, quare uisum aliò fugere. Patebat in proximo palatium sancti Georgij conditum à Raphaele Cardin. S. Georgij, in quod paulo antè uenerat post expugnatã urbem Cardinalis Columnanus cum ingenti lectorum militum manu partes Cæsaris sequens, quum tamen discedentes Germanos, nemo sit acrius persequutus. Sed hic Italorum mos est, subinde mutare fauorẽ, ut res & fortuna sese mutarint. In has ædes recepti sunt. Interim non citra plurimorũ stragem, Burgo sancti Angeli direpto, regionis nomen est, ulterioris urbis partes inuadi cœperunt. Longum sim facturum, si calamitatẽ describere coner, quantiũ est passa ciuitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Lõgobardicis temporibus, nunc exitio propior fuit. Nec innoxiorũ ciuium bonis exsatiata militaris auaritia. Violata sunt etiam templa, refractæ Vestalium fores, cœnobitarum septa dirupta, contaminata ac direpta omnia. Fœlices erant, qui sua tantũ amisissent. Torquebantur insuper homines, & iugulabantur, dum non habent quod nouo raptori tradant. Senferunt hanc inclementiam multi præclari uiri fautores etiam Cæsaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In summa nihil intactum reliquit hostilis furor, pepercit nemini. Durauit hæc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Quiuissse putas. Imò tum rixæ & iurgia inter ipsos cœperunt. Nam alex ludum passim exercebant, ubi uidisses uni iactui nunc trecentos aureos, nunc sex centos, sæpenumero mille committi. Qui suffarcinata ueste uenerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, sæpe absq; interula discedebat. Vnde non paucos tanta desperatio incessit cogitantes à qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarint. Iudæi, quorum magnus numerus illic, ne sint

Cardinalis à
Columna.

miraris
lector

etiam
inter ipsos

bonp 11 4

ne sint omnia sancta Romæ, per solutis precijs sese redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum facientes. Porrò qui molem obsidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere ceperunt, ut summissio puluere tormentario, structura dissiliret. Sed impediēbat aqua, quæ circumdat per amplis fossis arcem.

Quid hic attinet conuicia recensere, quæ petulantia militaris in summum pastorem & Cardinales subinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Christianas ceremonias, ut quisque erat leuissimus, ita studio maiori irrisit, dum ebrij milites, nunc Pontificiæ gestationis simulachrum repræsentant uuidum aliquem sacris uestibus indutum, in lectica baiulantes: nunc benedicentes Pontificem per derisionē æmulantur. Pontifex tamen obsidionē tolerauit usque ad octauū Idus Iunias. Nam eodē die, quo uidelicet hostibus urgente rerum omnium inopia sese dedit, rursus suę potestatis factus est, & in integrum, ut uocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more statueret.

Conuenerat autem inter Præsulem Romanum & obsidentes in hunc modum: Milites intra arcem reciperentur, & hanc custodirent: Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipendijs satisfactum. Statim itaque Germani propugnaculum unum tantum, quod ingrediēti dextrum occurrit, præsidio occupant Centurione Maynrado Ehingero Ulmensi. At Hispani, ut minime stupida gens est, non contenti propugnaculum alterum, quod ad sinistrum est, occupasse, in porta arcis etiam & in cænaculis per quæ ascenditur aptis locis quinas militum stationes disponunt, in ipsum quoque Pontificis cubiculum præsidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Iam itaque potiebantur arce Hispani, sine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Iohanne Urbinate, & supprecto Morono Mediolanensi nihil agebatur: nimirum huc spectabant, quum tot præsidijs Hadriani molem stiparent. Admittebant ad Pontificem & excludebant quos uoluissent. Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarij uirtute, & maiorū imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Hassia, quem uulgo milites paruum Hessum appellitant, quod fratrem habeat grandiosem, & Vuendelinus cognomento ad Lacum: Itolorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, iam agebatur Iulius mensis. Nec supererat Romæ quod compilaretur à uago milite, & annona carissima erat, ac inualecebat pestis. Itaque totus exercitus sublatis signis Narniam proficiscitur, præter eos qui præsidia agitabant in arce Pontificia, ceu memorauimus. Distat id oppidum xl. millibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur, & destruitur, instar Romæ. Imò sæuiter ardentius in Narnienses ferunt: prætexebatur causa, ni fallor, quod com meatum, quo nec abundabant ipsi, non subuexissent ad urbem. At non quiescebant Hispani, nisi Hadriani molem soli tenerent, sorte instigante Pontifice, qui sperabat se me-

Conuicia militum in Papam & Cardinales

Exercitus Narniam proficiscitur.

lius cum Hispanis, qui pauciores erant, transigere posse, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo post accidit, ceu suspicor, cum dimissus est. Persuadent igitur Ehingerio, ut cum suis quinque Centurijs, vexillum enim habebat, ex arce discedat, Hispanicis praesidijs locum cedens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Nernia Romam reuertitur mense Septembri. Ibi rursus tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Hadriani molem, & urbem se denuo direpturos, atque adeo inflammaturos minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi minitandique finem nullum facerent, prodeunt ex arce tandem colloquuntur duntaxat gratia, si quo modo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipontinus, Archiepiscopus Pisanus, Iohanes Matthaeus Episcopus Veronensis, egregie doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriensis: Ex laicis, Iacobus Saluiatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum causa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidum loco tenent. Erat in palatio Georgiano, cuius antea meminimus, camera non ita alto loco, sed ferreis cancellis satis munita, in hanc istos contrudunt. Dñi honi, quàm saepe producti sunt in concionem ira frementem, & stipendia conuictis & minis exposcentem: quàm saepe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum: quàm multis iniurijs domo forisque impetiti: Verba Germanorum non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi uultus insultantium. In vestibulo cubiculi, in quo obsides detinebantur, semper reperisses quinque, raro pauciores Centurias militum, die noctuque ostium obseruantes. Horum excubiae durabant horas xxiiiij. Tum totidem Centuriae succedebant in decedentium locum perpetuo. Sed de Germanorum oscitantiam. Dum solliciti pro foribus excubant, obsides noctu per fumarium cubiculi pridie diui Andreae erepserunt, nec uisi postea sunt. Quam rem prius rescuerunt Hispani, qui Hadriani molem cum Pontifice tenebant, quibus ipsi excubitores Germani. Vide ingenium & solertiam gentis. Nec mirum si à Praesule Romano & obsidibus pecuniam tam insolenter flagitabant, qui domum summi ducis totius exercitus, Principis Arausiensis, in demortui Borbonij locum pridem suffecti, scedum in modum diripuerant, ut sibi metuens iuuenis, Senas profugeret. Huius loco dux est mox institutus Marchio à Quosta, qui hoc officio functus est, donec mense Februario Neapolim proficisci cogerentur: nam inuicti Romam relinquebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs, nempe centum millibus peditum & equitum ditionem Neapolitanam sibi uendicatum ibant. Quibus, nisi fuisset obuiam profectus exercitus Romanus, & praecedendo restitisset, actum fuisset non solum de regno Neapolitano, sed & de ipso Cesareo exercitu, qui hinc Gallis, hinc Italici medio loco consistens, poenas dedisset: nam uelut inter Scyllam & Charibdim uersans ab utrisque, paulo post ad interitionem haud dubie fuisset caesus, ni maturasset abitum. Aiunt exercitum

Germanis

Germanorum aduenientem fuisse quatuordecim millium, discedentem octo duntaxat. Tantam multitudinem absumpserat lues, quæ Romæ diu grassata est. Ante hoc tempus ab Hispania literæ uenerant, quibus Imperator apud Pontificem anxie excusabat ea, quæ Romæ nuper acciderant. Nam iniussu suo omnia esse gesta, nec se milites eos pro suis agniturum, qui tantum nefas ausi forent. lubebatque liberum dimitti cum suis Pontificem: id quod factum est, sed haud dubie prius pecunia placatis Hispanorum animis, in quorum manibus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere sollicitus Princeps, ne Præsul Romanus ipsum inter eos, quibus ex Christiano ritu communione piorum interdicitur, si non palam, saltem occulte retulisset. Ad quæ rescripsit Clemens, nunquam de Cæsare sic se sensisse, ut pro sacris abstento iudicaret. Proinde meliora sibi de sede Romana promitteret. Ipse mox Oruietum concessit. Carolus Augustus coram Heraldis Regum Francorum & Anglorum, iniussu suo Romam expugnatam, & Papam Clementem vii. captum, non semel protestatus est.

Anno Domini M.D. xxviii. Egregius ille trilinguis eruditionis Phoenix, Iohannes Reuchlin uita defunctus est, relicta posteris honestissimi nominis immortalis memoria. Dum uiueret, & benefactis nomen suum immortalitati consecraret, obstrepentes habuit aues aliquot pennis albis & nigris: Picas dicere possis, cristam gestantes uertice, rostris & unguibus aduncis, uentre prominente. Cuius uiri memoria studiosis & eruditibus ob hoc debet esse sacrosancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus donum linguarum, ut olim per spiritum sanctum Apostolis ad Euangelij prædicationem contulit: ita in hoc nouissimo tempore cum uellet Germaniæ misereri, & ad agnitionem ueritatis adducere, per Iohannem Reuchlinum electum famulum suum mundo renouarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filij Dei, ut confundantur lingue Pseudapostolorum, qui Dei gloriam obscurare nituntur, dum suam student attollere.

Donū linguarū Germanicæ collatum per Reuchlinum

Anno Domini M.D. xxix. die xxvi. Iunij, ab hora decima usque ad mediam primam, uisus est Halo circulus rotundus circa solem, colores habens similes Iridi. Aiunt quatrinduo antequam rustici in Zabernia occiderentur, similem circulum uisum, anno M.D. xxv.

Halo circulus

Hoc mense motus fuit inter Heluetios, quinq; Pagenses erant in armis: armantur contra hos Thuricenses, Bernates, Friburgenses, Solaturnenses, & tandem Respub. quædam composuerunt.

Motus in Heluetiâ.

Hoc anno seditionis specimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuiile propter uerbum crucis.

Hoc anno & Præcedenti maxima fames fuit Venetijs & in cõsinibus, ut multi homines, maxime inopes, fame morerentur. Fertur Turcam subuenisse periclitantibus inedia.

Fames Venetijs.

Anno eodem Veneti ut Cæsaris Caroli potentiam imminuerent, resumptis armis ad Neapolim occupandam profecti sunt, habebant sub
signis

signis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum aduentus. Cæsariani audita eorum appropinquatione, nocturnis horis summo silentio egressi, cæsis uigilibus hostium castra inuadunt, & priusquam somno exporrecti arma capere potuerunt, funestam Gallo Venetocq; pugnam fecere. Est postea totis utriusq; partis uiribus in aciem descensum, & subito Ferdinandi Regis ad Cæsareanos superuentu in prælio, & mox in fuga multa hostium millia aut cæsa sunt, aut capta. Ea clade Rex Franciscus magis irritatus, quinquaginta triremes instruxit, quibus onustis commeatu, machinis, alijsq; oneribus ad usum belli necessarijs, impositos armatos ad Hispaniam misit, qui domo profecti non multo post secundo cursu Hispaniæ littoribus appellunt. Expositæ itaq; in continentem copiæ maritima loca scæde populantur, & cum obuium nusquam haberent hostem, spe occupandi regnum & regios filios apud Cæsare obsides liberandi longius progrediuntur. Haud cessauit in tanta occasione Hispanus, nam procedentes à tergo adortus passim trucidat, præter eos qui cæsi, & quos pauciores fuga texit, ceteri omnes capti sunt.

Eodem anno mense Iulio à Gallis non minus male pugnatum est, quum in suis uexillis Aquilam gestantes, Cæsarianos se mentiti, Mediolanum nullis obsistentibus intrassent, atq; occisis qui urbem tuendam susceperant Hispanis, arcem quoq; nullo se negotio expugnaturus sperarent. Post dies enim non multos ijs de rebus certiores facti, Arangius Princeps, & Andreas Adorius diurnis nocturnisque itineribus in agrum Mediolanensem contenderunt, suis qui in præsidio erant, opem & suppetias laturi. Dux arcis uidens adesse quos per nuncios uocauerat Cæsareos exercitus, Cæsareosq; præfectos, subita facta eruptione, Gallos qui locum cinxerant, adortus. Dimicatum est aliquandiu, fuitq; ab initio cruenta & ambigua pugna, exitu uero infelix militi Gallo. Dum enim atrociter intramœnia certatur, qui foris erant Cæsariani, urbe capta, suorum se copijs ingenti læticia adiungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cæde ac strage prosequuntur. Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desiderati. Occubuere cum ijs pleriq; nobiles.

Pax cum Cæsare, Pontifice Romano, Gallo, Anglo.

Anno eodem inter Pontificem Romanum Clementem, eius nominis septimum, Carolum quintum, Franciscum primum Gallorum, Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ, & Henricum Angliæ Reges, Cameraci in æde sacra uirgini Mariæ congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum civilium multitudine, æterna pax est promulgata. Actum demum Italia, Hispania, Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieuerunt. Ad hanc pacem componendam uenit Pontificis Romani Legatus Cardinalis Saluiatus Cameracum. Venerunt & in eandem urbem duæ illustres sceminæ, Margareta Caroli Cæsaris amita, & Ludouica Galliarum Regis Francisci mater, quibus solis commissum fuerat à Cæsare & Regibus faciendæ pacis negocium, qua iam promulgata

mulgata Galliae, rex Franciscus, cum uniuerso flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutauit.

Quo anno inter Principes Christianos pax coiuit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariae adempta loca recepit, & hostem suum Iohannem Vayeuodam, qui ad se regni iura pertinere aiebat, fugere coegit. Hic ita se uictum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est huius causa Turcae satis digna, quam totis uiribus tueretur. Itaque cum ualidis exercitibus in Hungariam regressus, quae non multo ante Ferdinandus recuperauerat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam ueniens in morem torrētis, omnia ui sua proculcat. Multo plura eius iussu aedita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptouē quis aequare possit. Alij luminibus priuati, his manus illis nares & aures praecisae, horum filijs uirilia adempta, corruptae uirgines, matronis mammae mutilatae, pregnantibus exectus uterus, flammis consumpti partus. His patratīs Viennam Austriae urbem fama & opibus celebrem graui obsidione adortus est, sexto Calend. Octob. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pij repulsi sunt, e quibus captos complures Turcarū Imp. Viennam remisit nunciaturos suis, maximo & terribifico armorum apparatu ac uiribus aduenisse hostem. Si deditiōnem facere ultro uellent ab omni iniuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi uero contemptim se audire uidit, totus in ciuitatem uersus fremere uehementerque indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim deuolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem inuadere iubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinque magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Pij egregie & ualide urbem suam defendētibus. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos e Turcis orco demiserunt. Tertio Idus Octob. Impij tertium muros oppugnare incipiunt, utrinque clamor auditur: Duces suos quisque ad locum destinatum ducunt, adsunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios uicerunt pij, saxisque ingenti pondere eminus incutiebant, in subeuntes Turcas deuolutis. Iuuabat & illud quod faces certatim iacularentur intorquerentque. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est aedita Turcarum caedes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, cominationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito quo locum maiore mole oppugnatū, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subijt muros, uicies cum ingēti strage à moenibus repulsus Dei uirtute, nec nō ducum, ciuium, & militum fide mansit inter tot terrores res Vienensis ad exitum, incolumis: maxime uero fide uirtute & foelicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni &

Iohannes
Vayeuoda.

Viennae ob
sidio.

Numerus
Turcici
exercitus.

Q ducis

ducis Bauariæ, defensa est Vienna, cuius hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & uniuersam Germaniam maximum & immortale. Turcarum Imperator post multos irritos conatus, spe potiundę urbis abiecta, ad Idus Octob. exercitum abduxit, sexaginta hominũ millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni testatur, quod circiter lxxx. millia amiserit partim occisa ante Viennam, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum huius obsidionis in his carminibus habes.

Cæsar in Italiam quo uenit Carolus anno,

Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Anno Dñi M.D. xxix. mense Aprili, fuerunt magna comitia Spirę: In quibus magna fuit frequentia principum, cum primis Ecclesiasticorum.

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames uexaret Germaniam & Galliam. Respub. Argentoratensis exteris, supra centũ millia quartalia frumenti, uendidit. Huius pars fertur Mediolanum usq; abuecta fuisse.

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in monasterio minorũ, magna molestia & labore, sustentauit, in cibo, potu, uestitu & reliquis necessarijs corpori.

Eodem anno in hospitali aliquot hebdomadibus, quotidie quadringenti (ultra, eos qui communiter istic habentur numero centum & uiginti) fuerunt sustentati.

Anno Dñi M.D. xxx. In hospicio peregrinorũ à festo Iohannis Baptistę, usq; in recursum eiusdem diei, Anno M.D. xxxi. Peregrini hospicio excepti fuerunt, uiginti millia quingenti quadraginta octo, nam prefectus eius loci numerum hospitem singulis noctibus aduenientium assignat.

Anno Domini M.D. xxx. A festo Michaelis, usq; ad diem Michaelis anni M.D. xxxi. in frumento communis eleemosyna Reipub. Argentoratensis (cuius Diaconus est uir pius dexter & perspicax M. Lucas Batodius) exposuit, mille nongenta quartalia & nonaginta quinque quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices seruabatur. Hęc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia uel maiora facta sint, quoniam Christus ubiq; habet suos. Aut quod contra preceptum Christi Matth. vi. hinc inanis glorię corragium queratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorem charitatem & dilectionem prouocent. Imò à calumnijs quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie traducentium.

Sudatorius morbus.

Anno Domini M. xxix. Sub festum sancti Michaelis, nouum & inauditum morbi genus, Sudatoriam uel Anglicam pestem dixere, Brabantiam & loca finitima inuasit. Fuit ea uis morbi adeo letalis, ut quosdã ante duodecim horas, plurimos ante uigesimam quartam horam, ex quo sudare cœpissent, absumpserit. Sed nusquam seuijt atrocius, quam Antuerpię, in qua urbe tridui spatio quadringentos aut quingentos homines extinxit. Languebant in domo una, septem, octo, plures etiam, Miraculi loco

loco habitum est, si unus mortem euasisset. Immunes erant pueri & senes ab hoc malo. Qui media ætate essent, aut non multo infra hanc, ij incidebant in morbum, prandentes, commessantes, dormientes corripiebat hæc pestis. Ditissimi negotiatores lectis adfixi, medicos ad se uocabant, montes auri promittentes, si curarentur. Sed tantum erat malum, ut ipsi medici faterentur se nescire quid esset. Ipse uidi Euricium Cordum Medicum Marpurgensem doctissimū, ad hunc morbum *αδ' ημους* expauescere & angere, nec dissimulare anxietatem apud amicos.

IACOBI VVIMPHELINGI SELESTADIENSIS VITA,

ex Epistola Erasmi, ad Ornatissimum uirum Iohannem Vlattenum, lib. Epistolarum xxij.

Iacobus Vuimphelingus à teneris annis educatus est in honestissimis literis, primū Selestadij, sub Ludouico Drigenbergio Vuestphalo, deinde Friburgi, mox Heydelbergæ, Pontificij iuris peritiā cum Theologiæ scientia non intecelicer coniuñxit, & alioqui nullius honestæ disciplinæ rudis, eloquentiæ uero tantum præstitit, tum in carmine, tum in oratione soluta, quantū uel à Theologo, uel ab illorum temporū homine possit requiri. Ascitus Spiram, Ecclesiastæ munus non sine laude gessit. Inter hæc uir pius, ardens amore rerum cœlestium, eoq; pertesus seculi, quod, teste Iohanne, totum in malitia positum est, de secessu cogitauit. Eius propositi consortē habebat Christophorū ab Vtenheim, doctum pariter, & castissimæ integritatis uirum. Atq; ut nudus ad nudum Christum confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat aut quod ad uitæ mundiciem sufficiebat, resignauit. Ceterum hoc consiliū abruptit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus futurum, ut si ad mentem tam piam accessisset authoritas, plures Christo lucrifacere posset, quàm si se abdidisset. Ille tamen sua paupertate lætus, pergebat quod instituerat agere, rursus Heydelbergæ sacros autores enarrans, & in his Hieronymū. Adhæc libellis æditis, & adolescentiā instituit, & sacerdotes ad pietatis castimoniamq; studiū excitauit. Nec grauatus est amore pietatis agere pædagogū aliquot magnæ spei adolescentibus, quorū præcipuus nunc inter nobiles, doctrina, sinceritate, candore, prudētia, nobilissimus Iacobus Sturmus, cuius consilij plurimū debet tota penè Germania, nō solum inclyta ciuitas Argentoratum. Nec inuidia caruit sancta hominis libertas: Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, monachorū Augustinensium opera, quod alicubi scripsisset, Augustinū non fuisse monachum, aut certe non talem, quales iam habentur Augustinenses, quum hi tamen illum exhibeant in tabulis ac libellis promissa barba, nigra cuculla, & zona coriacea. Hoc incendium ex minima scintilla latius euagaturū, Iulij secundi pressit autoritas, idq; bonorum omnium applausu. Præter alias aduersitates, quibus hominis uirtus exercita fuit, hoc fatale totius Ecclesiæ dissidiū uehementer illum adflixit, ac tantum non ad uitę tedium adegit. Itaq; solitudinem & se-

Ludouicus Drigeburgius præceptor Iacobi Vuimphelingij.

Ecclesiastes Spirensis.

Christophorus ab Vtenheim.

Adolescentia Vuimphelingi

Iacobus Sturmus.

Argentoratum.

Monachi contra Vuimphelingum.

Fatale dissidiū horū temporū

Q ij cessum

*Iacobus Spiegel-
gellius D.*

*Iohannes
Maius.*

cessum frustra tentatum, in grauescētibus annis egit Selestadij, in ædibus Magdalenæ sororis, ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus & literis eleganter institutos. Quorum Iacobus Spiegelgellius, Iuris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox regi Ferdinando fuit à consilijs. Apud quem nuper Iohannes Maius, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus, indolis elegantia ac dexteritate morum, iure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum, diutius etiam uicturus si corpusculi deficientis rationem ullam habere uoluisset.

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE
& Comitia Augustæ. Anno M. D. xxx.

*Coronatio
Caroli V.*

Is annus insignis fuit coronatione Caroli V. Bononiæ, xxij. Februarij in æde Petronio sacra, cōgregata flore procerū, & Ecclesiasticis adfistentibus, Imperatoria corona insigniuit eum Clemens Pontifex Romanus, eius nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi uenit Augustam, ibi Principibus, & imperij statibus præsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxilijs contra Turcam atrocissimum hæreditarium atq; ueterem Christiani nominis ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianæ fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententiæ inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quæ utrinq; in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem ueritatem, & Christianam concordiam componantur, & reducantur, quare Cæsaræ maiestati fideles & subditi (uigore Cæsarei edicti, quòd singuli status imperij suam opinionem & sententiam in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Iohannes Dux Saxonie elector, Georgius Marchio Brandenburgensis, Ernestus dux Lunenburgensis, Philippus Landgrauus Hessorum, Iohannes Fridericus dux Saxonie, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgangus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusq; Norinbergensis, Senatus Reutlingensis.

*Aquarum in-
gens alluuio.*

Eodem anno Nonis Nouembr. Brabantie, Hollandie ac Flandrie loca littoralia, maritimaq; Selandiam propemodū uniuersam dira aquarum obruit alluuio, ruptis aggeribus mari & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantum pagi, sed & oppida Flandrie atq; Selandie enauigata sunt cymbis fluuiialibus. Ferunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæua hæc tempestas non depræhenderit. Haud dissimilis diluuio Vergiliano.

Expatiata

Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
 Cumq; satis arbuſta ſimul pecudesq; uiroſq;
 Tecta; cumq; ſuis rapiunt penetralia ſacris,
 Si qua domus manſit, potuitq; reſiſtere tanto
 Indeicta malo: culmen tamen altior huius
 Vnda tegit, preſſæq; latent ſub gurgite turres.
 Iamq; mare & tellus nullum diſcrimen habebant.
 Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
 Occupat hic collem, cymba ſedet alter adunca,
 Et ducit remos illic, ubi nuper ararat.

Si noctu ueniſſet tam ſubitus & grandis cataclyſmus, non dubiũ quin plurima hominum millia fuerit abſumpturus.

Eodem anno Mechlinae mortem obiit Ceſaris Maximiliani filia Margaretæ, anno ætatis li. Ea nocte uiſus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Margareta
 Maximiliani
 filia moritur.

Anno eodem Romæ præter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta uis aquarum cælo decidit, ut altero ſe perituros diluuiò metuerint homines, Tybris ſe effundentis impetu & publicæ & priuatæ domus corruerunt. Atrox uis tempeſtatis huius ſecum rapuit, & in alueum fluminis deportauit etiam ædificia, quæ trium aut quatuor ſictilium lapidum denſitate conſtabant. Si qui uitæ ſeruandę ſtudio & cupiditate conſcenderant tecta alta domorũ, hos, uentorũ uiolentia humi decuſſos, Tyberinis undis abſorbendos dedit. Locis urbis depreſſioribus aquæ in triginta triũ, aut ſex pedum altitudinem ſeſe extulerant. Vnde factum eſt, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus abſumpſerint, præter uinaria uafa, quæ diſſoluta effuſo liquore aquis innatabant, & alia permulta precioliſſima, quæ in penarijs hæc tempeſtas repperit.

Romæ ingens
 uis aquarum.

FERDINANDVS XL. GERM. CAESAR.

Anno Dñi M. D. xxxi. die xi. Ianuarij Carolus v. Imp. ſrequenti procerum Germaniæ conuẽtu, Aquisgrani Ferdinandum Bohemiæ & Vngarię regem fratrem ſuum, ut gradum ei faceret ad imperium, regem Rom. declarauit.

FERDI-
 NANDVS
 XL. Ger. Ce-
 ſar.

Anno eodem, ſeptimo Calen. Febru. motu terrę, concuſſa eſt tota ferè Luſitania. Vlyſſiponæ corruerũt mille & quingentæ domus, ex omniũ ſpectatiſſimis,

Terræ motus
 in Luſitania.

plus ſexcentæ ruinam minatæ ſunt. Tempia omnia in lapidum aceruum redacta traduntur. Hic motus terræ dies octo durauit, & quotidie per interualla redijt, ut ſepties aut octies interdium huic periculo fuerint obnoxij

Q iij incolæ

incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt cōpuli.

Ad hæc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atq; hinc atrocem ortam pestilentiam.

Hoc anno, mense Augusto, uisus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentem tribus hebdomadibus, de qua uariæ doctorum hominum opiniones fuerunt.

Turcatentat
Viennam.

Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinãdo rege, tum ratur Turca uenisse tempus, quo rem Christianã uel modico conatu asfligeret, in Hungariam recurrit, Viennam iterum tentare uolebat, sed Imperator Carolus & Ferdinandus Cæsar cum ad suos scripissent, ut uiderent ne maius aliquod detrimētum Christiana Respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt, fuit id scilicet prælium, copiarum Solymanni parte multo maxima, aut capta aut cæsa.

Piscis longus,
pedes 68.

Eodem anno & mense in littore Hollandiæ, non longe ab Herlemo, mare piscem cecit mortuū, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitus, dini eius, qui uiderunt, triginta, oris hiatus, tredecim pedes tribuunt.

Poloni uictoria
contra Valachos.

Idem annus Ludouicæ matris Francisci primi, Gallorū regis morte, ac uictoria Poloniæ regis, contra Vayuodam Muldaniæ Turcæ tributarium, & Valachos insignis fuit. Valachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; prælio superior, priore Valachorū sex millia profligauit, ex quo numero multi cæsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoq; Vayuodam duobus uulneribus faucium fugere coegit.

Anno Domini M. D. xxxi. Vndecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora xij. diei, & hostis ex improuiso iam immineret ditioni eorum, mox egressi sunt è Tyguro ciues numero M. cc. & circa Capell & Bremgarten inuenerunt hostem, ad uesperam hora quarta in conflictu Tygurinorum, circiter tria millia confluerant, præfectus bombardarū Tygurinorū bis emisit pixides in quinq; pagenses, nec in uanū, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabant, bis hostem in fugā adegerūt. Tandem Uri, Schuuitz, Vnterwalden, Zug, (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli euentus uariius est, uictores euadunt, sed non sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos uiros non amiserunt, sed illos præstantes.

Anno Domini M. D. xxxij. Carolus Imperator ex Brabantia uenit Ratisponam, ubi comitia indixerat, & cum eo Rex Ferdinandus præterea & alij principes. Consulturi in causa religionis & in resistendo Turcæ.

Anno Domini M. D. xxxiiij. Cum Illustrissimus dux Ulricus ministri sui iniquam cædem ultus, Reutlingam ciuitatem liberam & confœderatam, in ditionem suam redegisset, à fœdere Sueuico pulsus, annis ferè quindecim exularet, tandem consilijs & auspitijs Illustrissimi principis Hessorum, auunculi sui, est restitutus, aduersantibus ei propulsis. Nec minor tum fuit, imò uerissima uictoria inclito Ferdinando Cæsari inuictissimo, qui seipsum uicit, uicit affectus suos, quibus si indulgere quàm resistere maluisset,

re maluisset, si vires experiri suas, quis non uidet, quanti motus, quantæ cædes futuræ fuissent, nihilo uicto deteriores quàm uictori, nihilo uictori lætiores quàm uicto, quare maluit ab exiguo cadere ducatu, quàm turbare Germaniam, pro quo beneficio, quod cedendo contulit, dominum & Augustum suum agnoscit Vtricus, Austriacæ salutis & Germanicæ pacis semper studiosissimus. Agnoscit Hællus Cæsarem: agnoscit orbis Christianus defensorem & protectorem suum.

Eodem anno pij Magistratus ciuitatum Constantiensis, Lindouix, Ilnæ, Biberaci, opere & auxilio optimi uiri Petri Busleri ciuis Ilnensis, exerunt stipendia aliquot pro candidatis Theologiæ, ut posteritas uel alios quos habeat appositos ad docendum uel iuuentutem, uel Ecclesiam Dei. In hoc Senatus Argentoratensis, ut gloriam Dei & publicam utilitatem proueheret, anno Domini M.D. xxxv. Cœnobium Prædicatorum ordinauit, pro ciuitatum & Busleri stipendiatis, & pro ijs, quos Respublica Argentoratensis ad eundem scopum alit & fouet, quorū iam aliquot habent bonæ spei adolescentes, Theologiæ & honestarum disciplinarum studiosos.

Petri Busleri
stipendium.

Anno Domini M.D. xxxvi. mense Iulio, moritur Erasmus Roterodamus, ornamentum nostræ ætatis, cuius uiri uitam, utpote de honestis disciplinis optime meriti, libet hic subiicere. Vixit ad septuagesimum annum: de anno quo natus est apud Batavos non constat. Apud Dauentriam primum posuit in literis tyrocinium, utriusque linguæ rudimentis imbibitis, sub Alexandro Hegio Vuestphalo, qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reuerso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græce docebatur: nam huius linguæ peritiam ille primus in Germaniam importauit. Terentij Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria namque fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis *æurodidaxi*. Nam quod in Italiam iam natu grandior profectus est: post Regij apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoque sancti Andree in Scotia, qui tum Senis degebat, aliquandiu professor: nobilissimæ regionis uisendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neque enim Bononiæ quentem publice prælegentium audiuit, sed Pauli Bombasij, qui sub Leone postea Romæ perijt, amicitia contentus, domi studijs suis inuigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulopost Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atque Scipione Carteromacho, uiris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus incidisset, horum candorem ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Louanij, Cantabrigiæ, in Angliâ, Luteciæ etiam priuatim, ubi Theologiæ dedit iuuenis operam. Pileum dein de Doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi Academia accepit. Patronos ac Mœcenates habuit Heinricum à Bergis Episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atque omnium liberalissimum

Erasmus Rot.
moritur.

Gulielmum Guarauium Archiepiscopū Cantuariensem, Anglię Primatem: Amicos in Britannia, Iohannem Coletum, Grocinum Latumerum, Linacrum, Thomam Morum: Antuerpię Petrum Aegidium, Conradum Cochlenium Louanij. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimę complexionis, & minimarum etiam rerū mutatione, puta uini, cibi, cęliuę, facile offenderetur. In literis uersabatur infatigabili studio: testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum Catalogus extat Basileę. Vixit apud Iohannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris eiusdem ædibus seorsum habitauit. Friburgi septennio toto uixit, non solum optimo cuiq; eius academię charus, uerumetiam Magistratibus ciuibuscq; haud uulgariter amatus, atq; reuerentissime cultus. Friburgo reuersus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem uiribus paulatim deficientibus, cum fermę mensem integrum dysenteria laborasset apud Hieronymum Frobenium Iohannis filium, quinto Idus Iulias sub mediam noctem uita functus est.

Quum autem uitę finis instaret, clara Christianę patientię & animi religiosi documenta ædidi, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans: O Iesu misericordia, Domine libera me, Domine fac finē, Domine miserere mei: & Germanica lingua, *Licet Gott hoc est, Chare Deus.* Testamentum condidit, in quo clarissimum uirū Bonifacium Amerbachium Iureconsultum nominatim hæredem fidei commisso, de bonis suis in pauperes, ætate ualetudinēue infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicię succurratur, in bonę spei studiosos adolescentes, ac in quosuis huiusmodi dignos auxilio distribuendis collocandiscq; onerauit: adiunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopio. Elatus fuit in humeris studiosorū ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrum, honorifice sepultus, anno Domini M.D. xxxvi, die xi. Iulij.

Hoc anno & sequenti potentissimi duo Monarchę, Carolus quintus Imperator, et Franciscus primus Galliarum Rex, grauissima inter se bella habent: quę Christiani, memores quod Christus nihil magis inculcauit suis quàm pacem, cuperent aut nō esse incepta, aut certe post initia & progressus celerius confecta, lactantur inducię aliquot mensium. Orent pię eum qui corda Regum in manu sua habet, qui Dominus est exercitū, ut res omnium gentium, maxime Christianitatis turbulentissimas, tandē in tranquillitatem dignetur reducere.

Hactenus Paraleipomena, quantum breuitate temporis fieri potuit, Studiosus quidam historiarum adiecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei prouehenda, publica utilitate & honestate allata hęc, interpretetur. Fauente eo qui *παντὰ ὀγὰ ἃ πάντα ἐπακρίσε,*

ut inquit Poeta, posthac pleniora

& meliora dabis

mus.

F I N I S.

CATALOGVS LIBRORVM ET AVTORVM,

*è quibus magna parte Paraleipomena hæc
conscripta sunt.*

LIBRI IMPRESSI.

Liber Conciliorum.
Gesta Concilij Basiliensis.
Otho Frisingensis.
Antonius Sabellicus.
Platina.
Blondus.
Paulus Aemilius.
Raph. Volaterranus.
Robertus Gaguinus.
Supplementum Chronicorum.
Aeneas Syluius, dictus Pius secundus.
Naclerus.
Basilius Mulbrunnensis.
Epitome rerum Germanicarum Sebastiani Murrhonis,
& Iacobi Vuimphelingij.
Doctör Malleolus Tygurinus.
Hadriani Barlandi Rhetoris inclytæ Academiæ Loua-
nensis, de rebus gestis Ducum Brabantia.
Beatus Rhenanus in Epistola ad Reuerendissimum Co-
loniensem de uita Erasmi.
Achilles Pyrminius Gassarus, D.
Chronica Carionis.

LIBRI SCRIPTI.

Liber S. Peter Kastel.
Liber Bibliothecæ Landenburgenfis.
Fragmenta Vuormaciensis Chronicæ.
Chronica scripta Argentoratensia.
Chronica Hermannii Minoritani.
Actorum aceruus, confuse dispersus, in unum collectus,
cura Conradi Mollitoris Notarij, an. M, cccc, lxxxix.
Collectanea Gerardi Nouiomagi.

F I N I S.

ARGENTORATI APVD CRATONEM MYLIVM,

MENSE MARTIO, ANNO

M. D. XXXVIII.

CATALOGUS LIBRORUM ET AVTORVM

in Bibliotheca Publica Universitatis
Humboldtianae Berolinensis

LIBRI IMPRESSI

- Libri Canonici
- Dei Concilii Basilienensis
- Oratio Fulgentii
- Antonii Sabelliani
- Pauli Aeginetani
- Raph. Volturnensis
- Roberti Capivani
- Supplicium Chionorum
- Alexis Syriaci, dicitur Pius secundus
- Mandata
- Basilii Mubrianensis
- Episcopi Romani Germanicorum Sebastiani Murbani
- et Jacobi V. inaphingii
- Doctori Malcolus Tygerinus
- Historiam Basilienis Rectoris inclitis Academicis Louan
- ensis de rebus gestis Decem Hispanis
- Beatus Romanus in Epistola ad Rectoribus illius Co
- loniensis de vita Basilii
- Adilla Pyrenius Gallus, D.
- Chronica Cantonia

LIBRI SCRIPTI

- Libri 2. P. et K. ad
- Libri Bibliothecae Landshutensis
- Fragmenta V. norwicensis Chronica
- Chronica scripta Argentoricensis
- Chronica Hermannii Minorani
- Actorum scriptus, consule dicitur, in unum collectus
- cura Comiti Nolloniensis Norwici, an. M. ccc. lxxxii.
- Collectanea Gerardi Nonomargi

F I N I S

ARGENTORATI APUD GRATONEM MYLIVM

MENSE MARTIO, ANNO

M. D. XXXVIII.

Flora of the island of Java

Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus.